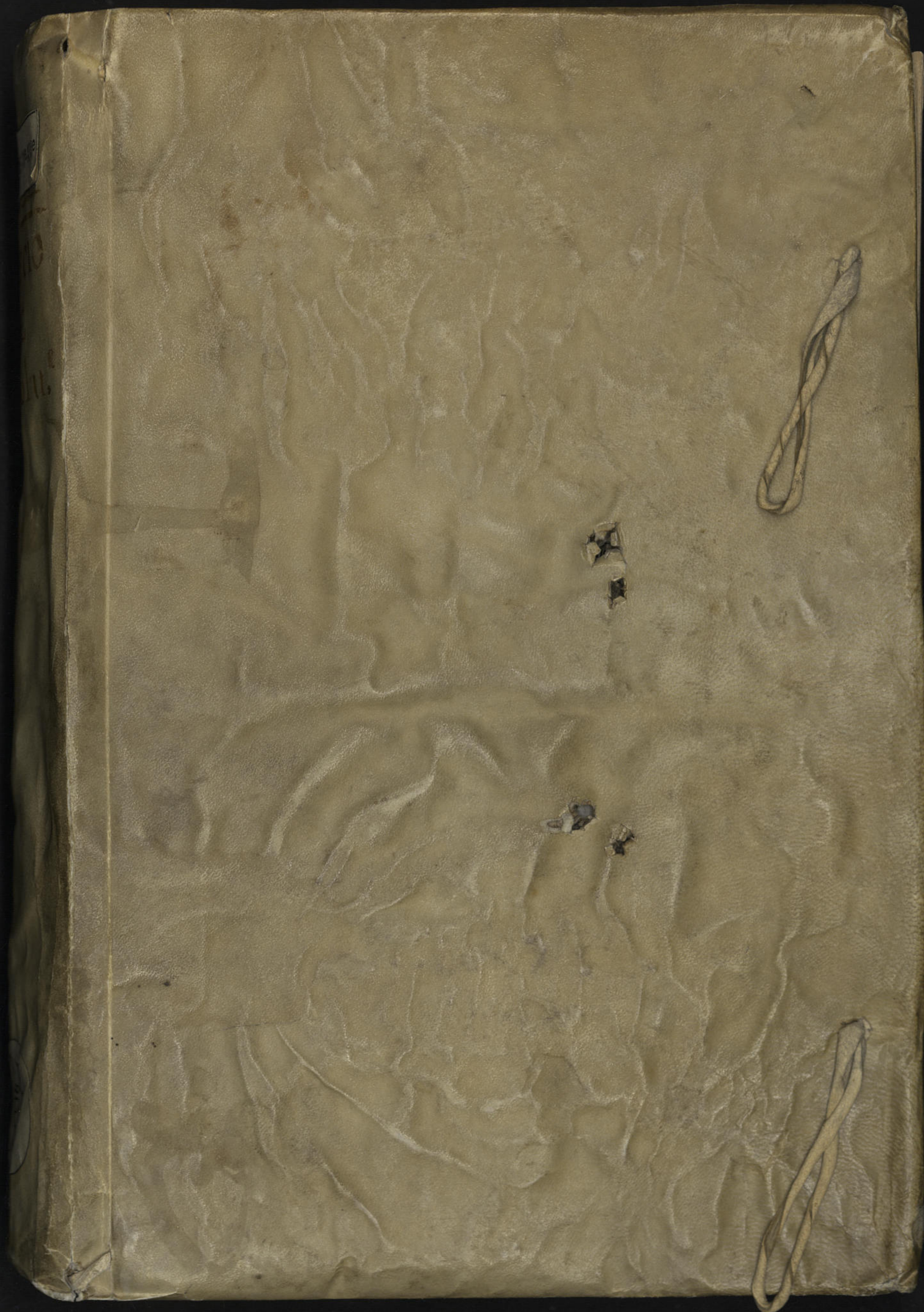
BOECIO
DE
Consolat.ᵉ

20 avril 1498

Commentum duplex in Boetium de consolatione philosophie cum utriusq; tabula. Item commentum in eundem de disciplina scholarium: cum commemto in Quintilianum de officio discipulorum: diligenter annotata.

¶ Jodocus Badius Ascensius Stephano Heynardo bo-
narum litterarum studioso et bibliopolarū Lugdunensiū
optimo: viro nimirum integerrimo. S. dicit.

Vos quotidiano ferme conuitio vt emitterē aliquando efflagitasti: ec-
cas tibi Stephane optime in Boetiū de consolatione phie cōmenta-
ciunculas: opus forte non tam prolixum ꝙ vtile ⁊ frugiferum. Nā ta-
metsi breue est: nihil tn̄ in eo p̄termissum quod scitu necessariū putatū
est: nihilqꝫ repetiuimus eoꝝ que in veteribus cōmentarijs bene dicta
cōpereramꝰ: q̄ sane multa sunt in phia p̄sertim tam phisica ꝙ ethica. i.
tam naturali ꝙ morali: quinetiā in theologia non pauca. Non tn̄ con-
tinuo Sancti Thome crediderim: cum neqꝫ phrasim eius redoleant:
neqꝫ fecunditatē illā mirabilem que in ceteris doctrinis eius est assequant̄: neqꝫ ępi ꝯgru-
ant. Nam alani opuscula quē pusculos ānos post ipm sctm̄ thomā obijsse tradūt eaꝝ rerū pe-
riti: nonnūꝙ allegant. Sed cuiuscunqꝫ ea sunt auctoris: certe non contemnenda putem: cū
multa sane vtilia dilucide dicant: grāmatice tn̄ ⁊ poetices cultioris expertia. In qua re potis-
simum sudauimus: vt cū bonis doctrinis atqꝫ institutis: etiā bonas litteras imbecillior etas
addiscat. Ad qd̄ nesciā an quicꝙ sit hoc ope accōmodatius. Nā ⁊ fluentē satis ac tersum vari-
umqꝫ hꝫ dicendi characterem: nūc oratione nunc carmine cōcinnū. Docuimꝰ itaqꝫ p̄ter cete-
ra: carminū leges ⁊ varietates: fabellas quoqꝫ ⁊ hystorias diligentiꝰ recitauimꝰ: ⁊ latinitatis
aut seruate aut neglecte virtutē aperuimꝰ: dolentes ꝙ greca verba subīde inserta repire nusꝙ
potuimus. latina eñi tam diligenter declarauimꝰ vt omēs mortales in quoꝝ manus lucubra-
tiones nostre acc[illegible]tur: grās humanitati tue habeant (et si mihi credāt) referant: cuiꝰ ductu
atqꝫ impensis [illegible] hunc obiuimꝰ: maiorē obituri si gratū ꝑcepimꝰ. Neqꝫ eñi nō cōmendare
institutū tuū poterunt: qui bonis libris lucē afferre: ⁊ allatā oībus studiosis cōicare satagis.
De disciplina aūt scholariū (sic eñi inscribitur opus) nō est opeprecium mihi visum vt cōmen-
tum facerem: cum tribunali magis ac pedestri stilo conscriptū sit: ⁊ plusculis verbis explana-
tum. Verū qd̄ tute ipe fatebere vtilius: frustellū ex institutionibꝰ oratorijs Marci Celij fabij
Quintiliani de officio discipulorum preposuimus ⁊ prolixe exposuimꝰ. Ut xͦo lectores ad ma-
num habeant q̄ potissimū annotauerimꝰ: fecimꝰ oīm seruato ordine litterario repertoriū atqꝫ
indicē post prioris cōmenti tabulā ponendū. Ea quoqꝫ q̄ errata aut inuersa in illo aut in tex-
tu fuerant reduximꝰ ⁊ correximꝰ nihil tn̄ addentes. Que oīa vt meritus es lectores hūanitatꝭ
⁊ prudentie tue accepta velim ferant. Ceterū ne muneris mei ostentator fiam: verbū non am-
plius addo. Vale viroꝝ optime. Ex ludo nr̄o litterario Lugduneñ. ⁊c.

Proemium cōmentarij sancti thome.

¶ Sancti Thome de aquino super libris Boetij de consolatione philosophie commenti cuꝫ expositione proemiū feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt ꝟba Sene. viij. ep̄la ad Lucillū. Or vocari phiam sciam veritatis recte se habet. ex. ij. metaphisice. Et phia affert delectationes mirabiles firmitate ⁊ puritate. ex. x. ethicoꝝ. Et multis visa ē phia res mirabilis ⁊ diuina: ex de celo ⁊ mundo Ari. Itē ꝙ nulla scīa similis est phie: q̄ clarificat aīam ⁊ facit delectari eā in hoc seculo in persecutione ⁊ rectitudine: ex libro de pomo ⁊ morte. Et phia tradit hoīem ab obscuritate ignorātie ad sciam: a tenebris stulticie ad lucē sapiētie ⁊ ad claritatē intellectus. ex eodē libro Aristo. Item q: phia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat ꝺm Tul. in li. de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ. Ideo Sene. has ⁊ ꝯsiles conditiōes et effectus laudabiles phie aduertēs hortaꝛ nos ad seruitiū phie in ꝓpositōe ꝓposita sic dicēs. Phie seruias opꝫ. Quequidē ꝓpō pōt ꝓbari multis rōibus. Pri̊o sic. Illi opꝫ seruire per cuꝰ seruitutē hōi ꝯtingit vera libertas: sꝫ phia est hmōi: igiꝛ. Maior nota: q: libertas est nobilissima ꝯditio quā natura hūana desiderat ⁊ affectat. Minor pꝫ ꝑ eundē Sene. q̄ postq̄ ꝑmisit ꝓpositōem istā Phie seruias opꝫ: subiūgit. vt tibi ꝯtingat ꝟa libertas. ⁊ paucis interpositꝭ dicit Hoc enī. s. ipꝫ ꝟuire phie libertas ē. Probaꝛ scd̄o sic. Illi opꝫ ꝟuire qd̄ aīꝫ ꝑficit: vitā disponit: actiones regit: agēda ⁊ omittēda demōstrat: ⁊ sine quo nemo ē securꝰ. phia est hmōi: igiꝛ ⁊c. Maior no. nā iste ꝯditōes sunt de ꝑfectōe hoīs. Mior declaraꝛ ꝑ Sene. xvi. ep̄la ad Lucillū vbi loquēs de phia dicit. Hec aīm format ⁊ fabricat: vitā disponit actiones regit agēda et omittēda demōstrat: sedet ad gubernaculū: ⁊ ꝑ ācipitia fluctuātiū dirigit cursum: sine hac nēo est securꝰ. Probaꝛ tertio sic. Illi est ꝟuiēdū qd̄ tradit cognitōi vltimi finis magnū incremētū phia ē hmōi: igiꝛ ⁊c. Maior nota: q: cognitio vltimi finis magnū incremētū ꝯfert ad vitā. ex ꝑmo ethicoꝝ. Mior declaraꝛ. Nā vltimꝰ finis vite hūane ē btitudo: cuiꝰ cognitionē phia tradit. Dicit enī phia in. iij. de ꝯsolatōe. ꝓsa. ij. ꝙ btitudo ē status oīm bonoꝝ aggregatōe ꝑfectꝰ Et in eodē tertio ondit phia ī quo sit ꝟa btitudo ⁊ quō ad eā ꝑueniaꝛ. Probaꝛ q̄rto. Illi opꝫ ꝟuire qd̄ facit hoīeꝫ parē deo. phia ē hmōi: igiꝛ ⁊c. Maior no. de se. Minor pꝫ ꝑ Sene. xlix. ep̄la ad Lucillū. q̄ dicit. Hoc enī ē qd̄ mihi phia ꝓmittit vt me parē deo faciat. Probaꝛ quīto Illi est ꝟuiēdū qd̄ est mḡra oīm sciaꝝ: nutrix oīm virtutū: summū solatiū lapsoꝝ aīoꝝ: qd̄ ē ꝑuiū veri lūis: ⁊ cuiꝰ exhortatio ē recta sui auctoritate dignissima: phia ē hmōi: igiꝛ ⁊c. Maior no. q: rōnabłr ꝑꝑ has ꝯditōes laudabiles alicui ꝟuiꝛ. Mior ꝺclaraꝛ. Nā phia ē mḡra oīꝫ ꝟtutū. ex pri̊o de ꝯsolatōe ꝓsa. iij. Ipa ē nutrix oīꝫ ꝟtutū. scd̄o de ꝯsolatōe ꝓsa. iiij. Ipa ē sūmū solatiū lapsoꝝ aīoꝝ. iij. de ꝯsolatōe ꝓsa. i. Ipa ē ꝑuia veri lumīs. q̄rto de ꝯsolatōe, ꝓsa pri̊a. Et eius exhortatio ē recta sui auctoritate dignissima: q̄nto de ꝯsolatōe ꝓsa pri̊a. sic ergo pꝫ ꝓpō declarata q̄ dicit. phie ꝟuias opꝫ. ¶ Sꝫ diceres. q̄d mihi ꝓdest phia si fatū ē. Quid mihi ꝓdest phia si deꝰ rector ē. Quid mihi ꝓdest phia si casus īꝑat: Ad h̄ rn̄det Sene. xvi. ep̄la sua. Siue inexorabili lege fata nos ꝯstringūt: siue deꝰ arbiter vniuersi cuncta disponit: siue casus actōes hūanas sine ordine īpellit ⁊ iactat: adhuc phie insistēdū ē. Phia enī nos tueri habet. Hec enī exhortaꝛ vt libenter deo placeamꝰ. vt ipm̄ sequamur. vt cōtinue fortune resistamꝰ ⁊ vt casum feramus. Licet autem om̄s homīes natura scire desiderēt: tn̄ pauci (de quo dolor est) phie vacant. Qd̄ ideo ꝯtingit: q: plures omissis delectatōibꝰ interioribꝰ ad delectatōes refugiunt corꝑales. Non tn̄ opꝫ delectatōes corꝑales esse eligibiliores interioribꝰ: q: delectatōes corporales impediūt a summo bono. interiores aūt ad id ꝓmouēt. vn̄ Boe. in tractatu de summo bono dicit. Dolere debēt q̄ delectatōibus sensualibꝰ detineṅ: bona interiora omittendo. Nā dediti bonis sensualibus summa bona nō attingūt. Quos hoīes sensuales Boe. q̄rto de consolatiōe ꝓsa quarta cōparat vesptilionibꝰ dicēs. Nequeūt enī oculos suos tenebris assuetos ad lucē ꝑspicue veritatis attollere: similesq̄ sunt auibus quarū intuitū nox illuminat: dies excecat. Et lꝫ homines sensuales et vulgares nō magnificēt nomē phie sed magis blasphemant: nihilominꝰ tn̄ phia in sua dignitate ꝑseuerat: teste Sene. xiij. ep̄la ad Lucillum. Nunq̄ in tantū conualescet nequitia: nunq̄ sic contra ꝟtutes coniurabiꝛ: vt nō phie nomē sacrū et venerabile maneat. Sed diceres. philosophari non valeo quia pauper sum: sed si diuitias ha-

huero totū me phie dabo.⁊ hoc videt̄ rōnabile:q̄r natura pse nō est sufficiēs ad speculandum sed opʒ cibū ⁊ potū ⁊ reliquū famulatū p̄existere. ⁊ ꝓ tanto sacerdotes in egypto habitis ne⸗cessarijs ꝓpter āmirari ceperunt philosophari. Hec excusatio rōe paupertatis non vʒ. Audi Sene.xvij.epistola ad Lucillū qui dicit. Nō est ꝙ nos pauꝑtas a phia reuocet: ne egestas qui dem. Toleranda est eīn ad hanc properantibus vel fames quā tolerauerunt quidaʒ in obsidi onibus. Et quid aliud erat p̄miū patientie illoꝝ:ꝙ in arbitriū nō cadere inimicoꝝ.ꝙto h̄ ma⸗gis est quo ꝓmittitur perpetua libertas:nullius hoīs timor:⁊ quod aīm liberat a furoribus. Multis enim ad philosophandum obstitere diuitie. Paupertas autem expedita secura est. Si vis aīo vacare pauper sis opʒ:aut pauperi similis:q̄r nō pōt studiū salutare fieri sine cura frugalitatis.frugalitas aūt est voluntaria paupertas.hec Sene. Verum est igitur ad philoso phandū exiguntur necessaria:sed sufficiūt homini pauca. Non eīn opʒ futurū felicē deū ter⸗re ⁊ maris eē:q̄r natura paucis minimisq̧ ꝯtenta est.ex scdo de ꝯsolatione ꝓsa.v. Proijce er⸗go omnia a te ⁊ ad phiam magno cursu totisq̧ virib⁹ intende. Hec Sene.xvij.epistola ad Lu cillū. Phie ergo seruias oʒ:vt tibi ꝯtingat vera libertas:vt tibi cōtingat vera securitas:vt tibi notescat felicitas:vt par deo fias:⁊ precipue vt in aduersitatibus ⁊ tribulationibus posit⁹ per ipsam verissime consoleris:exēplo Boe.quē phia in exiliū relegatuʒ:ab oībus bonis pulsuʒ: dignitatibus exutum:multis miserijs afflictū:dulcissime ꝯsolabatur.de cui⁹ phie cōsolatione agit̄ in libro Boetij q̄ intitulatur liber de cōsolatione phie de quo ad p̄ns nostra est intentio.

Causa hui⁹ operis susci piendi.

Hec sufficiant de introductione hui⁹ libri.¶ Sed anteq̄ ad litteram accedamus quinq̧ sunt p̄mittenda. Primū de cā suscepti operis. Scdm de causis hui⁹ libri. Tertiū de titulo hui⁹ libri ⁊ eius expositione. Quartū de cā ītitulationis p̄ntis libri. Quintuʒ de generali summa ⁊ snia huius libri.¶ Circa p̄mū videlicet circa cām suscepti operis:quare Boe. hunc librū ꝯscripsit est sciendū ꝙ Boe.vir eximius consul romanus fide catholicus extitit:qui disputans de fide catholica ꝯtra duos hereticos.s.contra Nestorium ⁊ Euticē:cum nullus esset qui eis resiste⸗ret:Boe.ipsos [illegible] cōsilio deuicit:sicut patʒ in libro de duabus naturis in xp̄o. Tēpore vo Theodorici regis gottoꝝ cū idē Theodoricus tyrānidē suā ꝯtra romanos vellet exercere : et quoslibet bonos opprimere:Boetius virtute dei armatus pl⁹ oībus alijs sibi restitit. ⁊ quos tyrānica rabies inuaserat:Boeti⁹ amore iusticie exponēs se ꝑiculis ip̄os liberauit. Videns autē Theodoricus rex gottoꝝ solū ip̄m Boetiū sibi resistentē:cogitabat q̄liter ip̄m ꝑderet:⁊ cum iustā cām cōtra eū nō inueniret:duas falsas causas ꝯfinxit. Dicit eīn Boetium impedi⸗uisse quēdam delatorē sibi litterarū que cōtinebāt accusatōem senat⁹ romanorū:vt sic senat⁹ redderet̄ reus lese maiestatis. Hāc cām tangit Boetius ꝓsa q̄rta hui⁹ primi dicens. Delato rem ne documēta deferret quib⁹ senatū maiestatis reū faceret impedisse criminamur. Scdo accusabat̄ Boe.ꝙ quasdā lr̄as direxisset ad imperatorē ꝯstātinopolitanū ꝑ quas restitueret libertatē pristinā ipsis romanis. Hāc cām tangit Boe.eadē ꝓsa sic dicēs. Nā de ꝯposit⁊ fal so litteris q̄b⁹ libertatē arguor sꝑasse romanā q̄d attinet dicere. His de causis Boe. ꝑ viles personas ⁊ infames accusat⁹:īdefensus reus est iudicat⁹ ⁊ a rege Theodorico papie in exiliū relegat⁹. Boe.autē in exilio posit⁹:p̄teritā ꝓsperitatē secū reputās ⁊ p̄sentē aduersitatē ꝯsi⸗derans:ne aliq̄s hō in sil'i statu positus desperaret:ʒvn̄ ꝯsolaret̄ haberet:philosophicā ꝯsola tionem ꝯposuit ꝯ̄ mutabilitatē fortune. Ex quib⁹ dictis pʒ ꝙ cā suscepti opis est illa : q̄tenus Boe.se in exiliuʒ relegatū:ab oībus bonis depulsuʒ:dignitatib⁹ exutuʒ:philosophice se tue⸗

Cause hui⁹ operis

ret̄:volēs cōsolari quēlibet hoīem in simili statu positū:ne desperet sil'r esse cōtuēdū.¶ Scdo videnduʒ ē de causis hui⁹ libri:cui⁹ cā efficiēs fuit Boe.q̄ describēs materiā hui⁹ libri vtitur taʒ ꝓsa q̄ metro:imitat⁹ martianuʒ felicē capellā:qui in describēdo nuptias mercurij ⁊ philo gie hoc stilo vsus est:de quo fit mētio vbi dr̄. Egregiā sobolē cui ꝑ stilbōtis amorē. Vi supeꝝ magna sociasti teste capella. Licet iste liber Boetij multū excellat librum martiani tā nobi⸗litate materie q̄ priuilegio eloq̄ntie. Boe.eīn nec Tullio in ꝓsa : nec Virgilio in metro mi⸗nor reputat̄. Vtitur autē Boe.in hoc li.ꝓsa in qua ponit rōnes ad cōsolandū Boetiū.pro⸗bando ꝙ nō sit dolendū de amissione reꝝ tēporaliuʒ. Vtitur autē metro delectabili : vt dum audiat̄ meror obliuioni tradat̄. Causa materialis hui⁹ libri est philosophica cōsolatio ordina ta ad contēptum mundanoꝝ ⁊ ad appetituʒ summe felicitatis.vel philosophica cōsolatio ꝑ⸗suadēs neminē extolli in ꝓsperis nec deprimi in aduersis. Vel alit̄. causa materialis siue sub iectuʒ huius libri est stat⁹ miserabilis Boe.phica cōsolatōe supinducta. Causa formalis tra⸗ctatus hui⁹ libri cōsistit in eius diuisiōe de qua videbit̄ post : Causa aūt formalis tractandi est

Proemium cōmentarij sancti thome.

modus agēdi Boetij: ⁊ est dyalogus. i. sermo duoꝝ. introduxit eñ Boetiꝰ in hoc libro duas
ꝑsonas scȝ seipm̄ suā miseriā deplangētē: ⁊ phiā sibi ꝯdolentē: ⁊ ipm̄ sup sua miseria ꝯsolā-
tem. ⁊ hoc est rōnabile. Nā ẜm beatū Gregoriū. Uerus ordo ꝯsolationis est vt cū volumus
aliquē a merore suspendere: primo studeamꝰ luctui eiꝰ ꝯcordare. vel iō cā formalis est dyalo-
gus: qꝛ in quadam parte huius primi libri phīa introducit fortunā ipm̄ boetiū alloquentē vbi
icidit quedā figura tropi q̄ vocat̄ ethopeia. De q̄ dicit grecismꝰ. Ac ītroducit aliq̄s ethopeia
loquentes. Ut cū fortuna loq̄tur Boetiꝰ ipsa. Uel pōt dici ẜm cōiter loq̄ntes: ꝙ causa forma-
lis tractandi est quintuplex: diffinitiua: diuisiua: ꝓbatiua: improbatiua: ⁊ exemploꝝ positiua:
sicut videbitur in libro. Cā finalis huius libri est: vt ipso cognito nosipsos ⁊ quoslibet alios in
aduersitatibus ⁊ tribulatione positos philosophistica ꝯsōlatione tueamur: ⁊ ne extollamur i
ꝓsperis ⁊ deꝓmamur in aduersis. ¶ Tertio videndō est de titulo huiꝰ libri ⁊ de eius expositiōe. Titulꝰ opis
Unī sciendum ꝙ titulus ẜm Remigiū sup donatū est clauis siue ingressus opis sequētis: ⁊ dr̄
titulꝰ a titan qđ est sol. sicut eñ sol illuminat mundū: sic titulꝰ librū. Et ꝓponit̄ titulꝰ libro ad
ꝯsummationem opis ⁊ ad laudem auctoris. Est ergo titulꝰ presentis libri talis. Auitij Mau-
lij Torquati. Seuerini. Excōsulis. Patricij Ordinarij. Boetij viri illustris incipit liber de cō-
solatione phie. Sed queritur quare tot noīa ꝓpria ponunt̄ in titulo. Dicūt aliqui ꝙ forte fu-
it consuetudo romanoꝝ vt sic noīa ascriberent auoꝝ suoꝝ ⁊ ꝑdecessoꝝ. vl' aliter pōt dici ꝙ plu-
ra noīa ponunt̄ in titulo ꝓpter honorem ⁊ laudē ipsius Boetij: qꝛ ẜm Senecā in libro đ cle-
mentia ad Neronē. Multa cognomina honori data sunt. Sicut eñ vilis ꝑsona non vult no-
minari nisi vno nomie: qꝛ q̄nto plus noīatur tanto plus cognoscit̄ ⁊ tanto magis sordescit: sic
honesta persona vult noīari pluribꝰ noībꝰ: vt sic magis innotescat ⁊ clarescat alijs sua fama.
Nam omē bonum in cōmune deductum magis elucescit. Exponit̄ aūt iste titulꝰ sic. Boetius
dictꝰ fuit auitius a quodā nobili romano sic dicto: de cuius gn̄e ipse fuit. vel dictus auitiꝰ qua-
si inuictus: ab a qđ est sine ⁊ vicos victoria. Nunq̄ eñ boetius vici potuit vt flecteret̄ a iure
ad iniusticiā: sicut ipse testatur quarta ꝓsa huius primi libri dicēs. Nunq̄ a iure ad iniuriam
me quisq̄ detraxit. Secūdo boetius dictus fuit maulius: qꝛ de genere maulioꝝ fuit qui erāt
nobiles romani. Tertio boe. dictus fuit torquatꝰ a quodā nobili romano sic dicto: qui cū sin-
gulare bellum iniret cū quodam de gallia ipsum deuicit: ⁊ torquem in collo eius herentē ipsi
detraxit: cuius rōe dictus fuit torquatꝰ: de cuius genere fuit boe. Quarto Boe. dictꝰ fuit Se-
uerinus a seueritate. Seuerus eñ fuit cū theodorico regi gottoꝝ se opposuit. vel dictus seue-
rinus quasi sequēs veritatē. nunq̄ eñ in iudicijs vel amore vel odio flecti potuit a veritate.
Quinto boetius dictus fuit exconsul: quasi vnus ex consulibus romanoꝝ. Uel exconsul qua-
si extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsules dicebantur qui iaȝ disposuerant
consulatum. ⁊ lȝ ab honore ꝯsulatꝰ cessarēt: tñ postea plus alijs in magna reuerētia habeban-
tur. Sexto dictꝰ fuit patritius a nobilissimo romano sic dicto: de cuius genere fuit Boetiꝰ
Uel alio modo. Patritij dicebant̄ nobiles romani qui ꝓuidebant reipublice sicut pat̄ filio: q̄-
rum noīa scripta erant aureis litteris. ⁊ ideo dicebant̄ patres cōscripti. de quorū nūero vnus
fuit patritius boe. ꝓpt̄ qđ dictus fuit patritius. Septimo dicebatur ordinarius qꝛ rempubli-
cam ordinauit. vel aliter ordinarij dicebant̄ qui tante dignitatis erant: vt quolibet ordine di-
gni essent. et sic fuit boe. Octauo nomine ꝓprio dictus fuit boe. qđ interp̄tat̄ adiutor: qꝛ in ne-
cessitate pauperibus subueniebat. Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Cā inscri-ptionis huius opis
Intitulatur iste liber de consolatione philosophica. Ubi sciendum ē ꝙ philosophica cōsola-
tio dicitur rōnabilis demōstratio declarās de cuius amissione nō est dolendum: ⁊ de cuiꝰ pos-
sessione nō est gaudēdū. Et qꝛ hoc ꝑtractat̄ in p̄nti libro iō sic intitulat̄. Quinto videndū est đ
generali summa huiꝰ totius libri. Ubi sciendū ꝙ boe. in hoc libro oñdit bona tēporalia eē trā- Ferrago seu summa opis huiꝰ
sitoria et nō cōsistere totaliter in eius totalē verā felicitatē. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō eē dolendū de eoꝝ ab-
sentia: nec gaudendū de eorū presentia. et neminem debere extolli in prosperis: nec deprimi
in aduersis. Ostenditur etiaȝ in presenti libro quid sit summū bonū: vbi sit'situm ⁊ quō ad ipȝ
ꝑueniat̄. Etiā oñditur ꝙ boni semper sunt potentes ⁊ mali semꝑ sunt impotentes ⁊ ꝙ bonis
nunq̄ desunt sua premia malis nunq̄ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina ꝓuidē-
tia. quid casus. quid fatū. quid liberū arbitriū. Et ponit boe. rōnes quibus probat liberum ar-
bitriū nō posse stare cū ꝓuidentia diuina. et ponit quorūdam falsam solutionē ⁊ eā improbat.
postea ostendit veram solutionem quam rationibus confirmat. Ista ⁊ alia plura pulcra deter-
minantur in hoc libro sicut patebit in sequentibus.

Prenoīa ⁊ agnomina Boetij

Proemium explanationis ascensiane.

¶ Jodoci Badij Ascensij In boetiū de ꝯsolatōe phīe perq̄ fa
miliar[is] ac grāmaticalis explanatōis proemiū feliciť icipit.

Vandoquidem in exponēdis aucto
ribus Seruius grāmaticus sex consideranda docuit: auctoris vitā: ti
tulum operis: qualitatē dicendi: scribentis intentionē: opis diuisionē
⁊ eiusdē explanationē: hoꝝ quinq̄ iam paucis explicabo: explanatōem
post diui thome (vt multoꝝ iudicium est) cōmentarios: additurus. Vi
tam auctoris huius: graphice admodū atq̄ diserte doctissimꝰ ⁊ ꝑq̄ue
nerandus pr: dn̄s iohānes Truttbemiꝰ abbas sparhemeñ. in libro queʒ
Boetij vita — his diebꝰ de ecclesiasticis scriptoribꝰ inscriptū edidit: ita ꝯsequiť. Boetiꝰ Mauliꝰ seuerinꝰ: cō
sul ordinarius romanꝰ: philosophus: orator ⁊ poeta insignis: in diuinis scripturis doctꝰ: ⁊ in
secularibus litteris oīm suo tpe eruditissimus: gener symmachi patritij fuit: Vir greco ⁊ lati
no copiosissime imbutus eloquio. quippe qui multa volumina tam aristotelis q̄ alioꝝ philo
sophorum de attica lingua transtulerit in latinam: ingenio subtilis: sensu promptus atq̄ ca
tholicus: sermone nec Tullio inferior: quem sancti Benedicti constat amicitiam habuisse: ⁊
in monte cassino cum Tertullio placidi mōachi patre: senatore in eius mēsa comedisse. Scri
psit multa preclara volumina. (Et paulo post enumeratis operibus eius subdit). Moriť eo
Mors — dem anno quo Symmachus patritius: et iohannes papa sub anastasio imperatore: iussu the
odorici regis apud rauennam: post diuturnum exilium in carcere iugulatus. Anno dn̄i Quin
gentesimo vigesimotertio. Indictione secunda. Et sub nomine Seuerini cathalogo sanctoꝝ
insertus dicit[ur] . . . que satis arbitramur pro primo prenoscendo. Verum q: tot ipsius
nomina prescrib[ere] solent. Aduertendum est proprioꝝ nominum quattuor esse spēs. Preno
Noia ppa — men Nomen Cognomen ⁊ Agnomen. Prenomē aūt est qđ preponiť nomini dr̄e vľ amicitie
cā: vt Quintus Aulus Titus. ⁊ quantū iudicare possum hoc loco Auitius p̄nomen est boetij:
licet pleriq̄ codices non habeāt. Nomen est proprie vniuscuiusq̄ suuʒ: qđ illi singulariter im
positū est: vt hoc loco boetius. Sunt tn̄ q̄ Seuerinū ꝓprio noie appellatū putēt. Cognomen
est cognatōis nomē vt h̄ loco mauliꝰ vel mallius: nō aūt vt mendosi codices hn̄t mauliꝰ. Tor
quatus aūt et (vt opinor) Seuerinꝰ maulij cuiusdā agnomina fuerūt: ⁊ ab ipō in cognomina
Maulius — t[ra]nsierūt. Agnomē est qđ ab aliq̄ euentu imponiť: vt numidicus a numidia deuicta. aphrica
nus ab aphrica deuicta. Torquatus a torque detracto. Pro quo aduertendū. Mauliū torq̄tū
Torquatus — a torque: quē (vt Aulꝰ Gellius attestať) gallo cuidā in singulari certamie d̄uicto: detraxerat
torquati agnomē accepisse: de cuiꝰ in filium seueritate apud valeriū maximū validū est testio
nium. Dicit p̄terea Seruiꝰ grāmaticus q̄ postq̄ gallo deuicto torquē vnde torquatꝰ dictus est
detraxerat ad vrbē ꝓgens filio suo p̄cepit: vt tn̄ castra tuereť: ille vero nacta occasione victo
riam ex hoste tulit. Reuersus aūt pater: laudauit quidē fortunā ppľi romani: sʒ filio (vti dicit
Liuius) fustuario necauit. hec Seruiꝰ. Liuiꝰ tn̄ in octauo dicit sic. Pp[o]ľo romāo erat bellū cū
latinis graue ⁊ periculosuʒ: q̄ppe cū ⁊ mores ⁊ arma ⁊ virtꝰ cū romās par eēt. Cōsules edixe
rant ne quis extra ordinē pugnaret: Titus aut mallius consulis filius a metio equite tuscu
lano ad singulare certamen prouocatus: siue pudore siue ira recusare ꝓhibitꝰ: accessit ⁊ supe
rauit. Mallius aūt consul in contione. Qn̄ (inquit) Malli spreto cōsulari imperio eo me im
pulisti: vt aut meorū aut reipublice obliuiscendum sit: nos potius delicto nostro plectamur:
q̄ respublica suo damno peccata nostra luat. Triste exemplum: sed in posterum salubre iuuē
tuti erimus. Deinde securi filium ꝑcuti iussit. Unde Virgilius in sexto. seuumq̄ securi. Aspice
torquatum ⁊c. Qr ergo verisimile est Boetiū de ꝓgenie maulioꝝ seu mutando n in l de mal
liorum familia fuisse: ⁊ is aūt maulius cuius nūc mentio facta est: torquatus a torque ⁊ forte se
Seuerinus — uerus seu seuerinꝰ a seueritate dictus est: crediderim ea agnomina a nōnullis Boetio quoq̄
data cetera aūt ipsi ab officio competūt. Sciant aūt qui adhuc in hystorijs ⁊ litteris nouitij
Consularis — sunt: ciuitatē romanā exactis regibus propter sup[er]biam tarquinij ⁊ stuprum lucretie a filio eiꝰ
cōmissum. p consules vsq̄ ad iuliū cesarem gubernatā esse: qui quotānis (seu singľis annis)
Cōsularis — bini creabanť: tuncq̄ durante anno illo consules appellabanť: postea vero cōsulares viri: sic
Patritius — senatores patres appellabanť: ⁊ ab eis descēdentes patritij. Reliqua in precedentibus cōmē

Proemium explanationis ascensiane.

tarijs expressa sunt satis abũde. ¶ Similiť et titul⁹ operis iã satis notus est ex pte artificis. nomẽ aũt libri ẽ de ꝯsolatiõe phie: eo ꝙ Boe. se ceterosq̃ mestos ⁊ iniq̃ depssos phiaꝫ ꝯsolãtesꝫ ĩtroducat. Caue aũt puer: dicas liber ĩtitulať: sꝫ ĩscribiť: q̃uis titul⁹ latie dicať. ¶ Qualitas aũt dicẽdi ĩ h̃ ope duplex ẽ: metrica ⁊ ꝓsaica seu absoluta: vtraq̃ in mediocri stilo versať. Quod vt decẽter atq̃ decore factũ ab autore nr̃o doceã: ꝑmũ ostẽdã q̃tuplex sit poematũ genus. deĩde q̃tuplex dicẽdi stil⁹. postremo q̃tuplex decoꝝ ꝑcipue obseruãdũ sit. ¶ Pro ꝑmo sciendũ ꝙ poema ẽ q̃dlibet poete op⁹. Est aũt triplex poematũ gen⁹. aliud eñi grece dr̃ dragmaticuꝫ. aliud exegematicũ. aliud mixtũ. dragmaticũ latie dr̃ actiuũ seu imitatiuũ: ĩ q̃ poeta seu autor ĩpe nusq̃ loqť sꝫ ĩtroducit ꝑsonas loquẽtes: ⁊ rẽ ĩpaꝫ agẽtes ⁊ repñtãtes. Jn q̃ gñe sť oẽs cõedie. oẽs tragedie. oẽs mimi. q̃dã egloge. q̃dã dialogi: ⁊ oĩa ĩ q̃b⁹ poeta ñ loqť. Exegematicũ latie dr̃ narratiuũ seu recitatiuũ: ĩ q̃ sol⁹ autor ĩpe loqť: vt sũt fere libri eoꝝ q̃ aliq̃d docẽt ⁊ ꝑcipiũt. Mixtũ aũt ẽ ĩ q̃ ⁊ autor ⁊ ꝑsone ĩtroducte loquũť. cuiusmõi sũt hystoriographoꝝ opa tã metro q̃ ꝓsa descripta: sed metrica dũtaxat poemata fere sũt. ĩtroducũť eñi ꝯtiões ⁊ plurimas orões eoꝝ de q̃b⁹ scribũt. Auctoris aũt nr̃i op⁹ p̃ns mixtũ ẽ nõ solũ ex eo ꝙ cũ ĩpo phia loquiť: sꝫ ideo q̃ꝫ ꝙ ⁊ metro ⁊ ꝓsa vtať: cui⁹ ratiõnẽ ĩ ꝯmẽtarijs sequẽtib⁹ scti thome audies: et statiꝫ vbi de decoro loquemi a nob̃ q̃ꝫ accipies. ¶ Est aũt tã ĩ metro q̃ ĩ ꝓsa triplex dicẽdi q̃litas seu stil⁹ seu gen⁹. Aliud eñi gen⁹ dr̃ altiloq̃ũ seu sublime: ⁊ ꝯpetit ꝑsonis dignis ⁊ reb⁹ arduis. Qualia sũt heroica ⁊ tragica carmĩa: ⁊ orões de republica: deq̃ p̃ricipib⁹ viris h̃ite. Aliđ mediocre de mediocrib⁹ reb⁹ tractãs ⁊ mediocri dicẽdi figura. Aliđ hũili seu tenue: ĩfimis reb⁹: ⁊ hũillimo dicẽdi modo ꝯgruẽs. ¶ Vñ triplex ꝑcipue decoꝝ obseruãdũ ẽ. Reꝝ. Personaꝝ. et verboꝝ. Decoꝝ reꝝ ẽ decẽs ⁊ pulchra obseruatio ĩ reb⁹ q̃s describim⁹. Necesse aũt ẽ vt omnes res sint verisimiles. sint ꝯpossibiles. sint ꝑsonis a q̃b⁹ geste dicunť ꝯgruẽtes. sint gñi poematis ꝯformes. Oportet eñi vt sint verisiles: vt fidẽ faciam⁹. ꝙ si p̃ter opinionẽ q̃d factũ narremus illđ aut diuine potẽtie aut secretiorib⁹ virib⁹ nature ꝯtribuem⁹. vñ [illegible] poetic fictionib⁹ ãtres dĩa: aut hystorica veritas: aut nature secreta virt⁹ ĩdagãda ẽ. Oportet [illegible] vt sint ꝯpossibiles. nõ eñi satis ẽ vt seorsũ narrate possibiles sint: qꝛ turpe eẽt si q̃ꝫ fine aut medio dicũť repugnẽt dictis ĩ p̃ricipio: aut ecõuerso. Oportet p̃terea vt sint ꝑsonis ꝯgruẽtes: ne ĩfãti viroꝝ muera dem⁹ aut ꝑuatis regũ officia aut aliť a ꝑsonis abhorrẽda. Oportet ad h̃ vt stilo quadrẽt ĩmo veri⁹ vt stil⁹ quadret reb⁹. Nõ eñi res verb̃ sꝫ vba reb⁹ obseq̃ debẽt. ¶ Personaꝝ decorũ seu (vt greci dicũt) prepon ẽ vt dicta ⁊ facta ꝑsonis dicẽtib⁹ ⁊ faciẽtib⁹ ꝯgruãt. vñ ꝯsiderãde sũt etates. sex⁹. fortũe. ꝑrie. ⁊ affectões loquẽtiũ. Etas ĩfãtiũ ⁊ pueroꝝ affectat ludẽ: cũ coeuis currẽ: cito irasci: cito placari: nil stabile aut magnificũ sapiẽť dicẽ aut facẽ. Adolescẽtiũ aũt q̃ nõ ampli⁹ sub pedagogio sunt natura desiderat equitare. venari. p̃receptorib⁹ obaudire. nil firmiter obseruare. vbi autẽ iã iuuenis dici quis põt: incipit amare: rẽ prodigere: choreas sequi: parentibus et preceptoribus illudere: magna de se sapere. Virilis autem etas longe alia est: petit diuitias et honores: congregat: amicitias init: prolem gignit: nil temere aggreditur. Senex autem auarus et incredulus est. morosus et molestus. Decrepitus aũt delirus: iteruꝫ puerescit. Decorum sexuum afflagitat vt longe alia fint que viris attribuuntur q̃ que feminis. femine enim sunt inconstantes. modo nimium blande et affabiles. modo minaces aspere et proterue. modo iocose. modo tristes. modo amice. mõ inimice. Sꝫ status ⁊ genus vite ĩ primis aduertendum est. Viri aũt et constantiores et prudentiores vt plurimum sunt q̃uis feminis non desit sollertia: et ad fallendum calliditas. Decorum fortunarum seu statuum precipue seruari debet. Nõ eñi licet due ꝑsone loquẽtes eiusdẽ sexus et etatis sũt: ꝓpterea sile dicendi genus habebunt; sed vt dicit horatius de arte poetica. Intererit multũ dauusne loqť an heros. Mulier q̃ diues et pudica aliť loqueť q̃ mendica aut paupcula. aliť rex q̃ plebei⁹ ⁊ sic in alijs considerãda ẽ loquẽtiũ conditio. Decorũ patrie vt iuxta cõsuetũ ritũ patrie quis potiatur et dicere et facere. Multũ eñi loc⁹ natiuus ad naturã et ingenium hominum facit vsqueadeo vt p̃ricipiũ effectiuũ dicať: vnde aphri et ceteri q̃bus sãguis ẽ calidus: callidi q̃dẽ sunt et versipelles: sed timidi et rẽ arduã aggredi verẽtes. Germani ecõtrario audaces sed ñ adeo rebus bellicis astuti. Gallivafri et sublimes in factis et dictis. Cretes mendaces. palestini dure ceruicis. Maxime autem affectionũ obſuatio ad decorũ facit. Nõ eñi satis esset etatem. sexũ. patriã. et fortunã loquẽtis considerare. nisi cõsidereť etiã animus ei⁹ q̃ loq̃tur Aliť eñi loq̃tur rex in extremis aduersitatib⁹ cõstitutus: aliť in prospitatib⁹ elat⁹. Jdeo dicit Terenti⁹ in vltima comedia. Profecto hoc sic est vt puto omibus nobis: vt res dãt sese: ita

Titulus operis

Qualitas operis

Poematum genera

De triplici stilo

De triplici decoro

magni atq3 humiles sumus. Oportet ẽ vt iratis decẽ sermo iratorũ breuis et abruptus: lenis
et felicibus sermo hilaris et magnificus. ineptis quoq3 inepte locutiones: ⁊ prudentib⁹ apte.
qđ precipue in hoc ope obseruatũ docebim⁹. ¶ Ad verborũ deniq3 decorũ necẽ est vt verba sit
conformia rebus. psonis. generi. poematis. et toti compositioni. Unde in his q̃ semel tm̃ dñr
(qualia sũt q̃ agunẽ vt comedie aut recitãtur corã aliq̃bus vt orõnes et cõtiones) op⁹ est vt
sermones sint lucidi et clari. Oportet etiã vt genus dicendi vniforme sit. turpe enim esset in
alto stilo sermonem incipere: et deinde ad mediocrẽ et hũilem declinare nisi aliquando pro di
uersis affectionibus loquentiũ sermo eleuet aut deprimat. Oratores preterea hoc fere obser
uant: vt que maximi momẽti et ponderis sũt in pricipio et in fine orationum ponant. In pri-
cipio quidem vt attentes faciant auditores: in fine autẽ vt memores: que vero minoris sunt
momenti in medio locent vbi labantes sunt audientium animi. Oportet preterea vt sit vni-
forme generi poematis. Qui enim de rebus miseris loquens heroico stilo et altiloquo gene-
re vtatur: aut de rebus magnificis elegiaco multum ineptiret. Res enim misere vt amores
misere depereuntium: epitaphia et eiusmodi elegis scribi volunt: res magnifice heroicis car-
minibus. Res doctrinales hexametro fere: sed non alti sono. Uictorie pugillu3 equorum: ãt
breues amores: pa rueq3 laudes liricis congruunt: de quibus omnibus late et diserte horati⁹
disputat. Deniq3 oportet vt verba sint conformia toti compositioni. Sicut enim in pictu-
ris non esset satis fingere pulchrum caput: bonas manus: et singula membra decora: nisi tota
compositio effigiei conformis et commensurata sit: ita nec in compositione carminis aut o-
rationis satis esset singulas locutiones ornatas facere: nisi inter se congruant et quadrent.
Nihil enim pulchrius est q̃ omnium membrorum consentio: que quia in vniuerso est mun⁹-
dum idest ornamentum appellamus. dum enim deus viderat singula que fecerat dictum est

Cur oratione soluta ⁊ metrica vtatur

q̃ erant bona: dum autem vidit cuncta que patrarat adiectum est: et erant valde bona. Sed
hec hactenus: plura rhetores docebunt. Quantum autem ad institutum nostrum facit auctor
noster licet tullio inferior sit: decorũ tñ et aptitudinẽ dicendi pulchre in hoc ope obsuauit: et
verba rebus psonisq3 congrua maxime fecit. Quia eñ philosophiã loquentẽ iducit: et medẽdi
mun⁹ obeuntẽ: medicorũ aũt est nũc lenia nũc acria pro vulneris qualitate adhibere medica
menta: ideo non ab re nec sine efficaci ratione: interdum dulcibus modulis: interdum seneca

Oratio triplex

oratione vtentẽ facit. Neminẽ aũt latere puto triplicẽ esse orationẽ seu locutionẽ. alia eni3
dicit metrica et oĩno nũerata: qua poete q̃ carmĩa conficiũt vtũẽ. alia prosa idest prorsus a le
ge metrica soluta. Alia mixta vt ẽ oratoria q̃ suos quidẽ nũeros et modulos habet: sed non
eas leges nec tã auctas vt poetica. Opera aũt poetarũ constant metro idest mensura: non tñ
apte dixeris legi metra virgiliana: sed vel carmina: vel nũeros aut versus. Carmen autem a
canendo dicitur: quocirca letitie significationem habet: q̃uis et tristib⁹ sit suũ canẽdi ac car-
minis genus. Qualiẽ aũt aptitudinẽ dicendi auctor nr̃ obsuauerit suis locis dicem⁹. ¶ Scri-

Intentio autoris

bentis aũt intentio in aliis commentariis satis exprimiẽ: videẽ autem esse triplex: vna vt dũ
consolationem philosophicam inducit: seq3 queritantem. i. a crimine purget innocentiãq3
suam posteris significet. opepreciũ eñ est nõ solũ inocentẽ hrẽ vitã: sed et famã laudabilem.
vita eñ inocẽs nobis necessaria est: fama bona proximo. Altera est vt dũ in se formam con-
solandi proponit: aliis itidẽ miseris eandẽ prebeat. Tertiã vt errorem e mentibus nostris e-
uellat: dum qr iniuste patimur: deũ aut nõ curare mortalia: aut nõ recte gubernare falso opi-
namur: in hoc eñ totũ opus concluditur: cũ dicit. Nec frustra sunt in deo posite spes pcesq3
que cũ recte fiunt inefficaces esse nõ possunt. Monet preterea vt deũ metuentes vitia vitem⁹
virtuteq3 sequamur. Non tñ ignoro multos opinari auctorem instituisse multo plura ⁊ de vir
tutibus et de vitiis theologicisq3 disquisitionibus scribere: sed preuentum morte huiusmodi

Diuisio operis

finem pro necessitate operi suo imposuisse. Quantum ergo ad diuisionem operis seu numez
librorum facit: notissimũ est quiq3 eẽ libros: quos in carmina et prosas subdistinguẽ possum⁹
Et licet carmẽ primũ aut secundũ: q̃ metrũ primũ ⁊c. dicere mallem: tamen qr in plerisq3 scri
ptis metra non carmina allegata repperi: veterem morem nõ mutandũ censui. In bonis ei3
autoribus omnia qualia ab ipsis edita sunt fidelis lector dimiserit: s3 hec missa facientes sextũ
qđ de explanatione et interpretatione breuiscula auctoris nostri erit aggrediamur.

Finis itroductionũ ⁊ pemioꝝ vtriusq3 ɔmẽtarii. Seqtur op⁹ autoris cũ duplici explanatiõe.

Sancti Thome de aqno in libros Boe. de cõsolatiõe phĩe interpretatio.

Liber primus. Metrum primum.

Armina qui quondam. ¶ Presens liber Boetij prima sui diuisione diuiditur in quinq partes s'm ꝙ ponit quinq libros partiales quos continet. In primo conqueritur se miserijs subiectuz. In secundo ponit remedia consolatiua. In tertio determinat de vera felicitate: in quo sit sita et quō ad eā perueniatur. In quarto mouet quasdam questiones ipsi philosophie. In quinto

Diuisio huius operis

¶ Anitij: Manlij: Torquati: Seuerini: Boetij Ordinarij: Patricij: viri Exconsulis: de cōsolatōe philosophie. Liber prim⁹ feliciter īcipit

Armina qui quondam studio florēte peregi

Flebilis heu mestos cogor īire modos.

¶ Ecce mihi lacere dictant scribenda ca

determinat de casu ⁊ prouidentia diuina. Primus liber incipit hic Carmia. Scōs liber īcipit ibi. P⁹ hec paulisp. Terti⁹ ibi. Jā cantuz illa finierat. Quart⁹ ibi. Hec cum phia. Quint⁹ ibi. Dixerat orōnis cursū. Quid ⁊ de q̄ agat̄ ī q̄libet libro patebit loco suo. Prim⁹ liber diuidit̄ ī. xiij. ptes. q: hui⁹ primi libri sūt septē metra ⁊ sex prose: q̄ ptes patebūt. q̄ aūt sit materia ⁊ ītētio cuiuslibet partꝫ silr patebit. ¶ Notādū aūt ꝙ p̄mū metrū p̄mi libri vocat̄ elegiacū qd̄ constat ex vno versu exametro id est sex pedum. Et dicitur elegiacum ab eleys qd̄ est miseria. Metrum enim elegiacum inuentum fuit pro describenda miseria: ꝙuis eo hodie aliq̄ vtūtur ad alia describenda. vnde Horatius. Versibus impariter iunctis querimonia primum: Post hec inclusa est voti sententia compos. Quis autem fuerit primus inuentor talis metri elegiaci dubitatur. vnde Horatius. Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: grammatici certāt et adhuc sub iudice lis est. ¶ Et diuiditur hoc primum in quattuor partes. Primo boe. deplangit statum sue miserie ex parte permutationis studij. Secundo ex parte defectus corporalis. Tertio ex parte prolongationis vite miserabilis. Quarto apostrophat contra suos amicos. secunda ibi. Gloria felicis. tertia ibi. Mors hominuz felix. quarta ibi. Quid me felicem. primo facit qd̄ dictum est. secundo approbat dictum suuz: ibi. Ecce mihi lacere. Dicit primo. Ego boe. qui quondam tempore prosperitatis studio florente peregi id est composui carmina supple delectabilia et iocunda: nunc tempore aduersitatis flebilis idest dignus vt defleam: vel flebilis idest tristis cogor inire idest incohare mestos modos id est tristia metra de mea miseria ¶ Notandum sicut dictum fuit prius boe. vtitur in hoc libro tam prosa ꝙ metro. metro quia talis modus scribendi magis fuit conueniens sue materie. sicut enim potio curatiua que amara est delectabilius sumit̄ si fuerit aliqua dulcedine pmixta. sic rōnes phie in prosa tradite libētius a boe. suscipiuntur si fuerint iocunditate metri dulcorate. Et iō bo. nūc vtitur metro nūc prosa: q: alternatis vtit̄ delectabilius. vn̄ auctor poetrie. Qd̄ sapit: insipidū vitiosa frequentia reddit. ¶ Itē no. ꝙ boe. incipit librū suū a metro nō prosa: q: mod⁹ scribendi metricus magis fuit vsitatus apud antiquos ꝙ prosaicus. Vel iō q: metrū est delectabilius prosa. vt ergo magis alliciat audiētes ad suū librū: iō in pncipio sui libri vtit̄ metro. ¶ Itē no. circa litteram ꝙ carmina vno mō dn̄r scripta metrica certis pedibus mēsurata. Alio modo dn̄r q̄cunq dicta vel scripta etiā prosaica q̄ sunt de re delectabili Bo. aūt florente studio ꝯposuit vt plurimū carmia prosaica de re delectabili. Edidit eñ q̄dā carmina phicalia: q̄dā logicalia: q̄dā theologicalia: sic pꝫ respicienti eius diuersos libros. tpe aūt aduersitatis cogebat̄ boe. ad cōponendū carmina metrica tristia. ¶ Itē no. studiū est vehemēs applicatio animi ad aliq̄d agēdū cū bona voluntate. dico cū bona volūtate q: in maliuolā aīam nō intrabit sapia. hec Sal. Et pfectio discipuli in tribus consistit. ex boetio de disciplina scholariū. in attētione: docilitate: et beniuolētia. Hoi eñ violēti sciam ⁊ nō vt opꝫ studēti impossibilis est possessio boni. Eustra. i. ethi. ¶ Item no. ꝙ duplex est studiū. florēs ⁊ aridū. Ad studiū florēs tria exigūtur. Primo requiritur iuuētus: q: iuuenes pspicatiores sunt senib⁹. senes aūt magis sunt imemores. Secūdo requirit̄ habit⁹ necessarioꝝ. q: natura nō ē p se sufficiens ad speculādū: sed oꝫ necessaria existere ex q̄rto ethicoꝝ. Tertio requirit̄ animi trāq̄llitas q̄ cōtingit per sedationē passionū: q: aīa q̄escēs

Diuisio primi libri

Carmen elegiacum

Diuisio primi metri

Cur metro ⁊ prosa vtat̄

Carmen

Studium

Studium duplex

⁊ reſidēs fit prudēs.vij.phiſicoꝝ.Ubi em̄ paſſiones dominant̄:ibi intellectus obſcurat̄:ideo boe.in fine huiꝰ primi hortādo nos ad fugā paſſionū di.Gaudia pelle.pelle timorem.Speq̄ꝫ fugato:nec dolor abſit.Nubila mens eſt vinctaq̄ꝫ frenis.Hec vbi regnāt.Studiū aridū ē ad qđ ꝯcurrūt oppoſite ꝯditiōes.ſ.ſenectꝰ.neceſſarioꝝ defectꝰ.⁊ animi ꝑturbatio.¶ No.ꝙ v̄ſus de miſeria dr̄r meſti modi. Dr̄r em̄ modi a modulādo:q: pedibus modulant̄.Et dicunt̄ meſti ratione materie:quia ſunt de triſti materia ſcilicet aduerſitatis.

Meſti modi

mene. Et veris elegi fletibus ora rigant

¶ Has ſaltem nullus potuit peruincere terror:

¶ No.ꝙ i ꝑmis duobꝰ verſibꝰ notatur antithesis id eſt contraria poſitio.dicitur enim in primo verſu quondam peregi:cui contrariatur in ſecundo verſu cogor inire id eſt incohare.Item dicitur in primo verſu florente ſtudio:cui contrariatur in ſecundo flebilis.Item dicitur in primo verſu carmina ſupple iocunda:cui contrariatur in ſecūdo meſtos modos.¶ Item notandum ꝙ boe.rationabiliter deplangit ſtatum ſuū ex parte permutationis ſtudij philoſophici qđ verſum fuit in ſtudium poeticum quo tunc cogebatur vti.propoſuit enim boe.dolorem ſuū metrice et non philoſophice conſolari. Nam ſtudium philoſophicum eſt ſtudium veritatis.quia ſecundo methaphiſice vocari philoſophiam ſcientiam veritatis recte ſe habet.Studium autem poeticum eſt ſtudium falſitatis.nam ex proemio metaphiſice ſecundum prouerbium mentiuntur multa poete.Item per ſtudium philoſophicum acquiritur beatitudo:ex.x.ethicorum. Per ſtudium autem poeticum falſitatis certitudo:ex.ij.methaphiſice.¶ Ecce mihi lacere.Hic boe.approbat dictū ſuum.dicit enim ꝙ cogatur inire meſtos modos.hoc ipſe probat.ſecundo reſpondet queſtioni ibi.Has ſaltem.primo dicit.bene dixi ꝙ cogor inire meſtos modos.ecce demonſtratio huius ad ſenſum.nam camene id eſt muſe poetice lacere id eſt lacerantes mentes hominum:ille dictant mihi ſcribenda carmina metrica.et elegi verſus miſerie quos muſe mihi dictant:illi rigant id eſt humectant ora id eſt faciem meam veris fletibus.¶ Nota ꝙ ſecundum poetas.ix.fingunt fuiſſe muſe in monte helicone iuxta fontem caballinum.de quo fonte loquitur Perſius in principio libri dicens.Nec fonte labra prolui caballino ⁊c.Que muſe finguntur poetis miniſtraſſe ſcientiā componendi carmina metrica.et iſte muſe poetice vocabantur camene quaſi canentes amene:eo ꝙ multum delectant homines ratione metri.¶ Nota ꝙ ille muſe poetice dicuntur lacere actiue:q: lacerant id eſt diſtrahunt mentes hominum ſubijcientes ipſas diuerſis paſſionibus:nunc paſſioni amoris:nunc doloris:ſicut patet per Oui.de amore tractantem et per alios poetas. vel dicuntur lacere paſſiue ratione poematum ſuorum:que poemata dicuntur lacera:quia nō ſunt firmitate rationis ſtabilita.¶ Ubi notandum ꝙ quedam carmina dicuntur integra:quedam lacera.Integra ſunt carmina philoſophica nulla turbatione permixta:ſed firmitate rationum ſtabilita et animum firmant. Lacera ſunt carmina poetica que non inſtruunt hominem nec conſolantur ideſt diſtrahunt mentes hominum:nunc reducendo homini ad memoriam voluptates:nunc dolorem:nunc alias paſſiones.¶ Item notandum verſus elegi principalit̄ iuēti fuer̄t ꝑꝑ miſeriā deſcribēdā.⁊ q: hos v̄ſꝰ muſe dictabāt boe.ꝑ q̄s boe.magꝭ ſuā miſeriā reducit ad mēoriā ꝙ̄ ꝑ eos ꝯſolaret̄:iō elegi erāt cā ipi boe.v̄i fletꝰ.¶ Itē notādū duplex ē fletꝰ adulatoriꝰ ⁊ v̄ꝰ.adulatoriꝰ q̄ ē fictꝰ q̄lis ē fletꝰ amaſie.Si eī dixerit amaſiꝰ ad amaſiā nō diligis me:ipa icipit flere.q̄re vt ꝑ fletū firmiꝰ ipꝫ poſſit tenere.cū aūt nūmos nō poterit extorq̄re ab ipo dic.vade garſio:te n̄ noui v̄e.Aliꝰ ē fletꝰ q̄ ex v̄o cordis dolore ⁊ ex v̄a pietate ꝓcedit:⁊ ad talē fletū bo.ꝓuocatꝰ fuit ꝑ muſas dictātes ſibi carmia.¶ Notandū ꝙ h̄ dictio elegi p̄t expōi dupl̄r.vno mō ꝙ teneat̄ noīatiue:⁊ tūc ē ſenſꝰ:elegi.i.v̄ſus miſie rigāt ora mea fletibꝰ.alio mō ꝙ teneat̄ genitiue:⁊ tūc ē ſenſꝰ:camene rigāt v̄is fletibꝰ ora elegi.i.miſi homīs:q: elegꝰ.a.ū.i.miſer a.ū.ſꝫ Hugui.¶ Has ſaltē.Hic bo.r̄ndet tacite q̄ſtioni.Quereret aliq̄s.quō muſe dictāt tibi carmīa ſcribēda cū ſis in exiliū relegatꝰ:q: itraſti ſine oī comitiua. Ad h̄ r̄ndet bo.L3 oēs aīci mei dereliq̄r̄t me ī exilio ꝑꝑ timorē ipialē:tñ has muſas nullꝰ terror ipial̄ potuit vicē q̄n ſequerent̄ n̄r̄ꝫ iter vſq̄ꝫ ī exiliū dictātes nob̄ carmia.¶ Notādū lꝫ bona ext̄ioꝛa poſſint auferri ab hoīe ꝑ violētiā ſic̄ ꝑ furtū:ꝑ rapinā:ꝑ incēdiū:tñ ſcia nō pōt auferri ab hoīe.Nō eī ſcia violētia aufertur:nec vetuſtate ꝯſumit̄:nec triſticia minuit̄.vñ Sen.ix.ep̄la ad Lucil.recitat ꝙ cū Stilbō capta p̄ria:amiſſis liberꝭ:amiſſa vxore ſua ⁊ alijs hoīs:ſolꝰ ab icēdio exierat:req̄ſitꝰ fuit a demetrio nūq̄d oīa ꝑdidiſſꝫ.r̄ndit nihil ꝑdidi ſed oīa bona mea mecū ſ̄t:iuſticia:v̄iꝰ:tēꝑātia:⁊ prudētia:⁊ h̄ inuit.B.di.Muſas ſe n̄ reliq̄ſſe.vñ ēt Ala.

Antithesis

Muſe

Elegi

Fletus duplex

Bona exterioꝛa

Scientia

de planctu nature ꝛ scia di. Sup oem possessionē gnosa emanat possessio: q ipsa colligif: erogata reuertit: publicata suscipit incremētū: p quā nobilr thesaur⁹ secretis penetralib⁹ nascit: et fect⁹ etne delectatōis acqrit. Hec est sola p quā mens deijcit a tenebris cordis ocłos: deliciosa aī padisus ꝟ imortalē ex mortali facit: ꝛ caducū hoiez i deū deifice mutatōis aucte cōuertit. ¶ No. circa hāc dictōez saltē ꝙ tres dictōes pferri pnt p tim: q deberet pferri p tē. vn̄ pferim⁹ saltim pro saltem. tip⁹ p tps. extiplo pro extēplo: qđ est ꝯ Hugo. q dicit. Tim tria detestor: extimplo timpera saltim. ¶ Gloria felicis. Hic Boe. deplangit statū suū ex parte defectus corporalis. Et pmo proponit eū in generali. secūdo in speciali. secunda ibi. Venit enim. dicit primo. quondam psolabatur me gloria felicis. i. prospere iuuentutis: ꝛ gloria viridis iuuente: idest delectabilis iuuentutis: sed nunc fata. i. euentus mesti senis. i. tristis senectutis solantur. i. consolantur mea. i. meā partem. quasi diceret. prius consolabar dulci iuuentute: nunc autem consolor tristi senectute. Fm illam sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuuente: idest prospere iuuentutis viridis: idest delectabilis iuuentutis olim: idest quondam sup. consolabat me. nunc fata. i. euentus mesti senis. i. tristis senectutis solant mea. i. meam partem. ¶ No. ꝙ cōiter illa lra aliter exponit referēdo eā ad musas poeticas sic. Camene q quodā tpe iuuentutis erāt glia felicis ꝛ viridis iuuētutis: qđ dr p tāto qr iuuenes oli solebāt iformari i arte poetica i q pficiētes gliabāt i vsu metrorū ꝛ ritbmorū. nūc aūt camene solāt mea fata idē mesti senis. ¶ Notādū ꝙ felix iuuentus est q bonis exteriorib⁹ est adornata: de qbus bonis loquitur Aristo. circa pncipiuz libri de bona fortuna di. Sine rebus exteriorib⁹ quaꝝ fortuna est dn̄a non ptingit se esse felicem: sed viridis. i. delectabilis iuuentus est illa q bonis nature decorata. s. fortitudine pulcritudine ꝛ agilitate. Unde Aristo. in ethicis. non oino felix est qui specie turpis aut solitarius aut carēs ple. ¶ No. ꝙ boe. repñtat in se statū miserie cū dicit fata mesti senis se psolari cū minime hoiez psolant: sed magis pturbāt. etiā cū dicit musas poeticas se cōsolari: sir repñsentat statū miserie: quia muse poetice nō sedēt alicui in solatiū: sed poti⁹ in alimentū doloris. Itez de significatōibus fati ponit Huguitio duos vsiculos di. Cōstellatio mors pce respōsa deoꝝ: Euentus rerū signantur noie fati. ¶ Venit eñ pperata malis. Hic boe. declarat in speciali defectum corpalem di. Bene dico ꝙ fata meste senectutis nūc cōsolantur me: eñ p qr senect⁹ inopina. i. inopinata. per apocopē: pperata. i. festinata venit in malis. i. cū suis malis ꝛ incōmodis: ꝛ dolor sup. quē patior iussit inesse. i. inducit mihi suā etatem. per qđ innuit ꝙ nō solū etas inducit dolorē: sed ecōuerso dolor inducit ꝛ causat etatē ꝛ seniū. Et tūc boe. ponit duo signa sue senectutis dicēs. cani sup. capilli intēpestiui. i. ante debitū tps funduntur in vertice. i. in capite meo. Aliud signū senectutis ibi ꝙ cutis mea laxa. i. soluta tremit corpore effeto. i. carne consumpta ꝛ euacuata. ¶ No. ꝙ hominē senē multa mala ꝛ incōmoda circūueniūt: naz pellis eius contrahitur: cor eius pcucit: pulmo eius debilitatur: lumbi eius indurantur: dorsuz incuruatur: mēbra tremūt. Unde poeta dicit. Optamus seniū dū venerit est maleventū. Hoc est gilbosum surdum cecūqz morosum. Propter hoc di. boe. senectus venit mihi cū suis malis. ¶ No. circa illam partem. ꝛ dolor etatem: ꝙ triplex est causa senectutis. s. etas: ifirmitas: ꝛ aduersitas. Senect⁹ q inducitur per etatē naturalis est. que aūt inducitur per infirmitatē vl ad uersitatē accidētalis est: qualis senectus fuit in Boe. q senuerat pter multitudinē doloris ꝛ tristicie. ¶ Notandū ꝙ canicies Bo. fuit intēpestiua. Huguitio dicit. intēpestiuū est quod ē incōgruū: incōueniēs: inutile vel sine tpe. Un̄ intēpestiuū dr illō qđ nō hz idoneū tps vel quod nō est pueniēs p tpe. ꝛ qr Boe. iuuenis erat etate: ꝛ cū senuerat ex aduersitate: iam canicies ei⁹ fuit intēpestiua. ¶ No. ꝙ in iuuenibus cutis est densa pter multitudinē sanguinis: ex quo sanguie generat caro. sed qr sanguis diminuitur in senib⁹ diminuit etiā caro in eis: ideo cutis se

Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim viridisqz iuuente
Solatur mesti nunc mea fata senis.
Venit eñ properata malis inopia senectus
Et dolor etatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur vertice cani:
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

Iuuentus felix

Fatum

Senectutis mala

Intempestiuum

Cutis laxa

Effetus

num est laxa. ¶ Notandū circa h̄ vocabulū effeto ꝙ ipm̄ tractū est a mulierib⁹ pgnantib⁹: que cū peperint dicunt̄ effete.i.fetu euacuate. Vn̄ dicit Hugui. ꝙ fetus est nat⁹ mulieris adhuc in vtero exn̄s. ꝛ dr̄ a foueo ues. ꝙ ibi foueatur. inde fetus ta.tū.i.plenus na.num. inde effetus: idest debilis q̄si sine fortitudine viriū vel virib⁹ euacuatus. inde fetosus sa.sum.i.plenus fetu. Unde in psalmo. Oues eoꝝ fetose.i.plene fetu. et senes possunt dici effeti quasi extra fetum positi: q̄ senect⁹ non est apta ad generandū fetū.

Mors hoīm felix que se nec dulcibus annis
Inseritꝫ et mestis sepe vocata venit.
He heu q̄ surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum
Protrahit ingratas impia vita moras.

¶ Mors hoīm felix. Hic Boe. deplangit statuꝫ suū ex pte duratōis vite miserabilis. Et pmo pmittit q̄ mors hoim sit felix ꝛ que nō: ꝛ dicit sic. Illa mors est felix q̄ non inserit.i.non immittit se dulcib⁹ annis.i. tpibus psperis cū delectat hoīem viuere Silr̄ illa mors est felix q̄ sepe vocata venit mestis supple annis.i. tristib⁹ annis: q̄ in annis aduersitatis miseri cōsueuerunt vocare morte̅. Tūc ondit q̄ mors hoīꝫ sit crudelis dicens. Heu q̄ surda aure.i.reclusa aure seua mors.i.crudelis auertit̄.i.spnit miseros homines: ꝛ negat.i.nō vult claudere flentes oculos eoꝝ.q.d. crudelis mors est q̄ nō pmittit miseros mori. ꝛ dicit [illegible]s oculos p hoc innuens ꝙ in morte oculi hoīm claudunt̄. ꝛ tūc Bo. deplangit plonga[illegible]m sue vite di. Dū fortuna malefida.i.pfida mihi fauerꝫ.i.arriderꝫ leuib⁹.i.trāsitoriis bonis: tristis hora.s.mortis pene merserat.i.oppresserat meū caput. q̄si dicerꝫ tpe psperitatis sp accelerauit mors opprimere me: nunc aūt q̄ fortuna nubila.i.aduersa mutauit fallace̅ vultum: impia.i.misera vita ptrahit.i.plōgat moras sup. viuendi ingratas.i. odiosas mihi: q̄ ppter miseriam tedebat ipm̄ Boe. viuere. ¶ Nota ꝙ lꝫ s̄m vulgares ꝛ hꝫ apparentiam hec snīa de morte felici ꝛ crudeli vr̄ vera: tn̄ s̄m rei veritate̅ est falsa: q̄ mors etiā tpe psperitatis pōt esse bona. nam s̄m Sene. optimum est mori cum delectat viuere. ꝛ tpe aduersitatis potest mors esse mala: q̄ aduersitas sepe inducit desꝑationem. Boe. aūt repn̄tando statum miseri hoīs hanc snīam ponit tanq̄ veram.

Mors cōparat̄ ad duo

¶ Notandum ꝙ mors vel ꝯparatur ad vitam presentem vel futuram. Primo modo illa mors dr̄ felix que fugit tpe prosperitatis ꝛ accelerat tempore aduersitatis. Si autem comparatur mors ad vitam futuram: tunc ipsa potest dici bona ꝛ mala tempore aduersitatis ꝛ etiam aduersitatis: quia si mors ducit ad gloriā dr̄ bona si ad penam dr̄ mala. ¶ Notandū s̄m Remigium sup donatū. heu aliq̄n est monosyllabum: aliq̄n dissyllabum sicut metri necessitas requirit. vnde in ꝓposito est dissyllabum dicendo. Heu heu q̄ surda miseros auertitur aure.

Auertor

¶ Notandum ꝙ hoc verbum auertor q̄nq̄ est passiuum constructum cum ablatiuo mediante ꝑpositione: vt dicendo auertor a te. ꝛ idem est ꝙ remoueor. aliq̄n est verbum deponens constructum cum accusatiuo: vt dicendo auertor te ꝛ tunc idem est ꝙ sperno te. ꝛ sic accipitur in pꝛpposito: cum mors auertitur.i.spernit miseros vnde versus. In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit deponens auertor spernere signat.

Fortuna

¶ Notandum Boe. appellat fortunam malefidam: quia est deceptiua. Unde Sene. Nemine̅ aduersa fortuna comminuit nisi quem secunda decipit. Et alibi Sene. Fortuna nemini seruat fidem: nulli obesse semel contenta est: quem nimium fouet hunc stultum facit. ¶ No. fortune bona dicuntur leuia: quia transitoria. Non enim perdurat circa hominem s̄m Sene. Illud non est tuum qđ fortuna fecit esse tuum. Donum enim qđ dare potuit: potuit ꝛ auferre. ¶ Notandū ꝙ Boe. appellat fortunam nubilam.i.obscuram siue cecam. depingebatur aute̅ antiquitus fortuna ceca: quia ex improuiso accedit ꝛ recedit: vel quia cecum reddit hominez extollendo eum in prosperis ꝛ deprimendo in aduersis. ¶ Notandum ꝙ Boe. dicit fortunaꝫ olim circa se mutasse fallace̅ vultum: q̄ fortuna olim depingebat̄ duplici facie: anteriori alba posteriori autem parte nigra. p albā designatur psperitas: per nigram aduersitas. mutauit ergo fortuna circa Boetium fallacem vultum psperitatis: postea ondit ei vultū aduersitatis.

Liber primus. Metrum primum.

¶ Quid me felicē totiens iactastis amici. Hic boe. deplāgit statū miserie sue apostrophādo ꝯ amicos suos di. O amici mei q̄d. i. ꝓpter q̄d iactastis. i. iactādo dixistꝫ me totiēs felicē. frustra eñ hoc dixistis: quia felicitas mea non erat stabilis: q̄d pꝫ ex hoc q2 ego cecidi: ꝛ ille q̄ cecidit de ꝓsperitate in aduersitatē nō erat stabili gradu prosperitatis. ¶ Notandū duplex est felicitas politica q̄ ꝯsistit in bonis exterioribus: ꝛ talis non est stabilis sicuti nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua que ꝯsistit in actu sapiētie: scꝫ in speculatōe substantiaꝝ separataꝝ: et talis felicitas est stabilis ꝛ imutabilis: cum sit bonum optimū pulcerrimū: delectabilissimū. ex primo ethicorum. — Felicitas duplex

Quid me felicem totiens iactastis amici?
Qui cecidit stabili non erat ille gradu.

¶ Jodoci Badij Ascensij in Boetiū de consolatione phīe grāmaticaꝫ explanatio.

Carmina q̄ quondaꝫ ꝛc. In explanatione huius operis eū fere moreꝫ obseruabimus: vt quotiēs carmē occurrerit primū eius structurā atqꝫ legē declaremus. deinde sensū auctoris cū vocabuloꝝ si qua difficilia sunt expositiōe: et postremo loco ordineꝫ verboꝝ autoris breuiter repetamus. Carmen itaqꝫ hoc primū est elegiacū hexametro id est sex pedū et pentametro. i. quinqꝫ pedū carmie ꝯstās. vñ ex vtroqꝫ carmē vndeci pedū ꝯflatū putāt ꝓpterea q̄ pētametro fere sētētia claudit̄ pmo: aut suspēdit̄ ꝛ claudit̄ scdo: nūq̄ aūt sequēti hexametro. Hexametrū aūt ab hexa. i. sex ꝛ metro. i. mēsura quasi sex pedū mēsura dicit̄. Conficit̄ aūt duobus legitime pedib⁹ dactylo et spōdeo: quib⁹ aliq̄ loci sunt ꝓprij aliq̄ cōes. Quit⁹ eñ dactylo sext⁹ spōdeo cōes st: quattuor priores cōes sunt. decet tñ vt fere pma syllaba tertij pedis ū[...]ima dictiōis tam ī hexametro q̄ pētametro. Qui vero pedes admittant̄ statiꝫ dictur⁹ suꝫ. [...]ametrū aūt a pēta i. quinqꝫ: et metro. i. mēsura q̄si quinqꝫ pedū mēsura dicit̄: quiquidē pedes duob⁹ modis distigui possunt: altero qui ad ꝯponēdos versus propior est: vt post duos pmos pedes qui īdr̄ıter dactyli sūt vel spōdei vel alteri⁹: derelinquat̄ syllaba vltima dictōis q̄ possit esse pma tertij pedis. vñ pētamerꝫ dr̄. deide ponāt̄ duo dactyli cū syllaba abūdāte q̄ cū dreli[c]ta post duos pmos pedes faciat spōdeū. Et h̄ mō oēs pñt eē dactyli ī pētametro pter ꝯstātē ex duab⁹ syllab post binos quosqꝫ derelictꝫ q̄ spōde⁹ ē. Tres aūt. i. duo pmi et ex derelictꝫ spōdei. Altero mō distiguunt̄ pedes vt duo pmi sint (vt pri⁹) dactyli vl̄ spōdei vl̄ alterni: terti⁹ spōde⁹: ꝛ vltimi duo anapesti. Uerūtñ q2 ī omni carmie vltia syllaba ē cōis. i. īdifferēs siue lōga sit siue breuis: idō ī hexametri fine pōt poni trochɇ⁹ ꝓ spōdeo: et ī pētametri tribrach⁹ ꝓ anapesto: et id q̄dē fine vitio. Jtē q2 ī illa q̄ ē pma tertij pedis ꝛ vltia dictōis sepe tm̄ more trahit̄ q̄tū ī vltia syllaba toti⁹ carmis. volūt nōnulli eā q̄ syllabā cōeꝫ eē: et ob id ī tertio hexametri posse tribrachū ꝓ dactylo poni: et iambū ꝓ trocheo ēt ī pētametro: q̄d apō ydoneos autores nōnūq̄ sꝫ rari⁹ reperies: vt ī illo (Omia vicit amor: ꝛ nos cedam⁹ amori.) Parce itaqꝫ quātū fieri pōt hac licentia vtēdū eē. Ista apō mere grāmaticos discēda sūt. Si tñ ēt a nob q̄s leges hui⁹ carmis efflagitet has sibi patas hēat. Quaꝝ pma ē quā dixi: vt ī carmie elegiaco nūq̄ terminet̄ plena snīa ī sequēti exametro: sꝫ vl̄ ī pmo pētametro vl̄ ī scdo: sempqꝫ necesse ē vt licꝫ suspēsa adhuc sit sententia: tamen constructio fere plena sit. in secūdo quoqꝫ vsu hoc est in pentametro. Secunda est: vt si commode fieri potest geminis epithetis siue adiectiuis tam exametrum q̄ pentametrum ornetur: sic vt prius adiectiuum priori substantiuo correspōderit: et posterius posteriori. ponentur autem ambo adiectiua ante substantiua: sed ne sit hiatus aut strepit⁹ vocalium ineptus pulchrum esset in diuersis casibus aut diuersa declinatione ponere. Dixi et commode fieri potest. Non enim semper ne fluat nimium id fieri congruit: precipue in epigrammate talis fucus vitetur. Tertia est Sonorum est hexametrum si primo loco dactylū et secundo spondeum habeat sic vt dictio trissyllaba secunda sit tribus longis aut natura aut positione constans: aut vna monosyllaba cuꝫ bissyllaba. Nec minus sonorum erit in secundo quoqꝫ loco dactylus fuerit dummodo post duos pedes remaneat in eadem dictione tantum vna syllaba: quia dissonum et inconditum carmen: dum prime due dictiones singulos dactylos siue abundāte syllaba faciant. vt Acria prelia. Durus autem si post singulos dactylos singulos spondeos ex integris dictionibus feceris sic. Acria cantans prelia regum.

Carmen elegiacum

Hexametrum

Pentametrum

Regule de elegiaco carmine

Liber primus Metrum primum.

Quarta est hypermetrũ.idest versũ in quo syllaba abũdat nũq̃ feceris nisi in vocalem aut in
lr̃am exeat:et sequens v̾sus a vocali incipiat:idq̃ raro et nõ sine snĩe ꝯformitate facies.Quin
ta.Spondeũ in quĩto loco exametri nõ pones nisi grauitas snĩe:aut longior animi loquẽti-
us admoneat:tũcq̃ dactylus quarto loco ponet̃.Sexta.vocatiuũ in fine carminis nõ pones
nec in pẽtametro monosyllabũ:qȝ si in exametri fine posueris nomẽ aĩalis erit.Septima in
pentametro quoq̃ seruãdũ vt prim⁹ pes dactylus secũdus spondeus sit cũ syllaba in eadẽ di
ctione vna dũtaxat abũdante.In fine aũt vitẽtur trissylabe et monosyllabe dictiones:pul-
chre sunt syllabe:nõ turpes pentasyllabe:vt Contactũ nullis ante cupidinibus.Quadrasylla
bec ñ execrent̃.Penultima trissyllaba iocũdũ v̾sũ facit.Octaua.In oĩ carmĩe seruẽtur dco
ra supra a nob breuit̃ enarrata.In eligiaco ergo erit materia tristis:stilus mediocris:digres
sio rara nec prolixa:cõpositio facilis:dictiones nõ affectate.Epigrãma aũt sententia bona
claudat̃.hec hacten⁹ plura etiã a nobis alibi dicta sũt.Restat vt sensa autoris nostri paucis
Sentẽtia explicemus.¶Carmina qui quondã ⁊c.vt autoris nr̃i in primo carmine sententiã paucis ex
plicemus opepreciũ est ad memoriã reuocare intentionẽ eius.vult eñ in toto hoc ope psonã
hoĩs mesti et desolati ob iniquas tribulationes quas patit̃ repñtare:ad quã mentis egritudi
nes:q: nihil facilius affert medelam:q̃ sapientia que ex philosophia acquirit̃:ideo phiam cõ-
solationẽ ĩducit.Referemus ergo ad oculos mentis boetij statũ:qui propter equitatẽ et iusti
tiã in carcerẽ detrusus:⁊ oñdens bonis spoliatus etiã fame sui detrimẽtum timet.Sedet er-
go mestus aĩo repetens ante acti tp̃is felicitatẽ:que collata ad pñtes miserias eas accumula
Contentio tiores facit:q: vt ip̃e dictur⁹ est infelicissimũ genus disfortunij ẽ fuisse felicẽ.Et vtit̃ contẽti
onibus.i.cõtrarijs sententijs p antithetã.i.ꝯtraposita seu contraria vocabula:q: vt bene di-
Per ctũ est:peregisse et inire cõtraria sũt:ille eñ pegit q̃ iã pfecte egit.Per eñ prepõ aut pfectio-
nes significat:vt pficio pfecte facio:pfero pfecte fero.i.ad finẽ vsq̃:et sic de mult̃ alijs.aut p
mediũ:vt pfluo.[illegible]ediũ fluo.peluceo.p mediũ luceo.ãt ĩtercessionẽ ⁊ auct̃atẽ:vt p me reges
Ineo regnãt.Peregi[illegible] cõpleuit et pfecit:init q̃ ĩcipit et nũdũ aliq̃d fecit:sȝ q̃si ad faciẽdũ it.Ac-
cipit̃ tñ interdũ ineo pro eo qȝ incipio facere aut incoho vt ineo amicitiã ⁊c.Contraria itẽ sũt
Carmen Carmina et mesti modi.Nã carmina a canendo dicunt̃:vnde vt poete canere dicũt̃ vt Arma
Versus virũq̃ cano.Versus dicũt̃ eo q̃ pacto numero certorũ pedũ reuertit̃ poeta ad pricipiũ.Nu-
Numeri meri quoq̃ versus dicũt̃ eo q̃ nũerant̃ pedibus:proprie tñ nõ versus sȝ moduli eorũ sunt.sic
Modus metrũ mẽsura ẽ carminũ nõ carmen ipsũ.Modus aũt nũc dicit̃ finis:vt quarto eneiđ.Nam
quis erit modus:proprie autem est moderatio:vnde a modo modestia et moderatio dicitur.
Mesti autem modi hic sunt versus elegiaci:qui mestis conueniunt:sicut sappho ouidiana
flebile carmen appellat qȝ flẽti conuenit.Item contrarium est florenti studio.i.quasi suapte
Cogor natura aliquid facere sicut flores sponte nascuntur ex arbore leta:et cogi ad ipsum.Nam co-
Ecce gor compositum est ex co et agor:et est idem qȝ compellor.¶Ecce particula locum habet pre
Lacer cipue vbi ex insperato et improuiso aliquid oboritur.vnde hic patos.i.affectionem et commi
serationem mouet:eo q̃ mala improuisa grauius ledunt.Lacerum vult ancipitis esse si-
gnificationis hoc est actiui et passiui qui dicit.Qui lacerat lacer est et qui laceratus habetur
De camenis et musis in sequenti explanatione prime prose ampliter dicturus sum.Dicit pre
terea notanter veris fletibus:quia omnes qui elegiaca carmina componunt:querimoniam
quandam facere videntur:sed qui de alienis miserijs aut de suis ficte conqueruntur:non ve-
ros fletus emittunt:sicut Boetius modo se emittere dicit.Elegos grece dicitur luctus:elego
aũt misereor:elegios aũt versus ad miseriã pertinens.Saltem legas non saltim:tractum au
tem volunt vocabulum ab his qui se hostibus dedentes salutem petebant:hoc est vite inco-
lumitatem amissis ceteris:ac si dicant vt cetera amittamus habeamus salutem:qȝ per cor-
Iuuenta ruptionem factum est postea saltem:qȝ quidam interpretantur ad minimum.Iuuenta etas
Iuuentus est:iuuenta autem multitudo iuuenum et iuuentas dea secundum seruium.In latinis ergo
Iuuentas litteris cauebis ne alterum pro altero (loquor enim de duobus prioribus) ponas:q̃uis in
sanctis litteris sepe confundantur.Et q̃uis senecta et senectus idem sint.Credo legendum
Cani esse.Solatur et non solantur.Est enim appositum illius nominatiui gloria.Cani sunt capil-
li canescentes.et caret singulari numero in ea significatione.Effetum dicitur quicquid
omnem fetum idest omnem vigorem suum emisit.Mors felix ab effectu hic dicitur:
quia felices facit.¶Sunt enim triplicia epitheta seu adiectiua aliquo modo propria.
Quedam eñ oĩ ⁊ semp conueniũt et eaȝ addunt̃ ad perpetuam rei naturam significandã:vt

Liber primus Metrum primum.

calidus ignis:frigida nix. Quedam non omnibus eiusdem nominis querunt vt ea ad discretionez addunt:vt parius lapis.Quedam non formaliter sz(vt notis vocabulis vtar)ptu aliter tm̃ inherent.vnde mors dicitur frigida q2 frigidos facit:timor pallidus:frigus pigruz rc. Heubeu hic geminatum legendum est vel heu:nõ aũt heu bissyllabũ.Reperitur aũt heus cum vocandi casu:τ est reuocandi aduerbiũ.item hey cum datiuo vt hey mihi qualis erat rc. Item heu cum actõ:vt heu stirpem inuisam.τ cum nominatiuo vt heu pietas heu prisca fides. Et eheu vel heuheu absolute sine casu.Et est dolentis interiectio:vt Eheu quid volui misero mihi.Et heuheu ꝙ pingui macer est mihi taur⁹ in aruo. Cetera vocabula que de se nota sunt lucidiora erunt in construendo.Nunc sensum litteralem repetamus.Manlius Boeti⁹ Seuerinus vir consularis τ egregia tum virtute tum prudentia pditus ob iusticiam in carcerem detrusus vt innocẽtiam suam posteris significet:τ miseris mortalibus sibi iniuria affectis consolationem pararet:se mestũ τ lachrymosum fingit:quasi post repetitionem preterite felicitatis sue:solus cogitabundus in hec verba prorũperit.Carmina qui quõdam rc.quasi dicere velit:Audite mortales τ cõmiseramini.Ego qui florenti studio τ animi hilaritate fretus olim dulces cantilenas confeci.Nunc in senectute cum solatium τ requiem animi habere merito deberam:cogor propter iniuriam mihi illatã incipe edere lugubres cantus τ q̃rimonias. Ecce em̃(q.d.qd̃ mĩme verebat mĩmeq3 mihi verendum fuit)camene.i.inuentrices carminũ lacere.i.laceratis τ diffutis vestibus:τ mesto vultu(tales ecum sunt qualia sunt que canuntur)dictant mihi que debeam scribere.Dictare em̃ proprie est proferre τ inuenire verba que ali⁹ scribat. Et elegi(media breui).i.luctus vel versus elegiaci rigant mihi ora veris fletibus.Et cũ omnes amici omnesq3 facultates me defecerint τ dereliquerint:sole camene me secute vsq3 ĩ carcerẽ sunt:p qd̃ innuit sciam a tyrannis auferri non posse.Gloria aũt anteacte vite in iuuẽta mea solatur nunc mea fata.i.aduersitatem quam patiar senex mestus.Quasi dicat:quando recordor felicitatis mee in iuuenta habite:Nunc modesti⁹ tolero infelicitatem senecte. cum certo scientia ꝙ(vt Horatius dicit)nihil est ex omni parte beatum. Si dicas autem dicat O Boe. tu nondum senectutem attigisti:quomodo ergo senem dicis.Respondet ꝙ senectus ĩopinata iam venit.Est autem vocabulum venit preteriti temporis: quia producit primã quaz in presenti tempore corriperet.Si queras quomodo venit.dicit ꝙ ex dolore:quia dolor iussit suam etatem.i.senilem quam dolor semper in vultu hominum generat inesse mihi. ¶ Mors hominum felix:pro hac sententia memineris lector nos oportere precipue respicere ad affectionem loquentis.Sepe enim sententie proferuntur non omnino vere : sed verisimiles ijs qui eas proferunt.Sicut Dido in quarto eneidos ab vno decepta dicit.Nusq̃ tuta fides.Sic Boetius licet ipse talis non sit:tamen quia agit personam eius qui consolatione indiget: et tam tristis est vt vitam amariciem iudicet:dicit mortem esse felicem que infelicibus obuenit. quia vt dicit Plinius in re medium omnium malorum mors concessa est.τ vt in epistolis dicit Horatius.Mors vltima linea rerum est.Contrariam sententiam dicit cherea virgine potitus apud Therentium in eunucho:quia ab his qui animum perturbatum habent eiusmodi proferuntur sententie quales a passionibus predominantibus dictantur. Cetera clara sunt. Facit autem in fine pulchram apostrophen.Est autem apostrophe conuersio sermonis ad absentem.Que nunq̃ affectione vacat:sed vel ire vel amoris:vel doloris vel letitie iudicium habet.sicut hic.O amici inquit.ad quid cum iactantia iudicastis me totiens esse felicem:cum et meam τ meorum dignitatem conspexistis:non recte iudicastis me beatum:qui stabilem felicitatem nactus non eram:quod patet quia cecidi:sed qui cecidit stabili non erat ille gradu.et ita claudit carmen deuerbio quod sepe in hoc genere carminis honeste fit. ¶ Ordo iam notus est:sed vt pollicita exequar imbecillioribus talis est.Ego Boetius qui peregi.i.perfecte composui τ edidi quondam florente studio carmina:idest dulces cantilenas nunc supple.effectus flebilis cogor inire:idest incipere mestos modos.i.versus de mestitia hoc est querimonias τ lamentationes.Ecce:quasi dicat preter spem τ opinionem:camene.i.muse inuentrices carminum lacere:idest pãnose τ laceris similes:dictant mihi scribenda.i.ea que debeam scribere.Et elegi:idest luctus rigant.i. humectant mihi ora: idest faciem veris τ non fictis fletibus:idest lachrymis quas flens emitto.Nullus terror neq3 mortis neq3 amissionis reruz potuit peruincere saltem has:idest camenas. licet notos τ amicos peruicerit. Non potuit inquã eas quincere quin; idest quo minus vel qui non ; idest vt non ipse existentes comites

Heu heus

Dicto

Venit

Apostrophe.

Cõstructio

persequerentur.i.ad finem vsqꝫ seqrentur nostrum iter etiā in carcerē. Gloria.i.excellens in claritate ⁊ leticia dignitas felicis ⁊ olim viridis iuuente mee: solatur mea fata.i.tristem euentum qui quasi fataliter mihi venit. hoc est dum gloriam iuuente cū presentib9 malis confero tunc quodāmodo consolor: qñ non oīno miseruꝫ me videaꝫ. Mea inquā fata senis mesti.i. ꝙ sum senex mestus. ne dicas fata mea.i.mei. vt alio loco docebo. Dico senis: eñi pro q: senectus inopina.i. inopinata: venit.i.inuasit me preꝑata.i.accelerata malis.i.ꝑ mala que patior. Et dolor iussit.i.voluit iperauit suā etatem.i.quā ipse generat est senileꝫ inesse mihi. Cani.i.capilli canentes itempestiui.i.ante tempus orti succiduntꝛ.i.dispgunt vtice.i.in supiori parte capitis: a qua dū altius ire nō possum9 reuertēdū nob est sicut a vtice mōtis. Et cutis laxa.i.laxata tremit in corpe effeto: vl' corpe exñte iā effeto. Illa sup. mors hoīm est felix.i.felices eos facit ꝙ nec inserit se dulcib9 annis.i.letis ⁊ prosperis: et que vocata sepe venit mestis: vl' vocata mestis.i.a mest[illegible] venit. Heu heu ꝙ.i.ꝙtū surda aure mors sup. auertitꝛ miseris.i. vertitur a miseris. Alij leg[illegible]uertitꝛ.i.spnit miseros de quo vide finē cōmenti nri. Et ipa seua.i. supbia ⁊ imitis nega[illegible]enuit claudere oclos flentes.i.mestoꝝ. Claudunt aūt mortuis ocli: q̄a morietes fere aptos linquunt. Dū.i.qñ fortuna malefida faueret bonis leuib9.i.transitorijs: hora tristi.i.mortis merserat pene.i.quasi meuꝫ caput. Sed q: ipa fortuna nubila.i. obscura ⁊ auersa mutauit nunc fallacē vultū: vita mea ipia protrahit.i.prolongat mihi ingratas moras.i.dilationes. O amice quid.idest sed quid: quare iactastis.i.cuꝫ iactātia iudicastis totiēs me esse felicē: q.d.non fui tunc felix. q: status meus non erat firmus: quod patet quia cecidi: sed qui cecidit ille non erat in stabili gradu. Hec prolixius dicta in seqntib9 breuior ero.

¶ Prosa prima primi libri.

Hec dum mecū tacitus ipse reputarem: q̄rimoniāqꝫ lachrymabilē stili officio designareꝫ: astitisse mihi supra verticē visa est mulier: reuerendi admoduꝫ vultus: oculis ardētibus: ⁊ vltra cōem hoīm valentiā ꝑspicacib9: colore viuido: atqꝫ inexhausti vigoris: ꝙuis ita eui plena foret: vt nullo mō nr̄e crederetꝛ etatis. Statura discretionis ambigue. Nā

¶ Prosa ꝑma primi libri.

Hec dum mecum tacitus ⁊c. Hic incipit prosa prima huius primi in qua Boetius introducit philosophiam super suam miseriam consolantem. Ubi nota ꝙ Boetius dolens ⁊ ipa philosophia ipsum cōsolans non sunt aliud nisi anim9 dolens ex oppressione sensualitatis: ⁊ ratio consolans ex vigore sapientie. Et diuiditur. Primo ostendit Boetius quomodo philosophia sibi apparuit. Secundo quid circa ipm egerit. scda ibi. Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionem philosophie quo ad tempus ⁊ ad locum: ⁊ describit eius dispositionem quo ad vultum: quo ad aspectum: quo ad colorem ⁊ vigorem: ⁊ quo ad etatē. Secundo describit philosophiam ꝙtum ad habitum exteriorem. Tertio quo ad ornamenta ⁊ insignia que manibus gestabat. Scda ibi. Uestes erant. Tertia ibi. Et dextera quidē. Dicit primo. Dum ego Boetius hec q̄ supra in metro dixi tacitus mecum reputarē.i.cogitarē: ⁊ querimoniā lachrymabilem.i.ꝓuocantem ad lachrymas designarē.i.describerē stili officio visa est mihi mulier astitisse supra verticē.i.supra caput admodum.i.valde reuerendi vultus: oculis ardētib9 ⁊ perspicacib9.i. claris vltra cōeꝫ valentiā hoīm.i.vltra homines: que apparuit in colore viuido.i. delectabili: ⁊ apparuit mihi tanꝙ inexhausti.i.īconsumpti vigoris: ꝙuis ipsa foret ita plena eui.i.duratōis vt nullo mō nr̄e crederetur esse etatis. statura ei9 ambigue.i.dubie discretōis.i.cognitionis: q: nunc.i.aliqñ cohibebat.i.extendebat sese ad cōeꝫ mensurā hoīm.i. longitudīeꝫ nunc.i.aliquando videbatꝛ pulsare.i.attingere celum cacumine summi verticis.i.altitudīe capitis: que cum caput altius extulisset ipsum etiam celū sua longitudine penetrabat. ¶ Notādum ꝙ Boe. describit phiam sibi apparuisse sub spē mulieris: q: phia apud grecos ⁊ sapiētia

Quarꝛ phia in hitu muliebri apparuit.

apud latios est generis feminini. vel ideo q2 sicut mulier infātes lacte nutrit: sic philosophia minus ꝑfectos nutrit facilib9 doctrinis. vel ideo q2 Boeti9 erat eger: mulier aūt magis ē cō-passiua ⁊ magis abilis ad consolandū egrū ꝙ vir. Nam ſm salomonē. vbi non est mulier ibi ĩ gemiscit eger. ¶ Notandum stare est erecto modo se habere: ⁊ q2 phia erigit hominem ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales: ideo ipsa describitur stetisse. Et dicitur ste-

Cur stans

nūc quidē ad cōem sese hoīm mensurā cohibe-bat. Nunc vero pulsare celū summi verticis ca-cumīe videbatur. Que cū caput altius extulis-set: ipsum etiam celū penetrabat: seq3 respiciē-tium hominum frustrabatur intuitus. ¶ Ve-stes erant tenuissimis filis: subtili artificio: in-dissolubili materia perfecte: quas (vti post ea-dem prodente cognoui) suis manib9 texuerat. Quarū spēm veluti fumosas imagines solet: caligo quedā neglecte vetustatis obduxerat. Harū in extremo margine Π grecum: ĩ su-premo vero Θ legebatur intextum. Atqui inter vtrasq3 litteras in scalarū modū gradus quidam insigniti videbantur: quibus ab infe-

tisse supra verticē: q2 philosophia in anima intellectiua non habet organum in vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporis est actus. Vel dicitur ideo stare supra verticez q2 de supero cardine elapsa venit: vt dicit Boetius tertia prosa hui9 primi. ¶ Notandum philosophia dicitur reuerendi vultus: q2 suos possessores reuerendos facit. Nam ſm Tullium. Reuerentia est decens ⁊ matura grauitas que habetur per philosophiam: ergo dicitur reuerendi vultus.

Reuerēdi vultus

¶ Notanduz illud quod est ardens est penetratiuum: ⁊ q̄a per rationem ⁊ intellectum que sunt oculi phie penetramus intima rerum ⁊ quidditates earum: ideo philosophia dicitur apparuisse ardentibus oculis. Et q2 per philosophiam speculamur ea que vulgares ⁊ communes non speculantur: ideo dicitur habuisse oculos perspicasses vltra communez hominum valentiam.

Ardentib9 oculis

¶ Notandum color viuidus est color naturalis pulcer ⁊ delectabilis: ⁊ q2 philosophia in se pulcerrima est cum sit res mirabilis ⁊ diuina ⁊ delectabilis q2 mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore. Item philosophia apparuit inexhausti vigoris q2 philosophia cum sit perpetua exhauriri nō potest: vel ideo inexhausti vigoris quia quantūcunq3 homo cognoscat de philosophia adhuc restant plura cognoscenda: quod patet ex diuersitate opinionum in phia q̄rū vna destruit aliā. Itē q2 phia est eterna ⁊ ꝑcesserat ipm Boe. iō dicit eā non fuisse sue etatis.

Colore viuido

Inexhausti vigoris

¶ Notandum ꝙ tres sunt partes phie essentiales: ex sexto methaphisice: naturalis: mathematica: ⁊ diuina. Secundū naturalē phiam dr̄ phia se cohibere ad cōem mensurā inquantū tractat de naturalib9: q̄ cōiter via sensus cognoscunt̄. inter q̄ natura hoīs est summū ad q̄d ꝑuenit̄. Dr̄ aūt phia pulsare celū q̄ ad mathematicā: iō q̄ ad astronomiā inquantū tractat de motib9 ⁊ figuris astrorū. Dr̄ aūt penetrare celū q̄ ad methaphisicā inquantū dirigit in cognitōem dei ⁊ substantiarum sepataꝝ. Et dr̄ phia frustra intuitū hoīm respicientiū: q2 ꝑfectam cognitōem substantiarū separataꝝ in hac vita hr̄e non possum9. Nā sicut se hz oclus nicticoracis ad lumē solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura: ex scdo methaphisice.

Partes philosophie

Phia pulsat celum

Penetrat celum

Frustratur intuitum

Vestes erāt tenuissimis filis. Hic boeti9 describit phiam quātū ad habitū exteriorē. Primo quantū ad materiā vestiū. Secundo quātū ad picturā vestiū. Tertio quantū ad violētiā vestib9 illatā: ⁊ legant̄ ptes simul. dicit pmo. Vestes phie erant ꝑfecte tenuissimis. i. subtilissimis filis: ⁊ erāt ex subtilissimo artificio: ex materia indissolubili: q̄s vestes ipsa texuerat ꝓprijs manib9 vti ꝓ sicut ego cognoui eadē phia ꝓdente. i. reuelante mihi in tertia ꝓsa hui9 pmi. quaꝝ. s. vestiū spēm. i. pulcritudinez q̄dā caligo. i. obscura ignorātia neglecte vetustatis. i. negligentie veterū obduxerat. i. obfuscauerat: veluti solet sup. obducere caligo fumosas imagines. i. in fumo stantes. Tūc oñdit quid fuerit depictū in vestib9 ei9 dicens. In extremo margine. i. in inferiori pte haꝝ vestiuz legebat̄

Phie vestes.

intextū. P.i.practica In superiori parte vestiuȝ erat intextū T.i.theorica qd̄ interp̄tat̄ specu⸗
latiua: ⁊ inter vtrasq̄ litteras inter T ⁊ P erāt q̄dā ḡd⁹ insigniti.i.impressi ad modū scalarū:q̄
b⁹.s.ḡdib⁹ ascendebat̄ ab inferiori lr̄a ad sup̄iorē.tūc tāgit violētiam vestib⁹ illatā dicēs.Eādē
vestē absciderāt.i.laceraueraāt man⁹ q̄rūdā hoīm violentoꝝ sup.facientiū violentiā: ⁊ vnusq̄sq̄
abstulerat p̄ticulas vestis q̄s poterat auferre. ¶ Notandū q̄ p vestes phie intelligunt̄ p̄tes
essentiales ⁊ artes liberales.

Quid vestes phie

Sicut eñi corp⁹ vestib⁹ ornat̄.sic phi
losophia suis p̄tibus decoratur.
Per fila autem subtilissima in⸗
telligunt̄ p̄cepta phicalia siue ,p⸗
positiones philosophicales. Sic
eñi vnū filū in vestib⁹ ordinat̄ cir⸗
ca aliud.sic vna ,ppō iuxta aliam
q̄ ,ppōnes dicunt̄ subtilissime:q̄a
p eas hō subtilia iuestigat.Dicū⸗
tur ⁊ hmōi p̄cepta subtili artifi⸗
cio contexta rōne ornat⁹ v̄boꝝ et
sniāꝝ q̄ in eis inueniunt̄. Et sunt
ex materia indissolubili:q̄ lȝ a q̄⸗
busdā exp̄mant̄: tñ in seipsis hn̄t
veritatē indissolubilē. ¶ Notādū

Quid manus

p man⁹ phie p̄q̄s suas vestes te⸗
xuerat intelligunt̄ phi: q̄ p̄cepta
philosophicalia [illegible]pserūt.et di
cunt̄ rōnabiliter man⁹ phie:q̄ ni⸗

rioꝛe ad superius elementum esset ascensus. Eādē tñ vestē violētoꝝ quorūdā sciderāt man⁹ ⁊ p̄ticl'as q̄s q̄sq̄ potuit abstulerāt. ¶ Et dextera q̄dē ei⁹ libellos: sceptrū v̄o sinistra gestabat. ¶ Que vbi poeticas musas vidit nr̄o assistētes thoro: fletibusq̄ meis v̄ba dictātes: cōmota paulisper ac toruis iñflāmata luminib⁹. Phi. Quis iq̄t has scenicas meretricl'as ad hūc egrū p̄misit accedere: Que dolores ei⁹ ñ mō null'o fouerēt remediijs: veꝝ dulcib⁹ isup alerēt venēis

Cur obducte vestes

si fuissent instructi [illegible]ceptis phicis:ea exp̄mere mīme valuissent. ¶ Notandū q̄ vestes phie
dicunt̄ fuisse obducte q̄daȝ caligine:q̄ tp̄e Boetij artes ad tantā negligentiā deuenerant q̄
pauci eas curabāt.sȝ Boe.eas transtulit ⁊ exposuit siue cōmentat⁹ est. Vel iō vestes phie fue
runt fumose:q̄ ab antiq̄s obscure fuit tradita phia:ab empedocle poetice: a platone enigma

Partes principales phie

tice:ab Aristo.sub verboꝝ obscuritate. ¶ No. q̄ due sunt p̄tes p̄ncipales phie.s.practica ⁊ the
orica:ideo in veste philosophie erant due littere intexte:scilicet P ⁊ T. P autēȝ erat in inferi
ori parte vestis ⁊ T in superiori.per quod innuitur q̄ practica philosophia est iferior specula
tiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios,qui erant inter vtrasq̄ litteras intelligun

Gradus

tur scientie eloquentie que sunt: grāmatica: logica: rhetorica. ¶ Notandum q̄ dr̄ ascensum fu
isse p grad⁹ a practica ad speculatiuā p hoc inuitur q̄ hō p̄mo dȝ esse sufficiēter instruct⁹ i pra

Scidere vestes phie

cticis vt post ascēdere valeat ad cōtēplatiua. ¶ Notādū q̄d sit scindere vestes phie. Illi tñ di
cunt̄ vestes scindere phie q̄ habentes vnā sciam putant se esse p̄fectos phos sine alijs. Si au
tem aliqui sciant vnā artem sine alia dūmodo se cognoscant nō esse perfectos philosophos
tales nō scindunt vestes phie. Vel illi scindunt vestes philosophie q̄ per extortas expositōes
trahunt veras ,ppōnes ad suas falsas opiniones. ¶ Et dextera q̄deȝ eius. Hic Boeti⁹ descri⸗
bit philosophiā q̄tum ad insignia ⁊ ornamenta que manib⁹ gestabat dicēs. Et dextera man⁹

Quid libelli

philosophie gestabat libellos: sinistra v̄o gestabat.i.portabat sceptrū.i.virgā regalē. ¶ Notā
dum q̄ omnis cura atq̄ intentio viri sapientis versat̄ vel circa cōtemplationē sapientie que

Quid sceptrum

designatur per libellos.vel circa regimen reipublice qd̄ designatur per sceptrū: ⁊ q̄ contem⸗
platio sapientie potior est q̄ regimen reipublice:ideo philosophia dicitur in dextera habere li⸗
bellos.in sinistra vero sceptrum. ¶ Que vbi poeticas musas. Postq̄ boetius oñdit quō philo
sophia sibi apparuit. Hic oñdit que circa ip̄m egerit. Et primo oñdit quomodo musas poeti⸗
cas fugauit. Secūdo oñdit quō de hoc obstupuit. Tertio q̄uō phia sibi appropinquās statum
ei⁹ deplanxit. Secunda ibi. At ego. Tertia ibi. Tuȝ illa. Dicit p̄mo.que scȝ philosophia vbi,p
postq̄ vidit poeticas musas assistentes nostro thoro.i.lecto:q̄ Boe.tanq̄ eger in lecto de⸗
cubuit: ⁊ cum vidit musas dictantes carmīa meis fletib⁹ ipsa philosophia paulisper.i.aliquan
tulum commota ⁊ inflammata:idest incensa toruis luminibus:idest crudelibus vel terribili⸗
bus oculis inquit. Quis permisit has meretriculas scenicas:idest vmbrosas accedere ad hūc
egrum q̄ dolores eius non modo:idest non tñ non fouerent:idest non sanarent vllis reme⸗
dijs:idest medicamentis: verum pro sed alerent supple dolores eius dulcibus venenis.

Liber primus Prosa prima.

De sunt enim muse que infructuosis spinis affectuum id est passionum necant id est suffocant
vberem id est fertilem fructum rationis fructibus id est i fructibus suis:z mentes hominum
assuefaciunt morbo non liberant. Tunc alloquitur musas dicens. O muse si vestre blandicie
detraxissent nobis quem id est aliquem virum prophanum id est illitteratum vti pro tanq̄ soli
tum id est similem vulgo. ego putarem id ferendum id est patieudnm minus moleste: quippe

Hee sunt em̄ q̄ ĩfructuosis affectuū spinis vbe-
rem fructibus rōnis segetem necant: homi-
nūq̄ mentes assuefaciūt morbo:nō liberāt. At
si quē prophanū vti vulgo solitum nobis blan
ditie vestre detraherent:minus moleste feren
dum putarez. Nihil quippe in eo nostre opere
lederentur. Hūc vero eleaticis atq̄ academi-
cis studijs enutritū. Sed abite poti⁹ syrenes
vsq̄ in exitiū dulces:meisq̄ cū musis curandū
sanandūq̄ relinquite. B. His ille chorus icre
pitus deiecit humi mestior vultum:cōfessusq̄
rubore verecundiam limen tristis excessit.

in hoc nihil lederentur nostre o-
pere id est nostre sedulitates. sed
vos allexistis nobis hunc homi-
nem enutritum studijs id est scien
tijs eleaticis. id est Aristotelicis
atq̄ achademicis id est platonicꝫ
Tunc fugat eas dicens. Sed abi-
te id est recedite vos syrenes dul-
ces vsq̄ in exitium id est in mortē
et relinquite eum curanduz meis
musis id est doctrinis salutiferꝫ.
tunc iste chorus id est turba mu-
sarum increpitus id est redargu-
tus mestior id est tristior existens
vultum suum deiecit idest inclina
uit humi id est terre:et rubore cō-
fessus verecundiam tristis exces-
sit id est exiuit limem id est domuz
in qua decubuit Boetius. ¶ No-
tandum q̄ ideo muse poetice dice   Muse.
bantur assistere thoro boetij:quia
boetius studuit metrice dolorem
suum conscribere. Item philoso-
phia dicitur paulisper commota: per qḋ innuitur q̄ ira immoderata non debet cadere invi-
rum sapientem:quia virtus consistit in moderatione passionum. Unde licet irasci sit homini
naturale:tamen irasci quandoq̄ oportet et vt oportet et quantum oportet est hominis vir-
tuosi et sapientis. Unde Sene. Quid credulius ira. Similiter de virtutibus cardinalibus.
Esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoq̄ fit causa ignorantie alicuius. aliquando
vt ex responsione facta aliquid probetur. quandoq̄ fit propter increpationem faciendam:et
hoc vltimo modo philosophia itterrogat dicens:quis has scēnicas meretriculas zc. ¶ Notā-
dum q̄ muse poetice dicuntur metricule. Sicut enim meretrix allicit hominem delectando: Meretri
nihil vtilitatis sibi conferendo:et commiscet se cuilibet non ex amore sed spe lucri. ita poete   cule
non scribunt amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premij consequantur. et delectant rati
one metri modicum vtilitatis conferendo:sed diuersas passiones inducendo. Appellat au-
tem philosophia musas metriculas scenicas:quia carmina poetica in scena consueuerunt p-
nunciari. ¶ Ubi nota q̄ scena dicebatur locus vmbrosus in theatro vbi abscondebantur per
sone pnūciātes carmīa tragica vel cōica. Unde scena interpretatur vmbratio vł vmbra. Vel i-
deo muse poetice dicuntur scenice id est vmbratiles:quia sunt vmbra scientie non vera scien   Scena
tia:cū obumbrēt mētes hoīz. Itē metrica descriptō dolorꝫ nō sanat dolorē sꝫ magꝫ auget:qꝛ
ꝯsideratio misie ē ꝑuocatiua tristitie. vnusq̄sq̄ aūt cū diligētia ꝯsiderat quod describē vult.
Itē metrica descriptō dꝛ eē dulce venenū:qꝛ plꝫ z nocꝫ. rōe metri plꝫ:sꝫ pp recordationē do-
lorꝫ nocꝫ. Itē affect⁹ ē vehemēs aī passio aīꝫ torquēs z vex iudiciū rōis ipediēs. Et sūt q̄ttuor
affect⁹ aī:gaudiū:dolor:spes:z tior:q̄ dicūtur ĩfructuose spīe:qꝛ suffocāt segetē rōis q̄ ē scīa z   Affectus
virt⁹. Itē lꝫ de oī errore dolēdū sit:poti⁹ tñ de errore sapiētꝫ q̄ ĩsipiētꝫ. nā error sapiētꝫ alios
exēplo corrūpit:error aūt ĩsipiētꝫ nō:qꝛ ab ĩsipiēte nō trahit exēplū. Propť qḋ dič Salusti⁹.
Oia mala exēpla reb⁹ bōis orta sūt. Ergo dič phia magꝫ dolēdū de errore Boe. q̄ alicui⁹ p-
phani. Itē sꝫ Hug. phanū. i. qḋ tēplū:ide pphan⁹. i. sacrileg⁹:q̄si pcul a phano. i. a tēplo. Pro
phanū ēt dꝛ q̄cq̄d nō ē sacꝝ. Uñ oēs laici z illitterati dicūť pphāi q̄si pcul a phano sapīe. Itē
sꝫ Hug. opa ope ē sedulitas ĩ reb⁹ agēdis. opa aūt phie ē itētio vł labor ad aliquid philoso-
phicuz addiscenduz. Itez eleys est ciuitas grecie in qua studit Aristo. vnde studia sua dicū-

tur e leatica. Academia autem fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua di-
Sirenes cuntur acha demica. Utrisq̄ autē studijs Boe. fuit enutritus. ¶ Itē philosophia musas ap
pellat syrenes. Sicut enim syrenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitando eas: sic
muse delectatione metri aliciūt homines vel mentes hominū et rationē aliquo affectu sub
mergūt et obscurāt. Itē ꝙ vna phia cōuentū musarū expulsit signatur ꝙ vnus sapiens sua vir
tute et sapientia infinitos erro-
res stultoꝝ extinguit.

¶ At ego cuiꝰ acies lachrymis mersa caliga-
rat: vt nec dinoscere possē q̄nā h̄ esset mulier
tā ipiose auctoritatis obstupui: visuq̄ in terrā
defixo quidnā deīceps esset actura expectare
tacitus cepi. ¶ Tum illa ꝓpius accedēs: in ex
trema lectuli mei parte ꝯsedit: meūq̄ intuens
vultū luctu grauē atq̄ ī humū merore deiectū
his ꝟsibꝰ de nr̄e mētis ꝑturbatōe cōquesta ē.

¶ At ego cu
ius acies. Hic Boe. ōndit quō
obstupuit de actu philosophie di-
cens. At ego Boe. cuiꝰ acies. i.
visio mersa lachrymis caligarat
i. obscurata fuerat: vt nec possem
dinoscere. i. inuestigare quenā. i.
que esset hec mulier tā imperiose
auctoritatis. i. potentie ego obstu
pui. i. miratus fui: ⁊ defixo. i. incli
nato visu in terram tacitus cepi
expectare quidnā deinceps. i. con
sequenter esset actura circa me.
¶ Notādū quia Boe. doluit de
amissione rerum temporaliū eiꝰ
acies. i. ratio ⁊ ītellectꝰ caligarat
i. ꝙ nō potuit cognoscere philosophiam. ¶ Nota ꝙ licet Boe. de actu phie obstupuit: tn̄ taci
tus expectauit quid deinceps facere vellet: ꝑ hoc innuens se esse talem q̄ consolationē accipe
ret. Qui enī refutant alios audire nec audita rōe acquiescunt: tales sibi ipsis obstaculū cōso
lationis faciunt. ¶ Tū illa ꝓpius accedens. Hic Boe. ōndit quomō phia sibi appropinquās
statum suum deplanxit dicens. Tū illa philosophia accedens ꝓpius cōsedit in extrema par
te lectuli id est cordis mei: ⁊ intuēs vultum meum grauem. i. grauatū luctu: atq̄ deiectū. i. de
clinatum in humū. i. in terram merore. i. tristicia cōquesta ex his versibꝰ sequentibus de per-
turbatione nostre mentis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicitur sedisse ī extrema parte lectuli. i. cor
dis Boe. Nā cum esset in tristicia et dolore ꝓpter amissionē rerum temporalium parū vel
nihil sapientie habebat. ⁊ quia tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse
vultum merore deiectū in humum.

Ec dū mecū tacitꝰ ⁊c. In hac p̄ma ꝓsa Boe. ꝑ fantasiā quādā īducit ꝑsonā
Ascen. cū q̄ locuturꝰ ē. i. phiā: eiq̄ hītū ⁊ corpis hītationē rei ꝯgruā ꝯsignat: deide
Phus ꝙ seuere poeticas musas exegerit describit. Circa priorē ꝑtē aduertēdū ē qm̄
Phia tā apte phiā vocari atq̄ philosophū. Phi enī nomē vulgata scīa a pythago
ra inuētū ē: q̄ cū se sophū. i. sapiētē appellari nollet: philosophū. i. amatorē
sapie ꝓfessus ē. Phia aūt nō ē amatrix sapie: s; ipa sapia: vn̄ magꝭ ꝯgrue so-
phia diceret: nisi ꝙ ea sapia phia dici pōt: q̄ ī phoꝝ libris hēt. Uisa ē latine dictū: caue ne bar
Locutio noua bare dicas: videt mihi ꝙ bonꝰ sis: dicēdū enī viderꝭ mihi bonꝰ. Reuerēdi vultꝰ: oculꝭ ardētibꝰ
Nō vsitata latinitas. Nā l; ꝑtes ⁊ ꝓprietates seu q̄litates ⁊ q̄ntitates pulchre iungant totiꝰ
subiecto ī gtō vl ī abltō cū adiectiuo ēt gti vl ablti casus: raꝝ tn̄ ē (vt valla doc;) ī vna locuti
one vtrūq̄ casū reꝑire: qd̄ tn̄ ī plinio lectū doc;: nec vituꝑandū q̄tiēs accētꝰ seu meliorꝭ sono
ritatꝭ gr̄a fiat: sic h̄ loco: qd̄ patebit ꝑ duas aures nō hn̄t si totā locutionē ī vno casu posuerit
Respiciētiūq̄. male pōita ē ꝯiūctō. dic g̊. secq̄ respiciētiū hoī;. P. grecū grāmatice dictū. Oia
lr̄aꝝ noīa tā apd̄ grecos q̄ apd̄ latīos gn̄is neutri sūt. Potior tn̄ ē rō apd̄ grecos. Pro q̄ ani-
maduertat tyrūculꝰ: genꝰ reꝝ īseratāꝝ fere a gn̄alitate sumi. Qr enī h̄ noīa fluuius. mēsis. vē
Genꝰ nominū tus. masculīa sūt: idō fluuioꝝ. mēsiū vētorūq̄ noīa masculīa putāt. vt ararꝭ. boreas. aplis. Itē
qr ciuitas. arbor. feminina. ideo et ciuitatū arborūq̄ propria: vt babylon. pinus. Quia ergo
grāma apud grecos neutrū: ideo et grāmatū. i. lrārū noīa neutra sunt. Apud latinos autem
qr littera femininū: ideo litterarum nomina nonnunq̄ feminina ponuntur: vt apud dona-
tum in a productam. Quia tamen elementum neutrum est: et omnia indeclinabilia que non
sunt significatione nota apud latinos neutri sunt generis: ideo grammatice in neutro ge-

nere lr̃arum nomina posueris. Si auctoritatem supioris regule q̃ris: lege Seruiũ grammati
cum ad illud quarti Aeneid. Solaq3 culminibus ferali carmine bubo Uisa queri. Ubi docet
genus plerũq3 relicta specialitate a gñalitate sumi. vt sola bubo: subaudit auis. P aũt signi-
ficat practicã phiam. i. opatiuã: q2 praxis dr̃ opatio. T aũt Theoricã. i. speculatiuã: q2 theoma
significat inspicio. vñ theatrũ locus ad spectandum apt⁹: ⁊ rerum oim inspector deus: grece
theos dr̃. In scbalaꝝ erecte. singulari eñ caret autore vallensi. Et ꝑticulas quas q̃sq3 ⁊c. Hoc
quoq3 de sacris litteris in christi vestiũ3 diuisione significatũ sacre attestant homelie. Legũt
alij abstulerat: alij abstulerãt: ⁊ neutrũ incõgruũ: sed in plurali nũero aptius: vt illud: quas q̃s
q3 potuit: ꝑ modum parenthesis legatur. Sceptrum. regalis est virga non incongrua sapien
tie seu philosophie: que de se. Prouerb. viij. Per me (inquit) reges regnant ⁊ legum condito-
res iusta decernunt. Ideoq3 libellos gerit. ¶ Que vbi poeticas musas ⁊c. Hec est secunda ps
huius prose. Pro qua intelligenda maximope necesse est: qd̃ superius diximus. Sermonẽ de
bere congruere persone loquenti. Unde in superiori carmine Boetius in sua persona loq̃ns
sub qua tristem ⁊ consolationis indigentem agit: poeticis musis quodãmodo gratificatur ꝙ
se non dereliquerint. Hic vero phiam inducit eas profugantem. Poetica enim professio qui
busdam seuere philosophantibus odiosa fuit: bonis (vt reor) phis: ideo ꝙ dum deorum homi
nũq3 adulteria palam (licet sub velamẽto aliud intelligãt) describunt bonis moribus nocu-
mentum afferebant: vt Augustinus in de ciuitate dei abunde docet. Qui eos a platone a bonis
ciuitatibus exactos testatur. Malis autem ⁊ speciem phie sub vita nequã gerentibus odiosi
erant poete: ꝙ cum ipsi diuinum illud dicendi genus assequi non possent viderentq3 illos plu
ris q̃ꝫ se haberi: sperabant ea criminatione poeticum nomen delere. Utrisq3 ergo inuisuz no
men poete. quocirca persius cornutum phm contumeliose de poeticis figmentis loquentem
inducit satyra quinta. Nebulas helicone legunto ⁊c. Neq3 vero omnino poeticas musas nũc
exigendas docet phia: sed a viro tali qualem Boetius representabat. Neq3 musas oẽs dam
nat: sed poeticas dũtaxat: quia philosophicis musis eum curandum censet. Quapropter vt d̃
vna re semel loquar. Muse a plerisq3 nouem ponuntur. Quorum nomina ⁊ inuenta sic ponit Muse
Uirgilius. Clio gesta canens transactis tempora reddit. Melpomene tragico ꝓclamat me-
sta boatu. Comica lasciuo gaudet s̃mone thalia. Dulciloq̃s calamos euterpe flatib⁹ vrg3. Ter
piscore affect⁹ cytharis mouet: impat: auget. Plectra gerens eratho saltat pede. carmĩe vul-
tu. Carmĩa calliope libris heroica mandat. Urania poli mot⁹ scrutat̃ ⁊ astra. Signat cuncta
manu: loquiturq3 polymnia gestu. Mentis apollinee vis has mouet vndiq3 musas. In me-
dio residens complectit̃ oĩa phebus. Clio hystorias inuenit. Melpone tragedias. Thalia cõe
dias. Euterpe tibias. Terpsicore psalteriũ. Eratho geometriã. Calliope litteras. Urania astro
logiam. Polymnia rhetoricam. Hec Uirgilius. Sunt ergo musarũ nomia. Clio Melpome-
ne Thalia Euterpe Terpsicore Eratho Calliope Urania ⁊ Polymnia. Quorum que in a exe
unt declinantur more latino sicut musa. que in e ⁊ o more greco. Nam in e hñt genitiuum ĩ es
datiuum in en. reliquos casus in e. sicut Penelope. In o aũt hñt gtm̃ vsitattus in vs accusati-
uu3 ⁊ vocatiuũ in o: reliqui aũt casus in latinoꝝ vsu nõ sunt. vt hec clio hui⁹ Clius ⁊c. Sunt au
tem omnes muse inuentrices. Nam hoc nomen musa s̃m alios dr̃ a mosios. i. ab indagatione
vel inquisitione. s̃3 alios a myein qd̃ est docere. ¶ Clio interp̃tatur gloria: dicitur enim cleos
gloria apud grecos. hec hystoriam inuenit: vnde multum glorie ⁊ scribentibus: ⁊ ijs de qui- Clio
bus scribunt nasci solet. Cadmus aũt thebanorum rex primus hystoriam scripsisse s̃m Pliniũ
fertur: sed non sine musa. i. inuentione ⁊ glorie cupiditate. ¶ Melpomene tragediam inuenis
se dr̃: que magno eiulatu agi solebat. Melpo autem idem est ꝙ canto. ¶ Thalia dicitur a tha Melpome
lein qd̃ est florere: ĩuenitq3 comediam veterẽ q̃ satyrarum more lasciuis versibus constabat. ne
¶ Euterpe: ab eu quod est bonum: boni soni ⁊ tybiaru3 inuentrix dicitur. ¶ Terpsicore a dele Thalia
ctando nomen sumpsit. nam terponie dicitur delector. inuenit autem citharam cum choreis Euterpe
⁊ saltationibus. ¶ Eratho ab amore quem erota greci vocant s̃m quosdam deducitur: inue- Terpsicore
nitq3 geometriam: ⁊ plausibus gaudet. ¶ Calliope dicitur pulchra vox: ĩuenitq3 heroicu3 car- Eratho
mẽ. ¶ Urania dicitur ab vrano: idest celo ⁊ astrologia3 inuenisse dicitur. ¶ Polymnia ante3 a Calliope
multa memoria nomen sumpsit: vel a multa laude. Nam poly multũ ⁊ hymnos laus dicitur. Urania
⁊ rhetoricam inuenisse a marone dicitur. Ut autem laudinus recitat. Anaximander Lampsa Polymnia
cenus ⁊ Xenophanes Heracleopolites dicunt poetas esse ĩ tutela apollinis (qui lyra canit)
⁊ nouem musarum in quarum medio ipse residet. Per apollinẽ autem hũanam vocẽ ĩtelligũt

Liber primus Prosa prima.

que nouē instrumentis perficitur. Hec aūt fulgentio teste intelligunt: quattuor anteriores dē tes quoꝝ siquis desit sibilus ⁊ non plena vox ex ore prouenit. itē duo labia: septimum est lingua. octauum palatū: qđ greci vranion vocant: quoniam fit ad formā celi: celū aūt vranos appellatur: qua ex re octaua musa dicitur vrania. Nonū instrumentū est gutturis profunditas per quam spiritus egreditur. Plato aūt ille diuinus phs ponit quattuor furoris genera: inter que ponitur poeticus furor: quem a musis prouenire demonstrat. Musas aūt appellat celestiuꝫ spherarū cantus. Nam in libro de republica singulis spheris singulas syrenas appositas dicit: motum ipsum spherarum ac sonum qui inde fit significans. Quapropter octo spheras octo musas: ac per illarum concentū nouā ponit quam (quoniam hermonia vna est ex omnibus suauissime composita) excellentissimam dicit hesiodus. Ergo poesis a diuino furore: furor a musis: muse a ioue eodem platone teste proueniunt. Accedit ad hanc opinionem ꝙ phebum. i. solem qui medius planetarum est in medio musarum ponunt. Unde illud virgilianum In medio residens complectitur omnia phebus. Qui quidem Uirgilius attestatur musas iouis filias cum dicit. Adeste muse maximi proles iouis ⁊c. Alcineon autem ⁊ nonnulli alij eas celi ⁊ terre filias dicunt. Theodōtius vero thespie ⁊ mēnonis filias esse vult. Diodorus addit musas fuisse octo puellas: quas osyris orbem peragrans in exercitu duxit: eo ꝙ cantu et alijs disciplinis essent insignes. Alio etiam loco scribit musas a patre ioue litteras ⁊ versuum compositionem. i. poeticen doctas esse. Uarro romanorum doctissimus qui easdē ⁊ musas ⁊ nymphas appellat: tres dūtaxat ponit musas. Unam que ex aque nascitur motu. Alteram que ex aeris percussi sono. Tertiam que mera tm̄ voce consistit. Patet ergo per fictionem poeticam aut rem hystoricam: aut diuinā aut naturalē intelligi oportere: quam qui non capiunt falsitatis criminantur immeritos poetas. ¶ Sciendum tamen triplex esse poetarum institutum iuxta Horatium in de arte poetica. Aut prodesse volunt aut delectare poete: aut simul et iocunda ⁊ ydonea dicere vite. Alij enim duntaxat delectationis gratia versus edunt: alij solius vtilitatis ⁊ bone doctrine gratia. alij propter vtrunqꝫ. Primis dantur poetice muse. secūdis et tertijs etiam philosophice. Bone enim doctrine ⁊ morum institutiones ex philosophicis accipiebantur. Quia ergo Boetius (hoc est per eum significatus) non opus habebat musis delectationem inanem causantibus: sed veram consolationem ex magnanimitate ⁊ sapientia generantibus: ideo philosophia expulsis poeticis musis: suis. i. philosophicis musis eū curandum dicit. Uocat autem poeticas musas eas dico que ad solam delectationem faciunt meretriculas ⁊ syrenas eo ꝙ more earum animos illiciunt. Syrenes a greco verbo herein mutata aspiratione in s litteram deduci constat. Est autem herein connectere ⁊ retinere. Fuerunt vt poete dicunt tres acheloi fluminis filie ex calliope musa. He insulas quasdam iuxta pelorum inter siciliam ⁊ italiam habitasse scribuntur. Quod Ouidius etiam tetigit in. xiiij. methamorphoseos duꝫ enee transitum describens inquit. Terrasqꝫ calenti Sulfure fumatas acheloiodumqꝫ reliquit Sirenum scopulos. Harum vna voce (teste Seruio super. v. Eneid. circa finem) alia tibijs. alia lyra canebat. Sed tanta dulcedine cantus transeuntes nautas afficiebant: vt sopirentur: quos cum sopitos persentiscerent submergebant ⁊ deuorabant. Quare cum iuxta illas transiturus esset vlyxes: admonitus a Circe sociorum aures cera obturauit: ⁊ ipse se ad nauis maluꝫ ligari iussit: atqꝫ sic quoqꝫ transiuit illesus. Quod ille grauiter ferentes ⁊ ira succense atqꝫ dolore commote se precipitauerunt in fluctus: quod Juuenalis tetigit: apud quem dixit neuola. Nam cum pro me fortuna rogatur Affigit ceras illa de naue petitas. Que siculos cantus effugit remige surdo. Dicuntur autem tres fuisse. Parthenope a q̄ ciuitas illa que nūc neapolis: idest noua ciuitas dicitur denominata est cuꝫ illic sepulta esseꝫ Jtem leucosia ⁊ ligia. Multa de his Claudianus: et Uirgilius opusculum etiam confecit: sed potissimum Homerus in. xij. Odyssee. vbi syrenes dulcissimum cantum habent: cuius sensus est. Huc ades inclite vlixe: magna achiuorum gloria: hic nauem siste: vt nostram vocem audias. Nemo enim vnqꝫ hac iter fecit: quin nostri cantus suauitate demulceretur: qua oblectatus et plura doctus a nobis dimittitur a nobis. Haud enim nos fugit quid apud magnaꝫ troiam greci simul ⁊ troiani deorum voluntate gesserunt. Scimus preterea quicquid in alma terra agitur ⁊c. Hec verba suauibus quoqꝫ carminibus Cicero transtulit: quorum primum est. O decus argolicum quin puppim flectis vlixe. Non opus est dicere Syrenes etiam dici apes imperfectas et inutiles. Jtem volucres in india esse quarum cantu homines mulceantur:

Poetarum officium

Deducta a grecis.

Syrenes

Liber primus Prosa prima.

quos sõno grauatos lacerẽt. Sic etẽ singula q̃ de hoc vocabulo legeri trãscribere velim ni-
mis prolixus eẽm. Certũ est aũt ꝙ scribit in ꝑma syllaba y i nostrũ et lõgũ q: grece hꝫ ei dip-
thõgon. dicit̃ hec siren huiꝰ sirenis. In actõ hanc sirena nõ sirenẽ: et in pl'i has sirenas quia
in actõ plurali noĩs tertie declinationis ab actõ singulari in a habetur frequens actiuus ĩ as
ab em es et ab im is. Quia etiã obliqui greci sepe in noĩatiuos latinos trãseũt: vt delphines
arabus. elephantus. a genitiuis horum nominum delphin arabs elephas mutando os in vs
Ideo ab accusatiuo serena fit etiam nominatiuus hec serena huius serene: sicut ab accusati-
uo hanc cassida: fit hec cassida ⁊c. Deiecit humi mestior vultum. Simile loquendi genus non — Humi
passim inuenies: ponitur enim genitiuus humi pro eo qđ est in humum vel ad humum: vo-
luntq; ob id nonnulli grammatici genitiuum humi ita posse construi. Mestior a mestus de
ducitur. Circa qđ vocabulum aduerte secundum laurentium de valla: comparatiuum nomen — De compa-
semper plus significare de forma in qua fit comparatio q̃ꝫ absolutum seu positiuuꝫ: vt iunior — ratiuis.
licet minus habeat annorum' q̃ꝫ is quem iuuenem appellamus. habet tamen plus de iuueni-
tate si ita dicam: et minor plus de paruitate q̃ꝫ paruus licet minus de magnitudine. Verun-
tamen non te fugiat puer: comparatiuum nomen apud ydoneos auctores sepenumero posi-
tum esse per quandam temperationem ⁊ immunitionem significationis seu per se seu gratia
subintellecti. Modestus enim et summissus appellamus hominem iracundiorem q̃ꝫ iracun-
dum: liberiorem q̃ꝫ liberum. Sic et tristior (Seruio teste) est ideꝫ qđ subtristis: hoc est modo
plane tristis: et mestior hic: non admodum mestus: sed tamen aliquanto mestior q̃ꝫ deceat ãt
q̃ꝫ soleat. Unde subaudiende mihi videntur huiusmodi particule. Mestior supple aliquando
vel paulo q̃ꝫ decens. aut iustum. aut honestum. aut equum. aut operepretium. aut solitus sit.
et ita in consimilibus. In extrema lectuli parte consedit. hoc verbum compositum potius pu- — Confido
tem. a con: et sido q̃ꝫ sedeo. Quia considere proprie est sedem post motum et migrationem ca-
pere. quia ergo desuper venerat recte considere dicitur. sicut prime Eneiđ. Vultis et his me-
cum pariter considere regnis. Nec moueant qui dicunt sido non habere preteritum. id enim
vt laurentius recte probat: non recte dicunt. Nam sedi facit sicut et sedeo. Cetera aperta sũt
Ordo talis est. Dum ego tacitus id est tacens (vtrumq; significat et actiue et passiue: actiue — Cõstructio
hoc loco: passiue apud Senecam Quod tacitum esse vis nemini dixeris: et sexto eneiđ. Quis — Tacitus
te magne cato tacitum ⁊c.) reputarem mecum id est recogitarem et animo voluerem h': id ẽ
huiusmodi carmina: et designarem seu assignarem et committerem officio stili idest illius in-
strumenti quo olim in ceratis tabulis scribebant: querimoniam lachrymabilem: mulier vul-
tus admodum reuerendi et oculis ardentibus et perspicacibus id est perfecte et ad intima vi
dentibus et penetrantibus vltra communem id est vulgarem valentiam id est potentiam ho-
minum: itẽ colore viuido atq; ĩexhausti. i. ĩexaustibilis vigoris (Sepe eñ participia ꝑteriti tẽ-
poris pro verbalibus legũtur: vt in pricipio. vij. eneiđ. Inaccessos pro eo qđ est in accessibi-
les fere.) q̃ꝫuis ipsa foret ita plena eui vt nullo modo crederetur esse nostre etatis. mulier in
quam taliter disposita visa est mihi astitisse supra verticem idest summitateꝫ capitis. Ubi duo
notabis puer. Primum ꝙ dicit signanter visa est astitisse: non autem astitit. Per hoc enim in- — Nota
nuit se per fantasiam et fictionem loqui. Sicut Virgilius locuturus per fictionem poeticaꝫ
verbuꝫ aliqđ premittit per qđ se ab hystorica veritate discedere significat: dicendo vt fama est:
vt perhibent: aiũt: fert̃ ⁊c. Secũdũ ꝙ latine dicit supra verticẽ non super. Nam hoc fere ob-
seruant docti vt dũ res sup̱ior ĩferiorẽ cõtinget sup̱ eaꝫ eẽ dicãt vt super humeros portaui te. — Supra
dum vero spacium inter vtrãq; est supra: vt supra caput nostrum sed sidera sunt non super. — Super
Statura super erat ambigue. i. dubie et incerte discretionis. Nã ip̃a cohibebat. i. ꝯstrĩgebat
vel cõtrahebat se quidẽ nũc. i. vno tempore ad cõem mẽsurã hoĩm. vero ꝑ sed ipsa videbatur
nunc. i. alio tp̃e pulsare. i. pulsando cõtingere celũ cacumine. i. extremitate sũmi vertic̃. Que
cũ extulisset altiꝰ q̃ꝫ solebat caput suũ: ip̃ꝫ caput penetrabat. i. penitꝰ ĩtrabat ẽt celũ: ⁊ frustra-
bat̃ intuitꝰ. i. inspectionẽ hoĩm respicientiũ se. i. philosophiam. Vestes erãt ⁊c. notissima sunt
verba textus. Quas quisq; potuit ⁊c. si legis abstulerã: ordo est. et manꝰ violentorum abstule- — Non modo
rant particulas vestiũ: quas quisq; eorũ potuit sup. auferre. Si abstulerit: ordo est. et q̃sq; il-
lorum violẽtorũ abstulerat ꝑticulas quas potuit abstulisse. Que dolores eiꝰ non modo nullis.
hic nota multos errare: legendo vllis pro nullis. Nã sepe male auferũt negationem post non
modo: non solũ: nõ tm̃: neduꝫ: non scientes priorem negationem non agere in sequentia nisi
repetatur. Non dicis ergo. Non solũ te amo sed odi: quia falsum dicis. Si enim amas non

odisti.sed nō solū te nō amo sȝ odi.Ordo est.phia iquit Quis pmisit has mētriculas.i.aīorūȝ illectrices more meretricularū: scenicas.i.que in scenis versari solent accedē ad hūc egrum? Que meretricule nullis pro nō et vllis:nō mō nō fouent vllis remedijs dolores eius videlicȝ egri:verūetiā alerēt insup dulcibus venenis. He sūt ꝛc. apta sūt verba. At pro sȝ si vestre blā ditie.i.molles assertationes et cōtactus(caret aūt hec dictio blanditie singulari numero)de traherent nobis quem.i.aliquem pphanū.i.nō ini tiatū īstitutionibus philosophicis:solitū.i.cō suetū vt vulgo.i.rebus vulgarib⁹. vel sic.vti.i.queadmodū solitum sup.est fieri vulgo.i.vulgarit.ego phia putarē eē ferendū.i.tolerādūȝ et patienduȝ nimis moleste.

Nota de prima psona: Aduerte puer in prima psona licere nūc singulariter nūc pluralit loqui vt hic phia de se loquēs nobis dixerat:et subiūgit putarē singularit.

¶ Metrum secundū primi libri.loquit phia.

Heu q̄ precipiti mersa profundo.
Mēs hebet:ꝛ propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras?
Terrenis quotiens flatibus acta

Opera: Quippe qz certe ope mee.i.opationes et cure nihil lederētur ī eo.i.in tali qui eis vsus nō fit. Opa ope aliqn̄ ē oparius aliquādo opatio diligēs. opus aūt est id qd fit p opam.vnde locamus opas nostras et vendimus opa. Solet pabolice dici opam eē matrē opis.

Nota Decorum: Hunc vero ꝛc. Hic aīaduerte lector obseruatū eē decorū qd sup diximus in affectione loquētis. Quia em̄ philosophiā inflāmatū ira dixerat auctor:ideo nūc ei smonē abruptū et irascenti congruū attribuit. Sicut virgili⁹ eneid.primo. Quos ego.sed motos prestat cōponere fluctus. Et terentius in eunucho. Ego ne illā: que illū: que me: que nō:et sexentis alijs locis. Est ergo aposiopesis.i.reticētia facta propt irā animi. Possit autē multis modis compleri Aut sic.huncvero nutritū eleaticis studijs et academicis: nequaq̄ ferendū ē abduci. Aut potius sic.hunc vero eleaticis atq̄ academicis studijs enutritū: audetis nobis scelestе meretricule:detrahē:hoc aūt modeste suppressit:vnde addit.sed o syrenes.i.animorū illectrices et deceptrices cantatōibus vestris dulces vsq̄ ī exitiū.i.vltimā vite exitionē h̄ ē mortē abite potius q̄ sup.cogatis me in vos seuire: aut male de vobis proloqui: aut q̄ hūc nostrū decipiatis:et relinquite eū curādū et sanādū meis.i.philosophicis musis.i.iuentiōibus aut modulis.

Eleatici academici: Ne quid aūt pretermittā:elea et academia loca sunt in q̄bus maximo pere viguerūt phi. Nā eleā phocensiū coloniā zeno patriā hūit:et leucippus. Academiā athenien.plato ībitabat. Estq̄ vt laertius docet academia locus in suburbano athenien.nemorosus a quodā heroe academo noīe.sic appellatus. Eandē Speusippus xenocrates pluresq̄ alij postea coluerūt.sed ergo. Ille chorus.i.ille cetus poeticarū musarū: Increpitus.i.cū crepitu et acerbitate reprehēsus: effectus mestior.i.paulo plus q̄ solebat mestus: vel aliquantulum mestus deiecit humi.i.ad humū vultū.i.oculos suos.

Vultus: Vultus eni proprie ē qualitas faciei q̄ voluntateȝ hominis prodit:vnde a volendo deducitur: et confessus idest protestans verecundiam propter reuerentie philosophie incussaȝ rubore:excessit tristis limen id est lignuȝ limuȝ hoc est transuersuȝ in ostio carceris. At ego cuius acies idest acumen oculoruȝ mensa id est obruta lachrymis caligarat id est caligauerat hoc est tenebris obscurata fuerat: ita vt non posseȝ dinoscere quenaȝ esset hec mulier auctoritatis taȝ imperiose idest tantuȝ cupide imperij vel taȝ superbe imperantis: Ego obstupui:et cepi id est incepi tacitus idest tacens expectare id est obseruare.et hoc dico visu meo defixo in terraȝ:quidnam idest quaȝ rem ipsa esset actura deinceps idest postea. Illa accedens tum id est propius:consedit idest locum cepit in extrema parte mei lectuli:et intuens meuȝ vultum grauem idest grauatuȝ luctu atq̄ deiectuȝ in humuȝ merore idest propter merorem: est conquesta de perturbatione nostre mentis his versibus q̄ sequuntur.

S.thomas

Eu q̄ precepiti mersa profundo. Hic incipit metrum secundum huius primi qd vocatur metrum dactilicum a pede predominante. et dicitur tetrametrum a numero pedum:a tetras quod est quattuor: quia quattuor pedes continet. et dicitur hypercalecticum propter syllabam abundantem post

duos pedes in medio versus. verbigratia. Primus pes est heu ꝙ. secundus: precipiti. sed syllaba ty huius nominis precipiti superabundat. tertius est mersa pro. quartus fundo. Similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplangit statum boe. dolendo de perturbatione mentis eius. ⁊ facit duo. Primo vniuersaliter philosophia deplangit perturbationem mentis hominum. Secundo specialiter conuertit planctuȝ suum super boe. ibi. Hic quondā

Crescit in immensum noxia cura.
¶ Hic quondam celo liber aperto
Suetus in ethereos ire meatus:
Cernebat rosei lumina solis:
Visebat gelide sydera lune:
Et quecunq; vagos stella recursus
Exercet: varios flexa per orbes:

Primo dicit. Heu ꝙ. i. quantum mens hominuȝ hebet. i. obscuratur mersa precipiti profundo id est cura rerum temporaliuȝ que precipitant hominem: ⁊ talis mens relicta propria luce. i. contemplatione tendit. i. laborat ire in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. Hoc autem contingit homini quotiens sup. mens acta i. agitata terrenis flatibus. i. prosperitatibus vel euentibus cura i. sollicitudo rerum temporaliuȝ noxia. i. nociua crescit in immensuȝ. i. supra modum. ¶ Nota ꝙ in nobis est duplex virtus. rationalis ⁊ sensualis. sensus autem semper aduersatur rationi: quia caro concupiscit aduersus spiritum: ⁊ spiritus aduersus carnem. Cum autem sensualitas vincit rationem: tunc homo est in malo statu regiminis ⁊ efficitur bestialis. Unde Albertus sup iij. de anima dicit. Turpe est nobis abijcere regimen superioris ⁊ induere regimen inferioris virtutis. quod nobis cōmune est cum bestijs. Ideo scribitur. iij. ethicorum in antiqua translatione. Valde conandum ⁊ laborandum est nobis vt virtus nostra concupiscibilis subiecta sit rationi. Quemadmodum enim pueri peruerse viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum. sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam: nisi regula rationis fuerit coartatus. Plures autem homines sequuntur sensualitatem ꝙ rationem: insudantes bonis exterioribus ⁊ delectationibus sensualibus: per que impediuntur in speculatiōe ⁊ cognitione summi boni: ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. Heu ꝙ precipiti. Itē cuȝ anima ingerit se curis rerū temporalium profunde precipitatur ⁊ hebet: quia a cognitione rerum ⁊ sui creatoris destituitur: ⁊ destituta cadit in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. ¶ Ubi nota ꝙ duplex est ignorātia. qdā naturalis q̄ est in iuuenibꝰ ⁊ decrepitis: ⁊ vocatur ignorātia īterna: q: ex naturali defectu ꝯtingit. Alia ē ignorātia q̄ causatur ex negligētia hoīs: qñ sollicitatur circa exteriora: ⁊ talis dr externa: q: ē extra naturā: de q̄ dr ꝙ oēs hoīes naturaliter scire desiderāt. Pria ignorantia cū sit naturalis nō est viciosa: q: turpes a natura nemo increpat neq; bonos laudat. Scda ē viciosa cū sit ꝑ hoīs negligentiā: de q loquitur Boe. ij. hꝰ ꝓsa. v. Ceteris aīantibꝰ sese ignorare natura ē: hoībꝰ vo vicio venit. Itē dic noxia cura. Unde Sene. i. ꝓuerbijs. Magnā ꝑtē ꝑturbatōis sibi dedit q̄ exteriorībꝰ se iniecit. Itē rō ⁊ intellectꝰ dñr lux hoīs: q: illūināt hoīeȝ ad cognitionē creature ⁊ creatoris. Dñr aūt ꝓpria lux hoīs: q: solū genꝰ hoīȝ viuit arte ⁊ rōe ex ꝓemio methaphisice. ¶ Hic quondā celo liber apto. Hic phia specialiter ꝯuertit se ad deplāgēdū Boe. Et prio oñdit quāta ꝯtēplatiōe Boe. quondā viguit. Scdo oñdit quō destitutꝰ a tali ꝯtēplatiōe solū de terrenis cogitabat: ibi. Nunc iacet effeto. Prio phia ꝯmendat Boe. ab astronomia. scdo a naturali phia. tertio a metaphisica. scda ibi Quietiā cās. tertia ibi. Quis voluat stabilē. Prio di. Boe. quondā liber. i. solutꝰ a cura reruȝ tꝑaliū celo sibi apto ꝑ cognitionē suetꝰ fuit ire ꝑ rōem in ethereos meatꝰ. i. in motꝰ corporuȝ celestiū: ⁊ ipe cernebat. i. speculabatur lumīa. i. radios rosei solis: ⁊ visebat. i. cū desiderio videbat sydera. i. ꝯstellatōes gelide. i. frigide lune. ⁊ ipe Boe. victor ignorātie hēbat oēȝ stellā ꝯphensaȝ nūeris. i. certis ꝯputationibꝰ. q̄cūq; stella erratica exercet. i. oꝑatur vagos. i. varios recursus nūc ꝓgrediēdo: nūc regrediēdo. stella inq̄ flexa. i. mota ꝑ varios orbes. i. circulos. ¶ No. ꝙ aīo liberato a curis liberalibꝰ ꝯcessum ē phari: iō q̄dā artes dñr liberales: q: filij liberoꝝ. i. nobilium q̄ erāt liberati a curis tꝑalibꝰ talibꝰ artibꝰ vacabāt: iō dic phia ꝙ Boe. quondā liber ⁊c. No. ꝙ dic celo apto. lȝ hō planetas celi corꝑaliter nō attigat: tñ speculatōe ꝯphendit. Hoc

Virtus duplex

Ignorātia duplex

Homo

Comprensam numeris victor habebat.
¶ Quinetiam causas vnde sonora
Flamina sollicitãt equora ponti.
¶ Quis voluat stabilem spũs orbem:
Vel cur hesperias sydus in vndas
Casurum rutilo suurgat ab ortu.
Quis veris placidas temperet horas:
Ut terras roseis floribus ornet.
Quis dedit vt pleno fertilis anno:
Autumnus grauidis influat vuis
Rimari solitus: atq͛ latentis

pulchre taugit Hermes trimegist⁹ dicẽs. Magnũ miraculũ ẽ hõ et animal honorãdũ. hic aĩa intellectiua in naturã dei transit q̃si ipe de⁹ sit. hic p naturã aĩe dijs est ꝯiũct⁹. hic demonũ genus nouit: terraȝ colit: elemẽtis cõmiscet: acumine mẽtis in maris ꝓfunda descẽdit: celũ qd videtur altissimũ animi sagacitate metit: intentionẽ animi eius nulla aeris caligo cõfundit: nec terre densitas eius opationẽ impedit: nõ aque ꝓfunditas aspectũ eius obtũdit. ¶ Nota q

Sol rose⁹ — sol in ortu suo apparet roseus ꝓpter vapores interpositos inter visuȝ nostrũ et solẽ. nã albũ visum p fumũ apparet rubeũ. Etiã licet in meridie vapores sint interpositi nõ tamẽ appet tũc rose⁹: eo q illi vapores nõ sunt grossi: sȝ subtiliati calore solis. ¶ Nota q phia

Luna gelida. — d. lunã eẽ gelidã. qd nõ ẽ itelligẽdũ formalit: q̃ pme q̃litates que sunt calidũ: frigidũ: humidũ: siccũ: nõ hñt locũ ĩ corpib⁹ celestib⁹ cũ nõ recipiãt peregrinas impressiones: sȝ dicit luna gelida virtualit vel effectiue: quia frigus et ẽt humores efficit in inferioribus. ꝓpt qd noctes quib⁹ luna preest sunt gelidiores ⁊ humidiores magis dieb⁹. ¶ No. q planete dicũt

Planete — habere vagos recursus: q̃ mouet duplici motu. s. pmi mobil ab oriente ĩ occidẽtẽ: ⁊ ꝓprio motu ab occidẽte ĩ oriẽtẽ. vl ĩõ q̃ q̃nq͛ apparẽt nob stationarij: q̃nq͛ retrogradi: q̃nq͛ ꝓpiq̃: q̃nq͛ aliq̃lit remoti. ¶ No. q stella erratica dr flexa. i. mota p varios orbes circuloꝝ. s. deferẽtis et epiticli rõne quoꝝ circuloꝝ nũc dicunt ꝓgressiui: nũc retrogradi: nũc stationarij vt dictũ ẽ: et hȝ videri in theorica planetarũ vel astronomia. ¶ Quietiã cãs. Hic cõmẽdat eũ ex parte naturalis phie di. Quinetiã ꝓ certo Boe. solit⁹ fuit rimari. i. inq̃rere cãs. vñ. i. ꝓpt quas causas sonora flamia. i. sonorosi vẽti sollicitant. i. ꝑturbãt equora. i. planiciẽ ponti. i. maris. q̃si diceret. Bo. sciuit cãs generationis ventoꝝ qui ꝯmouent ipm mare. ¶ No. q ex libro metheoroꝝ patet q

Ventus — ventus generatur ex vapore calido ⁊ sicco eleuato p calorẽ sol: q̃ ꝑueniẽs ad locũ nubiũ frigiditate nubis repcutit: ⁊ repcussus fert in lat⁹: et facit sonũ impellẽdo aerẽ. ⁊ q̃ aq̃ facilit est diuisibilis de facili cedit ⁊ renerberatur p vẽtos. vel aliter põt intelligi. Antiqui eñi dixerunt q ideo vẽti turbant mare: q̃ in ipso mari generant vẽti qui nõ exeũt: sȝ faciũt fluxũ maris: lȝ hec opinio nõ sit vera: q̃ mare fluit ⁊ refluit tpe determiato sicut bis in die naturali. venti aũt generant tpe indetermiato. ¶ Quis voluat stabilem. Hic phia cõmendat Boe. a metaphisica ⁊ iterato a naturali phia dicens Boe. etiã solitus fuit rimari quis spũs. i. intelligentia voluat motu diurno stabilem orbeȝ firmamẽti. vel etiã cur sydus solis vel aliud habens ortum et occasuȝ casurũ in hesperias vndas id est in aquas maris occidentalis surgat. i. iterũ oriatur ab ortu rutilo id est ab oriente splendido. quasi di. Boetius solitus erat iquirere cur stelle q̃ ĩ occidẽte vident occidẽ iteꝝ resurgãt ĩ oriẽte. ẽt solit⁹ erat rimari q̃s tẽpet placidas horas ver. i. tpis vernal vt ornet terrã roseis florib⁹. Quis dedit. i. ordiauit vt autũn⁹ fertil ãno plẽo. i. fecũdo ifluat. i. ifluẽtiã faciat grauidis vuis. i. botr̃ rplet. ẽt erat solit⁹ reddẽ. i. assigre varias causas latẽt nature. i. reꝝ naturaliũ. ¶ No. oẽ quod mouet. ex septio phisi. g celũ ab a-

Mot⁹ celi — lio mouet. Mouet aũt celũ a duplici motore: p ꝯmẽtatorẽ. xij. metaphi. ab vno ꝯiũcto ⁊ appropato q̃ vocat itelligẽtia a q̃ mouet effectiue. ab alio motore sepato q̃ ẽ de⁹ a q̃ mouet ĩ ratione finis. Itẽ dic orbẽ celestẽ eẽ stabilẽ. lȝ eiȝ moueat ⁊ mutet locũ ꝺȝ ptes: nõ tñ ꝺȝ totũ ⁊ q̃tũ ad h dr eẽ stabilis. i. imobil. Itẽ causa q̃re stelle q̃ occidũt iteꝝ oriant nõ ẽ alia nisi motus

Hesperus — circularis primi mobilis: qui secum rapit oẽs stellas tam fixas q̃ erraticas. Item hesperus est stella que de vespere sequitur solem occidentem: a qua stella mare occidentale dicitur he-

Nature varias reddere causas.

¶ Nunc iacet effeto lumine mentis

Et pressus grauibus colla cathenis:

Decliuumq; gerens pondere vultum:

Cogitur heu stolidam cernere terram.

sphericum: eo ꝙ sol ⁊ hesperus ibi se mergant. non ꝙ ita fit: sed quia vulgares sic opinant̃. cum enĩ stelle occidunt propter interpositionem maris inter visum ⁊ stellas videntur stelle mergi in mare. Item tempus vernale dicitur placidum quia est conueniens vite hominis. Est enim tempus veris calidum ⁊ humidum in quibus consistit vita. ex libro de morte ⁊ vita. Et ideo illo tempore producuntur flores. Nam materia florum est humidum aqueum subtile bene coctum a calido aereo. Quia igit̃ in vere dominatur calidum aereum ⁊ humidum aqueum subtile quod parua indiget digestione: ideo in vere cuius calor temperatus est flores producuntur. Item vitis multum abundat de humido aqueo ⁊ grosso: cuius signum est quia tempore putationis distillat ab eis quasi humidum lacrymale. Tale autem humidum grossum multum resistit digestioni. iõ vue ad maturitatẽ tarde proueniunt. s. t̃pe autũni. Itẽ Boe. consueuit reddere causas latentes rerum naturaliũ quod fuit iudicium felicitatis. Nam s̃m Virgilium Felix qui potuit rerum cognoscere causas. ¶ Nunc iacet effeto. Hic ostendit phia q̊modo Boe. destitutus predicta speculatõe de terrenis cogitabat dicẽs. Nunc. i. pro t̃pe doloris Boe. iacet. i. ꝓstratus est effeto. i. euacuato lumine. i. speculatione mentis. ⁊ ipse p̃ssus colla. i. s̃m colla grauidis cathenis passionũ q̃ mentem grauãt: gerensq; declinũ vultũ. i. inclinatum pondere amissionis rerũ t̃palium: heu cogitur cernere terrã stolidã. i. bona terrena que hoĩes stolidos efficiũt. ¶ Nota cathena est ferreũ instrumentũ quo aliq̃d contra suã naturam detinet̃. Quattuor aũt effect⁹ q̃ sunt. gaudiũ. spes. timor. dolor. similitudinnarie dñr cathene: q: aĩm hoĩs detinent: ⁊ ꝯ suam naturã ⁊ rõnem ad illicita trahunt. Nam rõ semꝑ deprecatur ad optima. ex. i. ethicoꝝ. Et ꝓpterea Boe. in fine hui⁹ primi hortat̃ fugã passionũ: ibi. Tu q̊q; si vis. ¶ Item no. nõ est estimandũ ꝙ Boe. sic esset ita euacuatus lumine mentis sicut littera sonat: q: al's fuisset insufficiens pro compositione huius libri: sz phia loq̃tur hic ꝯpassiue. Ille enĩ est merus stultus q̃ inclinat se ad terrena diligẽdo ipa ⁊ non eleuando intellectũ suum ad speculabilia: q̃lis nõ fuit Bo. Vñ dicit Aug⁹. Tales sunt hoĩes qualia sunt ea q̃ diligunt: q: dilectio transmutat diligentẽ in siĩtudinem rei quã diligit. Hec Marquardus.

Heu ꝙ precipiti ⁊c. Carmen hoc secundũ primi libri: est lyricũ: sic dictum eo ꝙ ad lyrã cani potest. Quocirca quia sequentia fere lyrica sunt: dicam hic in generali tria Primum que sit materia lyrici carminis. Secundum quod decorum. Tertium quibus nominibus et cur tot et tam diuersis soleant noĩari. Primum docet horatius in de arte poetica his verbis. Musa dedit fidibus diuos: puerosq; deorũ: Et pugilem victorẽ ⁊ equũ certamine primũ. Et iuuenũ curas: ⁊ libera vina referre. Donatũ est inquit fidib⁹. i. lyricis cordis cãtare diuo. i. diuos ⁊ heroas olympiacos: ⁊ christiano more deũ ⁊ sanctos ei⁹: q: lyrica carmĩa fere hymni sunt. Itẽ pueros. i. filios deoꝝ vel heroas: ⁊ athletã seu pugilem victorẽ: ⁊ equũ in curuli certamĩe vincentẽ. Et curas. i. amores iuuenũ ⁊ libera vina. i. comessationes ⁊ ebrietates q̃ faciũt hoĩes liberi⁹ loqui. Et vt paucis dicã lyricũ carmen desiderat aut modestã laudatõem: aut nõ amarã irrisionẽ ne iambicũ fiat. ¶ De decoro satis dictũ est: si applicetur. Oz enĩ p̃cipue vt carmen materie quadret. Et q̃litas carminis: q̃litati ꝑsonarum: vt materie iocunde detur v̈sus fluidus: nõ stridul⁹ nõ impedit⁹ monosyllabis aut spõdaicis pedibus: q̃ grauitatẽ p̄ se ferũt. Singul' aũt carmibus suũ decorũ est seorsum annotandũ. ¶ Tertiũ qđ de noĩbus lyricoꝝ carminum est: facile patebit. si nouerim⁹ duplicia esse eoꝝ noĩa gñalia ⁊ specialia. General'r dicuntur a lyra lyrica: a cantando dicunt̃ latine cantica seu carmĩa. grece ode aut psalmi a laudatione dicunt̃ hymni. Spãlia aũt noĩa. Sumunt̃ a multis: ab iuentore vt Asclepiadeũ ab asclepiade: glyconicũ a glycone: pindaricũ a pindaro: saphicum ab inuentrice que dicta est sappho: ⁊ sic de alijs. A pede p̄dominante: vt dactylica: iambica: spondaica. A connexione generũ carminũ: q: si in oda seu versu lyrico non est nisi vnũ genus carminis: tunc dicitur monocolos; si duo dicolos; si tria tricolos: si quattuor tetracolos. Item

Ascensius

Lyrici carminis materia

Decorum

Nomina

a reuersione: q: post vltimum genus carminis reuertit semper ad primum: seruandus em̄ est semper vnus ⁊ idem ordo: si ergo vnum est genus carminis tunc oda non habet reuersionem sed continuum ꝓcessum: si duo: dicitur distrophos a dis qd̓ est duo ⁊ trophi conuersio. Si tria tristrophos. Si quattuor tetrastrophos: vix plura inuenies connexa. Item singula carmina sumunt nomina ab inuentore: a pede predominante: ⁊ a numero pedum: ⁊ a numero syllabarum. vnde sapphica ab vndecī syllabis hendecasyllaba dicuntur. A numero autem pedum. si duo dumtaxat sunt versus dicitur dimeter: si tres trimeter: ⁊ sic consequenter. sed hoc sciendū ꝙ in iambicis duo pedes ꝓpter eoꝝ celeritatem vnā mensurā faciunt: vnde iābica sex pedum trimetra dicuntur. Hec in generali diximus ne repetenda sint. In speciali autem presens oda est monocolos: dactylica: tetrametra: ⁊ nisi vltimus pes spondeus esset asclepiadea. Est monocolos q: vnum est genus carmīs. Est dactylica: q: sepe tres sunt dactyli: ⁊ duo spondei. Est tetrametra: quia quattuor sunt pedes: ⁊ syllaba abundans propter quam dicit hypcatalectica. Cōstat āt ex ꝑmo pede dactylo vel spōdeo: scd̓o dactylo ⁊ iterdū spōdeo ⁊ syllaba abundante que fit vltima dictionis si suauē vis hr̄e sonoritatē: tertio dactylo: quarto spōdeo vel eius loco trocheo. q: in omni versu vltima syllaba cōis est. Vitande sunt dictiones monosyllabe in fine: ⁊ crebra collisio litterarū per vocalem sequentem aut in aliam vocalem. Materia est cōgrua q: cōtinet laudem Boetij. Alia aūt satis exposita sūt i cōmentarijs superioribus q̄ si sancti thome sunt: nescio cur adiectū sit. Hec marquardus. Pauca tn̄ grāmaticalia addā. Quoꝝ vnū sit ꝙ hec dictio ꝗ̄ tripl̓r accipi solz, ꝑ eo qd̓ est ꝗ̄tū ⁊ h̄ cū positiuo figurate

Quā h̄ est cū admiratione aut īdignatōe aut fil̓i affectione: ꝑ ꝗ̄to ⁊ id rari⁹ cū cōpatiuo: ꝑ valde ⁊ id cum suꝑlatiuo qd̓ sepe euenit. Cū positiuo: vt hic. heu ꝗ̄ precipiti. i. ꝗ̄tum p̄cipiti ⁊c. cū comparatiuo apud Virgiliū. Quā magis illa tremēs tanto magis effera flāmis. ꝗ̄ magis. i. quanto magis cum suꝑlatiuo: vt vir ꝗ̄ optim⁹. i. valde bon⁹ vbi barbare dicunt ꝑoptim⁹. ¶ Pressus

Greca locutio colla greca ē locutio: poetis nō oratorib⁹ cōcessa: q̄ si ꝑ noīa fiat synecdoche a seruio dicetur: q̄ hāc drīaz obſuat: vt q̄tiēs ꝑ vba aut ꝑticipia fiat grecā figurā dicat. q̄tiēs ꝑ nomina synecdochen: hec satis sint.

¶ Prosa scd̓a primi libri.

Sanctus Thomas Sed medicine inquit potius. Hic incipit secūda ꝓsa hui⁹ primi ī qua phia īuestigat morbū Bo. ex q̄busdā signis. scd̓o ꝯsolatur ipm ne desperet. Scd̓a ibi. Cūꝗ me nō. Primo dicit philosophia. O Boe. ego possem multa conqueri de ꝑturbatiōe mentis tue: sed nunc potius medicine tempus est ꝗ̄ querele. vero pro sed tu: idest tunc mulier illa intenta in me totis luminibus: idest oculis ait. Es tu ne ille qui quondam tempore iuuentutis nutritus nostro lacte: idest facilib⁹ documētis ī etate āt ꝑfecta educat⁹. i. nutrit⁹ nr̄is alimētis. i. doctrinis difficilioribus euaseras. i. ꝑ̄ueneras in robur. i. in fortitudinē virilis animi. atqui ꝓ certo nos ꝯtuleramus tibi arma talia. i. documēta: q̄ nisi pri⁹ abiecisses ꝑ obliuionē ipa tuerent te īuicta firmitate. dicit phia. Agnoscis ne me. q̄d taces? siluisti ne pudore. i. verecundia: an stupore. i. mētis alienatōe? ego mallē. i. magis vellē te siluisse pudore: sz vt ego video stupor oppssit te. ¶ No. ꝙ

Medicus phia deplāgendo Boe. nō facit longā morā: ne boe. desꝑat suꝑ īfirmitate sua. ergo dic̄ phia magꝭ eē tp̄s medicīe ꝗ̄ q̄rele. Itē boni medici ē totꝭ ocl̓is diligēter respicere faciē īfirmi: eo ꝙ facie magꝭ appent signa p̄nosticatōis īfirmitatis: iō phia dr̄ eē intuita boetiū totꝭ lumīb⁹. Itē ꝑ arma phie intelligūt p̄cepta phicalia: q̄ ꝑsuadēt mīme extolli ī ꝓsperꝭ nec depmi ī aduersis. hortat em̄ nos phia ad magnanimitatē. magnanim⁹ aūt ē q̄ ꝯtra difformes insult⁹ fortune vnanimi mētis ꝯstātia militat. de his ⁊ silibus p̄ceptis phicis boe. oblit⁹ fuit ꝓpter dolorē. ¶ No. taciturnitas q̄nꝗ ꝓuenit ex pudore. q̄nꝗ ex stupore. q̄n em̄ manifestat alicui aliquid qd̓ vellet celari: ipe efficit verecūdus ⁊ ocl̓i eius deprimunt: facies eius rubet ⁊ auertit: ⁊

Taciturnitas.

lingua eius in loquendo ligatur. ¶ No. ꝙ stupor vno modo est abundans ãmiratio mẽtis: vt ibi. papa stupor mũdi. Alio mõ est mẽtis alienatio ⁊ sic accipitur in ꝓposito. ⁊ inducit taciturnitatem. Ex quo eñi motus lingue est ſm cõformitatẽ ad fantasiã turbat̃ fantasia. sicut ꝯtingit in alienatiõe mentis ĩpeditur lingua in loquẽdo. ergo dicit phia pudore aut stupore siluisti: ⁊ quia taciturnitas ꝓueniens ex stupore deterior est ꝙ̃ que causat̃ ex pudore: cũ ipsa causetur ex aliquo defectu interiori: iõ dicit phia mallẽ pudore siluisses. Stupor / Pudor

talia ꝯtuleram⁹ arma: q nisi pri⁹ abiecisses inuicta te firmitate tuerẽt. Agnoscis ne me? qd taces? Pudore an stupore siluisti? Mallẽ pudore: ſ; te (vt video) stupor oppſsit. Bo. ¶ Cũ q; ñ mõ tacitũ ſ; elinguẽ ꝓrsus me mutũq; vidisſ;: admouit pectori meo leuit̃ manũ. P. Et nihil (inqt) ꝑiculi ẽ: letargũ patit̃: cõe; illusarũ mẽtiũ morbũ. Sui paulisꝑ oblit⁹ ẽ. Recordabit̃ facile sui: si qdẽ nos añ cognouerit. Qd vt pos

¶ Nota ſm Huguitionem pudor est corporis: sed pudicicia est mẽtis. Est aũt pudor verecũdia ex aliquo casu innata: nõ auferẽs memoriã: sed impediẽs liguã. Stupor aũt est casus memoriã auferens ⁊ linguaʒ impediens: ⁊ pei⁹ est tacere stupore ꝙ̃ pudore: quia meli⁹ est memoriã retinẽdo nõ loqui ꝙ̃ loqui ⁊ memoria carere. ¶ No. phia dicit boetiũ habuisse nutritũ suo lacte. p nutrimentum lactis intelligitur triuiũ. s. grãmatica: logica ⁊ rhetorica: quibus iuuenes sunt seriatim informandi tanꝙ̃ facilibus documentis. sicut Pudicitia

puer lacte nutrimento molli ⁊ facilis digestionis vtitur. Sed per hoc quod dicit in virilis animi robur euaseras: sc; ad scientiam mathematicam ⁊c. qua tanꝙ̃ per scientiam magis subtile; homo perfecte etatis efficitur. ¶ Nota phia contulit boetio arma non corporalia sed spiritualia: sicut sunt virtutes intellectuales quas enumerat Aristo. vi. ethicorum. et sunt illa intellectus. sapientia. scientia. ars. et prudentia. Et similiter virtutes cardinales que sunt quatuor scilicet prudentia. iusticia. temperantia. et fortitudo. Et dicuntur cardinales: quia quandam principalitatem sibi vendicant scilicet materiam circa quam haqent fieri. Illa enim arma abiecit boe. quando temporalibus adhesit appetitui sensitiuo annuens: et ab attentione celestium sequestratus. Et de istis armis dicit apostolus. Abijcite ergo opera tenebrarum et induimini arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. ¶ Cumq; non modo tacitu;. Hic philosophia consolatur boe. ne desperet dicens. Cum philosophia vidisset me non modo id est ñ tantum tacitum sed prorsus id est totaliter elinguem q; pro et mutum: ipsa admouit id est apposuit pectori meo leuiter manum: et inquit id est dixit. nihil periculi est circa hunc homine; ipse patitur letargum id est morbum obliuionis. morbum inꝙ̃ communem mentiu; illusarũ id est deceptarum. et ipse paulisper id est modicum est oblitus sui sed facile sui recordabitur siquidem pro certo cognouerit nos philosophiam ante id est prius: quod vt ipse possit facere tergamus lumina scilicet oculos eius caligantia nube id est obscuritate rerum mortalium id est temporalium. hec dicit philosophia. et veste sua contraria id est conuoluta in rugam siccauit oculos meos fletibus inundantes id est humectantes. ¶ Nota ꝙ tacitus est ille qui non loquitur: licet habeat potestatem lingue ad loquendum. sed elinguis et mutus dicitur ille q̇ non solum non loquitur: sed etiam non habet potestatem lingue ad loquedũ. ⁊ talis fuit boe. ꝓpter stuporẽ. i. mentis alienationẽ. ¶ No. ꝙ phia innuens se esse bonam medicam consolabatur boe. dicens. nihil periculi est in hoĩe isto. q: ſm Sene. in libro de clementia ad Neronẽ. Mali medici est desperare ne curetur eger. ¶ Nota ꝙ letargia est infirmitas causata ex oppſsione cerebri cum obliuione. ⁊ iungitur continuo somno. ⁊ sic letargus est morbus inducens obliuionem ⁊ somnum. Inde letargicus. ⁊ est homo qui patitur talem morbũ. ⁊ dr̃ a lethe qd̃ interpretatur obliuio. Etiã lethe est fluuius infernalis. Boe. ergo patiebatur letargum: id ẽ morbũ obliuionis: q: si precepta philosophie in memoria habuisset: nunꝙ̃ de amissione reru; temporalium doluisset. Item dicit letargũ esse morbũ illusarum mentiũ: q: mẽs illusa est vbi ratio est ligata ꝓpter defectum fantasie. sicut in freneticis vel ꝓpter defectum memorie sicut in letargicis. ¶ Notandum homo componitur ex aĩa ĩmortali ⁊ corpore mortali. S; q: boe,

Arma

Tacitus

Elinguis

Letargia

Homo

oblitus fuit bonorum anime: ideo dicitur fuisse sui obilitus: non totaliter sed paulisper: quia adhuc curam habuit de bonis terrenis que respiciunt corpus. Item homo per philosophiam habet suiipsius perfectam cognitionem. Ad cognoscendum autem illud quod per philosophiam cognoscitur oportet primo philosophiam cognoscere: ideo dicit philosophia: recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Item per vestes philosophie in rugam contractas intelliguntur precepta philosophicalia in vnum volumen congregata sicut in libro isto: quibus ipsa philosophia boetium consolatur. ¶ Nota quod ad medicum infirmum curare volentem plures requiruntur conditiones. Primo vt qualitates et conditiones respiciat: et vt humores nocētes cognoscat. Secundo ad loquendum eum moueat. Tertio si pre valida egritudine obmutescat vt manum corpori infirmi adhibeat. Quarto vt cum verbis consolatorijs reficiat. sic philosophia videns dolores boetij primo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tertio manum suam corpori apposuit. et quarto verbis consolatorijs reficit.

Medicus

sit agnoscere paulisper lumina eius mortaliū rerum nube caligātia tergamus. P. hec dixit. Oculosque meos fletibus iundātes contracta in rugā veste siccauit.

¶ Metrum tertium libri primi. loquitur Boe.

Tunc me discussa liquerūt nocte tenebre:

Luminibusque prior rediijt vigor.

Ut cum precipiti glomerantur sydera coro:

Nymbosisque polus stetit imbribus:

Sol latet: ac nondum celo venientibus astris

Ascensius

Sed medicine inquit &c. Hec prosa satis clara est et non negligenter declarata: quapropter frustra longus essem. Meminerit tamen iuuenis lector: illas duas voculas medicine et querele hoc loco potius esse datiui casus quam genitiui: nō enim pulchre diceris tempus est studij: sed tempus studendi. vel tempus est studio idest ad studium. Non esset tamen omnino incongruum si dicatur tempus studij. Sciat autem illic: Si quidem nos ante cognouerit: si qnidem diuisim esse legendum. Sunt enim due dictiones: et ordo est. Recordabitur facile sui: recordabitur inquam quidem id est certe si cognouerit ante id est prius nos. Multi in eo vocabulo errant: et interpres etiam hoc loco. vide vallensem.

Siquidem

¶ Metrum tertium primi libri.

Sanctus Thomas

Tunc me discussa. Hic incipit tertium metrum huius primi libri cuius primus versus vocatur metrum dactilicum exametrum. secundus dicitur metrum alemanicum ab inuentore tetrametrum a numero pedum. dactilicum a pede predominante. et cathalecticum: quia nulla syllaba abundat nec deficit. In hoc metro Boe. declarat per quoddam simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitionis recuperauit: et est talis similitudo. Sicut coro flante nubes generantur: et per interpositionem nubium sol et alia nobis occultantur: sic aduersitate imminente homo afficitur diuersis passionibus obscurantibus intellectum. et sicut austro flante nubes dissoluuntur et radij solares reuertuntur: sic aduersitate adueniente consolatione philosophica passiones sedantur et intellectus illuminatur. Dicit ergo in littera. Tunc cum philosophia tersit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte: id est obscuritate: et prior vigor cognitionis rediijt luminibus meis: id est oculis: vt pro sicut sol latet: id est occultatur cum: id est quando sydera: id est stelle glomerantur: id est inuoluuntur precipiti coro: id est tali vento. et polus: id est celum stetit: id est stare videtur nimbosis imbribus: id est pluuijs nubilosis. ac pro etiam nox: id est obscuritas funditur desuper: id est de nubibus in terram nondum: id est non adhuc astris: id est stellis venientibus: id est apparentibus in celo. Si boreas emissus a thraicio antro: id est thraicie regionis verberet: id est depellat hanc noctem: id est obscuritatem et reseret clausum diem: tunc phebus: id est sol emicat: id est lucet et vibratus: id est fortificatus lumine suo ferit: id est percutit oculos hominum mirantes subito lumine solis post tenebras. ¶ Nota philosophia trahit hominem ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie: ex libro de pomo Aristo. et etiam per metristā. Ars hominem firmat:

Liber primus Metrum tertium.

nec finit esse malum. Et ergo cum philosophia siccasset oculos Boe. fugatis tenebris ignorantie rediit vigor intelligentie. ¶ Nota quattuor sunt venti principales qui flant a quattuor partibus mundi: scilicet ab oriente: occidente: septentrione: et meridie. quorum quilibet habet duos collaterales. et sic sunt duodecim venti qui his versibus continentur. Flant subsolanus vulturnus et eurus ab ortu. Atque die medio nothus heret et africus austro. Circinus occasum zephirusque fauonius afflant. Sed veniunt aquilo boreas et chorus ab arcto. Corus ergo est ventus quo flante generantur nubes et conglomerantur sydera: sic quod per nubes occultantur. ¶ Nota quod polus est stella que semper in eodem loco videtur: sed hic polus ponitur pro firmamento tanquam pars pro toto per synodochen. ¶ Nota quod polus .i. celum dicitur stare quando est obductus nymbosis imbribus: non quod stet: sed quia motus eius tunc nobis non apparet: motum enim celi non percipimus nisi per motum alicuius stelle: cum autem celum est coopertum obscuris nubibus nulla stella videri potest. ¶ Nota secundum Huguitionem nymbus est nubium densitas ex intempestate orta. et sic dicit Boe. hic nymbosis imbribus .i. densis pluuiis. et est ratio: quia tenuis imber non impedit aspectum astrorum. ¶ Nota quod boreas dicitur flare ab antro traicio: quia forte regio traicie est cauernosa de cuius cauernis exit ventus generatus ex vaporibus siccis in terra. ¶ Nota postquam philosophia tersit oculos Boe. et eosdem a fletu lachrymarum compescuit: restitutus fuit pristino vigori. unde oculi ipsius Boe. ut ratio et intellectus obfuscati erant tenebris ignorantie: cum istis temporalibus adhesit: propter amissionem rerum temporalium diuersis fuit subiectus passionibus. Sed philosophia oculorum caliginem abiecit: cum ipsius intellectum illuminauit tenebras ignorantie fugando: a lumine spirituali ut scientia illuminando.

Venti

Desuper in terram nox funditur.
Hanc si thraicio boreas emissus ab antro
Verberet et clausum reseret diem
Emicat et subito vibratus lumine phebus
Mirantes oculos radiis ferit.

Polus

Nymbus

Tunc me discussa. Ode secunda est dicolos distrophos quia duo continet genera carminis. Quo primum est heroicum hexametrum. Secundum tetametrum simile alemanico: nisi quod in alemanico falisco ultimus pes est spondeus: hic autem econtrario ultimus semper dactylus. De hexametro prius dictum est. Tetrameter autem versus alemanicus dactylicus acatalecticus constat quattuor dactylis spondeis ve: aut promiscuis: sed ut dixi Boetius fere nouum genus excogitauit. nam in secundi carminis fine discessit ab asclepiadio ponendo spondeum pro dactylo: et hic ab alemanico: ponendo dactylum pro spondeo. Hic versus raro habet spondeum penultimum: sed fere duos dactylos in fine. De quorum ex secundo carmine huius primi satis patet. Et expositio per superiores comentarios. Scias tamen lector corum sine aspiratione scribi pro vento. Nam idem etiam caurus dicitur. habet autem corus pro vento primam longam. quia au syllaba frequenter in o longam mutatur: ut caulis colis: plaustrum plostrum: maurus morus: caudex codex: caurus corus: sed chorus pro corona seu congregatione psallentium aut choream ducentium primam corripit. Est autem chorus ventus flans ab occasu solstitiali et autor pli. lib. ii. grandines importat. Unde hic dicitur. Nymbosisque polus stetit imbribus. Ubi verbum stetit: non significat quietum fuisse: sed plenum et obductum. sicut Autore Seruio apud virgilium cum dicit. Stant et iuniperi etc. et pluribus aliis locis. Boreas emissus dicitur ab antro thraicio: quia ventus septentrionalis est. Thracia autem est sub septentrione: legitur autem threcio greco more. Reserare est aperire: quia particula re: composita cum dictione significante clausuram aut occultationem contrariam significationem inducit: ut sero et resero: claudo et recludo: velo et reuelo: tego et retego contraria significatio. Clausum diem bene protulit in masculino genere: quia hoc nomen dies quando accipitur pro tempore lucis distincto a nocte: Masculini ut plurimum est generis: quando vero pro tempore indifferenti tam nocturno quam diurno semper est feminini generis: ut seruius et valla docent. Errant autem qui nunquam in feminino genere tempus lucis significare dicunt. In plurali autem et eius compositum meridies solius masculini sunt generis. Cetera notissima sunt: nec nostre interpretationis indiga.

Ascen.

Corus

Stare

Re

Dies

¶ Prosa tertia primi libri.

Sanctus Thomas

Aud aliter tristicie nebulis. Hic incipit tertia ꝓsa primi libri in qua Boe. oñdit quõ pbiam cognouerit. Et diuidit. qꝛ p̃mo oñdit quomodo pbiam cognouit ⁊ qualiter de presentia eius ãmirari cepit: ⁊ quõ pbia sibi respondit. secũdo ꝓbat pbia ꝑsecutõem sapientũ a vulgaribꝰ nõ esse nouam. scõa ibi. Nõne apd̃ veteres. dicit p̃mo. Haud ꝓ non alr̃ nebulis tristicie mee dissolutis. i. fugatis

Prosa tertia primi libri.

Aud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celũ: et ad cognoscendaꝫ medicãtis faciẽ mẽtẽ recepi. Itaqꝫ vbi in eã deduxi ocl'os intuitũqꝫ defixi: respexi nutricẽ meam: in cuius ab adolescentia laribus obuersatus fueram: philosophiam. Et quid inquã tu in has exilij nostri solitudines o omnium magistra virtutũ a sũꝑno cardine delapsa venisti? An vt tu quoqꝫ mecũ rea falsis criminationibus agiteris? Phi. An (inquit) te alũne dsererẽ: nec sarcinã quã mei nõis ex liuore sustulisti: cõicato tecum labore ꝑtirer? Atqui philosophie phas nõ erat icomitatũ relinqre iter innocẽtis: meã si criminationem vererer ⁊ quasi nouũ aliquid acciderit ꝑhorrescerẽ. Nõ enĩ primũ censes apd̃ iprobos

ꝑ cõsolatõem philosophie: qm̃ sicut nubes dissoluũtur per flatum boree: sic ego boe. hausi. i. respexi celũ. i. sursum ⁊ recepi mentem. i. vigorem rationis ad cognoscendã faciem medicantis. i. medici. Itaqꝫ pro ergo vbi. i. postqꝫ ego deduxi. i. ꝯuerti oculos qꝫ. ꝓ ⁊ defixi. i. stabiliui intuitum in eam: respexi nutricẽ meã philosophiam in cuiꝰ laribus. i. scholis fueram obuersatus ab adolescentia. i. a iuuentute mea: ⁊ inqꝫ. i. dixi. O magistra omnium virtutum quid. i. propter quid tu venisti lapsa. i. progressa superno cardine: idest de celesti porta in has solitudines: idest loca deserta nostri exilij. i. nostre relegationis. an: idest nũquid propter hoc venisti vt existens rea: idest tanqꝫ culpabilis mecum agiteris: idest molesteris falsis criminationibus. Illa philosophia inquit: idest dixit. O alũne: idest per me nutrite an. i. vtrũ te desererem. quasi diceret nõ nec partirer: idest diuiderem tecũ cõmunicato labore: idest diuiso labore sarcinam: idest pondus quã tu sustulisti ex liuore: idest ob inuidiam mei nominis: idest ratione sapientie. atqui pro certe nõ erat phas: idest honestum philosophie relinquere iter innocentis incomitatum: idest sine comite supple: si ego te dereliquissem ego vereꝛ. i. timereꝫ meam criminationem. i. meam damnationem: ⁊ valde perhorrescerem quasi aliquid nouum acciderit supple circa te. enim pro quia nũ. i. nunquid tu censes. i. iudicas p̃mum ipsam sapientiam esse lacessitam. i. manifestam periculis: idest perturbationibus apud improbos mores. i. male morigeratos homines. quasi diceret hoc non est nouuꝫ. ¶ Nota philosophia dicitur medica. sicut enĩ medicus morbo fugato sanitatem inducit: sic phia ignorantia relegata vitam vtriusqꝫ seculi condonat. nam habetur in libro de pomo Aristo. Qui philosophiam inuenerit vitam in vtroqꝫ seculo inuenit: ⁊ alibi. Qui me inuenerit vitã inueniet: et hauriet salutẽ a dño: ⁊ iõ dicit Boe. faciẽ medicantis. ¶ Notandũ qꝫ Boetiꝰ nõ solũ deduxit oculos in phiam: sed defixit in eam intuitum: ꝑ qd̃ innuitur qꝫ qui vult philosophari oportet se totum tradere philosophie per continuum studium ⁊ laborem. Nam sicut vna yrundo adueniens non facit ver: nec vna dies calida facit estatẽ: sic nec vna speculatio philosophica facit phm. ¶ Nota qꝫ tp̃s oportunũ ad philosophandũ est tp̃s adolescẽtie. qd̃ innuens Boe. dicit cuiꝰ laribꝰ ab adolescentia fueram obuersatus. Nam etas hõis assimilatur cere: q si nimis est mollis vel dura nimis formã sigilli nõ recipit nec retinet. si aũt est temperate mollis vel dura figuraꝫ recipit ⁊ retinet. sic etas nimis tenera sicut infantia nõ recipit doctrinam phicam

Phia medica.

Phandum continue

Phandi tẽpus

nec etas nimium dure sicut decrepitus: sed etas temperata qualis est adolescentia que faciliter intelligit: ⁊ intellecta memorie cōmendat. ¶ Nota per lares phie intelliguntur diuerse secte phorum: sicut Aristo. Platonis. qb⁹ Boe. ab adolescentia fuit obuersatus: ⁊ dicit Hugutio q obuersari idem est q conuersari. ¶ Notandum q phia dr magistra oim virtutum: quia oēs virtutes morales docet: vt patet ex ethicis: ⁊ dico morales propter virtutes theologicas q̄ sunt fides spes ⁊ charitas. ⁊ dr phia delapsa a superno cardine: quia omnis sapientia a domino deo est. nam sicut scribitur in prologo libri de regimine principum Deus est qui diuitias sue sapiētie influit animabus. i. studentib⁹ tribuit gratiam cognoscendi cui nihil est difficile: ⁊ sine quo nihil est possibile possideri. ¶ Nota vt postea patebit q boetius false criminabatur de litteris compositis: ⁊ de impedimento delatoris: et illud qd faciebat sapientia dicebatur facere arte magica: iō dicit ad philosophiam. Numqd venisti vt tu mecum rea falsis criminatiōibus agiteris? ¶ No. philosophia tāgit tres rōes ppter quas nō debuit relinquere boetium. Prima est: quia nutrix non debet relinquere suum alumnum. Secunda qui patitur propter alium non decet vt deseratur ab illo. Tertia quia non decet philosophiam derelinquere innocentem. Boeti⁹ autem fuit alumnus philosophie ipse patiebatur iniurias propter philosophiam: ⁊ fuit innocens: ergo ⁊c. ¶ Nota fm Hugu. lacesso idest cum desiderio lacero vel vexo vel iniuriis affligo. Phia

mores lacessitā periculis esse sapientiā? ¶ Nōne apud veteres quoq3 āte nostri Platōis etatem magnū sepe certamen cum stulticie temeritate certauimus. Eodēq3 supstite preceptor eius Socrates iniuste victoriā mort' me astāte pmeruit. Cuius hereditatem cu3 deinceps epicureum vulgus ac stoicu3 ceteriq3 pro sua quisq3 pte raptum ire molirentur: meq3 reclamantē renitentēq3 veluti in partē prede traherent: vestem quā meis texueram manib⁹ disciderunt: arreptisq3 ab ea pāniculis: tota3 me sibi cessisse credētes abiere. In quibus qm̄ qdā nostri habitus vestigia videbantur meos eē familiares: imprudētia rata nōnullos eorū prophane multitudinis errore puertit. ¶ Quod

¶ Nonne apud veteres quoq3. Hic philosophia probat persecutionem sapientum a vulgaribus non esse nouam: ⁊ hoc primo pbat ex ēplis āiqs. scdo magis modernis. tertio ondit qd sit faciendum ɔtra insultus vulgariū. secūda ibi. Quod si nec. tertia ibi. Qui si quando contra. primo dicit. Bene dixi q persecutio sapientum a vulgaribus et a malis non est noua. nonne apud veteres ante etatem nostri Platonis nos philosophia sepe certauimus magnum certamen cum temeritate stulticie: idest cum stultis ⁊ temerariis hominibus. eodemq3 Platone viuente magister eius Socrates iniuste pmeruit victoriam mortis me sibi astante: cuius Socratis hereditatem: idest scientie hereditarie relicta suis discipulis: cum epicureum vulgus ⁊ stoicum ⁊ ceteri molirentur: idest laborarent ire raptum: idest rapere vnusquisq3 pro sua parte: et cum ipsi traherent me philosophia3 in partem prede me reclamantem: idest contradicentem q3 pro et renitentem: ipsi disciderunt vestem meam quam texueram meis manibus ⁊ ablatis panniculis abierunt credentes me totam sibi cessisse: ⁊ quia in istis apparuerunt quedam vestigia nostri habitus: idest prudentie: imprudentia vulgarium rata: idest opinata ipsos meos esse familiares: idest meos discipulos ratione sapientie peruertit nonnullos eorum: idest aliquos errore: idest persecutione pphane multitudinis. i. indocti vulgi sicut vulgares solent peruertere doctos. ¶ Nota q ante tempus Platonis multi sapientes psecuti fuerūt a vulgarib⁹: ⁊ tpe platonis Socrates magiste eius interiit propter sapientiam. Nam ipse cognouit sua sapientia esse vnum deum: alios autem colentes plures deos redarguit quod percipiens dux athenienium nomine Anetus coe Socrates

si nec anaxagore fugam: nec socratis venenuz: nec zenonis tormēta (quoniā sunt peregrina) nouisti: ac canios atqꝫ senecas: at soranos: quorum nec peruetusta nec incelebris memoria ē scire potuisti. Quos nihil aliud in cladē detraxit: nisi ꝙ nostris moribus instituti: studijs improborū dissimillimi videbantur. Itaqꝫ nihil est quod ammireris si in hoc vite salo circunstantibus agitemur procellis: quibus hoc maxime propositū est pessimis displicere. Quorum quidē tametsi numerosus exercitus spernendus tamen est: quoniaꝫ nullo duce regitur: sed errore tm̄ temere ac passim linphante rap

git ipsum bibere venenum in nomine vnius dei: ꝛ nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibere venenum in nomine plurium deorum ꝛ interijt. ¶ No. mortuo Socrate discipuli sui qui scientiam socratis tanꝙ hereditariam sibi vendicabāt inceperunt dissentire in quo magister eorum Socrates posuisset summum bonum. quidam enim suorum discipulorum dicti epicurei dicebant ipsum posuisse summum bonum in voluptatibus. Alij sicut stoici dicebant ꝙ in virtutibus: et quilibet eorum pro defensione sue opinionis rapuerat auctoritates philosophie ipsas extorte exponendo: propter qđ philosophia dicit illud reclamasse: et sic male exponendo sciderunt vestes philosophie ꝛ particulas abstulerunt: ꝛ q̄uis non essent veri philosophi: quia tamen videbantur esse: multi eorum a vulgarib⁹ occisi sunt. ¶ Quod si nec anaxagore fugam. Hic philosophia ꝓbat persecutionem sapientum exemplis magis modernis dicēs. o Boeti si nō nouisti fugam Anaxagore: nec venenum Socratis: nec tormēta zenonis: qm̄ ista sūt peregrina. i. extranea ꝛ aliena: tamen tu potuisti scire canios. i. ꝑsecutionem canij: ac Senecas ac soraneos. i. sequaces Sorani. quorum memoria non est peruetusta idest valde antiqua nec incelebris idest non sine gloria: quos viros nihil aliud detraxit in cladem. i. mortem nisi ꝙ instituti. i. informati nostris moribus ipsi videbanť dissimilium studijs īprobo rum. Itaqꝫ nihil est. i. non est cā ꝙ tu admirere. i. debeas admirari si in hoc salo vite. i. amaritudine nos sapiētes agitemur. i. vexemur procellis. i. aduersitatib⁹ maloꝝ circunstantib⁹: q̄bus nobis sapientibus maxime propositum est. i. intentio displicere pessimis. quoꝝ maloruꝫ si sit īnumerosus exercitus: tn̄ est spernend⁹: q꞉ nullo duce sup. rōnis regitur: sꝫ tm̄ rapitur errore limphāte. i. p̄cipitante eos ad modū limphe temere. i. stulte ac passim. i. vbiqꝫ. ¶ Nota ꝙ auxagoras stulticiam hoim solem ꝓ deo colentium rep̄hendit dicēs solē non esse deum sed lampadem ardentem: propter quod reus iudicatus est et in fugam compulsus. ergo dicit philasophia Anaxagore fugam. ¶ Nota dicit Socratis venenum de quo dictum est supra ꝙ veneno interijt. Similiter zeno multa tormēta ratione sue sapientie sustinuit. ¶ Nota ꝙ Canius. Seneca. Soranus fuerunt nobiles romani: ꝛ moribus ph̄ie instructi: ꝓpter qđ interieřt. Vn̄ Canij dicebantur imitatores a magistro suo Canio. Silr̄ Soranij dicunť a Sorano qui fuit poeta: ꝛ eius sequaces ab eo denominantur. ¶ Nota de seneca dicit Boe. in de disciplina scholarium: ꝙ nero familiarem suum preceptoremqꝫ Senecam ad eligende mortis arbitriū coegit. ¶ No. ꝙ sapiētes dissimiles studij sunt improboꝝ: q꞉ di. Cicero ī libro de amicitia dispares mores disparia sequūtur studia: quoꝝ dissimilitudo dissoluit amicitiā. nec vnꝙ improbi ꝓbis: nec ꝓbi improbis amici esse possunt: nō ob aliā causam nisi q꞉ tanta est inter ipos distantia: quanta pōt esse studioꝝ malorumqꝫ morū distantia. ¶ Nota ꝙ ꝓpositū sapientū ē displicere pessimis: quia dicit Sen. in de remedijs fortuitoꝝ. Malis displicere laudabile est: et alibi. virtus sese diligit aspernaturqꝫ malum. ꝛ poeta. Opto placere bonis: prauis odiosus haberi. ¶ Nota dicit exercitū maloꝝ esse numerosum: quia f̄m Salomonem: stultorum infinit⁹ est numerus ꝛ peruersi difficulter corriguntur. Nota ꝙ mali non reguntur duce rōis: q꞉ ratio deprecatur ad optima. mali aūt operantur pessima. Ducūtur eni͂ errore sensualitatis vitā bestialem ꝓsequentes: de q̄bus di꞉ in libro ethicorum. Quidā sūt hoies vitam pecudū eligentes

Propositū sapientum

similes Sardanapalo. ⁊ ergo dicit phia ꝙ tales nõ sunt timẽdi: qꝛ ex quo nõ regũtur ꝑ rõem
tunc eoꝝ fatuitas faciliter dissipatᷣ. ¶ Qui si qñ cõtra. Hic phia oñdit quid sit faciendum con
tra insultus maloꝝ dicens. Si exercitus maloꝝ incubuerit .i. instituerit struẽs .i. faciens aciẽ
.i. bellum cõtra nos sapientes: quidẽ pro certo nostra dux .i. rõ cõtrahit .i. colligit copias .i. sciẽ
tias ⁊ virtutes in arcẽ .i. in altitudinẽ speculatiõis celestiũ. vero ꝓ sed illi mali occupantᷣ cir-

tatur. ¶ Qui si qñ cõtra nos aciẽ struens valẽ
tior icubuerit: nr̃a quidẽ dux copias suas i ar
cem cõtrahit. Illi vero circa diripiendas inuti
les sarcinulas occupantur. At nos desuper ir
ridemus vilissima quꝫ rerum rapiẽtes: securi
totius furiosi tumultus: eoqꝫ vallo muniti quo
grassanti stulticie aspirare phas non sit.

ca diripiẽdas .i. auferẽdas inuti-
les sarciunlas .i. diuitias cor-
porales q̄ sarcina ⁊ põdus corpo-
ris sunt inutiliter animã submer
gentes. at nos sapientes in con-
templatione celestiũ cõstituti ir-
ridemus malos rapientes que-
qꝫ vilissima reꝝ: nos securi existẽ
tes totius furiosi tumultus .i. cõ-
tra furiosum tumultũ malorũ. qꝛ
nos sumus muniti eo vallo .i. mu
nimine quo nõ sit phas aspirare
.i. accedere stultitie grassanti id
est impugnanti nos. ¶ Notandũ
Boe. hic nostrã rõnem appellat
ducem. vnde ratio diffinitur sic. Est habitus dirigens omnem rationem humanam in vltimũ
⁊ optimum finem. ¶ Item nota per arcem ipse intelligi altitudinem speculationis celestium *Arx*
et ad hanc ducit nos ratio: et hoc est vltimum bonum humane vite qd̃ nullus auferre potest.
¶ Nota copie in hoc loco dicuntur appetitus sensitiui: et dicuntur copie quasi cupie: quia cu-
piunt res aliquando contra rationem. et tales copias debet regere ratio: et debet se munire
vallo humilitatis et patientie: et tunc omnes impugnationes aduersitates et miserias equa
nimiter sustinebit: et tentationes et delectationes noxias quas suggerit diabolus et caro cõ
pellit et mundus commouet non timebit. hec Marquardus. ¶ Item nota ille merito est deri
dendus qui maiori et meliori bono dimisso eligit et occupatur circa bona viliora: sed sapien-
tes eligunt bona anime que sunt maxime bona. primo ethi. et vulgares eligunt bona tempo-
ralia que dicuntur vilissima rerum: quia impediunt hominem in cognotionem summi boni.
¶ Notandum arx arcis est altum edificium in quo hostes pugnant. hic autem accipitur pro *Arx*
contemplatione celestium et spe futurorum bonorum. nam per hec duo sapientes omnem ad
uersitatem malorum superant: et circa contemplationem diuinorum tota intentio sapientis
versatur. Unde Bo. in tractatu de summo bono di. Philosophia maxime delectatur in pri-
mo principio et in contemplatione summe bonitatis. Et hec enim est vita philosophorum si-
ne qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc nomine vallum dicit Grecista. Est vallus palus *Vallus*
circa castrum preacutus. Nexio palorum: sed murus sit tibi vallum. ¶ Nota aspirare ſm Hug. *Vallum*
est anhelare conari vel deuenire. Item ſm eum grassor ris. per g. est inuadere vel crudeliter
impugnare.

Haud aliter tristitie ⁊c. Veluti in prohemio nostro diximus Boetius duo principa- *Ascen.*
liter intendit in hoc opere: alterum vt se a crimine et suspitione criminis purget suam
innocentiam et vite integritatem ostendendo: Alterum vt desolatos et similiter ca
su oppressos consoletur. vtrumqꝫ autem in hac prosa incboat purgationem cum
philosophia eum innocentem profiteatur: consolationem quandoquidem id alijs quoqꝫ ma-
gnis et probis viris euenisse ostendit. In qua re non est principalis consolatio (me quidem
iudice) ꝙ vt aiunt: solatium est miseris socium habere in penis. Quia sicut bonum quanto
communius eo melius: ita econuerso: malum q̃to communiꝰ tanto execrabilius. Eo tamen
pacto fere se habet fragilis nostra mortalitas: vt modestius toleremus que pluribus infligi
ꝯspicimꝰ. Uerum ex ea re pͥcipaliter se ꝯsolatᷣ Boe. ꝙ nõ possit sibi dedecori dari si patiatᷣ qd̃
bonos viros aliqñ passos fuisse docet. Quod efficax argumentum est ad probandũ et si victus
et in carcere sit: non continuo maleficium perpetrasse. Utitur autem exemplis tam grecorum
q̃ latinorum: tam veterum q̃ nouitiorum philosophorum. De grecis autem philosophis nõ
obscura est ex laertij monimentis hystoria: verum tamen siquis eum ad manũ non habeat.

Anaxagoras De anaxagora sic inquit. Anaxagoras hegesibulo siue eubolo patre clazomenias anaxime-
nis fuit: vir non modo generis gloria et operibus: verum animi quoq; magnitudine clarissi-
mus: qui suis totum patrimonium concessit ad speculandum rerum naturam se conferens.
Patriamq; sibi celum esse indicans docebat solem esse candens ferrum et penitus ignitum.
Primus homeri poema de virtute et iustitia compositum esse dixit. Varia autem de eius dã-
natione referuntur. Nam in successione philosophorum tradit Sotion a cleone impietatis
accusatum: q solem candentem dixerat laminam ac penitus ignitam. Defensum autem a pe-
ricle discipulo quinq; talentis mulctatum: exilioq; damnatum fuisse. Porro Satyrus in vi-
tis a Thucydide accusatum qui contraria pericli in reipublice administratione sentiret: neq;
impietatis modo: verũ et proditionis: absenteq; morti addictũ: et cũ illi renũciata eẽt et dã-
natio sua: et filiorũ mors ad alterũ dixisse: Jampridẽ aduersũ illos atq; se ex equo naturã tu-
lisse sententiã. Ad alterũ. Sciebã me genuisse mortales. Alij hoc ad Solonẽ referũt: alij ad
xenophontẽ. Hunc aũt manibus etiã proprijs sepelisse liberos demetrius phalereus in libro
de senectute testat. Hernuppus in vitis carcere inclusũ addictũq; morti tradidit. Periclẽ ve-
ro ꝑcontatũ: an illius vitã in aliquo criminaret: cũ nullũ ei crimẽ ĩpingi comperisset dixisse.
Atqui ego discipulus istius sum. Nolite igit (inquit) calũnijs inducti illũ ꝑdere: verũ mihi
potius obtẽꝑate: liberũq; abire ꝑmittite: sicq; factũ eẽ. Hãc tñ illũ iniuriã egre tulisse: ac
sponte inde discessisse. Hec laertius: vnde patz qd dicit boeti⁹. Nec anaxagore fugam. De so-
crate aũt tũ ex eo tum ex alijs hec fideli sumpsimus. Socrates sophronisco patre lapidario:
Socrates matre phenareta obstetrice nat⁹ atheniensis patria: pago alopecensis fuit: poetice artis peri-
tus: phisice ꝑitissimus: verũ cũ ex astrorũ cõtemplatione nõ satis vberẽ fructũ consequi sibi
videret: ad moralẽ phiam quã ethicã vocant aĩmũ appulit: eãq; fere primus studiosissime do-
cuit: vñ phiam a celo ĩ terras deuocasse narrat. fuit belli et domi clarus: ĩiuriarũ et cõuitiorũ
patiẽtissimus: animi tñ ĩuicti: quẽ vnũ delphica oracula sapiẽtissimũ ꝑdicarũt: vnde pleriq;
ĩuidia moti: eius accusandi causas queritabãt: tres aũt eius ꝑcipue accusatores legũtur fuis-
se. Anytus. Melytus. et Lycon. Anytus quidẽ opificũ ciuiliũq; partes tuebat. Melit⁹ aũt
poetarũ accusans eũ adolescentũ corruptorẽ et deorũ execratorẽ. Lycon vero oratorũ. Dãna-
tus est iudicũ ducẽtis. lxxx. et vna sẽtentijs. et acutã q ẽ herba tã frigida vt veneni vim hẽat:
in carcere athenieñ. bibens: postq multa de ĩmortalitate aĩorũ disseruerat diẽ obijt. Cui⁹ interi-
tus postea atheniensib⁹ tantũ dolorẽ ĩcussit: vt palestras et gymnasia clauderẽt: et alios qui
dez exilio: melitũ vero morte dãnarent. Socratẽ aũt enea statua honorare. Erat vehemens
disputator: pauca aut nulla scripsit: sz eius auditores et ꝑcipue plato: ab eius doctrina sump-
sisse putãt fere q scripserũt oĩa. Ex his patet cur dicat boetius Socratis venenũ. Addit nec
Zenonis tormẽta. Pro quo sciendũ q tametsi Laertius octo zenones fuisse dicat: de eleate
tñ nũc boetiũ loqui certũ est. Erat eñi zeno eleates Piretri filius. vir sapientie plenissimus:
et egregia animi libertate ꝑditus: ĩiuriarũ minus patiens: dialectice iuentorẽ fuisse dicũt. Js
cũ Nearchũ tyrãnũ siue dyomedontẽ deijcere ac profligare voluisset comprehensus est: Cũq;
tyrãnus eũ ꝑ irrisionẽ interrogaret de conscijs et armis q in lyparis habuerat volens ipsum
desertuz destitutumq; ostendere: omnes illius amicos coniurationis esse conscios dixit. De-
inde cum de quibusdam dixisset: quiddam sibi ad aurem loqui velle significauit: eamq; mordi-
cus apprehensam non ante dimisit q dentibus perforaret: idem passus qd aristogiton tyran-
nicida. Demetrius vero in equiuocis nasum ei abscidisse ait. Porro anthistenes in successio-
nibus illum cum amicos nunciasset negatum a tyranno: esset ne alius quispiam: dixisse ait.
Tu ciuitatis pernicies: atq; astantibus ita locutum esse. Admiror equidem vestram vecordi-
am: si horum gratia que nunc ego tolero tyranno seruire decernitis. Demum precisã linguaz
in ora tyranni conspuisse: ciuesq; continuo facto impetu lapidibus tyrannum obruisse. Hec
omnes ferme ita tradiderunt. Ceterum hermippus illum in cauum lapidem iniectum contu-
sumq; fuisse ait. hec laertius. ex quibus patet que fuere Zenonis tormenta: de quibus Boe-
tius meminit. Senece autem ceterorumq; mortem notissimam puto omnibus qui res roma-
nas legerunt. Canij autez in quarta prosa huius primi libri meminit. Restat igitur pauculas
voces interpretari. Lar in vtroq; numero sed sepius in plurali: pro suis cuiusq; edibus accipi-
Lares tur: per eam figuram qua deorum nomina pro rebus quibus presunt accipiuntur. Sunt e-
nim lares dij familiares et domestici qui et penates et genij non sine discrimine dicuntur.
¶ Meam si criminationem &c. sic intelligo. Ego inquit philosophia: perhorrescerem idest

multum ⁊ perfecte horrerem si ego vererer meam criminationem:et si aliquid quasi nouum accciderit. Duo enim sunt que nos perturbant:nouitas rei que periculū pre se fert etiam si nullum sit:et periculi certitudo et ineuitabilitas. Meminerit autem grammaticus potius legēdum esse:si criminationem mei vererer: ꝙ meam. Meus enim tuus suus noster ⁊ vester actionem aut possessionem important:et ob id volunt cum verbali actiue aut possessiue virtutis construi. Mei aūt tui sui nostri ⁊ vestri:tm̄ passionez quocirca passiuum verbale efflagitant:vt criminatio m ei:quam ego patior: criminatio mea est quam ego facio. hic ergo dicendum erat mei: et sic scripsisse Boetium puto. licet aliter habeatur. Lacesso ⁊ similia verba in so si laurentio vallensi credendum est non desiderium animi: sed actionem corporis et quendam itionē significant:vt viso:visum eo.⁊c. Salum est mare salsum:cuius fluctibus instabilitas mundi aptissime comparatur. Numerosus exercitus sic scriptum est in bonis codicibus:cum tamen multi legant innumerosus⁊c.non aīaduertentes ꝙ tametsi in hac significatione recte dicatur innumerus:non recte tamen dici innūerosum. Que enim in osus exeunt fere plenitudinem important:innumerum autem est sine numero:vnde innumerosum esset plenū sine numero qđ inepte dicitur. Numerosus ergo exercitus est abundans ⁊ multi numeri:seu copiosus. Passiz idest per singulos passus limphante.i.stolide titubante aut oberrante. Lympha enim est quasi id quod nympha que est aquarum dea:quocirca per metonomiam tam nympha ꝙ lympha pro aqua reperitur:inde quidam lymphatiusvinum dicunt qđ aqua abundantius mixtuz est: qđ latini potius dilutius dicant. lymphatum enim poti⁹ insanum aut furore captum dicimus eo ꝙ apud gentilitatē olim qui incautas deas quas nymphas aut lymphas vocabant: in aquis viderant:subito furore inuadebantur. Pro furente ergo recte hic accipitur. Copie in plurali numero abundantem exercitum significāt. In qua significatione singulariter non nisi licenter ⁊ poetice reperitur:vt secundo Eneid. Respicio et que sit me circum copia lustro. Sarciunculas apte posuit. Sunt enim sarciuncule fasciculi migrantium:hoc est quos colligunt et deportant mutantes mansiones suas. vnde milites dum castra mutant sarciunculas colligere dicuntur. Vilissima queqꝫ rerum. Vile est quicquid parui emitur etiam si vtilissimum sit: vnde panis vilis dici potest. Quisqꝫ superlatiuo iungi vult:aut numerali ordinis:cū quo non ordinem sed quēuis de illo numero significat vt decimus quisqꝫ:est quiuis de decem:siue primus siue secundus siue alius. Jungi autem solet continue superlatiuis: vnde legendum est. Vilissima queqꝫ rerum potius ꝙ vilissima rerum queqꝫ vbi grammaticus annotet genitiuuz rerum sub difformitate generis posse construi cum nomine collectiuo seu superlatiuo:vt apđ Horatium in sermonibus. Quid agis dulcissime rerum? Et hic vilissima rerum. sed hic potest quodammodo absolute seu substantiue positum dici. Securi.i. seorsum a cura. Aduerte autem discrimen esse inter securum ⁊ tutum:quia securus est qui curam non habet licet in maximo versetur periculo: tutus autem qui defensus est ⁊ protectus: ob id extra periculum positus:tametsi in maxima sit cura ⁊ animi sollicitudine:vnde ebrij et stolidi sepe securi sunt:raro tuti. Cetera nota sunt.

Lacesso
Lympha
Nympha
Copie
Sarciunculc
Vile
Quisqꝫ
Rerum
Securus
Tutus

¶ Metrū quartū primi libri.

Quisquis composito serenus euo
Fatum sub pedibus egit superbū

¶ Metrum quartum primi libri.

Quisquis composito. Hic incipit quartum metrum hui⁹ libri qđ vocat metrum valenticū ab inuentore:⁊ cōstat ex spōdeo:dactylo ⁊ trib⁹ trocheis. vñ pōt dici metrū trochaicū a pede pdominātē. Jn hoc metro phia ondit qliter homo debeat se habere vt psecutiones improboꝝ nō pualeant cōtra ipm. ⁊ hoc primo declarat quibusdam similib⁹. secundo exclamat contra timentes tyrānos. secunda ibi. Quid tantum miseri. dicit pmo. Quicunqꝫ homo serenus.i. clar⁹ virtute cōposito euo.i. ordinata vita egit.i. calcauit sub pedib⁹ superbum fatuz.i. euentum reruz temporalium:⁊ quicunqꝫ tuens idest respiciens vtranqꝫ fortunam.i. prosperam ⁊ aduersam: rect⁹.i. non flexus:potuit tenere vultum:idest animum inuictum:ita ꝙ non vincatur prosperitate extollendo nec aduersitate deprimendo:illum hominem non mouebit:idest turbabit ra

Sanctus Thomas

bies ponti:idest inundatio maris exagitãtis : idest mouentis funditus:idest a fundo estuz ver
sum:idest ebullitionem versam:quia in ebullitione maris aqua vertitur per fluxum et reflu-
fluxum.quasi dicat. Impetus maris faciens ebullitionem non non nocebit illi homini qui nõ
extollitur in prosperis nec deprimitur in aduersis.nec tali homini nocebit ignis veseui mon-
tis quotiens ille mons torquet.i.emittet ignes fumificos ruptis caminis: idest cauernis su
is.q.d.nec tali homini nocebit va
gus veseuus suis ignibus:nec il-
lum hominem mouebit via ardẽ
tis fulminis soliti : idest consueti
ferire celsas turres. ¶ Nota phi-
losophia tangit tria que non no-
cent homini qui constans est in
vtraqꝫ fortuna. Primum est rabi
Luxuriosi es maris per quam designanť lu-
xuriosi.sicut enim mare solez mo
tu suo incalescit ⁊ fetet sic luxuri
osi concupiscentia sua inardescũt
⁊ peracta libidine fetẽt: de quibꝰ
dicit scriptura. Perierunt iumen-
ta in stercore suo. tales luxuriosi
non nocebunt homini constanti
Auari in vtraqꝫ fortuna. Secundum qđ
tangit est ignis veseui montis : ꝑ
quem designantur auari ⁊ inuidi.
sicut enim ignis veseui montis sẽ
per ardet:ita auari ardent in con
cupiscentia bonorum exteriorum
⁊ sicut ignis eructans quandoqꝫ
consumit loca vicina:sic inuidi qñ
qꝫ nocent verbis si non possũt fa
ctis:⁊ tales inuidi non nocebunt
Superbi homini constanti. Tertium quod
tangit est ictus fulminis: per quẽ
intelliguntur superbi.sicut enim fulmen generatur in alto:sic superbi alte se extollunt ⁊ mi-
rabile videtur de superbis ꝙ cum aliȷs hominibus habitare nolunt: ⁊ tamen ad celuz volare
non possunt.tales superbi non nocebunt homini constanti. Aliȷ per rabiez maris intelligunt
inuidos:per ignem iratos:per fulmen superbos vt dictum est. Aliȷ per mare quod est sonoro
sum intelligunt auariciam:per ignem penam corporis:per fulmen rerum ablationem. ¶ No
Vesenus ta veseuus est mons ytalie intrinsecus ardens:qui quandoqꝫ ruptis cauernis emittit ignem
qui loca vicina consumit . ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit serenus euo Seneca dicit. Talis est ani-
mus sapientis qualis est mundus superluminatus:talis autem mundus semper est serenus:
et sic animus sapientis in vtraqꝫ fortuna semper est serenus. Unde Aristo.in ethicis dicit.
Sapiens bene scit ferre fortunas:quia se habet sicut tetragonum sine vituperio. ¶ Quid tan
tum miseri. Hic philosophia exclamat contra timentes tyrannos dicens. Quid idest quare
miseri homines mirantur timendo seuos tyrannos furentes sine viribus.q.d. tyranni sunt ĩ
potentes:quia non preualent nisi inquantum homo se subȷcit eis. Et addit. Non speres ali-
quid de bonis temporalibus nec timeas eos de aduersitatibus:tunc tu exarmaueris:idest de
bilitaueris iram impotentis tyranni. Sed quicunqꝫ homo trepidus pauet timore malorum
temporalium vt optat bona temporalia:talis non est stabilis ⁊ sui iuris:idest proprie liberta
tis:ipse abiecit clipeum securitatis ⁊ motus a loco stabilitatis ipse nectit:idest componit ca-
Potestas terrena tenam affectionum qua valeat trahi ad tristiciam ⁊ dolorem mentis. ¶ Nota potestas terre-
na ad nihil se extendit nisi ad largiendum bona temporalia vel ad auferendum ea:et ideo nul
lus subiacet terrene potestati nisi qui sperat talia bona vel timet eorum ablationem. qui au-
tem non timet nec sperat ipse est omnino supra vel extra terrenam potestatem: et quia ꝑ con

Fortunamqꝫ tuens vtranqꝫ rectus
Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies mineqꝫ ponti
Uersum funditus agitantis estum
Nec ruptis quotiens vagus caminis
Torquet fumificos veseuus ignes
Haud celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis mouebit.
¶ Quid tantum miseri seuos tyrannos
Mirantur sine viribus furentes:
Ne speres aliquid nec extimescas
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet vel optat
Quod non sit stabilis suiqꝫ iuris

Liber primus Prosa quarta.

sequens terrena potestas sibi nec proficere nec obesse potest: propter quod philosophia excla mat contra illos qui tanquam miseros qui spe bonorum temporalium vel timore ablationis eorum subijciunt se terrenis potestatibus dicens Quid tantum miseri. ¶ Nota circa illud At quisquis trepidus. Seneca dicit in libro de virtutibus cardinalibus. Magnanimitas si insit animo tuo cum magna fiducia viue intrepidus et alacer. magni animi est nō vacillare sed constare et finem vite intrepide expectare. Si magnanimus es nunquam iudicabis tibi contumelias inferri ab inimico: sed dices nihil mihi nocuit sed animus nocendi habuit. ¶ Nota tyrannus quondā dicebatur quidam rex fortis. et dicebatur a tyro id est fortitudine. Sed illud nomen est iam appropriatū principatibus pessimis et dicunt a tyro id est ab angustia quam inferunt suis subditis. ¶ Nota quod clipeus sumitur hic pro ratōne hominis: quia sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis et a similibus ita ratio hominis tuetur eum et prouidet sibi ne offendatur. — Magnanimitas — Tyrannus

Abiecit clipeum locoque motus

Nectit qua valeat trahi catenam.

¶ Prosa quarta primi libri.

Entis ne inquit hec: atque animo illabunt tuo? Expers es lire? ales? Es ne asinus ad lirā? Quid fles? quid lachrymis manas? Confitere mihi: ne occultes. Si operam medicantis expectas oportet vt vulnus detegas tuum. Boe. Tum ego collecto in vires animo. An ne adhuc eget ammonitione: nec per se satis eminet fortune in nos seuientis asperitas? Nihil ne te ipsa faci-

Quisquis composito &c. Oda hec est monocolos hēdecasyllaba trochaica valentica. Monocolos ideo quod oēs versus eiusdem sunt metri: hendecasylla: quia xi. syllabis cōstat: trochaica: quia sepe ī fine tres trocheos habet: quāuis vltima syllaba eo quod cōis est spondeū introducat. Sūt ergo quinque pedes. Spondeus dactylus et tres trochei: Quocirca quidā (vt in nōnullis codicibus hētur) legunt versū funditus actitantis estū. si enim agitantis legas: perichiū ponas tertio loco quod cōstat ex duabus breuibus. alij exigentis estū nō inepte legūt Itē vbi alij ponētes tertio loco spondeū legūt. Quid tātū miseri seuos tyrānos: meliores codices hnt feros tyrānos. In hoc carmine phia docet oēm hominē verū (hoc ē animi) libertatē obtinere posse: nihilque hoī metuendū qui suis bonis (quę virtus et sciētie sūt) cōtentus: neque externa bona amittere formidat: neque adipisci desiderat. Si velimus aūt sine allegoria carmen hoc pure legere nō obscurus erit sensus. Ubi dicit quicūque fatū. i. mortis necitatē et fortunā. i. rerū externarū euentū sub pedibus hz: tanto aīo preditus est: vt neque furibundo mari: neque fornacibus flagrantis mōtis: neque fulmine terreatur. Quātominus illi tyrānus timendus fit. Vesenus qui etvesumus dicit olim flāmas emisisse dicitur. Nihil hic existimo expōnis egere. — Ascen.

¶ Prosa quarta primi libri.

Entis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in qua philosophia primo inquirit Boetium super attentionem predictorum: et hortatur ipsum ad sui morbi reuelationem. Secundo Boetius reuelat morbum suum: ibi. Tum ego. Primo dicit. O Boeti nunquid sentis id est intelligis ea que dicta sunt atque illabuntur id est imprimuntur animo tuo? Et subiungit grecum. Es ne asinus ad liram? quid fles? quid manas. i. fluis lachrymis? Et subiūgit grecū quod tm valet Cōfitere mihi ne abscōdas: si expectas operā. i. itelligētiā medicātis oportet vt detegas. i. manifestes vulnus tuum. ¶ Nota quod prouerbiū erat apud grecos: cum aliquis audiuit verba alicuius et non aduertit nec curauit intellectum verborum illi dicebatur. es ne asinus ad liram? facis enim sicut asinus positus circa liram: qui audit sonum lire sed non percipit melodiam nec proportionē sonorum intelligit nec delectatur in ea: sic aliquis audiens verba et nō curans intellectū eorum dicitur — Asinus ad lyram

esse asinus ad liram. ¶ Nota si quis voluerit sanari oportet morbū vel vulnus suum detegere et manifestare. Unde Sene. tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet vt emergat: sꝫ opꝫ vt manū porrigat et alius ipsum extrahat. tunc eniꝫ morbi ad sanitatē inclināt cū ex abdito erūpunt et vim suā ꝓferūt. ¶ Tū ego collecto. Hic Boe. reuelat morbum et dolorem suū primo ostendit se esse perturbatū ex his que iniuriose agebant circa ipsuꝫ. secūdo ex his que generaliter vidit in alijs: ibi. Videre aūt videor. Primo ostendit se perturbatum ex sui exilij relegatione. Secundo ex meritorum suorum frustratione. Tertio ex iniusta sui cōdemnatōne. Quarto ex fame sue lesione. secūda ibi Quotiens ego. tertia ibi Quibus autē quarta ibi At vero hic. Adhuc diuiditur. primo facit quod dictum est. secūdo respondet obiectioni: ibi At q̄ tu. Dicit primo sic. Tū. i. tunc ego Boetius collecto animo in vires. i. resumptis virib9 animi dixi. An ne satis eminet id ē apparet asperitas fortune seuiētis ꝯtra nos: nunq̄d adhuc eget ammonitione. i. ꝺclaratione. nunq̄d facies. i. dispositio huius loci scꝫ carceris mouet te. heccine. i. nunquid hec est biblioteca. i. locus studij quē habui in patria: quā tu phylosophia delegeras. i. elegisti tibi certissimā sedē in nostris laribus in qua biblioteca tu mecū sedēs differebas id est disputabas de scientia rerum diuinarum et humanarum. nunquid erat mihi tunc talis habitus vilis et talis vultus tristis cū ego rimarer id est inuestigarem tecum secreta nature: cum describeres mihi vias syderum id est cursus stellarum radio id est virga geometrali. cum tu formares id est formare docuisti mores nostros id est mores hominum et rationeꝫ id est dispositionem totius vite ad exemplar id est similitudinem celesti ordinis. sunt ne ista premia que referimus id est reportamus tibi obsequētes id est seruiētes. ¶ Nota ꝙ biblioteca

Bibliote-ca

ē locus vbi reponunt libri. et dicitur a biblio. i. iunco in quo ātiq̄ scribebant libros. taleꝫ bibliothecā habuit boetius rome marmoreis lapidibus politā: in qua studuit de rebus diuinis et hūanis. ¶ Nota Boetius dicit phiam sibi elegisse certissimā sedeꝫ in bibliotheca. hoc dicit ꝓ tanto: quia licet boetius essꝫ diuersis officijs et negocijs occupat9 tamē nulli eorum iam certis tēporibus et tam certa ratione vacabat sicut studio in libris philosophicis: quos in certo loco positos habuit. ¶ Nota phia tractat de rebus humanis. Unde Seň. epl'a. xxxi. Non pōt virtus perfecta esse nec equalis tenor vite vt sine philosophia: ꝑ quā diuina et hūana cognoscuntur: quia si te occupas incipis esse deorum socius. et alibi dicit. O Lucille scio neminē hn̄ viuere posse et tolerabiliter sine studio phie: q2 sine studio phie aīa egra ē. ¶ Nota Boetius studuit in naturali phia: ꝓpter hoc dicit Cum tecum nature secreta rimarer. studuit etiam in phia morali: ergo dicit Cum mores nostros. studuit etiam in astrologia: ꝑꝑ hoc dicit. Cum mihi syderum vias radio describeres. Ubi nota radius est virga geometralis qua geometri describūt figuras in puluere supposito. ¶ Nota ꝙ vita humana et mores hominū ꝺbēt forma-

Vita humana

ri ad similitudinem celestis ordinis. sicut eñ sphere inferiores planetarū obediūt sphere superiori et reguntur motu firmamēti: sic virtus nostra sensibilis debet obedire virtuti rationali et regi ab ipsa. turpe enim est abijcere regimē superiorū et induere regimen inferioruꝫ quod

es loci mouet? Heccine est bibliotheca quam certissimam tibi sedem in nostris laribus ipsa delegeras? in qua mecum sepe residens de humanarum diuinarumqꝫ reruꝫ scientia apte disserebas. Talis habitus talisqꝫ vultus erat cuꝫ tecū nature secreta rimarer: cū mihi syderū vias radio describeres: cuꝫ mores nostros totiusqꝫ vite rationē ad celestis ordinis exemplar formares? Heccine premia referimus tibi obsequētes? ¶ Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti: beatas fore respublicas: si eas vel studiosi sapientie regerent: vel earū rectores studere sapientie contigisset. Tu eiusdem viri ore hanc sapientibus capessunde reipublice necessariam causam esse monuisti: ne impro

nobis commune est cuz bestijs sicut dicit Albertus super tertio de anima. ¶ Nota ex quo Boetius ratione sue sapientie in miseriaz fuit posit⁹: ideo dicit ad philosophiā. sunt ne hec p̄mia que nos referimus obsequētes tibi. ¶ Atq̄ tu hanc sententiā. Hic Boetius respōdet obiectioni. posset em̄ phia sibi obijcere dicēdo: q̄re p̄miū debuisti reportare cū tu nō studuisti ꝓpter cōe bonū sȝ ꝓpter vanā gloriā et ꝓpt̄ ꝓpriā vtilitatē. Cui obiectioni r̄ndet Boetius dicens.

bis flagitiosisq̄ʒ ciuibus vrbium relicta gubernacula: pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus: quod a te inter secreta ocia didicerā transferre in actū publice āministratōis optaui. tu mihi et qui te sapiētū mētib⁹ īseruit de⁹: ɔscij estis: nullū me ad magistratū nisi cōmune bonorū omniū studiū detulisse. Inde cum improbis graues inexorabilesq̄ʒ discordie fuere: ꝛ qd̄ ɔscientie libertas habet: pro tuendo iure spreta potentum semꝑ fuit offensio. ¶ Quotiēs ego Conigastū imbecillis cōtra cuiusq̄ʒ fortunas impetū facientē

O phia tu sāxisti. i. ɔfirmasti hāc sententiaz ore Platonis: beatas esse respublicas si eas sapientes regerēt: vel si rectores earū cōtingisset studere sapientie. et cōfirmasti ore eiusdē Platonis necessarium esse reipublice q̄ a sapientib⁹ regerer̄: ne gubernacula. i. regimina cōmissa improbis q̄ʒ ꝑ et flagitiosis ciuib⁹ vrbiū inferent pestē ac. i. etiam perniciē. i. damnū bonis hominib⁹. igit̄ ego secutus hāc auctoritatē. i. sentētiā qd̄ didicerā a te phia int̄ secreta ocia ego optaui. i. curaui trāsferre. i. deducere in actū. i. in opus publice āministratitionis. i. cōis vtilitatis. tu philosophia et deus qui inseruit. i. infudit te mētibus sapiētum estis mihi ɔscij id est testes nullū studiū me detulisse ad magistratū nisi cōe studiū bonoꝝ. q̄si

dicerȝ: nihil mouit me ad magistratū gerēdum nisi ɔmunis vtilitas. inde. i. ꝓpter hoc mihi erant graues id est difficiles q̄ʒ id est ꝛ inexorabiles. i. implacabiles discordie cum improbis ꝛ semper fuit mihi spreta offensio potentiū pro tuēdo iure. i. pro iusticia defendēda: et quod habet libertas conscientie. i. libera conscientia. i. nullū timere pro tuendo iure. ¶ Nota s̄m Platonē. beata est respublica cuius dominus philosophus est. ꝛ ve genti cuius domin⁹ puer est: ꝛ rationabiliter: q: phia ꝛ sapientia vitam disponit: actiones regit: agenda ꝛ omittenda demonstrat. vnde Sene. xvi. epistola di. Si vis oīa tibi subijcere subijce et te rationi. Multos em̄ reges si ratio te rexerit. Et Arist. in ꝓhemio metaphisice. Sapientis est regere et ordinare. Ex quib⁹ patet q̄ regimen reip. spectat ad sapientes. pro tanto dicit Tullius in principio sue rhetorice. Ad rempublicā plurima pertinēt commoda: sed moderatrix et regulatrix omniuȝ rerum presto est sapientia. ¶ Nota q̄ studiosi sapientie dicuntur illi qui iaȝ per studiū adepti sunt sapientiam. Illi autem dicuntur studere sapiētie qui adhuc studēdo acquirunt sapientiā. ¶ No. q̄ Boe. studium vocat ociū: q: in studio homo ociatus ab exteriori occupatōne. de q̄ ocio siue quiete loquitur Sene. lxvij. ep̄la di. Nulla placida est q̄es: nisi quā ratio componit. et illa vera est tranquillitas in qua mens bona explicatur. ¶ Nota q̄ deus immittit sapientiam mentibus sapientum. hoc scribitur in prologo de regimine principum. Deus est qui diuitias sapientie sue influit in aīas sapientū. ¶ No. q̄ libertas ɔscientie hȝ nullū metuere: q: dic̄ Macrobius. hoc habȝ libera ɔscientia ꝓpriū: q̄ q̄s eā possideat nullū potentē metuat. Itē Sene. liiij. Sapiēs ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatē hoīs quia securitatē dei hȝ. Et Seneca de quattuor virtutib⁹ cardinalib⁹ di. Ut iustus sis non sufficit q̄ innocēs sis: sed vt innocētes ab iniuria serues. Et idē. Justicia est vinculū diuine ꝛ humane societatis. ¶ Quotiens ego Conigastū. Hic Boe. ostendit se ꝑturbatum et meritoꝝ frustratione suoꝝ: ꝛ p̄mo tangit merita ꝛ beneficia alijs exhibita. scd̄o tangit frustrationē eoꝝ ibi. Sed esse. Prima in septeȝ partes s̄m q̄ recitat. vij. beneficia que patebūt. Primo dicit. Ego Boe. multotiēs ipsum Conigastū qui fuit officialis regis Theodorici obui⁹. i. contrarius excepi. i. impediui ipsum facientem impetū. i. insultū contra fortunas. i. contra bona fortune cuiuscūq̄ʒ hoīs imbecillis. i. impotentis resistere. Tunc posuit scd̄ȝ beneficiū dicens. Quotiēs ego deieci. i. auer

Sapientis est regere

Libertas animi

obuius excepi. Quotiēs Triguillā regie prepositum domus ab incepta perpetrataqȝ iam prorsus īiuria deieci. Quotiēs miseros quos infinitis calūnijs impunita barbaroꝝ semper auaricia vexabat: obiecta ꝑiclis auctoritate ꝓtexi. Nunq̄ me a iure ad iniuriam quisq̄ detraxit. ¶ Prouincialiuȝ fortunas: tū priuatis rapinis: tū publicis vectigalibus pessundari: nō aliter q̄ qui patiebantur indolui. ¶ Cum acerbe famis tempore grauis atqȝ iexplicabilis indicta coemptio ꝓfligatura inopia campaniaȝ videretur: certamen aduersum ꝑfectum ꝑtorij cōmunis ꝯmodi rōe suscepi: rege cognoscēte cōtendi: ⁊ ne coemptio exigeret euici. ¶ Paulinum cōsularēȝ virum cuius opes palatini ca

ti Triguillam sic dictū prepositū regie domus. i. regalis aule: ego ipm deieci ab incepta ⁊ perpetrata iniuria ipsis pauperibus. Tunc subiungit tertiū beneficiū dicens. Quotiēs ꝓtexi miseros idest pauperes quos auaritia barbaroꝝ id est crudeliū hominū impunita id est incastigata vexabat infinitis calumnijs id est miserijs: illos ego protexi auctoritate mea obiecta. i. exposita periculis id est damnis. nunq̄ quisq̄ id ē aliquis detraxit. i. deflexit me a iure ad iniuriam. ¶ Nota q̄ Conigastus fuit quidam nobilis familiaris regis Theodorici: qui suus officialis fuit ⁊ totus tyrānus: qui plures homies inuasit impotētes scȝ sua ipsis auferendo: quē Boetius sibi contrarius a suo impetu iniurioso auertit. talis etiaȝ erat Triguilla prepositꝰ aule regie. ¶ Nota secundū Huguitionem q̄ barbarꝰ idem est qđ crudelis incultus et stolidus: et est nomen crudelitatis. Unde olim omnes ac vniuerse gentes dicte sunt barbare preter grecos ⁊ latinos. ⁊ barbara dicitur quedā terra iuxta greciā sita ꝓpter crudelitatis excellentiā. ¶ No. dicit nunq̄ a iure ad iniuriaȝ: ⁊ hoc debet glosari sic. ego nec suȝ retractus a iure amore nec odio nec timore nec ꝓprio cōmodo: que oīa solent impedire verū iudiciū. vnde dicit Laborintbus.

Barbarus

Quem nūmus ꝑsona preces de tramite recto. Nō ducūt: iudex sydera laude ferit. ¶ Prouincialiuȝ fortunas. Hic Boetius ponit q̄rtū beneficiū dicens. Ego indolui sicut illi qui patiebantur fortunas i. bona fortune prouincialium. i. illorum hominū qui tum. i. aliquando pessundari id est subijci priuatis rapinis id est occultis tum. i. aliquando publicis vectigalibus id est tributis. q. d. cum prouinciales nunc spoliarentur: nunc in tributis bona ipsorum auferendo: ego dolui tātum sicut qui patiebantur. ¶ Nota q̄ omnē ciuitatem vel regionem quam romani expugnauerūt fecerūt tributariā vel coloniam vel ꝓuinciam. Tributariaȝ faciebāt quando relictis inhabitatoribus terre ad tributū soluēdum hoīes compellebant. Coloniam auteȝ faciebant cū expulsis habitatoribꝰ alienos instruerunt ad inhabitandū. Prouinciam autē faciebant quādo aliquē romanū preficiebant illi terre: qui collectis redditibus eos romā mitteret: ⁊ habitatores illius terre dicebantur ꝓuinciales. Isti prouinciales aliquando molestabantur occultis rapinis: id est exactionibus suorū prefectoꝝ: aliquando publicis vectigalibus. i. tributis que indeblto modo ⁊ iniusto exigebātur ab eis: de quo Boetius doluit. ¶ Nota vectigal proprie dicitur tributum quod datur devectura. ¶ Nota scđm Huguitio. prouincia est regio subiugata romanis ⁊ tributaria facta. Inde prouincialis. i. tributarius. ¶ Cum acerbe famis tēpore. Hic ponit quintū beneficium dicens. Cum tempore magne famis esset indicta: id est instituta grauis coemptio: id est angaria: que coemptio erat profligatura: id est punitura campaniam prouinciam inopia: id est paupertate: ego Boetius suscepi certamen contra prefectum pretorij qui induxerat istam coemptioneȝ ⁊ ratione communis boni ego certaui rege cognoscente: et deuici ne erigeretur illa coemptio. ¶ Nota coemptio est institutio super aliqua portione danda de re emenda vel vendenda. et talis fuit instituta super campaniam prouinciaȝ destruendam quam Boeti. remouit. ¶ Paulinum consularem virum. Hic ponit sextum be

Terre a romanis subacte diuisio

Vectigal

Vide secundos commentarios

neficium dicens. Ego traxi.i.liberaui Paulinum virum consularem:cuius opes iam deuorassent spe ꝛ ambitione:idest cupiditate canes palatini:idest familiares regis similes canib⁹:illum traxi a faucibus biantium.i.appetentium opes paulini. ¶ Nota ꝙ familiares regis qui presidebant palatio vocabantur canes palatini. sicut enim canes habent ora biantia ad cupidas escas:sic isti hiabant ad diripiendas facultates pauperum romanorum. Tunc ponit septimum beneficium dicens.

nes:iam spe atq3 ambitione deuorassent:ab ipsis biantiũ faucibus retraxi. Ne Albinum ꝯsularẽ virũ ꝑiudicatẽ accusatiõis pena corripet odijs me Cypriani delatoris opposui. Satis ne ĩ me magnas videor exacerbasse discordias ¶ Sed esse apud ceteros tutior debui: qui mihi amore iusticie nihil apd aulicos quo magis essem tutior obseruaui. ¶ Quibus autẽ deferentibus perculsi sumus:quorum vnus Basilius olim a regis depulsus ministerio:ĩ delationẽ nostri nominis alieni eris necessitate compulsus est. Opilionem vero atq3 Gaudentium cũ ob inumeras atq3 multiplices fraudes ire in exiliũ regia censura decreuisset:cũq3 illi parere nolentes sacrarũ sese ediũ defensione tuerentur. cõpertũq3 id regi foret edixit: vt nisi in

Ego interposui me odijs Cypriani delatoris:idest accusatoris:ne pena preiudicate accusationis corriperet.i.puniret. Albinum virum cõsularem. ¶ Nota ꝙ cyprianus q̄ fuit de familia regis iniuste accusauit virum Albinum consularez qui prius iudicatus fuit ad penaz ꝙ accusatus. ꝛ ne ista pena cui adiudicatus fuerat ipsum viruz Albinum corriperet Boe. se expo-nens odijs Cypriani accusatoris Albinum saluauit. ¶ Nota ex istis beneficijs enumeratis apparet ꝙ Boe. non gessit magistratuz pro vtilitate propria:sed pro communi bono. si enim propriam vtilitatem intendisset vtiq3 odium ꝛ offensam potentum euitasset:quod non fecit. Et pri⁹ dicit. nunꝙ me a iure ad iniuriã quisꝙ detraxit. ex quo similr̄ apparet ip̄m non q̄siuisse ꝓprium cõmoduz. tales enim frequenter de iure deflectuntur. ꝛ subdit. nunquid videor in me.i. contra me exacerbasse.i. irritasse satis magnas discordias opponendo me potentibus. quasi diceret immo. ¶ Sed esse apud ceteros tutior. Hic tangit frustrationem suorum beneficioꝝ dicens. Sed ego debui esse tutior apud ceteros romanos quib⁹ impendi ista beneficia:ꝛ tamen non sum tutus vt post videbitur:licet ergo non meruerim securitatem apud aulicos:idest familiares regis aulam habitantes in opponendo me eis amore iusticie. ¶ Nota ꝙ vna causa perturbationis Boetij fuit frustratio suorum meritorum:qui a amicitia ꝛ gratia illorum frustrabatur circa ip̄m quib⁹ multa beneficia impẽdit:ꝛ propter q̄s multa odia ꝛ indignatõẽs incidit. ¶ Quib⁹ aũt deferentib⁹ perculsi sum⁹. Hic Boe. tãgit suaz perturbationem ex iniusta sui cõdẽnatione. ꝛ primo facit hoc. scđo expurgat se de quibusdam sibi obiectis. secũda ibi. Quomodo vti. Primo ostẽdit iniustã sui condẽnationem ex accusatione personarum vilium. Secũdo ex falsitate criminis sibi impositi. Tertio ex seueritate iudicuz et ꝑuersitate. secũda ibi. At cuius criminis. tertia ibi. Et cui⁹ vnꝙ. primo dicit. Nos sumus perculsi.i.percussi aulicis deferentibus.i.accusantibus nos:quoꝝ vnus erat Basilius q̄ propter maliciam suaz depulsus fuerat a ministerio regis ille cõpulsus pecunia suscept⁹ ẽ in delationem.i.accusationem nostri nomĩs. Alij duo accusatores nostri fuerunt Opilio ꝛ Gaudentius:quos cum rex Theodoricus propter innumerabiles fraudes ipsorum ordinasset ire ĩ exilium:ꝛ ipsi nollent parere:idest obedire:sed tuerentur: idest defenderent se intrando ecclesias:cum illud esset compertum:idest reuelatum regi edixit: idest precepit rex vt nisi infra statutum terminum discederent ab vrbe romana deberent repelli; et primo signari in frontibus

cauterio sicut solent signari malefactores. Et dicit Boe. Quid videtur posse astrui.i.conformari huic seueritati: quod eodem die ipsis accusantibus nos suscepta fuit accusatio. Quid igitur o phia est dicendum. meruerunt ne hoc artes nostre.q.d.non. An dãnatio eorum pmissa fecit illos accusatores iustos.q.d.mĩme debebant iusti reputari quam prius dãnati erãt. Itane.i. nũquid ĩcã nihil puduit fortune de tali accusatione. quasi diceret: immo debuit pudere fortunam et si nõ puduit fortunam innocentia accusati: tamen vilitas accusantium debuit esse pudori ipsi fortune. ¶ Nota hoc vocabulum perculsus dicit Huguitio. percello percellis perculi in preterito et perculsũ in supino idem est quod pcutere: vel potius terrefacere: sed percutere pertinet ad corpus: pcellere ad animam. ¶ No. circa hoc vocabulum deferentibus. quod defero tria significat. Primo idem est quod deporto. Inde delator.i. deportator secundo idem est quod honoro. Inde delator.i. honorum exhibitor. tertio idem est quod accuso. Inde delator.i. accusator: qui detegit quod latebat: et sic vltimo modo capit hic. Unde versus. Accusat defert dat honorem fertque deorsum. ¶ Nota ad testes ydoneos septem requirũtur cõditiões: que his versibus continentur. Etas conditio sexus discretio fama. Et fortuna fides in testibus illa requires. Primo requiritur etas: quia pueri non possunt esse testes. Secundo requiritur conditio libera: ideo serui nõ possunt perhibere testimonium. Tertio requiritur sexus masculinus: ideo mulieres nõ possunt esse testes. Quarto requiritur discretio: ideo furiosi et stulti non possũt testificari. Quĩto reqrit fama: iõ psone infames nõ possunt testificari. Sexto requiritur fortuna: propter quod pauperes non possunt testificari. Septimo requiritur fides: propter quod infideles non possunt perhibere testimonium. Inter illas conditiones due sunt viliores: scilicet paupertas et infamia. Boetius ergo volens ostendere suam condemnationem iniustam ex vilitate testium accusantium: propter quam repellendi erant a testimonio: dicit in vno esse defectum fortune: scilicet in Basilio: sed in aliis duobus: scilicet Opilione et Gaudentio dicit fuisse vitium infamie. ¶ Nota quod nihil videtur seuerius et nequius quam personas viles et damnandas admittere in testimonium contra innocentes. Quia dicit Seneca in de remediis fortuitorum. Non potest habere vllam auctoritatem vbi sententia qui damnandus est male de te loquitur. ¶ At cuius criminis. Hic Boetius ostendit iniustam sui condemnationem ex falsitate criminis sibi impositi. Secundo ex dictis infert quandam ammirationem: ibi. Qua in re. Prima in duo fm quod duo imponebantur Boe. de quibus se excusat. Secunda ibi. Nam de compositis. Primum quod sibi imponebatur fuit quod impediuisset quendam nuncium deferentem regi accusationem senatus: vt senatus redderetur reus lese maiestatis. Dicit ergo in littera. O philosophia tu forte queris summã: idest sententiam criminis cuius criminis causa arguimur. Nos criminamur voluisse saluare senatũ forsan desideras scire per quem

Testes ydonei

fra prescriptũ diẽ a rauẽna vrbe discederẽt: p notas insigniti frontibus pellerent. Quid huic seueritati posse astrui videt? Atqui eodem die deferẽtibus eisdẽ nois nostri delatio suscepta ẽ Quid igit? Nostre ne artes ita meruerũt? An illos accusatores iustos fecit pmissa damnatio? Ita ne nihil fortunã puduit? si minus accusati innocẽtia: at accusantiũ vilitas pudori eẽ debuisset. ¶ At cuius criminis nos causa arguimur: summã queris. Senatũ dicimur saluũ esse voluisse. Modum desideras. Delatorẽ ne documenta deferret: quibus senatum lese maiestatis reũ faceret impedisse crimĩamur. Quid igitur o magistra censes: ĩficiabimur crimẽ ne tibi pudori simus? At volui nec vnquam velle desistam fatebimur: sed impediẽdi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutẽ ne

modum. dico ꝙ nos criminamur id est arguimur impediuisse delatoreꝫ ne deferret documē ta id est litteras regi quibus faceret senatum reum lese maiestatis. Quid igitur o magistra cē ses id est iudicas: inficiabimur id est negabimus crimen illud ne simus tibi pudori: atqꝫ id ē sed: ego volui saluare senatum: necvnqꝫ desistam velle. sed opera id est diligentia impediendi delatoris: ista cessabit id est cessare debet: quia non est verum ꝙ impediuerimus delatorem

phas vocabo? Ille quidē suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sꝫ sibi semꝑ mē tiens imprudentia rerū merita non potest im mutare. Nec mihi socratico decreto phas esse arbitror: vel occuluisse veritatē vel concessisse mendaciuꝫ. Uerum id quoquomodo sit tuo sa pientumqꝫ iudicio estimandum relinquo. Cu- ius rei seriem atqꝫ veritatem ne latere poste- ros queat: stilo etiā memorieqꝫ commendaui. ¶ Nam de compositis falso litteris: quibus li bertatem arguor sperasse romanam: quid atti net dicere? Quaruꝫ fraus aperta patuisset: si nobis ipsorum confessione delatorum: que in omnibus negocijs maximas habet vires vti li cuisset. Nam que sperari reliqua libertas po-

litterarum. nunquid est nephas optare salutem illius ordinis sci- licet senatus: quasi dicat nō est ne phas. Ille vero senatus qui con- sensit in meam damnationem ef- fecerat hoc suis decretis id est iu- dicijs acsi esset nephas saluare ip sum: sed imprudentia sibisipsi men tiēs id est in dānum suum menti ens non potest mutare merita re rum: ita ꝙ illud quod prius fuit meritoriū postea fiat demeritori- um: nec puto esse licitum ſm pre- ceptum Socratis occuluisse id ē occultasse veritatem vel conces- sisse mendacium: sed quomodo il lud sit ego relinquo tuo et sapien tum iudicio. veritatem autem hu- ius rei ne lateat posteros: id est successores ego commendaui sti- lo id est scripto et memorie. ¶ No ta ꝙ accusatio Boetij fuit dece- stabilis: quia facta per infames personas. fuit etiam irrationabi- lis: quia de bono accusabatur scꝫ de saluatione senatus: quod erat bonum. etiam accusatio Boetij fuit iniusta quia falsa. accusabat̄ eū impediuisse delatorem quod

Accusatio Boetij

falsum fuit. ¶ No. ille dicitur reus l ese maiestatis qui contra regem vel alium principem ali- quod malum machinatur. ¶ Nota inficior aris. prime coniugationis et deponentale id est ne go. vnde Huguitio. inficior inficiaris proprie non est fateri factum quod verum est: sed con- tra veritatem vti mendatio. vel est proprie inficiari ſm eum rem debitam denegare cum a cre ditore deposcitur: et etiaꝫ est idē quod contendere vel denegare. ¶ Nota dicitur in textu. Nū quid optare salutem senatui nephas vocabo. Duplex est salus: spiritualis que est anime: tem poralis que est corporis. Salutem spiritualem tenemur omnibus velle: etiā malis ratione charitatis: per quam etiaꝫ mali diligendi sunt licet in eo ꝙ mali. Saluteꝫ vero temporalem tenemur velle omnibus bonis et precipue amicis. amicorum vero peccantium tenemur salu tem velle ꝙdiu sanabiles sunt: vt recuperēt virtutē amissaꝫ. sed si propter magnitudinem ma licie sunt insanabiles dissoluitur amicitia nec est optanda salus. et quia malicia senatus ro- manoruꝫ erat sanabilis quia forte senat⁹ compulsus metu regio fuit consentire in damnati oneꝫ Boetij: ideo optare sibi salutem non erat nephas: licꝫ Boetio turbato hoc videtur. ¶ Nota ꝙ veritas non est occultanda ſm Socratem. Nam qui tacet veritate alijs nescienti- bus mētit̄: ꝛ q̄ mēdacijs ꝯsentit similit̄ fac̄. ¶ No. mēdaciū nō ē ꝯcedēdū: q: ſm Aristo. ī ethi. Mendacium per se prauum est et fugiendum. ꝛ primo elencorū duo sunt opera sapientis. nō mentiri de his de quibus nouit: ꝛ mentientem posse manifestare. ¶ Nam de compositis falso litteris. Hic Boetius excusat se de secūdo crimine sibi composito. imponebatur eniꝫ sibi ꝙ scripsisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. Unde dicit in littera. Naꝫ de litteris compositis falso quia false mi hi hoc imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanā libertatem: quid attinet dicere cum

Reus lese maiestatis

Inficior

Salus duplex

Mēdaciuꝫ

non detur mihi locus defensionis. quarum litterarum fraus id est fraudulentia fuisset aperta id est manifesta si nobis licuisset vti confessione id est allocutione ipsorum delatorum id est accusatorū: quod scilicet vti examinatione accusatorum maximas vires habet in omnibus negocijs id est causis iudiciarijs. nam que reliqua libertas sperari potest romanis:' quasi dicerz nulla. tantū eñi rex Theodoricꝰ inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat contra ipsuz. vtinā posset vlla libertas sperari.

test:' Atq3 vtinam posset vlla. Respondissem Canij verbo: qui cum a Caio cesare Germanici filio conscius contra se facte coniurationis fuisse diceretur: si ego iquit scissem tu nescisses ❡ Qua in re nō ita sensus nostros meror hebetauit: vt impios scelerata ɔtra virtutē q̄rar esse molitos: sed ea q̄ sperauerint effecisse vehemēter āmiror. Nā deteriora velle: nostri fuerit fortasse defectus. posse autē cōtra innocentiā q̄ sceleratus q̇sq3 cōceperit inspectāte deo mōstro simile est. vnde haud iniuria tuorꝝ quidaz familiariuz quesiuit. Siquidez deus inquit ē: vnde mala:' Bona vero vnde si non est:'

vtiq3 ita prudenter egissez de negocio ꝙ regi non innotuisset: et respōdissez verbo Canij: qui cum accusaretur a Cayo cesare filio Germanici ꝙ esset reus cōiurationis facte contra se respondit Canius. si ego scissem tu nescisses: quasi dicat. si essem reus ita prudenter celassem negocium ꝙ ad tuam noticiā nunꝙ peruenisset. ❡ Nota ꝙ in causis iudiciarijs testiuz siue accusatorū examinatio maximas habet vires: quia per eaz ɔuenitur ad rei veritatē: sicut patet de Daniele: qui examinādo duos presbyteros false accusātes susānā ip̄os de falsitate accusationis corā omni pplo cōuicit. similiter Boe. si datꝰ fuisset sibi locꝰ examinādi suos accusatores: vtiq3 ipsos mendaces reddidisset. ❡ No. caniꝰ fuit quidam romanꝰ prudens ⁊ sapiens. accidit vt quidam ex romanis conspirarent et facerent cōiurationem cōtra Cayum cesarem: ⁊ cū Cesar ꝓponeret Canio ꝙ esset reus illius cōiurationis facte respōdit. si ego sciuissem tu nescisses. Sic boe. rñdit regi Theodorico si sibi improperasset de litteris cōpositis super restituēda libertate ipsis romanis. ❡ Qua in re si ita sensus. Hic Boe. ex dictis infert quandam āmirationem. scdo inuehitur cōtra senatores q̇ cōsenserunt in suam cōdemnationem ibi. Sed si pbas fuerit. dicit pmo. Ex quo a malis iniuste accusatus sum: qua in re. i. propter qd non ita. i. nō in tantū meror. i. tristicia hebetauit. i. oppressit sensus nr̄os vt ego querar. i. ɔquerar impios. i. malos molitos. i. machinātes scelerata. i. nequitiosa cōtra virtutem. i. virtuosos homines: sed ego ammiror vehementer. i. fortiter effecisse. i. ad effectuz ꝓduxisse sup. illa que mali sperauerunt. i. cōceperunt. Naz velle deteriora id est mala fortasse fuerit nostri ɔfectꝰ. i. ex nostro defectu. sed posse sup. ꝑficere malū contra innocentiam idest contra innocentes: que quisq3 sceleratus cōceperit idest cogitauerit deo hoc inspectante supple. hoc est simile monstro idest admirabile. vnde idest pro tanto quidam tuorum familiarium idest philosophorum quesiuit haud iniura id est non iniuste. siquidem pro certo deus est vnde mala supple proueniunt:' vero pro sed vnde idest a quo bona si deus non est:' quasi dicat ex quo iniuste a malis accusatus sum propter hoc non intantum sum oppressus dolore ꝙ conquerar malos machinari mala bonis: sed ammiror ꝙ illi qui mala concipiunt contra bonos possunt producere ad effectum. nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed ꝙ malus possit perficere malum contra bonos deo hoc inspiciente est simile monstro. vnde quidam philosophus non iniuste quesiuit. si deus est vnde proueniunt mala:' et si deus non est: vnde proueniunt bona:' ❡ Nota ꝙ ex quarto huius duo requiruntur ad aliquem effectum producendum: scilicet voluntas ⁊ potestas. requiritur voluntas: quia nullus aggreditur quod non vult. Requiritur potestas: quia sine potestate voluntas frustratur. ꝙ autem mali habent voluntatem offendendi bonos non est mirandum: sed ꝙ habent potestatem producendi ad effectum suam voluntatem deo respiciente est simile monstro.

Duo ad effectum necessaria

¶ Nota simile monstro est quod contingit preter intentionem nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature: sic videbatur Boetio q̃ mala preter ordinem diuine prouidẽtie contingerent: quod non videretur rationale cum deus sit summe bonus q̃ aliquo modo sit causa mala fieri: ergo mala in mundo deo inspiciente viderentur simile monstro. ¶ Nota q̃ deus non est causa effectiua mali: cum sit summe bonus: licet sit causa mali permissiua: quia permittit fieri malum: ⁊ sic exponit auctoritas ꝓphetie dicentis. Ego dñs faciẽs oĩa: hoc est faciens bonum ⁊ creans malũ sup. ꝑmissiue. Aliter dr̃ duplex est malum. s. malum pene ⁊ malum culpe. deus est causa mali pene quod punit: sed non est causa mali culpe: q: hic est q̃ peccatũ non fecit. Deus an sit cã mali

¶ Sed si ꝓbas, fuerit nepharios hoĩes qui bonorũ oĩm totiusq₃ senat⁹ sanguinẽ petunt: nos etiã quos ꝓpugnare bonis senatuiq₃ viderãt perditum ire voluisse. sed nõ idẽ de patribus quoq₃ merebamur. Meministi vt opinor quoniam me dicturum quid facturũue presens ipsa semper dirigebas. Meministi inq̃ verone cum rex auidus communis exitij maiestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur: vniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me hec vera proferre ⁊ in nulla vnq̃ mei laude iactasse. Minuit enĩ quodammodo se probantis conscientie secretum: quotiens ostendendo quis factũ recipit fame precium: sed innocentiam nostram quis exceperit euentus vides. Pro vere virtutis premijs falsi sceleris penas subimus.

¶ Sz si ꝓbas fuerit nepharios homines q̃ bonoꝝ ⁊c. Hic boe. inuehitur cõtra senatũ q̃ consensit ĩ suam condẽnationem tangẽdo suã beniuolentiã quã habuit ad eos: Et dicit. si ꝓbas fuerit: idest ponamus ꝓbas esse nepharios homines: idest malos homines: qui omnium bonorum ⁊ totius senatus scilicet consulatus romane ciuitatis petunt: idest desiderant sanguinem. i. mortem: nos etiam voluisse ire perditã. i. ꝑdendũ q̃s viderant ꝓpugnare bonis hoĩb⁹ q₃ pro et senatui. sz nũ. i. nunquid nos idẽ sc₃ vt vellẽt nos ꝑditũ ire merebamur de patrib⁹. i. de senatorib⁹. q. d. non: sz o ꝓhia meministi vt opinor qm̃ me dicturũ. i. volentẽ dicere q̃d. i. aliq̃d ve pro vel facturũ: ipa semꝑ presens supple exñs dirigebas. i. regebas: g̃ nec ṽbis nec factis offẽdi senatũ. meministi inq̃ ꝓhia verone. i. apd̃ veronã ciuitatẽ cu₃ rex Theodoric⁹ auidius exñs cõis exitij. i. tormẽti senatoꝝ cũ crimẽ lese maiestatis delatũ in Albinũ ipse rex moliretur. i. laboraret transferre illud crimẽ ad totũ senatũ: quãta securitate. i. tutela mei periculi defenderĩ. i. liberauerĩ₃ innocẽtiã vniuersi senat⁹. i. toti⁹ ɔsulat⁹. O ꝓhia tu scis me ꝓferre. i. ꝓloqui vera ⁊ nunq̃ me iactasse in vlla mei laude: enĩ ꝓ q: minuit quodãmodo secretum ɔscie ꝓbantis. i. laudãtis se q̃tiens quis ostendendo. i. manifestando factũ recipit precium fame. i. mercedẽ laudis ab hoĩbus. sed tu ꝓhia vides q̃s euentus exceperit. i. liberauerit nostra₃ innocentiam: nos subimus. i. sustinemus penas falsi sceleris. i. false nobis impositi pro p̃mijs vere ṽtutis. ¶ Nota ſm Sene. dolor duplicat̃ cũ ab eo a q̃ donũ merueras malũ venit. Cum igit̃ Boe. oẽm beniuolẽtiam exhibuerit senatoribus grauius doluit de sua offensiõe. ¶ No. ĩ ciuitate verona cũ Albinus esset accusatus de graui crimine ita vt diceretur reus lese maiestatis: illud crimen rex Theodo. voluit transferre ad totum senatum: et ipsum damnare: sz Bo. exponens se periculis senatum liberauit. ¶ Item no. q̃ secretum conscientie est virtus que innuitur cum aliquid virtuose operatur iactando se vt consequatur famam ⁊ laudem populi. vnde Sene. conscientiam potius q̃ famam attende. Et dicit Macrobius. Sapiens gloriam suam in conscientia ponit: stultus autem in laude humana. vnde dicit Isidorus. Qui aliquod donũ a deo largitum in laudem suam conuertit: procuídubio virtutem in vitiũ transire facit. Secretum ɔscientie

Liber primus Prosa quarta.

¶ Et cuius vnq̄ facinoris. Hic Boe. ostendit se perturbatum ex iudicũ seueritate ꝛ inflexibilitate di. Cui⁹ vnq̄ facinoris .i. peccati manifesta confessio .i. cui⁹ vnq̄ hoīs peccatũ manifestũ habuit iudices ita concordes in seueritate: vt nō aliquos eorum vel ipse error humani ingenij summitteret .i. flecteret ad misericordiam: vel conditio fortune .i. euẽtus fortuitus existẽs īcerta cunctis mortalibus sup. hominibus summitteret aliquos eoꝝ. si diceremꝰ voluisse inflāmare: idest incendere sacras edes idest ecclesias: ꝛ si nos diceremur iugulare: idest punire sacerdotes impio gladio: tamẽ pro sed sententia: idest iudicium damnasset me presentem conuictum et confessum crimen: sed nos procul moti: idest absentes quingentis milib⁹ passuum ꝛ indefensi ob propensi⁹ studium .i. propter studium intensius nos damnamur .i. adiudicamur in senatum morti ꝗ pro et ꝓscriptioni. Et tunc exclamat dicẽs O meritos .i. dignos vel beatos iudicio neminem posse conuinci de simili crimine sicut nec ego iuste conuictus suz: cuius reatus .i. criminis dignitatem .i. innocentiam ipsi etiam viderunt: idest cognouerunt qui detulere .i. accusauerunt me.

Mot⁹ ad miam

¶ Nota ꝙ iudices q̄n ꝗ mouentur ad misericordiaz duplici de causa. primo modo propter amorem humani ingenij: qꝛ humanum ingeniuz sepe fallitur in iudicio: quia ignorat vtrum aliquando iuste de re sentiat vł non ꝛ timens deum ne iniuste iudicet mouetur ad misericordiam parcẽdo reo. Secundo iudices mouentur ad misericordiam propter euẽtum fortune qui incertus est hoībus. quod enim iudex in alio damnat sibi facile per fortunam euenit: et illud deberet recordari: sed nulla illarum causaruz mouit iudices ad miserandum Boe. sed concorditer ipsum damnabant.

Damnād⁹ sit presens

¶ Nota ꝙ nullus debet damnari etiam pro crimine quantũcunq̄ enormi: nisi sit presens conuictus vel crimen in iudicio confessus. Boe. autem cum damnaretur non erat conuictus nec crimẽ confessus: ꝛ erat absens quia in studio atheniensi: ergo iniuste erat damnatus. ¶ No. ꝙ Boe. cum damnaretur distabat a loco iudicij quingentis milibus passuum ꝛ cum mille passus faciunt vnũ miliare: ideo bene distabat ad quingẽta miliaria.

Proscriptio

¶ No. ꝙ Boetius damnatus fuit proscriptioni. Huguitio dicit proscriptio est iudicialis sententia lata contra aliquem cuius nomen pro scelere de scriptura tabule enee delebatur. Consuetudo enim romana fuit ꝙ nomina senatorum quorum consilio vrbs Romana regebatur aureis litteris in tabula enea scribebantur. Unde ꝛ patres conscripti dicebantur: ꝛ dicitur proscriptus quasi procul a scriptura positus: sic Boe. erat proscriptus quia nomen suum deletum fuit de tabula enea. ¶ Quam vti alicui⁹ sceleris. Hic Boeti. expurgat se de quibusdam obiectis. Secundo ostendit vnde sumpta fuit ratio obiectionis. secunda ibi. Sed nephas. ¶ Nota Boe. obijciebatur ꝙ ipse vsus arte nigromantia sacrificaret demonibus pro dignitatibus acquirendis. De hoc Boe. excusat se dicens. Quam sup. meam dignitatem vti pro vt obfuscarent: idest denigrarent admixtione ali-

¶ Et cuius vnq̄ facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes vt non aliquos vel ipse ingenij error humani: vel fortune conditio cũctis mortalibus incerta summitteret. Si inflammare sacras edes voluissem: si sacerdotes impio iugulare gladio: si bonis hominibus necem struxisse diceremur: presentem tamen sententia confessum ꝛ conuictuz me punisset. Nunc vero quingentis fere passuũ milibus procul moti: atq̄ indefensi: ob studium propensius in senatuz morti ꝓscriptioniq̄ damnamur. O meritos de simili crimine neminẽ posse cōuici. Cui⁹ dignitatẽ reatus ipsi etiā qui detulere viderunt. ¶ Quā vti alicui⁹ sceleris admixtione fuscarẽt: ob ambitum dignitatꝭ sacrilegio me conscientiā meam polluisse mẽtiti sũt. Atqui ꝛ tu īsita nobis

cuius sceleris mentiti sunt meã polluisse conscientiaꝫ sacrilegio.i.demonũ obsequio ob ambitũ:idest ꝓpter cupiditateꝫ dignitatis acquirende.atqui pro certe tu insita:idest inserta nobis pellebas de sede:idest de loco cupiditatẽ omniũ reruꝫ mortaliuꝫ:⁊ sub tuis oculis nõ erat phas esse locuꝫ sacrilegio:idest cultui demonuꝫ:ꝙ pro et tu instillabas auribus ⁊ cogitationibus meis illud pithagoricum deo non diis seruienduꝫ:nec cõueniebat me captare:idest optare presidia:idest auxilia vilissimoruꝫ spirituuꝫ:idest demonuꝫ quẽ tu componebas:idest locabas in hanc excellentiam vt consimilem deo faceres. Preterea innocens penetral:idest vxor domus mee: cetus.i.multitudo honestissimorum amicorum ⁊ socer Symachꝰ sanctus ⁊ eque reuerendꝰ ipso actu defendunt me ab omni suspitione hmõi criminis.¶ No.ꝙ cõsuetudo inuidoꝝ est cum nõ possunt alicui suam ꝓbitatem auferre:nituntur ipsam saltem aliquo vitio denigrare:⁊ sic fama Boetii denigrata fuit vitio sacrilegii.

omnem reruꝫ mortaliũ cupiditatem de nostri aĩmi sede pellebas:⁊ sub tuis ocl'is sacrilegio phas locũ esse nõ erat.Instillabas eñi auribus cogitationibusq₃ quotidie meis Pithagoricũ illud Enoy he:id est ꝙ est deo ⁊ nõ diis seruiendum:nec ꝯueniebat vilissimoꝝ me presidia spirituum captare quẽ tu in hanc excellentiaꝫ cõponebas vt ꝯsimilẽ deo faceres. Preterea penetral innocẽs domꝰ. Honestissimoꝝ cetus amicoꝝ.socer Symachꝰ etiã sanctꝰ ⁊ eque actu ipo reuerendꝰ:ab oĩ nos crimĩs huiꝰ suspitiõe defẽdũt.¶ Sꝫ o nephas.Illi vo de te tãti criminis capiũt fideꝫ:atq₃ hoc ipso videmur affines fuisse maleficio:q₂ tuis ĩstituti moribꝰ ĩbutiq₃ disciplinis sumꝰ.Itaq₃ ñ ẽ satꝭ nihil mihi ꝓfuisse tuã reuerẽtiã:nisi vltro tu potiꝰ mea offensione lacereris. Atvero hic etiã nr̃is malis

¶ Nota ꝙ sacrilegiuꝫ est sacre rei furtuꝫ:⁊ ponit̃ sacrilegus pro homine scelerato.etiam sacrilegiuꝫ est cultura demonum siue idolorum.Inde sacrilegus.i.idolatra.⁊ sic capitur in proposito.¶ Nota ꝙ ambitus media ꝓducta est cupiditas honoris. Sed ambitꝰ media correpta est circuitus:⁊ ꝑmo modo accipit̃ hic. Ambitus

¶ Nota ꝙ phia repellit omnem cupiditatem honoꝝ exteriorum:quod scribitur ĩ primo libro de plantis ꝙ philosophia tria inducit.s. mentis illustrationem:felicitatis appetitum ⁊ moll'affluentie contemptum. Phia

¶ Nota philosophia facit hominem similem deo:non similitudine omnimoda sed participatiua:ita ꝙ homo participat aliquid conditionis diuine.s.intelligentie.Unde Seneca.hoc mihi philosophia promittit ꝙ me parem deo reddit.⁊ alibi dicit.vir speculatiuus est quasi deus in humano corpore hospitatus. Phia ¶ Nota sacrilegium non habet locum sub oculis philosophie: quia philosophia per se omnia agenda ⁊ facienda ornatissime disponit ⁊ non permittit hominem ad vana declinare:quia dicit Tullius in libro de finibus bonorum ⁊ malorum. philosophia a superstitione liberat:metu mortis non conturbat.⁊ est superstitio vana religio ⁊ idolorum cultura.¶ Nota penetral est secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in tẽplo vbi reponuntur dinodia vel aliqua alia:⁊ ponitur hic pro vxore Boe. per metaphoram ponendo continens pro contento:quia ipsa consueuit morari in penetrali. Penetral ¶ No.ꝙ Symachus fuit quidam nobilis romanus et socer Boe.cuius Boetius filiaꝫ duxerat nomine Elphe:qui Symachus non fuit tantum sanctus interius affectu sed etiam reuerendus in exteriori actu,sicut dicit Boetius.¶ Sed o nephas. Hic Boetius ostendit vnde fuerit ratio sumpta obiecti criminis:quia ex ipsa philosophia cui deditus erat.vnde dicit exclamando.o nephas ipsi mali capiunt fideꝫ criminis de te o philosophia.et propter hoc videbimur fuisse affines maleficio sacrilegii:quia nos sumus imbuti:idest instructi tuis disciplinis:idest doctrinis:⁊ sumꝰ instituti:idest informati tuis moribus:ita non est satis tuam reuerentiam nihil

mihi profuisse nisi vltro.i.sponte tu potius lacereris ab illis mea offensione. hoc dicit Boetius pro tanto quia iniuriati sunt sibi propter philosophiam: ideo magis iniuriati sunt philosophie q̃ sibi. ¶ No. quando Boe. vacabat studio fugiebat consortia stultorum ⁊ q̃rebat secreta loca propter studium: ideo putabant ipsum loqui cum demonibus ⁊ eis sacrificare. Itē quia Boetius fere omnia que volebat sua sapientia faciebat: ideo putabant eum demonem habere familiarem sibi obsequentem: sicut Apulegius opinat⁹ est de Socrate q̃ haberet familiarē deum: de quo fecit librum quem intitulauit de deo socratis. ¶ At vero hic etiã nostris. Hic Boetius ostendit se esse perturbatũ ex fame sue lesione dicens. Hic cumulus.i.augmentatio accedit nr̃is malis: q̃ estimatio.i.iudiciũ plurimorum.i. vulgariũ non spectat i.nō respicit merita rerũ sicut bō meretur: sꝫ spectat euentũ fortune.i.iudicat hoīem ſm q̃ fortuna se habet circa ipsum. ⁊ tm̃ iudicat vulgus esse ꝓuisa deo q̃ cōmēdauerit felicitas.i.prospera fortuna quo fit.i.ex quo sequitur vt estimatio bona deserat infelices. vñ me piget.i.tedꝫ reminisci q̃ nunc sint rumores populi de me: ⁊ q̃ multiplices q̃ꝫ pro et dissone.i. discordes sententie sint de me. nam quidam dicunt me reum esse pridem non hoc tm̃ dixerim.i. volui dixisse vtinam esse sarcinã.i.grauissimũ pond⁹ aduerse fortune: q̃ dũ aliqd̃ crimen affigitur.i. imponit̃ miseris.i.infelicib⁹: ipsi credũtur meruisse supple illa que ipi miseri ꝑferunt.i.patiuntur. Et ego bonis omnibus pulsus: q̃ in exilium relegatus: ⁊ exutus dignitatibus: q̃ dãnatione proscript⁹: ⁊ fedatus.i.maculatus estimatione: ego q̃ prius virtute honest⁹ reputabar nunc scelere deformis reputor: ⁊ tuli.i.recepi supplicium.i.penam ob beneficium.i.ꝓpter beneficium. ¶ Nota q̃ vulgares non iudicant ſm merita rerum vtrum bō mereatur aliquid vel non: sed iudicãt ſꝫ euentum fortune. Unde hominem bene fortunatum iudicant felicem: male fortunatum iudicant miserum: sed tale iudicium falsum est. vñ dicit Sene. xlv. epl̃a. Non felicẽ hunc estimas quem vulgus appellat felicem: ad quem pecunia confluit: sed illum qui omne bonum in animo est erectum et extensum. Item bona estimatio deserit infelices: quia primum malum qđ infelices incurrunt est q̃ vulgus male de ipsis opinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q̃ ex merito talia patiantur. ¶ Uidere autem videor. Hic Boetius ostendit se esse ꝑturbatum ex his que vidit in mundo generaliter: scilicet bonos deprimi et malos extolli: dicens. Ego videor videre: idest cognoscere nephärias officinas: ided malas societates sceleratorum hominum fluitantes gaudio q̃ꝫ pro et leticia: et quemq̃ꝫ perditissimum: idest pessimũ imminentem: idest insistentem nouis fraudibus delationum: idest accusationũ. et video bonos iacere prostratos: idest depressos terrore nostri discriminie. et etiam video quemq̃ꝫ flagitiosum: idest prauum hominem incitari ad audendum: idest ad presumendum facinus: idest peccatum impunitate: idest sine pena: vero pro sed incitari premijs ad efficiendum: idest ad ꝑpetrandum facinus: idest peccatum. autem pro sed ego videor insontes: idest innocentes nō

cumul⁹ accedit: q̃ estiatio plurimoꝝ n̄ reꝝ merita: sꝫ fortũe spectat euētũ: eaq̃ꝫ tm̃ iudicat eē ꝓuisa q̃ felicitas ꝯmēdauerit. Quo fit vt estiatio bona prima omniũ deserat infelices. Qui nũc populi rumores q̃ dissone, multiplicesq̃ꝫ sētentie: piget reminisci. Hoc tm̃ dixerĩ ego vtinam esse aduerse fortune sarcinam: q̃ dũ miseris aliquod crimē affigitur: que ꝑferũt meruisse credũtur. Et ego siquidem bonis oībus pulsus: dignitatibus exutus: estimatione fedat⁹: ob beneficium pertuli suppliciũ. ¶ Uidere autē videor nepharias sceleratoꝝ officinas gaudio leticiaq̃ꝫ fluitãtes: ꝑditissimũ quēq̃ꝫ nouis delationũ fraudibus imminentē: iacere bonos nostri discriminis terrore ꝓstratos: flagitiosũ quēq̃ꝫ ad audendum quidem facinus impuni-

Iudicium vulgi

Liber primus Prosa quarta.

modo id est non tantum priuatos securitate: verumetiam defensione. Itaqꝫ pro ergo libet id est placet mihi exclamare ad deum celi quare talia permittat in mundo vt mali exaltentur et boni deprimantur. ¶ Nota ꝙ Boetio qui erat turbate mentis ⁊ in statu miserie videbatur ꝙ mali in hoc mundo essent potentes ⁊ viuerent impuniti: boni autem impotentes et viuerent irremunerati. sed philosophia in quarto huius ipsuz cõsolando probat malos semper esse īpotentes ⁊ bonos esse potentes: ⁊ malis nūꝗ͂ deesse sua supplicia bonis nūꝗ͂ sua p̄mia. ¶ No. ꝙ officine dicuntur domus officialium vbi reponuntur ea que ad ipsos spectant: et ad eorum officia. sicut sūt celaria ⁊ granaria ⁊ alia hmōi. h aūt accipiūtur officine ꝑ ꝯgregatōe maloꝝ. ⁊ dr̄ ab officio officis quod ē noceo ces.

tate: ad efficiēdū vero p̄mijs incitari. insontes aūt nō modo securitate: veꝝ ipsa etiā defensione priuatos. Itaqꝫ libꝫ exclamare ad deū celi.

Entis ne (inquit) h̃. In hac quarta prosa Boetius vnū de principalibus intentis suis plene prosequitur. Quia se ab obiectis criminibus purgat: non solum se innocētem demonstrans: sed etiam de omnibus bonis deqꝫ republica ꝙ͂ optime meritum. Ascen.
Vtitur autem sermone diserto et eleganti. Et quotiens philosophia loquitur: semper (si animaduerterimus) philosophicum aliquid atqꝫ eruditionis plenum deprehenderemus: quod semel admonuisse satis sit diligentioribus: cum tardiusculis nihil satis fit. Nota
In primis ergo verbis significat philosophia duas alicuiꝰ percipiēdi vias: quaruz altera fit per sensum altera per illapsuz. Vie pcipiēdi
Prima est omnibus animantibus: tam hominibus ꝙ͂ beluis communis: secunda hominibus fere propria. Habet tamen etiam in prima homo quandam preeminentiaz: quia per eam ad secundam peruenit: qđ ceteris animalibus non datur. Qđ si senserit duntaxat: nec ꝑceperit: iam stolidus fuerit: pecoris similibus. vnde ille simo Terentianus in andria. ha vix tādem sensi stolidus. Nos siquidem per visum et auditum rem perceptam postea animo disquirimus et per rationis discursum iudicamus: pecora autem magis per rudiorem sensum hoc ē per tactum impelluntur: nec disquirunt ratione. vnde stolida dicuntur. Percipiunt tamen vtcunqꝫ per sensum. Per illapsum autem solus homo rem ignotam apprehendit: aut diuina inspiratione: aut angelico ministerio. Quod pulchre innuitur eneidos tertio vnde hic locus sūptus est: cum dicit eneas ad apollinem. da pater augurium atqꝫ animis illabere nostris. Dicit ergo philosophia: sentis ne hec hoc est percipis ne via sensus que est humana: atqꝫ illabuntur ne hec animo tuo: hoc est percipis ne occulta inspiratione diuina. An es asinus ad lyraz: hoc est totus stolidus: sonum quidem et crepitum verborum audiens sed sensa non intelligens: sicut nec asinus sonitu lyre quem non intelligit delectatur. Tantum autem abfuit vt boetius consolationem seueriorem in superiori carmine positum admittat: vt a lachrymis se continere non queat: qđ verbis philosophie significatur cum subdit. Quid fles? quid lachrymis manas? deinde subiungit grece qđ reperire non potui: sed ita interpretatur Confitere mihi ne occultes: qđ quia blandius sonat grece protulit. Solent enim blandientes grecis vti locutionibus: vt satis indicat iuuenalis satyra sexta. Quotiens lasciuuz interuenit illud Zoe ire sti che. hoc est vita et anime mi. Grecorum blanditie
Si operam medicantis ⁊c. verbum Boetio. i. viro catholico et seuero dignum: quo animorum morbi aptissime curant̃. Facies loci. imitatio (vt opinor) virgiliana: qui quinto eneiđ. ait. quibus aspera quondam visa maris facies. Est enim facies aliquando tota rei effigies seu species que in facie maxime discernitur. Differtqꝫ a vultu: eo ꝙ vultus voluntatem indicat: facies naturalem protractionem. vnde vultus sepe mutatur etiā exemplo facies lente et raro. Facies Vultus
Bibliotheca est librorum repositorium quam vulgo librariam vocant. Theca enim est armarium seu repositorium cuiuslibet rei: et cum varijs componitur. vt cum biblio. biblion autem grece: latine dicitur liber: eo ꝙ (vt quidam volunt) in iunco maxime papiri quem biblum vocant olim scribebatur: ob qđ latine liber dicitur: quia in libro h est interiore arborum cortice scribebatur. Item compositum legitur chirotheca: quia chir chiros manus dicitur apud grecos: et cum alijs multis. Bibliotheca
Apte differebas. differo in presenti et p̄terito ꝑ geminū ff scribit̃: ⁊ tn̄ disertꝰ ta. tū. vnū f abijcit ⁊ p̄mā syllabā corripit. vt notū ē. Talis habitꝰ talisqꝫ vultꝰ erat? q. d. mīme. Atqꝫ ita paulatī a loci feditate ad abiectionē sui progredit̃. Syderū vias radio describeres: sic̄ ī buco. virg. Descripsit radio totū q̄ gētibꝰ orbem.
Exemplar vt dicit Festus est ex quo simile faciamus. Exemplum qđ sequamur aut vitemus. Exemplar

Verūtñ laurentius vallensis hō nimiū argutissimus prolixe et diserte de hui⁹ vocabuli signifi
Exemplum | catione disputat: diciꝗ exemplar eē ipā rem continētem: et exemplū rē contētā in ea: quā
aut imitarunt: aut si sors ita tulerit deuitamus in aliquo. Ut in catone sumit̃ exemplū: et ipe
cato est exemplar. Qd̄ si dicamus (inquit) ad exemplar catonis: sic intelligit̃ ad exemplar qd̄
ē cato. Quod ergo vulgo (sed inepte) dicit̃ copia: latine dicet̃ exemplar. Suntꝗ exemplaria
sepe multa vnius exempli. i. forme et protractionis ad cui⁹ sil̃itudinē fiunt exemplaria. lectū
Exēplar iū | ꝗ est etiā h̄ exemplariū: cui⁹ gtūs pluralis Exemplariorū frequens est. Hic ergo ponit̃ conti
nēs pro cōtento cū dicit̃. Ad celestis ordinis exemplar formares. i. ad ordinē qui est exēplar:
vel ad exemplū ordinis celestis: nisi accepis vt festus accipit. ¶ Atqui hanc sententiā plato-
nis ore. i. p os platonis sanxisti. Magnū testimoniū pbibet platoni: quē quicquid dixerit phi
losophiā ipsā dixisse attestat̃. Sancire aūt hic apte posuit. Nā legislatoris est. Unde vlpian⁹
Sanctū eē scribit qd̄ nec sacrū nec prophanū est: sed sanctione quadā cōfirmatū: vt sancte sūt
Sanctum | leges hoc ē sanctione quadā subnixe. Est ergo sancire: legē quam sanctā eē volum⁹ condē et
ferre. Sanxisti ergo. i. sancte ptulisti platonis ore beatā ꝛc. facit aūt preteritū sanxi et inde
Sancio | fit supinū sanctū: aut sanciui. et inde sancitū. Capessunde reipublice. Gerundia et pticipia in
Gerundia | dus a tertia et quarta cōiugatione deducta sepe in vndus exeūt: vt faciundū capessundū. Est
aūt capesso: idē qd̄ captū eo: vel p generalē licentiā deriuatiuum pro primitiuo positum est.
Pernicies | Pernicies dicit̃ qd̄ pernecat. i. pfecte necat et destruit. Conscij estis. In partē bonā accipit̃
hic: sicut ibi. Et mens sibi ꝯscia recti. Inexorabile decomposite est figure. sumit̃ eīz a ꝯposito
Exoro | exorabile. qd̄ deductū ē a verbo exoro. Exoro autē ē orando impetro: vnde aliud ē orare aliud
Oro. | exorare: orat eñ quicūꝗ ore aliquid precat̃: exorat aūt q̄ oratū īpetrat. Sil̃iter audit quicūꝗ
loquentis verba percipit audiendo. exaudit aūt qui illius vota facit. vnde deus omnes audit
sꝫ nō omēs exaudit. Multi orāt qui nō exorāt. Inexorabile ergo ē quasi implacabile. Regie
domus prepositū. nō expones. i. regalis domus. Regiū eñ est quicquid ipsius regis propriū.
Regium / Regale | Regale aūt quicquid pre se fert pompā et luxū regalē hoc ē regi ꝯuenientem. vñ dom⁹ q̄cūꝗ
ampla et egregia possit dici regalis: sꝫ nō regia nisi sit ipsius regis. Interdū etiā dicit p se sine
Regia | adiectione huius dictionis domus. hec regia huius regie: et est idem qd̄ domus regia quam
Aula | greci Aulen seu alam vocant. vnde errant qui putant aulam esse eam partem domus quam
Barbari | galli salā vocāt. Barbarorūz auariciam. Barbari ab initio dicti sunt fictitio noīe: qui dure
aspere atꝗ incondite loquebantur: quocirca omnes lingue anomale. i. irregulares et indecli-
nabiles barbare dici possunt quales sunt omnes preter hebraicam que vix extat: grecam et
latinam: quamuis et he etiam vulgares barbaris simillimas habeant. Uerum quia dure et
inconcinne loquentes sepe immanes et efferos videmus huic barbaros vocamus omnes a
bonis moribus abhorrentes: et relicta humana benignitate ad beluinam feritatem tenden-
tes: quales sunt qui peculiari nomine barbari vocantur. Neꝗ vero greci et latini omnes non
barbari: aut preter eos ceteri omnes barbari hoc modo merito dicendi sunt. Per barbaros
ergo intelligit bonis moribus. bonis institutis. et humana pietate degenerantes. Prouīcia
Prouincia | dicitur a procul et vinco. vnde regio procul a ciuitate romana deuicta prouincia dicebatur. et
qui in ea residebant prouinciales. Ut autēz tales in fide manerent preficiebatur eis aliquis
ex magistratu romano: qui prouinciaz gerere dicebatur: qd̄ quia duruz erat et formidolosuz:
Colonia | huic qui rem duram aggressi erant duram se prouinciam aggressos dicebant. Colonia autem
erat quo romani colonos mittebant. Unde agrippina colonia adhuc hodie ad rhenum sita
Fortune | conspicitur. Fortune in plurali numero sunt diuitie et bona exteriora: latineꝗ eo vocabulo
Vectigal | vti possumus. Uectigal est qd̄ pro deuectis mercib⁹ fructibusue aut quacumꝗ alia re in publi
cum soluitur. Quamuis etiam ex priuato aliquando vectigal capitur. Quocirca videtur gene
rali vocabulo vectigal dici quicquid ex aliqua re accipitur āt redditur. Unde Cicero. Ex meo
tenui vectigal capio ego ducenta. vnde non frustra hic additum est publicis vectigalibus. In
explicabilis coemptio. Coemptio deducitur a verbo Coemo qd̄ est omnia simul emo. Et est
Coemptio | qñ quis vnam rem totam emit abs quo alij emere habeant: quod et monopolium dicitur: et
magnum reipublice detrimentum affert: eo ꝙ ad nutum quanti vult vendit cui data est co-
emptio. Ordo ergo et expositio illorum verborum Cum acerbo ꝛc. talis est. Cum. i. quando
grauis atꝗ inexplicabilis coemptio. i. omnium prouentuum et fructuum terre ab vno quo-
uis a fisco deputato emptio videtur esse profligatura seu conflictura: inopia per inopiam et
egestatem. campaniam. i. illam regionem italie et hoc tempore acerbe famis ꝛ inedie: tūc ego

suscepi:idest motus pietate accepi ratione cōmunis commodi non proprij certamen:idest cō certationem ⁊ litem aduersus prefectum pretorij:et contendi.i.litigaui rege cognoscente: et euici:idest obtinui ne talis coemptio exigeretur:idest expeteretur atrociter vł executioni mā daretur. Paulinum consularem:idest qui aliquando consulatum gessit vel maiores eius. Canes palatini:idest aulici quos propter impudentiam canes vocat. Sicut homerus inuerecūdos et impudentes caninum aspectum habere dicit:eo ꝙ sicut canis videns comedentē nunꝙ ab eo aspectum diuertit donec bolum obtineat:ita inuerecundi et impudentes exactores nunꝙ a diuite dimouentur donec fortunarum partem quam optant diripuerint. Timidos autem idem homerus ceruinum cor habere dicit. Est enim ceruis qui sane meticulosi sūt:cor magnum ⁊ latum:cuiusmodi etiam viri meticulosi habent. vt sepe expertus est. Satis ne:idest certe. Ne enim aliquando valet certe et scribitur diphthōgo. Est ꝙ greca particula. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? Amara interrogatio est que plus reprehensionis habet ꝙ ea que maxima exprimitur. Quotiens enim tam vituperabile aliquid iudicamus vt verbis consequi nequeamus:vtimur eiusmodi interrogationibus. Et simile fit in laude vehementissima. Delator in hac significatione ē qui occultū crimen ad principem clam defert. ¶ Alieni autem eius nomine omne debitum pulchre et latine significari solet. Prima enim pecunia fiebat ex ere. Es preterea corinthium signis incisum in precio erat. Pecunie quoꝙ nomine omnes diuitie sepe accipiuntur. Regia censura. Judicium regis. Sacrarium edium defensione immunitate et priuilegio templorum. Edes enim in vtroꝙ numero pro templo accipitur cum adiectione aut adiectiui vt in ede sacra. aut nominis proprij eius cui dicate sunt:vt in ede Jouis aut diui stephani. Jn plurali autem dumtaxat numero significat etiam priuatam domum: vt apud Ciceronem Meas edes non prescribam. hec valla. Bene ergo adiecit autor noster sacrarum hoc loco vbi templum significat seu phanum. Templum enim contemplandi locꝰ est. Ecclesia autem contio fidelium ꝙuis abusiue pro continente hoc est pro templo poni soleat: habetꝙ preter opinionem multorum secundam syllabam longam. Compertum foret regi.i. rex comperisset. Sicut exploratum decretum deliberatum est mihi dicere solemus. Ut nisi infra prescriptum diem:idest constitutum et prefinitum. Aduerte autem infra raro apud latinos in huiusmodi significationem poni. Non enim dicendum est faciam hoc infra quindecim dies:sed intra quindecim dies. Hic ergo vel legendum est intra prescriptum diem:vel infra: idest ante prescriptum diem. Jtane:idest nunquid intantum puduit fortunam nihil:idest nullius rei. Jterum figurata ⁊ amara interrogatio. Si minus accusati innocentie. Si legatur innocentie in plurali numero facit hoc vel ad vitandum concursum eiusdem vocalis: qui esset dicendo:innocentia:at accusantium. vel ad expressionem multitudinis innocentie sue. Estꝙ zeugma ab inferiori:vel genitiui est casus cum verbo puduit. Hoc secundo modo ordo est. Si minus:idest non sup. puduit fortunam innocentie accusat hoc est innocentie mee qui accusatus sum. Estꝙ hoc loco pudor virtus qua a turpibus et ijs que vices nostris excedunt abstinemus. Primo autem modo sic. Si innocentie accusati minus:idest non supple fuerunt pudor at.idest saltem vilitas accusantium debuisset esse pudori:idest ad pudorem. At cuius criminis. Eadem interrogandi forma vitur. Summam queris.i.si queris que sit summa accusationum mearum hec est. Dicimur voluisse senatum esse saluum. Modum desideras subaudi si. Summa vocabulum est tractum ab ijs qui rationes ponunt calculis seu denarijs proiectilibus. Apud quos suprema (que ⁊ summa dicitur) computatio ceteras omnes continet. Unde summam vocamus sententiam paucis verbis omnia que diximus aut dicere debuimꝰ cōplectentem:vnde in epistolis nonnunꝙ adijcimus. Hec summa est ⁊c. Jnficiabimur ⁊c. Jnficias ire:est negare:quasi ire ad hoc vt non sit factum qđ factum esse dicitur. Uno autem vocabulo dicitur inficior inficiaris. Sum tibi pudori. verius et honestiꝰ dicitur ꝙ sum tibi pudor. Arguor accusor et reprehendor. vnde ineptiunt qui dicunt arguo tibi sic vbi dicant argumentor sic. A Caio cesare. Caius per C scribitur. vnde sepe C solum reperitur: profertur tamen Gaius. sicut ꝑm Seruium Amurca scribitur ⁊ amurga profertur. Similiter licurgus scribitur et ligurgus profertur. ¶ Quia in re non ita sensus nostros ⁊c. hoc dicit. Non mirandum esse si mali moliuntur ⁊ conantur contra bonos mala:sed ꝙ ea efficere possunt: monstro simile dicit. Nam deteriora velle ⁊c. ordo est. Nam velle deteriora:idest mala et iniqua fuerit fortasse nostri:idest humani defectus hoc est pertinuerit ad humanam imbecillitatem. Ut enim docet Augustinus in eo opusculo quod enchiridion appellauit: Jmbecillitatis et imper

Aspectꝰ caninus
Cor ceruinum
Jnterrogatio amara
Alienū es
Edes
Ecclesia
Jnfra
Summa
Jnficias ire
Jnficiari
Argui
Caius

fectionis est posse peccare aut velle peccare. Commune est autem omnibus viatoribus pos-
se pecccare. et velle mala facere. sed simile est monstro posse contra innocentiam que scelera
tus quisq; conceperit et hoc deo inspectante. Sceleratus quisq;: magis aptuz esset sceleratis
simus quisq; atq; ita scriptum fuisse opinari licet. Nam quisq; superlatiuum vult. Si deus ē
vnde mala. Hanc rem beatus Augustin⁹ in multis locis disputat: et precipue in opere de li-
Num bero arbitrio quod etiam vnde malum: inscribitur. Nos autem non theologicas: sed gram-
maticas recepimus inuestigationes. Num particula interrogatiua est: et negatiuam respon
Ipse sionem fere efflagitat. Ipsa semper dirigebas. Ipse apud latinos: et autos quod illi correspō
det apud grecos: trium sunt personarum: et indifferenter verbis cuiusuis persone preponun-
tur. Prime: vt in prima egloga. Et ipsum ludere que vellem calamo permisit agresti. Ipsum:
idest me. Secunde: vt sexto eneid. Ipsa canas: idest tu: et hac ipsa dirigebas nec opus est con
iungere pronomen tu. Tertie: vt in bucolicis. Pollio: et ipse facit noua carmina. Aduerte eti
am puer pronomen ipse connotare eminentiam et precisionem: vt quarto Eneid. Ioue mis-
sus ab ipso: idest precise a ioue qui et magnus est rex ipse: idest precise rex et nullus eo inferior
Iste Ille mihi dixit. Iste autem vtilitatem et contemptum indicat: vt quid petis istis: idest vilibus. Il-
le autem nobilitatem et maximam famam: vt alexander ille macedo. Ille: idest notissim⁹ om
nibus. Non opus est monuisse apud plautum et vetustiores lectum esse ipsas et ipsissimus.
Meminisse tamen velim pronomen hic et omnia aduerbia inde deducta: vt hic huc hac hinc
ad primam personam pertinere: vt hoc capud: idest meum. huc nemo venit: idest ad me. Iste
autem et ab eo deducta vt istic istac istoc istuc istinc ad secundam personam. Ille et inde deri
Hic Iste Ille uata: vt illic illuc illac illinc ad tertiam: idest ad rei motam tam ab ea que loquitur: q̄ ab ea
ad quam loquitur. Hec paucis dicta preceptores exemplis notificent. ¶ Quanta securitate pe
riculi mei. Male interpretatur qui dicit quanta securitate: idest quanta tutela. Si enim tute
Securitas la fuit Boetio: nullum fuit periculum. Est autem securitas negligentia incuria: parumpensio
quia securus est qui seorsum est a cura: hoc est qui non curat licet sit periculum. Vult ergo di-
cere: tam constanter et animose defenderim senatum: vt nullam curam de periculo meo ha-
Laus mei et mea bere viderer. Mei laude et mea laude: quia laus quodammodo verbale est et idem quod lau
datio: vtrumq; recte dicitur. Est ergo laus mei: que est de me hoc est qua ego laudor: laus mea
Iugulare quam ego facio vel quam ego possideo. Iugulare est incidere iugulum: hoc est illam partem
gutturus quam effuso sanguine mors sequitur. Horatius in epistolis. Ut iugulent homines
surgunt de nocte latrones. Damnamur: idest adiudicamur hoc loco. Morti et proscriptioni.
Proscribo Proscribere duo significat. aliquando res non animatas per scripturam venales significare.
vnde ille proscripsit edes suas qui eas inscripsit venales: et per titulum appensum porro vel
Produco procul a se fecit. Dico non animatas: quia animantia non dicuntur proscribi: sed produci quā
do venalia sunt: producuntur enim ad mercatum. Secundo modo proscribere est per scriptu
ram relegare. Hoc autem inter exulem et proscriptum interesse videtur: q̄ exul in exilio vbi
exulat tutus est: proscriptus autem nusq̄: sed vbicunq; deprehendatur viuus aut mortuus se-
natui vel principi adducendus. Tunc enim proscribitur quando talis sententia in eum in pu-
blico loco scribitur. Non ergo dicitur proscriptus de scriptura deletus: sed per scripturam de
nunciatus hostis ciuitatis sue: et per hoc (si sapit) relegatus. O meritos etc. O vt laurentius
docet quando exprimitur cum accusatiuo vehementem excandescentiam et inflammationē
importat sicut hic: ob quam mitigandam accusatiuum subtracta particula o autores ydonei
sepe ponunt. Sententiam vero quia frigide exponitur a commentario superiore credo ipsi nō
bene notam fuisse. Est autem talis. Boetius ostendit se absentem et inconfessuz Ob falsi cri
minis delationem propter pietatem suam proscriptum esse: ideoq; indignatus exclamat con
tra senatores eius sententie conscios dicens eos esse meritos neminem ipsorum posse conui
ci simili crimine: quo ipse Boetius conuictus erat hoc est propter pietatem: quam ipsi crimē
falso vocabant. Ordo est. O meritos supple homines: hoc est qui meruerunt: neminem sup
ple eorum posse: idest vt nemo eorum possit aut dignnus sit conuinci crimine simili: quo con
uictus sum. hoc est crimine false imposito. immo propter pietatem qua ipsi indigni sunt. qua
si dicat. Digni sunt qui vero crimine conuincantur et non simili illi crimini quod mihi obiici
tur. Mihi inquam cuius reatus dignitatem etiam ipsi qui detulere: idest detulerunt viderūt.
Quam inquam dignitatem vti: idest vt ipsi fuscarent etc. ¶ Nota puer reus non est semper ma
lefactor aut crimini aut debito veraciter obnoxius: sed quicunq; in iudicio cōuenitur: aut cita

tus est aut se defendit: siue nocens siue innocens: siue debitor siue liber fuerit ab omni debi-
to: reus dicitur. Sicut actor omnis qui alium conuenit aut citat. Ideoq; dicit dignitatem
reatus idest que est in ipso reo: vel que in causa reatus sui est: hoc est quare reus effectus est.
Ambitum etiam in hac significatione media breui proferes. vnde ambitiosus secunda breui — Ambitus
ab omnibus ponitur. Solet autem dari versiculus. Ambitus est nomen ambitus participans
est. Sacrilegium committitur quando res sacra de loco sacro: aut res sacra de loco non sacro — Sacrilegiũ
aut res non sacra de loco sacro legitur idest furatur. Nullum autem manifestius est: ꝙ̄ dum
latria idest seruitus soli deo debita demonibus offertur. Preterea noris puer corruptum es-
se vocabulum quod in commentariis ponitur nigromantia. dicitur enim necromantia vel
ars necromantica: qua cadaueribus mortuorum abutuntur. Magorum autem dicitur aut
magia aut ars magica. Pithagoricum illud idest notum verbum qd pithagoras dicere — Necroman-
solebat. Qui solum deum sapientem predicabat eumq; vnum esse et solum colendum adora- — tia
tione quam greci latriam vocant: se autem non sapientem sed amatorem sapientie idest — Magia
philosophum esse professus est. Penetral innocens domus. Quidam coniugem intelligunt: — Penetral
ego vero penetralia ipse intelligo. dicitur enim penetral seu penetrale locus qui penetratur
idest pene intratur. et est in interiori parte domus. Uult ergo dicere ꝙ in penetrali suo maior
erat honestas et innocentia ꝙ̄ vt cum demonibus pactum haberet. Qui enim pacta talia ha-
bent: habent etiam loca secreta et in accessa que nemo penetrat externus. Ad penetral autē
boetii admittebantur plurimi et hi quidem honestissimi. Instituti moribus: apte dictum. In- — Instituta
stituere enim est aut mores aut disciplinam statuere: sed mores genere neutro instituta dicū- — Institutio-
tur. discipline aut potius eruditiones ipse dicuntur institutiones. Imbuti disciplinis. Imbue- — nes
re est rei noue dare primam tincturam vnde vas recens factum primo liquore imbuitur. Ut — Imbuere
apud flaccum in epistolis. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem. Testa diu. Per me-
taphoram autem accipitur pro eo qd est iacere fundamenta alicuius discipline. Et per quan-
dam sequelam pro eo qd est initiare vel incohare. vnde in primo bucolico carmine. Illius a-
ram. Sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus. Dico per sequelam: quia proprie signifi-
cat madidare et intingere res recenter factas: vnde quia pastores sepe mutant septa sua:
sepeq; nouas aras (si singulis mensibus sacrificare volunt vt ille apud virgiliū pollicetur) in-
stituunt: ideo imbuendo eas sanguine victime incohant eas. Nisi vltro idest insuper. q. vltra — Ultro
priorem iniuriam: aliquando est sua sponte et non rogatum facere. vt in bucolico. At mihi
sese offert vltro meus ignis amintas. Uerba quoq; dicuntur vltro citroq; haberi dum inter
duos aut plures sermo fit. Nostris malis cumulus accedit idest adiicitur vel accessit. Accedo — Accedo
enim duo significat. vno modo adire vel aggredi et hoc cum accusatiuo mediante prepositio-
ne vel sine ea mediante prepositione vt apud comicum. Accede ad ignem. Sine ea apud po-
etas. Accestis scopulos pro accessistis. Et tunc facit verbale accessus. accessus. accessui. Alio — Accessus
modo significat aduenire annasci adiici vel accescere: et hoc cum datiuo vel accusatiuo medi-
ante tamen prepositione: vt hoc pondus accessit calamitatibus meis. Ad amorem in te meū
nihil posset accedere. Et in hac significatione deriuatur verbale hec accessio vt valla docet. — Accesso
caue ergo confundantur. Eaq; tantum iudicat esse prouisa &c. commentarius superior intelli- — Prouisum
git prouisa esse a deo: ego ab homine. quia sensus est. Vulgus iudicat ꝙ vir ꝙ̄tuncumq; sapiēs
non prouideat nisi ea que feliciter eueniunt. qd egregie tulit apud Ouidium in heroidibus que
populi obiectionem ponit dicentis. Exitus acta probat. hoc est in exitu patet quia sapienter
incepisti: quasi vero semper prudenter incepta bonum exitum habeant cum videamus bene
inceptis per casum aliquem exitum tristem dari. vnde addit: careat successibus opto: Quisquis
ab euentu facta notanda putat. Sententia ergo vulgi est quando videt aliquem licet inno-
centem vinctum aut oppressum. bone vite bona si finis: boni incepti bonus exitus: Si vir i-
ste talis fuisset qualem reputauimus eum non hec illi modo euenissent. & hoc est qd egre fert
Boetius id est qd scit posse egre ferri: et ideo vt egre ferentibus medela detur in se illorum
personam agit. Qui rumores id est quales. et sunt hec verba cum intermissione et amari-
tudine animi proferenda quasi dicat. O bone deus quales rumores populi sunt nunc
de me: ac si dicat scio ꝙ pessimi. ideoq; addit. piget id est mihi graue et molestum est reminisci
Estimatione fedatus. Potius legerem existimatione. i. iudicio iniquo populi. Supplicium — Existimo
Seruius dici putat seruus tormentū a cōsuetudine gallorū qui in suppliciis. i. vt festus dic cer- — Estimo
tis sacrificiis et supplicatōibus: puerū ad hoc educatū circūdu cebāt cū increpatōibus vt si deus — Suppliciũ

aliquid mali populo inferre vellet: in caput illi⁹ pueri retorquerēt: et ita suppliciū ferebat. Videre autē videor ℞c. Officina (inquit vallensis) est vbi opera fiūt. Taberna vbi opa ipsa cetereq merces vendunt. Bene ergo dicit officinas sceleratorū: in quibus scelera fiūt: et quasi dedita opera fabricant. Perditissimū queq novis delationū fraudibus īmitentē: poti⁹ q imminentē scriptū puto: nisi sit eminentē: hoc est excellentē et emergentē ex sordibus suis p delationē. flagitiosū queq: venustius eēt flagitiosissimū queq. Insontes .i. inocentes nō modo securitate: verūetiā ipē defensione priuatas. hic maifeste hēt dra inter securū et tutū: quā supra posuimus. Nā defensionē positā puto quasi tuitionē. s3 finē facio.

Officina

Taberna

Metrum quintum primi libri.

Stelliferi conditor orbis
Qui perpetuo nixus solio
Rapido celum turbine versas:
Legemq pati sydera cogis:
Ut nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obuia flammis
Condat stellas luna minores:
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus actus
Solitas iterum mutat habenas

Metrum quintum primi libri.

S. thomas

Stelliferi ꝯditor orbis. Hic incipit quintum metrum huius primi quod dicitur pindaricū ab inventore: anapesticum a pede predominante. ē autem anapestus pes contrarius dactilo constans ex primis duab⁹ breuibus et tertia longa syllaba: ⁊ est metrum achataleticum idē sine defectu. In hoc autē metro Boe. exclamat cōtra prouidentiam diuinā: admirans q omnia regantur a deo p̄ter actus humanos: licet hoc falsum sit: tamen Boetio sic videbatur secundum statum turbatum. et diuiditur. primo commendat diuinam prouidentiam et gubernatione celestium et terrestrium. secundo tangit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deum vt reparet actus hominum. secunda ibi. Omnia certo. tertia ibi. Quisquis rerum. prima diuiditur. Primo ꝯmēdat regimen diuine prouidentie circa celestia. secundo magis circa terrestria. ibi. Tua vis varium temperat. Primo dicit. o conditor id est creator orbis stelliferi id est ferentis stellas: qui nexus id est adiunctus perpetuo solio id est eterne sedi versas id est frequenter vertis celum rapido turbine id est veloci motu: cogis sydera pati legem id est debitum ordinem: vt ipsa luna nunc id est aliquando lucida pleno cornu sicut in plenilunio obuia est opposita totis flammis id est luminibus fratris id est solis: ipsa luna condat id est abscondat minores stellas que in plenilunio non videntur propter maius lumen. et tu cogis nunc id est aliquando vt ipsa luna existens pallida obscuro cornu: ipsa existens propior phebo id est soli perdat id est amittat lumina id est lucem. quasi diceret. tu facis vt luna quantomagis recedit a sole tantomagis illuminatur et lumine suo obscurat minores stellas. et quantomagis appropinquat soli tanto plus obscuratur. et tu cogis vt hesperus id est stella vespertina qui agit algentes id est frigidos actus tempore noctis id est in crepusculo: quod est prima pars noctis sequendo solem: iste hesperus de mane lucifer dictus pallens in ortu phebi iterum mutat solitas habenas id est solitos cursus. nam cum de vespere sequitur solem de mane procedit ipsum: et stringis id est coartas lucem id est diem breuiore mora tempore brume id est hyemis frondiflue id est facientis frondes fluere: et cum feruida estas venerit tunc tu diuidis id est distinguis agiles horas id est breues horas noctis. quasi diceret tu facis q tempore hyemali noctes sunt prolixiores diebus: in tempore estiuali econuerso. ¶ Nota q deus dicitur conditor stelliferi orbis quia ab ipso dependet celum et tota natura. ex duodecimo metaphisice. et dicitur residere in perpetuo solio: quia in celo quod est perpetuum: nam celum est lo-

Alsnitus

Deus

cus deorum et spirituum. et omnes barbari et greci et quicunq̄ putant deos esse: eum locum qui sursum est deo attribuunt tanq̄ immortale immortali coaptantes: primo celi et mundi. et dicitur vertere celum rapido turbine. motus enim firmamenti dicitur rapidus: quia suo motu rapit secum alias spheras. Unde nota verso est verbum frequentatiuum: et significat frequenter vertere. et in hoc innuitur ꝙ celum semper mouetur et non cessabit: quia dicit

Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondifl ue frigore brume
Stringis lucem breuiore mora:
Tu cum feruida venerit estas
Agiles noctis diuidis horas.
Tua vis varium temperat annum
Ut quas boree spiritus aufert
Reuehat mitis zephirus frondes.
Queq̄ arcturus semina vidit
Sirius altas vrat segetes.

commentator non est timendum ꝙ celum stet. et ratio: quia mouens celum mouet sine fatigatione et sine pena. xij. metaphisice. Item deus est nexus perpetuo solio id est coniunctus perpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso scilicet essentialiter seu presentialiter: sacramentaliter: et misericordialiter. Essentialiter seu presentialiter in suauera claritate in qua ipsum homo nunq̄ vidit sicut dicit propheta: deum nemo vidit vnq̄ sicut ipse est in perpetuo solio. sacramentaliter seu misterialiter deus est in sacramento eucharistie: quod rata fide credimus. sed misericordialiter deus est vbiq̄ s̄m quod dicit scriptura: misericordia domini plena est terra. et inde prouenit dictum commune s̄m ꝙ dicit scriptura. deus est vbiq̄. ¶ Nota s̄m Huguitionem solium est sedes regalis ex solidis lignis facta dicta a soliditate id est a firmitate. Nota ꝙ deus cogit sydera pati legem non violenta nec coacta monitione: quia nullum violentum perpetuum: sed cogit ea voluntaria ordinatione obseruare legem id est determinatum motum vt tempore eis statuto oriantur et occidant. Nota ꝙ luna de se est corpus opacum recipiens lumen a sole: et in ea parte qua est versus solem illuminatur: cum autem directe opposita sit soli sicut in plenilunio: tunc lumine suo obscurat minores stellas: eo ꝙ maius lumen offuscat minus. sed cum luna est in illa parte celi in qua est sol sicut contingit in coniunctione: tunc superior pars que est versus solem est illuminata: et inferior pars que est versus nos est obscurata: et tunc nihil videmus de luna. sed cum incipit elongari a sole tunc pars elongata incipit modicum apparere nobis: et tunc dicimus esse nouilunium: et quanto plus elongatur tanto plus apparet nobis illuminata. Nota Boeti. dicit solem esse fratrem lune: quia secundum fabulas: iupiter cōcumbens cum latona genuit ex ea duos gemellos scilicet phebum qui dicitur sol et dianam que dicitur luna: et sic secundum fabulas est frater lune.

Deus vbi sit

Deus cogit

Luna

¶ Nota stella que de vespere sequitur solem et de mane precedit habet diuersa nomina: patet per versus. Lucifer aurora venus vesperus hesperus idem. quomodo autem fit possibile ꝙ eadem stella de vespere sequatur solem et de mane precedat: dicunt aliqui ꝙ hoc non contingit in vna et eadem parte anni sed in diuersis. dicunt enim ꝙ in estate sequitur solem et in hyeme precedit: sed hoc est contra omnes auctores dicentes hoc esse in eodem tempore anni. Alij dicunt ꝙ mercurius et venus sint stelle similis coloris et q̄titatis: quarum vna quandoq̄ sequitur solem et alia precedit: et sic videtur esse vna stella que sequitur et precedit: sed hoc non est verum. Hug. dicit ꝙ venus est altior sole. et loquitur s̄m antiquos astrologos q̄ locauerunt venerem supra solem. cum igitur contigit ꝙ venus et sol simul veniunt ad occasum: quia venus est altior diutius videtur in sero q̄ sol. eadem ratione citius videtur in mane q̄uis eque cito discurrant. nam citius videntur ascendentia remota q̄ propinqua: et diutius videntur descendentia remota q̄ propinqua: licet equali motu incedant. sed moderni astrologi locant venerem sub sole. Alij dicunt ꝙ vna est stella que vno tempore sequitur solem alio tempore precedit. Et dicunt s̄m Ptholomeum ꝙ illa stella habet eclypticum in cuius cir

Lucifer

cunferentia defertur corpus eius. Est autem eclypticus circulus paruus cuius centrum est in circunferentia orbis deferentis. nunc autem est ita q eclypticus veneris semper est cum sole: ita q si protrahatur linea a centro terre per centrum eclyptici veneris ad firmamentū: eadem linea transibit per centrum solis vel non multum distabit ab eo. cum autem venus feratur in circuitu eclyptici: aliquando erit in eadem linea cum sole aliquando procedit aliquando sequitur. Item mora solis super orizontez facit diem cuz dies fit statio solis super terram. mora autez solis sub orizonte facit noctem. et quia sol longiorem facit moram tempore estiuali super orizontez et breuiorem sub orizonte: ideo dies estiuales longiores sunt noctibus. in hyeme autem fit econuerso propter qd dies hyemales breuiores sunt noctibus. ¶ Tua vis varium temperat annum. Hic Boe. commendat regimen diuine prouidentie magis circa terrestria id est circa partes anni di. O deus tua vis id est virtus temperat id est ordinat varium annum id est diuersas partes anni vt mitis zephirus id est ventus vernalis reuehat id est reducat frondes quas aufert id est destruit spiritus boree idest flatus boree. et tua vis temperat vt quecumq semina vidit arcturus id est illa stella altas segetes id ē longas segetes vrat syrius id est stella canicula tempore estiuali. et subdit: nihil solutum id est segregatum antiqua lege id est eterna lege diuine prouidentie linqt id est derelinquit opus proprie stationis id est ad quod operandum est statutum. ¶ Nota q quattuor sunt partes anni: ver: hyems: autumnus: et estas. In vere flat ventus qui dicitur zephirus qui est collateralis fauonij. et quia flatus eius est leuis: ideo dicitur mitis et producit viridia. In hyeme et maxime in principio viget flatus boree qui est collateralis aquilonis: cuius flatus est fortis et frigidus et destruit viridaria denudando arbores. ¶ Nota q arcturus est stella circa maiorez vrsam que dicit vrere semina quia tpe sui ort' quo orit cum sole tūc seminat hic in autumno. ¶ No. siri' est stella q̄ alio noīe dr canicla. et dr siri' a sirē quod ē tract': pp longū tractū calorꝫ et apparet cū sol ē in cācro: et dr vrere segetes. i. maturare. ¶ No. de arcturo dic Isido. i libro ethymo. Arctur' ē sydus post caudā maiorꝫ vrse ꝯpositū: et orit tpe autūnali. sed Vegetius dicit arctuꝝ oriri post yd' septemb. post. xij. kalen. octob. ¶ Itē dicit Isido. Canicla est stella et dr siri' q̄ estiuis mēsib' in medio cētro celi et iūcta cū sole duplicat calor ei' et dissoluunt corpa et euaporāt: a q̄ stella dicunt dies caniclares in qb' moleste sūt purgatiōes. ¶ Oia certo fine gubernas. In ista parte Boe. tāgit act' hoim nō regi a diuina ꝓuidētia sꝫ derelictos regimini fortune dicens. O deus tu gubernas omnia certo fine. i. certo ordine ad finem. et respuis id est spernis regere solos actus hominum. O rector deus tu merito cohibere id est coarcearis. Nā cur lubrica fortuna versat id est vertit tantas vices. i. alternationes: q: ipsa premit insontes. i. innocentes noxia pena debita sceleri id homini scelerato: puersi mores. i. homines puersi in morib' resident in celso solio. i. alto loco: et ipsi nocētes. i. mali calcāt sancta

Dies
Nox

Partes anni

Arcturus

Sirius

Nil antiqua lege solutum
Linquit proprie stationis opus.
Omnia certo fine gubernas
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices: premit insontes
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi resident celso
Mores solio: sanctaq calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris: iustusq tulit
Crimen iniqui:
Nil periuria nil nocet ipsis

Liber primus Metrum quintum.

ornata

Fraus mendaci compta colore.
Sed cum libuit viribus vti
Quos innumeri metuunt populi
Summos gaudent subdere reges
O iam miseras respice terras
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines quatimur fortune salo:
Rapidos rector comprime fluctus
Et quo celum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

colla: idest colla sanctorum hominum iniusta vice. i. iniusta alternatione: qui sancti potiꝰ deberent calcare colla nocentum ꝙ econuerso. ꝛ cara virtus. i. homo clare virtutis iacet cōdita i. abscōdita obscuris tenebris. i. ab hoībus vitio obscuritatis. ꝛ iustus homo tulit. i. sustulit crimen iniqui hoīs: ꝛ periuria nil nocent ipsis iniquis. nec fraus cōpta. i. ornata mēdaci colore: idest falsa apparentia nocet ipsis: sed cum prauis libuit vti viribus: idest exercere vires quos prauos metuunt innumeri populi: idest vulgares tunc ipsi gaudēt subdere: idest supplantare sūmos reges: idest bonos et sapientes: quorum regere est et alios gubernare. ¶ Item deus omnia gubernat certo fine: quia dicit commentator. x. metaphisice. deus est mēsura omnium ꝛ regula: ꝛ infallibiliter verum metrum. ꝛ commentator dicit primo celi ꝛ mundi. Entia diuina nos gubernant ꝛ regūt in nobis sunt quasi finis. Item illud quod est sapientissimum regit certo fine cum sapientis est regere: sed deus est sapientissimus eo ꝙ sapientia a deo est. ¶ No. Bo. vidit in mundo bonos deprimi et malos exaltari: cum tamen potiꝰ fieret econuerso: ideo sibi videbatur ꝙ actus ꝛ operationes hominum non regerentur a deo: sed magis a fortuna que hunc humiliat ꝛ hunc exaltat: ideo Boetiꝰ deo conqueritur. ¶ O iam miseras respice terras. Hic Boetius rogat vt deus regat actus hominum ꝛ homines sicut regit celū dicens. O quisquis deus es tu qui nectis: idest coniungis federa: idest concordias rerum respice miseras terras: idest hoīes in terra habitantes. nos enim homines non sumus vilis pars: sed valde nobilis tanti tui operis: idest mundi: nos quatimur: idest concutimur salo: idest mari ꝛ amaritudine fortune: ideo tu deus cōprime. i. stringe rapidos fluctus. i. magnos impetus fortune: ꝛ eo federe: idest regimine quo regis immensum celum tu firma. i. robora stabiles terras. i. homines stabiles in terra. ¶ Nota Boetius hominem non esse vilem partem mundi: quia scribitur in prologo libri de pomo Aristotel. Homo est dignissima creaturarum: similitudo omnium ad imaginem dei factus. ꝛ secundo de anima. quodammodo anima conuenit cum omnibus creaturis. conuenit enim cum angelis in intelligendo: cum brutis in sentiendo: cum plantis vegetando: cum lapidibus in essendo. ¶ Nota Boe. comparat fortunam salo. i. mari. sicut enim nauis vndis marinis iactatur nunc in altum ꝛ nunc in pfofundum: sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuatᷣ nunc in aduersitate deijcitur.

[margin: Deus regit]

O Stelliferi conditor orbis. Ode hec quinta primi libri est monocolos: quia omnes versus vnius sunt metri nisi ꝙ alios pedes admittunt. Quos tam diuersos Boetius in hoc genere carminis posuit vt nullam legem seruatam voluisse videatur dūmodo sint q̄ttuor pedes. nā pmo loco sepe ponit spondeū. interdū anapestū. īterdū dactylum. Scdo loco spōdeū anapestū ꝛ dactylū. Tertio loco sepe dactylū. raro anapestū. rarius spondeū. Quarto loco sepe spōdeū aut trocheū loco spōdei. nec raro anapestū: sꝫ rarissime amphimacrū q̄ breui inter duas lōgas cōstat. Vt homines quatimur fortune salo. tres vltime syllabe amphimacrū constituūt. Habet ergo quilibet versiculus quattuor pedes: qui fere sunt dactyli spondei aut anapesti. sed vltimo loco vix dactylum offendas. In primo autem versu legendum est. O stelliferi. Si enim vt multi tollas particulam o: oportebit ponere

[margin: Ascensius]

Summma iambum cum trocheo: qui alibi sic non reperiuntur in hoc carmine. Summa huius carminis
est: omnia certo ordine certoque moderamine ab optimo maximo deo vnde condita sunt regi
et gubernari propter hominem. Et reuera solus homo libero gaudet arbitrio: tametsi extra
Nixus dei gubernacula non sit. ¶ Qui perpetuo nixus solio. Male legas nexus. Turpe enim esset
non solum deo sed vel regi mortali esse nexum solio. lege ergo. Nixus solio: idest annixus suf
Solium fultus: a nitor niteris: non a nector. Solium est sedes facta et materia solida: id est integra
et non plurimarum partium. Tyranni enim et qui insidias timebant solebant olim vti sedi-
Solon bus ex solido lapide aut ligno cauato confectis: ne quis adoriatur: et dolo interficiat eos. De
Solidum ductum est vocabum eo quod osca lingua solon integrum et plenum dicatur. Inde solidum quic
Solum quid plenum durum et integrum hoc est non cauernosum aut molle est. Unde et solum dici-
tur quicquid aliud corpus sustinet. vnde sicut hominum et ceterorum gressibilium solum ter-
ra est: ita piscium aqua et volatilium aer. quod dico ne forte putes solam terram solum dici.
Turbo Turbine: olim hoc turben dicebatur. Unde hic turbo huius turbinis adhuc facit: pro vertigi-
ne aut gyro. sed proprius viri hic turbo huius turbonis facit. Horatius in sermonibus. Tur-
Luna bonis in armis. Condat stellas luna minores. Sunt qui dicant lunam dici quasi lucentium stel
Sol larum vnam: et solem: quasi solum lucentem suo: idest proprio lumine. Dicitur autem sol fra
ter lune propter fabulam que hec est vt eam recitat Seruius. Juppiter vitiata latona: etiam
asteriem eius sororem vitiare voluit: illa autem rogans a dijs vt in auem verteretur cothur-
nix effecta est: sed cum mare transfretaret afflata a ioue in saxum conuersa sub aquis mersa
est Inde supplicante Joui latona supernatauit: ac primum neptuno et doridi consecrata est.
Deinde cum Juno latonam immisso phy tone serpente insectaretur: littori adhesit: et sororem
excluso serpente intra mare recepit. In hac insula (que delos dicitur) ipsa latona dianam ac
apollinem peperit: sed diana iam nata pro obstetrice matri phebum parienti obsequium pre-
buit. Unde quamuis virgo a parientibus inuocatur. Apollo vt primum natus est Phytone sa-
gittis interempto matrem suam est vltus: et terram in qua duo numina sint nata errare non
sunt isti dij passi: sed duabus insulis alligauerunt mycone et gyaro. Veritas inquit Seruius
est quod cum insula terremotu laboraret consuluerunt oraculum apollinis: cuius responsum fu-
it ne mortuos ibi sepelirent: et sacra quedam facerent: postea a gyaro et micona vicinis in
sulis venerunt qui eam habitarunt. Dicunt dianam primo natam: quia nox primum fuit. Di-
Delos cta est insula primum orthygia quia grece orthyx dicitur cothurnix. Et quia postea emergens
apparuit delos appellata est. Nam delon dicunt. Vel quia apollinis oracula que alibi obscura
sunt illic manifesta dantur. Hec Seruius. Ex quibus patet cur sol dicatur frater lune. Nam
idem est sol Apollo Delius Thymbreus et Phebus. Eademque diana: luna et proserpina. Sed
luna dicitur in celo. Diana est siluis. proserpina apud inferos. Quia ergo latona dianam et a-
pollinem: idest lunam et solem dicitur peperisse in insula delo. inde soror phebi dicitur. Item
quia constitui vocabula semel dicere: et ad locum vbi dicta sunt relegare ne nominum multi-
Mater plicitas legentem fallat: ex bonis commentarijs hec collegi. Apuleius libro vndecimo scri-
deorum bit quod rerum nature parens elementorum omnium domina: summa numinum: regina mani-
um: prima celitum: deorum dearumque facies vniformis. Cuius numen vnicum: mulliforme
specie: ritu vario: nomine multimago totus veneratur orbis. A phrygibus nominatur pessi-
muntica deum mater. Ab atticis cecropeia minerua. A Cyprijs paphia venus. A cretensibus
dictinna diana. Ab siculis trilinguibus stygia proserpina. Ab eleusinis vetusta dea. Ceres
ab alijs. Juno ab alijs. Bellona ab alijs. Hecate ab alijs. Rhamnusia ab ethiopibus. Ab egy
ptijs vero regina isis. Dionysius etiam libro primo ait quod quidam Isidem: alij cererem: quidam
thesmophoram: alij lunam. Nonnulli Junonem: alij alio nomine appellant. Eandem autem
et Junonem et dianam dici que parientibus preest: et ob id lucina vocatur. patet quia Therent
tius in andria scripsit. Juno lucina fer opem. Virgilius autem in Bucolicis. Casta faue
lucina: Juno iam regnat Apollo. quasi dicat Frater tuus. Diana autem: idest luna est so-
ror apollinis. Si quis autem ad veritatem catholicam respicere velit: non nisi parabolice
lunam sororem solis appellare possit: eo quod ab vno parente deo facti sunt. Cum dictum sit.
Fecit deus duo luminaria magna et cetera. Ut nunc pleno lucida cornu totis fratris obuia
flammis: obuia: idest opposita: in oppositione enim est plenilunium. Volunt autem Phisi-
ci lunam esse globum opacum illuminabilem a sole: sicut globus eneus ab igne. Quocirca sem
per eius mediata pars que solem ex directo respicit illuminata est: sed nobis non apparet illa tota nisi

in oppositione: tūc eīm solem vt nos hoc est ex eadē medietate respicit. Quādo aūt cōiunctio ē: quia soli supponit̄: et inter nos et lunā obijcit̄: ea medietas dūtaxat illuminata ē q̄ a nobis auersa ē: quocirca ī nouilunio lunā nō videm⁹: sed quāto magis a sole recedit: tanto amplior nobis videt̄. Et hoc ē qd̄ autor nr̄ dicit. Nūc obscuro pallida cornu phebo ꝓpior lumina ꝑdat nō quidē simpliciter sed quo ad nos. De hac mutabilitate lune sic dicit plinius li. ij. Omnium admirationem vincit nouissimū sydus: terrisq̄ familiarissimū: et in tenebrarū remedium ab natura repertū: lune. Multiformi hec ābage torsit ingenia contēplātiū: et ꝓximū ignorare sydus indignantiū crescēs sēp ac decrescens. Et mō curuata ī cornua: mō equa proportione diuisa: mō situata ī orbē: maculosa: eodēq̄ subito ꝑnitens: īmēsa orbe pleno ac repente nulla. Alias pnox: alias sera: et pte diei solis lucē adiuuās: deficiēs: et ī defectu tn̄ cōspicua ꝛc. Et q̄ prime ꝛc. Vult eundē eē planetā hesperū qui tempore vesptino solē sequit̄: et luciferū q̄ matutino tpe solē precedit. Nā stella veneris phosphoros grece: lucifer latine dicitur quū antegredit̄ solē: quū subseq̄t̄ aūt hesperos. Quod cicero in libro de natura deorū ita edocuit: Et pli. lib. ij. ca. viij. de venere sic ait. Preueniēs quippe et āte matutinū exoriens lucifer nomen accipit vt sol alter. Contra ab occasu refulgens nūcupat̄ vesp. hec ille. Sola aūt venus inter planetas excedit zodiacū duobus gradibus. Nūq̄ aūt a sole discedit vltra. xxxvi. grad⁹. Quoniā illū subseq̄t̄ motu materiali antecedit aūt motu proprio. Primus aūt pythagoras apud grecos autore parmenide deprehendit eundē eē luciferū et hesperū. Bruma est breuissimus dies. accipit̄ aūt ꝓ tpe hyberno īmo hic pro autūnali: tūc eīm frondes defluunt: vnde dic̄. Tu frondiflue ꝛc. De arboribus aūt rectius frondes q̄ folia dixeris. Sententie note sunt: quas Virgilius primo Eneid. sic ponit. Hic canit errātez lunā: solis q̄ labores. Arcturū pluuiasq̄ hyadas: geminosq̄ triones. Quid tantū oceano properet̄ se tingere soles hyberni: vel que tardis mora noctibus obstet ꝛc. videt̄ ergo imitatio quedā virgiliana. Boreas ventus septētrionalis est. frigidus apprime et tamen adurens. vn̄ illud. Et boree penetrabile frigus adurit. Quia ergo frigidus et siccus est causat defluuium in arboribus. decidunt enim flante borea tempore autumnali frondes arborum. Zephirus autem econtrario tepidus et humidus est qui latine fauonius dicitur a fauendo vel fouendo. flatq̄ ab occasu equinoctiali: incipit plerumq̄ pridie idus februarij hoc est in principio. Arcturus latine interpretatur cauda vrse. Est autem stella post caudam maioris vrse posita in signo boote. Precipit autem in georgicis hoc signo cadente quedam seminare. vnde dicit. haud obscura cadens mittet tibi signa bootes Incipe: et ad medias semētem extende pruinas. vnde hic dicitur Queq̄ arcturus semina vidit. Sirius altas vrat segetes. Sirium autem dictuz putatur propter stelle candorem: alij a longo tractu. Nam sua magnitudine trium signorum spacia occupare videtur. latini caniculam appellant. Est in medio centro celi: ad quem cum sol accedit corpora humana languore afficiuntur. Dicunt esse canem illam que cum dracone europe custos data est. Eandez postea procridi dono datam quam Cephalus procridis maritus thebas adduxit cōtra vulpē que thebanos agros vastabat. Sed cum et vulpi et cani fatum esset ne possent interfici: iupiter vulpem in saxum vertit: canem in astra rettulit. Alij dicunt canem esse que icarum a pastoribus cesum erygone filie sue insepultum ostendit: inde cum erigone posthumatum patrē se in hymeto laqueo suspendisset: liber iouem narrauit vt Icarus in arcturum Erigone ī virginem verteretur. Canis autem que ad pedes pendentis domīe mortua est hyon astrum facta est. homerus autem canem orionis attestatur esse. Habet hec imago in capite stellam vnam claram que isis dicitur. In lingua vnam quam sirium et caniculam vocant magnam et splendidam. In collo duas: in singulis humeris singulas. In pectore duas. In anteriori pede sinistro tres. In dextro vnam claram. in extremo dorso tres. In ventre duas. In sinistro femore vnam. In posteriori pede sinistro vnam. In summitate caude vnam. hec fere landin⁹ collegit. Qd̄ autem segetes vrat attestatur virgilius tertio eneid. tum steriles exurere sirius agros. ¶ Proprie stationis. apte dictum. Quia enim varium et mutabilem annum esse ostendunt: et sidera non manere in vno loco: bene dicis ipsis esse opus stationis. Statio enim est vbi naues ad paruum tempus stant: Portus quo sua portant: et vbi longam requiem habere optant naute. Premit insontes ꝛc. Aduerte grammatice. he dictiones debita noxia penā sunt nominatiui casus vt versus indicat et constructio. Nam ordo est. pena noxia id est nociua debita sceleri premit insontes: et mores peruersi resident celso solio. Si enim destruendo versum ordinem feceris sic. fortuna premit insontes pena. i. per penam ꝛc. tunc addendum ē

Stella veneris
Lucifer
Hesperus
Bruma
Boreas
Zephirus
Arcturus
Sirius
Canicula
Statio
Portus

et dat puersis moribus celsū soliū ꝛc. Cetera maīfesta puto. Opis tanti pars nō vilis hoīes. appositio est: nō est autē īterponēda cōiūctio dicendo. parsqꝫ ꝛc. Salū mare sa lsū est: cui⁹ mobilitati mūdi īstabilitas apte cōfert. Patet aūt ex sequēti prosa hāc sententiā nō eē positā de mēte boetij: sꝫ eius quē boetius representat.

¶ Prosa quinta primi libri.

Hec vbi continuato dolore delatrauit: illa vultu placido: nihilqꝫ meis questubus mota. Hui. Cū te iquit mestū lachrymantemqꝫ vidissem illico miserū exulemqꝫ cognoui. Sed ꝙ id lōginquū eēt exilium nisi tua prodidisset oratio nesciebā. Sed tu ꝙ ꝓcul a patria non quidem pulsus es: sed aberrasti. At si te pulsum estimari mauis: te potius ipse pepulisti. nam id quidem de te nunꝙ cuiꝙ phas fuisset. Si eniȝ cuius oriund⁹ sis

¶ Prosa quinta primi libri.

S. thomas

Hec vbi continuato. Hic incipit prosa quinta huius primi in qua Boe. ostendit quomodo. P. se habuit ad suam querimoniam: ꝛ quid ex ea cognouerit. secundo. P. quedam dicta Boe. irrationabilia paruipendit. Tertio sub breuitate recolligit ea que ipsum Boe. perturbant. Quarto philosophia dat modum curandi ipsuȝ Boe. secunda ibi. Ita non me tam loci hui⁹. tertia ibi Et tu quideȝ de tuis. quarta ibi Sꝫ qm̄ plurimus. Dicit primo. Postꝙ ego Boeti. delatraui. i. contra rationem locutus sum hec supple p̄dicta continuato dolore id est assidua turbatione: illa scilicet philosophia placido vultu nihil mota id est irata meis questubus id est meis querimonijs inquit id est dicit. cum id est quando ego vidissem te Boe. mestum id est tristem qꝫ pro et lachrymantem id ē flenteȝ illico id est statim cognoui te miserum qꝫ pro et exulem id est patientem exilinm: sed ꝙ longinquuȝ id est remotum esset illud exilium ego nesciebam id est ignorabam nisi tua oratio id est sermo mihi prodidisset id est reuelasset. sed tu supple Boeti. quidem pro certo non es pulsus ꝙ procul id est valde remote a patria. i. a iudicio rationis sed aberrasti. i. deuiasti. at pro sed si tu mauis id est magis vis estimare te eē pulsum a patria potius supple tu ipse pepulisti te Bo. naȝ pro quia. quidem pro certe id scilicet repellere te a patria nunꝙ fuisset phas idest licitum cuiꝙ supple hominum. si enim reminiscaris idest recorderis cuius patrie idest de qua patria sis oriundus i. nat⁹ nō vti pro sicut supple ciuitas athenienſiuȝ quodaȝ regitur imperio id est ex p̄cepto multitudinis id est multorum rectorum. Sequitur grecum quod tantum valet in latino: sed vnus est dominus et vnus rex vnus et princeps: qui gaudet de frequentia id est de frequenti inhabitatione ciuium idest incolarum et non de pulsione. Cuius regis agi idest duci frenis idest p̄ceptis atqꝫ pro et obtemperare idest obedire iusticie summa est libertas. An pro nunquid ignores illam antiquissimam legem idest statutum tue ciuitatis idest recte rationis. qua sancitum idest confirmatum est ius non esse id est ad eam non pertinere exulare idest in exilium pati quisquis idest quicumqꝫ maluerit idest optauerit fundare idest locare in ea ciuitate sedē idest habitationem suam. nam pro quia qui continetur idest comprehenditur vallo ac munimine eius supple ciuitatis: nullus metus idest timor est illi vt mereatur esse exul. at pro sed quisquis deserit idest cessauerit velle inhabitare eam ciuitatem pariter desinit eam mereri id est meritum consequi. ¶ Nota ꝙ delatrare proprie est canum. in proposito autem delatrare est vrgente dolore cōtra rationes loqui: et sic Bo. quia dicit actus hominū nō regi a deo ꝯ rationē loqbatur: ergo dixit se delatrasse. ¶ No. nō ē hoīs sapiēt; moueri ex his q̄ dicuntur ab

Delatrare

insipiente contra rationem: sed magis debet insipientem instruere et ipm̄ consolari: ergo phi losophia non fuit mota ex questubus Boetij sed magis ipsum consolabatur. ¶ Nota philoso phia cognouit Boetium esse miserum ꝛ exulem. miser est ille cuius animus sequitur mutati onem rerum temporalium: ita ꝙ extollitur in prosperis ꝛ deprimitur in aduersis. Exul in pro posito non est ille qui mutat regionem: sed qui agit contra rationem. ¶ Nota ꝙ per lachry mas potest cognosci ꝙ ratio ho minis sit turbata: sed quantū tur bata sit non cognoscitur nisi ser mone dolentis. ergo dicit philo sophia: lachrymis cognoui te eē exulem: sed quantum esset exilius nesciebam nisi tua oratio mihi ꝓ didisset. ¶ Nota ille pulsus est a patria qui omnino rationem amit tit: sed ille aberrat qui infra patri am in aliquo rationem retinet: et in aliquo amittit. Boetius autem non erat pulsus procul a patria: q: non totam rōem amiserat. cre debat enim omnia regi a deo: sed in hoc aberrabat ꝙ actus homi num a deo regi nō putabat. ¶ No ta de patria hominis que ē recta ratio loquitur Seneca ī de reme dijs fortuitorum dicens. Patria est vbicunq; homo bene est. illud autem quod bene in homine ē nō in loco est: in hominis inq; pote state est si sapiens est nō peregri natur: si stultus exulat. ¶ Nota a patria rationis nullus Boetium expulit nisi ipse seipsum: q: Boe tius non alieno impetu sed ꝓprio defectu terminos ꝛ limites rōnis exiuit. ¶ Nota ciuitas atheniēsiū regebat̄ imperio multitudis. pri

Pulsus a patria

patrie reminiscaris: non vti atheniensium quodam multitudinis imperio regitur: sed vnus dominus ē ꝛ vnus rex: vnus ꝛ princeps. Qui frequētia ciuium nō depulsione letatur. Cuius agi frenis atq; obtemperare iusticie summa libertas est. An ignoras illā tue ciuitatis antiquissimā legē: qua sancitum est ius exulare non esse quisquis in ea sedē fundare maluerit. Nā qui vallo eius ac munimine ↄtinet̄: nullus metus ē ne exul eē mereatur. At quisquis inhabitare eā velle desierit: pariter desinit etiā mereri. ¶ Itaq; non tam me loci huius ꝙ tua facies mouet. Nec bibliothece potius comptos ebore ac vitro parietes: ꝙ tue mentis sedem requiro. In qua nō libros: sed id quod libris precium facit librorum quondam meorum sententias collocaui.

Athene

mo eīn eā regebāt reges. postea succedēte tp̄e ꝑncipes. tandē ꝓ regimine eius singulis ānis eli gebant̄. xxxviij. sapiētes. s3 patria rōnis tm̄ vno ꝑncipe regit̄. s. deo qui est regula recte rōnis. ¶ No. hō dr̄ oriundus a patria rōnis inq̄tū aīa eius intellectiua q̄ vtitur recta rōne a deo oritur. ¶ No. intm̄ hō manet in pr̄ia rōnis inquantū deo subijcit̄ ꝛ legi diīne: ꝛ q: deus in subiectōe suoꝝ delectat̄: iō letat̄ in multitudine ciuiū ꝛ nō in expulsione eoꝝ. repellit̄ aūt aliq̄s a patria rōis deo rebellādo ꝛ a recta rōne recedendo. ¶ No. q̄ obtēperat deo ē sūme liber: q: aliq̄s inquātū agit s3 rectā rōnem intantū est liber: s3 per obtēperare se deo hō maxīe agit s̄m rōnem: ḡ tal̄ maxime liber est. Vn̄ Sene. lij. ep̄la dicit. Queris q̄ sit libertas. libertas vera est nulli rei p̄terq̄ deo seruire: eq̄nimiter ꝓspera ꝛ aduersa ferre ꝛ fortunā in equū ducere. ¶ No. ꝙ a ciuitate rō nis nullus exulat nisi ꝑ affectionē tp̄aliū. talis aūt affectio est voluntaria: ꝛ iō sola volūtate ali q̄s exulat a tali ciuitate: ꝛ q: talis affectio nō pōt hoīem occupare q̄diu est infra termīos re cte rōnis: iō dicit ph̄ia. nā q̄ vallo eius ꝛc. ¶ Itaq; nō me tā loci huius. Hic ph̄ia q̄dā dicta irrōna bilia Boe. paruipēdit dicēs. Ex q̄o aberrasti a patria rōnis. itaq; ꝓ ḡ nō tā. i. nō tm̄ facies. i. di spositio huius loci. s. exilij q̄. i. quātum tua facies. i. interior dispositio mentis tue mouet: idest ꝑ turbat me philosophiam: ꝛ quia superius conquestus fuit de carentia bibliothece librorum: istam carentiam paruipendens philosophia dicit: nec ego philosophia requiro: idest inuesti go parietes bibliothece comptos: idest ornatos ebore. i. ossibus elephantium: ac pro etiam vi tro: idest gemmis preciosis q̄ idest quantū supple ego requiro sedem. i. tranq̄llitatem tue mē

Libertas

tis. in qua mente non collocaui: idest non posui libros: sed id. i. illud quod facit precium. i. preciositatem librorum: idest sententias meorum librorum. ¶ Nota ꝙ Boetius supra conquerēdo de statu suo solum deplangit incommoda corporalia non curans deiectionem animi sui. vnde philosophia contra hoc solum deplangit sui animi deiectionem: ⁊ incommoda corporalia paruipendit: ⁊ quia superius in quarta prosa dixit Boetius: nunquid non mouet te facies huius loci: ideo philosophia hic sibi respondens dicit. multo plus moueor ꝓpter animi tui deiectionem q̄ꝫ propter locum exilij in quo existis. Homo eniꝫ fortis animo omni loco vtitur ꝓ patria. Unde Ouidius in libro de fastis. Omne solum forti patria est: vt piscibus equor: ⁊ quia etiaꝫ cōquestus fuit de biblioteca respondet Philosophia. ꝙ ipse potiꝰ deplangit sententias librorū quas per obliuionem perdidit q̄ꝫ carentiam bibliothece ⁊ librorum. ¶ Et tu quidem de tuis. Hic philosophia sub breuitate recolligit que Boetium perturbauerunt dicēs ⁊ tu Boetius dixisti vera de tuis meritis: idest factis in commune bonum. i. propter omnium hominum vtilitatem: sed supple dixisti pauca. s. beneficia tibi euenisse ꝓ multitudine gestorum. i. factoruꝫ tuorum: ⁊ tu memorasti: idest recitasti nota: id est manifesta cūctis hoībus de honestate. s. de saluatione senatꝰ: vel falsitate: idest cōtemplatione falsarum litteraruꝫ obiectorum: idest imputatorum tibi. quideꝫ pro certe tu stricti̅ putasti: idest existimasti attigendum supple recte: idest rationabiliter de sceleribus: idest de vicijs cꝫ ꝓ et fraudibus: idest deceptionibus delatorum: idest accusantium ꝙ ea: idest omnia ista celebrē tur: idest memorentur melius cꝫ pro et vberiꝰ: idest copiosius ore: idest sermōe vulgi recognoscentis: idest memorantis omnia. etiam tu Boe. increpuisti vehementer: idest fortiter factū idest opus iniusti senatus supple totius: ⁊ tu etiam doluisti de nostra criminatione: idest vituperatione: ⁊ tu etiam fleuisti. i. defleuisti damna: idest crimina lese opinionis: idest commaculate fame tue. postremo: idest vltimo dolor incanduit aduersus fortunam: idest contra fortunam: cꝫ pro et sup. tu Boeti cōquestus es non compensari: idest retribui equa: idest digna premia meritis: idest pro meritis. in extremo: idest in fine seuientis muse: idest furientis metri tu proposuisti. i. dedisti vota: idest preces ꝙ ea pax sup. diuine prouidentie regeret terras: idest homines terrenos vti pro sicut regit celum. ¶ Nota ꝙ hec omnia fuerunt causa perturbationis mentis Boetij. et pertractat ea in quarta prosa ⁊ in fine metri O stelliferi. ¶ Sed quoniam. Hic philosophia dat modum curandi ipsum Boetium dicens. Sed quoniam plurimus tumultus: idest valde magna multitudo affectuuꝫ: idest passionum incubuit: idest institit tibi: ⁊ dolor ira ⁊ meror: idest tristicia distrahunt te diuersuꝫ: idest ad diuersa: ideo sicut nūc mentis es nondum contingunt: idest respiciunt te validiora remedia: idest fortiora medicamenta. Itacꝫ nos vtemur paulisper: idest modicum leuioribus remedijs: vt ea que indurue-

¶ Et tu quidem de tuis in commune bonū meritis vera quidē: sed ꝓ multitudine gestorū tibi pauca dixisti. De obiectoruꝫ quideꝫ tibi vel honestate vel falsitate cūctis nota memorasti. De sceleribus fraudibuscꝫ delatorum recte tu quidem strictimcꝫ attingendum putasti: ꝙ ea melius vberiuscꝫ recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam vehemēter iniusti factum senatus: de nostra etiā criminatione doluisti: lese quocꝫ opinionis damna fleuisti. Postremo vero aduersus fortunā dolor incanduit: conquestuscꝫ non equa meritis premia compensari. In extremo muse seuiētis: vt vti celuꝫ: terras quocꝫ pax regeret vota posuisti. ¶ Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus īcubuit: diuersumcꝫ te dolor: ira: meror distrahunt: vti nunc mentis es nondum te

tunt: idest indurauerũt in tumorem: idest inflaturam perturbationibus: idest tristicijs animi influentibus: idest euenientibus illa mollescant: idest mollia fiant blandiore tactu: idest leuiori medicina ad rapienduȝ vim acrioris: idest fortioris medicaminis. ¶ Nota ꝙ Boetius fuit distractus multitudine affectionum scilicet ira merore ⁊ dolore. nam ira trabit bominez ad vindictam dolor ad desperationem meror ad totius mentis aggrauationem. ideo dicit philo- Passiones animi

validiora remedia contingũt. Itaqꝫ leuioribus paulisper vtemur: vt que in timorem perturbationibus influentibus induruerũt: ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore mollescant.

Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue
Cancri sydus inestuat

sophia ꝙ sua perturbatio iaȝ non possit sustinere fortiora remedia: sȝ velit sibi adbibere leuia: vt ꝑ talia ꝑparatus ⁊ dispositꝰ consequñter posset recipere remedia acriora. ats tumorem

Hec vbi cõtinuato dolore delatraui ⁊c. In bac quinta ꝓsa philosophia in boetio representante ꝑsonã bominis mesti: impatientis: ⁊ a recto iudicio oberrãtis: inuestigat causas erroris. Palam est autem Boetium superiora non ex sua ꝑsona dixisse: ex eo ꝙ se delatrasse ꝯfitetur: quasi isano ⁊ canino latratu talia in deum proferantur. Ascensius

Nibil meis questibꝰ mota. Meminerit iuuenis lector questus qꝺ plurali dumtaxat numero reperitur quando a deponentali q̄ro deducitur: in datiuo ⁊ ablatiuo pluralibꝰ bȝ ubus sicut portubꝰ. A q̄ro aũt v̄bo actiuo deducit̄ questus vtriusqꝫ nũeri. i. dictis casibꝰ ꝑ ibus ꝓferendũ. Sed tu ꝙ procul. Quã vt dixi ꝓ valde suꝑlatiuũ efflagitat: itaqꝫ ꝙ procul idẽ est ꝙ longissime. i. valde lõge: vel si ꝙ accipiatur ꝓ eo qꝺ est quantũ: legetur cũ quadã admiratione ⁊ cõmiseratione. q. d. o maxime iuppit̄: ꝙ ꝓcul. i. q̄tum remote ⁊ longe tu Boeti a patria aberrasti: Cuius oriundꝰ patrie: ⁊ de q̄ patria latine dr̄. Estqꝫ discrimen inter ortũ ⁊ oriundũ. Nam ortus est aliq̄s vbi natꝰ etiãsi nullos parentes illic ortos aut inde oriũdos babeat: ⁊ construit̄ cum gtõ ꝓ ꝓnoĩs quõ cetera v̄ba ⁊ participia: aut cũ prepõne ⁊ ablatiuo. Oriundꝰ aũt dr̄ de aliquo loco vñ parẽtes eiꝰ originez traxerunt tametsi illic natꝰ non sit. Patria aũt est suũ cuiusqꝫ natale solum: nec apte ponit̄ ꝓ regione ab ij s qui multas patrias regem babere dicunt. Potest aũt dictum philosophie philosophice intelligi: vt ſm doctrinam platonis patriam nostram celũ dicat: vnde aĩa per planetarum orbes delapsa in corpus descendisse dicatur. Sed id Boetio non congruit: qui (qꝺ Augustinus dicit) nouit aĩam non priꝰ creatã fuisse in celo ꝙ corpori infunderet̄: sȝ simul ⁊ creãdo infusam ⁊ infundendo creatã. Verũtñ qꝛ aĩe rationalis pater deꝰ est: ipaqꝫ potissima pars boĩs: iõ põt recte intelligi de celo loq̄. Nõ eñ dicit aĩam ortã h̄ est creatã in celo: sȝ oriundã de celo: qꝛ a deo patre q̄ in celis est originẽ traxit: cũ a deo nõ a patre terreno cũ corꝑe generet̄. Sed h̄ qꝛ grãmaticoꝝ ꝑtes excedũt missa facio. Sancitũ scribit̄ ꝑ c: sicut ⁊ sanctum. Fundare est aliquid roborare ⁊ firmare: fundamẽta iacere: est structurã eiꝰ incboare: qꝺ nescientibꝰ aduertendũ est. De nostra etiã criminatione. rectius docui legendũ esse. de nostri etiã criminatiõe. In tumorẽ induruerũt: nõ recte exponit̄. i. idurauerũt. Dureo eñ ⁊ indureo absoluta sũt seu neutralia v̄ba fere passiuã significatõem bñtia. Est eñ durere ⁊ indurere durũ eẽ vel duruȝ fieri. sed duro ⁊ induro actiua sunt ⁊ significant durũ facere. Itaqꝫ dices lutum indurere: ⁊ solez indurare. Ne tñ molestus sim v̄bum non amplius addam.

Questus

Ortus

Oriundus

Patria

Fundare

Dureo

Indureo

Duro

Induro

¶ Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue. Hic incipit sextum metrum buius primi quod dicitur metrum gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. Est autem coriambus pes constans ex prima et vltima longa et duabus medijs breuibus. Unde primus pes buius metri est spondeus. secundus coriambus. tertiꝰ pyrricbus qui est pes constans ex duabus breuibus: ⁊ loco eius aliqñ ponitur

Sanctus Thomas

Liber primus Metrum sextum

Jambus qui constat ex prima breui et vltima longa. In hoc ergo metro philosophia probat dictum suum per exempla. dicit enim ꝙ Boetio pro nunc non conuenirent remedia fortia: sed alio tempore: probat ergo ꝙ omnia requirant tempus determinatum: et si fiant extra suum tempus non prosperantur. et hoc probat tribus exemplis. Secundo tangit tempora non permisceri que deus distinxit: ibi. Signa tempora. Primum exemplum est de semine: quod si seminatur in indebito tpe non ꝓfert fructum: vt si quis seminaret in iulio vel in augusto. vnde dicit sic in littera. Cum ꝓ quando graue sydus cancri illius signi iestuat. i. inardescit radijs phebi: idest solis tunc: idest in illo tempore q̄ credidit: idest commisit larga semina: idest copiosa semina sulcis: idest cauernis terre negantibus supple spē messis talis elusus. i. frustratus fide beneficio cereris: idest dee frugum pergat: idest accedat ad arbores quernas. i. quercuum ⁊ vescatur fructibus eorum Tunc ponit secundum exemplum de floribus quos homo frustra q̄rit tempore hyemali cum tempus eorum sit in vere. vnde dicit in littera. Tu lecturus: idest collectur⁹ violas nunꝙ̄ petas: idest accedas purpureum nemus: idest floridam siluam cum: idest quando camp⁹ stridens: idest sonans inhorruit: idest horribiliter apparuit seuis aquilonibus: idest crudelibus ventis hyemalibus. Tūc ponit tertium exemplum: et est de vuis que mature sunt i autumno et ideo frustra q̄rantur tempore v̄nali: vnde dicit. si libeat frui vuis

Tunc qui larga negantibus
Sulcis semina credidit
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Nunꝙ̄ purpureum nemus
Lecturus violas petas
Cum seuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Vernos stringere palmites
Vuis si libeat frui.
Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora proprijs
Aptans officijs deus

non queras auida: idest cupida manu stringere vernos palmites: idest vernales vites: bacch⁹ deus vini potius contulit sua munera: idest vuas autumno: idest tempore autumni. ¶ Nota
Cancer ꝙ sydus cancri dicitur graue: quia sole existente in cancro homines grauantur nimio calore: quo tempore non est seminandum: quia ad hoc ꝙ semen conualescat requiritur humor: qui calor solis feruido tempore resoluitur et euaporat. ¶ Nota s̄m fabulas cum pluto rapuerat
Ceres proserpinam mater eius Ceres querens ipsam in terris et non inueniens denegauit hominibus beneficium frugum: ⁊ tunc homines pergebant ad arbores quercuum et comedebāt glādes: ⁊ sic loquitur philosophia in littera. ¶ Nota de hoc ꝙ dicit stridens campus. dicit Hug. ꝙ strideo des. vel strido dis. est fortiter sonare vel dentes concutere vel frendere. ¶ Signat tpa ꝓprijs. Hic ōndit phia tpa nō ꝑmisceri q̄ deus distinxit dicens. Deus signat. i. ornat tēpora aptās ea ꝓprijs officijs nec ipse de⁹ patit̄ misceri vices. i. alternatiōes tēporū: ita ꝙ temp⁹ vni officio deputatū cōueniat alteri. quas vices tempoꝝ ipse coercuit: idest constrinxit: et addit sicut querens aliquo tempore non debito frustratur in querendo: sic illud qđ deserit certū ordinē ꝓcipiti: idest festina via illud non habet letos exitus: idest prosperum euentū: sic a simili si philosophia relicto debito tpe ministrasset Boe. fortē medicinā nō fuisset ꝓsperata in medicādo ipsum. ¶ Nota ꝙ per debitum ordinem res conseruantur in suo esse et in sui natura et quod deficit ab ordine etiam deficit abesse. vnde Boeti⁹ quarto huius. secūda prosa. Est em̄ qđ retinet ordinē seruatꝙ naturā: quod vero ab hoc deficit: esse qđ in sui natura situm est de

reliquit: propter quod debitus ordo in omnibus est obseruandus. vñ poeta. Est ordo summa limes sapientis iu arte. Ergo dicit philosophia: quod precipiti via. Nota omne agens in agē do debet prestituere sibi bonū finem. quia ratione boni finis agens meretur: et ratione mali finis demeretur. vnde poeta. Nō datur exemplo bona post primordia merces Cōgrua: sed rectus premia finis habet. Cum igitur inordinatio impediat bonitatē finis: ideo vitanda est.

Nec quas ipse coercuit
Misceri patitur vices
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem
Letos non habet exitus.

¶ Prosa sexta primi libri.

P Rimuz igitur patierisne me pauculis rogationibus statū tue mētis attingere atq; tētare: vt quis modus sit tue curationis intelligaz. Boe. Tu

Ascen. C Um phebi radijs. Oda hec est monocolos Eliconica dactylica. Monocolos q: omēs versus vnius metri sūt. Cōstant enī spondeo et duobus dactylis: sz q: vltima syllaba cōis est: et sepe longa recipit ī fine amphimacꝝ qui breuē īter duas lōgas habet. Est glyconica ab īuentore. dactylica ape de p̄dominātē. Probat phia nil recte fieri si intempestiue fiat: q̄ circa probatū dereliquit qd̓ supra dixit: nōdū tempus eē curādi boetiū firmioribus medicamentis. Omnia fere nota sūt. *Sulcus* Sulcus vñ verbū sulco as. are. est illa aptura quā vomer facit in terra aut nauis rostro suo in aqua: aut sile in sili. Terra aūt que vomit̃ seu porritur dicitur porca. *Porca* Notum est etiam infantulis sulcis non sulsis scribenduz esse in hoc textu licet multi errent. Elusus cereris fide idest quam habuit cereri. *Ceres* Ceres enim cum homines antea glandibus vescerentur colende terre modum inuenit et frumentum: vñ in principio georgicorum. Liber et alma ceres vestro si munere tellus. Caoniā pingui glandē mutauit arista: cꝑuis triptolemus aratrum apud quosdam inuenisse dicitur. Quia ergo iterum cogatur redire ad glandes: videtur deceptus fide quam habuit cereri frugem spondenti post sationem. Quernas arbores. Quedam adiectiua apud poetas pro necessitate: quedam pro concentu formantur: vt a corulo colurnus: a quercu quernus: a ficu ficulnus. Purpureum nemus. periphrasis est agri floridi seu herbarum floriferarum.

¶ Prosa sexta primi libri.

S. thomas P Rimuz igitur patieris. Hec est sexta et vltima prosa huius primi in qua philosophia inquirit causam radicalem infirmitatis Bo. ex quibusdam interrogationibus. Et primo philosophia captat beniuolentiam Boe. Secundo ponit suas interrogationes ibi. Tum illa. Dicit primo. anteꝙ adhibeam tibi remedia. ne pro nunquid pateris id est admittis me philosophiam primum pauculis rationibus id est interrogationibus attingere per cognitionem atq; tentare id est rimari statum id est dispositionem tue mentis vt intelligam id est cognoscaz quis sit modus curationis id est sanationis. vero pro sed ego Boe. inꝙ id est dixi tu philosophia rogato id est interrogato tuo arbitratu id est secundum tuam voluntatem que voles: vt pro sicut responsurum id est volentem respondere. ¶ Nota ꝙ philosophia more boni medici non solum scrutatur causas doloris per signa extrinseca sicut medici per vrinam et pulsuz quia hec signa quandoq; fallunt: sed etia zscrutatur causas doloris Boetij per responsionez ad questiones: et primo captat eius beniuolentiam reddendo ipsum attentum per hoc quod dicit pauculis rogationibus. ¶ Nota ꝙ infirmi habent naturalez impotentiaz nihil patiendi: ergo ex facili ɔturbātur nō solū p multas īterrogatōnes sz ex vna sola. Volēs g̃ phia mouē paucas q̄stiones Bo. p̄mo captat eiꝰ beniuolētiā. Tum illa. Hic phia ponit interrogatio

vero arbitratu inq̃ tuo q̃ voles vt responsurũ rogato. Phi. Tum illa. Hunccine inquit mundum temerariis agi fortuitisq̃ casibus putas? An nullũ credis ei inesse regimẽ rõnis? Boe. Atq̃ inq̃ nullo existimauerim mõ vt fortuita temeritate tam certa moueant. Verũ opi suo ɔditorẽ presidere deũ scio. nec vnq̃ fuerit dies qui me ab hac sentẽtie veritate depellat. Phi. Ita est inquit. Nam id etiã pauloãte cecinisti: hominesq̃ tm̃ diuine exortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris quin ratione regerentur nihil mouebare. Pape autẽ vehementer ãmiror: cur in tam salubri sententia locatus egrotes. Veruz altius perscrutemur nescio q̃d abesse cõiecto. Sed dic mihi qm̃ a deo mundũ re

nes. Secundo causas totius infirmitatis ex responsionibus Boe. recolligit. Tertio ostendit ipsz curabilez esse dando modum procedendi circa curationem eius. Secunda ibi. Quare plenissime vel egritudinis tue rationem ꝛc. tertia ibi. Sed sospitatis auctori. Primo philosophia querit de mundi gubernatione. secundo de circunstantiis gubernationis: ibi. Sed dic mihi. Adhuc diuiditur: quia primo phia querit. Scdo Boe. respondet. Tertio philsophia eius responsionem approbat dicens.

Ergo o Boeti putas hunc mundum agi id est regi temerariis q̃ pro et fortuitis casibus id est euentibus. an idest nunquid tu credis nullum regimen rationis id est prudentie diuine inesse ei mũdo: Ego Boetius inq̃ id est dixi Atqui id est certe non estimauerim id est putauerim vllo modo vt tam certa entia moueantur id est regantur fortuita temeritate idest improuisa: sed scio deuz conditorem id est creatorem presidere suo operi id est creationi. nec dies fuerit vnq̃ idest in aliquo tempore qui dies depellat id est remoueat me Boetium ab hac veritate sententie iam dicte Tunc philosophia approbans eius responsionem dicit. philosophia inquit id est dixit. ita est. nam tu cecinisti id est dixisti etiam illud pauloante id est in quinto metro huius primi: q̃ pro et tu deplorasti id est planxisti tantuz id est tantummodo ipsos homines esse exortes. i. carentes vel non participes diuine cure id est diuine prouidentie. namq̃ pro quia tu nihil mouebare id est dubitasti de ceteris supple creaturis quin regerentur ratione supple prouidentia diuina. autem pro sed: pape est interiectio ammirantis. ego ammiror vehementer q tu locatus idest positus in tam salubri sententia egrotes idest langueas. veruz pro sed nos perscrutemur altius idest profundius: ego nescio quid supple sit illud quod ego coniecto id est opinor abesse tibi quid id est aliquid. ¶ Nota q infirmitas Boetii partim fuit ex inordinata affectione. inquantum enim Boetius doluit de temporalium rerum amissione: et partim fuit ex falsa existimatione quantum ad duo. Existimabat enim malos homines esse felices et potentes. Secundo existimabat homines non regi a diuina prouidentia. ergo philosophia inquirit causam radicalem propter quam Boetius incidit in istas incommoditates. et quia radix totius morbi fuit ignorantia diuine gubernationis q̃tum ad homines: ideo primo querit de mundi gubernatione. ¶ Nota q Boetius innuit duas rationes q mundus regatur a deo. Primam ibi. Tam certa. que talis est. Ea que sunt certa et determinata non reguntur a casu et fortuna cum regimen talium sit incertum: sed entia huius mundi sunt certa quia a certis causis producta. Secundã rationem innuit ibi. Verum operi suo: que talis est. Causatum regitur a sua causa sed deus est causa mundi cum ab ipso dependeat celuz et tota natura: ergo ꝛc. ¶ Nota philosophia rationabiliter miratur q Boetius credens mundum regi a deo putabat homines non regi ab ipso: quia posset philosophia sic arguere. Deus regit mundum secundum te Boe. sed homines sunt principalis pars mundi sicut prius dixisti in metro. Operis tanti parsq̃ non vilis. ergo homines reguntur a deo. ¶ Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi. Philosophia querit de circunstantiis gubernationis mundi

secundo q: res gubernate diriguntur in suum finem: ideo secundo querit de fine rerum: et q̄a gubernatio dei s̄m rei veritatem etiam est apud homines: ideo tertio querit de cognitiōe hominis. secunda ibi. Sed dic mihi. tertia ibi. Sed hoc quoq;. Primo dicit. Sed o Bo. dic mihi philosophia quoniam non ambigis: id est non dubitas mundum regi: idest gubernari a deo etiam nunquid aduer tis: idest cognoscis quibus gubernaculis mundus regatur? Ego Boe.

gi non ambigis: quib⁹ etiā gubernaculis regatur aduertis? Boeti. Uix inq̄ rogatōis tue sētentiā nosco. nedū ad inquisita r̄ndere nequeā. Phi. Num inquit fefellit abesse aliqnid per qd velut hiante valli robore in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? ¶ Sed dic mihi meministi ne quis sit rerum finis: quove totius nature tendat intentio? Boe. Audieram inq̄: sed memoriam meror hebetauit. P. Atqui scis vnde cuncta processerint? Boeti. Noui inq̄ deumq; esse respōdi. Phi. Et qui fieri potest: vt principio cognito quis sit rerum finis ignores? Uerum hi perturbationum mores et ea valentia est: vt mouere quidem

inq̄: idest dixi. vix nosco sententiam: idest intellectum tue rogationis: idest tue interrogationis nedum: idest adhuc non queam: idest non possum respondere ad inq̄sita: idest interrogata sup. philosophia inquit: idest dixit non fefellit: idest non decepit me sup. philosophiam abesse: idest deficere tibi aliquid per quod velut hyante idest patente robore: idest firmitate valli. i. munitionis: mo:b⁹ p̄turbationum irrepserit: idest subintrauerit in tuum animum. q. d. nunquid enim verum fuerit quod predixi tibi aliquid abesse p̄ quem defectum dolor intrauit te sicut apertum ostium. ¶ Nota q̄ deus non regit mundum aliquibus gubernaculis extrinsecis: quia sic nō esset p̄ se sufficientissimus: sed regit ip̄m sua potētia q̄ attribuitur patri: sua sapientia que attribuit filio: sua pietate ⁊ clementia que attribuitur spirituisancto: ⁊ de h̄ patebit in scdo hui⁹. ¶ No. illō qd̄ aliq̄s hō vix intelligit aliq̄ modo intelligit lz cum difficultate. Ex hoc ergo q̄ Boetius dicit se vix intelligere interrogationē philosphie innuit se aliq̄ modo itelligere: tamen cum difficultate, p̄pter dolorem opprimentem rōnem: ⁊ iō respondere nō potuit. ¶ Nota qñ robur valli alicui⁹ munitionis hyat p̄pter aliquā rupturam in eo factam: tunc hostes ingrediuntur munitionem. sic a simili quando munitio rationis qua animus munitur tanq̄ vallum hyat, p̄pter defectum alicuius cognitionis: tūc necessario p̄turbationes affectū subintrant aīm. ¶ Sz dic mihi meministi ne. Hic phia q̄rit de cognitione finis rerum dicens. Dic mihi ne. i. an meministi. i. recorderis q̄s sit finis rerum sup. oīm: ve, p vel quo. i. ad quem finem intentio toti⁹ nature tendat. i. laboret. ego Boe. inq̄. i. dixi: audieram sup. olim sz meror idest perturbatio hebetauit: idest obscurauit memoriam: idest intellectum. Atqui, p certo scis vnde cuncta: idest omnia entia processerint: idest principium suum habuerint. ego Boe. inq̄ i. dixi noui q;, p et respondi deum esse principium oīm rerum. ⁊ dicit philosophia: qui. i. quomodo potest fieri hoc vt cognito: id est noto principio scilicet omnium rerum ignores: id est nescias quis sit finis rerum sup. omnium. verum pro sed hi mores perturbationum et ea valentia: id est vigor vel potestas perturbationum est vt quidem: id est certe possint mouere hominem loco: id est a stabilitate perfecte cognitionis: autem pro sed non possunt euellere supple radicitus q; pro et extirpare: id est eradicare sibi totum. ¶ Notandum philosophia consequenter et rationabiliter querit Boe. an cognoscat finem omnium rerum: quia finis est causa causarum. et est optimum cuius gratia alia fiunt: propter quod ignorato fine nihil perfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem. nam s̄m exigentiam finis cetera moderantur. ¶ Nota quando principium et finis concidunt in vnum sicut in circulo idem est principium et finis: tunc videtur mirabile q̄ tunc principium cognoscatur et finis ignoretur. cum ergo

Uix

Finis

loco hominem possint euellere autem sibique to-
tū extirpare non possunt. ¶ Sed hoc quoque re-
spondeas velim hominem ne te esse meministi?
Boe. Quid ni inq̄ meminerī? Phia. Quid igi-
tur hō sit poteris ne proferre? Boe. Hoccine in-
terrogas: an eē me sciam rōale aīal atque mor-
tale. Scio ⁊ id me esse confiteor. Phi. Et illa.
Nil te aliud esse nouisti? Boe. Nil. Phi. Iam
scio inquit morbi tui aliam vel maximam cau-
sam quid ipse sis nosse desiisti. ¶ Quare ple-
nissime vel egritudinis tue rationem vel adi-
tum reconciliande sospitatis inueni. Naz quo-
niam tui obliuione confunderis: et exulem te
⁊ expoliatū propriis bonis esse doluisti. Quo-
niam vero quis sit rerum finis ignoras: nequā

deus sit principium et finis omnium rerum: cognito ipso sub rōne principij videtur etiaz sub ratione finis. ꝙ aūt deus sit principiū omnium pz: q: ab ipso deriuatū est singulis esse ⁊ viuere primo celi ⁊ mundi. ꝙ aūt sit finis oīm patet: quia gratia eius omnia fiunt ⁊ ad ipsum ordinā-tur. nam in rebus constantibus ex arte ⁊ natura semper vilius est propter melius. deuz autez est optimum eorum que in natura sunt. Ex prohemio Metaphisice. ¶ Nota licet perturbati aliqualem cogitionem rerum ha-beant: tamen impediuntur ne p-fecte cognoscant. lz ergo Boeti-us aliqualiter cognouerit deum esse principium rerum: tamen q̄a turbatus fuit: perfecte naturā hu-ius principij non cognouit: et iō ignorauit ipsum esse finem reruz ¶ Nota ꝙ passio est motus parti-cule appetitiue sub fantasia boni ⁊ mali: ſm Eustratium scdo ethi-corum. ⁊ ibi sunt mores passionuz ꝙ possunt homies mouere a sta-bilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ipsum non possunt euel-lere ab omni cognitione. ¶ Sed hoc quoque respondeas velim. hic philosophia facit aliam iterroga-tionem de cognitione humāe na-ture dicens. Sz ego etiā velim tu respondeas. i. responsum des hoc idest ad hoc. ne pro nūquid tu me ministi: idest scis te esse hominez. Ego Boetius inq̄ idest dixi q̄d: idest propter quid non meminerī idest sciuerim. ⁊ querit vlteri⁹ phi-losophia. Igitur ne: idest nūquid poteris proferre: idest dicere q̄d sit homo: idest diffinitionem ho-minis. Respondet Boe. Nunq̄d philasophia tu interrogas me hoccine: idest hoc an. i. vtrum sciam me esse rationale atque ꝑ et mortale animal. ego Boetius scio et confiteor: idest fateor me esse hoc supple animal ratio-nale ⁊ mortale. Et illa supple philosophia dicit ne pro nunquid nihil nouisti te esse aliud q̄ a-nimal rationale mortale. dicit Boetius nihil supple philosophia inquit: idest dicit. Iam ego scio aliam causam supple q̄ ignorantiam diuine prouidentie vel maximam causam tui morbi et tu desiisti: idest cessasti nosse: idest noscere quid sis. ¶ Nota licet homo sit mortale ſm corp⁹ non tamen ſm animam intellectiuam que est dignior pars hominis. Et quia Boetius dixit se esse nihil aliud q̄ animal rationale et mortale: ideo non quesiuit nisi bona mortalia de quo-rum bonorum amissione doluit non curans partem immortalem scilicet animam rationalez cuius debuit appetere bona immortalia: ideo philosophia dicit ꝙ Boetins se non nouerit. ¶ Nota ꝙ causa maxima morbi hominis est seipsum ignorare: quia dicit Boetius secūdo hu-ius prosa quinta ꝙ conditio humane nature est cum sese cognoscat ꝙ ceteras res excellat. cū autem nosse se desierint eadem natura infra bestiam redigatur in nam ceteris animantibus se-se ignorare naturaliter est hominibus vero vicio venit. ⁊ dicit Themistius super de aīa. Quid turpius est anime cum sit et aliorum cognoscitiua q̄ si suiipsius est ignara. Animam seipsam ignorans quomodo de aliis fida putabitur cognoscitiua: quasi diceret nullo modo. ¶ Quare plenissime. Hic philosophia ex dictis Boetij recolligit omnes causas totius īfirmitatis ei⁹ dicens. Quare pro igitur ego philosophia inueni plenissime et perfectissime rationem: idest causam tue egritudinis: idest infirmitatis: vel inueni aditum idest accessum reconciliande so-

Seipsum ignorare

spitatis id est recuperande sanitatis tue. quod declarat. Nam pro quia quoniam tu confunderis idest confusus es obliuione id est ignorantia tuijpsius: tu doluisti te esse exulem qꝫ pro et expoliatum id est priuatum proprijs bonis id est diuitijs: quoniam pro quia tu ignoras id est nescis quis sit finis omnium: tu arbitraris idest putas neqꝫ id est malos atqꝫ pro et nepharios idest iniquos homines esse potentes qꝫ pro et felices. Quoniam pro quia tu oblitus es

homines atqꝫ nepharios potētes felicesqꝫ arbitraris. Quū vero quib⁹ gubernaculis mundus regatur oblitus es: has fortunaruz vices estimas sine rectore fluitare: magne n̄ ad morbū modo verū ad īteritū quoqꝫ cause. ¶ Sz sospitatis auctori grates: ꝙ te nōdū totū natura destituit. Habemus maximuz tue fomitem salutis veraz de mundi gubernatione sententiā ꝙ eā non casuuz temeritati: sed diuine rationi subditā credis. Nihil igitur pertimescas. Jaz tibi ex hac minima certe scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniā firmiorib⁹ remedijs nonduz tempus est vti: et eam mētium constat esse naturam: vt quotiens abiecerint veras: falsis opinionibus induantur: ex quibus

quibus gubernaculis idest regiminibus ipse mundus regatur: tu estimas id est opinaris res id ē istas alternationes fortunarum id est rerum fortuitarum fluitare id est vagari sine rectore: iste sunt magne cause non modo idest nō solum ad morbum verum pro sed sunt ad interitum idest ad mortez vel ad perditionem anime. ¶ Nota homo seipsum ignorans extra limites recte rationis positus est et talis dicitur exul vt prius visuz est. ¶ Nota homo seipsum ignorarans tantum se estimando esse mortalem dolet de amissione rerum mortalium. ergo dicit philosophia: quia tu obliuione confunderis: exulem te: et expoliatum proprijs bonis doluisti.

¶ No. ex assecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potens vel impotens ex quarto huius. quia ergo Boe. ignorauit vltimum finem rerum: ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boe. ignorauit quibus gubernaculis mundus regeretur: ideo ignorauit ꝙ deus sua bonitate omnia disponeret: et ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore. ¶ Sed sospitatis auctori grates. Hic philosophia ostendit Boetium esse curabilem dando modum procedendi circa curationem eius dicens. Tu des grates auctori sospitatis id est sanitatis: ꝙ nondum id est non adhuc natura id est vigor naturalis: destituit id est deseruit te totum id est totaliter. nos philosophia habemus maximum fomitem id est radicez tue salutis id est sanitatis scilicet veram sententiam id est intellectum de mundi gubernatione: ꝙ tu credis eam scilicet gubernationem non esse subditam id est subiectam temeritati casuū supple fortuitoruz sed diuine rationi: igitur nihil pertimescas. iam tibi boetio: ex hac minima scintillula id est parua veritate illuxerit vitalis calor id est ardor mere veritatis animam viuificans. Tunc dat modum procedendi circa curationem eius dicens. Sed quoniam pro quia nondum id est non adhuc est tempus firmioribus remedijs vti: et constat id est manifestum est eam esse naturam mentium: vt quotiens abiecerint veras opiniones: induantur id est inuoluantur falsis opiniōib⁹ et qb⁹ falsis opiniōib⁹ caligo. i. obscuritas pturbationū. i. passionū orta id est creata confundit illuz veruz intuituz id est cognitionez mentis. ego supple philosophia tentabo attenuare id est remouere paulisper id est modicum hanc caliginem leuibus id est facilibus qꝫ pro et mediocribus fomentis id est medicinis: vt dimotis id est remotis tenebris fallatium affectionum id est falsarum opinionum vel passionum: possis cognoscere id est intelligere splendorem id est claritatem vere lucis id est lucide veritatis. ¶ Nota sicut in morbo corporali vigente pncipali mēbro puta corde potest per medicinas introduci sanitas

aliјs membris. sed naturali calore destituente ipsuz cor frustratur spe sanitatis. sic in morbo spirituali manente in Boetio cognitione illius principiј ꝙ deus gubernet mundum: potest prouocari salus quãtũ ad errorem in aliјs. ergo dicit philosophia quasi congratulando Boetio. Debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota quando intellectus abiјcit veram opinionem statim afficit falsa opinione: q₂ intellectus nõ abiјcit verã opinionẽ nisi ꝓpt aliquã persuasionẽ per cõtrariũ: nihil autez cõtrariat vero nisi falsuz: iõ intellectus nõ põt abiјcere verum nisi accipiẽdo falsuz. ¶ Nota tenebre affectionũ impediũt rectũ iudiciũ: q₂ tristitia stupefacit et corrũpit naturã: ex ethicis. sed amor et odiũ ꝑuertũt iudicium ꝺm Ptholomeum in centilogio. Ire et concupiscentie venereoꝝ maxime transmutant corpus et quibusdam iusaniјs inficiunt: septimo ethicor uin. Impedit ira animum ne possit cernere verum. ꝺm catonem.

orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitũ. Hanc paulisper leuibus mediocribusq₃ fomentis attenuare tentabo: vt dimotis fallacium affectionum tenebris: splendorẽ vere lucis possis agnoscere.

Ascen. PRimũ igit ₇c. In hac vltima prosa ꝑ iterrogatiũculas animi egritudinẽ vestigat. Credo aũt potius legendũ eẽ in futuro tpe. patieris ꝙ in p̃nti pateris. Exortes. i. extra sortẽ: q₂ tñ post x nõ solet poni l lr̃a: scriptũ iuenit exortes pro esortes. Coniecto frequẽtatiuũ a cõiјcio.
Nedum Nedũ ad inquisita respondere nequeã. De elegantia hui⁹ dictionis. Nedũ: laurẽtius vallen̄. subtilissime disquirit. dicitq₃ differre ab illis ꝑticulis. Nõ solũ nõ tm̃: et nõ mõ: ꝙ loquendo ꝑ nedũ affirmatiue id qđ maioris ponderis est preponit: et negatiue qđ minoris: vt funderẽ pro te sanguinẽ nedũ pecuniã tibi crederẽ. Negatiue sic. Non perderẽ pro te obulũ nedũ sãguinẽ: Contrario mõ loquendũ ẽ ꝑ illa tria alia. Non solum ₇c. Quapropt nõ videt ad vnguem obseruata hic ea elegãtia. loquit em̃ negatiue: licet quidã mẽdaces codices habeant queã pro nequeã: inuertentes penitus sententiã. Ordo em̃ est. Nedũ
Inquisita i. nõ tm̃ nequeã respondere ad inquisita: sed vix nosco sententiã rogationis tue. Inquisita et inquisitiones vident dr̃e vt institura et istitutiones. Nã sicut istituta sũt mores aut doctrine que istituũt ₇ istitutiones sũt libri q̃bus istituũt: Sic inquisita sũt ea q̃ inquirimus inquisiti-
Altuz ones quas galli enquestas vocãt: sũt actiones quibus inquirimus vt notũ est. Ne illud autẽ
Profunduz pretermittã. vbi dicit. Altius ꝑscrutem̃. Altũ et profundũ vni rei cõueniũt. Nã altũ ẽ quicq̃d eleuatũ et celsũ est: profundũ aũt quod procul a fundo qui i imo est: quia ergo celũ ẽ eleuatũ a terra et celsũ ideo vocat altũ: q₂ vero longe ẽ a fundo seu a cẽtro terre ideo dicit profundũ. sic supficies aquarũ maius ẽ profunda q₂ procul a fundo: et alta: q₂ iter fundũ et ipam magna ẽ distãtia: et respectu fundi ẽ multũ eleuata. Qui ergo alte rem prospicit oportet vt longe sit eleuatus a fũdo eius et ita prospicit profunde. Refert tñ an dicas video rẽ altã: et video rẽ alte vel altius. q₂ priori mõ rẽ eleuatã significas: secũdo teipsũ. hec dico eo ꝙ qui virtutẽ vocabulorũ ignorãt putãt celũ ꝑ vsurpationẽ ꝓfũdũ dici: et mare altũ: cũ vtrũq₃ proprie dicat q̃uis sub respectu quodã. Et qui fieri põt. Nõ dices i hac significatione: quid fieri põt: s₃ qui. i. quõ. Vt terẽtius. Qui scis eos discordare inter se. Nosse desiјsti. a desino desini ꝑ sincopã fit desiј
Desiјsti desiјsti. Nõ dicat desisti propt ifinitiuũ vbi ipsonalis a desisto. Fluitare frequentatiuũ ad pla
fluitare citũ formatũ. Nã ꝑ regulã a fluo fluxi fluxũ fieret fluxare et inde q₂ melius sonat fluxitare: qđ nescio an hic positũ sit et vt alia multa deprauatũ sepe vt alibi legit. Sed sospitatis autori grates. poeticũ vocabulũ. Nã orator potius gratias dixerit. Est aũt eclipsis: q₂ subitelligẽ-
Locutio minus latina dum reliquit verbũ ago aut debeo: aut sint. Tempus est vti. Greca est locutio: h̃ est imitatio grecorũ i cõstruendo. Nã latine hui⁹. substãtiuis tempus. oportunitas. occasio. amor. sitis desideriũ. gerũdia in di dam⁹ nõ ifinitiuũ modũ. vt dicit Serui⁹ secũdo eneiđ. vbi cõsilem locutionẽ facit virgilius dicẽs. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Pro eo qđ ẽ amor cognoscendi. et hic tempus ẽ vti pro eo qđ ẽ tẽpus ẽ vtendi. Et eã mẽtiũ constat eẽ naturã vt quotiens obiecerit veras ₇c. frustra imo iepte hic quidã addiderũt mẽtes: dicentes: vt quotiens abiecerũt mẽtes veras ₇c. Licet em̃ vt grãmatice loquar suppositũ illius verbi abiecerit sit ille ntũs p̃lis mẽtes; nõ tñ põt apte repeti; sicut nec hic. ea est natura ꝑfidorũ hominũ: vt

cũ maximã fidẽ habeas maxie decipiat: repetendũ est. maxie pfidi homies decipiũt: sz nota mittamus. ¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris ꝛc. Hic incipit septimum et vltimum metrum huius primi quod S. thomas
vocatur metrum adonicum ad inuentore: dimetrum a numero pedum: dactilicum a pede predominante in quo metro philosophia probat per exempla qđ

¶ Metrũ septimũ primi libri.

Nubibus atris Condita nullum
Fundere possunt Sydera lumen.
Si mare voluens Turbidus auster
Misceat estum Vitrea dudum
Parqꝫ serenis Vnda diebus
Mox resoluto Sordida sceno
Visibus obstat. ¶ Quiqꝫ vagatur
Montibus altis Defluus amnis
Sepe resistit: Rupe soluti
Obice saxi. ¶ Tu quoqꝫ si vis

dicit. dicit eniz philosophia ꝙ caligo perturbationum impedit intuitum veritatis: hoc primo probat philosophia tribus exemplis. secundo hortatur nos ad fugam perturbationum: ibi. Tu quoqꝫ si vis. prima in tres secundum tria exempla patebunt. Dicit primo. Sydera condita id est abscondita atris nubibus id est obscuris nubibus nullum lumen possunt fundere ad illuminandum terraz. tunc ponit secundum exemplum Si turbidus auster id est obscurꝰ ventus voluens id est mouẽs mare misceat id est commisceat cum sceno quod est in fundo estuz maris id est feruorem: tunc vnda maris dudum id est prius vitrea id ẽ transparens ad modum vitri par id est similis serenis idest claris diebus mox id est statim supple. illa aqua facta sordida per flatum venti resoluto sceno id est eleuato luto obstat idest resistit visibus id est oculis non potentibus penetrare vndas maris. Tunc ponit tertium exemplum. Amnis id est fluuius qui de altis montibus vagatur idest discurrit: ille sepe resistit id est reflectitur obice id est obiectione soluti saxi idest rupti lapidis rupe idest de monte. ¶ No. similitudo quam pretẽdit philosophia est ista. Sicut sydera consueta nobis lucere et terram illuminare cessant hec facere propter interpositionem nubium obscurarum: sic intellectus ꝛ ratio que lucent et illuminant hominem in cognitione veritatis impediuntur caligine perturbationum. ¶ Nota ꝙ similitudo secundi exempli in hoc consistit. sicut aqua maris manente clara ad modum vitri visus potest eam penetrare et videre que sunt sub aqua: sed si turbatur illa per ventum tunc obstat visui. sic animus hominis quietus non impedit iudicium rationis: sed si moueatur et turbetur affectione temporalium statim obsistit rationi impediens iudicium. ¶ Nota similitudo tertij exempli talis est. Sicut aqua currens de altis montibus libere recto tramite procedit: et per obstaculum lapidis qui resoluitur de monte impeditur ne recte procedat. sic ratio libera non impedita recte iudicat. si autem ratio afficitur motibus affectuum: impeditur in iudicio et veritatis cognitione. ¶ Nota ꝙ rupes est moles lapidea siue mons lapideus: sed saxum est pars resoluta a rupe idest a monte. ¶ Tu qꝫ si vis. Hic philosophia hortatur ad fugam perturbationum siue affectionum animi dicens. Si tu vis cernere idest videre vel iudicare verum idest veritatem claro lumine idest vera cognitione: et si vis etiam carpere idest attingere callem idest viam veritatis recto tramite idest processu rationis: tunc tu pelle idest repelle gaudia supple que sunt de bonis presẽtibus: et pelle idest remoue a te timorem supple de futuro malo: qꝫ pro et tu fugato spem supple que est de bona fortuna: nec etiam assit dolor supple qui est de presenti amissione bonorum supple: que mens est nubila idest obscura vel operta qꝫ pro et vincta idest ligata frenis idest ligaminibus: vbi id ẽ in qua mẽte est supple predicta regnãt idest dominantur scilicet gaudium de presentibus bonis. timor de futuro malo. spes de futuro bono. dolor de presenti malo. ¶ Nota sicut prius tactum est: affectio est motus particule sensitiue sub fantasia boni vel mali animum afficiens et rectum rationis iudicium impediens. Et sunt quattuor affectiones tales principales ad Affectio

quas omnes alie reducuntur scilicet gaudium: spes: timor: et dolor: quarum sufficientia sic accipitur. Omnis passio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter. vel respectu boni presentis: sic est gaudium qd est de presenti bono. Si est respectu boni absentis: sic est spes que est de futuro bono. Si autem passio est respectu mali hoc dupliciter. vel respectu mali presentis: sic est dolor qui est de presenti malo. si est respectu mali absentis est timor qui est de futuro malo. ¶ Nota q
Passio iste passiones non sunt pellende vt non sint in animo hominis qz vix inuenitur homo sine ipsis: sed sic sunt pellende vt non dominentur in homine. Unde sedare homini passiones vt non dominentur est hominis virtuosi: quia virtus cōsistit in moderatione passionum. Si autem regnant et dominentur in homine: tunc impediūt iudicium rationis propter qd dic Eustratius super libro ethicorum. oportet reluctari contra passiōes sensitiuas: que si preualuerint impediunt vires anime. ¶ Nota iste

Lumine claro Cernere verum:
Tramite recto Carpere callem:
Gaudia pelle: Pelle timorem:
Spemqz fugato: Nec dolor assit:
Nubila mens est Uinctaqz frenis
Hec vbi regnant.

¶ Explicit liber prim⁹ Boetij de consolatōe.
¶ Sequitur scđs. Loquitur primo boe.

passiones et affectiones si ordinantur ad terrena tunc sunt nociue. attamen possunt esse meritorie et virtuose si fuerint ad debitos fines ordinate. Unde Ricardus in libro. xij. patriarcharum dicit. Ordinatum et verum gaudiū tunc habemus quando de veris et eternis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quia scriptum est. Initium sapientie timor domini. Etiam idem Richardus dicit. Prima virtutum proles sine qua ceteras haberi non potest est timor dei. Item spes vt dicit idem Richardus efficitur ordinata si de indulgentia venie generatur. vnde dicit. Uere et absqz dubio q̄to quis frequentius q̄toqz vehementius de suo interno reatu dolore afficitur: tanto certior tantoqz securior per spem de indulgentia venie efficitur. Similiter dolor est virtuosus quando fit ad deplangendum culpam. Unde Richardus. Quanto quis vehementius metuit penam quam meruit: tanto acerbius plangit culpam quam fecit.

Ascen. Ubibus atris. Oda est monocolos adonica. duobus tantum pedibus constans dactylo et spondeo. In ea naturalibus exemplis probat philosophia obstacula esse remouenda priusq̄ effectus inducatur. Concluditqz ab eo qui vera mentis luce fruiuelit secludendas esse tenebras idest affectiones quas et passiones vocant. Suntqz quattuor principales. Gaudium immoderatum de bono presenti. Gaudemus autem nostris. Gratulamur alienis. Dolor de malo presenti. Spes de bono futuro: et timor de malo. Nihil hic obscu
Amnis defluus rum: legendum tamen scias. Defluus amnis: non defluens annis propter versum. Dicitur autem amnis ab am qd est circum et no nas: quia nat circum agros. Non enim est fluuius perennis idest totum annum durans sed ex ymbribus aut solutis niuibus subito inundans et paulo post arens. Unde dicit. quiqz vagatur ꝛc. Ordo autem est q pro et amnis idest fluuius subito natus defluus idest deorsum fluens de altis montibus qui vagatur idest circunfertur querendo alueum. nam nondum habet: resistit sepe idest secundum priorem commentarium restat et sistitur. vel resistit visibus ne aqua visu penetretur. et hoc obice id est obiectione saxi soluti. i. abrupti vel detracti rupe id est a rupe hoc est extremitate montis saxosi: que dicitur
Rupes rupes eo q partim abrupta sit: vel ab ymbribus vel a ventis vel a mari. Obex quia ab obijci-
Obex endo dicitur deberet scribi obiex: vnde primam producit: quam si diceretur obex corriperet:
Trames obtinuit tamen scribentium multitudo vt obex scribatur: manente semper prima longa. Tra
Callis mes dicitur via recta que nos transmittit. vnde trama illud filuz qd transmittitur per stramē
Semita Callis ē via īdurata q̄ callū īduxit. Semita est q̄si semi ita. i. dimidium iter. Nam ita pro iti-

nere aliquando reperitur. Carpere est particulatim rem decerpere ⁊ diminuere: sicut lanam carpunt pectine: flores ⁊ poma summis digitulis. famam hominis occultis morsibus. et viã crebris ⁊ firmis passibus. Proprie autem equus fortis viam carpit dum vngulis dilacerat et dispergit: vnde qui firmiter ⁊ audacter ingrediuntur viam carpunt: vnde est illud virgilianũ in disticho de balista latrone. Nocte dieqꝫ tuum carpe viator iter. Hec sunt que ad primum librum annotanda duximus. Carpere

¶ Prosa prima libri secundi.

Ost hec paulisper obticuit: atqꝫ vbi attentionẽ meã modesta taciturnitate collegit: sic exorsa est Phi. Si penitus egritudinis tue causas habitumqꝫ cognoui: fortune prioris affectu desiderioqꝫ tabescis: ea tãtũ animi tui statum (sicuti tibi fingis) mutata peruertit. ¶ Intelligo multiformes illius ꝓdigij fucos.

¶ Prosa prima scđi libri

Ost hec paulisper. Hic est secundꝰ liber Bo. de consolatione phie q̃ continuatur ad librũ precedentem ĩ hũc modnm. Postq̃ philosophia ĩ primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis Boet. in hoc secundo procedit ad eius curationem. Primo adhibẽdo sibi remedia leuia. Secundo remedia validiora in libris consequentibus. hunc enim modum medicãdi philosophia promisit Boetio. Et diuiditur iste liber in. xvi. partes: quia octo sunt prose et octo metra huius secundi. partes in ꝓcessu patebunt. quid aũt in qualibet parte agatur simil'r videbitur. Prima prosa diuidit'. Primo ostendit Boe. quid phia egerit post predicta ⁊ resumit vnam causam doloris Boe. Secundo phia ponit quendam effectum fortune. Tertio excusat se de quodam. Quarto tãgit opportunitatem medendi Boe. Quinto procedit ad leuia medicamenta eius. secunda ibi. Intelligo. tertia ibi. Sed vt arbitror. quarta ibi. Sed tp̃s est. quinta ibi. Quid est igit' o Boe. primo dicit. Post hec que dicta sunt phia obticuit. i. tacuit paulisper. i. modicum: atqꝫ pro ⁊ vbi. i. postq̃ collegit. i. intellexit meam attentionem. i. diligentiam modesta taciturnitate. i. temperato silentio: exorsa est. i. incepit loqui sic: idest taliter. si pro quia ego cognoui causas: idest rationes radicales qꝫ pro et habitum. i. dispositionem tue egritudinis. i. infirmitatis: tu Boe. tabescis: idest tristaris affectu qꝫ pro et desiderio prioris fortune que fuit tibi prospera: ea fortuna mutata. i. variata apud te peruertit. i. mutauit statum. i. dispositionem tui animi. i. tue mentis sicuti tu tibi fingis. ¶ Nota q̃ phia post predicta obticuit vt Boe. magis animo deliberato verba phie colligere posset ⁊ sibi responderet: quia sm̃ Sene. in prouerbijs. Deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberandum est diu quicquid faciendum est semel. Discute quid audias ꝓba quid credas. et ideo phia obticuit tanq̃ lassata ex questionibus prius motis. vnde Seneca li. de virtutibus cardinalibus. Non semper in actu sis: sed interdum animo tuo requiem dato vt requies illa sit plena sapientia et virtute. ¶ Nota de hoc q̃ dicit taciturnitate: duplex est taciturnitas: quedam moderata: alia superflua. Moderata taciturnitas est quando tacet' cũ tacendum est. de qua loquitur Sene. in prouerbijs dicens. Tene semper vocis ⁊ silentij temperamentum: tñ in hoc libentius te incumbe vt libentiꝰ audias q̃ loquaris. qui enim nescit tacere nescit loqui. Superflua taciturnitas est quando tacetnr cum loquenduꝫ est. de q̃ poeta. nã nimiũ tacuisse nocet. ¶ No. q̃ Boe. in statu miserie non erat magnanimꝰ: quia habuit animũ peruersum fortuna. Magnanimꝰ eñi est qui ꝯtra difformes insultus fortune vnanimi mẽtis cõstantia militat: sm̃ Alb. sup. i. li. ethi. ⁊ Se. ꝓma ep'la ad Lu. dicit. Primũ argumentũ ꝯposite mẽtis existimo posse ꝯsistere ⁊ secũ morari. ¶ No. q̃ phia dicit fortunã esse mutataꝫ circa Boe. sicut ipe fingit. hoc dicẽte ꝓ tanto q: sm̃ rei veritatẽ fortuna nõ erat circa ip̃m mutata sicut phia infra ꝓbabit. ¶ Intelligo multi. Hic phia ponit effectũ fortune di. ego ĩtelligo. i. cognosco multiformes fucos. i. deceptões illius ꝓdigij. i. fortune: ⁊ eousqꝫ. i. tãdiu scꝫ ipa fortuna exercet blandissimam familiaritatẽ cum his quos nititur. i. laborat eludere. i. decipere:

Sanctus Thomas

Taciturnitatis bona

Taciturnitas duplex

Magnanimus

Fortuna

dum.i.donec confundat.i.eneruat intolerabili dolore eos quos fortuna insperata.i.sine spe reliquerit.i.dimiserit.cui⁹ scʒ fortune si tu Boe.reminiscare.i.recorderis naturam mores ac ꝑ etiam meritum.i.dignitatem: nec etiam cognosces te Boe.in ea fortuna habuisse aliqd pul

Prodigiuʒ

crum nec amisisse: ꝛ per ꝯsequens de amissione eius nihil est dolendum. ¶ Nota ꝙ ꝑdigium est miraculum ꝑter solitum cursum nature ꝑueniens: ꝛ dicitur prodigiū quasi porro ꝑducens

et eousqꝫ cū his quos eludere nititur blandissimā familiaritatē exercet: dū intolerabili dolore cōfundat eos quos īsperata reliquerit. Cuius si naturā: mores: ac meritū remiscare: nec habuisse te in ea pulcrū aliquid nec amisisse cognosces. ¶ Sʒ vt arbitror: haud multū tibi hec in memoriā reuocare laborauerī. Solebas em̄ ꝑñtē quoqꝫ et blandientē virilib⁹ īcessere verbis: eāqꝫ de nostro auditu ꝑlatis insectabare sentētijs. Verū oīs subita mutatio rerū nō sine quodā quasi cōflictu cōtingit aīoꝝ. Sic factū ē vt tu qꝫ paulisper a tua trāquillitate discesseris. ¶ Sʒ tp̄s ē nūc haurire te aliqd ac degustare molle atqꝫ iocūdū: qđ ad īteriora trāsmissuʒ

hoīes in admiratione. vl' ꝫ Hugo. ꝑdigium est monstrū ad vastādum paratū. ꝛ dr̄ a ꝑdigogis. qđ ē vasto stas: fortuna aūt potest dici ꝑdigium: primo q: ducit homies in admirationem eo ꝙ bonis mala ꝛ malis bona tribuit. vel dicit̄ ꝑdigiuʒ scđo mō q: vastat animū hoīs. ꝑspera em̄ fortuna vastat animum homis ꝑ nimiam sollicitudinem: aduersa per nimiam desolationem.

Fucus

¶ Nota fucus in vna significatione dr̄ color supposit⁹ naturali colori: ꝛ ponit̄ pro deceptione q: talis color decipit visuʒ cum facit mulierē difformē apparere pulcrā.

Fortune frans

¶ Nota ꝙ fortūa sua familiaritate decipit hoīem ꝛ confundit: q: dicit Sene. in li. de consolatione filij helie. Neminem aduersa fortuna cōminuit nisi queʒ secunda decepit: ꝛ dicit in ꝓuerbijs. fortuna quem nimium fouet hunc stultum facit. fortuna nulli sel' obesse ꝯtenta ē. fortūa vitrea est. dū splendʒ frangit̄. Et. iij. epistola di. Neminem eo fortuna ꝓuerit vt non tantū illi minaretur quantū ꝑmiserat. noli huius tranquillitati cōfidere. memēto ꝙ mare euertit̄ ꝛ eodem die vbi luserūt nauigia absorbent̄. ¶ Sed vt arbitror haud. Hic phia excusat se de quodā dicens. Sed vt ego phia arbitror.i.opinor haud multū.i.non multū laborauerim reuocare.i.reducere tibi hec sup. predicta de morib⁹ fortune in memoriā. em̄ ꝓ q: tu solebas.i.cōsuet⁹ fuisti presentē.i. astantē fortunā qꝫ ꝓ ꝛ blandientē.i.applaudentē incessere.i.arguere virilibus.i.asperis v̄bis qꝫ ꝓ ꝛ insectabare.i.perseq̄baris eā fortunā de nr̄o auditu.i.de nr̄a informatiōe ꝑlatis.i.pronunciatis sentētijs. verū ꝓ sed oīs subita.i.festina mutatio non ꝯtingit.i.aduenit sine quodā ꝯflictu.i.turbatione animoꝝ sic.i.taliter factū est.s.de te vt tu discesseris paulisper.i.modicuʒ a tua tranq̄llitate.i.a tue mentis q̄ete.

Sapiens

¶ No. ꝙ sapiētis ꝛ magnanimi est ꝯ fortunā constāter militare ꝛ nō pusillo aīo succumbere. vñ Sene. li. de clemētia di. O magnos viros q̄ maligne fortune succumbere nesciunt et aduersas res sue virtutis experimenta faciunt. Nam ꝫ Aristotelem primo Ethicorum. Sapiens scit bene ferre fortunam: quia habet se sine vituperio sicut tetragonū. corpus enim tetragonum quocunqꝫ proijcitur firmiter stat: sic animus sapientis constans permanet quacunqꝫ fortuna eminente.

Quies animi

¶ No. ꝙ quies animi fit per sedationem passionum que causatur ex ordinatione rationis cum deliberatione: sed subite mutationes ꝑueniunt deliberationem rationis: ideo mutant et turbant animum propter quod dicit Philosophia. omnis subita mutatio rerum non contingit sine conflictu animorum. ¶ Sed temp⁹ est te haurire aliquid. Hic philosophia tangit oportunitatem medendi ipsum Boet. dicens Sed tempus est idest instat te Boet. haurire: idest recipere ac pro etiam degustare aliquid molle: idest facile atqꝫ pro et iocundum.i.delectabile: qđ leue vel delectabile transmissum ad īteriora.s.tui animi fecerit viā validioribus haustibus.i.fortioribus remedijs. igitur ꝓ ergo

Liber secundus Prosa prima.

suadela.i.persuasio rhetorice dulcedinis.i.rhetorici ornatus assit.i.sit presens:que rhetorica procedit tantum.i.solummodo tunc recto calle.i.recta via non deserit.i.relinquit nostra instituta.i.documenta. Cumque hac.i.rhetorica:musica.i.ars metrica vernula.i.famula nostri laris.i.nostre domus scilicet assit:et succinat id est cantet nunc.i.aliquando leuiores modos id est faciliores versus:et nunc id est aliquando grauiores.i.difficiliores. ¶ Nota quod philosophia

Deest dum idest quādo

validioribus haustibus quidem viam fecerit. Assit igitur rhetorice suadela dulcedinis:q̄ tunc tantū calle recto ꝓcedit dū nostra instituta nō deserit. Cūque hac musica laris nostri vernula nunc leuiores nūc grauiores modos succinat ¶ Quid est igitur o homo qd̄ te in mestitiam luctūque deiecit? Nouū credo aliquid inusitatūque vidisti. Tu si fortunā putas erga te eē mutatā: erras. Hi semper eius mores sunt:ista natura. Seruauit circa te ꝓpriam potius in ipsa sui mutabilitate ꝯstātiā. Talis erat cū tibi blādiebatur cū tibi false illecebris felicitatis alluderet: dep

inuitat duas scientias ad curationem Boe.scilicet rhetoricam et musicam. Rhetoricam inuitat ratione prose in qua vtitur rationibus persuasiuis rhetoricis coloribus adornatis. Musicam inuitat propter metrum.nam sicut in musica vtimur arsi et thesi idest concordi eleuatione et depressione vocis:sic similiter in metro vtimur eleuatione quando producte syllabe leuantur:et vtimur depressione quando breues syllabe deprimuntur quadam concordia proportionali. ¶ Nota dicit Tul. in proemio rhetorice sue veteris quod eloquentia sine sapientia plerumque obesse potest:nunquam autem prodesse. Cum igitur rhetorica tunc procedit recto calle quando nō deserit nostra instituta q̄ sunt instituta et documenta sapientie ¶ Quid ē igitur o homo. Hic philosophia adhibet Bo. leuia medicamēta. Ubi nota quod leuia medicamenta siue remedia dicuntur rationes sumpte secundum communem vsum hominum:persuadentes non esse dolendū de aduersitate fortune. Remedia autem validiora sunt rationes que sunt contra communem opinionem hominum:ostendentes quid sit summum bonum et in quo consistat:et quomodo ad ipsum perueniatur:et quod mali sunt impotentes et boni potentes et similia. Primo ergo ostendit philosophia non esse dolendum de fortuna quia fuerat propriam naturam circa ipsum: et hoc ostendit quinque rationibus persuasiuis. secundā ponit ibi. Si probas. tertiam ibi. An vero: quartam ibi. Quod si nec. quintam ibi. Postremo etc. Prima ratio talis est. Nullus in mesticiam et luctum deijcitur nisi propter aliquid nouum vel inusitatum contingens circa ipsum:sed mutatio fortune non est aliquid nouum vel inusitatum:ergo eius mutatio nullum debet deijcere in dolorem. dicit ergo in littera. Igitur o homo idest tu Boe. quid est illud quod deiecit id est prostrauit te in mesticiam que ꝑ et luctum. ego philosophia credo quod tu Boe. vidisti aliquid nouum que ꝑ et inusitatum idest inconsuetum supple contingere circa te Boe. si putas idest existimas ipsam fortunam mutatam idest peruersam a sua natura erga id est circa te erras idest false estimas:quia hi semper sunt eius mores. ista est natura eius quod nunc sit aduersa:nunc prospera. ista fortuna seruauit circa te potius propriam constantiam in ipsa sui mutabilitate:quia mutatio fortune est sua constantia. talis enim erat scilicet mutabilis cum tibi blandiebatur idest adulabatur. cum tibi alluderet illecebris idest delectationibus false felicitatis id est prosperitatis. tu deprehendisti idest cognouisti ambiguos vultus id est dubias facies ceci numinis idest cece dee fortune: que scilicet fortuna adhuc velat idest occultat sese idest seipsam alijs supple hominibus:tamen applaudendo eis prosperitate: ipsa tibi tota innotuit idest manifesta est prorsus id est omnino scilicet prosperitate et aduersitate. ¶ Nota quod illecebra bre. est delectatio carnalis illicita hominem alliciens:licet inueniatur pro quacunque alia delectatione. ¶ Nota sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipitur: sic homo delectatione ꝓsperitatis fortune fallaciter irretitur. vn̄ Sene. viij. epi. clamo vitate quecunque casus tribuit. ad omne fortuitum hominum suspiciosi pauidique subsistite. nam fera et

Musica

Rhetorica

bēdisti ceci numīs ābiguos vult⁹. Que sese ad
hucvelat alijs: tota tibi prorsus īnotuit. ¶ Si
pbas vtere morib⁹ ne q̄rar. Si pfidiā phorre
scis: spne atq; abijce pniciosa alludētē. Nā que
nūc meroris tibi cā tāti ē: hec eadē trāq̄llitat
eē d̄buisset. Reliq̄t eñi te quā nō relicturā nēo
vnq̄ poterit eē secur⁹. ¶ Anvo tu pciosaz esti
mas abiturā felicitatē: et cara tibi ē fortūa pn̄s
Nec manēdi fida. et cū discesserit allatura mero
rē. ¶ Qd̄ si nec arbitrio retineri pōt: et calami
tosos fugiēs facit. qd ē alid̄ fortūa fugax q̄ fu
ture quoddā calāitat indiciū. Neq; eñi qd̄ āte
oculos situ ē sufficit intueri. Rerū exit⁹ prudē

Fortune prosperitas

piscis spe aliqua oblectante decipitur. ¶ Nota delectationes fortune sunt false. nam sm btm
Aug. prospera huius mundi asperitatem habent veram: iocunditatem falsam: certum dolo-
rem: incertam voluptatem. ¶ Nota philosophia appellat fortunam cecum numen. Hugu. di-
cit q̄ numen est virtus dei vel ipse deus vel dei potestas vel maiestas. hic autem accipitur p
dea: quia antiqui fortunam colebant. ¶ Nota q̄ fortunam dicit esse cecam. di. Tul. in li. de
amicitia. Fortuna vt medicus i-
gnarus multos excecauerat: non
ipa ceca sit: sz eos cecos plerūq;
efficit quos ōplexa ē. ¶ No. q̄ for
tuna ātiq̄t⁹ depingebatur duplici
frōte calua et capillata. p caluā de
signādo aduersitatē. p capillataz
psperitatē. ergo di. phia. dep̄hē-
disti ābiguos vult⁹ fortune. ¶ Si
pbas vtere morib⁹. Hic ponit se-
cūdā rōez q̄ talis ē. de illi⁹ amissi-
onē nō ē dolēdū qd̄ ē pniciosum:
et quo habito homo nunq̄ ē secu-
rus: fortuna est hmōi vt tāgit in
littera: ergo et c. dic ergo. Si pro-
bas. i. approbas fortunaz vtere
morib⁹ eius ne q̄raris. i. ōquerar
si perhorrescis. i. ptimescis pfidi-
am spne atq; abijce fortunā allu-
dētē. i. ludēdo inferētē tibi pnici
osa. i. dānosa. nam fortuna q̄ nūc
est tibi cā tanti meroris p sui ab-
sentiā: hec eadē debuit tibi eē cā
trāquillitat. i. securitatis p sui p̄-
sentiam: sed non fuit. enim pro q̄
fortuna reliquit te quam non re-
licturam. nemo vnq̄. poterit esse
securus. ¶ Nota circa hoc quod dicit perniciosa alludentem di. Se. ludit fortuna cum
suis moribus et que dedit aufert et que abstulit reddit. nec vnq̄ tuti⁹ est illum experiri q̄ cum
locum iniurie non habet. ¶ Nota q̄ securitas maxime hominem delectat propter quod est ap-
petenda. vnde Se. vi. epistola. Nec me res vlla delectabit: licet sit eximia et salutaris q̄ q̄ mi
hi reor secur⁹ sū. ¶ No. q̄ psperitas fortūe nō reddit hoiez securū: q̄ di. Se. Mūera fortūe a-
mica putabis īsidie sūt: quisq; vrm tutā vitā agē volet q̄ plurimū pt fortūe bñficia deuitet: in q̄
b⁹ miserrimi fallūt. hre putam⁹ honores ī pcipitia cursus iste deducit. ¶ No. Se. in de reme-
dijs fortuitorum sic ait. exōerauit te fortūa si ītelligis: et tutiore loco posuit. dānū putas reme-
diū ē: clamas q̄ opib⁹ expoliat⁹ es tuo vicio. ista tibi iactura tā ḡuis ē nō tā moleste ferres si
tā q̄ pditur⁹ habuisses. ¶ Anvo tu pciosaz estias. Hic phia ponit tertiā rōez q̄ talis ē. Istō n̄
ē putādū pciosuz et charz qd̄ nō ē māsurū et suo recessu ē afflicturū: sz fortūa est hmōi: ḡ nō ē re
putāda pciosa et chara: et p ōn̄s nō ē dolēdū de ei⁹ amissiōe nec gaudēdū d̄ ei⁹ possessiōe. vñ di.
ī lr̄a. Vero p sz an tu estias felicitatē abiturā. i. recessurā sup. eē pciosaz: et fortūa pn̄s ē chara
tibi: nec ē fida manendi. et cū discesserit ē allatura. i. adductura merorē q̄si diceret nō dz estiari
pciosa. ¶ No. q̄ appellat fortunā felicitatē: q̄ sm Ari. fortūa vl ē felicitas vl ē ptia felicitati.
vñ ī li. de bona fortūa di. Ari. q̄ nō ōtigit eē felicē sine reb⁹ exteriorib⁹ q̄rū fortūa ē dn̄a. et h in
telligēdū ē de felicitate politica et nō speculatiua q̄ ōsistit ī actu sapie. ¶ No. fortūa discedēs idu
cit merorē: q̄ dic Se. ī li. de trāq̄llitate aī. Letiores reliq̄t q̄s fortūa nūq̄ psperit q̄ q̄s dese-
ruit. et Bo. postea dicit q̄ infelicissimū gen⁹ ifortunij ē felicē fuisse. ¶ Qd̄ si nec ex arbitrio re
tineri. Hic ponit q̄rtā rōez q̄ talis ē. Illud qd̄ est indiciū future miserie: nec ē charum nec pre
ciosum: nec p cōsequēs de ipso dolēdū: fortuna est hmōi sicut tāgit ī littera. vnde dic q̄ for-
tuna si nec pōt retineri. i. haberi ex arbitrio. i. sm volūtatē: et ipa fugiens. i. recedens facit ca

Vultus fortune

Prosperitas fortune

Fortune felicitas

lamitosos.i.miseros:quid aliud est fortuna fugax ꝙ quoddā indiciū.i.signū future calamitatis.i.miserie:ecē ꝓ q: nec sufficit intueri.i.inspicere istud qd̄ est situ.i.positū añ oculos.i.qd̄ ē presens.verū ꝓ sꝫ prudētia.i.hō prudens metit̄.i.mēsurat exit⁹.i.fines rerum.-ꝗ ꝓ ꝛ eadem mutabilitas.i.instabilitas in alterutro.i.aduersitate ꝛ ꝓsperitate:nec facit minas.i.insidias fortune esse formidādas.i.timendas:nec facit blāditias eē exoptādas.i.desiderādas. ¶ No.ꝙ ca-

tia metit̄. Eadēq; ī alterutro mutabilitas: nec formidandas fortune minas:nec exoptandas facit esse blanditias. ¶ Postremo equo aīmo toleres oportet:quicquid intra fortune areaꝫ geritur:cuꝫ semel iugo eius colla submiseris. Quod si manēdi abeuudiq; scribere legem velis:ei quam tu tibi dominam spōte elegisti:nōne tu iniuriosus fueris:ꝛ impatiētia tuam sortem exacerbabis quam ꝑmutare non possis? ¶ Si ventis vela committeres: nō quo voluntas peteret:sꝫ quo flatus pelleret ꝓmouereris. Si aruis seīa crederes:feraces inter se annos

lamitas est miseria cū aliqs nihil hꝫ nec in re nec in spe: ꝛ est dcā a calamo q̄ est vacu⁹ ꝛ inanis. ¶ Nota ꝙ nō sufficit solum intueri presentia sed et etiā futura q: lꝫ qñq; pr̄ia salua fiant indicia:vltīa tñ alteri⁹ saporis inquinamenta ꝑmanebunt. Hec in fine de disciplina scholarium. Et Tullius.ij.rhetorice dicit. Errant q̄ in ꝓsperis oēs īpetus fortune putant effugisse:sapienter cogitant qui in tꝑib⁹ prosperis:causas aduersas reformidant. ꝛ Sene. de quattuor ꝟtutibus cardinalib⁹ dicit. Si prudēs est anim⁹ tu⁹ trib⁹ tꝑibus dispensetur. p̄ñtia ordina:futura ꝓuide: et p̄terita recordare. Nā q̄ nihil d̄ p̄terito cogitat ꝑdit vitaꝫ:qui nihil de futuro premeditat̄ q̄ oīa incautus īcedit pone ante aīm tuū mala futura ꝛ bona:vt ista possis sustinere ꝛ illa moderari. ꝛ Gaufred⁹ in poetria. Exēplo sirenes habe docearis in illis:Sub meliore statu semꝑ peiora caueto. Nulla fides rerū seq̄tur post mella venenū. Et claudit nox tetra diem nebuleq; serenū. ¶ Postremo equo aīo. Hic ponit q̄ntaꝫ rationem q̄ talis est. Quicunq; alterius iugo se submittit oportet ꝙ mores eius patienter sustineat:sꝫ hō affectione tꝑaliū submittit se iugo fortune:g̊ oꝫ ꝙ mores fortune patiēter toleret.vnde sicut iniuste agit q̄ vult imponere legem dn̄e sue:ita volens īponere legē fortūe agit iniuste. hāc rōnem ꝑtendit in l̄ra. Scd̄o declarat dictū suū ꝑ q̄dā silia:ibi. Si vētis. ꝑmo dicit Postremo.i.vltimo dicā ꝙ oꝫ vt tu toleres.i.patiaris equo aīo.i.cōstanti aīo quicq̄d geritur i.fit intra aream fortune.i.intra mundum:cum semel submiseris.i.subiugaueris colla.s. tua iugo fortune appetēdo tꝑalia tanq̄ p̄mia tuoꝝ meritoꝝ:ꝙ ꝓ sed si velis scribere:idest scribēdo imponere legē manendi ꝛ abeundi ei quā tibi dn̄am sponte elegisti:n onne fueris iniuriosus:ꝛ impatientia.i.per tuam impatientiam exacerbabis.i.argues sortē.i.fortunam quā non possis ꝑmutare. ¶ Nota ꝙ phia mundum appellat aream fortune:quia sicut in area triturando torquentur manipuli: sic fortuna in mundo torquet hoīes:nunc ꝓsperitate nunc aduersitate rotādo. ¶ No.circa h̄ qd̄ dicit.nōne iniuriosus fueris ꝙ iusticia est libertas animi tribuēs vnicuiq; qd̄ suū ē ꝭm suā dignitatē:deo amorē ꝛ obedientiā:maiori reuerentiā:pari ꝯcordiā: ꝛ minori disciplinā.si g̊ famul⁹ vellꝫ īponere legē dn̄e sue cui tenetur exhibere reuerentiā operaretur contra iusticiam. ¶ Nota quicunq; afficitur bonis exterioribus ꝛ mutatur ꝭm mutationem eorum:dicitur esse subiectus fortune ꝛ colla sua iugo eius submittere:quia fortuna ē domina bonorum exteriorum.talis autem fuit Boeti.ergo iniuriabitur fortune volens imponere legem manendi ꝛ recedendi. ¶ Si ventis. Hic probat dictum suum per quedam similia.s.ꝙ fortuna non sit in potestate hoīs di. Si cōmitteres vela nauis ventis:tu promouereris.i.ducereris:nō quo voluntas tua peteret:ided desideraret: sꝫ quo flatus venti te pelleret. Si crederes.i.committeres semina aruis.i.agris pensares.i.iudicares annos feraces: idest fertiles ꝗ pro et steriles inter se:ita ꝙ non haberes illos annos in ptāt ē tua. a simili tu dedisti te regendum fortune oportet ꝙ obtemperes:idest obedias moribus domine tue:vero pro

Calamitas

Prouidentia

Iusticia

sed tu conaris.i.labora retinere impetū.i.cursuꝫ voluētis rote.i.mobilis fortune ⁊ frustra laboras.O stolidissime omnium mortaliū nescis ꝙ si fors.i.fortuna:incipit manere.i.stabilis esse ꝙ tunc desistit:idest desinit esse fors.Sicut enim nod simul stāt ꝙ aliquis sit homo ⁊ nō sit rationalis:sic non stant simul ꝙ sit fortuna ⁊ non sit mutabilis.¶No.ꝙ sicut cōmittēs velum vento amplius nō est in potestate sua duci quo vult sed ſm impetū venti ducitur.⁊ sicut cōmittens semia agro non est ī potestate eius ꝙ proueniant āni fertiles vel steriles:sic a simili q̄ committit se fortune non est in ptāte sua vt habeat fortunā ꝓsperaꝫ vl' aduersam. ¶No.circa hoc ꝙ di. voluentis rote ꝙ antiquitus fortuna depingebatur cuꝫ rota hac ratione:nā in rota sūt q̄ttuor diuersitates.vna ps est summa:alia infima:tertia q̄ de summo descēdit ad ymum:quarta q̄ de ymo ascenditur ad summū. similr in hoibus inueniunt quattuor varietates.quidaꝫ eñi sunt in summa prosperitate:⁊ tales sunt eleuati in tota rota fortune.Alij sunt in summa aduersitate:⁊ tales iacent deiecti sub rota.Tertij declinant de ꝓsperitate in aduersitatem:⁊ tales descendunt de summitate rote.Quarti ꝓcedunt de aduersitate in ꝓsperitatem:⁊ tales ascendūt rotam fortune.vñ eleuatus in rota fortune dicit.glorior elatus.descendēs dicit.descendo mortificatus.deiectus di.infimus axe rotor.ascendens dicit.letus alta vehor.¶Nota ꝙ natura non assuescit in ꝯtrarium.nam si lapis milesies proijciatur sursum non assuescit ascendere sursum cum natura eius sit descendere.sicut ergo esset stolidissimus qui laboraret alicui auferre sui naturam:sic stollidus est q̄ laborat rote fortune auferre mutabilitatem que est eius natura.ꝗ dicit phia.At omnium stolidissime ⁊c.

sterilesqꝫ pensares.Fortune te regendum dedisti:domine moribus oportet obtemperes. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris.At omnium mortalium stolidissime si manere incipit fors esse desistit.

Ascensius Ost hec paulisper obticuit.Hec est prima prosa secundi libri. In quo quidem libro Boetius errorē eoꝝ q̄ de fortuna tanq̄ iniusta rerū admīstratrice cōquerunt reprehendit:oñdens neqꝫ fortune arbitrio res geri:neqꝫ de eius mutabilitate iustā eē miseris q̄relā.In hac aūt ꝑma prosa oñdit phia Boe.mores fortune q̄ sꝑ instabilitatē amauit:hoc solū hñs imutabile ꝙ sempꝑ sit mutabilis:ꝯcluditqꝫ inique de fortūa queri:qui sibi eā dominā semel cōstituerit.Aperta est aūt ⁊ manifesta verboꝝ structura:quapropter pauca vocabula dilucidasse satis fuerit.Tabescis:nollem exposuisse.i.tristaris:sed lente consumeris.

Phucus Phucus cū.ph.scribitur estqꝫ color quidā purpureus qui grece phycos dicitur:quē nōnulli sibi ad decorē acquirendū adhibebāt.vnde(vt est apud Tortelliū)Zenophon ī predia cyri.Quidā inquit oculorū inferiores palpebras quodā phuco depingentes:decorē gratissimū ī aspectu cōtrahebant.hec ille.Huic aūt videt sumi ꝓ omni colore adulterino ad ornamentū ⁊ decorē adhibito:ꝑ quē qꝛ decipimur in iudicando de pulchritudine:iō ꝓ fraude ⁊ deceptione nō nūq̄ accipit.vt apud Terentiū in eunucho:Phucū factū mulieri.Consuetudo autem obtinuit vt scribat fucus.hoc autem loco multiformes fucos:ꝓ varijs deceptionibus adulterina o-
Confūdat stentatione factis dixit.Confundat.i.simul in desolationē ⁊ desperationē fundat.i.ꝑturbet
Jusperata eos quos ipa reliq̄rit īsperata.i.quā nō timuerint nec veriti sūt se derelicturā.Sperare eñi im-
Sperare proprie ꝓ eo qd̄ est timere dr.vt primo eneid.At sperate deos mēores fandi atqꝫ nefandi.Solebas ei ꝑsentē quoqꝫ ⁊ blādientē ⁊c.sic legendū ē.Nā quoqꝫ nō ē cōiunctio copulatiua.nō ei
Quoqꝫ significat et sꝫ etiā:ponet ergo post quoqꝫ et:sicut ī bonis codicibus repit.Et erit ordo. Quin ꝑ qꝛ:solebas icessere.i.ꝓuocare.virilibus ṽbis:fortunā quoqꝫ.i.ēt ꝑsentē ⁊ blādientē ⁊c.Vexꝫ oīs subita ⁊c.hec ꝓ deuerbio seu ꝓuerbio hēri solet.Sꝫ tp̄s ē haurire.Iteꝝ grece locutionis imitatio.Nā latine dixerit.tp̄s ē hauriēdi.Que tūc tm̄ calle recto ꝓcedit:dū nostra īstituta nō deserit.sic legēdū ē.Nā mēdosi codices nō hñt ꝑticulā dū vel cū:sꝫ tñ melius dū leget. In cōmentarijs ēt supioribus nō repperi:nec ausus suꝫ apponere:sꝫ apponēdū haud dubie est cuꝫ sit ordo.Que scꝫ suadela rhetorice dulcedinis ꝓcedit tūc tm̄ recto calle:dū.i.qñ nō deserit nr̄a.i.phica.īstituta.Sūt āt īstituta ſm vallen̄.mores:nō āt documēta q̄ potius institutiōes dicūtur.

Liber secundus Prosa prima.

hic tamen videtur posuisse instituta: pro preceptis et doctrinis. q. d. ea que nos instituimus. Docet etiam horatius in de arte poetica materiã esse sumendã in carmine ex libris phorum cum dicit. Rem tibi socratice possunt ostendere charte. Cũque hac musica laris nostri vernula. Verna dr̃ seru⁹ vel serua domui nr̃e et quasi ex ãcilla nostra nata: vñ vernaculus la. lum. ad vernas ptinens: inde lingua vernacula: quã vulgo maternã vocant: vtpote qua verne que vulgariter loquuntur vti solent. Est autez musica vernula phie. i. familiaris et domestica. Lar vt dixi deus domesticus est vnde et pro domo sepe accipitur: Nouũ credo aliquid inusitatũque vidisti hoc iocando et quasi per yroniã dicit. Hi semper ei⁹ mores sunt. Hi. i. huiusmodi vel tales. vt apd̃ virgilium. hunc ego te euriale aspicio? In ipsa sui mutabilitate. Non inepte hic dixeris. In ipsa sua mutabilitate. quippe qua se mutat. Melius tamen et consonantius sui mutabilitate legitur vt qua mutatur. Ceci numinis. Numen dicitur a nuo eo que numina: idest potestates deorũ ad nutum: idest ad arbitrium et voluntatem omnia faciunt. Sunt autem vnius dei varia numina: sed hic numen cecum pro dea ceca ponitur. hoc est pro fortuna: quam cecam deã vocant. Quocirca: quia totus hic liber de fortuna et eius mutabilitate conscriptus et nonnulla de ea dicemus ex bonis commentarijs excerpta. Et primum adducem⁹ illud Virgilianuz in paruis opusculis. Fortuna immeritos auges honoribus. Fortuna innocuos cladibus afficit. Iustos illa viros pauperie grauat. Indignos eadem diuitijs beat. Apuleius autem libro septimo sic ait. Subibatque me non de nihilo veteris prisceque doctrine viros finxisse ac pronunciasse cecam et prorsus exoculatam inesse fortunã: que semp suas opes ad malos et indignos pferat Nec vnque iudicio quẽque mortaliũ eligat. Immo vo cum his potissimũ diuersetur quos procul si videret fugere deberet: nudis pauperib⁹ vilibus et expositis etc. Plini⁹ itẽ li. ij. c. vij. natural' hystorie de ea sic dicit. Toto quippe mundo et omnib⁹ locis omnibusque horis: oĩm vocib⁹: fortuna inuocatur: et vna noĩatur: vna accusatur: vna agitur rea: vna cogitatur: sola laudatur: sola arguit̃: et cum conuitijs colit̃: volubilisque a plerisque vero et ceca etiam existimata. vaga. incõstans. incerta. varia. indignorũque fautrix. Huic omnia expensa: huic feruntur accepta: et in tota ratione mortalium sola vtranque paginam facit etc. Salustius etiam in catil. Sed profecto fortuna in omni re dominatur. In iugurthino vero ait. Sed dux atque imperator vite mortalium animus est. Quippe fortuna probitatem: industriam: aliasque bonas artes neque dare neque eripere cuique potest. Et Sene. epl'a. xcix. Errant enim qui aut boni aliquid nobis aut mali iudicant tribuere fortunam. Valentior enim omni fortuna animus est: et in vtranque partem ipse res suas ducit: beateque ac miserevite sibi causa est. At cicero in libro de natura deorum sic ait. Ad rem autem vt redeam: iudicium hoc oĩm mortalium est: fortunam a deo petendam. a seipso sumendam esse sapientiam. Fortuna autem vt scribit Lactantius lib. iij. c. xxix. Est accidentium rerũ subit⁹ atque inopinatus euentus. Simulachrum eius cum copia et gubernaculo fingunt: tanque hec opes tribuat: et humanarum rerum regimen obtineat etc. Iuuenalis satyra x. de ea sic dicit. Nullum numen habes si sit prudentia: sed te nos facimus fortuna deam celoque locamus. Patet ergo etiã gentilium testimonio fortunã nõ verã esse deã: sed ab imprudentibus pro dea habitam: vnde phia eam cecum numen vocat: innuens nonverũ esse numẽ: aut deam. Perniciosa alludentem. potius legam perniciose alludentem: vt sit aduerbium. Calamitas qr a calamo et pulmo deducitur. tunc proprie fm donatum dicit̃ quando calami et culmi grandine aut fulmine prosternuntur: vnde maxima colonis iactura nascitur. Tolero qd̃ significat suffero seu patior habet primã syllabã breuẽ. quapropter errant qui tollero scribunt: decepti vt reor: qr tollo per duplex ll scribitur. Quicquid intra fortune arcam: alibi vt meo iudicio melius aream legitur non arcam et ita cõmentari⁹ scripsit. Sepius etiam iniurius que iniuriosus inuenies scriptum: et ita scribendum puto. Fortem non sortem pro fortuna leges. sz raro alios casus que fors et forte legeris. Sors aũt est qd̃ quisque sortitur. i. obtinet a deo: et ponit̃ pro capitali pecunia. i. ea que datur ad vsuram: cui⁹ lucrum qd̃ accedit dr̃ fenus. Sortes aũt dicũtur sortilegorum instrumenta. Versiculum in rota fortune hunc legi. Regnabo. regno. regnaui. sum sine regno. Ita vt ascendens dicat regnabo. sedens in vertice: regno. declinans et oppositus illi qui dixit regnabo: dicit regnaui. Et qui est sub regnante: hoc est in infimo rote: qa neque regnat neque spem regnandi habet: dicit. sum sine regno: sed missas faciamus id genus nugas.

Verna
Hic
Numen
Fortuna
Calamitas
Tolero
Tollo
Areã lege
Iniurius
Fors
Sors
Fenus

¶ Metrum primum scd̃i libri.

Sanctus Thomas

Ec cum supba verterit vices dextra. Hic incipit primũ metrũ hui⁹ scđi qđ dr̃ hyponauticũ ab inuentore: q: labor nautarũ cantu hmõi metri subleuat: ⁊ dr̃ metrum iambicuȝ a pede pdominante. est aũt iambus pes ꝯtrari⁹ trocheo ꝯstãs ex prima breui ⁊ vltima lõga: ⁊ dr̃ metrũ trimetrũ. lȝ em̃ hoc metrũ habeat sex pedes: tñ ꝯputando duos pedes ꝓ metro erit metrũ trimetrũ. In quo metro phia describit mores fortune dĩ. Cũ hec. s. fortuna verterit vices. i. alternatões prosperitatis ⁊ aduersitatis superba dextra: ⁊ cuȝ fertur more euripi. i. maris estuãtis. i. inundãtis: tunc fortuna seua. i. crudelis ꝓterit. i. ꝯculcat reges duduȝ tremendos i. metuendos: ⁊ ipsa fallax subleuat de aduersitate humilem vultũ victi. i. depssi nec ipsa audit pces nec curat mĩsos. i. pauperes. ⁊ ipsa extñs dura q: non flectit̃ ad voluntatem hoĩm ridet. i. deridet vltro. i. spontanee gemit⁹ sup. miserorũ quos fecit: sic illa ludit sic ꝓbat. i. experit̃ suas vires: ⁊ ipsa mõstrat suis magnum ostentuȝ. i. miraculum. si quis visatur vna hora stratus. i. aduersitate depressus et felix. i. ꝓsperitate eleuatus. q. d. fortuna videtur exhibere suis. i. hoĩbus qui bonis eius inhiãt magnum miraculum quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in ꝓsperitatem et econuerso. ¶ No. ꝙ fortuna dr̃ superba eo ꝙ nullũ veret̃ nec aduertit ꝓbitatem nec maliciam alicuius: ⁊ si vocatur more superborũ obaudit. ¶ No. ꝙ euripus fm aliquos est ventus turbinis: ⁊ dr̃ euripus q̃si eur⁹ rapid⁹: ⁊ est eur⁹ nomen venti. fm alios aũt ⁊ forsan meli⁹ euripus est brachium vel sinus maris cuius decursus est incertus: ⁊ ꝓpter incertitudinem sui cursus frequenter periclitantur ibi naues: ⁊ dr̃ ab eu qđ est bonum ⁊ ripa quasi bona ripa ꝑ contrarium. sicut ergo cursus euripi estuantis est incertus sic ⁊ mutabilitas fortune. ¶ No. de operatione fortune qualiter hos eleuat ⁊ hos deprimit loquitur Alan⁹ in anticlaudiano dĩ. Precipitẽ mouet illa rotã motusq; laboruȝ. Nulla quies claudit nec sistunt ocia motu. Hos premit, hos releuat: hos deijcit: erigit illos. Cogit ⁊ in varios hoĩes descẽdere casus. ⁊ Samariensis al's pauper henricus. Quicquid agas: quicq̃d dicas: quicq̃d patiaris. Non facis vt retrahas q̃ mea dextra trahit. Sic ego p̃matum venerandaq; sceptra tenebo. Et pro velle meo mel tibi felq; dabo.

Fortuna

Euripus

¶ Metrum primum secundi libri.

Ec cũ supba verterit vices dextra
Exestuantis more fertur euripi
Dudũ tremẽdos seua ꝓterit reges
Humilemq; victi subleuat fallax vultum
Non illa miseros audit haud curat fletus
Ultroq; gemitus dura quos fecit ridet
Sicq; illa ludit: sic sua probat vires
Magnumq; suis monstrat ostentum
Si quis visatur vna stratus ac felix hora.

Ascensius

Ec cum superba ⁊c. Carmen hoc hipponatium iambicum trimetrum: ac vnius generis est: nisi ꝙ varios pedes locis imparibus: idest primo tertio et quinto recipit. In locis autem paribus qui sunt secundus quartus ⁊ sextus legitime poneretur iambus: ob quod iambicum dicitur: sed in sexto etiam spondeum ⁊ trocheum habet minus vitiose ꝙ̃ in ceteris. Secundum autem carmen corruptum esse docet mensura nisi legatur vt legendum puto. Exestuãtis more fertur euripi. Sic enim fiunt sex pedes bissyllabi. At si queras: cur ergo trimetrum dicatur si sex habet pedes? Si dixero quia duo pedes pro vno computantur vt in superiori commentario: iterum percunctaberis: cur id fiat in iambicis potius ꝙ in alijs? Dicam: quia iambus pes citus est vt dicit Horatius: et quia velociter transit eius prolatio bini pedes metrum: ided mensurã vnam faciunt. Iterum queres quare iambus potius dicatur citus pes ꝙ̃ trocheus cum equalibus constent syllabis et temporibus? Dicam causam phisicam ⁊ naturalem: qua vltimus sonus etiam minor plus durat ⁊ diutius auditur ꝙ̃ quicunq; precedentium. Quia ergo trocheus syllabam suam breueȝ in fine h-

Jambicuȝ carmen

vbi adiuuatur a finalitate ne sonus eius correpte proferatur: ideo non dicitur pes citus sicut iambus cuius breuis in principio posita non adiuuatur per finalem sonoritatem. Simili de causa consolantes in propriam vocem exeunt: semiuocales dicuntur: que vero in sonum vocalis fere dicuntur mute. sed hec hactenus. Consuetius profertur iambus tryssyllabum et credo vitiose bissyllabum ab alexandro poni: non sine auctoritate et exemplis id asserens: que si afferre cogat: non fecero commentarium vt institui: sed prolixā narrationem. Euripus est quedam maris pars inter phocidem boetie partem et euboiam insulam sita qđ septies in die totidem qꝫ nocte refertur: et adeo immoderate conuertitur: vt et ventos et plena. ventis nauigia secū porte. vnde Seneca ī hercule etheo Euripus vndas flectit instabiles vagas: septemqꝫ cursus flectit et totidem refert. Dum lassum titaꝫ mergat oceano iubar. Huius rei causam liuius libro. viij. de secundo bello punico ventis contribuit: cum tamen alij constanti fide dicatur se eiusmodi agitationes etiam sine ventis effectas vidisse. Cetera nota puto. Dependet tamen (ne quem lateat) cum superior prosa carmen hoc: tam assumptionis seu minoris propositionis approbatio. vnde fiat sillogismus talis. Qualiscumqꝫ domini imperio te regendum summisisti: eius mores feras oportet. Sed fortune instabilis domine imperio te summisisti: ergo eius mores feras oportet. Minorem quo ad alteram partem: videlicet ꝙ se imperio fortune submiserit: coacessit boetius conquestus de eius perfidia. Quo ad alteram autem partem idest quo ad instabilitatem eius nunc probat philosophia: ostendens eam etiam cum impietate continue mutari: et quasi septies vt euripum affluere et refluere. Euripus

¶ Prosa secunda secundi libri.

Vellē aūt pauca tecū fortune ipsi⁹ verbis agitare. Tu igit͛ an ius postulet aīaduerte. ¶ Quid tu o homo reā me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriam? Que tibi tua detraximus bona? Quouis iudice de opū dignitatū qꝫ mecū possessione ꝯtende. Et si cuiusqꝫ mor-

¶ Prosa secunda secundi libri.

Vellē aūt pauca. Hic incipit ꝓsa secūda huius secundi in qua philosophia probat Boetio non esse conquerendum de fortuna quia nihil sibi abstulit: et introducit fortunam alloquentem Boe. Et diuiditur: quia primo persuadet Boe. introductionem fortune. Secundo introducit eam: ibi. Quid tu o homo. Primo philosophia dicit. o Boe. ego philosophia vellem tecum pauca agitare idest discutere verbis ipsius fortune. tu vero animaduerte an ius idest iusticia postulat hoc. ¶ Nota ꝙ similitudo orationis quandoqꝫ generat fastidium: ideo quandoqꝫ ipsam oportet mutare. vnde Tul. iiij. li. rhetorice dicit. Sermonem in dicendo commutari oportet vt facile satietas varietate vitetur. ideo philosophia hic variat orationem per introductionem noue persone vtendo prosopopeya: que figura a Tullio vocatur conformatio. persuadet igitur philosophia Bo. introductionem fortune dicens. Vellem autem ꝛc. ¶ Quid tu o homo. Hic philosophia introducit fortunam alloquentem Boe. que ostendit querimoniam eius esse iniustam quia nihil sibi abstulit. Primo ergo fortuna ostendit ꝙ nihil Boe. iniuste abstulit. secundo quandam responsionem Boe. excludit ibi. An tu mores. Primo ergo facit quod dictum est: et tunc secundo respondet tacite questioni. primo dicit fortuna ad Boetiuꝫ. o tu homo quid agis idest vexas vel facis me ream quotidianis idest assiduis querelis quasi dicat facere non deberes. quam tibi fecimus iniuriam. q. d. nullam. que tua bona tibi detraximus. q. d. nulla. contende mecum in iudicio de possessione opum et dignitatum coram quocunqꝫ iudice: et si monstraueris aliquid esse ꝓprium hoꝝ bonoꝝ cuiusqꝫ mortaliū: ego spōte concedam tibi ea que repetis fuisse tua. ꝙ aūt non sint tua nec alicui⁹ homīs ꝓpria probo ti- S. thomas

taliū ꝓpꝛiū q̇d hoꝝ eē mōstrauer̄: ego ea tua fuisse que repetis spōte concedā. Cū te matris vtero natura ꝓduxit: nudū rebus oībus inopē qꝫ suscepi: te meis opib⁹ foui: ⁊ qđ te nūc impatientē nostri facit: fauoꝛe ꝓna indulgenti⁹ educaui. Et oīꝫ que mei sunt iuris affluētia ⁊ splēdoꝛe circūdedi. Nūc mihi retrahere manū libꝫ habes gratias velut vsus alienis nō habes ius q̄rele: qꝫqꝫ tua ꝑdideris ꝓꝛsus. ¶ Quid ergo ingemiscis: nulla tibi a nobis illata est violētia. Opes honoꝛes: ceteraqꝫ talium mei sunt iur̄: dn̄am famule cognoscūt: mecū veniūt: mecū discedūt. Audacter affirmē si tua forēt q̄ amissa ꝯquereris nullo modo perdidisses. ¶ An ego sola meū ius exercere ꝓhibeoꝛ: Licet celo proferre lucidos dies: eosdēqꝫ tenebꝛosis noctib⁹ condere. Licet anno terre vultū nunc floꝛibus frugibusqꝫ redimire: nūc nibis frigoꝛibusqꝫ cō

hi: quia cum natura pꝛoduxit te de vtero matris ego suscepi te nudum et inopem idest carentem omnibus rebus: et foui te meis opibus. et ego pꝛona idest pꝛompta educaui idest nutriui te indulgentius idest clementius fauoꝛe idest clementia mea: quod te nunc facit impatientem nostri idest contra nos. quia si Boe. a pꝛincipio non fuisset nutritus pꝛosperitate fortune non fuisset impatiens de amissione eius. et subdit. Ego circundedi te affluentia et splendoꝛe omnium bonoꝛum que sunt mei iuris idest potestatis. nunc autem libet idest placet mihi retrahere manuꝫ: tu habes gratias idest mihi referre grates tanqꝫ vsus alienis: non habes ius querele qꝫqꝫ tua perdideris ¶ Quid ergo ingemiscis querulando: nulla tibi a nobis illata est violentia: opes: honoꝛes: et cetera talium sunt mei iuris id est potestatis. et famule mee scilicet honoꝛes et potestates cognoscunt me dominam. mecum veniunt: mecum discedunt. audacter affirmē si tua forent que conquereris amissa nullo modo ea perdidisses. ¶ Nota qꝫ tota ratio foꝛtune in hoc consistit. nulli manet rationabilis querimonia de eo qui nihil alioꝛum aufert sed pꝛopꝛia pꝛo suo libito disponit: sed foꝛtuna nihil abstulit quod erat Boetij: sed pꝛopꝛia disponit pꝛo suo libito: ergo ⁊c. ¶ Nota đ hoc quod dicit que tibi tua. Sene. dicit in de remedijs. Non est tuum quod foꝛtuna fecit esse tuum. Alienum est omne q̇cquid optando euenit. et nihil ipsius pꝛopꝛiuꝫ putari licet qđ eripi potest. ¶ Nota qꝫ homo pꝛoducitur nudus ex vtero matris. per h̄ innuitur l magna eius miseria. si enim homo nudus nascitur et nullo indigeret minus esset miser. sed quia nudus nascitur nihil possidens et pluribus indigens ideo magis miser est. Unde pauper henricus. Pꝛimit⁹ in mundo tecum tua quanta tulisti. Nudus eras pꝛimo et postea nudus eris. ¶ Nota qꝫ bōa exterioꝛa nō sunt pꝛopꝛia hominis: quia dicit Sene. Nihil pꝛopꝛium dicas qđ mutari potest. foꝛtuna reposcit qđ dedit. donum qđ dari potuit auferri potuit. et qđ foꝛtuna non dedit non eripit. ¶ An ego sola meum. Hic respondet tacite questioni. diceret aliquis foꝛtune. licet bona exterioꝛa sint tua: tamen postqꝫ ea homini contulisti non deberes amplius auferre. huic questioni respondet foꝛtuna dicens qꝫ h̄ esset contra ius et contra naturam suam quam nullus debet sibi auferre: immo debet vti sicut cetere res vtuntur sua natura. vnde dicit. Nunquid sola pꝛohibeoꝛ exercere ius meum: cum omnia alia exercent naturam suam. qđ declarat: quia licet idest licitum est celo pꝛoferre lucidos dies et eosdem condere idest abscondere tenebꝛosis noctibus. et licet anno redimere id est oꝛnare vultum idest superficieꝫ terre nunc idest aliquando floꝛibus sicut in vere: nunc frugibus sicut in estate: nunc confundere eum nimbis pluuijs et frigoꝛibus sicut in autunno et hyeme. ius idest natura est mari nunc idest aliquando scilicet tempoꝛe sereno blandiri idest blādū esse equoꝛe strato id est pacifico: sed tempoꝛe tempestatis inhoꝛrescere idest hoꝛridū ap

parere procellis ac fluctibus.i.inundationibus.nunquid inexpleta.i.insatiabilis cupiditas hoīm alligabat nos ad constantiam alienam nostris moribus.q.d.non.⁊ enim hec est nostra vis.i.naturalis potestas.hunc ludum continuum.i.omni tempore continue ludimus. rotam versamus volubili orbe.i.veloci circulatione.⁊ nos gaudem⁹ mutare īfima.i. aduersa summis i.prosperis: ⁊ summa infimis.i.prospera aduersis. Tu Boe. ascende rotam nostram si placet sed ea lege.i. conditione vti.i. vt ne putes tibi fieri iniuriam si contingit te descendere: cum rō mei ludicri.i.ludi iocosi hoc poscet.

fundere. Jus est mari nunc strato equore blandiri: nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiā nostris moribus alienā inexpleta hoīz cupiditas alligabit: hec nr̄a vis est hunc continuū ludū ludimus. Rotā volubili orbe versam⁹: infima summis summa īfimis mutare gaudem⁹. Ascēde si placet: sz ea lege ne vti cū ludicri mei ratio poscet descēdere iiuriā putes. ¶ An tu mores ignorabas meos? Nesciebas Cresum regē lydorū Cyro pauloāte formidabilem mox deinde miserandū rogi flāmis traditū misso celitus imbre defensuz. Nūc te preterit Paulū persi regis a se capti calamitatibus pias impēdisse lachrymas. Quid tragediarū clamor aliud deflet nisi īdiscreto ictu

¶ Nota ꝙ quelibet res ī sua naturali operatiōe delectat̄: frustra ḡ laborat qui naturam rei auferre conatur: cum natura non assuescat in contrariū. Unde paup̱ hē ricus. Nōne sua lege q̇s sicvtatur ⁊ arte. Nō si sors' dederit vtitur oīs homo. Miles equis: piscator aquis: ⁊ clericus hymnis. Nauta fretis: pugiles marte: poeta metris. Rusticus arua parat: numerat mercator auarus. Uirgo legit flores: stultus amator amat. Seminat in spinis nature iura retractans. ¶ Nota dicit cupiditatem hominum esse inexpletam: quia dicit Aristoteles secundo politicorum. Infinita est concupiscentia hominum ad cuius repletionem multi viuunt. Et Sene.xvi. ep̄la. Naturalia desideria finita sunt. Ex falsa enim opinione nascentia vbi desinant non habēt.⁊ lxiij.ep̄la. Oīa aliquis contēnere pōt: oīa aūt habere non potest. ¶ An tu mores ignorabas meos Hic fortuna excludit quādam responsionē Boetij.posset eñ dicere Boetius. O fortuna ego ꝯquest⁹ sum de tua mutabilitate q: ignoraui mores tuos. Hanc eñ responsionē excludit fortuna p̱ plura nota Boe. ex q̇b⁹ poterat perpēdere mores ⁊ stabilitatē suā: ⁊ dicit. Nūq̇d tu ignorabas mores meos.q.d.nōne sciebas quō cresus rex lidoꝝ q̇ prius erat formidabilis cyro regi p̱saruz: sz postea captus fuit a cyro ⁊ traditus ignibus ad cremandū: sed imbre misso celitus fuit defensus ⁊ euasit. Nūq̇d etiā preterit te quomodo paulus consul romanus fudit pias lachrymas super calamitatibus: idest miserijs persi regis quem captiuauerat.quid enim aliud deflet clamor tragediarū: idest poematum reprehendentium vitia hominum nisi me fortunam vertentem felicia regna indiscreto ictu.i.incerto euentu.nonne existens adolescentulus didicisti iacere in limine.i.in domo iouis duo dolia vini: vnum quidē bonum: aliud autem malum.de quib⁹ oportuit vnūquēq; intrantem gustare.q̇d conqueris si vberius de bonorum parte sumpsisti.quid conquereris si a te non tota dicessi.quid conquereris si hec ipsa mei mutabilitas est tibi iusta causa sperandi meliora.i.p̱spera.tñ ꝓ certe non tabescas.i.deficias animo: ⁊ tu locat⁹ intra cōe regnū oībus.i.in mūdo desideres viuere ꝓprio iure: q: hoc esse non pōt vt eximaris a cōi lege hominū. ¶ No.ꝙ cū cresus rex lidoꝝ esset pugnatur⁹ ꝯ regē p̱saꝝ ipse ꝯsuluit apollinē d̄ successu pugne q̇ rn̄dit hmōi versiculo. Cresus perdet alim transgressus plurima regna. Aliz est fluui⁹ quidaz quē versiculū Cresus sic intellexit ꝙ cresus transgressus alim p̱det.i. destruet plurima regna ipsi⁹ Cyri. sz apollo sic intellexit. Cresus trāsgressus alim p̱det.i.amittet plurima regna sua.⁊ Cresus

hoc contigit. nam ipse cũ transgressus esset alim vict⁹ est a Cyro ⁊ in ignem posit⁹: sȝ tãta inũ-datio pluuie facta fuit ꝙ extinct⁹ fuit ignis ⁊ euasit: de quo cũ multũ gloriaret: dixit filia sua nomine Fama. O pr̃ expecta vltimã diẽ: ante quã non est gloriandum. Quadaȝ vero nocte vidit Cresus in somno ꝙ esset super altã arborẽ vbi Jupiter eũ rigabat ⁊ phebus eum siccabat: quod somnum cũ retulisset filie sue respondit filia. tu eris captus a Cyro ⁊ in cruce suspensus: vbi Jupiter .i. pluuia te rigabit et phebus .i. sol te siccabit: qđ ad vltimum contigit: ex quo põt ꝑpendit mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ paul⁹ consul roman⁹ miss⁹ fuit contra regẽ persarum q̇ erat supbissimus hoim. cũ autem ipm deuicisset considerãs ꝓsperitatem pteritã ⁊ aduersitatẽ pñtẽ eius mot⁹ pietate fleuit super ipsum ⁊ dimisit eũ ex quo similiter ꝑpenditur mutabilitas fortune. ¶ No. ꝙ tragedia est carmẽ reprehẽsiuũ viciorũ incipiens a ꝓsperitate definens in aduersitatem: ⁊ dr̃ a tragos grece qđ est hyrcus latine ⁊ odos cantus qȝ cant⁹ hmõi carminis hyrco remunerabat. ide dicũtur tragedi poete: qȝ antiqua gesta ⁊ facinora sceleratoꝝ regũ luctuoso carmine pp̃lo spectante .i. respiciente cõcinebant sicut dicit Isidorus li. ethimologiaꝝ. ¶ No. ꝙ homerus volens oñdere mutabilitatem fortune describit in domo iouis iacere duo dolia vini: vnũ bonũ: aliđ malum: ⁊ oẽs intrantes domũ de vtroqȝ oportebat gustare: sȝ quosdã plus de bono: quosdã vero plus de malo. ⁊ hec descriptio publice depingebat athenis ĩ tẽplo iouis vbi Ho. studuit adolescens existens: sicut ipse testat in de scholariũ disciplina. Per domũ aũt iouis homer⁹ significabat mundũ. per duo dolia ꝓsperitatẽ ⁊ aduersitatẽ: ⁊ omẽs qui viuunt in mundo de vtroqȝ gustant: quidam pl⁹ de ꝓsperitate: quidam pl⁹ de aduersitate. ¶ No. dicit fortunã vertentia felicia regna. dicit Gaufredus in poetria. Docvnũ prescire potes ꝙ nulla potestas esse morosa põt: qȝ res fortuna secundas impat eẽ breues. fiuis exẽpla: priores Respice fortũas: enarrãt illa prioꝝ: Florida ꝓsperitas minos subuertit athenas: Ilion atrides: magne cartagis arces Scipio: sȝ multi sunt romani alia fati. Tpe versa breui: breuis est distantia leti: Ominis ⁊ mesti: nox est vicina diei. Nec aliena docent ⁊ te tua facta docebunt.

Paulus

Duo dolia Jouis

fortunã felicia regna vertentẽ? Nõne adolescẽtulus duo dolia: vnum quidẽ malum aliud autẽ bonũ in iouis limine iacere didicisti? Quid si vberius de bonorum parte sumpsisti? Quid si a te nõ tota discessi? Quid si hec ipa mei mutabilitas iusta tibi causa est sperãdi meliora? Tamen ne animo contabescas ⁊ itra cõmune oĩb⁹ regnũ locat⁹ ꝓprio iure viuere desideres.

Ascensius

Agere verbis

Ellem aũt ⁊c. fortune verbis .i. quibus vteretur fortuna si ipa tecuȝ loqueretur. Est aũt honesta locutio ⁊ apud disertos frequens. ago tecum verbis populi: aut senatus ⁊c. Tu igitur an ius postulet animaduerte. horum verborum sensus apertior esset si suppositum illius verbi postulet: poneretur fortuna vt sit: ego vellem tecum agere pauca verbis fortune: tu igitur animaduerte an fortuna postulet ius .i. qđ iustũ est si tecũ ita loqueretur quid tu ⁊c. Est aũt sermo proprius. Nam vt grãmatici pitiores docent poscim⁹ rẽ debitam ⁊ honestam. Petim⁹ precando ⁊ humiliter: postulam⁹ ea que iusta sunt ⁊ nobis iure q̃dam debita. ¶ Quid tu o hõ ⁊c. figurate sunt hmõi interrogationes: ⁊ amaritudinis plene: q̃ responsum non poscũt: nisi forte negatiuũ: quib⁹ indignatis ⁊ multum iratis vti solent: quocirca apte dantur hic fortune vt multum lacessite ob mustas q̃relas boetij. habes gratias velut vsus alienis: ego legerem habe gratias: ⁊ ita scriptũ reperi in quibusdam: sed interpres (forte similitudine verbi sequentis illectus vbi legendum est non habes ius ⁊c.) Voluit legere habes et subaudire referre vel agere. Nudum rebus omnibus. De hac miseria humana Plinius libro septimo naturalis hystorie capitulo primo Graphice scribit. Cuius verba sunt hec statim post principium libri. Cum omnia exequi humanus nequeat animus. Principium iure tribuetur homini: cuius causa videtur cuncta alia genuisse natura: magna et seua mercede contra tanta sua munera: vt non sit satis existimare: parens melior homini an tristior no-

Postulare

Interrogatio figurata

Miseria humana

nerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum aliena alienis velat opibus: ceteris varie tegumenta tribuit: testas: cortices: coria: spinas: villos: setas: pilos: plumam: pennas: squamas: vellera. Truncos etiam arboresque cortice interdum gemino a frigoribus et calore tutata est. hominem tantum nudum et in nuda humo natali die abijcit ad vagitus statim et ploratum. Nullumque tot animalium aliud ad lacbrymas: et has protinus vite principio. At hercule risus precox illi et celerrimus ante quadragesimam diem nulli datur. Ad hoc lucis rudimento: quod ne feras quidem inter nos genitas vincula excipiunt: et omnium membrorum nexus: atque infeliciter natum: iacet manibus pedibusque deuinctis flens: animal ceteris imperaturum: et a supplicijs vitam auspicatur: vnam tantum ob culpam: quia natum est. Heu dementia ab his initijs existimantium ad superbiam se genitos. Prima roboris spes: primumque temporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? Quando vox? Quando firmum cibis os? Quando palpitans vertex: summe inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Jam morbi tot atque medicine tot contra mala excogitate: et he quoque subinde nouitatibus victe? Cetera sentire naturam suam: alia pernicitatem vsurpare: alia prepetes volatus: alia vires: alia nape: hominem scire nihil sine doctrina: non fari: non ingredi: non vesci breuiterque non aliud nature sponte quam flere. Itaque multi extitere qui non nasci optimum censerent: aut quam ocissime aboleri. Vni animantium luctus est datus. vni luxuria: et quidem innumerabilibus modis ac per singula membra. Vni ambitio. Vni auaricia. Vni immensa viuendi cupido. Vni superstitio. Vni sepulture cura atque etiam post se defuture. Nulli vita fragilior: nulli rerum omnium libido maior. Nulli pauor confusior. Nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in suo genere probe degunt. Congregari videmus: et stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentes. Ne maris quidem belue ac pisces nisi in diuersa genera seuiunt. At hercule non homini plurima ex homine sunt mala? Hec plinius. quibus satis abunde miseram conditionem nostram ostendit: cum omnium animantium nudissimi et pauperrimi nascamur: si modo ratio desit: quod tamen non sine magno beneficio dei effectum putauero. Voluit enim deus per miseriam nostram superbie fomitem nobis reprimere: et per paupertatem: misericordie materiam augere: nisi miseri sint: non esset in quo conspiciatur misericordia. Licet anno redimire: nolito legem redimere: est enim quarte coniugationis. Jus est mari &c. Seneca quoque fortune instabilitatem mari comparat: sed nota sunt eius verba. Ludicri mei. Recte declinauit. Nam valla ludicrum in secunda declinatione non in tertia proferendum docet: contra priscianum et eius imitatores vt contra alexandrum. Cresi hystoria satis diligenter exposita est: quia tamen obscuris lucem addere instituimus inuenimusque nonnullos dubitare eo quod auctorem eorum que in commentarijs sancti thome leguntur non inuenerunt: ideo non pauca addemus. Fuit itaque cresus alyctici filius genere lydus: qui primus grecos partim subegit tributis impositis: partim sibi socios asciuit: et tantum imperio: thesauris: omniumque rerum fortuna creuit vt se felicissimum dicere non dubitaret. Cum autem Solon vir sapientissimus et legum athenienfium lator pisistratum tyrannum fugiens ad eum forte se recepisset et ipse cresus se exquisitissime (vt est apud laertium) omnium ornamentorum genere composuisset: sublimique solio sedisset interrogans solonem: an pulchrius vnquam spectaculum vidisset. respondit solon se gallos gallinaceos: fasianos et pauones pulchriores vidisse. Naturali enim illi flore et incredibili speciositate vestiuntur Cresus autem alieno. Alio tempore ostentans soloni thesaurum suum: interrogauit an vidisset aliquem se beatiorem. Cui Solon. Celum inquit vidi qui liberos suscepit et vidit ex his nepotes: mortuus honestissime in bello pro patria dimicans. Item cleoben et bitbonem filios sacerdotis iunonis argiue: qui iugum subeuntes plaustro matrem dixerunt ad iunonis templum quiescentesque in ipso delubro non sunt amplius excitati: quorum effigies tanquam virorum qui optimi extitissent argis factas apud delphos collocauerunt. Cum autem cresus rursum interrogaret. Et quid de me sentis? te inquit multorum hominum regem arbitror: quod vero interrogas prius non affirmauero quam audiuero te vita bene defunctum esse: quam solonis sententiam cresus tunc non magni pendens postmodum nimis veracem cognouit. Nam cum esset potentia et animo vehemens Ciro persarum regi bellum mouit: vnde hic illi paulo ante fundabilis fuisse dicitur sed mox miserandus: quia captus et cyro oblatus iussus est viuus pyre imponi: vt totus combureretur: conuinctus compedibus: et quattuordecim lydorum clarissimis pueris superimpositis. Quo in loco memor verbi solonis quo dixe-

Redimio

Ludicrum

Cresus

rat ante supremam diem neminem beatum debere dici. sepenumero exclamauit Solon Solon. quasi diceret nimis verax mihi es. Quod Cyrus audiens sibi significari id voluit hominem que adduci: quem viuum vri mandauerat. Qua re intellecta vltionem et ipse aliquando futuram metuens creso pepercit: et flammam extingui iussit: quod cum ministri non possent: pluuia vehemens descendit: per quam cresus liberatus est: et ad cyrum ductus: percunctabatur eum: cur se inuasisset: at ille respondens Ut enim (inquit) cresus. Solutus autem apud Cyrum omnium primus consilio semper fuit: hec de creso ex herodoto libro primo excerpta sunt. Justinus autem li. primo dicit eum captum et remissum: sed modum remissionis tacet. commentum autem addit fabulosa: non tamen aspernanda omnino. ¶ De paulo autem consule et rege persarum satis frigide loquitur superior commentarius: cum neutrius nomen ponat: aliter quam in textu. Uidetur autem loqui de Lucio emilio paulo macedonico. Et de persa rege macedonie ad eum captiuo deducto: de quo valerius maximus libro. v. capit. primo. vnde legendum puto perse regis: non persi. nec fuit rex persarum sed macedonum. Hec autem pulchre recitat pli. i de viris illustribus di. Lucius emilius paulus filius eius qui apud cannas cecidit primo consulatu quem post tres repulsas adeptus erat de liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publice posuit. Iterum consul persen philippi filium regem macedonum apud samotrachas cepit quem victum fleuit et assidere sibi iussit: tamen in triumphum duxit. hec ille. Preterea vbi omnes fere codices habent: duo dolia. Unum quidem malum: aliud autem bonum: meliores (qui pauci sunt) habent vnum quidem boni: aliud autem mali. Non enim dolia bona aut mala fuisse vult dicere: sed boni aut mali contentiua. Quid si hec ipsa mei mutabilitas etc. bonum argumentum contra eos qui egre patiuntur fortune mutabilitatem Nam si mutabilis non esset maneret miseris perpetuo mala: nec esset ipsis ratio meliuscula sperandi. Cetera nota sunt.

Lucius paulus

¶ Metrum secundum libri secundi.

I quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas
Aut quot stelliferis edita noctibus
Celo sydera fulgent
Tantas fundat opes: nec retrahat manum
Pleno copia cornu
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quamuis vota libens excipiat deus

¶ Metrum secundum secundi libri.

S. thomas

I quantas rapidis flatibus incitus. Istud est secundum metrum huius secundi quod dicitur asclepiadeum ab inuentore: coriambicum a pede predominante: quid sit pes coriambus prius habitum est: et constat illud metrum ex primo spondeo et duobus coriambis et pirricheo vel iambo. quale metrum est illius hymni. Sanctorum meritis inclita gaudia. Secundum metrum dicitur pherecratium ab inuentore. constans ex primo spondeo. secundo dactylico. tertio spondeo vel trocheo. In hoc ergo metro fortuna conqueritur de inexpleta cupiditate hominum di. Si copia idest fortuna quam gentiles deam copiam appellabant pleno cornu fundat hominibus tantas opes quantas arenas versat idest voluit pontus idest mare incitus idest commotus rapidis flatibus idest impetuosis ventis: et si fundat tantas opes quot sydera fulgent in celo edita idest orta stelliferis noctibus. et ipsa copia non retrahat manum auferendo opes: haud pro non ideo humanum genus cesset flere. i. flendo proponere miseras querelas. et quamuis deus prodigus i. diues multi auri. i. admodum prodigi multum aurum diffundens ipse deus libens excipiat vota hominum et ornet auidos. i. cupidos clarum honoribus: tamen iam parta. i. acquisita et possessa nil videtur eis: sed seua rapacitas vorans quesita. i. acquisita pandit. i. manifestat altos hiatus. i. receptacula cupiditatis. Et tunc querit fortuna que iam frena retentent idest detineant certo fine cupidinem

idest auariciam hominum precipitem idest precipitantem hominem cum sitis idest desiderium habendi fluens largis muneribus ardescit in homine. et ideo ille qui trepidus terrore aduersitatis gemens credit sese egentem: ille nunq̄ diues agit idest vitam ducit. ¶ Nota circa h ꝙ dicit pleno copia cornu ꝙ cum hercules quodam tempore luctaretur cum achiloo et achilous mutaret se in taurum hercules apprehendens ipsum per cornu effregit illud: et repletū

Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam parta videntur:
Sed quesita vorans seua repacitas
Altos pandit hiatus.
Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent?
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Nunq̄ diues agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

pomis et floribus odoriferis sacrificauit illud fortune: qđ cornu dicitur fortuna quibusdam propinasse plenum: quibusdam vacuū: quibusdam semiplenuz ſm diuersum statuz prosperitatis et aduersitatis hominum. ¶ Nota ꝙ fortuna inuehitur contra auariciam hominum. qđ Tul. in libro tusculanarum questionum di. auaricia studium pecunie habet quam nemo sapiens concupiuit: ea enim quasi malis venenis imbuta corpus animumq; virilez effeminat. ipsa eniz insatiabilis manens neq; copia neq; inopia minuitur. et in eodez hoc de auaricia di. Quid est ꝙ multi cupiditate pecunie feriuntur: quoruz ita perturbantur animi vt non multum absint ab īsania: dicit Sene. epistola. lxxv. Auaricia nunq̄ habet maius malum nisi ꝙ ingrata est. et. lxxij. epi. Auaros comparat canibus dicens. Vidisti aliquem canez missum a domino panis frusta aut carnis aperto ore captantem: quicquid arripit protinus integrum deuorat et semper ad spem futuri inhiat. Idem etiam euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit: illud sine omni voluntate dimittimus et statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota q̄ credit se egentem non est diues sed pauper: quia dicit Seneca prima epistola. Non qui parum habet sed qui plus cupit pauper est. Quid enim refert quantum illi in archa quantum in horreis iaceat si alieno hiatu imminet. ¶ Nota ꝙ diuitie non tollunt auariciam sed augmentant. Unde Seneca. xvi. epistola dicit. Congregatur in te q̄cquid locupletes possederunt vltra priuatum pecunie modum: fortuna te prouehat: auro tegat: purpura vestiat: terram marmoreq; occultat: accedant statue et picture: et quicquid vlla ars elaborauit maiora cupere ab his desistes. Unde Iuuenalis. Interea pleno dum turget saculus ore. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Si quantas ⁊c. Versus est dicolos distrophos. Asclepiadeus eniz prior est et pherecratius secundus. Nā dicolos dicitur eo ꝙ duo habet genera carminis. distrophos autem quia post secundum reuertitur ad primum. Asclepiadeus autem est prior: versus ab inuentore: choriambicus a pede predominante. Potest tamen aliter scandi et quidem facilius: ita ꝙ primus pes sit spondeus. secundus dactylus. et deinde relinquatur syllaba abundans: postea autem remanent duo dactyli: q̄uis vltima possit esse longa. Dyomedes grammaticus docet hoc genus carminis reduci ad pentametrum addendo vnam syllabā que tamen debet esse breuis: et poni post penultimam: vt in tertio carmine. si pro noctibus ponatur nocticulis. erit penthameter sic. Aut quot stelliferis edita nocticulis. Docet etiam hexametrum habens pentimmemerim et in fine dictiones bissyllabas reduci ad hoc carmen: ablatis dictionibus bissyllabis: vt ex illis duobus hexametris virgilianis. Nimborum in patriam loca fera furentibus austris. Auulsumq; humeris caput et sine nomine corpus. fiunt duo asclepiadei versus sic. Nimborum in patriam feta furentibus. Auulsumq; caput: et sine nomine. Docet preterea hoc carmen reduci ad hexametrum: adiecta in fine dissyllaba dictione spondeum aut trocheum constituente: et post penthimemerim aut vna longa inter

Ascen. Carmen asclepiadeuz

dum duabus breuibus. Ut illud horatianum. Mecenas atauis edite regibus sic fiet hexametrum. Mecenas atauis: rex edite regibus olim: vel sic. Mecenas atauis decus edite regibus olim &c. Secundum carmen etiam in primo loco anapestum accipit: aut versus ille. Sitis ardescit habendi. Vitiosus est: sic corrigendus. Uis ardescit habendi. Sed de his in presentia

Prodigus satis. Deus prodigus auri. Non dicatur idest diues: quia non omnis diues est prodigus. sed prodigus idest profusus multi auri. quasi sit procul agens et profundens multum auri. Cetera nota satis puto: addam tamen vnum de cornu copie: et de achelooo vnde ablatum est. Cuius quidem transformationem in varias Ouidius in principio noni metamorphoseos satis describit. Fabula est her-

Achelous Et cornucopie culem cum acheloo duellum habuisse pro dianira enei regis calidonie pulcherrima filia: in quo cum tandem hercules victor existeret et achelous se nunc in anguem nunc in taurum verteret: hercules illi alterum cornu aufregit: quo ablato victus achelous se in fluuium sui nominis precipitauit: copia autem nimpha cornu illud acceipit: et de omni vbertatis genere repleuit. Strabo ad historiam referens dicit bellum propter acheloi inundationes motum: post quod fertilitas secuta est. Dio. autem in quinto bibliothecces dicit herculem acheloo fluuio cornu idest quendam sinuosum cursum abstulisse faciendo eum in aliud latus fluere: Unde cornu copie idest omnis fertilitatis abundantia secuta est. Est etiam cornu copie amalchee capre ablatum cuius in fastis ouidius meminit. Illa autem verba. Auaritia studium pecunie habet: que commentarius dicit esse Tullij in tusculanis: sunt Salustij in catilinario.

Prosa tertia secundi libri.

His igitur si pro se tecum his fortuna loqueretur: quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est quo querelam tuam iure tuearis proferas oportet: dabimus tibi dicendi locum. Boe. Tum ego speciosa quidem ista sunt inquam. Oblitaque rhetorice ac musice melle dulcedinis: tum tantum cum audiuntur oblectant. Sed miseris malorum altior est sensus:

Prosa tertia secundi libri.

S. thomas

His igitur si pro se tecum. Hic incipit tertia prosa huius secundi in qua philosophia probat Boe. non debere conqueri de fortuna. quia multa bona sibi contulit. Et primo inquirit philosophia quid sentiat de dictis fortune. secundo bona fortune sibi collata enumerat: ibi. Ueruntamen. Primo ostendit philosophia quod Boetius nihil habeat loqui contra fortunam. Secundo Boetius respondet. Tertio philosophia eius responsionem approbat sicut patebit: dicens primo. Si fortuna loqueretur tecum his verbis pro se: profecto pro certe tu non haberes quid contra hisceres idest non haberes vnde aperires os ad respondendum fortune. at si quid est quo tuam querelam iure tuearis: oportet idest necesse est vt proferas: dabimus tibi locum dicendi. Tum ego Boe. inquam. i. dixi vel respondi. Speciosa quidem sunt ista que fortuna dixit: et sunt oblita idest delinita melle idest delectatione rhetorice dulcedinis scilicet quantum ad prosam: ac pro et musice dulcedinis scilicet quantum ad metrum: et tantum: tum idest tunc oblectant idest delectant animum meum cum audiuntur. sed sensus id est perceptio malorum est altior idest profundior miseris quam isti possunt attingere quasi dicat quamuis verba fortune superficialiter me delectent: tamen ad profunditatem mei doloris non attingunt. Itaque. i. ergo cum hec verba fortune desierint. i. cessauerint insonare auribus meis meror insitus. i. immissus pregrauat animum meum. Tunc philosophia approbat responsionem Boetij dicens. Ita est. Hec enim verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedam

fomenta: idest munimenta aduersum curationem: idest contra sanationem contumacis doloris. nam remedia que penetrant: idest immittunt sese in profundum perturbationum expellendo causam radicalem tui morbi: ista amouebo: idest apponam cum fuerit tempestiuum. ¶ Nota ꝙ Boetius nil habuit loqui contra verba fortune: quia verum dicit et contra veritatem non est loquendum. Nam vero omnia consonant: et veritas sibiipsi attestatur ẜm Aristo.

Itaqꝫ cū hec aurib⁹ insonare desierit: infit⁹ aīz meror pregrauat. Phi. Et illa ita est inquit. Hec enī nonduz morbi tui remedia: sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quedam sunt. Nam que in profundū sese penetrant: cum tempestiuum fuerit amouebo. ¶ Ueruntamen ne te miserum existimare velis: an numerum modumqꝫ tue felicitatis oblitus es? Taceo ꝙ desolatum parente summoruz te virorū cura suscepit: delectusqꝫ in affinitatē principū ciuitatis: quod ꝑciosissimuz ꝓpinquitatis gen⁹ est: prius carus q̄ ꝓximus esse cepisti. Quis non te felicissimū cum tanto splendore socerorum: cum ꝯiugis pudore: cuz masculine q̄z prolis opportunitate ꝑdicabit?

Disco — ¶ Nota hisco est verbum inchoatiuum ⁊ profertur per sincopā: q2 regulariter deberz dici hiasco. vnde hiscere est hiatuz inchoare: cū aliquis aperit os. Oblitus — ¶ No. ꝙ oblit⁹ altera producta est participiū huius verbi obliuiscor: sed oblit⁹ altera correpta descēdit a ṽbo oblino: ⁊ oblitus idem est ꝙ maculatus. vnde versus. Immemor oblitus notat: oblitus est maculatus. ¶ Nota circa hoc quod dicit insitus meror animum aggrauat. Dolor — ꝙ non dolere de infortunio nulli contingit nisi animo multum eleuato super fortunam: quia dicit Seneca. lxv. epistola. Plus equo animo te dolere nolo: sed vt non doleas vix exigere audeo. nulli autem ista firmitas animi contigit nisi multum supra fortunā eleuato. ⁊ subdit. illud agamus vt iocūda nobis fiat amissorum recordatio: nemo libenter ad id redit qđ non sine tormento cogitatur⁹ est. ¶ Nota ꝙ per rhetoricam et musicam dulcedinem fortune Boeti. adhuc non fuit restitut⁹ virtuti et sapientie: quod attestatur ei⁹ meror aggrauās aīm. Nam virt⁹ ⁊ sapientia dolorem ⁊ merorē opprimit. vnde Sena. xlv. epl̄a. Quemadmodum minuta lumina claritas solis obscurat: sic dolores: mesticias: iniurias sapientia ⁊ virt⁹ sua magnitudine elidit atqꝫ oppͥmit. ¶ Uerūtamen ne te existimari miseruz velis. Hic ph̄ia enūerat bona fortune Boe. collata rōne quoꝝ non debuit se existimari miserum. ⁊ ꝑmo enumerat bona ꝑterita que ipsum felicē fecerūt: postea enumerat in quarta ꝓsa bona q̄ ipsum in presenti felicem ostendunt. primo igitur philosophia describit felicitatē suā preteritam. scđo excludit quandam abiectionem: ibi. Quod si idcirco. Primo enumerat quedā bona cōmunia. secūdo magis specialia. secūda ibi. Pretereo libet. Primo di. O Boe. ne. i. nō velis te existimare miserum nūquid oblitus es numerum ꝙ pro et modum felicitatis tue. taceo. i. pertranseo ꝙ te desolatum. i. priuatum parente. i. patre et matre. cura summoꝝ virorum. i. cōsulum romanorum te suscepit: ⁊ tu delectus. i. de alijs electus in affinitatem principum ciuitatis cepisti prius esse carus q̄ ꝓximus quod est preciosissimum genus ꝓpinquitatis. qs nō predicabit te felicissimum cum tanto splendore tuorum socerorum: cum tanto pudore coniugis: idest vxoris ⁊ cum opportunitate idest opportuna felicitate masculine prolis. q. d. null⁹ ē qui non iudicauerit te felicem in his. Propinquitas — ¶ Nota ꝙ triplex est genus propinquitatis. Primum quod contrahitur ex genealogia: ⁊ in tali propinquitate aliquis simul efficitur proxim⁹ ⁊ carus: nam frater fratri est carus ⁊ propinquus. Alia est propinquitas que cōtrahitur ex matrimonio et vocatur affinitas: et in tali propinquitate aliquis prius efficitur propinquus q̄ carus. Tertia propinquitas contrahitur ex bonis moribus ⁊ virtutibus: ⁊ hoc est ꝑciosissimum genus propinquitatis: ⁊ in tali aliquis prius efficitur carus q̄ propinquus. ⁊ sic Boeti⁹ pri-

us factus fuit romanis principibus carus ratione virtutis ꝙ propinquis matrimonio cōtrahendo cum eis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicit Boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali cum tamen non habuerit nisi vnum socerum. Nam socer dicitur cuius filiam aliquis duxit: et non legitur ꝙ Boetius habuit duas vxores. Ad hoc potest dici ꝙ hic accipitur socer large non tm̄ pro patre vxoris sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer. ergo dicit pluraliter soccerorum.

¶ Pretereo (libet enim preterire communia) assumptas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tue cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus vllum beatitudinis pondus habet: poterit ne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? Cum duos pariter consules liberos tuos domo ꝓuehi sub frequentia patrum: sub plebis alacritate vidisti: cum eisdem in curia curules insidentibus tu regie laudis orator ingenij gl'iam & facūdie meruisti. cum in circo duorum medius consulum circunfuse multitudinis expectatione triumphali largitiōe satiasti. dedisti vt opinor verba fortune dū te illa demulceret: dū te vt scias delitias foueret. Munus quod nulli

¶ Nota ꝙ ex tribus philosophia di. Boetium felicem fuisse: et honestate socerorum pudore pingis: et opportunitate masculine plis: idest suorū filiorum. ¶ Pretereo (libet enim preterire communia). Hic philosophia enumerat quedā bona specialia ex quibus Boetius nō debet se existimare miserum: et dicit ego pretereo. i. pertransire volo: quia mihi libet preterire communia supple bona et delectat me venire ad specialem cumulum tue felicitatis: scz assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. et subdit. Si quis fruct⁹ mortalium rerum hz vllum pond⁹ beatitudinis: idest si propter aliqđ temporale bonum hō debet dici felix: poterit ne memoria illi⁹ lucis: idest tue felicitatis quam iaz dicam deleri quantalibet mole: idest quocunq; pondere ingruentium malorum. quasi dicat nō possit deleri. et que est illa felicitas cū tu vidisti liberos tuos: idest filios tuos pariter consules: idest in consules electos prouehi: idest duci de domo tua sub frequentia. i. diligentia patrum: scilicet seniorum: et sub alacritate: idest sub gaudio plebis: et tu cum eisdem filijs tuis insidentibus curules: idest sedes iudiciarias orator: idest predicator regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie. cum tu medius in circo. i. in circulatione duorum consulum. s. filiorum tuorum satiasti expectatiōez circunfuse multitudis triumphali largitione. i. victoriali triūphatiōe: vt ego opinor tu dedisti verba: idest deceptiones fortune cum te illa demulceret dum te foueret vt scias delitias: tu obtulisti mun⁹ quod nunq̄ commendauerat vlli: idest alicui priuato: idest extraneo. Vis ne cum fortuna ponere calculum: idest computationem: nunc ipsa fortuna primum perstrinxit te oculo liuenti: idest inuidiosi consideres numerum et modum letorum ve pro vel tristium: idest prosperitatis et aduersitatis adhuc non possis te negare felicem. ¶ Nota philosophia per hoc ꝙ dicit pretereo et prius dicit taceo: vtitur quodam colore rhetorico qui dicitur occupatio: et diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cum dicimus nos preterire aut nescire aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. ¶ Nota ꝙ mos erat romanorum ante triginta annos nulli conferre aliquam dignitatem nisi propter singularem dignitatem vel probitatem: vel propter publice rei euidentem vtilitatem. Boetius autem in adolescentia ante triginta annos electus fuit in consulem: et hoc Philosophia vocat felicitatem communem: non ꝙ communiter omnibus hoc concederetur: sed quia non solum Boetio: sed alijs paucis accidit. Refert enim Tullius in libro de amicicia: ꝙ Scipio ante triginta annos bis factus est

Occupatio

consul: similiter Germanicus iuuenis consul factus est ante .xxx. annos: sed singularem felicitatem Boe. tangit dicens. Cum duos pariter consules. ¶ Nota q̄ sm̄ Isidorum in libro ethimologiarum: curules erant sedes in quibus magistratus sedentes iura reddebant: et dicuntur curules a curru: quia tali sede vtebantur in curru iudices quo vehebantur: vt expediti us populo iudicia redderent. ¶ Nota q̄ consuetudo erat apud romanos in electione consulū

vnq̄ꝑ priuato commendauerat abstulisti. Uis ne ergo cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo perstrinxit: si numerum modūq3 letorum tristiumve ꝯsideres: adhuc te felicem negare non possis. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse non estimas: quoniam que tunc leta videbantur abierunt. Non est quo te miserum putes: quoniam que nunc mesta credūtur pretereunt. An tu in hanc vite scenam nunc primū subitus hospesq3 venisti? Vllā ne humanis rebus inesse constantiaz reris? cū sepe ipsum hominem velox hora dissoluat. Nā et si rara est fortuitis manendi fides: vltimus tamen vite dies mors quedaz fortune est etiā manētis. Quid ergo referre putas Tu ne illā moriēdo deseras An te illa fugiendo deserat?

habere sermonem ad populuz de laudibus regum et electorum in magistratum: et si bene predicauit inde gloriam consequebatur. huiusmodi sermonez fecit Boetius in electione suorum filiorūz in consules: et exinde sua gloria fuit geminata: et quia consimilis sermo consueuit fieri ī triumphis in laudem eorum qui obtinuerāt victoriam: ideo huiusmodi sermonem vocat triumphalem largitionem. ¶ Nota qui bonum aliq̄d ꝓmittit et non adimplet: ille dat verba et non rem: et sic decipit: ergo dicit philosophia: dedisti fortune verba idest deception es promittendo ei aliquid boni q̄ ipsa te ita fouet. ¶ Nota q̄ calculus in vna significatione est paruus lapis qui calcando nos ledit: et q2 talibus lapillis vtebantur antiq̄ computando: ideo calculare vel calculum ponere ponitur pro cōputare vel pro rationem ponere. ergo dicit philosophia. Uis ne ergo cum fortuna calculum ponere quasi dicat non debes. si computabis cum ea ipsa inueniet te multo feliciorem q̄ miseruz. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse. Dic philosophia excludit quandaz obiectionem. posset enim aliquis dicere hec predicta bona non faciunt me felicem quia sunt trāsitoria. hanc obiectionem excludit philosophia dicens. Quod pro sed si non estimas te fortunatum id est felicem: quoniam pro quia illa abierunt que tunc videbantur leta etiam non debes te estimare miserum: quia que nunc creduntur id est videntur mesta pretereunt. An pro nunquid tu venisti nunc primum in hanc scenam id est vmbram vite subitus id est improuis⁹ q3 pro et hospes id est aduena: tu ignores que gerantur in hac vita ne pro nunquid reris id ē opinaris vllam constantiam inesse humanis rebus: cum ipsum hominem sepe dissoluat velox hora mortis. nam si fortuitis rebus est fides permanendi licet rara: tamen vltimus dies vite est quedam mors fortune etiam manentis fortune. quid igitur putas referre id est distare ne id est an tu deseras illam fortunam moriendo: an pro vel illa te deserat fugiendo. q. d. nihil refert q̄tū ad cōstātiā fortune siue fortuna hoīez ꝺserat siue deseratur: manifestum est q̄ permanere non potest. ¶ Nota q̄ in rebus humanis non est constantia: cuius ratio est. In isto quod est genitum nulla est constantia quia nihil est genitum quod non sit corruptibile et non permanens: sed humane sunt genite et producte: ergo &c. ¶ Notandum q̄ non est durabilis fortune prosperitas: quia ipsam cito fugat aduersitas. vnde Gaufredus in poetria. Omnibus ne crede tuis si tempore paruo Illuxere tibi: mox sunt clausura serenum. Nubila fata diem inducentq3 crepuscula noctem &c. propter quod non est adhibenda fides rebus fortui-

Dare verba

Calculus

tis. ¶ Nota q philosophia tangit vnam rationem q fortuna non sit constans que talis est. homo non est constans: ergo nec fortuna. antecedens patet: quia hominem sepe dissoluit velox hora mortis: consequentia probatur ex hoc: quia fortuna non habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito. secundo phisicorum. ergo dicit philosophia. nil differt quo ad inconstantiam fortune siue fortuna derelinquat hominem fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriendo: quocunque modo fiet semper ipsa est inconstans et non permanens.

¶ Metrum tertiũ scdi libri.

Cum polo phebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit.
Pallet albentes hebetata vultus
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu zephiri tepentis
Vernis irrubuit rosis
Spirat insanum nebulosus auster
Jam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno
Jmmotis mare fluctibus.

Ascen.

His igitur &c. Jn hac prosa neque in sententijs neque in verbis multum ambiguitatis est. Offendi male scriptum liuienti pro liuenti. dicitur enim liueo secunde coniugationis. vnde liuens non liuiens. Curulis et curule per vnum r scribitur. corripit enim primam licet a curru deriuetur. Jnueni tamen in quibusdam currules vitiose scriptum. Sicut: circunfuse multitudinis expectatione. cum legendum sit expectationem. Nec puto additum esse: triumphali largitione satiasti: pro sermone seu contione boetij: sed pro largitione que fiebat populo aut ad perpetuam rei memoriam: aut ad captandam gratiam pro alijs magistratibus: aut pro eisdem iterum impetrandis. Solebant enim distribuere populo far. aut cicer aut fabas aut eiusmodi que triumphabant: quorum largitionem imitatum dicit boetium. Subtiliter autem per hec boetius suam dignitatem legentibus hec proponit.

¶ Metrum tertium secundi libri.

S. thomas

Cum polo phebus roseis quadrigis. Jstud est metrum tertium huius secundi cuius primus versus dicitur saphicus ab inuentore: trochaicus a pede predominante. metrum autem secundi versus dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. Jn hoc ergo metro philosophia declarat tribus exemplis mutabilitatem mundanorum. Primum exemplum est de corporibus celestibus tale. Sole lucente in celo tunc obscuratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen prius apparebat tempore noctis: sed sole nobis lucente non apparet. vnde dicit in littera. Cum phebus id est sol ceperit id est inceperit spargere id est emittere lucem roseis quadrigis idest roseo curru stella hebetata idest obscurata flammis idest luminibus solis preuenientibus ipsa pallet id est pallida fit secundum albentes vultus. Secundum exemplũ est in terrenascentibus tale. zephiro flante terra ornatur floribus: sed austro flante flores deficiunt. Ecce mutatio in terrenascentibus. vnde dicitur in littera. cum id est quando nemus irrubuit vernis id est vernalibus rosis flatum zephiri tepentis id est calentis si auster nebulosus spiret idest flare inceperit: insanum id est insane iam decus rosarum abeat spinis id est recedat de spinis. Tertium exemplum est de mari tale. Quando mare non agitatur ventis apparet tranquillum: sed ventis agitatum efficitur tempestuosum. Ecce mutabilitas maris. vnde dicit in littera. Sepe mare radiat id est splendet tranquillo sereno id est serena tranquillitate immotis id est non motis fluctibus. sepe aquillo idest ventus iller: concitat id est prouocat feruentes procellas id est tempestates: verso equore id est moto mari. Tunc hortatur philosophia ne credamus bonis fortune dicens. Si mundo constat id est permanet sua forma rara vt ex dictis patet: et si mundus variat tantas vices idest alternationes: tunc crede caducis id est transitorijs fortunis hominum id est noli credere: et loquitur hironice. debet enim intelligi per contrarium: crede id est noli credere bonis fugaci-

bus qualia sunt bona fortune: quod patet ex hoc quia constat: idest manifestum est: et est positum: idest stabilitum eterna lege: idest diuina lege vt nihil gentium constet: idest imutabiliter permaneat. ¶ Nota quod poete attribuunt soli quadrigam que dicitur a numero quattuor equorum. Poete autem fingunt currum solis trahi quattuor equis: propter quattuor diuersitates solis. Nam sol cum oritur est rubeus: hora tertia splendens: hora meridiei feruens: sed hora vespertina est tepens. Lune vero attribuunt bigam propter duas proprietates lune. nam luna virtualiter est frigida et humida. ¶ No. circa hoc quod dicit fortuitis bonis Sene. dicit in libro de consolatione filij helye. Nunquam ergo fortune credidi: que cum mecum videretur pacem agere omnia quecunque in me indulgentissime conferebat pecuniam: honores: gratiam eo loco posui vnde possem sine motu meo repetere. interuallum magnum inter me et ipsam habui. itaque nec illa abstulit nec emisit. Neminem aduersa fortuna comminuit nisi quem secunda decipit. Fortuna fortes metuit: ignauos expauit: opes auferre potest: animam autem surripere non potest. ¶ Nota quod philosophia bona fortune appellat caduca: quia dicit Seneca lxvij. epistola. Omnia ista in que casus dominium exercet seruilia sunt sicut pecunia: honores: imbecilla

Quadrige solis

Fortuna

Sepe feruentes aquilo procellas
Verso concitat equore.
Rara si constat sua forma mundo:
Si tantas variat vices.
Crede fortunis hominum caducis?
Bonis crede fugacibus.
Constat eterna positumque lege est:
Ut constet genitum nihil.

¶ Prosa quarta libri secundi.

Tum ego vera inquam commemoras. O virtutum omnium nutrix: nec inficiari possum prosperitatis mee velocissimum cursum: sed hoc est quod

sunt fluida mortalia sunt et possessiones incerte. ¶ No. di. nullum genitum esse constans dicit Sene. epistola preallegata sed multo ante. Omnia mortalia minuuntur: cadunt: deteruntur: crescunt: decrescunt: exhauriuntur: implentur. Itaque in illis in tam incerta sorte inequalitas est: diuinorum autem vna natura est.

Ascensius

Cum polo etc. Carminis huius primus versiculus est saphicus constans trocheo. spondeo. dactylo. trocheo. et iterum spondeo vel trocheo. dicitur autem saphicus a muliere inuentrice que sappho dicitur. Hendecassyllabus: idest vndecim syllabarum a numero ipsarum. trochaicus a pede predominante. Secundus versiculus est glyconicus ab inuentore. Dactylicus a pede predominante. constat enim spondeo et duobus dactylis: sed vltima syllaba communis est. Nihil autem hic dubitabile occurrit. Castigaui tantum mendosa. precipue in fine vbi Seneca male allegabatur. Ubi etiam constat repperi pro constet. Nam primo loco legendum est constat: sed secundo constet. vel potius perstet. In principio quoque meminerit grammaticus: quadrigas: bigas: trigas etc. in singulari apud ydoneos non reperiri.

¶ Prosa quarta secundi libri

Sanctus Thomas

Tum ego vero inquam. Hec est quarta prosa huius secundi in qua philosophia probat Boeti ob hoc non esse conquerendum de fortuna propter presentia bona que ipsi dereliquit: et primo Boetius confitetur se fuisse felicem deplangens presentem infelicitatem. Secundo philosophia ostendit ipsum esse felicem in presenti statu tibi. Sed quod tu. Dicit ergo Boeti. O philosophia nutrix omnium virtutum

recolentem vehementius coquit. Naȝ in omni aduersitate fortune infelicissimū genus infortunij est fuisse felicē. Phi. ¶ Sȝ qđ tu inqt falſe opinionis supplicū luis: id reb⁹ iure īputare nō possis. Nā si te h̄ inane nomē fortuite felicitat' mouet: ꝙ plurimis maximisqȝ abūdes mecū reputes lȝ. Igiť si qđ in oī fortune tue cēsu p̄ciosissimū possidebas id tibi diuinit⁹ illesū adhuc inuiolatūqȝ seruať. Poteris ne meliora qqȝ retinēs đ īfortunio iure causari: Atq̇ viget incolumis illud preciosissimū humani generis decus Symachus socer: ⁊ qđ vite precio nō segnis emeres: Uir tot⁹ e sapiētia ⁊ virtutib⁹ fa

tu commemoras vera. nec possum inficiari: idest negare velocissimum cursum: idest recursum mee pſperitatis: sed hoc est qđ coquit. i. anxiat vehementer me recolentē p̄teritam pſperitatem. nam in omni aduersitate fortune infelicissimum gen⁹ infortunij est fuisse felicem ⁊ iam sup. nō esse. ¶ No. ꝙ phia dī nutrix oīm virtutum: q2 omnis virt⁹ consistit in medio: mediū autem non attingiť nisi recta rōne: sȝ recta rō est sapiētie ⁊ phie. Item cum philosophia diuidatur in practicam ⁊ speculatiuam: ipsa includit prudentiam q̄ est recta rō agibilium ex. vi. Ethi. Prudentia autem colligata est omnibus virtutibus ex eodem. vi. propterea philosophia dī nutrix oīm virtutum. ¶ No. ꝙ recordatio p̄terite felicitatis coquit hoīem. ið dī. Sene. lxiij. epl'a. Illud agam⁹ vt iocūda nobis fiat amissorū recordatio. Hoc aūt contingit cum anim⁹ p̄parat⁹ est ad amissionem eoꝝ. ¶ No. ꝙ duplex est infortunium: quoddā ꝯtinuum: aliud interpollatū siue discontinuuȝ. Primū infortuniū est infelix. scđm est infelicissimū. Infortunium eñ cōtinuum ex ꝯsuetudine min⁹ nocet: q2 dī. Sene. in li. de tranquillitate animi. Tolerabili⁹ est bona nō acq̇rere ꝙ acq̇sita amittere: iđqȝ letiores videbis quos fortuna nū ꝙ respexit ꝙ quos deseruit. Iteȝ dī. in li. de ꝯsolatione filij helye. Unum hȝ bonuȝ assidua infelicitas ꝙ illos indurat q̇s vexat. Infortunium aūt discontinuū est cū aliquis mutatur de aduersitate in pſperitatem: ⁊ iterum de pſperitate in aduersitatem: ⁊ tale est infelicissimum gen⁹: q2 sepe deijcit hoīem in desꝑatione. Unde Sa. al's pau. henri. O bōa pſperitas vbi nunc es: nunc mea versa est. In luctū cithara: fit lachrymosa lira. O mala dulcedo subito q̄ sumpta venenis. Que bona cōpensas mellea felle graui. ¶ Sȝ qđ tu inquit. hic phia ostendit Boe. in p̄nti esse felicē ꝓpter multa bona q̄ adhuc possidet. scđo ꝓbat felicitatem fortuitā nulli posse totaliter euenire. tertio ꝓbat verā felicitatē in bonis fortuitis nō ꝯsistere. scđa ibi. Quis est eñ. tertia ibi. Atqȝ vt agnoscas. Prīo ponit phia ꝙ non debȝ q̇rulari Boe. de infortunio cū abundet adhuc plurib⁹ bonis: ⁊ illa bona phia enumerat. scđo ip̄a consolať eū: ibi. Cū igiť. Di. p̄mo O Bo. tu luis. i. pateris suppliciū falſe opinionis id. i. illud non pōt iure īputari reb⁹. nā si mouet te inane nomē fortuite felicitatis lȝ. i. licitū est vt tu putes. i. ꝯputes mecū ꝙ plurimis qȝ ꝓ q2 maximis bonis abūdes. si igiť illud bonū tibi s̄uať diuinit⁹ illesuȝ qȝ ꝑ ⁊ inuiolatū qđ tu possidebas p̄ciosissimū in omni censu. i. thesauro tue fortune: poteris ne retinens queqȝ meliora iure causari. i. cōqueri infortunio. q. d. nō. Tūc enumerat bona eius. at qui pro certe illud p̄ciosissimū decus humani generis. s. symach⁹ socer tuus: iste viget. i. floret incolumis. i. san⁹: qđ inꝙ dec⁹ nō segnis. i. nō tard⁹ emeres precio vite. q. d. tantuȝ diligis eū ꝙ vitā tuā ꝓ eo exponeres. Symachus vir tot⁹ factus ex sapiētia ⁊ virtutib⁹ ille securus suarū sup. iniuriarū īgemescit de tuis iniurijs: viuit vxor tua modesta ingenio: p̄cellēs pudore pudicitie: ⁊ vt includā breuiter oēs dotes. i. virtutes eius: ip̄a est similis p̄ri suo. s. Symacho et ipsa exn̄s exosa. i. tediosa huius vite: tm̄ tibi seruat spm̄. i. ip̄a tm̄ viuit ꝓpť te q̇. i. in quo vno ego cōcesserim tuā felicitatem minui sup. ꝙ vxor tua tabescit. i. tristať lachrymis ⁊ dolore desiderio tui. quid dicam liberos sup. tuos ꝯsulares: quoꝝ specimen. i. similitudo ingenij paterni. i. tui: vel auiti. i. aui ipsorum. s. symachi qui fuit auus ipsorum ex parte matris elu

Phia

Infortunium

ctus: suarum secur⁹: de tuis igemescit iiuriis. Uiuit vxor igenio modesta: pudicitie pudore precellēs: ꝛ vt oēs dotes eius breuiter includam patri similis. Uiuit inq̄ que tibi tantū: vite huius exosa: spiritū seruat. Quo vno felicitatem minui tuā vel ego ipsa ꝯcesserim: tui desiderio lachrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares quorum iam (vt in id etatis pueris) vel paterni vel auiti specimē elucet igenij. ¶ Cum igitur p̄cipua sit mortalibus vite cura retinēde. O te si tua bona cognoscas felicem. cui suppetūt etiā nunc que vita nemo dubitat eē chariora: quare sicca iā lachrymas: nōdū est ad vnū te omnis exosa fortuna. Nec tibi nimiū valida tempestas incubuit: quoniam tenaces herent anchore: que nec presentis sola-

cet vt ĩ id etatis pueris. q. d. liberi tui sunt siles patri ꝛ auo ipsorum ĩ prudentia inq̄tū etas ꝑmittit. ¶ Notandū sicut inferi⁹ ꝓbabitur ꝙ in reb⁹ fortuitis non pōt ꝯsistere vera felicitas: iō illi q̄ adeptione taliū rerū felices se existimabāt: ꝛ ex amissione earum infelices falsa opinione decipiebant: ꝛ licꝫ in opinione eorum sic esset nō tamen erat in re. Ideo di. phīa ad Boe. Nō tu false opinionis suppliciū luis id reb⁹ imputare non potes. ¶ No. supplicium false opinionis est in animo nō in re. vnde Sene. xvij. epl'a. Multis parasse diuitias nō fuit finis miseriarum: sꝫ mutatio diuitiarū: nec ego miror. non eñ in reb⁹ est vitium sed in animo: sepius eñ opinione q̄ re laboram⁹ ergo infortunium. Bo. non erat imputandū reb⁹ q: non erat: sed imputandū fuit sue false opiniōi. ¶ No. ꝙ phīa ostendit p̄ntem felicitatem in tribus consistere. s. in amicis: in vxore pudica: ꝛ filiorū suorum prudentia. Primo eñ ad felicitatem requirunt amici. Nam amicus est preciosissimū gen⁹ diuitiarū. ex octaua ꝓsa hui⁹ secūdi ꝛ Aristo. ix. Ethi. Nemo eligit viuere sine amicis hñs reliqua bōa ꝛ ƀm Tullium in libro de amicitia. Qui amicitiam tollit de mundo solem tollere vi. ꝛ Sene. in de remedijs fortuitorum. Nihil est peius q̄ amicos non h̄re. si amicum ꝑdidisti alium q̄re: ꝛ ibi euꝫ q̄ras vbi inuenias: q̄re inter artes liberales: inter recta ꝛ honesta officia: q̄re in laboribus: ad mensam ista res non q̄ritur. Scđo req̄rit ad felicitatem politicam vxor pudica que vera est. vñ Sene. in de remedijs fortuitorum. Multe inter probas matrimonialis ordis ceperunt esse exempla meretricularum q̄ multas ex coniugibus optimis pessimas videamus ex diligentissimis dissolutissimas ex liberalissimis rapacissimas. etiam si bonam vxorem habuisti non potes affirmare eam esse ꝑmansuram in illo ꝓposito: nihil tam mobile nihil tam vagum q̄ feminarum volūtas. Tertio requiritur ad felicitatem politicā ꝓles: q: ƀm Ari. i. ethi. Non omnino felix est qui specie turpis est: aut solitari⁹ aut prole carens. ¶ No. ƀm Hug. specimen est pulcritudo vel silitudo vel signū vel ymago vel noticia vel experimentū vel bonuꝫ opis documentū: sꝫ in proposito accipit ꝓ similitudine. Itē ƀm eūdem auit⁹ ta. tū. i. ab auo habitus vel possessus vel ad ipm ꝑtinens: ꝛ ponit q̄nq̃ ꝓ antiquo. ¶ Cū igit p̄cipua. Hic phīa ex dictis ꝯsolat Boe. di. Ex quo hoīb⁹ est p̄cipua cura. i. maxima cura retinende vite. i. saluande vite sit mortalib⁹: o te felicem si cognoscas tua bona: cui etiā nūc suppetūt. i. abūdant talia bona q̄ nemo dubitat esse cariora ipa vita: q̄re iam sicca lachrymas ꝛ noli flere: nōdum enim omnis fortuna est tibi exosa. i. aduersa ad vnum. i. oīno nec tibi incubuit. i. institit tempestas aduersitatis nimiū valida: qm̄ tenaces anchore. i. amici inseꝑabiles herēt. i. firmiter manēt: q̄. s. anchore non patiunt tibi abesse solamen p̄ntis tp̄is nec spem futuri tp̄is. ꝛ di. Boe. p̄cor vt hereāt. i. maneāt ille anchore: q: ipsis manētib⁹ vtcūq̃. i. q̄litercūq̃ res se habeāt: nos enatabim⁹ euadendo aduersitatē fortune: sꝫ o phīa tu vides q̄tum decus nostri ornamenti. i. bonorum exteriorum q̄b⁹ ornabamur decesserit. subiungit phīa. Nos ꝓmouim⁹ aliquantulū animum

Felicitas

Amicus

Uxor

Proles

tuum ad ꝯsolationem: si nondū piget te totiꝰ tue sortis: qꝛ maioꝛ pars salua tibi manet: sʒ non possū ferre tuas delitias: qui tam luctuosus.i.plenꝰ luctu: atqꝫ anxiꝰ cōquueraris aliquid abesse tue beatitudini.i.felicitati. ¶ No. ꝙ sicut moꝛs est oīm amarissima qꝛ omnia abscindit omnia deuoꝛat. Et qꝛ aliqui iudicant se non timere moꝛtem: ⁊ tū ꝭm Sene. in de remedijs foꝛtuitoꝛū sic vita est omniū dulcissima. Omnia enim appetunt esse ⁊ viuere: ideo vnūquodqꝫ naturaliter nititur ad saluandum vitā qua nihil est carius. si ergo Boe. possedit bona que carioꝛa sūt vita non debuit se estimare miserū: sʒ magis felicē. ¶ Nota ꝙ pilosophia amicos appellat anchoꝛas. sicut enim tempestate incumbente per anchoꝛam nauis retinetur ⁊ a periclitatione saluatur. sic imminente aduersitate foꝛtune homo fidelibus amicis ne succūbat infoꝛtunio subleuatur. fideles enī amici retinent hominem impetu foꝛtune agitatuʒ ne totaliter deijciatur a sua stabilitate. ¶ No. ꝭm Huguitionem suppetere est subministrare vel supabūdare: sʒ pigere est pigrū esse vel penitere vl' grauare vel offendere. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis. Hic philosꝑphia ꝓbat felicitateʒ nulli posse totaliter euenire. Secundo ostendit ꝙ quanto aliquis est felicioꝛ: tanto leuioꝛi aduersitate pꝛosternitur. Tertio concludit ex his felicitatem foꝛtuitā amaram esse ⁊ miseram. Quarto inuehitur contra homines. secunda ibi. Adde ꝙ felicissimi. tertia ibi. ꝙ multis. quarta ibi. Quid igitur o mortales. Pꝛimo dicit. Quis est hō tā composite felicitatis.i.tam copiose felix: vt non rixaret.i. discoꝛdaret ex aliqua parte cū qualitate.i. cum dispositione sui status.i. sue foꝛtune. q.d. nullus est ita felix: quia conditio.i. status humanoꝛum bonoꝛum est anxia res.i. misera res que nūꝙ homini tota ꝓueniat vel nunꝙ perpetua tota subsistat. Tunc declarat ꝙ non tota pꝛoueniat homini: quia huic.i. alicui homini exuberat census.i. abundat pecunia: sʒ aliud sibi deficit: qꝛ degener sanguis.i. ignobilitas est sibi pudoꝛi. hunc.i. alium hominem nobilitas facit notum: sed ipse inclusus angustia rei familiaris.i. paupertatis mallet.i. magis vellet esse ignotus. ille.i. alter homo circūfluus.i. circundatꝰ vtroqꝫ.i. tā diuitijs ꝙ nobilitate ipse deflet celibem vitam.i. castam vitam: qꝛ non potest foꝛsan ducere vxoꝛem. Ille.i. alter felix nuptijs.s. habendo vxoꝛem oꝛbus.i. carens liberis.i. pueris ipse nutrit.i. cōgregat censum alieno heredi. Alius autem letatus pꝛole ipse mestꝰ illachꝛymat.i. ingemescit delictis idest pꝛo criminibus filij vel filie sue. Idcirco nemo facile cōcoꝛdat cum conditione sue foꝛtune. Inest enī singulis sup. hominibus aliquid qđ ipse inexpertus ignoꝛet vel expertus ipm exhoꝛreat. ⁊ sic rixatur cū qualitate sui statꝰ. ¶ No. ꝙ nō est homo taʒ felix quin inueniat aliquā conditionem in se quam vellet non habere: ꝓpter qđ misera est conditio humanoꝝ bonoꝝ: qꝛ nunꝙ homini tota ꝓuenit: qꝛ aliqͣs ꝯtennere oīa pōt: sed oīa habere nemo pōt. Et elicitur vna ratio ex littera. Illi conditio humanoꝛuʒ bonoꝛum non tota ꝓuenit cui suus status in aliq displicet: sed nullus inuenitur tam felix cui status non displiceat in aliquo sicut declarat in

men: nec futuri spem tēpoꝛis abesse patiūtur. Boeti. Et hereant inꝙ pꝛecoꝛ: illis namqꝫ manentibus: vtcūqꝫ se res habeāt humane enatabimus: sed quantum decꝰ oꝛnamentis nostris decesserit vides. Phi. Et illa ꝓmouimus īquit aliquantulum: si te nonduʒ totiusꝰ tue soꝛtis piget. Sed delitias tuas ferre nō possum: qui abesse aliquid tue beatitudini tam luctuosus atqꝫ anxius conquueraris. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis: vt non aliqua ex pte cuʒ status sui qualitate rixaretur? Anxia eniʒ res est humanoꝛum conditio bonoꝛum: et que vel nunꝙ tota pꝛoueniat: vel nunꝙ perpetua subsistat. Huic census exuberat: sed est pudoꝛi degener sanguis. Hunc nobilitas notū facit: sed angustia rei familiar' inclusus mallet eē ignotus. Ille vtroqꝫ circūfluus vitā celibem deflet

littera:ergo ꝛc. ¶ Item sanguis seruilis conditionis dicitur degener: quia homines naturali
ter liberi sunt:sed per seruitutez degenerant a natura. ¶ Nota ꝙ vita casta dicitur vita celebs
quasi celestis:quia in carne viuere preter carnem est vita celestis et angelica. No. ẜm Hug.
illacbrymari est intus lacbrymari vel cum dolore lacbrymari. et est deponentis generis: licȝ
ẜm antiquos inueniatur neutralis generis:et sic ponit Boe. hic in neurrali genere mestus il
lacbrymat. Vita celebs

Ille nuptijs felix:orbus liberis alieno censum nutrit heredi. Alius prole letat⁹:filij filieue delictis mestus illacbrymat. Idcirco nemo facile cū fortune sue cōditione cōcordat. Inest enī singulis qđ inexpert⁹ ignoret:expertus exhorreat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusqȝ delicatissimus sensus ē:ꝛ nisi ad nutū cuncta suppetant oīs aduersitatis insolēs [impatiens]:minimis q̇busqȝ prosternit̄:adeo perexigua sunt q̄ fortunatissimis summā beatitudinis detrahunt. Quā multos esse ꝯiectas q̇ sese celo p̄ximos arbitrentur: si de fortune tue reliquijs pars eis minima ꝯtingat. Hic ipse locus quez tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est miserū nisi cum putes. Contraqȝ beata sors est oīs equanimitate tolerantis. Quis est ille taȝ felix qui

lacbrymat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusqȝ. Hic ostendit philosophia ꝙ homo magis felix leuiori aduersitate prosternitur: cum hoc comparando Boe. ad alios et dicit. Adde predictis ꝙ sensus cuiuslibet hominis felicissimi idest fortunatissimi est delicatissimus idest impatientissimus:nisi ad nutum suuȝ cuncta suppetant idest abundent: ipse erit insolens idest impatiens omnis aduersitatis: ꝛ prosternitur a sua felicitate quibusqȝ minimis aduersitatibus: adeo perexigua sunt idest valde exigua que fortunatissimis detrahunt idest auferunt summam id est perfectionez beatitudinis. O Boe. ꝙ multos esse coniectas. i. opinaris qui sese arbitrentur proximos esse celo id est deo si eis cōtingat minima pars de reliquijs id est de particulis reliquis tue fortune. Hic locus quez tu vocas exilium est patria incolentibus id est habitantibus: ꝛ ita eorum iudicio spectat ad felicitatem vniuersaliter: ergo de reb⁹ fortuitis concludit. adeo nihil est miserum nisi cū tu putes. i. nisi reputatiōe animi tui estimes: ꝙ pro ꝛ cōtra id est per contrarium omnis sors

est beata eq̄nimitate. i. patiētia animi tolerant. Quis ē ille tā felix qui cū dederit man⁹ impatiētie. i. cū fuerit fact⁹ impatiēs q̇n ipe nō optet mutare statū suū. q. d. null⁹ ē taȝ felix. ¶ No. ꝙ forsan aliq̇s diceret. nulli hoī placet stat⁹ su⁹ si deest sibi magnū fortuitū: ꝛ defect⁹ modici boni nō impedit ꝯplacētiā stat⁹ q̇n homo totaliter sit felix. Hoc excludit phīa dicēs. Quāto aliquis ē felicior tāto est delicatior: ꝛ quāto delicatior tāto mag̃ grauat̄ ex defectu modici boni ꝛ sic felicissimis detrahit̄ ꝯplemētū btītudīs. ¶ Notādū ꝙ vna ꝛ eadē res ē quā vn⁹ iudicat spectare ad miseriā: ali⁹ iudicat spectare ad felicitatē: vñ dic̄ phīa. Loc⁹ quē tu exiliū vocas incolentib⁹ ē p̄ria. ¶ Notādū est quātūcūqȝ sit hō abūdās reb⁹ fortuit̃ si aliq̇d displicet sibi ī statu suo ipe optat statū suū mutari: ꝯmēdādo statū alteri⁹. vñ miles emerit⁹ laudat statū mercatoris. ecōtra mercator expt⁹ pic̃la marina laudat militiā. Similit̄ legispiti laudāt agricolas: et agricole vrbanos. Simile exēplū patȝ ī Bo. de schola. disci. de filio icōstātie: q̇ hīs displicētiam vnius status: semper alium ꝛ alium assumpsit. ¶ Nota ꝙ dicit nihil est miserum nisi cuȝ putes. vnde dicit Seneca. ix. epistola. Miser est qui se beatum non iudicat: lȝ mundo imperet non est beatus qui se beatum non esse putat. ¶ Quā multis amaritudinibus. Hic philosophia ostendit fortuitam felicitatem esse amaraȝ ꝛ miserā dicens. Quā multis amaritudinib⁹ dulcedo humane felicitatis est respersa. i. permixta: que etiā si videatur iocunda homini fruenti tamē nō potest retineri quominus prout homo habeat eā cum velit. i. non pōt retineri ad Miserum

voluntatem hominis: et liquet idest manifestum est ꝙ misera sit beatitudo rerum mortalium que nec perpetua perdurat apud equanimos id est apud constantes vel patientes nec ipsa tota idest simul delectat anxios idest miseros. ¶ Nota ꝙ felicitas et dulcedo humana non est sine amaritudine: quia dicit beatus Ber. Nunꝙ in honore sine labore: nunꝙ in prelatione si-
Alanus ne tribulatione et nunꝙ in sublimitate sine vanitate quis esse potest. Item alanus in anticlaudiano dicit. Sȝ nihil inuenio quod in omni parte btē viuat: qn multas nobis deferre querelas possit: si nostram velit accusare mineruā. ¶ Quid igitur o mortales. Hic philosophia inuehitur cōtra homies: et di. sic. O mortales quare petitis. i. queritis extra. i. i rebus exterioribꝰ felicitateȝ positam intra vos: error ⁊ inscitia. i. ignorantia cōfundit vos. ostendā tibi breuiter cardineȝ. i. radicem summe felicitatis. Est ne aliquid tibi ꝑciosius teipso: nihil inquies Si igit̄ fueris compos tui ꝑ tranquillitatem animi tu possidebis qd̄ nūꝙ amittere velis. s. delectationē in operatione ꝑfecte virtutis: nec fortuna poterit tibi aufer
Btitudo re. ¶ No. ꝙ duplex est beatitudo: perfecta ⁊ imperfecta. Perfecta beatitudo hētur post hāc vitā: ⁊ ē vita eterna de qua loquit̄ beatus Johā. di. Hec est vita eterna vt cognoscant te soluȝ verū deū ⁊ quē misisti Jesum xpm. Alia est beatitudo imperfecta que potest esse in p̄nti vita quam philosophi posuerunt consistere in operatione optime virtutis. vnde radix talis est tranquillitas animi ex moderatione ⁊ sedatione passionuȝ per habitū virtutis. per talem autem tranquillitatem homo efficitur sui compos vt non subijciatur passionibus. Ista autē tranquillitas nō est querenda in rebus exterioribus: sed solū hȝ esse in animo hominis, de qua beatitudine ⁊ tranquillitate hic loquitur philosophia di. qd igit̄ o mortales ⁊c. Sen. loquēs de eadē felicitate. ix. epistola di. Summuȝ bonū extrinsecus instr̄a non querit: domi colitur: ex se totuȝ est. incipit esse fortune subiectū siqu ā parteȝ sibi foris querit. Itē Se. xxiiij. epistola di. Felicitatis auiditas tuta est: que sit aut vnde ꝓueniat queris: ex bona cōscientia: ex honestis cōsilijs: ex rectis actionibus: ex cōtemptu fortuitoꝝ ⁊. xxxi. epistola di. Illud bonum est querendum quod nō fiat in dies deterius. quid est hoc: animus. sed hic rectꝰ bonꝰ magnus. qd aliud voces hūc animū ꝙ deū in corpore humano hospitatū. ⁊. xli. epistola di. Lauda bonuȝ in homine quod eripi nō potest quod est ꝓprium hominis. queris quid sit illud animus ⁊ ratio perfecta. rationale nanqȝ animal est homo. ¶ Atqȝ vt agnoscas. Hic philosophia ꝓbat veram felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus rationibus. secundam ponit ibi. Ad hec. tertiā ibi. Et quoniam. prima ratio talis est. In illo non consistit felicitas hominis quod potest auferri ab homine: sed bona fortuita sūt hmōi: ergo ⁊c. Maior est nota: quia summum bonum est proprium hominis: bonū autē qd̄ auferri potest nō est summū bonū: qȝ illud quod auferri nō pōt melius est eo qd̄ auferri pōt. Minor patet. bona fortuita p̄nt auferri cum sint mutabilia. vnde dicit in littera. Vt agnoscas btitudineȝ nō posse cōstare in rebꝰ fortuitis: sic collige ꝑ tales rōnes. Si btitudo est summū bonū nature degentis rōne. i. nature rōnalis: nec illud est summū bonū quod vllo mō po-

cū dederit impatientie manus: statū suū mutare nō optet. ¶ Quā multis amaritudinibꝰ humane felicitatis dulcedo respersa est: q̄ si etiā fruēti esse iocunda videatur: tn̄ quominꝰ cū velit abeat retineri nō possit. Liquet igitur ꝙ sit mortalium rerū misera beatitudo: q̄ nec apud equanimos perpetua ꝑdurat: nec anxios tota delectat. ¶ Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positā felicitatē: error vos inscitiaqȝ confundit. Ostendā tibi breuiter summe cardinem felicitatis. Est ne aliquid tibi teip̄o preciosius: nihil inquies. Igit̄ si tui compos fueris possidebis quod nec tu amittere vnꝙ velis: nec fortuna possit auferre. ¶ Atqȝ vt agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem con

stare nō posse: sic collige. Si beatitudo est summū nature bonum rōne degentis: nec illud est summū bonū quod eripi vllo modo pōt: qm̄ p̄cellit id qd̄ nequeat auferri. manifestū est ꝙ ad beatitudinē percipiendā fortune instabilitas aspirare nō possit. ¶ Ad hec quē caduca ista felicitas vehit: vel scit eaȝ vel nescit esse mutabilem: si nescit quenam beata sors esse potest ignorantie cecitati? Si scit metuat necesse est ne amittat quod amitti posse non dubitat: quare continuus timor non sinit esse felicem: an vel si amiserit negligēdū putat. Sic quoq; perexile bonum est quod equo animo feratur amissū. ¶ Et quoniaȝ tu idem es cui persuasum eē atq; insitum permultis demonstrationibus scio

test eripi.i.auferri: q2 illud bonū quod nequeat.i.non pōt auferri hoc p̄cellit.i.meli⁹ est ꝛ dignius eo qd̄ potest auferri ex quo manifestū est ꝙ mutabilitas fortune non possit aspirare.i.accedere ad beatitudinem accipiendā. ¶ No. ꝙ btitudo est summū bonū: q2 in.iij. huius scd̄a prosa d2 ꝙ btitudo est stat⁹ pfect⁹ aggregat ōe oim bonoꝝ. ꝛ btitudo est summū bonū nature degentis.i.viuentis ratione.i.na ture rationa lis sicut homis: q2 ominum genus viuit arte ꝛ ratione ex proemio metaphi. Nullum enim aliorum animaliuȝ est felix ex.x.ethico. Bruta enim animātia nemo felicitabit primo ethicorum. ꝛ talis beatitudo non consistit in bonis exterioribus: sed in actu sapientie: quia dicit in li. politicorum. Testis mihi est de⁹ ꝙ in bonis exterioribus non consistit summum bonum. ꝛ idem in eisdē. Nos sumus felices vt dij. dij autē non sunt felices bonis exterioribus: ergo nec homines. ¶ Nota licet in bonis exterioribus fortuitis non consistat felicitas formaliter ꝛ essentialiter: tamen felicitas cōsistit in eis organice: quia deseruiunt ad felicitatem veram. sine em̄ rebus exterioribus quarum fortuna domina est non contingit esse felicem supple organice: ex libro de bona fortuna. ex.x. ethico. Opus est exteriori p̄speritate omni enti. Natura enim per se non est sufficiens ad speculandum: sȝ oportet cibum potum ꝛ reliquum famulatū preexistere. ¶ Ad h̄ quē caduca ista felicitas vehit. hic phi losophia ponit secundam rōnem que talis est. Ille qui felix est fortuita felicitate aut scit eam mutabilem esse aut nescit. si nescit est ignorans: ꝛ per cōsequens est infelix: si scit eā mutabilē esse necesse est ꝙ timeat ne eā amittat. cui aūt inest ꝯtinu⁹ timor felix esse nō pōt. Vn̄ dicit in lr̄a sic. Ad hec.s. p̄dicta addā aliā rōnem. hō quē vehit.i.ducit ista caduca.i.fortuita felicitas vel scit eā esse mutabilē vel nescit q̄nam sors beata.i.felicitas beata pōt esse cecitati ignorantie. q.d. nulla. si scit eā esse mutabilē necesse est vt metuat ne amittat illud qd̄ nō dubitat posse amitti: q̄re ꝯtinu⁹ timor nō sinat ip̄m eē felicē. Et forsan diceres hō nō timet amissionē fortune: q2 non curat vtrū eā amittat vel non. hoc excludens phia dicit. Si amiserit bonū fortuitū ꝛ putat illud negligendū.i.nō curandū. tunc illud bonū erit valde exile qd̄ amissuȝ ferat equo aīo.i. equali aīo sicut ꝯseruatum: ꝛ p ꝯsequens illud non est summū bonū. ¶ No. ex tertio hui⁹ p̄sa nona: vera ꝛ pfecta felicitas facit hoīem potentē reuerendū celebrem ꝛ letū: ergo v̄a felicitas excludit timorem: ꝛ p consequens continuus timor q̄ excludit leticiā non sinit esse felicem. Unde Seneca nona ep̄la. Ille beatissim⁹ est ꝛ securus sui possessor q̄ crastinum diem sine sollicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei ꝛ substātiarum separatarum ipsa excludit cecitatē ignorantie: in q̄ ignorantia felicitas esse non potest. ¶ Et quoniam tu idem es. Hic philosophia ponit tertiam rationem que talis est. Si beatitudo consistere in rebus fortuitis cum bona fortuita finiuntur morte hominis: sequitur ꝙ omnis homo morte fieret miser: quod non est verum: quia multi per mortem consecuti sunt felicitatem: sicut martyres et alij sancti qui perpessi sunt maxima tormenta vt consequerentur

beatitudinem in anima. dicit ergo sic in littera. Quoniaʒ tu idem es sup. homo cui ego scio eē persuasum ꝑmultis. i. valde multis demonstrationibus: mentes: idest animas hominum nullo modo esse mortales: et cuʒ sit clarum. i. manifestum fortuitam felicitatem finiri: idest terminari morte corporū supple hominis nequit. i. non potest dubitari si hec fortuita felicitas potest afferre: idest dare beatitudinem quin omne genus mortalium: idest hominum labatur in miseriam in fine mortis.

mentes hominum nullo modo esse mortales. Cūq; clarum sit fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec afferre beatitudinem potest: quin omne mortaliuʒ genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus non morte solum verum etiaʒ doloribus suppliciisq; beatitudinis fructum quesisse: quonāmodo presens vita facere beatos potest: que miseros transacta non efficit?

Sed si scimus multos scililet sanctos q̄sisse fructum beatitudinis nō solum morte verūetiam doloribꝰ et suppliciis: quonāmodo: idest per quem moduʒ presens vita supple bonis fortuitis ornata pōt facere beatos: que vita transacta. i. terminata non efficit miseros: q̄si dicat nullo modo. ¶ No. cuius presentia est causa felicitatis: eiꝰ absentia est causa miserie ⁊ infelicitatis. ⁊ hoc clarissime poterit apparere ex isto simili. sicut em̄ nauta per sui p̄sentiam est causa felicitatis nauis: sic eius absentia ē cā periclitationis eius ex. ij. phisico. si ergo bona fortuita ꝑ sui presentiam essent causa beatiudinis: ꝑ sui absentiam essent causa miserie. Cum autem in morte hominis bona fortuita relinquunt hominem fugiendo ⁊ hō relinquat ea moriendo: omnis homo post mortem esset miser ⁊ infelix qd̄ falsum est. Nam multi post mortem consequuntur beatitudinem. Et quia forsan aliquis diceret. mortuo homine moritur et anima eius ⁊ sic homo post mortem nullam consequit̄ beatitudinem. hoc excludens phia di. ad Boe. Tu es idem ille cui ꝑsuasum est multis demonstrationibꝰ aīas hoīm esse imortales. ¶ No. ꝙ omēs leges in hoc ꝯueniunt ꝙ aīa intellectiua
Aīa rōalis hoīs sit imortalis. separatur em̄ ab aliis sicut ꝑpetuum a corruptibili. ex secūdo de anima. ⁊ h̄ est rōnabile: quia anima intellectiua cū sit immaterialis non est educta de potentia materie: sed ab extra. s. a deo. ipsa enim ſm beatum Aug. creando infunditur ⁊ infundendo creatur: ꝓpter quod cum abscisio materie sit causa perpetuitatis: ꝑ cōmentatorem primo celi ⁊ mundi: anima intellectiua immaterialis existens ipsa est immortalis.

Ascensius T

Um ego ⁊c. Hec prosa sane multa eruditionis plena hʒ: nec multa expositione indiget. Sūt tamen grāmaticis annotanda. Primo illud. Sed qd̄ tu inquit. sic cōstrues. Sed tu non possis iure imputare rebus id qd̄ tu luis. i. pateris suppliciū. i. tanꝙ supplicium false opinionis. i. ꝓpter falsaʒ opi. inditū. vl' lege vt quidā. Supplicio false opi. Secundo scias vitiose positū eē ꝙ particulā cū suplatiuo in eo significatu in quo pōi videt̄ in
Quisq; textu vbi dr̄ ꝙplurimis maximisq; ⁊c. accipitur em̄ ꝙ pro li quātū: ⁊ sic vult positiuū non suplatiuū: vt sit. reputes mecū ꝙ magnis. i. ꝙtū magnis: ⁊ ꝙmultis. i. ꝙtu multisʒ abūdes. Possʒ tn̄ saluari congruitas si sic ordinet̄. Reputes. i. cēseas mecū ꝙ sup. abūdes adhuc ꝙplurimis i. valde multis ⁊ ꝙmaximis. i. valde magnis: sed prior sentētia meliꝰ contexit̄. Tertio scies vitiose dici ſm laurentiū meliora queq;: dicendū em̄ est optima queq;. sʒ boetiꝰ non oēm elegātiam obseruat. Qd̄ dico non vt auctorē reprehendā: sʒ vt memorē faciā lectorē: ne ꝓ lege hēat q̄cunq; ab eo dicta sunt: p̄cipue in gn̄e dicendi. Quarto vbi dr̄: patri filis: scies p̄cipi a peritioribus grāmaticis hoc adiectiuū filis tunc datiuo iūgi qn̄ qualitatem exteriorē respicit tūc aūt genitiuo: qn̄ mores: q̄ ꝗ hic de moribꝰ loquit̄. dixisset potius patris filis: qd̄ tamen hoc loco prudenter ⁊ non vitiose canit: q̄ nimius sibilus fuisset patris filis: ad quē vitandū dixit virgilius imitis achillis: ⁊ infelicis vlixi: in genitiuo dulciꝰ ꝗ dixit patri simil': non tamen dixisset: recte tibi similis: sʒ tui in ea significatiōe. Quinto scias osum ⁊ exosum sepe accusatiuo iungi
Similis Exosus non tamen vitiose dixit Boe. que vite huiꝰ exosa. vtrunq; enim recte dr̄: ⁊ vitam exosa ⁊ vite.

Sexto scies optīe dictū tui desiderio:vbi nō recte diceref tuo.qꝛ capif passiue. Sēsus em̄ est desiderio tui.i.quo tu ab ea desiderar͡ꝫ. Sꝫ ꝺ̄siderio tuo ē quo tu desideras. Septio scies latīe dictū vt ī id etat͡ꝫ puer͡ꝫ. Solet ei vt elegāter capi,p eo qꝺ̄ ē ꝯm quēadmodū ē si dicā. Tu loq̄ris bene vt gall⁹.i.ꝯm ꝙ gallus solet loqui.ita hic. Specimen.i.decus animi ingenij elucet pueris vt in id etatis.i.ꝯm ꝙ in ea etate solet pueris elucere. Oratius etiam dixit cura vite retinende:ꝙ̄ si dixisset cura retinendi vitaꝫ. Quia gerundiua nomina pulchre ponuntur pro gerundijs. Octauo:scies celibem dici: non eū tantum qui caste viuit:sed omnē extra legitimum matrimonium viuentem etiam si luxuriosissim⁹ sit:vnde celibatus est status extra connubium viuentium siue caste siue incaste. Auctor est valla multiqꝫ alij. Aduerte autem diserte dictum:felicissimi cuiusqꝫ delicatissimus sensus est:quia quisqꝫ tā in obliquo ꝙ̄ in recto: et tam in eodem casu positum ꝙ̄ in alio:superlatiuuꝫ afflagitat. Nec minus docte dictum est. ꝙ̄ multos esse coniectas.quia ꝙ̄ valet ꝙ̄tum qꝺ̄ positiuum vult. Item vbi dicitur hic ipse locus quem tu exilium vocas:elegantius diceretur qꝺ̄ exilium vocas:sublato pronomine tu. Utroqꝫ tamen modo grāmatica constat:eo ꝙ exilium appellatiuum est. Nono ꝙ̄tum ad sententiam aduerte hanc materiam pulchre haberi in principio sermonum horatij:videatur ibi. quia superfluum esset hic ponere:nisi forte sint qui eos non habeant:quibus sufficiant versiculi. Qui fit mecenas vt nemo quam sibi sortem: Seu rō dederit: seu sors obiecerit illa. Contentus viuat:laudet diuersa sequentes ꝛc. Decimo scies lachrymo etiam apud Terentium et apud Ciceronem in de sōno scipionis et alibi reperiri ne absoletuꝫ putes. Undecimo scies lectum esse a commentario habeat pro abeat:et ita male expositum esse quominus pro vt. lege ergo sic. tamen quo min⁹ cum velit habeat retineri non possit. Et exponens ordina sic. tamen fortuna non possit retineri quo minus.i.vt non abeat.i.recedat.quum.i.quando velit. Nec ipsa tota.i.ex omni parte delectat anxios. Quia vt dicit horatius. Nihil ex omni parte beatum. qꝺ̄ ab horatio alanus sumpsit:sicut alia plura. Quia autem alanus hic adducitur quem constat multo post beatum Thomam fuisse:certum est os commentarios non esse sancti thome:saltem totos. Ad hec quem caduca. Adhec.i.insuper.preterea.sed vsitatus est in singulari ad hoc: pro eo qꝺ̄ est preterea:vt apud Salustium. Cognoueraꝫ paruis copijs bella gesta cum opulentis regibus. Ad hoc sepe fortune molestiam tolerasse:facundia grecos:scientia belli gallos ante romanos fuisse. Cetera omnia nota puto.

Tui
Ut
Celebs
Quisqꝫ
Lachrymo
Quominus abeat
Adhec

¶ Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem
Stabilisqꝫ nec sonoris
Sterni flatibus euri:
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum:
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas.

¶ Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet pennē. Hic incipit quartū metrū hui⁹ secundi qꝺ̄ dꝛ metrum anacreonticū ab inuētore:iambicū a pede p̄dominātē:dimetrū a numero peduꝫ: cathaleticū qꝛ deest vna syllaba ad ꝯplementū metri. huic metro adiungit metꝝ pherecratium sic dictū ab inuētore de quo superi⁹ dictū ē. In hoc g̃ phia ꝯmendauit vitā mediocrē per talē metaphorā. Edificiū ꝯstructū ī loco nimis alto vrgef tempestatib⁹ ventorū:et fundatū in loco arenoso defluit sed fundatum in loco humili et saxoso vtrumqꝫ vitat incommodum. sic vita presens nimium eleuata prosperitate vel nimium depressa aduersitate frequenter euentu inopinato calamita-

Sanctus thomas

tibus defluit: mediocris autem secura permanet. dicit' ergo in littera. Quisquis homo cautus volet ponere sedem perennem id est firmam mansionem: et ipse stabilis existens. nec velit sterni idest deijci sonoris flatibus euri illius venti. et quisquis curat spernere pontuz minantem fluctibus idest mare fluctuans: ille vitet cacumen idest summitatem alti montis et vitet arenas bibulas id est siccas. Tunc assignat causam quare debeat vitari in edificando cacumē alti montis: quia illud. s. cacumē alti mōtis vrget. i. id est flando p̄mit auster proteruus id est vent' impetuosus. tunc assignat causaz quare d̄beāt vitari arene: quia he scilicet arene solute id est disiuncte per siccitatem recusant ferre id est nolunt portare pēdulum pōdus id est labile vel pendens pondus. Tu ergo fugiens periculosā sortē id est euentum amene sedis id ē amene mansionis et certus existēs memento figere id est stabilire domum tuam in humili saxo id est depresso lapide q̄uis vētus miscēs equora id est voluens maria tonet id ē seuiat ruinis id est flatibus ruinosis. tu felix conditus robore id est firmitate quieti valli id est munitionis: et tu serenus id est tranquillus duces id est ages euum id est vitam tuam ridens id est deridens et pro nihilo habens iras id est persecutiones etheris id est aure velventi seuientis. ¶ Nota q̄ omnis virtus superfluitate corrumpitur cū virtus consistat in medio. Est enim virtus electiuus habitus immediate consistens recta ratione determinatus. ideo omnis superfluitas tanq̄ viciosa vitanda est. Philosophia ergo docet vitare superfluam prosperitatem quam designat per cacumen alti montis: que posteritas plerumq̄ impugnatur inuidia et potentia magnatum que per ventum impellentem designatur. Docet etiam vitare nimiam paupertatez quam designat bibula arena: que paupertas recusat ferre indigentiam necessariorum que per pondus pendulum designatur. indigentia enim grauat hominem admodum pēduli ponderis. ¶ Nota securitas s̄m Tullium in rhetorica sua est virtus incommoditates imminentes et incohoate rei affines non formidans: que securitas maxime appetenda est: propter q̄d philosophia docet appetere vitam mediocrem que reddit hominem securum: s̄m illd̄ poeticum. Medio tutissimus ibis. et Catho. Tuta mage est puppis modico que flumine fert. Quam vitam mediocrem designat per humile saxum: in quo edificium impetu venti non deijcitur: nec inundationibus tanq̄ bibula arena dissoluitur. ¶ Nota q̄ duplex est paupertas: voluntaria et leta. alia inuoluntaria et tristis. Prima paupertas est appetenda. secunda fugienda. De prima loquitur Seneca. ij. epistola. Honesta res est leta paupertas. paupertas enim expetita secura est. Et. xviij. epistola. O lucilli incipe cum paupertate habere commerciū: gaude contennere opes: nemo alias est deo dignus q̄ quis opes contempserit. Secunda paupertas scilicet inuoluntaria et tristis fugienda est: quia mortalis est: et ratione tristitie stupefacit et corrumpit naturam.

Illud proteruus auster
Totis viribus vrget:
He pendulum solute
Pondus ferre recusant:
Fugiens periculosam
Sortem sedis amene
Humili domum memento
Certus figere saxo:
Quamuis tonet ruinis
Miscens equora ventus
Tu conditus quieti
Felix robore valli:
Duces serenus euum
Ridens etheris iras.

Ascen. Perennis

Uisquis volet &c. Versus hic est dicolos distrophos idest duorum generum a secundo ad primum reuertens. Cuius primum genus dicitur anacreontium. Perennis et hoc perenne est res durans totum annum: Et quia annus in se redit: solet

perenne vocari qđ perpetuum est: dicitur etiam perennis in secunda declinatione maxime apud antiquos. Monet autem mediocritatem seruandam vt ouidius dicens. medio tutissimus ibis. Alta enim petūt venti: vt dicit idem ouidius. perflant altissima venti. harena autē stabile solū non prebet: dicente saluatore. Mathei. vij. Similis erit viro stulto qui edificauit domum suam per harenam ꝛc. Harene dicuntur bibule: quia bibunt aquam fere insatiabilit.

¶ Prosa quinta secundi libri

SEd qm̄ rationū iā in te mearū fomenta descendūt: paulo validioribus vtendū puto. Age em̄ si iā caduca momentanea fortune dona non essent. Quid in eis est quod aut vestrum vnq̄ fieri queat: aut non perspectuȝ cōsideratumq̄ vilescat. ¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura preciose sunt? Quid earum potius: aurum ne anvis cōgesta pecunie? Atqui he fundēdo magis q̄ coaceruādo meli⁹ nitēt. Siquidē auaricia semꝑ

Quamuis tonet ruinis. potest exponi. q̄uis. i. q̄tumuis seu quantuncumq̄ ventus miscens equora ruinis tonet tu conditus quieti. i. ad quietem repositus duces euum serenus ꝛc. Multa sunt h̄ adiectiua per subintellectas coniunctiones construenda: nam sine coniunctione duo adiectiua viciose dantur vni substātiuo. Vult autem dicere magnam esse securitatem eius qui mediocribus contentus est.

¶ Prosa quinta secundi libri.

SEd quoniam rationum iam in te. Hic incipit quinta prosa huius secundi in qua philosophia ponit remedia magis mouentia Bo. ad ostendendum ꝙ bona fortune sunt contemnenda: et minus esse dolendum de amissione eorum. Ista autem remedia sunt rationes sumpte ex conditionibus particularium bonorum fortune. s. diuitiarum honorum potestatum et glorie. Et primo ostendit hoc de diuitijs ꝙ non sunt magnopere appetende ponendo vnam rationem generalem respicientem omnia bona fortune. secundo ponit rationes de diuitijs: ibi. Diuitie. Primo intendit talem rationem. Nullus magnopere debet illud appetere quod non potest esse suū et quod in se consideratum est vile: sed omnia bona fortuita sunt huiusmodi que sunt mutabilia: ideo non possunt esse propria hominis: et in se considerata vilescunt: ergo ꝛc. Unde dicit in littera. quoniam fomenta idest medicamēta mearum rationum in te descendunt: quia ego video te paulatim fortunam contemnere: puto esse vtendum paulo validioribus rationibus id est magis mouentibus. age est aduerbium hortandi. Si enim bona fortune non essent caduca id est casualia et momentanea id est transitoria ad modum momenti: quid est in eis quod vnq̄ queat fieri vestrum: aut qđ ꝑspectū et in se consideratum non vilescat quasi diceret nihil. ¶ Nota ꝙ bona fortune sunt caduca et trāsitoria: quia dicit Seneca. lxx. epistola. Omnia bona fortune nobis accidunt: sed non adherent: et si abdicantur sine vlla nostri lachrymatione discedunt. ex quo patet si mutabilia sunt ꝙ non sunt propria bona hominis: quia ſm eundem Senecam. Nihil proprium dicas quod mutari potest. ¶ Nota ꝙ bona fortune in se considerata vilescunt: quia dicit Johannes chrysostomus. Bona fortune in seipsis veterascunt et consumuntur: aut ab extraneis dolo vel violentia vel calumnia deripiuntur. ¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura. Hic philosophia ponit rationes de diuitijs in speciali ꝙ non sunt magnopere appetende. Secundo probat hoc generaliter de diuitijs: ibi. Quid autem. Prima diuiditur in quinq̄ partes ſm ꝙ sunt quinq̄ genera diuitiarum que probat non multum esse appetenda: scilicet pecunia gemme possessiones vestes et famuli. Primo ostendit propositum de pecunia. secundo de gemmis: ibi. An gēmarum. tertio de possessionibus: ibi. An vos. quarto de vestibus: ibi. Jam vero. quinto de famulis: ibi. An vero. Primo duabus rationibus probat diuitias non multum esse appetendas secunda ibi. At eadem. Prima ratio talis est. Illa non sunt multum appetēda que nec ex sui natura nec natura vtētis sunt preciosa: diuitie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. Maior est nota: quia nihil appetitur nisi bonum et preciosum. Minor declaratur. diuitie non sunt bone ex sui na-

S. thomas

Bona fortune

tura: quia non faciunt bonum eum cui adueniunt. nec sunt bone ex parte vtentis quia non in
q̄ptum cocseruantur. sic enim faciunt hominem auarum. nec inq̄ptum distribuuntur: quia sic
relinquunt hominem. dicit enim in littera. Diuitie vel sunt preciose sui natura vel natura ve-
stri vtentium eis. et quid earum est potius idest preciosius: an aurum: an vis congeste pecu-
nie idest congregate. atqui pro certe he scilicet diuitie non sunt preciose conseruando eas: qz
melius nitent effundendo id est
distribuendo eas q̄ coaceruando
idest retinendo eas. siquidez aua
ricia que pecuniam coaceruat sē-
per facit homines odiosos. et lar
gitas que pecuniam effundi facit
claros id est honestos. subdit. et
si illud qd̄ transfertur in alterum
non potest manere apud quenq̄
tunc est preciosa pecunia loquen
do ironice: cum ipsa vsu largien-
di translata in alios desinit possi-
deri. ¶ Notandum q̄ aliquid ē bo
num dupliciter: vel ex natura sui
vel ex natura vtentis. Et illud di
citur bonum ex natura sui qd̄ a se
vel in se habet vnde sit bonum: et
cuicumqz aduenit facit ipsum bo-
num: sicut recta ratio pax et simi
lia. Sed illud dicitur bonum ex
parte vtentis quo si aliquis con-
uenienter vtatur aliquid boni in-
de prouenit. Unde no. s'm beatuz
Ber. Solus error hominum fa
cit q̄ aurum et argentum reputā
tur preciosa cum non sint nisi ter
ra rubea et alba. ¶ Nota q̄ Sene
ca. lxxxviij. epistola probans di-
uitias non esse bonas sic arguit.
Quod bonum est bonos facit: di-
uitie non faciunt bonos: ergo diuitie bone non sunt. Item illud quod potest contingere con-
temptisimo et turpissimo bonum non est: diuitie autem et lenoni et laniste contingunt contē-
ptissimo et turpissimo ergo bone non sunt. Item bonum ex malo non fit: diuitie autem sunt
ex auaritia que mala est: ergo bone non sunt. ¶ At eadem si apud vnum. Hic ponit secundaz
rationem que talis est. Illa non sunt multum appetenda que a pluribus non possunt possi-
deri et non transeunt ad alium sine paupertate aliorum. diuitie sunt huiusmodi. ergo &c. vnde
dicit in littera. At pro sed si eadem scilicet pecunia quanta est vbiqz gentium idest apud om-
nes gentes: congeratur apud vnum hominem ipsa fecerit ceteros homines inopes sui id est
carentes: et vna vox pariter tota id est simul replet auditum multorum: diuitie autem non
possunt transire in plures nisi comminute idest diuise in partes: quod cum factum est scilicet
q̄ comminute transeunt in alios: necesse est vt supple illos faciant pauperes quos relin-
quunt. Et tunc exclamat contra diuitias dicens. O igitur supple dico diuitias esse angustas
idest arctas et inopes: quas non licet pluribus habere totas: et que non veniunt ad quemli-
bet sine paupertate ceterorum id est aliorum hominum. ¶ Nota q̄ diuitie non veniunt ad quē
libet sine aliorum paupertate: quia dicit Sene. in de remedijs. Pecuniam perdidisti quam
vt haberes alius āte te perdidit. perdidisti pecuniam: habes vno periculo minus quo te feli-
cem dicam si cum illa auariciam perdidisti. & idez. lxxxviij. epistola di. Diuitie aīos inflāt: sup
biam pariunt: inuidiam contrahunt: mentez alienant: timorē inducunt: insolentiā faciūt. ni-
hil autē aliud insolentia est q̄ spes false magnitudinis: ergo diuitie bone nō sunt. ¶ An gem-

Bonum

Diuitie nō sūt bone vel bonum

8°

Diuitie

odiosos largitas claros facit. Qd̄ si manere
apd̄ quēq̄ nō pōt qd̄ transfertur in alterū: tūc
est p̄ciosa pecunia cū trāslata ī alios vsu largi
endi desinit possideri. ¶ At eadez si apud vnū
quanta vbiqz gentium est congeratur: ceteros
sui inopes fecerit. Et vox quidez tota pariter
multorum replet auditum. Iste vero diuitie ni
si cōminute in plures transire nō possunt. Qd̄
cum factum est pauperes necesse est vt faciāt
quos relinquunt. O igit' angustas inopesqz di
uitias: quas nec habere totas plurib' licet: et
ad quēlibet sine ceterorum paupertate non ve
niunt. ¶ An gemmarum fulgor oculos trahit.
Sed si quid est in hoc splēdore precipui: gem-
marum est lux illa non hominū. Quas quidez

Liber secundus Prosa quinta.

marum fulgor oculos trahit. Hic ostendit philosophia q gemme non sunt appetende tanq̃ proprium bonum hominis intendens talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis est in gemmis hoc consistit in luce ⁊ splendore gemmarū: sed lux gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo ⁊c. Unde dicit in littera. An fulgor gemmarum trahit oculos hominum supple ad concupiscendum eas tanq̃ primum bonum: sed si quid est precipui. i. preciositatis ī hoc splendore: illa lux est gemmarum ⁊ non hominū: q̄ſ quidem gemmas vehemēter admiror homines mirari. i. mirādo desiderare tanq̃ bonum suū. quid est enim carens motu anime atq̃ compage. i. coniunctione mēbrorum: quasi diceret quid reperitur in rebus inanimatis quod iure videatur: idest videri debeat eē pulchrum rei animate ⁊ rōnabili nature: quasi diceret nihil. que gemme tametsi pro q̄uis trahant. i. recipiant aliq̄d postreme pulchritudinis opa. i. diligentia cōditoris q̃ ꝓ et sui distinctione: idest specifica formatione: tamen ipse collocate infra vestrā excellentiaꝫ. i. dignitatē nullo modo merebant̄ vr̄am admiratōem. ¶ No. q non est gloriandū de gēmis tanq̃ proprio bono: q2 dicit Sene. xli. ep̄la Nēo gl̄iari debꝫ nisi de suo. Quid em̄ est stultius in hoīe q̃ aliēa laudare. q̄d est eo dementius qui ea mirantur q̄ ad alium transferri ꝓtinus possunt: nō faciunt equum meliorē aurei freni. ¶ No. q quadruplex est pulchritudo. Prima est animalium rationalium. scd̄a est brutoꝝ sensibiliū. tertia plantarum vegetabiliū. quarta est reruꝫ inaīatarum: in quo genere gēme collocantur: ꝓpter q̄d dicit ph̄ia. Si gēme trahunt aliq̄d postreme pulchritudīs. Pulchritudo

mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens anime motu atq̃ membroruꝫ compage. quod animate rationabiliq̃ nature pulchrum esse iure videatur? Que tametsi conditoris opera suiq̃ distinctione postreme aliquid pulchritudinis trahūt: infra vestrā tamē excellentiā collocate admirationē vestram nullo modo merebant̄. ¶ An vos agroꝝ pulchritudo delectat? Boe. Quid ni? Est eniꝫ pulcherrimi operis pulchra portio. Si quondam sereni maris facie gaudemus: sic celum: sydera: solem: lunāq̃ miramur. P. Num te horū aliquid attingit? Num audes alicuius taliū splendore gloriari? An vernis floribus ipe distingueris: aut tua in estiuos fructus ītumescit vbertas? Quid inanibus gaudijs raperis? Quid externa bona ꝓ tuis amplexaris? Nunq̃ tua faciet

¶ An vos agroꝝ pulchritudo. Hic ꝓbat ph̄ia idem de possessionib⁹ sicut de agris ⁊ intēdit hāc sentētiam Bonitas agroꝝ vel ꝯsistit in pulchritudine eoꝝ q̄ delectant aspectuꝫ: ⁊ talis pulchritudo non magis est ipsi⁹ hoīs q̃ pulchritudo floꝝ vel stellaꝝ q̄ etiā delectāt aspectum: ⁊ talis pulchritudo nō magis est ipsi⁹ hoīs q̃ pulchritudo floꝝ vel stellaꝝ q̄ etiā delectāt aspectū hoīs: ⁊ tn̄ nihil ad hoīem pulchritudo istoꝝ vel bonitas agroꝝ confert in vtilitate eoꝝ q̄ est ad sustētationem hoīs: sꝫ hec possessio agroꝝ nō est multū appetēda vt sit āpla: q2 natura paucis est ꝯtēta Unde dicit in littera. An pulchritudo agroꝝ delectat vos: vt gaudeatꝭ de eo tāq̃ de bono vr̄o Et di. Bo. q̄d ni. i. q̄re nō dlectaret. est em̄ pulchra portio opis pulcherrimi. s. mūdi: si nos gaudem⁹ facie. i. aspectu maris sereni. i. tranq̄lli: sic. i. eadē rōne miramur celū: sydera: solē ⁊ lunā Rn̄dit ph̄ia. Nū. i. nunq̄d aliq̄d hoꝝ attingit te tanq̃ ꝓpriū. q. diceꝫ nō. Nū. i. nūq̄d audes gl̄iari splēdore alicui⁹ taliū tanq̃ tuo. q. diceꝫ nō. An. i. nunq̄d tu distingueris. i. ornaris v̄nis florib⁹. certe nō: nūq̄d tua vbertas. i. fertilitas intumescit. i. supbit ī estiuos fruct⁹. i. ꝑ estiuos fruct⁹. q. diceret non. q̄d raperis. i. circūdaris vel extolleris inanib⁹ gaudijs sup. reputādo ista bona. q̄d āplexaris externa bona ꝓ tuis. q. d. frustra hoc facis q2 fortuna nunq̃ faceret esse tua q̄ natura reꝝ a te fecit aliena. Tunc dicit ph̄ia. non nego quin ista possint tibi esse vtilia. fru-

ctus enim terrarum proculdubio debentur alimentis animantium.i.animalibus pro alimentis: sed si velis replere indigentiam nature: qđ satis est.i.ad sufficientiā: nihil est.i.non oportȝ ꝙ petas.i.desideres affluentiam fortune sup.ad dilatandū ꝛ ampliandū agros. natura enim paucis contenta est: cuius satietatem si velis vrgere.i.cogere superfluis cibis ꝛ potibꝰ: illđ qđ infunderis ventri superfluum: fiet aut iniocundū.i.triste: aut fiet noxiū.i.periculosuȝ. ¶ No. ꝙ ex littera potest formari talis ratio. Si illud qđ magis videtur in esse non inest: nec illud qđ minus sed magis videtur ꝙ hō debet gloriari de pulchritudine celi ꝛ stellarum ꝛ non debet: quia nihil horū est suum: ergo minꝰ dȝ gloriari de pulcritudine agroꝝ ꝛ aliaꝝ possessionum. ¶ No. ꝙ natura non est

Natura oneranda supfluis: sed est alēda: paucis ꝯtenta est. vnde Sen. xvi. epl'a. Si ad naturā vixeris nunꝙ̄ eris paup. si ad opinioneȝ nunꝙ̄ eris diues. Exiguū natura desiderat: opinio vero immensuȝ. Et beatus Augu. di. Sumēda sunt alimenta tanꝙ̄ medicamēta. ꝛ Grego. Dum venter nimia satietate extendit: aculeus libidinis suscitatur. ¶ No. ꝙ aristot. in quadam

Abstinentia epl'a ad Alex. di. Qui transgreditur debitū modū in pleno ꝛ in vacuo: non poterit euadere furorem egritudinis ꝛ molestias infirmitatum. Qui ergo appetit viuere ꝛ dominari renunciet desiderio ꝓprie voluptatis: nec comestionem comestioni superaddat quia omnis incōtinens voluntarie est egrotans.ij.ethicoruȝ. Et subdit Audiuit ab Hypocrate: ꝙ conseruauit dietas ꝓ qbꝰ debilitateȝ corporis sustinebat. cui dixit suus discipulꝰ: doctor egregie si velles bñ comedere nō sustineres tātā corpis debilitatē. Cui rñdit Hypocras. Ego comedo vt viuā: nō viuo vt comedā. vñ di. Ari. ibidē. Alimentū ꝓpter durabilitatem est querendū: nō durabilitas ꝓpter alimentū: subdit. Multos noui q̄ diminuerunt de alimento ꝛ comestione abstinētes a suis appetitibꝰ: ꝑcētes gule viuētes tēperate ꝑ dietas q̄ fuerūt sanissimi corpis longioribꝰ vite hoī appetitꝰ. ¶ Jaȝ vero pulchrū. Hic phia ostēdit ꝙ nō sit gaudēdū de pulcbritudīe vestiū tanꝙ̄ de ꝓprio bono: ꝛ arguit sic. De illiꝰ pulcbritudīe nō ē gaudendū q̄ nō est hoīs pulchritudo: sȝ pulcbritudo vestiū nō est hoīs pulcbritudo: sȝ est ipsaꝝ vestiū: igit̄ ꝛc. vñ dicit in l'ra. Jā putas pulchrū esse.i.tute pulchritudini ascribendū fulgere varijs vestibꝰ. q.d. nō debes h̄ putare: q̄rū.s.vestiū si spēs.i.pulchritudo est grata.i. delectabilis i tuitu ego mirabor naturā materie vestiū: aut mirabor ingeniū.i.subtilitatē artificis veste formātis nihil ascribēdo tibi. ¶ No. ꝙ splendor habitꝰ exterioris nō facit hoīeȝ meliorē nisi fulge

Vestitus at habitꝰ mētis interior in eo. vñ Sene. Nullꝰ dicit gladiū eē bonū si baltheus eiꝰ deauratꝰ est: ꝛ vagina gemmis distincta. Sȝ gladiꝰ est bonꝰ si bñ inscidit ꝛ bonū acumen habet. ꝛ mucro bonus est q̄ oē munimē rupturꝰ est. vñ sunt versus. Aurea nobilitas luteā si vestiat ollā. Non iđ seq̄t̄ hāc minꝰ esse lutū. Jtē poeta inquit. Cinge caput lauro: tege gemmis corpꝰ ꝛ auro. Si fueris pridem remanebis rusticus idem. ¶ An vero te longus ordo famulorum. Hic phia osten

esse fortuna: que a te natura reruȝ fecit aliena.

Terrarum quidē fructus animātiū proculdubio debentur alimētis. Sed si quod nature satis est replere indigentiā velis: nihil est qđ fortune affluentiā petas. Paucis enī minimisqȝ natura contēta est. Cuius satietatem si superfluis vrgere velis: aut iniocundū quod infuderis fiet: aut noxiū. ¶ Jam vero pulchrū varijs fulgere vestibus putas: quarum si grata intuitu species est: aut materie naturaȝ: aut ingenium mirabor artificis. ¶ An vero te lōgus ordo famuloꝝ facit eē felicē? Qui si vitiosi moribus sint: perniciosa domꝰ sarcina ꝛ ipi dño vehementer inimica. Si vero ꝓbi sint: quonamodo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horuȝ que tu in

dit non esse gloriandum de multitudine famulorum tanq de proprio bono: et arguit sic. Famuli aut sunt peruersi in moribus: et sic sunt nociui: aut sunt morigerati: tunc nihil ad te: quia hec probitas est famulorum et non tua. Unde dicit in littera. An vero longus ordo famulorum facit te esse felicem: qui scilicet famuli si sint viciosi moribus supple: tunc sunt perniciosa sarcina idest periculosum pondus ipsius domus: et sunt vehementer inimici ipsi domino. si vero sint probi: quonammodo idest per quem modum aliena probitas numerabitur idest computabitur in tuis opibus. q. d. nullo modo. Et tunc cōcludit de omnibus predictis di. Ex quibus omnibus predictis monstratur liquido. i. aperte nihil bonum esse tuum bonū que tu computas in tuis bonis: quibus si nihil inest appetēde pulchritudinis sup. que tibi ascribere poteris: quid est id est quare est q tu doleas de amissis vel leteris retentis. q pro sed si predicta sunt pulchra natura id est propter naturam propriam quid refert id tua. i. quid pertinet hoc ad te q. d. nihil. nam hec sequestrata. i. diuisa tuis opib⁹ per se placuissēt. neq enim idcirco sunt preciosa q in tuas venere diuitias: sed quoniam pro quia videbantur tibi preciosa: ideo maluisti ea ānumerari tuis diuitijs. ¶ Nota q serui peruersi in moribus sunt familiares inimici domini et totius domus. de quibus postea dicetur tertio huius quinta prosa. Non est pestis efficacior ad nocendum q̄ familiaris inimicus. et si videntur aliquando amici hoc est ratione vtilitatis non ratione virtutis. de quib⁹ loquitur Sene in de remedijs dicens. Mel musce sequūtur: cadauera lupi: frumenta formice predā sequitur ista turba non hominem. Item Sene. dicit. xl. epistola. In homie illud laudandum est quod ipsius est. si familiam formosam habet et domum pulchrā si multum serit: si multum feneratur nihil bonum in ipso est: sed circa ipsum lauda in illo quod proprium est: quod nec auferri nec eripi potest. ¶ Quid autem tanto fortune strepitu. Hic phia ostendit generaliter diuitias non esse appetendas magnopere. et facit hoc trib⁹ rationib⁹. secundā ponit ibi. Ira ne. tertiā ibi. Ego vero nego. Prima ratio est ista. Illa nō sunt multū appetenda per que homo non cōsequitur ea propter que diuitie appetūtur. appetūtur enim diuitie propter fugam indigentie quā homo nō cōsequitur per diuitias: sicut declarat in littera dicēs. Quid aūt tanto strepitu id est labore desideratis id cum desiderio insistitis fortune credo vos queritis fugare indigentiam copia id est diuitijs. q. d. ideo desideratis diuitias vt suppleatis vestram indigentiam. At qui pro sed hoc cedit vobis in contrarium: quippe pro quia pluribus adminiculis id est adiutorijs est op⁹ ad tuendum varietatem preciose supellectilis. i. possessionis. verūq illud est permultis eos indigere qui permulta possident q pro et contra id est per contrarium supple illi minime indigent qui metiantur. i. mensurant suam abundantiam nō superfluitate ambitus id est cupiditatis sed necessitate nature. ¶ Nota sm Senecā permultis indigent qui permulta possident: propter quod multe diuitie non fugant indigentiam sed magis excitant. vnde poeta. Nulla ditari ratione potest auari. Vos faciūt inopes quas cumu

tuis computas bonis tuū esse bonum liquido monstratur. Quib⁹ si nihil inest appetēde pulchritudinis: quid est q amissis doleas: vel leteris retētis? Quod si natura pulchra sunt: quid id tua refert? Nam hec per se a tuis quoq opibus sequestrata placuissent. Neq enim idcirco sunt preciosa q in tuas venere diuitias: sed quoniam preciosa videbātur tuis ea diuitijs annumerare maluisti. ¶ Quid autē tāto fortūe strepitu desideratis: fugare credo indigentiā queritis co[illegible]. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis op⁹ est ad tuendam preciose supellectilis varietatē. Verumq est illud permultis indigere eos qui multa possident. Contraq minime indigere q abundantiam suam nature necessitate non ambi

Serui

Minime indigentes

latis opes. ¶ Nota circa hoc quod dicit minime indigent. dicit Sene. lxi. epistola. Taurus paucissimorum iugerum pascuis impletur. et vna silua pluribus elephantibus sufficit. homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabilem ventrem natura dedit nobis cum tam modica corpora nobis dederit vt vastissimorum edacissimorumq; animalium auiditatem vinceremus. q̃tulum enim est quod nature datur paruo illa educatur. non fames nostri ventris nobis magno constat: sed ambitio. ventri autem obedientes loco animalium numeremur non hominum. Querens vitam voluptuosam oportet vt corpori suo seruiat. Maior sum et ad maiora genitus sum q̃ vt sim mancipium mei corporis. Quod non aliter aspiciam q̃ aliquod vinculum mee libertati circundatum. natura paucis minimisq; contenta est. ¶ Ita ne ante nullum est proprium vobis. Hic ponit secundam rationẽ secundo concludit manifestum errorem hominum: ibi. q̃ vero late. et ratio talis est. Illa non sunt appetenda quibus appetitis homo putans se talibus ornari facit iniuriam suo creatori: sed bona exteriora sicut diuitie sunt huiusmodi vt declarat in littera. ergo &c. et dicit. O homines: nunquid nullum bonum est proprium atq; insitum. i. naturale et intrinsecum vobis: ita vt queratis bona vestra in externis rebus id est in extrinsecis rebus: et in rebus sepositis id est a vobis seorsum positis. q. d. immo in vobis est bonum si considerare vultis: sed sic est versa id est mutata conditio rerum vt animal diuinum. s. homo qui est similis deo non aliter videatur sibi splendere nisi in possessione supellectilis inanimate id est bonorum exteriorum que sunt inanimata: et alia quidem ab homine contenta sunt rebus scilicet suis bonis: vos autem supple homines deo consimiles mente captatis: id est queritis ornamenta vestre excellentis nature a rebus infimis scilicet inanimatis: quod est erroneum: nec intelligitis quantam iniuriam faciatis vestro conditori scilicet peruertendo ordinem ab eo institutum. Ille enim conditor voluit humanum genus prestare id est precellere omnibus terrenis: sed vos detruditis vestram dignitatem infra queq; sup. rerum infima: quod probat in hoc. Nam omne bonum est preciosius eo cuius est bonum. cum vos iudicatis vilissima rerum: sicut sunt bona supple fortune esse vestra bona vos summittitis id est subijcitis vosmet ipsos eisdem vestra existimatione id est opinione. et hoc haud pro non immerito cadit id est accidit homini. quippe pro quia ista est conditio humane nature vt pro q̃ tum id est tunc tantum excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadem tamen supple natura humana redigatur infra bestias si desierit se nosse. Nam ceteris animantibus natura est ignorare sese id est se ipsam. sed hominibus venit id est prouenit ex vicio. ¶ Nota q̃ homini est insitum proprium bonum quod est recta ratio que semper deprecatur ad optima: in cuius actu et speculatione consistit felicitas: quia sapiens maxime est felix. decimo ethicorum. et homo curans intellectum deo amantissim[us] videtur: ibidẽ. ideo non est querendũ bonũ hominis ĩ rebus externis. ¶ Nota

tus superfluitate metiuntur. ¶ Ita ne aũt nullum est proprium vobis atq; insitum bonũ: vt in externis ac suppositis rebus bona vestra q̃ratis? Sic rerum versa cõditio est: vt diuinum merito rationis animal: non aliter sibi splẽdere nisi inanimate supellectilis possessione videatur. Et alia quidem suis rebus cõtenta sunt: vos autem deo mente consimiles a rebus infimis excellẽtis nature ornamẽta captatis: nec intelligitis quantã cõditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terre[nis] omnib[us] prestare voluit: vos dignitatem vestram infra queq; infima detruditis. Nam si omne cuiusq; bonum id eo cui[us] est constat esse p̃ciosius: cum vilissima rerũ vestra bona esse iudicatis: eisdẽ vosmetipsos vestra existimatiõe summittitis.

Hō deo similis

Quod quidē haud īmerito cadit. Hūane quippe nature ista cōditio est: vt tum tm̄ ceteris rebus cuz se cognoscit excellat. Eadē tm̄ infra bestias redigatur si se nosse desierit. Naz ceteris animantibus sese ignorare natura est: hominibus vitio venit. ¶ Quā vero late patet vester hic error: qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis. At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat: ipsa quidez que sunt appo sita laudātur: illud vero his tectū atq; velatum in sua nihilominus feditate perdurat. ¶ Ego vero nego illud esse bonum quod noceat habenti. Num id mētior? Minime inquies. Atqui diuitie possidētibus persepe nocuerūt. Cū pessim⁹ quisq; eo q̄ eris alieni magis est auidus: quicquid vsq; auri gēmarūq; est soluz qui habet dignissimum putat. Tu igit̄ qui nūc contum gladiumq; sollicitus pertimescis: si vi

q̄ homo mēte ꝛ ratione est similis deo: quia sm̄ Sene. ratio nihil est aliud q̄ pars diuini spiritus mersa in corpus humanū. Et dicit idem Sene. q̄ anim⁹ rectus est quasi deus in humāo corpore hospitatus. Et idem dicit. Disce poti⁹ animum extollere in immensum: nobis enī ꝛ generosa res est anim⁹. ¶ Nota q̄ homo seipsum ignorans deterior est bestia. vn̄ Boe. in tractatu de summo bono allegans commentatorem di. Ve vobis hominibus qui de numero bestiarum computati estis: hoc diuinū quod in vobis est non cognoscentes: ꝓpter quod ad superiora ascenditis: ꝛ deo similes estis. Et subdit. diuinum aūt in homīe vocat intellectū ꝛ rōnem. ¶ Nota. q̄ nihil ꝓhibet vnū ꝛ idem esse nobilius ꝛ ignobilius qd̄ diuersificat sm̄ conditionem seu ꝯsideratōez. vnde q̄uis hō sm̄ se ꝛ simpliciter sit melior bestijs: tm̄ inquantū deficit ab aliquo quod sibi debetur sm̄ naturam. s. cognoscere se qd̄ non debetur bestijs sic est ignobilior bestia. ¶ Quam vero late patet. Hic philosophia cōcludit manifestum errorem hominū dicens O homines q̄ late patet vester hic error qui existimatis aliquid posse ornari ornamentis alienis. At pro sed illud fieri nequit. nā si qd̄ i. aliquid luceat ex appositis sibi ꝛ non ex propria pulcritudine: tunc apposita illa laudantur: vero pro sed illud quod est velatum atq; ꝑ ꝛ tectum appositis illis: nihilominus perdurat. i. perseuerat in sua feditate. i. turpitudine. ¶ Nota si aliquid est fetidum in se eius feditas non tollitur per ornatuz extrinsecum. vnde dicit poeta. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Non ideo sequitur hanc minus esse lutum. Et quidam clericus respondens mulieri querenti vtrum esse: pulcra dixit. O domina pulcra sunt tibi appensa. ¶ Ego vero nego illud esse bonum ꝛc. Hic ponit tertiam rationem que talis est. Illud non est multum appetendum quod nocet possidenti: sed diuitie sepe nocuerunt possidentibus: quod declarat ex duobus. Primo quia diuitie faciunt possidentes se falsa opinari vel estimare. Secundo quia faciunt possidentes amissa securitate timere. vnde dicit i littera. Ego philosophia nego illud esse bonum quod noceat habenti. Num id mentior? inquies minime. Atqui pro certe diuitie persepe nocuerūt possidentibus. Cum pro quia quisq; supple homo pessimus eo q̄ ipse est auidus magis alieni eris: ipse putat illum hominem solum dignissimum qui habet: idest possidet quicquid vsq; est auri q; pro et gemmarum. Tu igitur supple homo qui in diuitijs constitutus es nunc pertimescis gladium q; pro et contum: si intrasses callem. i. semitam huius vite tanq̄ viator vacu⁹ coram latrone securus cantares. Tunc inuehitur contra diuitias. O preclara beatitudo opum mortalium: ꝛ loquitur ironice. q. d. minime preclara: quam tu homo cum adeptus fueris securus esse desistis. ¶ No. diuitie nocent habenti. vnde Arist. primo ethicorum di. Talem quidez errorem habent bona q̄ multis contingunt detrimenta ex ipsis. multi enim propter diuitias

perferunt. ¶ Notandum ꝙ mali tm̃ diuites reputant esse dignos. vnde di. Ambrosius. Ita in cubuerunt mores hoīm in admiratione diuitiarum vt nemo nisi diues putet̃ dign⁹. ¶ No. ꝙ diuitie non reddūt hominem securum. vnde iuuenalis poeta. Pauca licet portas argenti va-scula puri: Nocte iter ingressus contum gladiumq; timebis. Et nocte ad lunam trepidabis a-rundinis vmbram. Cantabit vacuus coram latrone viator. Et Sene. xliiij. ep̄la di. Nudum la tro trāsmittit: ꝛ in obsessa via pau peri pax est. Et. lxxvi. ep̄la. Quis-quis se fortune multum dedit in-gētem sibi viam perturbationis fecit. vna hec via est ad tuta vadē di externa despicere ꝛ honesto cō tentum esse.

te huius callem vacuus viator intrasses: corā latrone securus cātares. O preclara opū mor talium beatitudo: quam cum adeptus fueris securus esse desistis.

Ascensius

Ed quoniā ꝛc. In hac p̄sa cū multa sint eruditi-onis plena: pauca tamē visa sunt expōnis egen-tia. Ne tm̃ nihil dicam. Aīaduerte lector primo numerū esse mutatū de singulari in pluralem. Prius em̄ dixit ph̄ia. Iam in te ꝛ postea: age em̄ ꝛc. ꝛ tamen subiungit. quod aut vestrum. Tu enim ꝛ tuus ad singulos respiciūt: sed vestrū sicut nostruz ad plures. Vitiosuz autem est in se cunda sine legitima rōne mutare numerum: aut ad vnū loquendo plurali vti numero: ꝙuis gallica lingua contra faciat. Dico in scd̄a persona: q: in prima vtrunq; licet: et de se cuiuis e-tiam mīmo pluraliter loqui et de singulari transire in pluralem vt autorum exempla docent cum preceptis grammaticorum. In scd̄a non licet: nisi sit legitima rō: que tunc mihi esse vide tur quando res ip̄a non vitiose mutatur. i. quando de eo qd̄ ad virum pertinebat transim⁹ ad id qd̄ ad plures pertinet: sicut hoc loco. cum solus Boe. inciperet admittere fomēta rationū ph̄ie: ꝛ ipse solus adhortandus esset: q: solus presens: ph̄ia vsa est singulari numero dicēdo ī te: ꝛ age. Sed q: transit ad id quod est commune omni homini mutat in re numerum dicens Quid in eis est qd̄ aut vestrum fieri queat. q. d. non tuum solius: sed vestrum omnium o mor-tales? Secundo animaduerte latine ꝛ apte pro parte dictum esse per interrogationem figura tam que negationem poscit. Diuitie ne vel vestri vel sui natura p̄ciose sunt? quasi dicat non. h̄ est neq; sua neq; vestra natura preciose sunt. Pro quo tria considerabis. primū est aliud esse

De mutatione numeri

latine loqui: aliud grāmatice: aliud apte. Latine em̄ loquitur qui natiuā romani oris eloquen tiaz seruat: etiam si precepta grāmaticalia non omnia seruet. Unde latine dictum est. Quas credis esse has non sunt vere nuptie. qd̄ grammatice diceretur. he nuptie quas credis esse ve ras non sunt vere. Grammatice ergo loquitur: qui precepta grammaticalia seruat. Apte au-tem loquitur qui proprie loquitur ꝛ in ea significatione in qua debet. Sepe enim latine ꝛ grā matice quid dicitur ꝛ tm̃ non apte. Verbigratia. omnes precipiunt ꝙ pro valde superlatiuo iū gi: non tamen apte dices. ꝙprimum recepero pecunias meas faciam tibi. Sed vt primum vel vbi primū vel cum primū. Et ita in multis alijs diligens lector animaduertere potest: nō om nia que latine dicuntur apte dici. Secundum hic considerandum est de differentia de vl' ꝛ an

Latine loq
Grāmatice
Apte

quam pauci ante vallam animaduerterunt saltem nouitiorum. Est autem talis ꝙ quando du-bitamus de omnibus membris diuisionis simul: ita ꝙ sit communis dubitatio: tunc recte po-nimus vel: aut ve: ꝛ consimiles: vt hoc loco potest dubitari de diuitijs an sint preciose tam de sua natura ꝙ̄ de natura vtentis: et ideo posuit recte vel geminatum. Quando autem non du-bitatur de omnibus membris: idest non dubitatur quin hoc de quo queritur vni membrorum conueniat: sed dubitatur inter membra: hoc est cui eorum si multa sunt: vel vtri eorum si duo tantum sint: conueniat de quo queritur. tunc non ponemus vel sed an. Et hoc tam querendo ꝙ̄ enunciādo nos ne scire vel dubitare. Verbi gratia. ego bene scio ꝙ pater me⁹ viuit aut nō viuit: sed nescio vtrum viuat an mortuus sit. ideoq; false dicerem: nescio an pater meus viuat aut mortuus sit. Et male quererem. Pater meus viuit ne: vel est mortuus? Sed deberem di-cere. Nescio pater meus an viuat an mortuus sit. vel sic. Nescio pater meus viuat nec ne. Et sic querere. Pater meus viuit ne: an mortuus est? hec valla diserte ponit: ꝛ nos forte clarius iam diximus. Tertium est quod sepe tetigimus: quia ſm eundem vallam: mei: tui: sui: nostri: ꝛ vestri: tantum passiue significant: et possessiue aut actiue loquentes: ponere debent meus

An et vel

mei. tui. sui nostri. ꝛ vr̄i

Liber secundus Prosa quinta.

tuus suus noster ⁊ vester: ideo hic potius dicerem sua natura ꝙ sui: ⁊ vestra ꝙ vestri nisi forte
quedam partitio que passionem denotet innuatur in dictione natura. Addere possum pro ex- Quid
emplo bene dictum esse per an. Aurum ne an vis ⁊ cetera. quia tamen duas partes ponit
alius forte dixisset. vtrum earum potius. vel si ad multa respexisset primum licet postea duas:
tantum partes subdat: non tamen dixisset quid potius sed quid potissimum. Atqui he funden
do ⁊c. hic tertio loco considera gerundia precipue in do frequenter ⁊ venuste in passiua signifi
catione absolute poni. vt apud virgilium cantando rumpitur anguis: idest dum incantatur.
vtrique videndo femina: idest dum videtur. Et apud Quintilianum. Memoria (sicut cetera om
nia) colendo augetur: idest dum excolitur. Sic etiam hic. Atqui he videlicet diuitie nitēt me
lius fundendo: idest dum funduntur: magis ꝙ coaceruando: idest dum coaceruantur. Et ita Gerundia
vere exposueris. Odiosus aliquando est molestus: aliquando quem odimus: ⁊ ita passiue si- in do
gnificat. Largitas etiam in bonum accipi solet: largitio fere in malum: pro ambitiosa donati Odiosus
one. Quarto animaduerte per contentionem quandam hic pulchre probari diuitias non eē Largitas
bonas: cum id non habeant bonitatis quod voci inest. Nam vna vox pluribus impartitur: di Largitio
uitie non nisi vni: ⁊ id cum alterius iactura. Est autem contentio color rhetoricus contrarias Contentio
sententias complectens: vt iuxta se posite magis eluceant. Compage membrorum. Compago
A compingendo dicitur hec compago: vnde reperitur aliquando compaginis et compa-
gine et compaginibus: sed frequentius tanquam a nominatiuo compages fiunt obliqui:
vt hic ablatiuus compage. Suique distinctione. bene dicit sui: quia passiue: idest qua distingun
tur. Infra vestram excellentiam: idest inferius ꝙ sit humana excellentia. Admirationem ve
stram actiue ponit: idest qua vos admiramini. Si quondam. legendum puto: sic quondam vt
sit. Sic. quia pulchra videtur portio pulcherrimi operis. facies maris: idest species. sic quinto Facies
eneid. quibus aspera quondam visa maris facies. Num interrogatiuum fere negatiuum respō Num
sum efflagitat. vnde componitur nunquid. Natura contenta est minimis. Valla dicit conten Content⁹
tum accipi actiue pro eo qui continet quod sibi satis esse iudicat. potest tamen sicut cetera fe-
re ab eo posita etiam passiue accipi: pro eo cuius animus continetur ne plus capiat. Et licet
dicatur latine: sum contentus: non tamen ego contentor apud latinos inueneris. Quinto a-
nimaduerte iterum numerum mutatum: ne si singulariter diceretur Boetio. Quid autem tā
to fortune strepitu desideras? videretur Boetius consentire se auarum et cupidum esse: nūc
autem ad totum genus humanum loquitur. Est autem strepitus proprie pedum sonitus: qui Strepitus
cum frequens sit potentibus qui multas pedissequas habent: transsumitur ad significandum
pomposas diuitias. Supellex quia venit a super et lego vel lectus: non nisi vno p scribitur.
Contraque: idest econtrario. caue dicas econtra: vitiosum enim est. Sexto memineris ſm val-
lensem discrimen esse inter minimum et minime aduerbia: quia minimum est superlatiuū ab
eo quod est paruum: ⁊ ita non omnino negat vnde qd minimum volo necesse est vt velim: sed
in minima portione. Minime autem est aduerbium negandi significans id quod dicitur nul-
lo modo. vnde qd mīme volo omnino non volo: ⁊ venit a minus accepto pro non. Cum ergo Minimum
dr̄ in textu. Contraque minime indigere ⁊c. credo legendum esse minimū aut minimi aut mini minime
mo. Minimum aduerbialiter. ⁊ minimi mīmo noīaliter. nam egeo ⁊ indigeo genitiuum fre-
quenter ⁊ non raro ablatiuum regunt. Qd aūt non sit legendum mīme. i. nullo modo. patet qr
in consimili verbo Senece in cōmentariis allegato ostenditur ꝙ homo alicuius eget. Et certum
est hominem etiam mīmis contentū sepe egere. Unde est apud Aulum gelium in de noctib⁹ An nullius
atticis pulcherrimū capitulum: qd totum recitare placet. Dicit ergo li. xij. c. xxij. sic. Marcus Ca egeat sapi-
to consularis ⁊ censorius: publicis iam priuatisque opulentus rebus: villas suas inexcultas et ens
rudes ne tectorio quidē ꝑlitas fuisse dicit ad annū vsque etatis sue septuagesimum. Atque ibi po
stea his verbis vtimur. Neque mihi inquit edificatio: neque vasum: neque vestimentum vllum est
in manu preciosum. Neque preciosus seruus: neque ancilla. Si quid est (inquit) quo vtar: vtor.
Si non est: ego sum. Cuique per me vti atque frui licet. Tum deinde addit. Uitio vertunt: quia Vasum
multa egeo: at ego illis: quia nequeunt egere. Hec mera veritas inquit Aulus gelius thu-
sculani hominis: egere se multis rebus: ⁊ nihil tamen cupere dicentis. Plus hercule ꝓmo-
uet ad exhortandam parsimoniam: sustinendamque inopiam: ꝙ grece istorum prestigie ꝓhiloso
phari sese dicentium: vmbrasque verborum inanes fingentium. Qui se nihil habere: ⁊ nihil ta-
men egere ac nihil cupere dicunt: cum ⁊ habendo ⁊ egendo ⁊ cupiendo ardeant. Hec ibi. Ad
que incidentaliter duo. Vasum vasi olim in nominatiuo singulari dictum. vnde nunc vasa va Vasum

sorum. Et egeo olim cum actō etiam cōstructum: sicut fruor vtor fungor ⁊ alia multa quorum verbalia genitiuis ex vi actus conuersi in habitum regunt. Solum qui habet: dignissimum putat. Unde Horatius in epistolis. Hos solos aiunt sapere ⁊ bene viuere quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Et iuuenalis. Quantum quisqꝫ sua nummorūz spectat in arca Tantum habet ⁊ fidei. Credo autem iuuenalem secutum in fine huius prose: qui dicit satyra decima. Pauca licet portes ⁊c. vt ī commentario superior ponuntur. Quod autem auferunt se securitatem patet etiam ex eo qđ addit iuuenalis ꝙ aconita. i. venena non bibuntur ex fictilibus vasis: sed et aureis ⁊ gēmatis poculis. vnde patet diuitibus periculum foris a latrone per gladios ⁊ contum: ⁊ domi ab herede per venenuz. Uerba iuuenalis sūt. Nulla aconita bibuntur fictilibꝰ: tūc illa time cum pocula sumes gemmata: ⁊ lato setinum ardebit ī auro. hec ibi. Setinum est vinuz preciosum nequid erres.

¶ Incipit metrum quintum.

Elix nimium prior etas
Contenta fidelibus aruis:
Nec inerti perdita luxu
Facili que sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bacchica munera norat
Liquido confundere melle:
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno:
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoqꝫ lubricus amnis:

¶ Prosa. v. scđi libri.

Sanctus Thomas

Elix nimiū prior etas. Hic incipit quintum metruz huiꝰ secundi qđ dicitur pētitacū ab inuentore: anapesticum a pede predominante. ⁊ ē dimetrum: quia quattuor pedes vnum metrum constituunt. ⁊ est cathalecticum quia in quarto pede vna syllaba deficit ad complementuz metri. In quo metro philosophia cōmēdat primā etatem que erat sine cupiditate diuitiarum deplangendo presentem etatem in qua dominatur et regnat auaricia. Primo ergo commendat etatem antiquorum. Secundo nostram etatem deplangit ibi. Utinam modo. Primo dicit. Prior etas nimium felix fuit contenta fidelibus aruis: idest fideli agricultura: nec fuit perdita: idest deprauata inerti luxu: idest graui superfluitate: que etas solebat soluere: idest remouere sera: idest tarda ieiunia facili glande: idest vili fructu. nec illa etas norat: idest nouerat confundere: idest miscere bacchica munera: idest vina liquido melle ad faciendum mellicratum sicut modo fit. nec etiam nouerat miscere: idest intingere lucida vellera: idest albam lanam serum: idest illorum populorum tyrio veneno: idest sanguine conchiliorum: quorum copia apud Tyrum inuenitur ad faciendum purpureum colorem. Herba dabat eis salubres somnos. Non enim dormiebant in lectis eburneis sed in herbis: qꝫ pro et lubricus amnis: idest labilis aqua dabat eis potum. et pinus idest illa arbor altissima dabat eis vmbras: idest vmbrosas habitationes: non enim in domibus et in curiosis edificijs habitabant. nondum hospes aliqs existens secabat. i. diuidebat nauigando alta. i. profundū maris: qr adhuc nō erat vsus nauium: nec mercibus vndiqꝫ lectis. i. collectis viderat noua littora: idest alienas terras: quia manebant in patria. tunc sup. in illa etate tacebant seua classica: idest tube vel cornua vocantia homines ad bellum: dicta classica a calo quod est voco. necqꝫ cruor fusus acerbis odijs tinxerat: idest madidauerat horrida ar-

ma⁹: quia tunc non erat vsus armorum. quid enim id est propter quid hosticus furor vellet prior arma mouere: cum viderat seua vulnera: nec videret vlla premia sanguinis: quia nihil erat pro quo pugnarent. ¶ Nota circa hoc q dicit prior etas. quattuor etates distinguntur fm poetas. In prima fuerunt homines boni et simplices paucis contenti qui comedebant glandes bibebant aquam non colebant vineas. hanc etatem vocabant poete auream: et erat sub saturno: de qua Boe. loquitur in littera. Secunda etas dicebatur argentea que erat sub Joue. cum homines magis astuti inuenerūt agriculturam et ceperunt inhabitare domos et plantare vineas. Tertiam etatem vocabant ereaꝫ in qua homines propter propriā curam rerum ceperunt alios depellere: et se aliqualiter malicie dare. Quartam etatem vocabant ferream: quando intantum abundabat malicia ꝛ auaricia hominū q nec fides nec iusticia mansit in terra: in qua etate nos sum⁹: quā in fine Boe. deplangit. ¶ Nota circa hoc q dicit inerti luxu: q inertia et ocium sunt causa luxurie vnde poeta. Ocia si tollas periere cupidinis artes. Item Ouidi. Queritur egistus quare sit fact⁹ adulter. In promptu causa est desidiosus erat. Est autem triplex luxuria vt habetur in de scholarium disciplina. quedam consistit ī coitu. quedam in crapula: et quedam in vestitu: et quelibet est fugienda. ¶ Nota circa hoc q dicit lucida vellera serum. Seres sunt quidam homines apud quos cōtexitur lana de arboribus. fila ḡ q̄ a vermib⁹ q̄ dicunt̄ hoīes hōbices operantur illa vocat h̄ lucida vellera. ¶ No. q tyr⁹ ē vermis venenosus ī cuius sāguine intingit̄ purpura quoꝝ pcbilioꝝ copia iuenit̄ apō tyꝝ īsulā. ¶ Utinā modo nostra redirēt. Hic pbīa deplāgit p̄sentē etatē dicēs. Utinā nostra tpa. i. cōditiones nr̄i tpis redirēt modo. i. redigerent̄ ī priscos mores. i. in mores ātiq̄s sed heu nō est ita: sed amor. i. desideriū habēdi feruēs seuior. i. piculosior ignib⁹ etne illi⁹ mōtis ardet. Heu q̄s fuit ille q̄ p̄m⁹ fodit. i. effodit pōdera tecti auri. i. abscōditi: effodit gemmas volētes latere q̄ sunt p̄ciosa picula: q: multi ꝓpter eoꝝ p̄ciositatē picula īcidūt. ¶ No. Sene. in li. de diuisione sciētiaꝝ cōmēdās priorē etatē dicit. O felix prior etas q̄ tot ptulit sapientes quib⁹ velut stell' fulgentib⁹ mūdi tenebras irradiaret: sed heu nūc alij terrenis curis īseruiūt alij tēporal' dignitatꝫ ambitione inardescūt: omēs vero circa studiū sapiētie elāguescūt. ¶ No. q etna est mōs sicilie q̄ frequent̄ ignib⁹ iardescit: ad cui⁹ silitudinē habet se auaricia ꝛ cupiditas hoīm q̄ īsatiabil' nunq̄ penit⁹ extiguit̄. vn̄ Tul. ī libro de finib⁹ bonoꝝ ꝛ maloꝝ di. Cupiditates hominū sunt īsatiabiles: q̄ nō modo singulares sed vniuersas familias euertūt. Ex cupiditatib⁹ eīn odia: seditiones et bella nascunt̄: ex quib⁹ vitā amarissimā necesse est effici.

Etates

Umbras altissima pinus:
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus vndiqꝫ lectis
Noua littora viderat hospes:
Tunc classica seua tacebant:
Odijs neqꝫ fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma:
Quid enim furor hosticus vlla
Vellet prior arma mouere:
Cum vulnera seua videret:
Nec premia sanguinis vlla:
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos:
Sed seuior ignibus etne mōs ē
Feruens amor ardet habendi. cupiditas
Heu primus quis fuit ille
Auri qui pondera tecti
Gemmasqꝫ latere volentes
Preciosa pericula fodit:

Seres

Etna

Ascentius Felix nimium prior etas. Ordo est monocolos.i.vnus genus carminis qđ constat fre quenter spondeo: duobus anapestis et syllaba vna. Aliquando primus est anapest⁹ et secundus spondeus vt ibi. liquido confundere melle. Laudat psimoniã antiquorꝫ q̃ illi pditi pacẽ inter se habuere. Oñdens p contrariũ gulam nostram et incontinentiam cu- Etas aurea piditatemq̃ insatiabilem esse causam omnis mali. Prior etas quam auream dicunt et sub sa turno fuisse. Contenta fidelibus aruis. que sponte sua nullo cogente omnia ferebatur: vt ostẽ dit ouidius in primo de transformatis. Cuius verba sunt. Nondum precipites cingebant op pida fosse: non tuba directi: non eris cornua flexi. Non galee: non ensis erat: sine militis vsu Mollia secure peragebant ocia gentes. Ipsa quoq̃ immunis rastroq̃ intacta: nec vllis. Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus. Contentiq̃ cibis nullo cogente creatis. Arbu teos fetus: montanaq̃ fraga legebant. Cornaq̃ et in duris herentia mora rubetis. Et que deciderant patula iouis arbore glandes. Ver erat eternum: placidiq̃ tepentib⁹ auris. Mul cebant zephiri natos sine semine flores. Mox etiaꝫ fruges tellus inarata ferebat. Nec reno uatus ager grauidis canebat aristis &c. Nec inerti predita luxu. Luxu.i. abundantia et super- fluo vsu ciborum. potuum. vestium. veneris et similium. inerti. ab effectu.i. facienti eos iner- Iners tes. Iners dicitur ab in pro sine et ars quasi sine arte. et solers a solon qđ totum et ars quasi Solers totus et solidus in arte. Luxuriam autem esse causam inertie et eorum que inertiam conse- quuntur ostendit iuuenalis Satyra. vi. sic dicens. Prestabat castas humilis fortuna latinas Quondam: nec vitijs contingi parua sinebat. Tecta labor: somniq̃ breues: et vellere tusco. Vexate dureq̃ manus: ac proximus vrbi hannibal: et stantes collina in terre mariti. Nunc Luxuria patimur longe pacis mala: seuior armis. Luxuria incubuit victumq̃ vlciscitur orbem. Nul- Mala ꝛ p- lum crimen abest facinusq̃ libidinis: ex quo Paupertas romana perit. Hec ibi. Eadem in li simoine bo uio. salustio ceterisq̃ historicis inuenies. Item quia similia hijs inueniuntur in bucolico vir- na giliano. Sicilides muse. Et in fine secundi georgicorum. Et in primo metamorphoseos vnde hec sumpta verisimile est: frustra tererem tempus eos locos allegando. Unum dicam Serui Seres um ad illud secundi georgicorum. Velleraq̃ vt folijs depectant tenuia seres. velle sericas ve stes et bombicinas easdem esse. fiunt tamen bombicine etiam in insula que cos dicitur vnde coa vestis appellatur. Unde pli. Solinus et ibi Virgilius videtur velle lanam quandam pe culiarem bombicine simillimam illic nasci: cum bombicina etiam in alijs locis nascatur et lana arborea in pluribus locis. Sunt autem seres populi apud indos. de quibus pli. in sexto Seres Post scythie orientalis plagam inter deserta sunt seres lanificio siluarum nobiles: perfusaꝫ aqua depectũt frondiũ caniciem &c. Hos dicit strabo esse longissime vite: et ad ducentesimuꝫ annum peruenire: habereq̃ senatum ex quinq̃ milibus hominum qui singuli singulos ele- phantes reipublice nutriunt. Lubricus amnis. Credo poetam lucidum dixisse. nam lubricuꝫ non congruit poni. Est enim humidum et pingue in qđ pedem firmare non possumus. Quia tamen prius dictum est lucida vellera: credebant forte vitiosum esse si eodem vocabulo bis vteretur: ideo dixerunt lubricus amnis. cum potius dixissem. lympidus ãnis. Heu perimus quis fuit ille. Tibullus elegiam decimam sic incipit. Quis fuit horrendos primus qui protu- lit enses. Qđ ferus et vere ferreus ille fuit: Tunc cedes hominum generi: tunc prelia nata: Tunc breuior dire mortis aperta via est. At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra Ver- timus in seuas qđ dedit ille feras. Diuitis hoc vitium est auri: nec bella fuerunt. Faginus asta bat quum scyphus ante dapes &c. Gemmasq̃ latere volentes periculosa pericula fodit: pul- chra appositio: gemmas preciosa pericula. Et honesta est locutio: et vis mira sententie. Vi- detur enim natura aurum in visceribus terre et in locis fere inaccessis gemmas occultasse: quadam sagacitate: ne sint occasio tantorum malorum. Quod plinius in principio. xxxiij. li- bri naturalis hystorie ita detestatur. Metalla nunc ipseq̃ opes et rerum pretia dicentur: tel lurem intus exquirente cura multiplici. Modo quippe alibi diutius foditur querente vitio: aurum. argentum: es: electrum. Alibi dilitijs gemmas et parietum digitorumq̃ pigmenta. Alibi temeritati ferrum: auro etiaꝫ gratias inter bella cedesq̃. Persequimi omnes ei⁹ fibras Videmusq̃ superexcauatos montes: mirantes dehisce aliquando: aut intermiscere illam. Ceu vero non hoc etiam exemplum indignationis fame parentis exprimi possit. Intus in vi scera eius: et in sede manium opes querimus. Et reliqua. pro quibus aduerte plinium appel- lare tellurem sacram parentem nostram. nam de terra sumus: qđ Junius brutus intellexit: cum eam pro matre deosculatus est. In sede manium. vult itaq̃ manes in visceribus terre se-

dem habere. Hec satis sint: ꝓ hoc hymniculo.

¶ Prosa sexta scdi libri.

Uid autem de dignitatibus. Hec est sexta prosa huius secundi libri: in qua philosophia ostendit ꝙ dignitates ꝛ potestates non sunt magnopere appetende. Et primo probat intentum de dignitate ꝛ potestate simul. Secundo de potestate diuisim: ibi. Que vero. Tertio iterato simul de dignitate ꝛ potestate: ibi. Ad hec. Primo intendit talem rationem. Illa nō sunt multum appetenda que cum adueniūt malis faciunt ipsos deteriores: ꝛ bonos non efficiunt meliores: sed dignitates ꝛ potestates sunt huiusmodi sicut declarat ī littera: igitur ꝛc. vnde dicit sic.

Sanctus Thomas

¶ Prosa sexta secundi libri.

Uid autē de dignitatibꝰ potētiaqꝫ disseram: quas vos vere dignitatis ac potestatis inscij celo exequatis. Que si in improbissimum quēꝙ ceciderint: que incendia flammis etne eructantibus: quod diluuiū tātas strages dederit? Certe vti meminisse te arbitror: consulare imperium qđ libertatꝭ principium fuerat: ob superbiam consulū vestri veteres abolere cupierunt. Qui ob eandē superbiā prius regiū de ciuitate nomen abstulerāt. At si quando (quod perrarum est) probis honores deferantur: quid in eis aliud ꝙ ꝓbitas vtentiū placet? Ita fit vt nō virtutibus ex dignitate: sed ex virtute dignitatibꝰ honor accedat.

quid disseram: idest dicam de dignitatibus ꝗ pro et potentia quas vos inscij: idest ignari vere dignitatis ac pro et potestatis exequatis: id est assimilatis celo: idest summo bono: que si ceciderint in quemꝙ improbissimum: idest viciosissimum: que incendia etne illiꝰ montis dederunt tantas strages: idest pericula flammis eructantibus: idest exeuntibus: ꝛ quod diluuiū dederit tātas strages sicut illi mali quibus adueniunt dignitates. quasi dicat plura mala proueniūt ex dignitatibus ꝛ potestatibꝰ malorum ꝙ ex incendio ignis vel diluuio fluuij. et subdit philosophia vti pro sicut arbitror te meminisse vestri veteres: idest antiquiores romani cupierunt abolere. i. delere imperium consulare: idest dignitatem consularem. ob: idest propter superbiam consulum: quod imperium consulare fuerat principiū libertatis: quia romani liberius viuebant sub consulibus ꝙ sub regibus: qui romani etiam prius abstulerant đ ciuitate nomen regium propter eandem superbiam. s. regum. Ex quo patet ꝙ dignitates faciunt malos deteriores. At pro sed si potestates ꝛ dignitates deferantur probis (quod perrarum est) quid in eis supple dignitatibus aliud placet ꝙ probitas vtentium. q. d. nihil. ita fit. s. propter hoc fit vt virtutibus non accedat honor ex dignitate: sed honor accedit dignitatibus ex virtute vtentium eis: et ita vtilitates nihil boni adijciunt ipsis bonis. ¶ Nota duplex est dignitas et potestas. quedam mundana siue temporalis que consistit in bonis temporalibus exterioribus et in tali non consistit vera felicitas: cum sit respersa multis amaritudinibꝰ. alia est dignitas et potestas anime siue spiritualis que consistit in scientijs ꝛ virtutibus: et illa nō potest superari vicio nec aduersitatibus nec prosperitatibus in qua consistit beatitudo ꝛ beata vita. Unde Ambrosius in libro de officijs dicit. Dico beatam vitam consistere in altitudīe sapientie: ꝛ in suauitate conscientie: ꝛ virtutis sublimitate. ¶ Nota ꝙ inscij dignitates et potestates mundanas adequant celo: quia non recte iudicant. iudicant enim ꝓm concupiscentiam et non ꝓm rei veritatem. imperiti enim velut a longe distantes a veritate speculantur: ꝓ mo elenchorum. ¶ Nota ꝙ mali dignitatibus et potestatibus prediti plus nocent ꝙ ignis vel diluuium aquarum: quia mali dignitate sua et potestate extolluntur in superbiam: alios ingo

Dignitas

seruitutis opprimendo: pro quo exequendo mouentur bella: quibus humanum genus plꝰ of-
Roma fenditur qꝫ igne vel diluuio. ¶ Nota ciuitas romana a tempore romuli sui conditoris a regibꝰ
erat gubernata: postea romani exigente malicia ⁊ superbia regum ipsos deleuerunt et con-
sules instituerunt: qui etiam propter eorum superbiā fuerunt abiecti. ex quo patet qꝫ dignitas
Honor ⁊ potestas maloꝝ efficit peiores. ¶ No. qꝫ honor non debetur alicui ratione dignitatis sꝫ poti
us ratione virtutis. Unde Arist.

¶ Que vero est ista vestra expectabilis ac p̄clara potentia? Nōne o terrena aīalia consideratis quibus presidere videamini? Num si inter mures videres murē aliquē ius sibi ac potestatē pre ceteris vendicantē: quanto mouereris cachinno? Quid vero (si spectes corpus) imbecillius homine reperire queas? quos sepe muscularum quoqꝫ vel morsus vel in secreta queqꝫ reptantium necat introitus. Quo vero quisqꝫ ius aliquod in quēpiam nisi in solum corpus: ⁊ quod infra corpꝰ (fortunā loquor) posset exercere? Num vnqꝫ libero imperabis animo? Num mentē firma sibi ratione coherētem de statu proprie quietis amouebis? Cum liberū quendā virum supplicijs se quidam tyrānus adacturum putaret: vt aduersum se facte cōiurationis cōscios pderet: linguam ille momordit atqꝫ abscidit: ⁊ in os seuiētis tyrāni eā

iiij. Ethico. Non erit vtiqꝫ dignus honore prauus existens. Uirtutis enim premiū honor est. Unde sꝫ veritatem solus bonus est honorandus. ¶ Que vere est. Hic probat specialiter de potestate qꝫ nō sit multum appetenda duabus rationibus. secunda ibi. Quid autē est. Ratio talis est. Illa potestas non est multū appetēda q̄ non est magne ⁊ fortis reputatione: sed tm̄ est fragilis ⁊ imbecilis: sꝫ potestas tpalis est hmōi: qꝛ p eā homo non pōt supra aīam: sꝫ tm̄ supra corpus: ⁊ sup ea bona q̄ corporis sunt: humano aūt corpe nihil est imbecillius. dicit ergo in lr̄a. Que vero est ista vestra expectabilis. i. desiderabilis ac preclara: idest nobilis potētia. q. d. nulla ē. Nōne consideratis o terrena aīalia quibꝰ videamini presidere. i. p̄esse. si enim inter mures videres vnum pre ceteris sibi vendicantē i. vsurpantem ius ac potestatem sup alios mures: o q̄nto cachīno. i. risu tu mouereris: qꝛ derisibile esset: ⁊ talis est terrena potestas. s. derisibilis que non ostendit se nisi ad corpus. q̄d vero si tu spectes: idest consideres corpus est imbecillius. i. debilius homine. q. d. nihil quos homines sepe necat. i. interficit morsus muscularum: idest paruorum verminum vel etiam in secreta. i. in interiora hoīs q̄qꝫ reptantium. i. serpentiū. quo vero. i. quō quisqꝫ potest exercere ius aliqd̄ in quēpiā nisi in solū corpꝰ: ⁊ in fortunā. i. bona fortune q̄ sunt infra corpꝰ. q. d. nullo mō. Nū. i. numq̄d tu vnqꝫ impabis libero aīo. q. d. non. Num. i. nūq uid tu amouebis de statu proprie quietis mentem sibi firma ratione coherentē. q. d. nō. ⁊ hoc pbat exemplo cuiusdā philosophi: qui nullis tormētis ad hoc potuit cōpelli vt illud faceret qd̄ ratio naturalis iudicabat non faciendū. vnde dicit. Cū quidā tyrannꝰ putaret se adacturū. i. compulsurū supplicijs quēdam liberū virū. i. philosophū. vt ipse pderet ꝯscios facte cōiurationis aduersum se. ille scꝫ liber hō linguā momordit atqꝫ abscidit ⁊ abiecit eā i os. i. in faciē seuiētis tyrāni. Ita illos cruciatꝰ q̄s tyrannꝰ putabat sup. esse materiā. i. cām crudelitatis: vir sapiēs fecit esse materiā virtutis: qꝛ hō pvirtute nō p crudelitate ei reputatū est. ¶ No. qꝫ muscula est diminutiuū huiꝰ noīs musca: ⁊ p muscā dat intelligere q̄cunqꝫ aīalia venenosa vel vermes venenosos. ⁊ ab isto loco recipit auctor floꝝ cū dicit. Debiliꝰ q̄d sit mare quē nece muscula pdit. ¶ No. qꝫ animꝰ hoīs liber est ⁊ cogi nō pōt. vn̄ Sene. Errat si q̄s seruitutē credit transire in totū hoīem. non enim

trāsit ī aīaʒ:q² libtas ē ī aīa. ¶ No. ꝙ homo liber et ꝯstās null' supplicijs vici pōt:q² dic̄ Sene. lib. de clemētia. magni animi ꝓpriū est placidū esse et tranquillū et īiurias ⁊ offensiōes superbie despicere. et. xxviij. epistola. Triginta tyranni Socratem circunsteterunt: nec potuerunt animum eius infringere. ¶ Quid autem est. Hic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Illa potestas non est multum appetenda per quam nemo potest facere ꝙ alius non possit in ipsum quod ipse potest in alium: sed potestas temporalis est huiusmodi sicut in littera declarat ponens duo exempla de Bresiride et Regulo. Primū exempluʒ est de Bresiride. Bresirides fuit filius Neptuni ex matre Libia qui hospites suos mactabat. Hercules autem apud ipsum hospitatus ipsum econtra mactauit. Secundum exempluʒ est de Regulo. Regulus fuit consul romanus qui cum multa bella ingessit cuʒ carthaginensibus multos ex eis captiuauit: sed tandem ab eis fuit captus. Ex quo patet ꝙ quicquid potest aliquis in alium facere: potest etiam illō ab alio pati. vnde Catho. Victorem a victo ⁊c. et per consequens nulla est potentia humana que h̄ incipere nō potest. vnde dicit in littera. Quid est qđ quisquam potest facere in alium quod ipse nō possit sustinere ab alio). quasi dicat nihil quod declarat. Nos accepimus id est cognouimus bresiridem solitum: id est consuetum necare hospites: ipsum fuisse mactatum ab hercule hospite supple suo. Aliud exemplum ponit. Regulus consul romanus plures penorum id est carthaginensium captos bello coniecerat id est posuerat ī vincula: sed mox ipse prebuit manus catenis victoruʒ id est carthaginensium. nunquid igitur vllam putas supple esse eius hominis potentiam qui non possit efficere ne alter valeat in se quod ipse potest in alio. quasi dicat nulla reputanda est hec potentia. ¶ Ad hec si ipsis dignitatibus. Hic probat philosophia simul de dignitatibus ⁊ potestatibus ꝙ non habent in se aliquod naturale bonum propter ꝙ sint appetende. Secundo ostendit ꝙ idem potest concludi de omnibus bonis fortuitis: ibi. Postremo. Primo facit quod dictum est. Secundo ostendit falsaʒ denominationeʒ bonoruʒ: ibi. De quibus etiaʒ illud. Ratio quā intēdit ē ista. Illud quod ī se naturalit̄ ē bonū nō pōt adiūgi pessimis: sʒ dignitates ⁊ ptātes pessimis adueniūt: ergo ⁊c. Maior declarat̄ in lr̄a. vn̄ dic̄. Si ipis dignitatib⁹ ⁊ ptātib⁹ īessʒ aliq̄d natural' ⁊ ꝓprij boni nunq̄ prouenirent pessimis. necꝫ eniʒ aduersa idest opposita solent sibi sociari: q² natura respuit vt quecꝫ contraria iungātur id est stent simul. cuʒ ergo non sit duplex pessimos plerumqꝫ fungi id est vti dignitatibus: illud etiam liquet id est manifestum est supple ipsa non esse bona sui natura que se pessimis patiantur herere id est commanere. quod quidem dictum de dignitatibus et potestatibus dignius potest estimari de cunctis muneribus fortune: que scilicet munera vberiora id est copiosiora proueniunt ad quemqꝫ improbissimum.

abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrānus materiam crudelitatis: vir sapiēs fecit esse virtutis. ¶ Quid autem est quod in alium quisq̄ possit facere quod sustinere ab alio ipe nō possit. Busiridē accepim⁹ necare hospites solitū ab hospite hercule fuisse mactatū. Regul⁹ plures penorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum catenis manus prebuit. Ullam ne igitur eius hominis potentiā putas qui quod ipse ī alio potest ne id in se alter valeat efficere nō possit? Ad hec. Si ipsis dignitatib⁹ ac potestatib⁹ inesset aliquid naturalis ac proprij boni: nunq̄ pessimis prouenirent. Necꝫ enim sibi solēt aduersa sociari: natura respuit vt cōtraria quecꝫ iungantur. Ita cū pessimos plerumqꝫ dignitatibus fungi du-

Bonũ duplex

¶ Nota ꝙ duplex est bonum. vnum quod conuertitur cum ente: et sic dignitates et potestates licet malis adueniant tamen sunt bone. Aliud est bonum quod est quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus et vocat̃ bonum moris: et sic dignitates et potestates bone non sunt: quia vt multum pessimis sociantur. ¶ De quibus etiam. Hic philosophia probat ꝙ bona fortuita non possunt in suum effectum: et sic per consequens habẽt falsam denominationem arguendo sic. Omne quod est naturaliter bonuȝ efficit quod est ei proprium et expellit contrarium: sicut fortitudo facit forteȝ: velocitas velocem. sed bona fortune non efficiunt quod videtur eis esse proprium: quia diuitie nõ faciunt diuitem cum non restingant auariciam: nec potentia facit potentem: nec dignitas dignũ propter quod diuitie false nominantur. vnde dicit in littera. De quibus bonis fortuitis illud etiã puto consideranduȝ: ꝙ nemo dubitat illum esse fortem cui conspexerit inesse fortitudinem. et illum esse velocem cuicumqȝ inest velocitas: et sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetoricos facit. natura enim cuiuscumqȝ rei agit quod sibi est proprium: et non miscetur effectibus contrariorum: et vltro id est spõte depellit que sunt aduersa id est contraria. Atqui pro certe: nec opes id est diuitie queunt id ẽ possunt restingere inexpletam auariciam supple hominum id est insatiabilem: nec potestas facit illũ compotem sui id est potentem: quem viciose libidines retinent astrictum insolubilibus catenis idest passionibus. et dignitas collata improbis non modo id est nõ tantum non efficit dignos: sed prodit et ostentat indignos. Cur ita prouenit ꝙ bona fortune non efficiunt qđ videtur eis esse proprium. hoc est ideo quia vos homines gaudetis res sese aliter habẽtes ꝙ videantur compellare id ẽ denominare falsis nominibus: q̃ nominationes facile redarguunt effectu ipsarum rerum. ideo nec ille diuitie iure possunt appellari: cum non faciunt diuitem: nec vlla potentia nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Nota ꝙ diuitie non faciunt hominem diuitem quia non restingunt auariciam. Nam diuitie ſm Sene. xxvij. epistola sunt composita paupertas in lege nature. talis enim paupertas ſm legem nature excludit auariciam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. ¶ Nota ꝙ dignitas improborum ostẽtat improbos quia improbus tanto a pluribus cognoscitur: quanto magis innotescit eius vi

bium non sit: illud etiã liquet natura sui bona non esse: que se pessimis herere patiantur. Qđ quidem de cunctis fortune muneribus digni⁹ estimari potest: que ad improbissimum quemqȝ vberiora perueniunt. ¶ De quibus etiam illud considerandum puto: ꝙ nemo dubitat eẽ fortem: cui fortitudinem inesse conspexit. Et cuicunqȝ velocitas adest: manifestum est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusqȝ rei natura quod proprium est: nec contrariarum rerum miscetur effectibus: sed vltro que sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletam restingere auariciam queunt. Nec potestas sui compotem facit queȝ viciose libidines insolubilibus astrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas non modo nõ efficit dignos: sed prodit potius ⁊ ostẽtat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis eniȝ sese res aliter habentes falsis compellare nominibus: que facile rerum ipsarum redarguuntur effectu. Itaqȝ nec ille diuitie: nec illa potentia: nec hec dignitas iure appellari potest.

tium: et quanto aliquis in maiori dignitate constituitur et tanto cognoscitur. propter quod di. Sene. in prouerbijs loco ignominie apud indignum est dignitas. ¶ Postremo idem de tota fortuna. Hic philosophia ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis di. Postremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna in qua nihil est expetendum id est desiderandum: nihil inesse sibi nature bonitatis id est naturalis manifestum est ꝙ fortuna non adiungit se semper bonis: et quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. ¶ Nota ꝙ bonum fortune non facit illud bonum cui additur: sicut musica facit musicū et virtus facit virtuosum. sed ꝙ fortuna malos quibus aduenit nō facit bonos. patet quia nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos patebit in quarto huius prosa sexta.

¶ Postremo idem de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expetendum: nihil nature bonitatis inesse manifestum ē. Que nec bonis semper adiungit se: et bonos quibus fuerit adiuncta non efficit.

Quid aūt ⁊c. Postꝗ̄ ostensum est cū execratione et detestatione auaricie hūane ī diuitijs beatitudinē nō cōsistē: nūc idē ostēdit de potestate et dignitate: cū detestatione ambitionis et affectati dnīj: qđ horati⁹ in sermonib⁹ et Iuuenal' satyra decima: virgili⁹ī sexto: mltiqꝫ alij fecerūt. Disserā. i. diserte disputē ⁊ disquirā. Scribit aūt disertus p vnū s qꝛ corripit primā: sed dissero p ss duplex. Quod diluuiū tantas strages dederit: q. d. nullū. Aduerte aūt singularit legendū dederit. Nō em̄ pōt esse cōceptio: qꝛ nō ē cōiunctio. Et si est zeugma (sicut est) tunc verbū debet respice vicinius suppositū qđ est ly diluuiū: vel repeti pōt. et que etne dederint. Dicit aūt diluuiū a diluendo: qꝛ diluit omīa: trāsfertqꝫ a virgilio ad belli obrutionē. Vestri veteres. i. romani veteres. qꝛ boetius romanus fuit: cupierūt abolē. i. a ciuitate sua penitus amouere cōsulare impiū. bene dicit cupierūt. qꝛ licet vt docet liui⁹ lib. iij. ab vrbe condita. Intermissū fuerat consulare imperiū creatis decēuiris tn̄ nō fuit aboletū: qꝛ reiecto decēuiratu ad consulatū reditū est. Abstulerāt aūt prius regiū nomē ꝓpter superbiā vltimi regis Tarquinij et luxuriā eius filij: qui lucretiā violauerat: vt notū est: ⁊ recitatū a liuio libro primo circa finē. Num si inter ⁊c. iterū mutat numerū a plurali rediens in singularem: quia cū prius dixisset. Nōne cōsideratis addit singulariter. Nū si videres. Sed prius locutus est ad omīa terrena animalia: nunc autē loquitur ad solum boetiū. Sed attende non eandē esse lectionē in commento et in textu. Nam in commēto legit. Si enim inter mures ⁊c. Et hic modus legendi melius quadrat illi interrogatio quanto. Non enim duo interrogatiua recte sociant sine cōiunctione: quale esset hoc. Num quanto mouereris cachino. Dicendū enim potius esset. Nōne magno vel maximo moueris cachino. Quod ergo in textu legitur. Nū si inter mures ⁊c. debet accipi pro vno interrogatiuo: vt sicut dicimus. Numquid ita dicatur. Nūquanto. i. nōne magno. Quid vero ⁊c. ordo est. Vero pro sed quid imbecillius homine queas reperire si spectes corpus: q. d. nihil. De hac imbecillitate late diximus ex plinio huius libri. prosa secūda. Quibus addam⁹ illud eiusdē libri. vij. capite. vij. Miseret atqꝫ etiam pudet estimantē ꝙ sit friuola animaliū superbissimi origo. Cum plerumqꝫ abortus causa fiat odor lucernaꝝ extinctu. His principijs nascunt tyranni. Carnifex his aius. Tu q̄ corpis virib⁹ fidis. Tu q̄ fortūe mūera āplexaris: et te ne alūnū q̄dē ei⁹ existīas: sꝫ ptū. Tu cui⁹ semper in victoria mens. Tu qui deum credis: aliquo successu tumens: tanti tamen perire potuisti. Atqui etiam hodie minoris potes: quantulo serpentis ictus dente. aut etiam vt anacreon poeta acino vue passe. Vt fabius senator pretor in lactis haustu vno pilo strangulat⁹ Is demum profecto vitam equa lance pensitabit: qui semper fragilitatis humane memor fuerit: hec ibi. Quos sepe ⁊c. ordo est. Quos quoqꝫ idest etiam vel morsus muscularum necat: vel introitus reptantium in queqꝫ idest quecumqꝫ secreta: vel posteriora vel anteriora: vel oris vel narium vel aurium: necat. Vides autem loqui de canthariдibus. Sunt enim vt dicit plinius libro. xi. capitulo. xxv. Cantharides vermiculi ficorum et piri et rose et peuces et cynacbante: venenosi. sed venenum hec remedia secum habet. Ale medentur quibus demptis letale est. Quouero. q̄ idest per quid quisꝗ̄ posset exercere ius aliquod in quempiā nisi in so-

Ascentius

Nū quāto

Fragilitas humana

lum corpus et in id supple qd supple est infra corpus. loquor idest dico in fortunam. illa duo vocabula: fortunam loquor: per parenthesim posita sunt. Ita cruciatus rc. quia non dicit qs sit tyrannus: nec quis sapiens fuerit: difficile esset hystoriam veram diuinari: cum ipse auctor nomina propria preter solitum tacendo se dubium nobis significat qui nam fuerint. verisimi

Anaxarchides

le tamen est eum loqui de anaxarchide: de quo pli. lib. vij. cap. xxiij. Anaxarchides inquit cuz torqueret vt tyrancidas indicaret precisam dentibus linguam: vnā cū spem indicij in tyrannos expuit. Quod vero postea scriptum est in multis libris Bresiridem. Si

Busiris

ne dubio busirim scribi debuit. de quo perottus de laboribus herculis loquens ita disserit. Hercules busiriz egypti regem: Neptuni et lybie filium qui oram omnem nilo adiacentem latrociniis infestabat: hospitesq; enectos diis sacrificabat: occidit et diis suis immolauit: prouinciamq; omnez pacatam ac tranquillam reddidit. Unde Ouidius. Ergo ego fedantem peregrino templa cruore Busirim domui. Quidam volunt hoc confictum esse: nec busirim aliquem regem siue tyrannuz fuisse: sed terram ipsam esse inhospitam atq; importuosam. Quis enim portum habeat: eum tamen nequaq; patere: sed a bubulcinis custodiri solitum prede semper ac latrocinio indulgentibus qui peregrinos quosq; ad ea littora appulsos soleant adoriri. In his locis est busiris oppidum: a quo busiritica prefectura vocitata est. Omnis quippe egyptus primo in p̄fecturas diuisas fuit: quas illi monos vocant. et reliqua. Ex quibus patet non esse legendum bresiridem: sed busirim. Licet enim a patriis deducantur patronymica femina: vt colchis. sicelis ilias. non tamen inuenies masculina. quapropter non dices busiridem. ¶ Occidit hercules ob similem culpam fere: quia scilicet hospites suos occidit: et occisis equos pauit: quendā regem thracie diomedem nomine quem a patria que bistonis dicitur: bistonium appellare licet: sed credo a boetio busiridem scriptum esse: quocirca ita castigaui derelinquens commentarium intactum. Qd autez ouidius busirim dicat: fecit hoc propter versum in quo busirides non haberet locum. Sed hoc dicendo opus est dicere busirides patronimicum esse forte ab a

M. regul⁹

uo deductum. Sed hec hactenus. De marco Regulo notissima est hystoria. ex liuio. Ualerio maximo. Augustino in de ciuitate dei. ex Cicerone in de officiis: et ex plinio de viris illustribus: cuius hec sunt verba. Marcus Attilius regulus consul: fusis salentinis triumphauit: p̄musq; romanorum ducum in aphricam classem traiecit: quassatas de hamilcare naues longas tres et sexaginta accepit. oppida ducenta: et hominum ducenta milia cepit: Absente eo coniugi et liberis ob paupertatem sumptus publice dati sunt. Mox arte xantippi lacedemonij mercenarij militis: captus in carcerem missus: legatus de permutandis captiuis romam missus: dato iureiurando: vt si non impetrasset: ita demum rediret: In senatu conditionem dissuasit reiectis a se coniuge et liberis carthaginem regressus: vbi in arcam ligneam coniectus: clauis introrsum adactis vigiliis ac dolore punitus est. Adhec si ipsis rc. Ostensum est supra melius legi. Adhoc idest preterea vel insuper. Cetera manifesta sunt.

¶ Metrum sextum secundi libri.

Nouimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusq; cesis
Fratre qui quondā ferus īterēpto

¶ Metrum sextum secundi libri.

S. thomas

Ominis quātas dederit ruinas. Istd est sextū metr̄ hui⁹ scdi qd dr̄ saphicū ab inuētore trocbaicū a pede p̄dominate: r ē vndecasyllabū. qlibet versus p̄tiet vndeci syllabas: r ē athalecticū qr nulla syllaba deficit ad pfectionē metri. In quo metro ph̄ia declarat p exēplū q̄ dignitates et ptātes malis aduenientes nō faciūt bonos. r h̄ declarat p Nerone q̄ q̄to fuit potētior tāto peior. Tāgit aūt ph̄ia q̄ttuor malicias Neronis ī hoc metro. Prima ē q̄ vrbē romanā icendit q̄ arsit septē dieb⁹ r septē noctibus vt spectaculo illius ignis cognosceret q̄tus olim fuerat ignis quando troya capta arserat. Scdm malum est q̄ nero magnā partem senatus sine

vlla causa interfecit. Tertium est ꝙ proprium fratrem occidit vt solus securi⁹ regnarz. Quartum est ꝙ matrem suam occidi fecit vt videret locum ventris in quo iacuit. Dicit ergo in littera. Nouimus quantas ruinas: idest quanta pericula dederit Nero vrbe supple romana flammata: idest incensa ꝙ pro et cesis: idest occisis patribus: idest senatoribus. qui Nero quondaz ferus: idest crudelis interempto fratre: ipse etiam maduit cruore matris effuso: et designans eius crudelitatem circa matrez dicit. et ipse Nero pererrans: idest ꝑtransiens visum gelidu3 corpus idest infrigidatum corpus matris non tinxit: idest madidauit ora. i. faciem suam lachrymis: sed ipse potuit sine omnibus lachrymis esse censor: idest iudex extincti decoris: idest interfecte matris que decora fuit. tñ hic Nero l3 ita malus esset regebat ppl'os sceptro. i. imperiali dignitate. hos inꝙ populos rexit quos pheb⁹. i. sol veniens ab ortu extremo videt cōdēs i. abscondens radios supp. suos sub vndas. ⁊ loquitur more poetarum. q. d. ipse rexit omnes populos qui erāt ab ortu solis vsq3 ad occasum. Similiter regebat populos quos septētriones: idest septez stelle que sunt in maiori vrsa que dicuntur triones quasi teriones: quia illam plagaz terunt. gelidi: idest frigidi premunt. Plaga enim septentrionalis frigida est. quasi dicat regebat omnes populos aquilonares. Et istos regebat quos nothus. i. ille ventus collateralis austro violentus existens torret. i. cremat sicco estu. i. calore. nothus inꝙ recoquēs ardētes arenas. i. calidas. venit ille ventus a torrida zona: ⁊ iō calidus est. q. d. Nero etiā regebat oēs populos australes. ⁊ sic ꝑ quattuor plagas mundi ōñdit ei⁹ potestatem sup oēs populos. tandē celsa potestas. i. magna non valuit vertere. i. mutare rabiē. i. crudelitatē praui Neronis. ⁊ tunc deplangit cōiunctiōe3 magne potestatis cum magna malicia: q2 multa mala ex ea ꝓueniunt: dicens. Heu sup. dico esse grauem sortem. i. euentū quotiens iniquus gladius. i. iniqua potestas additur seuo veneno. i. venenose crudelitati. ¶ No. ſm Arist. v. ethicoꝝ. Principatus viru3 ostendit. malicia eñ hominis vel ꝓbitas ostenditur principatu: sicut patet in Nerone cuius malicia ⁊ crudelitas im imperio sue dignitatis apparuit: propter quod dicit idem Aristo. Seuissima est iniusticia habens arma. ⁊. vij. Ethico. dicit etiam. Simile est igitur cōparare iniusticiā homini iniusto. est eñ deterior bestia decies milies. plura eñ vtiq3 mala faciet homo malus ꝙ bestia. No. ꝑter hec mala Neronis que tanguntur in littera multoplura ipse ꝑpetrauit. nam dicit phia. iij hui⁹. v. ꝓsa. Nero Senecā familiarē suum preceptorem ad eligende mortis coegit arbitrium ⁊ quia Nero fuit crudelissimus hoim. iō Sene. scripsit quēdam libellum ad ipm qui intitulat liber de clemētia. in quo hortatur eum ad fugam crudelitatis ⁊ ad vsum clementie: qui liber incipit. Tibi scribere de clementia nero cesar institui. Pricipat⁹

Matris effuso maduit cruore
Corpus ⁊ visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris:
Hic tamen sceptro populos regebat
Quos videt condens radios sub vndas
Phebus extremo veniens ab ortu
Quos premunt septem gelidi triones
Quos nothus sicco violentus estu
Torret ardentes recoquens arenas.
Celsa non tandem valuit potestas
Vertere praui rabien neronis.
Heu grauem sortem quotiens iniquus
Additur seuo gladius veneno.

Nouimus quantas dederit ⁊c. Genus carminis ex superioribus notum. Non autez dices sapphicum dici ab inuentore: sed ab inuentrice. Sappho enim mulier est. Preterea non dices ꝙ sit vndecassyllabum: sed endecassyllabū: est eñ greca dictio teta: Ascensius

quocirca non recte miscetur latina. Est tamen endecassyllabum quod fit ex vndecim syllabis et est versus monocolos: quia non habet nisi vnum genus: nisi soleat huiusmodi esse dicolos In toto autem carmine probatur assumptio seu minor propositio: que est potestatem aliquādo malis dari: quia summa potestas vtpote imperialis contingit neroni homini pessimo: qui et preceptorem occidit: ⁊ matrem: et patriam: id est ciuitatem romanam incendi fecit: aliaqꝫ compluria scelera commisit: que Suetonius volentibus ea scire recitat.

¶ Prosa septima scdi libri.

Um ego. scis inquā ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: Sed materiam gerendis rebus optauimus: quo ne virtus tacita consenesceret. Phi. ¶ At illa. At qui hoc vnū est quod prestantes quidem natura mentes: sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere possit: glo-

¶ Prosa septima scdi libri.

Sanctus Thomas

Um ego scis inquā. Hic incipit septima prosa hui⁹ secundi in q̄ ostēdit philosophia ꝙ gloria mundana non sit multum appetenda. et primo inducit Boe. confitentē se nō desiderasse multū p̄dicta. i. potestates. ⁊ dignitates nisi inquātum sunt materia rerꝫ gerendarꝫ. secundo ōndit phīa ꝙ cum gloria sit perexile bonū non sit multum appetenda. scda ibi. At illa. dicit p̄mo. tuꝫ ꝓ tūc ego Boe. inquā. i. dixi: o phīa tu scis ambitōeꝫ i. cupiditatem rerū mortaliū de quib⁹ dixisti minimū fuisse nobis dominatā: sꝫ bene optauim⁹ materiā reb⁹ gerendis: quo ne ꝓ vt non cōsenesceret in nobis v̓tus tacita. i. non exercitata. ¶ Et no. ꝙ in sapiēte nō dominatur cupiditas rerū tēporaliū: quia philosophia inducit mobilis affluentie contēptum ex libro de plantis. Et Socrates cum athenis ad studiū ꝑgeret magnum pond⁹ auri in mare proiecit dicens. mergam te ne mergar a te. ¶ No. ꝙ materia rerum gerendarū sunt ista sine qb⁹ res cōuenienter geri non pñt. ⁊ sunt tria: sapientia: auctoritas: et potentia. sine eñi sapientia ꝯuenienter non gerit̃ vt de se patet. res etiam gerenda auctoritate ornat̃: q2 hō autēticus libenti⁹ audit̃ ⁊ facili⁹ ei credit̃. potentia vero mali deprimunt̃ et boni extollunt̃. Hanc materiā Boe. desiderans potētiam ⁊ dignitates q̄siuit. ¶ No. ꝙ Bo. materiam dignitatis ⁊ potestatis ideo quesiuit ne virtus sua tacita esset: dū null⁹ aliqd loqueret̃ de laude sue virtutis vel scriberet. Tūc eñi virtus tacita ꝯsenescit qñ nō agit aliqs vñ alij loquant̃: ⁊ dū nihil scribit̃ de suis beneficijs: q2 virtus habentem perficit: opus enim laudabile reddit. ¶ At illa. At qui hoc vnum est. Hic ostendit phīa gloriam mundanam non esse appetendam. ⁊ primo premittit ꝙ cupido glorie multos allicit. secundo probat eā esse exilem ⁊ vacuam: ibi. Omnem terre ambitum. primo dicit sic. ex quo Boe. quandoqꝫ quesiuit dignitates ⁊ potestates ne virtus sua tacita consenesceret. videtur ꝙ ista propter laudem ⁊ gloriam quesiuit: ideo dicit philosophia. hoc vnum est. s. cupido glorie ⁊ fama optimorꝫ meritorꝫ in rempublicam: que fama possit allicere mentes sup. hominū natura quidē prestātes. i. excellentes sꝫ nondum: idest non adhuc perductas ad extremam manū perfectione virtutū. i. ad summam perfectionem: que fama ⁊ gloria q̄ꝫ sit exilis ⁊ vacua totius ponderis. i. preciositatis sic considera ex sequentibus. ¶ No. ꝙ cupido vane glorie multos allicit ⁊ delectat. vnde Seneca. lxi. epistola di. Illud precipue nos impedit ꝙ cito nobis placet si inuenimus qui nos bonos viros dicant: qui prudentes: qui sanctos: non sumus modica laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congesserit: tanquā debitum putamus optimos esse nos sapientissimosqꝫ affirmātibus assentimus: cum sciamus nos sepe multa mentiri. a deo quoqꝫ nos indulgem⁹ nobis vt laudari velim⁹ in id cui contrarium maxime facimus. ¶ No. ꝙ duplex ē bonitas mētis. s. naturalis ⁊ acquisita. Naturalis bonitas est ſm quā aliq naturaliter sunt pij mā sueti: sobrij ⁊ casti. sed hec bonitas si non emendat̃ virtute ⁊ sapientia cito extollit hoīem ad

Materia rerum gerēdarum

Cupido glorie

Bonitas

vanā gloriam. Alia est bonitas acquisita exercitio virtutum et scientiarum que non permittit hominem extolli vana gloria: quia sapiens fructum ponit in conscientia: stultus autem ī laude humana sm̄ Macro. ideo dicit philosophia ꝙ cupido glorie allicit mentes natura prestantes nondum adhuc virtutibus perfectas. ¶ Nota ꝙ fama est frequens laus optimorum meritorum in rempu. sed gloria est clara noticia cum laude. vel gloria est late patens preconium. i. annunciatio. ¶ Omnem terre ambitum. Hic philosophia ostendit gloriam mundanam esse exilem nec multum appetendaꝫ. primo ostendit hoc ex parte spacij in quo dilatatur. secundo ostēdit hoc ex diuersitate nationum ad quas non diuulgatur. tertio ostendit idem ex diuersitate morū propter quos de eodem contrarie iudicatur. quarto ostendit idē ex breuitate durationis propter quam non perpetuatur. secunda ibi. Adde ꝙ hoc. tertia ibi. Quid q̊d diuersarum. quarta ibi. Sed ꝙ multos. Primo intendit talem rationem. Latitudo fame consistit in latitudine terre super quaꝫ dilatatur: sed terra non est lata super quam fit dilatatio fame sicut declarat in littera. ergo fama late non potest diffundi. et per consequens est exilis nec multum appetenda. vnde dicit in littera. Tu accepisti .i. didicisti astrologicis demonstrationibus omnem ambitū terre. i. totū spaciū terre obtinere. i. habere rationeꝫ puncti ad spacium celi. i. ad magnitudineꝫ celi: quod magis exponēs di. vt si sup. terra conferatur. i. comparatur ad magnitudineꝫ celestis globi: ipsa iudicetur prorsus nihil spacij habere. huius igitur tam exigue regionis. i. terre in mūdo fere quarta portio. i. quarta pars ē que incolatur. i. inhabitatur ab animātib⁹ nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo h̊ testāte. si subtraxer̄ cogitatione huic q̄rte sup. parti terre quantū maria ꝗꝫ ꝑ ⁊ paludes premūt. i. occupāt ⁊ quantū vasta. i. ampla regio distendit̄ siti. i. siccitate: tūc vix relinquet̄ homib⁹ āgustissima area. i. artissim⁹ loc⁹ inhabitādi. ī hoc igit̄ quodā minimo pūcto pūcti. i. ī minima portiōe terre: vos hoīes circūsepti atqꝫ ꝯclusi cogitat̄ de ꝓuulgāda fama. de ꝓferēdo. i. tollēdo noīe. i. fama: ⁊ h̊ fit inutilit̄. at ꝑ sed q̇d habeat. i. potest habē gloria amplū ꝗꝫ ꝑ ⁊ magnificū q̄ artata ē tā āgustis ꝗꝫ ꝑ ⁊ exiguis limitib⁹. i. terminis. q. d. nihil habet magnificum. ¶ No. terra respectu celi nō est alicuius quantitat̄ sensibil̄: sed habet se sicut pūct⁹ respectu circūferētie ipsi⁹ celi: q² orizon q̄ termīat visuꝫ nr̄m diuidit celū ī duo media: quod nō esset si terra ī ꝯparatione ad celū haberet aliquaꝫ quātitatē. Itē si terra esset alicui⁹ quātitat̄ sensibilis respectu celi: tūc stelle semp nō apparerēt nob̄ eiusdē quātitat̄: quod patet falsuꝫ: q² ī ea pte vbi terra esset magis gibbosa ⁊ ꝓpinquior celo: apparerēt stelle maiores: ⁊ ī opposita parte minores. Itē minima stella fixa notabilis ē maior tota terra. si ergo tal̄ stella apparet nob̄ existētib⁹ ī terra sic pūct⁹: multomagis terra respectu celi erit sic pūct⁹. Itē pūct⁹ ē quoddā inuisibile a q̄ linea eq̄liter distās facit

rie scilicet cupido ⁊ optimorum in rēpublicaꝫ fama meritorum. Que ꝙ sit exilis ⁊ totius pōderis vacua sic cōsidera. ¶ Omnē terre ambitum sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti: ad celi spaciū puncti constat obtinere rationem: id est vt si ad celestis globi magnitudinem conferatur: nihil spacij prsus habere iudicetur. Huius igitur tam exigue in mundo regionis quarta fere portio est: sicut Ptolomeo testāte didicisti: que ab nobis cognitis animātibus īcolatur. Huic quarte si ꝗtum maria paludesqꝫ premunt ꝗtūqꝫ siti vestra vasta regio distenditur cogitatione subtraxeris: vix angustissima inhabitādi hoībus area relinq̄tur. In h̊ igit̄ minimo pūcti quodā pūcto circunsepti atqꝫ ꝯclusi: de prouulganda fama: de ꝓferēdo noīe cogitat̄. At q̇d habꝫ amplū magnificūqꝫ

Fama

Gloria

Terre quantitas

gloria tā angustis exiguisq̄ limitibꝰ arctata? ¶ Adde ꝙ hoc ipsum breuis habitaculi septū plures incolunt natōes: lingua: moribus totiꝰ vite rōe distantes: ad quas tum difficultate itinerū: tum loquēdi diuersitate: tum cōmercij insolētia: non modo fama hoim singulorū sed ne vrbiū q̇dem peruenire queat. Etate deniq̄ Marci Tullij sicut ipse quodā loco significat: nonduz caucasum montem Romane reipublice fama transcēderat: ⁊ erat tūc adulta ꝑthis etiā ceterisq̄ id locorū gentibus formidolosa. Uides ne igitur ꝙ̄ sit angusta ꝙ̄ cōpressa gloria: quā dilatare ac propagare laboratis? An vbi romani nomis trāsire fama nequit: romani hois gloria progredietur? ¶ Quid ꝙ diuersarum gentiuz mores inter se atq̄ instituta di

Terra habitabilis

circulum: et quia celum ex omni parte equaliter distat: ideo terra respectu celi habet se sicut punctus. ¶ Nota ꝙ tres partes terre sunt inhabitabiles. vna propter nimium calorem: due propter nimium frigus: sed quarta pars est temperata in caliditate et frigiditate a nobis inhabitatur: sed quia adhuc non tota inhabitatur propter maria et paludes: et propter nimiaz siccitatem: ideo dicit philosophia ꝙ quarta pars fere est inhabitabilis: vel dicit fere ſm alios quia estus solis non facit torridā zonam totaliter inhabitabilem: cum quedam ciuitas dicta Arim supra quam Ptolomeus dicitur fundasse astrolabium directe sit sub equinoctiali sed dicitur inhabitabilis: quia est grauis inhabitationis: sed vltra equinoctialem omnino est inhabitabilis ꝓpter nimium calorem. Item dicit q̄rtam partem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis. hoc forsan dicit propter antipodes si sunt qui nobis sunt ignoti. ¶ Adde ꝙ hoc ipsum. Hic philosophia ostendit gloriam non esse appetendam ex diuersitate nationum ad quas non diuulgatur: intendens talem rationem. Diuerse nationes et diuersa ideomata non solum impediunt promulgationem fame hominum: sed etiaz vrbium. sed in terra habitabili sūt diuerse nationes diuersorum ideomatum: ergo prouulgatio fame per talia impeditur: et per consequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Adde p̄dicte rōni ꝙ hoc ip̄m septū. i. spaciū breuis hitaculi. i. ꝑui spacij in quo nos habitamꝰ incolūt. i. inhabitant plures nationes id est gentes distantes id est differētes ligua. i. ideomate moribꝰ ratione totius vite. i. ratione modi viuendi ad quas non potest peruenire. non modo id est non tm̄ fama singulorꝝ hominū sed etiā nec fama vrbiū: tū. i. taz difficultate itinerꝝ. i. viarꝝ: tū. i. taz diuersitate loquēdi ideomatū: tū. i. tam insolētia. i. ꝯsuetudine ꝯmercij: qr aliq̇ homies ꝯsueuerunt cū alijs ꝯmunicare i ꝯmercijs. qr etate. i. tp̄e Marci Tullij sicut ip̄e Marcꝰ Tulliꝰ significat quodā loco. i. in quibusdā suis scriptꝭ: fama romane reipublice nōduz trāscēderat caucasuz montē: ⁊ tm̄ fama romanorꝝ erat adulta. i. ab ātiquo nota. ēt formidosa parthis talibus hominibꝰ: ⁊ ceterꝭ gentibꝰ. i. locorꝝ circa caucasuz montē. vides ne igit̄ ꝙ̄ āgusta sit glīa: ꝙ̄ cōpressa. i. modicū redacta: quā laboratꝭ dilatare ⁊ ꝓpagare. an ꝓ nunq̇d glīa viniꝰ homis romani illuc ꝓgredie̅t. i. ꝓueniet vbi fama romani nominis id est romane vrbis nequit transire. q. dicat non. ¶ Nota partem terre inhabitabilem vocat septum: quia est septa id est circundata mari. vnde linconiensis in tractatu suo de sphera. et etiam Macrobius dicunt ꝙ quarta portio nostra habitabilis vndiq̄ cingitur mari. ¶ Nota ꝙ insolentia ſm Sene. est spes false magnitudinis. Sed ſm huga. insolentia est superbia vel fatuitas. in proposito autem potest exponi pro inconsuetudine: ⁊ tunc dicitur ab in quod est non ⁊ soleo quod est consuesco. ¶ No. ꝙ caucasus est mons quidam situs in parte septentrionis ad quem non peruenerat fama romane vrbis: licet parthis ⁊ alijs gentibus assidentibus fama romanorū erat formidolosa. i. formidabil'. ¶ Quid quod diuersarꝝ. Hic ostendit gloriā mundanā esse exilē ex parte diuersitatis moruz ꝓpter quos de eodem apud diuersos contrarie iudicatur: ⁊ intendit talē rationez.

Liber secundus Prosa septima.

Contrarietas institutionū ⁊ legū impediuut fame dilatationē: sed hoīes contrariarū institu
tionum ⁊ legum terram habitant: ergo diuersitates institutionū ⁊ leguȝ impediunt dilatatio
nem fame: ⁊ per consequens non est multū appetenda. vnde di. in littera. Quid sup. est iudi-
candum ꝙ mores ⁊ instituta ⁊ leges diuersarum gentium inter se discordant: vt illd̄ qd̄ apd̄
alios iudicatur dignū laude apud alios iudicet̄ semper dignū supplicio. quo fit. i. propter qd̄

scordāt: vt qd̄ apd̄ alios laude: apud alios sup
plicio semper dignum iudicetur. Quo fit vt si
quē fame predicatio delectet: huic ī plurimos
populos nomen proferre nullo modo cōducat
Erit igitur paruagata inter suos gloria quisqȝ
contentus: ⁊ inter vnius gentis terminos pre
clara illa fame immortalitas coartabit̄. ¶ Sȝ
ꝙ̄multos clarissimos suis temporibus viros
scriptorum inops deleuit obliuio. Quanquaȝ
quid ipsa scripta proficiunt: que cum suis au
ctoribus p̄mit lōgior atqȝ obscura vetustas.
¶ Uos vero immortalitatem vobis propaga
re videmini: cum futuri famaȝ temporis cogi-
tatis. quod si ad eternitatis infinita spacia p-
tractes: quid habes quod de nominis tui diu-
turnitate leteris. Uni⁹ enī mora momēti si de

fit vt si predicatio. i. dilatatio vel
gaudium fame delectat quē: idest
aliquem nullo modo conducat. i.
laboret proferre nomē suum. i. fa
mam suam bonam in plurimos
populos: quia ab aliquibus lau-
daretur: ab alijs tamen vitupera
retur. Erit igitur vnusquisqȝ con
tent⁹ gloria peruagata. i. dilatata
inter suos ⁊ ista preclara immor-
talitas fame. ⁊ loquitur ironice:
quia non est preclara nec immor
talis. illa coartabitur. i. constrin-
getur intra terminos vnius gen-
tis. i. vnius ideomatis. ¶ No. ꝙ tā
ta est diuersitas morum in genti
bus ꝙ illud quod reputatur alios
laudabile: apud alios reputat̄ vi-
tuperabile. reputatur enim apud
syrios laudabile comedere parē-
tes mortuos ne comedantur a v̄-
mibus in terra: qd̄ apud alios ex-
traneos est execrabile. simil'r apd̄
iudeos reputatur laudabile duce
re vxores consanguinitate proxi
mas quod apud christianos pro-
hibetur. Item in triuallis lauda
bile est occidere patrem sexagena
rium ⁊ cremare ipsum quod apud
alios est vitupabile. vnde di. poe-
ta. Sunt loca sunt gentes: quib⁹
est mactare parentes. Et phas et
pietas dū longa supuenit etas. ¶ Sȝ ꝙ̄multos clarissimos. Hic phia ōndit exilitatē gl'ie ex
breuitate durationis ꝓpter quā nō ꝑpetuatur. ⁊ diuiditur in tres ptes. primo ōndit hoc ex ho
minū obliuione. scd̄o ex tp̄is breuitate: ibi. Uos vero. Tertio ōndit gl'iam a viris v̄tuosis non
esse appetendā: ibi. Uos aūt. P̄rio dicit ꝙ fama ⁊ gl'ia non sit īmortalis: pȝ q2 ꝙ̄multos vi-
ros clarissimos. i. v̄tuosos suis tp̄ib⁹ deleuit inops. i. defectuosa obliuio scriptoꝝ ꝙ̄ꝙ̄ etiā ip̄a
scripta ꝓfuerunt q̄d. i. parū: q̄ scripta longior ⁊ obscura vetustas tp̄is premit. i. ꝯsumit cū suis
auctorib⁹ quorū sunt scripta. ¶ No. ꝙ p scripturā fama gestoꝝ transmittit̄ ad posteros. talis
autem scriptura qn̄qȝ deficit vel ꝓpter inopiā scriptoꝝ: vel q2 ipsa scriptura in se vetustate cō
sumitur. ⁊ ideo fama ⁊ gloria in obliuionē ꝑueniunt. vn̄ Salusti⁹ in catilinario cōquerit̄ res
gestas romanoꝝ min⁹ esse famosas ꝓpter inopiā scriptoꝝ. Athenienſiū v̄o maioris fame ꝙ̄
romanoꝝ ꝓpter scriptorū copiam. ¶ Uos v̄o immortalitatē vobis. Hic phia ōndit famaȝ ⁊
gl'iam non esse durabilē ⁊ īmortalē ex tp̄is breuitate di. Uos v̄o hoīes videmī vobis ꝓpaga-
re. i. facere īmortalitatē: cū cogitatis famā futuri tp̄is: ⁊ in h̄ frustra cogitatis: q2 exilis est du
ratio fame p tp̄s: qd̄. s. tp̄s si ptractes. i. cōpares ad īfinita spacia eternitatis: q̄d habes qd̄ le
teris de diuturnitate tui noīs. i. tue fame. q. d. nihil est. etenī mora vni⁹ momēti si ꝯferat̄. i. cō
paret̄ decē milib⁹ ānis: hȝ aliquā ꝓportionē lȝ minimā. i. valde paruā: qm̄ vtrūqȝ spaciū tp̄is ē
definitū: sed hic nūerus annoꝝ scilicet decem milia vel eius nūeri quātūlibet multiplex: sicut

Scriptorū inopia

cē milibus cōferatur annis: qm̄ vtrūqȝ spaciū definitum est: minimam licet: habet tamen aliquam pro portionē. At hic ipse numerus annorum eiusqȝ quantumlibet multiplex ad īterminabilem diuturnitatē ne comparari quidē potest. Etenim finitis ad se inuicē fuerit quedam: infiniti vero atqȝ finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. Ita fit vt q̄tūcūqȝ prolixi temporis fama: si cum inexhausta eternitate cogitetur: non parua sed plane nulla esse videatur.

¶ Vos autem nisi ad populares aures ianesqȝ rumores recte facere nescitis: ⁊ relicta conscientie virtutisqȝ prestantia de alienis p̄mia sermūculis postulastis. Accipe in hmōi arrogātie leuitate q̄ festiue aliq̄s illuserit. Nam cū quidam esset adorsus hominē contumelijs: q non ad vere virtutis vsum sed ad superbā gloriam falsū sibi philosophi nomē induerat: adiecissetqȝ iā se sciturū an ille philosoph⁹ eēt si

Tempus

duplum vel triplum: nec pro non potest compari ad interminabilem diuturnitatē q̄ est eternitas. etenim pro quia: finitis ad se inuicem fuerit quedam collatio: idest comparatio: infiniti vō ⁊ finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. i. cōparatio. Ita fit vt fama tp̄is q̄ticunqȝ ꝓlixi si cogitetur compando cū inexhausta. i. infinita eternitate: ipsa videat̄ nō parua sed plane nulla esse. ¶ No. omne qd̄ incipit in tp̄e necessario hȝ finem in tp̄e: cū temp⁹ sit cā corruptiōis temporalium: quarto phisico. cū igit̄ fama sit tp̄alis incipiens in tempore: ipsa definet in tempore: ⁊ ꝑ consequens non est ꝑpetua. ¶ Nota temp⁹ q̄tumcūqȝ magnū comparatum ad eternitatem minimū reputatur: ⁊ quasi nulli⁹ momenti. licet enim finitorū ad se inuicē possit esse comparatio: ⁊ inter ipsa potest esse ꝓportio: tamen finiti ad infinitum nulla pōt esse cōparatio. Cum igitur eternitas sit duratio infinita tota simul exn̄s: ⁊ tempus q̄tumcunqȝ magnum sit finitum: tempus nullam hȝ porportionem ad eternitatem: et per consequens fama quanticunqȝ ꝓlixi temporis comparata ad eternitatē nulla videt̄ esse. ¶ Vos aūt nisi. Hic philosophia ostēdit gloriam a viris virtuosis non eē curandam. Et hoc duab⁹ rationibus. secunda ibi. Quod autem est Prima ratio est illa. Illud quod spectat ad leuitatem arrogantie a sapientibus non est curandum: sed gloria propter quam hō recte facit ꝓpter laudes hominum illa spectat ad leuitatem arrogantie ⁊ est digna derisiōe: ergo ⁊c. q̄ autem talis arrogantia sit quedam derisio declarat in littera ⁊ dicit. Vos homines nescitis recte facere nisi ad populares aures: idest ad populorum complacentiam et ad inanes rumores et laudes: et vos postulastis: idest desiderastis premia de sermunculis alienis relicta: idest postposita prestantia: idest dignitate vestre conscientie ⁊ virtutis: propter quam deberetis recte operari. accipe: idest considera q̄ festiue. i. gloriose aliq̄s illuserit. i. deriserit quēdam dicentem se esse philosophum in leuitate huiusmodi arrogantie. Nam cum quidam tyrannus esset adorsus contumelijs: idest incepisset alloqui contumeliose quendam hominē q̄ induerat. i. vsurpauerat sibi falsum nomen philosophi: non ad vsum vē v̄tutis sed ad superbam gloriā. ⁊ tyrān⁹ adiecisset. i. dixisset se iaȝ sciturū an iste esȝ philosoph⁹: si quidem illatas sibi iniurias patienter leuiterqȝ tolerasset. ille q̄ dixit se philosophum paulisper patientiam assumpsit. s. in principio: ⁊ accepta contumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrannū. Intelligis ne me esse philosophū. Tunc ille tyrann⁹ mordaciter inq̄t. Intellexeram te philosophū si tacuisses. ¶ Nota ſm commentatorem in prologo. viij. phisicorum. ver⁹ philosophus debet esse ꝑfect⁹ oībus generibus v̄tutū. et ꝑ cōseq̄nēs debet esse magnanimus sȝ

Sene. in li. de clementia. magnū est iniurias ⁊ offensiones supbi despicere. per ꝯsequens vˀ bis contumeliosis prouocari non debet. ¶ Item veri philosophi est non vinci a passionibus sed potius debet moderare ⁊ refrenare passiones: cuꝫ virtus consistat in moderatione passionum. vnde Aristo. iiij. ethico. dicit. Mansuetus vult imperturbatus esse ⁊ non duci a passione. vnde quidam phs contumeliose sibi insultanti dixit. tu didicisti maledicere: sed ego didici maledicta ꝯtēnere. ¶ Quid auteꝫ est quod ad precipuos viros. Hic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Homines virtuosi vel totaliter moriuntur corpore ⁊ anima: vel anima viuit post mortem si totaliter moriunt̄ nihil spectat ad eos de gloria post mortem. si aīa eorum viuit pˀ mortem illa petit celum spernens oē terrenū negociuꝫ: ⁊ sic nihil ad eā de terrena gloria: ergo apud virtuosos homines nulla dꝫ esse cura de gloria. Dicit ergo in littera. Quid est quod ad precipuos. i. ad virtuosos viros attineat de fama post resolutum corpus extrema morte. quasi dicat. nihil de his eñi viris est sermo noster qui petunt idest querunt gloriā virtute. i. operibus virtuosis. Nam si hoies toti moriuntur corpore ⁊ aīa vt quidam putant: quod tamen nostre rōnes. i. philosophice ratiōes vetant. i. ꝓhibent credi: quia sꝫ philosophiam aīa intellectiua est immortalis: nulla est omnino gloria post mortem cuꝫ iste oīno nō extat: idest non sit cuius ea glīa esse dicitur. Sin vero mens bene conscia: idest illesa resoluta: idest liberata terreno carcere: idest a corpore post mortem libera petit celum: nonne ipā anima que celo fruens gaudet se exemptam terrenis: ipsa spernens oē terrenum negocium ⁊ per consequeus terrenam gloriam. q. d. sic. ¶ Nota ꝙ ad virtuosos nihil spectat de fama nec in presenti vita nec in futura. non in ꝓsenti: qꝛ dicit Seneca in ꝓuerbijs ꝙ plurimi curāt famā: pauci aūt ꝯsciāꝫ: ⁊ tales pauci curātes ꝯsciāꝫ sūt ꝟtuosi ⁊ phi. d̄ qbˀ loq̄t̄ Boe. in fine tractatˀ de sūmo bono dicēs. Pauci sunt viri honorandi sicut philosophi q̄ contennunt desiderium sensus ⁊ sequuntur desiderium intellectus. Plurimi autem sunt q̄ curant famam sicut sunt vulgares: qui relicta virtute conscientie propter laudes hominum recte faciunt. de quibus dicit scriptura. Amen dico vobis receperūt mercedem suam. Nec etiaꝫ fama spectat ad viros virtuosos in futura vita: qui virtuosi si totaliter moriātur nihil ad eos de fama. Si autem anima viuit post mortem: ista euolat ad celū ⁊ nihil curat de fama: spernit omne terrenuꝫ negocium: ⁊ potius gaudet quia est exempta a curis terrenis ⁊ gaudio celesti fruitur in eternum.

quidē illatas īiurias leniter patiēterq̄ tolerasset. Ille patiētiā paulisper assumpsit: acceptaq̄ cōtumelia velut insultans. Iaꝫ tandē (inq̄t) intelligis ne me esse philosophū? Tū ille nimium mordaciter. intellexerā (iquit) si tacuisses ¶ Quid auteꝫ est quod ad precipuos viros: (de his eñi sermo est qui virtute gloriam petunt) Quid inq̄ ē qd̄ ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Naꝫ si qd̄ nostre rōnes credi vetāt toti moriunt̄ homines: nulla est oīno gloria: cū is cuius ea esse dicit̄ nō extet oīno. Sin vero bene sibi mēs cōscia terreno carcere soluta celum libera petit: nonne omne terrenum negocium spernēs que se celo fruens terrenis gaudet exemptam?

Tum ego. scis inquam ipsa: minimum nobis ⁊c. Ego legerem iuxta superius exposita minime non minimum. Nam si minimum dominata est ambitio: ergo dominata est. Sed si minime tunc non est dominata: quod verisimile est Boetium voluisse dicere. Sed materiam dicit ꝙ ad magistratus gerendos non fuit pellectus ambitione idest quo gloriosus appareat: sed ocij vitandi gratia: ⁊ vt materiam haberet in qua virtutē suam exerceret. Et ita purgat se ab eo ꝙ magistratum aliquando gesserit. Herimus autem pu- Ascensius

Gero ⁊ gesta. Ago et acta. blica negocia: agimus et facimus priuata. vnde gesta sunt pro republica et in magistratu facta. Acta pro priuatis ⁊ a priuatis. Quod autem dicit cōmentarius sapientiam auctoritatem ⁊ potentiam esse materiam: de qua Boetius loquitur: non placet. Non enim materia sunt sed adminicula. Loquitur ergo de materia: idest de negocijs reipublice in quibus se exerceat. Cupido glorie.

Gloria de qua Cornelius tacitus. Quinetiam sapientib⁹ cupido glorie nouissima exuitur In quo idem dicit quod dicit Boetius. Nam si exuitur: ergo nemo est perfecte sapiens qui eam queret. Unde dicit. Sed nondum ad extremam manum. Tractum est hoc ab artificibus: qui perfecto opere extremam manum admouent. Hoc est ad extremum manus suas adhibent.

Fama Est autem gloria frequens et constans solidaqꝫ de aliquo fama cum laude: ⁊ eius cuius est complacentia. Fama autem est quicquid vulgatur fando tam bonum ꝙ malum. Virgilius docet in malum accipi. Cum dicit. iiij. Eneid. Fama malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget: viresqꝫ acquirit eundo. Adde ꝙ hoc ip. B. N. septū pulchre vocat septum quod a sepiendo declinatur. Quo vocabulo locum ouium quem pastores in agris sepiunt vocare solemus: vt in Buco. Quāuis multa meis exiret victima septis. Et erat tunc adulta. s. respublica noua vel fama eius. Non eniꝫ erat adhuc nouitia: sed adulta: idest ad summum perfectionis ⁊ incrementi deducta: sicut homo adultus dicitur qui non amplius crescit. Ceterisqꝫ id locorum: idest eius loci. sicut dicimus etiam latine circa licentiam figurataꝫ.

In osus finita Multa sunt id gen⁹ animalia. pro eo quod est. Multa sunt eius generis animalia. Formidulosa recte legitur. Nam vt docet Valla li. i. Nomina in osus sepe formantur a diminutiuis: vt a siticula siticulosus. A meticulo meticulosa. a somniculo somniculosus. sic a formidula formidulosus vel vt multi scribunt formidolosus. Quod si a primitiuo formare velis non dices formidosus sicut scriptum repperi: sed potius formidinosus. Mutant enim plerumqꝫ in tertia

Formidulosus declinatione e ablatiui in osus vt libidinosus a libidine: mulierosus: facinorosus ⁊c. Significant autem frequenter plenitudinem aut copiam rei aut eius affectionis. Et hoc quedaꝫ actiue quedam passiue: quedam communiter. Sicut formidulosus actiue capitur a Terentio cuꝫ dicit. Egon formidulosus: idest egone sum qui formidem? Et passiue a Salustio dicente. Regibus boni ꝙ mali suspectiores sunt: semperqꝫ his aliena virtus formidulosa est formidulosa idest que plene formidatur. Hoc etiam loco capitur passiue. Res enim publica romana erat formidulosa: idest multum formidata parthis: quia timore coacti rettulerunt paulo post Augusto signa romana Crasso occiso adempta: vt docet Suetonius in vita Augusti. Illud qd

Insolētia Insolens preterieram addam. Insolentiam hic accipi pro desuetudine: idest pro qualitate qua insolentes dicimur. Insolens autem dicitur inconsuetus infrequens: vt apud Terentium in andria. Quid tu athenas insolens. Ubi donatus. Insolens (inquit) idest insolitus insuetus. Cicero. Moueor iam loci insolentia. Salustius. Insolens vera accipiendi. Insolens etiam arrogās

Quid intelligitur. Et qui preter legem agit humanam ⁊ naturalem īsolens dicitur. Cicero. In victoria que natura insolens. ¶ Quid ꝙ diuersarum gentium. Quid particula sepe numero absolute reperitur posita sicut hic: ⁊ est modus interrogandi: quem supplere possumus diuersis modis. Aut sic. Quid. ad hoc dices. Aut sic. Quid illud tibi videtur. Aut sic. Quid opus est dicere. Aut alijs. sed venustius absolute ponitur. Instituta sunt mores instituti. Institutiones sūt scripta quibus instituuntur. Diuersitas autem institutorum non est longe querenda. Turchis capitale est bibere vinum nobis licitum. Abuti masculis illic permissum: hic incendio dignuꝫ Et complura alia. ¶ Vos vero ⁊c. Hic iterum mutat numerum: quod ne vitio euenisse credas: rationem audi. Ne solum Boetium culpare videatur philosophia: vel ipsum etiam censere ea opinione duci ꝙ per diuturnitatem temporis sibi immortalitateꝫ fame comparare possit: non loquitur singulariter: sed pluraliter quasi ad multitudinem stultorum respiciens. Po-

Secūde psone stea autem singulariter locuta: innuit quodammodo Boetium eiusmodi pertractare solituꝫ Sed melius dicemus pertractes: habes vt leteris: licet secunde persone sint: nullam tamen certam significare: sed poni pro verbis tertie persone: vt sit. Si pertractes: idest si aliquis pertractet: vt quarto Eneid. Migrantes cernas: idest quilibet cernat. ¶ Itaqꝫ sit vt quantūcunqꝫ proliri temporis. Hec melior est lectio ꝙ si dicatur. Quanticunqꝫ: quia duo epitheta: idest

Quantumcunqꝫ adiectiua sine commutatione media non recte sociantur omni substantiuo: non latine dicitur vir bonus sapiens: sed vir bonus et sapiens. Nec recte dicitur temporis quanticunqꝫ pro-

Alius Quidam lixi: sed quantumcunqꝫ: vt ly quantumcunqꝫ sit aduerbium. Aliquis illuserit. Aliquis componitur ab alius et quis; vt sit alius quis quicunqꝫ fuerit. quapropter tunc recte dicitur: cum

dicens nescit quis sit. At cum de certo et noto sibi quis loquitur non dicit aliquis fecit hoc. vel aliquis dixit mihi. Sed quidam. hoc ergo loco. Si verbum illuserit exponatur pro illusit: ineptus est sermo. Non enim dicere licet ei qui scit de quo loquitur. aliquis illusit: sed quidam illusit. Si vero exponatur illuserit permissiue. vt sit aliquis illuserit idest poterit illudere: quicunque sit. Nam cum quidam esset adorsus idest ex insidijs et subito inuadens. Volunt nonnulli hunc Philosophum fuisse: commentator autem tyrannum. quod parum referre putabit qui sententiam querit non verba. Si quidem. hic due sunt dictiones quas multi sepe pro vna legunt. Leniter patienterque: leniter id est leni hoc est non aspero sed placato animo et vultu per simulationem. Toti moriuntur homines. hoc plurimi docuerunt inter quos epicurus dicebat se leuasse genus humanum duobus magnis malis: timore scilicet deorum in hac vita quos dixit non curare mortalia. et eorum que instarent post mortem quia dixit animas interire cum corporibus. Sicut et Plinius. Cuius de primo verba sunt libro secundo capitulo. vij. Quis non fateatur irridendum agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum? An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemusve De secundo habet libro. vij. cap. lv. plurima verba resurrectionem negantia: et vitam humanam brutali equantia: videantur ab his qui appetunt: cum erronea sint mihi pretereunda videntur. Quod nostre rationes idest academie. nam dictum est libro primo. prosa prima boetium eleaticis atque academicis studijs enutritum. Academici autem et stoici necnon et peripathetici immortalitatem anime profitentur. Non extet omnino. Extet hic proprie dixit. Nam extare preter cetera significat stare dum cetera eius generis occiderit. Sic dicimus libros non extare qui perierunt. Terreno carcere soluta. Non legas resoluta: propter ineptam repetitionem syllabe re: que etiam superflua est. Vocat autem corpus humanum anime carcerem more philosophico. sicut et Cicero in de somnio scipionis dicens. Quesiui viueret ne ipse et pater paulus: et alij quos nos extinctos arbitrabamur. Immo vero (inquit) hi viuunt qui e corporum vinculis tanquam e carcere volauerunt: vestra vero que dicitur vita mors est: vbi Macrobius post multa Vt constet animal necesse est anima in corpore vniatur. Ideo corpus grece demas. hoc est vinculum nuncupatur: et soma: quasi quoddam sema idest anime sepulchrum. vnde Cicero pariter vtrumque significans corpus esse vinculum: et corpus esse sepulchrum ait. Qui e corporum vinculis tanquam e carcere euolarunt. hec illi. Vbi notabis quod corpus grece habet duo nomina. vocatur enim demas et soma. sed demas videtur quasi vinculum sonare. Nau grece. hec desme dicitur fasciculus. et desmios vinctus et desmos vinculum seu nodus. et desmoo verbum vincio seu nodo. Et sonat etiam carcerem. Nam mutando o mesa idest o longum seu magnum. In ita idest in e longum apud nos sed ipsi proferunt. Soma idest corpus fit sema idest sima idest sepulchrum quod est defunctorum carcer. Videtis lectores quod diligenter vobis rem aperio longe plura additurus: nisi prolixitatem odiosam fore verear.

Si quidem

Anime humane

Extare

Corpus humanum

Macrobius

¶ Metrum septimum secundi libri.

Quicunque solam mente precipiti petit
Summumque credit gloriam
Late patentes etheris cernat plagas

¶ Metrum septimum secundi libri.

Quicunque solam mente precipiti petit. Hic incipit metrum septimum huius secundi libri quod dicitur archilochum ab inuentore: iambicum a pede predominante. et constat ex primo versu trimetro. secundo dimetro. in quo metro philosophia docet quomodo gloria sit contemnenda et consideratione amplitudinis celi et strictudinis terre dicens. Quicunque petit. i. desiderat precipiti mente solam gloriam que pro et credit supple ipsam summum id est principium inter appetenda supple iste cernat id est consideret plagas etheris id est partes celi patentes: que pro et arctum situm terrarum id est strictum spacium terre in comparatione ad celum supple illum pudebit id est verecundabitur aucti nominis id est

S. thomas

Arctumq; terrarum situm
Breuem replere non valentis ambitum.
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet
Et magna titulis fulgeat claris domus:
Mors spernit altam gloriam:
Inuoluit humile pariter et celsum caput
Equatq; summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabricij manent?
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula
Num scire consumptos datur?
Jacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi

aucte fame sue non valentis replere breuem ambitum id est paruum spacium terre. Et tunc exclamat dicens. Oportet hoc miror quid id est propter quid superbi gestiunt id est cupiunt frustra leuare id est extollere colla sua mortali iugo id est mortali fama. licet enim fama diffusa means id est transiens per remotos populos explicet se linguas id est per linguas supple populorum. et licet magna domus tua id est nobilis parentela vel familia tua fulgeat claris titulis id est laudibus: tamē mors spernit altam gloriam: et mors pariter id est sil' inuoluit hūile caput id est miserum hominem et celsū id est nobilem vel diuitem: q; pro et mors equat infima summis nulli parcendo: quod declarat dicens. Ubi nunc manent ossa fidelis Fabricij. Quid Brutus aut rigidus Catho sup. est. q. d. quid manet de gloria eorum post mortem. vtiq; modicum scilicet illō manet quod tenuis fama id est exilis superstes id est manens sigt inane nomen eorum pauculis litteris scriptis in epitaphijs eorū. sed quid id est ad quid nouimus decora vocabula scripta. numqd datur id est itelligitur per ea sup. ipsos esse consumptos id est mortuos. q. d. immo. iacetis ergo mortui prorsus ignorabl'es: nec fama efficit supple vos notos. Et quia aliquis diceret. licet ipsi sint mortui corpore: tamen viuunt secundum famam. dicit philosophia. Si putatis vitam vestram longius trahi id est prolongari: aura mortalis nominis id est splendore mortalis fame: cum sera id est vltima dies vobis hoc rapiet id ē famam auferet: iam vos manet id est expectat secunda mors. q̄si dicat: si estis prius mortui corpore et fama manens est vita vestra illa cessante secundario moriemini.

Fabricius

¶ Nota Fabricius fuit consul romanus: qui cum mitteretur pugnare contra Pirrhum regem Epirotarum promisit sibi partem regni sui vt transiret ad ipsū: quod Fabritius contempsit. Sequenti anno Pirrhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanum imperium. cui ait Fabricius. Roma non vult aurum: sed vult imperare habentibus aurum: propter hoc ipse dictus fuit fidelis Fabricius. dicitur autem de Fabricio ꝙ cum quidam ad eum venisset promittens se Pirrhum regem occisurum si Fabricius sibi pecuniam aliquam dare vellet. Ipse vero Fabricius hunc traditorem ligatum misit ad Pirrhum pro tali scelere puniendum. cui tunc Pirrhus dixit. Possibilius est solem a suo tramite deuiare q̄ Fabricium a via recte rationis discedere. ¶ Nota ꝙ Brutus fuit primus consul roman⁹ qui amore libertatis et iusticie propter stuprum Lucrecie plurima egit: et multa bella pro romanis inijt propter etiam ꝙ famosus fuit.

Cato

¶ Nota ꝙ Cato dictus est rigidus propter rigorem animi qui ad

Liber secundus Metrum septimum.

nihil turpe flecti potuit: ⁊ tante iusticie fuit: vt Lucanus ipsum diis compararet in iudicanda causa que fuit inter Julium cesarem et Pompeium di. Victrix causa diis placuit sed victa Catoni. ⁊ de hoc magis patebit quarto huius prosa sexta.

Ascensius

Vicunque solam. Ode dicolos distrophos. habet enim duo genera carminum: quorum prius est archilochium ab archilochio inuentore. Jambicum a pede predominante et trimetrum a numero mensurarum que tres duple sunt. habet locis paribus frequenter iambum. Secundum est archilochium dimetrum idest duarum mensurarum duplarum: idest duos pedes habentium quorum primus ⁊ tertius sepe sunt spondei: secundus ⁊ vltimus iambi.

Mortalis aura nominis
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies
Jam vos secunda mors manet.

Gestire

Gestiunt frustra. Gestire est gestu: idest quodam actu corporis more beluarum letitiam ⁊ cupiditatem animi significare.

Fabricius fidelis ⁊ continens

Fidem fabricii seruatam pirrho recitat Valerius libro sexto capitulo de iusticia dicens. Timochares ambraciensis fabricio consuli pollicitus est se pirrhum veneno per filium suum qui potionibus preerat necaturum: ea res cum ad senatum delata esset missis legatis pirrhum monuit vt aduersus huius generis insidias cautius se gereret: memor vrbem a filio martis conditam armis bella non venenis gerere debere. Timocharis autem nomen suppressit: vtroque modo equitatem amplexus: quia nec hostem malo exemplo tollere: nec eum qui bene mereri paratus fuerat prodere voluit. Hec Vale. Quia ergo vt etiam Aulus Gelius libro tertio capitulo octauo recitat: fabricius cauit ne proderetur timochares: patet quod longe a vero sit quod eum ligatum miserit puniendum. Quadrigarius autem vt recitat idem Gelius vt dicit non Timocharem sed nitiam adisse consulem. Neque legatos a senatu missos sed a consulibus. Pirrhum vero po. ro. laudes et gratias scripsisse: captiuosque omnes quos tunc habuit restituisse. Addit litteras a consulibus missas in quibus sicut commentarius superior dicit. Et similiter Cicero libro tertio officiorum dicit eum reductum fuisse ad pirrhum. Seneca epistola. cxxiii. ad lucillium dicit medicum pirrhi hoc promisisse. Plutarchus autem in vita pirrhi dicit missum fuisse a medico pirrhi. Quod autem hoc responsum pirrhus fabricio dederit non dicunt superiores: sed Seneca dicit. Eiusdem fuit auro non vinci ⁊ auro non vincere. Idem Valerius de abstinentia ⁊ continentia libro quarto: sic dicit de fabricio lucinio. Fabricius lucinius honoribus et auctoritate omni ciue temporibus suis maior: censu par vnicuique pauperrimo: a samnitibus quos vniuersos in clientelam habebat: decem eris ⁊ quinque pondo argenti totidemque seruos sibi missos remisit: continentie sue beneficio sine pecunia prediues: sine vsu familie abunde comitatus: quia locupletem illum faciebat non multa possidere: sed modica desiderare ⁊c. Legatum autem fuisse ad pyrrhum idem valerius sequenti capitulo attestatur. Et missos legatos vt romanos corriperent non inuenisse ianuas romanorum apertas etiam donis sed sollicitatum esse a pirrho. C. fabricium tacet. Responsum autem illud. Malle locupletibus imperare quam se fieri locupletem: est M. Curii ad samnites: non fabricii: quamuis ambo samnitium largitionem contempserint. Item quia sepe bruti meminit: hec dicit plini. de viris illustribus.

Brutus

Junius brutus sorore tarquinii superbi genitus cum eandem fortunam timeret quam frater inciderat: qui ob diuitias et prudentiam fuerat ab auunculo occisus: stultitiam finxit: vnde brutus dictus. Juuenibus regiis delphos euntibus ridiculi gratia comes adscitus baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit vbi responsum est eum rome summam potestatem habiturum qui primus matrem oscularetur ipse terram osculatus est. Deinde propter lucretie stuprum cum tripicitino ⁊ collatino in exitium regium coniurauit. Quibus in exilium actis: primus consul creatus: filios suos quod cum aquiliis ⁊ vitelliis ad recipiendum in vrbem tarquininos coniurauerant virgis cesos securi percussit. Deinde in prelio quod aduersus eos gerebat: singulari certamine cum arunte filio tarquinii congressus: se ambo mutuis vlneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum: a collega laudatum: matrone anno luxerunt. hec ibi. Posset ergo etiam brutus rigidus dici.

Cato

Cato autem maior censorius ob singularem seueritatem rigidus est appellatus. de quo in vita eius idem pli. M. portius Cato Censor L. flaminium consularem senatu mouit quod ille in gallia ad cuiusdam scorti spectaculum.

vectum quendam a carcere in conuiuio iussisset: accusator assiduus malorum. galbum octoge narius accusauit. Ipse quadragiesquater accusatus gloriose absolutus est. Et reliqua. De hoc pli. in naturali hystoria libro septimo. c. xxvij. Cato primus portie gentis: tres summas in homine res prestitisse existimatus est. Optimus orator. Optimus imperator. Optimus senator. hec ibi. Que vero de lucano adducuntur sunt de catone vticensi: qui dictus cato minor vel posterior: sed si singula vellem psequi

Secunda mors

longigissimus essem. Secunda mors hic accipitur nõ sicut ab augustino pro morte aïe et corporis: sz pro morte fame: qua qui se viuere post naturalem mortez in memoria hoïz gloriantur: morient post q̃ hic nullus fuerit homo.

¶ Prosa octaua libri secundi.

Ed ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes: est aliquando cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur: tum scilicet cum se aperit: cum frontem detegit moresq̃ profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio eoq̃ sententiã verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam q̃ psperam prodesse fortunam. ¶ Illa enim semper specie felicitatis cũ videt blanda mentitur. Hec semper vera est cum se instabilem mutatõne demonstrat. Illa

¶ Prosa octaua scdi libri.

Sanctus Thomas

Ed ne me inexorabile. Ista ẽ octaua et vltima prosa huius secundi. et q: phia ostẽdit bona fortune nõ multum esse appetenda: aliqs putarz q in fortuna nihil esset boni. ido iam ostẽdit philosophia cuiusmodi bonum sit in fortuna. et probat fortunam aduersam plus esse bonã q̃ prosperaz. Et primo premittit suam intentionem. Secundo pbat intentuz: ibi. Illa enim. Primo dicit. O boeti ex dictis ptz q fortuna est contẽnenda: sz ne putes me gerere: idest facere bellum inexorabile. i. implacabile contra fortunam sup. scias q aliquãdo sup. ptĩgit q ista. s. fortuna fallax nõ nihil. i. aliqd bene mereat de hoïbus eo q aliqd bonũ euenit homib per eam tum. s. cum fortuna se aperit manifestando suam falsitatem cum detegit frontem per suam aduersitatem: cum profitetur mores suos per instabilitatem. Et subdit phia. nondum forte intelligis quid loquar: quia mirum est quod ego gestio: idest cupio dicere eoq̃. i. ideo vix queo explicare sententiam verbis. Etenim ego reor: idest opinor aduersã supple fortunam plus prodesse q̃ prosperam. ¶ Nota quando in aliquo dicto videtur esse qdam repugnantia in dicto. nam esse aduersum alicui et sibi prodesse adinuicem repugnant. ideo dicit philosophia. Mirum est quod gestio dicere. s. fortunam aduersam magis prodesse q̃ prosperã. ¶ Illa enim semp specie felicitatis. Hic phia probat intentum q fortuna aduersa melior sit q̃ psperа tribus rationibus. secunda ibi. Postremo. tertia ibi. An hoc. Primo dicit. Illa fortuna prospera mentitur cum videtur: idest apparet blanda specie felicitatis. i. prosperitatis. sed hec idest fortuna aduersa semper vera est cuz demonstrat se esse instabilem sui mutatione. ostendit enim se esse talem qlis est et ita p eam non decipiuntur homines: sz illa. s. psperа fortuna confidentes in se fallit. Hec aũt fortuna aduersa hoïem instruit ostendendo q non sit confidendũ prospere fortune ppter eius mutabilitatem. Illa. s. prospera fortuna ligat. s. fallendo mentes fruentiũ. s. hoïm specie bonorum mendaciũ: hec. s. aduersa fortuna absoluit. i. liberat. s. mentes hoïm cognitione fragilis. i. transitorie felicitatis. et nunc recolligit effectus vtriusq̃ fortune di. Itaq̃ illam scz psperã fortunam vides ventosam: idest superbam: fluentẽ idest prodigam: q̃ pro et sui ignaram. Nam homines in prosperitate continua seipsos nõ cognoscunt. hanc. s. aduersam fortunam tu videas sobriam. q̃ pro et succinctam. i. humilem nõ superbaz: et prudentẽ exercitatione aduersitatis. ¶ Nota ex ista littera possunt formari tres

rationes ꝙ fortuna aduersa melior sit ꝓspera. Prima ratio est ista. Prospa fortuna in specie vere felicitatis decipit habentē ipsā sed fortuna aduersa non decipit: sed vera est ostendens se esse talē qualis est: ergo aduersa est melior ꝙ̄ ꝓspera. Scđa ratio est. Prospera fortuna ligat mentes hominū mendacib⁹ bonis: sꝫ aduersa liberat mētes hominū a falsa felicitate g̊ ē melior. Tertia ratio prospera fortuna reddit homīes sui ignaros: sed aduersa facit homines sapientes: g̊ melior est ꝙ̄ ꝓspa.

fallit: hec īstruit. Illa mendaciū specie bonorū mentes fruentū ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaqꝫ illam videas ventosam fluentē suiqꝫ semper ignarā: hanc sobriā succinctāqꝫ ⁊ ipsi⁹ aduersitatꝭ exercitatōe prudentē. ¶ Postremo felix a vero bono deuios blādicijs trahit: aduersa plerūqꝫ ad vera bona reducēs velut vnco retrahit. ¶ An hoc inter minima estimandū putas ꝙ amicoꝝ tibi fideliū mētes: hec aspera: hec horribilis fortūa detexit? Hec tibi certos sodaliū vult⁹: ābiguosqꝫ secreuit. Discedēs ei suos abstulit: tuos reliqͭ. Quāti h̓ integer ⁊ (vt videbaris tibi) fortūat⁹ emisses? Desine nūc amissas opes q̄rere: qđ ꝑciosissimū diuitiarū gen⁹ est amicos īuenisti.

¶ Postremo felix a vero bono deuios. Hic phīa ponit secūdā rōēꝫ q̄ talis ē. Quecūqꝫ fortūa trahit ad īquisitionē veri boni illa melior ē ꝙ̄ q̄ retrahit a vero bono: sed fortūa aduersa ē hmōi: ergo ⁊c. vñ dicit in lr̄a. Postremo felix .i. ꝓspera fortūa cum suis blādicijs trahit deuios .i. errātes a vero bono sꝫ aduersa sup. fortūa plerūqꝫ retrahit vnco .i. tenaclo reducēs ad vera bona. ¶ No. ꝙ q꞉ ꝓspera fortūa videt̄ esse ꝓpiqua felicitati eo ꝙ sine bonis fortūe nō ꝯtingit esse felicē: ex de bona fortuna ideo suis blādicijs trahit homīeꝫ sensualē a vero bono quod consistit ī speculatiōe dei. aduersa aūt fortūa: q꞉ ostēdit ꝓsperā fortunā esse mutabilē: ipa reducit hoīem ad veꝝ bonū quod ē immutabile. ¶ An h̓ īter mīma. Hic phīa ponit vltimā rationē q̄ tal̓ est. Illa fortuna ē melior ꝑ quā cognoscūtur veri amici: sed aduersa fortūa est tal̓: igit̄ ⁊c. vñ dic̄ ī lr̄a. An pro nūquid putas hoc eē estimandū īter mīma bona ꝙ hec aspera qꝫ ꝑ ⁊ horribil̓ .i. aduersa fortūa detexit .i. mōstrauit tibi mētes .i. corda fideliū amicoꝝ. q.d. illđ ē vnū de maximis bonis. ⁊ hec scꝫ ꝓspera fortūa secreuit .i. distinxit tibi certos sup. amicos qꝫ ꝑ ⁊ ambiguos vult⁹ sodaliū .i. amicoꝝ. q.d. aspa fortūa docuit te discernē īter veros amicos ⁊ falsos. q̄ ꝓspa fortūa a te discedēs abstulit suos .i. q̄ erāt amici ratiōe ꝓsperitatꝭ ⁊ reliqͭ tuos amicos q̄ te dilexerūt nō ꝓpt̄ tua. O quāti .i. quāto ꝑcio tu emisses hoc īteger .i. ī integritate fortūe ꝯstitut⁹: vt ꝑ cū videbarꝭ tibi fortunat⁹ potuisses cognoscē tibi veros amicos. nūc desine .i. cessa querē opes diuitias amissas: q꞉ īuenisti veros amicos q̄ sūt ꝑciosissimū gen⁹ diuitiaꝝ. ¶ No. ꝙ ī aduersitate falsi amici fugiūt: sꝫ in tp̄e ꝓspitatꝭ manēt. vñ Sene. li. de remedijs. Quē tu felicē credis illū multi comitant̄ vt mel musce sequunt̄: cadauera lupi: frumēta formice: predā ista turba sequit̄ nō hominē. ¶ No. ꝙ aduersa fortūa ostēdit fideles amicos. vñ Sne. xx. epl̄a. Turba familiarꝭ cū a te pasci desierit ipa te nō pascet. ⁊ quod tu bn̄ficio tuo scire nō poteras: pauꝑtate scies. illa veros aīcos retineb. discedit q̄cūqꝫ nō te sꝫ aliđ sequebat̄. ē aūt ꝑꝑ hoc vnū amāda pauꝑtas ꝙ a q̄b⁹ amerꝭ ondit. vñ pauꝑ Heri. Preualet h̓ solo mala sors: ꝙ mōstrat aīcos. Illa boni atqꝫ mali mōstrat vtrāqꝫ viā. Itē poeta. Tp̄e felici nō cognoscunt̄ amici. Sorte patꝫ misa q̄ sit dilectio vera. Itē alibi. Cū fuerꝭ felix mlt̄os nūerab amicos. Tp̄a si fuerit nubila sol⁹ erꝭ. Iteꝫ Thobi. Fluctuat ad cēsū venal̓ aīc⁹ egenū. Sꝫ ver⁹ remouet vt fabricat⁹ amor. ¶ No. ꝙ fidelis amic⁹ ē ꝑciosissimū gen⁹ diuitiaꝝ: quia amic⁹ nono ethicorū ē alter ego .i. amicoꝝ ē idē velle et nolle. Nemo eniꝫ elegit viuere sine amicꝭ habēs reliqua bona. et Sene. ix. epistola di. Sapiēs ⁊ si ꝯtēt⁹ sit seipo: tn̄ aīcū se habē vult ꝑꝑ nihil aliđ nisi vt exerceat amicitiā ne tā magͣ virt⁹ lateat. ⁊ Tul. ī li. de offi. di. Honores diuitie ⁊ dignitates nūꝙ̄ sunt amicitie anteponēde. Amicus

Ascensius
Fortuna aduersa

Ed ne me &c. In hac prosa primum animaduertendum est pulchrum quoddam para doxem id est documentum preter opinionem hominum: qd̄ philosophia proponit. Aduersam fortunam bene mereri interdum de nobis et esse vtilem. videtur opposi tio in adiecto. Nam si aduersa est: quomodo vtilis? sed sciemus ad diuersa referri. Aduersa enim fortuna in rebus fortuitus est salubris ad sui cognitionem: et ad exercitium bonorum: ad patientiam: ad casti moniam: ad sobrietatem. Multi enim de necessitate virtutem faci unt. Hec tibi certos &c. Ordo est hec idest aduersa fortūa secreuit idest discreuit et separauit certos idest indubitandos vultus soda lium: et ambiguos vultus: hoc e nim nunc poteris per aduersam fortunam scire qui fuerint olim veri et infallaces vultus amicorum et qui ambigui idest simulati et compositi cum prosperitate. Quā ti hoc integer. Ordo est. Quanti emisses hoc integer idest cum es ses integer in rebus tuis: et quan ti emisses hoc fortunatus idest cum esses fortunatus vt videba ris tibi. Non enim erat reuera for tunatus: sed arbitrabatur se for tunatum propter fortunam letam. horum ordinē posui: quia male po situs est in alijs commentarijs. Addam. Omnia verba pertinen tia ad precium et valorem aut e stimationem rei: regere precium et mensuram eius in ablatiuo: ex ceptis cum eorum compositis his quattuor genitiuis. Tanti. quanti. pluris. et minoris: sine substantiuo positis: quia cum substantiuo etiam in ablatiuo ponuntur vt docet valla. hoc ergo Quanti emisses non expones idest quanti precij emisses: sed quanto precio. Addam et illud. Sodales dici sm̄ Laurentium valleñ. socios voluptatum et delitiarum et precipue conuiuio rum: et mense: aut collegas.

Quanti &c.

Sodales

¶ Metrum octauum secundi libri.

Uod mundus stabili fide
Concordes variat vices:
Quod pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent:
Quod phebus roseum diem
Curru prouehit aureo:
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet:
Et fluctus auidum mare
Certo fine coerceat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos

¶ Metrum octauum secundi libri.

S. thomas

Uod mūdꝰ stabili fide. Hic icipit octauū & vltimū metrum huiꝰ secūdi quod dicit gliconicū ab iuētore amphimacrū a pede p̄dominātē. & est amphimacrꝰ pes ā tiquorū 9stās ex p̄ma & vltīa lōga & duabꝰ breuibꝰ medijs. dictꝰ ab amphi quod est circū & macros longū q̄si habēs circūquaqꝫ longā syllabā. In q̄ metro phia 9mēdat amorē erḡ dixit q̄ amici sūt p̄ciosissimū genꝰ diuitiarum & p̄mo 9mēdat amorē diuinū. Scd̄o ostēdit quō hūana natura amicitia 9seruat. Hic sanctos Primo facit h̄ quod dictum est. Scd̄o ostendit q̄ ablato diuino amore oīa corrumpunt: ibi. Hic si freno. Primo di. Amor sup. diuinꝰ regēs terras ac pelagꝰ et impitās. i. frequent impās celo: ille amor ligat hāc seriē. i. 9cordiā rerum. q̄ mūdꝰ stabili fide variat 9cordes vices. i. alter nationes temporum āni noctis & diei: & q̄ semīa pugnātia. i. elemēta 9traria tenēt p̄petuū fedus idest 9cordiā ne vnū aliud totalit̄ corrūpat. quod phebꝰ. i. sol curru aureo 9uehit. i. p̄ducit ro seū diē. i. clarum diē. idē amor fac̄ vt phebe. i. luna impet. i. p̄sit noctibus: quas noctes hesperus id est stella vespertina duxerit id est adduxerit: et vt auidum mare ad exeundum coerceat fluctꝰ suos certo fine id est determinato fine ne liceat sibi tendere id est extendere latos terminos vagis terris. i. amplis terris sup. totaliter cooperiendo terrā. ¶ Nota q̄ Tullius loquens de amicitia dicit. amicitia id est virtus mouens superiora ad protectionem inferiorum et inferi ora ad subiectionem superiorum. amicitia enim sublata omnis in vita tollitur iocunditas.

Amicitia

¶ Nota q̄ elementa appellat semina quia ex ipsis tanq̄ ex seminibus corpora producuntur. sicut enim semen est principium fructus: sic elementa principia corporum mixtorum. et dicit elementa pugnantia propter ipsorūz contrarietatem. nam aliqua sunt calida: aliqua frigida: quedam humida: quedam sicca. hec elementa diuino amore ordinante tenent proprium fedus: quia grauitas inferiorum non aufert leuitatem superiorum nec econuerso: et simul totaliter se non corrumpunt.

Semina elementaria

Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et celo imperitans amor.
¶ Hic si frena remiserit
Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuo gerit
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant
Certant soluere machinam.
¶ Hic sanctos populos quoq̄
Junctos federe continet
Hic et coniugij sacrum
Castis nectit amoribus
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

¶ Hic si frena remiserit. Hic ostendit q̄ amore diuino subtracto omnia corrumpuntur dicens. Si hic amor diuinus remiserit frena id est legem gubernandi res: quicquid nunc amat inuicem id est concordat illud continuo gerit bellum: et ipsa elementa certant id est litigant soluere id est destruere machinam scilicet mundanam: quā nunc socia fide id est concordi federe incitaut pulcris motibus id est faciūt ordinate mouere. ¶ Nota q̄ sublato dei amore et concordia: omnia dissoluuntur. vnde Alanus in anticlaudiano de planctu nature et scientia loquens in persona amoris et concordie di. Si mea iura meas leges mea federe: nudus Olim seruasset vel adhuc seruaret: amoris Vincula nō tantis gemeret sub cladibus orb. ¶ Hic sanctos populos quoq̄. Hic ostendit philosophia quomodo per amorez conseruatur et cōciliatur amicitia humana dicens hic amor continet id est conseruat sanctos id est virtuosos q̄z p et populos iunctos federe scilicz amicitie. et hic amor nectit sacrū id est sacramentum coniugij castis amoribus viri et vxoris. et hic amor dictat iura sua: id ē imponit legem amicitie fidis sodalibus. et quia ista proueniunt ab amore diuino tanq̄ a suo proprio ideo subiungit. O felix genus hominum supple. dico si amor scilicet diuinus quo celum regitur regat animos vestros supple causando in eis amicitie concordiā.

¶ Nota q̄ amor dictat iura fidis sodalibus. iura autem amicorum et sodalium innuit Se. iij. epistola dicens. Diu cogita an aliquis in amicum sit tibi recipiendus: sed cum placuerit fieri toto illum pectore admitte. tam audacter cum illo loquere q̄ tecum. Tu quidem ita viue vt nihil tibi committas nisi quod etiam amico tuo cōmittere possis. cū amico tuo omnes curas omnes cogitationes misce si fidelem putaueris. Sunt etiam quidam qui que amicis sunt tm̄ committenda omnibus narrant. quidam carissimorum conscientiam reformidant nulli credituri. neutrum faciendum est: vtrumq̄ vitium est et omnibus credere et nulli. ¶ Nota circa predicta q̄ amicitia proprie dicta tantum inuenitur in rebus rationabilibus. et vt sic amicitia est parvolūtas bonorum inter aliquos. sed large capiendo amicitiaz sic ēt est in irrationabilibus et vt sic amicitia est concordia diuersarum rerum adinuicem.

Amicitie leges

Ascensius

Uod mundus. Ode est monocolos idest vniusmodi carminis: qd dicitur glyconicū heroicum. Constans spondeo et duobus dactylis: sed vltima est cōmunis. Pulchre ostendit philosophia omnia quodam federe et ligamento amoris constare. Quocirca ne nihil hic dicam: vnum monebo. Amores in plurali numero licet interdum honesti et casti legantur: tamen fm Seruium proprie sunt lasciui. et amor in singulari castus intelligitur. quo circa opportune dicit auctor noster castis nectit amoribus. Sodales autem h collega dici possunt.

¶ Explicit liber secundus.

¶ Incipit prosa prima libri tertij.

Am cantum illa finierat. Iste est tertius liber. B. de consolatione philosophie. et cōtinuatur ad libros precedentes in hunc modum. Postq̄ philosophia in primo libro scrutata est causas doloris Bo. et in secundo libro adhibuit sibi remedia facilia. in presenti libro et in sequētibus philosophia adhibet Bo. remedia grauiora. Sunt autem remedia grauiora rationes contra communem opinionem hominum probantes q̄ in bonis exterioribus non consistit vera felicitas: ostendendo in quo sita sit vera felicitas et quomodo ad ipsam perueniatur. Et diuiditur iste liber in. xxiiij. ptes: quia huius libri sunt. xij. prose et. xij. metra: que partes patebunt in processu libri. quid autem et de quo determinetur in qualibet istarum partium similiter patebit. Prosa prima huius tertij diuiditur in tres partes. primo ostendit Bo. quomodo post predicta allocutus fuerit philosophiam. secundo ponit responsionem philosophie. tertio Boe. dirigit quandam petitionem ad ipsa3. secunda ibi. Tum illa. tertia ibi. Tum ego. Dicit primo. Jam illa philosophia finierat cantum id est metrum qd erat de commendatione amoris diuini et amicitie. et cu3 ego Boe. essem allectus dulcedine metri ad audiendum cum auiditate et admiratione verba philosophie auribus arrectis ego dixi o philosophia que es summum solamen animorum lassorū q̄tum me refocillasti tuis prosis et metris intantum q̄ iam bene possum resistere insultibus fortune. et ideo dicit. remedia que prius dixisti esse grauia non timeo sed ea audire diligenter expecto. ¶ No. q̄ Boe. metrū vocat cantū. sic eni ī cātu ē eleuatio ⁊ depressio voc3: sic similr in metro ratōe q̄titat3 correpte ⁊ pducte syllabar attēdit quedā eleuatio ⁊ depssio: q2 ratione q̄titat3 pducte fit eleuatio: rōne q̄titat3 correpte fit depssio. Itē q2 metr ē subtili⁹ ⁊ delectabili⁹ psa: ideo aīm demulce3. vñ auctor poetrie metr ɔparat domicille di. Vultq̄ venire metr tanq̄ cōpto domicella Crine: itēte gena: subtili corpe: forma egregia. Ideo di. Bo. mulcedo carmis. i. metri. Itē hō d3 eē auid⁹ ⁊ stupēs circa phia3. Auid⁹ inq̄ q2 di. Sene. xvij. epla. pijce oīa si sapis imo vt sapias: ⁊ ad phia3 magno cursu totisq̄ virib⁹ tēde. vñ ēt hō d3 eē stupēs. i. admirās de phia: q2 ipa ē res mirabil ⁊ dīna fm Aristo. ī pn. libri sui de celo ⁊ mūdo. ⁊ phia cōfert mirabiles delectatōes. x. ethi. Itē aīmi lassi sūt q̄ui cura vl aduersitate aliq̄ oppressi. hor phia ē summū solamē: q2 ipa psuadet magnanimitatē qua contra aduersitates fortūe homo cōstanter debet militare. Item per phiam hō bene potest resistere ictibus fortune: q2. i. ethi. di. Aristo. Sapiens bene scit ferre fortunas. habz se sine vituperio sicut tetragonū. vñ diciti littera. Jam illa. s. ph ia finierat cantum. i. metrū de amore diuino cū mulcedo idest suauitas

Carmen

Phia

¶ Explicitus est liber secundus.

Sequitur liber tertius.

¶ Prosa prima libri tertij. Boe.

Am cantum illa finierat: cum me audiendi auidu3 stupentemq̄ arrectis ad hec auribus carminis mulcedo defixerat: itaq̄ paulopost. O inq̄ summū lassor solamē aīorum q̄tū me vel sententiar pondere: vel canendi etiā iocunditate refouisti: adeo me iā post hac imparem fortune ictibus non arbitrer. Itaq̄ remedia q̄ paulo āte acriora eē dicebas nō mō nō phorre scorsz audiēdi auid⁹ vehemēter efflagito. Phi.

carminis defixerat.i.stabilierat me auidū audiendi. q̄z.p ⁊ stupentē.i.admirantē sup. v̄ba phi losophie aurib⁹ meis arrectis.i.eleuatis ad hec.s.v̄ba. itaq̄ paulopost ego inq̄.i.dixi. O sum mū solamen lassoꝝ animoꝝ sup. per aduersitatē: q̄tum me refouisti pondere sententiaꝝ sup. ꝓse: vel etiam iocūditate canendi.i.metri: adeo.i.intm̄ vt iam posthac non arbitrer me esse i parem.i.dissimilem in resistendo ictibus.i.insultib⁹ fortune. Itaq̄ remedia illa q̄ pauloante dicebas eē acriora.i.grauiora nō mō.i.non tm̄ nō phorresco.i.non timeo: sed ego auid⁹ audiēdi sup. ea vehementer efflagito.i. expo stulo. ¶ Ubi sciendum ꝙ sz Hug. efflagitare est valde flagitare: ex postulare: petere cū clamore po scere. ¶ Tum illa. sensi inquit. hic ponit responsionem phie dicens. Ego bene sensi illud cum tu taci tus ⁊ attent⁹ recepisti verba no stra: ⁊ cū ego pfeci mentē tuam. talia enī sunt remedia que adhuc restant vt ipsa degustata p̄mo sint amara: sed postea dulcescant: sed quia te dicis esse cupidum audiē di verba nostra. O quanto deside rio arderes si cognosceres quo la boramus te ducere. ⁊ dicit Boe. Quo vis me ducere. Respondit philosophia. ad cognitionem ve re felicitatis quam anim⁹ tu⁹ qua si somniādo adhuc vix cognoscit q: est occupat⁹ imaginibus false

¶ Tū illa: sensi inquit cū verba nr̄a tacitus at tētusq̄ rapiebas: cūq̄ tue mentis hitum vel expectaui: vel qd̄ ēveri⁹ ipa pfeci. talia sunt q̄p pe q̄ restāt vt degustata quidē mordeāt. interi us aūt recepta dulcescāt. Sed ꝙ tu te audiēdi cupidū dicis: q̄to ardore flagrares: si quonā te ducere aggrediamur agnosceres? Boe. Quonā inq̄? Phia. Ad verā inquit felicitatē quā tu⁹ quoq̄ somniat aīmus: sz occupato ad imagines visu ipam illam non potest intueri. Boe. ¶ Tū ego: fac obsecro: ⁊ que sit illa vera sine cūctatione demōstra. P. Faciā inquit illa

Efflagitare

felicitatis. ¶ No. ꝙ Bo. tacitus verba phie rapiebat ꝯsilio Senece dicentis. Esto verboꝝ ta citus auditor: auditoꝝ ꝓmptus repetitor. ¶ No. ꝙ p̄cepta phicalia p̄mo sunt amara. Postea dulcescūt s̄m illud poete. Discere sit carū q̄uis p̄mo sit amarū. ⁊ Eustrati⁹.i.ethi.di. Sciunt docti q̄m laboriosa est possessio virtutū: sz ꝓpter ei⁹ amaritudinē phia nō est abijcienda: q: nō est dign⁹ dulcoris acumīe q̄ amaritudīs nequit īuiscari grauamīe s̄m Boe. in de discipli. scho larium. ¶ No. sicut somnians putat fantasmata sibi occurrentia esse veras res de quib⁹ sōniat ⁊ tñ non sūt ipse res: sic Boe. in ipsis temporalib⁹ putauit esse verā felicitatē q̄ tñ nō est: sz tm̄ sunt q̄dam similitudīes vere felicitatis sicut fantasmata somnioꝝ sunt siltudines reꝝ. ¶ No. ꝙ bona exteriora vocat imagines vere felicitatis: sz vere felicitas nō est in ipsis. vñ dicit i lit tera. Tū.p tūc illa sc3 phia inquit. ego sensi.i.noui sup. intentionē tuā cū tu tacitus ⁊ attent⁹ rapiebas v̄ba nr̄a. q̄z.p ⁊ cū ego expectaui. alia lr̄a h3 expetiui.i.reuocaui habitū tue mētis. vl̄ quod est verius dicere. cum ego ipsa habitum tue mentis perfeci: quippe.i.nimirū talia sunt sup. remedia q̄ restant sup. sumenda: vt ipa quidē degustata primo mordeant.i. displiceant: in terius aūt recepta dulcescāt: sz qd̄ tu dicis te cupidū audiendi sup. illa remedia. O q̄to ardo re.i.desiderio flagrares.i.arderes si agnosceres quonā.i.ad quē locū aggrediamur.i.incipi mus te ducere. Ego Boe. inq̄.i.dixi sup. quonā vis me ducere. inquit sup. phia ad veram feli citatem quā tu⁹ animus somniat.i.imperfecte cognoscit. Sed visu.i.cognitione occupato ad imagines.i.ad bona tp̄alia que sunt imagines ⁊ similitudines vere felicitatis tu non potes i tueri.i.inspicere ipsam.s.veram felicitatem. ¶ Tum ego fac obsecro. Hic Boe. dirigit petiti onem suā phie: ⁊ ponit ꝯsensū sue petitionis dicēs. O phia rogo vt sine dilatione demōstres mihi que sit vera felicitas: ⁊ phia ꝯsentiēs dicit. libenter faciam tui causa: sz prius ego osten dam tibi falsam felicitatē tibi notiorē: vt illa cognita per contrariū possis postea agnoscere veram felicitatem. ¶ No. circa hoc qd̄ dicit: faciam tui causa libenter: ꝙ phia petitiōes hoīm admittit. vnde Sene. Nulli preclusa est virtus sapientie: oībus pat3: oēs inuitat: oēs admit tit: non eligit domū neq̄ censum: sed nudo homine ꝯtenta est. ¶ Nota ꝙ innata est nobis via

Precepta phie

Phia

ꝓcedendi ex nobis magis notis ad min⁹ nota.i. Phisico.z.ij.de aia. Lum igitur bona exteriora sint nobis magis nota in quib⁹ aliqui posuerunt consistere felicitatẽ q̃ bona interiora: iõ pħia primo vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bonis exterioribus ipsam extirpando: vt per eam cognoscamus veram felicitatẽ tanq̃ per ꝯtrariũ. ¶ Nota q̃ Seneca in de virtutibus cardinalibus dicit. Scire debes quedam non videntur esse bona & sunt: quedam videntur eẽ bona & non sunt. quecunq̃ autem ex rebus transitorijs possides: non hec magna existimes: non mireris quod caducum est. Ex quo pꝫ q̃ vera felicitas non ꝯsistit in bonis exterioribus que videnť eẽ vera bona & tñ non sunt. vñ dicit in littera. Tũ ꝓ tunc ego.s. Boe. dixi. o pħia obsecro.i.peto fac.i.duc me ad illam felicitatem. & demonstra mihi sine cunctatione.i. sine mora que sit illa vera supple felicitas. Illa pħia inquit faciã libenter tui causa: sꝫ ego pri⁹ cõabor.i. laborabo tibi designare verbis atq̃ ꝓ et informare que causa.i. felicitas habens rõnem cause finalis sit tibi notior.i.manifestior vt ea sup. falsa felicitate perspecta.i. cognita: possis agnoscere specimen.i. similitudinem vere beatitudinis cum flexeris oculos sup. cognitionis in contrariã ꝑtem false felicitatis.

Bona

tui causa libenter: sꝫ que tibi causa notior ẽ eaꝫ prius designare ṽbis atq̃ iformare conabor: vt ea ꝑspecta: cũ in contrariã ꝑtẽ flexeris oculos: vere specimẽ btĩtudinis possis agnoscere

¶ Metrum primum libri tertij.

Qui serere ingenuum volet agrum
Liberat arua prius fruticibus
Falce rubos filicemq̃ resecat
Ut noua fruge grauis ceres eat.

¶ Interpretatio ascensiana tertij librij.

Ascensius

Iam cantum illa finierat &c. Verba sunt Boetiana. Quorum ordo melior est. Illa videlicet philosophia finierat cantum suum: iam.i.citius q̃ volebam quod gallice dicitur desia: cũ vel (vt meli⁹ forte scribam) quũ.i.quando mulcedo: idest lenitas & suauitas carminis desixerat.i.firmiter attentum tenuerat me auidum.i.cupidum audiendi & stupenteꝫ & hoc auribus meis arrectis ad hec que ipsa cecinit. Itaq̃ q: tunc stupidus eram: inq̃.i. dico paulo post. O summũ &c.

Carmen

Cantus & carmen idem sunt: vtrũq̃ eniꝫ dicitur a canendo licet quidam carmen a carmente: alij a carminando dictum somniẽt.

Arrigeř aures

Arrigere aures est applicare & eleuare immo approximare (si ita dicam) aures ad melius audiendum: tractumq̃ est a brutis auritis: idest longas auriculas habentibus: que vt melius audiãt surrigunt & arrigunt aures. Terentius. Arrige aures pamphile. Virgilius in ꝑmo eneid. Arrectisq̃ auribus astant. In quarto de fama. tot surrigit aures.

Solamen
Solatium

Solamen & solatium idẽ sunt sed solamen (inquit valla) magis poeticuꝫ est. Virgilius in.iij. eneid. Solamenq̃ mali d̃ collo fistulo pendet. quo tamen inquit Boe. vt quidam alij vtunť. Fit aũt tam solatium q̃ solamen vt ideꝫ dicit re: sed ꝯsolatio verbis.

Cõsolatio

Quinti. Lecitatis misere solatium est hr̃e rem videntium. Idem. itis obuiam consolationibus &c. Idem patet in titulo huius operis. d: enim de ꝯsolatione pħie: q: pħia solatur verbis non re.

Tui causa & Tua causa

Tui causa: dicimus etiã tua causa: sꝫ tui causa est idem ac si diam. Causa tuiipsius vel tue persone. sꝫ tua causa: pro vtilitate tua: quomodo hic potius loquendum fuisse videri potest.

Sanctus Thomas

¶ Metrum primum tertij libri.

Qui serere ingeniũ volet agrũ. Istud est metrũ primũ hu⁹ tertij qđ d: metrum choristum ab inuentore: dactylicũ a pede ꝑdominante. & prim⁹ versus hu⁹ metri est bipercatalecticus: quia post primum pedem abundat vna syllaba.s.re i hac dictione serere. Et q: philosophia predixit q̃ prius esset oñdendũ que sit falsa felicitas: & postea q̃ vera: iõ pħia in hoc metro cõmendat hunc ordinem

Dulcior est apium mage labor
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent vbi notbus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer vt tenebras pepulerit
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoqꝫ falsa tuens bona prius:
Incipe colla iugo retrabere
Vera debinc animum subierint.

per exempla quattuor. Primum est. Quicumqꝫ vult seminare bonum agrum oportet prius extirpare nociuas herbas vt ager bene fructificet. Similiter aliquis volens cognoscere veraꝫ felicitatem oportet prius extirpare falsam. vnde dicit in littera. Qui volet serere agrum ingenuum id est nobilem prius liberat arua id est agros fructicibus id est radicibus que impediūt ne semen crescat: et ille resecat id est prescindit rubos id est paruas arbores qꝫ pro et filicem id est berbam inutilem falce id ē falcastro: vt noua ceres eat idest prodeat et nascatur grauis id est onusta fruge. ¶ Secunduꝫ exemplum est. sicut pregustando aliqd amarum mel apparet dulcius: sic propter cognitionem false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vnde dicit in littera. Labor apium est mage dulcior id est mel est magis dulce: si malus sapor prius edat id est inficiat ora. ¶ Tertium exemplum est. sicut post tempus nebulosum est gratior serenitas: sic post cognitioneꝫ false felicitatis gratior est cognitio vere felicitatis. vnde dicit in littera. Ubi pro postꝙ̄ notbus id est ventus australis desinit id est cessat dare imbriferos sonos id est flatus producentes imbres: tūc astra nitent gratius id est delectabilius. ¶ Quartum exemplum est. sicut pulcbra dies sequitur tenebras noctis: sic cognitio vere felicitatis sequitur cognitionem false felicitatis. vnde dicit in littera. vt idest postꝙ̄ lucifer id est stella matutina. pepulerit id est fugauerit tenebras noctis: tunc pulcbra dies agit idest ducit roseos equos solis. tunc applicat exempla ad propositum dicens. Tu prius debes considerare falsa bona et ipsis extirpatis debes cognoscere vera bona in quibus consistit felicitas. vnde dicit in littera. Tu quoqꝫ prius. intuens id est respiciens falsa bona incipe trabere colla iugo idest a iugo false felicitatis: debinc idest postea vera bona subierint idest subintrabunt animum tuum. ¶ Nota ꝙ sicut prius extirpanda sunt vicia et postea inserende virtutes: sic ager prius est purgandus et postea seminandus. vnde Tbobias. Spinis et tribulis purgare noualia debent Agri: vt semen fructificare queat. ¶ Nota ꝙ frutex ſm Hug. est densitas virgularum vel arborum vel spinarum. vel ſm alios frutex est arbor parua que terram fronde tegit. ¶ Nota filix est inutilis berba babens folia ad modum filorum: de qua dicͥ Persius. Non tamen ista filix vllo mansuescit aratro. ¶ Nota ꝙ post amaritudinem dulcedo est gratior et sensibilior. vnde poeta. Dulcia non meruit qui non gustauit amara. Namqꝫ per oppositū noscitur om̄e bonuꝫ. Hec pauper Henricus. ¶ Nota ꝙ Boe. dicit apium pro apū in genitiuo plurali quod est contra Alexan. qui dicit. Um dat apis ⁊c. et quod bic dicatur apium et non apuꝫ patet per metrum quod semper constat ex tribus dactylis continuis. si auteꝫ poneretur apum non essent tres dactyli continui. posset tamen dici ꝙ causa metri ponitur apium pro apum. Frutex

Qui serere ingeniū volet agrū. Carmen boc est monocolon id est vnius generis constans ex tribus dactylis et picbio: qui cōstat ex duabus breuibus. Nec est bypercataletic⁹ prim⁹ versiculus. i. abūdans in syllaba. qꝛ syllaba re absumit̃ a vocali sequenti. sꝫ ē acatalectic⁹: qꝛ legitīo fine ꝯcludit̃. In secūdo carmīe nō leges frutib⁹: sꝫ fruticibus. Sunt aūt frutices que ad iustam mensurā arboris nō assurgunt: sūt tn̄ pēnes. i. byeme non pereunt. vt vepres. sentes. rubi. et id genus alia. Tribuli autem et vrtice qꝛ penne byeme potius berbe sūt dicende. Dulcior est apium. Sic Juuenalis. Examenqꝫ apiū lōga ꝯsederat vua. Alexander contra. Um dat apis volucris ⁊c. sꝫ et apiū legitur. Mage causa metri in prosa frequentius magis legitur: idem tamen sunt. Non pretermittaꝫ illud: Ingenuum dici non nobilem: nec ex significato primo liberum: sed naturalem: et talem qualem natura ingenuit: Ascentius Frutices Apes apiū Ingenuū

sed quia iure naturali liber omnes sumus: cum seruitus sit de iure gentium introducta: vocamus ingenuum liberum. i. talem qualis naturali iure debuit nasci. i. eum qui ex maioribus liberis precipue matre natus est. Labor apium. licenter labor hic ponitur pro opere. Nam per laborem et operam fit opus. Est autem periphrasis. i. descriptio et circunlocutio mellis. Qd autem dicit mage dulcior. autem comparatiuum pro positiuo sumi vt sit mage dulce. Edat ab edo es est deriuatur non ab edo edis. Sensus autem est: edat ora i. quodammodo terat et consumat vsu. Tu quoque falsa tuens. Versus non patitur vt legas intuens: quis hoc significet.

Labor

¶ Prosa secunda libri tertij. Boe.

TUm defixo paululum visu et velut in augustā sue mētis sedem recepta sic cepit. Phi. ¶ Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet: diuerso quidem calle procedit: sed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum quo quis adepto nihil vlterius desiderare queat: quod quidem est omnium summum bonorum: cūctaque intra se continens bona. Cui siquid abforet summū

S. thomas ¶ Prosa secunda tertij libri.

TUm defixo paululum visu. Hec est secūda prosa huius tertij in qua philosophia ponit diuersas opiniones circa falsam felicitatem. Et primo Boe. ostendit quomodo se habuit philosophia post predicta. secundo philosophia ostendit quod omnes homines nituntur peruenire ad beatitudinem quam ipsa diffinit. tertio ostendit quod homines sepe abducuntur a vera felicitate diuersis erroribus. quarto ponit errores siue infelicitates circa felicitatem. secunda ibi. Omnis mortalium. tertia ibi. Nunc vti. quarta ibi. Quorum quidem. Dicit primo. Postquam philosophia premisit ordinem procedendi de falsa felicitate ad veram. tum pro tunc ipsa paululum defixo visu id est inclinatis oculis: et recepta velut in augustam id est nobilem sedem sue mē-

Capitis inclinatio tis: sic cepit id est incepit loqui. ¶ Nota quod capitis inclinatio est signum subtilis imaginationis propter qd subtiliter et profunde imaginantes caput inclinant: et quandoque non vident delata coram oculis: ideo. P. volens subtiliter speculari de felicitate: quia eius speculatio difficilis est: ipsa inclinato visu contraxit se in nobilem speculationem sue mentis. ¶ Omnis mortalium cura. Hic philosophia ostendit quod omnes homines nituntur peruenire ad vnum finē beatitudinis: quam beatitudinem ipsa etiam diffinit et dicit sic. Omnis cura id est sollicitudo mortaliū id est hominū: quā curā exercet labor multipliciū studiorum: quia aliqui studēt ī lrātura: aliqui in mercātia: et sic de alijs. illa cura procedit diuerso quidē calle. i. diuerso modo viuēdi: sed tamē nititur peruenire ad vnū finē beatitudinis. Illud aūt ad qd homīes nitunt perueīre ē tale bonū quo quis adepto nihil vlteri9 queat desiderare: qd. s. bonū ē summū oīm bonorum continēs ītra se cūcta bona: cui. s. bono siqd. i. aliqd abforet. i. deesset nō posset eē summū bonū quia relinqueret aliquid extrisec9. i. extra illud bonū quod posset optari. Ex quib9 dictis phia concludit diffinitionem btitudinis dicēs. Liquet. i. manifestū ē btitudinē esse statū pfectū ꝯgregatiōe oīm bonorum

Finis ¶ No. quod cognitio vltimi finis magnū incremētū ꝯfert ad vitā pmo ethicorum: quia sm exigentiā finis cetera moderant sm Linconiensem pmo posteriorum. ideo phia tradit nob cognitionē vltimi finis. s. beatitudinis. ¶ No. finis est magis eligendus his que sunt propter finem vt patz per Aristo. iij. ethi. Idem ibidem. Cuius finis est bonus ipsum quoque bonum. Item omnia denomināda sunt a fine. vnde poeta. Si finis bonus est totum laudabile phas est. ¶ Nota finis in agibilibus habet se sicut principiū in speculabilibus. sicut ergo intellectus noster naturaliter adheret primis principijs: sic appetitus noster naturaliter adheret vltimo fini qui est summū bonū. ¶ No. quod duplex est finis. s. finis quo: et finis gratia cuius omīa fiunt. Ille ē enim vnus sicut deus vel beatitudo: et iste finis ab omnib9 sub vna rōe inceptum bonum sati-

ens appetitum hominis. Finis aūt quo est opatio quo hoīes nitunt̄ adipisci finē gratia cuiꝰ
ꝛ talis finis nō est vnus sicut vna operatio oīm. iō di. phia ꝙ cura hoīꝫ ꝑcedit diuerso calle ad
ꝯsequendū vltimū finem. ¶ No. illud ad qđ oēs hoīes nitunt̄ ꝑuenire est bonum: q꞉ bonū est
qđ oīa appetunt. primo ethi. ¶ No ꝙ beatitudo hꝫ rōem vltimi finis: ipsa est tale bonum quo
adepto nihil vlteriꝰ consideraṫ, nā de rōne finis est esse vltimū: ꝛ vltra illđ qđ est vltimū nihil

bonū esse nō posset: qm̄ relinqueretur extrinse-
cus qđ posset optari. Liquet igit̄ esse beatitu-
dinē statū bonorum oīm ꝯgregatiōe perfectū.
¶ Hunc vti dixímꝰ diuerso tramite mortales
omnes conantur adipisci. Est enim mentibus
hominū veri boni naturaliter īserta cupiditas:
sed ad falsa deuius error abducit. ¶ Quorū q
dem alij summū esse bonū nihilo īdigere credē
tes: vt diuitijs affluāt elaborāt. Alij vo summū
bonū qđ sit dignissimū veneratiōe iudicantes:
adeptis honoribus reuerēdi ciuibus suis esse
nituntur. Sunt qui summū bonū in summa po
tētia ꝯstituāt: hi vel regnare ipi volūt vl' regnā
tibꝰ adherere conant̄. At quibꝰ optimū quidē

est: ergo etiam oportet illud esse
summū bonū: tale autem est bea-
titudo. ¶ Nota ꝙ beatitudo ē bo-
num optimum pulcherrimum et
delectabilissimum. iō btītudo est
status ꝑfectꝰ cōgregatione omni
um bonoꝝ cōtinens in se oīa bo-
na. si enim aliquod bonum sibi de
ficeret non esset summū bonum.
¶ Hunc vti dixímꝰ. In ista pte oñ
dit phia ꝙ hoīes a vera felicitate
diuersis erroribꝰ adducunt̄ dicēs.
Hūc. s. statū btītudinis oēs mor-
tales sicut diximꝰ conant̄ adipisci
diuerso tramite. i. diuersa via: q̇a
cupiditas. i. appetitꝰ veri boni na
turaliter est inserta mētibꝰ hoīm:
sed beatitudo est verū bonū: quia
summū bonum: sꝫ deuiꝰ error ab-
ducit hoīes ad falsa bona. ¶ No.
ꝙ beatitudo aggregat in se omīa
bona. iō eiꝰ cupiditas natural'r est
hoībus inserta. Ubi tñ sciendū
ꝙ btītudinē ꝯtinere oīa bona po
test intelligi dupl'r. Uno mō for-
maliter: nec sic ꝯtinet oīa bona:
q꞉ felicitas formal'r ꝛ essentiali-
ter potest esse sine bonis exteriori

Beatitu-
do

bus: vt sine diuitijs ꝛ ceteris bonis. Alio mō intelligit̄ ꝯtinere ea v̓tualiter ita ꝙ btītudo ex
cellat oīa bona: ꝛ sic diffinitio eiꝰ est v̓a. ¶ No. ꝙ phia hic vtit̄ quadā figura q̄ dr̄ epitheton di
cendo deuius error. nullus eñ error est q̄ non sit deuius. vñ poeta. Fiet epitheton si dicas tri
stia bella. ¶ No. cū mens humana naturaliter desideret verū bonū nunꝙ tendit in falsum bo
num: nisi inqꝫtum ipm estimatur esse verū bonum. talis aūt estimatio est deuiꝰ error. ergo de
uius error ad falsa adducit. ¶ Quorum quidem alij. Hic philosophia ponit diuersas opinio-
nes circa felicitatē: ostendens quomodo homines per errorē ad falsa bona ducebant̄. secun-
do ostendit ꝙ in talibus bonis posuerūt beatitudinē. tertio ostendit ꝙ naturaliter eorū intē-
tio tēdebat ad veram beatitudinē. secūda ibi. Quibus omibus. tertia ibi. Sed ad hoīm studia
Primo oñdit quō hoīes errabāt circa falsa bona statuēdo in eis finē. scđo oñdit quō quidam
fines adinuicē ꝑmutabāt. tertio alia bona fortuita reducit ad ṗdicta. secūda ibi. Sūt etiā. ter
tia ibi. In his igit̄. Primo dicit. Quoꝝ sup. hominū qui ducunt̄ ad falsa bona: alij credentes
summū bonū esse nihilo indigere: ipsi elaborāt vt affluant: idest abundēt diuitijs ponēdo om
nem sufficientiam esse in diuitijs. ꝛ in hoc errabant. Alij vero summum bonum iudicātes qđ
dignissimum est veneratione. i. honore: tales adeptis honoribus nitunt̄ esse reuerendi suis ci
uibus: putantes in honoribus temporalibus veram dignitatē consistere: et in hoc errabant.
Sunt alij qui summū bonū constituunt in summa potentia. hi conantur regnare vel adhere-
re regnantibus tanꝙ consiliarij vel familiares eorum: per hoc putātes se esse vere potentes
et in hoc decipiunt̄. sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimū bonū: illi festināt ꝓpaga
re. i. dilatare gloriosum nomē. i. pulcram famā artibus: idest studijs belli sicut viri militares:
vel artibus pacis sicut sapiētes mūdi: credētes se ꝑ hoc acquirere gloriā immortalem: et deci

piuntur ꝑ hoc. Plurimi vero .i. multi metiuntur .i. mensurant fructuz boni gaudio ⁊ leticia exteriori. hi putant .i. estimant felicissimū defluere .i. abundare voluptate .i. delectatione corporali estimantes in hac ꝯsistere verum gaudiū qđ est erroneum. ¶ Nota quinqꝫ sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt consistere veram felicitatem. s. diuitie: honores: ptātes: gloria: ⁊ voluptates q̊ꝝ sufficientia sic accipit̄. cum finis habeat rōnem boni s̄m diuersitatē. boni diuersificatur finis. Est aūt triplex bonū: vtile: delectabile: ⁊ bonum honestū: ⁊ illi q̄ intendebant bono vtili posuerunt felicitatē in diuitijs. sȝ q̄ intendebāt bono delectabili ponebant voluptates: ⁊ in illis posuerunt finem ⁊ felicitatem. qui aūt intendebant bono honesto isti diuersificabant̄: quia bonū honestum ⁊ bonū s̄m rationem. Ratio aūt est duplex. s. speculatiua ⁊ practica. de bono honesto qđ consistit in speculatiōe nō loquebant̄ isti: q2 tale bonū ē latens: ipi aūt posuerūt felicitatez in bono honesto qđ est bonū rationis practice. Tale ergo bonū vl' ꝯsistit in opinione hoīm: ⁊ sic est gloria: vel ꝯsistit in exercitio actꝰ realis: ⁊ hoc est dupliciter: vel enī ꝯsistit in exercitio ꝓprij actus circa alios: ⁊ est potestas. vel consistit in exercitio actus aliorum circa se: ⁊ sic est honor. ¶ Sunt etiaz qui horum. In ista parte ostendit quomodo quidam istorum fines iam dictas permutabant: ⁊ dicit. Sunt etiā aliqui q̄ fines qꝫ pro ⁊ causas finales ꝑmutāt alterutro: idest adinuicem desiderantes vnuz ꝓpter alterum. nam q̄dam desiderant diuitias ⁊ voluptates ob .i. ꝓpter potentiam. ⁊ sunt alij qui potentiam petunt qꝫ pro et desiderant causa pecunie .i. ꝓpter diuitias: vel causa ꝓferendi nominis .i. causa dilatationis fame. ¶ Nota s̄m Aristo. iij. Ethicorum. Qualis vnusquisqꝫ est talis finis videtur ei. s̄m ergo diuersam dispositionem hominū diuersi fines eliguntur propter aliquē finem ꝑ qđ aliq̄s videt̄ posse consequi illū finem. Cum igitur ponentes finem esse diuitias magis putabant se diuitias ꝯsequi ꝑ potentiā: ipsi appetebant potentiā ꝓpter diuitias. ⁊ ecōuerso quibꝰ videbat̄ se posse consequi potentiā ꝑ diuitias: ipi appetebāt diuitias ꝓpter potentiā: ⁊ sic per mutationē istoꝝ finium adinuicē. ¶ In his igitur ceterisqꝫ talibus. Hic ꝑhia reducit oīa bona fortune in q̄bꝰ ponunt hoīes felicitatē ad p̄dicta qnqꝫ: ⁊ dicit. In his igit̄ qnqꝫ bonis ⁊ ceteris talibꝰ. s. reducibilibus ad p̄dicta v'satur intentio actuū humanoꝝ ⁊ votoꝝ: idest desiderioꝝ. ⁊ manifestat exēplariter ꝙ alia reducantur ad ipsa dicens. veluti nobilitas qꝫ pro et fauor popularis que videtur comparare quandam claritatem .i. gloriā: iō sup. reducuntur ad glīam. vxor aūt ac ꝓ ⁊ liberi .i. filij sunt q̄ appetunt̄ grā iocunditatis .i. cā voluptatis: iō ad voluptatē reducuntur. sed sanctissimū genꝰ amicoꝝ nō numerat̄ inter bona fortune sȝ numeratur in v'tute. reliquū v'o qđ cadit sub exteriori fortuna illud assumit̄: vel cā potentie sicut est administratio officioꝝ: vel assumit̄ causa delectationis sicut exercitium ludoꝝ: sed bōa corporis promptū est vt referantur: idest reducantur etiam ad superiora bona: quia robur et ma

claritas videt̄: hi vel belli vel pacis artibꝰ gloriosum nomē ꝓpagare festinant. Plurimi vero boni fructū gaudio leticiaqꝫ metiunt̄: hi felicissimū putāt voluptate defluere. ¶ Sūt etiam qui horum fines causasqꝫ alterutro ꝑmutāt vt qui diuitias ob potētiā voluptatesqꝫ desiderāt. vel q̄ potentiā seu pecunie cā seu ꝓferendi nomīs petunt. ¶ In his igitur ceterisqꝫ talibus humanoꝝ actuū votorūqꝫ versatur intentio: veluti nobilitas fauorqꝫ popularis q̄ videntur quandā claritudinē cōparare. Uxor ac liberi qui iocūditatis gratia petuntur: amicorum vero quod sanctissimū quidem genus est. non in fortūa sed in v'tute muneratur. reliquū vero vel potentie causa vel delectationis assumitur. Jam vero corporis bona prōptū est: vt ad superiora referātur. Robur enī ⁊ magnitu-

gnitudo que sunt signa fortitudis corporalis videntur esse prestare valentiam.i.potentiaz:et sic ad potentiam reducunt.sic pulcbritudo ⁊ velocitas vident prestare celebritatem.i.gloriaz ad quam reducuntur.salubritas autem.i.sanitas videtur conferre voluptatem ad quaz reducitur:⁊ sic oīa bona fortune reducunt ad predicta.¶ Nota indigentia alicuiꝰ boni auget desiderium illiꝰ boni:ideo ꝯm variā indigentiā hoīm variat eoꝝ desideriū.vñ Aristo.i.Ethi.dicit

do videntur prestare valentiā: pulcbritudo atꝙ velocitas celebritatem:salubritas voluptatem.¶ Quibus oībus solam beatitudinē desiderare liquet.Nam quod quisꝙ pre ceteris petit:id summū esse iudicat bonū.Sed summum bonū beatitudinē esse diffiniuimus.Quare beatum iudicat esse statum:queꝫ pre ceteris quisꝙ desiderat.Habes igitur ante oculos ꝓpositaꝫ fere formā felicitatꝭ humane:opes:honores:potentiā:gloriaꝫ:voluptates:quequidē sola ꝯsiderans Epicurus:ꝯsequēter sibi summum bonū voluptatem esse constituit:ꝙ cetera omnia iocunditatē animo videātur afferre.¶ Sed ad hominū studia reuertar:quorū animus etsi caligāte memoria:tamen bonuꝫ summum repetit:sed velut ebrius domum quo tramite reuertatur ignorat.¶ Num enī videntur errare hi qui nihilo īdigere nituntur? At ꝗ nō est aliud quod eque perficere beatitudinē possit ꝙ copiosus bonoruꝫ oīm status:nec alieni

ꝙ egrotās sanitatē:mendicꝰ diuitias ꝯscij aūt sibiȷ̇psis ignorantie eos qui magnū aliqđ habent supra se admirantur.ꝯm ꝗ dispositionem hoīm felicitas ponebat in diuersis bonis fortune:ꝗ tamen sub ꝑdictis bonis quinꝙ ꝯphendūt.¶ No.amici lꝫ amici afferāt iocūditatē tñ nō sunt ꝯputādi īter bona fortūe.cū ei amicitia sit ꝟtꝰ oportet ꝙ amici virtute acquirātur.qđ āt ꝟtute acꝗritur per virtutem ꝯseruat:⁊ tale nō pōt eē bonum fortuituꝫ.Item amicitia fūdata sup bono honesto est sanctissima ⁊ in virtute numerat:sꝫ amicitia fundata sup bono vtili ⁊ delectabili fortuita est.¶ Quibꝰ omnibus solam beatitudinem.In ista pte ꝓbat phīa ꝙ oēs predicti ꝗrebant beatitudinem in his bonis:⁊ dicit.Oībus desiderantibꝰ predicta bona liquet.i. manifestū est ipsos desiderare beatitudinē.naꝫ illud bonum quod quisꝙ petit.i.desiderat pre ceteris:illud iudicat esse summū bonuꝫ:sꝫ nos diffiniuimus summū bonum esse beatitudinem quare statū illum quem quisꝙ desiderat ꝑ ceteris iudicat esse statū beatum.i. beatitudineꝫ ⁊ tunc recolligit bona false felicitatis di.Habes igit ante oculos tuos ꝓpositam formam humane felicitatis.s.opes:honores:potētiam:gloriam:voluptates:ꝗ sola considerans Epicurꝰ cōstituit voluptatem esse summum bonum:eo ꝙ omnia cetera videantur afferre.i.dare aīo iocunditatē.¶ No.ꝙ oēs appetētes ꝑdicta bona appetebāt btītudinē.Nā ꝗcꝗd aliꝗs eligit ꝑ alijs hoc vꝫ sibi esse summū bonū:sꝫ aliꝗs ꝑceteris eligit diuitias:ꝗ diuitie videbant sibi esse sommū bonū.aliꝗs honores ⁊ sic de alijs ꝗ oēs ꝑdicti appetebāt beatitudinē.¶ No.ꝙ ꝑdicta bona vident ꝯferre aliquā iocūditatē cū oīa videntur esse ordinata ad iocunditatē tanꝙ ad finē:⁊ q: in voluptatibꝰ est maxima iocunditas:iō Epicurij posuerunt felicitatem consistere in voluptatibus.¶ Sed ad hoīm.Hic oñdit phīa ꝙ licet in predicto modo errant homines:tamen eorum intentio semper fertur ad veram beatitudinem. secundo ostendit vnde hoc proueniat:ibi.In quo quanta sit.Primo premittit intentū suū.scđo declarat:ibi.Non enim.Primo dicit.Sꝫ ego reuertor ad studia.i.ad intentiones hoīm quorum animꝰ etsi pro quāuis memoria caligante.i.obscurata sup . desiderio presentiuꝫ bonoꝝ tamen semper

repetit per naturalem inclinationē summū bonum: sed ignorat quomodo illud repetat velut ebrius qui ignorat quo tramite: idest qua via reuertatur domū. ¶ No. sicut ebrꝰ scit se habere domū: sed ꝓpter defectū rationis nescit quō ad eam redeat: sic homines aliquomō in generali sciunt ⁊ cognoscunt summū bonū: ⁊ natutaliter inclinant̄ ad illud tanꝙ̄ ad principiū a quo ꝓcesserunt: sed inebriati amore tꝑalium bonoꝝ nesciunt quō ad id ꝑueniant. ¶ Num enim videntur errare. ¶ Hic declarat intentum suum. s. ꝙ omnes q̄rētes predicta bona querebant̄ aliquid quod ꝓprie conuenit sūmo bono Et primo ostendit hoc de diuitijs dicens. Num pro nunq̄d hi videntur errare per intentionē a sūmo bono qui nituntur nihilo indigere rōe cuius q̄rebant diuitias. q. d. non errāt a summo bono: quia nihilo indigere maxime spectat ad summū bonū. vnde dicit. Atq̄ ꝓ certe non est aliud qđ eque possit ꝑficere beatitudinē ꝙ̄ statꝰ copiosus oīm bonoꝝ: nec alienis egens sed sibiipsi sufficiens. Tunc ostendit idē de honoribus dicēs. Num vero labuntur sup. ab intentione summi boni qui illđ quod ē optimum putant id etiā eē dignissimuꝫ cultu reuerentie. i. honoris ⁊ respondet. Minime sup. labuntur. neqꝫ enim est vile ⁊ contēnēdum qđ intentio oīm mortalium laborat adipisci. ⁊ sic querētes honorem querebant aliquid qđ est ī summo bono: eo ꝙ summū bonū est honorabilimum. Tunc oñdit idem de potentia dicēs. An ꝓ nūquid in bonis. i. inter bona nō est numeranda potentia. q. d. sic. q̇d igit̄ est dicendū nisi ꝙq̄rentes potentiam etiā tendūt ad summū bonū: cū summū bonū sit potentissimū. num enim istud est estimandum imbecillū ⁊ sine viribus. i. sine potentia: qđ constat esse prestantius. i. potentiꝰ oībꝰ rebꝰ. Tunc oñdit idem de glīa dicens. An claritudo. i. gloria est nihilipendēda ita vt q̄rentes glīam non tendunt ad summū bonū. q. d. nō est nihilipēdenda. sꝫ neq̇t. i. nō pōt seq̄strari. i. negari q̇n oē qđ est excellentissimū: illud etiam videatur esse clarissimū. i. gloriosissimum. Tunc ostendit idem de voluptate dicens. Quid attinet dicere. q. d. de se manifestū est beatitudinem non esse anxiam ⁊ tristē nec subiectaꝫ doloribus ⁊ molestijs: sed sup. magis ē plena voluptate: ⁊ per ꝯñs querentes voluptatem ⁊ leticiam tendūt ad summū bonū. ꝙ aūt iocūditas ⁊ voluptas includantur in summo bono ꝓbatur per locum a minori dicens. Qm̄ in minimis rebus scꝫ appetendis patꝫ ꝙ aliquid appetitur qđ delectat haberi ⁊ ipso frui. hec igitur sunt que homines volunt adipisci ⁊ ea de causa desiderant. i. cupiūt vel querunt diuitias: dignitates: regna: gloriam ⁊ voluptates: quia per hec credunt sibi esse venturam sufficientiam: reuerentiam: potētiaꝫ: celebritatē ⁊ leticiaꝫ. bonum igitur est quod homīes appetūt diuersis studijs. i. intentionibus. ¶ No. ꝙ ex tota ista littera potest formari vna ratio. s. querentes predicta bona querūt beatitudineꝫ. ratio est ista. illi tendunt ad beatitudinē qui tendunt ad sufficientiaꝫ reuerentiā: potentiā: celebritatē: ⁊ leticiā. sed appetentes ꝑdicta bona. s. diuitias: dignitates: regna: gloriaꝫ ⁊ voluptates tendunt ad sufficientiaꝫ: reuerentiaꝫ ⁊ sic de alijs: ergo tendūt ad beatitudineꝫ. Maior est nota: quia sufficientia: reuerentia sunt ꝯditiones beatitudinis que

egens sed sibiipsi sufficiens. Num vero labuntur hi qui quod sit optimum id etiam reuerentie cultu dignissimū putāt? Minime: neqꝫ enī vile quoddā contēnendūqꝫ est qđ adipisci oīm fere mortaliū laborat intentio. An in bonis nō est numerāda potentia? quid igitur. Num imbecillū ac sine viribus estimandū est qđ oībus rebus ꝯstat esse prestātiꝰ? An claritudo nihilipēdēda est? Sed seq̄strari nequit quin oīe quod excellentissimū sit id etiaꝫ videtur esse clarissimū. Nā non esse anxiā tristēqꝫ beatitudinē nec doloribus molestijsqꝫ subiectā q̇d attinet dicere: qm̄ ī minimis q̄ꝫ rebꝰ id appetitur qđ habere fruiqꝫ delectat. At qui hec sunt q̄ adipisci hoīes volūt: eaqꝫ de cā diuitias: dignitates: regna: glīam: voluptatesqꝫ ꝺsiderāt: ꝙ per hec si-

Liber tertius Prosa secunda

bi sufficientiā:reuerentiā:potentiā:celebritatē:leticiam credunt esse venturā. Bonū est igitur quod tam diuersis studijs homines petūt ¶ In quo quanta sit nature vis facile mōstratur: cum licet sint varie dissidentesq3 sentētie: tamen in diligendo boni finem consentiunt.

perfectissime reperiuntur in beatitudine. querentes ergo proprietates beatitudinis tendūt ad beatitudinem. Minor patet ex littera. ¶ Nota ꝙ querentes diuitias propter sufficientiaʒ ferebantur in summum bonum naturali appetitu: quia in summo bono est vera sufficientia: et in hoc non errabant. similiter querentes dignitates propter reuerentiam naturali intentione ferebantur in beatitudinem eo ꝙ beatitudo est reuerendissima: sed quia summam reuerentiam putabant sibi subuenire per dignitates temporales: ideo in hoc errabant: et sic intelligitur de alijs. ¶ In quo quanta sit. Hic ostendit philosophia vnde hoc ꝓueniat ꝙ quantumcunq3 intentio hominum sit diuersa tamen intēdit in beatitudinem. et ostendit ꝙ hoc prouenit ex vi naturalis inclinationis qui nulli auferri pōt: et dicit. In quo scilicet appetitu boni vel beatitudinis facile monstratur quanta sit vis nature: cum licet sint varie et dissidentes id est discordantes sententie hominum de summo bono: tamē homines consentiunt idest concordant in diligendo idest diligenter appetendo finem boni idest beatitudinem. ¶ Nota ꝙ fine existente vno possunt diuersificari actiones tendentes in illum finem. si enim propter diuersitatem actionum esset diuersitas finium non esset deueniread vnum finem: sed procederetur in infinitum in finibus. quod patet falsuʒ: ex secundo metha. et hoc verum de fine gratia cuius omnia fiunt ꝙ ille est vnus et non de fine quo vt prius visum est. licet ergo sint diuerse sententie et studia hominum: tamen conueniunt in appetendo vnum finem scilicet beatitudinem.

Tum defixo ⁊c. Id naturalit̄ fieri solʒ vt violētes reminisci terrā ꝺ̄spiciāt. i. dorsū vl̄ dēdo īspiciāt: volētes aūt noua īuenire celū aspiciāt: phīa ḡ volens vti ratiōibꝰ suis nō nouis sed oliʒ iā excogitatꝭ: defixit oculos. In augustā sedē. sic legit īterpres exponēs sic. i. nobilē. Credens vt opinor: Augustū ab octauio augusto deductū: cū illiꝰ vocabuli longe antiquior sit vsus. Nam etiam his que ante enee aduentū ī italiā erant virgilius ipm accōmodat. dicit̄ autē augustū quicquid augurio est consecratū: et quia augurio cōsecrata solent eē felicia: etiā quodāmō ex cōseqnti felix dicit̄. Est aūt mētis phīe sedes augusta. i. prouidēter et salubriter īstituta. Sʒ tn̄ etiā augustā legē potes. q2 locus augustꝰ et secretus solet dici ad memorandū et ad inueniendū aptus. vn̄ Persius. Scribimꝰ inclusi nūeros illi: hic pede liber. Et Iuuenalis. Qui facis in parua sublimia carmina cella. Et hora. ī de arte. Secreta petit loca: balneat vitat. Est aūt augustū qꝺ̄ augit et ꝓmit. Conant̄ adipisci. Bone dicit conant̄. Nā conari ē cū difficultate et sepe sine effectu hoc ē frustra āniti. Sʒ vt dicit Iuuena. Omnibus in terris q̄ sunt a gadibꝰ vsq3 Aurorē et gangem: pauci dinoscere possunt. Vera bona. atq3 illis multū diuersa: remota Erroris nebula. Adipisci cōponit̄ ex ab et antiquo verbo apiscor: cuius supinum est aptum et participium aptꝰ. a. ū. Et compositū aliud indipiscor. Naturaliter inserta cupiditas. Credo boetium dixisse: naturaliter insita. Sic enim significatio magis quadrat. Insitum enim est qꝺ̄ est in medio alterius satum: et illi conglutinatum. Insertū aūt qꝺ̄ ꝑ mediū serit̄: nec illi coheret. Deuius error: quia commentarius superior dicit hic esse figuram epitheton. Adducitq3 versiculum mendosum. dicam peritorum de hoc vocabulo sententiam. Epitheton dicitur a nobis adiectiuum nomen: impositum vel appositū substantiuo potissimum proprie qualitatis secundum donatum. dicitur auteʒ ab epi qꝺ̄ hoc loco est in: et theton positum. Corripit penultimam in carmine. vnde quidam nostri temporis. Appositum proprio mihi fertur epitheton esse. Qui vult etiam proprio nomini appositum vocari. Et hoc tribus modis. Ab animo. vt iustus imperator. Contemptor diuum mezentius. Pius eneas. A corpore vt pulcher iulus. formosus apollo. et extrinsecus quorum multe sunt species. A loco. vt vlixes itachus Ab actu vt eneia. Nutrix. ab euentu. vt insula diueʒ opū thenedos. et multis alijs modis. Et si verū est qꝺ̄ donatꝰ dicit. Epithetō nūꝙ̄ sine ꝓprio noīe poni. Nō erit h̄ epithetō deuiꝰ error. Vex q2 passiʒ adiectīa ꝯsilit̄ appellatīs et

Ascensius

Augustus ta. tū.

Augustus

Conor

Adipiscor

Epitheton

propriis apposita inuenim⁹:eaq; sine discrimine epitheta vocari. Addemus vnum. Epitheta tribus de causis apponi. Aut propter effectiuam virtutem enunciandam. et id fore a poetis: vt mors frigida. timor pallidus. amor cecus. sitis arida. quia talia faciunt. Aut propter discrimen faciendum: vt ida cretensis ad excludendam troianam. lana nigra propter alterius coloris lanam. luna pernox. febris quartana. bilaris vultus &c. Aut propter perpetuam rei naturam significandam: et id cum excellentia. qua seclusa vitiosa et superflua videbitur appositio Primi. Vt ignis calidus. Alma ceres. tristia bella. celum profundu₃. Non quasi sit ignis qui non sit calidus: aut ceres que non alat: aut bellum non triste: aut celum non profundum: sed quia talia excellenter appellari possunt. Exemplum &c. si dicas hominem risibilem. animal sensibile. aquam humidam &c. et hic vltimus modus maxime vitandus est: et magis licenter figurate positus oratoriq; vitandus. Poetis autem data est venia etiam licenter vtendi. vt quando propter futurum dantur. vt Infelix dido. propter felicitatem futuram non presentē. Sed vt ad institutum redeam. Si nullus est censendus error q̄ qui fiat cedendo de via: tunc

Error dui⁹ verum erit q̄ omnis error sit deuius. nec tamen superflue omnino ponetur: quia peculiariter erit censendus deuius. Est autem error in moribus. in doctrina. in opi. in factis. sed metaphorice omnis quodammodo a via seducit. Sed non omnis error malus est: vt docet Augustin⁹ qui se errore ab hereticorum insidiis liberatum dicit. Nec omnis dolus malus: vt medicoru₃ qui egrotantem dolo capiunt sed non circonueniunt. Ideo conuenienter a legisperitis dol⁹ malus notatur ad significandum ergo errorem malum: additum est deuius. Nam deuium in

Auius ai malum sonat. auium priuationem pre se fert: vnde auius est homo: qui sine via incedit: sicut auis inde dicta. Deuius autem qui contra viam ingreditur. sicut dedocens non qui nihil: sed q̄ contrarium aut obliuisci docet. Legendum autem est abducit. hoc est a vero bono ducit ad fal

Verba de loco sum. Vbi scies peritos dicendi s̄m Seruium potius vti verbis de loco q̄ ad locum significantibus etiam additis aduerbiis aut nominibus ad locum. vt quo abis. quo ruis. quo me fugis.

Fere Abducti sunt romam &c. Habes ante oculos propositam fere formam felicitatis. Non est legendum fore formam: sed fere. Et subdiuitur vt laurentius vallen. docet quedam vniuersalitas: vt sit fere omnem. Respuit autem particularitatem. Non enim dices fere aliquam. Que

Epicurus quidem sola considerans epicurus: ordo est. que sola iam quinq; dicta Epicurus considerans idest postq̄ considerauit ad voluptatem conducere: constituit voluptatem esse summum bo

Voluptas num. De qua re multa differit in vita eius Laertius ostendens eū sobria₃ vitam duxisse: et voluptatem non corporis potissimum sed animi probasse. Quod etiam patet ex verbis ipsius epicuri ad herodotum. Quorum pauca hec sunt. Reputandu₃ est concupiscentias partim esse naturales: partim inanes. atq; naturalium alias quidem necessarias: alias vero tantum esse naturales. Necessarie vero que sunt partim ad felicitatem: partim ad corpus tranquilitatem: partim ad vitam ipsam esse necessarias. Horum quippe sine errore speculatio est vt nouerimus quid eligendum quid ve fugiendum sit ad bonam corporis tuendam valitudinem corporisq; quietem. Hic enim finis bene beateq; viuendi. Huius enim gratia omnia aggerimus: vt neq; doleamus: neq; perturbemur. Vbi vero id penitus consecuti erimus: soluitur omnis tempestas animi cum non possit animal tendere quasi ad minus aliquid: et aliud querere quo animi corporisq; consummetur bonum. Tunc voluptate opus est: cum illam non ad esse dolemus non etiam voluptate indigemus. Quocirca voluptatem finem dicimus ad principium beate vite. Hanc enim primum bonum atq; ingenitum nouimus: atq; ab hac electione₃ omnē ac deuitationē icboam⁹ adq; hāc occurrim⁹ ꝑturbationē tanq̄ norma bonū discernētes. Quoniā vero primū istud et insitū bonum est: idcirco non omnem voluptatem eligim⁹ veru₃ sepe plerasq; trāsgredimur: quādo ex his maior molestia sequitur: doloresq; nōnullos voluptatibus prestare arbitramur: quando scilicet ex diutina toleratione doloru₃ maior nos voluptas sequitur. Omnis itaq; voluptas eo q̄ naturam propriam habet: bonum est: non tamen eligenda omnis. sicuti et dolor malum est: non tamen omnis repudiandus est dolor. Commensione itaq; et vtilium et inutilium discretione diligendi hec omnia iudicare conuenit. Vtimur enim bono per tempora quedam vt malo: ita rursus malo tanq̄ bono. Frugalitate₃ preterea magnum estimamus bonum: non vt semper vtamur modicis: s₃ nisi multa habeam⁹ vtamur paucis: hec ille inter multa alia. Diffiniuit autem vt. A. gelius docet. Voluptate₃ esse corporis ꝯstantē habitū. Quod vero mentis tranquillitatem ꝑcipuā voluptatem existimauit confitetur auctor noster dicens. iocunditatem animo videantur afferre. Hoc addam propter

imperitos: quando de auctore ipso et inuentore huius secte loquimur dicem⁹. Epicurus idem sentit. Quando vero de imitatoribus eius sic. Epicurij ita sentiunt. Cetera hui⁹ prose vt satis nota aut declarata pertranseo.

Metrum scdm tertij libri.

Uantas rerum flectat habenas. Hic incipit secundum metruz huius tertij qd dicitur pindaricum ab inuentore anapesticum a pede predominante: et est dimetrum: quod constat ex quattuor pedibus quoruz duo constituunt vnum metrum. In q metro phia: q supra dixerat qp vis nature operatur qp intētio hoīm sempertendit in bonum: ideo hic cōmendat vim nature ostendēs qp tanta est vis nature qp quantū cunqꝫ res adducatur assuefactione vel violentia ad aliquid qd inest sibi pter naturam tamen sibi ipsi derelicta semper redit ad illud quod inest sibi ꝫ naturam. et premittit suam intentionem. secundo manifestat propositu: ibi. Quāuis. Primo dicit mihi philosophie placet promouere. i. manifestare cantu arguto. i. sonoro lētis fidibus. i. chordis lente sonantib⁹ qtas habenas. i. naturales īclinationes potēs natura flectat i. regat quib⁹ legibus prouida natura seruet. i. cōseruet immensum orbem et quibus legibus natura stringat ligans singula irresoluto nexu. i. coniunctione indissolubili. ¶ No. qp triplex est natura. Natura naturās sicut est deus a quo dependet celū et tota natura. alia est natura naturans et naturata simul: sicut celum qd dicitur natura naturata qd dependet a deo: et dicitur natura naturans inqtum influit naturis istorum inferiorum. Alia est natura naturata tm̄ quam Beatus Augusti. sic diffinit. Natura est quedam vis et potentia diuinitus insita reb⁹ creatis: que vnicuiqꝫ rei suuz esse tribuit: que cum quisqꝫ malevtitur malus esse iudicatur. in proposito dictum philosophie potest intelligi de natura tertio modo dicta. licet quidā exponāt p natura primo modo sumpta. Item leges nature hic vocat determinationes vel proprietates naturales cuiuslibet rei a deo sibi constitutas. ¶ Quāuis peni pulcra. Hic phia manifestat ppositum per quattuor exempla. secundo generaliter concludit similiter esse in omnibus alijs: ibi. Repetunt. Prima in quattuor ptes ꝫm qttuor exempla q patebunt. Primū est de qdrupedib⁹ sicut de leonib⁹ q licz ex quadam assuefactione domanr: ita vt mitescant metuendo suū magistrum: tm̄ si multuz offendantur redit eoꝝ crudelitas naturalis: ita vt primo lacerant dentib⁹ magistrum suum. vn̄ dr in littera. Quāuis leones peni. i. libici gestent. i. portent pulchra vīcula. i. cathenas in collo: et captent. i. recipiāt escas datas: idest porrectas eis manibus sui magistri: et qpuis metuāt trucem: idest crudelem magistrum leones inqp soliti ferre: idest pati verbera magistri. sed si cruor tinxerit: idest madidauerit horrida ora: idest colla leonum per nimia verbera: tunc ani

Sanctus Thomas

Natura

¶ Metrum secundū libri tertij.

Uantas rerum flectat habenas
Natura potens: quibus immēsuz
Legibus orbem prouida seruet
Stringatqꝫ ligans irresoluto
Singula nexu: placet arguto
Fidibus lentis promere cantu. ∴
¶ Quamuis peni pulcra leones
Uincula gestent: manibusqꝫ datas
Captent escas metuantqꝫ trucem ∴
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora
Resides olim redeunt animi ∴
Fremituqꝫ graui meminere sui
Laxant nodis colla solutis
Primusqꝫ lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras ∴

Que canit altis garrula ramis
Ales: cauee clauditur antro
Huic licet illita pocula melle
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret:
Si tamen alto saliens tecto
Nemorum gratas viderit vmbras
Sparsas pedibus proterit escas
Siluasque tantum mesta requirit
Siluas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen
Hanc si curuans dextra remisit
Recto spectat vertice celum.
Cadit hesperias phebus in vndas
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus

mi leonum resides. i. quieti redeunt ad naturalem crudelitatem et leones meminere sui. i. sue nature graui fremitu. i. magno rugitu: ipsi laxant. i. soluunt colla solutis nodis. i. ruptis vinculis: et primus suus domitor. s. magister ille imbuit. i. recipit lacer. i. laceratus rabidas iras cruento dente. s. leonis. No. secundum Isidorum. ij. ethimol. peni sunt homines carthaginenses. Est autem carthago ciuitas libie: propter quod leones libie vocantur leones peni. et huiusmodi leones libie faciliter domantur. No. quantumcunque leones domantur et assuefactione ducantur a sua crudelitate si tamen afficiantur cruore vel sanguine redeunt ad naturalem crudelitatem. Que canit. Hic ponit secundum exemplum quod est de volatilibus: et est tale. Auicula capta que preter naturam domesticatur quantumcunque foueatur delitijs hominum: tamen habita oportunitate redit ad siluestreitatem. Unde dicit in littera. Ales garrula que canit altis ramis: si illa capta clauditur in antro cauee. i. domuncula sup. vt ibi maneat ad solatium hominum: licet ludens cura hominum ministret huic aui pocula illita. i. linita melle: que pro et largas dapes ministret dulci studio: si tamen illa auis saliens ex arcto tecto. i. exarta domumcula viderit gratas vmbras nemorum. ipsa proterit pedibus suis escas sparsas: et ipsa mesta quia ipsa fuit detenta requirit siluas et dulci voce susurrat. i. cantat in siluis. Nota natura non assuescit in contrarium. si enim lapis centies millesies proijciatur sursum: non assuescit ascendere sursum. licet enim aliqua consuetudine vel violentia natura possit ad tempus impediri: tamen semper inclinatur ad proprium opus. Validus quondam viribus acta. Hic ponit tertium exemplum de vegetabilibus: sicut de virga crescente: quod tale est. Licet virgula erecta per violentiam incuruetur: tamen relicta proprie nature ipsa sursum erigitur. Unde dicit in littera. Virga quondam acta: idest coacta validis viribus supple hominis incuruantis eam: ipsa flectit pronum cacumen: sed si dextra curuans remiserit hanc ipsa spectat: idest respicit celum vertice. quasi diceret. deposita violentia incuruantis virga redit ad naturalem rectitudinem. Nota quod licet natura rerum inanimatarum non facile assuescat in contrarium: tamen in hominibus rationalibus multum facit assuescendo vel consuescendo: quia licet aliquis sit male complexionatus: tamen per vsum et consuetudinem habilitatur et complexio mutatur. vnde Seneca. Consuetudo est altera natura. Cadit hesperias phebus in vndas. Hic philosophia probat intentum suum ponendo quartum exemplum in corporibus celestibus: et est tale. Sol motus ab oriente in occidentem cadit in mare spericum: sed naturali inclinatione redit ad orientem sub nostro hemisperio. vnde dicit in littera. Phebus: idest sol cadit in vndas hesperias: idest occidentales sed secreto tramite: idest secreta via: scilicet sub terris rursus: idest iterum vertit currum suum ad solitos ortus: idest partes orientales.

Liber tertius Prosa tertia.

¶ Nota ꝙ Boe. hic loquitur more poetaꝝ qui dicebant solē tempore vespertino descēdere in mare occidentale: vt ibi lauaretur a sordibus et puluere quo maculat⁹ fuit existens in nostro hemispherio: sed hoc non est verum: quia sic apparet ruditati hominum. ¶ Repetunt proprios queq; recursus. Hic philosophia concludit id est esse in omnibus alijs entibus. videlicet ꝙ omnia entia quocunq; modo per violentiam seu assuefactionem a sua abducantur natura: tamen sibi derelicta semper redeunt ad illud qd̄ inest eis per naturam. vnde dicit in littera.

¶ Repetunt proprios queq; recursus.
Redituq; suo singula gaudent
Nec manet vlli traditus ordo
Nisi ꝙ fini iunxerit ortum
Stabilemq; sui fecerit orbem.

Queq; idest quelibet entia repetunt proprios recursus idest naturales motus: et singula idest omnia entia gaudent suo reditu supple redeūdo ad illud supple quod conuenit eis ſm naturam. Nec vlli manet id est adest traditus ordo nisi ꝙ suo fini iunxerit ortum idest principium: et fecerit stabilem orbem idest circulationem sui cōiungendo finem principio. ¶ Nota ꝙ orbis in proposito est circulus vel linea circunducta rediens ad idem punctum a quo incepit equaliter distans a medio: facit autem homo stabilem sui orbem procedens a deo tanꝗ̄ a suo principio: transit per temporalia in quibus non sistit sed redit⁹ ad deum tanꝗ̄ ad suum finem per contemplationem mentis.

Quantas rerum. Carmen hoc pindaricum dici volunt. Est autem vnius generis: et dimetrum. i. quattuor pedum duas mensuras facientium: sed tanta est inter pedes differentia et mutatio vt sine lege compositum putes. Est enim primus pes nunc spondeus. Vt quantas rerum ꝛc. Nunc dactylus. Vt Legibus orbem. Nunc anapestus. vt fidibus lentis. Secundus similiter nunc spondeus. vt Quantas rerum. Nunc anapestus. vt natura poteris. Nunc dactylus. vt Soliti verbera. Similiter tertius nunc anapestus nunc dactylus. nunc spondeus. Nisi transpositum putes. vt Largasq; dapes dulci studio. pro studio dulci. qd̄ potius credo. Item quartus pes sepe spondeus aut trocheus est. sed et tribrachum et anapestum ibi inuenies. Ostenditur autem hoc carmine quomodo natura dominatur arti et opinioni preter naturam adhibitis. Fidibus lentis. hoc ad modestiam spectat. Laurentius vt contra priscianum vt chorda plectri dicatur hec fides non hec fidis: scribitur autem chorda c aspirato. ¶ Quamuis peni. Penus pena penum. deberet scribi per oe diptongon que interdum mutatur in. u. vt punicus ca. cum. qd̄ pro eodem accipitur: sicut a pena fit punio. dicuntur autem leones peni: vel potius punici: eo modo quo res solent denominari a loco in quo prestantiores sunt. Nam vt pli. docet libro. viij. capi. xvi. naturalis hystorie in aphrica generosiores nascuntur leones iubati nisi a pardo generati degenerent: vbi de natura et generositate leonum plurima dicit: aristotelem secutus. Docetq; hannonem eos primum domuisse qui fuit vnus inter penos clarissimus. Verbera potius sunt flagella et instrumenta verberandi ꝗ̄ ipse verberationes. Si cruor horrida tinxerit ora. Non intelliges de cruore ipsorum quem pli. atrum vbicunq; vulnerati sint effluere docet: sed de cruore prede quo gustato rapiuntur furore: et in domitorem suum primum si proximus est irruunt. Statius in achilleide Achillem incensum bellico furore visis armis sanguine compersis leōni comparat. verba eius sunt. At ferus eacides radiantem vt cominus orbē. Celatum pugnis seuis et forte rubentem Bellorum maculis: accliuem conspicit hastam: Infremuit: torsitq; gen⁹: et fronte relicta Surrexere come: Nusꝗ̄ mandata parentis: Nusꝗ̄ occultus amor: totoq; in pectore troia est. Vt leo materno cum raptus ab vbere mores Accepit: pectiq; iubas: hominemq; vereri. Edidicit: nullasq; ruit nisi iussus in iras. Si semel aduerso radiaut lumine ferrum. It iurata fides: domitorq; inimic⁹: in illum Prima fames: timidoq; pudet seruire magistro: hec ibi. Euenit autem tempore domitiani ꝙ leo domitorem suum in spectaculo dilaniauit. Non ergo dicas ora idest cola sed reuera ora manducando sanguinolentas carnes aut bibendo sanguinem nature leonum sepe salubrem. Primusq; lacer et cetera. ordo est. Et domitor lacer idest laceratus dente leonis cruento: eo ꝙ cruorem gustauit.

Ascensius

Fides

Penus
Punicus
Pena
Punio
Leo

Verbera

Imbuo imbuit idest inchoat in se rabidas iras leonis. Est autem imbuere rei primam tincturam dare: et ideo transfertur vt sit quasi inchoare. sed fere adhibita tinctura quadam vel sanguinis vel alterius liquoris. Nisi forte ad animum transferatur: quo pacto artibus et scientijs imbutum dicimus qui eas imbibit: cum velut tabulam rasam in qua nihil scriptum esset adhuc animum haberet. Pronum cacumen idest summitatem in terram inclinatam. Cadit hesperias idest occidentales. ab hespero stella vespertina que illic apparet. Loquitur autem scdm opinionem vulgi: sicut Virg. in primo aenei. Quid tantum oceano properent se tingere soles hiberni ꝛc.

¶ Prosa tertia libri tertij.

S. thomas

Os quoq o terrena animalia. Ista est tertia prosa huius tertij in qua et in alijs sequentibus ostendit q vera felicitas non consistit in illis q̄ quidam putauerunt esse summa bona: sed tamen est felicitas in ipsis. Et primo philosophia ea q̄ dicta sunt in metro adaptat specialiter ad homines: et cum hoc ꝓponit intentum suum. Secundo probat suum intentum: ibi. Primum igitur. Dicit primo. dictum est q omnia repetunt suum finē: vos quoq o terrena animalia id est vos homines qui estis dediti terrenis somniatis idest imperfecte cognoscitis vestrum principium. licet tenui imagine idest exili similitudine: et prospicitis illum verum finem beatitudinis: licet cognitione minime perspicaci: tamen qualicunq cognitione eoq

¶ Prosa tertia libri tertij.

Os quoq o terrena aīalia: tenui licet imagine: vestrū tamē pricipiū sōniatis. Verūq illū beatitudinis finē licet minime perspicaci: qualicūq tamē cognitione ꝓspicitis: eoq vos ꝛ ad verū bonum naturalis ducit intentio: ꝛ ab eodē multiplex error abducit. Considera nāq an per ea quib⁹ se homines adepturos beatitudinē putāt: ad destinatum finē valeant peruenire? Si enim vel pecunia vl' honores ceteraq tale quid afferant: cui nihil bonorū abesse videat: nos quoq fateamur fieri aliquos horū adeptiōe felices Quod si neq id valēt efficere quod promittūt bonisq pluribus carēt: nonne liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur?

id est ideo naturalis intentio ducit vos ad verum bonum et multiplex error ab eodem vos abducit. Et tunc proponit intentum suum dicens. Considera namq o Boe. an homines valeant peruenire ad destinatum finem idest ad beatitudinē per ea quibus putant se adepturos beatitudinem. si enim pecunia vel honores et cetera afferunt quid id est aliquid tale cui nihil bonorum videatur abesse: nos fateamur aliquos fieri felices adeptione horum bonorum: s; si non valeant efficere id est facere quod promittunt et carent pluribus bonis: nonne liqdo idest manifeste falsa species beatitudinis in eis deprehenditur. q. d. sic. ¶ Nota principiū omnium rerum quod est deus est vera beatitudo vt postea patebit. Tale principium quasi somniando cognoscitur et difficulter ad ipsum deuenitur. non enim perfecte in presenti statu ipsum cognoscimus: quia intellectus noster habet se ad ipsum sicut oculus noctue ad lumen solis. et secundo metha. Etiam ad talem beatititudinem cum difficultate peruenitur. vnde alanus i āticlaudiano de plāctu nature ꝛ sciētia dic. Difficilisq accessus ad hanc facilisq recessus. Accessus paucis: casus patet omnibus: in quam Vix aliquis transire valet: valet omnis ab illa Declinare via: que paucis peruia multis Clauditur: arta nimis intranti larga ruine. ¶ Primum igitur teipsum. Hic philosophia probat intentum suum: q ista bona non efficiat quod promittunt et per consequens in eis est falsa beatitudo. et primo ostendit hoc de diuitijs. post idem de alijs bonis. Primo ergo probat q diuitie non conferunt sufficientiam quā

videntur promittere: et propter quam appetuntur. Secundo probat ꝙ diuitie conferunt indigentiam. Tertio probat ꝙ indigentiam non auferunt. secunda ibi. Atqui inꝙ tam libero. tertia ibi Quis autem modus. Primo intendit talem rationem. In illis non consistit vera felicitas que non reddunt hominem sibi sufficientem: sed diuitie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. Maior est nota: quia felicitas est bonum sufficientissimum nullius egens. Minorem declarat in

¶ Primum igitur teipsum qui pauloante diuitijs affluebas interrogo: inter illas abūdātissimas opes nūꝙ ne aīm tuū cōcepta ex qualibet iniuria cōfudit anxietas? Boe. Atqui inꝙ tam libero me fuisse aio: quin aliquid semper angeret reminisci nequeo? P. Nōne qꝛ aberat qđ abesse nō velles: vel aderat qđ adesse noluisses? B. Ita est inꝙ. P. Illius igitur presentiā huius absentiā desiderabas. B. Confiteor inꝙ. P. Eget vero inquit eo quod quisqꝫ desiderat? Boe. Eget inꝙ. Philo. Qui vero eget aliquo non est vsquequaqꝫ sibi ipse sufficiens. Boe. Minime inꝙ. P. Tu itaqꝫ hanc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Boe. Quid ni inꝙ. P. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemqꝫ sibi facere nequeunt. et hoc erat quod promittere videbantur. ¶ Atqui hoc quoqꝫ maxime considerandum puto:

littera. et procedit philosophia more dyadascolico id est interrogando et respondendo. et dicit sic. Primum igitur teipsum Boeti. interrogo: qui pauloante diuitijs affluebas: idest abundabas. nūꝙ ne anxietas id est tristicia concepta ex qualibet iniuria confudit animum tuum inter opes abundātissimas. et respondit Boe. Atqꝫ pro certe ego nequeo reminisci me fuisse tam libero animo quin semper angeret id est offenderet aliquid. dicit philosophia. Nonne tibi aliquid aberat quod abesse non velles: vel tibi aliquid aderat quod adesse noluisses? Respōdet Boe. Ita est inꝙ. Tunc philosophia concludit dicens. Ideo illi⁹ quod aberat presentiam desiderabas: huius autē quod aderat desiderabas absentiam. Dicit Boetius. Confiteor inꝙ. Et philosophia inquit. Eget vero id est caret eo qđ quisqꝫ desiderat. dicit Bo. Eget. et philosophia. Qui vero eget aliquo non est vsquequaqꝫ sibi sufficiēs. dicit Boetius: minime supple est sufficiens. Et philosophia. tu itaqꝫ hanc insufficientiam sustinebas plenus opibus? Respondet boetius. inquam id ē dico. Quid ni id est cur non sustinerem insufficientiam etiam plenus opibus? Concludit ergo philosophia ex concessis dicens. Igitur opes nequeunt facere nihilo indigentem et sibi sufficientem: et hoc erat quod promittere videbantur. ¶ Nota ꝙ omnis appetitus est ratione carentie. Unde illud quod quis habet proprie non desiderat: sed magis amat. Unde Augustinus nono libro de ciuitate dicit. Item appetitus quo quis inhiat rei cognoscende fit amor rei cognite. ideo dicit philosophia. Eget vero quod quisqꝫ desiderat. ¶ Nota philosophia dicit. Qui eget non est sibi sufficiens. Contra hoc diceret aliquis. sapiens eget quia indiget bonis exterioribus sine quibus viuere non potest: et tamen sapiens est sibi sufficiens. per Senecam. ix. epistola qui dicit. Sapiens seipso contentus est. Ad hoc dicendum ꝙ sapiens indiget quibusdam ad viuendum: sed ad beate viuendum seipso contentus est. vnde dicit Sene. nona epistola. Sapiens seipso contentus est ad beate viuendum: sed non ad viuendum. ad viuendum enim multis rebus illi opus est: sed ad beate viuendum tantum contentus est animo sano erecto ꝛ despiciente fortunam. ¶ At qui hoc quoqꝫ maxime. Hic probat philosophia ꝙ diuitie conferunt indigentiam et per consequens non consistit in eis felicitas: cum felicitas sit bonum sine omni indigentia. probat autem in littera ꝙ pecunia confert indigentiam per hoc: quia

ꝙ nihil habeat suapte natura pecunia: vt his quibus possidetur inuitis nequeat auferri. Boe. Fateor inq̄. Phi. Quid ni inquit fateare cum eam quotidie valentior aliquis eripiat inuito? Unde enī forenses querimonie nisi ꝙ vel vi vel fraude a nolentibus pecunie repetū tur erepte? Boeti. Ita est inq̄. P. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suā pecuniā quisq̄ tueat̄? B. Quis id inq̄ neget. P. Atqui non egeret eo nisi possideret pecuniam quam possit amittere. Boeti. Dubitari inq̄ nequit. P. In contrarium igitur elapsa res est. Nam que sufficientes sibi facere putabantur opes: alieno potius p̄sidio faciunt indigētes ¶ Quis autē modus est quo pellatur diuitijs indigentia? Num enī diuites esurire nequeūt? Num sitire nō possunt? Num frig⁹ hybernū pecuniosorum mēbra nō sentiūt? Sed adest īquies opulentis quo famē satiēt: quo sitim frigusq̄ depellāt. Sed hoc modo cōsolari quidez diuitijs indigētia potest: sed auferri penitus nō potest. Nā si hec hyās semper atq̄ aliquid po

pecunia facit vt homo indigeat alieno presidio quo pecuniam suam tueatur: ne per violentiam auferatur. vnde subdit in littera. Atqui pro certe ego puto hoc maxime considerandum ꝙ pecunia nihil habeat suapte natura id est in sua natura vt nequeat auferri his innitis id est nolentibus a quibus possidetur. dicit Boeti. Fateor inq̄. Et philolosophia. quid ni fateare. quasi dicat: oportet vt fatearis: cum quotidie aliquis valentior: id est fortior eripiat eam inuito idest nolenti. vnde enim sunt querimonie forenses id est iudiciales: nisi ꝙ pecunie erepte vi vel fraude repetuntur in iudicio. Respondet Boetius. ita est inq̄ et philosophia. Egebit igitur quisq̄ presidio id est auxilio extrinsecus petito: quo tueatur suam pecuniam quam posset amittere. respondet Boetius. dubitari nequit. Tunc philosophia concludit ex dictis dicens. Igitur res est elapsa id est mutata in contrarium. nam opes que putabantur sibi facere sufficientes: faciunt potius indigentes alieno presidio. ¶ Nota ꝙ illud quod per violentiā acquiritur potest p violentiam auferri: sed pecunia per violentiam acquiritur: quia dicit Aristoteles primo ethicoruz ꝙ omnis pecuniosus est violentus: ergo violenter aufertur pecunia: propter quam violentiam fiunt querimonie forenses. ¶ Ubi sciendū ꝙ forum est locus rerum venalium: sed forus est locus exercendarum litium coram iudice. inde forensis idem est qđ iudicialis.

Forum

¶ Quis autez modus est. Hic philosophia probat ꝙ diuitie nō auferunt indigentiam: et sic per consequens non consistit in eis felicitas. et dicit quis est modus quo indigentia pellatur diuitijs. Nunquid diuites nequeunt esurire? q̄si dicat sic. nunquid non possunt sitire? quasi dicat immo. Nunquid membra pecuniosorum non sentiunt frigus hybernum id est hyemale? quasi dicat sic. Sed tu inquies id est dices. opulentis id est diuitibus adest aliquid quo famē satiēt et frigus repellant. Respondet philosophia. hoc modo indigentia potest consolari diuitijs: sed penitus auferri non potest. Nam si hec scilicet indigentia semper hyans id est desiderās et poscēs aliq̄d explet̄ opib⁹ necesse est tamē vt maneat īdigētia que possꝫ expleri: q̄ quātūcūq̄ sit̄ diuitijs vel fames mitiget̄: adhuc diues p⁹ sitiet ⁊ esuriet. ⁊ qđ nature nimiū est auaricie nihil satꝫ est. quare si opes nō possunt submouē. i. repellē īdigētiā sꝫ faciunt indigen-

tiam: quid est. i. quomodo esse potest ꝙ credatis eas prestare. i. dare sufficientiam. q. d. nullo modo debet credi. ¶ Nota ꝙ omnis indigentia: vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest: eo ꝙ natura paucis minimisq; ꝯtenta est. vnde ꝓpter naturam non oportet multũ q̃rere diuitias: nec per diuitias indigentia nature amoueri potest sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigentia vera auaricie est que nullo modo expleri potest ⁊ ita diuitie eã amouere nõ possunt: ideo plus augẽt: quia dicitur auarus non implebitur pecunia. ¶ No. ꝙ diuitie non solum non inducũt sufficientiam sed nec inducunt sapientiam. cuz dicat Seneca. Quid prosunt stulto multe diuitie duz per eas non possit fieri sapiens.

scens opibus expletur: maneat necesse est que possit expleri. Taceo ꝙ nature minimum: auaricie nihil satis ē. Quare si opes nec submouere indigentiaz possunt ⁊ ipse suã faciunt: quid est ꝙ eas sufficientiam prestare credatis?

¶ Metrũ tertiuz libri tertij.

Quamuis fluẽte diues auri gurgite
Non expleturas cogat auar⁹ opes

Os quoq; ⁊c. Pauca b lucis egent. Vocat aũt terrena aĩalia eo ꝙ rebus terrenis adhereant in illis finem constituentes. Efficere est plus ꝙ facere. facere eniz sepe contingit sine effectu. i. completione operis quod fieri cepit. Eget vero. Ordo est. vero pro sed quisquis eget: idest opus habet et indiget eo qđ desiderat. Non autem expones eget: idest caret: quia multis caremus quibus non egemus: vt vir plebeius caret censu equestri: ⁊ tñ non eget. Egemus enim quibus nobis opus est: ⁊ q̃ quodãmodo necesse est nos habere ad conditionem vite nostre saluandam. Caremus omnibus que non habemus: habere tamen velimus proprie. Nam vacamus malis vt pena ⁊ culpa. Desideramus autem quod abest et adesse velimus: vel qđ non reperimus vbi sperabam⁹: cum iam desierit esse: vt mille viros in prelio desideratos: intelligimus interemptos ⁊ ob id cum quererentur a suis non inuentos. Forum a phoro greco verbo qđ significat fero ⁊ porto deductum volunt: significatq; locum quo tam res venales ꝙ lites feruntur. Et ꝓvtroq; apud latinos neutri est generis. vnde dictum est forum iudiciale non iudicialis forus. Recentiores tamen: idest canoniste: ad differentiam pro foro iudiciali masculine proferunt forus: vt patet cap. forus. Legitur autem apud latinos fori fororum pro tabulatis nauium in quibus sedent remiges. vt quarto Eneidos. Implessemq; foros. Consolari quidem diuitijs indigentia potest: auferri penitus non potest. Male legunt qui dicunt sed auferri penitus non potest. Quia vt docet Valla: quotiens he coniunctiones: sed: autem: vero: ponuntur verbum non est repetendum: quod legitime reperitur illis ablatis vt indigentia pecunijs leuari quidem potest: auferri autem non. vel sic: leuari potest: auferri non potest. Non tamen castigassem nisi sic quoq; scriptum repperissem. Non eñ semper que laurentius precipit etiam periti obseruant. Male etiam quidam legunt. Taceoq; nature nimium. Legendum eñ est minimum. Et est ordo. taceo ꝙ minimum est satis nature: et nihil est satis auaricie. quapropter satiari nond potest. dicit enim Seneca. Tam deest auaro quod habet ꝙ qđ non habet: quia nescit eo quod habet frui. Et Juuenalis. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Ascensius

Egeo
Careo
Vaco

Desidero

Forum
Forus
Fori

Sz aũt ⁊c.

¶ Metrum tertium tertij libri

Quamuis fluente diues auri gurgite. Istud est tertiũ metrũ hui⁹ tertij qđ dr̃ archiloicũ ab inuentore: iambicũ a pede ꝑdñante cui ꝯiungit̃ metrũ elegiacũ. in quo metro phĩa inuehit̃ ꝯtra auaros quos in presenti vita sollicitudo diuitiarum affligit ⁊ in morte derelinquit. ⁊ dicit. ꝙuis diues auarus fluẽte. i. inundãte auri gurgite. i. multitudĩe cogat. i. ꝯgregat opes nõ expleturas suã cupiditatẽ: ⁊ ꝙuis diues oneri. i. ꝑmat colla sua baccis. i. gẽmis ꝑciosis rubri littor(is)

Sanctus Thomas

idest rubri maris: quia gēme colliguntur in littore rubri maris. et quāuis scindat. i. diuidat arando rura opima. i. agros fecūdos centeno boue. i. cū centū bobus: adhuc cura mordax. i. sollicitudo non deserit ipm superstitē. i. viuentē: et pro et leues opes que leuiter transeunt non comitant ipsum defunctum. i. mortuum. ¶ Nota circa litteram quod gurges sm Huguitionem et Isido. in libro ethimolo. est locus altus. i. profundus in flumine: et in proposito significat abūdantem affluentiam auri. Item sm Huguitōez bacca per duplex c inuenitur positum pro fructu oliue vel lauri: vel pro quolibet fructu. aliquando ante inuenitur pro gemma preciosa: et sic sumitur hic. Item diues auarus duplici malo premitur. in presenti vita sp sollicitatur: et post mortem nihil eum de diuitijs comitatur: de quo diuite loquitur Alanus in libro de planctu nature dicens. Ut loculis varia nūmorum fercula donet. Imponit proprio diues ieiunia ventri. Item ioculatur ocellis diues in argēto: sed venter philosophari cogitur.

Gurges

Bacca

Oneretque baccis colla rubri littoris
Ruraque centeno scindat opima boue
Nec cura mordax deserit superstitem
Defunctumque leues non comitantur opes.

Ascensius

Quamuis fluente etc. Cantus hic est dicolos distrophos. prior versus est archilochius trimeter iambicus: senis pedibus constans inter quos predasitur iambus. Posterior est elegiacus pentameter: de quo in primo carmine libri primi dictum est. Sensa verborum aperta sunt: verba ipsa non obscura. Attende tamen Gurgitem proprie dici fluctum precipitem omnia ingurgitantem et secum rapientem. Potest autem loqui generaliter de quocunque gurgite. sunt enim varij fluuij auriferi: et habentes arenas auro insignes. vel loquitur specialiter de tago et pactolo fluuijs auriferis: de quorum priore sic inquit Iuuenalis. tanti tibi non sit opaci. Omis arena tagi: quodque in mare voluitur aurum. Ut somno careas. De pactolo vide ouidium in. xi. metamorphos. Oneretque baccis. Bacca c duplici et sine aspiratione scriptum: significare potest omnem fructum minorem arborum et fruticum proprie tamen Oliue Lauri Myrti Lentisci Fabe Syriace: et eiusmodi arborum: quarum fructus rariores veniunt et dispersius: vt inquit Ualla. Nam qui densius nascuntur acini potius vocandi sunt: vt grana vue: hedere: sambuci: ebuli: malipunici etc. Sed nonnunquam confunduntur. Quia bacca generaliter accipitur vt auctor est Seruius ad illud tertij Eneidos. Uictum infelicem baccas lapidosaque corna dant rami. Unde alibi pro acinis ebuli dicit Uirgilius. Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem. Et quia vniones baccarum rotunditatem et figuram habent: etiam bacce dicuntur. vnde est primo Eneidos. Colloque monile baccatum: idest (inquit Seruius) ornatum margaritis. Dicitur autem hoc margaritum: et hec margarita et hec margaris. Sunt qui separant gemmas et margaritas. Cicero. Nullam gemmam aut margaritam. Et gemmas dicunt diuersi coloris: margaritas vero albas: vel gemmas integras: margaritas pertusas. Hec Seruius. Quare autem vniones vocentur docet Plinius: quoniam enim singule reperiuntur huiusmodi gemme: ab vnitate vniones vocantur. Unde Solinus. Lapis iste in aquis mollis est: humo duratur exemptus: nunquam duo simul reperiuntur. vnde vnionibus nomen datur. Nascuntur autem: vt docet Plinius Bacce in mari indico: sed precipue laudantur circa arabiam persico sinu maris rubri etc. Inde hic dicit rubri littoris. Baccha autem aspiratum sacerdos est bacchi: sicut phebas phebi. Rura opima: idest pinguia arua et fecunda. dicitur autem rus: quia rursum colendum est. Uirgilius in georgicis. Redit agricolis labor actus in orbē: Atque in se sua per vestigia voluitur annus. Opimum autem fecundum et pingue dicitur: et per translationem opulentum et pomposum. Unde opima spolia sunt que principi militie detracta Ioui olim dicabantur. Nec cura mordax. Assidue mordens. dicitur cura: eo quod cor vrat. Est ergo misera diuitiarum possessio: que neque hic sine anxietate possidentur neque sine labore pariuntur: neque sine dolore derelinquuntur: cum tamen derelinqui debeant: quia non comitantur defunctum nisi forte per elemosynas premiserit eas.

Gurges

Bacca

Acinus

Margarita

Gemma

Uniones

Baccha

Rura

Opima

Cura

Liber tertius Prosa quarta.

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates. Ista est quarta prosa huius tertij in qua probat philosophia ꝙ dignitates temporales non conferunt honorem et reuerentiam quaꝫ promittere videntur: et per consequens non est in eis vera beatitudo. et primo proponit ꝙ dignitates faciunt honorabilem. secundo improbat illud: ibi. Num vis. Primo dicit. Sed dignitates reddunt hominem honorabilem et reuerenduꝫ prouenerint. S. thomas

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates honorabilem reuerendumqꝫ cui prouenerint reddūt ¶ Num est vis ea magistratib⁹ vt vtentium mentibus virtutes inserant: vitia depellant? Atqui non fugare sed illustrare poti⁹ nequitiam solent. Quo fit vt indignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam tamen appellat. Uides ne quantum dedecus malis adijciant dignitates? Atqui minus eoruꝫ patebit indignitas: si nullis honoribus inclarescant. Tu quoqꝫ num tandē tot periculis adduci potuisti: vt cum decorato magistratum gereres: cum in eo mentem nequissimi scurre delatorisqꝫ respiceres? Num enim possumus ob honores reuerentia dignos iudi

¶ Nota honor est exhibitio reuerentie alicui in testimonium virtutis: sicut accipitur ex quarto ethicoruꝫ vel aliter. Honor est opinionis benefactiue signum vt dicit Aristot. in libro rhetori. Quando enī opinamur nobis posse bene fieri ab aliquo ipsum honoramus. Sꝫ reuerentia est decens ac matura grauitas ſm Tul. ¶ Num est vis ea magistratibus. ¶ Hic philosophia improbat propositum quadruplici via scilicet ꝙ dignitates non conferunt honorem et reuerentiam. Primo: qnia malis sepe eueniunt. secundo quia per dignitates vicia improborum innotescunt. tertio quia opinione hominum vilescunt. quarto quia temporum mutatione splendere desinunt. secunda ibi. In quo. tertia ibi. Atqꝫ vt cognoscas. quarta ibi Sed hoc apud. Primo di. Nuꝫ ꝑ nunquid ea vis id est talis virtus est magistratibus id est dignitatibus vt inserant virtutes mentibus vtentium eis et depellant vicia. q. d. non. vnde subdit. At qui pro certe dignitates non solent fugare nequitiam: sed potius illustrare id est manifestare quo fit id est propter quod fit: vt nos indigemur eas sepissime contigisse hominibus nequissimis. Unde Catulus qui erat vir sapiens et virtuosus Nonium qui erat homo viciosus appellat strumam: licet viderit ipsum sedentem in curuli: id est in sede dignitatis iudiciaria. Uides ne igitur quantum dedecus dignitates adijciant malis hominib⁹ et manifestant eos esse contemptibiles a bonis. Atqui pro certe indignitas: id est malicia eorum minus patebit si nullis honoribus inclarescant id est splendeant. O Boe. nunquid tu potuisti tot periculis adduci id est affligi: vt cum decorato id est tali viro magistratum gereres: cum in eo respiceres mentem nequissimi scurre et delatoris. q. d. non. Nunquid possumus iudicare dignos reuerentia ob honores id est propter dignitates quos iudicamus indignos: ipsis honoribus id est dignitatibus. q. d. non. et si quem videres preditum sapientia: licet non haberet dignitatem: nunquid posses eum non putare dignum reuerentia vel sapientia qua preditus esset. q. d. non posses eum iudicare indignum sapientia et virtute sua. quia propria dignitas inest virtuti: quā virtus transfundit in eos quibus fuerit adiuncta: et quia populares honores hoc facere nequeūt: liquet. i. manifestum est eos propriam pulchritudinē dignitatis non habere. ¶ Nota ex littera potest formari talis ratio. Illud quod adueniens alicui non confert honorem: illud non facit vere honorabilem: sed dignitates non conferunt

Honor

Reuerētia

care: quos ipsis honorib⁹ iudicam⁹ īdignos? Atsi quem sapiētia preditū videres: num posses eum vel reuerētia vel ea qua preditus est sapientia nō dignum putare? Boe. Minime. Phi. Inest enim dignitas propria virtuti quā protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit: quod quia populares facere nequeunt honores: liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. ¶ In quo illud est aduertendū magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisq̄ contemnitur: cū reuerendos facere nequeat quos plurib⁹ ostētat dēspectiores poti⁹ improbos dignitas facit: verum nō impune. Reddunt nāq̄ improbi parē dignitatibus vicem: quas sua contagione cōmaculant. ¶ Atqui vt agnoscas veram illam reuerentiam per has vmbratiles dignitates non posse contingere sic collige. Si quis multiplici consolatu functus in barbaras nationes

honorem cui adueniunt nec tollunt si non adueniunt: ergo ꝛc. Minor probatur: quia honor sequitur virtutem: ex quarto ethicorum. vnde viciosum nullo honore dignum reputamus in quacumq̄ dignitate fuerit. sed solum virtuosum etiam si non sit in dignitate. cum igitur dignitates temporales non conferant virtutes nec tollant vitia: manifestum est ꝙ honorabilem non faciunt. ¶ Nota Catulus erat vir sapiens et virtuosus: qui Nonium sedentem in curuli ex animi indignatione vocabat strumam: eo ꝙ viro tam malicioso collata fuit dignitas. Est autem struma congeries humorum in collo. sub hac autem similitudine ipsum appellat strumam: quia in pectore habuit congeriem viciorum. ¶ Nota ꝙ rex theodoricus voluit quendam nomine decoratum violenter tendere in magistratum vt vna cum Boe. rempublicam regeret: cuius nequiciam Bo. detestatus recusauit sibi associari: propter ꝙ Boeti. multis iniurijs afflictus fuit a rege theodorico. ¶ No. ꝙ scurra ƀm Huguitionem idem est qđ leccator vel vaniloquus. proprie autem dicit̃ qui sequitur curiam gratia cibi.

Scurra

¶ Nota ꝙ virtus facit hominem reuerendum et nobilem non dignitas: quia di. Sen. xliiij. epistola. Virtus non accepit Platonē nobilē et reuerendū sed fecit. q̇s enī est generosus virtuosus et dignus nisi qui ad virtutē est bene dispositus. Non facit hominē nobilē atriū plenū famosis imaginibus et numinis: sed animus et virtus supra fortunā surgēs. ¶ In q̊ illud est aduertendū magis. Hic phia probat secunda via ꝙ dignitates non faciūt hominē nobilē ꝛ honorabilē: q: vicia improborū manifestāt di. in quo. s. ꝙ dignitas aduenit mag̃: illud est magis aduertendū. ꝙ si aliquis eo est abiectior. i. vilior quo. i. quantomagis contēnitur a pluribus: cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos: sed ipsos facit despectiores quos pluribus ostentat. verum pro sed: hoc non est impune. i. dignitas non facit hec impunita: quia improbi parē vicē reddunt dignitatib⁹ quas ipsi cōmaculant sua contagione. q. d. sicut dignitas maculat īprobos: q: eoꝝ maliciā manifestat. sic ecōtra īprobi maculāt dignitates. ¶ No. ꝑ dignitates vitia īproboꝝ īnotescūt: q: pricipat⁹ viꝝ ostēdit. cū igit̃ faciat hoīē ꝯtēptibilē tp̄alis dignitas adueniēs īprobis fac̃ eos despectiores. vñ Iuue. poeta. Oīe aī viciū tāto ꝯspecti⁹ in se crimē h₃: q̄to q̇ peccat maior hētur. ꝛ Se. loco ignominie apđ īdignū ē dignitas. ¶ Atq̇ vt agſcas. Hic phia ꝓbat tertia via ꝙ dignitates nō faciūt reuerēdū: q: opinione hoīꝫ vilescūt. q̇ eñ dignitatib⁹ fūgūtur q̄uis a suis honorent̃: tñ apđ extraneos hoīes nō curant̃: vt ab ill' q̇ sūt alteri⁹ diocesis. vñ di. Atq̇ ꝓ certe tu agſcas verā reuerētiā q̇ ē htitudo nō posse ꝯtigē alicui hoī ꝑ has dignitates vmbratiles. i. trāsitorias admodū vmbre sic collige. si q̇s hō fūct⁹. i. vsus multiplici consulatu. i. dignitate deuenerit forte ī barbas natiōes idest extraneas gētes facit ne honor consulatus ipsum venerandū barbarꝫ. q. d. nō. Atq̇ ꝓ certe si h. s. facē reuerēdū

Uirtus

barbaris est naturale munus dignitatibus nullomodo cessarent ab officio isto: quoquo.i.quocunq₃ loco gentiū: sicut ignis vbiq₃ terrarū nunq̄ desistit calere.i.cremare. Sed quoniam.i. reuerendum facere eis annectit fallax opinio hoīum ⁊ non ꝓpria vis: illico.i. statim vanescūt cum ad eos venerint qui non estimant eas esse dignitates: sicut sunt nationes barbarice.i.extranee. ¶ Nota ꝙ res non destituitur a sua ꝓpria operatione. cum enim operatio sit finis habentis operationem: secundo celi ⁊ mundi: res destituta a sua operatione destrueretur a suo fine et sic esset frustra.

Opatio naturalis

fort[illegible] deuenerit: venerandū ne barbaris honor facit? Atqui si hoc naturale mun⁹ dignitatibus foret: ab officio suo quoquo gētiū nullo modo cessarent. Sicut ignis vbiq₃ terrarū nūq̄ tamē calere desistit. Sed qm̄ id eis nō ꝓpria vis: s₃ hominū fallax ānectit opinio: vanescūt illico cum ad eos venerint: qui dignitates eas esse non estimāt. ¶ Sed hoc apud externas natiōes. Inter eos vero apud quos orte sunt nō ꝑpetuo perdurāt. Atq̄ prefectura magna oli₃ ptās: nūc inane nomē: ⁊ senatorij cēsus grauis sarcina: Si quis quondā populi curasset annonā magnus habebat̄: nunc ea prefectura quid abiecti⁹? Ut eñ pauloante dixim⁹ qđ nihil habet proprij decoris opinione vtentiū: nūc splēdorem accipit nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates: si vltro īproborum cōtagione sordescūt: si mutatione temporum splendere desinūt: si gentium estimatione vilescunt: quid est quod in se expetēde pulchritudinis habeant: nedum alijs prestent?

Si ergo facere reuerendum esset naturalis operatio dignitatum: vbiq₃ gentium facerent hominem reuerendu₃. sed videmus ꝙ dignitates que faciūt aliquem reuerendum apud suos: apud extraneos non faciūt ipsu₃ reuerendum. ¶ Sed hoc apud exteras rationes. Hic philosophia ꝓbat q̄rta via q̄ sumitur ex hoc ꝙ dignitates temporū mutatōe sordescunt. quod enim olim magna fuit dignitas: moderno tempore pro nihilo reputatur. vnde dicit. Sed hoc quod dixi verū est apud exteras nationes.i.extraneas. s₃ īter eos apud quos dignitates orte sunt non perpetuo durant. Atqui pro certe nam prefectura oli₃ erat magna potestas apud romanos: sed nunc est inane nomen: et census: idest preciositas senatorū nunc est grauis sarcina: que olim erat magna dignitas. ⁊ si q̄s quōdam curasset annonam populi q̄ dicebatur prefectus annone: ille magnus habebatur: nunc ea prefectura quid ē abiectius? quasi dicat nihil: vt enim pauloante diximus. nihil enim habet proprij decoris quod opinione vtentiū nūc accipit splendorem: nūc amittit. Et tunc epilogat dicens. Igitur si dignitates nequeunt facere reuerendos vt p₃ex prima via. si sordescūt contagione.i. vitio improborū: vt p₃ ex secūda via. si vilescunt estimatione gentium: vt patet in tertia via. si desinunt splendere mutatione temporum vt docet q̄rta via. q̄d est ꝙ hēant in se expetēde.i. desiderāde pulchritudīs: nedū alijs ꝓstent. q. diceret nihil hñt ī se pulchritudīs: ⁊ iō nec eā alijs ꝓstare pñt. ¶ No. ꝙ ꝓfectura quōdā erat magna dignitas apđ romanos. ⁊ dr̄ ille ꝓfect⁹ q̄ ceteris magistratib⁹ prefuit: ⁊ oēs dignitates in ciuitate romana āncellebat. S₃ postq̄ Juli⁹ cesar imperiū inuaserat: talis dignitas ad imꝑatorem transferebat̄ ⁊ diminuebatur ei⁹ potestas: ita ꝙ nomen illi⁹ dignitatis mansit sine re. Itē senatoria dignitas magna fuit apud romanos: q: officium senatorum prius fuit honestum: se₃ vtiliter ꝯsulere reipublice: s₃ postea compulsi fuerunt senatores ad seruiendum voluntati ꝓncipis in damnum reipublice.

Ascensius Sed dignitates &c. In hac parte ostendit magistratuum honores non conferre veram felicitatem: nec honorem proprium esse dignitatibus. Textus est clarus. Primũ obijcit sibi phia. deinde respõdet. Ac si dicat. Sed diceres forte quod dignitates &c. Num ẽ ea vis magistratibus: idest nunquid magistratus habent eam vim: q.d. non. Nam

Illustro hec particula nõ negatiuã responsionẽ petit. Illustrare nequitiam solent. vnde iuuenal. Omne animi vitium tanto conspecti⁹ in se crimen h3 quanto qui peccat maior habetur. Eandem

Illustris

Nobilis rem horati⁹ prosequitur li.i. sermonum sermone.vi. vbi ostendit magnã inuidiam incurrere q̃ infimo loco nati ad magnos deueniũt honores: solicitareq3 oĩm aĩos ad inquirendũ q̃ sint et q̃

Insignis patre nati. Illustro est illustrẽ facio. Est aũt hõ illustris cui vita aut vehemẽter mala aut egregia bona lustrũ & claritatẽ facit. Sicut nobilis a multis not⁹ & quẽ facile est noscere tã propter vitia q̃ propter virtutẽ: vt nobilis meretrix nobilis miles. Silr insignis aliquo facto pcipuo insignit⁹: & quasi signũ quo noscat hñs vt insignis latro. Insignis orator. Strumã p emphasim dixit. Non eñ satis fuit appellasse strumosuz: s3 vocauit strumã. sicut seniũ p sene. scelus pro scelesto. sapiam p sapiente. Terenti⁹ ponit. Est aũt struma (vt scribit celsus lib. quinto) tumor in quo subter concreta q̃dã ex pure & sanguine quasi glandule oriunt: q̃ vel pcipue fatigare medicos solent: qm̃ & febres mouẽt nec vnq̃ facile maturescunt: & sine ferro siue medicamentis curant: plerũq3 iterũ iuxta cicatrices ipsas resurgunt: multoq3 post medicamẽto

Struma est opus. quib⁹ id quoq3 accidit. lõgo spacio detinent. Nascunt maxime in ceruice: s3 etiã i alis & inguinib⁹: & in laterib⁹. In mãmis q3 feminarũ &c. Est ergo struma apostema qd est pituita in collo pcertim erũpit. vñ etiam nomen accepit. Nã ruma est pars gutturis: scrofulaz vulgo appellant. Januẽsis vult in pectore esse strumã: vbi aliqñ est: s3 min⁹ proprie iuxta interptationem iã dictã. Adducit aũt auctoritatẽ iuuenalis satyre.x. dicẽtis. Nec pretextatũ rapuit Nero loripidẽ vel strumosuz: atq3 vtero pariter gibboq3 tumẽtem. S3 eo nõ puincit. Nã nõ est ordo strumosum vtero s3 strumosuz atq3 tumẽtem pariter vtero atq3 gibbo: vt sit strumosus i collo tumens in vtero & dorso. Verũ parui facit ad institutũ nostrũ cũ auctor noster hic p metaphoram vult catullũ vocasse noniũ vel vt q̃dã legũt noniũ strumã. i. vas plenũ putredinis q̃uis in sella curuli sederet. Dico vel nouiũ: q2 sunt q̃ velint Boe. respexisse ad illud horatij satyra sexta iã allegata. At nouius collega gradu post me sedet vno: vbi ẽm quosdã noui⁹ dict⁹ est quasi nou⁹ hõ q̃ iã primũ & prim⁹ in familia sua magistratũ adijt vt silr catull⁹ p quocũq3 seuero hic

Decoratus capiat: & nouius p indigno nonũ magistrũ ineunte. Silr quidã decoratũ appellatiuum putant. vt sit quidã decoratus fauore regio: magistratu cõsulari: cui⁹ collegium Boe. refugit. Dicuntq3 propter legẽ de famosis libellis latã: & ne q̃s sub proprij noĩs expressione queq̃ viuentiũ etiã in satyra rephendat: hic nõ decuisse proprĩu nomẽ viuẽtis positũ fuisse. Adduci aũt non recte exponit. i. affligi. s3 ad piculis duci: & ad cõsensuz duci: vt cũ decorato gereres magistratũ vel cũ illo viro sic appellato vel cum quouis quẽ noiare non vult ornato in exteriorib⁹: s3 int⁹

Scurra turpi vel ornato. i. candidato vt in comitijs solebãt. Scurra est q̃ non hita rõne sue dignitatis

Delator iocularia & obscena tã in se q̃ in alios dicta iacit. Delator aũt in occulta crimia & sepe fictitia ad principẽ clã defert. Per hoc ergo q̃ scurra erat: aditũ ad regẽ iuenit: vt postea delator fie

Preditus ret: & sepe euenit vt idẽ scurra seu poti⁹ adulator & delator sit. Predit⁹ a. u3. est pre alijs. i. supra alios datus: idest a deo vel natura dotat⁹ vel ornatus aliqua re que solet addi in ablatiuo: vt predit⁹ honorib⁹ virtute sapia &c. inest eñ dignitas propria virtuti. vñ Valeri⁹ maxim⁹. Magna vbiq3 pcio virtus estimat. ¶ Quoquo gentiũ. vel sublatũ est verbũ vitio scriptoris vel subaudiendum relictũ. Plenũ eñ esset quocũq3 gentiũ transferant. Nec placet vt sit quoquo. i. qcũq3 loco. potius enim dixit vbicunq3. Silr nec illud. Sicut ignis vbicũq3 terrarũ nunq̃ tamẽ calere desistit: plenũ est: s3 pficit sic. Sicut ignis vbicũq3 terrarũ fuerit: tñ nunq̃ desinit calere. i. calidus esse. vbi negligenter expositũ est. i. cremare. Ignis eñ semp ex natura calet. i. calidus est: s3 non semp nec vbiq3 cremat: q2 nõ vbiq3 h3 cremabile seu combustibile. Nec vnq̃ sanctus Thomas ita exposuit cuiuscunq3 sit commentarij qui ipsi ascribuntur. Legitur etiaz vbi

Contagio q3 terrarum vt sit ignis est sup. vbiq3 terrarum &c. Contagio contagionis est macula & infe

Contagia ctio que ex contactu nascitur. dicitur etiam contagium: sed plerũq3 in plurali hec contagia. vt

Nedum in Bucolicis. Nec mala vicini pecoris contagia ledent. Nedum alijs prestent. Nedum duob⁹ modis ponitur affirmatiue & negatiue. affirmatiue autez ei qd minoris ponderis est adheret: vt ego pro te sanguinem nedum pecuniam expenderem. Negatiue autem econtrario: vt nollem pro te pecuniam expendere nedum sanguinem. Quoniam autem in eiusmodi interroga

tione figurata tacite includitur negatio (sensus enim est. Nihil est expetende pulchritudinis qd in se habeant) ideo maius subdit dicens. Nedum alijs prestent. Quia plus est alijs prestare pulchritudinem ꝙ in se habere: cum nemo prestet quod non habet saltem virtualiter: ⁊ multi habeant qd non prestant. Est autem nedum quasi non solum. hoc differens ab illis tribus. non solum non tm̄ non modo: ꝙ ipsa nunꝙ fere sine hmōi clausula subsequente ponuntur. verūetiam: sed etiā: sȝ vel: sȝ ⁊: aut fifi. semperqȝ preponunt qd maiꝰ est vt docet valla. Nedum autem sine illis ponitur. Non soluȝ Non tantū Nō modo

¶ Metrum quartum tertij libri.

Uamuis se tyrio superbus ostro
Comeret: et niueis lapillis
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxurie Nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos:
Quos miseri tribuunt honores?

¶ Metrum quartū tertij libri.

Sanctus Thomas

Uāuis se tyrio superbus ostro. Hic incipit quartū metruȝ huiꝰ tertij qd dr̄ metrū valenticum ab inuentore dactylicū a pdee p̄dominante: tetrametrū a nūero pedū: in q̄ metro phīa confirmat per exemplū ꝙ dignitates nō faciūt vere reuerendum: ⁊ p consequens non ē beatitudo q̄renda in eis: qr dignitates adueniebant Neroni qui pessimus erat: ⁊ ab eo alijs conferebātur. vn̄ dicit in littera. ꝙuis superbus nero seuientis luxurie comeret. i. ornaret se ostro tyrio. i. purpura tincta ī sanguīe tyri: ⁊ ꝙuis comeret se niueis lapillis. i. albis margaritis: tn̄ ip̄e vigebat oībꝰ inuisus. i. odiosus. nā īprobus Nero dabat verendis patribꝰ. i. reuerendis senatoribꝰ curules. i. tales dignitates ꝑpter quas sedebant in curulibus indecores: qr ab indigno dabant. Quis igitur putet. i. reputet illos honores beatos quos miseri. i. improbi ⁊ viciosi tribuunt. q. d. nullꝰ. ¶ No. dicit Neronem seuientis luxurie: qr eps linquoñ. noīe Preculsus narrat ꝙ Nero oīa theatra italie ⁊ grecie plustrans assumpto vario decore vestitus: cytharistas: tragedos: et aurigas sepe superasse visus est: tante libidīs exagitatus vt nec a matre nec a sorore abstinuisse videbatur reuerētia consanguinitatis. virum in vxorem duxerat: ⁊ ipse a viro in vxorem receptus est. ⁊ fuit luxurie tam ineffrenate vt rhetibꝰ aureis piscaretur que purpureis funibus extrahebantur: et lauabat ea frigidis ⁊ calidis vnguentis que nunꝙ minꝰ ꝙ mille talentis confecit. ⁊ nihilominꝰ ipse Nero tam viciosus dignitatem imperialem adeptus est: immo etiam alijs dignitates largitus est. Nero

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna regumqȝ familiaritas efficere potentem valent?

Ascensius

Uamuis se tyrio superbus ostro. Cantus est dicolos distrophos. prior versus ē phalecīꝰ pētameter hendecassyllabꝰ trochaicꝰ. Phalecīꝰ a phalesco īuentore: pētameter a numero pedū. sunt enim quinqȝ. s. spondeus dactylus et tres trochei: sed vltimus potest esse spondeus hendecassyllabus. qr. xi. syllabis constat: ⁊ trochaicus a trocheo pede p̄dominātē. Scd̄s v̄sus est achilochius ex duobꝰ dactylis et totidē trocheis. Nō auscultabis ergo superioribus ꝯmētarijs Tyrio ostro. Laus a patria. Nā in tyro fiebat purpura dibapha. i. bis tincta in maximo precio habita. Solent antē ostrum murex et purpura pro eodem accipi. Lapillis niueis. i. vnionibus. De luxuria Neronis Suetonius alijqȝ satis dicunt: cum sit scitu indigna. Ostrum

Sanctus Thomas

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna. Hec est quinta prosa huiꝰ tertij in q̄ ostendit phīa ꝙ regnum ⁊ regni famialers nō ꝯferant verā potentiā quā ꝑmittūt ⁊ ꝑpter quā appetunt

Quid ni quando eorum felicitas perpetuo ꝑdurat? Atqui plena est exēplorū vetustas: plena etiā p̄sens etas qui reges felicitatē calamitate mutauerint. O preclara potētia q̄ nec ad cōseruationē quidē sui satis efficax inuenitur. ¶ Quod si hec regnorū potestas beatitudis auctor est: nōne si qua ꝑte defuerit felicitatē minuat: miseriam importet? Sed quāuis late humana tendantur imperia: plures necesse est gētes relinqui: quibus regum quisqꝫ nō imperet. Qua vero parte beatos faciens desinit ptās: hac ipotētia subintrat que miseros facit. hoc igitur modo maiorē regibus inesse necesse est miserie portionem. ¶ Expertus sortis sue periculoꝝ tyrannus regni metus ꝓpendētis supra verticem gladij terrore simulauit. Que est igitur hec potestas que sollicitudinū morsus expellere: que formidinum aculeos vitare ne-

Et p̄mo ostēdit verā potentiā non eē in regnantib⁹. secūdo ꝙ nō in regū familiaribus: ibi. Nam quid ego. ꝙ aūt in regnantibus non sit vera potentia: ⁊ per cōsequens nec beatitudo ꝓbat q̄tuor vijs. Prima sumit̄ ex paruitate durationis regnantiū. Scd̄a sumit̄ ex paruitate extēsionis. tertia ex annexione timoris. q̄rta ex defectu securitatis. scd̄a ibi. Quod si hec. tertia ibi. Expertus sortis. q̄rta ibi. Atqui vellē. p̄mo ꝓponit intentū ꝑ modū q̄stionis di. An regna ⁊ regum familiaritas valēt efficere potentē. ⁊ r̄ndet ironice. q̄d ni. i. q̄re nō efficerent potentē q̄n eorum felicitas. i. potestas ꝑpetuo ꝑdurat!. qd̄ sup. nunq̄ꝫ ꝯtingit. vn̄ subdit. Atq̄ ꝓ certe vetustas plena ē exēploꝝ ⁊ etiā p̄n̄s etas q̄ reges mutauerīt suā felicitatē calamitate. ⁊ subdit. O p̄clara ē potētia loq̄ndo ironice: q̄ nec inuenit̄ satis efficax ad ꝯseruatōez sui. ¶ No. nulla felicitas ꝑpetuo ꝑdurat saltē tp̄alis. hoc patuit pri⁹ exēplo vetustatis posito de Creso rege lidorum. hoc etiā ptꝫ exēplis eoꝝ qui erant tp̄e Boe. sicut de imꝑatori b⁹ romanis q̄ crebro circa tp̄a sua mutabant̄: nūc bellis: nūc īsidijs oppressi vl̄ alio mō obiecti. ⁊ idē testat̄ Gaufred⁹ i poetria dicens. Hoc vnū p̄scire potes ꝙ nulla potestas Esse morosa pōt si vis exēpla ꝑores. Respice fortunas emercuit illa prioꝝ. Florida posteritas minos subuertit athēas ⁊c. ¶ Quod si hec regnoꝝ potestas. Hic ostēdit ꝙ potestas regia nō ē vera potestas nec beatifica ꝓpter paruitatem extensionis ei⁹ di. ꝙ si hec potestas regnoꝝ est auctor. i. causa beatitudis nōne si q̄ parte defuerit regia potestas ipsa minuat: felicitatem importet. i. indicat miseriam. q. d. sic. sꝫ q̄uis hūana imperia late tēdant̄: tñ necesse ē plures gentes relinq̄ q̄b⁹ q̄sqꝫ regū nō imperet. nō em̄ pōt esse ꝙ vn⁹ oībus imperet. Qua v̄o parte beatos faciēs desinit potestas: hac ꝑte subintrat ipotētia faciens miseros. hoc ḡ mō necesse ē in regib⁹ esse maiorē portionē miserie q̄ꝫ felicitatis: cū in maiori ꝑte sint impotētes. ¶ No. ꝙ si potestas regia efficit beatū: ḡ vbi est defect⁹ potestatis regie: ibi erit defect⁹ beatitudis. cū igit̄ plures sint gētes sup quas nō est pot estas vni⁹ regis q̄ꝫ q̄ subiaceāt sue potestati: sequitur ꝙ rex in maiori ꝑte erit miser ⁊ nō beat⁹: igit̄ in ptāte regia nō ꝯsistit vera beatitudo. ¶ Expertus sortis sue periculoꝝ. Hic ostēdit ꝙ in regnantib⁹ non sit vera potestas ꝓpter annexionē timoris ꝑ exēplū di. q̄dā tyrann⁹. s. dionysius expertus sue sortis. i. fortune quantum esset antia periculorum metus: idest timoris sui: ipse simulauit: idest similitudine demōstrauit terrore gladij supra verticem pendentis. Que est igitur hec potestas que nequit expellere morsus: idest corrosiones sollicitudinum: nec potest vitare aculeos: idest stimulos formidinum: idest timorum. quasi dicat exilis: idest parua est talis potestas. ¶ Nota ꝙ Dionysius fuit q̄dam rex q̄ cū requireretur a quodam suo familiari quare semper tristaretur cū tamen semper haberet beatam vitam. Iste dionysius volens sibi designare causam sue tristicie iussit eū poni inter epu

Dionysius

las lautas ꝛ sibi supra verticem iussit suspendi gladium acutum tenui filo. Iste viso gladio perterritus epulari neqꝫ letari potuit: cui dicit dionysius. Talis enim est vita mea quam tu beatam putabas. semper enim mortem mihi imminentem preuideo. Considera ergo quomodo felix esse poterit qui timere non desinit. ¶ Atqui vellent ipsi. Hic philosophia ostendit idem quarta ratione que sumitur ex defectu securitatis dicēs. ¶ Atqui pro certe ipi reges vellent vixisse

quit? ¶ Atqui vellēt ipi vixisse securi sed neque unt. Dehinc de potestate gloriātur: an tu potē tem censes quē videas velle quod nō possit efficere? Potentē censes: qui satellite latus ambit? Qui quos terret: ipse plus metuit. Qui vt potens esse videatur in seruiētium manu situs est. ¶ Nam quid ego de regū familiaribus disseram: cum regna ista tante imbecillitatis plena demonstrem. Quos quidē regia potestas sepe incolumis: sepe autem elapsa prosternit. Nero Senecā familiarem preceptoremqꝫ suū ad eligende mortis coegit arbitriū. Papinianum diu inter aulicos potentē militūꝫ gladijs Anthonius obiecit. Atqui vterqꝫ potētie sue renunciare voluerunt: quorum Seneca opes etiā suas tradere Neroni: seqꝫ in ocium conferre conatus est. Sed dum ruituros moles ipsa trabit: neuter quod voluit effecit. Que est igitur

securi: sed nequeūt idest non possunt. dehinc id est ex quo sequitur ꝙ securi esse nō possunt quomodo gloriātur de sua potestate quod non est faciendum. quod probat di. An. i. nunquid tu potentem cēses. i. iudicas illum quem videas efficere idest perficere velle quod non potest. q. d. non est potens. An. i. nunquid illum censes potentem: quia ambit id est circundat latus suūꝫ satellite id est multitudīe: qui plus metuit illos quos ipse terret qui vt videatur potēs situs: id est locatus est in manu seruientium. q. d. non est potens. ¶ No. ex littera potest formari talis ratio. Illud quod nō facit hominem securum hoc non facit vere beatum sed potentia temporalis est huiusmodi: igitur ꝛc. Consequentia est nota: quia quanto maior potentia tanto minor securitas. ¶ Nota reges securi esse nō possunt: quia incōmoditates imminentes non possunt nō formidare. Narrat enim Vale. de dionysio supradicto ꝙ intantū timuit tonsores barbarum ꝙ filias suas docuit tondere barbas. ipsis autem senescentibus precepit vt barbaꝫ ꝛ capillos sibi aburerent: ꝛ lectum cubicularem in lata fossa fecit in quem se ligneo pōte recepit quia satellites ꝛ barbaros timuit. ¶ Nā quid ego de regū. Hic philosophia ondit ꝙ ī familiaribus nō consistit vera potētia. Secūdo excludit quādā obiectionē: ibi. An presidio. Probat enim ꝙ familiaritas regū nō facit eē vere potētē cū hmōi familiaritas nō possit retineri ad nutū ꝛ ipa retēta frequenter vergit ī nocumētū. di. g. Nam quid ego disserā. i. dicā de familiaribus regū: cū ipa regna dēmōstrēt eē tāte ībecillitatis: quos s. familiares regū: regia ptās īcolumis. i. sana sepe prosternit: ꝛ ipa regia ptās lapsa ēt prosternit ipos. Quō aūt regia ptās īcolumis destruat suos familiares docꝫ per exēpla: di. Nero coegit Sene. familiarē suū preceptorē. i. magrꝫ ad arbitriū eligēde mortis Anthbo. imper. obiecit gladijs militū Papi. suū familiarē diu potētē īter aulicos. atqꝫ pro certe vterqꝫ Sene. ꝛ Papini. voluerūt renūciare sue potētie propter crudelitatē principū ꝛ voluerūt se subtrahē ab eis. quorū duorū Sene. conatus ē opes suas trahē Neroni vt ipꝫ placaret: ꝛ voluit se conferre ī ociū. i. ī vitā solitariam. sed dum ipsa moles. i. magnitudo potentie trahit ipsos ruituros. i. casuros: neuter efficit quod voluit. que est ergo illa potentia quam habentes pertimescunt: quam cum habere velis non sis tutus: ꝛ cum deponere cupias vitare non possis: vt patuit de Sene. ꝛ Papiniano. ¶ Nota Nero fingebat se magistrum sum Sene. timere postqꝫ imperator factus est sicut in puericia: Senecē mors

vnde mandauit sibi vt genus mortis eligeret: quia viuere non posset. Sene. cibo et potu saciatus aperire fecit venam: et bibens de anulo venenoso interijt. Antiqui enim potentes et nobiles sub gemma anuli venenum portabant: vt si quid aduersi eis contigisset ad mortem confugerent. Item antbonius existens imperator in suos tyrannisauit: qui Papinianum familiarem suum diu inter aulicos potentem gladijs militum occidi fecit: ex quibus patet quomodo regia potestas incolumis sepe suos familiares prosternit. Quomodo regia potestas lapsa prosternat suos familiares ex hoc patet. cum enim familiares imitantur regiam potestatem: necesse est vt ipsa deficiente etiam ipsi familiares deficiant. ¶ An presidio sunt. ¶ Hic pbilosopbia excludit obiectionem. Posset enim aliquis dicere quod homo potest conseruari in sua potentia per amicos. vnde quod aliqui perdunt potestatem est propter defectum amicorum. hoc excludit pbilosopbia

ista potentia quā pertimescunt habētes? quā nec cum habere velis tutus sis et cum deponere cupias vitare nō possis? ¶ An presidio sūt amici quos non virtus sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit: infortuniū faciet inimicum. Que vero pestis efficatior ad nocendum quam familiaris inimicus?

dicens quod hoc potest esse verum de amicis qui fortuna conciliantur. de amicis autem qui virtute conciliantur non est hic loquendum: cum non computentur inter bona fortune de quibus hic loquitur. vnde dicit in littera. An presidio. i. auxilio sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat. q. d. non hoc probat per locum ab oppositis sic. Quem felicitas. i. fortuna facit amicum: illum infortunium faciet inimicum. que vero pestis est efficatior ad nocendum quam familiaris inimicus. q. d. nulla: quia inimicitiā illius cauere nō possumus: cum ei constēt secreta nostra propter familiaritatem. ¶ Nota de amicis sophisticis loquitur Sene. ix. epistola. Qui
Amici ficti vtilitatis causa assumptus fuerit: tandiu placebit quamdiu vtilis fuerit: amicorum turba florentes circumsedit sed circa euersos solitudo est. Unde poeta. Nam precio quesitus amor cum munere cedit. Inquantum durat largitio durat amicus. Alter poeta. Dum fortuna tonat fugientes terret amicos. Nam quis amet quis non vera procella docet. Et alter poeta. Dum zephirus flabat multis comitabar amicis. Ast omnes aquilo turbine flante fugat. Et alter. Horrea formice nunquam sub inania tendunt. Nullus ad amissas ibit amicus opes. Quod autem familiaris inimicus multum noceat dicit poeta. Plus nocet vt nostis ad cuncta domesticus hostis: Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

Ascensius n vero regna et c. Hic regna nihil vere beatitudinis afferre ondit. Nihil aūt apprime dubiū occurrit. illic aūt. Qui reges felicitatē et c. scies qui reges elegantius dictū pro eo quod est regum qui. vt sit. Presens etas ē plena exēplorū regū qui mutauerūt
Calamitas et c. Calamitas sm donatū a calamis. i. culmis segetū deducit: et est cū segetes in agro grandine prosternūtur. vn̄ agricolis magna iactura fit: et idcirco pro paupie aut miseria vite accipi
Auctor solet. Potestas auctor. Bene dicit. Nā auctor ab auctoritate cōis est gnis. Nō em̄ dicit sic auctrix. Virgiliana em̄ iuno de se dicit. Auctor ego audendi. Et ouidiana sappho. An nisi legisses auctoris noīa sapphus et c. Et licet multi velint sine c et th scribi. pitiores tn̄ auctor scribi volunt: sicut illud verbale ab augeo deductū auctor: quod masculinū ē quia eius femininū est auctrix. Est aūt in hac pte auctor is. qui auctoritatē dat et ratihabitionē. Nā solet iterdū auctor dici factor alicuius opis. vt auctores scientiarū. aliqn̄ is qui rei facte auctoritatē. i. ratificationē et approbationē dat: vt pote qui fretus dignitate et potestate magna: pōt factū alterius approbare et ratū habere: aut improbare: et pro infecto hr̄e. Unde apud Liuiū sic sepe accipit. Ut cū dicit. Decreuerūt em̄ vt cū populus regē iussissent id sic ratū eēt si patres auctores fierent. i. auctoritate sua comprobarēt. Et alibi. Maiores nr̄i nullā ne rem priuatā quidē agē feminas sine auctore voluerūt. Apud iuriscōsultos auctores voluerūt. Apud iuriscōsultos auctores pupillorū sūt ij sine quorū auctoritate et aprobatione pupillorū actiones et facta irrita habent. Sz sinē facio.
O O preclara potentia. O tribus casibus iūgit. Utō dū vocam⁹ aut inuocam⁹. vt O regina nouā cui condē iuppit vrbē. Justitiaque dedit gentes frenare superbas.

Cum accusatiuo quotiẽs est vehemẽs indignatio: vt o impudentẽ hoiem. O scelestũ pmenonẽ. si vero taceat ꝛ ponat actũs minor intelligit excandescentia: vt hoiem impiũ qui libros tuos occulis. Citra indignationẽ etiã ſʒ cũ admiratione quadã ꝛ exclamatione ponit: vt o fortunatos nimiũ: bona si sua norint. Agricolas. Cũ ntõ: vt o fortunati quoꝝ iã menia surgunt. O patria o diuũ dom⁹ ilion. Et h̃ p ironiã: o pclara potẽtia. Sʒ q̃uis late. expone q̃uis. i. q̃tũuis vel q̃tũlibet late sicut sepe alibi: ꝛ erit aptior cõstructio. Maiorem portionẽ. Cõparatiuũ posuit p absoluto seu positiuo: vt sit maiorem. i. mausculã: non sane magnã vel aliquãtũ magnã. Expert⁹ fortis sue piculoꝝ tyrãnus. Tyrãnus olim q̃libet rex dicebat etiaʒ bon⁹ vt apud Virgi. li. vij. d enea pio dr̃ pars mihi pacꝫ erit dextraʒ tetigisse tyranni. Sed nũc fere accipitur pro occupatore ꝛ incubatore iniusto regni. Loquitur autẽ hic vt satis visum est de dionysio tyranno sicilie: quã rem quia graphice recitat Macrobi⁹ sup Ciceronem de sõnio Scipionis repetendã duxi. dicit itaqꝫ sic. Atrã silicem lapsuram semp ꝛ cadenti similẽ illoꝝ capitib⁹ imminere dicunt qui arduas potestates ꝛ infaustã ambiunt tyrãnidem: nũ q̃ sine timore victuri ꝛ cogentes subiectũ vulgus odisse dũ metuat: semp sibi vident exitium qd̃ merent excipe. Nec frustra hoc theologi suspicati sunt. Nã dionysius aule sicule inclementissimus incubator familiari quondã suo solã beatã existimanti vitã tyranni: volens q̃ perpetuo metu misera: q̃ impedimentũ piculoꝝ plena esset ostendere: gladiũ vagina ereptũ ꝛ a capulo de filo tenui pendẽtẽ: mucrone demisso: iussit familiaris illi⁹ capiti inter epulas eminere. Cuncꝫ ille ꝛ siculas ꝛ tyrãnicas copias presentis mortis piculo aspnaret. Talis (inqnit Dionysius) est vita quã beatã putabas: sic nobis semp mortem iminentem videm⁹. Existima ergo quando felix esse poterit q̃ timere non desinit: hec Macrobi⁹. Ordo aũt est. Tyrannus. s. dionysius siculus. expert⁹ periculoꝝ sue fortis: similauit. i. equiparauit ꝛ siles fecit metus regni sui. terrori gladij pendentis supra verticem: idest summitatem capitis cuiusdam familiaris sui. Et ita legendum esset terrori non terrore. Si quis autem terrore velit legere: sit terrore: idest per terrorem: sed non recte acipiunt qui sic interpretantur. nec motus est genitiui casus sed accusatiui pluralis. Nec expones qui satellite latus ambit: idem multitudine. Satelles enim est minister astans domino suo qui etiam apparitor: quia cito apparet et presto est: dici potest.

Tyrannus

Dionysius Siculus

Satelles

¶ Metrum quintum tertij libri.

Qui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces
Nec vita libidine colla
Fedis summittat habenis:
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat
Et seruiat vltima thyle:
Tamen atras pellere curas

¶ Metrum quintum tertij libri.

Qui se volet esse potentem. Hic incipit metrum quintum huius tertij quod dicitur paramanticum ab inuentore: anapesticum a pede predominante: cathalecticum: quia vna syllaba deficit ad metri perfectionem. In quo metro philosophia ostendit quomodo vera potentia sit acquirenda: dicens q̃ vera potentia consistit in reprimendo viciosos motus vel cõcupiscẽtias inordinatas: q2 sine hoc nullus est vere potens q̃tumcunqꝫ dominetur. Dicit ergo. Ille qui volet esse potentem domet animos feroces idest crudeles: quia crudelitate homo assimilatur feris. nec summittat colla victa libidine: idest concupiscentia fedis habenis: idest viciosis motibus. licet enim tell⁹ indica: idest terra indie tremiscat tua iura longe: idest licet potestas tua extendat se ad indiam. ꝛ licet tibi seruiat vltima thyle que est insula vltra britanniam vbi sol facit solsticium estiuum ꝛ vltra non progreditur: tamen non posse pellere atras curas. i. obscuras sollicitudines ꝛ fugare miseras querelas prouenientes ex aduersitate fortune. nulla ẽ

Sanctus Thomas

Potens

potentia. Nota ꝙ vere potens est qui sensualitatem subijcit rõni. vnde Sene. Si vis tibi omnia subijce te rationi. Multos enim rexeris si ratio te rexerit. ꝛ Aristo. iij. ethi. dicit. Quēadmodum puerum oportet viuere ꝓm precepta pedagogi: ita oꝫ concupiscibile ꝯsonare rationi. Item Sene. magnū imperiū regit qui sibijpsi dñatur. Fortior est qui cupiditatem vincit ꝙ q̄ hostem subijcit. Est enim difficillimū vincere seipsum. ꝛ salomõ. Fortior est expugnator animi expugnatore vrbiū.

Ascensius

Qui se volet esse potētez Uersus est monocolos constans tribus anapestis ꝛ syllaba abundante: qui si addatur syllaba fieret tetrameter. Est ergo catalecticus ĩ syllaba deficiens. In omni autez anapestico solet primus pes iterdum poni spondeus. sicut ꝛ in primo horū. Interdū etiam in secundo loco spondeū inuenies. Nihil ambiguitatis habet verboꝝ series

Thyle Thule

Tractus est ille versus. Et seruiat vltima thyle: ab illo virgiliano ꝓ mo georg. tibi seruiat vltima thyle. De cui⁹ vltime dictionis ortographia nonnulla cõtrouersia inter grāmaticos est. Nam tortelius qui vult ꝺductū esse a tilothē i. longe. vult vt scribatur tile mutando grecum ita in i nostrū Nestor vult scribi thyle: qꝺ mutando inquit y in u quidā ꝓferunt thule. Mancmell⁹ constanter docet legendum esse thule ad illud iuuenalis satyra. xiiij. de conducendo loq̄tur. iam rhetore thule. verba eius sunt. Apud strabonē ꝛ dionysiū atq̄ eustachiū qui grece diligentissime orbis situm scripserunt thoyle. i. tibule legitur. (ponunt enī greci oy: vbi nos u) insula in vltima septētrionis parte. Thule inq̄ p th. ꝛ u sequente. Strabo autem sic ait. De thule item obscura ē hystoria propter eius in vltima loca remotionem. hanc siquidem ad septentrionem expositā locant. Solin⁹ quoq̄ de britānia loquens ait. Multe etiam alie sunt circū britāniam insule: e quibus thule vltima. Ultra thulen accepimus pigrū esse ꝛ concretū mare. hec illi. Addit solinus: ꝙ in ea estiuo solstitio sole de cancri sidere faciente transitū nox pene nulla est: brumali solstitio dies adeo conduct⁹ vt ortus coniunctus sit ꝛ occasus. Suidas vero. Thulis inquit rex egypti ad oceanū vsq̄ ac ex eis insulis vnā thulen noīauit ꝛc. verior est ergo ꝓlatio thule ꝛ vulgari vicinorum populorum magis cõformis. Nec minor est deceptatio de re ꝙ de ipso

Album et Nigrum

noīe: sed prolixiores sumus ꝙ instituim⁹. Addam hoc. atras curas dici malas ꝛ nociuas. Naꝫ nigra mala vocam⁹: ꝛ alba bona. vnde Horatius li. i. sermonum. hic niger est hunc tu romani caueto. Niger. i. malus. vnde thraces dies in quibus mala patiebantur nigro lapillo notabant: ꝛ in quibus bona obtinebant albo vt notum est.

Miserasq̄ fugare querelas
Non posse: potentia non est.

¶ Prosa sexta tertij libri.

Loria vero ꝙ fallax sepe ꝙ turpis est. Unde nõ iniuria tragicus exclamat. O gloria: gloria milibus mortaliū nihil aliud facta: nisi auriū inflatio magna. Plures enī magnū sepe nomē falsis vulgi opinionib⁹ abstulerūt. quo q̄d turpius excogitari potest? Nā qui falso predicantur: suis ipsi necesse est laudib⁹ erubescāt.

¶ Prosa sexta tertij libri.

Sanctus Thomas

Gloria vero ꝙ fallax. Ista est sexta prosa huius tertij in qua philosophia oñdit ꝙ gloria mundana non spectat ad veram beatitudinem nec facit vere beatum. Et primo ostendit hoc de gloria ꝓprie virtutis. secundo de gloria que prouenit ex nobilitate sanguinis: ibi. Iam vero. Primo ostendit intentum ꝺ gloria que prouenit ex laude false virtutis. Secundo de illa gloria q̄ ꝓuenit ex laude false ꝟtutis. Scđo de illa gloria q̄ ex veris meritis ꝓcedit: ibi. Que si etiā. Primū oñdit tali rõne. Illud qꝺ est fallax nõ spectat ad btitudinē nec facit beatū: sed glīa false acq̄sita est fallax: igit̄ ꝛc. vñ dicit in lr̄a. Gloria ꝟo ꝙ fallax est ꝛ ꝙ turpis sup. satis

¶ Que si etiã meritis conquesite sint: quid tamẽ sapientis abiecerint conscientie: qui bonũ suum non populari rumore sed conscientie veritate metitur? Quod si hoc ipsum ꝓpagasse nomẽ pulchrũ videtur: consequens est vt fedũ non extendisse iudicetur. Sed cum vti pauloãte disserui plures gentes necesse sit esse: ad q̃s vnius fama hominis nequeat peruenire: fit vt quem tu estimas gloriosum esse pro maxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hec vero popularem gratiam nec commemoratione quidem dignam puto: que nec iudicio vero prouenit nec vnq̃ firma perdurat. ¶ Jam vero q̃ sit inane q̃ futile nobilitatis nomẽ quis nõ videat: que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namq; esse nobilitas quedam de meritis veniens laus parentum. quod si clari

patet. ꝙ aũt sit fallax ꝓbat auctoritate cuiusdam poete qui tragedias composuit: dicens. Unde quidam tragicus exclamat. et ponit auctoritatẽ eius in greco que tantum sonat in latino O gloria: gloria in milibus mortaliũ nihil aliud facta sup. es q̃ magna auriũ inflatio. Quod manifestat dicens. Plures eñi magnũ nomẽ. i. gloriã abstulerũt. i. false receperũt falsis opinionibus vulgi. et ostendit ꝙ hmõi gloria sit turpis dicẽs. Quo scz iam dicto scz habere gloriaʒ falsis opinionibus quid turpius excogitari põt? q. d. nihil. Nã qui falso p̄dicant̃. i. laudãtur necesse est vt ipsi erubescãt suis laudib⁹. ¶ Nota ꝙ ſm Tulliũ gloria ẽ frequẽs fama cum laude. et est duplex: vana: et vera. Uana gloria est que nullo conficiente ꝓcedit in esse. Uera est q̃ nullo conficiente non procedit in esse. Fama aũt est cognitio alicuius nõ soluʒ in ꝓpinquo sʒ etiam in remoto. ¶ Nota ꝙ fama inducit falsã gloriã: falsa gloria erubescẽtiã. Naʒ erubescentia est crimen ingloriationis causatũ ex aliquo turpi perpetrato. Cũ auteʒ aliquis se cognoscat false acquisisse gloriam: tunc hoc timet manifestari ex cuius manifestatione incidit in ingloriationẽ et verecundiã. ¶ Que si etiam meritis conquesite. Hic phũs probat ꝙ gloria meritis acq̃sita non spectat ad beatitudinem intendens talẽ rationẽ. Illud nõ spectat ad beatitudinẽ de quo nulla est cura sapienti: sed de gloria etiã meritis acq̃sita nulla est cura sapienti: ergo ⁊c. Maior est nota nã sapiens maxime curat beatitudinẽ cũ sit maxime felix. x. ethico. Minorẽ ponit in littera dicens. Que scilicet laudes spectantes ad gloriã licet sint conquesite meritis: quid tamen adiecerint cõsciẽtia sapientis: q̃ bonũ suũ metitur nõ rumore populari sed veritate cõsciẽtie. q. d. nihil. secũdo probat idẽ ꝑ locũ ab oppositis dicẽs. ꝙ si pulchrũ est ꝓpagasse nomẽ: ergo miserũ est nomẽ non ꝓpagasse. sed cũ ꝓ magna parte terrarũ necesse sit nomẽ nõ esse ꝓpagatũ: necesse est pro maiori parte miserũ esse. dicit ergo: ꝙ si hoc pulchrũ videt̃ scz ꝓpagasse. i. diuulgasse nomẽ. i. gloriã: consequens est vt iudicet̃ fedũ nõ extẽdisse nomẽ. sʒ sicuti pauloãte disserui necesse ẽ esse pl'es gẽtes ad q̃s fama vni⁹ hoĩs nequeat ꝑuenire. fit. i. ꝯtigit vt ꝓ maxĩa parte terraꝝ ille videat̃ iglori⁹ quẽ tu estimas gloriosũ. Et q2 aliq̃s diceret. sufficit ad btĩtudinẽ ꝙ hõ sit gloriosus ĩ popl'o suo habẽdo fauorẽ popl'i. dic̃ phũs. Inter h̃ bona q̃ sũt ĩ oꝑatione virtuosa nõ puto gr̃aʒ popularẽ dignã ꝯmemoratiõe: q2 nec iudicio recte rõnis ꝓuenit: nec vnq̃ firma ꝑdurat. ¶ No. ꝙ sapiẽti nõ ẽ cura de gl'ia: q2 dic̃ Macro. Sapiens fructũ ĩ ꝯsciẽtia ponit: stult⁹ aũt ĩ gl'ia. ⁊ Se. Cõsciẽtiã poti⁹ q̃ famã attẽde: sʒ pleriq; famã: pauci ꝯsciẽtiã verent̃. ¶ No. ꝙ fama popularis nõ ꝓuenit ex recto iudicio rõnis. plus enim popul⁹ seq̃t̃ iclĩatõeʒ sẽsus q̃ iudiciũ rõnis. Nec ẽt fama eoꝝ ꝑpetuo durat: q2 ſʒ diuersas passiones vulgi variat̃ fama ppl'i. vñ vulgares iudicãt ſʒ ꝯcupiscẽtiã nõ ſʒ rei ỽitatẽ ꝓ tãto similes sũt auib⁹ q̃rũ ĩtuitũ nox illumĩat ⁊ dies cecat: ex q̃rto hui⁹ ꝓsa q̃rta. ¶ Jã vero q̃ sit ĩnane q̃ futile. Hic ꝓbat ꝙ gl'ia ꝓuẽiẽs ex nobl'itate sãguĩs ẽt nõ spectat ad verã btĩtudinẽ. ⁊ p̄mo ꝯñdit va

Fama popularis

nitatem huiusmodi glorie. secundo ostendit quid boni sit in nobilitate: ibi. Quod si quid. Dicit primo. Jam vero quis non videat ꝙ inane ꝙ futile. i. labile sit nomen nobilitatis. q. d. manifestum est. que scilicet nobilitas si refertur ad claritudinē. i. ad gloriā aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriantur. quod probat per diffinitionem nobilitatis dicens. Namqꝫ nobilitas videtur esse quedam laus veniens de meritis parentum: ꝙ si predicatio id est laus facit claritudinez: necesse est vt illi sint clari qui predicantur. i. laudantur. huiusmodi autem sunt parentes non tu. quare si non habes tuam claritudinem que ex laude tua ꝓueniat: aliena claritudo non efficit te splendidum. i. gloriosum. ¶ Notandum ꝙ nobilitas sanguinis est inane et futile nomen: quia nihil vere nobilitat hominez nisi virtus. vnde Alanns in libro de planctu nature et scientia dicit. Quid tibi nobilitas: quid clarum nomen auorum: Si seruus vitijs factus es ipse tuis? Item. Nobilis est etenim si quis virtute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. Et pauper Henricus. Non presigne genus: non clarum nomen auorum. Sed probitas vera nobilitate viget. Et Seneca. Nemo est melior altero nisi qui rectius ingenium habet altero et ad bonas artes aptius. ¶ Quod si quid est in nobilitate bonum. Hic ostendit cuiusmodi bonum sit in nobilitate dicens. Si quid bonum est in nobilitate: illud solum esse arbitror vt nobilis videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorum. i. progenitorū degenerent supple per mores viciosos. Melius est enim a patre ignobili descendere et morigeratum esse: ꝙ a nobili et per vitia degenerare. ¶ Nota ꝙ gloriandum non est de nobilitate: quia dicit Seneca. Si pulcher es lauda naturaz. si nobilis lauda parentes. si virtuosus et sapiens lauda te ipsum. si diues lauda fortunam. si potens expecta paulisper et nihil eris. ¶ Notandum ſm Tullium. Optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestantior: scilicz gloria virtutum: et decor rerum gestarum.

tudinē predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicantur. Quare splendidum te si tuā nō habes aliena claritudo nō efficit. ¶ Quod si quid est in nobilitate bonum id esse arbitror solum: vt imposita nobilibus necessitudo videatur ne a maiorum virtute degenerent.

¶ Metrum sextum tertij libri.

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est:

Ascensius Gloria vero ꝙ fallax ⁊c. Quia tragici illius nomen hic ponitur. Et verba greca nusqꝫ reperire potuimus neqꝫ in scriptis neqꝫ in impressis exemplis oportet credamus ea id significare qđ latine hic illorum loco positum est. Est autem tragicus qui tragedias scribit. tragedus qui eas agit. Adde si vis illis descriptiunculis nobilitatis illud Juuenalis satyra octaua. nobilitas est sola atqꝫ vnica virtus. Jn qua satyra tota fere ostendit nihil nobis ꝓdesse nobilitatē parentū si nos male vixerimꝰ. vñ dicit statiz in pricipio. Stēmata qđ
Nobilitas faciūt qđ ꝓdest pōtice lōgo. Sāguine ceteri ⁊c. Et paulo post. Si corā lepidis male viuit: effigies q̃ tot bellatoꝝ. Et iteꝝ. Incipit ipsoꝝ ꝯtra te stare parentū. Nobilitas ⁊c. Et in eadez. Miseꝝ ē aliene incūbere fame. Et ad finē. Malo patz tibi sit thersites: dūmodo tu sis Eacide simil' vulcaniaqꝫ arma capessas ꝙ te thersite similē ꝓducat achilles. Malo inq̄t ꝙ tu sis filiꝰ thersite. i. vt homerꝰ docz hoīs vanissimi ⁊ nulliꝰ virtutꝭ: sz ī sola detractiōe ⁊ obmurmuratiōe potentꝭ: ⁊ sis simil' eacide. i. achilli q̄ fuit nepos eaci. ꝙ ꝙ achilles ꝓducat te silez ther-
Necessitudo site. Claritudo ⁊ claritas: scititudo ⁊ scitītas idē sūt. Sz necessitudo et nctās hñt discrimē ꝙ necessitudo ē necessarioꝝ. i. ꝯsāguineoꝝ nccaria ꝯiūctio. Necessitas oīs eiꝰ qđ necesse ē. hic ergo necessitudo ⁊ necessitas ꝯfundūtur.

¶ Metruz sextum tertij libri.

S. thomas Omne genꝰ hoīm. Jstđ est metꝝ sextū huiꝰ tertij quod dicit' alemanicum ab inuentore: dactilycū a pede ꝑdominate: trimetꝝ a nūero pedū: hypercathalecticuz quia vna syllaba supabūdat. Jn quo metro ꝑhia ꝓbat oēs hoīes eē nobiles

pter viciosos dicens. Omne genus hoīz in terris cuiuscunqꝫ conditionis sit surgit ab ortu si-
mili: quia ƀm animam omnes sunt ab vno creatore. vnus enim est pater rerum id est vnus cre
ator sup. nobilis qui cuncta ministrat supple gubernāda. Ille vnus pater dedit phebo radi-
os suos: dedit lune cornua: dedit homines terris id est habitare in terris: dedit celo sydera ꝓ
pter ornatum eius. Hic pater clausit animos membris supple corporis. animos inqꝫ petitos

Unus cuncta ministrat:
Ille dedit phebo radios:
Dedit et cornua lune:
Ille homines etiam terris
Dedit et sydera celo:
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen:
Quid genus et proauos strepitis:
Si primordia vestra
Auctoremqꝫ deum spectes
Nullus degener extat
Ni vitijs peiora fouens
Proprium deserat ortum.

i. acceptos celsa sede id est in celo Igitur nobile germen id est nobile principiuꝫ edit id ē producit cū ctos mortales id est homines. O homines quid id est propter quid strepitis id est cum strepitu iactatis genus vestrū et proauos vestros: si enim tu spectes id est cō-sideres auctorem deuꝫ et primordia vestra nullus extat degener id est ignobilis nisi fouens id est operiens vel operans peiora vi-tijs deserat proprium ortum id ē deum a quo processit. ¶ Nota ꝙ omnes homines ex ea parte qua sunt homines sunt eque nobiles. cum enim nobilitas sit quedam excellentia contracta ab origine nobilitas hominis precipue de-bet attendi ex ea parte qua est homo. s. ex parte anime. Cum igitur in omnibus hominibus sit eadeꝫ origo anime: quia omnes anime sunt a deo: omnes homines sunt eque nobiles. Solum autem illi sunt ignobiles qui degenerant a sua origine. producta est a deo. ⁊ ē similis deo: ideo illi soli a nobili-tate degenerant qui viciosis mo-ribus similitudinem dei deturpāt quam ex origine contraxerunt. ¶ Nota dicit animos celsa sede petitos. Hic loquitur more platonico qui voluit omnes animas simul esse creatas in ce lo et postea mitterentur in corpora qđ non est verum: sed anime creantur in corporibus: ergo loquitur more Platonico: ꝙ deus animas receptas in celo clausit membris corporeis: ⁊ de hoc videbitur nono metro huius ter tij. ¶ Nota ꝙ omnium hominum est vna origo quia a deo sunt creati quem patrem omnes vo camus: et omnes anime sunt a deo: ergo nullus est nobilior alio ƀm creationem licet ƀm in-genium bene: quia soli illi sunt ignobiles qui degenerant suam genealogiam cum discedunt a virtutibus et adherent vitijs.

Hominum nobilitas

Mne hominū genus ⁊c. Carmen est dicolon distrophon. prior versus est alemanic⁹ trimeter hypcatalecticus dactylicus spondeū vbiqꝫ recipiens. Secundus est pherecratius anapestuꝫ quandoqꝫ admittens. acatalecticus. i. neqꝫ abundans neqꝫ deficiens. Leges ergo primū versum sic. Omne hominū genus in terris. Non sic. Omne gen⁹ hoīm. Et quartū sic. Unus cuncta mīstrat. Nō sic. vnus qui cuncta mīstrat: qꝛ faceres hypercatalecticū sine ratione: ⁊ preter aliorū legē. hec monuisse satis sit. Animos celsa sede petitos. vnde Iuuenalis. Sensum a celesti demissum traximus arce. Et est platonicorū dogma vt docet Macrobius in de sōnio scipionis: sed a catholica veritate abhorrens. dicit enī diuus Augustin⁹: ꝙ aīa creādo infundit̄ ⁊ infundēdo creat̄. Sꝫ si velim⁹ pie intelligē nihil eēt hic in auctore nr̄o impiū. Nō enī dic̄ aīos demissos eē a celsa sede sꝫ petitos ab eo q̄ in supma re-sidet sede h̄ est a deo. Qđ veꝝ est. Cū etenī aīas brutoꝝ cū corpib⁹ nasci ⁊ pire voluit: aīos hu-manos ipē sol⁹ creat. Et ita petēdi sūt a celesti ptāte. Bene aūt dic̄ aīos: qꝛ aīmus ƀm Iuue

Ascensius

Animus

nalem solius hominis est: anima autem etiam brutorum. dicit enim satyra. xv. Separat hec nos a grege mutorum: atq; ideo venerabile soli Sortiti ingenium diuinorumq; capaces. At q; exercendis capiendisq; artibus apti. Sensum a celesti demissum traximus arce. Cuius egent prona: et terram spectantia: mundi Principio indulsit communis conditor illis. Tantum animas: nobis animum quoq; &c. Cetera nota sunt.

¶ Prosa septima tertij libri.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia q̃dē plena est anxietatis: satietas vero penitentie quātos ille morbos: ꝙ̄ intolerabiles dolores quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatū exitus quisquis reminisci libidinū suarū volet intelliget. ¶ Que si beatos explicare pñt: nihil cause est quin pecudes quoq; beate esse dicātur: quarum oīs ad implendam corporalem lasciuiā festinat intētio.

¶ Prosa septima tertij libri.

S. thomas

Quid autem de corporis voluptatib⁹. Ista est prosa septima huius tertij libri: in qua philosophia ostendit beatitudinem non esse in voluptate. et primo ostendit hoc de voluptate generaliter. Secundo de quadam voluptate specialiter. secunda ibi. Honestissima quidem. primum probat dupliciter ꝫm ꝙ ponit duas rationes. secunda ibi. Que si beatos. Primo intendit talem rationem. In illis non consistit beatitudo ad que sequuntur multe incommoditates. sed ad voluptates sequuntur multe incommoditates: sicut declarāt in littera. et dicit. Quid loquar de voluptatibus corporis id est delectationibus corporalibus: quarum appetentia id est cupiditas plena ē anxietatis: quia homo anxiatur cum caret eo quod cupit. satietas vero id est plenitudo voluptatū plena est penitentie id est pene. cum igitur voluptatibus sit coniuncta anxietas et penitentia: in eis non consistit beatitudo: et addit quantos morbos ille voluptates et ꝙ̄ intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis: quasi quendam fructum nequitie supple satis patet: quarum voluptatum motus id est affectus quid habeat iocunditatis id est voluptatis ignoro. quisquis autem volet reminisci suarum libidinum id est voluptatum: ipse intelliget id est cognoscet exitus id est fines voluptatum esse tristes. ¶ Nota

Voluptas

ꝙ duplex ē voluptas. s. intellectual' & corpal'. pma ē ꝓsequēda. s. itellectual': q2 ꝯsistit i speculatione aīaȝ btificās. scd'a ē fugiēda q2 ꝯsistit i delectatiōe sensuali corp⁹ mortificās. vñ Senec. q̃nq̃gesimascd'a epl'a di. Voluptates p̃cipue extirpa: q̄ latronū more nos āplectunt vt strāgulēt. & Tul. Voluptas īpedit oē ꝯsiliū: atq; vt si dicā ocl'os pstrigit mentiū: & inimica ē rōni: nullū vult cū virtute habe ꝯmertiū. ¶ No. ꝙ voluptas plena ē penitētia. Narrat eñ Vale. ꝙ cū Demosthenes phs q̃reret amorē Thaidis meretricis: & ꝯsensū ferret ei centū talēta petens Demosthe. aspiciēs i celū rñdit. ꝓ tāto p̃cio nō emā tm̄ pnie. sciebat eñ ꝙ voluptatē isepabiliter sequit pnia. ¶ No. ꝙ voluptates multos morbos afferūt: q2 dic̄ Sene. i quadā epi. multos morbos mlt'a fercula ferūt. & vult Aristo. iij. ethi. ꝙ laborātes i passiōib⁹ venereis & crapule maxie trāsmutant ꝫm corp⁹: crapula eñ pl'es occidit ꝙ̄ gladi⁹. ¶ Que si btōs. Hic phia probat ꝯclusionē pri⁹ pōitā alio mō deducēdo ad icōueniēs. & ē ratio ista. si i voluptatib⁹ ꝯsisteret btitudo sequeret pecudes essēt btē: quod ē falsū. pecudes eñ laborāt ad explēdā corporis voluptatem. vnde dicit. Que voluptates si pñt explicare beatos nihil cause est. i. nihil impedit quin pecudes dicant. i. inducentur esse beate: quarum omnis intentio festinat ad explendam corporalem lasciuiam id est ingluuiē ventris. ¶ No. ꝙ cum felicitas sit bonum nature rationalis nullas bestias felicitabit: quia tm̄ genus hominū viuit arte & ratiōe. ¶ Notādū ꝙ ad fu

gam bestialium voluptatum hortatur Aristo. Alexan. in quadã ep̃la di. O alexander declina a conatibus bestialiũ voluptatũ q̄ corruptibiles sunt. carnalis eñi appetitꝰ inclinat ad corꝑa les ꝟtutes q̄ contristant intellectũ. ⁊ subdit. conatus voluptatũ generat carnalẽ amorẽ. hic generat auariciã. hec generat desideriũ diuitiaꝝ: que generant inuerecundiã: inuerecũdia ꝑ̄sumptionem: ꝑ̄sumptio infidelitatem: infidelitas latrociniũ: ꝓpter que mala vitãda est voluptas

¶ Honestissima quidẽ cõiugis liberorũqꝫ foret iocunditas: sed nimis e natura dictũ est: nescio quem filios inuenisse tortores. Quorũ ꝙ sit mordax quecũqꝫ conditio: neqꝫ alias exꝑtũ neqꝫ nunc anxium necesse est ammonere. In quo Euripedis mei sententiã ꝓbo: qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

atormentadores de sus padres

¶ Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes
Apiumqꝫ par volantum

¶ Honestissima quidem cõiugis foret. Hic ph̃ia oñdit ꝙ btitudo non consistit in quadã speciali voluptate. s. in matrimonio que licita est ꝓpter generationẽ ꝓlis: intendens talem rõnem. In illa voluptate non consistit felicitas q̄ habet anxietatem sibi annexam. sed voluptas matrimonij est huiusmodi sicut tangit in littera. vñ di. Jocunditas ꝯiugis ⁊ liberorũ foret honestissima: sed nimis ẽ extra naturam dictuꝫ: q: natura abhorret id quod volo dicere: q: nescio. i. taceo quem. i. aliquem inuenisse. i. habuisse filios tortores q̊rum filioꝝ ꝙ sit mordax. i. anxia q̄cunqꝫ cõditio siue bona siue mala. neqꝫ non necesse est te ammonere: alias expertũ est: neqꝫ necesse est ammonere te nunc anxium: in quo ego approbo sententiã Euripedis mei ph̃i: qui dixit carentẽ liberis infortunio felicẽ eẽ. ¶ Nota ꝙ anxietas inest patribus propter maliciaꝫ filioꝝ. Narrat enim Eutropius in hystoria romanorum ꝙ demetrides in suos seuiens filios duos ex eis interfecit. ⁊ cum persequeret̃ tertium ille congregato exercitu obsedit patrem: pater aũt videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiam pater anxiatur de bonis filijs ꝓpter intensam dilectionem eorum ⁊ ꝓmotionem. quibus si aliquid aduersi contigerit pater reputat se infelicem. Ex quo patet ꝙ voluptas coniugalis hꝫ anxietatem sibi annexam.

Ascensius
Lais.

Quid autem de corporis uoluptatibꝰ. De voluptate prius dictũ est. dictũ aũt illud demosthenis qđ cõmentarius hꝫ narrat Aulꝰ geliꝰ. lib. i. c. viij. Lais corinthia meretrix ob elegantiã venustãtẽqꝫ forme grandẽ pecuniã demerebat. Ad hanc demosthenes rhetor clanculũ adit ⁊ vt sui copiã faceret petit. At lais decẽ drachmaruꝫ milia poposcit. hoc facit nũmi nr̃atis denarium decem milia. Tali petulantia mulieris atqꝫ pecunie magnitudine ictus expauidusqꝫ demosthenes auertitur ⁊ discedens. Ego inquit penitere tanti nõ emo. vel nõ emo centũ sestertijs penitere. hec ille. Satietas ergo voluptatis plena est penitentie. Quinadeo vt ph̃us inquit oĩs aĩa post coitũ tristat̃. patet itaqꝫ error supꝑioris cõmẽti per demosthenem ph̃m dicit qui rhetor fuerat: ⁊ thaidem adijsse que lais erat. Quin pecudes quoqꝫ beate esse dicant̃. Nam pecudes voluptati carnis maxime indulgẽt filios tortores i. q̄ parentẽ more tortorum ꝑsequebant̃ vt iuppiter saturnũ. Mordax q̄cunqꝫ cõditio: siue boni sint filij siue mali magna ẽ parentibꝰ sollicitudo ⁊ cura. vñ petrarcha de remedijs vtriusqꝫ fortune li. i. c. lxx. Si boni (inq̄t) tibi filij sũt iugis erit ꝓ illis timor: sui mali sempiternꝰ dolor interim solamen ambiguum: certa cura. hec ille. Euripidis poete potiꝰ ꝙ ph̃i notatu dignũ est verbum.

Sanctus
Thomas

Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas oĩs. Istud est metrũ septimũ huiꝰ tertij qđ dr̃ anacrontium ab inuentore: iambicum vel anapesticũ a pede predomĩnãte: quia hꝫ primũ pedem anapestũ ⁊ reliquos iãbos. ⁊ est dimetrũ. i. quattuor pedũ. cathalecticũ: q̄a

deficit syllaba. nā post tres pedes remanet vna syllaba d quarto pede. In quo metro phia oñdit q̄d mali ꝯsequit̄ oēm voluptatē. oīs eñi voluptas ꝑpter anxietatē sibi annexā est transitoria: qḋ ꝯfirmat ꝑ quoddā exemplū di. Oīs voluptas hʒ qḋ dicā: q: voluptas agit .i. vexat fruentes stimulis .i. punitionib⁹ ⁊ est par .i. similis stimulis apiū volantū. vbi pro postq̄ apis fudit grata mella fugit ⁊ ferit corda icta .i. ꝑcussa anxietate nimis tenaci morsu. q.d. iocūditas voluptatis nimis est transitoria: sed anxietas quā affert nimis est ꝑmansura. ¶ Notandū lʒ oīs voluptas corꝑalis primo delectet ⁊ postea pungat ad modū apū: cum hoc maxime inuenit̄ in voluptate venerea ad cui⁹ fugā Aristo. hortatur Alexandrū di. O clemens imperator noli te nimiū iclinare ad coitū: q: coitus est q̄dā ꝓprietas porcoꝝ. q̄ igit̄ tibi gl'ia si exerceas viciū bestiarū ⁊ actus brutoꝝ. crede mihi indubitāter q̄ coitus ē destructio corꝑis: abbreuiatio vite: corruptio v̄tutū: legis trāsgressor ⁊ generat femineos mores. Qualiter aūt sit fugiēda delectatio venerea docet Alan⁹ in li. de planctu nature ⁊ scientia dicēs. Si venerem fugitare velis: loca tempo ravita. Nā loc⁹ ⁊ temp⁹ pabula donat ei. Et pauꝑ Henric⁹ loquens de amore dicit. Proscribas igitur gladijs ⁊ fustib⁹ ipm. Et fugiēdo fuga q̄ fuga sola fugat.

Coitus

Ubi grata mella fudit
Fugit ⁊ nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

¶ Prosa octaua libri tertij.

Nihil igitur dubiū ē qnin he ad beatitudinem vie deuia quedaʒ sint: nec perducere eo queq̄ valeāt ad quod se perducturas esse promittunt. Quātis vero īplicate malis sint breuissime mōstrabo. Quid eñi? pecuniā ne congregare conaberis? sed eripies habenti. dignitatibus fulgere velis? donanti supplicabis. Et qui preire ceteros honore cupis: poscēdi hūilitate vilesces. Potentiā ne desideras subiectoꝝ insidijs obnoxius periculis subiacebis. Gloriā petis: sʒ per aspera queq̄ distractus securus esse desi-

Ascensius

Habet hoc voluptas omnis. Carmen hoc monocolon est. Cōstans trib⁹ pedib⁹ ⁊ syllaba abūdāte. Anapesto: ⁊ duob⁹ iābis: sʒ terti⁹ etiā sponde⁹ esse potest. Legendum est autem volantū non volantiū: ⁊ ecōtrario apiū nō apū. propter legem carminis. Similitudo quam phia innuit in hoc stat: q̄ sicut apes melle dulcissimo ꝑ volatum amico: acri stimulo doloris punguntur: ⁊ aculeo occursantem pungūt: ita fruentes rebus pro voluptate sua quā tunc dulcē inuenerunt: cessante voluptate stimulis penitētie agitantur. Ferit: idest concutit a ferio cuius preteritum proprium in vsu non est: vsurpatū percussi aut simile esse potest.

¶ Prosa octaua tertij libri.

Sanctus Thomas

Nihil igit̄ dubium est. Ista est octaua ꝓsa hui⁹ te rtij in qua phia oñdit quātis malis sunt implicita ꝑdicta bona in quibus aliqui posuerunt felicitatem. secūdo oñdit q̄ exilia sunt corporis bona: ibi. Jam vero. Primo dicit. Nulli dubium est predicta consideranti quin he vie quibus nituntur homines ad beatitudinē ꝑuenire sint q̄dā deuia nec valeāt queq̄ ꝑducere eo .i. illud ad qḋ ꝓmittunt se esse ꝑducturas. quātis v̄o malis sint implicate breuissime mōst rabo. q̄d eñi sup. istoꝝ est sine malo. q.d. nihil. vñ subdit. Pecuniā ꝯgregare ne conaberis .i. laborabis: sed eripies .i. rapies habenti: ⁊ ita implicaberis malo violentie. vis fulgere dignitatib⁹ dāti supplicabis. ⁊ q̄ cupis ceteros preire honore tu vilesces humilitate poscēdi. potētiā ne desideras subiacebis periculis subiectoꝝ. gloriam petis: sed ꝑ aspera distract⁹ securus eē desistis.

voluptariam vitam degas: sed quis non spernat atq; abijciat tanq̄ contemptibilem seruum vilissime q̄ pro et fragilissime rei scilicet corporis. ¶ Notandum ꝙ homo querens pecuniam incidit in manum violentie: quia omnis pecuniosus est violentus primo ethicorum. Sed querens honores et dignitates humiliando se alijs supplicabit. Sed dicit Sene. in libro de beneficijs. Molestum est verbum et onerosum demisso vultu dicere rogo. Querens autem potentiam et gloriam oportet ꝙ propter potentiam et gloriam defendendam persecutionibus improborum se obijciat: et sic securus esse desistit. Querens autem voluptuosam oportet ꝙ corpori seruiat sed dicit Sene. Maior sum et ad maiora genitus sum q̄ sim mancipium id est seruus corporis mei: quod non aliter aspiciam q̄ aliquod vinculum mee libertati circundatum. ¶ Jam vero. Hic philosophia probat in speciali ꝙ vilia sunt bona corporis que aliqui reputant egregia bona. secundo breuiter recolligit supradicta: ibi. Ex quibus omnibus. Primo ostēdit intentuȝ de magnitudine: fortitudine: ⁊ corporis agilitate. Secundo de pulchritudine: ibi. Forme vero. Primo ostēdit ꝙ homo non debet mirari de magnitudine fortitudine: et agilitate corporis quia illa excellentius inueniunt in brutis q̄ in hominibus: dicēs. Jam vero qui ferunt. i. cupiunt bona corporis pre se. i. gratia sui tanq̄ sint optima: q̄ exigua. i. valde vilia: q̄ fragili possessione nituntur. i. laborant. Num enim elephantes mole id est magnitudine superare: idest excedere poteris: nec tauros robore id est fortitudine. Num tygres preibitis velocitate. Respice spacium id est magnitudinem celi: firmitudine id ē fortitudineȝ celi: celeritatē. i. velocitatē eius. et aliquādo desinite i. cessate mirari vilia. i. inferiora bona quod quidē celū nō his predictis potius imo multominus mirandū est q̄ sua ratione. i. intelligentia qua regitur. sic similiter in homine multo magis laudanda sunt bona rationis q̄ bona corporis. ¶ No. ꝙ bona corporis sicut magnitudo fortitudo: agilitas: non multū sunt miranda: quia dicit Sene. Nō magnitudine ⁊ corporis velocitate magne res gerūtur sȝ virtute. vn̄ cato. Cōsilio pollet. Itē Sene. Excellētia ingenij pōt latere sub quacunq; pelle. ¶ No. sm Isido. in lib. ethimo. Elephantē greci a magnitudine corporis putant dictū eo ꝙ formā montis preferat. apud indos vero dicit barus eo ꝙ vox eius barritus dicitur. dentes eius ebur: rostrū eius promosade dicitur. ¶ No. sm Isido. Tigris est bestia varijs coloribus distincta: mirabilis velocitatis: ex cuius noīe quidā fluuius tigris appellatur: rapacissimus ē omniū fluuiorū. Et est sciendū ꝙ pro bestia dicitur hec tigris. in gtō tygris vel tigridis. sed pro fluuio dicitur tantū hic tygris; et in gtō huius tygris. ¶ Forme ve-

stis. Voluptariā vitā degas: sed q̇s nō spnat atq; abijciat vilissime fragilissimeq; rei corporis seruitiū. ¶ Jā vero qui bona pre se corpis ferunt: q̄ exigua q̄ fragili possessione nitūtur. Num enim elephātes mole: thauros robore superare poteritis. Nū tygres velocitate preibitis. Respicite celi spaciuȝ: firmitudinem: celeritatē: ⁊ aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem celum non his potius est q̄ sua qua regitur ratione mirandū. ¶ Forme vero nitor vt rapidus est: vt velox: ⁊ vernaliū florum mutabilitate fugacior. Quod si vt Aristoteles ait linceis oculis homīes vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nōne introspectis visceribus illud Alchibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimū videretur. Igitur te pulchrum videri non tua natura: sed oculoruȝ spectantiū reddit infirmitas. Sed estimate q̄ vultis nimio corporis bona: dū sciatis hoc qd̄cunq; miramini: triduane febris igniculo posse

Bona corporis

Elephas

Tigris

ro nitor. Hic philosophia ostendit intentum de pulchritudine forme scilicet ꝙ sit exile bonũ quia est trãsitoria ⁊ quia tantũ est superficialis ⁊ dicit. vero pro sed nitor id ẽ pulchritudo forme vt id est ꝙ̃ rapidus est: vt id est ꝙ̃ velox. i. velociter est transiens: ⁊ est fugacior id est mutabilior mutabilitate florum vernalium. q. d. satis est euidens. vnde si homines vterẽtur linceis oculis: vt ait Aristo. ita vt corũ visus penetraret obstantia scʒ corpora. nonne illud corpus Alchibiadis superficie pulcherrimũ introspectis visceribus turpissimũ videretur. q. d. sic. et q̃ concludit philosophia. Igitur te pulchrũ videri non reddit id est facit tua natura: sed infirmitas oculorũ spectãtiũ. Et subdit. Sed estimate ꝙ̃ nimio vultis bona corporis: dũ sciatis hoc quodcũq; fuerit corporis posse dissolui igniculo. i. calore febris triduane. febris enĩ acuta s̃m medicos quandoq; tertio die perimit. Et tunc breuit̃

dissolui. Ex quibus omnibus illud etiã in summaʒ redigere licet: ꝙ hec que nec prestare que pollicentur bona possunt: nec omnium bonorũ congregatõne perfecta sunt ea: nec ad beatitudinem quasi quidã calles ferũt: nec beatos ipsa perficiunt.

recolligit supradicta dicẽs. Ex quib⁹ omnib⁹ licet redigere ĩ summã ꝙ hec scilicet supradicta bona nõ possunt prestare ea que pollicẽtur. i. promittunt: nec perfecta sunt cõgregatione omniũ bonorũ: nec ad beatitudinẽ ferunt quasi quidã calles. i. vie: nec ipsa perficiũt beatos. ¶ Notandũ ꝙ pulchritudo corporis nõ ẽ durabilis. quia dicit Virg. O formose puer nimiũ ne crede colori. Alba ligustra cadunt: vacinia nigra leguntur. ¶ Notandũ ꝙ cõmunit̃ dicitur ꝙ visus linceus obstãtia corpora penetrat. sed illud nec ab Aristo. neq; ab aliquo autentico inuenit̃. vñ Isido. in lib. ethymolo. loquens de lince dicit ꝙ linx dict⁹ est quia in luporũ genere numeratur: bestia macul̃ distĩcta tergo vt pard⁹ sed simil̃ lupo: cui⁹ vrinã ꝯuertit ĩ duriciẽ p̃ciosi lapidis dicũt: qui liguri⁹ appellat̃. Nihil aũt dic̃ Isido. de penetratione visus. ¶ No. ꝙ Alchibi. mulier fuit pulcherrima: quã vidẽtes quidã discipuli Aristo. duxerũt eã ad Aristo. vt ipsaʒ videret: q̃ visa dixit. Si hoĩes lĩceos oculos haberẽt vt queq; obstãtia penetrarẽt introspectis viscerib⁹ corp⁹ qδ apparet pulcherrimũ turpissimũ videretur.

Ascensius N Ihil igit̃ duorũ ẽ ⁊c. Certe nihil ẽt ĩ verbis dubiũ ẽ. Quid enĩ: mod⁹ ẽ ĩterrogãdi. Pecuniã ne. ẽt ĩterrogãdo ꝓfert̃. Ne ꝓ an. Donãti supplicab. i. caput ⁊ genua illi plicabis supplex.

Seruitiũ Seruitiũ duo significat: vtpote seruientẽ seu seruũ ⁊ misteriũ ei⁹. Vnδ apδ Liuiũ frequẽter seruitia ꝓ ĩpis seruis leges. Qui bona p̃ se corpor̃ ferũt.

Pre se ferre Pre se ferre ẽ quodã gestu corpis ac motu vult⁹ animi q̃litatẽ ĩdicare. vt h̃ p̃ se fert ꝓbitatẽ. i. ex gestu ⁊ signis exteriorib⁹ ĩdicat se eẽ ꝓbũ. Hoc g̃ loco q̃ p̃ se ferũt bona corpis idest indicant se habere bona corporis: aut qui ad ostentationẽ indicãt q̃ pre ferũt bona corporis ꝙ̃. i. ꝙ̃tũ fragili possessione: nitunt̃. i. fulciunt̃ aut stabiliunt̃ seu fundant̃: q. d. fragillima. Et aliquando definite. i. saltẽ post lõga tp̃a. Nescio quo errore scriptũ repperi definate pro definite.

Forme fugacitas Forme vero nitor vt rapidus est: vt. i. quãtũ rapidus. q. d. rapidissim⁹. vnde notũ verbũ. Homo natus de muliere breui viuens tempore replet̃ multis miserijs. Qui quasi flos egredit̃ et cõterit̃ et fugit velut vmbra ⁊c. Et virgili⁹ in opusculo de rosa. Collige virgo rosas dũ flos nouus et noua pubes. Et memor esto euũ sic properare tuũ. Formã ꝑditã irreꝑabilẽ eẽ dolet. Tibull⁹ his v̾bis. Crudeles diui: serpens nouus exuit annos. forme nõ vllã fata dedere morã. Solis eterna est phebo bacchoq; iuuẽta. Nã decet intonsus crinis vtrũq; deũ ⁊c. Vernaliũ florũ q̃ verno tp̃e plurimi oriũt̃.

Lynx Lynceis oculis. Sũt q̃ velint hic intelligi virũ quendã dictũ lynceũ qui incredibili videndi potẽtia ꝑditus erat. de quo horatius in epistolis. Nõ possis oculo ꝙ̃tum contendere lynceus. Non tamen idcirco contẽnas lippus iungi. Sed melius huic loco q̃drat vt de lynce animali ĩtelligamus: qδ quidã inter lupos ceruarios numerãt: sʒ plini⁹ qr distĩcte de vtri q; agit distincta eẽ aĩalia satis ĩdicat. Fuit vt ouidi⁹ docet et Seruius recitat: lynx rex scythie in hoc animal maculosum conuersus: qδ plinius libro. xxviij. ceteris quadrupedibus visu prestare docet. Perottus autem dicit quosdam putare ipsum montium connexa visu penetrare. vnde lyncei oculi qui acutissimi sunt dicant̃. verũ sũt qui sic verisimile facere conantur vt dicant species quadam in aerem etiam altum diffundi a rebus post montem aut murum stantib⁹: q̃s oculi nostri nõ deꝑhendũt nisi diffusio illa directa fuerit: ⁊ ad eos vsq; ꝑ

venerit: sȝ lynceos oculos etiā tenuissimas spēs dep̄hendere. verū si textui nostro loc⁹ esset: oporteret vt nō tm̄ sic: sȝ etiam penetrando res opacas p̄spiciant lynces quod licet verisimile non est: nihil propositum diminuit: quia satis est supponere ꝙ ita sit. Dicit em̄ si quis hr̄et tales oculos q̄les lynces hr̄e credunt̄: tunc videret corpus foris pulcherrimū intus putredinis plenum esse: ꝙ g̊ obscenū non videtur formosissimū in sup̄ficie corpus: non est q: tale non sit: sed ꝙ videre non valeam⁹. Alcibiadis sup̄ficie pulcherrimū corpus. hic comentū fecisse sup̄iorez auctorē nō dubito: qui qd̊ ex hystorijs rep̄ire nō potuit coment⁹ ē dicēs alcibiadē fuisse mulierē: cū sexcētis auctorib⁹ cōstet fuisse virum longe īdulgentissimū ⁊ formosissimū. Fuit aūt athenieñ. clinie filius. in quo teste emilio probo q̄d natura efficere possit videt̄ experta: nihil em̄ eo fuit excellentius vel in vitijs vel in virtutib⁹. Natus est em̄ in amplissima ciuitate: ⁊ oīm etatis sue formosissimus: vsqȝ adeo vt a socrate p̄ceptore suo amari sed caste mereretur. Nam vt plato in Symposio auctor ē nōnūꝙ̄ apud socratem p̄noctant sȝ nō al'r ab eo surrexit: ꝙ̄ fili⁹ a patre. Ceteras dotes ei⁹ docet tortelli⁹. Nūc ꝙ̄tum ad formositatem ei⁹ satis est disseruisse.

Alcibiades

¶ Sed estimate ꝙ̄ vultis hoc male scriptum repperi videlȝ ꝙ̄ vult⁹ forte q: male intellectū. Ordo autem est. Sed estimate. i. appreciamini bona corp̄is nimio sup. p̄cio ꝙ̄. i. ꝙ̄tum vultis dū. i. dū non sciatis hoc qd̊cūqȝ mirami posse dissolui igniculo. i. paruo ardore tri duane febris. q̄ licet non necat: formam tamen semper polluit.

¶ Metrum octauum libri tertij.

Eu heu q̄ miseros tramite deuio
Abducit ignorantia:
Non aurū in viridi q̄ritis arbore:
Nec vite gemmas carpitis:
Non altis laqueos montibus abditis
Vt pisce ditetis dapes:
Nec vobis capreas si libeat sequi
Thirrena captatis vada:
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris:
Que gemmis niueis vnda feracior
Vel que rubentis purpure:
Necnon que tenero pisce vel asperis
Prestant echinis littora

¶ Metrum octauum tertij libri.

Eu heu miseros tramite deuio. Istud est octauum metrum huius tertij: cuius primus versus dicitur metrum asclepiadiū ab inuentore: coriambicū a pede p̄dominante. Secundus versus dicitur metrum archilochium ab inuentore: iambicum a pede predominante. In quo metro philosophia deplangit errorē hominum qui in querendo minima bona sunt prudentes sed in querendo summum bonum adducuntur ignorantia. primo facit hoc. secundo precatur vt homines tediati falsis bonis redeāt adverū bonū. scd̄a ibi. Quid dignū. di. g̊. Heu est interiectio dolētis ⁊ est dissyllabū' p̄pter metrū: q̄ ignorantia abducit miseros deuio tramite. i. transuersa via sup. a v̊o bono. vos hoīes non q̄rtis aurū in viridi arbore: nec carpitis. i. desideratis gēmas vite: vos nō abditis. i. non absconditis laq̄os p̄ captura pisciū in altis montib⁹ vt ditetis dapes pisce: ⁊ si vobis libeat seq̄ capreas nō captatis. i. non acceditis vada thirrena: idest mare thirrenū qd̊ est in italia. quinetiaȝ pro certe homines norunt: idest nouerūt ipsos recess⁹ abditos. i. absconditos fluctibus equoꝝ. etiaȝ homines norunt que vnda sit feracior: idest abundantior niueis gēmis. i. margaritis: vel que vnda sit feracior rubentis purpure. i. conchilioꝝ quoꝝ sanguine fit purpura. ⁊ homines norunt q̄ littora prestant. i. abundant tenero pisce. vel asperis echinis. i. talibus piscibus. sed quonā. i. vbi lateat bonum scȝ beatificum quod cupiūt

Sanctus Thomas

nec scire sustinent ceci existentes: v sup. illud bonum qd abijt trans polū stelliferum: illud homines dimersi cecitate ignorantie petunt tellure. i. querunt terra. ¶ No. ſm Isido. li. ethimo. caprea est agrestis capra: que qꝛ acutissime videt greci eam pondoidam appellauerunt. ¶ No. ſm Isido. ꝙ echinus est piscis paruus semipedalis q̇ adherendo videtur retinere nauē: ⁊ est piscis asperrimus ad modū erici ad edendū satis suauis. ¶ Quid dignū stolidis mentibus imprecer. Hic precatur philosophia vt post tedium falsorum bonoꝝ homines redeant ad verum bonū ⁊ di. Quid dignū ego imprecer stolidis mentibꝰ hoim. q. d. nihil aliud nisi hoc ꝙ hoies ambiant ipsos honores ⁊ opes ⁊ compararuerint. i. acquisiuerint sibi falsa bōa graui molle. i. tediosa sollicitudīe tandez tedio ducti cognoscant vera bona. ¶ No. ꝙ ista deprecatio philosophie non est ex maliuolentia: sed ex benignitate: ⁊ ideo non optat ꝙ homines permaneant in desiderio bonorum temporalium sed vt illud desiderium magis sit eis medium perducendi ad verū bonum. nec ipsa imprecatur cupiditatem vel ambitionem honoris adesse: sed vt quibus adest per hoc ad verum bonum deducantur.

Sed quonam lateat quod cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent:
Et quod stelliferum trans abijt polum
Tellure dimersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes honoresq̧ ambiant:
Et cum falsa graui mole parauerint
Tum vera cognoscant bona.

Ascensius Eu heu ꝙ miseros ⁊c. Carmen est dicolon distrophon. primus versus est asclepiadiꝰ constans spondeo: dactylo: pentimemeriq̧: idest syllaba post duos pedes abundante: ⁊ duobus dactylis. Secundus est archilochius iambicus dimeter acatalecticus. recipiūt perichium in fine vbi iambi potestatez habet. Legitur autem primꝰ versus dupl'r. Nam quidā legunt ꝙ miseros. vt sit heuheu vel eheu ꝙ. i. q̄tum miseros abducit ignorantia. Alij legūt que. vt heuheu q̄. i. qualis ignorantia ⁊c. Vult aūt ostendere phia filios huiꝰ seculi esse prudētiores filijs lucis. sciunt eñ omnes vbi bona terrena querant: ⁊ pauci vbi celestia. Nec vite. i. in vite vt sit hec vitis in ntō. Non hec vita. Nō g̊ dices gēmas vite: ſʒ gēmas carpitis vite. i. in vite vinifera. Nō altis laqueos mōtibꝰ abditis. nō abditis. i. absconditis laqueos. i. rhetia vt pisce ditetis dapes. Caue ne scribas vt pisces ⁊c. Capree sūt capre siluestres Thirrena vada. i. mare inferū in italia: a thirreno duce lydoꝝ appellato qui in ethruriā consedit. Que gēmis niueis vnda feracior. qꝛ dictum est ꝙ rubri maris in india. vel que rubētis purpure: dictum eñ est ꝙ aphrici maris iuxta tyrū. dicit rubētis ꝑpter ferrugineā hispanie. Nec non q̄ tenero pisce. Credo ostreā intelligit: que ablatis testis tenerrima est. vel asperis p̄stāt

Ostrea Echini echinis. De hijs duobꝰ horatiꝰ secūdo sermonū. Ostrea cyrceis: misero oriunt̄ echini. Seruiꝰ vult latine dici: hec ostrea ostree: qꝛ latine nullū aīalis nomen neutri gñis reperit̄. sed ostreuʒ neutro gñe vult grece dictū censeri. Echinꝰ est piscis calicē hñs echinatū. i. acutū spinis ī morē castanee: ꝑpter qd echinꝰ est dictꝰ. Greci eñ echinon hirtū vocant. spinas ꝓ pedibꝰ habet ingredi huic est in orbē volui. itaq̧ detritis sepe aculeis inuenit̄. Non est aūt is piscis de quo cōmentariꝰ supior dicit ꝙ naues remoretur. vñ remora latine dr̄: ſʒ ille dr̄. hec echineis huiꝰ

Echineis echineidos huic echineidi hanc echineida ⁊c. sicut dictꝰ est piscis ꝙ naues retineat. Echin eñ grece significat tenere: ⁊ nays dr̄ nauis. de hoc pisce dicit lucanꝰ. In medijs echineis aq̇s ⁊c. Et est echineis piscis admodū paruꝰ in petris viuens: q̇ adherens carinis naues retardat: qd ꝯstanti fide cū plinio multi alij tradūt. Quid dignū stolidis mentibꝰ imprecer. Imprecari ē cōtra voluntatē alteriꝰ: ⁊ sepe ꝯ bonū eiꝰ vt aliq̇d eueniat p̄cari. Precat̄ aūt hoc phia: vt sic mortales ambiant. i. cū ambitu accumulent opes q̧ pro et honores: vt cū. i. postq̄ compauerint graui mole. i. molestia vel magnitudine falsa sup. bona: tum. i. tunc cognoscant vera bona: iaʒ contēnentes falsa.

Liber tertius Prosa nona.

¶ Prosa nona tertij libri.

Actenꝰ mendacis. Ista est nona prosa huiꝰ tertij libri: in qua phia vult ostendere q̄ sit vera beatitudo. ⁊ primo ꝯtinuat dicta dicendis. Secūdo assignat causam false felicitatis. Tertio ondit que sit ꝟa felicitas. scd̓a ibi. Quod em̄. tertia ibi. Habes igiꝰ inquit ⁊ formam. Primo dicit. Hactenꝰ. i. hucusqꝫ sufficiat ostendisse formaꝫ mendacis felicitatis. i. false quā si ꝑspicaciter intueris. i. consideres: ordo est i. restat monstrare: deinceps. i. postea q̄ sit vera sup. felicitas. ⁊ di. Boe. ego video nec opibꝰ sufficientiam posse contingere: nec regnis potentiā: nec dignitatibꝰ reuerentiam: nec celebritati gl̓iam: nec leticiam voluptatibus: que tamen videnꝰ ꝓmittere: ⁊ sic falsa felicitas est in eis. ⁊ dicit phia. Nūquid tu dep̄hendisti causas cur illud ita sit. ⁊ dicit Boe. ego videor intueri. i. cognoscere tenui rimula. q. d. non plene sed imperfecte video illas causas: sed apertiꝰ cognoscere malim. i. magis veliꝫ ex te. ⁊ dicit philosophia. Atqui procerte ratio. i. causa false felicitatis promptissima est. ¶ Nota ꝙ falsa felicitas dr̄ mendax eo ꝙ non adimplet qd̓ ꝓmittit. diuitie enim promittunt sufficientiā: dignitates reuerentiā quā non conferunt sicut patet ex p̄dictis. ¶ No. ꝙ cognitio false felicitatis vtilis ē: q̓a cognitio mali expediens ē ad cautelam ſm Alanū in li. anticlaudiano de planctu nature ⁊ scientia q: malum non vitaꝰ nisi cognituꝫ q: noticia mali ducit in cognitionem boni per oppositum. igitur vult philosophia primo assignare causas false felicitatis: ⁊ tunc ondere q̄ sit vera felicitas. ¶ Qd̓ em̄ simplex est. Hic phia assignat cām false felicitatis: ⁊ declarans eā ondit ꝙ sufficientia: potentia: reuerentia: gloria: ⁊ leticia sunt vnū in re. Scd̓o ondit quō hoīes ista separant abinuicē. scd̓a ibi. Hoc igitur qd̓ est vnū. Primo dicit ꝙ causa false felicitatis est ꝙ error humanꝰ id qd̓ est simplex: qꝫ ꝓ ⁊ indiuisum natura. i. de sua natura sepat. i. diuidit: ⁊ error humanꝰ traducit a ꝟo bono ⁊ perfecto ad falsum ⁊ ad impfectū bonū. ⁊ tunc declarat istā cām ondens ꝙ reuerētia ⁊ potētia ⁊ oīa alia sunt vnū ⁊ idē in re. ⁊ p̄mo ondit potētiam idē esse cū sufficientia ⁊ di. An tu arbitraris illud qd̓ nihilo indigeat illud egere potētia? ⁊ rn̄dit Boe. Minime inꝙ. Phia ꝓbat di. Recte tu quidē rn̄dens. nam si q̓d est qd̓ sit valētie imbecillioris. i. potētie debilis in vlla. i. in aliq̄ re: necesse est esse ꝙ h̄ egeat alieno p̄sidio. i. auxilio. Et di. Boe. Ita est inꝙ. Cōcludit ergo phia di. Igiꝰ vna ⁊ eadē est natura sufficiētie qꝫ ꝓ ⁊ potētie. ⁊ di. Boe. Sic vz. tunc ondit dignitatē esse eandē cū p̄dictis di. Qd̓ ꝟo hmōi est sufficiēs ⁊ potēs: nunq̓d illud censes. i. iudicas ſpnendū tanꝙ indignū: an ꝯrio oīꝫ rerū ꝑaliū

Sanctus Thomas

Cognitio falsi

¶ Prosa nona libri tertij.

Actenus mendacis formā felicitatis ostendisse sufficiat: quā si ꝑspicaciter intueris: ordo est deinceps que sit vera mōstrare. Boe. Atqui video inꝙ: nec opibus sufficientiaꝫ nec regnis potentiaꝫ: nec reuerentiaꝫ dignitatibꝰ nec celebritati gloriam: nec leticiam voluptatibus posse contingere. P. An etiaꝫ causas cur ita sit deprehendisti? Boe. Tenui quidē veluti rimula mihi videor intueri: sed ex te cognoscere apertiꝰ malim. P. Atqui promptissima ratio est. ¶ Quod enim simplex est indiuisumqꝫ natura: id error humanꝰ separat: ⁊ a vero atqꝫ perfecto ad falsuꝫ imperfectūqꝫ traducit. An tu arbitraris hoc quod nihilo indigeat egere potentia? Boe. Minime inꝙ. Phi. Recte tu quidem. Nam si quid est quod in vlla re imbecillioris valentie sit: hoc presidio necesse ē egeat

alieno. Boe. Ita ē inq̄. Phi. Igitur sufficiētie potētieq̧ vna eadēq̧ est natura. Boe. sic videt̃. Phi. Quod vero hmōi sit spernēdū ne esse censes: an cōtra rerū oīm veneratōne dignissimū? Boe. At hoc inquā nec dubitari quidē potest. Phi. Addamus igitur sufficientie potentieq̧ reuerentiam vt hec tria vnum esse iudicemus. Boe. Addammus. siquidē v͞ra volum⁹ ꝯfiteri. Phi. ¶ Quid igitur inquit obscurum ne hoc atq̧ ignobile censes esse. An omni celebritate clarissimum? Considera vero quod nihilo indigere quod potentissimū: quod honore dignissimum esse concessum est egere claritudine: quā sibi prestare nō possit: atq̧ ob id aliqua ex parte videatur abiectius. Boe. Non possū inquā qui hoc vti est ita etiam celeberrimū esse cōfiteor. P. Cōsequēs igitur est claritudinē superioribus tribus nihil differre fateamur. Boe. Consequitur inq̄. P. Quod igitur nullius egeat alieni quod suis cūcta viribus possit: quod si clarum atq̧ reuerendum: nonne hoc etiā cō-

non spernendū sȝ dignissimū oī veneratione. Rn̄dit Boe. nō pōt dubitari qn hoc sit dignissimū oī veneratione. 7. P. Addam⁹ igit̃ sufficiētie 7 potētie reuerētiā: ꝙ hec tria vnū iudicem 7 di. Bo. Addam⁹ ḡ si volum⁹ vera ꝯfiteri. ¶ Notandū ꝙ potētia idē est ꝙ sufficiētia. ꝙ enim aliq̇d oīmodo sit sufficiens ita ꝙ nulli⁹ egeat: 7 ꝙ careat potentia ꝯdictionē includit q: si careret potētia respectu alicui⁹ possibilis: nō esset oīno sibi sufficiēs. ¶ Notandū cuicunq̧ inest summa sufficientia 7 sūma potentia eidē inest 7 summa reuerētia. inq̄tum em̄ aliq̇d hȝ rōnem principij intantū est dignū reuerentia cum filij reuerentur patres: quia sunt principiū esse eoꝝ: 7 serui dominos: q: sunt principia suoꝝ in mandato mouentia eos p īperiū. 7 reueremur viros virtuosos: q: sunt principia gubernantia vitam politicā. potētia aūt dicit rōneȝ principij. vn̄ illud est maxime principiū qd̓ est potentissimum 7 ideo reuerendissimū. Quid igit̃ inquit. Hic ōndit p̄dictis esse annexam gl̃iam 7 leticiā di. Quid vero censes. i. iudicas illud qd̓ est sufficientissimū: potentissimū: reuerēdissimū: est ne hoc obscurū 7 ignobile: vel est clarissimū oī celebritate. i. gloria. rn̄det Boe. ego confiteor illud esse celeberrimū. i. gloriosissimum sicut est. Tūc phia concludit di. Consequēs igit̃ est vt fateamur claritudinē. i. gloriam nihil differre a tribus superiorib⁹. 7 di. Boe. Consequitur inq̄. Tunc ostendit idem de leticia di. Illud qd̓ nullius alieni egeat: 7 qd̓ cuncta suis virib⁹ possit qd̓ est reuerēdum 7 clarum: nōne hoc etiā constat esse letissimū. Rn̄det Bo. nō possum cogitare vn̄ tali vllus meror obrepat. i. intret. 7 tunc concludit phia di. Si supiora manebunt sup. vera necesse est illd̓ plenum esse leticie. 7 per eadē ꝯcessa necessarium est esse noīa diuersa sufficientie: potentie: claritudis: reuerentie: 7 iocūditatis: sed substantia eoꝝ nullo modo discrepare. qd̓ ꝯcedēs Boe. di. necesse est inq̄. ¶ Notandū ꝙ oēs creature ꝯpant̃ ad deū sicut effect⁹ ad suā cām: 7 q: noticia cuiuslibet cāe relucet in suo effectu: necesse ē ipsi⁹ dei hēe noticiā p effectū 7 noticiā cū laude: hui⁹ defect⁹ dei repn̄tet ipm sub rōne bonitatis 7 pfectionis q̄ ē materia laudis. Cū igit̃ gl̃ia sic clara cū laude noticia: necesse est principiū oīm rerū qd̓ est sufficiētissimū potētissimū 7 reuerēdissimū etiā esse gloriosissimū.

Sufficientissimus

¶ Notādū ꝙ sufficiētissimo nullū bonū deest: 7 talis hȝ appetitū q̇etatū bono adepto. q̄ est aūt appetit⁹ in bono adepto. i. leticia: ḡ bonū sufficiētissimū etiā ē letissimū. ¶ Notā. ꝙ oīa ista sufficiētia potētia reuerētia gl̃ia 7 leticia sūt vnū i suba nō autē sūt vnuȝ i suba: sic aggregatū ex diuersis reb⁹. tūc em̄ ibi essȝ ꝯpositio

qđ repugñt potētissimo ⁊ dignissimo eo ꝙ simpliciora digniora sūt ꝯpōitꝭ: ſ3 đ h̄ postea meliꝰ patebit. ¶ Hoc igiť qđ ē. Hic pħia oñdit q̄liť hoīes illđ quod ē vnū diuidūt. Scđo mouet dubitatōez: ibi. Quid igiť inq̄. P̄mo oñdit quō hoīes diuidūt illđ quod vnū ⁊ dic. illđ quod ē vnū q3 ꝓ ⁊ simplex natura sup. illđ dispтit. i. diuidit p̄uitas hūana. i. p̄uꝰ error hoīz q̄rēdo vnū sine alio. ⁊ dū hoīes conanť. i. laborāt adipisci ptē rei q̄ partibꝰ car3 .hō nec ꝓ nō assequiť vllā portionē. i. ptē: nec ip̄az rē ītegrā qua3 affectat. ⁊ q̄rit

stat esse letissimū: Bo. Sed vnde huic, inq̄ tali meror vllus obrepat nec cogitare quidē possum. Quare plenum esse leticie siquidem superiora manebunt necesse est cōfiteri. P. Atqui illud quoq3 per eade3 necessariū est sufficiētie: potētie: claritudinis: reuerētie: iocūditatis: nomina quidē esse diuersa: nullo ꝯo mō discrepare substantiā. Boe. Necesse ē inq̄ h̄. P. ¶ Hoc igitur quod est vnū simplex q3 natura prauitas hominū dispertit: ⁊ dum rei que partibus caret partē conantur adipisci: nec portionē que nulla est: nec ipsā quā minime affectat assequitur. Bo. Quonāmodo inq̄. P. Qui diuitias iq̄t petit penurie fuga de potētia nihil laborat vilis obscurusq3 esse mauult: multas etia3 sibi naturales q3 subtrahit voluptates: ne pecuniā quā parauit amittat. Sed hoc mō nec sufficiē tia quidē contigit ei quē valentia deserit: que3 molestia pungit: quem vilitas abijcit: quē recōdit obscuritas. Qui vero solū posse desiderat pfligat opes: despicit voluptates: honoremq3 potentia carentē: gloriamq3 nihilipendit. Sed huic quoq3 q̄ multa deficiant videas. fit enim aliqñ vt necessarijs egeat: vt anxietatibꝰ mor-

Bo. q̄nāmō diuidūt hoīes ista. d. pħia q̄ petit. i. captat diuitias pp fugā penurie causa sufficiētie. vł laborat đ potētia s3 mauult. i. magꝭ vult eē viľ. i. īdignꝰ: q3 ꝓ ⁊ obscurꝰ. i. īgloriꝰ ⁊ ita nihil curat de dignitate ⁊ glīa: talis ēt subtrahit sibi młtas voluptates naturales ne amittat pecuniā quā pauit. i. lucratꝰ ē: s3 h̄ mō nec sufficiētia ꝯtigit: quē valētia i. potētia đserit: quē modestia pūgit: quē virilitas. i. reuerētia abijcit: quē obscuritas. i. īfamia recōdit. q. d. nō. Tūc oñdit de potētia idē di. Qui vero solū desiderat posse. i. potētiā: ille ꝓfligat. i. dispgit opes despicit voluptates q3 ꝓ et honorē carētē potētia ⁊ nihilipēdit glīā: s3 videas q̄ młta huc deficiūt. fit eñ aliqñ vt taľ egeat necessarijs vt mordeať āxietatibꝰ: ⁊ cū neq̄at h̄ đpellē ēt illđ quod maxime petebat đsistit eē potēs. Similiť l3 rōcinari de alijs tribꝰ. s. đ honoribꝰ: de glīa: de voluptatibꝰ sic de p̄dictꝭ duobꝰ: nā cū vnū qđ q3 hoꝝ pfecte acceptū sit idē qđ cetera (vt declaratū ē) q̄sq̄s petit aliq̄d hoꝝ sine ceterꝭ nō apphēdit illđ quod đsiderat. ¶ Notādū q̄ q̄rit partē rei īdiuisibiľ partē nō inueniet nec ip̄az rē cuiꝰ partē q̄rit: q2 ī reꝝ natura īdiuisibile partē ñ hab3. cū igiť p̄dicta q̄nq3. i. sufficientia reuerētia ⁊c. ex pte rei sūt vnū ⁊ īdiuisibilia lic3 differāt nominibꝰ: q̄ q̄rit vnū sine alio nō inueniet. ¶ Notādū ꝙ ista q̄nq3 ꝓut īueniunť ī rebꝰ sensibilibꝰ ī q̄bꝰ habēt eē ī mō īpfecto ⁊ diminuto sic vnū īueniť sine alio. īquātū autē accipiunť ẜm eē pfectū ⁊ summū ꝓut īueniť ī btītudīe sic sūt idem indiuisibiliť ⁊ vnū nō īueniť sine alio: q2 sūma sufficiētia ē btītudo: ⁊ sic đ alijs. ¶ No. ꝙ q2 hō naturaliť desiderat btītudinem tūvnūq̄dq3 p̄dictoꝝ q̄nq3 đsiderat ẜm qđ spectat ad btītudīe3: h̄ aūt ē ẜ3 pfectū īquātū eadē sūt btītudini: ⁊ q2 btītudo cū sit deꝰ ē īdiuisibiľ: oīa q̄nq3 p̄dicta sť vnū īdiuisibiliť. ex q̄ pat3 ꝙ q2 hoīes querūt ista secūdū ꝙ īperfecta inq̄tū sunt in sensibilibus: et tamē desiderant ea secundū perfectionem: ideo hoīes nō assequunť ꝓ ea qđ đsiderāt

¶ Quid igitur inq̃. Hic philosophia mouet dubitationem quia dictum est iam q̃ homo querendo singulum bonorum diuisim ipse frustratur beatitudine. potest ergo dubitari vtrum querendo omnia simul queratur beatitudo. dicit ergo Boe. in littera. Quid igitur inq̃. q. d. licet non queratur beatitudo querendo vnunquodq̃ diuisim: quid igitur erit si quis cuncta simul cupiat adipisci: nunquid ille sic vellet summam beatitudinis? nunquid eam scilicet beatitudinem reperiat in his bonis que demonstrauimus non posse conferre quod pollicẽtur idest promittunt. Et respondet Boeti⁹. Minime inq̃. Concludit ergo philosophia di. In his ergo nullo modo inuestigãda est beatitudo que creduntur prestare singula expetendorũ. i. desiderandorũ. quod Boe. concedit di. Quod fateor affirmo inq̃ ita esse et nihil veri⁹ dici potest. ¶ Notandum si aliq̃s querit omnia quinq̃ simul ille q̃rit beatitudinem in vniuersali: sed errat in particulari querendo eaȝ in istis temporalibus bonis in q̃bus non inuenitur. Non enim sũma sufficientia nec potentia inuenitur in eis: et sic patet q̃ querẽs vnũ illorum vel oĩa simul ſm qd̃ inueniuntur in reb⁹ sensibilibus cũ habeãt esse in eis modo imperfecto nõ cõsequitur beatitudinem: querens aũt vnũ istorum ſm esse perfectum cũ omnia sint vnũ indiuisibiliter: oĩa querit: et querit beatitudinẽ. ¶ Habes igitur inquit. Postq̃ philosophia assignauit causam false felicitatis: hic ostendit q̃ sit vera felicitas. Secundo ostẽdit in quo sit cõstituta: ibi. Quoniam igitur agnouisti. Primo dicit philosophia. Habes ne igitur iaȝ causas et formam false felicitatis nunc deflecte intuitum mentis tue in aduersum. i. in contrarium false felicitatis: hoc est ad veram felicitateȝ: ibi statim videbis veram felicitateȝ quam promisim⁹. et dicit Bo. Atqui pro certe vera beatitudo perspicua. i. manifesta ex dictis homini etiam ceco. q. d. tam manifesta ẽ vera beatitudo ex dictis q̃ etiam ceco si aliquid posset videre pateret q̃ pro et tu pauloante monstrasti eã supple veram felicitatem dum conaris aperire. i. d̃clarare causas false felicitatis. et di. Boe. nam nisi fallor ea est vera et perfecta felicitas que perficiat sufficienteȝ potentẽ et reuerendũ celebreȝ et letũ: vt etiã tu phia cognoscas me boetiũ interi⁹ id plenius animaduertisse que sit vera felicitas ego sine ãbiguitate cognosco hanc esse plenaȝ beatitudinẽ que vnũ bonorũ scȝ predictoruȝ veraciter potest presta

Btĩtudo

deatur. Cũq̃ hec depellere nequeat: etiã id qd̃ maxĩe petebat potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honorib⁹: glĩa voluptatib⁹ licet. Nã cũ vnũquodq̃ bonorũ idẽ quod cetera sit: q̃squis bonorũ aliquid sine ceteris petit: nec illud quidẽ qd̃ desiderat apprehẽdit. Boe. ¶ Quid igit̃ inquã? P. Si q̃s cũcta simul cupiat adipisci: summã quidẽ beatitudinis vellet: sed nõ in his eã reperiret q̃ demõstrauim⁹: id qd̃ pollicent̃ nõ posse cõferre. Boe. Minime inq̃. Philosophia. In his igit̃ q̃ singula quedã expetendoruȝ prestare creduntur beatitudo nullo modo inuestiganda est. Boe. Fateor inquã: et hoc nihil verius dici potest. Ph. ¶ Habes igit̃ inquit et formã false felicitat̃: et causas. deflecte nũc in aduersum mẽtis ĩtuitũ: ibi enĩ verã quã promisimus statim videbis. Boe. Atqui hec in q̃ vel ceco perspicua ẽ eãq̃ tu pauloante mõstrasti: dũ false causas aperire conabaris. Nam nisi fallor ea vera est et perfecta felicitas que sufficientẽ potentẽ reuerendũ celebrem letumq̃ perficiat. Atq̃ vt interi⁹ aĩaduertisse cognoscas: que vnũ bonorũ (quoniam idem cuncta sunt) ve

re qm̄ idē cūcta sunt. ꝛ dicit phīlosophia q̄si ꝯgratulādo Bo. O alūne hac opinione te felicez censeo. i. iudico si q̄dē h̄ adieceris sup. qd̄ mō dicā. Et dicit Boe. Quid nā dicā. Dicit phia. Putas ne aliq̄d eē in his reb⁹ mortalib⁹ q̄z ꝑ ꝛ caducis. i. transitorijs qd̄ possit afferre. i. dare hmōi statū. Rn̄det Boe. Minime puto ꝛ illud oñsum est a te ꝛ nihil ampli⁹ desideret btitudie. Cōcludit g̃ phia dicens. Hec igit̃. s. sufficientia reuerētia ꝛc. q̄ in reb⁹ caducis inueniunt̃: vel sunt

raciter prestare pōt: hanc esse plenā beatitudinē sine ambiguitate cognosco. Phi. O te alūne hac opinione felicē cēseo: si quidē hoc inq̄t adieceris. Boe. Quidnā inquā? Phia. Esse ne aliquid in his mortalibus caducisq̄z reb⁹ putas: qd̄ hmōi statū possit afferre? Boe. Minime inquā puto: atq̄z a te nihil vt amplius desideret̃ ostensum ē. Philoso. Hec igitur vel imagines veri boni vel impfecta quedā dare bona mortalibus videntur: verū aūt atq̄z perfectuz bonū conferre nō possunt. Bo. Assentior inq̄. Phia. ¶ Qm̄ igit̃ agnouisti que vera illa sit: q̄ autē beatitudinē mētiantur: nūc superest vt vnde verā hanc petere possis agnoscas. Boe. Id quidē inq̄ iamdudū vehemēter expecto. Phi. Sed cū vti in thimeo platoni īquit nostro placet in minimis quoq̄z rebus diuinū presidium debeat iplorari. quid nūc faciendū censes vt illi⁹ summi boni sedē reperire mereamur? Bo. Inuocandū inquā rerū oīm patrē: quo pretermisso nullū rite fundatur exordiū. Phia. Recte inquit: ac simul ita modulata est.

imagines. i. silitudines veri boni: ꝛ videtur dare mortalib⁹ q̄dā impfecta bona: verū aūt ꝛ perfectū bonuz ꝯferre nō possunt. ꝛ di. Bo. assentior inq̄. Nota sufficientia i perfecta q̄ ꝯsideraē in reb⁹ tpalibus nō est vera sufficientia sz tantū similitudinaria. sufficiētia aūt pfecta includit oīa alia q̄ttuor: et singuluz alioꝝ q̄ttuor pfecte alia includit: ꝛ iō illud qd̄ est vnū pfectum dat oīa: sz illud qd̄ dat omnia facit vere pfectū: g̃ di. Boe. illud qd̄ pōt veraciter vnū cōferre illud cognosco esse beatitudinem. Itē assentio est verbū deponentale: ꝛ idē significat cū verbo neutrali qd̄ est assētio. ¶ Qm̄ igit̃ agnouisti q̄ vera. Hic oñdit phia in quo vera felicitas sit ꝯstituta. ꝛ primo tangit ordinē hui⁹ partis ad precedentia: ꝛ docz diuinū auxilium eē iplorandū vt cognoscat̃ in quo sit vera btitudo. secūdo inuocat diuinū auxiliū. tertio intendit in quo sit illa vā btitudo. scd̄a ibi. O q̄ ppetua. tertia ibi. Qm̄ igitur. Primo di. Phia. O Boe. qm̄ agnouisti que sit vera beatitudo: ꝛ agnouisti que mentiant̃ btitudinem: nunc supest vt agnoscas vn̄ hanc verā beatitudinē petere possis. ꝛ di. Boe. Illud iādudūz a te vehemēter expecto. ꝛ di. phia. Cū diuinū presidiū. i. auxiliū i mīmis reb⁹ debeat implorari vti ꝑ sicut placet Platoni nostro in thimeo quid nunc censes faciendū sup. in tam arduo negocio vt mereamur reperire sedez illius summi boni. Rn̄det Boe. Inuocandū sup. cēseo patrem omnium rerum. s. deū sine quo nullū exordium rite fundatur. qd̄ approbat phia di. recte tu inquit cēses. ꝛ simul sine īteruallo phia ita modulata est. i. ꝓposuit inuocatōem dei metrica modulatōe. ¶ No. q̄ in oīb⁹ diuinū auxiliū est implorandū: q̄r de⁹ est q̄ diuitias sue sapientie influit in aīas sapientū. tribuit studentib⁹ grām cognoscēdi: cui nihil est difficile: ꝛ sine quo nihil possibile est possideri. ita scribit̃ in cap. de regimīe ꝑncipuz: ꝛ oē datū optimū: ꝛ oē donū pfectū de sursuz ē descendēs a patre luminū: vt dicit alia scriptura. Et di. Aug. nemo tā erudit⁹: nemo tā doct⁹ q̄ supna illustratōe nō indigeat. ꝛ btūs Grego.

Nisi int⁹sit q̄ doceat: inuanū lingua doctoris laborat: iō phia volens oñdere in q̄ sit vera btitudo inuocat diuinū auxilium quo ꝑtermisso nullum rite fundatur exordium.

Ascensius
Contingit

Actenus mendacis ꝛc. Posse ꝑstringere. Cōtingit inq̄t donat⁹ qđ cū difficultate euenit. Si ḡ felicitas etiā difficulter cū talib⁹ bonis euēire nulli pōt: cōsequēs est vt nō sint sūma bona. ¶ At hoc inq̄ꝫ ne dubitari quidē pōt. Ordo est. At pro sȝ inquā .i. dico hoc ne dubitari quidā pōt. Ita ꝙ libenti⁹ legerē At. ꝙ ad lȝ posset construi: vt sit dubitari ad hoc Inquā etiā q̄ꝛ verbū ē deberȝ plene scribi non sic inq̄ꝫ. Ne dubitari quidā mel⁹ dici puto: ꝙ nec dubitari quidē. Legendū preterea est circa mediū. quē molestia pungit nō quē modestia. Itē quē vilitas abijcit. nō quē vtilitas sicut scriptum repperi ꝛ expositū vtilitas: i. reuerentia: cum sit vilitas. i. irreuerentia ac despectio ex paruitate precij eius. Sed hu'c ꝙ multa. i. ꝙtum multa deficiant. Cuncꝫ hec depellere. ordo est ꝛ cum nequeat hec depellere: desistat etiam id qđ maxime petebat. s. desistat esse potens. Quid igitur inquā: exponi potest: vt sit. quid igitur vis dicā. Addit phia. Siquis ꝛc. Itē ante finem si quidē hoc inquit adieceris. Duo notabis si quidē duas esse dictiones: ꝛ adieceris nō abieceris esse legendū. Ordo eñ est ego censeo te hac opi. felicem. quidē. i. certe si addideris. i. addideris hoc. i. hanc sententiaȝ sequentem.

¶ Metrū nonū libri tertij.

Qui ꝑpetua mūdū rōe gubernas
Terrarū celicꝫ sator: q̄ tp̄s ab euo
Ire iubes: stabilisꝗ manēs das cūcta moueri.

Alumnus
Assentio
Assentior
Assentor
Iādudum

Alūnus est tam q̄ alit ꝙ q̄ alitur: lȝ quidā magni ꝯtradicāt. Assentior inq̄ꝫ. Assētio actiue: ꝛ assentior deponental'r ꝓ eodem leges: sȝ assentor assentaris magis ad adulatōeȝ accedit. vnde assentator dictus. Iādudū a te expecto. Dudū modicū tp̄s significat. scōm tm̄ rei gerende proportionē. qñ aūt ꝑticula iam ꝑponit: tunc debet esse persistentia ꝛ ꝯtinuatio in ipsa actione verbi cui addit. Non ḡ vt docet valla: recte dixeris iādudū intraui nauē: q̄ꝛ iā non intras: sed recte dictuȝ esset: iam dudum te expecto: ꝛ dudum. i. paulo ante te expectaui. Sic etiam hic iamdudum. i. iam ab eo tempore quo falsam felicitatem in his iam dictis oñdisti: expecto vehementer cognoscere veram inuocanduȝ inq̄ꝫ rerū oīm patrē. Aliter sentiūt poete: qui tunc tm̄ inuocant qñ humanis opibus ꝛ hūano ingenio res pagi non posset sine miraclo nouo. Vñ Horati⁹ in de arte. Nec deus intersit nisi dignus vindice nodus inciderit. Veruȝ q̄ꝛ ea q̄ ex natura habem⁹: etiā a deo accepim⁹: ideo in omnib⁹ inuocanduȝ est diuinum auxilium: sȝ maxime tunc quando ad cōe bonum aut sane magnum intendimus.

¶ Metrum nonum libri tertij.

Sanctus Thomas

Qui ꝑpetua mūdū rōne gubernas. Istud ē metrū nonū hui⁹ tertij qđ dr̄ homericū ab inuentore: q̄ꝛ homer⁹ ip̄ȝ adinuenit. ꝛ dr̄ heroicū a materia q̄ꝛ gesta herouȝ. i. virorū illustriū h̄ metro describebant. ꝛ dr̄ dactylicū a pede ꝑdominante hexametrū a numero peduȝ: q̄ꝛ ꝯstat ex sex pedib⁹. in quo metro phia inuocat diuinū auxiliū ad oñdendū in q̄ sit vera btitudo ꝛ quō ad ip̄am ꝑueniat. Prio ḡ phia captādo beniuolentiā dei ip̄m multipl'r cōmendat. scđo petitionē suam exprimit: ibi. Da pr̄. Circa primū sciendū ꝙ tria requirunt ad petitionē. Primo requirit potētia exaudiendi. Scđo voluntas. Tertio scientia. de primis duob⁹ dr̄ in q̄rto hui⁹ ꝓsa scđa. duo sunt in q̄b⁹ oīs humanorū actuū effect⁹ ꝯstat: volūtas ꝛ potestas: quorū si alterū desit: nihil ē qđ explicari queat. De scīa pȝ q̄ꝛ sine ea nihil rōnabiliter gerit: volēs ḡ phia oñdere ꝙ de⁹ possit vel sciat exaudire suā petitōeȝ: oñdit ip̄m esse potentē ex mundi gubernatione: ex celi ꝛ terre creatione: ex tp̄is ꝓductōe. Scđo oñdit ip̄m volentē siue beniuolū ex sui bonitate ꝛ clementia q̄ꝛ ꝓducit cūcta. Tertio oñdit ip̄m esse sapientē ex quorūdam effectuū sperantiuȝ ꝓductōe scđa ibi. Quē non extreme. tertia ibi. Tu numeris. Prio dicit. O pr̄ q̄ gubernas mundū perpetua rōne. i. ꝑpetua ꝓuidentia tua. q̄ es sator. i. creator terrarū ꝛ celi q̄ iubes tp̄s ire. i. ꝓcedere ab euo. i. a ꝑpetua tua duratione: tu manēs stabilis. i. mutabilis das. i. facis cuncta moueri.

Petitioni necessaria

¶ Notāduȝ ꝙ tota ista lr̄a. O q̄ ꝑpetua vsꝗ ad illā ꝑtē. Da pr̄. dȝ legi suspensiue. ꝛ pōt O h̄ teneri vocatiue admiratiue vel deꝑcatiue. ¶ Notandū ꝙ gubernare est res in debitū sui finē ordi-

Guberno

nare: quod spectat ad diuinā bonitatē. regit aūt p̄ma causa oēs res preter hoc qd̄ ꝯmisceat cū eis influēdo sup̱ eas virtutē vite ⁊ bonitatis ſʒ auctorē in libro de causis. ¶ Notandū ꝙ mundus ſm Aristo. in libro de celo ⁊ mūdo est ꝯstitutio ex celo ⁊ terra ⁊ naturis q̄ in eis sunt. quē mundū deus gubernat ꝑpetua rōne. i. sua ꝓuidentia ꝑpetua que nō est trāsitoria sicut ꝓuidētia humana: sed ꝑmanet duratione infinita. ¶ No. ꝙ sicut aliquis dicitur sator qui semina plātarum ⁊ arborum ꝓijcit: sic de⁹ dr̄ sator inquantum celū ⁊ terrā creauit ⁊ ꝓducit. per celū aūt ⁊ terrā etiā itelligūtur elemēta q̄ sunt in medio. Dicit aūt terrarum ponendo numerum: pluralē ꝓ singl'ari ꝑ antithesim. ¶ Notandū ꝙ tempus est duratio successiua: cum sit numerus motus. i. mensura motus ſm prius ⁊ posterius. ex quarto phisicorum: que duratio ꝓcedit ab euo. **Tempus**
Ubi notandū ꝙ euū est duratio permanēs tota simul nullam habens successionē vel mutabilitatem annexam: ⁊ est idem ꝙ eternitas que est ꝓpria duratio dei ſm quā deus est causa tēporis. sicut eñ deus per suū esse est causa cuiuslibet esse: ⁊ per suā bonitatem ē causa cuiuslibet boni: ita ꝑ suam duratōem ē causa cuiuslibz duratōis. **Euum**

Quem non externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitantis opus: verum insita summi
Forma boni liuore carens: tu cuncta superno
Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrim⁹ ipse
Mūdū mēte gerēs similiqȝ ab imagīe formās
Perfectas iubeas perfectū absoluere partes.
¶ Tu nūeris elemēta ligas vt frigida flāmis
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet: aut mersas deducant pondera terras.

¶ Notādū de⁹ ē stabil'. i. īmutabil': q2 nulla specie mot⁹ mouet: nō generatōe ⁊ corruptōe cū sit īgenerabil' ⁊ īcorruptibil'. nec augmētatōe ⁊ diminutōe cū nō sit quātus. nō alternatione nec loci mutatōe: cū sit imꝑtibilis. ⁊ ꝓbat Arist. octauo phisi. ex ordīe mouētiū ⁊ mobiliū necesse ē deuenire ad aliqd̄ p̄mū oīno īmobile ⁊ ꝑ se ⁊ ꝑ accidens. **Deus**
¶ Notādū ꝙ oīa prio sūt mutabilia vl' ſʒ eē vl' ſʒ oꝑatiōem. Si ſʒ eē h̄ ē dupl'r: vl' ſʒ eē substātiale sic etiā gn̄abl'ia ⁊ corruptibl'ia: vl' ſʒ eē accidētale sic corꝑa celestia: q̄ lʒ nō mutent generatōe ⁊ corruptōe: tn̄ mutant ſʒ eē locale. Si aūt ē mutatō ſʒ oꝑatōem: sic ītelligētie sūt mutabiles q2 ī ip̄is ē successio ītellectionū. lʒ g̃ nō mutant q̃ ad eē tn̄ q̃ ad oꝑatiōem. Alit' exponit'. Stabilisqȝ manēs das cūcta moueri: vl' oīb⁹ spēb⁹ motuū: vl' aliq̄b⁹ spēb⁹ mot⁹ accipiēdo motū stricte vl' large. Alit' exponit'. Stabilisqȝ manēs das cūcta moueri: nō ꝙ oīa moueant': sed q̄cq̄d mouet' te dāte mouet'. ⁊ siml'e gen⁹ locutōis habet'. Jo. p̄mo. Jllumīat oēm hoīem venientē ī hūc mūdū: nō ꝙ oēs siml' illuminent': sʒ oēs q̄ illuminant' a deo illuminant'. ¶ Quē nō externe. Hic ph'ia oñdit deū eē beniuolū ex bonitate clemētie q̄ oīa ꝓduc̄ ⁊ di. Quē. s. deus externe. i. extrinsece cause non pulerūt. i. non coegerunt: fingere. i. componere: opus. i. creaturam fluitantis materie que fluit de esse ad non esse: ⁊ econuerso de non esse ad esse forme. verum ꝓ sed insita. i. intrinseca forma summi boni. i. summe tue bonitatis scilʒ pepulit te fingere opus fluitantis materie. O pater tu ducis. i. ꝓducis cuncta ab exemplo superno. i. ab exēplari perpetuo: tu ipse pulcherrimus ab omni deformitate elongatus: gerens mente. i. memoria plenū mundū seu pulchrū mundū scʒ architipū: ⁊ formās. i. ꝓducens ipsum mundū sensibilē simili imagine sicut prefuit in mente tua: ⁊ tu iubeas mundum perfectum idest perfecte productum: absoluere id est absconditum tenere sine defectu alicuius perfectas partes id est elementa que spectant ad integritatem mundi. ¶ Notandum ꝙ omne quod necessitatur a causa extrinseca necessitatur ab efficiente vel a fine: quia non sunt plures cause extrinsece. Efficiens autem necessitat dupliciter: vel violentiam inferendo: vt proijciens lapidem sursum vel aliquid conferēdo quo naturaliter moueatur: sicut generans dans formā leuitatis mouet ignem sursum de necessitate nature. deus aūt non necessitatur ab efficiēte p̄mo mō scʒ necessitate violentie: cum nihil sit potētius eo necessitate scd̄o mō: cum nihil ab alio recipiat. nec etiam necessitatur necessitate finis: q2 nō necessitat' ab alio tanꝙ a fine ꝯpat' ad ip̄m sicut imperfectū ad ꝑfectū eo ꝙ finis est bonū ⁊ ꝑfectio illi⁹ qd̄ est ad finem. de⁹ aūt a nullo extrīseco ꝑficit'. ¶ Notandū ꝙ sola bonitas diuina coegit ip̄m ad ꝓducendū op⁹ fluitātis materie nō **Mobilis** **Cause**

aūt coegit, ipm necessitando sed libere mouēdo. ¶ Nota ꝙ inuidia facit ꝙ aliquis bonū alteri non cōmunicat. quia inuidia est tristicia de bono alterius. ꝛ quia talis inuidia in deo non est: iō summā bonitatē ꝑ creatorē alijs cōicat. vnde di. Plato i thimeo. ab optimo īuidia lōge relegata est: ꝛ ꝑ ꝯn̄s sibi dissimilis ꝓut naturaliter cuiusqꝫ capax beatitudinis esse poterat effici qꝫ voluerit. ¶ No. ꝙ sicut in agētibus ꝑ naturā forma rei ꝓducēde p̄existit ſm esse reale: sic in agentibus ſm intellectū forma rei ꝓducende preexistit ſm esse intellectuale. sicut artifex volens ꝓducere domū opꝫ formā domus p̄mo i mēte p̄existere tanꝙ exemplar: ad cuius imitatōem facit domū in materia. cū igitur deus sit agens intellectuale ꝓducens mundum: ipse p̄habuit in mēte sua exēplar mūdi ꝛ oīm partiuꝫ eius: ad cuius imitatōem ꝓduxit mundum extra sup. qui mūdus in mente diuina p̄existens dicit archetipus: ab archos qđ est p̄nceps ꝛ tipos similitudo: cuius imago dr iste mūdus sensibilis.

¶ Tu triplicis mediā nature cūcta mouentē
Connectens animā ꝑ consona mēbra resoluis
Que cū secta duos motū glomerauit in orbes
In semet reditura meat: mentēqꝫ profundam
Circuit: ꝛ simili conuertit imagine celum.

¶ Tu numeris elementa ligas. Hic phia ꝯmendat deū ex ꝑte sapientie quo ad specialē effectuū ꝓductionē. Et p̄mo ex ꝓductōe elementoꝝ. Scđo ex ꝓductōe aīe mundi. Tertio ex ꝓductōe nostraꝝ aīaꝝ. Scđa ibi. Tu triplicis. tertia ibi. Tu causis aīas. et dicit. O pater tu ligas elemēta numeris. i. ꝓportionibus numeralibus: vt elementa frigida ꝯueniant. i. ꝯcordēt flāmis. i. calidis elemētis vt arida. i. sicca elemēta ꝯueniāt liqdis. i. humidis elemētis: ne ignis purior inter elementa euolet. i. exeat spherā suā magis ascendēdo ꝛ ne pōdera. i. grauitates deducāt. i. magis deorsuꝫ

Elementa — ducant terras mersas. i. depressas. ¶ Notandū ꝙ elementa hn̄t ꝓportioneꝫ numeralem inter se. sicut eīm duo numeri quadrati cōueniūt in vno medio ꝓportionali: sic duo elementa ꝯtraria in duabus qualitatibus ꝯueniunt in vno elemento medio ꝓportionali vtriqꝫ. Verbigratia. Numerus quadratus est qui cōstat ductu suiꝫpsius in seipm dicēdo: bis duo: ter tria: bis duo i quaternariū. ꝛ ter tria in nouenariū. ꝛ accipe vnū numerū mediū ꝓportionalem scꝫ senariū: q̄ secundū eandem ꝓportionalem excedit quattuor in qua excedit a nouem. sicut eīm nouem cōtinent sex ꝛ mediam partem sex: ita sex continent quattuor ꝛ mediā partem quattuor: sic similiter est in elemētis. Nam ignis ꝛ aqua in duabus qualitatibus contrariantur. Ignis eīm est calidus et siccus: aqua frigida ꝛ humida: ꝛ que colligantur vno medio sup. aere qui conuenit cuꝫ igne in caliditate ꝛ cum aqua in humiditate. similiter est de aere ꝛ terra respectu aque. Scđm hanc sententiā littera sic exponatur. Tu ligas elemēta numeris. i. ꝓportionibus numerabilibus vt frigida. i. aque q̄ frigide sunt cōueniāt flāmis. i. ignibus q̄ calidi sunt per vnum elementum mediū qđ est aer: ꝛ arida. i. terre q̄ aride sunt ꝯueniunt liquidis. i. partibus aeris que humide sunt per elementū mediū qđ est aqua. ¶ Tu triplicis mediā nature cuncta mouentē. Connectēs animā per consona.

Aīa mūdi — ¶ Hic philosophia ostendit sapientiaꝫ ex anime mundi ꝓductione. Ubi sciendum ꝙ ista littera cōmuniter exponitur ad intentōeꝫ Platonis in thimeo. sed quia ista expositio est difficillima ꝛ modice vtilitatis: ergo eam pretermittam ꝛ ponam facilem expositionem que est de mente Aristotelis. Ad cuius euidentiā est notandum ꝙ per animā mūdi hic intelligitur intelligentia mouens orbem que per motum virtutem suam influit inferioribus: ꝛ hec intelligentia dicitur media inter deum et animam humanā. Sicut enim in dignitate et perfectione exceditur a deo: sic ipsa excedit animā nostram. ¶ Nota ꝙ intelligentia huius mundi dicitur esse triplicis nature propter tres operationes quas habet scꝫ mouere orbē

Orbes celestes — intelligere deum ꝛ intelligere seipsam. ¶ Notandū ꝙ orbes celestes dicuntur consona membra intelligentie: quia per ipsos tanꝙ per organa ꝛ instrumenta intelligentia influit inferioribus: licꝫ eīm intelligentia prima intentione moueat ꝓpter se: tn̄ scđa intentōe mouet ꝓpter inferiora. His p̄missis littera plana erit. vn̄ dicit sic. Tu deus cōnectens aīam sup. mūdi que ē intelligētia mediā sup. inter deū ꝛ aīam humanā. triplicis nature id est triplicis operationis mouentem cuncta sup. inferiora per influxum: illam tu cōnectens resoluis. i. distinguis eam per cōsona membra. i. per cōuenientes orbes: q̄ aīa cū secta. i. diuiuisa q̄ntum ad operationes

Liber tertius Metrum nonum.

glomerauit.i.impressit motũ in duos orbes.s.in orbẽ primi mobilis ⁊ in orbem planetarum ipsa reditura.i.reflexa meat.i.procedit in semetipsam sup.intelligendo quod est vna operatio ⁊ ipsa circuit mentẽ ꝓfundã.i.mentem diuinam deum intelligendo:que est alia operatio: et ipsa cõuertit.i.mouet celum simili imagine.i.intellectiõe q̃d est tertia operatio ei⁹. ¶ Adhuc nota. Licet corpora celestia sint diuersa tamen rõne vnitatis ordinis possunt dici vnũ corp⁹. Similiter intelligentie licet sint diuerse tamen possunt dici vna intelligentia propter vnitatem ordinis in operatione mouendi: ergo.d.in singulari animam et non animas. ¶ Tu causis animas paribus vitasq; minores. Hic philosophia cõmendat sapientiam dei ex animarum nostrarum creatione.d. O pater tu ꝓuebis.i.producis aĩas hoĩm ⁊ minores vitas.i.animas brutoꝝ et plantarũ paribus causis quibus animam mundi ꝓduxisti.s.tu aptãs sublimes: id est aĩmas rationales hominũ leuibus currib⁹.i.celestib⁹ stellis tu seris eas in celum ⁊ terram.i.in corpora terrena quas animas cõuersas reduci igne.i.charitate reducente facis reuerti ad te benigna lege.i.ordinatione tua. ¶ No.anime bestiarũ et plantarũ dicũtur minores vite respectu anime hominis eo ꝙ nõ habẽt tot nec ita perfectas operationes sicut vite aĩe hoĩm.

¶ Tu causis animas paribus vitasq; minores
Prouehis:⁊ leuibus sublimes currib⁹ aptãs
In celum terramq; seris:quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.
¶ Da pater augustã menti conscendere sedez
Da fontem lustrare boni:da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Disijce terrene nebulas ⁊ pondera molis
Atq; tuo splendore mica:tu nanq; serenum
Tu requies tranquilla pijs:te cernere finis
Principium:vector:dux:semita:terminus idẽ.

Animaruz creatio

¶ No. ꝙ per leues currus sm intentionem Platonicoꝝ intelligit stellas compares curribus. Dixerũt eñ platonici ꝙ deus oẽs aĩas simul creauit et seminauit eas in celo delegendo eas stellis cõparibus a quibus postea dilabantur in corpora.sed hec opinio non valet.s.ꝙ oms anime simul sint create immo omni die de nouo creantur:quibus creatis corporibus infunduntur. Dicũtur autẽ anime fieri in celum ꝓpter virtutem celestem:ex qua vnio aime ad corpus contrahit suam periodum licet anima a deo ꝓducatur in corpore:tamẽ vnio ex parte dispositionum corporalium dependet a virtute celesti.ideo dicit eas seri in celum et in terram: quia anime non captantur corporibus nisi mediante virtute celesti.vñ.ij.phi.homo eñ hominem generat et sol. ¶ Nota ꝙ de⁹ anĩas creatas aptat leuibus curribus.i.stellis cõparibus quod sic põt intelligi:quia anima creata comparitatem et similitudinez habet cũ stella. Sicut eñ stella est nobilior pars sui orbis et est perpetua: sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hoĩs.vel sic potest intelligi ꝙ deus animas creatas aptat leuibus curribus. i. rationi et intellectui q̃ dicũtur currus aĩe: quia ducũt hominem in cognitionez rerum quas aĩas serit ĩ celum et terrã:q: aĩa rõne et intellectu habet cognitionem celestium et terrestium. ¶ No.ꝙ p igñe reduci intelligit ardorẽ charitatis q̃ hoĩem auersum a deo vitijs fecit ipsuz redire virtutibus.nisi eñ homo deũ amet ipsum nõ querit:nisi querat non inueniet:nisi inueniat ad ipsum nõ reuertetur. ¶ Da pater augustã. Postq̃ philosophia captauit beniuolentiam dei ipsuz multipliciter cõmendando.hic exprimit suam petitionem di. O pater tu q̃ facis oĩa predicta da.i.cõcede mẽti humane cõscendere augustã sedem.i.nobilem sedẽ summi hõi. da lustrare.i.inuestigãdo inuenire fontẽ boni.i.deũ q̃ est fons oĩs boni.da luce reperta.i. cognitione prehabita in te defigere.s.per amorẽ cõspicuos visus.i.claros intuitus aĩmi.i.rõnis et intellectus. O pater tu disijce.i.disperge nebulas.i.obscuritates et pondera.i.grauitates terrene molis.i.dilectionis terrene.atq; mica.i.resplende tuo splendore.tu nãq; es serenũ quo sup.omnia illustrantur. Tu es tranquilla requies pijs supple mentibus.te cernere id est videre est finis supple omnium. Tu idem existens es principium;quia origo omniuz rerum. Tu es vector: quia

vehis nos per gratiam quo peruenire non possumus per naturam. Tu es dux ducens ab erro
re ignorantie ad veritatē sapientie. Tu es semita cū sis via ⁊ veritas. ⁊ per te ad teipsum pue-
nitur. Tu es terminus vltra quem nihil creditur: cū sis summū ⁊ perfectū bonum. ¶ Nota ꝙ
sedes summi boni dicitur angusta. i. subtilis q꞉ vix magno labore ad ipsaȝ peruenitur. vel di-
cit͛ augusta. i. nobilis q꞉ nihil sibi cōparari potest. Item deum vocat fonteȝ summi boni. sicut
enim riuuli habēt existere ⁊ fluere a fōte ⁊ ipse a nullo: sic a deo oē bonū hȝ esse: ipse autem a
nullo. ¶ Nota ad hoc ꝙ sedes summi boni conscendat͛ opȝ ꝙ inuestigetur: ⁊ quia nō sufficit ī
uestigare si nō inueniatur nec inuenire si non diligat͛: ideo philosophia petit per amorē defi
gi visum animi. s. rōneȝ ⁊ intellectū in summuȝ bonum. ¶ No. ꝙ quia intellectus ⁊ ratio impe
diuntur ⁊ obscurantur per affectionem desideriorum terrenoꝝ: q꞉ corpꝰ quod corrumpitur
aggrauat animam quādo corpori est subiecta: ideo philosophia petit fugari nebulas terrene
molis: ⁊ q꞉ nō sufficit fuga tenebraruȝ nisi adsit lux illuminans: ideo petit illuminationeȝ di-
cens. Atq; tuo splendore mica. Itē disijcio id est dispergo vel remoueo: ⁊ dicitur a dis p̄positi
one inseparabili ⁊ a verbo iacio iacis: mutādo a in i. vñ fit i duplex disijcio.

Ascensius Qui perpetua ⁊c. Carmen ē hexametrū heroicū monocolon. de quo ī primo carmine
p̄mi libri satis diximꝰ. Congruit aūt huic ardue īuocationi. Quē nō externe ⁊c. Cum
enī deus sit pfectus nulliusq; egens: nec ex creaturarū laudatione gloriosior: nec ex
earū negligētia minor: pro sua bonitate cuiꝰ creaturas pticipes eē voluit cūcta crea
uit: remotissimꝰ ab omi īuidia: q̄ tūc nullū hȝ locū: qn̄ nulla apparet emulatio. vñ dicit. Liuore
Liuor carens. vbi tñ ꝺm vallam potius diceret. Liuore vacans. Est aūt liuor macula subnigra gene
rata ex cōpressione vel cōtactu alterius corpis. Ex cōpressione. vt apud Iuuenalē. Vuaq; cō-
tacta liuorē ducit ab vua. Ex cōtactu. vt apud Tibullū. Tū succos herbasq; dedi quis liuor abi
ret quē facit impresso mutua dēte venus. Et q꞉ in hoie inuidioso q̄ se ipe cōsumit solet liuidꝰ co
lor apparere: ideo liuor accipit͛ pro vehemēti īuidia. Sicut candor pro pulchritudie animi ab
omi īuidia abhorrētis. Supno exēplo. quā platonici ideā vocāt: hic exēplū vocat: qđ etiā exē-
plar dici pōt. Legendū ē propt͛ vsū siliq; ab imagine formans. Nā imago primā corripit. Tu
nūeris elemēta ligas. Quia oīa ī nūero pondere et mēsura ꝯstituit deus. simꝉ aūt elemēta cō-
traria sed media elemēta tēpata sūt: vt frigida nō cōsumātur a calidis: nec sicca ab hūidis.
Quia adeo p̄ter naturā elemētoꝝ deꝰ ad vtilitatē nostrā ꝯtineri facit igrē pro pte ī terris: ⁊ ma
ria intra alueos suos: cū tñ locus naturalis ignis sit inter cōnexū aeris et cōcauū lune: vbi ēt
elemētaris et īmixtus ē et quo hic nost͛ tendit: licet nō euolet. i. totus e cōspectu nr̄o volet. Et
locus naturalis aque ē cōnexū terre: et cōcauū aque. et ita deberet terra propt͛ grauitatē suā
aquis tegi: nisi deus aliter ordinaret. Tu triplicis. ꝗuis in supioribꝰ cōmentis satis philoso-
phatū sit: dicā tñ pauca: q̄ Macrobiꝰ ī de sōnio scipionis recitat. Sūt aūt hec. Maluerūt mū
dū alij ī elemēta ter q̄terna diuidere: vt ī p̄mo ordie nnmerent͛. Terra. aq̄. aer ⁊ ignis: q̄ ē ps
Ter quater na elemēta liq̄dior aeris vicina lune. Sup̄ h̄ rursū totidē nūero: ȝ nature purioris elemēta. vt sit luna p-
pterra quā etherea terrā a phisicꝭ diximꝰ noiatā. Aq̄ sit sphera mercurij. Aer venerꝭ: ignis ī so
le. Tertiꝰ vero elemētorū ordo ita ad nos ꝯuersus habeat͛ vt terrā vltimā faciat: et ceterꝭ in
mediū redactꝭ ī terrā desinat tā ima ꝙ sūma postremitas. Igit͛ sphera martia ignis habeat͛:
aer iouis: saturni aq̄: terra vero aphanes ī q̄ elisios cāpos eē purꝭ animis deputatos ātiq̄tas
nob̄ ītelligēdū reliq̄t. de his cāpis aīa quū ī corpꝰ emittit͛ p tres elemētorū ordines trina mor
te ad corpꝰ vsq; descēdit: hec ē īter platonis de morte aīe quū ī corpꝰ trudit͛ scđa snīa. Ista
Macrobiꝰ ex platonicoꝝ dogmate: q̄ oīa. i. totū vniuersū q̄si ī globū colligit. vt aplanē. i. fir-
mamētū terras propt͛ firmitatē ꝯparet: saturnū aq̄s propt͛ frigiditatē planete: ⁊ eo ꝙ eiꝰ geni
talibꝰ ī aquā delapsis venꝰ nata sit. Iouē aeri ꝓ q̄ sepe ponit͛. vt ī geor. Et iā maturꝭ metuēdꝰ
iuppit͛ vuis. Martē aūt igni. Est enī ardēs ⁊ igneꝰ igneiq; colorꝭ planeta. Et h̄ respiciēs B.
ni fallor dixit triplicē naturā eē. Quod aūt dicit duos orbes postea: spectat ad tertiā opinionē
platōis. đ q̄ ibidē Macro. Alij vo duas siq̄dē ⁊ ipi ptes sic p̄mi faciūt: ȝ nō eisdē terminis di
uidūt mūdū. Hi enī celū qđ aplanes sphera vocitat͛ partē vnā: septē vero spheras q̄vagevocāt
⁊ qđ īter illas ⁊ terrā ē terrāq; ipsā alterā partē eē voluerūt ⁊c. videt͛ ꝙ bo. hos secutꝰ aīaȝ mū
di īter duas iā dictas ptes mediā dicē: ȝ ꝺȝ scđaȝ opinionē platonicoꝝ oīa īter se glomerari.
In celū terrāq; seris. potius dicā celū accipiendum esse aerem. sicut volucres celi dicuntur.
Et a lucro. In hoc celo qui dicitur aer. vite enim mortalium sunt inter aerem et terram. Qđ
autem in commentario dicitur ꝙ anime quotidie creantur quibus creatis infunduntur cor-
poribus. Non debet intelligi ꝙ prius creentur ꝙ infundantur. Q꞉ ꝺm Augustinum: creando

infundunt: ⁊ infundēdo creant: nec de potentia materie educunt aut ex traduce: sed hec theologi disquirant. Reduci igne. i. inquit commentarius charitate: qđ non absurdum est: q: cu3 singula vitia infernum mereantur: sola charitas in celū ducit. Sed quia cetera platonice dicta sunt: potest ⁊ hoc platonice intelligi: vt auctor sub aliȷs verbis dicat: quod Virgi. libro sexto Eneid. sic dicit. Principio celū ac terras camposq; liquentes. Lucentemq; globū lune titaniaq; astra. Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus. Mēs agitat molem ⁊ magno se corpore miscet. Inde hominū pecudumq; genus: viteq; volantū. Et q̄ marmoreo fert mōstra sub equore pōtus. Igneus est ollis vigor ⁊ celestis origo. Seminib⁹ q̄tū nō noxia corpora tardant. Terreniq; hebetant artus: moribundaq; membra. hinc metuunt ⁊c. Da pater augustā ⁊c. Sicut supra ostendimus quia interpres exponit augustam idest nobile sedem non dubiū est ipsu3 legisse angustā non augustā sed quid sit augustum supra requires.

¶ Prosa decima tertiȷ libri.

Voniā igitur q̄ sit īperfecti q̄ etiā pfecti boni forma vidisti: nūc demonstrandū reor quonā hec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendu3. An aliquod huius modi bonū quale pauloante diffinisti in reru3 natura possit existere: ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat: sed quin existat sitq; hoc veluti quidā omnium fons bonorum negari nequit. Omne eñi quod imperfectū esse dicit: id minutione pfecti imperfectū esse perhibetur. Quo fit: vt si in quolibet genere imperfectum. quid esse videat in eo perfectū quoq; aliquid eē necesse sit. Et enim perfectione sublata vnde illud quod imperfectu3 perhibetur extiterit nec fingi quidē potest. Neq; eñi a diminutis incōsummatisq; natura rerum cepit exordium: sed ab integris absolutisq; procedens in hec extrema atq; effeta

¶ Prosa decima tertiȷ libri.

Voniam igitur q̄ sit impfecti. Ista est decima psa huius tertiȷ in q̄ philosophia ostēdit vbi vera beatitudo sit cstituta. ⁊ primo ctinuando probat beatitudinē pfectam esse in rerum natura. Secundo ostendit in quo sit vera beatitudo: ibi. Quo vero. Primo dicit. O Boe. qm̄ vidisti in pcedētib⁹ que sit forma imperfecti boni ⁊ que sit forma perfecti boni. nunc reor. i. opinor esse demonstrandū: quoniam idest vbi hec pfectio felicitatis. i. perfecta felicitas sit cstituta in q̊ supple inuestigādo illud arbitror primū esse inquirendū. An aliqđ hmōi bonū pfectū q̄re pauloante s. octaua psa diffinisti possit existere ī rerū natura. ne cassa. i. vana imago. i. species cogitatōis nos decipiat p̄ter veritatē subiecte rei. i. existentis rei. Sed nequit negari quin existat in rerū natura perfectu3 bonum ⁊ pfecta felicitas: ⁊ hoc bonum sit veluti fons oim bonorum: ⁊ tunc pbat ipsum esse tali ratione. In quocunq; genere est reperire imperfectum in eodem est reperire perfectum. sed in genere rerum est reperire imperfectum bonum ⁊ imperfectam felicitatem: vt patet ex precedentibus: ergo in rerum natura erit dare perfectum bonum ⁊ pfectā felicitatem. Hanc rationem pertractat in littera ⁊ di. Omne quod dicicitur esse imperfectu3 illud perhibetur imperfectum diminutione. i. ex defectu perfecti: quo fit vt si in quolibet genere videat esse quid. i. aliqđ impfectū: in eo gn̄e necesse sit aliqđ esse perfectū. et cum p quia

Sanctus Thomas

sublata.i.circūscripta perfectione nec fingi potest: vnde illud extiterit.i.eē habeatqȝ perhibe tur imperfectum.neqȝ enī natura cepit exordiū a diminutis ꝛ incōsumatis.i.ab imꝑfectis: sȝ natura ꝓcedens ab integris ꝛ absolutis.i.ꝑfectis dilabit̄ in hec extrema.i.inferiora atqȝ effe ta.i.infructuosa.ex hoc ergo accipit̄ maior rōnis.in quocūqȝ reperitur aliquid imperfectum ī eodem reperit̄ ꝑfectum.Tunc subiungit minorem di.vti ꝓ sicut pauloante mōstrauim⁹ est q̄ dam fragilis boni ꝛ īperfecta feli citas.ꝛ ponit ꝯclusionem dicēs: er go dubitari non potest aliquā so lidā qȝ ꝓ ꝛ perfectam felicitatem esse: qȝ ꝯcedens Boe.d.firmissi me ꝛ verissime cōclusum est.¶ No tandū ꝙ in tꝑalib⁹ ꝛ sensualibus nō pōt esse summū ꝛ perfectū bo num: ꝛ qꝛ multi sunt qui non pu tant esse alia bona ꝑter sensualia ideo ne aliq̄s putet nullū esse ꝑfe ctum bonum in rerū natura: phi losophia primo anteq̄ ostendat vbi sit situm perfectum bonū pro bat ipsum esse.¶ Notandū ꝙ res subiecta est d̄ qua habetur sermo ꝛ cognitio: sed dum cogitamus de re que non est tunc est cogitatio cassa preter veritatē subiecte rei decipiens nos: ne autem talis co gnitio videatur esse summi boni: ideo primo probat ipsum in rerū esse natura.¶ Nota ꝙ imperfectū non potest esse principium rerū: quia perfectum prius est imper fecto: ꝑncipio aūt nō est aliquid prius: ex quo seq̄tur ꝙ vbi est imꝑ fectum ibi est reperire ꝑfectum. Notandum ꝙ est deuenire ad ali quod perfectum a quo natura in cipiens ꝓgreditur ad posteriora imꝑfecta: cuiusmodi sunt hec inferiora q̄ dicunt̄ extrema ꝛ ef feta sunt vltia causatoꝝ nō cā aliis inferiorib⁹.

Sūmū bonum esse

dilabitur. Quod si vti pauloāte mōstrauimus ē quedā boni fragilis imperfecta felicitas: eē aliquā solidā perfectāqȝ nō pōt dubitari. Bo. Firmissime inq̄ verissimeqȝ ꝯclusum est. Phi. ¶ Quo vero inquit hītet ita ꝯsidera. Deū rerū oīm principē bonū esse cōis humanorū conce ptio ꝓbat animorū. Nam cum nihil deo meli⁹ excogitari queat: id quo melius nihil est bonū esse quis dubitat? ¶ Ita vero bonum esse deū ratio demōstrat: vt perfectum quoqȝ in eo bo nū eē cōuincat. Nā nisi tale sit rerū omniū prin cipium esse non poterit. Erit enī eo prestātius aliquid ꝑfectum possidēs bonū: quod hoc pri⁹ atqȝ antiquius esse videatur. Omnia nāqȝ per fecta min⁹ itegris priora esse claruerūt. Qua

¶ Quo vero inquit. Hic phīa ondit in q̄ ꝑfectum bonū siue vera felicitas sit sita. Scdo ꝯcludit quoddā correlariū. Tertio mouet dubitationē. secunda ibi. Super hec. tertia ibi. Atqui hoc quoqȝ. Primo dicit vel ostendit perfectam felici tatem esse in deo constitutam. Secundo ostendit per quem modum sit in deo: ibi. Sed queso. Primo ponit vnam propositionem notam. Secundo ex ea probat intentum: ibi. Ita vero. Primo dicit. Iam probatum est qȝ est dare ꝑfectum bonum: quo vero.i.in quo habitet.i. late at illud perfectum bonum ita considera. Et tunc subiungit propositionem. Omnis conceptio cōis humanoꝝ aīoꝝ ꝓbat.i.ꝯcedit deū esse bonum ꝛ principium omnium rerum. Et ꝙ de⁹ sit quoddā bonū ꝓbat ꝑ hoc: qꝛ de⁹ nihil meli⁹ excogitari queat.i.pōt. ꝛ q̄s dubitat illud esse bonū quo melius nihil est.q.d.nullus.¶ Notandum ꝙ deum esse principiū omniū rerū omnes con cludunt: sed quia pithagorici duo posuerūt esse principia rerum: vnū bonū: aliud malū: ne er go aliquis occasione hui⁹ negaret deum esse bonum: ideo hoc probat ex eo ꝙ nihil potest me lius excogitari deo. vnde dicit beatus Augu. in libro de doctrina xp̄iana. Omēs latine lingue scientes: cum aure eorum sonus tetigerit quo ꝓfertur deus mouentur ad cogitandum excel lentissimum quandam īmortalem naturam: ita autem cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius.¶ Ita vero bonū esse deū ratio demonstrat ꝛc. Hic probat intentum ꝙ beatitudo siue ꝑfectum bonum sit situm in deo tali ratione. Perfectum bonum est vera beatitudo: sed deus

Deus

est ꝑfectū bonū: ergo deus vel in deo est vera beatitudo. vn̄.d.in lr̄a. Rō ista demōstrat deū

esse bonum vt conuincat id est infallibiliter concludat in eo esse perfectum bonum. nam nisi deus sit tale scilicet perfectum bonum nō poterit esse principium omnium rerum. si enim nō sit perfectum bonum erit aliquid prestantius eo possidens perfectum bonum. namqꝫ pro qꝛ omnia perfecta claruerunt id est manifesta sunt esse priora minus integris id est imperfectis, quare ne ratio procedat in infinitum confitendum est summum deum esse plenissimum summi et perfecti boni, et sic patet minor rationis scilicet ꝙ in deo est perfectum bonum. nunc probat maiorem di. Sed concessimus id est probauimus nona prosa perfectum bonum esse veram beatitudinem. igitur restat concludere ꝙ necesse est veram beatitudinem sitam esse in summo deo. Cui Boe. consentiens di. Accipio id est concedo inq̃: nec est quod vllo modo queat contra dici. ¶ Notandum ꝙ si deus non esset perfectum bonuꝫ sed imperfectum procederetur in infinituꝫ sic arguendo. Deus vel est perfectum bonum vel imperfectum. si perfectum habetur propposituꝫ. si imperfectum ergo erit aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Illud ergo prius vel est perfectum bonum vel imperfectum. si perfectuꝫ illud erit deus et habetur propositum. Si imperfectum est aliquid prius eo: cuꝫ perfectū sit prius imperfecto Iteruꝫ queritur de illo priori. vel est perfectum bonum vel imperfectum: et sic procederetur in infinituꝫ. vel dabitur deum esse pfectum bonum: et hoc innuit in littera cum dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat. ¶ Sed

re ne in infinitum ratio procedat confitenduꝫ est summum deum: summi perfectiqꝫ boni eē plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Boet. Accipio inq̃ nec est quod contra dici vllo modo queat. Philoso. ¶ Sed queso inquit te vide ꝙ id sancte atqꝫ inuiolabiliter probes ꝙ boni summi summum deū diximus esse plenissimum. Boe. Quo naꝫ inquit modo. P. Ne hunc rerū omniū patrē illud summū bonū quo plenus esse perhibetur: vel extrīsecus accepisse: vel ita naturaliter habere presumas: quasi habentis dei habiteqꝫ beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Naꝫ si extrinsecus acceptuꝫ putes: prestantius id quod dederit eo qđ acceperit existiare possis: sed hūc

Deus

queso te inquit. Hic philosophia ostendit per quem modum vera beatitudo sit in deo: quia non est in deo tanq̃ aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto: sed est idem cum ipso. quod probat quattuor rationibus. secunda ibi. Postremo. tertia ibi. Omnino enim. quarta ibi. Respice inquit. Primo premittit intentum suum cum quadam diuisione cuius mēbra improbat di. O Boe. queso te vide ꝙ id sancte id est firmiter et inuiolabiliter probes ꝙ diximus summum deum esse plenissimum summi boni. et di. Boe. Quonāmodo supple hoc probatur. tunc ponit philosophia diuisionē dicens. Presumas id est putes ne hunc patrem omnium rerum accepisse extrinsecus illud summum bonum quo perhibetur esse plenus: vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonum: quasi cogites diuersam esse substātiam dei habentis: ꝙ pro et beatitudinis habite. et tunc improbat membra. Primo ꝙ deus non accepit summum bonum ab extrinseco di. Nam si putes bonum quod in deo est extrinsecus acceptū tunc tu possis. i. potes estimare esse prestantius id est melius illud bonuꝫ quod dederit eo qđ acceperit. s. deo qđ est falsum: qꝛ cōfitemur hunc pcellētissimū oīm rerū. Tūc pbat ꝙ pfectuꝫ bonū ī deo nō ē in ipō naturalr tāq̃ differēs a substātia sua di. Qđ si natura. i. p naturā inest deo summū bonū: sꝫ est diuersum ab ipō rōne q̃dditatiua fingat q̇ pōt q̇ et hec diuersa cōiunxerit. s. deū ⁊ summū bonū. quasi dicat non est dare aliquem priorem ista diuersa coniugentem

esse rerũ oĩm precellẽtissimũ dignissime confitemur. Quod si natura quidẽ inest sed ratione diuersũ cũ de rer̃ principe loq̃mur deo fingat qui põt q̇s hec diuersa coniunxerit. ¶ Postremo quod a qualibet re diuersũ ẽ: id nõ est illud a quo intelligit̃ esse diuersũ. Quare qđ a sũmo bono diuersũ est sui natura: id summũ bonũ nõ ẽ: qđ nephas ẽ de deo cogitare quo nihil ꝯstat esse ꝓstãti⁹. ¶ Omnino enĩ nullius rei natura suo ꝑncipio melior poterit existere: quare qđ oĩm principiũ sit id etiã sui substãtia summuȝ esse bonũ verissima rõne ꝯcluserim. Boe. Rectissime inq̃. Phi. Sed summũ bonũ beatitudinẽ esse ꝯcessuȝ est. Boe. Ita ẽ inq̃. Phi. Igit̃ inquit deũ eẽ ip̃am beatitudinẽ necesse ẽ ꝯfiteri. Boe. Nec inq̃ propositis priorib⁹ refragari queo. Et ab illis hoc illatũ ꝯsequẽs eẽ ꝓspicio. Phia. ¶ Respice inq̇t an hic q̃ȝ idẽ firmi⁹

¶ Notandũ ꝙ ratio quã philosophia pretendit est ista. Summũ bonũ quod est in deo vel est acceptũ ab extrinseco vel inest sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit prestantius et nobilius deo: quia dans summũ bonũ prestantius est recipiente ipsũ. si autem inest deo naturaliter: vel tanq̃ idẽ sibi: vel tanq̃ diuersũ ab ipso. si tanq̃ idẽ sibi habetur ꝓpositũ. si tanq̃ diuersuȝ ab ipso erit aliquid prius quod ista diuersa coniunxerit. tale autẽ fingere est difficile. ¶ Postremo quod a qualibȝ. Hic phia ponit secundã rationẽ ꝙ summũ bonũ in deo non differt ab ipso: et est ratio talis. Illud quod est diuersũ ab alio non est illud a quo ẽ diuersũ. si ergo summũ bonũ esset diuersũ a deo deus non esseȝ summũ bonũ: quod nephas est dicere vnde di. in littera. Postremo illđ quod est diuersũ a q̃libet re: illud non est illud a quo videt̃ esse diuersuȝ: quare quod sui natura diuersũ est a sommo bono illud nõ est summũ bonũ. si igitur summũ bonũ ita sit in deo ꝙ ꝯm naturã ẽ diuersum ab eo: sequitur ꝙ deus non sit summum bonũ: quod nephas est cogitare de deo quo nihil constat esse prestãtius. ¶ Nota si aliquid esseȝ in deo diuersum ab ipso deus esset compositus et non essentie simplicis: quod est falsum. Item quod est in deo diuersum ab ipso vel est accidens vel pars eius. non accidens quia non deus est subiectum alicuius accidentis. si est pars eius cum pars precedat totum aliquid erit prius de deo: quod est falsum ¶ Omnino enim nullius rei natura. Hic philosophia ponit tertiaȝ rationeȝ que talis est. Illud quod est principium omniuȝ rerum formaliter est summuȝ bonum: quia summo bono non potest esse principium: sed deus est principiũ omnium rerum: ergo formaliter est summũ bonũ: summũ autẽ bonũ ẽ btitudo: ergo de⁹ formaliter ẽ summa btitudo. Vñ dicit ĩ lr̃a. Omnino. i. generalit̃ nulli⁹ rei natura poterit existẽ. i. eẽ melior suo p̃ncipio: q̃re quod oĩȝ sit p̃ncipũ sic de⁹ illđ ẽt ꝯcluseriȝ verissima rõne sũmũ eẽ bonũ sui substãtia. i. ꝑ sui substãtiã. Cui assentiẽs Boeti. dic̃ rectissime inq̃ ꝯclusũ ẽ: sȝ sũmũ bonũ eẽ btitudinẽ ꝯcessũ ẽ. Dic̃ Boe. et ita ẽ inq̃. Cõcludit ꝗ phia. Igit̃ necesse ẽ deũ ꝯfiteri ip̃aȝ btitudinẽ. dic̃ Boe. nec queo refragari. i. ẽ resistẽ priorib⁹ ꝓpositis id p̃missis: et ego ꝓspicio h̃ illatũ eẽ ꝯñs ab ill̃. i. ab illa. ¶ Nota ꝙ p̃ncipiũ oĩȝ rer̃ oȝ eẽ sũmũ

Principiuȝ rerum

bonũ substãtialit̃: q2 si aliq̇d aliud a p̃ncipio eẽt sũmũ bonũ substãtialit̃ sic aliq̇d ꝑncipatũ: sequit̃ ꝙ ꝑncipatũ sit nobili⁹ suo ꝑncipio. nã bonũ substãtialit̃ nobili⁹ ẽ bono accidẽtalit̃. Iteȝ si ꝑncipiũ nõ est bonũ substãtialit̃ sȝ accidẽtalit̃: cũ oẽ qđ ẽ tale ꝑ accñs reducat̃ ad aliq̇d tale ꝑ se: tũc ꝑncipium reduceret̃ ad aliq̇d: et ꝑ ꝯñs ñ eẽt ꝑncipiũ. ¶ Respice iq̇t ã h. Hic põit q̃rtã rõeȝ ꝙ btitudo ĩ deo ñ differt ab ip̃o. si btitudo differrȝ a dõ cũ vtrũq; tã de⁹ ꝙ btitudo sit sum

mum bonū essent duo summa bona quoꝝ vnū non esset alterū: ⁊ cū vnū desit alteri neutrum erit pfectū ⁊ summū bonū: q̄ꝛ perfectum est cui nihil deest. ergo necesse est beatitudinē eē idē cū deo. vñ dicit in lr̄a. O Boe. respice an hic qd̄ modo dicā illud qd̄ ꝓbatum est firmi⁹ approbetur duo summa bona esse non pn̄t q̄ sint a se diuersa. Etenim liquet. i. manifestum est ꝙ bona q̄ discrepant non esse alterū sup. eoꝝ bonoꝝ qd̄ sit alterū. q̄re cū alterū deest alterutri. i. q̄re cū

approbet̄: ꝙ duo summa bona que a se diuersa sint esse non possunt. Etenim que discrepāt bona non esse alterum quod sit alteruꝫ liquet: quare neutrum poterit esse perfectum: cum alterutri alterum deest. sed quod perfectuꝫ non sit: id summum nō esse manifestū est. Nullo modo igitur que summa sunt bona ea possunt esse diuersa. Atqui ⁊ beatitudinē ⁊ deū summū eē colligimus: quare ipsam necesse est summā eē beatitudinē que sit summa diuinitas. B. Nihil inq̄: nec re ipa verius nec rōcinatōe firmi⁹ nec deo dignius concludi potest. P. ¶ Super hec igitur inquit veluti geometre solent demōstratis propositis aliquid inferre q̄ porismata ipi vocant. Ita ego quoq̄ tibi veluti correlarium dabo. Nam qm̄ beatitudinis adeptione fiunt homines beati. Beatitudo vero est ipsa diuinitas. diuinitat' adeptōe fieri btōs manifestū ē:

desit alterum alteri neutrū poterit esse perfectū: cuꝫ ꝑfectū sit cui nihil deest: sed manifestum ē illud non esse summū bonū qd̄ non est ꝑfectū: igit̄ nullo mō pn̄t eē diuersa ea q̄ sunt sūma bona. atq̄ ꝓ certe deum ⁊ beatitudinē collegim⁹ esse summū bonū: quare necesse ē ipsam naturā que sit diuinitas. i. naturā dei esse summā beatitudinē: qd̄. B. approbās dicit. Nihil verius est ipsa re: nec rōcinatione ipsa firmi⁹ nec deo digni⁹ ꝯcludi potest. ¶ Notandū ex quarto thopicoꝝ id qd̄ ꝑ supabundantiā dicitur vni soli ꝯuenit. cū igit̄ summū bonū dicat̄ ꝑ supabundantiā non erunt duo summa bona. item si essent duo summa bona vl' eēnt eiusdem sp̄ei vel differrēt sp̄ē. si eiusdem sp̄ei erunt equal'r perfecta et vnū erit supfluū. si differūt specie vnū erit ꝑfecti⁹ altero: q̄ꝛ impossibile est duas sp̄ēs esse equal'r pfectas: sꝫ qd̄ est impfectius non est summum bonum: ergo non sunt plura summa bona. ¶ Super hec igit̄ inquit. Hic ph̄ia concludit ex dictis quandam conclusionē correlariam di. Super hec. s. predicta ego tibi dabo correlarium. i. conclusionem correlariam: ita. s. sicut geometre aliquid solent demonstratis suis propositis inferre: q̄ illata ipsi vocant porismata i. aptiones. ⁊ tunc ponit correlariū ꝙ oīs beat⁹ est deus qd̄ sic infert. quia adeptione beatitudinis fiunt homines beati: beatitudo vero est ipsa diuinitas vt probatum est: manifestuꝫ est hoīes beatos fieri adeptione diuinitatis. sꝫ sicut adeptione iusticie fiunt homines iusti et adeptione sapientie fiunt sapientes: ita necesse est adeptione diuinitatis esse beatos siue deos. Igitur omnis beatus est deus sed natura quidem vnus deus est ⁊ non plures: participatione vero nihil prohibet plures deos esse. Hanc conclusionem commendans Boe. di. Et pulchrū inq̄ hoc scilicet quod modo conclusisti atq̄ preciosum siue porisma siue correlarium mauis: idest magis velis ipsum vocari. ¶ Notādum ꝙ omnis beatus est deus. Hoc probatur ex littera sic. Homines fiunt beati adeptione beatitudinis: sed beatitudo est diuinitas: ergo homines fiunt beati adeptione diuinitatis: sed adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus: ergo omnis beatus est deus. vel potest sic argui. Adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus. adeptione diuinitatis aliquis efficitur beatus: cum diuinitas sit idem cum beatitudine: ergo omnis beatus est deus. ¶ Nota ꝫm Huguitionem porus pori est subtile foramen in corpore per quod sudoꝛ emanat. Inde porisma porismatis: idest apertio vel illuminatio sensus. dicū-

correlariū d[icitu]r corona

Oīs beat⁹ est deus.

Porus

tur etiam porismata regule quas geometre pponunt ad aliqd ostendendū eo q aperiāt et illuminent mentē lectoris: et ipse allegat Boe. in hoc libro de hoc nomine porisma. Notandū sm eundem Hugui. a corona venit coronariū qd est premiū victorie vel premiū belli vel certaminis scz corona vel aliquid aliud. vel coronarium est vnde aliquis meretur honorem vel adipiscitur coronam: et etiam allegat Boe. in hoc loco de hoc nomine coronariū: sed cōiter ipz nominans correlarium. et est correlarium conclusio sequēs ex pmissis. ¶ No. aliquis diceret. Si ois beatus est deus cuz plures sint beati plures erunt dij. Rn̄det Boe. q vnus est deus naturaliter et essentialiter: sed participatiue. s. participatione virtutis et immortalitatis pn̄t esse plures dij. vn̄ ps. Ego dixi dij estis et filij excelsi omnes. Item innuit philosophus. xij. methaphi. vbi sic concludit. Non valet pluralitas principū sit g vnus princeps sm naturaz et essentiaz. ergo di. Sen. Vir speculatiu9 est quasi deus i humano corpore hospitatus. Pro quo vlterius notādum q deus est quadruplex. Aliquis est deus nuncupatiue vt idolum. Alius vsurpatiue vt demones cultum dei sibi vsurpantes vt di. scriptura. Omnes dij gentium demonia. Tertius participatiue: vt hoies beatitudinē participantes. Quartus est deus natura habens essentie eternitatē immutabilitatem et cōicabilitatem. pmis tribus modis possunt bene ee plures dij sed non quarto mo. ¶ Ultimo nota deitatem siue diuinitatē participare non est nisi immortalitatem impassibilitatē subtilitatem et agilitatem adipisci: nā mortale aditum nobis separat nos a dijs: vt di. Por. ergo adeptione immortalitatis erimus dij. ¶ Atqui hoc quoq pul. Hic philosophia mouet circa pdicta quandā dubitationem. secundo soluit eam ibi. Cuius discretione. Primo di. Ex quo dicis hoc correlarium esse pulchrum. Atqui pro certe hoc quod iam dicam nihil est pulchrius quod ratio persuadet esse annectendum his scilicet supradictis. et dicit Boe. quid est pulchrum illud: dicit philosophia. Cum beatitudo videatur multa continere dubitatur vtrum hec omnia cōiungant idest constituant veluti vnum corpus beatitudinis quandam varietate partium: an sit aliquid eorum quod compleat substantiam beatitudinis ad quod cetera referantur. tunc Boe. petit hāc questionem magis elucidari di. Vellem inquit vt patefaceres illud quod queris commemoratione ipsarum rerum sup. explicando. et philosophia condescendens Boe. querit. Nonne censemus beatitudinem esse bonum. di. Boe. Certe summū bonum. cui phia. licet. i. licitum ē addas hoc. s. summū omnibus his. nam beatitudo est summa sufficienti a: eadem est summa potentia: et iudicatur esse summa reuerentia: claritas et voluptas. di. Boe. qd igit sup. estimas eē

Coronariū

Deus

sed vti iusticie adeptione iusti: sapientie sapiētes fiunt. Ita diuinitatē adeptos: deos fieri simili ratōe necesse ē. Omnis igitur beatus deus: sed natura quidem vnus: participatione vero nihil phibet esse qplurimos. Boe. Et pulchrū inq hoc atq preciosuz siue porisma siue correlarium vocari mauis. Philoso. ¶ Atqui hoc quoq pulchrius nihil est quod his annectendum esse ratio persuadet. Boe. Quid inq P. Cū inquit beatitudo multa cōtinere videatur: vtrum ne hec omnia vnū veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate cōiungant? An sit eoruz aliquid quod beatitudinis substantiam compleat: ad hoc vero cetera referantur? B. Vellem inq id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. P. Nonne inquit beatitudinē bonū esse cēsem9? Bo. Ac summū quidē inq. P. Addas inquit hoc omnib9 licet Nam eadem sufficientia summa est: eadez sum

Liber tertius Prosa decima.

dicendū. Rñdit pħia. heccine. i. nunqd hec oīa. s. sufficiētia potētia: q̄ꝫ ꝑ ꝛ cetera sunt veluti q̄dam mēbra btitudinis: an cūcta referunt ad bonū veluti ad verticē. i. tanq̄ ad summā rōnem appetendi oīa alia. Tūc Boe. fatet se intelligere q̄stionē ꝛ p̄stolari eiꝰ solutionē di. Intelligo q̄d ꝓponas inuestigandū: sꝫ desidero audire q̄d ꝯstituas. i. diffinias qōeꝫ dissoluēdo. ¶ Notandꝫ q̄ q̄stio quā pħia mou et ē ista. Utrū p̄dicta q̄nqꝫ. s. sufficientia: reuerētia ꝛc. ꝯstituāt btitu

ma potentia. Reuerentia quoqꝫ claritas: ꝛ voluptas beatitudo esse iudicatur. Boeti. Quid igitur? Phi. Heccine omnia bona sufficientia potentia: ceteraqꝫ veluti quedam beatitudinis membra sunt: an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur. Boe. Intelligo inq̄ quid inuestigandum proponas: sed q̄d ꝯstituas audire desidero. Philo. ¶ Cuius rei discretionem sic accipe. Si hec omnia beatitudinis membra forent se quoqꝫ inuicem discreparēt. Hec est enim partium natura vt vnum corpꝰ diuersa componant. Boeti. Atqui hec omnia idem esse monstrata sunt. Phi. Minime igit membra sunt: alioquin ex vno membro beatitudo videbitur esse coniuncta: quod fieri nequit. Boe. Id quidem inquā dubium non est: sed id quod restat expecto. Phi. ¶ Ad bonuꝫ vero cetera referri palam est. Idcirco enim

dinē sicut diuersa mēbra vnū corpus. vel vtruꝫ oīa sint eadē ꝛ referant ad aliq̄d vnū scꝫ ab bonū q̄ rō sit appetendi oīa ista. ¶ Notandū q: in btitudine est summū bonum: ꝛ in beatitudine est sufficiētia: reuerentia gloria ꝛ iocūditas iō q̄ritur an ista sint in btitudine tanq̄ diuersa: aut ad vnū relata. s. ad bonū rōe cuiꝰ appetunt. ¶ No. ad primā ꝑtem q̄stionis dꝫ rñderi q̄ non q: mēbra vnuꝫ corpꝰ cōstituentia debent esse inter se diuersa vt statim ꝓbabitur in littera sequenti: sed illa quinqꝫ sunt vnum ꝛ ꝓbatum est: ergo non p̄nt esse ꝑtes btitudinis ꝯstituentes ipsam sicut membra vnuꝫ corpꝰ. etiam si sic seq̄retur q̄ btitudo seu deꝰ non esset omnino simplex q̄ est īpossibile. ¶ Cuius rei discretionem. Hic pħia soluit q̄stionē. et primo oñdit q̄ ista q̄nqꝫ nō sunt partes ꝛ membra beatitudinis. Secūdo ostendit q̄ oīa referantur ad bonum: ibi. Ad bonū vero. Primo ītendit talē rōnem. Mēbra cōstituentia aliq̄d vnū adinuicē debēt esse diuersa sed ista omnia quinqꝫ sunt idem: g̊ non sunt mēbra ꝛ ꝑtes beatitudinis. Unde dicit ī littera. Cuius rei sup. posita in q̄stione sic accipe discretioneꝫ. i. discretam solutionē. Si hec oīa forent membra beatitudinis tūc discreparent a se īuicē. Hec em̄ ē natura ꝑtiuꝫ vt diuersa componāt vnum corpꝰ. Rñdet Boe. Atqui ꝓ certe: hec oīa q̄nqꝫ mōstrata sunt idem esse sup. in nona ꝓsa. Infert pħia. Igit mīme sunt mēbra btitudīs: sꝫ si in eis saluetur rō mēbri oīa erunt vnuꝫ mēbrum: ꝛ tunc seq̄tur btitudinem cōponi ex vno mēbro q̄ est impossibile. ꝛ hoc est q̄ dicit alioquin. i. si aliter dicatur q̄ non sunt membra sed vnum membrum videbitur beatitudo esse coniuncta ex vno membro quod fieri nequit. ꝛ di. Boe. Id quidem q̄ modo ꝯclusum est non est dubium sꝫ illud q̄ restat de veritate alteriꝰ partis q̄stionis expecto. ¶ No. q̄ btitudo est diuinitas vt prius visum est: ꝛ q: diuinitas est oīno simplex ꝛ indiuisibilis: ex nullo pōt esse cōstituta. cum em̄ ꝯstituens sit priꝰ constituto esse aliquid priꝰ deitate q̄ absurdum est: ergo beatitudo non potest esse ꝯstituta ex pluribꝰ mēbris vel ex vno membro. ¶ Ad bonum vo ꝛc. Hic pħia oñdit q̄ omnia referantur ad bonum tanq̄ ad causam propter quam appetuntur. Secūdo ex dictis deducit quasdam conclusiones superius probatas vt melius intelligantur. secūda ibi. Cuius vero causa. primo dicit. Palam est cetera scilicet quinqꝫ supradicta ad que omīa appetenda reducuntur ipsa referri ad bonum: idcirco enim petitur. i. accipitur sufficientia: q̄a bonum esse iudicatur. idcirco potentia petitur quia id etiam credit esse bonuꝫ. idē sꝫ ꝯiectare

idest iudicare de reuerentia: claritudine. i. claritate ꝛ iocunditate: ꝛ sic vniuersaliter conclude re ꝙ bonum est summa. i. ꝑfectio ꝛ cā oīm expetendoꝝ. i. desiderandoꝝ quod declarat ꝑ signū dicens. Illud em̄ qđ neqꝫ in in re neqꝫ in sīlitudine. i. apparentia vllū bonū retinet in se: illud nullo mō pōt expeti. i. desiderari. ꝛ ꝑ ꝯtrariū. illa q̄ non sunt bona natura. i. ex natura tn̄ si vide antur. i. appareant esse q̄si vera bona sint appetuntur. quo fit vti bonitas iure credaf eē summa atqꝫ causa omnium expetendorum. ❡ Notandum ꝙ bonū est causa omnium desiderandoruꝫ qꝛ deficiente ratione boni in aliquo siue sit bonum ſm apparentiaꝫ siue existentiam tollitur ratio appetibilis. posita vero rōne boni i aliquo siue ſm rem siue ſm apparētiam ipm est appetibile: propter quod di. Arist. iij. de anima. Mouet enim appetibile hoc quidem bonum hoc autem apparēs bonū ❡ Cuius vero causa. Hic ex dictis philosophia deducit quasdam cōclusiones pri⁹ probatas vt meli⁹ intelligantur ꝛ sunt due. Prima est ꝙ bonum ꝛ beatitudo sunt idem. Secunda ꝙ deus ꝛ bonum idem sunt. deducens ergo primam conclusionem di. Illud maxime videtur optari cuius causa quideꝫ aliquid expetitur: idest desideratur vt sit causa salutis: idest sanitatis quispiam: idest aliquis velit equitare: non tam: idest non tantū desiderat motum equitandi: ꝙ idest q̄tum desiderat effectum salutis idest sanitatis. Cuꝫ igitur omnia petantur: idest appetantur gratia boni: illa nō potius desiderantur ab omnibus q̄ ipsum bonum sed nos concessim⁹ beatitudinem esse propter quā cetera optātur: q̄re sola beatitudo tanq̄ finis omnium aliorūꝫ desideratur. Ex quo liquido: idest manifeste apparet esse vnā atqꝫ eandē substantia ipsius boni ꝛ beatitudinis. Boetius assentiens isti deductioni di. Nihil video cur q̄spiā possit dissētire. ❡ Notandum quorum proprieas per se est eadem: necesse est illa esse eadem. cum igitur bonum et beatitudo habeant vnam ꝛ eandem per se proprietatem erunt eadem. Nam per se proprium est beatitudini ꝙ omnia propter eam desiderantur. similiter illa proprietas est boni ꝙ omnia appetuntur quia bona: ergo bonum ꝛ beatitudo sunt idem. ❡ Notandum ꝙ illud magis appetitur cuius causa aliquid appetitur: quia illud propter quod aliquid appetif prius est in causando motum desiderij q̄ illud quod appetitur propter aliud: qꝛ causa ꝑmaria prius influit q̄ secundaria. ꝛ ideo illud propter quod aliquid appetitur prius influit desiderio q̄ illud qđ appetitur ꝑpter aliud: sicut finis plus influit q̄ ordinata in fine: ꝛ hoc declarat per exemplum in lr̄a de sanitate que plus appetitur q̄ actus eq̄tandi fact⁹ ꝑpter sanitatem. ❡ Sed

Bonum.

sufficientia petitur quoniaꝫ bonum eē iudicatur. idcirco potentia: quoniaꝫ id quoqꝫ esse creditur bonuꝫ: idem de reuerentia claritudine iocūditate coniectare licet. Omniū igitur expetendorum summa atqꝫ causa bonuꝫ est. Quod enim neqꝫ re neqꝫ similitudine vllum in se retinet bonuꝫ: id expeti nullo modo potest. Cōtra ꝙ etiam que natura bona non sunt tamē si esse videātur quasi vera bona sint: appetunf. Quo fit vt summa cardo atqꝫ causa expetendorum oīm bonitas esse iure credatur. ❡ Cuius vero causa quid expetitur id maxime videtur optari. Veluti si salutis causa quispiam velit equitare: nō tam equitandi motum desiderat q̄ salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur: nō illa potius q̄ bonum ipsum desiderantur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur beatitudineꝫ esse concessim⁹: quare sic quoqꝫ sola queritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni ꝛ beatitudinis vnā

deum. Hic philosophia ex conclusione prius probata deducit secundam scilicet deum et bonum esse idem ẽm substantiam et dicit. sed monstrauimus deum ꝙ pro et verã beatitudinem esse idem atq; vnum. dicit Boeti. ita est inꝗ. Ex quo concludit philosophia dicens. igitur secure licet concludere substantiam dei esse sitam in ipso bono nec vsq; alio id est alibi. ¶ Nota ꝙ ex prima conclusione infertur secunda accipiendo primam conclusionem pro maiore arguendo sic. Bonuz et beatitudo sunt idem ẽm substantiam: sz de⁹ est vera beatitudo: ergo deus et bonum sunt idem ẽm substãtiaz.

atq; eandem esse substantiaz. Boe. nihil video cur dissentire quispiam possit. Phi. ¶ Sed deum verãq; beatitudinem idem esse monstrauimus. Boe. Ita est inꝗ. Phi. Secure igitur cõcludere licet dei quoq; in ipso bono nec vsq; alio sitam esse substantiam.

¶ Metrum decimum tertij libri.

Huc omnes pariter venite capti
Quos fallax ligat ĩprob⁹ cathẽis
Terrenas habitãs libido mẽtes
Hic erit vobis requies laborũ:
Hic portus placida manens quiete:

Quoniã igit̃ ꝛc. Quoniã ẽ felicitatis ꝑfectio. Satis ĩusitate ponit̃ q̃naz pro ĩ quo. Nã quonã potius eẽt ad quid: cui nõ quadrat ẽ dictio cõstituta. Est g̃ quonã. in quo. Sicut postea. Quo vero ꝛc. in quo. vt sit vero pro sed quo. i. quo hĩtet ꝛc. Ne hunc reruz. Ne tribus modis accipi posse maĩfestũ ẽ. Aliqñ eñ valet certe et scribit̃ cũ dipthongo. Vt apud Comicũ. Ne ego ĩfelix hõ sum. Et apud persium. Ne mihi polydamas et troiades labeonẽ. Pretulerint? Aliqñ est prohibitiuũ: et est vt nõ cũ optatiuo frequenter. vt ne facias vel accipit̃ pro nõ cũ ĩpatiuo vt ne nega. ne seui. ne pete. Ex his duobus ꝑponit̃. Tertio mõ accipit̃ pro an: et tũc ẽ subiũctiui ordinis. vt qui teneãt (nã ĩculta videt) hoĩes ne fere ne. Quia g̃ hic ꝑponit̃ accipien dũ ẽ secũdo mõ: nec ponit dubitationẽ inter mẽbra: sz prohibet ãbo ꝑsumi. Est autem presumere rem tanq̃ notam assumere. q. sit presupponere. vel prius ꝙ concedatur capere. In vulgari autem significatione: que est nimium sibi vendicare aut attribuere vix apud doctos reperies: qui dicere soliti sunt hic sibi multa sumit. Sumimus enim per nos nullo dante: accipimus ab alio. Ordo igitur est. Ne presumas. i. noli presumere. i. presupponere ꝛ tanq̃ probatum assumere hunc patrem omnium rerum vel accepisse extrinsecus. i. ab aliquo alio ꝙ a se illud summum bonum quo perhibetur esse plenus: vel ipsum habere illud ita. i. taliter naturaliter quasi cogites. i. putes substantiaz dei habentis et beatitudinis habite esse diuersam. Refragari componitur a re et fragor qd̃ non est frequens verbum. Est autem refragari dissentire: et non dare vocem aut assensum suum petenti. sicut econtrario. Suffragari ẽ annuere: assensum dare et vocem in electione alicuius: aut illi quouis pacto per fauorem consulere. vnde suffragium dictum est: qd̃ etiam pro intercessione sanctorum: immo etiam pro ꝑcibus quas pro suffragio eorum impetrando fundimus nonnulli accipiunt.

Ascensius

Ne

Presumo

Sumo
Accipio

Refragor
Suffragor
Suffragiũ

¶ Metrum decimum libri tertij.

Huc omnes pariter venite capti. Istud est metrum decimum huius tertij quod dicitur valenticum ab inuentore. et est endecasyllabum constans ex spondeo et dactylo et duobus vel tribus trocheis: qui a vltimo loco potest poni spondeus vel trocheus: in quo metro philosophia postq̃ ostendit in quo sit summa beatitudo: hortatur ad istam beatitudinem prouenire dicens. Omnes capti q̊s fallax libido id est fallax delectatio habitãs id est possidens terrenas mẽtes ligat iprob⁹ cathẽis. i. viciosis cupiditatib⁹ venite parit̃ huc. i. ad sũmũ bonũ quod ẽ situz S. thomas

Hoc patens vnum miseris asilum:
Non quicquid tagus aureis arenis
Donat:aut hermus rutilante ripa:
Aut indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos
Illustrant aciem:magisqꝫ cecos
In suas condunt animos tenebras:
Hoc quicquid placet excitatqꝫ mentes
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor quo regitur vigetqꝫ celum
Vitat obscuras anime ruinas
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phebi radios negabit.

in deo. Tunc ostendit vtilitatez viuendi ad illud bonuz di. Hic id est in isto bono quod est deus erit vobis requies laborum cum ipse sit premium in hac vita laborantium. hic est portus id ē securitas manens placida quiete. hoc est asilum id est domus refugij vnum id est solum: quia tantum ad deum est refugiuz patēs id est apertum miseris. tunc comparat istud bonuz ad bona temporalia: ostendens bona temporalia esse damnosa: quia sui cupiditate obtenebrant animam di. Quicq̄d donat tagus fluuius iste aureis suis arenis. q̄cquid donat hermus fluuius rutilante id est splendente sua ripa: aut indus fluuius a quo dicitur india propinquus calido orbi: quia vicinus torride zone. indus inq̄ commiscēs lapillos virides id est smaragdos candidis id est margaritis sup. omīa illa nō illustrāt aciem sup. mentis: sed magis condunt id est inuoluunt cecos animos in suas tenebras id est ignorantias veri boni. hoc scilicet bonū tēporale quicq̄d. i. quodcūqꝫ placet qꝫ ꝓ ⁊ excitat mētes ad cupiditatē illud tellus aluit infimis cauernis. i. ꝓfundis: q₂ in ꝓfūdo terre gignuntur metalla ⁊ gēme. Tunc ostēdit vtilitatē boni quod est deus in quo est vera beatitudo di. Splēdor id est beatitudo splēdens quo splendore regitur celū: ille vitat obscuras ruinas anime quia splendor et obscuritas se nō compatiuntur in eodez. quisquis ergo poterit notare id est notam habere hanc lucem: ipse negabit id est non curabit: cādidos radios phebi id est solis. ¶ No. propter litteram ꝙ asilū ſm Hug. dicitur domus refugij quā Romulꝰ fecit. ab a quod est sine et silon quod est tactus quasi sine tactu: quia non erat ꝑbas ibi aliquē tangere vel offendere. ¶ Notandū ſm Isido. li. ethimo. Tagꝰ est fluuius quē charthago hyspanie sic nuncupauit: ex quo procedit copiositas in arenis auriferꝫ et ob hoc pre ceteris fluuijs hyspanie est preclarus. ¶ Notāduz ſm Hugui. ꝙ hermus est fluuiꝰ asye qui campos smirneos secat fluctibus: et est plenus aureis arenis. Indus aūt ſm Isido. est fluuius orientis qui rubeo mari excipitur a quo india nuncupatᷣ abundans margaritis ⁊ smaragdis.

Ascensius Huc oēs. carminis huiꝰ legē supra vidisti. Non tñ putarim eē monocolon. i. vnius mēbri: sed dicolon. q₂ preter secundū versū: iuenies alternatī post versum cōpositum ex Spondeo dactylo et tribus trocheis. Aliū compositū trocheo spondeo dactylo et duobus trocheis. Est ergo prior versus phaletiꝰ. secūdus sapphicus. ſꝫ vterqꝫ hendecasyllabꝰ. i. vndeciꝫ syllabarꝫ.

Asylum: Asylū vt docet Tortelꝰ cū y greco et vnico l scribitᷣ. et apđ nos significat intemeratū. Nā cōponitᷣ ab a qđ ē sine et syro trabo eo ꝙ locus erat abs quo neminez ꝑ vim trahē licebat. fuit primo athenis cōstructū deinde etiā rome a romulo vt plurimi auctores sūt.

Tagus. Hermus. Tagus fluuiꝰ est lusitanie toletum radens qui vt ait pliniꝰ prope hispaniā cartagine: et ob arenas auri feras ceteris eiusdē regionis omībus anteferᷣ. Hermus fluuiꝰ est lydie q̄ arenulas aureas ducit. vñ virg. geor. secūdo. Atqꝫ auro turbidus hermꝰ. Et teste herodoto lib. primo apud sardis fluit: que ciuitas fuit in lydia: et cresi regia. Infimis tellus aluit i. produxit et educauit. īfimis cauernis suis: hoc de auro verū est et reliq̄s metallᷣ nō de lapillis: qui ī terra nō semꝑ nascūtur. Cetera nota sunt.

¶ Prosa.xi.tertij libri

Assentior inq̄. Ista est vndecima prosa huius tertij in qua phia inducit Boe. in cognitōem quorūdam q̄ prius fassus fuit ignorare.s.q̄s sit finis oim rerū.⁊ q̄bus gubernaculis mund' regat. Prio ducit ipm in cognitōem primi scd'o in secundi in sequēti psa. Primo phia inuestigat diffinitionē boni.secundo ex hoc ondit quid sit finis omniuz reruz ibi. Et ille minimū. pmo pmittuntur quedā. Scd'o phia aggredit ppositū: ibi. Nōne inquit. primo Boe. assentiens di. Assentior inq̄.s.iā dictis. Cūcta enī pstant nexa firmissimis rationib' q̄ demōstratiuis. ⁊ phia inq̄t. Quanti scilicet precij estimabis si agnoueris quid sit ipsum bonū. Rn̄det Bo. Infiniti.s.precij inq̄ estimabo: siquidez mihi pariter ptingat agnoscere deum qui bonum est. di. philosophia. Atqui p certe hoc patefaciam verissima rōne. maneant: idest pcedantur mō.i. tm̄modo q̄ pclusa sunt pauloante. ⁊ di. Bo. manebunt sine oī ptradictiōe in sui veritate. ¶ Notandum q̄ ad pbandum aliquā pclusionem oportet principia manere in sui veritate ⁊ ea pcedi. si enim negarent nō posset ex eis deduci conclusio. volens g̃ phia ex his q̄ pclusa sūt tā q̄ ex principijs pcludere quid sit bonum: dicit hoc velle facere manentibus his q̄ probata sunt. ⁊ di. Boe. q̄ manebunt in sui veritate ¶ Nonne inquit monstrauim' ea Hic philosophia aggreditur intētum ondendo quid sit bonum. ⁊ intendit probare istam pclusionem Bonuz est illud quod omnia appetunt: quaz probat tali ratione. vnum ⁊ bonum sunt idem: sz omnia appetunt esse vnum: ergo omnia appetunt bonuz. Circa istam rationem sic procedit. Primo pbat maiorem. Scd'o minorem. Tertio resumpta maiore īfert pclusionem. Scd'a ibi. Nosti ne igit. Tertia ibi. Est ne igit. pbat ergo maiorem q̄ vnum ⁊ bonum sunt idem per modum q̄stionis. Et primo querit di. Nōne supra monstrauimus in nona prosa ea que appetuntur a pluribus.s.sufficientia: reuerētia: potētia: idcirco non esse vera bona ⁊ perfecta: qm̄ discreparent a se inuicem sup. eo modo quo appetuntur a pluribus. ⁊ cum alterum adesset alteri non posse afferre plenū ⁊ absolutū bonū q'd nullo indigeat. tunc sup. ante monstrauim' vnū verū bonū fieri: cum colliguntur in vnā formā beatitudinis atq̄ efficiētiā i. vnam causam efficientē.s.deum: vt que sit sufficientia: eadem sit potentia: reuerentia: claritas: ⁊ iocūditas. nisi vero oīa sint vnū ⁊ idē monstratū est ea nihil habere quo numerentur.i. computentur inter expetenda.i. desideranda. ⁊ di. Boe. Demonstratum est inquā. nec vllo modo dubitari pōt. Ulteri' q̄rit phia. illa q̄ cū discrepant mīme sunt bona: ⁊ cū ceperint eē vnum bona fiūt: nōne h' ptingit fieri bona adeptiōe vnitatis. di. Boe. Ita vr̄ eē inq̄. Et subdit phia.

Sanctus Thomas

¶ Prosa vndecima tertij libri. Boe.

Assentior inq̄. cuncta enim firmissimis nexa rationibus pstant. Phi. Tum illa. Quanti inquit tu estimabis si bonum ipsum quid sit agnoueris. Boe. Infiniti inquam: si quidem mihi pariter deum quoq̄ qui bonum est ptingat agnoscere. Phi. Atqui hec verissima inquit ratione patefiant: maneant modo que pauloante conclusa sunt. Boe. Manebūt inq̄. Phi. ¶ Nōne inquit mōstrauimus ea que appetuntur a pluribz idcirco vera pfectaq̄ bona nō esse: qm̄ a se inuicē discreparent cūq̄ alteri adesset alterū plenū absolutūq̄ bonū afferre nō posse? Tū autē veruz bonū fieri cum in vnam veluti formā atq̄ efficientiam colliguntur: vt que sufficiētia est eadē sit potentia: reuerentia: claritas: atq̄ iocunditas. Nisi vero vnum atq̄ idem oīa sint: nihil ha

Unum et bonum

Sz omne qđ est bonũ ꝑticipatõe boni cõcedis esse bonũ: an mime. Et dicit Bo. Ita est. Tĩc phia ex ꝯcessis ꝯcludit maiorẽ di. Igit᷑ fili rõne oz vt ꝯcedas vnũ ⁊ bonũ esse idẽ. ⁊ confirmat illã ꝯclusionẽ ꝑ locũ ab effectu dicens. Nã eadẽ est substantia eoꝝ quoꝝ non est naturalr̃ diuersus effectꝰ: q2 idẽ inquãtũ idẽ natũ est facere idẽ. Bo. ꝯcedẽs. di. Negare inq̃ neqo. ¶ No. ex lr̃a sic ꝓbatur ꝙ vnũ ⁊ bonũ sunt idẽ. Quecunqꝫ non sunt bona nisi q2 sunt vnũ nõ sunt bona nisi adeptione vnitatis: sz omnia sunt bona adeptiõe vnitatis: ergo vnũ ⁊ bonum idem sũt. Uel aliter arguitur sic. Oĩa sunt bona adeptione bonitatis: oĩa sunt bona adeptione vnitatis: ergo bonũ ⁊ vnum idem sunt. Aliã rõnez innuit in lr̃a di. Illa sunt vnũ quorũ non est diuersus effectꝰ: q2 idẽ inq̃tuz idẽ non facit nisi idez. ex. ij. de generatione: sz vniꝰ ⁊ boni non est diuersus effectus: q2 effectus vtriusqꝫ est bonum: g᷑ sunt idez: ⁊ hec conclusio ptz ex. iiij. metaphi. vbi Aristo. vult ꝙ bonum ⁊ vnuz ꝯuertantur. ¶ Nosti ne igitur omne qđ est. Hic phia ꝓbat minorez s. ꝙ oĩa appetunt esse vnũ ꝑ talez rõnem. Unũquodqꝫ tãdiu manet atqꝫ subsistit q̃diu est vnum: sed oĩa naturaliter appetunt ꝑmanere ⁊ subsistere: ergo oĩa appetunt esse vnũ. Illius rõnis primo declarat maiorem. scđo minorẽ: ibi. Est ne igitur. tertio resũpta maiore concludit intentũ: ibi. Qđ autẽ inquit. Primo ergo declarãs maiorem ꝙ vnũquodqꝫ tandiu manet q̃diu est vnum dicit. Nosti o Boe. omne quod est tãdiu manere atqꝫ subsistere q̃diu sit vnum: cum desiterit esse vnum pariter contingit dissolui atqꝫ interire. q̃rit Boe. Quonãmodo. phia declarat in exemplo dicens. in animalibꝰ hec ptz: cũ aĩa ⁊ corpus in vnũ coeunt atqꝫ ꝑmanẽt vnuz: illud vnum vocatur animal. cuz vero hec vnitas dissoluit᷑ separatione vtriusqꝫ s. aĩe ⁊ corpis: liq̃t: idest manifestum est aĩal interire ⁊ non iam esse animal. Ponit aliud exemplũ. ipsum etiã corpus humanũ cũ ꝑmanet in vna forma coniunctione membroꝝ: tũc visitur. i. videtur humana spẽs. sed si partes corporis distribute ⁊ segregate. i. separate ab inuicẽ distraxerint vnitatẽ corpus desinit esse qđ fuerat. eodem mõ ꝑcurrenti cetera ꝓculdubio patebit vnũquodqꝫ subsistere. i. permanere dum est vnũ. cũ vero desinit esse vnũ interire videt᷑. ⁊ dicit Boe. Minime inq̃ videtur mihi aliud consideranti plura. ¶ Nota ꝙ aliquis diceret non vr̃ ꝙ esse ⁊ esse vnum sint eadẽ q2 mali sunt ⁊ tñ non sunt vnũ. ꝓbatio: vnũ ⁊ bonũ sunt idẽ vt iã ꝓbatuz est: sed mali non sunt boni: ergo non sunt vnum. Ista ratio soluitur ex quarto huius negando maiorez: q2 philosophia quarto huius ꝓbat malos nõ solum non esse potẽtes: sed simpliciter non eẽ. Un

bere quo inter expetenda numerent᷑. Boe. Demõstratũ est inq̃ nec dubitari vllo modo põt. Phi. Que igitur cũ discrepãt minĩe bona sũt: cũ vero vnũ esse ceperint bona fiũt: nonne hec vt bona sint vnitatis fieri adeptione cõtingit? Boe. Ita inq̃ videt᷑. Phi. Sed omne qđ bonũ est: boni participatione bonũ esse concedis: an minime? Boe. Ita ẽ. Phi. Oportet igitur idez esse vnũ atqꝫ bonũ simili ratione cõcedas. Eadem nãqꝫ substantia est eoꝝ quoꝝ naturaliter nõ est diuersus effectus. Boe. Negare inq̃ nequeo. Phi: ¶ Nosti ne igit᷑ inq̃t oĩe qđ est tãdiu manere atqꝫ subsistere q̃diu sit vnũ: sz interire atqꝫ dissolui pariter atqꝫ vnũ eẽ desiterit? Boe. Quonãmodo? Phia. Ut in animalibꝰ inquit cum in vnũ coeunt ac permanẽt: aĩa corpusqꝫ id aĩal vocat᷑. cũ vero hec vnitas vtriusqꝫ separatiõe dissoluitur: interire nec iam eẽ animal liquet: ipsum quoqꝫ corpus cuz in vna forma mẽbroꝝ cõiunctõe permanet: humana vi-

de mali bene sunt mali: sed ꝙ simpliciter dicantur esse nō est verū. sicut homo mortuus simpliciter nō est homo. et de hoc videbitur in quarto ¶ Est ne igitur inquit. Hic phia probat seu declarat minorē sc3 ꝙ omnia appetant eē et permanere. et primo ostendit hoc. scdo ꝓbat ꝙ talꝭ appetit⁹ est naturalis. secunda ibi. Neq; nunc nos. primo ostendit intentū in animalibus. secūdo in vegetabilibus. tertio in rebus inanimatis. secunda ibi. Atqui non est. Tertia ibi. Ea etiā. Primo dicit phia. Est ne aliquid quod ĩquantū naturaliter agat ꝯsideret ad interitū. i. ad morte3: q; pro ⁊ ad corruptionē relicta appetētia subsistēdi. Respondet Boe. Si considerē animalia que habent naturā. i. appetitū volendi. i. appetendi: et nolendi i. fugiēdi aliquid: nihil inuenio ꝙ abijciat intentōe3 manendi sup. i rerū natura: et festinet sponte. i. voluntarie ad interitū nullis causis extra cogentibus: quia omne animal laborat tueri salute3 et deuitat mortē et perniciē. sed ego prorsus dubito quid de herbis et arborib⁹: quid de rebus inanimatis omnino consentiā supple: an talia appetant esse ⁊ permanere. ¶ Nota Boeti⁹ non dubitat qn animalia appetant esse et permanere. cuius rationem innuit. illud quod laborat tueri salutē et vitare mortē: hoc appetit esse et pmanere: sed omne animal est huiusmodi: ergo ⁊c. sed vtrū ita sit in vegetabilib⁹ ⁊ in rebus inanimatis de hoc dubitat: et potest esse ratō dubitationis: quia in talibus non sunt operationes ita manifeste subseruientes appetitui naturali permanendi: sicut in animalibus que mouentur ad percipiendū nutrimentū et alia que pertinēt ad conseruationē vite. ¶ Atqui non est ꝙ de hoc possis. Hic philosophia probat ꝙ vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse et permanere. Et hoc probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorū qualitate: quia in talib⁹ locꝭ nascunt̄ vbi diuti⁹ possūt ꝯseruare ĩ esse. vñ di. Atq̄ ꝑ certe. O Boe. nō ē ꝙ possis ābigere. i. dubitare de h: vtrꝫ inanimata ⁊ vegetablia appetēt eē. ꝑmū. i. ꝑmo signo cū tu ĩtuearꝭ herbas atq; arborea innasci locꝭ sibi ꝯueniētib⁹: vbi ꝙtū eaꝝ nature queat nō possūt cito exarescere ⁊ ĩterire. Nā alie cāpis oriunt̄ sic oliue. Alie mōtib⁹ sic cypssi. Alias ferūt paludes sic alnos salices. Alie herēt saxis sic herbe q̄ dicūt̄ capilli venerꝭ ⁊ barbā iouis. Aliaꝝ herbaꝝ sūt fecūde. i. abūdātes steriles arene. vt illi⁹ herbe q̄ dr̄ mericaq̄. si q̄sꝙ cōat̄ trāsferr̄ ĩ alia loca arescūt: sed natura dat vnicuiq; quod sibi ꝯuenit ⁊ elaborat ne intereant ꝙdiu manere possunt. ¶ Nota locus est principium generationis: quia saluat et conseruat locatum: et ipso me-

situr species. At si distribute segregateq; ptes corporis distraxerint vnitatē: desinit eē quod fuerat. Eoq; modo percurrenti cetera pculdubio patebit subsistere vnūquodq; du3 vnū est: cum vero esse desinit interire. Boe. Consideranti inq̄ mihi plura minime aliud videtur. Phi. ¶ Est ne igitur inquit quod inquātū naturaliter agat rlicta subsistēdi appetētia venire ad interitū corruptionēq; desideret. Bo. Si aīalia inq̄ ꝯsiderē q̄ habēt aliquā volēdi nolēdiq; naturā: nil inuenio qđ nullis extra cogētib⁹ abijciat manēdi intentionem: ⁊ ad interitū sponte festinent. Omne nāq; animal tueri salutē laborat: mortē vero perniciēq; deuitat. Sed quid de herbis arboribusq;: quid de inaīatꝭ omnino ꝯsentiē in rebus prorsus dubito. Phi. ¶ Atqui non est ꝙ de hoc possis ambigere: cum herbas atq; arbores intuearis primum sibi conuenientibus innasci locis: vbi quantum earu3 natura queat cito exarescere atq; interire non possint. Nam alie quide3 campis: alie mōtib⁹ oriūtur: alia fferunt paludes: alie saxis herēt:

diante virtus celestis influit ipsi locato. Cum igitur vegetabilia sicut herbe et plante requi-rant determinata loca in qbus saluātur et in aliis arescant patet ꝙ ipsa appetant esse et per-manere. ¶ Quid dicā ꝙ omnes. Hic philosophia probat idē alio signo quod sumitur ex mo-do situationis partium ꝺm conuenientiam ad attractionē alimenti quo cōseruatur esse eo-rum. Et di. Quid dicam ex hoc ꝙ omnes scilicet herbe et arbores trahunt alimēta radicibus velut ore demerso in terras. et dif fundunt sibi alimentum per me-dullas: per robur qꝫ pro et corti-cem: quod nō est nisi propter ap-petitum ꝑmanendi. Tunc ponit aliud signum quod sumitur de di-spositione ꝑtium ad prohibendū nocumētum extrinsecū di. Quid dicam ex hoc ꝙ nobilissimū quod qꝫ sicut est medulla semper recon ditur id est locatur interiori sede id est in medio plante: extra vero tueatur quadam ligni firmitate. vltimus autem id est exterior cor tex arboris: quasi patiens mali id est potens sustinere mala oppo-nitur defensor aduersum intēperi eē celi id est aeris. tunc ponit ali-ud signū quod sumitur ex propa-gatione seminis quod ordinatur ad conseruationē nature in alio simili in specie: cū non possit ma nere idem in numero: et dicit. Iā vero q̄ta est diligentia nature vt cuncta propagentur semine mul tiplicato su p. cōsidera que oīa semina quis nesciat esse tanq̄ q̄s dam machinas id est instrumen-ta manendi: non modo idest non tantū ad tempus: verūetiā per manendi in perpetuum generatī id est successiua generatione: qua si dicat. nullus est cui hec non pa-teant. ¶ Notandū ꝙ radices plā tarum ori similes sunt: cū habeāt eandē operationem supple trahē alimentū. habent autē plante ra-dices infixas terre: quia ex terra humorē trahūt et alimentū quod primo diffunditur in medullā: de inde in robur: deinde in corticē. ē autē medulla molissimū quod est in medio plāte vel arboris nō po tens pati intemperiē caloris et frigoris: ideo natura ipsā locauit in medio quā circundat ro-bur quod est lignū arboris. robur autē circundatur cortice exteriori tanq̄ defensore ab intem-perie aeris. ¶ Notandū ꝙ quia vegetabilia non possunt idē numero manere: ideo natura ꝓ-ducit in eis semina per quorū propagationē permaneant idem in specie scilicet in suo simili. ¶ Ea ēt q̄ iaīata. Hic phia ꝓbat ꝙ ēt iaīata appetāt eē duobus signis. prīo ex iclinatiōe natu rali eoꝝ ad locū. et dicit sic. Ea etiā q̄ creduntur esse inanimata: vt lapis: aer: ignis nonne desi

Radices

aliarum fecunde sunt steriles arene: quas si in alia quispiam loca transferre conatur arescūt. Sed dat cuiqꝫ natura quod conuenit: et ne dum manere possunt intereāt elaborat. ¶ Quid di cam ꝙ omnes velut in terras ore demerso tra hunt alimenta radicibus: ac per medullas ro-bur corticemqꝫ diffundūt? Quid quod nobilis-simum quodqꝫ sicuti medulla est in iteriori sē-per sede reconditur: extra vero quadā ligni fir mitate. vltimus autem cortex aduersum celi ī tēperiē quasi mali patiēs defensor opponitur. Iam vero quanta est nature diligētia: vt cun-cta semine multiplicato ꝓpagent. que oīa non modo ad tempus manendi: verum generatim quoqꝫ quasi in perpetuum permanendi veluti quasdam machinas esse quis nesciat? ¶ Ea e-tiā que inanimata esse credunt: nonne quod su um est queqꝫ simili ratione desiderant. Cur e-nim flammas quidē sursum leuitas vehit: ter ras vero deorsum pōdus deprimit: nisi ꝙ hec singulis loca motionesqꝫ conueniunt. Porro autē quod cuiqꝫ consentaneū est id vnū quod qꝫ conseruat: sicuti ea que sunt īimica corrum-

Liber tertius Prosa vndecima.

derant. i. appetunt queqꝫ. i. omnia inanimata quod est suū. i. sue nature cōsonū simili ratione propter conseruationē sui esse. q. d. sic. Cur enī leuitas vehit. i. mouet flammas sursum: et pondus. i. grauitas deprimit terras deorsū non propter aliā causā nisi ꝙ hec loca: ꝙ pro et motiones conueniunt singulis sup. pro saluatione eorū esse. et subdit. Porro supple. illud quod est consentaneū. i. conueniens cuiqꝫ: illud supple conseruat in esse vnūquodqꝫ sicut ea que sunt inimica. i. contraria corrumpunt

punt. Jam vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis partibus suis: ꝛ ne facile dissoluantur resistunt. Que vero liquentia: vt aer atqꝫ aqua facile quidem diuidentibus cedūt: sed cito in ea rursus a quibus sunt abscissa relabuntur. Ignis vero omnem refugit sectionem ¶ Neqꝫ nunc nos de voluntarijs anime cognoscentis motibus: sed de naturali intētione tractamus. Sicuti est ꝙ acceptas escas sine cogitatione transigimus: ꝙ in somno spiritum ducim⁹ nescientes. Nam ne in animalibus quidē manendi amor ex anime voluntatibus: verum ex nature principijs venit. Nam sepe mortē cogentibus causis quaꝫ natura reformidat: volūtas amplectitur. Cōtraqꝫ illud quo solo mortaliū rerum durat diuturnitas gignendi opus quod natura semper appetit interduꝫ coercet volūtas: ideo hec sui charitas nō ex aīali motiōe sed ex naturali intētone ꝓcedit. Dedit enī

Secundo ꝓbat ideꝫ per aliud signū sumptū ex conseruatione naturalis proprietatis. huiusmodi ē cōtinuitas quā quelibet res naturalis nititur conseruare. vnde dicit iā sup. ista vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis. i. firmissimis suis partibus: et resistunt per suā duriciē ne de facili dissoluant̄. que vero sunt liquentia. i. mollia: sicut aer et aqua de facili cedunt diuidentibus: sed cito relabunt̄. i. redeūt ad ea a quibus sunt abscissa: sed ignis effugit omnē sectionē. ¶ Notandū ꝙ hoc vltimū quod dicit ignē fugere omnē sectionē dupliciť exponitur. Primo sic. Aliqd secatur cū partes eius ab inuicē separantur ita vt in nullo cōueniant: sed partes ignis sic non possunt secari qn semper in aliquo conueniant: vt maxime patꝫ de igne qui est flamma. Alio modo exponit̄ sic: ꝙ ignis refugit oēm sectionē: qr ꝓpter vehemētiā sue actionis corrūpit ipꝫ quod debet secare: et igniendo ipsū in suā naturā cōuertit. ¶ Neqꝫ nunc nos. Hic phīa ponit ꝙ desideriū essendi nō est appetit⁹ voluntarius sed naturalis et di. Neqꝫ nos tractamus nunc de motibus voluntarijs anime cognoscentis: sed naturali intētiōe sicuti naturale est ꝙ transigimus i. digerimus acceptas escas sine

Ignis

cogitatione: et ꝙ in somno nesciētes ducimus spm̄. i. respiramus. Nā amor. i. appetitus manēdi. i. subsistendi in animalibus nō ꝓuenit ex voluntatibus anime scꝫ supple sicut tu estimas quia iā superius posuisti solū in animalibus esse appetitū manēdi: sed venit ex principijs nature: quia natura reperitur tā in animatis: ꝙ in inanimatis. ꝙ aūt appetitus manēdi nō fit ex voluntate ꝓbat dupliciter. Primo probat hoc: qr voluntas sepe amplectit̄ mortē que tollit esse indiuidui. vnde dicit. voluntas sepe āplectit̄ mortē quā natura reformidat. i. abhorret cogētibus causis scꝫ extrinsecis: sicut patꝫ de martyribus. Secundo ꝓbat idē ex hoc ꝙ voluntas qnqꝫ cohibet operationē cōseruatiuā esse specifici dicēs. Cōtraqꝫ. i. per cōtrariū illud op⁹ gignēdi quo solo durat diuturnitas. i. permanentia rerū mortaliū quod natura appetit interdū coercet voluntas: sicut patꝫ ī cōuenientibus: ideo hec charitas. i. appetitus sui supple ꝑmanēdi nō ꝓcedit ex aīali motione sed ex naturali ītentione quā de⁹ indidit nature. Dedit enī ꝓuidentia diuina rebus creatis a se hanc maximā causā manēdi vt desiderent permanere natu-

raliter quoad idest ꝙdiu possunt. Quare nihil est quod ullo modo queas. i. possis dubitare cũcta que sunt naturaliter appetere constantiaꝫ permanendi et deuitare ꝑniciẽ. Quod Boe. concedens dicit. Confiteor inquã nnnc me cernere indubitato id est sine dubitatione: que dudum incerta videbantur supple ꝙ vegetabilia et inanimata naturaliter appetunt permanẽtiã essendi. ¶ Notandũ ꝙ duplex est appetitus scilicet naturalis et aĩalis. Naturalis est qui

Appetitus duplex

ꝯsequitur formã naturalẽ. ⁊ quia prima perfectio illius quod habꝫ formã naturalẽ est esse: iõ appetitus cuiuslibet rei naturalis est ad suũ esse habendũ si careat: vel ad conseruandũ si habeat. Appetit⁹ autẽ animalis est qui consequit̃ formã apprehẽsã: et si est apprehensa per sensus sic est appetitus sensitiuus qui semper tendit in cõtinentia nature. si autẽ est forma apprehensa per intellectũ: tunc semper inclinatio continens ẽ appetitus rationalis qui est voluntas. et quia illud quod secundum se est disconueniens nature sicut est mors: illud homo apprehendit quandoqꝫ tanquã conueniens ꝓpter aliud annexũ scilicet propter premiũ eterne vite. ideo volũtas sepe amplectitur mortẽ quã natura refutat. Ex quo patet ꝙ appetitus essendi non est primo et principaliter ex appetitu intellectiuo sed ex appetitu naturali. nã appetitus intellectiuus non inuenitur in omnibus in quibus inuenitur appetit⁹ naturalis. ¶ Quod autẽ subsistere inquit. Hic phĩa resũpta maiore concludit intentũ dicens. Quod autẽ appetit subsistere ac permanere illud desiderat esse vnũ. hoc enĩ sublato non permanebit cuiqꝫ rei suũ esse. di. Bo. verũ est. Concludit ergo phĩa Omĩa igitur esse desiderãt. ⁊ B. consentiens di. consensi. et tunc maiorẽ principalis sillogismi resumit: vt concludat diffinitionem boni dicens. Sed nos monstrauimus vnũ esse ipsũ quod bonũ ẽ. di. Bo. Ita quidẽ. Tũc phĩa ꝯcludit intẽtũ formãdo diffinitiõeꝫ boni di. Igit̃ cũcta bonũ petũt quod bonũ licꝫ. i. licitũ ẽ vt ita describas. Bonũ ẽ quod desiderat̃ ab oĩb⁹. ⁊ di. Bo. nihil veri⁹ cogitari põt: q2 vel ad nihilũ cũcta referunt̃ ⁊ destituta vno vertice. i. pricipio cũcta fluitabũt sine rectore: aut si quid est ad quod vniuersa festinẽt: illud erit sũmũ oĩm bonoꝝ. ¶ Notãdũ ꝙ omne qd ẽ vel appetit ꝑfici vel i sua ꝑfectõe saluari. Cũ igit̃ ꝑfici ⁊ i ꝑfectõe saluari sit bonũ: oĩa appetũt bonũ. ¶ No. cũ dr̃ oĩa appetũt bonũ: ibi nõ accipit̃ bonũ ꝑcise ꝓ bono morali nec ꝑcise ꝓ bono naturali: sꝫ ꝓ bono ꝯmunit̃ accepto: quod bonũ ꝯmunit̃ acceptũ ẽ eẽ essẽtiale vel accidẽtale ꝯueniẽs rei vt ꝑficiat̃ vel i sua ꝑfectõe saluet̃. ¶ Et illa nimiũ iqt. Hic phĩa ex dict͡ reducit Bo. ad cognitionẽ cuiusdã quod sup̃ se igrare ꝯfessus ẽ. s. qs sit finis oĩꝫ reꝝ. ⁊ ꝑmo ꝯmẽdat dcm̃ Bo. di. O alũne nimiũ letor q2 tu fixisti. i. attigisti notã. i. cognitõeꝫ m mẽte medie veritat͡. i. ꝑfecte veritat͡ q̃ ẽ i medio: sꝫ h̃ patuit tibi quod dicebas te igrare pauloãte sup. i ꝑmo li. sexta ꝓsa. ⁊ qrit Bo. qd

Bonum

prouidẽtia creat͡ a se rebus hãc diuina maximã manẽdi causam: vt quo ad possunt naturaliter ꝑmanere desiderẽt. Quare nihil ẽ qd vllo mõ queas dubitare cũcta q̃ sunt appetere naturaliter ꝯstãtiaꝫ permanẽdi: deuitare ꝑniciẽ. Boe. Cõfiteor inquã nũc me ĩdubitato cernere: que dudum incerta videbant̃. Philo. ¶ Quod aũt iquit subsistere ac ꝑmanere appetit: id esse vnũ dsiderat. Hoc enĩ sblato: nec eẽ quidẽ cuiquã ꝑmanebit. Bo. Veꝝ ẽ inquã. Phi. Oĩa igit̃ iqt vnũ dsiderãt. Bo. Cõsensi. Phĩa. Sꝫ vnũ idipꝫ mõstrauim⁹ eẽ qd bonũ est. Bo. Ita quidẽ. Phi. Cuncta igitur bonũ petunt: qd quidem ita describas licet ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus. Boe. Nihil inquã verius excogitari potest. Nam vel ad nihilũ cũcta referuntur: ⁊ vno veluti vertice destituta sine rectore fluitabũt: aut si quid ẽ ad qd vniuersa festinẽt id erit oĩm summũ bonoꝝ. Phĩa. ¶ Et illa nimium inquit. O alũne letor: ipam enĩ medie ve

inq sup. est illud. di. phia. qs sit finis oim reru: et subdit. is eni est finis oim reru qd desideratur ab oibus: qd q bonu esse collegim⁹ vt pz ex diffinitione boni: oz vt fateamur bonu esse finem oim rerum. ¶ Notandu q per noticia medie veritatis intelligit noticia diuina. sicut enim punctum est medium circuli a quo omnes linee ducunt: sic de⁹ est mediu veritatis a quo ois veritas pcedit. ¶ Notandu q oia appetunt sui fine cum finis sit pfectio rei. et res destituta suo fine frustratur: cum igit de rone finis sit esse bonu q auferentes finem auferunt naturam. ex. ij. metaphi. ideo finis omnium rerum est bonum.

Finis

ritatis nota mete fixisti. Sz in hoc patuit tibi qd ignorare te pauloante dicebas. Bo. Quid inq. Phia. Quis esset inquit reru oim finis. Is e eni pfecto qd desideratur ab oib⁹: qd q bonu esse colligimus: oportet rerum oim finem bonum esse fateamur.

¶ Metru vndecimu tertij libri.

Quisquis pfuda mete vestigat verum.

Ssentior inq etc. Marcus varro li. viij. ad Ciceronem de lingua latina. Sentio inquit nemo dicit: et id p se nihil est. Assentior tn fere omnes dicunt. Sisenna vn⁹ assentio in senatu dicebat: et eum postea multi secuti sunt: no tn vincere psuetudinem potuerut. Hec geli⁹. Quati estimabis. Estio compositum est vt docet Valla ab es eris et time grece qd est pciu latine: et significat vt sic taxare et pciu eris aut alteri⁹ statuere. Oia aut verba ad pciu spectantia regut ablatiuu pter qttuor gtos tanti quanti pluris et minoris cu eoz copositis: et hoc qn tam simplicia q coposita sine substantiuis ponunt. Na cu substantiuo etia in ablatiuo poni volunt. Non g expones sicut comentari⁹ supior. Quati estimabis. i. quati precij: sz quato precior. Veru occurrit illa rnsio auctoris dicentis ifiniti sup. estimare. Pro q oz dicere plura cu his vbis i gto pstrui. Aut corruptu ee textuz in quo scriptu erat infinito. Vident aut io qda infiniti velle legere. Q dicut interrogatiuum et responsiuu in eode casu poni debent. qd vniuersaliter veru no est: sz tunc tantu: qn dictio regens regit oia vocabula in eode casu: sz si in diuersis casib⁹ diuersa regat: oia q in eode cau ponenda erant vt copulata p piunctione copulatiua et interrogatiuu et responsiuu: ponent in diuersis casib⁹. Cuius rei exempla multa sunt. Primu vt littere incise sunt in es et in auro. No dices in ere: nec in auru vt docet val. Scdm tu accusaberis furti vel sacrilegij: et non vtroqz. no dices et non vtriusqz. Tertiu venda trib⁹ solidis et no pluris vel et no minoris. Quartu. liber est tu⁹ et petri. Non tui et petri. Sic interrogado cui⁹ est dom⁹: rndebis mea. Et quati emisti. rndebis trib⁹ aureis no triu aureoz. Quereti igit quati estimares: potuit dixisse ifinito: et nescio an ta dixerit. Sut tn q p auctoritate inter recetiores gramaticos hunc locu adducat ad pbadu non solu iam dictos qttuor genitiuos cu verbis ad preciu spectantib⁹ pstrui. Qd de his vbis: estimo: facio: pendo: et curo manifestu est. Nam dicim⁹: parui facio: parui pendo: parui curo. Sz hec videant gramatici. Si qde mihi etc. si quide due sunt dictiones. Na si vna esset dicerez no ptingat sz ptingeret. Arbores ituearis pmu sibi puenientib⁹ inasci locis. Sic virgi. i geor. Nec vo terre ferre oes oia pnt etc. Ignis oem refugit sectione. non dicit igne no secari: aut diuidi non posse: sz dicit q refugit. i. naturalr recuset secari: et manifestius q aqua aut aer. Nam illa possunt sic secari q ptes maneant imobiles: vt pz de aqua aut aere stante et plus in aqua q in aere q plus ad igne accedit: sz ignis diuisus contineri non potest quin reluctet et vnionez sui petat sursum tendendo.

Ascensius

Assentio

Estimo

Verba pcij

Ignis actiuitas

Metrum. xi. tertij libri.

Quisquis pfunda mente. Istud est. xi. metrum huius tertij quod dicitur gliconicum ab inuentore: iambicum a pede predominante. in quo metro philosophia ostendit quo possum⁹ cognoscere bonum et verum: et peruenire ad cognitionez rerum: ex quo Boetius prius confessus est se modo scire quod prius ignora-

Sanctus Thomas

bat. Primo ergo ostendit modum quo possum⁹ deuenire in cognitōem veritatis. Scđo assignat causam ei⁹: ibi. Non omne namq̧. dicit primo. Quisq̄s vestigat. i. inuestigare vult veruꝫ profundū mente. i. subtili ꝗꝫ ꝑ ⁊ ille nō cupit falli vllis deuijs. i. falsis opinionib⁹ que faciunt a vero deuiare: ille reuoluat in se. i. exercitet intra se lucē. i. speculatōem: intimi visus. i. rōnis ⁊ intellectus interioris: ⁊ ipse cogat. i. reducat longos motus. i. oꝑationes anime ꝓcedentes

Cupitq̧ nullis ille deuijs falli
In se reuoluat intimi lucem visus
Longosq̧ in orbem cogat inflectens motus
Animumq̧ doceat quicquid extra molitur
Suis retrusum possidere thesauris
Dudum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicac⁹ phebo.
¶ Non omne namq̧ mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem
Heret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina:
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viueret fomes corde.
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisq̧ discit immemor recordatur.

ab anima inflectens eos mot⁹ in orbē. i. in circulū redeūdo ad animam ⁊ q̄cq̄d animū doceat molit̄. i. laborat speculando: extra. i. circa res exteriores: ille doceat animum retrusum. i. ad se reuersum possidere suis thesauris. i. potentijs: qui sunt memoria ⁊ intellect⁹ ⁊ tunc illud qđ atra nubes. i. obscuritas ignorantie dudū texit. i. occultauit: illud lucebit. i. apparebit ꝑspicati⁹. i. euidentius ipso phebo. i. sole. q. d. qđ lōgo tēpore fuit obscurum: lucidū apparebit i̅tellectui. ¶ Notandū ꝙ q̄ vult cognoscere verū dirigat rōnem ⁊ intellectum ad ip̄am reꝫ extra ⁊ ad reruꝫ ꝓprietates. ⁊ si aliq̄d cognoscit ex his nō statim iudicet: sꝫ in se reuertat̄ deliberando an ita sit vel non sit: q̄ꝛ sepe videtur bonuꝫ eē quod non est: ⁊ non esse qđ est. sine enim deliberatione nō est iudicandum qđ non est longa deliberatione probatū. ideo dicit phylosophia. reuoluat in se lucem intimi visus. ¶ Notandū ꝙ orbis ē linea circūducta rediens ad ideꝫ. inflectere ergo ad longos motus in orbem est cuꝫ virtus anime ab aīa vsq̧ ad ip̄am rem diuertitur ⁊ ad animam reuertitur deliberando an ita sit vel non sit scđꝫ quod cognouit. ¶ Non omne nāq̧ mente depulit lumen ⁊c. Hic phia assignat causam eius qđ dictum est: scꝫ quare possumus cognoscere verum di. Nam corpus inuehens: idest inducens obliuiosam molē: idest grauitatem qua homo fit obliuiosus non depulit oīe lumen idest cognitionē veritatis: mente. i. de mente: quia habitus principioꝝ manet in mente. ⁊ subdit ꝓfecto. i. pro certo semē. i. principium veri: idest veritatis: heret. i. manet introrsum: idest intrinsecus in anima quod excitatur: ventilante. i. exercente doctrina. ꝙ autem semen veri sit in anima ꝓbatur per hoc ꝙ puer ignarus quando recte respondet ad interrogata: vt vtrum qualitas sit numerus par vel impar vnde dicit. nā cur rogati. i. interrogati censetis. i. iudicatis vel respondetis recta sponte: idest voluntarie. ni. i. nisi fomes. i. radix veritatis: mersus. i. latens: viueret alto corde. i. ꝓfunda mēte. ⁊ subdit ꝙ si musa. i. sapientia Platonis personat verum: illud quod quisq̧ discit recordatur immemor: idest oblitus. ¶ Notandum ꝙ platoni imponitur ꝙ voluerit animas omnia sciuisse anteq̄̄ coniungerentur corporibus: sed adiuncte corporibus omnia tradidisse obliuioni: sed per studium et exercitium sapientiam recuperasse: ergo voluit ꝙ scire non est aliud nisi quoddam antiquorum reminisci. ad quam intentionem videtur hic loqui philosophia: sed non est dicendū ꝙ scire fiat per reminiscentiā: sed scientia de nouo acquiritur per intentōem vel doctrinam. verum est ꝙ intellectus noster naturaliter habet se in cognitionem principiorum: per que virtute intellectus agentis ⁊ per doctrinam deueniti in cognitionem principia

toꝝ. vnde Linconensis primo posteriorū dī. Non solum vox doctoris exterius sonans: nec littera visa docet: sed hec duo mouent et excitant docentez. sed ille verus doctor est qui mentem interius illuminat ⁊ veritatem ostendit. ¶ Notandum ꝙ sicut sanitas quādoq; causatur a principio intrinseco scȝ a corde: quandoq; a principio interiori ⁊ exteriori puta a medico et corde: sed nunq̄ causatur a principio exteriori sine interiori. sic scientia qn̄q; acquiritur a principio interiori puta ab intellectu agente sicut patet in habentibus scientiam per intentionez: quandoq; accipitur ab interiori ⁊ exteriori simul sicut a doctore ⁊ intellectu agēte: nunq̄ autem acquiritur a principio exteriori siue interiori. — Scientia

¶ Prosa duodecima libri tertij.

Boe. Tum ego platoni inq̄ vehemēter assentior. nam me hoꝝ iā secūdo cōmemoras. Primū ꝙ memoriā corꝑea ꝯtagione: dehīc cū meroris mole pressus amisi. Phia. Tuz illa. si priora inquit concessa respicias: ne illud quidē longius abierit quin recorderis qd̄ te dudū nescire confessus es. Boe. Quid inq̄? Phia. Quibus ait illa gubernaculis mūdus regat. Boe. Memini inq̄ me inscitiam meam fuisse confessum. Sed quid asseras licet iam prospiciā: plenius tamen ex te audire desidero. Phia.

Quisquis profunda ꝛc. Carmen monocolon ē: et potius archilochium iābicū trimetrū acatalecticū ꝙ glyconicū censendū. habz tñ varios pedes vt patet metienti. Qd̄ si platonis musa. i. diuina inuētio et bene dicendi copia. personat verū. Nō dicit verū eē quod platonē dixisse etiā aristoteles asserit: ꝙ nostrū videlicet addiscere nō eēt nisi quoddā reminisci: sȝ si verū inquit ꝑsonat musa. q. poeticuȝ inuat: et aliud intelligendum ꝑ hoc: vel licentiose dictū. Et ita phia nō accedit opiniōi: nisi q̄tū ad hoc ꝙ aīa rōnalis habeat in se quedā principia sciendi ꝑ que ad scientiā in actu: tanq̄ a prius notis in principijs ad nota iā actu veniat. Nihil hic obscuꝝ est. — Ascensius

Tum ego platoni inq̄. Ista est duodecima prosa et vltima huius tertij in qua philosophia reducit Boe. in cognitionē alterius cuius ignorantiam prius cōfessus est scȝ quibus gubernaculis mundus regatur. primo facit hoc. secundo Boe. mouet quandam questionem philosophie. secunda ibi. Ludis ne me. primo ostendit philosophia ꝙ deus omnia gubernat sua bonitate. secūdo ostendit modum quo omnia gubernat: ibi. Sed quod dicam. tertio ex his concludit maluȝ nihil esse: ibi. Sȝ vis ne. ꝑmo Bo. assentit dictis Platonis ī metro ⁊ ostēdit philosophia ipsum posse deduci in cognitionez cuiusdā cuius ignorantiaȝ confessus est. secundo philosophia reducit ipsum in cognitionem illius. secunda ibi. Mundum huc. Primo dicit. Tum pro tunc. ego Boe. inq̄ vehementer assentior. i. cōsentio Platoni. nā me o philosophia hoꝝ scilicet ꝙ deus sit finis omnium rerum et summuȝ secundo commemoras id est recordari facis. primum quod amisi memoriaȝ id est quod erat in memoria corporea cōtagione id est corporis grauedine. dehinc id est secūdo commemoro bonum cum amisi memoriam pressus mole id est pondere meroris. tunc philosophia ostēdit ꝙ non tantum hoꝝ recordabitur propter dicta: sed cuiusdam alterius quod ignorare se dicebat: dicens. si illa priora concessa respicias non abierit longius scilicȝ a memoria tua quin facile recorderis quod dudum confessus es te nescire id est ignorare in primo libro. ⁊ querit Boe. quid inq̄. di. philosophia. Quibus gubernaculis regatur mundus. ⁊ dicit Boe. memini inq̄ me fuisse confessum inscitiam id ē ignorantiam meam. et licet iam prospiciam id est cognoscaȝ: tamen desidero prius audire ex te quid asseras. i. quid de hoc dicas. ¶ No. ꝙ Bo. di. secūdo ꝯmemoratū predictoꝝ ꝙ deus sit finis reꝝ ⁊ ꝙ sit sūmū bonū. primo postq̄ mole corporis oppressus est amisit memoriā eoꝝ: ⁊ postea per studiū recordatus est. secundo quia merore et tristicia affectus in ignorātiā eoꝝ — S. thomas

lapsus est. sed postea per instructionem philosophie ad memoriam reduxit. ¶ Mundum hūc inq̄t deo regi. Hic philosophia vult ostendere intentum. et primo ammonet Boe. de quodā prius concesso. ꝛ Boe. illud fatetur et ratione confirmat. secundo philosophia ostendit qui bus gubernaculis regatur mundus: ibi. Tum illa inquit. primo dicit. o Boet. tu pauloan te in primo libro putabas minime dubitandum hunc mundum regi a deo. di. Bo. Minime arbitror dubitanduz: nec vnq̄ pu tabo. ꝛ ego breuiter exponam q̇ bus rationibus accedā ad hoc ꝓ bandū. ꝛ innuit Boe. rationes suas di. Hic mundus minime cō uenisset in vnā formā ex tā diuer sis ꝛ contrarijs partibus: nisi essꝫ vnus qui tā diuersa coniungeret supple qui est deus: ꝛ ipsa diuersi tas naturā huius mūdi discors in uicē dissociaret atq; diuelleret cō iuncta: nisi esset q̇ cōtineret. i. con seruaret: quod nexuit id est cōiun xit quod sup. est deus. Ordo vero nature tā certus non procederet nec explicaret tā dispositos mot⁹ id est ordinatos motus locis tem poribus efficiētia spacijs. qualita tibus nisi essꝫ vnus qui ipse ma nens scilꝫ imobiliter disponeret has varietatū mutationes. quic quid autez hoc est quo condita id est creata manēt agitantur. i. mo uētur: illud vsitato cunctis voca bulo nomino deū. ¶ No. q̄ Boe. innuit tres rationes q̄ mundus regat̄ a deo. Prima sumitur ex di uersarū rerū coniunctione que ta lis est. Diuersa ꝛ ecōtrario nō vni untur inuicē per se. cū igitur mun dus vnitus sit ex partib⁹ contra rijs vt ex elementis: oportet vt a liquis sit vniens eas: hoc autē est deus: ergo mūdus regitur a deo. Hanc rationē tangit ibi. Mūd⁹ hic. Secunda ratio sumitur ex cō trariorū simul ꝯiūctorū ꝯseruatione que talis est. diuersa ꝛ cōtraria ex ꝓprietate sue nature dissociant̄ ab īuicē nisi ab aliq̄ ꝯseruent̄: sꝫ ptes mūdi sūt diuerse ꝛ ꝯtrarie: ergo ꝛc. hāc rōem tāgit ibi. Cōiuncta vero. Tertia rō sumit̄ ex ordīata motuū dispositiōe q̄ talis ē. nihil cercitu dinaliter et regulariter mouetur ꝑm dispositionem loci temporis efficientie spacij ꝛ qualita tis: nisi sit vnum rectificans ꝛ regulans: sed motus eoꝝ q̄ sunt in mūdo fiunt regulariter ꝑm predicta quinq;: ergo necesse est ponere rectificantem ꝛ regulantem quod est deus: ergo mun dus regitur a deo. Hāc rationē tangit ibi. Non tam vero certus. ¶ Notandū q̄ regulares mo tus fiunt in mundo loc̄ q̄tum ad ꝓximationem ꝛ elongationem solis in obliquo circulo. fi unt etiam temporibus q̄tum ad variationem diei ac noctis. fiunt efficientia quia luna efficit augmentationem ꝛ diminutionem humidoꝝ ꝑm sui crescentiam ꝛ decrescentiaz: ꝛ efficit flu xum ꝛ refluxū maris. fiunt etiam ordinati mot⁹ spacijs: q̄ luna ꝛ alij planete maiori ꝛ minori spacio q̄nq; distāt a sole ꝛ ab inuicē. etiā fiūt qualitatibus q̄ in estate causat̄ calor: in hyeme frigus. ¶ Tū illa. cū hec inq̄t ita. Hic phia supposito q̄ mundus regatur a deo ꝓbat q̄ rega

¶ Mūdū hūc inquit deo regi pauloante mini me dubitandū putabas. Boe. Nec nunc quidē arbitror inq̄ nec vnq̄ dubitandū putabā. Qui busq; ad hoc rationibus accedā breuiter expo nā. Mundus ex tam diuersis contrarijsq; par tibus in vnā formā minime cōuenisset: nisi vn⁹ esset qui tam diuersa coniungeret. coniūcta ve ro naturaruz ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atq; diuelleret: nisi esset vnus qui quod nexuit contineret. Non tam vero certus nature ordo procederet: nec tā dispositos mo tus locis tēporibus efficientia spacijs quali tatibus explicaret: nisi vnus esset qui has mu tationū varietates manens ipse disponeret. Hoc quicquid est quo condita manēt atq; agi tantur: vsitato cunctis vocabulo deū nomino. Phi. ¶ Tū illa. Cū hec inquit ita sentias paruā mihi restare operaz puto: vt felicitatis cōpos patriaz sospes reuisas: sed que proposuimus

tur ab ipso per suā bonitatem. ⁊ di. O Boeti. cū hec ita sentias ꝙ mundꝰ regit̃ a deo: puto mihi restare paruā operā. i. paruū laborē vt tu cōpos. i. potēs felicitatis: sospes. i. sanꝰ reuisas patriā. i. cognoscas btitudinē. Tūc ꝓbat ꝙ ds regat mundū sua bōitate dicēs. Intueamur q̄ ꝓposuimꝰ. nōne numerauimꝰ supra in nona ꝓsa in btitudine esse sufficientiā ⁊ ꝯcessimꝰ deū eē ipaꝫ btitudinē. di. Boe. Ita est q̄dē. Ex hoc ꝯcludit phia deū nullo idigere ad regēdū mundū. di. g̃

intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiaꝫ numerauimus: deumqꝫ beatitudinem ipsam esse ꝯcessimus? Boe. Ita est quidem. Phi. Et ad mundū igitur inquit regendum nullis extrinsecis adminiculis idigebit. alioquin si aliquo egeat: plenam sufficientiā non habebit. Boet. Id inq̄ ita est necessarium. Phi. Per se igitur solum cuncta disponit. Boe. Negari inq̄ neq̄t. Philo. Atqui deus ipm bonū eē monstratꝰ est. Boe. Memini inq̄. Phi. Per bonū igitur cūcta disponit. Si quidē per se regit omnia que bonum esse consensimus: ⁊ hic est veluti quidā clauus atqꝫ gubernaculum quo mundana machina stabilis atqꝫ incorrupta seruatur. Boe. Vehemēter assentior inq̄: ⁊ id te pauloante dicturam tenui licet suspitione ꝑspexi. Phi. Credo inquit: iā enī vt arbitror vigilantius ad cernenda vera oculos deducis. ¶ Sed quod dicā non minus ad contuendum patet. Boe. Quid inq̄. Philo. Cum deus inquit omnia bonitatꝭ clauo gubernare iure credatur eademqꝫ omnia sicuti docui ad bonū naturali intētōe festinēt:

ad mūdū regēduꝫ deꝰ nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alioquin si ita esset ꝙ aliq̄ egeat non hēbit plenā sufficiētiā. ⁊ di. Boe. Illud inq̄ est necessariuꝫ. iō concludit phia. Deꝰ cuncta disponit. i. regit ꝑ se solū. di. Bo. Negari nequit: sꝫ deꝰ mōstratꝰ est esse ipsum bonū. memini inq̄. d. Boe. g̃ per bonum deꝰ cuncta disponit: si quidem ꝑ se regit oīa q̄ ꝯsensimꝰ esse bonū. ⁊ hic est deꝰ veluti q̄dā clauus atqꝫ gubernaculū q̄ machina mūdana seruat̃ stabilis ⁊ incorrupta. Dicit Boe. vehemēter. i. valde assentior: ⁊ illud te dicturā pauloante ꝑspexi: sꝫ tenui suspitione. Dicit phia. Credo inq̄t ꝙ hec ꝑuidisti: iā enī vt arbitror vigilantiꝰ q̄ priꝰ deducis oclos ad v̄a cernēda. ¶ Notandū ꝙ ex lr̃a accipiunt̃ due rōnes ad ꝓbandū intentum. Pria rō ꝓbat ꝙ deꝰ ꝑ se regit oīa ⁊ taliter. In btitudine est summa sufficientia: sꝫ deꝰ est btitudo: g̃ in deo est summa sufficiētia. tale autē nō indigꝫ extrinsecis gubernaculis: g̃ deꝰ ꝑ se regit oīa. Scd̄a rō ꝓbat ꝙ deꝰ ꝑ suā bonitatē q̄ non distinguit̃ a deo regit omia sicut deꝰ ꝑ se regit oīa vt visum est: sed deus est ipsum bonum: g̃ ꝑ bonuꝫ regit omia vt pꝫ de se q: sua bonitate ⁊ clementia. ¶ Sed qd̄ dicaꝫ. Hic ponit ꝑ quē moduꝫ deus oīa gubernat. Et primo ōndit ꝙ omnia gubernat suauiter: q: oīa sibi obediunt. Secundo ꝙ gubernat oīa fortit̃: q: ipi nihil resistere potest. Secunda ibi. Quid si conet̃. Primo di. Illud qd̄ dicam nō minus patet ad contuendum: idest ad considerandum. ⁊ dicit Boe. Deus

Quid inq̄. Et di. philosophia. Cum deus iure credatur omnia gubernare clauo bonitatis sue et omnia festinent naturali intentione ad bonum sicuti docui prius in prosa vndecima. Numquid potest dubitari quin voluntarie regantur sponte: ⁊ conuertant se ad nutum disponentis veluti cōuenientia. i. obedientia: ⁊ contēperata idest coaptata suo rectori. di. Boe. Ita inq̄ necesse est: quia non videretur beatum esse regimen dei si foret iugū detractantium i. recusantium: sicut bos lascivus recusat iugum: ⁊ si no esset salus obtemperantium. i. obedien

Guberno

tium:ꝗ̃ di.pħia.Nihil est qđ naturā seruans conet̃.i.laboret ɔtraire deo.di.Boe. Nihil inꝙ̃.
¶ No.ꝙ cum gubernare nihil aliud sit nisi in finem ordinare:nec aliud est deuz per bonitatē
gubernare ꝙ̃ ꝑ bonitatē in finē dirigere.⁊ cū oīa naturalr̃ tendant ad bonū tanꝙ̃ in finē ma-
nifestum est ꝙ oīa sponte in finem dirigunt̃:⁊ ita naturaliter oīa sponte obediunt gubernāti

Voluntariū

⁊ ꝑ ɔsequens deꝰ regit oīa suauiter.¶ Notandū ꝙ voluntariū ſm ꝑfectā sui rōnem tm̄ inueni-
tur in habentibꝰ voluntatē ſ3 ex-
tendendo voluntariū ad oēm ap-
petitum nō coactum:sic pōt repe
riri in oībus ⁊ sic accipit̃ h.¶ No.
ꝙ nihil seruās naturaz repugnat
deo.l3 em̄ peccator videat̃ deo re-
pugnare ipse non seruat naturaz
q2 peccatum diminuit ⁊ deprauat
naturā.etiā Boe.loq̃tur hic ꝺ ap
petitu nature:vt p3 ex ſupioribus
¶ Quid si conet̃ ⁊c. Hic ostendit
pħia ꝙ deꝰ regit oīa fortiter:q2 ni
hil est qđ possit ei resistere.Scđo
ɔfirmat hoc ꝑ quandā fabulā:ibi.
Accepisti. Primo dicit. Si quid
conet̃ resistere deo numq̃d aliq̃d
ꝑficit aduersus eū quē ɔcessimꝰ
eē potētissimū iure btītudinis.i.
ex eo ꝙ est btītudo.d.Bo.Pror-
sus nihil valeret sup.resistere. igi
tur dicit pħia . nō ē aliq̃d qđ huic
sūmo bono vel velit vel possit ob
sistere. di.Boe.nō arbitror.iō di
cit pħia summū bonū est qđ regit
cūcta fortiter suauiterq3 disponit
di.Bo.ꝙ̃.i.ꝙ̃tū me ea sūma rati
onum q̄ mō ɔclusa est nō mō.i.nō
tm̄modo me delectat veru3 ꝑ sed
hec ipsa ṽba q̄bꝰ vteris multoma
gis delectant me:ita vt stulticiam
i.me stultu3 lacerantē.i.male rep̄
hendentē magna q̄ tangunt diui
nam gubernatōe3 pudeat sui.tūc
ɔfirmat ꝑ fabulā ꝙ nihil pōt resi

Gigantes

stere deo q̄ talis est. Gigātes vo
lentes expellere deos de celo po-
suerunt mōtē sup mōtē vt ascēde-
rent:qđ vidēs iupiter ipsos fulmi
ne deiecit ⁊ montibꝰ depressit:⁊ h̄
in ṗmo metamor. vñ di.o Boe-
ti Accepisti.i.didicisti in fabulis:
gigātes lacessentes.i.lacerare vo
lentes celum:sed fortitudo benigna scilicet dei illos disposuit: idest deposuit vti condignum
fuit.¶ Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. Attingit ergo a fine vsq3
ad finem fortiter:⁊ disponit omnia suauiter:ideo dicit Boetius se non tantū delectari in istis
rationibus quantum in suis verbis.¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicem. Hic philosophia
concludit ex dictis ꝙ malum nihil sit. Primo petit assensum Boetij dicens.visne ipsas ra-
tiones:idest propositiones ratione probatas inuicem collidamus idest componamus:forsi-
tan ex conflictatione huiusmodi dissiliat; idest procedat quedam pulchra scintilla veritatis.

Num dubitari potest quin voluntarie regant̃:
seq3 ad disponētis nutum veluti ɔueniētia cō-
temperataq3 rectori sponte conuertant̃. Boe.
Ita inꝙ̃ necesse est: nec beatū regimē esse vide
retur:siquidem detractantium iugu3 foret nō
obtemperantiu3 salus. Philo. Nihil est igitur
quod naturam seruans deo contraire conetur
Boe. Nihil inꝙ̃. Phi. ¶ Quid si conetur. ait:
num tandem ꝑficiet quicꝙ̃ aduersus eum quē
iure potentissimum beatitudinis esse concessi
mus. Boet. Prorsus inꝙ̃ nihil valeret. P. Nō
est igitur aliquid quod summo huic bono vel
velit vel possit obsistere. Bo. Non inꝙ̃ arbitror
Phi. Est igitur summū bonū inq̇t qđ regit cū-
cta fortiter suauiterq3 disponit. Boe. Tū ego.
ꝙ̃ me nō mō ea que cōclusa est summa rationū
verū multomagis hec ipsa quibus vteris ver
ba delectant: vt tandem aliquando stulticiam
magna lacerantē sui pudeat. Phi. Accepisti i
quit in fabulis lacessentes celum gigātes: sed
illos quoq3 vti cōdignum fuit benigna fortitu
do disposuit. ¶ Sed vis ne rationes ipsas in-

uicem collidamus: forsitā ex hmōi ꝯflictatiōe pulchra quedā veritatis scintilla dissiliat? B. Tuo inq̄ arbitratu. Phi. Deum inquit esse omnipotentē nemo dubitauerit. Boe. Qui quidē inq̄ mente consistat nullus prorsus ambigat. Phi. Qui vero est inquit omnipotēs nihil est quod ille nō possit. Boe. Nihil inq̄. Phi. Num igitur deus facere malum potest? Boe. Minime inq̄. Phi. Malū igitur inquit nihil est: cuz id facere ille nō possit qui nihil non potest. B. ¶ Ludis ne inq̄ me inextricabilez labyrinthū rationibus texens: quo ne quidē qua egrediaris introeas: nūc vero quo introieris egrediare: admirabilem quandam diuine simplicitat[is] orbem complicas. Etenī pauloante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas: quam in summo deo sitam loquebare: ipsū quoq3 deuz summum esse bonuz: plenamq3 beatitudinem disserebas: ex quo neminem beatū fore nisi qui pariter deus esset quasi munuscu-

et dicit Boetius. fiat inq̄ tuo arbitratu id est tua voluntate. Tunc ponit ppositionē manifestam dicens. Nemo dubitauerit deum esse oīpotentem. Dicit Boetius. Nullus prorsus ambigat qui mente cōsistat id est qui sane mentis est. Tunc assumit aliam propositionez dicens. Qui vero est oīpotens nihil est quod ille non possit. dicit Boet. Nihil inq̄. Tunc ponit aliaz propositionē. Deus non potest facere malum. et dicit Boe Minime inq̄. igitur cōcludit philosophia. Malum nihil est cuz illud facere non possit ille qui nihil non potest facere: id est oīa facere. ¶ Nota sicut deus ē causa efficiens omniū: ita est finis omniū. vnde quicquid fit ab eo ordinatur ad ipsum tanq̄ ad finez. si ergo deus faceret maluz ordinaretur ad ipsum tanq̄ ad finem. et cum ipse sit bonum maluz ordinaretur ad bonum: ergo deus non potest facere malum tanq̄ aliquid per se intentum. est ergo cōclusio quam philosophia infert ꝙ maluz nihil est. Ratio conclusiōis est. deꝰ potest facere oīe quod est cū sit omnipotens: sed deꝰ non potest facere malum: ergo malum nihil est. Et si diceres. si malum nihil ē cū homo damnetur pro malo dānatur pro nihilo. dicendū ꝙ malum dicit defectum boni non negatiue sed priuatiue. et ideo malum ē defectꝰ boni quod deberet habere. in potestate enī hominis est illud habere: et si non habeat illud bonum cum deberet habere: ideo dānatur. et ponitur exēplum. Aliq̄s tenetur soluere centum libras: et si non soluat incarcerabitur. certum est ꝙ non soluere nō est aliquid: sed nihil. non tamē simpliciter dicitur aliq̄s incarcerari ꝑ nihilo. sz ideo q: nihil erat quod debuit aliquid esse. ¶ Ludis ne inq̄. Hic Boetius mouet questionez philosophie. Scdo philosophia soluit ibi. Tum illa. Primo Boetius admirans de connexione et conuolutione rationū quibus philosophia vsa est. Querit vtrum ista connexio rationum fit ex deuolutione philosophie vel proueniat ex natura rei. et breuiter illas rōnes recolligit et dicit O philosophia ludis. i. deludis ne me texens. i. formans labyrinthum. i. laborem difficilē rationibus faciendo rōnes circulares. quo scilicet labyrintho egrediaris ea parte qua introieras: et egrediare eo loco quo introieris: tu cōplicas quidem orbem admirabilē diuine simplicitatis. i. facis mirabilem circulationem rationis in diuina simplicitate. et tūc breuiter recolligit rationes dicēs. Tu pauloante incipiēs a beatitudine dicebas eā esse summū bonū. quam beatitudinē tu loq̄bare esse sitam in summo deo: et disserebas deū esse summū bonū et plenā beatitudinē: ex quo dabas. i. inferebas: quasi munusculū. i. correlariū: neminē esse beatū nisi esset deus. rursū tu loq̄baris formā boni eē substātiā dei et beatitudis: et dicebas ipsum vnuz

Maluz nihil eē autē

esse idipsum qđ bonū: ⁊ illud bonū dicebas esse qđ peteret a natura oīm rerū. ⁊ tu disputabas .i. disputando ꝓbabas deū regere vniuersitatē gubernaculis bonitatis: ⁊ cūcta volentia parere .i. obedire deo: nec vllā esse naturā mali: ⁊ hec oīa explicabas nullis rōnibus sumptis extrinsecus .i. non accipiendo ꝑncipia extrinseca: sȝ insitis .i. intrinsecis: ⁊ domesticis .i. ꝓpriis ⁊ cōuenientibꝰ ꝓbationibꝰ rei de q̄ agebat altero assumpto trahēte fidē .i. certitudinem ex altero.

Labyritbꝰ

¶ Nota labyrintbꝰ dicebat domꝰ dedali: quā cū aliq̄s intēdebatītrare exiuit ⁊ exeundo intrauit. ⁊ consueuit depingi circularibꝰ protractionibus: ⁊ transumit h̄ ad designandum circulares ⁊ reuolutiones rationū. ¶ No. ꝙ circūlocutio ⁊ connexio rōnūȝ q̄bꝰ pħia vsa est non est sic circularis ꝙ vna ⁊ eadem ꝓpositio sit ꝑncipiū ⁊ cōclusio respectu eiusdē: q: sic nō ꝯtingit demōstrare circulo vt pȝ .i. posteriorum. sȝ dr̄ ꝯnexio circularis q: rōnes ex se inuicē dependent: ita ꝙ ꝓpō ꝯclusa in vna sit ꝑncipium alterꝰ ꝯclusionis ī alia: nec ꝓpter istas diuersas ꝯclusiones est aliq̄ diuersitas in deo: sȝ omīa sūt idē simpl'r. ¶ Tū illa mīme inquit. Hic pħia rn̄det Boe. ad q̄stionē ⁊ dicit. minime ludimꝰ: sȝ nos exegimꝰ .i. ꝑfecimꝰ munere dei quem dudū depc̄abamur rē maximā oīȝ rerū. ea em̄ .i. talis forma .i. dispositio diuine substantie: vt neq̄ in externa .i. in exteriora dilabat .i. cadat nec ipsa suscipiat aliq̄d externū .i. extrinsecū in se. qđ ꝓbat auctoritate Permenidis quaȝ ꝑmo ponit ī greco. deinde sensum eius subiūgit in latino dicēs. Sȝ sicuti Permenides ait de ea .s. subā diuina ꝙ diuina substātia rerū orbē mobilē rotat .i. mutat res circulatione gn̄ationis ⁊ corruptionis ⁊ mutādo res ip̄a non mutatur sȝ se īmobilē ꝯseruat. O Boeti si nos agitamus .i. cognouimus rationes non extra: idest non ab extrīseco petitas: idest sūptas: sed collocatas intra rei āmbitum: quā .s. rē tractabamꝰ: nihil est qđ de h̄ ammirere. cum .i. ex quo tu didiceris Platone sanciēte .i. ꝯfirmāte sermones oportere eē cognatos .i. ꝓprios ꝯueniētes rebꝰ q̄bꝰ sup. rebꝰ loquūt. ¶ No. ꝙ sermōes accipiēdi sunt ſm materiā subiectā: q: certitudo nō est simpl'r q̄renda rōnibꝰ: ex .i. ethi. vbi dr̄ ꝙ disciplinati est tm̄ inq̄rere certitudinē ſm vnūq̄dq̄ genꝰ quantū natura rei patit. Cū igitur deꝰ sic regat oīa ꝑter hoc ꝙ cōmisceatur cū eis: ex libro de causis. sermones de diuina substantia accipiendi sunt ſm intranea diuine substantie ⁊ nō ſȝ extranea cū nō cōmisceat cum eis.

lum dabas. Rursus ipsam boni formā dei ad beatitudinis loquebaris esse substantiam ipsumq̄ vnum idipsum esse bonum dicebas qđ ad omnium rerum naturam peteretur. Deum quoq̄ bonitatis gubernaculis vniuersitatem regere disputabas: volentiaq̄ cuncta parere illi: nec vllam mali esse naturaȝ atq̄ hec nullis extrinsecus sumptis sed altero ex altero fideȝ trahente insitis domesticisq̄ probationibus explicabas. Phi. Tum illa minime inquit ludimus: remq̄ omnium maximam dei munere quem dudum deprecabamur exegimus. Ea ē enim diuine forma substantie: vt neq̄ in externa dilabat: nec in se externū aliqđ ipsa suscipiat. Sed sicut de ea Permenides ait: oēm tu circulo adducis spōte multitudinē: id est rerū orbem mobilē rotat: dū se immobilē ipsa conseruat. Quod si rationes quoq̄ nō extra petitas: sed intra rei quam tractabimus ambitū collocatas agitauimus nihil est quod ammirere: cum Platone sanciēte didiceris cognatos de q̄bus loquunt rebus oportere esse sermones.

Tum ego ꝛc. Queri potest: quō Boetius pħia nō refragante dicat se assentire platoni et eius dicto: ꝙ nostrū discē nō sit nisi quoddā reminisci. Nūquid etiā Boetius sentiat sicut Macrobiꝰ Platonicos sensisse docet: aīos priusꝙ in corpora descēderent in celo fuisse omīuz scientiarū ꝑitas: quarū obliuionē per corpis indispositionē ībiberēt: et rursus ꝑ studiū amouerēt: et ita nihil noui discerēt: sꝫ notorū priꝰ obliuionē depellerēt. Dicēs boetiū nō totū illud dictū platonis: sed quoddam sīle in se reptum approbare. Cum eñ quedā prius sciret: et eorū postea obliuisceret: iterūꝙ ꝑ pħiam ad obl' torū cognitionē rediret coactus est sentire ꝙ illa apprehentio nō eēt nisi quedā reminiscentia prius cognitorū. hoc aūt totū fingit vt ondat hominē ꝑ merorem in obliuionē cadere. Quibusꝙ ad hoc rationibus ꝛc. Quidam

¶ Metrum duodecimū tertij libri.

Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix qui potuit grauis
Terre soluere vincula.

male inseruerūt hic ꝑsonā pħie. Nā vt etiā in cōmentarijs supioribus patet: ab eo loco. Nec nūc quidē: vsꝙ ad illū. Tū illa. verba sunt boetij. Clauus multa significat: interdū id vti vulgo loquimr quo res diuerse cōnectūt. Figendi aūt claui cōsuetudinē Liuiꝰ sepe ponit: eiusꝙ rationē. vñ annalis clauus appellatꝰ ē qui figebat vt īquit festus in parietibꝰ sacrariū ediū ꝑ singulos ānos vt ꝑ clauos nūerus colligeret ānorū. Est etiā clauus vt donatus īquit militis comici īdumētū. Latus aūt clauꝰ est senatoria vestis. Sꝫ sic nō accipit h̄ loco. Est itē vt seruiꝰ docet Clauꝰ fustis gubernaculi genus. vñ virgiliꝰ Clauūꝙ ad littora torquent. Et cicero in catone maiore seu de senectute. Ille aūt clauū tenēs quietus sedebat in puppi. hoc ergo loco Bonitatis clauo. i. gubernaculo interpretandū est. Fabula gigantū p̄mo metamorphoseos hētur. vbi sic ouidiꝰ. Neue foret terris securior arduus ether affectasse ferūt regnū celeste gigantes: Altaꝙ cōgestos struxisse ad sidera mōtes ꝛc. Dicūt aūt gigantes fuisse vastissimoruz corporū homīes terre filij ob id vocati: q̄ deos expellē: celo conati ab ioue fulminati sūt. Quā fabulā Macrobius explicās ait. Quid aliud gigātes fuisse credendū est ꝙ hominū quandam impiā gentem deos negantē: et ideo estimatam deū pellere de celesti sede voluisse. Sed visne ra. i. collidamꝰ. i. cōprimamꝰ. A con et ledo. Dedalus patria atheniensis nobilis architectus fabricā materiā primꝰ īuenit et in ea serrā: asciā: ꝑpendiculū: tenebrā: glutinū lithocollā. Is ab ariopagitis expulsis in cretā nauigauit: et ibi p̄mo bouē ligneā fabricauit in qua pasiphae minois regis vxor tauro supposita memorat. deinde labyrinthū in quo minotaurus includeret. Portentosissimū hoc humani ingenij opus fuit: itineꝝ ambages: occursus ac recursus inexplicabiles cōtinens: crebris foribꝰ ad fallendos exitus redeundumꝙ in errores eosdē. Quattuor labyrītos fuisse tradūt: sꝫ ad īstitutū nostrū satis ē ondit propt viaꝝ implicationes et inextricabiles errores eius qui ī creta factus ē hic sīlitudinē factā eē. Verbuz ꝑmenidis h̄ sonare dicunt. omēz tu circulo adducis spōte multitudinē. vbi ordo ē. o deus vel o dña substātia tu adducis spōte omēm multitudinē. i. totuz vniuersuz: circulo. i. ad circuluz vel in orbem. hec autē de hac prosa satis sit ānotasse.

Clauus

Gigantes

Labyrinthꝰ

¶ Metrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni. Istud ē duodecimuz metꝝ et vltimuz huius tertij quod dicitur gliconicuz ab inuentore: coriambicū a pede predominante. Primo eñ ponitur spondeus dicendo. Felix. Secundo coriambus dicendo. Qui potuit. Tertio pyrrichiꝰ vel trocheus. In q̄ metro postꝙ philosophia ostēdit que sit vera beatitudo et vbi sit sita hortatur nunc ad perseuerandum in contemplatione illiꝰ btītudinis. Et p̄mo ponit illū esse felicē qui relictꝭ terrenis vacat diuīe ꝯtēplatiōi. Scdo ostēdit quid hmōi ꝯtēplationē impediat. Tertio illud īpedimētū vitare docꝫ. Scda ibi. Quondam. Tertia ibi. Uos h̄ fabl'a. Prio di. Felix sup. ē q̄ potuit visere. i. desiderabilit vidē

lucidum fontem boni id est deuz qui est fons omnis boni. ⁊ felix ē qui potuit soluere vincula id est affectiões grauis terre id est terrenorum que sua grauitate trahunt hominem deorsuz. ¶ Notandum φ felix est qui speculat fontez boni et qui contemnit delectationes terrenas: vnde in libro de pomo et morte Aristote. scribitur. Beata est anima que non est infecta prauis operationibus huius mundi: et intellexit suum creatorem. ipsa est que reuertetur in locū suū in delicijs magnis. ve autez anime que nō habet posse redeundi ad patriā suā. turpia enī opera et delectationes corporales impediūt ascensū eius sursuz. ¶ Quondā funera coniugis vates. Hic ostēdit quid impediat contemplationē diuinorū: quia affectus terrenorū qđ declarat per quādā fabulaz que talis est. Orpheus fili⁹ Calliope fuit cytharista: qui tanta dulcedine cythare resonabat: φ non tm̄ homines: sed etiā bruta allexit: ⁊ intantū ea demlsit φ impetus suos naturales dimittebāt siluas currere: flumina stare fecit hic habuit vxorē dictā Eurudicez quā cū pastor Aristeus adamare vellet: ipsa fugiens p p̄ta calcato quodā serpente interijt: et ad inferos descendit: quā Orphe⁹ volēs ab inferis reducere: deos supnos sua cythara placare cepit: sed cuz nō pficeret ad infernū descēdit: ⁊ intātū deos infernales deliniuit φ ⁊ ɔcessa ē ei vxor tali ɔditiōe φ anq̄ exiret infernū non flecteret retro aspectū vxorē respiciendo. Cū autē iā prope exiuisset Orpheus amore allectus retrospexit et sic vxorē perdidit. Circa istā fabulā sic procedit. Primo ostendit q̈ modo orpheus ad inferos descendens pro vxore rogauit. Secundo quomodo monstra infernalia placauit. tertio ostēdit quomodo vxor ei cōcessa fuit ⁊ eā perdidit. secūda ibi Stupet. tertia ibi. Tandez. dicit primo. vates thraicius id est orpheus de thraicia prouincia oriund⁹ dictus vates id est sapiēs a multis. ille quondā gemens id ē deplorans: funera id est mortē cōiugis: postq̄ coegerat amnes id est fluuios stare: siluas currere mobiles post ipsū: flebilibus modis id est modulationib⁹ cythare quas flendo formauit ⁊ postq̄ cerua iunxit intrepiduz latus seuis leonibus: quia cerua cū leonibus incedebat sequēdo modulationez Orphei: nec lepus timuit canē visū: iā placiduz id est placatuz: cantu id est sono cythare: q̄ lep⁹ ⁊ canis simul sequebant ipm. Cū autē feruor. i. amor flagrātior. i. ardētior vreret ītima. i. interiora pectoris orphei: ⁊ cū modi. i. modulatiōes: q̇ cūcta subegerāt. i. subiecerāt: nō mulcerēt. i. nō placarēt dnm. i. orpheū: ipe querēs superos. i. deos: īmites: q̄ placari

Orpheus

¶ Quondam funera coniugis
Vates thraicius gemens.
Postq̄ flebilibus modis
Siluas currere mobiles
Amnes stare coegerat.
Iunxitq; intrepidum latus
Seuis cerua leonibus.
Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris vreret.
Nec qui cuncta subegerant
Mulcerent dominum modi.
Immites superos querens
Infernas adijt domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans
Quicquid precipuis dee
Matris fontibus hauserat.
Quod luctus dabat impotens
Quod luctum geminans amor
Deflet et tenara commouens.

Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.
¶ Stupet ter geminus nouo
Captus carmine ianitor.
Que sontes agitant metu
Ultrices scelerum dee
Jam meste lachrymis madent.
Non Ixionium caput
Velox precipitat rota.
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus.
Vultur dum satur est modis
Non traxit ticij iecur.
Tandem vincimur arbiter
Umbrarum miserans ait.
Donamus comitem viro
Emptam carmine coniugem.

non poterat: adijt domos infernas. i. infernales illic tē̄perans blanda carmīa sonantibꝰ chordis ipse deflet. i. flebiliter decātat in cythara q̄cq̄d hauserat ex p̄cipuis fontibꝰ matris. s. dee calliope: ⁊ ipse defl et qđ luctꝰ īpotens q̄ facit hoīem impotentē sibi dabat. i. ꝯcessit: ⁊ deflet illud qđ dabat sibi amor geminans luctū: q̄si cō̄mouens trenara. i. inferna: ⁊ rogat dn̄os vmbraruꝫ i. īfernales: dulci p̄ce veniā. i. relaxationē sue vxoris. ¶ No. ꝫ Ari. ij. meta. ⁊ cō̄mētatorē. iij. celi ⁊ mundi. Nō oē̄s accipiūt v̄itatē ꝑ eundē modū: tū ꝓpt̄ diuersaꝫ ꝯsuetudīeꝫ: tū ꝑꝑ diuersā naturā: tum propter paucitatem instructionis in logica. Unde quidam recipiunt veritatē ꝑ modū demonstrationis. q̄dā ꝑ modū auctoritatum. quidā per modū fabularum. vt ergo philosophia talibꝰ satisfaciat aliq̄n demonstrationibꝰ: aliq̄n auctoritatibꝰ vtitur: aliquando fabulas interserit sicut in proposito. ¶ Notandum ꝙ orpheꝰ dicitur vates q: carmina composuit dicitur autem vates a vi mentis vł a video. ¶ Notandū ꝙ trenara dicuntur quasi lamentabilia. a trenus treni qđ est lamentatio. ⁊ trenarus in singulari numero ē nomen cuiusdam montis in quo dr̄ esse via ad infernū. in plurali numero trenara significat loca infernalia sicut di. Hugu. Communiter aūt inuenit̄ istud nomē scriptum sine r in prima syllaba ⁊ dr̄ tenara vel tenarꝰ: sicut in doctrinali. Tenarus infernꝰ. Tn̄ Hug. scribit totum ꝑ r vt trenarꝰ ⁊ trenara. Unde forsā ex vicio scriptorū q̄nq̄ꝫ subtrahit̄ r. ¶ Stupet ter geminꝰ nouo. Hic on̄dit quō orpheus monstra inferni placauit. di. Janitor inferni q̄ dr̄ cerberꝰ q̄si vorator carniū: ille tergeminꝰ. i. habens tria capita canina captus fuit nouo carmīe. i. melodia priꝰ inaudita: ⁊ stupet. i. admiratur. Tunc on̄dit quō alia mō̄stra placauerit dicens ꝙ tres furie infernales Tesiphone: Allecto: Megera: q̄ sunt vltrices scelerum inferentes metum peccatoribus: iste lachrymabātur ꝓpter dulcedinem cythare. vnde di. dee. i. furie vltrices scelerū. i. peccatoꝝ: que dee agitant. i. vexant sontes: idest peccatores: metu: timore: iste meste iam madent. i. fluunt lachrymis. Tūc tangit remissionem pene quorūdam in inferno ⁊ primo Ixionis. Ubi sciendum ꝙ Ixion voluit ꝯcūbere cū Junone. cū āt Juno iterponeret nubē ixiō: ꝓiecit semē ī nubē ex q̄ nati sunt cētauri ipse āt adiudicatꝰ in inferno cō̄tinuo voluitur in rota que rota stetit Orpheo modulante. vnde di. velox rota non precipitat. i. non deiecit caput Ixionium. i. Ixionis sup. Orpheo canente. Tunc tangit remissionem pene Tantali. Ubi nota ꝙ tantalus dicitur lacerasse ꝓpriū filium dans eum dijs ad comedendum pro quo damnatus fuit. Dicitur autem in inferno habere aquam vsq̄ꝫ ad mentum ⁊ poma pendentia ante os ⁊ tamen deficere siti ⁊ fame. Cum enim vult sumere aquam vel pomum fugiunt ab eo. iste Tantalus spernit flumina Orpheo canente. vnde dicitur Tantalus perditus: idest consumptus longa: idest magna siti spernit flumina. Tunc ostendit remissionem pene Tytij. Unde sciendum est ꝙ Titius voluit concum-

Veritas

Trenara legendū est thenara

Ixion

Tantalus

Titius

here cum Latona matre apollinis quem apollo interfecit ⁊ in inferno relegauit. cuius iecur vultur deuorat. Orpheo autem canente vultur cessauit laniare iecur eius. vnde di. Dum vultur est satur modis. i. modulationibus orphei: non traxit. i. non laniauit iecur Titij. ¶ Tandem vincimur arbiter. Hic oñdit quomodo orpheo vxor sua concessa fuit ⁊ quomodo eam perdidit di. Tandem arbiter. i. iudex vmbrarum: iste miserans. i. misericordiaꝫ habens ait: nos vincimur: donamus. i. restituimus viro: scꝫ orpheo comitē coniugē ēptaꝫ i. comparatam carmine suo: sed lex: idest conditio coerceat ista dona: ne phas sit sibi deducenti vxorem flectere lumina. i. oculos respiciē do vxorem dum liquerit. i. reliquerit tartara. Et tunc exclamat di. Quis dat. i. imponit legem amantibus. q. d. amor non debet coerceri lege: qꝛ amor maior lex est sibi i. amor maior est lege. et subdit. Heu prope terminos noctis. i. inferni Orpheus Euridicen vxorē suam vidit respiciendo a tergo: eā pdidit ab inferis nō ducēdo: occidit in īferno eā relinquēdo. ¶ Notandum ꝙ apud inferos arbiter: idest iudex vmbrarum dr̄ radamanthus q̄ cogit aīas ad fatendū peccata commissa: ⁊ vnicuiqꝫ ſm merita sua penaꝫ distribuit. Iste rhadamanthus dixit. Donemus viro coniugem. ¶ Notandum ꝙ amor non potest lege coerceri: nam ex intenso amore hō sepius transgreditur legem: ⁊ amor fortior est ad aliquid implendū ꝙ̄ lex ad coercēdum: iō dicit. quis legem dat amātibus: maior lex est sibi. q. d. ppter quid lex datur amantibus cuꝫ per se lex dura sit amare. ¶ Vos hec fabula respicit. Hic philosophia applicando fabulam ad propositum hortatur nos vitare impedimentum contemplationis summi boni ⁊ di. O homines quicunqꝫ queritis. i. vultis ducere mentem. i. mentis cōtemplationem in supernum diem idest in supernam claritatem hec fabula iam dicta respicit vos: qꝛ ad vestram informationem inducta est. Nam qui victus affectu terrenorum flexerit lumina: idest oculos rationis ⁊ intellectus in tartareum specus: idest in terrena que ducunt ad terrenam profunditatem. Quicq̄d precipuum: idest bonum trahit laborando: illud perdidit dum videt inferos: idest dum intendit terrenis ⁊ temporalibus que sunt infima. ¶ Nota ꝙ concupiscentia ⁊ affectus terrenorum impediunt contemplationem summi boni. vñ Boe. in tractatu de summo bono di. Inordinata concupiscentia multos impedit a summo bono. Quosdam enim pigritiam sequi videmus. quosdam enim delectationes sensuales. quosdam eniꝫ desideria auri et argenti exceptis paucis viris honorandis philosophia: qui contemnunt sensus desideria: et sequuntur desideria intellectus. Et prope finem eiusdem tractatus dicit. philosophus maxime delectatur in primo principio in contemplatione sue bonitatis. ⁊ hec sola recta est delectatio. Hec enim est vita philosophorum sine qua nemo viuit vita recta. Et subdit. Philosophum autem voco omnem hominem viuentem ordine nature: tendentem in alta et finientem vitam: qui acquirit vltimum finem et optimum vite humane qui est deus gloriosus benedictus in secula seculorum. Amen.

Sed lex dona coerceat.
Ne dum tartara liquerit
Phas sit lumina flectere.
Quis legem dat amantibus:
Maior lex amor est sibi.
Heu noctis prope terminos
Orpheus erudicen suam
Vidit: perdidit: occidit.
¶ Vos hec fabula respicit.
Quicunqꝫ in superum diem
Mentem ducere queritis
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit
Quicquid precipuuꝫ trahit
Perdit dum videt inferos.

Liber tertius Metrum duodecimum.

Felix qui potuit boni. Carmen est glyconicum dactylicu3 trimetrũ. constat enĩ spon-
deo et duobus dactylis licet vltima syllaba sit cõis et sepe longa. Estq3 monocolon — Ascensius
i. vnius mẽbri seu vnius generis. Vates threicius. i. orpheus theologus sacerdos ꝛ — Orpheus
vates: imo prisce theologie princeps mercurij primus sectator: fuit aũt ex thracia
oriundus: et vt quidã dicunt Oeagri fluuij filius: vt alij apollinis: ex musa calliope. hic teste
diodoro siculo libro historiarũ quinto doctrina melodiaq3 ac poesi excessit omes quorũ ex-
tet memoria: et suauitate cantus pre ceteris clarus fuit. Idem citharã ab apolline patre ac-
cepisse dicit̃ a poetis: quã nuper ad silitudinẽ testudinis Mercurius cõfecerat: et apollini
dono dederat. Cuius modulatu et dulcedine: nõ solũ hoĩes: sed etiã lapides et siluas se in nu-
merũ. i. ꝫm modulamen cantus motare cogebat. dicente ouidio in tertio de arte. Saxa feras-
q3 lyra mouit rhodopeius orpheus Tartareosq3 lacus: tergeminũq3 canem. Et virg. in buco-
lico dameta. Orpheaq3 in medio posuit siluasq3 sequẽtes. Quã rẽ horatius in de arte poetica
sic interpretat̃. vt ꝑ siluas et feras stolidos et feroces hoĩes suauitate eloquẽtie ad mitiorem — Quõ siluas
cultũ reuocasse intelligat̃. vnde dicit. Siluestres hoĩes sacer interpresq3 deorũ. Cedibus et — monit
victu fedo deterruit orpheus: Dictus ob hoc lenire tigres rabidosq3 leones. Vocat eũ sacrũ:
q: vt dixi theologus fuit etiã augustino in de ciuitate dei nõ refragãte. Et multa sacra institu- — Cur sacer
it: et precipue orgia. i. bacchi sacra ab egyptijs accepta ad grecos trãstulit: que ab eo orphica — dictus
dicta sunt: et fretus obscuritate antiquitatis: omĩa q̃ de baccho thebeo et thebe egyptiaca fe-
rebant̃: quoniã cadmeis amicus eẽt ad bacchũ thebanũ et boetia trãstulit. Extant preterea
hymni eius profunda prime theologie doctrina referte ꝛ mira suauitate grauitateq3 ĩsignes.
habent̃ etiã argonautica: s3 nõ hui⁹ orphei ea dixit Aristoteles eẽ. fertur tñ vnus ex argonau-
tis fuisse: et atrocẽ tempestatẽ in quã inciderant suis sacris auertisse: et voluisse ortheronem
boetie montem quoniã ibi in sacris sepius caneret a sua cithara nomen sumpsisse. Scribit
plini⁹ auguria q̃ prius ex auibus tm̃ sumerent̃ et reliquis quoq3 aĩantibus sumi posse: orphe-
um demonstrasse. Duxerat coniugem euridicen noĩe: de cui⁹ morte et ab inferis reuocatione — Cõiux eius
pñs locus est: sumptus fere ꝑ oĩa a virgilio in quarti georgicorũ fine. Cui⁹ fabulã aut historiã — Eurydice
supra in priore cõmento vidisti. Interpretamentũ aũt eius ponit landinus ibidẽ dicens. Eu-
rydice est humana aĩa q̃ dicit̃ euridice. i. latũ iudiciũ hñs propterea ꝙ rõnalis est. hec nubit or-
pheo quũ corpori cõiungit̃: et amat̃ ab aristeo. i. ab optimo. Illa aũt corporeis voluptatibus
irretita (id enĩ sũt flores et herbe q̃ terre sunt pulchritudo) optimũ qd̃ est virt⁹ ꝑ illa fugit atq3
a serpente. i. a peccato qd̃ inter illas voluptates latet interimit̃: et ad inferos demergit̃. Sed
concedit̃ orpheo vt illã sono cythare. i. actionũ optima compositione (q̃ maxima hermonia
est vñ virtus exorit̃) ab inferis reuocet. i. a vitijs liberet: sed ea lege ne respiciat. i. ne in vitia
relabat̃. nã relapsa hitum facit. Idem in sexto eneidos ad illud. Si potuit manes accersere
coniugis orpheus. Threicia fretus cithara: fidibusq3 canoris. dicit sic. Orphei fabulam sic in-
terpretatur boetius Euridicen (que interpretatur lata iustitia). i. omnem virtutem amat vir
excellens: quam siquis amat cithara. i. bonis artibus et actionibus recuperat. Qd̃ si iterum
ab eo labatur difficile est reuocare. De morte autem orphei varie dicitur. Nam quidam dicũt — Orphei
ꝙ cum in thracia instituisset vt in sacris bacchi viri a mulieribus abstinerent: ille rate in suaz — mors
contemptum esse institutum facto agmine hominem nil tale timentem inuaserunt atq3 lace-
rauerunt. Alij dicunt ꝙ cycones mulieres thracie ab illo sprete cum eum in virum habere
vellent inter orgia bacchi que ille idem instituerat eum penitus dilacerauerunt. Cuius caput
quum in oeagrium fluuium proiectum esset vna cum cithara lesbum peruenit: qd̃ cum ser-
pens manducare vellet ab appolline in saxum conuersum est. Laertius autem diogenes pro
vera historia dixit illum non a mulieribus discerptum sed fulmine deperisse. Idq3 epigram-
ma in macedonia scriptum ostendẽ vbi a musis sepultus dicitur. Epigramma autem ita lati-
ne versum est. Orphea chrysolyram muse hic posuere poetam. Fulmine quem strauit iuppiter
alta regens. hec quantum ad fabulam et historiam. Quantum vero ad vocabula. vates dici- — Vates
tur a vaticinando quia futura predicit: qd̃ poete nonnulli solebant. et omnia fere vaticinia
carminibus more poematis constabant. Unde horatius in de arte. dicte per carmina sortes.
Et plinius heroicum carmen ab oraculo inuentum dicit. Thracia regio est que et thrace hu-
ius thraces et hec thraca huius thrace dicta legitur. Nec dicitur ab eo qd̃ est trux vt volunt — Thracia
quidam: sed a greco thrasy. qd̃ temerarium significat. Statius libro. iij. Nam nec mihi
barbara thrace. Nec libie natale solum. Et Virgilius in duodecimo. Genuit vltima — Thrace

Thraca
pulsu. Thraca pedū. Inde fit Thrax et Thracus nomen gentile: et thracius et thracensis no-
Thrax &c.
men patrium. similiter Thraicius. Et in feīno genere dicitur Thrassa. Sed quia etiā Thraix
Thraix
grece scribit: thraicius inde ortū puto: sicut et thraissa interdū per diuisionē dipthongi. Item
Threx
q: iones thrix seu threx dicūt: ideo reperitur thressa: et threissa. vñ virg. in pmo enei. vel qualis
Thressa
equos Threissa fatigat harpalice: et threicus et threici⁹ sicut apud virgiliū in sexto. Threicia
Threissa
fretus cithara. quapropter possum⁹ hic legere. vates Threicius: aspirat aūt semp pma sylla
Threicius
ba. Illic blanda sonātib⁹. i. blande: aduerbiū pro noīe sicut serui⁹ sepe exponit. hoc tñ scies.
Verba ad sensum pertinentia
verba ad sensū ptinētia licet absoluta sint tales actōs regere apud poetas. Cui⁹ sūt. Trans-
uersa tuētib⁹ hircis vel hirquis. Nec vox hominē sonat. et alibi. Rauca sonās. Itē sapit artem
redolet antiquitatē sepe dictū legim⁹. Sonātib⁹ chordis. Chorda qñ fidē significat. i. neruum
Chorda
cithare aspirat. et ē pme declinatiōis. Dee matris. scz calliopes. declinat em̄ hec calliope hui⁹
calliopes: et interpretat bonavox. Nā callon bonū dicit et ops vox: preestq; heroico carmini.
Calliope
vnde virgili⁹ Calliope libris heroica carmīa mandat. Deflet tenara. sic leges nō thenara nec
Tenarus
threnara. Est aūt tenarus grecū vocabulū. Nā tenaros dicit grece et scribit taineros. Et est ī
Tenara
singulari masculini gñis & ī plali neutri: significatq; pmōtoriū laconie teste seruio circa finem
male vbi dr eē iferorū descēsus. Neq; a threnos qd ē lamētū deriuat vt Catho. & vguitio volūt:
nec a teneo tenes. q: grecū ē vocabulū. Stupet ter gemin⁹. Aliȷ legūt. herz ter geīn⁹. Nolētes
Cerberus
iambū p spōdeo ponere. Ter gemin⁹ aūt ianitor īferni: dicit Cerber⁹ canis infernalis habēs
tria capita. vnde quarto georgicorū virg. tenuitq; ihians tria cerber⁹ ora. Que fontes agitāt
Eumenides
metu vltrices. dicit eumenidas seu furias infernales de qb⁹ ibidem virg. ceruleosq; amplexe
Furie
crinib⁹ angues Eumenides. dicūt aūt eumenides furie a cōtrario sensu ab eu qd ē bonū q: mi
nime bone sunt. Et ponūt tres furie alecto megera et tesiphone: quas acherōtis et noctis fili
as dicūt. Que apud virgiliū ponunt etiā vltrices in sexto vbi de vna dicit. Continuo sontes
vltrix accincta flagello Tesiphone quatit insultans toruosq; sinistra Intentans angues vo-
Sontes
cat agmīa seua sororū. Sōtes dicūt nocentes et culpabiles. Non ixioniū caput. Ixioniū leges
Ixion
nō ixionū. Ixion lapitarū dñs et ioui amicissim⁹ phlegie filius: interpellauit iunonē de stupro
que illū ridere volens effinxit nubē sui silem cū qua coiȷt ixion: qui cū postea se de iunonis stu
pro iactaret ab irato ioue ad inferos trusus est: et illic relegatus ad rotā circūfusā serpentib⁹
Tantalus
Tantalus aūt rex corinthiorū amicas numinib⁹ fuit: qui cū frequenter deos deasq; susciperet:
et quodā tpe defuissent epule: filiū suū pelopem occidit: et eis epulandū apposuit. Tunc absti
nentib⁹ cunctis ceres humerū eius exedit: et cū eū diȷ p mercuriū reuocare ad supos vellent:
eburneus est ei humerus restitutus. sicut ait virg. humeroq; pelops. insignis eburno. Ideo au
tem (inquit Serui⁹) sola ceres dicit comedisse: q: ipa ē terra q̄ corpus soluit. per mercurium
aūt fingit eē reuocatus: q: ipe est deus prudentie: p quā philosophi deprehenderūt transfor-
mationē aut regenerationē rerū. Tantal⁹ autē apud inferos hac lege dicit eē dānat⁹ vt in e-
ridano inferorū stans nec vndis presentib⁹: nec vicinis eius pomariȷs pfruat. Per hoc aūt a
uaritia significat. vnde Horati⁹ in primo sermone. Tātalus a labris sitiens fugientia captat
Titius
Flumina: quid rides? mutato noīe: de te Fabula narrat. Non traxit titiȷ iecur. De hoc virgi.
in. vi. Necnon et tition terre omīpotentis alūnū Cernere erat: cui tota nouē p iugera corp⁹
Porrigit: rostroq; īmanis vultur adūco Immortale iecur tondens: fecundaq; penis Viscera:
rimaturq; epulis: habitatq; sub alto Pectore: nec fibris requies dat vlla renatis. vbi Serui⁹:
Titius sm aliquos filius terre fuit: sm alios a terra nutritus: vnde virgilius elegit smone q
vtrūq; significaret: Nā alūnū dixit. hic amauit latonā: propter qd apollinis telis cōfixus est:
et dānatus hac lege apud inferos vt eius iecur vultur exedat. q̄q̄ homer⁹ vicissim dicat duos
Vultur
vultures sibi in eius penā succedere. Sane vultur in vsu est licet Cicero vulturis dixerit: et
Vulturis
plautus vulturi⁹ vt in Curculione Iacit vulturios quattuor. qd quidē pōt eē deriuatiuū. En
Vulturius
ni⁹ etiā vulturiq; dixit in ntō et homonē in actō. ibi. Vulturis in siluis miserū mandebat ho-
monem. Declinat aūt hic Titios titiȷ sicut delos deli. Lucreti⁹ de hiȷs q̄ de titio dicūtur rati-
onē assignat: dicens tition amorē eē h̄ ē libidinē q̄ secūdū phisicos in iecore est: vt risus ī sple
ne. iracūdia in felle. vnde etiā exesū a vulture dicit in penā renasci. Etem̄ libidini nō satisfit
semel pacta: sz recrudescit semp. vñ ait horati⁹. Incontinētis aut titiȷ iecur. Declinat aūt hoc
iecur hui⁹ iecoris: sz olim hui⁹ iecinoris. Arbiter vmbrarū. i. iudex vel rex: si rex pluto dicen-
Iudices inferorum
dus est qui et dis dicit. si iudex tres credūt iudices apud inferos: Rhadamāthus: minos et ea
cus. quorum officia licet cōfuse legunt quidā tñ discerni volūt: ita q̄ rhadamāthus faciat qsti

ones qs vulgo dicunt informationes seu inquisitiones. vnde virgilius in sexto. Gnosius hec rhadamanthus habet durissima regna: Castigatq; auditq; dolos cogitq; fateri Que quis apud superos furto lecatus inani Distulit in sera commissa pocula mortem. Minos iudicet. vnde horatius in carminibus. et de te splendida minos fecerit arbitria. Eacus autem puniat. vnde Juuenalis in prima satyra. Quas torqueat vmbras eacus rc. Fuerunt autem reges cretẽses et ob iusticiam filij iouis dicti. ob seueritatem autem etiam apud inferos iudices estimati. Quia vero in textu arbiter dicitur potius de plutone accipiendum est. Nam iudex iudicat ſm allegata et iura: arbiter ſm voluntatem: qualiter reges et principes: non autem iudices ordinarij. Fas sit lumina flectẽ. tãgit qđ dictũ est a diuo petro. ij. pe. ij. Canis reuersus ad suum vomitum: et sus lota in volutabro luti. Quia vt dicitur. alibi. Nemo mittens manum ad aratrum est respiciens retro aptus est regno dei rc. Non ergo recidendum est in pristinum peccatum ne fiat error posterior peior priore. Quis legem de animantibus? bona exclamatio. q. d. frustra fieret: quia sub lege amare: est operam dare vt dicit comicus vt cum ratione insanias. vnde in quarto eneiđ. virg. Heu vatum ignare mentes: quid dona furentẽ? Quid delubra iuuant? est mollis flamma medullas: Interea et tacitum viuit sub pectore vulnus. Et quarto georg. Cum subita incautum dementia cepit amantem Ignoscenda quidem scirent si ignoscere manes. Euridicem suam subaudi coniugem. et declinatur hec euridice huius euridices: vnde accusatiuus est hanc ereudicem. Uidit perdidit occidit. Sic in buccol. vt vidi vt perij rc. Occidit enim est media breui legendum. i. interijt vel perijt. dolor simul vt vidit et perdidit coniugem suam. Quicumq; in superum diem versus non patitur legi in supernum diem. Tartareum in specus: hic neutri generis est. Sicut in septimo eneiđ. hic specus horrendum: et seui spiracula dicis. vbi etiam horrendus legitur: ab hijs qui more antiquo s consumi dicunt. Et hec de tertio libro.

¶ Libri quarti prosa prima. Boe.

Ec cũ Phia dignitate vultus r oris grauitate seruata leniter suauiterq; cecinisset. Tũ ego nõdũ penitus insiti meroris oblit? : itẽtio

¶ Explicit liber tertius de consolatione philosophie.
¶ Incipit liber quartus.

Ec cũ phia dignitate vultus. Hic incipit liber quartus de consolatõne phie cuius hec est prosa prima. in qua phia assignat causas quare mala concedãtur in regno dei: cum omnium rerum rector bonus existat scilicet deus. r pbat bonos semper esse potentes et malos impotentes. et q; sicut vicia nũq; sunt sine pena: ita virtutes nunq; sunt sine premio. Probat etiam q; omnis fortuna tam prospera q; aduersa bonis est ad profectum: malis autem ad interitum. Etiam probat q; omnia que fiunt a deo recte fiunt et alia plura sicut patebit. Et diuiditur iste liber in quattuordecim partes: quia septem sunt prose et septem metra huius quarti. de quibus patebit in processu. Primo ergo ostendit Boeti. quomodo intentionem philosophie adhuc parantis plura dicere interrupit proponendo causas sui doloris. Secũdo philosophia promittit sibi perfectam curam. Tertio dat modum curandi ipsum. secunda ibi. Tũ illa et esset. tertia ibi. Et quoniam. Et quarto prosequitur intentionem ipsum curando in sequenti prosa: ibi. Tum ego. Primo ostẽdit quomodo interrupit intentionem philosophie volentis plura loqui. Secundo probat causas sui doloris. secunda ibi. Sed ea ipsa est. Primo dicit. Cum philosophia cecinisset id est decantasset hec scilicet predicta: seruata leniter id ẽ delectabiliter: q; pro et suauiter id est dulciter seruata dignitate id est reuerentia vultus scilicet sui et grauitate oris id est sermonis supple sui. Tum id est post hoc scilicet Boe. nondum id est adhuc oblitus idẽ immemor penitus id est omnino: insiti meroris idest intrinseci doloris. ego Boe. abrupi id est interrupi intentionem id est propositum philosophie: parantis id est intendentis dicere adhuc aliquid. et inq; id est dico: preuia idest preambula. veri luminis id ẽ

S. thomas

nē dicere adhuc aliquid parātis abrupi. et inq̄ veri preuia luminis que hucusq3 tua fudit oratio:tū tui speculatōe diuina:tū tuis rōnibus inuicta patuerunt. Eaq3 mihi ⁊ si ob iiurie dolorē nuper oblita:nō tū añ hac prorsus ignorata dixisti. ¶ Sed ea ipsa estvel maxima nostri causa meroris:ꝙ cū rerum bonus rector existatvel esse omnino mala possint vel impunita pretereāt. Quod solū quāta dignū sit āmiratōne ꝑfecto cōsidera : atq3 huic aliud maius adiūgit. Nā impante florēteq3 nequitia: virt⁹ nō solū premijs caret:verūetiā sceleratoꝝ pedib⁹ subiecta calcatur:⁊ in locū facinorū supplicia luit. Que fieri in regno sciētis oīa:potētis oīa,

perfecte cognitionis.s.illa que tua oratio.i.tuus sermo subdit.i.locutus est:hucusq3.i.ad istū librum quartum:patuerunt.i.manifesta fuerunt:inuicta.i.insolubilia:tamen.i.aliquando diuina speculatione.i.sancta contemplatione:tum.i.aliquando sui.s.ipsius: tum.i.aliquando : tuis rationibus.i.demonstrationibus:sed ea.i.illa predicta: et si pro q̄uis oblita mihi: nuper idest aliquando ob dolorem iniurie supple quam perpessus sum a Theodorico rege gottorum non tamen dixisti prorsus: id est omnino hec scilicet predicta ignorata id est ignota antehac: id est hucusq3. ¶ Nota ꝙ dignitas est honesta et imperiosa auctoritas

Pha

Dicitur autem philosophia habere dignitatem vultus propter sui honestatem . quia sm Tullium Sola sapientia est que meretur honores : et propter sui auctoritatem que digna est imitatione. Etiā philosophia dicitur esse grauis ore id est stabili sermone quia sermones philosophi summitate rationū sunt stabiliti. ¶ Nota cū philosophia ostendisset quid sit summum bonum et in quo situm sit:et fecisset exhortationem ad illud querendum:intendebat ostēdere modum quo ad illud peruenitur. sed anteꝗ̄ expleret illam intentionem Boe. velut auidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in merore interrupit intentionem philosophie volentis plura dicere. ¶ Nota ꝙ philosophia dicitur preuia veri luminis: quia ipsa clarificat animam et extrahit eam ab obscuriate ignorātie ad lucē sapie ⁊ ad claritatē itellect⁹. ex li. de po. Ari. Vł ideo dr̄ p̄uia veri lumis:q2 p ipā3 tanꝗ̄ pviā hō puenit ad cognitionē veri lumis quod ē de⁹:q2 scribit i li. d po. ꝙ p phia3 hō cog̃scit suū creatorē q̄ de nihilo fec̄ oīa : q̄ ē iceptor oīm iceptoꝝ ⁊ oī3 p̄ncipioꝝ pricipium. Et ibidē scribit . Oportuit vt phia mitteret ad istruēdū ignorātes ⁊ eos q̄ nō cognouerūt suū creatorē. ¶ S3 ea ipā ē vł maxia. Hic Boe. ꝑponit causas sui meror3 dicens. S3 ea ipā ē cā nr̄i meror3 ⁊ maxia causa ꝙ cū rector reꝝ. s. de⁹ bon⁹ existat vł esse mala oīno possint vł peretereāt impunita:quod saltē si nullū aliud incōueniēs sequeret:ꝯsidera quāta sit dignum ammiratione. atq3 pro sed huic adiungit id est additur aliud maius sup. āmirandu3 . nam pro quia imperante : id est p̄cipiente : et florente id est vigente nequicia id est nequiciosis hominibus:virtus id est homo virtuosus:non solum id est non tantum caret premijs:verūetiam ipsa virtus subiecta id est subdita calcatur pedibus id est potentijs sceleratorum id ē malorum:et ipsa virtus luit id est patitur supplicia id est penas in locum facinorum id est viciosorum loco:que scilicet predicta fieri id est permitti: in regno id est in mundo scientis omnia scilic3 dei et potentis omnia:sed volentis et intendētis tantūmodo bona nemo satis nec ammirari nec conqueri potest id est querimoniam facere. ¶ Nota ꝙ mala fiunt in mundo. patet quia ratio semper deprecatur ad bonu3. cum ergo mali non regantur iudicio recte rationis sed vincantur passionibus ire et concupiscentie:ideo deficiunt a bono. Item superabundantia et defectus sunt de genere malorum cum virtus consistat in medio. cum igitur in pluribus sit superabundantia et defectus:patet ꝙ mala sunt in mundo. Cū autem omnia dependētia a deo celum et tota natura et deus eēntialit̄ sit bonus:mirabile est quomodo mala esse

Vnm mala

poſſunt vel ſaltem ꝑmaneant impunita. ¶ Nota ꝙ q: boni attingunt finem oīʒ rerū. ſ. ſummū bonum iō ſunt potentes. mali aūt q: hoc ipm attingere nō pn̄t impotentes. ⁊ q: Boe. in primo libro. ſexta ꝓſa. dicit ſe ignoꝛare quid ſit finis oīm rerū iō putabat bonos eē impotētes. malos aūt potētes. ⁊ de hoc Boe. ammirat' vt pʒ in lr̄a: ⁊ iſta eſt vna cā ſui doloꝛis. ¶ Tū illa ⁊ eſſet inqt. Hic phia ꝓmittit Bo. ꝑfectā curā q̄ ꝯſiſtit in ꝑtractatione hui⁹ materie di. O Bo.

ſed bona tantūmodo volentis dei: nemo ſatis poteſt nec āmirari nec conqueri. Phi. ¶ Tuʒ illa ⁊ eſſet inquit infiniti ſtupoꝛis omnib⁹ hoꝛribilius mōſtris ſi (veluti tu eſtimas) in tanti velut patriſfamilias diſpoſitiſſima domo vilia vaſa colerentur precioſa ſoꝛdeſcerent. Sed non ita eſt. Nam ſi ea que pauloante concluſa ſunt inconuulſa ſeruantur: ipſo de cuius nunc regno loquimur auctoꝛe cognoſces ſemper q̄dē potentes bonos eſſe: malos vero abiectos ſemper atq; imbecilles: nec ſine pena vnq̄ eſſe vicia: nec ſine p̄mio v̄tutes. bonis felicia: malis ſemper infoꝛtunata contingere. Multaq; id gen⁹ que ſopitis querelis firma te ſoliditate coꝛroboꝛent. ¶ Et quoniam vere foꝛmā beatitudinis me dudum monſtrante vidiſti: quo etiaʒ ſita ſit agnouiſti: decurſis omnibus que preternittere neceſſarium puto: viaʒ tibi que te domum reuehat oſtendam. Pēnas etiā tue menti quibus ſe in altū tollere poſſit affigam: vt ꝑturbatōe d̄pulſa: ſoſpes in patriā meo ductu: mea ſemita: meis etiā vehicul' reuertaris.

⁊ eſſet infiniti ſtupoꝛis. i. āmirationis: ⁊ eſſet hoꝛribili⁹ omib⁹ monſtris. i. diffoꝛmitatib⁹ ſi in diſpoſitiſſima. i. in oꝛdinatiſſima domo: ſcʒ in mūdo tanti patriſfamilias: ſcʒ dei colerent'. i. honoꝛarent' vilia vaſa. i. mali hoīes: ⁊ ſi precioſa vaſa. i. boni hoīes ſoꝛdeſcerent. i. vileſcerent ſicut tu eſtimas. ſʒ nō eſt ita. nā ſi ea q̄ pauloantē ꝯcluſa ſunt ſeruant' incōuulſa. i. integra in ſui veritate: tu auctoꝛe. i. doctore ipſo deo de cui⁹ regno nūc loq̄mur cognoſces ſemꝑ bonos eſſe potentes: malos v̄o impotentes nec vnq̄ vicia ſine pena: nec ſine p̄mio eſſe virtutes ⁊ cognoſces bonis ſemꝑ ꝯtingere felicia ⁊ malis infoꝛtunata. ⁊ cognoſces ml'ta id gen⁹. i. hui⁹ gn̄is q̄ coꝛroboꝛent te firma ſoliditate. ſed cōtra aduerſitatē foꝛtune q̄relis tuis ſopitʒ. i. remiſſis. ¶ Notandū ſicut poſtea patebit oīa fiunt recte a deo. cum igitur oꝛdo iuſticie requirat vicia puniri: virtutes remunerari: ſi mali manerent īpuniti ⁊ boni irremunerati: eſſet ſic ꝑuerſus oꝛdo ī domo dei ſcʒ in mundo: quod eſt hoꝛribilius omnibus monſtris. ¶ Et quoniam vere foꝛmam. Hic philoſophia dat modum curandi ipſum Boetium dicens. Quoniam dudum ſcilicet in tertio libꝛo vidiſti foꝛmam vere beatitudinis me monſtrante: ideſt docente omnibus decurſis: ideſt pertranſitis que puto neceſſarium pretermittere oſtendam tibi viam que te reuehat: ideſt reducat domum ideſt ad cognitionem vere beatitudīs: ⁊ ego affigam: ideſt apponam tue menti: pennas: ideſt rationes quibus mens poſſit ſe tollere in altum: vt depulſa perturbatione contingente tibi ex affectu bonoꝛum tempoꝛalium: reuertaris ſoſpes in patriam meo ductu mea ſemita meis vehiculis: ideſt meis rationibus ⁊ demonſtrabilibus. ¶ Nota ꝙ per pennas quas philoſophia pꝛomittit affigere menti Boetij intelligitur ſpeculatio rationis ⁊ intellectus: virtus ⁊ ſapientia. ſicut enim auis volando in altum deducitur auxilio pennarum: ſic mens humana ſpeculatione rationis ⁊ intellectus virtute ⁊ ſapientia erigitur in contemplationem ſummi boni. Pēne phie

Ascensius

Ascensij in quartũ librũ lucubrationes.

Ec quum phia dignitate vultus ⁊ oris grauitate seruata leniter suauiterqꝫ cecinissꝫ. hic oñdit Bo. qd aulus gelius pulchre docet: multũ inter esse q̃ vultu q̃ ve g̃uitate ꝓ ba dicant᷑ vsqueadeo vt si diuersi eadem dicant: hũ phi: illi mimi aut histriones censeantur. Quãuis ergo phia poetica figmenta cecinit non tñ ad vanitatẽ: q: aliter ipsa musarũ poeticarũ mun⁹ obiret quas pri⁹ meretriculas dixit vsqꝫ in exitiũ dulces: sed ad bonã frugẽ poetica dicta cõuertendo. ita cecinit leniter nõ leuiter vt quidã male h legunt. **Antebac** Antehac vna ẽ dictio: ⁊ est ante hoc tp̃s. sicut posthac post hoc tp̃s. sic ⁊ postilla sup. tpa legit᷑ in eunucho Terẽtij. qd aũt dicit oblita passiue accipitur. sic i Bucol᷑. Nũc oblita mihi tot carmĩa. Deponentaliuꝫ em̃ actm̃ regentium pticipia preteriti temporis cõis fere significationis reperiuntur. Reliq̃ quia nota sunt transeo.

Metrũ p̃mũ libri quarti.

Unt etem̃ penne volucres mihi
Que celsa conscendant poli
Quas sibi cum velox mens induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Nubesqꝫ post tergum videt
Quiqꝫ agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Phebóqꝫ coniungat vias
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis
Uel quocunqꝫ micãs nox pingitur
Recurrat astri circulum

Metrum primum quarti libri.

Sanctus Thomas

Unt etem̃ penne volucres mihi. Istud est primuꝫ metrũ hui⁹ quarti cui⁹ p̃m⁹ versus dr̃ metrũ alemanicũ ab inuentore: dactylicũ a pede p̃dominante. scđus versus dr̃ metrũ archiloicbũ ab inuentore. iãbicũ a pede p̃dñante. In quo metro phia oñdit viam p quã pueni tur ad cognitionem summi boni: ⁊ est per considerationem creaturarum: que gradatim sunt transcendende quousqꝫ inueniatur aliquid quod preemineat omni creature: ⁊ istaꝫ viam tradit sub similitudine auis volantis. Primo ergo tradit viam qua mens perueniat ad cognitionem summi boni. Secundo ostendit quid mens iudicabit cum illic peruenerit. secunda ibi. Huc te. Primo di. dixi ꝙ affigam pennas menti tue. Sunt etenim mihi penne volucres: idest veloces. s. virtus ⁊ sapientia que conscendant id penetrent celsa: idest alta poli. Quas scꝫ pennas cum mens velox sibi ĩduit. i. assumit ipsa perosa. i. odio habens terras despicit eas querẽdo vlterius creatorem ⁊ mens superat globum. i. sphericum corpus immensi aeris cognoscendo ꝙ vltra aerem est creator. Nubes videt post tergum: quia vltra nubes querit cognitionem summi boni: ⁊ transcendit verticem: idest summitatem ignis: qui ignis calet ex agili. i. veloci motu etheris: idest celi. ⁊ vlterius procedit mens inuestigãdo donec surgat. i. eleuetur in domos astriferas i. orbem planetarum: ⁊ coniungat vias suas phebo: idest soli: inuestigando ꝙ sol non est deus: donec comitet᷑ iter gelidi senis. i. saturni qui est supra solem. mẽs inqꝫ existẽs miles chorusci syderis. i. dei qui est splendidum sydus: ⁊ vlterius ascendit supra orbes planetarum donec recurrat: idest pertranseat circulum astri: idest celum stellatuꝫ: quo scilicet astro pingitur: idest ornatur micans nox: quia nox stellis firmamenti illuminatur. vbi idest postq̃ satis fuerit exhaustum. i. speculatione euacuatum ꝙ nulla stellarum est deus mens vlterius transcendit: donec relinquat extimum polum: idest vltimum celum: qꝫ pro ⁊ premat dorsa velocis etheris: idest firmamenti scꝫ compos: idest potens verendi luminis scilicꝫ dei. hic supra

vltimum polum dominus regum tenet sceptrum id est imperium: ⁊ temperat id est moderat habenas.i.regimina orbis: ⁊ supple manens stabilis in se regit volucrem. i. velocem currum id est circularem motum corporuʒ celestiuʒ: deus existens chorruscus arbiter id est splendid⁹: iudex rerum. ¶ Notandum ꝙ dicit ignem calere motu celi. ex quo videtur ꝙ calor non sit propria et per se qualitas ignis cum sibi debeatur per motum celi. Sed dicendum ꝙ locus nō so- Calor ignis

Atq; vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Dorsaq; velocis premat etheris
Compos verendi luminis
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisq; habenas temperat
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum chorruscus arbiter.
¶ Huc te si reducem ferat via
Quam nunc requiris immemor
Hec dices: memini patria est mihi:
Hinc ortus: hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere
Quos miseri toruos populi timent
Cernes tyrannos exules.

lū est causa conseruatiua locati sʒ omniū accidentiū naturaliter cōsequentiū. vnde quia celū non solū est locus ignis: sed etiā ipsius caloris ignē consequentis: ⁊ quia ꝓpria dispositio celi ꝑʒ quā habʒ caliditatē super omnia est motus eius: ideo dicit ignē calere motu celi: non excludens per hoc quin calor ꝑ se sit qualitas ignis. ¶ Notādū ꝙ saturnū vocat gelidū senē non ꝙ sit gelidus formaliter: sed effectiue. Est enī effectiuus gelu ⁊ frigoris. ⁊ dicitur senex: quia motus eius tard⁹ est ad modū senis. nā cursū suū complet pluri tēpore ꝙ̄ sol vł luna. ¶ Huc te si reducē. Hic ostendit phīa quid mens iudicabit cū trāscendit creaturas ⁊ peruenit in cognitionē dei dicēs o mēs si via referat id est ducat te reducē id est reuertentē a temporalibus huc id est ad cognitioneʒ dei: quā viā nunc immemor requiris: tu dices. Ego memini q̄ obnubilata fui affectu temporalium. Hic scilicet ī cōtēplatione dei est mihi patria. hinc scʒ a deo est ort⁹ meus: quia ad eius imaginē creata. hic sistā.i.in contēplatione dei figā gradū id est ponā finalē quietē. Quod si placeat tibi existenti in cognitione dei visere id est cū desiderio videre noctē terrarū relictā: tu cernes id est videbis toruos tyrannos id ē crudeles principes quos miseri populi timent: illos toruos esse exules a vera patria sua. ¶ Notādū ꝑm opostolū. Non habemus hic manentē patriā sed futurā inquirimus. hec enī est vera patria a qua anima rationalis per creatorē a deo exiuit: ad quā si reuertatur: esse quod a deo accepit affectione terrenorū deturbata ꝓrsus amittit. ꝓpter quod di. in. ij. metro tertij libri. Repetunt ꝓprios queq; recursus. Reditu suo singula gaudēt. Nec manet vlli traditus ordo. Nisi quod fini iunxerit ortū. Stabilemq; sui fecit orbem.

Sunt eteniʒ penne volucres mihi. Carmen hoc est dicolon distrophon. cuius primū membꝝ.i.primū quodq; carmen est alemanicū ab inuentore. dactylicū a pede predominante tetrametrū a quattuor pedū mensura: quorū primus et duo vltimi fere sūt dactyli. secundus spondeus: licet primus etiā spondeus esse possit: et est acatalecticuʒ quia nihil deest neq; abundat. Secundū est archilochiū ab inuentore: dimetrū a mēsura peduʒ: quia due sunt mensure numerando binos pedes pro mensura. Iambicū a pede predominante: quia secundus et quartus fere sunt iambi: reliqui spondei esse possunt. sed etiā iambi. et est etiā acatalecticum. In hoc autē carmine sane diserto nihil ambiguitatis puto. dicit cum diuo augustino nihil animā humanā preter deum posse explere: itaq; ille solus et potissimū requirendus est. Polū extimū.i.remotissimū a nobis. sicut e diuerso Cicero globū lune Ascensius

citimũ.i.proximũ nobis inter planetas vocat.dicit aũt ab extra exterior extim⁹.et a citra citerior citim⁹. Redux reducis media correpta (sicut dux ducis pmã corripit) est qui vel que reducit: rarius qui vel q̃ reducit. Patria nõ est idẽ qđ regio: sed suus cuiusqꝫ natiu⁹ locus. Visere nõ est cũ desiderio videre: sꝫ ad videndũ ire vt valla docet. Toruos: truces et feroces tractũ a taurina. fronte q̃ torua fere est.

Redux

Patria

S.thomas

¶ Prosa secunda quarti libri.

Uꝫ ego pape inq̃. Hic incipit secunda prosa huius q̃rti. Circa quã est sciendũ ꝙ phia in primo libro sexta prosa inuestigando causaꝫ ꝛ radiceꝫ infirmitatis Boetij cognouit ꝙ Boetius ex ignorantia finis rerꝫ malos homines potẽtes: bonos vero impotentes putabat. Itẽ ꝙ ignorabat quibusdã gubernacul' mundus regatur: fortuitaruꝫ rerꝫ vices estiabat fluitare sine rectore. quia vero phia iã ostendit quid sit finis rerũ: a quibus gubernaculis mundus regatur. nũc phia vult adhibere Boetio perfectaꝫ curã remouendo dolores in quos Boetius incidit ex ignorantia rerũ premissaruꝫ. Et primo Boeti⁹ hoc petit. ꝛ phia secundo illud ꝓsequitur: ibi. Primũ igitur. Dicit primo. Tũ igitur scilicet finito sermone phie. Ego Boetius inquã Pape est admirantis. O phia tu promittis: nec dubito quin possis efficere.i.in effectũ producere: tu modo ne moreris.i.non protrahas me: quẽ excitaueris scꝫ ad audiendũ. ¶ Notãdũ ꝙ sapiens nihil ꝓmittit quod adimplere nõ possit: q: opus sapientis est nõ mẽtiri. ergo di. Boe. phie. Sicut magna ꝓmittis nõ dubito quin efficere possis. ¶ Primũ igr̃ inquit. Hic phia ꝓsequit̃ intẽtũ. et primo ꝓbat bonos semꝑ esse potentes et malos impotẽtes cuius oppositũ putabat Boe. et tãgit primo modũ ꝑ quẽ vult hoc oñdere. Secũdo ostendit ꝛ ꝓbat intentũ suũ rõnib⁹: ibi. Duo sũt. Primo dicit. O Boe. primũ licebit vt agnoscas bonis semper adesse potẽtiã: et malos esse desertos id est priuatos cunctis viribus: quoruꝫ alteruꝫ scilicet bonis semper adesse potentiã demonstratur: ex altero scilicet ex hoc ꝙ mali sunt virib⁹ deserti. et huius causaꝫ subdit dicens. Naꝫ cũ bonũ et malũ sunt contraria: si bonũ eẽ potens constiterit: liquet.i.manifesta fuerit, imbecilitas.i.impotentia mali: at si fragilitas clarescat mali: firmitas boni nota est. Sed vti prosicut abundantior sit fides nostre sentẽtie alterutro calle. i. vtraqꝫ via procedã confirmans ꝓposita nunc hĩc scilicet ex firmitate boni: nunc inde ex fragilitate mali. ¶ Notandũ ꝙ phia dictum suum ꝙ si boni sunt potentes mali sunt impotentes: fundat super considerationem topicam: si propositum in proposito: et oppositum in opposito: vt si sanitas est bona: egritudo est mala. dicit ꝙ velit procedere vtraqꝫ via ex poteutia bonorum probando impotentiam malorum: et ex impotentia malorum potentiam bonorum: quia si tantum vnum istorum probaret et ex hoc reliquum concluderet per locum a contrarijs esset argumentum verisimile et non necessarium: et ideo vtramqꝫ partem vult probare et ex vtroqꝫ reliquum concludere. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorum actuum constat effectus. Hic philosophia probat intentum rationibus. Secundo concludit quandam dubitationem: ibi. Sed pos-

¶ Prosa secunda quarti libri. Boe.

Um ego pape inq̃ vt magna ꝓmittis: nec dubito quin possis efficere: tu modo quem excitaueris ne moreris. P. ¶ Primum igitur inquit bonis semper adesse potentiaꝫ: malos cunctis viribus eẽ desertos agnoscas licebit: quorũ quidẽ alterũ demõstratur ex altero. Nã cuꝫ bonũ malũqꝫ cõtraria sint: si bonũ potẽs eẽ cõstiterit: liquet imbecillitas mali. at si fragilitas clarescat mali: boni firmitas nota est. sed vti nostre sententie fides abudantior sit alterutro

sunt. Tertio confirmat principale intentū auctoritate Platonis: ibi. Ex qb' omib'. Prio probat bonos semp esse potētes: malos ipotentes duab' rōnibus. Scdo ad idē ostēdēdū coaceruat breues rōnes: ibi. Sʒ qm̄ te. Prima in duo pm duas rōnes. Scda ibi. Rursus inq̄t. Prio p̄mittit duo necessaria ad primā rōnem. Scdo ex his arguit: ibi. Oēs igiẗ hoies. Primo premittit vnū necessariū. Scdo aliud: ibi. Meministi igiẗ. Primo dicit. duo sunt p̄ncipia qb' ↄstat

calle procedam: nunc hinc tunc inde proposita confirmans. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorū actuū constat effectus: volūtas scʒ ac potestas: quorū si alterutrum desit: nihil est quod explicari queat. deficiente eñi voluntate nec aggreditur quidē quisq; quod non vult: at si potestas absit voluntas frustra sit. quo fit vt si quem videas velle adipisci quod mīme adipiscatur: huic obtinēdi qd̄ voluerit defuisse valentiā dubitare non possis. Boe. Perspicuum ē inq̄: nec vllo modo negari potest. Phi. Quē vero effecisse quod voluerit videas: num etiaʒ potuisse dubitabis? Boe. Minime. Phi. Qd̄ vero quisq; potest in eo validus: quod vero nō potest in hoc imbecillis esse censendus ē. Bo. Fateor inq̄. Phi. ¶ Meministi igitur inquit superioribus rationibus esse collectum: intentionē oēm volūtatis humane que diuersis studijs agiẗ ad beatitudinē festinare? Boe. Meministi inq̄ id quoq; demonstratū. Phi. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonū: eoq;

i. p̄manet oīs effect' humanorūʒ actuū. s. volūtas ac p̄ et potestas quorū si alterū desit nihil est quod queat effectu explicari. i. fieri: qd̄ declarat. deficiēte enim volūtate null' effect' p̄duciẗ: q2 nullus aggrediẗ qd̄ non vult: ac si potestas absit volūtas frustra fit: q fit. i. ex q̄ seq̄tur: vt si videas quē. i. aliquē velle adipisci qd̄ mīme adipiscaẗ: non possis dubitare huic defuisse valentiā. i. potentiaʒ obtinēdi qd̄ voluerit. ꝛ iō dicit Boe. p̄spicuuʒ est: nec vllo mō negari pōt. ꝛ subdit phia. Queʒ vo videas effecisse qd̄ voluerit num: idest nūquid. q. d. non dubitabis eum: lʒ potuisse non habuisse potentiam. Et dicit Bo. Minime. Tūc philosophia ↄcludit tanq̄ manifestū ex dictis dicens. Illud quod quisq; potest in eo est validus: idest potens. qd̄ uero non potest in hoc est censendus: idest iudicandus imbecillis: idest impotens esse. ꝛ dicit Boetius. fateor inq̄. ¶ Nota q̄ philosophia dicit. nullus aggrediẗ qd̄ non vult. Contra. aliquis nollēs interficit hominem vel ledit hominem: ergo aliquis aggreditur quod non vult. Item aliquis cogitur facere aliquid contra voluntateʒ suam. ꝛ sic aggreditur quod non vult. Dicitur q̄ philosophia loquitur hic de effectu spontaneo qui ex intentione procedit. non de eo qui casu contingit. Unde dicendum ad primum q̄ voluntas potest comparari vel ad ipsam actionem quam aliquis primo aggrediẗ: ꝛ sic non deficit volūtas: vel potest comparari ad consequens illam actionem: et sic potest deficere voluntas: vt si aliquis nolens hominem interficit. Ad secundum dicendum illud quod quis coactus facit est voluntarium mixtum: tamen simpliciter est inuoluntarium. aliquis enim coactus magis hoc vult facere q̄ sustinere penam vel perdere vitam. et ita respectu talis defectus non deest voluntas: sed quantum ad actum interiorem voluntas semper libera est et cogi non potest. ¶ Meministi igitur inquit. Hic philosophia premittit secundum vtile ad rōnem. ꝛ est resumptio quorumdam prius dictorum dicens. Meministi ne esse collectum: idest conclusum supe

rioribus rationibus omnem intentionem humane voluntatis festinare.i.tendere ad beatitudinem: que voluntas agitur.i.ducit̄.i.diuersis studijs. rn̄det Bo. Memini inq̄ illud eē demōstratum. Item q̄rit phia. Nunq̄d recordaris btitudinem esse ip̄m bonum: q̄z ꝑ ꝛ eo mō desiderari bonū ab oībus cum beatitudo petitur.i.desideratur. Rn̄det Boe. Minime recordor. qm̄

Recordari qꝛ illud teneo fixum.i.stabilituȝ memorie. ¶ Notandū q̄ recordari est aliquid reducere ad memoriam qd̄ per obliuionē est elapsuȝ a memoria. ꝛ qꝛ beatitudīeȝ esse ipsum summum bonum nō excciderat a mente Boe. sed semper remanebat ī habitu: ideo dicit se non recordari de hoc: sed in mēoria tanq̄ fixum tenere. ¶ Omnes igitur hoīes. Hic phia arguit ex dictis probans bonos esse potentes ꝛ malos impotentes tali rōne. Quicunq̄ adipiscuntur qd̄ volunt sunt potentes: ꝛ qui non adipiscūtur qd̄ volunt sunt impotentes ex primo preambulo: sed boni adipiscuntur qd̄ volunt.s. summū bonū mali lȝ velint non adipiscunt̄ ip̄ȝ qꝛ si mali adipiscerentur summuȝ bonū non essent mali: ḡ boni sūt potentes: mali ipotentes. Unde dicit in lr̄a. Oēs hoīes boni pariter ꝛ mali nitunt̄ ꝑuenire ad bonū indiscreta intētione.i.indiuisa intentione. dicit Bo. ita ꝯn̄s est ad dicta. subit phia. certuȝ est bonos fieri adeptione boni. Certū est dicit Boe. Igitur cōcludit philosophia. boni adipiscuntur quod appetunt: idest volunt. Dicit Boetius. sic videtur. Et dicit philosophia. si mali adipiscerent̄ bonū quod appetūt nō possent eē mali ita ē dicit Boe. Igit̄ cōcludit philosophia. Cū vtriq̄ petāt bonū: si hi scilicet boni illud adipiscātur: illi vero mali minime: nō est dubium bonos eē potētes: q̄ vero mali sūt imbecilles.i.impotētes. Respōdet Boe. Quisq̄s idē q̄cunq̄ dubitat de hoc nō pōt cōsiderare naturā rerū nec cōsequētiā rōnū ¶ Notādū q̄ qꝛ veritas ꝓpositionum fūdat̄ sup naturā rerū quam qui negat veritatē ꝓpositionū nō

modo cuȝ beatitudo petitur ab omnibus desiderari bonū? Bo. Minime inq̄ recordor: quoniā id memorie fixum teneo. Phi. ¶ Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentiōe ad bonū peruenire nituntur. Boe. Ita inq̄ consequens est. Phi. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Boe. Certū. Phi. Adipiscuntur igitur boni quod appetūt. Bo. Sic videtur. Phi. Mali vero si adipiscerētur quod appetunt bonum: mali esse non possent. Boe. Ita est. Phi. Cū igitur vtriq̄ bonū petāt si hi quidē adipiscantur: illi vero minime: non dubium est bonos quidem potentes esse: q̄ vero mali sint ībecilles. Boe. Quisquis inq̄ dubitat: nec rerum naturā nec consequentiaȝ potest considerare rationū. Phi. ¶ Rursus īquit si duo sint quibus idē scd̄m naturā ꝓpositū sit eorūq̄ vnus naturali officio idipsum agat atq̄ perficiat: alter vero naturale illud officium minime administrare queat: alio vero modo q̄ nature conuenit non quidem impleat propositum suū: sed imitetur implentē: quē nā hoꝝ va

potest cōsiderare cōsequētiā rōnuȝ: qꝛ cōsequētia rationū supra veritatē ꝓpositionū fundat̄. id̄o dicit Boe. Qui dubitat de premissis nō pōt cōsiderare naturā rerū: nec cōsequentiā rationū ¶ Rursus inquit. Hic philosophia ponit secūdam rationē dicens. Si sint duo quibus sit idē propositū.i.eadem intentio faciendi aliquid ſm naturam: et vnus eorū agat idipsū: et ꝑficiat ipsum naturali officio.i.naturali organo: alter vero minime queat administrare.i.adimplere illud officiū naturale: vero ꝓ sed alio modo q̄ nature cōuenit: nō impleat propositum sed

imitetur implentem: quem horum duorũ decernis. i. iudicas esse valẽtiorem. i. potentiorem. dicit Boe. etsi ꝑ ꝙuis cõiecto. i. cõsidero q̇d velis: tñ ego desidero plenꝰ audire de te. Tunc phĩa declarat sibi in exemplo dicẽs. Nũ. i. nõ negabis motũ ãbulandi hominibꝰ inesse ẜm naturam. dicit Boe. mĩme nego. Et phĩa. Etiã non dubitas eius rei. i. actus ambulandi esse officium naturale pedũ. dicit Boe. nec ego dubito. Et phĩa. Si q̇s igiꞇ ambulet valens incedere pedibꝰ. aliꝰ aũt cui hoc officiũ desit manibꝰ nitens. i. laborãs ambulare conetꞇ: quis hoꝝ potest existimari valentior. di. Boe. contere cetera. q. d. ꝓcede in rõne tua: q: nullꝰ ambigit quin potẽs naturalis officij sit valentior eo q̇ nequeat. i. non põt in idem officiũ. Tũc phĩa isti ꝓpositioni ꝑmisse tanq̃ maiori adiungit vnã minorem dicens. Sꝫ summũ bonũ qđ eq̃ bonis ⁊ malis est ꝓpositũ: boni quidẽ petunt. i. adipiscunꞇ officio naturali. s. virtute: mali ṽo conanꞇ adipisci ipsum per variam cupiditatem rerũ tꝑaliũ qđ non est officium naturale adipiscendi boni. An tu o Boeti existimas aliter. Cui Boe. Minime inq̃. ⁊ Boe. q̄si precurrẽdo cõcludit ꝑncipale intentũ di. Nam etiã illud quod ẽ ꝯsequens patet mihi: ex his enim q̄ ꝯcesserim necesse est bonos eẽ potentes: malos ṽo ĩbecilles. i. ĩpotentes. Et phĩa applaudens Boe. dicit. Recte inq̇t precurris: ⁊ illud est signũ sicut medici solẽt sperare indiciũ. i. signũ erecte nature: ⁊ nature resistentis sup. ipsi morbo. ¶ Notandũ ꝙ ex lr̃a formatur talis ratio. q̄n duo intẽdũt aliqđ ꝓpositum naturale qđ id ꝓpositũ ꝯsequiꞇ officio naturali est potens: ⁊ qđ non sequiꞇ illđ propositum naturali est impotens: sꝫ tam boni q̃ mali naturalr̃ tendunt ad beatitudinem: ⁊ boni ipsam consequuntur naturali officio. s. virtute: mali aũt nõ: g̊ boni sunt potentes mali ṽo impotentes. ¶ Notãdũ circa vltimũ ꝙ medici solent accipe signa ꝑnostica sanitatis ex egro q̄n patiens erigit se ⁊ ꝑ se nitiꞇ fortiori remedio sic i. Boe. signũ erat ꝯualescẽtie ⁊ sanitatꝭ ꝙ ipe rõnes phĩe remediantes q̄si ꝓcurrẽs ꝑ se ꝯpleuit. ¶ Sꝫ q̃m te. Hic phĩa coacervat quasdã alias rõnes breues ad ꝓpositũ ostendẽdũ ⁊ sunt q̃ttuor rõnes. Scđa ibi. Cõsidera ṽo. tertia ibi. In q̃ re. q̃rta ibi. Cur enĩ. Prio dic. Sꝫ q̃m te ꝯspicio pꝛõptissimũ ad intelligendũ ego coacervabo. i. cõponã crebras

lentiorẽ esse decernis? Boe. Etsi coniecto inq̃ quid velis: plenius tamẽ audire desidero. Phi. Ambulandi inquit motũ scđm naturam eẽ hominibꝰ nũ negabis? Boe. Minime inq̃. Phi. Eiusq̃ rei pedũ officium esse naturale non dubitas? Boe. Nec hoc quidẽ inq̃. Phi. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet: aliusq̃ cui hoc naturale pedum desit officium manibus nitens ambulare conetur: quis iure horum valentior existimari potest? Boe. Contexe inq̃ cetera. nã qui naturalis officij potẽs eo qui idẽ nequeat valentior sit nullus ambigat. Phi. Sed summũ bonũ quidem eque malis bonisq̃ propositum: boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variam per cupiditatem quod adipiscendi boni naturale officiũ nõ est: idipsum conanꞇ adipisci. An tu aliter existimas? Boe. Minime inq̃. Nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim q̄ concesserim bonos quidẽ potentes: malos vero esse necesse est imbecilles. Philo. Recte inquit precurris. Idq̃ vti medici sperare solent indicium est erecte iam resistentisq̃ nature.

¶ Sed quoniam te ad intelligendum prom-

Medici

rõnes. vides em̃ quãta pateat infirmitas viciosoꝝ hoim: q̃ nec ad hoc q̄unt ꝑuenire ad qd̕ ducit ac cõpellit eos naturalis intẽtio. ⁊ quid esset de istis malis censendũ si desererent̃ h̕ auxilio nature ꝑeuntis tã magno ac pene inuicto. q. d. nihil aliud censendũ est nisi ꝙ ĩpotẽtie eoꝝ h̕ ascriberet̃. ¶ Notan. ꝙ tã boni ꝙ̃ mali vniuersaliter tendũt ad bonũ: ⁊ mali deficiũt ab eo qd̕ cõpetit eis ſm naturã. Ex h̕ arguit̃ sic. Maxia impotẽtia est deficere ab eo q̊ natura tẽdit: ſʒ hoc faciunt mali: g̊ mali sunt ĩpotentes. ¶ Notandũ ꝙ dicit pene ĩuicto ꝙ appetit⁹ naturalis boni non hʒ ꝯtrariũ repugnãs q̃ vincatur. ſʒ tñ ꝑ ignorantiã ⁊ errorẽ vicioꝝ ꝑuertit̃: ⁊ ita aliq̊ mõ vincit̃: ſʒ nõ directe. ¶ Cõsidera ṽo quanta. Hic phĩa ponit ſcdã rõnem: et dic̃. Cõsidera ex his q̃ dicã q̃ta impotẽtia habeat sceleratos hoĩes. Neq; em̃ petũt premia leuia ⁊ ludicra. i. iocosa: q̃ ꝯseq̃ atq; obtinere non pñt. i. nequeũt: ſʒ ipsi deficiunt circa ipsaꝝ rerũ summã. i. ꝑfectionẽ atq; verticẽ. Nec ꝯtĩgit ipis miseris effect⁹ boni in eo. i. ꝓpter hoc ꝙ ipi moliunt̃. i. laborãt acq̃rere dies: q; ꝑ ⁊ noctes. i. transitoria ⁊ tp̄alia bona. ¶ No. ex lr̃a format̃ talis rõ. quãto magis ẽ illud a quo aliq̄s d̕ficit: tãto maior est su⁹ defect⁹ ⁊ in maiorẽ impotẽtiam cadit. sed illud a q̊ mali deficiunt nõ est quid vile ⁊ modicum sed est summũ bonũ: g̊ maloꝝ maxima est ĩpotentia. ¶ In q̃ re bonoꝝ. Hic phĩa ponit tertiã rõnem ꝓbando bonos maxime eẽ potẽtes ꝯtractãdo exemplũ supra positũ: ⁊ ex hoc ꝯcludit malos maxime esse ĩpotẽtes. ⁊ dicit. in q̃ re. s. assuetudine boni desiderati eminent vires bonoꝝ sup. ⁊ vires malorum. Sicut em̃ censeres. i. iudicares esse ambulandi potentissimũ q̃ pedib⁹ incedens potuisset ꝑuenire vsq; ad eũ locũ quo vlterius nihil ꝑuiũ. i. manifestũ iaceret ĩcessui: ita necc̃e est ꝙ eũ iudices potentissimũ q̃ appr̄hẽdit finẽ expetẽdoꝝ q̊ nihil ãpli⁹ ẽ vltra. tales aũt sunt boni. ex q̊ fit. i. seq̃t̃ qd̕ huic obiacet. i. ꝯriũ est vt ĳdẽ scelesti. i. mali videãtur deserti oĩbus virib⁹. ¶ Notandũ ꝙ sicut viator aliq̄s dr̃ potẽs cũ ambulat ad eũ locũ vbi nihil ampli⁹ restat deuia. sic boni qñ ꝑueniunt ad finẽ ⁊ ad bonũ qd̕ transcendi nõ põt dicunt̃ potentes: mali aũt q: ipm attingere non pñt dicunt̃ impotẽtes. ¶ Cur em̃ relicta ṽtute. Hic phĩa ponit quartam rationem. Secundo excludit quandam dubitationem: ibi. Quod quidem. Ratio q̄[illegible] intendit in summa est ista. Mali quando relicta virtute declinant ad vicia aut sciu[illegible] bonum esse adherere virtuti: aut nesciunt. Si nesciunt peccant per ignorantiam. Nihil autem est impotentius ignorantia: ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. Si autem sciant

ꝑtissimũ esse cõspicio: crebras coaceruabo rationes. Vides em̃ quanta viciosorum hoĩm pateat infirmitas: qui nec ad hoc quidem peruenire queũt ad quod eos naturalis ducit ac pene ꝯpellit intentio. Et quid si hoc tã magno ac pene inuicto preeuntis nature desererent̃ auxilio. ¶ Considera vero quanta sceleratos homines habeat im potẽtia: neq; em̃ leuia aut ludicra premia petunt que consequi atq; obtinere nõ possunt: sed circa ipsaʒ rerũ summã verticẽq; deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus qd̕ solũ dies noctesq; moliunt̃. ¶ In qua re bonorũ vires eminent. Sicut em̃ eũ qui pedibus incedens ad eũ locũ vsq; peruenire potuisset quo nihil vlterius peruiũ iaceret incessui ambulandi potẽtissimũ esse censeres: ita eum qui expetẽdorũ finẽ quo nihil vltra est apprehendit potẽtissimum necesse eẽ iudices. ex quo fit quod huic obiacet: vt ĳdem scelesti viribus omnibus videantur esse deserti. ¶ Cur enim relicta virtute vicia sectantur: inscitia

bonū esse adherere virtuti et declināt ad vicia. aut volētes dereliquūt bonū: aut nō. si nō volētes sed attracti libidine passionū ꝯuertunť ad vicia sequiť ꝙ sint impotētes: q2 maria impotētia ē nō posse resistē passionib⁹. si aūt sciētes ⁊ volētes relinquūt bonū: sequiť ꝙ nō sunt tantū impotētes: sed etiā ꝙ oino nō sunt. Cū eni omis natura inq̄ptū hmōi habeat ordinez ad finē: inq̄ptū aliq̄d desistit ab ordie ad finē intentū deficit a natura: ⁊ ꝑ ꝯsequēs ab esse ipi⁹ nature. istā rationē pretēdit i littera

ne bonorum? sed quid eneruatius ignorantie cecitate? An sectanda nouerunt sed transuersos eos libido precipitat? Sic quoqꝫ intemperantia fragiles sunt qui obluctari vicio nequeunt. An scientes volētesqꝫ bonū deserunt: ⁊ ad vicia deflectuntur? sed hoc modo non solū potentes esse: sed omnino esse desinūt. Nā qui cōmunē omniū que sunt finez relinquūt pariter quoqꝫ esse desistunt. ¶ Quod quidez cuipiam miruz forte videatur: vt malos qui plures hominū sunt eosdem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos eē nō abnuo: sed eosdem esse pure atqꝫ simpliciter nego. Nam vti cadauer hominē mortuū dixeris: simpliciť vo hoiez appellare nō possis: ita viciosos malos q̄dē esse cōcesserim: sed eē absolute nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet seruatqꝫ naturam. Quod vero ab hac deficit: esse etiam quod in sui natura si-

di. Cur eni relicta virtute mali sectanť vicia: ne ꝓ nunq̄d h̄ ē ex inscitia. i. ignorātia bonoꝝ. sꝫ q̄d est eneruati⁹. i. debili⁹ cecitate ignorātie. q. d. nihil. An ipi nouerūt sectāda bona sꝫ eos trāsuersos libido. i. ꝯcupiscētia p̄cipitat i vicia. ⁊ sic ipsi fragiles ītemperātia. i. ꝓp ītemperātiā libidinis: nequeūt. i. nō possunt vicio obluctari. i. resistere. An sciētes ⁊ volētes deserť bonū ⁊ deflectunť ad vicia voluntate ⁊ sciētia. sꝫ h̄ mō nō solū potētes esse desinūt sꝫ omino desinūt esse. cui⁹ assignat rationē. nā q̄ reliquūt ꝯmunē finē oim. s. deū q̄ ē ipꝫ eē: pariť eē desistūt. ¶ Notandū ꝙ p̄mū ens verissime habꝫ eē. ipm eni ē causa eē oib⁹ vt sint: vt patet ꝑ ꝯmētatorē. ij. metaphi. et p̄mo celi ⁊ mūdi. Ab h̄ ēte deriuatū ē singulꝰ eē ⁊ viuere. quāto ergo magꝭ ꝑ vicia recedūt a p̄mo esse: tāto magꝭ desinūt eē. Vñ beatus Gregorius in libro moralium loquens de diabolo dicit ꝙ diabolus bene dicitur non esse: quia a summa essentia recessit. et per hoc quotidie excrescente defectu tendit ad non esse: quoniam ab eo qui verum est esse cecidit. ¶ Nota ꝙ philosophia tres assignat causas ex quibus omne peccatuz procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia: et hunc modū p̄mo tāgit. vꝰ peccat ex ipotētia resistēdi: ⁊ istū scd̄o tāgit. vꝰ ex volūtate ⁊ malicia: ⁊ illū modū q2 grauiorē vltio pōit. ¶ Quod q̄dē cuipiā. Hic phia excludit dubitationē. aliq̄s eni dubitarꝫ quō aliq̄s possꝫ eē mal⁹ ⁊ tñ dici nō eē. h̄ excludit phia dicēs. Mirꝫ forte videať cuipiā. i. alicui vt malos q̄ pl̄es sūt hoiꝫ dicam⁹ eosdē nō eē: sꝫ ita res sese hꝫ quāuis mirꝫ videať. Nā q̄ sūt mali eos eē malos nō abnuo. i. nego: sꝫ simpliciť ⁊ pure eosdē eē nego. Nā vti ꝓ sic cadauer hoiez mortuū dixerꝭ: simpliciť aūt hoiez appellare nō possis: ita viciosos malos eē ꝯcesserꝫ: sꝫ nequeā ꝯfiteri ipos absolute eē sine determiatiōe distrahēte. ⁊ replicat cāꝫ pri⁹ dictam di. Solum enim est illud quod ordinem retinet seruatqꝫ naturam. quod autē ab hac natura et ab ordine deficit: etiam esse quod in sui natura situm est derelinquit. ¶ Notandum ꝙ malū est determinatio distrahens sicut ⁊ mortuū. Unde sicut concedēdum est cadauer homis esse hominē mortuū: non tamen simpliciter concedendum est cadauer esse hominē. sic quēcunqꝫ malū concedendū est esse malum: non tamen simpliciter ꝯcedendum est ipm esse. vnde sicut patebit tertia prosa: homines conuersi in maliciam humanā amiserunt naturā: ergo per ma-

Ens p̄mū

Cause pctī

tum est derelinquit. ¶ Sz possunt inquies mali. Ne ego quidē negauerim: sed hec quidē eoꝝ potentia nō a viribus: sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala que minime valerēt si in bonoꝝ efficiētia manere potuissent. Que possibilitas eos euidētius nihil posse demonstrat. Nam sicuti pauloante collegimus malū nihil est: cum mala tantummodo possint nihil posse improbos liquet. Boe. Perspicuuz est. Phi. ¶ Atqꝫ vt intelligas quenam sit hui⁹ potentie vis: summo bono nihil potētius eē pauloante diffiniuim⁹. Boe. Ita est inq̄. Phi. Sz idem inquit facere malū nequit. Boe. Minime. Phi. Est igitur inquit aliquis qui omnia posse homies putet? Boe. Nisi qui insaniat nemo. Phi. At qui idem possunt mala? Boe. Utinaz quidem inq̄ non possent. Phi. Cum igitur bonoꝝ tantūmodo potens possit oīa: non vero

liciam homines desinunt esse quod fuerant. ¶ Sed possunt inquies mali. Hic phia excludit dubitationem contingentem circa principale ꝓpositum. Ostensuz eniz est ꝙ mali sunt impotentes. Aliquis dubitaret quomō hoc verum sit: cum tamen consuetuz sit dicere ꝙ mali possunt. hoc soluit phia. Scdo ostendit ꝙ potentia maloꝝ nulla sit: ibi. Nam sicuti. di. primo. O Boe. tu inquies obijciendo contra predicta ꝙ mali possunt ſm consuetudinem modū loquēdi. Respondet phia. Ego nō quidem negauerim q̄n mali possunt: sed hec potentia eorum non descendit a viribus: sed ab imbecillitate id est a fragilitate. quod declarat: quia mali possunt quidem mala que minime valerent id est possent: si potuissent manere in efficientia eorum bonorum id est si efficientia malorum esset talis qualis illa quam habent boni: q̄ potissima est: vt patet ex dictis. Que possibilitas malorum qua possint mala demonstrat eos euidentius nihil posse. ¶ Notandum ꝙ dicit malos minime posse mala si permaneant in efficientia bonorum. ex quo videtur ꝙ boni non possunt facere malum: nec per consequens peccare: quod falsum est: cum iustus septies in die cadat: et fortior resurgit secundū scripturam. Ad hoc dicendum ꝙ boni non possunt facere malum ex electione recte rationis q̄ semper deprecatur ad optima: licet d̄ potentia absoluta possunt facere malum inquantum tamen potentia eorum coniungitur voluntati et electioni: quia eligunt bonum et non malum: sic dicuntur non posse facere malum. ¶ Nam sicuti pauloante. Hic probat ꝙ potentia malorum nulla sit tripliciter. Secunda ibi. Atqꝫ vt intelligas. Tertia ibi. Huc accedit. Primo dicit. vti ꝓ sic collegim⁹ pauloāte malū nihil ē ꝛ mali tm̄ possint mala: ex h̄ liquet improbos nihil posse. ꝛ di. Boe. perspicuū ē. ¶ Notandū ꝙ ratio sic formaẜ. posse malū ē posse nihil cū malū nihil sit: sz mali tm̄ possunt mala: ergo possunt nihil: ꝛ ꝑ ꝯsequēs nulla eoꝝ est potētia. ¶ Notandū de hoc ꝙ malū nihil sit visū est pri⁹: ꝛ dicit btūs Aug. Cū vniuerse nature ꝑ verbū dei facte sint: iniq̄tas ꝑ ip̄m facta nō est: q: iniquitas nulla substātia ē ꝛ pctm̄ nō est natura: sed viciū nature appetēt͂ illud quod nō est sui ordinis ¶ Atqꝫ vt itelligas quenā sit huius. Hic ꝓbat idē alio modo. di. O Boe. quenā sit vis huius potētie q̄ mali dicunẜ posse: sic ꝯsidera ex dicēdis. nos pauloāte diffiniuim⁹ nihil eē potenti⁹ sūmo bono. s. deo. Ita ē di. Bo. Et phia. Sz idē. s. sūmū bonū nequit. i. nō potest facē maluz. Mime di. Boe. Et phia. Est igiẜ aliq̄s q̄ putet homies omīa posse. Nemo di. Boe. nisi qui insaniat. et idē homies possūt mala facere: vtinā quidē nō possent di. Boe. igiẜ phia arguit. Cū igiẜ tantūmodo potēs bonoꝝ possit omīa: nō aūt queāt. i. possint omīa potētes maloꝝ: manifestum est eosdem minus posse qui mala possunt. ¶ Nota ꝙ posse mala magis arguit impotentiam q̄ potentiam: quia si argueret potentiam: tunc deberetur omni potentissimo sci-

licet deo qd̄ falsum est. Vn̄ pōt argui ex lr̄a sic. Deus pōt oīa ⁊ non pōt malum: mali non pos-
sunt oīa ⁊ possunt malum: ḡ posse malū magis arguit impotentiā ꝙ potentiā. ¶ Huc accedit.
Hic ꝓbat idē tertio mō dicens. huc accedit ꝙ oēm potentiā esse numerandā inter expetenda
⁊ oīa expetenda. i. desideranda referri ad bonū velut ad quoddā cacumen. i. ꝑfectionē sue na
ture: sꝫ possibilitas. i. potentia patrandi sceleris. i. faciendi malū non pōt referri ad bonū igiṫ

queant oīa potentes etiā malorū: eosdē q̄ ma-
la possunt minus posse manifestū est. ¶ Huc
accedit ꝙ oēm potentiā inter expetēda nume-
randam: omniaqꝫ expetenda referri ad bonū
velut ad quoddā nature sue cacumen ostendi-
mus: sed patrandi sceleris possibilitas referri
ad bonū nō pōt. Expetēda igiṫ non est: omnis
pōtētia expetēda est. Liquet igitur maloꝝ pos
sibilitatē nō esse potentiā. ¶ Ex quibus omni
bus bonorū quidē potentia malorū vero mini
me dubitabilis apparet infirmitas. Veramqꝫ
illā platonis esse sententiā liquet: solos qd̄ de-
siderāt posse facere sapientes: improbos vero
explere quidē quod libeat: qd̄ vero desiderant
explere nō posse: faciūt enī que libet dum per
ea quibus delectantur id bonū quod deside-
rant se adepturos putant: sꝫ minime adipiscū
tur qm̄ ad beatitudinem probra non veniunt.

expetenda non est. oīs aūt poten
tia expetenda est: liquet igiṫ possi
bilitatem. i. valentiā siue potētiā
maloꝝ nō esse potētiā. ¶ Notan
dum ꝙ rō sic pōt formari ex litte-
ra. Oīs potentia q̄ est potētia na
tura est appetenda ⁊ refertur ad
bonū: ḡ potentia mali non est po
tentia. ¶ Ex quib⁹ oīb⁹ bonorum.
Hic ex dictis ꝯcludit ꝯclusionem
principalē confirmando eam au
ctoritate Platonis dicens. Ex q̄-
bus iam declaratis apparet mini
me dubitabilis potētia bonorum
⁊ infirmitas malorū: qꝫ ꝑ ⁊ liq̄t ve
ram esse illā sententiā Platonis:
solos sapiētes posse facere quod
desiderant. Improbos v̄o exple-
re posse qd̄ libeat. i. qd̄ libidini pla
ceat. qd̄ vero desiderant rōnali ap
petitu malos explere nō posse. fa
ciunt enim sup. mali q̄. s. libido li-
bet. i. expetit dū putant se adeptu-
ros bonum quod desiderant per
ea quibus delectantur. Sed mini
me adipiscuntur: quoniam proba
idest vicia vel homines viciosi nō
veniunt ad beatitudinem. ¶ No-
tandum ꝙ desiderium est appeti-
tus rationalis: libitum autē spe
ctat ad appetitum sensualem. licꝫ
ergo mali affectent beatitudinē
appetitu rationali: tamē quia fa-
ciunt quodlibet sequentes appeti
tum sensitiuum: ideo ad beatitu-
dinem non perueniunt. Sapien
tes autem qui contemnunt delectationes sensuales et nituntur intellectualibus: ipsi sunt qui
perficiunt animam suam scientia sui creatoris qui de nihilo fecit ens: vt scribitur in libro de
pomo. Anima non tristabitur neqꝫ turbabitur cum recedit a corpore: vt scribitur in eodem
libro.

Tum ego. Pape inquā ⁊c. Vsqueadeo nota sunt oīa vt verear īmorari. scies tn̄ lector
ibi. Sꝫ vti nostre snīe ⁊c. vti nō accipit pro sicut vt sit silītudīs: sꝫ ꝑ vt optādi: q̄ sēsus
est. sꝫ vti. i. vt vel ad finē vt abundantior fides sit. i. habeaṫ nr̄e sentētie ꝑcedam alter — Ascensius
utro calle. Callis est via trita: ⁊ q̄ pedib⁹ quasi callū. i. duritiē cutis incusserit. Quenā
boꝝ valentiorē. Q: de duob⁹ loquiṫ bene vtiṫ ꝯpatiuo: sꝫ decebat etiā vti ꝓprio interrogatio
dicendo. vtrū boꝝ poti⁹ ꝙ quēnam boꝝ: sꝫ q̄s etiā ab aliȷs de duob⁹ quesitiuū poniṫ. Ludicra — Ludicra
premia. Laurentius de valla docet ludicrū facere in plurali ludicra: ⁊ non ludicre: vult enim
ꝙ sit tantūmodo secunde declinatōis in masculino ⁊ neutro: vt declineṫ hic ludicr⁹: hec ludi-
cra: hꝫ ludicrū: ⁊ non hic ⁊ hec ludicris ⁊ hoc ludicre: vt priscianus voluit. Est autem ludicr⁹ io-

piū

Peruium

cularis leuis ludenti filiis. Peruiu᷒.a.um.nõ significat manifestũ:ꝫ p cui᷒ mediũ pandit᷑ via:q̃si sit peruiũ ꝑtransibile. Ad argumentũ factũ de bonis q̃ cadunt septies in die ⁊ tñ boni manẽt dicere liceret ꝙ quantũ cadunt tñ desunt esse boni:ꝫ q: quo ad alia cadunt:⁊ q̃ ad alia stant: iõ boni censent᷑ quo ad statũ non q̃ ad casuꝫ:⁊ nõ q: cadunt:ꝫ q: resurgunt. In fine hui᷒ ꝓse ponit᷑ differẽtia inter libidinẽ ⁊ desideriũ. Nam libido fere in malã partẽ accipit᷑:dico fere q: salusti᷒ etiã ꝑ bona volũtate accepit. Sꝫ desideriũ est frequentius rei bone ⁊ honeste:quã mali desiderare quidẽ possunt:ꝫ manẽtes mali non quibunt impetrare: q̃a vt dicit diuinus vates desiderium peccatoꝝ peribit.

Libido

Desideriũ

¶ Metrum scdm quarti libri.

Uos vides sedere celso.
Solij culmine reges
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis
Ore toruo com[redacted]nantes
Rabie cordis anhelos
Detrahit si quis superbis
Uani tegmina cultus
Jam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas:
Hinc enim libido versat
Auidis corda venenis:
Hinc flagelllat ira mentem
Fluct᷒ turbida tollens:
Meroꝛ aut captos fatigat:
Aut spes lubrica torquet:
Ergo cum caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos

¶ Metruꝫ scdm quarti libri.

Sanctus Thomas

Uos vides sedere celso. Istd est metrũ scdꝫ hui᷒ q̃rti. ⁊ est metrũ mixtũ ꝑmũ dr alemanicũ ab inuẽtoꝛe:trochaicũ a pede ꝑdominante. secundũ dr ferecratiũ ab inuẽtoꝛe:spõdaicuꝫ a pede ꝑdñante. In q̃ metro phia ostdit quõ potẽtia maloruꝫ sit ꝯsiderãda:in qb᷒ marie vr esse sicut sunt reges ⁊ principes. Et dicit incipiẽdo ꝯstructõem in septimo versu. Si q̃s detrahit.i. remoueat p ꝯsideratõem ⁊ itellectũ tegmina.i.tegimĩa vani cult᷒ exterioꝛis supbis regib᷒ q̃s reges vides sedere celso culmĩe.i.altitudine solij.i.cathedre:q̃s vides claros purpura nitẽte septos.i.circũdatos armis tristib᷒.i.ꝯtristantib᷒. Reges inq̃ cõminantes.i.minas ĩponẽtes miseris toruo oꝛe: i.crudeli aspectu:anhelos.i.cupidos vl᷑ festinos rabie coꝛdis.i.crudelitate moꝛtis. Jaꝫ videbit dños tales ferre int᷒.i.in aĩa artas cathenas.i.vĩcula viciõꝝ:qd manifestat subdẽs. Hic enĩ.i.ex vna pte libido.i.ꝯcupiscẽtia ꝟsat.i. ꝑcipitat coꝛda taliũ tyrãnoꝝ auidis venenis. Hic.i.ex alia pte ira turbida flagellat.i.punit mẽtem ipoꝝ:ira inq̃ tollẽs.i.excitãs fluct᷒.i.disturbia:aut captos ĩfortunio aliq̃ meroꝛ ipos fatigat:aut spes lubrica.i.vana toꝛq̃t. Cũ ḡ cernas vnũ caput.i.vnũ pricipẽ ferre.i.sustinere tot tyrãnos.i.passiões tyrãnisãtes:ipe ꝑssus iniq̃s dñis.i.vitijs dñantib᷒ nõ facit qd optat. ¶ No. ꝙ intentio philosophie est dicere. si quis visu posset penetrare coꝛda principum quos videt sedere in altis solijs oꝛnatos claris indumẽtis habentes arma terrentia:toꝛuo vultu respicientes miseros:statiꝫ visu cognosceret ipsos ligatos multis cathenis insolubilibus passionibus ire spei timoꝛis:⁊ sic ligati passionibus non faciunt quod optant; ⁊ per consequens sunt impotentes. ¶ Notandum ꝙ dicit ꝙ homo pressus iniquis dominis.i.vicijs dominantibus nõ facit quod optat. dicit Beatus Augu. in libro de ciuitate dei. Bonus etiaꝫ si seruiat liber est

malus autem si regnat seruus est. Nec vnius hominis: sed quod grauius est tot dominorū seruus est quot viciorum.

Quos vides sedere celso. Carmen est dicolon distrophon. Prior ṽsus est alemanicus dimeter trochaicus acatalecticus. Constans quattuor pedibꝫ qui possūt eē quattuor trochei: sed spondeū recipit. Posterior est pherecratiꝰ ab inventore: spondaicꝰ a pede predominãte. tres enī sūt pedes quorū ṗmus et vltimꝰ pñt eē spōdei: mediꝰ aūt dactylꝰ sed ṗmus ēt anapestꝰ esse pōt. Soliū dicit eo ꝙ fiat ex solido .i. integra materia: ne quis reges adoriat .i. ex infidijs ledat. Dños ferre cathenas Pulchra declamatio .i. qui se dominos putant: cathenas ferunt. Sed ne hic quidē expositionis egētia video.

Ascensius

Non facit quod optat ipse
Dominis pressus iniquis.

Selinus

¶ Prosa tertia libri quarti.

Vides ne igitur: quanto in sceno probra voluantur: vides qua ꝓbitas luce resplendeat? In quo perspicuum est nunq̄ bonis premia: nunq̄ sua sceleribꝰ deesse supplicia. ¶ Rerum etenim que geruntur illud propter quod vnaqueque res geritur: eiusdem rei premium esse nō iniuria videri potest: vti currenti in stadio propter quam curritur iacet premium corona. Sed beatitudinem esse idipsum bonum propter quod omnia gerūtur ostēdimus. Est igitur humanis actibꝰ ipsum bonum veluti premiū commune ꝓpositū: atqui hoc a bonis nō potest separi. neque enī bo

¶ Prosa tertia quarti libri.

S. thomas

Vides ne igit. Ista est ꝓsa tertia huius quarti: in qua ostendit phia malis nunq̄ deesse supplicia: et bonis nūq̄ deesse premia. Et primo philosophia continuando se ad precedentia. Primo premittit intentū suum. Secundo prosequitur intētum: ibi. Rerum etenim. Primo dicit sic. Vides ne igitur o Boe. in quanto sceno: id est in quātavilitate impotētie voluātur probra id est homīes probrosi et viciosi. vides etiam qua luce id est qua claritate potentie resplendeat probitas virtuosorum hominum. in quo sicut in suo antecedente perspicuum hoc est consequens: scilicet nunq̄ bonis premia. nunq̄ sceleribus: id est hominibꝰ sceleratis deesse sua supplicia. ¶ Notādum ꝙ mali dicūtur volui ī sceno: quia mali et maxime libidinosi suibus assimilantur sicut postea patebit: quia voluunt in sceno. ſm illud. Sus magis in sceno gaudet q̄ fonte sereno. De quibꝰ dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo. probi autem luce resplendent: quia virtus et probitas vltra humanam naturam hominem prouehit et dijs assimilat. ¶ Rerum et enim que geruntur. Hic philosophia prosequitur intentum. Et ꝓbat primo ꝙ bonis nunq̄ desinit premia. Secundā ostendit quid sit illud premium: ibi. At cuiꝰ premij. Primum probat duabus rationibꝰ. Secundā ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis ē. Omnis res propter quā geritur est premium illius rei que geritur: sed propter bonum omnia sunt et geruntur: ergo bonum est premium omniū que geruntur: sed bonum a bonis separari nō potest: quia iam non essent boni: ergo bonis nunq̄ desunt sua premia. Unde dicit in littera. Rerum que geruntur id est fiunt. illud propter quod vna queque res geritur: id est fit. illud videri potest non iniuria esse premium illius rei. Hoc declaratur exemplariter: vt currēti in stadio: id est in aliquo spacio: corona propt quā curritur est ṗmiū. sed ostēdimꝰ priꝰ btītudinem esse idipm bonum propter quod omnia geruntur: ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus humanis propositum: sed hoc bonum non potest separari a bonis. Non enim iure vocabitur bo

nus qui careat bono: quia probos mores: id est homines bene morigeratos: nõ relinquũt sua premia. Quantũlibet ergo seuiant mali contra bonos: tamen sapienti non decidet. i. deorsum e capite cadet corona: id est premiuz. nec arescet id est minuetur: quia aliena improbitas non decerpit: id est nõ aufert proprium decus probis animis. ꝙ si boni accepto premio extrinsec' letarentur: poterat hoc aliquis auferre ab eis: vel saltem ille qui contulisset. sed quoniam pro quia illud premium sua probitas vnicuiq3 confert. tũ. i. tunc quilibet carebit suo premio cum desierit esse probus. ¶ Notandum ꝙ cõsuetudo fuerat apud romanos currere in stadiuz id est in aliquo spacio quod vocabant stadium. ⁊ qui citius venit ad metam sustulit premiũ scilicet coronã: vł aliquid aliud sicut dicit apostolus. Nescitis ꝙ hi qui in stadio currunt omnes quidez currũt: sed vnus accipit brauiũ: sic currite vt apprehẽdatis: ergo hoc propter quod curritur est premiuz currentiũ. ¶ Notandũ ꝙ bonus nõ potest carere premio: quia illud a quo homo denominatur bonus est virtus vel operatio virtuosa: quia ſm Aristotelẽ secũdo ethicoꝝ. Omĩs virtus eritvtiq3 habit' ex q̊ homo fit bon': ꝓpter quod dignitas virtutis est premiũ virtuose operantiũ sed operans virtuose non potest priuari virtute: ergo nõ potest carere suo p̃mio. ¶ Notandũ quãtũcunq3 mali seuiãt: tamẽ sapiẽti n̄ decidet corona: q: ſʒ Senec. xiij. eplã ad Lucilliũ. Nũq̃ iualescet ad tm̃ malicia neq3 ad tm̃ excedit ↄtra virtutes: vt nõ nomẽ phie sacrũ ⁊ venerabile ꝑmaneat. Et similiter ẽ de mał ⁊ stultꝭ respectu bonoꝝ ⁊ sapiẽtũ. ¶ Postremo cũ om̃e premiũ. Hic ponit secũdã rationẽ q̃ tał est. Premiũ om̃e habʒ rõnez boni: ſʒ bon' est ↄpos boni: ergo erit ↄpos p̃mij. Dicit ergo ĩ lr̃a. Postremo cũ omne p̃miũ idcirco appetat̃ q: credat̃ esse bonũ: quis iudicet compotẽ boni expertẽ esse p̃mij. q. d. null'. ¶ No. ꝙ argumentũ phie simile est isti ac, si arguat̃. homo nõ hʒ ratõez boni nisi q: rationał. quicũq3 igitur ẽ rationał ẽ homo sic simił̃ p̃miũ nõ appetit̃ nisi q: bonũ. q̇ ergo est ↄpos boni ẽ ↄpos p̃mij: sed bon' ẽ compos boni: ergo nõ deest sibi p̃mium. ¶ At cui' p̃mij. Hic ostẽdit quid sit illd̉ p̃miũ quod boni assequũtur. s. maximum ⁊ optimũ quod ẽ fieri deos. Vñ dicit. At cui' p̃mij. s. boni nõ sunt exptes. i. carentes. Respõdit phia. Omniũ pulcherrimi ⁊ maximi p̃mij. quod ꝓbat ex quodã correlario supra declarato dicẽs. Memẽto correlarij illi' qd̉ p̃cipuuz pauloãte dedi. ac ꝓ ⁊ sic collige. i. ex illo correlario ↄclude: cuz ipm bonũ sit btĩtudo liquet oẽs bonos eo ipso ꝙ boni sunt fieri beatos: sed q̇ beati sunt eos cõuenit esse deos: igit̃ p̃miuz bonoꝝ est fieri deos: quod premiuz bonoꝝ null' dies deterat. i. ↄsumit: nulli' potestas minuet: nulli' improbitas fuscet. i. obscuret. ¶ Nota ꝙ in ista deductiõe phia nõ accepit beatitudinẽ pro statu quẽ boni habituri sunt post

nus vltra iure vocabitur qui careat bono: q̃re ꝓbos mores sua p̃mia nõ relinquunt. Quantũlibet igitur seuiant mali: sapiẽti tamẽ corona nõ decidet: non arescet. Neq3 enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. ꝙ si extrinsec' accepto letaretur poterat hoc vel alius quispiam vel ipse etiam qui contulisset auferre: sed quoniam id sua vnicuiq3 ꝓbitas confert: tum suo premio carebit: cũ probus esse desierit. ¶ Postremo cum omne premium idcirco appetatur quoniã bonũ esse creditur: quis boni compotẽ premij iudicet exptem? ¶ At cui' premij? oĩm pulcherrimi maximiq3. Memento enĩ illius correlarij qd̉ pauloante precipuũ dedi ac sic collige. Cũ ipm bonum beatitudo sit: bonos omnes eo ipso ꝙ boni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos esse conuenit. Est igitur premiũ bonorũ quod nullus deterat dies: nullius minuat po-

hanc vitã:sed ꝓ statu beatitudinis qualis in hac vita haberi potest. quē bõ ↄsequitur per virtutes. Unde qui essentialiter est bonus: essentialiter est beatus ⁊ deus. ⁊ qui nõ est essentialiter bonus sed ꝑticipatiue: hic etiã est participatione beat⁹ ⁊ deus. ¶ Que cũ ita sint. Hic ostendit phia ꝙ malis nunꝙ desunt sua supplicia. Scðo ostēdit quale sit illud suppliciũ: ibi. Uides aũt. Prima diuidit̃ in duas: ſm duas rõnes. Scða ibi. Iã vero. Primo dicit. Que cuz ita sint:

testas: nullius fuscet improbitas deos fieri. ¶ Que cum ita sint de malorum quoqꝫ inseparabili pena dubitare sapiēs nequeat. Nam cũ bonum malumqꝫ: item pena atqꝫ premium aduersa fronte dissideant: que in boni premio videmus accidere eadē necesse esse est ĩ mali pena contraria parte respondeant. Sicuti igitur probis probitas ipa fit premiũ: ita improbis nequitia ipsa suppliciũ ē. ¶ Jam vero quisqꝫ afficitur pena: malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velĩt: possũt ne sibi supplicij exꝑtes videri? Quos omniũ malorum extrema nequitia nõ afficit modo: verũ etiam vehemēter inficit? ¶ Uide autem ex aduersa parte bonorũ: que improbos pena comitetur. Omñe nãqꝫ quod sit vnũ ee: ipsumqꝫ vnũ bonũ esse pauloante didicisti. Cui ↄsequēs est vt omñe quod sit: id etiam bonuz esse videatur. Hoc igit̃ mõ quicqd a bono deficit: eē ꝺsistit.

scz ꝙ boni nunꝙ carent p̄mijs: sequitur ꝙ sapiens nequeat id est, nõ possit dubitare de inseparabili pena maloꝝ. Naz cuz bonũ ⁊ maluz pena atqꝫ pro ⁊ premium aduersa fronte dissideant. i. opponant̃ ad inuicez: necesse est que in boni p̄mio videmus accidere: eadez necesse est ꝙ respõdeãt ↄtraria parte in pena mali. sicut igitur ꝓbis i. bonis ipsa ꝓbitas sit premium: ita neqtia ipsa est improꝫ suppliciuz. ¶ Notandũ quãdocũqꝫ subiectis contrarijs insunt ↄtrarie passiones: si vni subiectoꝝ ostendit̃ inesse sua passio: tunc per locuz a cõtrarijs reliquo subiecto assignatur inesse similiter sua passio: cuz igit̃ bonuz ⁊ maluz sunt diuersa subiecta: premiuz ⁊ suppliciũ sint diuerse passiones: si ostēditur bonis non deesse premia ostensuz ē malis non deesse supplicia. ¶ Jaz vero quisquis. Hic ponit secundã rationem que talis ē. Pena non habet rationē pene nisi ex hoc ꝙ est quoddã malũ: ergo qui est affectus malo ipe est affect⁹ pena: sed mali sunt affecti immo ĩfecti malo: ergo sunt affecti pena: ⁊ per cõsequēs supplicio. Unde dicit ĩ lr̃a Iã vero qsqꝫ afficit̃ pena malo nõ dubitet se eē affectũ: cũ sup. pena nõ habeat rationē pene nisi quia mala: igitur si ipsi mali sese. i. seipsos estimare velint: possunt ne sibi videri expertes supplicij: quos

malos omniũ maloꝝ extrema nequitia. i. maxima in genere mali non modo. i. non tantummodo non afficit: veruz pro sed etiã vehemēter inficit. q. d. non. ¶ Nota ꝙ sicut argumentum tenet sub hac forma. homo non est homo: nisi quia est rationalis ⁊ homo: ergo qui est rationalis est homo: sic arguitur in proposito. pena non habet rationem pene nisi quia malum est quoddam: ergo qui est affectus malo est affectus pena: sed mali sunt affecti malo: ergo malũ non deest malis: ⁊ per consequens nec supplicium. ¶ Uide autem. Hic philosophia ostendit quale sit premium malorum scilicet transformatio in bestialitatem. Secundo ostendit quomodo ꝑ diuersa vicia hoĩes trãsformant̃ ĩ diuersas bestias: ibi. Auaricia. Primo di. Uide O Boeti q̄ pena comitet̃ improbos ex aduersa parte bonoꝝ. i. ꝑ ↄtrariũ ad bonos: didicisti eñi pauloãte ĩ tertio lib. omñe quod existit eē vnũ: ⁊ didicisti vnũ eē bonũ: cui ↄsequēs est vt omne quod sit ēt videat̃ eē bonũ: igit̃ qcqd deficit a bono desistit eē: q̄ fit vt mali desinãt eē quod fuerãt: sz ipa reliq̄ spēs hũani corꝑis adhuc manēs in eis ostentat malos fuisse homines. Qua

re ꝯuersi i maliciā amisere humanā naturā. sꝫ cū sola ꝓbitas possit queqꝫ hoīez ꝓuehē vltra hoīes. s. i naturā diuinā: necesse ē vt q̄s iꝓbitas ab hūana ꝯditiōe deiecit: ipa ꝯtrudat hoīez īfra meritū. i. dignitatē hoīs i naturā bestialitatꝫ. igit̄ euenit vt nō possis estīare hoīez sꝫ bestiā quē videas vicijs trāsformatū. Notādū ꝙ cū grad' entiū distinguant̄ fꝫ nobilitatē ⁊ ignobilitatē, q2 nō pōt accipe duas spēs eq̄ ꝑfectas: sꝫ vna ē dignior alia: ideo opoꝛtꝫ ꝙ oīe ens qđ nō ē hō fit suꝑ hoīez vl̄ īfra hominē: mali aūt vt ꝓbatū ē ꝑ maliciā desinūt eē hoīes: ḡ necesse est malos eē suꝑ hoīes: vl̄ īfra. cū aūt sola ꝓbitas vehat hoīez suꝑ naturā hūanā. s. ad naturā deoꝝ: seq̄t̄ ꝙ malicia deijcit malos īfra naturā humanā. s. ad naturā bestialitatis. ¶ Auaricia feruet alienaꝝ. Hic phīa oñdit q̄lit̄ hoīes ꝑ diuersa vitia trāsformant̄ i diuersas bestias di. ꝙ siq̄s hō feruet auaricia scꝫ violēt' ereptor. i. ablator alienaꝝ opū: talē dixeris sil̄ez lupi. sed hō ferox ⁊ inq̄et' q̄ exercet liguā litigijs: tal' ꝯparabil' ē cani. Hō occult' īsidiator q̄ gaudet surripuisse aliena fraudib': tal' exequet̄. i. ꝯparet̄ vulpecul': sꝫ hō ītēperās. i. ītēperat' sup. ire fremit: tal' credatur gestare aīuꝫ leonis. sꝫ hō pauidus ac ꝑ ⁊ fugax q̄ formidat habeat̄ silis ceruis. hō aūt segnis et stupid' ille toꝛpet. i. tard' ē: ⁊ tal' viuit asinū. i. asinine. homo autēꝫ leuis ⁊ inconstās q̄ ꝑmutat studia sua id ē opera nil differt ab auib' sed homo q̄ immergit̄ fedis qꝫ ꝑ ⁊ īmundis libidinibus ille detinet̄ voluptate sordide suis id ē cōparatur suib': et sic de ceterꝫ vicijs ꝯtingit loqui. Unde ꝯcludit phīa dicens. Ita fit vt q̄ deserta ꝓbitate desierit esse homo: cū nō possit trāsire in conditionē diuinaꝫ: vertatur ī beluaꝫ id ē in bestiam. ¶ Notanduꝫ ꝙ in nob̄ est duplex virt' cognoscitiua scilicꝫ intellectus ⁊ sensus. Intellect' est q̄d diuinū in nob̄ per quē ad superioꝛa ascendim': et deo similes sumus. Sensus autē inquantū non obedit rationi est quid brutale in nobis: per queꝫ infra naturaꝫ humanaꝫ redigimur: ⁊ bestijs similes efficimur. Ideo dicit Boeti. ī tractatu de summo bono. Ve vobis hominib' qui de numero bestiaruꝫ computati estis diuinuꝫ hoc quod in vobis est non cognoscentes: propter quod ad supioꝛa ascenditis ⁊ deo similes estis. Diuinuꝫ auteꝫ in homine vocat intellectuꝫ et rationem.

quo fit vt mali desināt esse qđ fuerāt. Sed fuisse hoīes adhuc ipsa hūani coꝛpoꝛis reliq̄ specie ostentat. quare versi in maliciam humanaꝫ quoqꝫ amisere naturā. Sed cū vltra hoīes quē quā prouehere sola probitas possit: necesse est vt quos ab humana ꝯditione deiecit infra hominis meritū detrudat improbitas. Euenit igitur vt quē trāsformatū vicijs videas: hoīez estīare nō possis. ¶ Auaricia feruet alienarū opū violentus ereptor: similē lupi dixeris. Ferox atqꝫ inquietus linguā litigijs exercet cani cōparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet: vulpeculis exequet̄. Ire intēperans fremit: leonis animū gestare credatur. Pauidus ac fugax nō metuēda formidat: ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus toꝛpet. asinū viuit. Leuis ac inconstans studia ꝑmuttat: nil ab auibus differt. Fedis inmundisqꝫ libidinibus immergitur. sordide suis voluptate detinet̄. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit: cū in diuinā conditioneꝫ transire non possit: vertatur in beluam.

Liber quartus Metrum tertium.

Ascensius

Vides ne igitur ⁊c. Sua supplicia. i. propria ⁊ iusta seu debita. Res enim que geruntur. Geruntur proprie res publice vnde gesta dicuntur. aguntur etiam priuate. Jacet corona. i. in medium proposita est ante pedes eorum qui concurrere parant. Decerpit proprium decies. decerpere est tenuiter cadendo ⁊ paulatim carpendo detrahere. Compositum a de ⁊ carpo. Poterat quis contulisse auferre. vnde Juuenal. Miserum est aliene incumbere fame. Ne collapsa ruant subductis tecta columnis. Tum suo premio carebit. tum. i. tunc. caue ne dicas tamen sicut offendi in quibusdam. Et paulo post ne legas per mihi e pertum: sed expertem. i. non participem vel extra partem vel non habentem partem. Componitur enim ab extra ⁊ pars: ⁊ declinatur hic ⁊ hec ⁊ hoc expers huius expertis. Lupi filez dixeris. Bene dixit lupi non lupo. Nam ad mores refertur. ⁊ tunc filiis regit genitiuum. Vulpecula est parua vulpes: callidum ⁊ fraudulentum animal. Asinum viuit. i. asinine. Sicut apud iuuenalem. Qui curies sapiunt ⁊ baccbanalia viuunt. Est satis poetice dictum ⁊ transsumptiue Sordide suis. i. porce immunde: et quia immundior est sexus femininus in porcis dixit sordide suis. Hora. ⁊ amica luto sus. Belua trissyllabum semper quam bestia reperitur: sed vtrunque dici potest. In omnibus autem huiusmodi locutionibus Auaricia feruet ⁊c. subauditur hec clausula. Quisque vel si quis exsnis. Est autem expositio futuri carminis. Nam hoc pretendit fabula de Circes mutationibus. i. quas circe facere fingitur.

Metrum tertiuz libri quarti.

Vela naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula:
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus.
Hunc apri facies tegit.
Ille marmaricus leo
Dente crescit et vnguibus.
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat:
Ille tigris vt indica

Sanctus Thomas.

¶ Metrum tertium quarti libri.

Vela naricij ducis. Istud est metrum tertium huius quarti quod dicitur gliconicum ab inuentore: coriabicum a pede predominante. In quo philosophia ostendit transformationem hominum in bestias per quandam fabulam. Secundo ostendit transformationem mentis per vicia esse peiorem transformatione corporis: ibi. O leuem. Fabula quam intendit est de transformatione sociorum Vlixis: et est talis. Vlixes post bellum troianum cum redeundo ad propria diu errasset in mari: peruenit in quandam insulam quam inhabitabat quedam dea nomine Circe filia solis: que per gramina et potiones consueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: que etiam socios Vlixis qui ad ipsam peruenerant per suas potiones mutauit. Sed mercurius dedit Vlixi albuz florem: per quem vitauit transformationem ⁊ potionem veneficam. quamuis autem socij sui essent mutati in bestias quantum ad figuram corporis: tamen remansit in eis mens integra exclusa omni bestiali seuicia. Unde dicit in littera. Eurus: ventus talis appulit vela ducis Naricij. i. Vlixis qui denominatur naricius a loco vel a regione de qua oriundus erat. et appulit vagas rates. i. naues pelago: idest mari cuidam insule. qua: idest in qua insula residens pulchra dea Circe edita: idest genita ex semine solis. illa miscet nouis hospitibus: idest socijs Vlixis. pocula tacta carmine: idest incantatione. quos. s. hospites. vt idest postquam manus Circe herbipotens. i. potens herbarum vertit. i. mutat socios vlixis in varios modos: idest in varias figuras bestiaruz

Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen arcbadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit bospitis
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant
Jam sues cerealia
Glande pabula verterant
Et nibil manet integrum
Voce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit.
O leuem nimium manum
Nec potentia gramina
Membra que valeant licet:
Corda vertere non valent.
Intus est bominum vigor
Arce conditus abdita
Hec venena potentius

bunc.i.vnum tegit facies apri.ille.i.ali⁹ marmaric⁹ leo ꝛ affrican⁹ leo fact⁹ crescit dente ꝛ vnguibus. Hic.i.ali⁹ nuper lupis additus.i.ꝯiunct⁹ dū parat flere ꝓpter suā trāsformatōem: ipse vlulat. ille.i.ali⁹ obambulat.i.circuit tecta.i.domos mitis: vt indica tigris.i.tigris indie. Sed lꝫ numen.i.deitas arcbadis.i.mercurij q̄ colitur in arcbadia q̄ dr̄ ales eo ꝙ fingit̄ babere alas in pedib⁹: ad designādū velocitatē sui mot⁹. ille mercurius miserans ducē.i.Ulixem obsituꝫ.i. circundatum varijs malis. ipse soluerit.i.liberauerit eum a peste bospitis Circes. tamen remiges.i.socij Ulixis iam traxerant.i. liberant mala pocula ore. ꝛ iam sues effecti verterant.i.mutauerāt pabula.i.cerealia nutrimēta panis: qui panis est cibus boīm glande: idest in glandes: qui est cib⁹ suis. ꝛ nibil manet integrum.s. de figura bumana. ipsis perditis.i.mutatis voce ꝛ corpore. sola aūt mens stabilis manens gemit supra mōstra.i.supra transformationē corporis quā patitur. ¶ Notandū ꝙ transformatio bominis in bestiā remanente aīa rōnali non est possibilis ſm rem: qꝛ si esset possibil': vel esset possibilis ſꝫ transformationem substantialē vel accidētalem. Non ſm substantialē: qꝛ per talem introducit̄ noua forma substantialis. ꝛ sic due forme substātiales specifice differentes vt forma lupi ꝛ bominis simul informarent idem corpus: quod falsuꝫ est. Nec est possibilis ſm accidentia propria q̄ disponunt materiaꝫ ad determinatā formam: qꝛ impossibile est materiam ſm vnam ꝛ eandem dispōnem ꝓportionari diuersis formis. Ūn̄ oīno est īpossibile aīam intellectiuā vniri materie disposite ad formā lupi: ḡ transmutatio de q̄ bic loq̄tur si est possibil' erit solū ſꝫ accidētia indiuidui ꝓcedētia ab exteriorib⁹ causis: quēadmodū vr̄ ꝯtigisse de rege Nabucbodonosor. d̄ q̄ legit̄ in Daniele

Trāsformatio

Nubucbodonosor

ꝙ ex boīb⁹ eiect⁹ ē: ꝛ fenū comedit vt bos: ꝛ rore celi corp⁹ ei⁹ infectū ē donec capilli ei⁹ crescerent in silitudinē aquilaꝝ: ꝛ vngues ei⁹ q̄si vngues auiū. Et qꝛ trāsmutatio ſm talia accidentia ducit ad exp̄ssaꝫ rep̄ntatōeꝫ spēi būane pp difformitatē figure. Jō vt sic pōt dici trāsmutationē esse factā in bestiā aīa remanēte. Alij dicūt ꝙ bmōi trāsmutatio nō fit possibil' ſꝫ rē: sꝫ ſm quādā apparitōeꝫ fantasticā. Ūn̄ nō vr̄ rōnabile ꝙ Nabucbodonosor trāstulerit se ad iumēta comedēs fenū nisi ꝙ q̄dā iania ꝛ apparitōe fātastica agitat⁹: seipꝫ reputabat iumētū aut bestiam. ꝓpter qd̄ a ꝯsortio boīꝫ eiect⁹ ē: ꝛ cū feris bitabat. ¶ O leuē nimiū manū. Hic oñdit trāsformatōeꝫ mētis ꝑnicia eē deteriorē trāsformatōe corꝑis: eo ꝙ mēs nobilior ē toto corꝑe. et dic. Ego dico manū Circes.i.ꝑtātē eē nimiū leuē.i.ībecillē. nec dico ḡmina ei⁹ eē potētia: qꝛ lꝫ valeāt ꝯtere mēbra.s.corꝑis. non tñ valent vertere corda: qꝛ intus est vigor boīꝫ ꝯditus.i.ab-

scondiꝰ.sed hec dira venena.i.vicia potentius detrahũt hominẽ sibi.q̄ vicia penitꝰ meant.i. pertranseũt.ꝛ non nocentia corpi seuiũt.i.seuire faciũt hoīem vulnere mẽtis.¶ Notaudũ ꝙ quia anima nobilior ꝛ excellẽtior est corpe:trãsmutatio facta in aīa de virtutibꝰ ad vicia stante corpe hũano:ipsa est deterior ꝙ facta trãsmutatōe corpis human in spẽm bestie:aīa remanente intrãsmutata: qꝛ aīa intrãsmutata da to ꝙ corpꝰ trãsmuteꝛ adhuc homo diciꝛ homo ratione anime.sed remanẽte corpe humano ꝛ aīa trãsmutata: iaꝫ homo nō diciꝛ hō nisi equoce: ergo trãsmutatio aīe peior est trãsmutatiōe corporis anima remanente intrãsmutata.

Detrahunt hominem sibi
Dira quæ penitus meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seuiunt.

Ela naratij ducis. Carmen est monocolō. Est enim versus glyconicus trimeter acatalecticus: hoc a ceteris differens ꝙ primus pes eius est trocheus qui in reliquis solet esse spondeus. Reliqui duo pedes hic sicut alibi sunt duo dactyli: aut choriambus cum piricheo. Pro materia aũt huiꝰ carminis que ab omnibus fere poetis pertractatur plenius ītelligenda:sex ex ordine prosequar. Primo ea que de vlixe occurrent. secundo que de circe.tertio que de mercurio.Quarto que de flore moly.Quinto que de hac fabula.Et sexto de eius intellectu allegorico. Ascensius

¶ Quantum ad primum vlyxes qui grece dicitur odysseus ɓm nonnullos fuit filius sisyphi qui sisyphus vt homerus li.vi.iliados tradit eoli regis ventorũ fuit filiꝰ et isthmon.i.stricturã illã terre q̄ inter mare ioniũ et egeũ cōsistit latrocinijs occupabat: ita vt Autboliã autbolij filiã laerte desponsatã quũ ad maritũ duceret vt quidã dicũt: et vt alij asserũt quũ ad oraculũ apollinis cōsultura accederet:latrocinio cepit:et vt multi crediderũt grauidã effecit: ex qua tũc natũ vlyxem volũt.qđ aiax illi exprobrat apud ouidiũ li.xiij.metamorpho.dicens. Quid sanguine cretus. Sisyphio:furtisqꝫ et fraude simillimꝰ illi Inseris eacidis aliene noīa gentis Alij vt homerus et plerũqꝫ eũ sequẽtes dicũt fuisse filiũ laerte regis ithace ex autbolia iã dicta eius cōiuge. A quo īterdũ laertiꝰ diciꝛ. Et a patria:ithacus et ithacẽsis:sicut a dulichia insula dulichius: et a naritia insula in mari egeo q̄ erat pars regni eius naritius vt hic. vela naritij ducis. Et apud Ouidium in primo de tristibꝰ pro duce naritio docti mala nr̄a poete. Scribere naritio nã mala plura tuli. Fuit autem vir acri ingenio preditus et admirãda eloquẽtia qui ne ad bellũ iret troianũ furorẽ simulabat arando terrã aīalibus disparibꝰ et diuersi generis ad iugũ missis: quã fraudẽ deprehẽsã dicũt proiecto añ aratrũ filio abs quo ne suppeditaretur iumẽta cōtinuit. Coactus ergo ad troianũ bellũ cũ in aulide grecis cōiurãtibꝰ et exercitũ lustrãtibꝰ Achillẽ fataliꝛ ad troie exitiũ destinatũ abesse ītelligeret:adijt aulã licomedis regis vbi in vestitu muliebri matris sue thetides astu occultabaꝛ et vbi pirrhũ ex deidanna regis filia genuerat:et armis inter muliebria dona positis:cũ ea magis admirareꝛ achillẽ agnouit et troiã adduxit:deinde audiens palladiũ in arce troiana haberi: nec eã capi posse donec illic habereꝛ:dolo et astu sustulit:equi lignei preterea nō artifex ſꝫ inuentor fuit. frumẽtationis sepe auctor:et belli gerẽdi tũ īgenio:tum facũdia magnꝰ adiutor:vsqueadeo vt euersor asie:et destructor troie cōpellari meruerit. Post excidiũ aũt troianũ decẽ ãnos ꝑ varia maria et varias terras oberrauit et inter cetera ad Circẽ aduectꝰ est:de qua secũdo loco dicẽ cōstitui. Vlyxes Sisyphus Naritia

¶ Circe quoqꝫ cuiꝰ filia sit ambigiꝛ. Nã pleriqꝫ ex antiquis filiã solis fingũt:ꝛ sororẽ oete colchorũ regis: quãquidẽ ipe sol ex ꝑte oceani filia vt placet homero:vel vt Ciceroni ex asterie sorore latone genuit. hoc virgiliꝰ approbat dicens de ea in.vij. Diues inaccessos vbi solis filia lucos ꝛc. Diodorus aũt siculus sic ait. Soli fuisse duos filios oetẽ et ꝑseũ: et oetẽ colchorũ:ꝑseũ vero taurice regionis regẽ extitisse:vtrũqꝫ crudelitate īsignẽ. Perseũ aũt hecaten filiã habuisse q̄ paternã crudelitatẽ supauit. Nã cũ venatione delectareꝛ: hoīes pro feris arcu vulnerabat: et venenis pestiferis opam dãs id īuenit qđ aconiton noīant. In hospitibꝰ aũt venena experiebaꝛ. Demũ dũ patrẽ suũ veneno extinxisset:regnũ occupauit:ꝛ templũ diane cui hospites īmolarenꝛ condidit. Concubuit inde cũ Oete patruo suo:et ex eo cōcepit Circen et medeã filias:filiũqꝫ egialũ. Circe aũt et arte materna et sua idustria omẽs Circe

mortales in venenis cōparandis supauit: adeoq3 omniū herbarū vim cōspicata est: vt nihil ī
ueniendū posteris reliquerit. Adinuenit etiā pharmacū qd ad cōciliandā beniuolentiā vale-
ret. Nupsit preterea scythe sarmatharū regi: coq3 venenis sublato: regnū occupauit: ex quo
tandē ob crudelitatē pulsa: inde ad oceanū sm aliquos prouecta in insula deserta sibi comiti-
busq3 fuge pedes posuit. Alij dicūt in italiā deuectā promōtoriū qd inde Circeū dicūt tenuis
se. hec diodor⁹. Homerus scribit eā insulā quā circe inhabitabat eeā dictā fuisse: et vt Seruius
Eeus — inquit etiā mōs eeus dict⁹ erat ab horrore trāseuntiū quo hoīes mutabant in feras. addit idē
Circeus — serui⁹. In sūmo hui⁹ mōtis oppidū fuit qd et circeū dictū est a Circe: et circei. Nā vtrūq3 liui⁹
Circeū — dicit. Fuit aūt mons circe⁹ prius ī insula q paludib⁹ a cōtinēti segregabat quas exclusit liui⁹ d
Circei — albanis mōtib⁹ fluens. Homer⁹ aūt dicit insulā fuisse īmenso mari circūdatā. Sane circeus ē
nomē mōtis: circeū nomē oppidi. Circei in pl'i nomē populi: s3 populorū noīa etiā pro ciuita-
tib⁹ ponunt. vt veij. gabij. parisij. et Circeos nūc pro oppido nūc pro īsula noīe pro mari vici
no nūc pro cāpis vicinis legim⁹. Circe aūt siue neptis siue filia solis est. et declinat hec circe
hui⁹ circes: sicut penelope. hecute &c. Circeū aūt inquit Strabo ciuitas littoralis est post an-
tiū stadijs ducētis et nonagīta. Mons mari et paludib⁹ septus: instar hūs insule: et castellū
et Circes sacellū: et minerue arā: vbi etiā quādam vlyxis paterā mōstrant. ¶ De mercurio aūt
Mercuri⁹ — hoc habe. Mercuri⁹ filius iouis est ex Maia atlantis filia quā Juno pre omib⁹ pellicibus a
damauit: ita vt illū mox natū teste martiano capella: suis vberib⁹ allactauerit: sicq3 diuino la
cte pfusus: licet ex mortali matre nat⁹ īmortalis tū effectus est: dictusq3 de⁹ facūdie mercato
rū. palestre furtorū. nunciusq3 et interpres deorū. Eundē dicūt ex sorore venere hermaphrodi
tū: et ex lycaone dedalionis filia autholiū genuisse. Idē3 precibus iunonis martē e duris car
cerib⁹ liberauit: ī quos ipsū cōiecerat aleus vt scribit homer⁹ lib. quīto iliad. Itē argū intere
mit. Promotheū in caucaso religauit: m'taq3 alia s3 poetas gessit. Ipse lyrā septicordē ꝓpit
habetq3 ꝓ īsigni virgā caduceā: & talaria alata. h fere tortelli⁹: q dic Mercuriū latiē dici a mer
cib⁹: nā grece hermes dr. Vñ Lādin⁹ pri. car. horatij. o de illa Mercuri facūde &c. Quē inqt
greci hermē q̄si iterpretē appellāt latiē mercurius dicit: quasi medius currens. Sermo enim
Sex mercu-rij — et ipa eloquētia mediū3 sese et internunciū inter hoīes pbet. Quinq3 aūt fuerūt apud priscos
mercurij. Primus primi iouis ex Cyllene filius: qui interpres nūciusq3 deorū hētur. Secun-
dus bacchi filius et proserpine: qui apollini boues furatus est. Tertius ex celo pr̄e et die mr̄e
Aiunt autē historiā esse hunc ex filia sua ꝓserpina philonē archadē ꝓgenuisse. Illā eñi cum
nudā vidisset nepharie adamauerat: mox ad occultandum facinus filium exponere voluit:
s3 oraculo admonitus illū3 diuinū3 interpretēq3 futurū et nutriri iussit: & hermē vocari voluit
Qui quū3 adoleuiss3 patriā ab ignominiā fugiēs in egyptū3 petijt: vbi mirific⁹ in arithmetica
geometria & astrologia euasit: fuitq3 in medicina excellentissim⁹: et sacris deorū deditissimus
seq3 ex celo et die natum asseruit. Quartus mercurius nili filius habitus est: et huius quarti
quintus mercurius filius est. Sextus demum natus est ex ioue et maia atlantis filia. verum
Tres mer-curij — poete hec omnia sepe admiscent tanq̄ vnus sit mercurius et ab eo omnia gesta. Diodorus
autem siculus in suis mytologis tres maxime commemorat. Primū egyptiū quē dicit multa
adiumenta vite humane attulisse: litterasq3 et deorū sacra īuenisse: primumq3 astrorū ordinē &
vocū3 harmoniā obseruasse: primū3 palestrā docuisse: et lyre īuentorē (quā trichordē fec) fuis
se in qua imitatus tria āni tempora est: ab estate acutā: ab hyeme grauē: et a vere mediā assu-
mens. Et q2 grecos ea q ad interpretationē ptinēt edocuit: ab illis hermes. i. īterpres est di-
ctus. Secundum in creta natum scribit ex ioue: et caduceatoriā: inducias: et federa: quibus
in bello vtimur inuenisse vult: et vt īuiolabiles essent caduceatores q aliquid mandatorū fer
rent. Quod ideo obseruabant: quia mercurius medius vtriq3 hosti putabatur. Nostris autem
tempestatib⁹ tubicines caduceatorū3 loco in castris habent. dicunt eū3 īuenisse etiā ponde-
ra ac mensuras: et mercature questus excogitasse: et vehemēter prestigijs valuisse in alienis
clanculum peculandis. Inuenit etiam palestram et apollinis lyram de testudine meditatus
est. Tertiū3 atlantici suum esse dicunt: natumq3 ex ioue et maia: cui que de cretensi egyptioq3
diximus omnia fere tribuunt. Eusebius autem de preparatione euangelica Sancumathonis
qui ante tempora troiana in phenicia floruit testimonio fretus ait mercurium apud pheni-
ces: Tonantum apud egyptios: Toyth apud alexandrenses thoth vocari: et primum om-
nium litteras adinuenisse: et ea que de dijs fabulose dici videantur: vel allegorice ad
naturam: vel tropologice ad mores reducere studuisse. Et fabulas fabularumq3

Liber quartus Metrum tertium.

allegorias excogitasse: q̃ tantã misterijs obscuritatẽ afferũt vt difficile sit verũ inuenire. Alio
aũt loco orationis ⁊ facultatis interpretandi symbolum mercurium priscos posuisse scribit. ⁊
mercurij cupidinẽ filium dici: q: amandi virtus orationi quoqꝫ attribuatur. Sed hec fabulose
mysticeqꝫ potius ꝙ historice scripta sunt. Aureli⁹ autẽ Augustinus refert quo tempore moy Hermes trimegistos
ses natus est floruisse atlantẽ astrologũ promethei phisici fratrem ac maternũ auum maioris
mercurij: cuius nepos fuerit mercuri⁹ ille qui grece hermes trimegistos. i. mercurius seu inter
pres ter maxim⁹ dr̃. sed priorem illum puto quẽ nili filium fabulant̃. hunc vero secundum affe
runt occidisse argum: egyptijsqꝫ p̃fuisse: eisqꝫ leges ac litteras tradidisse: sed litterarum chara
cteres aĩalium arborũqꝫ figuras habuisse. Hunc adeo venerati sunt: vt in deoꝝ numerum re-
ferrent: templaqꝫ ponerent. Non aũt phas erat eius nomen vulgo temere proferre. Sed et
primum anni mensem ab eo cognominarunt. Condidit vrbem quam greci hermopolin: idest
mercurij vrbem dicunt. Trimegistum vero. i. ter maximum nuncuparunt: ꝙ ph̃us maximus:
maximusqꝫ sacerdos: ⁊ maxim⁹ rex fuisset. Mos enim erat egyptijs: vt plato scribit ex philo
sophorum numero sacerdotes: ⁊ ex sacerdotum cetu eligere regem. Ergo vt ph̃os sapientia ex
celluerat: ita religione sacerdotes: ac mox ipsa administratione supiores oẽs reges vicit. Hic p̃
mus a phisicis mathematicisqꝫ ad diuinoꝝ cõtemplationẽ se contulit: primusqꝫ de maiestate
dei: de demonũ ordine: de aĩarum mutationib⁹ sapientissime disputauit: vnde prim⁹ theologie
appellat⁹ est auctor. Hunc secut⁹ orpheus secundas theologie assecut⁹ est partes. Cui⁹ sacris
initiatus est aglaophen⁹: cui in ph̃ia successit picthagoras: quẽ phílolaus sectat⁹ est: diui pla-
tonis p̃ceptor. Ergo priscã theologiã mercuri⁹ inuenit: plato absoluit: sed mercuri⁹ libros plu-
rimos scripsit q̃b⁹ diuinarum rerũ cognitionem traderet: quib⁹ arcana mysteria: ⁊ stupẽda pã
duntur oracula. Nam non vt ph̃us tm̃: sed vt propheta loquit̃ sepe futura p̃dicens. Itaqꝫ rui-
nam vidit prisce religionis: ortum noue fidei. Aduentum christi: futurum iudicium: resurre-
ctionem: renouationem seculi: bonoꝝ gloriam: tormenta nocentũ. Que res aureliũ dubitare
cogit an obseruatione syderũ: an reuelantib⁹ demonib⁹ multa protulerit. Lactanntius eũ sy-
billis prophetisqꝫ annumerat. Verũ ex plurimis eius libris duo precipui extant: quos ego q̃-
dem (inquit landin⁹) viderim: alter de volũtate diuina: alter de voluntate ⁊ sapiẽtia dei. Ille
asclepius quẽ apuleius platonicus latinũ supiorib⁹ tꝑib⁹ fecit. hic pinãder. sꝫ ⁊ hunc nuꝑ ꝑ no
strum marsiliũ ficinum ex ea familia philosophum nobilissimum ad latinos migrasse videt̃.
Atqꝫ hec siue de fabulosis dijs inq̃rim⁹: siue de tanto viro inuestigam⁹: nobis hoc tꝑe nõ nar
randa (nam id rei lociqꝫ ratio mime patit̃) sed ex plurimis libris in vnũ coartanda duximus.
Deinceps aũt q̃d ad mercurij sid⁹ ꝑtinet eadem breuitate ꝑstringem⁹. Mercuri⁹ vt refert My Mercurij sidus
sael planeta est tꝑat⁹ nocturn⁹ mõ masculin⁹ mõ feminin⁹: ⁊ ꝑpter suũ tꝑamentũ cito se vertit
ad ei⁹ cui adheserit naturã. Ergo cũ benignis benign⁹: cũ malignis malign⁹: ac demum medio
cris cũ mediocrib⁹. Scd̃ꝫ ptolomeũ influit mortalib⁹ sapiaꝫ ⁊ eloq̃ntiã: q̃ propter de⁹ eloq̃ntie
apud poetas habet̃. Disponit ad arithmeticã ⁊ ad mercaturã. inducit palestritas: itẽ p̃stigiato
res. i. eos q̃ habilitate manuũ ⁊ gestib⁹ suis ꝑstringunt oculos intuentiũ. Et si in genit̃ mali-
gnus est, ꝑducit fures ac fraudulẽtos: ꝑptereaqꝫ furtũ boũ illi attribuit̃. Raro vĩ qm̃ plerũqꝫ
tꝑis sub radijs solarib⁹ occultat̃: neqꝫ ab illo vnq̃ vltra. xxx. abest: ⁊ ꝑpter phebei caloris vim
fuscus pingit̃. Euenit aũt vt ex assuetudĩe ꝯbustionẽ solis cũ minori detrimẽto ꝙ alij planete
ferat. Habet̃ nunci⁹ deoꝝ: q: nihil ex sua sꝫ ex illoꝝ q̃b⁹ adheret natura facit: sicut nũcij nõ que
sua sunt sꝫ q̃ ab alijs accepint referũt. Ei⁹ domicilia gemini ⁊ v̾go sũt. Morat̃ ĩ singulis signis
vigenis atqꝫ octenis dieb⁹ atqꝫ senis horis. Itaqꝫ in trecẽtis atqꝫ trigita octo dieb⁹ totũ zodi
acũ ꝑficit. Dat̃ huic deo galer⁹: vt oñdat̃ semꝑ fere radijs solarib⁹ esse subiect⁹. Dat̃ virga ĩuo-
luta serpentib⁹: vt oñdat̃ eloquẽtie vis q̃ mortales regat: ⁊ quocũqꝫ velit ĩpellat. Per serpen-
tes ãt significat̃ viꝫ dicẽdi a prudẽtia q̃ ꝑ serpentẽ significat̃ nunq̃ abesse oportere. Hac v̾ga
⁊ aĩas ad infernũ ĩpellit: ⁊ rursus ab inferis reuocat: qm̃ eloquentia malos supplicijs subijci-
mus ⁊ morti: ⁊ bonos ex infimis calamitatibus educimus. Preterea vt ait maro. dat somnos
adimitqꝫ: quia vis eloquentie nimis incitatos commotosqꝫ sedat: ac rursus inertia languen
tes ad agendum impellit. Nam ventos agere quid aliud crediderim nisi in summos animoꝝ
mot⁹ ipa eloquentia excitari: hec igit̃ ex varijs locis eruta in vnũ cogenda ⁊ in promptu ijs q̃-
b⁹ vsus esset ponenda duxi. hec landin⁹. Cetera in expõne hui⁹ carmis dicem⁹. Verũ quantuꝫ
ad q̃rtum sciendũ est ꝙ moly ex sententia homeri sic a Pli. li. xxv. caꝑ. iiij. describitur. Lauda- Moly
tissima herbarum est homero teste quã vocari ab dijs putat moly. Ast ĩuentõeꝫ ei⁹ mercurio

assignat: contraq; summa beneficia demonstrat. Nasci eã hodie circa pheneū ⁊ in celene ar-
chadie tradunt: specie illa homerica. radice rotunda nigraq;: magnitudine cepe: folio sylle: ef
fodi aūt difficulter. Greci auctores florē eius luteū pingere: cū homerꝰ candidū scripserit. In
ueni ⁊ peritis herbarū medicis q̃ in italia eã nasci dicerēt afferriq; mihi e cãpania aliq̃t diebꝰ
effossam inter difficultates saxeas radicis. xxx. pedes lõge: ac ne sic quidē solide: sꝫ abrupte.

Fable narratio

Nunc quãtū ad fabule narratõem: circe siue filia siue neptis solis preter veneficiorū notã: eti
am amorū infamiã incurrerat. Nam multorū amoribꝰ turpiter efflagrauit. Qđ illi cõtigisse ser
uius antumat ob iram veneris: q̃ hoc soli succẽsuit ꝙ eius cū marte incestū vulcano detegerat
ob qđ etiã pasiphaen nefandis amoribꝰ subiecit. Ad circen aūt in circeis habitantē post varia
exilia: venit post multos q̃ꝫ errores vlyxes: sed territus mõstris visis nõ ipse primꝰ accessit: sꝫ
vt recitat Ouidiꝰ li. xiiij. metamor. suos p̄misit q̃ oẽs in porcos versi sunt: vno dempto q̃ eury-
lochꝰ vocabat̃: is eñ solus pocula vitauit: ⁊ nunciū tristem ad vlyxē pertulit. Vlyxi aūt dede-
rat mercurius iam dictum florē moly quo munitus contra veneficia ⁊ amatoria ad circen ve-
niens eam coegit socios in pristinas figuras reuocare. Verba Ouidij sunt. Vidimꝰ eurylochū
solꝰ data pocula fugit. Que nisi vitasset pecoris pars vna maneret. Nunc q̃ꝫ setigeri: nec tante
cladis ab illo. Certior ad circen vltor venissꝫ vlyxes. Pacifer huic dederat florē cylleniꝰ albuꝫ
Moly vocant superi: nigra radice tenet̃. Tutus eo monitisq; simul celestibꝰ intrat Ille domū
circes: ⁊ ad insidiosa vocatus. Pocula conantē ꝫ virga mulcere capillos Reppulit: ⁊ stricto pa-
uidam deterruit ense. Inde fides dextreq; date: thalamoq; receptus. Cõiugij dotē sociorū cor
pora poscit. Spargimur ignote succis melioribꝰ herbis. Percutimurq; caput cõuerse verbere
virge. Verbaq; dicuntur dictis ɔtraria verbis. Quo magis illa canit: magis hoc tellure leua-
ti Erigimur: seteq; cadunt ⁊c. Eneas autem apud Virgi. in. vij. audiuit quidem ferarū a circe
ex hominibꝰ factarum voces: sed non peruenit ad eam. Verba eius sunt. Proxima circe radun
tur littora terre. Diues inaccessos vbi solus filia lucos. Assiduo resonat cantu: lectisq; supbis
Argnto tenues pcurrens pectine telas. Hinc exaudiri gemitꝰ ireq; leonum. Vincla recusan
tum: ⁊ sera sub nocte rudentum. Setigeriq; suos: atq; in presepibꝰ vrsi Seuire: ac forme ma-
gnorum vlulare luporum. Quos hominum ex facie dea seua potentibꝰ herbis. Induerat circe
in vultus ac terga ferarum. Que ne mõstra pij paterentur talia troes Delati in portꝰ: neu litte
ra dira subirent. Neptunus ventis impleuit vela secundis ⁊c. Sensum autem allegoricum sa

Allegoricꝰ sensus

tis indicat Horatius in primo libro epistolarum vbi dicit. Rursus quid virtus ⁊ quid sapien-
tia possit. Utile proposuit nobis exemplar vlyxem. Qui domitor troie: multorūꝫ pui dꝰ vrbes.
Et mores hominum inspexit: latumq; per equor. Duꝫ sibi: dum socijs reditum parat: aspera
multa Pertulit: aduersus rerum imersabilis vndis. Sirenū voces: et circes pocula nosti. Que
si cum socijs stultus cupidusq; bibisset. Sub domina meretrice fuisset turpis ⁊ excors. Vixis
set canis immundus: vel amica luto sus ⁊c. Quibus innuit fabulam hanc ab homero decan-
tatam ad significandum ꝙ homo prudens blanditias meretricum euadere potest. Sꝫ vnum
mirabile est ꝙ oẽs dicunt aĩos in monstra versorū non mutatos fuisse: cum e diuerso verisimi
lius videatur animos in ferinas passiones q̃ꝫ corpora in ferinas figuras verti. Quocirca dicē
dum videtur: hoc ideo poetas cauisse ne si animos versos in dictarum ferarum affectiões di-
cant: non fabulam: sꝫ allegorice moralia tractent. Unde bene dicit hic auctor noster ꝙ vitio-
rum maior est potestas q̃ etiam animos vertit in monstra: q̃ꝫ herbe circes: que sola corpora s-
tebant. vnde dicit Ouidius li. xiiij. iaꝫ dicto. Mille lupi mixtiq; lupis vrsiq; leeq;. Occursu fe
cere metum: sed nulla timenda. Nullaq; erat nostro factura in corpore vulnus. Quinetiã blã
das mouere per aera caudas. Nostraq; adulantes comitant vestigia: donec excipiunt famule
⁊c. Ut ergo non allegoricum sed veram putemꝰ mutationem: corporum non animorum mu-
tationem poete factam dicunt. Nunc ad expositionem paucorum tandem veniamus. Eurus:
idest quicunq; ventus. species pro genere: appulit insule. i. ad insulam circeam vela: idest na
ues a parte totum. Ducis naritij: idest vlyxis: ⁊ rates eius vagas: idest que iam diu vagate e-

Appello

rant pelago per pelagus. Bene dixit appulit vela. Est enim actiuum verbum requirens accu
satiuum casum. Non enim recte dixeris. Nauis mea vel amica mea appulit heri vel applicu-
it ad me: sed appulsa est vel applicita est. vel deus aut ventus applicuit vel appulit eam. Est
autem appellere pellendo obstantia ad aliquid agere et impellere: vt nauem contra maris
procellas ad portum aut littus. Est preterea in hac significatione tertie coniugationis appel
lo: sicut et compello. Est preterea in hac significatione tertie coniugationis appello: sicut et

compello que si fiant prime spectabunt ad loquelā: vt cōpellare appellare interpellare ꝛc. Pulchra dea. Circe solis filia aut neptis: quā Virgi. aureā vocat. i. valde pulchram. Solis edita semine. Verum est siue neptis siue filia: sed filia īmediate neptis mediate. In varios modos in varias figuras corporum. Hic lupis nuper additus. i. aggregatus lupis: q꞉ formam illoꝝ īduerat: Tecta mitis: quereṫ forte si indica sit tigris quō ergo mitis dices ꝙ indica erat quo ad figuram corpis: sꝫ animo quem adhuc humanum habebat mitꝭ erat. Numen archadis alitis. i. mercurij. de quo satis dictum est. Remiges. i. remos agētes. i. impellentes. componiṫ eñ remex a nomīe remus remi ꝛ verbo ago agis. vnde facit hui⁹ remigis. Mētis vulnere seuiunt. Sol⁹ hic versus spōdeum hꝫ in primo loco. Remex

¶ Prosa quarta libri quarti. Boe.

Tum ego fateor inq̄ nec iīuria dici video viciosos: tametsi hūani corpis speciē seruāt: ī beluas tñ aīoꝝ q̄litate mutari. Sꝫ quorū atroꝝ scelerataqꝫ mēs bonoꝝ ꝑnicie seuit: idip̄z eis licere noluissē. Phi. Nec licet inq̄t vti ꝯueniēti monstrabitur loco: sed tamē si ip̄m qꝺ ei licere creditur auferaṫ: magna ex parte sceleratoꝝ hominū pena reuelatur. ¶ Etenī qꝺ īcredibile cuiq̄ forte viedatur īfeliciores cē necesse ē malos cū cupita perfecerūt: ꝙ si ea q̄ cupiunt implere non possunt. Nā si miserū est voluisse ꝓua: potuisse miseri⁹ ē: sine quo volūtatis

¶ Prosa quarta quarti libri.

Tum ego fateor inq̄. Ista est quarta ꝓsa hui⁹ quarti in q̄ pricipaliṫ tria ꝓbat. Primo ꝓbat malos esse inferiores si sint impuniti ꝙ si sint puniti. Tertio ōndit illos eē miseriores q̄ faciunt iniuriā ꝙ illi q̄ patiuntur. scđa ibi. Naꝫ hoc ꝗ. tertia ibi. Nā ne illud. Primo Boe. ꝯsētiens ꝓdictis facit quoddā votuꝫ: ꝛ phia sibi rñdet. Scđo phia ꝓsequiṫ ꝑncipale intentū: ibi. Eteniꝫ. Prio di. Tū ego Boe. finito carmine inq̄. i. dixi. ego fateor. i. ꝯcedo verū esse qꝺ dictū est nec iniuria. i. nō iniuste video dici viciosos mutari ī beluas. i. bestias: q̄litate. i. vicio aīoꝝ: tametsi ꝑ ꝙ seruāt spēm hūani corpis: tunc Boe. facit votū dicēs. Sꝫ eis quoꝝ mens atroꝝ. i. crudelis seuit ꝑnicie bonoꝝ idip̄m noluisseꝫ eis licere. s. vt seuiāt mali in bonos. Rñdet phia: nec lꝫ inquit vti mōstrabiṫ ꝯueniēti loco: tñ si idip̄m qꝺ crediṫ eis licere si h̄ auferaṫ a malis: releuatur pena sceleratoꝝ hoīm ex magna parte. ¶ Notandum ꝙ licet credatur malis licere ꝙ seuiāt cōtra bonos: nō tamen in rei veritate lꝫ: q꞉ in sexta prosa huius quarti ōndet phia nihil licere malis contra bonos nisi ꝗtum permittitur ex ordinatione diuine prouidentie ad vtilitatem bonorum. ¶ Etenim quod incredibile. Hic philosophia prosequitur principale intentum probando ꝙ improbi sunt miseriores qui cupita perficiunt ꝙ qui perficere non possunt. Secundo ostendit ꝙ in hac vita nihil est diuturnū in cōparatione ad vitaꝫ eternā. Tertio ponit ammirationem Boe. super quoddam. secunda ibi. Neqꝫ eñ. tertia ibi. Tum ego. Primo dicit. Necesse est malos esse miseriores cuꝫ perfecerint cupita ꝙ si non possunt implere: qꝺ forte videatur cuiq̄. s. alicui incredibile; cuius probatio est. Nam si miserum est voluisse praua: miserius est potuisse sine quo scilicet posse langueret: idest deficeret effectus misere voluntatis: itaqꝫ cum singulis tribus scilicet voluntati potentie ꝛ effectui sit sua miseria: necesse est vt illi vrgeantur triplici infortunio: idest malo quos videas scelus vel velle: scelus posse: scelus perficere. Dicit Boe. Accedo inq̄ idest consentio: sed ego vehementer exopto vt mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careant hoc infortunio. et dicit philosophia. Carebunt inquit ocius: idest citius ꝙ si tu forsitan velis: idest velle doleas: vel ꝙ illi existiment sese: idest seipsos carituros. ¶ Nota

Sanctus Thomas

Posse malum

ꝙ pħia dicit ꝙ posse malum sit peius ꝙ̄ velle malum. Hoc videtur falsum: q2 posse peccare nõ est malum: sed velle peccare. Unde ƀm Senecam: omne peccatum in actione est: omnis actio est voluntaria: ergo oē peccatum est voluntarium. pro tanto etiam dicit augustinus. Tolle voluntatem ꝛ infernus non erit: ergo peius est velle malum ꝙ̄ posse malum: cuius contrariũ hic dicit. Ad hoc dicendu3 ꝙ si posse ꝛ velle ƀm se ꝛ absolute considerantur: tunc peius est velle malum ꝙ̄ posse. Si autem accipitur posse vt sequens malam voluntatem ꝛ subseruiens eidem vt voluntas mala perficiatur in exteriori opere: sic peius est posse ꝙ̄ velle: quia sine tali posse langueret volũtatis effectus. i. non perficeretur opus eius extra. sicut autem dico modo peius est posse malũ ꝙ̄ velle: sic peius est ꝑficere malum ꝙ̄ posse: ita ꝙ vnũquodq3 istoꝝ triũ velle: posse: perficere aliquid mali addit supra precedens. ¶ Neq3 eni3 est aliquid. Hic philosophia q2 Boe. optauit malos citius carere potentia patrandi sceleris: ꝑbat ꝙ in hac vita nihil est diuturnum vel duraturum in comparatione ad perpetuam vita3 dicens Neq3 eñi est aliquid serum. i. tardum vel durabile in tam breuib⁹ metis. i. terminis ꝑsẽtis vite qđ immortalis animus putet ꝑ longum tempus expectare: idest manere quorum maloꝝ magna spes qua3 habent de longanimitate vite: ꝛ excelsa machina. i. magna potentia facinorum sepe destruitur fine idest morte: siue inq̄ insperato ꝛ repentino: quod scilicet finiri morte statuit ipsis malis modũ idest terminum sue miserie: quod probat per hoc. Nam si nequitia facit miseros vt patet ex dict3 necesse est vt diuturnior neq̄ sit miserior: quos malos iudicarem infelicissimos si non extrema mors eorum maliciam finiret. Si eni3 conclusimus vera de infortunio prauitatis: quod infortunium. i. malum tãto est maius quanto est diuturni⁹: liq̄t miseriã eoꝝ esse infinitam quam constat esse eternam. Esset ãt miseria maloru3 eterna si morte non finiretur. ¶ Notandum ꝙ de oppositis opposito modo iudicandũ est: cum oppositorum opposite sunt cause. Sicut ergo in bonis illud quod est diuturnius est melius: sic in malis quod est diuturnius est peius. Cum igitur malicia facit miseros malos: infinita esset eorum miseria si perpetuo perdurarent in vita. Sed quia mors terminat eorum maliciam: iõ eorum miseriam ꝛ infelicitatem diminuit. ¶ Tunc ergo. Hic pħia ponit admirationem Boe. super deductione philosophie dicens. O philosophia mira est illatio tua ꝛ concessu: idest ad cõ

misere langueret effectus. Itaq3 cum singulis miseria sua sit: triplici infortunio necesse est vrgeantur quos videas scelus velle ꝛ posse perficere. Boe. Accedo inq̄: sed vti hoc ĩfortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Phi. Carebunt inq̄t ocius ꝙ̄ vel tu forsitan velis: vel illi sese estiment esse carituros. ¶ Neq3 eni3 est aliquid in tam breuibus vite metis ita serum quod expectare longum immortalis presertim animus putet: quorum magna spes et excelsa facinoꝝ machina repentino atq3 insperato sepe fine destruitur. Quod quidem illis miserie modũ statuit. Nam si nequitia miseros facit: miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicissimos esse iudicarem: si non eorum maliciam mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera conclusimus: tanto est maius: quanto est diuturnius: infinita3 liquet esse miseriam quam esse constat eternã. Boe. ¶ Tum ego mira quidem inq̄ et concessu dif

cedendum difficilis: qua ꝓbatur miseria maloꝝ diminui per mortez sed cognosco ea nimium ꝯuenire his que cōcessa sunt prius. dicit phia. Recte inquit estimas scʒ ꝙ predicte illationi difficile creditur: sed qui durū. i. difficile putat accedere conclusioni in ip̄az cōcedēdo: equū est vt ipse demōstret aliquid falsuz p̄cessisse in p̄missis vel ostendat collationē propositionū necessarie conclusionis non esse efficacē: alioquin concessis precedentibus: nihil est ꝙ causetur. i. cōqueratur de illatōe. ꝯꝰ necessariū est eū ꝯcedere quātūcūq; videat durꝝ. ¶ Notandū ꝙ si nō ꝯsentit̄ ꝯclusioni h̄ ē vl' ꝓpt̄ pctm̄ i materia vl' ꝓpt̄ pctm̄ i forma: ꝓpt̄ pcm̄ i materia: vt si aliq̄ p̄missaꝝ sit falsa. ꝓpt̄ pctm̄ i forma: vt si n̄ sit debita ꝯnexio ꝓpositionū respectu ꝯclusiōis īcidēte aliq̄ fallacia. Si aūt nihil istoꝝ accidit necessario sequitur ꝯclusio ex p̄missis. ¶ Nā hoc q̄ꝫ quod dicā. Hic phia ꝓbat malos eē miꝭiores si nō puniant̄ ꝙ̄ si puniant̄. sc̄do soluit quoddaz dubiū. tertio ponit quēdā epilogū p̄dictoꝝ. sc̄da ibi. Sʒ q̄so. Tertia ibi. Id vero hactenꝰ Prīo p̄mittit ꝯclusionē quā ꝓbare ītēdit exclu dēdo quosdā modos ꝓbatōnis q̄bus ꝯclusio ꝓbari possʒ. sc̄do ponit aliū modū ꝓbatōis ab ist͡ʒ ibi Et illa. Prīo dic: h̄ q̄ꝫ quod dicā n̄ minꝰ videat̄ mirꝝ: sʒ eq̄ necessariū videatur ꝯcludit ex his q̄ sumpta sunt: ⁊ q̄rit Boe. Quidnā est h̄. dicit phia. Ego dico īprobos eē feliciores luētes supplicia ꝙ̄ si nulla pena iusticie eos coerceat i. puniat: sʒ ego nō molior. i. nō intendo nūc: ꝙ cuiuis. i. alicui veniat ī mētē p̄uos mores. i. homīes prauemorigeratos corrigi vltione id est pena ⁊ terrore supplicij ipsos deduci ad rectum ⁊ non intendo ceteris hominibus penam malorum esse exemplum fugiendi culpanda i. mala: sed preter istas duas causas est alia a predictis qua arbitror improbos esse feliciores punitos: tametsi ꝓ q̄uis nulla ratio correctionis ⁊ nullꝰ respectus exempli habeatur. ⁊ querit Bo. quis erit preter hos alius modus. ¶ Notandum ꝙ due sunt cause propter quas videtur melius malos esse punitos. ꝙ̄ impunitos. vna est: quia per penas mali corrigūtur ⁊ resipiscunt a malo Secunda causa est: quia alij timore pene malorum declinant a malo: ⁊ sic pena maloꝝ est exēplum alijs fugiendi malum. licet iste due cause sint vere: tamen philosophia de eis non intendit: sed vult assignare aliam causam preter istas. ¶ Et illa. Hic philosophia ponit aliū modum preter predictos probando malos impunitos esse miseriores ꝙ̄ punitos. Secundo declarat

ficilis illatio: sed his ea que prius cōcessa sūt nimiū conuenire cognosco. Phi. Recte inquit estimas: sed qui conclusioni accedere durū putat: equum est vel falsum aliquid precessisse d̄monstret: vel collationez propositionum nō esse efficacem necessarie conclusionis ostendat: alioquin concessis precedentibus: nihil prorsus est ꝙ de illatione causetur. ¶ Nam hoc q̄ꝫ quod dicam non mirum videatur: sed ex his q̄ sumpta sunt eque est necessarium. B. Quid in ꝙ̄. Phi. Feliciores inquit esse improbos supplicia luētes: ꝙ̄ si eos nulla iusticie pena coerceat. Neq; id nūc molior ꝙ cuiuis veniat ī mētē corrigi vltione prauos mores et ad rectum supplicij terrore deduci. Ceteris q̄ꝫ exemplum esse fugiendi culpanda: sed alio quodāmodo feliciores eē īprobos arbitror punitos: tametsi nulla ratio correctionis: nullus respectus habeat̄ exēpli. Boe. Et q̄s erit inq̄ ꝓter hos aliꝰ modꝰ? Phi. ¶ Et illa. Bonos inq̄t eē felices: malos vero miseros nōne ꝯcessimꝰ? Boe. Ita est inq̄. Phi. Si igitur inq̄t miserie cuiuspiaz

bonum aliquod addatur: nonne felicior est eo cuius pura ac solitaria sine cuiusꝙ boni admixtione misera est? Boe. Sic inꝙ videtur. Phi. Quid si eidem misero qui cūctis careat bonis preter ea quibus miser est malum aliquod fuerit annexum: nonne multo infelicior eo censendus est cuius infortunium boni participatione releuatur? Boe. Quid ni inꝙ? Phi. Habent igitur improbi cuꝫ puniuntur quidem boni aliquid annexum: penam ipsam scilicet que ratione iusticie bona est: iidemqꝫ cum supplicio carent eis inest aliquid alterius mali: ipsa impunitas quam iniquitatis merito malum esse confessus est. Boe. Negare nō possuꝫ. Phi. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati: ꝙ iusta vltione puniti. ¶ Sed puniri improbos iustum: impunitos vero elabi iniquum esse manifestum est. Boe. Quis id neget? Phi. Sed ait nec illud quideꝫ quisqꝫ negabit bonū eē oīe qđ iustū est: cōtra qꝫ quod iniustum est malū liquet esse? Bo. Tū ego: ista quidem consequentia sunt eis que pauloante conclusa sunt. ¶ Sed queso inꝙ:

quoddaꝫ assumptuꝫ in probatione: ibi. Sed puniri. Primo resumit quod supra probatū est tertia prosa dicens. Nonne concessimus bonos esse felices: malos vero miseros. dicit Boe. Ita est inꝙ. ⁊ philosophia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonū: nonne ipse est felicior eo cuius miseria est pura: ac ꝓ ⁊ solitaria sine admixtione alicuius boni. dicit Boe. Sic inꝙ videtur. Ulterius querit philosophia. Sic eidem misero qui cunctis careat bonis aliud malū fuerit annexū: nonne censendus est multo infelicior eo cuius infortuniuꝫ id est malū: releuatur id est temperatur participatione boni. dic̄ Boe. Quid ni inꝙ. i. quare non Igitur dic̄ phia cū mali puniunt̄ habent aliquid boni annexuꝫ scꝫ penā que ratione iusticie bona ē: ⁊ cū iideꝫ improbi carēt supplicio id est pena: inest eis aliquid alterius mali scꝫ ipsa impunitas: quaꝫ merito. i. iure iniquitatis ꝯfessus es esse malū. dicit Boe. negare n̄ possuꝫ. Igitur concludit phia ꝙ improbi multo sunt infeliciores dōnati. i. dotati et affecti iniusta impunitate id est mala impunitate ꝙ puniti iusta vltione id est pena. ¶ Notanduꝫ ꝙ ratio quā phia intēdit est ista. cuiuscūqꝫ hominis malicie additur aliquid boni: ipse felicior est eo cuius malicie nihil boni additur: sed cū malus bō punit̄ sue malicie addit̄ aliqđ boni scilicet pena: que ratione iusticie est bona. cū auteꝫ non punitur ei⁹ malicie additur aliquid mali scꝫ impunitas que mala ē: ergo mal⁹ punit⁹ felicior est malo impunito ¶ Sꝫ puniri improbos iustū. Hic phia declarat quoddā assumptuꝫ in ꝓbatione. s. ꝙ pena maloꝝ sit bona ⁊ ꝙ impunitas sit mala di. manifestū est ꝙ puniri improbos est iustū: ⁊ impunitos iniqs elabi i. euadere: ⁊ iniquuꝫ esse. i. iniustū manifestū est. dicit Boe. Quis ne get id. i. illud? subiungit phia. Nec pro ⁊ ne: et ne illud quidē qđ dictura sup. suꝫ quisqꝫ. i. ꝗcūqꝫ vl' aliquis negabit oīe quod est iustuꝫ esse bonū: ⁊ contra. i. per ꝯtrariū quod iniustū est liquet. i. manifestuꝫ est illud esse malū. ego Boe. dixi ista iā dicta consequentia sūt eis ꝗ pauloāte ꝯclusa sūt. ¶ Notādū ꝙ phia innuit duplicē rōnē. Prima tal' est: pena maloꝝ est iusta: sꝫ iustū est bonū: ergo pena maloꝝ ē bona. Scđa ratio ē. Impunitas maloꝝ est iniusta: sꝫ iniustū est malū: ꝗ ipunitas maloꝝ ē mala. ¶ Sꝫ qso inꝙ. Hic Boe. soluit dubiū. Querit eniꝫ Boe. phia qso te inqt: nunqđ nulla aīaꝝ supplicia post corp⁹ defunctū morte relinqs? Rñdet

phia. Et. i. etiã mala reliquo sup. post corpꝰ defunctũ morte: quorꝝ malorꝝ alia ego puto exerce ri. i. puniri penali acerbitate sicut mala dãnatorꝝ: alia vo exerceri. i. puniri purgatoria clemen- tia. i. igne purgatorio: sʒ differere. i. disputare de his penis q̃ debent aiabꝰ post mortẽ: nũc nõ ẽ ꝯsiliũ. ¶ No. q̄ pctm̄ qñqꝫ est tale q̄ p ipm̄ habituat voluntas ad malũ cuiusmodi ẽ mortale pec catum. Peccãtes ḡ mortaliter in tali pctõ decedentes puniunt eterna pena post mortẽ. Nam

Pctm̄ duplex

te nulla ne animarum supplicia post defunctũ morte corpus relinquis? Phi. Et mala quidẽ inquit quorum alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto: sʒ nũc de his differere consilium non est. ¶ Id vero hactenus egimus: vt que indignissima tibi videbatur malorum potestas eaʒ nullam esse cognosceres. quosqꝫ impunitos querebare: videres nunq̃ improbitatis sue carere supplicijs. Licentiam quam cito finiri precabaris: nec lõgam esse diceres: infelicioremqꝫ fore si diuturnior: infelicissimam vero si esset eterna. Post hˉ miseriores esse improbos iniusta impunitate demissos: q̃ iusta vltione punitos. Cui sententie consequens est: vt tum demum grauioribꝰ supplicijs vrgeantur: cum impuniti esse credũtur. Boe. ¶ Tum ego cum tuas inq̃ rationes considero: nil dici verius puto. At si ad iudicia hominu m reuertatur quis ille est cui hec non non non credenda sed saltem non audien-

sm̄ beatũ Gre. ad magnã iusticiã dei iudicantis ptinet vt nunq̃ careat supplicio: q̃ nunq̃ carere voluit pctõ. Qñqꝫ autẽ pctm̄ est tale qd ꝯstat cũ voluntarie hituata ad bonũ: sicut est pctm̄ veniale. Tale non punit eternalr pꝰ mortẽ: sed q: ad iusticiã dei ptinet vt nullum pctm̄ maneat ĩpunitũ: iõ oʒ vt hõ puniat ad tp̄s p pctõ veniali. Et q: p talẽ penam aĩa purgatur ad receptõem pleni premij: iõ illa pena dr̄ pena purgatoria. ¶ Id vero hactenꝰ egimꝰ. Hic phia ponit q̄n dam epilogũ supradictorꝝ. Secundo ostendit Boe. opi. vulgi eẽ cõtrariã opinioni phie ibi. Tũc ego. Prĩo dicit. Id egimꝰ. i. ptractauimus. hactenus. i. hucusqꝫ vt ptãs malorꝝ q̃ tibi videbat indignissima nullam eã esse cognosceres: sicut ostendimus ĩ scd̃a prosa. et vt illos malos q̊s tu q̃rebare impunitos tu nunq̃ videres carere supplicijs sue ĩprobitatis: sicut ostensum est tertia prosa. Et nos etiam egimꝰ vt licentiã seuiendi ꝯtra bonos quã tu p̄cabaris cito finiri diceres eã non esse longã ⁊ infeliciorem esse potentiã ad malũ si essʒ diuturnior: ⁊ infelicissimaʒ esse si esset eterna sicut in ista prosa ostẽsum est. Post hec pbatũ est eadeʒ psa improbos eẽ miseriores dimissos. i. relictos ĩiusta ĩpunitate q̄ punitos iusta vltione. Cui cõsequens est vt tum. i. tũc demũ cum creduntur esse ĩpuniti vrgeamur grauioribus supplicijs. ¶ Notandũ circa predicta cum dicitur illum esse miseriorem qui peccat impune q̄ qui punitur p peccato. Hoc est intelligẽdũ de miseria presentis vite vtrobiqꝫ vt sit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriam presentis vite ex vna parte ⁊ ex alia parte miseriam que est post mortem esset difformis comparatio: ⁊ esset extra propositũ: quia non loquitur de miseria que est post mortem. ¶ Cum ego. Hic Boe. ostendit opinionem vulgi esse contrariã opinioni philosophie Scd̃o ostẽdit phia non esse consentiendum opinioni vulgari. Scd̃a ibi. Quid igitur. Primo di. O phia cum ego considero tuas rationes. i. inquisitiones: puto nil verius dici supple illis. sed si reuertar ad iudicia hominum vulgarium sup. aliter videtur. Quis enim est ille cui hec sup. dicta tua non modo. i. non tantum videantur non credenda: sed saltem pro etiam non audienda Dicit philosophia. Ita est vulgares nequeũt oculos rationis ⁊ intellectus assuetos: idest assue

da videantur? Phi. Ita est inquit illa. Nequeũt eñ oculos tenebris assuetos ad lucẽ ꝑspicue veritatis attollere: similesq; auibus sunt quarũ intuitũ nox illuminat: dies cecat. Dũ eñ nõ rerũ ordinẽ: sed suos intuuntur affectus: vel licẽtiã vel ĩpunitatẽ scelerũ putãt esse felicẽ. Uide autẽ quid eterna lex sanciat. Melioribus aĩm si conformaueris nihil opus est iudice premiũ deferẽte: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studiũ ad peiora deflexeris: extra ne quesieris vltorẽ: tu te ipse deteriora detrusisti: veluti si vicibus sordidã humũ celũq; respicias: cunctis extra cessantibus ipsa cernẽdi ratiõe nunc sceno: nunc syderibus interesse videaris. At vulgus ista nõ respicit. ¶ Quid igitur his ne accedamus quos beluis similes esse monstrauim⁹? Quid si quis amisso penitus visu ipsum etiã se habuisse obliuisceret̃ intuitũ: nihil q; sibi ad humanã perfectionẽ deesse arbitraretur: nũ videntes eadẽ ceco cecos putaremus?

factos tenebris passionũ attollere. i. erigere ad lucẽ ꝑspicue veritatis sup. verũ videãt iudicio recte rõis. ⁊ sunt siles auib⁹. s. noctuis ⁊ bubonib⁹. quarũ intuitũ. i. visuz nox illumĩat ⁊ dies cecat. dũ eñ vulgares nõ intuũtur ordinẽ rerũ: q̄ hz se admodũ lucis sz intuunt̃ suos affect⁹. i. desideria q̄ hñt se admodũ tenebrarũ. ipsi putãt felicẽ esse ipunitatẽ scelerũ. i. malorũ. vel licentiaz sup. seuiendi ꝯ bonos: qd tñ nõ est. Uide aũt q̄d sanciat. i. statuat. eterna lex. i. diña puidẽtia. si ꝯformaueris aĩm tuũ melioribus i. ꝟtutib⁹. nihil ẽ tibi op⁹ iudice exteriori deferẽte ꝑmiũ: q: tu teip̄z addidisti excellentiorib⁹. i. virtutibus. ⁊ ꝑ ꝯsequens fact⁹ es deus Si aũt studiũ deflexeris ad peiora. i. ad vicia. ne ꝑ nõ q̄sieris extra vltorem. i. vindicẽ: q: tu te detrusisti in deteriora: ⁊ ꝑ ꝯñs factus es belua. hoc declarat in simili. veluti si respicias humũ ⁊ celũ vicibus i. vicissim nũc celũ nũc terrã cunctis sup. iudicijs extra cessantib⁹. tũc tu ipse sola rõne cernẽdi videaris nũc ĩteresse sceno. i. terre nũc syderib⁹. i. celo sup. eodẽ mõ cũctz extra cessantib⁹: ipsa sola rõe operandi bene vel male asseq̄ris premium vel supplicium diuina iusticia hec ordinante. at ꝑ sed vulgus ista non respicit, ꝑpter p̄dictã causam. ¶ No. q: natura visus requirit mediũ illuminatum: iõ ꝟz cõez naturam visus noctue ⁊ bubones meli⁹ deberẽt videre in die q̄ĩ nocte: cui⁹ tamen cõtrarium accidit eis. Uel propter debilitatem naturalez visus sicut in noctuis. De quib⁹ dicit Isido. q̄ orto splẽdore solis visus noctue hebetabat̃: vl̃ propter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse d̄ bubone Cum enĩ bubo habeat alias aues sibi inimicas: ideo de die in cauernis latitat: ⁊ alijs auib⁹ quiescentibus propter necessitatem victus de nocte volat. ¶ Notanduz q̄ dicit vide quid eterna lex sanciat: vt dicit beatus Augustinus in libro de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustum est vt omĩa sint ordinata. ⁊ ideo ꝟm ordinem eius nunq̄ iust⁹ destituitur premijs: nec malus supplicio. ¶ Quid igitur his ne accedamus. Hic ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens. O Boeti quid igitur dicis. nunquid debemus accedere per concessum his vulgaribus quos monstrauimus similes esse beluis: idest bestijs. q. d. nõ. Et hoc manifestat per exempluz dicens. quid dicis. si quis homo amisso penitus visu obliuisceretur etiam seipsum habuisse intuitum: idest visum ret arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectionem humanã seipsum habuisse intuitum: idest visum: et arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectionem humanam. Num. i. nunquid hoĩes videntes iudicantes eadẽ cũ ceco putarem⁹ esse cecos. q. d. immo sup. Similiter si vulgares dicerent se recte iudicare ⁊ se non esse beluas adhuc non esset eis ꝯsentiendũ. ¶ Notan. q̄ vulgares ⁊ ĩperiti iudicãt tãq̄ lõge distãtes a ꝟitate: q: iudicãt ꝟm ꝯcupiscentiam nõ ꝟm

¶ Nonne illud quidē acquiescerēt quod eque validis rationū nititur firmamentis infeliciores esse eos qui faciunt ꝙ qui patiantur iniuriā. Boe. Vellē inq̄ has ipsas audire ratiões Phi. Omnē inquit improbū nō supplicio dignū negas? Boe. Minime. Phi. Infelices vero esse qui sūt improbi multipliciter liquet. Bo. Ita est inq̄. Phi. Qui igitur supplicio digni sunt miseros eē nō dubitas? Boe. Cōuenit inq̄. Phi. Si igitur cognitor ait resideres cui suppliciū inferendum putares: ei ne qui fecisset: an qui pertulisset iniuriā? Boe. Nec ambigo inq̄ quin perpesso satisfacerē: dolore faciē tis. Phi. Miserior igit̄ iniurie illator ꝙ acceptor esse videt̄? Boe. Cōsequit̄ inq̄. Hac igitur alijsq̄ d̄ cāis ea radice nitētib⁹ ꝙ turpitudo sua pte natura miseros faciat: apparet cuilibet il

rei v̄itatem: ꝓpter qđ non est studium eorum iudicio. Unde Seneca in de remedijs fortuitorum dicit. Male opinantur homines de te sed mali. mouerer autem si sapientes hoc loquerentur: nunc autem malis displicere est laudabile. Male de te loquūtur. mouerer si hoc iudicio facerent: nunc autem morbo ignorantie faciunt. Male de te loquuntur: quia bene nesciunt loqui. ¶ Nonne illud quidem acquiescerent. Hic philosophia primo ostendit illos esse miseriores qui faciunt iniuriam ꝙ qui patiuntur. Secundo ex hoc concludit ꝙ iniuria non est ipsius patientis sed inferentis. Tertio inuebitur contra oratores. secunda ibi. Hinc igitur: tertia ibi. Atqui nunc. Primo dicit. Nōne pro nūquid vulgares non acquiescerēt id est crederēt illud quod nititur eque validis firmamētis rationū scilicet infeliciores esse eos q̄ faciunt iniuriaꝫ ꝙ qui patiūtur. di. Bo. velleꝫ inq̄ audire has ipsas rōnes. tunc phia intendit duos sillogismos ad probandum intentum: quorum primus est. Omnis improbus est miser: sed omnis dignus supplicio est improbus: ergo omnis dignus supplicio ē miser: et per consequens quanto dignior est supplicio tanto est miserior. Secūdus sillogismus est. quāto aliquis est dignior supplicio tāto est miserior: sꝫ faciēs iniuriam dignior ē supplicio ꝙ patiens: ergo faciens iniuriam miserior est ꝙ iniuriam patiens. Primo innuit primum sillogismum dicens. Nunquid negas omnem improbum esse dignū supplicio? Bo. di. Mīme sup. nego. Et philoso. di. Et multiplicit̄ liquet eos īfelices q̄ sūt īprobi: ita ē di. B. Igit̄ di. phia: qui digni sūt supplicio nō dubitas eos eē miſos. dic Bo. Cōuenit inq̄ sup. ꝑdict̄. Tūc phia īnuit sꝫ sillogismū ꝑ modū īterrogatōis di. O Boe. si tu resideres cognitor. i. iudex causaꝝ: cui putares īferēdū suppliciū: vł ei q̄ fecisset īiuriā vł ei q̄ ꝑtulissꝫ īiuriā. di. Bo. nō ambigo. i. nō dubito quī ego satisfacerē ꝑpesso īiuriā: dolore. i. cuꝫ supplicio faciēt̄ īiuria. Igit̄ di. phia. illator īiurie videt̄ tibi eē miserior ꝙ acceptor īiurie. dicit Bo. Cōsequit̄ inq̄ sup. predicta. ¶ Notandū ꝙ ad eandē conclusionem sic potest argui. Quicunq̄ operatur malum ex proposito magis peccat et miserior est ꝙ ipsum sustinens sine proposito et voluntate: sꝫ īferēs īiuriā opat̄ malū ex ꝓposito: ⁊ sustinēs patit̄ malū sine ꝓpoito ⁊ volūtate: g̊ īferēs īiuriā peior ē ⁊ miserior patiēte īiuriā. ¶ Hac igit̄ alijsq̄ de causis. Hic phia concludit ex dict̄ ꝙ q̄libꝫ īiuria nō ē miſia patiēt̄ sꝫ īferēt̄ di. Hac igit̄ de causis: q̄ īferēs īiuriā miſior ē patiēte: ⁊ ex alijs de causis: ea radice. i. fūdamēto nitētib⁹ h. s. fundamento ꝙ turpitudo faciat homines miseros suapte natura id est sua propria natura. Et hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non esse miseriam accipientis id est patientis eam sed inferentis. ¶ Notandum ꝙ ex littera sic potest argui. Turpido propria natura sua facit hominem miserum: sed turpitudo est in inferente iniuriam et non in patiente: ergo inferens iniuriam est turpis et

latam iniuriā nō eē accipiētis: sed inferētis miseriā. Phi. ¶ Atqui nūc ait contra faciunt oratores: pro his enī qui graue quid acerbū ꝑpessi sunt: miseratione iudicuꝫ excitare conantur: cū magis admittētibus iustior miseratio debeatur: quos nō ab iratis sed a propitijs potius miserantibusq͡ꝫ accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicū duci oportebat: vt culpe morbos supplicio resecarēt: quo pacto defensorū opa vel tota frigeret: vl' si ꝓdesse hoīb⁹ mallēt accusatōis hitū verteret. Ipsi q͡ꝫ īprobi si eis aliq̄ rimula virtutē relictā ꝑhas eēt aspicere: viciorūq͡ꝫ sordes penarū cruciatib⁹ se depos ituros viderēt ꝯpēsatiōe adipiscende ꝓbitatis: nec hoc cruciat⁹ eē dicerēt: defensorūq͡ꝫ operā repudiarēt: ac se totos accusatorib⁹ iudicibusq͡ꝫ ꝑmitterēt. ¶ Quo fit vt apd̄ sapientes null⁹ ꝓrsus odio locus relinquat̄. Nam bonos q̇s nisi stultissim⁹ oderit: malos x̄o odisse

miser: et per consequens iniuria non est miseria patientis sed eam inferentis. ¶ Atqui nunc ait. Hic philosophia inuehitur contra oratores. Secundo concludit ex dictis ꝙ odium non habet locum apud sapientes: ibi. Quo fit. Primo inuehitur contra oratores qui inducunt iudices ad miserandum patienti iniuriam: cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriaꝫ: et oratores id est causidici quorum officio est persuadere iudici: isti faciunt nunc contrarium quia ipsi conantur excitare miserationem iudicum pro eis qui perpessi sūt graue acerbum quid cum magis iustior miseratio debeatur admittentibus id est facientibus malum: quos iniuriantes oportebat duci ad iudicium veluti egros ad medicum non ab iratis accusatoribus sed a propitijs: q͡ꝫ pro et miserantibus vt resecarent morbos culpe supplicio id est pena. Quo supple ordine pacto si homines mouerentur misericordia erga facientes iniuriam: opera id est diligentia defensorum id est defendere volentiuꝫ ipsos: illa tota frigeret id est cessaret: vel si mallent prodesse hominibus iniuriantibus: tunc defensio eorum verteretur in habitum accusationis: ita ꝙ ille qui fuit defensor fieret accusator. Ipsi quoq͡ꝫ improbi si esset eis ꝓhas aspicere virtutem relictam aliqua rimula id est cognitione ipsi viderent se deposituros sordes viciorum cruciatibus penarum compensatione id est causa adipiscende probitatis: nec ipsi dicerent id est reputarent cruciatus: sed ipsi repudiarent id est spernerent operam id est diligentiam defensorum: ac pro et se totos permitterent accusatoribus et iudicibus. ¶ Notandum ꝙ misericordia et miseratio est virtus ſm quam aliquis compatitur aliene miserie. Cui ergo inest maior miseria: ei debetur maior misericordia: sed declaratum est maiorem esse miseriam inferentis iniuriam q̄ꝫ patientis: ergo ad miserandum eis maxime debent induci iudices: cuius contrarium faciunt oratores: quia inducunt iudices ad miserandum patientibus iniuriam. ¶ Notandum ꝙ facientes iniuriam accusandi sunt non ex ira sed ex compassione et misericordia vt penali remedio morbus culpe eorum auferatur. Sicut enim egris non est insultandum sed potius condolendum: sic et istis qui morbo viciorum affecti sunt: et potius sunt accusandi q̄ꝫ defendendi: vt penali acerbitate eorum malicia minuatur. etiam si mali perpenderent sordes viciorum et dignitates virtutum non reputarent cruciatus: sed se accusatoribus et iudicibus voluntarie offerrent puniendos. ¶ Quo fit. Hic philosophia ex dictis concludit ꝙ odium non habet locum apud sapientes et dicit. Quo fit id est ex dictis sequitur vt apud sapientes nullus locus relinquatur odio. Nam quis oderit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione id est irrationabile. Nam sicut languor est morbus corporum

Misericordia.

Liber quartus Prosa quarta.

ita viciositas est morbus animorum. Cum ergo egros corpore minime iudicemus dignos odio: sed potius miseratione: multomagis non insequendi sunt odio: sed potius miserandi. quorum mentes vrget improbitas: id est malicia existens atrocior: id est crudelior omni languore corporali. ¶ Notandum ꝙ sapientes non debent odire malos. quia dicit Seneca ad Lucillum Hunc affectum sapientes habeant aduersus malos quem habet medicus aduersus suos egros qui eos non odio: sed remedio studet cōtrectare: qui nec reliquias egrorum: necnon effusa dedignatur intueri.

ratione caret. Nam sicuti corporum languor: ita viciositas est morbus animorum. Cum egros corpore minime dignos odio: sed potius miseratione iudicemus: multomagis non insequendi sed miserandi sunt quorum mētes omni languore atrocior vrget improbitas.

Tum ego fateor inquā. Hoc textu nihil aptius putem si modo sine mēdis legatꝛ. Legendū enī est. Sȝ quorū atrox sceleratacꝫ mens: vbi scriptū erat sceleracꝫ mens. In cōmentario aūt erat ꝑticula scelerata omissa: et scriptū ꝙ boetius faceret notum pro eo qđ ē votū. i. optatio. facit itacꝫ votū. i. optat vt malis non liceat seuire in bonos. Preterea vbi scriptū est sceleratorū hoīm pena releuatꝛ: scribendū puto eleuatꝛ. i. diminuitꝛ. Nā vt valla docȝ eleuare est diminuere: tractūcꝫ ē a trutina in qua quod minoris ponderis et īminuitioris est eleuatꝛ. vñ persiꝰ. Nec siquid turbida roma eleuet accedas. Potuisse miserias est. Nō absurdū est dicē vt in cōmentarijs ꝙ posse malū simpliciꝛ est minus ꝙ̄ velle: qȝ volūtas nō potentia punietꝛ. sȝ posse silꝛ et velle nimiꝝ grauiꝰ ē ꝙ̄ velle dūtarat. Necꝫ hoc videtꝛ pretendē boetius si ingeniū eius noui. quid enī opus erat rē maīfestissimā intulisse: de qua nemo dubitet? Sed hoc videtꝛ dicere ꝙ posse malū effecit prauos miseriores ꝙ̄ velle. Velle siquidē oībꝰ cōe est: qȝ per liberū arbitriū quilibet pōt velle malū: sȝ posse paucis datꝛ. qui reuera ideo miseriores sūt quia possunt. Nā diuꝰ Augusti. oñdit deū ex hoc eē potentissimū et ꝑfectissimū quia peccare et mala q̄ mala maneant facere nō pōt. Si aūt qui mala volūt: ꝙ̄uis ꝑ hoc miseri sunt non possent: essent minus miseri: qȝ maior īiuria infertꝛ ꝑ posse ꝙ̄ ꝑ velle. Nam volens malum sibi soli nocet si non potest. Sed potens etiā nolens pōt alteri nocere: cuiꝰ casus est: si quis ꝑ potentiam faciat qđ malū ē sȝ nescit eē malū et si sciret eē malū nō faceret: is nō ꝑ volūtatē sȝ ꝑ ignorātiā peccat: aut si illa excusabilꝛ ē nō peccat: et tñ malū facit ꝑ potentiā qđ in aliū redundat. vt si preceptū fuerit militi strēnuo ab imꝑatore occidere procul visū quē turchā vtercꝫ credit cū sit christianus in vestitu turche: talis potentia malū facit christiano: sȝ nō volūtate deliberata: sȝ ad alia progrediendū est. Volūtatis misere lāgueret effectus. hec probatio oñdit boetiū intelligere ꝯm mētē suꝑioris cōmentarij. legendū ē aūt misere nō miserie. Itacꝫ cū singulis miseria sua. i. propria. Itē patrādi sceleris nō parandi legendū est. Possibilitate deserti. i. destituti. venit possibilitas a noīe possibilis: qđ in ydoneis auctoribꝰ veteribꝰ p̄cipue nō īuenitꝛ. Nō enī dicūt: si ē possibile: sȝ si fieri pōt. Quod quidē illis. nō leges quosquidē. Repperi etiā ablatū eē in hoc textu in quibusdā exēplaribꝰ hanc clausulā. ꝙ tanto ē maius quāto ē diuturniꝰ. quā alibi repertā inseruimꝰ. Conclusioni accedē. i. assensū prebere. Nā etiā pedibꝰ in sententiā olim ibatꝛ. dū enī diuersarū sententiarū auctores erant querētes multitudinis assensū discedebāt in diuersas ꝑtes: et assentientes ibant ad sue quiscꝫ sētentie auctorē: et ita pedibꝰ assensū suū indicabāt. vñ ī sententiā ire dicimꝰ: eos qui assentiūtꝛ. Et ad eū modū dicit hic accedere cōclusioni. i. assensū ꝓbere. Accedo enī dū significat adire actm̄ regit: vt ꝓmo eneiđ. penituscꝫ sonātes Accestis scopulos: sȝ dū significat addi aut adiūgi aut assentiri dtm̄ regit. Nō opus ē dicere efficacē nō efficassē scribendū: est enī actūs a ntō efficax huiꝰ efficacis: et tñ sepe male scribitꝛ. Legendū est ēt ibi. Necꝫ id nūc molior ꝙ cuiuis veniat in mētem: cuiuis nō cuiꝰ. Est aūt moliri cū mole. i. difficultate aliquid cōniti. Itē legendū ē ibi preter ea quibꝰ miser ē ⁊c. vt preter ea sint due dictōes Nā ordo est. si multū aliqđ preter. i. vltra ea sup. nulla quibꝰ miser est fuerit ānexū ⁊c. Et iterū cōsulerēt legas eleuatꝛ vbi tñ frequētiꝰ repitꝛ releuatꝛ. Leges preterea. Quid ni inquā. Nō: qđ inquā. Itē legēdū est ⁊ scribēdū ijdēcꝫ ꝑ duplex ij. est enī plis nūeri: ibi. Idēcꝫ cū supplicio carēt. Cōtracꝫ. i. ⁊ cōtrario: nō dices ecōtra. Inueni hic glossemata suꝑiora mēdis referta: immo muti-

Ascensius

Eleuo

Posse

Possibilis

Ire ī sñiam

Accedo

lata i plerisq; locis: vt patebit cōferēti hec cū alijs. Id vero hacten⁹ egim⁹: vt que indignissima tibi videbatur malorū potestas eā nullā eē cognosceres. Latina et elegans est elocutio magis q̄ grāmatica. Nā grāmatice relatiuū et añs nō regunt ab vno verbo semel posito: sz frequent latine loquētes ita faciūt pposito relatiuo. diceret g° h grāmaticus: vt malorū ptātē q̄ indignissima tibi videbat: nullā eē cognosceres. Et paulo post leges sic. quis ille est cui hec nō mō non credenda: vel sic cui hec non n̄ credenda mō zc. Nā si semel duntaxat ponit nō: nō stat snīa. Sācio supius dixi p c scribendū q̄uis in pterito faciat interdū sanxi. Nihil opus est iudice pmiū deferēte. Sic in. ix. eneidos. Pulcherrima primū dij moresq; dabunt vestri. Pulcherrima iquit pmia dabunt dij et sui cuiusq; mores. Extra ne quesieris. sic psius. Nec te qsiueris extra quantū ad iudiciū. quātum aūt ad tormentū idē psius ondit nullū eē graui⁹ q̄ morsus assiduos cōscientie: verba eius sunt satyra tertia. Magne pater diuū seuos punire tyrannos. Haud alia ratione velis: cū dira libido mouerit ingeniū fruenti tincta veneno Uirtutē vt videant intabescātq; relicta. An ne magis siculi gemuerunt era iuuenci. Et mag aurat pendens laquearib⁹ ensis. Purpureas subter ceruices terruit: imus Imus pcipites q̄ si sibi dicat: et intus palleat infelix qd proxima nesciat vxor. Illud acquiescerent. noue dictū. Nam acquiesco illi dicim⁹: transumptiue g° posuit: vt sic acquiescerēt. i. acquiescētes approbarent. satisfacerē dolore faciētis. caue ne rursus scribas: dolorē. Apparet cuilibet illatā iiuriā. hic omissū puto illud qd addidi. Nō eē accipiētis sed inferēt miseriā. Quo pacto vulgo dicit pro eo qd est quo mō: qz modus pactū facit. Opera nō ē sola diligētia sz opatio ipa: vel iterdū opans ipse. Apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquat vt pulchre dictū in buccolico. Inuidit

Odium stultus amitas. quasi iuidus omis stultus dicat.

¶ Metrum quartum libri quarti.

QUid tantos iuuat excitare motus:
Et propria fatū sollicitare manu
Si mortē petitis propinquat ipsa
Sponte sua: volucres nec remoratur equos:
Quos serpens leo tigris vrsus aper
Dente petunt: ijdem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentq; mores
Iniusta acies et fera bella mouent
Alternisq; volunt perire telis:
Non est iusta satis seuicie ratio.

¶ Metrum quartum libri quarti.

Sanctus Thomas

Uid tantos iuuat excitare motus. Hic incipit quartum metrum huius quarti quod dicitur valenticum ab inuentore. Secundum dicitur penthametrum siue elegiacum. In quo metro philosophia exclamat contra homines qui bellicis motibus ex odio semetipsos ad mortem deducunt dicens. Quid iuuat: id est q̄ vtilitas est excitare tantos motus scilicet odij et quid iuuat sollicitare: id est sollicite exquirere fatum: id est mortem propria manu. quasi diceret nulla est vtilitas. Est autem ratio: quia si mortem petitis: id est desideratis: siue vestram siue aliorum propiquat sponte sua nec remoratur: id est retardat volucres: id est veloces equos. Mirandum est etiam q̄ homines quos leo tigris vrsus aper dente petunt: id est inuadunt: q̄ idem homines petunt. i. inuadunt se ense vt se mutuo interficiant. Et querit philosophia. Nunquid homines mouēt iniustas acies z fera bella et volunt perire alternis telis. i. mutuis sagittis: ideo qz mores eoz distāt. q̄ p z dissidēt. i. discordāt. Certe ista rō seuitie nō ē sat iusta: vis ergo referre i. reportare aptam vicē. i. vicissitudinē merit tā boni q̄ mali. dirige bonos z miserere malis. ¶ Notādū q̄ dicit mortē nō tardare suos equos. Per equos mortis intelliguntur partiales dispositiones periodi: per quas homo ad mortem tendit. Quilibet enim homo habet certam et determinatam periodum sue vite: eo q̄ forme omnium rerum sunt in terminis: id est in corporibus celestibus virtualiter: vt patet secundo de generatione. ¶ Notandum q̄ philoso

phia hic nō excludit licētiā gerēdi iustū bellū sȝ iniustū: q2 dicit iniustas acies. bellū eñ iustum pcedit: ⁊ iō geritur vt aliqs nitēs ptra iusticiā ad iusticiā reducatur.

Quid tantos ⁊c. Carmen est dicolon distrophon. Est aūt prim⁹ versus Phaletius ab inuentore: pentameter a numero pedum qui qnqȝ sunt: sponde⁹ dactyl⁹ ⁊ tres trochei. hendecasyllabus a numero syllabaꝝ q. xi. sunt. ⁊ trochaicus a trocheo predominante. Secundus est pentameter elegiacus de quo in primo carmine primi libri satis dictum est. Vocant autem nonnulli valenticū qd̄ phaletium vocare debent. Quia in superiore prosa cōclusum est malis potius condolendū q̄ insultandū esse: nunc conqueritur phia seuitiē hoim qui fatū. i. mortē fatalꝛ etiā si non inferatur ab eis: miseris imminentem sollicitant. i. sollicite pperare faciunt. ijdem se tamen ense petunt. scribendum est iterū ijdeȝ per duplex ij. q2 etiam hic plurale est. Offendi etiam se tamen eē petunt: cum nemo sanus dubitet legendum esse. se tamen ense petūt i. gladio mucrone ve inuadunt et in se impetum faciunt. sicut i Buco. Malo me galathea petit ⁊c. Alternis telis. telum d2 omne genus armoꝝ quo inuadimus precipue de longe. Nam teloꝛ grece d2 longum: sed etiaȝ gladi⁹ a virgilio telum vocatur. Non est iusta satis seuitie ratio. Min⁹ cōcānis est versus: q2 trissyllaba dictione clauditur miseresce male. Aduerte grāmatice dicim⁹ miseror te: miserer tui: rarissime autem vel nunq̄ nisi in ecclesiasticis misereor tibi: sed tamen miseresco tibi: vt secundo Eneid. His lachrymis vitam damus ⁊ miserescimus. venit autem miseresco nūc a misereor ⁊ est personale. nunc a miseret impersonali cui⁹ preteritum est misertum est vel fuit: ⁊ tūc est etiam impersonale miserescit: ⁊ regit actm̄ cum genitiuo sicut miseret: vt sicut dicitur. miseret me tui. ita miserescit me tui.

Ascensius

Telum

Miseror
Misereor
Miseresco
Miseret

Quis aptam meritis vicem referre?
Dilige iure bonos et miseresce malis.

¶ Prosa quinta quarti libri. Boe.

Hinc ego video inq̄ q̄ sit vel felicitas vel miseria in ipsis proborum atqȝ improboꝝ meritis pstituta. Sed in hac ipsa fortūa populari nō nihil boni mali ve inesse perpēdo. Neqȝ eñ sapientū quisq̄ exul inops ignominiosusqȝ eē malit: potiusq̄ pollens opibus honore reuerēdus potētia validus in sua pmanens vrbe florere. Sic eñ clarius testatiusqȝ tractatur officium sapientis: cuȝ in contingentes populos regentiū quodāmodo beatitudo trāsfunditur.

¶ Prosa quinta quarti libri.

Hinc ego video. Ista est quinta prosa huius quarti i qua q2 Boe. pri⁹ pquerebatur bonis mala: ⁊ malis bona ptingere: pter quod etiā reputabat istarū fortunarū vices nō ex ordine diuine puidentie: sed ex casu puenire. ideo phia sup hoc psolatur Boe. assignando causas: qre bonis mala: ⁊ bonis mala ptingunt. Et pmo sꝫ Bo. exprimit suū dolorē in hoc q̄ vices fortunaꝝ videntur pfuse ⁊ inordinate disponi. ¶ Scdo assignat phia cām hui⁹ apparētie. Tertio ipm consolatur assignādo cās predictorum. Secunda ibi. Nec miruȝ. Tertia in sequenti prosa habetur ibi. Ita inquit. Primo Boe. premittit quedam. Scdo exprimit causam sui doloris: ibi. Cum psertim. Pmo dicit. Ego video hinc: idest ex dictis que felicitas sit constituta in meritis proboꝝ. s. deos fieri: ⁊ que sit miseria pstituta in ipsis meritis improboꝝ. s. transformari in beluas. sed ego perpendo. i. iudico nō nihil. i. aliquid boni: ve. pvel mali esse in hac fortuna populari. i. in psperitate fortuita. qd̄ probat. Neqȝ eñ quisq̄ sapientū malit. i. magis vult esse exul inops ignominiosus. i. infamis po-

Sanctus Thomas

tius ꝙ pollens opibus: ꝙ reuerendus honore: validus potentia: ⁊ in sua vrbe permanens flo-rere. sic etenim per huiusmodi bona fortune officium sapientis tractatur clarius ꝙ ꝓ et testatius. i. cum maiori testimonio: quia talibus plus creditur. cum beatitudo regentium transfunditur. i. dilatatur in populos contingentes. i. vicinos. ¶ Notandum ꝙ in bonis fortuitis est aliquid boni quia ꝑ ipsa sapiens expeditius tractat officium gubernandi subditos. Qui enim diuitijs potentia ⁊ fama precellunt alios aptiores sunt ad subueniendum oppressis ⁊ ad deprimendum malos: ad protegendum bonos: ad expugnandum inimicos ⁊ ita sapienti qui tractat negocium reipublice necessaria est potentia ⁊ diuitiarum abundantia: sed sapienti qui vacat contemplationi diuitie sunt onerose: quia nimiam inde gerit sollicitudinem.

¶ Cum presertim carcer lex ceteraque legalium tormenta penarum perniciosis potius ciuibus propter quos etiam constituta sunt debeantur. Cur hec igitur versa vice mutentur: scelerumque supplicia bonos premant: premia virtutum mali rapiant vehementer ammiror: queque tam iniuste confusionis ratio videatur ex te scire desidero. Minus etenim mirarer si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat: qui cum sepe bonis iocunda: malis aspera: contraque bonis dura tribuat: malis optata concedat: nisi causa deprehendatur: quid est ꝙ a fortuitis casibus differre videatur? P. ¶ Nec mirum inquit si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur: sed tu quamuis causam tante dispositionis ignores: tamen quoniam bonus mundum rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

¶ Cum presertim carcer lex ceteraque legalium tormenta. Hic Boe. exprimit causam sui doloris ⁊ admirationis dicens. Cum lex ⁊ carcer ⁊ cetera tormenta legalium penarum debeantur perniciosis i. malis ciuibus propter quos constituta sunt. ego vehementer admiror cur hec tormenta viceuersa. i. contrario modo mutentur. ita vt supplicia scelerum. i. malorum premant bonos: ⁊ mali rapiant premia virtutum. i. virtuosorum. ⁊ ego desidero o philosophia scire ex te que videatur esse ratio. i. causa tam iniuste confusionis. minus etenim mirarer si crederem omnia misceri fortuitis casibus. Nunc autem deus rector omnium exaggerat: idest augmentat stuporem meum: qui deus cum sepe bonis iocunda: malis aspera tribuat. ꝙ pro et contrarium bonis dura malis optata concedat: nisi deprehendatur: idest cognoscatur causa huius quid est ꝙ hoc videatur differre a fortuitis casibus. q. d. nihil. ¶ Notandum ꝙ tormenta legalia sicut carcer. membrorum mutilatio. flagella ⁊ huiusmodi sunt inuenta propter malos. ⁊ ista sepius videntur infligi bonis: malis euadentibus. super hoc admiratur Boe. cum tamen deus debeat punire malos ⁊ remunerare bonos. ⁊ nisi huius ratio cognoscatur quare hoc contingat nihil est quin talia videantur contingere a casu ⁊ a fortuna: ⁊ non subiacere regimini prouidentie diuine quod absurdum est. ¶ Nec mirum inquit. Hic philosophia assignat causam apparentie talis confusionis: quia sic videtur esse propter ignorantiam cause ⁊ di. Nec mirum si quid credatur confusum ⁊ temerarium idest casuale in istis inferioribus ignorata ratione ordinis diuine prouidentie. Sed quamuis tu ignoras causam tante dispositionis diuine: tamen bonus rector: scilicet deus temperat mundum sua bonitate: ideo non dubites cuncta recte fieri. ¶ No. ꝙ mirum est cuius causa nescitur: pro tanto enim multi mirantur de eclipsi solis: quia causam ignorant. Et quia Boetius ignorabat causam huius conclusionis. quare bonis mala ⁊ malis bona contingant: ideo hoc ammirabatur. et causa ammirationis eius fuit ignorantia dispositionis diuine prouidentie.

Mirum

Inc ego video inquã. In ꝓsa omĩa facillima sũt. Perpendo est ꝑcipio ex pensitatiõe Sic etem̃ clari⁹. Nõ leges. sicut em̃: qꝛ nõ sequit᷑. sic: vel ita. Nũc stuporẽ deus rectoꝛ exaggerat. i. qꝛ scio oĩa a deo regi et gubernari ideo magis miroꝛ. Unde hec cõfusio nascatur potissimuꝫ iniusta: vt nũc videt᷑ boetio. — Ascensius

¶ Metrũ quintũ libꝛi quarti.

¶ Metrum quintum libꝛi quarti.

I quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi:
Cur legat tard⁹ plaustra bootes
Mergatq; seras equoꝛe flãmas
Cum nimis celeres explicet oꝛtus
Legem stupebit etheris alti
Palleant plene coꝛnua lune
Infecta metis noctis opace
Queq; fulgenti texerat oꝛe
Confusa phebe detegat oꝛe
Commouet gentes publicus erroꝛ
Lassantq; crebꝛis pulsibus era.
¶ Nemo miratur flamina coꝛi
Littus frementi tundere fluctu
Nec niuis duram frigoꝛe molem

Sanctus Thomas

I quis arcturi sydera nescit. Istud ẽ q̃ntũ metꝝ hui⁹ q̃rti qδ dꝛ alemanicũ ab iuentoꝛe: dactylicũ a pede ꝓdominãte. tetrametrũ. i. q̃ttuoꝛ pedũ. hypcathalecticũ. i. abũdãs in vna syllaba. in quo metro ꝓhia declarat quõ ea quoꝝ cãe nõ apparẽt videt᷑ mira. Scδo ostẽdit quõ cognita cã cessat ãmiratõ: ibi. Nemo mirat᷑ flamina. Prĩo oñdit ꝙ ꝓpt᷑ latẽtiã cãrũ hoĩes mirant᷑. ⁊ iducit de hoc exẽpla. Primũ ẽ de eo qδ accidit ĩ stellis iuxta poluꝫ septẽtrionalẽ: qꝛ ille stelle ceteris stellis remotioꝛib⁹ tardi⁹ mouet᷑: ⁊ tñ veloci⁹ oꝛiunt᷑. q̇ aũt ignoꝛat cãm hui⁹ illi videt᷑ hoc mirũ. Uñ dicit. Si quis nescit sydera arcturi. i. maioꝛis vꝛse labi. i. volui ꝓpinqua summo cardine. i. cardini ponẽdo ablatiuũ ꝓ datiuo cã metri. i. polo septẽtrionali. ille stupebit. i. ãmirabitur. legẽ alti etheris i. firmamẽti. cur bootes. i. stella. tardus legat. i. ꝑtrãseat. plaustra i. stella plaustri. s. maioꝛis vꝛse. et mergat seras flãmas equoꝛe: loquẽs moꝛe poetico. Qui sequẽtes iudiciũ vulgi dicũt stellas tingi in mari qñ occidũt. Et dꝛ bootes mergere seras flãmas. i. lumina sua tarda: qꝛ nũq̃ ea mergit. ⁊ ẽ mod⁹ loquẽdi id qδ nũq̃ fit dicere ꝙ tarde fit. cũ tñ bootes explicet oꝛt⁹ nimis celeres: eo ꝙ in ꝓncipio noctis nobis statim apparet. Scδm exẽplũ ẽ de eclipsi lune: ꝙ nesciẽtes cãm adeo aliq̇ admirant᷑ ꝙ putãt eius eclipsim ꝯtingere ꝑ incãtationẽ: ⁊ volentes auxiliari lune ⁊ ĩpedire ne audiãt incãtationẽ cõcutiũt oĩa vasa erea et sonoꝛa tꝑe eclipsis. Uñ dicit in littera. Coꝛnua plene lune palleãt: qꝛ incipiẽte eclipsi lune ĩcipit appere coꝛniculata coꝛnua infecta metis. i. terminis opace noctis. i. vmbꝛe terre. et phebe. i. luna cõfusa priuatõe luminis detegat. i. appere faciat astra minoꝛa. que texerat: id est latere fecerat fulgenti oꝛe. i. abundantia sui fulgoꝛis. Tunc publicus erroꝛ quo putatur luna incantari commouet gentes. et lassant. i. fatigant. era i. vasa erea vel campanas crebꝛis pulsibus. ¶ Notandũ ꝙ arcturus dicit᷑ ab arctos quod est vꝛsa que est quoddã signũ iuxta polũ septẽtrionalẽ: quod nos vulgariter plaustrũ nominam⁹. Et sic accepit beat⁹ Grego. sup Job dicẽs. Arctur⁹ septẽ stell᷑ mat̃ie lucet: semꝑ mouet᷑ et nũq̃ mergit᷑. ¶ No. ꝙ stelle circa polũ arcticũ mote sicut arctur⁹ et alie stelle mouent᷑ tardi⁹ aliis stellis remotioꝛib⁹ a polo arctico: qꝛ minoꝛẽ circulũ suo motu describũt: et stelle remotioꝛes maioꝛẽ Uñ cũ stelle remotioꝛes ĩ eq̃li tꝑe ꝑtrãseãt maioꝛẽ circulũ: ĩ q̇ stelle ꝓpiq̇oꝛes minoꝛẽ: qꝛ ãbo circũuoluunt᷑ semel ĩ die naturali patꝫ ꝑ diffinitionẽ velocitatꝭ ⁊ tarditatꝭ ꝙ stelle ꝓpinq̇oꝛes polo tardi⁹ mouent᷑: ⁊ remotioꝛes veloci⁹. Illδ em̃ mouet᷑ tarde qδ ĩ eq̃li tꝑe ꝑtrãsit min⁹ spaciũ. Et illδ mouet᷑ velocit᷑ qδ ĩ eq̃li tꝑe ꝑtrãsit mai⁹ spaciũ. ¶ No. ꝙ luna recipit lumẽ suũ a sole — Arcturus

ti ergo corpꝰ opacũ interponit᷑ impediens ne lumẽ solis ꝑueniat ad lunã vel in toto vel in parte: necesse est lumẽ lune deficere vel in toto vel in pte: et hoc est lunã eclipsari. ¶ Nemo mirat᷑ flumina. Hic ostẽdit ꝙ cognita causa cessat admira dicens. Nemo mirat᷑ flamina cori: talis vẽti. tundere. i. ꝑcutere. littus fremẽti fluctu scꝫ maris. ⁊ hoc di. ꝓ tãto: qꝛ vẽto flante aqua marꝫ cedit: et ad littꝰ resistẽs reꝑcutit᷑. nec etiã aliquis mirat᷑ molẽ. i. magnitudinẽ niuis frigore duraꝫ. i. cõgelatã soluier. i. solui. Et hic ẽ pagoge id ẽ additio syllabe ad finẽ dictõnis ꝓpt᷑ necessitateꝫ metri: ergo ponit᷑ soluier ꝓ solui. feruẽte estu phebi. i. solis. hic eniꝫ. i. in istꝫ exẽplis prõptũ est sup. cernere cãs quare vẽtꝰ impellit mare. q̃re sol liq̃facit niuẽ. sꝫ illic in priorib' exẽplis latẽtes cãe turbãt pectora sup. ꝑ admiratiõeꝫ. ⁊ mobile vulgꝰ stupet. i. mirat᷑. subitꝫ. i. de subitaneis euẽtibꝰ. ⁊ stupet cũcta q̃ ꝓuebit. i. ꝓducit. rara etas. i. q̃ raro eueniũt. sꝫ si vis cessare admiratõꝫ nubilꝰ error iscitie. i. ignorãtie cãꝝ. cedat. i. recedat ⁊ accedat noticia cãrũ ꝑfecto. i. ꝑ certo. tũc cessant videri mira q̃ prius stãte igrãtia videbãt᷑ mira. ¶ Nota ꝙ sacerdotes in egypto ꝓpter admirari iceperũt philosophari. Videtes eñi eclipses solis ⁊ lune ignorãtes causas mirabant᷑: cãs earũ inq̃rẽtes: q̃bꝰ inuẽtꝫ habuerũt sciaꝫ earũ eclipsin: eo ꝙ scire est causaꝫ rei cognoscere. Cognita ergo causa cognoscit᷑ res et ꝑ ꝯñs cessat admiratio.

Feruente phebi soluier estu.
Hic enim causas cernere promptum
Illic latentes pectora turbant:
Cuncta que rara prouehit etas
Stupetq̃ꝫ subitis mobile vulgus
Cedat inscitie nubilus error.
Cessant profecto mira videri.

¶ Prosa sexta libri q̃rti. Boe.

Ta ẽ inq̃ sꝫ cũ tui mũeris sit latẽtiũ reꝝ cãs euoluere: velatasq̃ꝫ caligine explicare rões: queso vti hic discernas

Ascensius

Si quis arcturi sidera nescit. Carmen ẽ monocolõ si tamẽ ab vno pede discrimẽ ducas poterꝫ dicere dicolõ distrophõ. Nã primꝰ quisq̃ꝫ versus primũ pedẽ trocheũ et secũdũ spondeũ. Secũdus aũt primũ pedẽ iambũ hꝫ aut spõdeũ. Potest ergo primꝰ pes esse spondeꝰ aut iambꝰ aut trocheꝰ: et secundꝰ spondeꝰ aut iambꝰ cũ syllaba abundãte. deinde semꝑ sequit᷑ dactylꝰ cũ spõdeo vel trocheo. Ostẽdit aũt in toto carmine ignorantiã eẽ cãꝫ admiratõis. Arcturꝰ stella est quã vrse caudam iterpretari licet: eo ꝙ in cauda ipsiꝰ vrse locata dicat᷑. Nã arctos dicit᷑ vrsa etvra cauda. Bootes aũt d̾ boũ actor q̃ et arctophylax dicit᷑. Scribit᷑ aũt ꝑ duplex oo. Phebe ẽ luna sicut phebꝰ sol. Lassantq̃ꝫ crebris pulsibus era. Sic tibullꝰ Cantus et e curru lunã deducere tentat. et faceret si ñ era repulsa sonẽt. Et Iuue. Iã nemo tubas atq̃ꝫ era fatiget. Una laboranti poterit succurrere lune. Et virgiliꝰ in buccolicis. Carmina vel celo possunt deducere lunã. Creditũ eñi est gentibus precipue thessalie nisi lune eclypsim patienti tinitu eris. i. peluiũ et tubarũ subueniat᷑: ꝙ posset de celo deduci. Flamina cori Corus prima lõga et nõ aspirata dicit᷑ ventus qui et cautus: mutat᷑ eñi au dipthõgꝰ in o lõgũ. Cedat inscitie ⁊c. si sic legat᷑ versus: exlex erit: quia due syllabe vacabunt. cũ eni inscitia sit secũda lõga ñ põt ibi dactylũ facere. volũt ergo quidã legere. Inscio cedat nubilus error: vt si cedat vulgo inscio. Aliꝫ sic: cedat inscitis ⁊c.

Arcturus / Boetes / Lune eclipsis ere impeditur

¶ Prosa sexta quarti libri.

Sanctus Thomas

Ta ẽ inq̃. Hic icipit ꝓsa sexta huiꝰ q̃rti: i q̃ ꝓsa phia ꝯsolãdo Bo. assigñt cãs ꝑdictoꝝ q̃ vidẽt᷑ mira i diña gubernatõe ꝑꝑ igrãtiã cãe. ⁊ prio. B. petit sibi explicari istas cãs. ⁊ prio tãgit difficultatẽ explicatõis eaꝝ. scdo ꝓmittit se velle assigñre cãs. ⁊ t̾tio eas assigñt. scda ibi. Sꝫ qm̃. t̾tia ibi. Diꝫ gñatio. Prio Boe. ꝓcedit qd dcm̃ ẽ d̾ ãmiratõe hoiꝫ ꝑꝑ igrãtiã cãꝝ di. Ita ẽ inq̃. Tũc petit explicari cãs admiratõis eoꝝ q̃ ꝯtigũt i diña ꝓuidẽtia ⁊ dispõe di. O phia cũ euoluẽ. i. elucidat᷑ cãs latẽtiũ reꝝ sit tui mũerꝫ. i. tue gr̃e: ⁊ explicat᷑ rões velatas caligie. i rões obscuras

ꝛ difficiles. Queso vt hic.i.ꝺ ista difficultate discernas.i.iudices:ꝛ edisseras.i.disputes:qm̄ h
miracl'z maxie me ꝑturbat q̄re mal' bona ꝛ bonis mala euēiāt. ꝛ phia paulisꝑ arridēs Bo.iq̄t
ad rē maximā oīm q̄situ.i.ad maximā questionez vocas.i.incitas me:cū vix q̇cq̄ exhausti satis
est ei:ad quā exhauriendaz ꝛ soluendā vix aliq̄d sufficit. Talis nāq3 est materia quā petis decla
rari:vt vna dubitatōe succisa.i.soluta inumerabiles alie succrescant:velut capita hydre q̄ꝝ vno

et qm̄ hoc me miraculū maxie ꝑturbat edisse-
ras. Phi. Tū illa paulisper arridēs ad rē me i
quit oīm q̄situ maximā vocas:cui vix exhausti
q̇cq̄ satis est. Talis nāq3 materia ē vt vna du-
bitatōe succisa inumerabiles alie velut hydre
capita succrescāt:nec vll' fuerit mod':nisi eas
qui viuacissimo mēt' igne coerceat. In hac em̄
de prouidētie simplicitate:de fati serie: de re-
pētinis casib':de cognitōe ac ꝓdestinatōe diui
na: de arbitrij libertate queri solet. Que quāti
oneris sint tu ip̄e ꝑpendis. ¶ Sz qm̄ hec q3 te
nosse quedā medicine tue portio est: quāq3 an
gusto limite tēpor' septi:aliq̄d tm̄ ꝺliberare co
nabimur:q si te musici carmīs oblectamēta ꝺ
lectant:hāc oportz paulisꝑ differas voluptatē
dum nexas sibi ordine cōtexo rationes. Boe.
Ut libet inq̄. Phi. Tum velut ab alio orsa ꝓn-
cipio ita disseruit. ¶ Omniuz generatio reruz
cunctosq3 mutabilium naturaruz progressus:

ablato tria succrescebāt: nec fue-
rit mod'.i.termin' dubitationum
ille sup.qui eas: scz dubitationes
nisi coerceat viuacissimo igne.i.
ardēti iuestigatiōe mētis. In hac
em̄ materia q̄ri solet de ꝓuidentie
simplicitate:de serie fati:de repē-
tinis casib':de ꝓdestinatōe dīna:
de libertate arbitrij:q̄ omīa quāti
oneris.i.difficultat' sint ad deter
minandū tuipse ꝑpēdis. ¶ Notan
dū q sapiētis est scire oīa vt ꝯtin-
git ex ꝓemio metaphisi. ꝛ cū scire
sit ꝑ cām.i.posterioꝝ.sapiētis est
euoluere causas reꝝ latētiuz.iō di
cit Boe.ad phiaz. Tui muner' est
euoluere causas. ¶ Notandū q di
cit phiam paulisꝑ sibi arrisisse. ꝑ
h phia inuit morē ꝛ habitū phoꝝ:
q̇ audita simplicitate iperitoꝝ ar
rident eis ꝯgratulādo q ipi cū a-
uiditate sapiaz q̄rūt. ¶ Notādum
ꝰm fabulas hydra fuit serpēs in
lerna palude hñs plura capita:q̄ꝰ-
ruz vno succiso tria excrescebāt:
quē cū Hercules sagittis interfi-
cere nō possz:greco igne ipm con
sumpsit. ¶ Sz qm̄ hec. Hic phia
ꝓmittit velle assignar̄ cās.d. Qm̄
h nosse te eē q̄dā portio.i. ꝑs tue
medicine: q̄q̄ sim' septi.i.ꝯclusi
āgusto.i.breui limite tpis:tm̄ ali-
q̄d deliberare conabimur:sz si de-
lectant oblectamēta.i.suauitates
musici carmīs.i.metri:oz q diffe
ras paulisꝑ.i.modicū hāc volupta
tē donec ꝯtexo.i.formabo rōnes

Hydra

sibi nexas.i. ꝯiunctas ordine di. Boe.vt libet inq̄.i.vt tibi placet. Tūc phia orsa.i.incipiēs lo
qui velut vt ab alio ꝓncipio ita disseruit.i.disputauit. ¶ Notāduz ꝑ hoc q di. Nos septi angu-
sto limite tpis:innuit phia pñtez materiā adeo esse difficilē q totū tp̄s pñtis vite qd̄ breue est
vix sufficit ad ꝓdicta plenarie declarāda. ¶ Notan. q dicit phiam orsam fuisse ab alio ꝓncipio.
illa q̄ phia pri' ꝓbauit deducunt̄ ex hoc ꝓncipio q de' est ꝑfectū bonuz:vltim' finis oīum:que
autem nunc vult demōstrare deducunt̄ ex hoc principio q deus est principium effectiuum om
nium vt patebit. ¶ Oīm generatio reꝝ cunctosq3 mutabiliuz naturaꝝ ꝓgressus ꝛc. Hic phia ꝓ
sequitur intētuz volēs assignare cās q̄re bonis mala ꝛ malis bona ꝯtingāt:ꝛ ꝓmo declarat que
dam ad suam determinatōem necessaria. Scd̄o ponit suā determinatōem.scd̄a ibi. Que ꝟo in
q̄es. Prīo phia determiat de ꝓuidētia dīna ꝛ de fato. Scd̄o ostidit q̄ sunt ea q̄ fato disponūtur.
scd̄a ibi. Ea series. Prīo ostdit q̄d nomieꝛ diuina ꝓuidētia ꝛ q̄d fatū. Scd̄o tāgit differentiam
inter ea assignando diffinitōes vtriusq3. Tertio ponit diuersas opiniones circa fatum. Quarto

⁊ quicquid aliquo mouetur modo causas ordi nē formas ex diuine mētis stabilitate sortitur hec in sue simplicitatis arce composita multi plicē reb⁹ gerēdis modū statuit: q̇ modus cū i ipsa diuine intelligētie puritate cōspicitur ꝓuidētia noīatur: cū vero ad ea que mouet atq̧ disponit refertur: fatū a veterib⁹ appellatū ē. ¶ Que diuersa eē facile liquebit si q̇s vtriusq̧ vim mēte ɔspexerit. Nam ꝓuidētia est ip̄a illa diuina ratio in summo oīū principe ɔstituta q̄ cūcta disponit. Fatū vero inherēs reb⁹ mobili bus dispositio ꝑ quā ꝓuidentia suis queq̧ ne ctit ordinibus. ꝓuidētia nāq̧ cūcta pariter ꝗ̄uis diuersa ꝗ̄uis infinita ɔplectitur. Fatū ve ro singula digerit in motu locis formis ac tē-

infert quandā ɔclusionē circa fatū ⁊ ꝓuidentiā. scd̄a ibi. Que licet diuersa. tertia ibi. Siue igit̄. q̄rta ibi. Quo fit. Primo dicit. gn̄atio oīm rerū cūctosq̧ ꝓgressus naturaꝝ mutabiliū: ⁊ q̇cquid aliquo mouet̄ mō illud sortit̄ causas gn̄ationis ⁊ mutatōis ⁊ ordinē gn̄atōis ⁊ mutatōis: ⁊ formas q̇bus generat̄ vel mouet̄ substātiales vel accidētales: oīa ista sortitur ex stabilitate diuine mentis. Hec em̄ mens diuina ɔposita .i. stabilita in arce .i. in altitudine sue simplicitatis statuit reb⁹ gerendis .i. fiēdis multiplicem modū q̇ mod⁹ cū ɔcupiscitur .i. ɔsiderat̄ in ipsa puritate diuine intelligētie .i. ꝗm eē qd̄ hꝫ in intellectu diuino nominat̄ ꝓuidētia. Cū ꝟo iste mod⁹ refert̄ ad ea q̄ mouet ⁊ disponit a veterib⁹ .i. ab antiq̇s fatū appellatū est. ¶ No. ꝙ oīa a p̄mo sunt mutabilia. Aliqua mouent̄ ꝗm substantiā: vt generabilia ⁊ corruptibilia: q̄tū ad illa di. Oīm gn̄atio rerū. Alia aūt sunt mutabilia ꝗm locū ⁊ non ꝗm substantiā vt corpora celestia: q̄tū ad illa dicit. Cūctosq̧ mutabiliū naturarū ꝓgressus. Alia sūt mutabilia solū ꝗm operationē .s. ꝗm intelligere nō ꝗm subam: nec ꝗm vbi ꝓprie sicut intelligētie q̄tum ad illa di. Et q̇cq̇d aliq̇ mouet̄ mō. Aľr exponit̄ ꝙ in reb⁹ mutabilibus triplex est dispō. vna est q̄ trāseunt de nō esse ad esse ꝑ gn̄atōem q̄tū ad hoc di. Oīm gn̄atio rerū. Aut res ꝑmanent in exn̄tia ꝑ aliqd̄ tp̄s postq̄ gn̄ate sunt: q̄tū ad illas di. Cunctosq̧ mutabiliū naturarū ꝓgressus. Aut res ꝓcedūt de esse ad nō esse ꝑ corruptōem: q̄tū ad illas di. Et q̇cq̇d aliquo mouet̄ modo. ¶ Notandum ꝙ q̇dam dicunt fatū esse quandam dispositionem derelictā in reb⁹ inferiorib⁹ ex actione corpoꝝ celestiū ꝗm quā inferiora necessitantur ⁊ ɔstringunt̄ ad īmobiles effect⁹: et sic btūs Gre. in homelia epiphanie iprobat fatum di. Absit a fideliū cordib⁹ vt fatū aliq̇d esse dicam⁹ sup. necessitans inferiora: q: oīa venirent ex necessitate. Alio mō accipit̄ fatū ꝓ dispōne rerū ꝗm quā res depēdet ex diuina voluntate ⁊ potestate. ⁊ sic fatum ɔceditur aliquid esse. Est ergo ꝓuidentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mente diuina q̄ cuncta inferiora sunt ꝓuisa ꝗm statum sue nature. Fatū autē est dispositio dīna existens in reb⁹ mobilib⁹ q̄ singula suis annectunt̄ ordinib⁹ vt magis patebit. ¶ Que diuersa esse facile liquebit. Hic ponit dr̄iā inter ꝓuidētiā ⁊ fatū assignādo diffinitōes vtriusq̧. Scd̄o ōndit ꝙ vnum eoꝝ dependet ex altero ibi. Que lꝫ diuersa. Pr̄o di. Que duo .s. fatum ⁊ ꝓuidentiam diuinam liq̇bit .i. patebit diuersa si q̇s mēte ɔspexerit .i. cōsiderauerit vtriusq̧ vim .i. naturam ⁊ essentiā: ⁊ diffiniens ꝓuidentiā di. Prouidentia est ipsa dīna rō que est i summo p̄ncipe oīm rerum ɔstituta: q̄ .s. rō cuncta disponit. Tunc diffiniens fatum dicit. Fatum est dispositio inherens reb⁹ mobilib⁹ .i. tꝑalib⁹: ꝑ quam dispōnem ꝓuidentia nectit queq̧ suis ordinib⁹. Tunc declarat istas diffinitiones et ꝓprietatib⁹ vtriusq̧: intēdens ꝙ ꝓuidētia cōplectitur oīa simul: sed manifestum est ꝙ oīa nusq̄ sunt simul nisi in mente diuina: ḡ oꝫ ꝙ ꝓuidentia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vero spectat vt ea q̄ fato subduntur distribuant̄ per loca ⁊ tꝑa: ita ꝙ ordo fatalis quādam successionem tꝑalem importat. talis autē successio nō est nisi in ipsis reb⁹ mobilib⁹: q̄re oꝫ ꝙ fatum sit in reb⁹ mobilib⁹. Vn̄ dicit in lr̄a. Prouidentia nāq̧ cūcta ɔplectit̄ pariter: q̄uis diuersa ⁊ infinita. fatum ꝟo digerit .i. diuidit singula distributa in

Mutabilia

Fatum

motu locis formis ac ꝑ ⁊ tꝑib⁹:ita.s.vt hec tꝑalis explicatio q̄ ad fatū ꝑtinet adunata ī cōspe-
ctu diue mentis fit ꝓuidētia.Eadē ꝟo adunatio digesta.i.diuisa ⁊ explicata tꝑib⁹ q̄ successionē
importantvocet̄ fatū.¶ Notan.q: pri⁹ dixit ꝙ diffinitio rerū faciendaꝝ:vt est in intellectu diui
no dr̄ ꝓuidētia:vt aūt referť ad res mobiles dr̄ fatū. Possꝫ alicuivideri ꝙ fatū ⁊ ꝓuidētia signi
ficat eandē rē sub diuersis rōib⁹:iō pħia h̄ excludēs ondit ea realr̄ distingui:ponēs diffinitōem

poribus distributa:vt hec temporalis ordinis explicatio in diuine mentis adunata ꝓspectu prouidētia sit.Eadēvero adunatio digesta atq̄ explicata tēporib⁹ fatū vocet̄.¶ Que licꝫ diuersa sint:alterū tñ pēdet ex altero.Ordo nāq̄ fatalis ex ꝓuidētie simplicitate ꝓcedit. Sicut enim artifex faciēde rei formā mēte ꝑcipiens mouet oꝑis effectū:⁊ qd̄ simplr̄ presentarieq̄ ꝓspexerat per tēporales ordines ducit. ita deus ꝓuidētia quidē singulariter stabiliterq̄ faciēda disponit:fato vero hec ipa q̄ disponit multipliciter ac tēporaliter administrat. ¶ Siue igiť famulātib⁹ q̄busdā ꝓuidētie diuine spiritib⁹ fatū exerceatur:seu anima:seu tota inseruiēte natura:seu celestib⁹ sydeꝝ motib⁹:seu āgelica ꝟtute:seu demonū varia solertia: seu aliqb⁹

vtriusq̄. ¶ Notandū ꝙ cognitio dei hꝫ se ad res sicut cognitio artificis ad artificia. Sicut g̊ oīa artificia subdunť ordini ⁊ rōni artificis:sic necesse est oēs res subdi rōni ⁊ ordini diue ꝓuidētie:ꝓpter qd̄ ondit ꝙ ꝓuidētia est dīna rō q̄ cuncta disponit. ¶ Notā.ꝙ dispō q̄ ponit̄ in diffinitione fati accipitur ꝓ ordīe.Et dr̄ iste ordo īherēs reb⁹ mobilib⁹ ad differētiā ordinis q̄ est in ipa rōe dīna:quē iā vocam⁹ ꝓuidentiā. Sm̄ quē ordinē ꝓuidentia dīna ānectit q̄q̄ suis ordinibus.s.vt illa eueniant illo tꝑe:⁊ alia illo tꝑe.hec pri⁹:illa posteri⁹ ¶ Que lꝫ diuersa sint. Hic ostēdit ꝙ lꝫ fatū ⁊ ꝓuidentia differāt: tñ vnū depēdet ex altero dicēs. Que lꝫ sint diuersa:tñ alterū dependet ab altero.s.fatū depēdet ex ꝓuidētia.nā ordo fatalis ꝓcedit ex simplicitate ꝓuidentie sicut declarat in sił'i dicēs. Sicut eñi artifex puta edificator formā faciende rei sicut dom⁹ mēte ꝑcipiēs.i.ꝓspiciēs mouet.i.ꝓducit effectū oꝑis.⁊ qd̄ simplr̄ ⁊ pñtarie ꝓspexerat mente s.formā dom⁹ cū suis ꝑtib⁹ simul ducit ꝑ tꝑales ordines sup.ad effectū prio fundamētū:postea parietes:vltimo tectū. Ita de⁹ ꝓuidētia sua singulariter.i.simplr̄ ⁊ stablr̄ disponit oīa faciēda.sꝫ fato.i.ꝑ fatū ea q̄ disponit tꝑalr̄ admīstrat. ¶ Notā.ꝙ ꝓuidētia dīna hꝫ esse in prīa cā fatū ꝟo ī reb⁹ causatis. Itē ꝓuidētia dīna hꝫ motū vnicū:q: est in vno simplici.s.in mēte dīna. fatū aūt hꝫ motū pluralitatis:q: in plurib⁹ causat;hꝫ eē. Itē fatū depēdet a ꝓuidētia dīna sicut effectus a sua cā:sꝫ nō ecōuerso. Sicut eñi forma rei artificiał depēdet a forma p̄existe in mēte artificis ⁊ nō ecōuerso.sic fatū depēdet a ꝓuidētia dīna nō āt ecōuerso. ¶ Siue igr̄ famulātib⁹. Hic ponit diuersas opiniōes circa fatū ⁊ dicit. Siue fatū exerceat̄ q̄busdā spiritib⁹ famulātib⁹ dīne ꝓuidētie:siue fatū.s.exerceat̄ aīa siue tota natura inseruiēte.siue exerceat̄ motib⁹ celestib⁹ sydeꝝ.i.corpoꝝ celestiū:siue angelica ꝟtute:siue demonū solertia:siue aliqb⁹ hoꝝ vel oīb⁹: h̄ est incertū.tñ istud est certe manifestū ꝓuidentiā dīnaꝫ eē īmobilē ⁊ simplicē formā rerū gerēdaꝝ.i.fiēdaꝝ.sꝫ fatū eē mobilē nexū.i.dispōēꝫ ⁊ ordinē tꝑalē eoꝝ q̄ dīna simplicitas disponit eē gerēda.i.ꝓducēda. ¶ No.ꝙ fatū est tꝑalis dispō rerū;inq̄tuꝫ ea q̄ ꝓuisa sunt a deo ꝓducunť ad effectū mediantib⁹ causis secundis āministrantib⁹. De quib⁹ causis diuerse fuerunt opiniones: q̄s Boe.tangit in lr̄a:sꝫ nullā earū affirmat. Nā quidā antiquoꝝ dicebāt fatū exerceri mediantib⁹ dīnis spiritib⁹ deo famulātib⁹. Alij dicebāt ipm exerceri ab aīa mundana:sicut Platonici. qd̄ alij exponunt de aīa hūana:q: ꝑ ipam tanq̄ ꝑ cām scd̄am exercent̄ act⁹ liberi arbitrij: q̄ sub dīna ꝓuidētia cadunt. Alij dixerunt fatum exerceri tota natura inseruiente:intelligentes ꝑ totam naturam ꝯplexionem oīm elementoꝝ. Alij dicunt fatum exerceri motib⁹ corporum cele-

Cognitio dei

Dispositio

Prouidentia diuina

Fatum

borũ seu oĩbus fatalis series texitur: illõ certe manifestũ est ĩmobilē simplicē𝔮ꝫ gerēdarũ formā rerũ eē ꝓuidētiaꝫ: fatũ vero eorũ q̄ diuina simplicitas gerēda eē disponit mobilē nexũ atq̄ꝫ ordinē tēporalē. ¶ Quo fit vt omnia q̄ fato subsunt ꝓuidētie q̄ꝫ subiecta sint: cui etiā ipsuꝫ subiacet fatũ. Quedā vero q̄ sub ꝓuidētia locata sunt fati seriē superēt. Ea vero sunt q̄ prĩe ꝓpiqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinē mobilitatis excedũt. ¶ Nā vt orbiũ circa eũdē cardinē sese vertētiũ q̇ ē intimus ad simplicitatē medietatꝭ accedit. Ceterorũq̄ꝫ extra locatorũ veluti cardo quidā circa quē ṽsent existit. extim⁹ ṽo maiore ābitu rotat⁹ quāto a pũcti media ĩdiuiduitate discedit: tāto āpliorib⁹ spacijs explicat. Si q̇d vero illi se medio cõnectat ⁊ societ ⁊ in simplicitatē cogit: diffũdiq̄ꝫ ac diffluere cessat. Simili rõe qõ lõgius a prĩa mēte discedit: maioribus fati nexibus implicat: ac tanto magis aliq̇d fato liberũ ē: quāto illũ rerꝫ cardi

stium: sicut astrologi. Alij ꝑ variā solertiā demonũ. Et dicunt demones ĩ ꝓposito spũs habitātes circa humectā ptē aeris ẜm doctrinā quorũdā Platonicoꝝ: q̇ dñr cacodemones. i. malum scietes. Alij dicũt fatũ exerceri angelica ṽtute. ¶ Ubi notan. ꝙ in ꝑma opinione fatũ dr̄ exerceri mediantib⁹ spiritib⁹ deo famulantib⁹. qõ est intelligenduꝫ de spiritib⁹ oĩa disponētib⁹: sed ĩmobilr̄ ꝑmanentib⁹. Qõ aũt dr̄ in q̇nta opinione fatũ exerceri ṽtute angelica: intelligendũ est de angelis siue spiritib⁹ applicātibus se diuersis locis missis in ministeriuꝫ. Angel⁹ eñ nunci⁹ interꝑtatur ⁊ est nomen officij nõ nature ẜm beatũ Greg. ¶ Quo fit vt oĩa. Hic infert quādā ꝯclusioneꝫ circa fatũ ⁊ ꝓuidentiā. Scdõ declarat eā ĩ exēplo: ibi. Nā vt orbiũ. Prĩo di. ex quo dictũ est fatũ depēdere a ꝓuidētia diũa. quo fit. i. ex q̊ sequit vt oĩa q̄ subsũt. i. subiacēt fato etiā ꝓuidētie sint sbiecta cui etiā ꝓuidētie ipm̄ fatuꝫ subiacꝫ: lꝫ nõ ecõuerso: q: q̄dā q̄ locata sunt sub ꝓuidētia superāt seriē fati. s. ea q̄ ĩmediate ꝑ deuꝫ admĩstrant sicut creatio rerũ ⁊ glĩficatio creaturaꝝ rõnaliũ. Ea ṽo q̄ sunt ꝓpĩq̄ prĩe diuinitati stabilr̄ fixa. i. ĩmobilia: h̄ excedũt ordieꝫ fatal' mobilitatis. i. mutabilitatꝭ. ¶ Notā. ꝙ q: fatũ d̄pēdet a ꝓuidētia sic effect⁹ a sua cā: necesse est illa q̄ depēdēt a fato etiā a ꝓuidētia depēdere. Nõ āt ecõuerso: q: effect⁹ ñ adequatur cause. Prouidentia aũt ad diuinũ intellectũ spectat: fatũ ṽo ad ea q̄ in creaturꝭ gerunt. ¶ Nā vt orbiũ. Hic declarat illā ꝯclusionem ꝑ exemplũ di. quõ q̄daꝫ subiacent fato magis: q̄dam minus: ⁊ q̄dam totalr̄ excedunt fatũ. Secundo ex dictis ꝯcludit habitudinem fati ad ꝓuidentiā ꝑ q̄dā silr̄a ibi. Igr̄ vti est. Dicit prĩo. nā sicut orbiũ. i. circuloꝝ vertētiũ. i. mouētiũ sese circa eũdē cardinē. i. axeꝫ ille q̇ est intim⁹. i. vicinior siue ꝓximior axi accedit ad simplicitatē medietatis. i. axis vel cētri: q: tardiori motu mouet ⁊ iõ magis accedit ad ĩmobilitatē axis ⁊ iste circul⁹ respectu exterioris hꝫ se ad modũ cētri circa qõ exterior versat. vñ subdit ꝙ est veluti q̇dā cardo. i. cētrũ ceterorũq̄ꝫ orbiũ ex locatoꝝ circa quē ṽsent. Sic mediol⁹ ĩ rota adheret axi ⁊ ē sic cardo q̇dā circa quē voluunt cāti ⁊ radij. Extim⁹ ṽo. i. vltim⁹ orbis exterior rotat⁹. i. mot⁹ maiore ābitu tāto explicat āpliorib⁹ spacijs q̄to discedit a media ĩdiuiduitate pũcti. i. cētri. Si q̇d ṽo illi medio se ꝯnectat: illud cogit. i. ꝯpellit ĩ simplicitatē. i. ĩ mobilitatē axis ⁊ cessat diffũdi ⁊ diffluere ꝑ magnũ spaciũ. Simili rõe illud qõ lõgi⁹ a ꝑma mēte discedit sic creature corruptibiles maioribus nexibus fati implicat. et tanto magis aliq̇d est liberũ a fato: quāto vicinius petit. i. accedit illũ cardinē rerũ. s. deum. qõ si firmitati supne mētis heserit supergreditur necessitatem fati. ¶ No. q̄to magis entia sunt ꝓpinqua prĩo causato minus sunt mutabilia: et q̄to remotiora tāto magis mutabilia: qõ declarat ꝑhia exēplo diuersoꝝ circuloꝝ ab eodē cen

Angelus

tro ductoꝝ in qb⁹ circulus remotior a cētro est maior: ⁊ veloci⁹ mouet: q: maius spaciū ptrāsit in equali tempore. Qui aūt est vicinior cētro minor est ⁊ tardius mouet minus spaciū pertrāseundo. circuli ṽo mediū medio mō se hñt: ⁊ est optima ꝯpatio centri circuli ad creatorē. sicut eñ cētrū est indiuisibile et ab ipso possent plures circuli pcedere: ita creator vn⁹ et indiuisibilis exñs infinita creat ⁊ gubernat. ¶ Igit vti ē. Hic phia ꝯcludit habitudinē fati ad puidētiā diuinā p qdā silia. ⁊ dicit. series fati ita est. i. ita se hꝫ ad stabilē simplicitatē diuine puidentie: vtī p sicut rōcinatio se hꝫ ad intellectū. ¶ Ubi sciēdū ꝙ illud qd intellect⁹ simplici ṽitate intelligit: rōcinatio p modū discursus et successiue apphēdit. etiā fatū se habet ad puidētiam sicut illud qd gignit hꝫ se ad illud qd est. Uñ sciēdū ꝙ illud qd gignit ē ī quadā fluxibilitate et motu. quod vero actu est genitū: est in quadā pmanētia. etiā se hꝫ fatū ad prouidētiā sicut tēp⁹ ad eternitatē. Ubi sciēdū ꝙ ī tēpore est successio partiū tēpis pñtis preteriti et futuri. Eternitas aūt est sine successione tota simul existens. Itē fatū habꝫ se ad prouidētiā sicut circulus ad medium pūctum. Ubi sciēdū ꝙ circulus distendit et p partes diuiditur mobilis existens: punctum autē est immobile et indiuisibile quia ex pmo euclidis. Punctū est cui⁹ pars nō est. ¶ Ea series celū ac sydera. Hic philosophia ostendit que sint illa que fato disponūtur. Secūdo ꝯcludit ꝙ ista que intellectui confusa vident in diuina gubernatione sunt rationabiliter ordinata: ibi. Quo fit. Primo dic. ea series fati de qua dictū est mouet celum: ac pro ⁊ sydera: temperat elementa in se inuicem: ne totaliter se corrūpāt et transformat ipsa alterna commutatōne: ita ꝙ ex aq̄ fiat aer ⁊ ecōuerso. ⁊ eadē series fati renouat oia nascētia ⁊ occidētia. i. mouētia p similes pgress⁹ fetuū q̊ ad aialia: ⁊ seminū q̊ ad vegetablia. ⁊ h̄ series. i. fatū ēt ꝯstrigit īdissolubili cōnexiōe cārū act⁹. i. opatōes ⁊ fortūas hoiꝫ q̄ oēs res cū pficiscant. i. pcedāt ab exordijs diuine puidētie ncc̄e ē ipas eē imutables. Ita eñ res optie regūt. i. gubernāt: si simplicitas manēs in diuina mente promat. i. explicet indeclinabilē ordinem causaꝝ. Hic autē ordo diuine prouidentie coerceat propria incommutabilitate res mutabiles et alioquin temere. i. casualiter fluituras. ¶ Notandū ꝙ fatum consideratur dupliciter. Uno modo vt est in causis secundis quarum ordo et dispositio dicitur fatum. et sic fatum est mobile et res fato subiacentes sunt mobiles. Alio modo consideratur fatum ꝯm ꝙ dependet a prouidentia diuina que omnino immobilis est: ⁊ sic fatū sortit īmobilitatē: et sic etiā res fatales: et sic ꝯm substantiā sunt īmobiles. ¶ Notādū ꝙ si aliquid possit declinare ab ordine diuine puidentie: tūc puidentia diuina deficeret a suo effectu: ⁊ hoc redūdaret in impotētiā regētis. Et si dicis. oia subiacēt prouidē

nē vicini⁹ petit. Qd si superne mēt' deserit firmitati motu carēt': fati qꝫ supgredit necessitatē. ¶ Igit vti ē ad itellectū rōcinatio: ad id qd est id qd gignitur: ad eternitatē tēp⁹: ad pūctū mediū circulus. ita est fati series mobilis ad puidētie stabilē simplicitatē. ¶ Ea series celū ac sydera mouet elemēta in se iuicē tēpat: ⁊ alterna ꝯmutatōe trāsformat. Eadē nascētia occidētiaqꝫ oia p similes fetuū: seminūqꝫ renouat progressus. Hec actus etiā fortunasqꝫ hoiꝫ indissolubili cārū ꝯnexione cōstringit: q cū ab immobilib⁹ puidentie pficiscant exordijs: ipsasqꝫ imutabiles necesse ē eē. Ita eñ res optie regunt: si manēs in diuina mēte simplicitas īdeclinabilē cārū ordinē pmat. Hic vero ordo res mutabiles ⁊ alioquin temere fluituras ppria incōmutabilitate coerceat. ¶ Quo fit vt tāetsi vobis hunc ordinē minime ꝯsiderare valētib⁹ cōfusa omnia pturbataqꝫ videantur: nihilominus tamen suus modus ad bonū dirigens cū

Fatum

tie diue. ergo oīa eueniunt ex necessitate. Dicēdū ꝙ nō: q₂ deus ꝓuidet res sicut sunt future:
q̄dam ꝓuidet necessario euenire ⁊ q̄dā cōtingenter: et de hoc videbit̄ magis in quinto huius.
¶ Quo fit. Hic phia oñdit ꝙ ea q̄ apparēt in reb⁹ ꝯfusa in diuina gubernatōne sunt ordinata
di. Quo fit. i. ex hoc ꝙ diuina ꝓuidentia ineuitabilē ordinem rebus cōstituit: sequitur vt tam/
etsi. i. q̄uis vobis minime valentib⁹ ꝯsiderare hunc ordinez rerū videantur omnia confusa et
perturbata: nihilomin⁹ tamē mo
dus suus. i. ordo ꝓprius diuine ꝓ
uidentie disponit cuncta dirigēs
ea ad bonū. nihil eñ est qd̄ fiat cā
mali: nec etiā ab ipsis improbis
quos bonū querētes prau⁹ error
euertit vt pri⁹ demōstratū est: ne/
dū. i. multomin⁹ ordo fatalis ꝓfi
ciscēs de cardine summi boni. i. ab
ipso deo d̄flectat a suo exordio. i.
a deo q̄ est finis ⁊ p̄ncipiū oīum.
Malum. ¶ Nota ꝙ dicit malos nihil face
re causa mali: cuius oppositū p₃.
multi eñ mali seipsos interimūt.
dicendū ꝙ nullus operatur respi
ciēs ad maluz quia oīa bonū ap/
petūt. Si quis autem malū opat̄
hoc contingit sub fantasia boni.
Nam aliq̄s in magna anxietate e
xistēs estimat esse bonuz fugere
anxietatē: ⁊ nihil aliud ipse consi/
derans sequit̄ hanc estimatōem
seip̄m interficiens: ⁊ talis priuās
se bono ducitur fantasia boni: q₂
ꝓ tunc putat bonuz esse effugere
anxietatē priuatōe vite. ¶ Que vo
inquies potest vlla iniquior esse
confusio. ¶ Hic phia soluit questi
onē quare bona malis ⁊ mala bo
nis contingant. Et p̄mo hoc ostē
dit in generali. Scd̄o magis i spe
ciali: ibi. Sed si aliq̄s. P̄rio assi/
gnat cām p̄dicti accidētis ex defe
ctuoso iudicio hoīm. scd̄o ex ꝯtra
rio iudicio dei ⁊ hoi₃: ibi. Nam vt
pauca. P̄rio facit qd̄ dictū est. Scd̄o declarat se per sile: ibi. Non eñ dissimile. P̄rio di. o Bo/
tu inq̄es q̄ pōt esse vlla iniq̄or ꝯfusio q̄₃ vt bonis aliq̄n ꝓspa aliq̄n aduersa eueniāt: cum semꝑ
bonis deberent ꝓspera euenire. ⁊ malis per ꝯtrariū aliq̄n ꝯtingāt optata: aliquādo odiosa: cū
semꝑ malis deberēt odiosa euenire. dicit phia. Num ꝓ nūquid hoīes degūt id est viuūt ea inte
gritate. i. integro iudicio mētis: vt necesse sit eos eē ꝓbos vel iprobos q̄s ipsi censuerint. i. iu/
dicāt esse tales. Atqui pro certo in h̄ depugnāt. i. ꝯriant̄ iudicia hoīm: vt quos alij sup. iudicāt
dignos p̄mio: alij arbitrātur dignos supplicio: s₃ ꝯcedam⁹ vt aliq̄s possit discernere bonos ve
pro vel malos. Num ꝓ nūquid ipse poterit intueri illā intimā temperiē. i. interiorē ꝯditionem
⁊ qualitatē aīoꝝ veluti solet dici in corꝑib⁹. q. d. Ego loquor de animis s̄m quod hoīes consue/
uerūt loqui de corꝑib⁹. ¶ Notandū ꝙ ꝓpter defectuosum iudiciū hoīm ꝯtingit ꝙ iudicāt eos
esse bonos q̄ mali sūt ⁊ ecōuerso. si ergo iudicāt malos esse bonos ⁊ si illis eueniāt mala putāt
bonis euenire mala. et si bonis quos iudicāt malos eueniāt bona: putāt malis euenire bona.
Et ideo etiā sepe putāt bonos dep̄mi cū mali dep̄muntur iudicātes malos esse bonos: ⁊ putāt
malos extolli cū boni extollūtur: q₂ iudicāt bonos eē malos. ¶ Nō eñ dissimile ē miraculum.

cta disponit. Nihil est eñ quod mali causa nec
ab ipis quidē iprobis fiat quos vt vberrime
demōstratū ē bonū querētes prau⁹ error euer
tit nedum ordo de summi boni cardine profici
scens a suo queq̄ deflectat exordio. ¶ Que ve
ro inq̄es pōt vlla iiquior esse ꝯfusio: q̄₃ vt bonis
tū aduersa tū ꝓspera: malis etiā: tū optata: tu₃
odiosa cōtingant. Num igit̄ ea mētiꝭ integrita/
te hoīes degūt: vt quos ꝓbos improbosue cen
suerint: eos quoq₃ vti existimāt esse necesse sit.
Atq̄ in hoc hoi₃ iudicia d̄pugnāt: vt quos alij
p̄mio: alij supplicio dignos arbitrant̄. Sed cō
cedamus vt aliquis possit bonos malosue di/
scernere. Nū igit̄ poterit intueri illā intimā tē/
periē velut ī corꝑib⁹ dici sol₃ aīoꝝ. ¶ Nō eī dis
simile ē miraculū nesciēti cur sāis corꝑib⁹: his
quidē dulcia: illis vo amara ꝯueniāt. Cur egri
etiā q̄dā leuib⁹ quidā vero acrib⁹ adiuuantur.

Hic phia declarat se p simile di. Istud miraculū nō est dissimile: imo ēvalde sile ad ppositū nescienti alicui cur sanis corpib⁹: hīs pueniāt dulcia: his amara: etiā nesciēti alicui cur qdā egri adiuuāt leuib⁹: qdā acerbis lz hoc videat mirū nesciēti: tñ medic⁹ de h mime miraf q dignoscit modū r tēperamentū sanitatis ipsi⁹ egri r cām egritudīs: sic silr lz hō ignoret qd pueniat bonis r malis: tñ de⁹ q est scrutator cordiū ista cognoscit vidēs q bonis aliqñ pueniūt aduersa: malis qnqz psperа. iō sic eis distribuit: r hoc est qd subdit applicādo silitudinē ad aīm dicēs. Quid eni aliud v3. i. apparet esse sal⁹ aīoz q pbitas. Quid aliō est egritudo aīoz q vicia. Et qs ali⁹ seruator est bonoz r depulsor maloz q deus rector r medicator mētiu3. Qui cu3 respicit ex alta specła puidētie ipse cognoscit qd vnicuiqz pueniat r qd iā nouit puenire h accōmodat hinc. i. ex q qd dictū est fit insigne miraculū ordis fatalis. i. fit illud qd admiranf hoīes in ordine fatali. cū a sciēte. i. a deo illud gerif i. fit qd ignorātes stupeāt. i. admiranf. ¶ Notan. q est bona pparatio sanitatis r egritudīs corpalis ad medicū: r pbitatis r viciȷ aīoz ad deū. sic eni medic⁹ cognoscēs causas sanitatis r egritudīs scit quid pueniat sano r egro aliȷs ignorāti b⁹ r mirātib⁹. Sic de⁹ cognoscens qlitatē animoz scit qd bonis pueniat r qd malis. psperа: bonis aduersa: ō q stupēt ignorātes. ¶ Notan. q specła dr loc⁹ alt⁹ aptus ad circūspiciēdū. r qz de⁹ p puidētiā oīa circūspicit: iō silitudinarie ipsa pnidētia dr specula. ¶ Notā. q qz hoīes ignorāt q sūt boni vł mali: ignorāt etiā qd vnicuiqz pueniat: iō aliq credunf puenire bonis q fз iudiciū dei eis nō pueniūt. et iō hoīes miranf qre de⁹ eis nō attribuat q videnf eis attribuēda. iō di. phia. Ex dictis ptingit h miraculū q ignorātes stupēt q fiunt a deo sciēte. ¶ Nā vt pauca. ¶ Hic phia ostēdit q bonis mala r malis bona ptigūt ex iudicio dei r hoīm di. Ut ego pauca pstringā q hūana rōv3 accipe de dīna pfūditate illud sup. declarabo. O Boeti de h sup. hoīe quē tu putas eē iustissimū r seruantissimu3 equi. i. equitatis: diuersum v3. i. alr v3. puidentie scienti oīa. i. deo. qd pfirmat auctoritate Lucani q describēs bellum inter Pōpeiū r Juliū cesarē: cu3 qrerer ab eo cui⁹ cā esset iustior: dixit. victrix cā deis placuit: 3 victa Catoni. vñ dicit victricē cām. s. Juliȷ cesaris placuisse diȷs: victā vo cām. s. Pōpeȷ placuisse Catoni āmonuit Lucan⁹ nr familiaris. Ex quo pcludit ea q 3 spē hoīm veniūt eē pfusionem in opinione hoī3: nō tñ in re di. Quicqd igr videas geri. i. fieri vel euenire ptra spē bonis cām ignorātis: hic. i. iu reb⁹ est rect⁹ ordo: sed opinioni tue est puersa pfusio. ¶ Notan. q Cato hoc vticēsis. pp ter suā sapiāz r vtutē marie fuerat auctoritatis in pplo. Cu3 aūt Juli⁹ pugnaret contra Pōpeiu3 cito iudicauit Pompeiū esse iustū attribuēs sibi cām victricē. Aliȷ aūt iudicabant Juliū cesarē esse iustu3 attribuētes sibi cām victricem. Ex quo pt3 q de eodē contrario modo iudicabant diȷ r hoīes sapiētes q Catonem seqbantur. ¶ S3 sit aliquis. Hic phia assignat cau

At hoc medicus q sanitatis ipsi⁹ atqz egritudinis modū tēperamētūqz dignoscit mime miraf. Quid vero aīorū aliud salus videf eē q pbitas: qd egritudo q vicia: Quis eni alius vel seruator bonoz vł maloz dpulsor q rector ac medicator mētiū deus. Qui cū ex alta puidentie specula respicit quod vnicuiqz cōueniat agnoscit: r qd cōuenire nouit accōmodat. hinc iā fit illud fatalis ordinis insigne miraculū: cū a sciente geritur qd stupeant ignorātes. ¶ Nam vt pauca que valet ratio humana de diuina pfunditate accipere perstringā: d hoc quē tu iustissimū r equi seruantissimū putas oīa scieti puidentie diuersū videtur r victricē quidē causam diȷs. Uictā vero Catoni placuisse familiaris noster Lucan⁹ āmonuit. Hic igif qcqd citra spem videas geri: rebus quidē rectus ordo est: opinioni vero tue puersa pfusio. ¶ Sed sit

Specula

aliq̄s ita bene morat⁹: vt de eo diuinū iudiciū
pariter humanūq; consentiat: sed est animi vi-
rib⁹ īfirmis: cui siq̄d eueniat aduersi desinet co
lere forsitā īnocentiā: ꝑ quā nō potuit retinere
fortunā. Parcit itaq; sapiēs dispēsatio ei quē
deteriorē facere possit aduersitas: ne cui nō ꝯ-
uenit laborare patiat̃. ¶ Est ali⁹ cūct' ꝟtutib⁹
absolut⁹ sctūsq; ac deo ꝓxim⁹. Hūc ꝯtigi q̄bus
libet aduersis nephas ꝓuidētia iudicat: adeo
vt nec corporeis quidē morbis agitari sinat.
Nā vt quidā me q̄3 excellētior ait.

Uir aūt sacerdo
talis verus non laborat: scti viri corpa aūt sua
edificauerūt ꝟtutes. ¶ Fit aūt sepe vti bonis
summa reꝝ gerēda deferat̃: vt exuberās retū
datur īprobitas. Alijs mixta q̄dā ꝓ aīoꝝ q̄lita
te distribuit. Quosdā remordet ne lōga felici-
tate luxuriēt. Alios dur' agitari: vt ꝟtutes aī
patiētie vsu atq; exercitatōe ꝯfirmēt. Alij pl⁹
equo metuūt qd̄ ferre pn̄t. Alij pl⁹ equo despi-

sas speciales q̄re bonis ⁊ malis indifferenter eueniunt nunc ꝓspera nunc aduersa. Scđo excu
sat se de ampliori ꝑtractatione hmōi causaꝝ. Scđa ibi. Neq; em̄ phas. Primo declarat intētū
suū de bonis. scđo de malis: ibi. Nam id q̄3. Primo assignat cām q̄re aliq̄b⁹ bonis nō eueniunt
mala. Scđo q̄re aliq̄n ꝯtingunt eis mala: ibi. Alijs mixta. Primo ondit q̄re bonis nō ꝯtingāt
mala. Scđo q̄re ꝯtingant eis q̄nq; bona: ibi. Fit autem. Primo assignat duas causas q̄re bōis
nō eueniant mala. Scđa ibi. Est
ali⁹. Prima cā est infirmitas ani
mi alicui⁹ boni cui si aduenir3 ad-
uersitas ipe deteriorarentur. vnde
di. i lr̃a. S3 sit. i. ponam⁹ ꝙ aliq̄s
sit ita bn̄ morat⁹. i. morigerat⁹ ꝙ
diuinū ⁊ humanū iudiciū consen-
tiant de eo: forsan ipse est infirm⁹
virib⁹ animi nō potēs resistere ad
uersitatib⁹. Cui si eueniat q̄d. i. ali
quid aduersi: forsitan desinet cole
re innocentiā. i. exercere virtute3
per quā non potuit. i. nequit retie
re fortunā: q2 imputabit sue inno
centie ꝙ prosperitas sua recessit.
quēadmodū legit̃ de Job cui vxor
sua improꝑabat di. Adhuc ꝑma-
nens in simplicitate tua bn̄dic deo
⁊ morere. parcit itaq; illi sapiens
dispēsatio. i. ꝓuidētia dei quē ad
uersitas possit facere deteriorem
nec patit̃ eum laborare aduersita
te cui nō ꝯuenit. ¶ No. ꝙ quidam
boni sunt ita ībecilles aī ꝙ ex mo
dica tentatiōe aduersitatis muta-
rentur: qd̄ vidēs de⁹ ꝑcit ipsis ne
eos aduersitate deijciat. vn̄ apl's.
Fidelis de⁹ q̄ nō patit̃ vos tētari
vltra id qd̄ potestis. ¶ Est ali⁹ cun
ctis ꝟtutib⁹ absolut⁹. Hic assignat
aliam cām q̄re q̄busdā bonis non
adueniant mala di. Est ali⁹ bō ab-
solut⁹. i. ꝑfect⁹ cunctis ꝟtutibus ⁊
sanct⁹ ⁊ ꝓxim⁹ deo: hunc homine3
ꝯtingi. i. tangi quibuslibet aduer
sis ꝓuidentia sup. diuina iudicat
nephas adeo. i. intantū vt nec si-
nat ipm agitari morbis corpore-
is qd̄ ꝯfirmat auctoritate cuiusdā
phi di. Nam vt ait q̄dam phs excellentior me: cui⁹ auctoritatē ponit in greco q̄ tm̄ sonat in lat
no. Corpora sua viri sancti. i. sacri edificauerunt ꝟtutes sup. preseruādo ipsa ab aduersis. Autē
ꝓ sed ver⁹ vir sacerdotalis nō laborat sup. in ꝓsperis. ¶ Notandū ꝙ scđa cā q̄re aliquib⁹ non ad
uenit aduersa est excellens sanctitas ipsorum. sicut em̄ de⁹ excellenter malos non tm̄ punit in
futuro: sed etiam in presenti: sic aliquos excellenter bonos non tm̄ p̄miat in futuro: sed etiam
in presenti ab aduersitate custodit. ¶ No. quare phia dicat q̄dam excellentior me di. cum null⁹
sit excellentior phia. dicendum ꝙ lr̃a debet sic exponi. nam quidam phus excellentior alijs phi
losophis me. i. per me phiam di. ¶ Fit autem sepe. Hic ostendit quare bonis sepe contingāt bo
na di. Fit autem. i. contingit sepe vt summa rerum gerenda. i. principatus gerendi res defera-
tur. i. ꝯcedatur bonis. i. ꝓbis: nō tm̄ ꝓpter vtilitatem bonorum hoīm: s3 vt improbitas exube-

rans.i.abũdans maloꝝ retũdaṫ.i.ↄpescaṫ vel repmaṫ. Tũc assignat cãm q̃re bonis q̃n q; con
tingãt mala di. Aliis.i.bonis de⁹ distribuit quedã mixta.i.nũc bona nũc mala p q̃litate aĩoꝝ.
quosdã eñ bonos de⁹ remordet aduersitatib⁹ ne luxurient.i.supbiãt lõga felicitate.i.prosperi
tate. Alios bonos patiṫ agitari.i.vexari duris.i.aduersitatib⁹: vt ipa dura cõfirment virtutes
aĩ ipsoꝝ vsu ⁊ exercitatiõe patientie: vt pꝫ ĩ Job. Alii plus equo metuũt qd̃ bene ferre possũt:

ciũt qd̃ ferre ñ pñt: hos i experimẽtũ sui tristib⁹ ducit. Nõnulli venerãdũ seculi nomẽ gl'iose p̃cio mort' emer̃t: qdã suppliciis iexpugnabiles exemplũ ceteris ptulerũt inuictã malis eẽ virtutẽ. Que ꝙ recte atq; disposite ⁊ ex eoꝝ bono qbus accedere videnṫ fiãt: nulla dubitatio est. ¶ Nam illud q; qd̃ improbis: nunc tristia: nũc optata pueniũt ex eisdẽ ducit causis. Ac d̃ tristibus qdem nemo miraṫ ꝙ eos malo meritos oẽs existimãt: quoꝝ quidẽ supplicia: tum ceteros scelerib⁹ deterrent: tũ ipsos qbus inuebũtur emendãt. ¶ Leta vero magnũ bonis argumentũ loquũtur: qd de hmõi felicitate debeãt iudicare: quã famulari sepe iprobis cernãt. In qua re illud etiã dispensari credo: ꝙ forsitã alicui⁹ tã pceps atq; iportuna natura est: vt eũ in scelera poti⁹ exacerbare possit rei familiar' iopia. Hui⁹ morbo puidẽtia collate pecũie remedio medeṫ. Hic fedatã pbris ↄsciam spectans

sic Thomas formidauit igressũ iudie dicens. Dñe mitte me q̊ vis p̃terq; ad ĩdos. Alii pl⁹ eq̊ despiciũt qd̃ ferre ñ possũt: q: q̃si p̃sumẽdo despiciũt tẽtatões q̃s tñ ferre nõ possũt: vt sctũs Petr⁹ q̇ di. Et si oportuerit me mori tecũ ñ te negabo. q̇ ad tẽtatões ⁊ accusatõem ãcille xp̃ꝫ negauit. hos vtrosq; ducit.i.tẽtat. tristib⁹.i.aduersitatib⁹ i experimẽtũ sui.i.ĩ recognitõeꝫ sui vt sciãt q̇d possint ⁊ q̇d ñ possint. ⁊ nõnulli.i.aliq̇ emer̃t p̃cio mort' venerãdũ nomẽ scl'i: sic martyres Quidã iexpugñbiles suppliciis ptuler̃t ceter' exẽplũ v̾tutẽ eẽ inuictã a mal'. q̇ oĩa ꝙ recte ⁊ disposite fiant ex eoꝝ bono q̇b⁹ accedẽ videnṫ nll'a ẽ dubitatõ. ¶ Notãdũ ꝙ q̇daꝫ pl⁹ timẽt ꝙ timẽ d̾berẽt aliquã aduersitatẽ. De q̇b⁹ d̾ ĩ psalmo. Trepidauer̃t tĩore vbi nõ erat tĩor. Talib⁹ de⁹ immittit aduersitates q̇b⁹ resistũt: vt cog̊scãt se gr̃a dei posse resistẽ ei quod tiebãt. Alii aũt p̃sumẽtes de ppriis virib⁹ d̾spiciũt tẽtatõẽs: q̃si potẽtes resistẽ eis. Ill' de⁹ tẽtationẽ imittit ⁊ pmittit eos succũbẽ: vt cog̊scãt ꝙ fragil' sit humana natura sine diña gr̃a. ¶ Nã illd̃ q;. Hic assig̃t cãs q̃re mal' q̃ñ q; bõa: q̃ñ q; mala ↄtigãt. Prĩo ostẽdit q̃re mal' ↄtigãt mala. Scd̃o quare bona: ibi. Leta vero. Prĩo dicit. Ex eisdeꝫ causis ducitur id ẽ probatur ꝙ improbis nũc proueniunt tristia: nũc optata. Sed de tristibus que malis eueniunt nemo miratur: quia omnes existimãt eos scilicet malos esse meritos id est dignos malo quoruꝫ maloruꝫ supplicia ceteros deterrent terrore retrahunt a sceleribus: et ipsos scilicet malos emendant quibus inuebuntur supplicia. ¶ Notanduꝫ ꝙ philosophia innuit tres causas quare malis eueniunt mala. Prima est: quia omnes homines estimãt eos dignos malo. Secundo quia per supplicia maloruꝫ: alii a malo retrahuntur. Tertia causa quia mali suppliciis emendantur. ¶ Leta vero magnum. Hic assignat causas quare malis bona eueniant. Secundo soluit tacitam obiectionem: ibi. Nam vt probis. Primo dicit. Leta vero idest prospera que malis eueniunt loquũtur.i. indicant bonis magnuꝫ argumentum quid iudicare debeant de hmõi felicitate quam sepe cernant famulari improbis. habẽt eñ probi ex hoc certissimũ argumentũ ꝙ illa nõ est vera felicitas q̇ malis aduenit: sed falsa deceptio. Tũc assignat p̃maꝫ causaꝫ quare deus malis cõcedit bona ⁊ prospera: qui quideꝫ mali p prospera p̃seruantur a peioribus sceleribus ne fiãt fures vel raptores. Et dicit. In qua re ꝙ mal' eueniant

⁊ secū fortunā suā ꝯparās: forsitā ꝑtimescit ne cuiꝰ ei iocūdꝰ vsus ē fiat tristꝭ amissio. Mutabit igiꝭ mores: ac dū fortunā metuit amittere nequitiā derelinquet. Alios in cladē meritā ꝑcipitauit īdigne aucta felicitas: q̇busdā ꝑmissuꝫ puniēdi ius: vt exercitij bonis ⁊ malis essꝫ cā supplicij. ¶ Nā vt ꝓbis atqꝫ īprobis nulluꝫ fedus ē: ita ipsi inter se īprobi nequeūt cōuenire. Quid ni cū a semetipsis discerpētibꝰ cōscientiā vitijs quiqꝫ dissentiāt: faciantqꝫ sepe que gesserint nō fuisse gerēda decernāt. ¶ Ex quo sepe illa summa ꝓuidentia ꝓtulit insigne miraculū: vt malos mali bonos facerēt. Nā dū iniq sibi a pessimis q̇dē ꝑpeti videnꝭ noxiorū odio flagrātes ad virtutis frugē rediere: dū se eis dissimiles studēt esse quos oderāt. sola est enī diuina vis cui mala qꝫ bona sunt: cū eis cōpetenter vtēdo alicuius boni elicit effectū. Ordo

ꝓspera. illud credo dispensari. i. dispensatōe ordinari: ꝙ forsitan natura alicuiꝰ mali tā ꝑceps ē ad malū ⁊ importuna: vt inopia rei familiaris. i. pauꝑtas possit eū exacerbare. i. ꝓuocare in scelera. s. ad furtum vel ad rapinā. Huiꝰ morbo diuina ꝓuidētia medeꝭ remedio collate pecunie. Tunc assignat secundā cām talē: ꝙ ideo malis eueniūt ꝓspera vt ꝓsperitate emendēt vitam: quasi timentes ne ꝓpter maliciam amittāt ꝓsperitatē. Vñ dicit. Hic. i. aliquis malus spectās i. cōsiderans cōscientiam suā fedatā. i. maculatā ꝓbris. i. vitijs: ⁊ ipe cōparans secū fortunā. i. ꝓsperitatē suā forsitan ꝑtimescit ne cuius rei. s. ꝓsperitatis iocūdus est ei vsus: illius fiat tristis amissio: ⁊ dū metuit amittere fortunā mutabit mores ⁊ dereliquet nequitiā. Tūc ponit tertiā causaꝫ dicens. Alijs malis aduenit ꝓsperitas vt incidant in maiorē miseriā aduersitatis. qꝛ sicut dictū fuit scdo li. ꝓsa quarta. In omni aduersitate fortune infelicissimū genus īfortunij est fuisse felicē. vñ dicit in littera ꝙ felicitas īdigne aucta. Alia littera habet acta. i. īducta alios malos precipitauit īmeritā cladeꝫ. i. miseriā. ⁊ addit ꝙ quibusdā malꝭ ꝑmissū est. i. concessū iusꝭ puniēdo i. potestas: vt sit bonis causa exercitij in virtutibus patientia ⁊ malꝭ sit causa supplicij. ¶ No. ꝙ felicitas quosdā ꝑcipitat ī cladē aduersitatis. vñ Samarieñ. Promouet iniustos fortuna volubilis: vt q̊s Scandere ꝑcipites fecit ad yma rotet. Nā grauiore ruit turrꝭ tumefacta ruina. Et grauius pulsat alta cypꝑssus humū. ¶ Et notādū ꝙ boni per aduersitates in virtutibꝰ ⁊ patientia exercentur. vnde ideꝫ pauꝑ Hericꝰ. Aspera ferre decet maturāt aspera mētē. Et bene natura pleniꝰ vna fac̄. Per nimios estꝰ gelidas trāsiꝭ ad vndas. Sicqꝫ ꝑ oppōitū dulcia q̄rit bō. ¶ Nā vt ꝓbis atqꝫ improb̄. Hic soluit quādā obiectionē. scdo īfert quādā ꝯclusionē ibi. Ex q̊ sepe. Primo dic̄. Aliq̇s diceret. dixisti ꝙ malꝭ ē ꝯcessū ius puniēdi vt sint cā supplicij alijs malꝭ hoc nō videꝭ verū: qꝛ malꝰ nō punit malū cū sint similes. h̊ soluit ꝓhia dicēs. Sic̄ ꝓbis ⁊ improb̄ nulluꝫ est fedꝰ. i. ꝯcordia: qꝛ semꝑ īuicē ꝯtrarianꝭ. ita ipi īprobi nequeūt īter se ꝯuenire. Quid ni. i. quare nō essꝫ ita cū quiqꝫ. i. q̇libꝫ mali dissentiāt a semetipsis vitijs dicerpētibꝰ. i. distrahētibus ꝯsciētiā ipsoꝝ. ⁊ sepe mali faciāt q̄ cū gesserīt. i. fecerīt decernāt. i. iudicēt nō fuisse gerenda. i. facienda. ¶ Notandum ꝙ intantum aliquis est bonus inquantum seruat ordinem in vltimum finem: qui finis est summum bonum. et quia illum ordinem in vltimum finem omnes boni seruant: ideo omnes boni in eo ꝙ boni inuicem sunt concordant. mali autem quia hunc ordinem non seruant et a semetipsis discordant sibi mutuo concordare non possunt ⁊c. ¶ Ex quo sepe summa illa. Hic infert quandam conclusionem dicens. Ex quo mali puniūt malos: ex hoc illa summa prouidentia id est diuina protulit insigne miraculum scilicet vt mali facerent malos bonos: quod declarat. Nam dum quidam mali videntur perpeti iniqua a pessimis flagrantes id ē ardentes odio noxiorum id est damnatorū suoruꝫ supple mali rediere. i. redierunt ad frugem

virtutis.i.ad vtilitatem: dū tales student se esse dissimiles illis malis quos oderant. ꝛ addit. sola diuina vis talis est: cui mala sunt bona id est cedunt in bonum sicut cum malus facit bonuꝫ malum. vnde subdit. Cum deus vtendo cōpetenter eis scꝫ malis elicit effectū alicuiꝰ boni. Ordo eñi fatalis cuncta ꝯplectit̄: vt qd discesserit ab assignata rōe ordinis.s.mali: hoc tamē licet relabatur in aliuꝫ ordineꝫ scꝫ boni: ne in regno ꝓuidētie dei liceat: quid id est aliquid temeritati.i.inordinationi. ꝛ ponit auctoritateꝫ in greco que tñ sonat. fortissimꝰ ī mundo deꝰ cuncta peregit.

eñi qdē cūcta cōplectit̄: vt qd ab assignata ordinis rōe decesserit: hoc licet in aliū tñ ordinē relabatur: ne quid in regno ꝓuidentie liceat temeritati. Fortissimus in mūdo deus cuncta regit cū oīa secula ꝓuidet ac ꝓspicit. ¶ Neqꝫ eñi phas est hoī cūctas diuine opere machinas ingenio ꝯprehendere vel explicare sermone: hoc tñ ꝓspexisse sufficiat qd naturarū oīm ꝓditor deꝰ idē ad bonū dirigēs cūcta disponat: dūqꝫ ea q̄ ꝓtulit in sui similitudine retiere festinat. Malū oē de reipublice sue terminis ꝑ fatalis seriē necessitatis eliminat: quo fit vt q̄ in terris abūdare credūtur: si disponentē ꝓuidētiā spectes: nihil vsqꝫ malorū eē ꝑpēdas. Sꝫ video iā dudū te ꝛ pōdere q̄stionis oneratū: ꝛ orōnis ꝓlixitate fatigatum aliquā carmis expectare dulcedinē. Accipe igit̄ haustū q̄ refectꝰ firmior ī vlteriora ꝯtēdas.

¶ Notāduꝫ ꝙ bonū ꝓueniēs ex malicia improboꝝ nō est imputādū ipsis improbis: sed tñ diuine virtuti q̄ nouit ex malis efficere bona. ꝛ licet deus malū dirigat ad bonū sua intentiōe ꝛ potestate: non tñ homo ideo nō est extra culpaꝫ q̄ illud malū agit mala intētione. ¶ Notandū ꝙ alius est ordo naturalis: alius ordo a deo ꝓuisus. Ordo naturalis est vt deū ꝛ ꝓximuꝫ diligamus: ordo ꝓuisus est tēporalis rerū dispositio q̄ fatū vocat̄ ꝛ licet ordinē naturalē sepe dimittamꝰ aliquid plus deo diligēdo ꝛ ꝓximū odiēdo tñ ordinē ꝓuisū a a deo nusqꝫ effugies: qꝛ nunqꝫ alit̄ ꝓuenit ꝙ deus ꝓuidet: vt si aliqd recedit ab ordine naturali relabitur in alium: vt si aliquid est malū quo ad materiam: ipsum est bonū in comparatione ad iusticiam ita ꝙ in regno diuine prouidentie: nihil relinquitur temeritati idest inordinationi. ¶ Neqꝫ enim phas ē homini. Hic philosophia excusat se de ampliori indagatione causaruꝫ di. Neqꝫ enim phas est homī ingenio comprehendere vel sermone explicare cunctas machīas i.causas vel dispositiōes diuini operis: hoc tñ sufficiat respexisse ꝙ deꝰ ꝓditor.i.ꝓductor naturaꝝ disponat cūcta dirigēs ad bonū. Et dū idē ꝓductor sup. festīat retiere ea q̄ ꝓtulit.i.ꝓduxit ī silitudīe sui sup. elimīat.i.ꝓijcit: ꝑ serieꝫ.i.ꝑ ordineꝫ fatal' necessitat̄ oē malū de terminis sue publice rei.i.mūdi q̄ fit vt mala q̄ credunt̄ abūdare ī terris si spectes.i.cōsideres ꝓuidentiā disponentē nihil ꝑpendas vsqꝫ esse mali. Tūc īuocat Boe. ad ꝯsolationē metricā di. video te esse oneratū pōdere q̄stionis q̄ difficilis est ꝛ fatigatuꝫ ꝓlixitate orōnis expectare aliquā dulcedinē carmis: igit̄ accipe haustū dulcedīs metrice: quo refectꝰ.i. recreatꝰ firmiter ꝯtendas in vlteriora. ¶ No. ꝙ dicit malū nusqꝫ eē in cōpatiōe ad diuinā ꝓuidētiā: qꝛ malū nō est aliqua natura nec aliqua res. omīs eñ natura et res appetit suā ꝑfectōeꝫ cū aūt appetibile hēat rōnem boni: si malū esset natura: ꝛ res appetens ꝑfectōeꝫ malū eēt bonū. ¶ Notādū ꝙ nullū est malū simpl'r ꝛ totaliter in mūdo qn in cōparatatōe ad diuinā ꝓuidētiā habeat rōneꝫ boni. vñ expedit multos defectus cōtingere in vniuerso ne multa bona tollant̄. Si eñ nō corrūpet̄ aer: ignis non ꝯseruaret̄: nec vita leonis ꝯseruaret̄ nisi occideret̄ agnꝰ vl' asinꝰ: neqꝫ laudaret̄ iusticia nec patiētia: si nō eēt iniq̄tas: et q̄ pꝫ ꝙ m'lta ī ꝯpatōe ad nos s̄t mala q̄ ī ꝯpatōe ad dinā ꝓuidētiā oīa disponētē hꝫ ꝙ meliꝰ ꝯpetūt vniuerso bona sunt.

Ordo

Malum

Assensius — Ta ē inquā ₇c. Quoniā ea dūtaxat dicē īstitui q̄ aut neglecta aut nō satis diligēter
dicta sūt in alijs cōmētarijs: ideo ne hic quidē lōgus ero. Tui muneris. i. tui h̄ ē phi
fici officij est. Nā officiū. partes. munia et munera et etiā mun⁹ pro eadē re fere sed
Officium — diuersis de causis accipi solent. Officiuȝ enim dicitur quādo quis id facit ob quod
faciendū ipe factus aut īstitutus videt̄. Sicut officiū cātoris ē cātare. philosophia causas latē
Partes — tes rerū inuestigare. Partes aūt dicūt̄ que cuiq̄ specialit̄ agenda sūt. tractūq̄ ē a comedis. i. co
mediarū actorib⁹: qui inter se participāt actionē totā. vñ cū dico aliquid eē mearū ptiū: signi
Munia — fico illud officio meo specialit̄ assignatū. Munia olim vnde et municeps et municipia: et nūc
Munera — munera dicebant̄ q̄ singulis agenda aut gerēda dant̄: sic ꝙ mun⁹ quoddā aut p̄stant aut acci
piūt ita faciendo. Queso vti hinc. vti. i. vt hinc. i. de his rebus: discernas. i. seorsū iudices et di
sputes. Ad rem me inquit omiuȝ quesitu maximā. quesitu. i. ad inquirendū vel vt inquirat̄. ma
Supia in v — ximā. i. difficillimā. Est eīm ly q̄situ hic posterius supinū. Posteriora aūt supina vt docet valla
nō cōstruūtur cū verbis vel participijs motū de loco significātib⁹: imo nec cū quibuscūq̄ alijs:
nec casū regūt: sed absolute ponūt̄ in significatione passiua: et id cū noībus adiectiuis sine pre
positione. vt pulchrū aspectu. obscenū visu. difficile factu ₇c. Cui vix exhausti quicq̄ satis est.
Exhausti — Exhausti est hic gti casus a ntō exhaustū. male eīm scribūt plurimi sȝ īpitissimi exhausisti. Nam
sensus est: cui sup. rei. i. ad quā reȝ vix quicq̄. i. aliquid exhausti. i. exhauriendo impensi laboris
satis est. Ubi aīaduertes sepe in passiua significatione maxie vbi substantiā signam⁹ pticipia
eiusmōi poni: vbi quidā pro verbalib⁹ posita censent. vt apud comicū. quid hoc ornati: pro eo
dicūt qd̄ est quid h̄ ornat⁹. sȝ possit ītelligi. quid h̄ ornati. i. rei ornate. Exhaurim⁹ aūt ea q̄ cū dif
ficultate facim⁹. vñ in quarto eneid. Que bella exhausta canebat: sed maxie dicit̄ de aqua que
hauriendo extrahitur non sine labore. Uñ conuenient̄ sumit similitudineȝ a capitibus hydre
Hydra — pullulantib⁹ si fabulaȝ detegamus q̄ talis est. hercules inter ceteros labores suos hydram ser
penteȝ aquatileȝ (nam hydor. vñ hydrus et hydra serpentū noīa: aqua dicit̄) occidisse dicitur
q̄ lerneā arcadie paludeȝ incolebat: et que centum capita habebat ea viuacitate vt vno reciso
duo ꝯ̄primum subnascerentur: qd̄ animaduertens hercules eam igni tandem domuit: et capi
ta simul excussit. Quam virgili⁹ lib. vi. apud īferos esse dicit his verbis. Quinquaginta atris ī
manis hiatibus hydra. Seuior intus habet sedeȝ. vbi quinquaginta capitum dicit: sed ouidi⁹
de transformatis lib. ix. centum habuisse dicit loquente hercule ad achiloum. Pars quota ler
nee serpens eris vnus echidre: Uulnerib⁹ fecūda suis erat illa: nec vllum de centum numero
caput est impune recisum. Quin gremio ceruix herede valentior esset. Hanc ego ramosam na
tis e cede colubris. Crescentemq̄ malo domui: domitamq̄ reduxi. Quid fore te credis: Uo
lunt autem paludem fuisse multis fontibus et amniculis abundantem: quorum vno obstru
cto bini nascebantur: donec materia combustibili iniecta et igne immisso tota exusta esset loci
humiditas: quam fertilitas magna secuta est. Est ergo similitudo in hoc ꝙ sicut herculi vnum
caput hydre amputati: bina succrescebant: ita philosophie discutienti et quasi absoluenti vnam
Fatum — dubitationem boetij in ea materia: bine succrescerent. Fatum. casus. predestinatio. ita a qui
busdam distinguuntur ꝙ fatum a celo dependeat: casus a fortuna. predestinatio a deo. Nam vt
Cicero inquit fatum est connexio rerum per eternitatem se inuicem tenens que suo ordine vt
lege variantur: ita tamen vt ipsa varietas habeat eternitatem. Sed vt inquit nonius: fatuȝ a
liter quoq̄ accipitur. Significat enim decretum et voluntatem: vt. vij. eneidos. heu stirpem
inuisam et fatis contraria nostris. Fata phrigum. Et in eodem. Filius hunc fato diuum pro
lesq̄ virilis. Nulla fuit. Est etiam mitius. Uirgilius alibi. Fatis iunonis inique. Dicitur auteȝ
a fando: eo ꝙ quicquid dij veridici fantur ineuitabile sit. vnde Marcus varro. Ab hoc tempo
re ꝙ cum pueris constituant parce fando dictum est fatum: et res fatales. Iuxta ciceronem au
tem videtur fatum a celo trahi: qd̄ nobis fata dei an nunciat: sed non sic quin fatorum condi
Casus — tor ea mutare possit. Casus autem a cadendo: quando propter opinionem aut prescientiam
Predestinatio — nostram aliquid accidit: et cuius causam ignoramus. Predestinatio autem est dei aliquam reȝ
ad certam finem ab eterno destinantis sed fere in bonam partem accipitur. Nam ad penam
addicti: presciti vocari solent. Quamq̄ angusto limite temporis septi. vel ad totum tempus vi
te cuiuslibet hominis respicit vel ad illud qd̄ se Boetius adhuc victurum sperauit. Si primo
modo accipimus: simile erit illi Uirgiliano. iiij. Georgicorum. Uerum hec ipse quidem
spacijs exclusis iniquis. Pretereo atq̄ alijs post commemoranda relinquo. Que verba
tamen Seruius de angustia carminis non eui intelligit. Qui modus ₇ cetera. fatum a ve

teribus appellatuȝ est. Modꝰ est Titi liuij ⁊ alioꝝ latine loquentiū adiectiuū etiā ꝑticipiale vł cinio ri substantiuo cōformare: iuxta quē nō dicit q̄ modꝰ fatū appellatus est sȝ appellatum est si tū preposuisset dixisset. Qui modꝰ appellatꝰ est fatū. De fato aūt quō a gentilibꝰ acceptū ē iaȝ diximꝰ. Multa aūt hic ꝑtranseo qꝛ aut nota aut bene declarata sunt. Illud aūt ꝑticipiū fluitu ras nō est formatū ab eo supino qd̄ nūc in vsu est. Nā a fluxuȝ fluxu: fieret fluxurꝰ.a.um. sed ab eo qd̄ ꝭm cōem regulam fieret flu itum fluitu fluiturꝰ.a.um. Sicut nasciturꝰ legiť ꝑ naturꝰ. A suo q̄s ꝙ̄ dflectat exordio. si legis quoqꝫ i. in quēcūqꝫ locū aut in quancun qꝫ ꝑtē tūc deflectat poniť absolu te vel subaudiť se. sic. ij. Eneid. Et iā nox humida celo ꝑcipita subau di se. vel ꝑcipitat. i. cadit vel ꝑcipi tatur. Si vero legis q̄cꝙ̄ aut quē ꝙ̄ facilis est cōstructio. Et equi. i. eq̄tatis seruantissimū. imitatio ē virgiliana in. ij. Eneid. vbi ad simi lem sniam eisdem vbis vtiť dicēs. Cadit ⁊ ripheus iustissimꝰ vnus q̄ fuit in teucris ⁊ seruantissimꝰ eq̄ dijs aliter visum. Familiaris noster Lucanus. Ideo lucanus familiaris phie dr̄ ꝙ fabulas ina nes ⁊ figmenta poetica non hȝ: sed veram hystoriā cōtexit: interserens multa phica ad phisicā ⁊ astrologiam pertinentia: quare vt seruꝰ dicit inter poetas annumerať. vnde etiam martialis facit eum de se ita loquentem. Sunt quidam qui me dicunt non esse poetam. Sed qui me ven dit bibliopola putat. Ut quidam me quoqꝫ excellentior. quia hec verba in persona non boetij sed philosophie proferuntur: recte dubitatur quis phorum ipsa phia sit excellentior. Non qua drat vt dicamus me. i. per me. sed reuera me. i. ꝙ̄ ego. Dicendum ergo est ꝙ phia hic habet rati onem philosophie naturalis quam quis per naturam adipiscitur. verbum autem illud videtur diuinitꝰ inspiratum vel ab oraculo acceptum: ⁊ dictum a viro plane diuino ita vt philosophiaȝ cōmunem excellat: quis autem sit non dicit: creditur autem hermes trimegistus quem deuȝ ef fectum fabulatur gentilitas. ¶ Seculi nomen gloriose precio mortis emerunt. Non dicit hoc de martyribus: idest testibus christiane veritatis qui seculi nomen non emerunt sed contem pserunt. verum de his qui pro patria mortui sunt vt gloriosum nomen obtineant: cuiusmodi multi leguntur romani: vt decij. fabij. cursij ⁊c. Etiam gete vitam contemnunt vt laudentur. vn̄ Virg. Mortem contemnunt laudato vulnere gete. Quinetiam vt in nauali certamine vincāt quidam vitam exponere parati erant. de quibus quinto Eneid. vitamqꝫ volunt pro laude paci sci. Ut que in terris abundare creduntur ⁊c. nihil vsqꝫ malorum esse perpendas. Si legatur. Ni hil vsqꝫ mali: non stat grammatica. Nam ordo esset. vt perpendas nihil mali esse que in terris abundare creduntur: ⁊ ita relatiuum ⁊ antecedens disconuenirent in numero. Legendum est ergo. Nihil vsqꝫ malorum que scilicet mala ⁊c. vel nulla vsqꝫ mala. Vel omittendo ly mali aut malorum. Nihil vsqꝫ esse perpendas: et ita accipietur ly nihil pro non; aliter nimis figurata erit locutio.

Fluituras

Lucanus

¶ Metrum sextum quarti libri.

SI vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi
Illic iusto federe rerum
Veterem seruant sydera pacem.
Non sol rutilo concitus igne

¶ Metrum sextū quarti libri.

SI vis celsi iura tonantis. Istud est sextū metrum huiꝰ quarti ꝭm quosdam adoni cum. sȝ quosdā archiloicū: ab inuentore tetrametrū: dactylicū a pede ꝑdominā te. In quo metro philosophia cōmendat diuinam ꝓuidentiam in dispōne reruȝ Et primo ex parte rerum que diuina dispositione reguntur. Secundo ex parte rei regentis: ibi. Sed ⁊ interea. Primo commendat diuinam prouidentiam ī re gimine corporum celestium. Secundo in regimine elementoꝝ. Tertio in regi mine tempoꝝ. Quarto in regimine generabiliuȝ ⁊ corruptibilium. Secunda ibi. Hec cōcordia tēperat. Tertia ibi. Hisdē de causis. Quarta ibi. Hec tēperies. Primo dicit. Si tu solers. i. sapi ens vis pura mēte cernere iura. i. regimina quibꝰ mundus regitur. celsi tonātis. i. dei aspice cul mina. i. altitudines summi celi. Illic sydera seruant veterē pacem. i. antiquā cōcordiam quam

Sanctus Thomas

eis diuina ꝓuidētia īdidit iusto federe rerū: q: sol cōcit⁹.i.cōmot⁹ rutilo igne.i.calore nō īpedit gelidū axē phebes.i.lune. nec vrsa q̄ flectit rapidos meat⁹.i.mot⁹ circa polū septētrionalē. nū͞q̄ lota occiduo ꝓfundo.i.mari occidētali cupit tingere.i.mergere flāmas occeano.i. mari cernens cetera sydera mergi in mare. Et loquit̄ more vulgari. credit em̄ vulg⁹ stellas q̄n occidunt descendere in mare. ⁊ vesꝑ.i.ven⁹ semꝑ equis vicib⁹ tp̄is nunciat seras vmbras noctis ⁊ eadē venus existens lucifer reuehit diem almū.i.clarū. Sic altern⁹ amor ꝓueniens ex dīna ꝓuidentia reficit alternos cursus syderū. sic.i. ꝑ talē mutuā concordiam bellum discors exulat.i. expellit̄ ab oris astrigeris.i.a regionib⁹ celestib⁹ q̄ gerunt astra. ¶ No. de hac dictiōe solers q̄ sm̄ Isid. interp̄tatur quasi sollicit⁹ in arte vel vtilis. ⁊ sic d₃ scribi ꝑ duplex l. sed sm̄ Hug. dr̄ a solū qđ est totū vel multū ⁊ ars artis q̄si tot⁹ vel mult⁹ in arte ⁊ sic d₃ scribi ꝑ simplex l. ¶ No. q̄ deus magis denoīatur tonās a tēpestate: q: maior horror ꝑ eam īcurrit mētib⁹ hoīm q̄ ꝑ aliā. Vn̄ ꝑ tēpestatē tonandi hoīes magis inducunt̄ ad recogitandā diuinā potētiam. ¶ No. q̄ vrsa hn̄s septē stellas circa pollū septētrionalē mota nunq̄ occidit: sed semꝑ nobis apparet: lȝ alie stelle nobis oriantur ⁊ occident. De venere aūt que de nocte seq̄tur solē: ⁊ de mane lucifer dicta p̄cedit solē: visum fuit in lib. ij. p̄mo metro. ¶ Hec ꝯcordia tēperet eq̄s. Hic ph̄ia cōmendat regimē diuine ꝓuidentie ī elementis dī. Hec ꝯcordia ꝓueniēs ex dīna ꝓuidētia tēperat elemēta eq̄s modis. ⁊ hūida elementa pugnātia.i. ꝯ̄ria cedāt siccis vicib⁹.i. viceuersa q̄ q̄n͞q̄ p̄ualeant hūida q̄n͞q̄ sicca. ⁊ q̄ frigora.i. elemēta frigida. iūgāt fidē.i. ꝯcordiā flammis.i. calidis elemētis: ne vnū aliud totalr̄ corrūpat. ⁊ h̄ ꝯcordia facit vt pendul⁹ ignis surgat ī altū.i. moueat̄ sursū. ⁊ t̄re g̃ues pōdē sidāt.i. deorsū resideāt. Tūc ꝯmēdat regimē dei circa tp̄a dicēs. Hisdē causis.i. silib⁹ causis ꝑ dīnā ꝓuidētiā ordinatis ann⁹ florifer.i. in q̄ abūdant flores spirat odores ī vere.i. tp̄e veris. tepente.i. incalescēte. estas feruida siccat.i. maturat cererē.i. fruges. Autūn⁹ remeat.i. reuertit̄. grauis.i. onerosus pomis: ymber defluuis irrigat hyemē. Tūc cōmendat regimē dei circa generabilia dicēs. Hec tēperies.i. tēperata dispō ꝓuidētie dīne alit ⁊ ꝓfert q̄cq̄d in orbe spirat vitā.i. q̄cquid viuit. ⁊ eadē tēperies rapiēs ea q̄ facit cōdit.i. abscondit ⁊ aufert.s. ab esse mergens orta.s. ꝓducta supremo obitu: id est vltima morte. ¶ Notandum sm̄ cōmentatorem. viij. phisicoꝝ. Primū antiquū nihil facit sine scđo antiquo.i. celo: ergo prima cā generationē ⁊ corruptionē elemētoꝝ et omniū in mun-

Tonans

Gelidum phebes impedit axem:
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus
Nunq̄ occiduo lota profundo
Cetera cernens sydera mergi
Cupit occeano tingere flammas:
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbras
Reuehitq̄ diem lucifer almum
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
¶ Hec concordia temperat equis
Elementa modis: vt pugnantia
Vicibus cedant humida siccis
Iungant fidem frigora flammis:
Pendulus ignis surgat in altum
Terreq̄ graues pondere sidant:
¶ Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores.
Estas cererem feruida siccat.

do ⁊ tempoꝛuȝ distinctionē operatur mediantibus coꝛpoꝛib⁹ celestibus. Unde in libꝛo de pomo Aristot. scribitur ꝙ creatoꝛ oīm sua sapientia ꝓparauit spheras et in qualibet sphera stellas lucidas. ⁊ dedit ipsis virtutem dominandi in hoc mundo faciendi bonuȝ ⁊ malū: moꝛtē et vitam si incedūt stelle ſm virtutem ipsis a creatoꝛe datam: ſm desideriū ⁊ volūtatem eius in ascendēdo ⁊ descēdēdo: nūc de oꝛiente ad occidentē: nunc de occidente in oꝛienteȝ sine contradictione. Et oēs stelle sunt sicut serui domino obedientes. ⁊ curs⁹ ⁊ motus earum non est a seipsis nec ꝟtute earū: sȝ est creatoꝛis q̄ facit eas moueri. ¶ Sedet interea conditoꝛ altus. Hic ꝯmendat diuinā ꝓuidentiā ex parte regentiȝ dicēs. Interea dum res sic geruntur. altus cōditoꝛ. i. summus creatoꝛ rerum de⁹ sedet: id est in se īmutabiliter manet regens oīa flectit. i. moderatur habenas rerū id est frena existens rex per sapientiam gubernationis. dominus per potentiam creationis: fons oīs bonitatis ⁊ oꝛigo oīm ⁊ ipse a nullo. lex oīa ligans. ⁊ sapiens arbiter: id est iudex. equi. i. eq̄tatiȝ omnibus tribuens ſm iusticiam. qui scȝ de⁹ omnia regens cōcitat i. excitat entia ire. i. ꝓcedere ad esse motu. i. per motum ⁊ sistit: id ē ꝑmanere facit ad tempus in esse retrahens omnia ad non esse. et ipse firmat per gratiam vaga. i. īstabilia per naturā. Nam nisi de⁹ reuocans rectos ictus. i. rectum ꝓgressuȝ qui est ab esse ad nō esse cogat iterū. i. reducat etiaȝ flexos oꝛbes. i. in quasdam circulatioēs. ea que stabilis oꝛdo diuine ꝓuidētie cōtinet. ipsa dissepta. i. separata. a suo fonte. i. a suo pꝛincipio: quod est deus. fatiscant. i. deficiant ⁊ ad nihilū deueniāt. Hic fōs est cōis amoꝛ cūctis entibus. ⁊ cūcta repetunt teneri. i. conseruari fine boni. i. per finē boni: quia res aliter non queunt. i. nō possunt durare. i. in esse perpetuari: nisi ecōuerso moꝛe resluāt. i. redeāt cause. i. ad cām ꝑmā: q̄ dedit eis esse ꝑ creationē. ¶ Notandū ꝙ entia regūtur a deo ꝑ quādam circulationē ſȝ quā quodāmodo ꝑpetuanť in esse. Verbigratia. deus disposuit sic res vt ex semine ꝓueniat herba: ⁊ ecōuerso ex herba ꝓducať semē. sic in generatiōe elementoꝝ fit quidaȝ circul⁹ dū ex aere generať ignis: ⁊ iterū ex igne aer. Itē in creaturis rōnalib⁹ que ꝓgrediūtur a deo ꝓductōe nature fit iterū reflexio ad ipm deū ꝑ reductōeȝ gr̄e vt sic nihil ꝑmaneat in reb⁹ ens ⁊ ꝑfectū nisi ꝑ quādaȝ circulatiōeȝ: ⁊ hoc īnuit ph̄ia ī lr̄a. ¶ Notādū ꝙ finis ad quē oīa naturali appetitu tēdūt ē ipȝ summū bonū qđ ē de⁹. hunc fineȝ subsequūtur rōnabiles creature ꝑ opationē intellect⁹ ⁊ volūtatis. sed irrationabiles creature ꝯsequūtur ipm solū ꝑ hoc ꝙ ipm repsentāt ꝑ quādā participationē essendi: ⁊ ideo eodē appetitu tēdit in suā vltimā finē. ex hoc innuit in littera cū dicit. Hic est cūctis cōmunis amoꝛ.

Remeat pomis grauis autumnus:
Hyemē defluus irrigat ymber.
¶ Hec temperies alit ac pꝛofert
Quicquid vitam spirat in oꝛbe
Eadem rapiens condit ⁊ aufert
Obitu mergens oꝛta supꝛemo.
¶ Sedet interea conditoꝛ altus
Rerumq̄ȝ regens flectit habenas
Rex ⁊ dominus fons ⁊ oꝛigo
Lex ⁊ sapiens arbitrer equi:
Et que cum motu concitat ire.
Sistit retrahens: ac vaga firmat
Nam nisi rectos reuocans ictus
Flexos iterum cogat in oꝛbes
Que nunc stabilis continet oꝛdo
Dissepta suo fonte fatiscant
Hic est cūctis communis amoꝛ
Repetuntq̄ȝ boni fine teneri:
Quia non aliter durare queunt
Nisi conuerso rursus amoꝛe

Ascensius

SI vis celsi ꝛc. Carmen monocolon est sꝫ potius spondaicū appelles. Nā solus terti⁹ debet eē dactylus: nec tñ semꝑ est. reliqui aūt possūt eē spondei. Sꝫ ꝑm⁹ pōt etiā esse dactylus et anapestus. Secūdus aūt et vltim⁹ regulari᷑ eēnt spondei: sꝫ alij etiam pedes admittū᷑. Nunꝙ̄ acciduo loca profundo. Credit vulg⁹ sidera defessa in mare oceanū se mergē refrigerij grā: sꝫ que sūt iuxta polū arcticū quē nos semꝑ sublimē videm⁹ mergi nō possūt. Ex quo celū moue᷑ ab oriēte in occidentē poli qui sūt in septētrione et in opposita ꝑte meridionali scꝫ: nō possūt terrā circuire: et sidera vicina mouē᷑ circuꝫ polos: nō aūt circū terrā: ꝛ ita datus ē locus fabule: q̄ talis est.

Calisto Ursa

Calisto lycaonis regis archadie filia longe pulcherrima venatrix fuit: cui⁹ excellēti pulchritudine iupiter captus: vbi blanditijs ea potiri nō posset: se dianā eē finxit: cuius calisto fidissima semꝑ comes fuerat: et ea arte virginē cōpressit et archadē genuit. qđ vbi resciuit iuno eā in vrsā mutauit postꝙ̄ filium enixa est: et ita in siluis diu oberrauit donec filius iā adultus in venatione eā ferire vellet. tūc em̄ miseratione iouis ambo in sydera fuerūt translati: ac iuxta polum q̄ ab ipsis arctic⁹ cognominatus fuit collocati. Quod cū iuno aīaduertisset Tethym nutricē rogauit ne vnꝙ̄ permitteret eos in mare descendere: ideoqꝫ septentriones nunꝙ̄ occidē dicū᷑. Hec late decantat ouidi⁹ in secūdo metamorphoseos. vbi verba iunonis sunt. At vos si lese tangit si contempt⁹ alūne. Surgite ceruleo septē prohibite triones. Syderaqꝫ in celū stupri mercede recepta Pellite: ne puro tinga᷑ in equore pellex. Dij maris ānuerant ꝛc. Cetera hui⁹ carminis nota estimo.

Refluant cause que dedit esse.

Prosa septima libri quarti.

TAm ne igitur vides quid hec oīa q̄ diximus cōsequa᷑? Boe. Quid naꝫ inꝙ̄. Phi. Oēꝫ iquit bonā prorsus esse fortunā. Boe. Et qui nā fieri potest? Phi. attēde inquit cū omnis fortuna vel iocunda vel aspera: tū remunerandi exercēdi ve bonos: tū puniēdi corrigēdiqꝫ improbos causa defera᷑: oīs bona est quā vel iustā cōstat esse vel vtileꝫ Boe. Nimis quidē inꝙ̄ vera ratio. Et si quam pauloāte docuisti ꝓuidētiā fatū ve ꝯsiderē firmis viribus nexa snīa. ¶ Sꝫ eā si placet inter quas īopinabiles pauloāte posuisti nūerem⁹. Phi. Et qui inquit. Bo. Quia id hoīꝫ sermo cōis vsurpat: ꝛ q̇dē crebro quorūdā malā eē fortunā. P. Vis ne igi᷑ inq̇t paulisꝑ vulgi sermōib⁹ accedam⁹? Ne nimiū velut ab hūanitatis vsu re

¶ Prosa septima quarti libri.

Sanctus Thomas

TAm ne igi᷑ vieds. Ista ē septima et vltima prosa huius quarti in qua phīa ꝯducit quandaꝫ cōclusionē ex premissis. Et ꝑmo facit hoc. Scđo subiūgit quādā exhortationē. secūda ibi. Quare inq̇t. Primo ponit ꝯclusionē intentā. Secūdo comparat eā ad opinionē vulgi. scđa ibi. Sed eā. Primo dicit. Vides ne iā o Boeti. qđ ꝯsequa᷑ hec omnia q̄ diximus. Dicit Boet. quid inꝙ̄. Et phia. Omnē fortunam prorsus eē bonā. Dicit Boe. Et q̄ nā inꝙ̄. i. quō hoc potest fieri. Cui philosophia Attende inquit cū oīs fortuna siue iocunda siue aspera deferatur cā remunerādi vel exercēdi bonos: vel cā puniēdi vel corrigēdi improbos. Ptꝫ ꝙ oīs fortuna ē bona quā vel cōstat esse iustā: sicut illa q̄ punit malos ꝛ premiat bonos. Vel constat esse vtilē: sicut que exercet bonos et corrigit malos. Dicit Boe. nimis. i. valde vera est ratio. ꝛ si ꝓuidētiā quā pauloante docuisti et fatū ꝯsiderē. tūc snīa ē nexa. i. firmata firmis viribus. i. rōnib⁹. ¶ No. ꝙ ex quo hui diuinā ꝓuidentiā bonis et malis nunc ꝓspera nunc aduersa eueniunt. bonis ꝓpter remunerationē prospera: et propter exercitationē ī virtutib⁹ aduersa: ptꝫ ꝙ ꝓspera fortūa remunerās ꝛ aduersa ꝛ

cessisse videamur? B. Ut placet inq̄. P. Nōne igit̄ bonū cēses eē qđ ꝓdest? B. Ita ē inq̄. P. Que vo aut exercet aut corrigit ꝓdest. B. Fateor inq̄. Phi. Bona igitur. Bo. Quid ni? P. Sed hec eoꝝ est qui virtute positi contra aspa bellum gerunt: vl' a vicijs declinantes virtutis iter arripiunt. Boe. Negare inq̄ nequeo. Phi. Quid vero iocūda q̄ in premium tribuitur bonis: nū vulgus malam esse decernit? Boe. Nequaq̄: verum vti est ita quoq3 esse optimā cēset. Phi. Quid reliqua que cum sit aspera ꝛ iusto supplicio malos coercet: num bonam populus putat? Boe. Immo omnium que cogitari possunt iudicat esse miserrimam. Phi. ¶ Vide igitur ne opinionem populi sequētes quoddam valde inopinabile confecerimus? Boe. Quid inq̄? Phi. Ex his enim ait que cōcessa sunt euenit eorū quidem qui vel sunt in ꝑfectione vel in ꝓfectu vel in adeptione virtutis

exercitans est bona. Itē cū ꝓspera fortuna malos emēdet vt visuz ē pri⁹: ꝛ aduersa ipos corrigat ꝛ iuste puniat: pz etiā ipam esse bonā. ¶ Sed eā si placet. Hic ↄparat hanc ↄclusionē ad opinionem vulgi. oñdens eā vulgo esse inopinabilē. ꝛ inquirit qđ vulg⁹ sentiat de q̄libet fortuna. Secundo ex opinione vulgi ↄcludit quoddā ↄ̄rium ipsi vulgo: ibi. Vide igit̄. Dicit ergo. O phia si placet eā opinionē q̄ oīs fortuna sit bona numerem⁹ inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopinabiles. Dicit phia qđ i. ꝓpter qđ Boe. dicit q2 cōis sermo hoīm istud vsurpat. i. in vsum capit quorūdā fortunā eē malam quorundā bonā. Et di. phia. Visne o Boe. accedam⁹ paulisper sermonib⁹ vulgi ne nimiū videamur recessisse ab vsu humanitat3: idest hoīum. di. Boe. vt placet. ꝛ phia. Nonne censes bonū qđ ꝓdest. di. Boe. Ita est inq̄. Phia. Fortūa q̄ aut exerc3 aut corrigit ꝓdest. di. Boe. Fateor inq̄. ꝛ iō concludit phia. Ois fortuna bōa est q̄ exercet ꝛ corrigit. di. Boe. quid ni. i. q̄re non. ꝛ addit phia. hec fortuna q̄ exercet est eoꝝ hoīm q̄ positi in virtute gerūt bella ꝛ cōtra aspera sed fortuna q̄ corrigit est eoꝝ hominum q̄ declinantes a vitijs arripiunt iter virtutis. dicit Boeti⁹ Negare nequeo. Querit philosophia. Quid est de fortuna iocunda que tribuitur bonis in premium. Num. i. nunquid vulgus decernit idest iudicat eam esse malam. Dicit Boe. Nequaq̄. verum pro sed censet: idest iudicat eam esse optimam sicut est. Querit vlteri⁹ philosophia. Quid de reliqua fortuna que punit: que cum sit aspera ꝛ coercet malos iusto supplicio. nū idest nunquid populus: idest vulgus putat eam esse bonam. Dicit Boe. immo iudicat esse miserrimam omniuz que excogitari possunt. ¶ No. q̄ omnis fortuna vl' ē ad exercēdū bonos ꝛ corrigēdū malos hoīes. vl' ē ad remunerādū bonos ꝛ puniēdū malos. fortuna que est ad exercendum bonos ꝛ corrigēdum malos homines vtraq3 est bona: etiam ſm opinionem vulgi: quod probat philosophia. Illud quod prodest est bonum: sed fortuna que exercet bonos homines prodest bonis: et que corrigit malos prodest malis: ergo vtraq3 est bona. Fortuna autem que exercet est bonorum qui gerunt bellum contra vicia. fortuna que corrigit est malorum qui declinant ad virtutes. fortuna autem que remunerat bonos: bona est etiam ſm vulgares: sed que punit malos omnium pessima est ſm vulgares. et hanc opinionem vulgi de vtraq3 fortuna philosophia tangit in littera. ¶ Vide igitur. Hic philosophia ex concessis a vulgo concludit quoddam inopinabile et contrarium vulgo scilicet malam esse fortunam tantum malorum: cum tamen opinetur vulgi vt plurimum esse malam fortunam euenire bonis. et dicit. Vide ne nos sequentes opinionem populi: idest vulgi confecerimus: idest conclusetimus quoddam valde inopinabile apud vulgus. Quid inq̄ di. Boetius. Ex his enim

omnē quecūq̃ sit bonā:i improbitate vero ma
nentibus oēm pessimam esse fortunā. B. Hoc
inq̃ verū est:tametsi nemo audeat cōfiteri. P.
¶ Quare inquit ita vir sapiens ferre moleste
nō debet quotiēs in fortune certamē adducit̃
⁊ virū fortem nō decet indignari quotiēs icre
puit bellicus tumultus: vtriq̃ eñ hinc q̃dē glo
rie ꝓpagāde:illi vero confirmande sapiētie dif
ficultas ipsa materia est. Ex quo ⁊ cuꝫ virtus
vocatur qd̄ suis virib⁹ nitens nō superetur ad
uersis.neq̃ eñ vos in ꝑfectu positi virtut̄ dif
fluere delitijs ⁊ emarcescere voluptate venist̄
prelium cū omni fortuna nimis acre cēseritis.
Ne vos aut tristis opprimat aut iocūda corrū
pat firmis mediūꝫ viribus occupate. Quicq̃d
aut infra subsistit aut vltra progreditur:habet
⁊ cōtemptū felicitatis:nō habet premiū labo
ris. In vestra est enim sitū manu qualeꝫ vobis
fortunam formare malitis. Oīs eñ q̄ videtur
aspera:nisi aut exerceat:aut corrigit punit.

q̄ concessa sunt ſm opinionē vulgarē euenit ꝙ eoꝝ q̄ sunt in ꝑfecta possessione virtutis vel i ꝓ
fectu vel in adeptione virtutis oēm fortunā esse bonā:siue sit ꝓspera siue aduersa.manentibus
aūt in improbitate oēm fortunā esse pessimā.⁊ di. Bo. hoc verū est ſm vulgares.tametsi ꝓ ꝗ̄
uis nemo audeat ꝯfiteri ſm veritatē:q2 in rei veritate oīs fortuna bona est tam bonoꝝ ꝗ̄ malo
Fortuna — rum vt ꝓbasti. ¶ Notandū ꝙ oīs fortuna vel est remunerans vel exercens vel corrigens. for
tuna remunerans est eoꝝ q̄ sunt ī
possessione virtutis.fortuna exer
cens est eoꝝ q̄ sunt in ꝓfectu ṽtu
tis.fortuna corrigens est eoruꝫ q̄
incipiunt esse virtuosi. Ex q̊ relin
quitur ꝙ eoꝝ q̄ ꝑmanent in mali
cia sit fortuna pessima:⁊ hoc ē ve
rū ſm opiniones vulgares. ¶ No.
ꝙ q̄libet fortuna pōt dupl'r ꝯside
rari. Uno mō in ꝯꝑatiōe ad cām
vl'em q̄ oīa regit ⁊ disponit ordinā
do singula in finē eis ꝯuenienteꝫ
sic oīs fortuna est bona vt ꝓbatuꝫ
est. vel pōt ꝯꝑari fortuna ad illuꝫ
cui euenit:⁊ sic solū illa dr̄ bona q̄
aliqd̄ bonū ꝯfert illi cui aduenit ⁊
illa mala q̄ nihil bōi ꝯfert. ¶ Qua
re inquit. Hic facit quandā exhor
tationē dicens. Ex quo oīs fortu
na est bona:sapiens vir nō dꝫ mo
leste ferre quotiēs adducit̃ in cer
tamen fortune.i. cū fortuna ⁊ nō
decet fortē virū indignari.i.turba
ri quotiēs increpuit.i.īsonuit bel
licus tumult⁹.i.strepit⁹. Naꝫ ipsa
difficultas bellandi ⁊ resistēdi for
tune est vnicuiq̃ viro forti ⁊ virtu
oso materia.i.cā glorie ꝓpagāde.
exercitiū eñ bellicū est cā glorie
viro forti. Illi ṽo.s. viro virtuoso
resistentia fortune est materia.i.
cā:ꝯfirmande sapientie.i.ṽtutis:
ex quo.i.ex q̄ victoria tal' difficul
tas virt⁹ vocat̃. Dr̄ eñ virt⁹ eo ꝙ
suis virib⁹ nitēs nō superet̃ aduer
sis.⁊ subdit. Neq̃ eñ vos positi ī
ꝓfectu.i.in via ṽtutis venistis in
mundū diffluere delitijs ⁊ emar
cescere voluptate ꝑliū nimis acre
censeritis.i.iudicabitis fieri cū oī fortuna: ne tristis fortuna vos opprimat eijciēdo ī desꝑatio
nem:aut iocūda corrūpat alliciēdo ad voluptatē:occupate.i. tenete g̊ mediū ṽtutis firmis viri
b⁹ q2 q̄cq̄d infra subsistit a medio ṽtutis deficiēdo:aut vltra ꝓgredit̃ mediū ṽtutis excedēdo il
lud hꝫ ꝯceptū felicitat̄.i.ṽtutis ⁊ nō hꝫ premiū laboris.⁊ in ṽra manu.i.ꝑtāte situ est q̄lē fortu
nā velitis vobis formare.s.bonā vel malā. Oīs eñ fortuna q̄ vr̄ aspa aut exercet bonos aut pu
nit malos ⁊ sic est bona. ¶ Notan. ꝙ ph̄ia hortat̃ sapiētē ad magnanimitatē cū dicit. Sapiens
nō dꝫ moleste ferre fortunā. Nā ſm Aristo. in ethicis. Sapiēs bñ scit ferre fortunas:q2 hꝫ se si
Virtus — ne vituꝑio sicut tetragonū q̄cūq̃ ꝓijcit̃ firmiter stat.⁊ magnanim⁹ est q̄ ꝯ̄ difformes insult⁹ for
tune vnanimi mētis ꝯstātia militat. ¶ Notan. ꝙ virt⁹ ꝯsistit ī medio īter duo vicia extrema: ad
quoꝝ vnū ī pellit ꝓspera fortuna:ad aliud aduersa. ṽbi grā. Aduersitas ī pellit ad desꝑationeꝫ

⁊ timiditatē: ꝓsperitas aūt ad p̄sumptōes ⁊ audaciam: inter que consistit medium virtutis: cuius excessus vel defectus est viciosus. ⁊ hoc innuit phia in littera. ¶ Nota ꝙ in potestate hois est facere fortunam qualē vult. s. bonā vel malam: qd̄ declarat phia in aduersa fortuna: q2 si eā accipimus bono aīo pro exercitio ⁊ correptione ipsa est bona. Si aūt eam toleram⁹ inuiti etiā pro pena ipsa est mala.

¶ Metrum septimum quarti libri.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor atrides phrigie ruinis
Fratris amissos thalamos piauit:
Ille dum graie dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore
Exuit patrem miserumq; tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
¶ Fleuit amissos ithacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit immani poliphemus aluo:
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lachrymis rependit.

Iam ne igr̄ vides ⁊c. Et q̄ nā fieri pōt. Caue ne legas. Et q̄ fieri pōt. Nō eni sciscitat̄ qd̄. i. q̄ res fieri pōt: q2 hoc iā phia dixerat: sed querit q̄. i. quō vl' q̄ re seu q̄ medio fieri pōt. Peccāt aūt multi in hac dictione: nā audiētes ab eo q̄ dic. Rex veniet: q̄rūt qd̄ scis: ⁊ iā ille dixerat qd̄ sciat: vtpote regē ventur̄ū. deberēt g̊ q̄rere. q̄ scis. sicut apud terentiū legit̄. Qui scis eos discordare ⁊c. Silr̄ paulo post legendū est. Et q̄ inquit vel ad quid inq̄t. Nō. Et qd̄ inq̄t. Que v̄o aut exercet ⁊c. subaudi fortuna: vt sit v̄o ꝓ sed fortuna q̄ exercet aut corrigit ꝓdest. Et subaudit̄ omis aut fortuna est hmōi igr̄ bona. Ex q̄ ⁊ cū virt⁹ vocat̄ ꝙ suis virib⁹ nitens. Dr̄ eni virt⁹ ħm varonē a noīe vir: ⁊ vir a virib⁹ q̄b⁹ ad bona ꝑagenda vz ⁊ malis resistit. Estq; vt noni⁹ attestat̄ ꝓprie fortitudo: sꝫ q2 fortitudine ad oēm hītum laudabilē op⁹ est gn̄aliter accipit̄. Et in medio duoꝝ vitioꝝ cōsistit. vn̄ horatius in epl'is. Uirtus est mediū vitioꝝ vtrinq; reductū. Quicq̄d aūt aut infra ⁊c. horati⁹ in primo sermone. Est mod⁹ in reb⁹ sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraq; neq̄t ꝯsistere rectū. In vestra est eni sitū manu ⁊c. Sic Iuuenal'. Nullū numē habes si sit prudentia: sed te Nos facimus fortuna deam celoq; locamus.

Ascensius

Qui ⁊ quid

Uirtus

¶ Metrum septimum quarti libri.

Bella bis q̄nis opat⁹ ānis. Hic incipit septimū metrū ⁊ vltimū metrū hui⁹ quarti qd̄ dr̄ saphicū ab īuentrice: trochaicū a pede p̄dominante. in quo phia cōfirmat suā exhortationē exemplo viroꝝ fortiū q̄ spretis voluptatib⁹ magnos subierūt labores spe laudis ⁊ glie. Et p̄mo ponit plura exēpla. Scd̄o hortat̄ nos ad imitationē eoꝝ: ibi. Ite nūc fortes. prima ꝑs posset diuidi ī tot ꝑtes q̊t exēpla ponit q̄ patebūt. Primū exēplū est tale. Paris fili⁹ priami regis troianoꝝ greciā ꝑfect⁹ rapuit helenā vxorē Menelai: ⁊ duxit eā ī phrigiā regionē. Menela⁹ aūt ꝯq̄st⁹ fratri suo Agamēnoni h̄ factū. Menela⁹ ꝯuocatꝭ p̄ncipib⁹ grecoꝝ trāsfretauit ī phrigiā: ⁊ obsedit troiā decē annis: quā tādē destruxit: ⁊ maiorib⁹ interfectꝭ ppl'm captiuauit. Cū aūt agamēnon ꝓficisceret̄ v̄sus troiā ꝑ quādā insulā vbi fact⁹ est ei vēt⁹ cōtrari⁹: req̄siuit vates qd̄ esset faciendū. q̄ dixerūt ꝙ non haberet ventū ꝓsperū nisi placarꝫ dyanā sacrificādo ei suā filiā. Cui lꝫ h̄ videret̄ durū ꝓpt̄ pietatē paternā: tn̄ suadēte vlixe spe laudis ⁊ glie sup victoria obtinēda ꝯsensit vt eā īmolaret: q̊ facto obtinuit ventū ꝓsperū ad voluntatē. Dicit g̊ in lr̄a. atrides. i. Agamēnon atride fili⁹ ex n̄is vltor operat⁹ bella bis q̄nis. i. decē ānis: piauit. i. purgauit vlciscēdo amissos thalamos. i. vxorem ꝯtētā ī thalamo fratris menelai: ruinis. i. destructionib⁹ phrigie. i. troie q̄ sita fuit in phrigia. dū ille Agamēnon optat dare. i. exponere vela graie classi. i. naui grecali. ⁊ dū redimit ventos cruore filie sue: ipē exuit. i. disposuit patrē. i. pietatē paternā. ⁊ sacerdos tristꝭ ex n̄is federat

Sanctus Thomas

i.i federe sacrificat miserū iugulum.i.collū vel guttur nate.i.filie Agamēnonis.ſʒ Hug.eniʒ iugulum idē est ꝙ guttur vel gutturis incisio.¶ Fleuit amissos ytacꝰ sodales. Hic pħia ponit
Ulixes scdm exēplū in quo declarat fortia acta ipsiꝰ vlixis intēdēs talē fabulā. Ulixes rediēs de bello troiano decē annis errauit in mari sustinens multa aduersa.tandē casualr venit ad antrū poli phemi q̄ erat maximꝰ gigas hn̄s vnicum ocľm in fronte:q̄ socios vlixis occidit ⁊ vorauit sup quo vlixes ꝯtristatꝰ sustinuit vsqꝫ dum

¶ Herculem duri celebrant labores:
Ille centauros domuit superbos.
Abstulit seuo spolium leoni.
Fixit et certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit dracboni
Aureo leua grauior metallo.
Cerberum traxit triplici catbena.
Uictor immitem posuisse fertur
Pabulum seuis dominum quadrigis.
Hydra combusto perijt veneno.
Fronte turbatus acbelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis.

p̄dictꝰ gigas cibo repletus obdormiret:quo dormiēte oculū quē in fronte habuit eruit. Qui euigilās furibūdus q̄siuit vlixē ſʒ excecatꝰ eū inuenire nō potuit di. ꝗ in littera.itbacꝰ.i. vlixes ab itacb a regione vľ ab auo suo itbaco sic dictꝰ ille fleuit.i.defleuit amissos sodales quos ferꝰ poliphemꝰ recubans i.morās in vasto antro mersit immani aluo.i.magno vētre:sed tamen vlixes furibūdꝰ repēdit.i.restituit gaudiuʒ mestis lacbrymis.i. suis tristicijs ore.i.facie poliphe-
Hercules mo ceco.i.excecato.¶ Herculē duri. Hic ponit aliud exēplū in q̄ describit acta Herculʼ ⁊ labores eiꝰ q̄bꝰ fingit̃ meruisse celū di.duri labores assumpti celebrāt.i.celebrē reddūt herculē.Cuiꝰ ponit primū laborē.s.domatōeʒ centaurorū di. Iste Hercules domuit supbos cētauros q̄ eū cōtempserunt.¶ Ubi no.ꝙ centauri mōstra q̄daʒ dicta sunt ex medietate thauri:quos poete fingūt genitos ex semie Ixionis qđ ꝓiecit ī nubē q̄ iuno circundederat se fugiēs a facie eiꝰ volētis cū eo ꝯcumbere.hos centauros hercules domuit.cū em̄ ꝯuenissent ad ludū palestine ī mōte solor:hercules ꝯgressꝰ cū eis ip̄os vsqꝫ ad effusionē sanguinis ꝓstrauit.¶ Abstulit seuo. Hic pōit scđʒ laborē herculʼ di. Hercules abstulit spoliū.i.pellē seuo leōi.¶ Ubi no.ꝙ ī silua nemea fuit q̄dā leo crudelissimꝰ q̄ hoies totiꝰ regiōis īuasit:quē aggressꝰ hercules ꝓ liberatōe p̄rie ip̄ʒ īteremit:⁊ excoriās ip̄m pellē ꝓ spolio abstulit. Fixit ⁊ certis. Hic ponit tertiū laborē di. Hercules fixit volucres.i.harpyias certis sagittis.¶ Ubi no.ꝙ rex Phineꝰ suos filios excecauit q̄ nouercā suā de stupro accusauerāt:ꝓpter qđ īuidia deorū ip̄e est excecatꝰ ⁊ opposite sūt ei harpye.i.volucres ꝟginei vultꝰ rapiētes cibū de mēsa eiꝰ:q̄s hercules sagittis suis fixit ⁊ fugauit.¶ Poma cernēti rapuit dracboni Aureo leua. Hic tāgit q̄rtū laborē di. Hercules rapuit poma dracboni cernēti.i.custodiēti. illa rapuit aureo metallo.i.cuʒ claua aurea. Hercules inq̄ factꝰ grauior.i.fortior leua.i.manu.¶ Ubi no.ꝙ septeʒ fuerūt filie athlātis hn̄tes hortū aureū cū pomis aureis q̄ dracbo custodiebat. Hercules aūt supueniens dracboni poma aurea abstulit.¶ Cerberū traxit. Hic ponit q̄ntū laborē di. Hercu.cerberū.i.caneʒ infernalē traxit ab inferis triplici catbena.¶ Ubi no.ꝙ Pirritbous volēs sibi despōsare reginā inferni: Herculē ⁊ Theseū ⁊ alios hoies fortes assūpsit:q̄bꝰ veniētibꝰ ad infernū Cerberus ianitor inferni ip̄os latratu suo īpediuit. Hercules aūt ip̄m tribꝰ catbenis vinxit.vel ſʒ alios ip̄sum traxit de īferno triplici catbena:q: dr̄ hře tria canina capita triplici catbena vincta.¶ Uictor īmitē. Hic ponit sextū laborē di. Uictor.s. Her.fert̃ posuisse īmitē dn̄ʒ.s.Diomedē ī pabulū seuis q̄drigis.i.eq̄s q̄drigā trahētibꝰ. Ubi notādū ꝙ Diome.fuit rex thracie q̄ eq̄s suos pauit hūana carne:quē hercu.īterfectū dedit suis ꝓprijs eq̄s deuorādū.¶ Hydra ꝯbusto. Hic ponit septimū laborē di.hydra.i.serpēs perijt ꝯbusto veneno suo.¶ Ubi no.ꝙ ī lerna palude fuit q̄dā ſpēs hn̄s plura capita q̄rū vno ꝑciso succrescebāt tria:quē hercules aggressus sagittando
Archeloꝰ cū nō videret se proficere:cōgerie lignorū ip̄um cōbussit.¶ Fronte turbatus Achelous amnis

Liber quartus Metrum septimum.

Ora demersit. Hic ponit octauū laborē. Hercu. Ubi sciēdū q cū Hercules vellet deducere filiā cuiusdā regis q dicebat Deianira: fluuius achelous quē debebat trāsire mutauit se in diuersas formas repugnādo ɔtra Herculē. Cū aūt vltimo mutasset se in speciē thauri: Hercules ipo deiecto abstulit sibi vnū cornu qd sacrificauit copie.i.dee fortune: ppt qd Achelous verecūdia ɔfusus fugit et in aquis latuit. Unū di. in lr̄a Achelous amnis. i. fluui⁹ frōte turbatus ppt ablatōnē cornu ipe mersit in ripis ora pudibūda: q latuit pre pudore in ripis. ¶ Strauit antheuz. Hic pōit nonū laborē di. Hercu. strauit.i.occidit antheū illū gigātē arenis lybicis idē i arenis libie regionis. ¶ Ubi no. q anthe⁹ erat gigas de terra ɔgenit⁹: cui⁹ erat tal' virtus q si aliqn̄ ex sagittatōe fatigaret: tactu terre statiz recupabat vires. Qui cū exercerz tyrānidē in libia: aduenit Hercules ꝛ ɔgressus cū eo diu simul luctabant. Cū aūt Anthe⁹ sentiret se debilitari spōte cecidit in terrā et sic sumpsit vires. quod Hercu. cognoscēs ipm a terra eleuauit ꝛ supra pectus suū tenēdo oppressit quousq spm exalaret. ¶ Cacus euandri. Hic ponit decimū laborē Ubi notā. q Cacus fuit mōstruz euomēs ignē p os: cui⁹ pater fuit vulcanus. manebat autez cacus i monte auētino spolians et occidēs hoīes et furto plurimuz insistens. Cū aūt Hercu. veniret de hyspania ducēs secū mltos bouzs: cac⁹ quosdā boues hercul' furabat: ꝛ traxit eos in antꝛ suū retrorsuz per caudas ne furtū pateret. cū aūt hercu. q̄reret boues: per mugitū vnius bouis peruenit ad antrū caci. quo extracto ipm interfecit: cui⁹ morte placata est ira euādri quē idez cacus multū offenderat. vñ di. Cacus sup. morte sua quā passus est ab hercule satiauit. i. ɔpescuit iras euādri quē cacus multū offenderat. ¶ Quosq pressurus. Hic ponit vndecimū laborē her. Ubi no. q in archadia erat quidā aper deuastās totā regionē: quē cū hercu. agitaret aper sibi insultans hūeros herculis spuma maculauit: quē aprū tandez interfecit. vñ di. Setiger. i. ap gerēs setas notauit. i. maculauit humeros herculis sup. spuma vel saliua: quos humeros altus orbis foret. i. erat pressurus: quia vt statī patebit hercu. humeris suis celū sustulit. ¶ Ultimus celuz. Hic ponit duodecimū et vltimū laborē ei⁹. Ubi no. q Athlas fingitur fuisse quidā gigas supportās celū humeris suis. hic fatigatus rogauit herculē vt celū supportaret quousq ipse respiraret. quod et hercu. fecit ꝛ per hoc celū meruit. vñ di. Ultim⁹ labor hercu. fuit q sustulit. i. supportauit celū collo īreflexo. i. n̄ īcliato. ꝛ rursus meruit celū tāq pciū vltimi sui labors. ¶ Ite nc̄ fortes vbi celsa magni. Hic hortat phia ad imitatōez pdictoꝝ viroꝝ di. Itē nūc fortes r̄sistētes aduersitatib⁹: ite illuc vbi duc̄ via celsa. i. ardua magni hercul' q ē via ꝟtutū ꝛ via magni exēpli ad aggrediēdū fortia. ꝛ nūc īuehit ɔ tardos ꝛ viciosos di. Cur vos inertes. i. hoīes sine arte sic hoīes desidiosi: cur nudats terga. i. dorsa vr̄a fugiēdo labores ꝛ aduersa. nā tell⁹. i. terrena ɔcupiscētia supata donat hoī sydera. i. celū: q supata terrena ɔcupiscētia efficit hō dign⁹ celo qd ē loc⁹ deoꝝ ꝛ spirituū. Nā sz Arist. ij. celi ꝛ mūdi. Oēs eū locū q sursū ē deo attribuūt: ꝛ barbari ꝛ greci qcūq putāt deos eē. de q loco di. Pla. i fedrōe. Uiri speculatiui vīuētes sz vitā ɔtēplatiuā celestes sedes recipiūt ī qb⁹ felicitate deoꝝ potiunt: q felicitate nos faciat pticipes iesus xp̄s q est de⁹ super oīa bn̄dict⁹ in scl'a scl'oꝝ. Amen.

Strauit antheum libicis arenis.
Cacus euandri satiauit iras.
Quosq pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit.
Ultimus celum labor inreflexo
Sustulit collo: preciumq rursus
Ultimi celum meruit laboris.
¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis: superata tellus
Sydera donat.

Antheus

Cacus

Bella bis quinis ꝛc. Carmen saphicum ab inuentrice hendecasyllabum a numero. xi. syllabarum: monocolon preterq in fine: vbi versus adonius ponitur qui post tertium quemq poni consueuit. Constat autem saphicus: vt prius dictum est quinq

Ascensius

pedib⁹. Trocheo spondeo dactylo et duobus trocheis. Adonius dimeter est dactylo et spōdeo
constans. In toto autem carmine ostendit virtus et constantia virorum fortium qua freti ad
optatum finem deuenerunt: vt consimili constantia celum mereamur. Ponit autem principa
liter tria exempla: agamennonis vlyxis et herculis: que licet satis apte in superioribus com-
mentarijs explicentur: tamē vt plenius quis historias ac fabulas cognoscat altius repetimus.
Atride Fuerunt itaqȝ vt Seruius recitat Atreus et thyestes fratres inter se seui vsqueadeo vt Thye-
stes cum europe fratris vxore concumberet. qđ dolens atreus liberos ei epulandos apposuit.
Cuius facinoris cum thyestes exquireret vltionem a dijs: respondit illi apollo posse alio scele-
re eius vindicem nasci: scilicet si cum pelopea filia concumberet: quo facto natus est egistus q̄
atreum interfecit: et atreum similiter a bello redeuntem interemit factus adulter et violator
clytennestre vxoris eius. helena autem menelai vxore rapta ab alexandro seu paride atride. i.
agamennon et menelaus filij putatiui atrei cum ꝯm Seruium essent filij plistonis mouerunt
totam fere greciam in vltionem. cum autem essent in aulide ibiqȝ exercitum recenserent aga
mennon diane ceruum ignarus occidit: dea vero irata flatum ventorum remouit. Cum igitur
nec nauigare possent; et pestilentiam sustinerent oracula consulta deam agamennonio san-
guine placandam dixerunt. Ergo cum ab vlyxe per nuptiarum simulationem adducta iphyge-
nia agamennonis filia ad eum locum esset vt immolaretur: ꝯm Seruium numinis miseratio-
ne subrepta est: et cerua pro ipsa cesa. Ipsa autem in thauricam regionem ad regem thoantem
translata: sacerdosqȝ dyane dyctime facta cum deam ꝯm morem sanguine humano placaret: a-
gnouit horestem fratrem qui carendi furoris gratia cum amico pylade colchos petierat: et cū
his occiso thoante simulachrum sustulit absconditum fasce lignorum. vnde et fascellis dicitur.
hec et plura Seruius lib. ij. eneid. ad illud. Sanguine placastis ventos et virgine cesa. Cum p̄
mum iliacas danai venistis ad oras. vbi dicit virgine cesa. non vere sed vt videbatur. verum ho
ratius Iuuenalis et multi alij dicunt eam reuera cesam sicut et auctor noster hic. vltor atrides
i. agamennon filius atrei putatiuus. Optat: et ventos redimit cruore Iphigenie scilicet. legen
dum est in presenti tempore redimit. non redemit in preterito: quia versus non staret: et etiam
esset difformitas et mutatio temporis. Optat enim manifeste presentis est temporis. Unde eti
Itachus am sequentia. exuit et federat. i. in fenus dat presentis sunt temporis. Ithacus. i. vlyxes ithacē
sis. posuit enim sicut virgilius principale pro deriuatiuo ꝯm Seruium: non enim fuit ithacus
i. ex ithaca insula: sed ithacensis rex. Nec dicitur ithacus a patre. Nam laertes pater eius voca
Polyphe-mus batur: vt prius de vlyxe satis dictum est. Polyphemus autem erat vnus cyclopum qui iuxta e-
thnam montem sicilie incubare solebant: immanissimi pastores vnum oculum per modum ci-
cli in fronte habentes: vt dicit virgilius argolici clypei aut phebee lampadis instar. vnde no-
men sumptum. homerus autem tradit vlyxem ex lotophagis in siciliam venisse in eam partē
vbi duo fratres erant cyclops et lestrigon: qui inhumane eum exceperunt. et nisi fuisset filio-
rum benignitas cum socijs perijsset vlixes. Cyclopes autem filius erat antiphates: lestrigo-
nis autem polyphemus. de quo dicit sic tertio eneiđ. achimenides comes infelicis vlixi. Ui-
di egomet duo de numero cum corpora nostro. Prensa manu magna medio resupinus in ātro.
Frangeret ad saxum: sanieqȝ aspersa natarent. Limina: vidi atro cum membra fluentia tabo.
Manderet: et tepidi tremerent sub dentibus artus ꝛc. Cumvero somno et vino sepultus esset
vlyxes stipite ficulno euulsit oculum eius et cum se ante ostium teneret: nec sineret exire so-
cios aut vlyxem: consilio inito posuerunt se sub ventre arietum: quorum ille terga palpitās
admisit eos in pascua et sic euaserunt. Sed tamen cero furibundus orbe. melius sic puto ꝙ ore
vt sit ordo. Sed polyphemus furibundus orbe. i. rotundo et amplo oculo ceco. i. excecato: re-
pendit. i. persoluit mestis lachrymis vlyxis et sociorum eius: gaudium. i. leticiam de vindicta.
Hercules Herculem duci ꝛc. hic potissimum per labores fertur celum meruisse. et dicitur hercules quasi
heras. i. iunonis cleos. i. gloria: quia iunone persequente magnam gloriam consecutus est. Di
citur autem a poetis omnibus iouis ex alcmena amphitrionis coniuge filius apud thyrinthi-
am vrbem natus et educatus. Et vt macrobius in saturnalibus. Nō existimes alcmene apud
thebas boetias natū solū vel primū herculē nōcupatū: immo post multos atqȝ postremos ille
hac appellatione dignatus est: honoratusqȝ hoc noīe: ꝙ multa fortitudine nomē dei prome-
ruit. Uarro etiā cū noīasset quadragita tres hercules: adiecit postea ꝙ omēs qui aliqđ fortit
fecissent hercules velut appellatiuo noīe dicti fuerunt. Sȝ huic qui iouis filius dict⁹ fuit cun
cta poete absqȝ aliorū differentia tribuūt. Itaqȝ eius laudes et duros mille labores Uirgili⁹

lib.viij.prosequitur sic.vt prima nouerce.Monstra manu geminosq̃ pmens eleserit angues. Ut bello egregias idem disiecerit vrbes.Troiãq̃ ebaliãq̃.⁊ subdit.Tu nubigenas inuicte bimẽbres.Deleū pboleūq̃ manu:tu cresia mactas prodigia:⁊ vastū nemee sub rupe leonem ⁊c. Martialis aūt li.iiij.sic.Si cupis alcide cognoscere facta prioris Disce:lybin domuit: aurea poma tulit.Peltarum scytbico discussit amazona dono ⁊ reliq̃.Uide cornucopie perotti cum martiale.Uirgili⁹ aūt d ērūnis berculis ita opusculū fecit.Prima clionei tolerata erūna leonis Proxima lerneā ferro ⁊ face contudit bydrā.Mox erymantbeūvis tertia pculit aprum. Aeripidis quarto tulit aurea cornua cerui.Stimpbalidas pepulitvolucres discrimie quinto. Tbreiciā sexto spoliauit amazona baltbeo.Septima in argeis stabulis impēsa laboris.Octauo expulso numerat̃ adorea tauro.In diomedeis victoria nona q̃drigis.Gerione extincto decimam dat byberia palmā.Undecimū mala besperidū distracta triumpbus.Cerberus extremi suprema est meta laboris.In textu aūt nostro ali⁹ ponit̃ laborū ordo:de quib⁹ q: satis in alijs cōmentarijs dicta sūt paucissima subiūgem⁹.Ille cētauros.Centauri populi tbessalie iuxta pelion montē semiequi dicti:q: primi in eq̃s visi a longe:inferiores ptes eq̃nas supiores būanas bic crediti sunt.ij cū piritboi sponsā bippodamiā rapuissēt ab bercule postea occisi sunt. De leone satis prius narratum est.Finxit ⁊ certis.i.ineuitabilib⁹ sagittis volucres.stimpbalidas vt dicit Uirgili⁹:⁊ etiā martial.Perott⁹ dicit de laborib⁹ berculis.Tū stympbalidas aues ab ipsis nubib⁹ sagittis petijt enectasq̃ deiecit.Seneca.Menali pernix fera multo decorū pferens auro caput depbensa cursu ē.idē. Solitasq̃ pēnis cōdere obductis diē petit ab ipsis nubib⁹ stympbalidas.Mar.Aeripidē siluis ceruā:stympbalidas vndis:abstulit.Stympbalidas q̃dā parū docti barpyias eē existimarūt:sed id falsū esse siquis tragediā senece legerit facile depbenderit.Erant aūt stympbalides aues aquatice in stympbalo palude tāte magnitudis vt solis radios obumbrare diceren̄t:oēm arcbadiā deuastantes q̃s bercules e nubib⁹ deiecit. Errat g̃ superior q̃ cōmentari⁹ q̃ barpyias interptãt eē de quib⁹ nos pri⁹ satis dixim⁹.Poma cernenti ⁊c. Ordo melior est.Bercules grauior.i.aliquāto plus q̃ cōueniret vel multū grauatus aureo metallo qd erat in pomis aureis leua.i.in sinistra manu q̃ ea tenuit:rapuit poma.i.mala besperidum draconi cernēti.i.puigili.Fuerunt itaq̃ besperides atlantis filie nympbe q̃ bortū fm fabulas babuerūt in q̃ erant aurea mala veneri cōsecrata q̃ bercules missus ab euristbea argiuorum rege occiso puigili dracone sustulit.Reuera inquit serui⁹ fuerunt nobiles puelle quarum greges abegit bercules occiso eorū custode.Unde fingit̃ mala sustulisse.i.oues. nā grece mela ⁊ mala ⁊ oues significant.vñ menolomos ouiū pastor d̃r.Uocantur aūt bmōi puelle q̃ septem fuerunt a patre atlantides:a matre besperides:⁊ nunc in celo pleiades sunt stelle notissime.q̃n ⁊ draco in celū translatus dicitur. Pomū ne te latet gen⁹ est ad oēs fruct⁹ mollē corticē bñtes sicut nux ad durū corticē bñtes.Pomi aūt species sunt malū qd vulgo pomū vocant:⁊ pirū ⁊c. Cerberū traxit triplici catbena.Cerber⁹ canis infernalis triseps est:qui peritboū interemit:capto tbeseo quē bercules liberans cerberū ad supas auras traxit q̃ inter cotes migens venenū qd acbonitum vocant̃ generauit.Quid bistorica fides bz in.vi.Eneid.cōmentarij docent.ideo aūt dicit triplici catbena:q: tria capita babuit.Uictor īmitē ⁊c.de diomede loquit̃ non de eo q̃ fuit rex etolie tbidei ⁊ deipbile fili⁹:sz de rege tbracie.Nam bercules diomedē regē tbracie dirū ⁊ sanguinarium boiem q̃ equos suos aduenarū carne i tyrida tbracie oppido pascebat: occidit eūq̃ iumentis suis epulandū dedit.Seneca.Quid stabula memorē diri bistonij regis.Bistones eñ tbracie populi sunt.Bydra combusto.De bac pri⁹ dixim⁹ ⁊ de acbeloo ⁊ de cornucopie require per tabulam in fine positā.De anteo lz non male locut⁹ sit superior.boc babe.Bercules cum audiret anteum terre filium magno ac procero corpore in lybia esse apud lyxū oppidū a flumine mauritanie eiusdem nois ita vocatum:q̃ loc⁹ antei regia d̃r:robore ac fortitudie nemini cedentē:ad eū quoq̃ domandum perrexit.Erat anteus aspectu roboreq̃ terribilis:babitabat in spelunca excisas vndiq̃ rupes bñte:⁊ leonū carne vescebat̃. Cubile ei terra erat. Nullis berbis:aut paleis:aut ferarū tergorib⁹ strata sed simplex ac nuda.Palestra omnes superabat. quotiens autem membra ei⁹ labore defecta essent tactu matris boc est terre recreabātur acvires resumebant.Erat vniuerse prouincie infestus:⁊ quoscunq̃ terra mari ve eo aduentasse cognouisset impie trucidabat.Cum eo igitur congressus bercules depositis ab ipso cleonei:ab illo lybici leonis tergoribus:⁊ vnctis,p more palestre:atq̃ barena sparsis corporibus: fessum tādem luctando ⁊ quasi seminecē anteū terre prostrauit:sed cum mox cōfirmatis tactu terre viribus surrexisset ⁊ acrius q̃ ante certare videret̃:stupefact⁹ tanto robore bercules rursus illi bra

Centauri

Volucres stympbalides

Poma besperidum

Cerberus

Diomedes

Anteus

ebia iniecit: verū anteus nō expectatis ampli⁹ hostis virib⁹ sponte cadebat pl⁹ otinuo viriu3 ex ipso casu accipiens. Qua re tandē intellecta: standū est tibi o antee hercules inquit. non sterneris ampli⁹: nec terre sed pectori nostro fixus herebis. q̄ cum dixisset iuuenē alte sublatu3 ac telluri sternere se conantem: arctissimo nexum vinculo intra vlnas suas expirare coegit. Lac⁹ euandri. de bacvide liuiū in primo ab vrbe condita ꝛ virg. in. viij. Eneid. Aut perottu3 vbi supra.

¶ Explicit liber quartus.

¶ Libri quinti prosa prima. Boe.

Ixerat orationisq3 cursu3 ad alia q̄dā tractāda ꝛ expediēda vertebat. Tum ego. recta q̄dem exhortatio tuaq3 prorsus auctoritate dignissima: sed qd̄ tu dudū de puidētia q̄stionem plu

Herculis prudentia

Satis etiam in cōmentarijs vidisti. De apro etiam notissima ē narratio. Ultim⁹ celum. vel hoc fingitur ppter fabulam in cōmentarijs superiorib⁹ recitatā: vel q2 colūnas in occidente fixit super q̄s celum incūbere vī. Narrant plures labores herculis q̄ꝫ iam dicti ab alijs: sed omnes holunt q̄ per labores ꝛ virtutem hercules celū meruisse dī. Un̄ xenophon in eo libello quē de dictis ꝛ factis Socratis memoratu dignis composuit: dicit herculi iam in infantia suprema voluptatem ꝛ virtutē habitu muliebri oblatas: qui cū vtriusq3 cohortationem audiuisset: virtutisq3 arduū iter: optatum receptaculu3 ꝛ letum finem habere didicisset: contraq3 voluptatis aditū valde facilē: s3 finem sane amarum: grauib⁹ verbis voluptatē ꝛ nequiciā aspernatus virtutē p labores ꝛ sudores in dexterā insecut⁹ est. Un̄ ꝛ Cicero in officijs. Nāq3 herculē prodicus dicit vt est apud Xenophontē: cū primū pubesceret (qd̄ tp̄us a natura ad deligendū quā quisq3 viā viuendi sit ingressurus datū est) exisse in solitudinem: atq3 ibi sedentē diu secū multūq3 dubitasse: cū duas cerneret vias: vnā voluptatis alterā ꝟtutis vtrā ingredi meli⁹ esset. Hec Cicero. Et hoc ptendit auctor nr̄ dicens. Ite nunc fortes ꝛc. Celsa via. sic Uirgi. in lr̄a picthagore. Nam via virtutis dextrū petit ardua callē Difficilēq3 aditū primu3 spectantib⁹ offert. S3 requiē prebet fessis in vertice summo.

Ubi

Ubi hoc loco significat postq̄. nā si significaret in quo loco: nō recte dixisset vbi ducit: sed quo ducit. sicut apud horatiu3. Damna tn̄ celeres reparāt celestia lune Nos vbi decidim⁹. Ordo igit̄ ꝛ sensus hic est. Ite nunc fortes curvos inertes nudatis terga: vbi. i. postq̄ ita est q̄ celsa. i. ardua ꝛ sublimis via magni exempli ducit. i. ducis agit ptes. Et est locutio sumpta a militib⁹ qb⁹ turpe est nudare terga fuge vbi bonum habent ducē qui resistat ꝛ resistendi exemplum p̄beat. Est preterea alia rō cur turpe sit fugere: q2 ingens victorib⁹ merces pposita est: q2 tellus supata donat celum. Quod aūt dicit nudatis terga nō parui momenti est: significat em̄ q̄ nemo in hac pugna q̄ contra vitia ꝛ contra mundū gerit̄: superatur nisi qui terga p inertiā nudauerit. i. arma q̄ sunt virtutes abiecerit. Fidelis em̄ inquit apl̄us deus: q2 nō sinit vos tentari vltra id qd̄ potestis.

Finis cōmentariorum ascensij in quartum librum.
Sequuntur in quintū eiusdē explanatiuncule.

Incipit prosa prima libri quinti.

Sanctus Thomas

Ixerat orōnisq3 cursum. Hic incipit quintus liber Boe. de consolatione philosophie cuius hec est prima prosa: in qua philosophia studet soluere quedā dubia suam determinationem consequentia de fato ꝛ prouidentia. videtur enim ex dictis q̄ casus non sit: quia si oīa sint prouisa ita q̄ nihil eueniat preter ordinem diuine puidentie videtur q̄ nihil casualiter euenit: q2 casus importat euentum inopinatum. Item videt̄ ex dictis q̄ liberu3 arbitriū non sit: q2 oīa disponunt̄ b̄m ordinē fatalis necessitatis. liberū āt arbitriu3 necessitatē excludit. videtur ergo si ponitur puidentia ꝛ fatum q̄ oīno excludatur liberū arbitriū. phīa ergo in presenti libro inquirit vtrum casus sit ꝛ quid sit. ꝛ inquirit vtrum liberum arbitrium sit ponendo argumenta quib⁹ liberū arbitriū cu3 puidētia dīna non vī posse stare. post hoc ponit falsam solutionem quorundam quam improbat ꝛ ponit ppriam quam rationibus confirmat: et de eternitate determinat.

⁊ alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in vndecim partes q2 sex sunt ꝓse ⁊ q̄nꝙ metra: eiusꝙ partes ⁊ que in ipsis determinātur patebunt in processu libri. In prima prosa determinat de casu. ⁊ primo Boe. tangit acta philosophie commendans eius exhortationem factam ⁊ mouet questionem de casu. Secundo philosophia excusat se ab eius determinatione. ⁊ Bo. illam excusationem remouet. Tertio philosophia determinat de casu. secūda ibi. Tum illa festino. Tertia ibi. Tuz illa morem.

rib⁹ aliis implicatā esse dixisti experior. Quero enī an esse aliquid oīno: ⁊ quidnam esse casū arbitrere? Phi. Tum illa. Festino inquit debitum promissionis absoluere: viāꝙ tibi qua patriaz reuebaris aperire. hec aūt etsi perutilia cognitu tñ appositi nr̄i tramite paulisꝑ auersa sunt. Uerēdūꝙ ē ne deuiis fatigat⁹ ad emetiēdum rectū iter sufficere nō possis. Boe. Ne id inq̄ prorsus vereare. Nā q̄etis mihi loco fuerit ea quib⁹ maxīe delector agnoscere simul: cū om̄e disputatiōis tue lat⁹ indubitata fide ꝯstiterit: nihil de sequētib⁹ ambigatur. P. ¶ Tū illa morē inquit gerā tibi: simulꝙ sic exorsa est. siquidez inquit aliquis euentū temerario motu nullaꝙ causaruz cōnexione ꝓductū casum esse diffiniat nihil oīno casum esse confirmo: ⁊ ꝑter

Primo dicit. philosophia dixerat hec ꝑdicta: ⁊ vertebat cursum orationis. i. sermonis ad tractanda quedam alia atꝙ expedienda. tūc ego Boe. inq̄. O philosophia recta est exhortatio tua ⁊ prorsus ē dignissima auctoritate: sed quod tu duduz dixisti sexta prosa quarti libri: questionē de ꝓuidentia implicatam esse plurib⁹ aliis. s. q̄stionibus: ergo experior re. i. realiter. quero enim an arbitrere id est arbitreris casum omnino aliquid supple in rerum natura: ⁊ quidnā arbitreris esse casum supple in rerum natura. ¶ Nota per hoc ꝙ dicit Boetius dixerat innuit phia iam expediuisse que ad sui speculationem spectabant: ⁊ ita determinasse principalez huius libri intētionē: ⁊ philosophia vertebat cursum orationis id est orationē currentem: quia oratio philosophie nō impediebatur ignorantia docentis: nec tarditate discētis: hāc orationez vertebat ad quedā alia tractanda. que autem fuerūt illa Bo. nō exprimit q2 forsitā sua opinione nimis erāt ꝯsiderāda: vel forsitā ꝙtū ad ꝓpositū extranea.

¶ No. ꝙ dic̄ exhortationē phie fuisse rectā: q2 phia hortatur ad virtutes ⁊ ad ꝯtemptū fortuitorū. talis aūt exhortatio q̄ fit ad bonū ꝓsequendū ⁊ ad malū fugiendū recta est. ⁊ dic̄ exhortationem phie esse dignissimā auctoritate: q2 quod a sapiētib⁹ dicitur auctoritate sapiētis dignū reputatur. ¶ Tū illa festino iquit. Hic phia excusat se de huius opinionis vel q̄stionis determinatione. et Boe. illā excusationē remouet di. Phia inq̄t. Ego festino absoluerere. i. perficere debituz ꝓmissionis et aperire tibi viā qua reuebaris ad patriā: hec aūt que tu queris de casu etsi ꝑ ꝙuis sunt ꝑutilia cognitu. i. cognitiōe tñ paulisper auersa sūt tramite. i. a via nostri ꝓpositi. ⁊ di. paulisper: q2 non sunt totaliter auersa sed aliquantulū incidant ꝑmissa. ⁊ est verendum. i. timenduz ne tu fatigat⁹ deuiis. i. questionib⁹ extraneis nō possis sufficere ad emetiendū. i. trāseūdū rectū iter di. Bo. O phia ne illud vereare. i. ne timeas: q2 h̄ fuerit mihi loco q̄etis agnoscere ea quibus maxime delector ⁊ cū om̄e lat⁹. i. om̄is ꝯstantia tue disputationis mihi constiterit fide indubitata: nihil est q̄d ambigatur de sequentibus. ¶ Notanduz ꝙ di. qua via reuebaris patriam. hic patriā vocat beatitudinē quā pri⁹ iuenire docuit: illa aūt per q̄ hō peruenit ad ipsam sunt virtutes de quibus Boetius intendebat agere: non in hoc libro sed in vltimis libris musice sue agendo de musica humana. intentionem autē suā nō compleuit q2 a rege Theodorico morte preuentus fuit. ¶ Tum illa morē iquit. Hic philosophia determinat de casu soluēdo ꝑmissas causas ⁊ questiones. Primo soluit primā. An casus sit. Scd̄o scd̄am. Quid sit casus: ibi Licet igitur. Primo ostēdit q̄d significetur ꝑ nomē casus. ponendo opinionē quorūdam. secundo improbat illā opinionē: ibi. Quis enī. Primo di. O Bo. ego gerā tibi morē. i. confirmabo me

volūtati tue: ⁊ simul sic est exorsa.i.sic incepit.si aliquis diffiniat quo ad nomē dicens casuz eē euentum ꝓductū motu temerario.i.improuiso: ⁊ nulla ꝯnexione causarū. Ego phia confirmo casum sic oīno nihil esse.⁊ decerno.i.iudico vocē casus prorsus esse inanē pter significationez rei subiecte: sicut hec vox chimera inanis est. ¶ Nota ꝙ quīuis questio si est p̄cedit q̄d est ẜm ꝙ questio quid est querit de quidditate rei: q2 quid est rei nulli debetur nisi enti: tamen q̄stio quid est querens de qd quid est nois ē prima cognitio ⁊ ideo ex quo q̄d ē nois opz scire de aliquo si ē. Propter hoc phia ad querendū de casu vtrū sit vel non accipit qd quid est: qd significat p nomen ⁊ dicit. Si aliqui dicūt casum esse euētuz temerariū sine oī causa ꝓductum ego video vocū casus esse inanez tanꝙ sibi nihil correspōdeat i re. ¶ Quis eñ coercente. Hic phia improbat opinionē istā ostendēs casum nihil esse ẜm eam.scđo soluit ẜm rei veritatez ibi. Aristoteles meus.primo ponit vnā rōez.scđo aliam: ibi. Nam nihil. Antiqui dicebant ꝙ casus est euentus temerarius.i.improuisus. cōtra hoc arguit phia sic. Ubicūqz oīa sunt ꝓuisa ibi nihil est temerariū: sed oīa que sunt: ꝓuisa sunt a deo: ergo inter ea q̄ sunt nihil est temerariuz. Hanc rōnez breuiter innuit in littera di. Quis eñ locus vllus pōt esse reliquus.i.relictus temeritati.i.improuisioni deo coercente cuncta in ordinē scz ꝓuisum. q̄si diceret nullus. ¶ Notanduz ꝙ oīa a deo sunt ꝓuisa: cui⁹ ratio ē. Quocūqz de⁹ est causa: oīa talia ꝓuisa sunt a deo: sed de⁹ est causa ois ētis: ergo oīa entia a deo sunt ꝓuisa. ꝙ autē de⁹ sit causa ois entis pz q2 ab ipso dependet celū ⁊ tota natura: vt patz ex duodecimo metaphisice. ¶ Nam nihil ex nihilo existere. Hic ponit aliā rōnez ꝓbantem ꝙ casus nō potest esse sine omni causa ꝓductus sicut dicebant antiqui.⁊ arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est: scz quod est ex nulla causa ex nihilo est: ergo qd ex nulla cā est nihil est. sed ẜm antiquos casus est ex nulla causa quia est ꝓductus sine omni cōnexione causarum: ergo casus nihil est. vnde dicit i littera. Uera sentētia est cui nemo vnꝙ veterum refragatus est id est cōtradixit scilicet ex nihilo nihil existere: quāꝙ illi antiq̄ illā propositionez ex nihilo nihil existere iecerint.i.posuerīt: quasi quoddā fundamētū nō de operāte pricipio scz de deo creatore: q2 ille ex nihilo aliq̄d fecit: sed intellexerūt hoc de materiali subiecto.i.de tota natura fundata in materia.⁊ exponit seip̄m di. hoc est de natura oīm rōnū id est de materia que est subiectū formarum naturaliū. sed si aliq̄d oriatur ex nullis causis id videt̄ esse ortuz ex nihilo: sed hoc fieri nequit vt aliquid oriat̄ ex nihilo: ergo non est possibile casū esse hmōi.i.talē q̄lē pauloante diffiniuim⁹ ẜm antiquos ꝙ sit euent⁹ temerari⁹ sine cōnexione causarum. Quid ergo dicendū est de casu querit Boe. Est ne nihil in rerū natura qd iure possit appellari casus vel fortuitum. vel est aliquid tametsi pro quāuis lateat vulgus cui ista vocabula conueniant. ¶ Notandum ꝙ hec propositio ex nihilo nihil existere est vera in comparatione ad causam particularem que in sua actione presupponit materiam: tamen in comparatio

Deus

Ex nihilo nihil fieri

subiecte rei significationē inanē prorsus esse vocem decerno. ¶ Quis eñ coercente in ordinē cūcta deo: locus eē vll⁹ temeritati reliqu⁹ pōt. ¶ Nā nihil ex nihilo existere vera snīa est: cui nemo vnꝙ veterū refragat⁹ est: quāꝙ id illi nō de operāte pricipio sed de materiali subiecto hoc est de oīm natura rōnuz: quasi quoddā fundamentū iecerint. At si nullis ex causis aliq̄d oriatur: id de nihilo ortū esse videt̄: ꝙ si hoc fieri nequit: nec casum q̄dez hmōi esse possibile ē qualē pauloāte diffiniuim⁹. B. Quid igit̄ iꝙ: Nihil ne est qd vl̄ casus vel fortuitū iure appellari queat: An est aliquid tametsi vulg⁹ lateat cui ista vocabula cōueniunt. Phi. ¶ Aristoteles me⁹ id inquit in phisicis ⁊ breui ⁊ veris ꝓpinqua rōne diffiniuit. B. Quonā inꝙ mō. P. Quotiēs ait aliquid cuiuspiā rei gratia gerit̄:

ne ad causam vniuersalem que est causa totius entis non est vera. vnde diximus deum omnia creasse ex nihilo et fide tenemus: sed antiqui de isto modo productionis per creationem non loquebantur sed primo modo. Unde Aristote. primo phisicorum. Impossibile est aliquid fieri ex his que non sunt. in hac enim opinione conueniunt omnes qui de natura sentiunt. ¶ Aristoteles meus inquit in phisicis. Hic philosophia soluit questionem de casu. Et primo ostēdit

aliquidq; q̇busdā de causis ꝙ qđ ītendebaꝛ obtingit casus vocaꝛ. vt si quis colēdi agri causa fodiēs humū defossum auri pondus inueniat hoc igiꝛ fortuito quidē crediꝛ accidisse: veruꝫ nō de nihilo est. Nā ꝓprias cās habet quaꝝ īprouisus īopinatusq; ꝯcursus casū videꝛ operatus. Nā nisi cultor agri humū foderet: nisi eo loci pecuniā suā depositor obruisset: aurū nō eēt īuētū. ¶ He sunt igiꝛ fortuiti cause cōpēdij qđ ex obuijs sibi ꝯfluētibus causis nō ex gerētis intētōe ꝓuenit. Neq; eñ vł qui aurū obruit vel qui agrū exercuit vt ea pecunia repiriretur intēdit: sed vti dixi quo ille obruit hūc fodisse ꝯuēit atq; ꝯcurrit. ¶ Licet igiꝛ diffinire casuꝫ eē inopinatū ⁊ ex cōfluētibꝰ causis in his q̄ ob aliq̇d geruntur euētū. Cōcurrere vero atq; confluere

eam esse solutam ab Aristotele. ⁊ ostendit modum eius. Secundo declarat ꝙ casus licet nō habeat causas per se: habꝫ tamē causas ꝑ accidens: ibi. Hec sunt igiꝛ. Prio dicit Aristoteles meus id est doctrina mea nutritus et deditꝰ diffiniuit casum in phisicis: id est in secundo phisicorum breui ratione et propinqua veris: id est veritati. et querit Boetius. Quoniam inquam modo. Dicit philosophia Quotiens aliquid geritur: id ē fit gratia cuiuspiam rei: id est alicuiꝰ rei et aliud obtingit quibusdā de causis ꝙ qđ intēdebaꝛ illud vocatur casus. vt si aliquis causa colēdi agri fodiens humum inueniat pondus auri defossum: hec inuentio auri creditur fortuito. i. a casu accidisse. verū pro sed talis euētꝰ casualis nō est de nihilo. i. de nulla causa sicut dicebat diffinitio āntiquorū. Nā euentus casualis habet ꝓprias causas quarum cōcursus et inopinatus et improuisus supple ab eo qui aliq̇d fecit causa alterꝰ rei videbiꝛ operatus esse casum. nisi eñ cultor agri foderꝫ humū: q̇ supple fossio ē vna causa inuentionis auri: ⁊ nisi eo loci id est loco depositor obruisset. i. abscondisset pecuniā suā: q̇ ē alia cā inuētōis auri: aurū nō esset inuentuꝫ. ¶ Nota ꝙ casus ſm Arist. est qñ aliq̇d fit ꝓpter aliquē finē vt fossio agri ꝓpter seminatōeꝫ si aliq̇d aliud euenit ex quibusdaꝫ causis p̄ter hoc qđ ītēdebaꝛ hoc est casus: vt inuētio thesauri casualis est que nō intēdebatur a fossore agri. Ex quo patꝫ ꝙ inuētio thesauri est casualis: nō iđ ꝙ nō est p̄uisa a deo: sꝫ qr nō est p̄uisa ab hoīe: ⁊ ita casus nihil est quo ad deū sꝫ est aliq̇d quo ad hoīem preter cuiꝰ intentōeꝫ et p̄uisioneꝫ euenit. ¶ He sunt igiꝛ fortuiti cause cōpēdij. Hic oñdit phia ꝙ casus nō hꝫ cās ꝑ se: sꝫ ꝑ accñs di. He igiꝛ sunt cause fortuiti ꝯpēdij. i. fortuiti euentus qđ fortuitū cōpendiū euenit ex causis obuijs et cōfluentibꝰ nō ex intētōe gerentis. Nō eñ ille qui aurū obruit: vł qui agrū exercuit. i. fodit intendit vt ea pecunia repireꝛ sꝫ vt dixi p̄ter gerentis intentioneꝫ euenit hunc fodere quo ille obruit pecuniā: et occurrit supple inuentio pecunie. ¶ Nota ꝙ causa efficiēs nō agit nisi moueaꝛ a fine. Finis aūt nō mouet nisi ſꝫ ꝙ ē ī ītētiōe. ⁊ ideo respectu illiꝰ effectꝰ q̇ ē ī ītētiōe agēs ē cā ꝑ se. si aliq̇d ꝯtigat ī actiōe p̄ter ītētōeꝫ agētꝭ illiꝰ agēs ē cā ꝑ accidēs ⁊ sic casus qr ꝯtigit p̄ter ītētōeꝫ agētꝭ nō hꝫ cāꝫ agētē ꝑ se sꝫ ꝑ accñs. ¶ Licꝫ igiꝛ diffinire Hic phia soluit scđaꝫ q̄stionē ostēdēdo q̇d sit casus. Cōcludit g̃ diffinitionē eiꝰ ex iā dictꝭ dicēs Licꝫ igiꝛ diffinire casū eē euētū īopinatū ex causis ꝯfluētibꝰ ī his q̄ geruntur ob aliq̇d aliud. Tūc ostēdit quō effectꝰ casualꝭ cadit ab ordīe ꝓuidētie. dictū ē eñ ꝙ casus ꝓuenit ex causis ꝯfluētibus. ꝙ aūt cause ꝯfluūt h̄ ꝓuenit ex ordīe ꝓuidētie. vñ di. Cās vero ꝯcurrere ⁊ ꝯfluere facit iste

Casus

ordo sup. fatalis procedens ineuitabili cōnexione scilicet causarum: qui descendens sup. ordo de fonte prouidentie cuncta disponit suis temporibus et locis. ¶ Nota ꝙ diffinitio casus est bona: quia per eam casus distinguitur ab aliis. per hoc quod dicitur casus est euentus inopinatus excluditur effectus necessario eueniens: vel vt frequenter sicut solem oriri vel hominez nasci cum quinqꝫ digitis in vna manu talia nō eueniunt casualiter et inopinate. per hoc quod dicitur ex confluentibus causis excluditur casus primo modo dictus: q̄ ſm antiquos ponebatur produci ex nulla connexione causarum. ꝑ hoc autez quod dicitur in his que gerūtur ob aliquid aliud: per hoc excluditur a casu casualitas ꝑ se. casus enim et fortuna sunt cause per accidens: et fiunt preter intē-tionem agentis.

Ascensius Dixerat: orationisqꝫ cursuz ad alia q̄daz tractanda et expedienda vertebat. dixerat recte dicit. q2 qui perorāt. i. finē orōnis faciūt: dicūt in fine dixi. q2 ergo phia materiā acceptaz quodāmō finierat sese ad alia vertens: bene dic̄ auctor ex ꝑsona sua. Dixerat supple

Oratio phia: et cursū orōnis. h̄ quoqꝫ recte dicit: q2 debet orō nō lente ingredi neqꝫ violate: ſꝫ currere. i. medio mō sese iter prosā. i. locutionē prorsus solutā et metrū poemat9 habere. ¶ Implicatā eē: sepi9 implicitā leges ꝙ implicatā: ſꝫ neutrū caret auctoritate. Morē gerā

Morem gerere i. votis tuis annuā. Est em̄ is morigger et morē gerit alteri: qui morē. Et īstitutū vite sic gerit vt alteri placeat. Simulqꝫ sic exorsa est. i. incepit loqui. venit em̄ ab exordior. nō itaqꝫ legendū ē exorta vel exhorta vt scriptū in q̄bus iueni. Cetera dilucida sunt.

re cās facit ordo ille ineuitabili cōnexiōe procedens: qui de prouidētie fonte descendēs cūctas suis locis temporibusqꝫ disponit.

¶ Metrum primum quinti libri.

Rupis achemenie scopulis vbi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax
Tigris ⁊ eufrates vno se fonte resoluunt:
Et mox adiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumqꝫ iterum reuocentur in vnū
Confluat alterni quod trahit vnda vadi.
Conueniant puppes ⁊ vulsi flumine trunci:
Mixtaqꝫ fortuitos implicet vnda modos:

¶ Metrum primum quinti libri.

Sanctus Thomas Rupis achmenie scopul9. Istud est primū metrū istius quinti qđ dicit̄ metrū elegiacū: et ꝑmū metrū est dactylicū hexametrū. Secūdū est anapesticū penthametrū vel dactylicū pentametrū. In quo phia ondit quō euētus casualis se hz ad ꝓuidentiā diuinā. Est aūt materia exēpli ꝙ tigris et eufrates sunt duo fluuij ab eodē fonte ꝓcedentes q̄ postea ab inuicē diuidunt̄. ⁊ si iterū cōcurrant necesse est naues ⁊ alia q̄ per ista flumia deferūtur ꝯcurrere: q̄quidē ꝯcursus ꝓuenit incꝑtū regūt̄ ꝯcursu istorū fluuiorū: ⁊ tñ ē p̄ter intētōem istoꝝ qui regunt naues. Eodem mō cōcursus cāꝝ casual̄ ꝙuis fit p̄ter intētionē ipoꝝ agētium tñ ꝯcurrūt ſꝫ defluxū ordinis fatalis et regimine ꝓuidētie. ⁊ ꝙuis nobis ignorātib9 ordiez ꝓuidētie videat̄ aliq̄d casuale ⁊ fortuitū: tñ in cōpatōe ad deū omīa sunt ordīata ⁊ ꝓuisa. vñ di. i lr̄a. Tigris ⁊ eufrates resoluūt se se vno fonte scopul9. i. ꝯcauitatib9 rupis achemenie. i. mōtꝫ ꝑthie: vbi scꝫ ī ꝑthia fugax pugna ꝟsa spicula. i. sagittas figit pectorib9 sequentū. Est em̄ ꝯsuetudo ꝑthoꝝ ꝙ fugiēdo pugnāt sagittando a tergo ꝯ insequētes. ⁊ mox. i. post ꝑuū spaciū tigris ⁊ eufrates dissociant̄ adiūctꝫ aquis sup. aliis. ⁊ si dicti fluuij iteꝝ coeāt. i. ꝯuēiāt ⁊ reuocēt̄ ī vnū cursū ꝯfluat. i. opꝫ ꝯfluē aliō qđ vnda alt̄ni vadi. i. vtriusqꝫ flumīs trahit. i. secū duc̄ ⁊ ꝯuēiāt puppes ⁊ trūci vulsi. i. eradicati flumie flumine idest per flumen. et vnda mixta id est confluens implicet id est implicabit fortuitos modos quia vnda faciet concurrere fortuitu naues et truncos: quos tamen vagos casus idest

casualis euentus regit ipsa decliuia terrē.i.depressio terre dans viā fluuio: ⁊ deflu⁹ ordo lapsi gurgitis.i.currētis aq̄ regit illos vagos cursus.⁊ ita ē de euētu casuali respectu ꝓuidētie.vñ di. Fors.i.casus vel fortuna q̄ v̄z fluitare ꝑmissis habenis.i.sine regimīe: illa patit̄ frenos.i.regimina: ⁊ meat.i.trāsit ipa lege.i.ꝑ ipam legē diue ꝓuidentie.¶ No.ꝙ scribit̄ in Genesi. Tigris ⁊ Eufrates sunt flumia quoꝝ ort⁹ est in ꝑadiso. Sz Hieronym⁹ auctoritate Salu. ꝙ ort⁹ tigris ⁊ eufratis demonstrant̄ in armenia.i.in ꝑthia: cui v̄z Boe.ꝯsenti re. Beat⁹ aūt Aug. sup genesiz ad l̄ram istā ꝯrietatē ꝯcordat di. Illud ꝯtingit in istis fluminib⁹ quod ī alijs experimur.s.ꝙ aliqñ absorbentur a terra ⁊ iterū oriunt̄: ⁊ q̄z hec sepe pñt ꝯtingere: iō de ortu ipsoꝝ fluuioꝝ diuersa pñt dici.qñ eñi Moy.di.in genesi ꝙ oriant̄ ī ꝑadiso pōt intelligi de p̄ma origine eoꝝ: sz ꝙ d̄r ab alijs ꝙ alibi oriantur: pōt intelligi de ortu eoruz secūdario.¶ No.ꝙ ꝑthia est regio q̄dam q̄ alio noīe d̄r armenia. vñ dicunt̄ hoīes parthi q̄ vincunt hostes suos fugiendo sagittas a tergo mittendo: ⁊ sic amor vincendus est fugiendo. vnde poeta di. Qua specie martis cedit victoria parthis. Cipris ea parte simili quoqꝫ vincitur arte. Cypris.i. venus q̄ colebat̄ in cypro. Et paup Henricus. Proscribas igit̄ gladijs ⁊ fustibus ipm̄ sup. amorem. Et fugiendo fuga q̄ fuga sola fugat.

Tigris

Parthis

Quos tamen ipsa vagos terre decliuia casus
Gurgitis ⁊ lapsi defluus ordo regit.
Sic que permissis fluitare videtur habenis
Fors patitur frenos ipsaqꝫ lege meat.

¶ Prosa scđa quinti libri.

Animaduerto inq̄ꝫ idqꝫ vti tu dicis ita esse ꝯsentio. Sz in hac herentiū sibi serie cārū ē ne vlla nostri arbitrij libertas: an ipos quoqꝫ humanoꝝ mot⁹ aīoꝝ fatalis

Rupis achemenie ⁊c. Carmen est elegiacum sicut primuz primi libri. Cui⁹ sententie satis bene in supiori cōmento enodate sunt. Achemenes fuit teste herodoto lib. hysto. iiij. prim⁹ persarū rex a quo postea reges oēs ꝓsieqꝫ ad dariū descenderunt. D̄r ergo hic achemenia rupes.i.parthica q̄ est in persia vel in perside. Nam ⁊ ꝑsis ⁊ persia parthorum regio denominat̄ ⁊ parthia. Quod autem eum moduz fugiendi ⁊ ꝑ fugam simulatam hostem insequentem sagittis petendi habeant multi docent. vñ virgili⁹.iij. Geor. Fidentemqꝫ fuga parthum versisqꝫ sagittis ⁊c. ad cui⁹ imitationez hic dicit versa spicula. Nam ly versa non recte adijceret̄ ly pugna. vitiosum enim esset dicere. Pugna fugax versa. Duo enim adiectiua plena non patitur latina lingua sine coniunctione media. Ordo igitur est. Tigris ⁊ eufrates resoluunt se vno fonte in scopulos rupis achemenie.i.parthice: vbi pugna fugax.s.parthorum figit spicula versa.i.obuersa in pectorib⁹ sequentum.i.insequentium hostium. Dicuntur autez parthi ipsorum lingua vt docet iustinus. exules: quia exules veniebant ex scythia orientali. habentqꝫ sermonem mixtum ex scythico et medo. Omnes equitare et sagittare magna industria docent liberos suos. Auri autem et argenti nullus ipsis olim vsus erat nisi in armis. habent plures vxores: et nulla delicta aut peccata grauius puniunt q̄ꝫ adulteria. Habent ⁊ alia instituta que nihil ad presens faciunt. Tigris a velocitate seu a sagitta dictus fluuius est armenie: sed sepe in lac⁹ recipitur et nonnunq̄ꝫ occultatur. Unde Seneca in troade. Et qui renatum prorsus excipiens diem. Templum rubente tigrim immiscet freto. Quod autem apud parthos sit ostendit illud buccolicum. Aut ararim parthus bibet aut germania tigrim. Terre decliuia.i. decliuitas. Sors patitur frenos: legitur et quidem melius fors.i.fortuna vel casus.

Ascensius

Achemenes

Parthi

Tigris

¶ Prosa secunda quinti libri.

Animaduerto inq̄ꝫ. Hic incipit secunda prosa huius quinti in qua incipit determinare de conuenientia liberi arbitrij ad prouidentiam diuinam. Et primo querit an liberum arbitrium possit stare cum prouidentia diuina.⁊ ꝑ philosophia probat liberum arbitrium esse. Secundo ostendit quomodo diuersificat̄ in diuersis. Et tertio ostendit act⁹ liberi arbitrij cadere sub ꝓuidētia diua. Scđa ibi. Sz hanc. tertia ibi. Que tū. Primo di. Animaduerto inq̄ꝫ.i. cogno

Sanctus Thomas

sco quõ casus stat cũ ꝓuidentia: ita ꝯsentio sicut dixisti. ⁊ q̃rit Bo. Est ne vlla libertas arbitrij i hac serie causarũ sibi herẽtiuz: an fatalis cathena. i. fatalis necessitas ꝯstringit mot⁹. i. affect⁹ humanoꝝ animoꝝ. Tũc ph̃ia ꝓbat liberũ arbitriũ esse dicens. Libertas arbitrij est nõ obstan- te p̃dicta cõnexione causaruz. neq3 eñ fuerit. i. esse poterit vlla rõnalis natura q̃n libertas ar- bitrij eidẽ assit. ⁊ accipit natura large ꝓ omni illo qð hz cognitõem intellectiuã. ꝓbat autez ꝙ oĩ nature rõnali insit liberum ar- bitrium dicens. Illð qð põt natu raliter vti rõne hoc hz iudicium q̊ discernat vnũquodq3: igitur per se dignoscit. i. discernit fugienda et optanda. qð autẽ quis iudicat op tandum id petit. i. ꝓsequitur et re fugit illud qð estimat esse fugien duz. quare quib⁹ inest rõ illis ĩest libertas volendi ⁊ nolendi. potest ergo ratio sic formari. Omne qð vti ratione habet iudiciuz cogno scendi fugienda ⁊ optanda: sz qð quisq3 iudicat optandum ꝓsequit̃ ⁊ quod iudicat fugiendum hoc re fugit: ergo omne quod potest vti rõne hz libertatem volendi ⁊ no- lendi. ¶ No. ꝙ di. illud qð vtit̃ rõe habet iudicium quo discernat vnũ quodq3: hoc dicit ad differentiam iudicij naturalis qð est brut⁊ quo non iudicat̃ vnũquodq3 agenduz: sz aliquod ꝑticulare. sicut ouis nõ iudicat de quolibet fugiendo: sed tantum de lupo. et apes non hñt industriam ad faciendu3 aliquod op⁹ nisi ad fauos mellis. sed iudi- cium rationis est de quolibet que aguntur. ¶ No. ꝙ di. habens rati onis iudicium per se iudicat pro- sequendum vel fugiendum. lz eñ bruta quodammodo cognoscant fugienda vel prosequenda non ta men per se: quia non sunt causa iu dicij. homo autem non solum co- gnoscit finem ⁊ ordinata in finẽ sz cognoscit ea vl̃r vel ꝑ modũ collationis vel ꝑ modũ sillogisticũ. etiã hõ suũ iudiciũ iudicat et discernit: q2 intellectus est v̓t⁹ ꝯuersa supra se. ¶ Sz hanc. Hic oñdit ph̃ia quõ liberuz arbitriũ diuersificatur in diuersis. s. in angelis ⁊ hoĩb⁹ di. hanc. s. libertatẽ arbitrij nõ ꝯstituo esse equam i. equalẽ in oĩb⁹: q2 maior est in substantijs dĩnis ꝙ̃ in hoĩbus. Nã supernis ⁊ dĩnis substãtijs i est perspicax iudicium. i. infallibile iudiciũ: ⁊ inest eis incorrupta voluntas. i. inflexibil' ad ma- lum: ⁊ in eis est presto. i. parata efficax potestas optatoꝝ q2 non est in eis ĩpedimẽtũ executio- nis. Humanas v̓o animas necesse est esse liberiores qñ conseruant se in speculatione dĩne mẽ tis. min⁹ v̓o libere sunt cũ dilabunt̃ ad corpora. i. ad curã rerũ corꝑaliũ. ⁊ adhuc min⁹ libere sũt cũ colligãt̃ terrenis artũb⁹. i. affectib⁹ q̃b⁹ min⁹ resistere pñt passionib⁹ ĩsurgẽtib⁹. Extrema ve ro. i. maxia ẽ seruit⁹ aĩarũ qñ dedite vicijs ceciderit a possessione ꝓprie rõis q̃ regi. i. dirigi debe- ant ĩ agẽdo. Nã vbi. i. postq̃ aĩe deiecerint oculos rõis intellect⁹ a luce summe v̓itatis ad ĩferi ora ⁊ tenebrosa. i. ad terrena ⁊ carnalia mox caligant̃. i. obscurant̃ nube inscitie. i. ignorãtie: ⁊ turbãt̃ ꝑniciosis affectib⁹. i. passionib⁹: quib⁹ accedẽdo ⁊ ꝯsentiẽdo adiuuãt. i. augmẽtant ser-

cathena cõstringit: P. Est inq̃t: neq3 eñ fue- rit vlla rõnalis natura q̃n eidẽ libertas assit ar bitrij. Nã qð ratio vti naturaliter põt: id habet iudiciũ quo quicq3 discernat: per se igitur fugi enda optãda ve dignoscit. Quod vero quis op tandũ iudicat e sse petit: refugit vero quod esti mat esse fugiendũ. Quare quibus inest ratio: il lis etiaz inest volẽdi nolẽdiq3 libertas. ¶ Sz hãc nõ in oĩbus equã eẽ cõstituo. Nã supernis diuinisq3 substãtijs: ⁊ perspicax iudiciũ: et in- corrupta volũtas: et efficax optatorũ presto ẽ ptãs. Hũanas vero aĩas liberiores q̃dẽ esse ne cesse ẽ cũ in mẽt⁊ diuine speculatõe se ꝯseruãt: minus vero cũ dilabunt̃ ad corꝑa: minusq3 etiã cũ terrenis artubus colligant̃: extrema vero ẽ seruit⁹ cũ vicijs dedite rõis ꝓprie possessione ceciderint. Nã vbi oculos a summe luce verita tis ad inferiora ⁊ tenebrosa deiecerint mox in

nitutē quā sibi inuexere. i. induxerūt. ⁊ aīe viciosoꝝ sunt quodaȝ mō captiue ꝓpria libertate. ¶ Notandū ꝙ liberū arbitrū est libertas iudicādi ⁊ exequēdi res. vel ſm Bo. sup ꝑmo periarmenias. libeꝝ arbitriū est de volūtate iudiciū aī nullo extrinseco aut violēter cogēte aut violenter impediēte: nullo cogente ad faciendū qd displicet: nullo īpediēte ne fiat qd placȝ. ¶ Notādū ꝙ liberū arbitriū in duob⁹ cōsistit: ⁊ in libertate iudicādi ⁊ ī libertate exequendi iudicata. — Liberuȝ arbitrium

citie nube caligātur: ꝑniciosis turbant affectibus. Quib⁹ accedendo cōsentiēdoqȝ quā inuexere sibi adiuuāt seruitutē: ⁊ sunt quodāmodo ꝓpa libertate captiue. ¶ Que tñ ille ab eterno cūcta ꝓspiciēs ꝓuidētie cernit intuit⁹: ⁊ suis q̄qȝ meritis predestinata disponit.

id est omnia videt ⁊ omnia audit.

Primum scȝ libertatē iudicādi īpedit ignorantia: sed libertatē exequēdi impedit īpotentia executionis ⁊ corruptio volūtatis. q̄nqȝ em̄ possum⁹ bonū ꝑficere: tñ volūtate corrupta vicio nō ꝑficim⁹. in substātijs aūt sepatis nō est ignorātia iudicādi nec īpotētia ꝑficiēdi nec corruptio volūtatis: ergo in eis est maxīa libertas arbitrij. Intelligētie em̄ ī nullo falluntur. ergo bñt ꝑspicax iudiciū: ⁊ nunq̄ volūt nisi bonū: ergo inest eis incorrupta voluntas ⁊ pñt ꝑficere q̄cquid desiderāt: g̊ in eis est efficax ptās optatoꝝ. ¶ Notādum ꝙ quidā dixerūt fuisse de intentiōe Platonis aīas bumanas simul esse creatas ī celo ⁊ postea descēdere ī corꝑa ⁊ in eis detineri tanq̄ in vincul'. ſm illos gradus libertatis aīaꝝ bumanaꝝ quas ponit in littera sic distinguitur. scȝ ꝙ aīe cum sint in celo create in ꝯtemplatione diuine mētis sunt maxime libere. cuȝ autē iam sint colligate corꝑib⁹ adbuc sunt min⁹ libere. sed minima libertas est in eis q̄n subdūtur vicijs. ista tamen expositio nō tenet ſm veritatē. ideo aliter exponit ꝙ illas aīas necesse ē esse liberiores que ꝯtemplationi diuine inseruiūt: vt aīe virtuosoꝝ ꝯtēplatiuoꝝ quorum ꝯuersatio in celis est. Jlle aūt sunt min⁹ libere que dilabūtur ad corꝑa. i. que descēdunt ad curā rerum tꝑalium: sicut sunt practici q̄ negociant circa bona tꝑalia ad cōem vtilitatē dispensando. adbuc min⁹ libere sunt aīe q̄ terrenis artub⁹ colligātur. i. que descēdunt ad curandum ꝓprium corpus ⁊ ꝓpriam vtilitatem. minime aūt libere sunt q̄ subdite vicijs rōnem amittunt. viciosus em̄ non vni⁹ tm̄ dñi est seruus: sed tot dñoꝝ quot vicioꝝ ſm Augu. ¶ Que tñ ille. Dic ostendit pbīa quō actus liberi arbitrij cadūt sub ꝓuidentia diuina: qꝛ ꝓpter boc ꝙ diuina cognitio se extendit ad oīa dicēs: que oīa dicta quo ad diuersos gradus libertatis ⁊ quo ad omēs actus inde ꝓuenientes cernit ille intuitus ꝓuidentie diuine cuncta ꝓspiciens: ⁊ queqȝ ꝑdestinata disponit suis meritis reddendo bonis bona et malis mala. ⁊ boc ꝯfirmat auctoritate greca que sonat in latino. Oīa videt deus: ⁊ oīa audit. vel ſȝ alios sonat. Deus illustrat omīa clarius q̄ sol. ¶ Notandum ꝙ licet diuina prouidentia ab eterno oīa ꝓspexit: non tamē ꝓpter boc necessitatur liberum arbitrium ad faciendū bonum vel malū: quia ſm Arist. iij. etbicoꝝ. Domo est dominus suarum operationum a principio vsqȝ ad finem. Et ergo ſm merita operationum liberi arbitrij recipit penam vel premium.

Nimaduerto inquā ⁊c̄. Aiaduerto. i. confidero quasi animū ad id verto et applico. Sȝ ī bac berētiū. De libertate arbitrij nō solū apud tbeologos nostros: sed etiā apd veteres pbos magna semꝑ fuit disputatio. vnde Aulus gelius lib. vi. c. ij. Fatū inq̄t Cbrysippus stoice princeps pbie sic diffinit. Fatū est sempiterna quedam et indeclinabilis series rerū: et catena voluēs semetipsa sese et implicās per eternos cōsequētie ordies ex q̄bus apta cōnexaqȝ est. Aliarū aūt opinionuȝ disciplinarūqȝ auctores buic diffinitioni ita obstrepunt. Si cbrysippus inquiunt fato putat oīa moueri ac regi nec declinari trāscēdiqȝ posse agmina fati et volumina. peccata quoqȝ boīm et delicta nō subsistenda neqȝ cōdicenda sūt ipsis volūtatibusqȝ eorū: sed necessitati cuidā et instātie que orit ex fato: oīmūqȝ rerū dñā ⁊ arbitra ꝑ quā necesse sit fieri quicquid futurū est. Et propterea nocentiū penas legibus inique cōstitutas: si boīes ad maleficia nō sponte veniūt sȝ fato trabūt. Contra ea cbrysippus tenuit multa et argute differit que super ea scripsit: sentētia bmōi est. Quāq̄ ita sit inquit vt ratione

Ascensius

Fatum

Libertas arbitrij

principali quadā necessario coacta atq̧ cōnexa sint fato oīa: igenia tñ ipsa mētiū nr̄arū ꝓinde sunt fato obnoxia vt proprietas eorū est ipa et qualitas. Nā si sunt ꝑ naturā primitus salubrit vtiliterq̧ ficta: oēm illam vim q̄ de fato extrinsecus ingruit inoffensius tractabiliusq̧ transmit tūt. Sin vero sunt aspera et inscita et rudia nullisq̧ artiū bonarū adminiculis fulta: etsi paruo siue nullo fatalis icōmodi cōflictu vrgeant: sua tñ leuitate et volūtario impetu in assidua delicta et in errores ruūt. Idq̧ ipsuz vt ea rōne fiat: naturalis illa ꝛ necessaria rerū cōsequētia efficit: q̄ fatū vocat. Est eñ genere ipo q̄si fatale et cōsequens vt mala ingenia peccatis et erroribꝰ nō vacēt. Huius deinde rei exemplo ñ hercule nimis aliene neq̧ illepide vtitur. Sicut inquit lapidem cylindrū si per spacia terre prona atq̧ diruta iacias causā quidē ei et initiū precipitantie feceris: mox tñ ille preceps voluit: nō q: tu id iaz facis: sz qm̄ ita sese modus eius ꝛ forme volubilitas habet. Sic ordō et ratio et necessitas fati genera ipsa ꝛ pricipia causarū mouet: impetus vero cōsiliorū mentiūq̧

Metrum secundum quinti libri.

Puro clarum lumine phebum
Melliflui canit oris homerus:
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma perrumpere luce:
Haud si magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti

nostrorū actionesq̧ ipsas: volūtas cuiusq̧ propria et aīorū igenia moderat. Infert deinde vba hec ijs q̄ dixi cōgruētia. Quā obrē a pythagoreis sic dicit. Nosces hoīes spōtaneas haurire calamitates: quasi detrimēta singulis a seipis fiant et suo impetu delinquāt et in icommoda ruant sua volūtate atq̧ proposito. Propterea negat oportere ferri audiriq̧ hoīes aut nequā aut ignauos et nocentes et audaces: qui quū in culpa et maleficio reuicti sunt ꝑfugiūt ad fati necessitatem tanq̄ in aliqd̄ fani asylū: et q̄ pessime fecerūt: ea nō sue temeritati: sz fato eē attribuenda dicūt. Primꝰ aūt hō et sapientissimꝰ et antiquissimꝰ poetarū dixit in hisce vsibꝰ. Hei mihi qd̄ dānant mortales numina celi. Esse aiūt etenī per nos mala: cū tñ ipsis vecordi ꝑter fatū sint mēte dolores. Itaq̧. M. Cicero in libro quē de fato scripsit quū questionē istā diceret obscurissimā eē et implicatissimā: chrysippū quoq̧ philosophū nō expedisse se in ea refert his verbis. Chrysippus estuans laboransq̧ quonā pacto explicet et fato oīa fieri: et eē aliquid in nobis intricat h̄ mō ꝛc. hec. A. gelius vbi sup. Sz ad auctorē reuertor. Est ne inquit. Melius respōsiue legas sic. Est inquit. Neq̧ ꝛc. Quo quicq̧ discernat. quicq̧ legendū ē nō quodq̧. Nō eñ addit substantiuū. sz quodq̧ adiectiuū est sicut quod aliqd̄ et filia: et ita substantiuū desiderāt: quicq̧ aūtꝰ quid: aliquid: et filia sine substātiuo ponūt aut substantiuū in gtō regūt. Supplēt eñ vice substantiuorū. Artubꝰ a ntō artus ꝑ u scribit. q: artibꝰ a ntō artes declinatur. Cetera patent.

Quod et Quid

Metrum secundum quinti libri.

Sanctus Thomas

Puro clarum lumine phebū. Istud est metruz secundū huius quinti quod dicit archiloicum ab inuentore: dactylicū a pede ꝓdomināte. In quo phia cōmēdat excellētiam diuine cognitionis in cōparatione ad solem materialem dicens. Homerus oris mellifluī. i. dulcis eloquētie canit. i. describit phebū. i. solē clarū puro lumine. forsan eniz homerus fecit librū de claritate solis: qui scz sol non valet ꝑrūpere. i. penetrare intima viscera. i. ꝑfunda terre ꝛ pelagi. i. maris ifirma. i. debili luce radiorū: haud sic. i. nō sic hz se ꝯditor magni orbis scz deꝰ: sed ipse sua cognitiōe penetrat oīa: cum nihil possit ipm latere huic. s. conditori tuenti. i. respicienti cūcta ex alto. i. celo terre sibi resistunt nulla mole. i. magnitudine sicut obsistunt radijs solis. nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubibꝰ: imo ivno ictu mētꝫ. i. ivno mētali ītuitu cernit q̄ sūt q̄tū ad p̄sētia q̄ fuerūt q̄tū ad p̄terita: q̄ veniūt q̄tū ad futura. quē. s. ꝯditorē respicit oīa solꝰ tu possis dicē verū solē.

Liber quintus Prosa tertia.

¶ Notandū lz de⁹ oia cognoscendo p̄uideat etiā illa q̄ fiunt ex libero arbitrio: voluit tñ quasdā creaturas esse liberi arbitrij: q2 hoc magis decet diuinā bonitatē. sicut eñ meli⁹ ꝛ nobili⁹ ē regnuz in quo non tm̄ seruit regi a seruis lz etiā a liberis ꝙ vbi tm̄ seruit a seruis: sic meli⁹ erit regnum dei ꝛ decēti⁹ ex hoc ꝙ sunt aliq̄ creature libere seruiētes sicut homo ꝛ angel⁹: ꝙ si eēnt sole creature seruiliter opantes cuiusmodi sunt oēs creature p̄ter hoiem ꝛ angelum: que ex determinatione nature necessitantur ad sua opera.

Nulla terre mole resistunt:
Non nox atris nubibus obstat:
Que sint que fuerint veniantq
Vno mentis cernit in ictu:
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere solem.

Puro clarū ꝛc. Carmen iā sepe descriptū ē. vult aūt oñdere deū dici ꝓprie solē. Cū eñ sol interpretetur sol⁹ oia lustrans: ꝛ multa sint q̄ natural' sol nō penetret: lz dicat'. iiij. Eneid. Sol q̄ terrarū flāmis opa oia lustras. ꝯsequens est solum deū cui nihil est abscōditum: ꝛ q̄ sol⁹ oia lustrat: vere verū solē dici. Quinetiā Pli. ꝛ Macrobi⁹ solē solū deū esse putāt ꝛ ei oia numina ꝯtribui: sz nihil ad p̄sens negociū facit: cui satis sit oñdisse deuz soluz cuncta videre non solē naturalem. Ascensius · Deus sol

¶ Prosa tertia quinti libri. Boe.

Tum ego en inq̄ difficiliori rursus ābiguitate ꝯfundor. Phi. Quenā inq̄t ē ista? iā eñ qb⁹ ꝯturbare cōiecto. Bo. ¶ Nimiū inq̄ aduersari ac repugnare videt' p̄noscere vniuersa deū: ꝛ esse vllū libertatis arbitriū. Nā si cuncta ꝓspicit deus neq3 falli vllo modo potest: euenire necesse est qd̄ ꝓuidentia futurum esse preuiderit. Quare si ab eterno nō facta hoiz modo sed etiā ꝯsilia volū

¶ Prosa tertia quinti libri.

Tum ego en inq̄. Hic icipit tertia ꝓsa hui⁹ l̄ī q̄ Boe. obijcit ꝯ p̄dcā: oñdēs nō posse simul stare ꝓuidētiā ꝛ liberū arbitriū. ꝛ p̄io p̄mittit ꝙ dicta p̄nt hr̄e dubitatōem. secundo ponit rōnem dubitatōis ibi. Nimium inq̄. Primo dicit. Tū ꝓ tunc finit'. dicit philosophia. ego Bo. inq̄. O philosophia rursus ego confundor difficiliori ambiguitatate. et querit philosophia. Quenam est ista ambiguitas. iam eniz coniecto: idest iudico quibus tu conturbare: idest perturbaris. ¶ Notandum ꝙ coniectare est ex aliquibus signis aliquid putare. et sic philosophia coniectat per locum a communiter accidentib⁹ dubitatōem Boe. q2 cōmuniter quicunq3 loquebantur de ꝓuidentia ꝛ libero arbitrio dubitabant de compossibilitate eoꝝ. ¶ Nimiū inq̄. Hic Boe. exprimit suā dubitationē ostendens prouidentiam ꝛ liberum arbitrium esse incompossibilia. Primo facit hoc. Secundo excludit quasdam vias quibus aliqui conabantur defendere prouidentiam: ibi. Quid igitur. Ad ꝓbandum ergo incompossibilitatē predictorum ponit tres rationes. Secunda ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primam rationem. Secundo excludit quandam solutionem eius: ibi. Neq3 enim vel factum aliud. Primo dicit. Nimium videtur aduersari et repugnare deum prenoscere vniuersa et esse vllum libertatis arbitrium. ꝙ autem repugnat probat. Nam si deus prospicit cuncta neq3 vllo modo falli potest: necesse est euenire illud quod prouidentia preuiderit esse futurum: quod si non eueniret falleretur prouidentia quare si ab eterno non modo: idest non tantum facta hominum sed etiam consilia ꝛ voluntates prenoscit: nulla erit libertas arbitrij: sed oia euenirent de necessitate. ꝙ autē deus sua prouidentia omnia p̄noscat declarat. Neq3 eñ poterit existere aliquod factū vel aliqua voluntate nisi quam presenserit. i.

Sanctus Thomas · Cōiectare

p̄sciuerit ꝓuidentia diuina nescia.i.non potens falli nec possunt aliter euenire q̄ꝫ p̄uisa sunt. nā si valent detorqri aliorsuz.s. vt aliter eueniant q̄ꝫ p̄uisa sunt: nō erit iā firma p̄scientia dei: sꝫ potius erit incerta opinio: qd̄ iudico nephas credere de deo. ¶ Notan. ꝙ ex lr̄a sic formatur rō. Illa ꝓuidentur infallibiliter de necessitate eueniūt: sꝫ oīa ꝓuidentur a deo infallibiliter: ergo oīa de necessitate eueniūt: ⁊ sic perit libertas arbitrij. ¶ Notan. ꝙ scia dei nō est opinio: qꝛ opinio est eorū q̄ sic et aliter se possunt habere: ex primo posteriorū. Scia aūt est eorū q̄ nō possunt se aliter hr̄e: ergo scia dei nō est dicenda opinio. ¶ Neq; enim illam ꝓbo rōnem. Hic phia exclu- dit quandā responsionē q̄ posset dari ad p̄dictā rōem. ⁊ prio ponit eaz. scd̄o eā excludit: ibi. Quasi ve ro. Primo di. Neq; enim ꝓbo.i. ap- probo illā rōnem.i. rn̄sionē q̄ qui- dā credunt posse dissoluere nodū i. difficultatē q̄stionis. Aiunt enim nō id̄o q̄d venturū qm̄ ꝓuidētia ꝓ- spexerit illud eē futurū.i. venturū sed potius econtrario.i. ecōuerso qm̄ qd̄ futurū est illud nō posse la tere ꝓuidentiā diuinam. q̄si diceret euentus rei est cā p̄scientie ⁊ nō ecō uerso. ⁊ id̄o ex euentu dꝫ ꝯcludi ne cessitas p̄scientie: nō ecōuerso sꝫ eos: ⁊ isto mō necessariū est h̄ qd̄ ꝯcludit de euentu relabi in ꝯtrari am partē.s. qd̄ ꝯcluditur de euentu: hoc ꝯcludatur de p̄sciētia. Neq; enim necesse est ꝯtingere q̄ ꝓuidentur sꝫ eos: sꝫ ea q̄ futura sunt necesse est ꝓuideri. ¶ Notan. ꝙ prior rō p̄tē debat ꝙ oīa futura de necessitate eueniant: qꝛ deus futura infallibili ter p̄uidet. rn̄sio aūt quorūdam di cit ꝯtrariū. Dicit enim non id̄o quia deus p̄uidet futura necessario eue- niunt: sꝫ qꝛ futura sunt id̄o deus ea preuidet. ¶ Quasi vero q̄ cuiusq; rei cā sit p̄sciētia. hic excludit istā rn̄sionē di. Ista rn̄sio ꝓcedit qua- si laboraretur q̄rendo cuius rei cau sa sit p̄scientia: vtrū sit cā necessi- tatis futurorū: vel vtrū necessitas futurorū sit cā ꝓuidētie: sꝫ nos ni- tamur.i. laboramus hoc demōstrare.s. necessariū esse euentū rerū p̄scitarū quoquo mō.i. quocūq; mō se hēat ordo causarū. Et si ꝓ q̄ꝫnis p̄scientia non videatur inferre necessitatez eueniendi reb⁹ futuris: qd̄ declarat exēplo di. Si aliq̄s sedeat necesse est opinionē esse verā q̄ cōiectat eū sedere ⁊ ecōuerso si de aliquo vera sit opinio qꝛ sedet necesse est eū sedere. igitur in vtroq;.s. i opinione ⁊ sedente est necessitas. in hoc.s. in sedēte est necessitas sedendi: in altero.s. in opinione est necessitas veritatis: sed non idcirco quisq; sedeat sup. casualiter: qm̄ vera est opinio: quia veritas opinionis non est cā sessionis: sed hec.s. opinio potius est vera qm̄ p̄cessit quēpiā.i. aliquem sedere. ⁊ ita cum causa veritatis ex altera parte procedit: tamen in vtroq; est communis necessitas. ⁊ eodem modo contingit arguere de ꝓuidentia ⁊ de his que ꝓuidentur. Unde di. patz.i.

tatesq; p̄noscit: nulla erit arbitrij libertas. Ne- q; enim vel factū aliud vllū vel quelibet existere poterit volūtas: nisi quā nescia falli ꝓuidentia diuina p̄senserit. Nā si aliorsum q̄ꝫ preuisa sunt detorqueri valent: non iā erit futurū firma pre sciētia: sed opinio potius īcerta: qd̄ de deo cre dere nephas iudico. ¶ Neq; enim illā probo ra- tionem qua se quidā credunt hunc questionis nodum posse dissoluere. Aiunt enim non ideo q̄d esse euenturū: quoniā id ꝓuidentia futurū esse prospexit: sed econtrario potius: qm̄ qd̄ futu- rum est id diuinā ꝓuidentiam latere nō posse. eoq; modo necessariū est hoc in contrariā rela bi partē. Neq; enim necesse est contingere que ꝓ uidentur: sed necesse est que futura sunt ꝓuide ri. ¶ Quasi vero que cuiusq; rei causa sit p̄sci- entia ne futurorū necessitas sit: an futurorū ne cessitas causa prouidentie laboretur: ac non il lud demonstrare nitamur quoquo modo se ha beat ordo causarū: necessariū esse euentū presci

manifestū est ratiocinari de puidētia ⁊ de reb⁹ futuris. Nā etsi p q̄uis idcirco puidētur q̄m futura sunt: nō tñ iō eueniūt q̄m puident̄ nihilomin⁹ tñ necesse est a deo vel vētura puideri vel p uisa euenire: ita q̄ vtriq̄ pti inest necessitas q̄uis alteri casualitas: qđ solū satis est. i. sufficit ad perimēdā libertatē arbitrij. ¶ Notan. q̄ rñsio ista quā inuit in lr̄a vī fuisse ipsius Origenis: q̄ supra eplam ad Roma. sic dicit. Nō pptere aliqđ erit: q2 illud de⁹ scit futurū: sz q2 futurū ē ideo scitur a deo anteq̄ fiat. qđ tamen potest ītelligi dupl'r. Uno modo q̄ euent⁹ rei sit cā p̄scientie sz rationem ꝯseq̄ntie: ⁊ sic rñsio ē vera Alio mō pōt intelligi q̄ euēt⁹ rei sit cā p̄scientie fm existentiā ⁊ sic est falsa: ⁊ hoc mō improbat̄ hic a Boe. Primo ḡ oñdit Bo. q̄ ista rñsio non est ad ppositū. Secundo oñdit q̄ nō includit veritatem ibi. ¶ Iā vero q̄ p̄posterū est. Hic pbia oñdit q̄ ista rñsio icludit falsitatez: q2 ponit q̄ aliqđ tpale sit causa eterni. dicūt enī q̄ res future sint cā puisionis eterne. vñ di. Jam vero p̄posterū. i. ꝯuersuz est: ⁊ euent⁹ rerū tpalium dicatur eē cā eterne p̄scientie qđ dī in ista responsione. vñ subdit. Quid ē aliđ arbitrari deū iō puidere futura: q̄niaz sunt euētura: q̄ putare q̄ oliz acciderūt. i. ip̄a futura esse cāz summe puidentie. q. d. nihil est aliđ dicere. ¶ No. q̄ nullū tpale est causa eterni: sz poti⁹ ecōuerso. Indigni⁹ enī non est cā digniozis eo q̄ causa dignioz est effectu. tpale autem est indigni⁹ eterno: sicut corruptibile īcorruptibili: ḡ ⁊c. ¶ Ad hec sicuti cum quid esse scio. Hic ponit scđam rñsionē ad pbanduz scđam ꝯclusionem di. ad hec sup. p̄dicta addēda est hec rō. sicuti cū scio esse quid. i. aliqđ necesse ē ipsum esse: ita cū noui quid futuruz necesse est idip̄m esse futurum. sic igit̄ fit. i. ꝯtingit: vt euent⁹ rei prescite neq̄at euitari. ¶ No. q̄ rō sic pōt formari. sicut se hz scīa respectu scibilis p̄ntis: sic p̄scientia respectu effect⁹ futuri: sz cū scio in p̄senti aliqđ esse necesse est ip̄m eē ergo cum prescitur aliquid futurū esse: necesse est ip̄m esse: sed deus prescit oīa futura: ergo necessario eueniūt: ⁊ sic iteruz tollitur libertas arbitrij. ¶ Postremo siqđ aliquis. Hic ponit tertiā rōnem ad idem di. Si q̄s existimet aliquid

tarū rerū. Et si prescientia futuris rebus eue
nīedi necessitatē non videatur inferre: etenī si
quispiam sedeat opinionē que eū sedere conie
ctat verā eē necesse ē. atq̄ ꝯuerso rursus si de
quopiam vera sit opinio q̄m sedet eū sedere ne
cesse est. In vtroq̄ igit̄ necessitas inest. In hoc
quidem sedendi: at vero in altero veritatis. Sz
nō idcirco quisq̄ sedet quoniā vera est opinio
sed hec potius vera est q̄m quēpiā sedere pre
cessit. Ita cū causa veritatis ex altera pte pce
dat: inest tñ cōmunis ī vtraq̄ necessitas. Simi
lia de prouidētia futurisq̄ reb⁹ ratiocinari pa
tet. Nā et si idcirco q̄m futura sunt prouidētur
non vero ideo quoniā prouidētur eueniūt: nihi
lomin⁹ tñ a deo vel ventura prouideri vel pro
uisa euenire necesse est: quod ad perimendā ar
bitrij libertatē solum satis est. ¶ Iam v̄o q̄ p̄
posterum est vt eterne p̄scientie temporaliū re
rum euentus causa esse dicatur. Quid est autē
aliud arbitrari ideo deū futura q̄m sunt euētu
ra prouidere: q̄ putare q̄ oliz acciderunt causā
summe illi⁹ esse puidentie. ¶ Ad hec sicuti cū
quid esse scio: ipsū esse necesse est: ita cū quid
futurum noui idipsum futurū esse necesse ē. sic
fit igitur vt euētus p̄scite rei nequeat euitari.
¶ Postremo siquid aliq̄s aliorsum q̄ sese res

esse aliorsum.i.al'r ꝙ res se hēat: illud non mō.i.nō tm̄ non est scia sꝫ est fallax opinio longe di uersa a veritate sciē: q̄re si aliquid ita futurū est vt ei⁹ euent⁹ non sit cert⁹ ⁊ necessari⁹ quō illō po terit ꝑsciri euenturū.q.d.nullo mō. Cui⁹ rōnem assignat di. Sicut ipa scia est impmixta falsi tati: sic illud qd̄ ꝯcipit̄ ab ea non pōt al'r esse ꝙ ꝯcipit̄ q: si posset al'r se habere: tūc scia possꝫ eē falsa. vnde subdit: ista est cā quare scia careat mendacio: q: necesse est vnāquāqꝫ rem ita se hr̄e sicut scientia cōprehendit eam se habere. ¶ Notan. ꝙ ratio quaꝫ in tendit est ista. Quicunqꝫ estimat rem aliter esse ꝙ est: eius estima tio est falsa ⁊ non est scientia: sed fallax opinio: ergo si deus prescit aliquid futurum esse: ⁊ si ipm̄ nō necessario euenit sicut prescíuit: presciētia dei non erit scientia sꝫ fallax opinio: ergo futura a deo preuisa necessario eueniunt: ⁊ sic perit liberū arbitriū ¶ Quid igit̄. Hic phia improbat modos q̄bus aliq̄ nitūtur saluare ꝓuidētiā. Et ꝑmo q̄rit quō possit saluari ꝓuidē tia dīna improbādo duos modos quib⁹ aliq̄ conabantur ipam salua re. Scd̄o ponit tertium modum similiter ipm̄ improbando. secun da ibi. Quod si apud. Primo dicit Quid igitur sup. dicem⁹. Quonaꝫ modo dici pōt ꝙ de⁹ prenoscat hꝫ futura incerta. Prim⁹ modus est dicatur deum ea que ꝓuidet iudi care īfallibiliter: ꝙuis possint nō euenire: sed incōueniens est: quia tunc falleretur sua prouidentia. Unde di. Nam si de⁹ censet.i.iudi cat euenire infallibiliter: q̄ etiam possibile est non euenire fallitur sup. deus quod non modo.i. non tantum nephas est sentire de deo sed etiam nephas est voce ꝓferre. Secund⁹ mod⁹ est vt dicatur deuꝫ prouidere futura indeterminate sicut futura sunt: sꝫ isto mō ꝓuidē tia dei nō est certa. vn̄ di. At.i. sꝫ si de⁹ decernit ista futura esse ꝓui dentur indeterminate sicut sunt: vt.s. cognoscat ea eque.i. equaliter posse fieri vel non fieri: q̄ est ista prescientia que nihil certum nihil stabile comprehendit? q.d. talis prouidentia nulla est: ⁊ quid hec prescientia differt ab illo vaticinio ridiculoso Tiresie: q̄ dicebat quicquid dicaꝫ hoc erit vel non erit. Quo etiam.i. in quo diuina prouidentia prestiterit.i. preualebit humana opi nione si iudicat incerta: sicut homines ea quorum euentus est incertus.q.d. in nullo differt. ¶ Notandū ꝙ cuꝫ Tiresias vidisset duos serpentes simul coire ꝓiecto baculo ipsos sepauit ab inuicē: ꝑmutatus fuit in mulierem. post septennium iterum serpentes coeuntes baculo separa uit: et mutatus fuit in virū. Cū aūt orta fuisset dissentio inter iouē ⁊ iunonē an maior eēt de lectatio in coitu viri ꝙ mulieris elect⁹ fuit Tiresias in iudicē: qui expt⁹ erat sortē vtriusqꝫ sexus. Cū aūt diceret maiorē esse delectatōem mulieris Juno cōmota excecauit ipm̄. Jupiter autem sui misert⁹ in recōpensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. Fuit autem hec sua vati

habet existimet: id nō modo scia nō est: sed est opinio fallax a sciētie veritate longe diuersa. Quare si quid ita futurū ē vt eius cert⁹ ac ne cessari⁹ nō sit euētus: id euēturū esse ꝑsciri quō poterit? sicut enī sciētia ipsa impermixta ē fal sitati: ita id qd̄ ab ea cōcipitur esse aliter ꝙ ꝯci pitur nequit. Ea nāqꝫ causa ē cur mēdacio sciē tia careat: ꝙ se ita rem quāqꝫ habere necesse ē vti eam sese habere scia ꝯprehendit. ¶ Quid igit̄? Quonā modo deus hec incerta futura ꝓ noscit? Nam si īeuitabiliter vētura cēset q̄ etiā euenire possibile est fallitur: qd̄ non sentire mo do nephas est sed etiā voce ꝓferre. At si ita vti sunt ita ea futura esse decernit: vt eq̄ vl' fieri ea vel nō fieri posse cognoscat: que ē hec ꝑsciētia que nihil certū nihil stabile ꝯprehēdit? aut q̄d hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie? quic quid dicā aut erit aut nō. Quo etiā diuina ꝓui dentia humana opinione ꝑstiterit: si vti homi

cinatio. quicquid dicam erit vel non erit. Si ergo deus non aliter p̄sciret futura indetermina-
ta nisi q: erūt vel nō erūt: nō differret sua p̄scia a p̄scientia. Tiresie: qđ est ridiculosuz. ¶ Quod
si apud illum. Hic ponit tertiū modū conantiuz saluare ꝓuidentiam. Et est vt ponamus omīa
euenire de necessitate: ⁊ auferam⁹ liberū arbitriū. Primo ergo ponit istum modum. Secundo
ostendit q̄ incōueniētia sequātur ad ipsum: ibi. Quo semel. Primo ergo cōcludit istum modum

nes incerta iudicat quoꝝ est incertus euētus.
¶ Quod si apud illū rerū oīz certissimū fontez
nihil incerti esse pōt: certus eoꝝū est euentus q̄
futura firmiter ille p̄sciuerit. Quare nulla ē hu
manis cōsilijs actiōibusqꝫ libertas: quasi mēs
sine falsitatis errore cūcta ꝓspiciēs: ad vnū al
ligat et ꝯstringit euentum. ¶ Quo semel rece-
pto quāt⁹ occasus humanarū rerū cōsequatur
liquet. Frustra eñi bonis malisqꝫ p̄mia peneve
ꝓponētur: que nullus meruit liber ac volunta
rius mot⁹ aīoꝝ. Idqꝫ oīm videbiť iniquissimū
qđ nūc equissimū iudicať: vel puniri iprobos
vel remunerari ꝓbos: quos ad alterutrū nō ꝓ-
pria mittit volūtas: sꝫ futuri cogit certa neces
sitas. Nec vicia igiť nec virtutes q̄cq̄ fuerit: sꝫ
oīm meritoꝝ potius mixta atqꝫ indiscreta ꝯfu
sio. ¶ Quo nihil sceleratius excogitari pōt: cū
ex ꝓuidētia rerū omis ordo ducať: nihilqꝫ fieri
liceat cōsilijs humanis: fit vt vicia queqꝫ nr̄a

dicēs: ꝙ si apud illū certissimū fō-
tez oīm rerū nihil pōt esse īcertū:
cert⁹ est euent⁹ eoꝝ q̄ ipse firmiť
p̄sciuerit futura: q̄re nlla libertas
hūanis ꝯsilijs ⁊ actiōib⁹: q̄s dina
mēs sine errore falsitatꝫ cūcta ꝓ-
spiciēs alligat ⁊ ꝯstrigit ad vnū e-
uentū. ¶ Notādū ꝙ nulla mutatō
cadit circa fontē oīum reꝝ q: co-
gnitio ei⁹ pōt esse īcerta: etiā si es
set icerta essꝫ impfecta nec dina:
si ergo ē certa respectu futuroꝝū:
necesse ē vt oīa futura p̄scita a đo
necessario eueniāt. ¶ Quo semel
recepto. Hic ponit īcōueniētia q̄
sequunť si auferať libeꝝ arbitriū.
Et primo ostendit q̄ incōuenien-
tia sequūtur ex parte hoīm. secun
do que ex parte dei. tertio q̄ ex ꝑ-
te cōiunctionis hoīm ad deū. se-
cūda ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igi
tur ne sperandi. Inconuenientia
ex parte hoīm sunt. si nō sit libe-
rum arbitrium frustra ꝓponūtur
hoībus pene vel p̄mia: et iniuste
puniūtur mali ⁊ premiatur boni.
nec erunt vicia nec virtutes ho-
minibus sicut nec in alijs q̄ agūt
necessitate nature ⁊ nō libertate
animi. vnde di. Quo semel recep-
to id est posito. s. vt negetur libe-
rum arbitriū liquet. i. manifestuz
est quantus occasus. i. quāta de-
structio humanaruz rerū. consequā-
tur. Frustra eñi ꝓponētur bonis
p̄mia ⁊ malis pene: ita statuta et

leges humane erunt inutiles que penas et premia statuunt que nullus motus animorum liber
ac voluntarius meruit. Et illud videbitur iniquissimuz omniuz qđ nunc iudicatur equissimum
scꝫ puniri improbos ⁊ remunerari bonos: quos ad alterū. i. ad ꝓbitatē vel improbitatem non
mittit ꝓpria voluntas sed cogit certa necessitas futuri: igitur virtutes ⁊ vicia nō fuerunt quic-
q̄ sed potius erit mixta ⁊ indiscreta cōfusio oīm meritoꝝ scꝫ bonoꝝ ⁊ maloꝝ. ¶ Nota ꝙ omēs
virtutes et vitia oriūtur ex libera electione boni ⁊ mali: similiter punitio ⁊ remuneratio fiunt
propter liberam actionem boni vel mali. Si ergo tollitur libertas arbitrij non erit libera ele-
ctio: nec nisi libera actio bona vel mala est. ⁊ per ꝯsequens nulla erit virtus: nullū vitiū: ⁊ īiu-
ste malus punietur: cū ex necessitate malū operetur: ⁊ iniuste bonus premiabitur: cū ex necessi
tate operetur bonū: qđ est absurduz dicere. ¶ Quo nihil sceleratius. Hic ostendit incōueniens
quod sequitur ex parte dei scꝫ ꝙ deus erit auctor maloꝝ. vnde dicit. Cū omīs ordo rerum duca
tur ex ꝓuidētia diuina: ⁊ si nihil liceat habere fieri ex humanis consilijs: fit. i. sequitur vt vitia
nostra referātur in auctorē oīm scꝫ deū: quo nihil sceleratius excogitari pōt q̄. s. deuz dicē au-
ctorem malorum: quod tamen necessarium est ablata libertate. ¶ Notandum ꝙ defectus in

ad bonoꝝ oīm referant auctorē. ¶ Igitur nec ſperandi aliq̄d nec dep̄candi vlla ratio ē. Quid enī vl ſperet quiſq̄ vel etiā deprecetur quādo optanda oīa indeflexa ſeries cōnectit? Auferetur igitur vnicū illud inter homīes deumq̄ cōmerciū ſperandi ſcȝ ⁊ deprecādi: ſiquidē iuſte humilitatis p̄cio ineſtimabilē vicē diuine gratie ꝓmeremur: qui ſolus modus ē: quo cū deo colloqui homīes poſſe videantur illiq̄ inacceſſibili luci prius quoq̄ q̄ impetrent ipſa ſupplicanda rōne ꝯiungi: que ſi recepta futuroꝝ neceſſitate nihil virium habere credantur: quid erit quo ſummo illi rerū principi cōnecti atq̄ herere poſſimus? Quare neceſſe erit humanū genꝰ vti pauloante cantabas diſſeptum atq̄ diſiunctum ſuo fonte fatiſcere.

operatione: qui defectus nō eſt in poteſtate rei vt euitetur neceſſario eſt ab agēte ⁊ a ꝓducente. ſi ergo actio volūtatis noſtre nō eſt libera: defectus actionis ſm voluntatē reducetur in deum: ⁊ ſic deus erit cauſans defectum noſtrū quod eſt abſurdum. ¶ Igitur nec ſperandi aliquid. Hic ponit inconuenientia que ſequūtur ex ꝯiunctōe homīs ad deum: quia tolleretur actus deprecandi ⁊ actus ſperandi: quibus maxime coniūguntur deo. vnde dicit. Igitur ſi tollitur liberum arbitrium: nec vlla ratio eſt ſperādi aliquid: nec deprecādi inter deum ⁊ homīes. Quid enī q̄ſq̄ deprecetur vel ſperet: ſi ſeries indeflexa connectit oīa optanda. q.d. fruſtra fieret. Vtroq̄ igit̄ aufertur illud vnicum cōmerciuȝ .ſ. ſperandi ⁊ deprecandi inter deuȝ ⁊ homines. vocat autem ſpem et deprecatōem commerciuȝ q2 iſtis mercamur omnia beneficia. vnd̄ ſubdit. ſiquidem precio iuſte humilitatis nos hoīes ꝓmeremur ineſtimabilē vicem .i. retributionem diuine gratie: qui modꝰ dep̄candi ſolus eſt quo homīes videantur poſſe colloqui cuȝ deo ⁊ cōiungi inacceſſibili luci: ſcilicȝ deo priuſq̄ homīes impetrent qd̄ petunt. prius enī preces porrigimꝰ q̄ effectum noſtre petitionis conſequamur. que ſpes et deprecatio ſi nihil credantur habere virium recepta id eſt conceſſa neceſſitate futuroꝝ: quid erit quo connecti .i. coniungi atq̄ adhereri poſſemus illi ſummo principi reꝝ. quaſi dicat nihil. quare neceſſe erit genus humanū diſſeptuȝ .i. diſſipatum atq̄ diſiunctū ſuo fonte .i. a ſuo principio ſup. a deo fatiſcere id eſt deficere vti pauloante cantabas in ſexto metro quarti libri. ¶ Notandū q̄ actꝰ dp̄candi ſpectat ad intellectū. ⁊ eſt

Oratio — oratio ſm Iohannē damaſce. aſcēſus intellectus ad deum vel in deum: quoquideȝ actu inſinuamus deo indigentiā noſtrā. non q̄ deo per inſinuationē noſtrā aliquid innoteſcat qd̄ prius ignorauerit: ſed vt nos ip̄a inſinuatione vtendo conſideremus in his eſſe recurrendū ad diuinū auxiliū. Actus autē ſperandi pertinet ad voluntatē: quia eius obiectū eſt bonum futurū. per iſtum actum adheremꝰ deo tanq̄ ꝑfecto principio bonitatis nitentes eius auxilio ad conſequenduȝ bonū quo indigemus. ſed ſi huiuſmodi bonuȝ neceſſario eueniret vel impoſſibile eſſet euenire vterq̄ actus tam deprecādi q̄ ſperādi eſſet inutilis.

Aſcenſius

Tum ego en inquā ⁊c. En et ecce tunc dicūt̄ qn̄ inopinate et p̄ter ſolitū aliq̄d obueniſ

Lateo — ſe narat̄. ſicut ibi. Ecce virgo cōcipiet ⁊ pariet filiū. Diuinā prouidentiā latere nō poſſe. Lateo actiue ſumit̄ ſignificatq̄ fere qd̄ fugio ne ſciat̄. vnde p̄mo eneid̄. Nec latuere doli fratrē iunonis. Reꝑit̄ etiā cū datiuo: vt tu mihi cauſa lates .i. occultus es: et abſconderis mihi. Quaſi vero ⁊c. illud qd̄ ſeq̄t̄: ac non illud demōſtrare nitamur: pro quo ī glo

Quaſi vero — ſa ponit̄: ſed nos nitamur: debet ſic ordinari. Quaſi vero laboretur .i. in aquirendo labor fiat q̄ ſit cauſa cuiuſq̄ .i. cuiuſlibet rei .i. ne pro an: an ſcȝ preſcientia ſup. dei ſit neceſſitas futuroꝝ .i. ſit cā neceſſaria vt futura fiant: an neceſſitas futuroꝝ ſit cauſa prouidētie .i. quare deus de eis habeat certā ꝓuidentiā acꝰ pro et. quaſi ſup. nō nitamur .i. nō conemur et ſtudeamꝰ demōſtrare

euentum rerum p̄scitarum a deo sup.eē necessariū sup.quoquo.i.q̄cunq3 mō ordo causarum se
habeat.i.siue res sit cā p̄scientie:siue p̄scia cā rei. Hic aiaduerte duo.primū q̄ hec particula q̄si
vero:tunc poni solet qn̄ p ironiam loquimur:ꝛ gnificam⁹ nō esse vt a q̄busdā credit:nec dicitur
quasi aūt nec neq3 aūt:saltē tā frequenter ꝛ decenter ƀm vallā sicut:q̄si vo:neq3 vo.Scdm ex p
sciano.quotiēs dictiones relatiue aut infinite ꝛ eis equalētes geminanꝶ possum⁹ posteriorem Quisquis
ptem mutare in cunq3 vt q̄lisq̄lis
qualiscunq3 vtut vtcūq3 vbiubi vbi
cūq3 quotquot q̄cunq3. q̄ tamen
ly cunq3 non iungiꝶ cum quis et
q̄d:sed cū q̄ ꝛ qd̄. nō resolues quis
quis in q̄scūq3:sed in q̄cunq3:ꝛ q̄c
quid non in q̄dcūq3 s3 in quodcun
q3.¶ Jā vo q̄ prepostera3 ꝛc.q̄.i.
q̄tū prepostera.i.in ordie puer
su3.quū illud preponiꝶ qd̄ postpo
ni debeat aut ecōuerso pposteru3
dicim⁹.Sane meminisse debes le
ctor oīa verba hui⁹ p̄se sequentia:
ꝛ etiā sequētis carminis attribui

¶ Metrum tertium libri quinti.

Uenam discors federa rerum
Causa resoluit? quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus:
Ut que carptim singula cōstant
Eadem noluit mixta iugari?

Boe.nō ergo dices cū cōmentario supiore:hic phia ondit:s3 hic Boe.ondit.¶ Ad hec.dixi po
ti⁹ legēdum esse ad hoc.i.p̄terea:qd̄ frequenter reperiꝶ req̄re p tabulā vbi dictum sit.¶ Quid igi
tur ꝛc.adhuc sunt vba Boe.non phie. Aut q̄d hoc refert.i.distat interest a sup.vaticinio tiresie Tiresia
Preterea q̄ iam de tiresia vidisti adde eū vatē thebanū fuisse:ꝛ multa etiā post mortē ƀm home
rū vlixi p̄dixisse apud inferos.vn̄ etiā Horati⁹ li.ij.sermonū. Hoc q̄3 tiresia p̄ter narrata peten
ti Respōde. Et q̄ cec⁹ effect⁹ erat dicit iuuenalis nec surdū nec tiresiā queq̄ eē deoꝝ. Quod au
tem in feminā mutat⁹ sit l3 fabulosu3 putaꝶ:plini⁹ tn̄ in septimo naturalis historie fieri potuis
se ondit:docens re vera sexū nōnullos mutasse. De vaticinio aūt in textu hoc posito dr̄ q̄ iuss⁹
oraculum certum enunciare dixerit:hoc p oraculo certo habete:q̄ quicquid dixero aut dictu-
rus sum aut erit aut non erit.quasi veritas eius dicti ex futuro dependeat:cum iam necessaria Prestare
sit. Unde merito ridiculum dr̄ si aliud non p̄tenderit.¶ Humana opinione p̄stiterit. vide si nō
potius legendum est humane opinioni. Nam Terenti⁹ in eunucho ita locut⁹ est:hō q̄d hoi p̄stat
Et non dubito si hoc loco dixisset quid etiam diua puidentia q̄n addidisset: humane opinioni:
non humana opinione prestiterit. Construitur aūt multis modis hoc verbū.aliq̄n em̄ significat
cum prestantia ꝛ eminentia exhibere.ꝛ sic actm̄ regit:vt apud Uirgi. Jbo aīs ɔtra vel magnu3
p̄stet achillē.aliq̄n significat fere idem addito datiuo cui sit p̄latio:vt in dicto exemplo. hō q̄d
hoi p̄stat.aliq̄n absolute ꝛ q̄si ipsonal'r poniꝶ vt prestat trinatrie metas lustrare pachini.i.me-
li⁹ ꝛ eligibili⁹ est. Series indeflexa.i.q̄ nunq̄ fuit flexa.vel potius inflexibilis. Nam sepe parti Participiū
cipia preteriti temporis ponuntur loco verbalium in bilis que aptitudinem sonant:vt apd̄ Uir p nomine
gi. Aut illaudati nescit busiridis aras. Jllaudati.i.illaudabilis ƀm Seruiū. Et ibi hoc est septi
mo Eneid. Diues inaccessos vbi solis filia lucos.inaccessos lucos dicit nō quos nemo accessit:
sed inaccessibiles:idest quos nemo debeat accedere. Fatiscere est affatim:idest abunde hisce-
re.sicut primo Eneid. Omnes accipiunt inimicum imbrem:rimisq3 fatiscunt. Disseptum venit
a dis ꝛ sepio:ꝛ est quod sepem amisit.i.compagem. Uti pauloante cantabas. Ex hoc patet v-
ba hec ex persona Boetij dici.

¶ Metrum tertium quinti libri.

Uenam discors federa rerum. Hic incipit tertium metrum hui⁹ quinti qd̄ dici Sanctus
tur adonicum vel ƀm alios archiloicum ab inuentore:dactylicum a pede pre- Thomas
dominante.vn̄ facit exclamatōem super incōpossibilitate qui apparet inter p-
uidentiam ꝛ liberū arbitriū. Et primo quare sint incōpossibilia cū per se consi-
derata sint possibilia. Secundo ponit responsionem ad hoc. Tertio contra
responsionē obijcit. Quarto obiectionē soluit.scda ibi. An nulla.tertia ibi. S3
cur tanto.quarta ibi. An cum mentem. Primo di. Quenam discors causa resoluit.i.separat se

dera.i.ↄcordias rerū.ſ.ꝓuidentie diuine ⁊ liberi arbitrij ne ↄpatiant̄ ſe ſimul.aut q̄s deꝰ tāta bella ſtatuit duobꝰ veris ⁊ ſingula vera:q̄ carptim.i.ſingilatim vel diuiſim accepta ↄſtant.i.ꝑmanent:eadē tn̄ mixta.i.ↄiuncta noluit iugari.i.copulari ſe inuicē ↄpatiendo.Tūc ponit reſponſionem dicens ꝙ iſtis duobꝰ veris.ſ.ꝓuidētie ⁊ libero arbitrio nulla eſt diſcordia:ſʒ apparentia diſcordie ꝓuenit ex debilitate noſtri intellectꝰ.vnde dicit.An eſt nota ſolutōis nulla eſt diſcordia veris ſi ſemper certa coberēt ſibi:ſed mens noſtra obruta.i.oppreſſa mēbris cecis.i.cecantibus aīam:illa neq̄t igne ſplendore.i.oppꝛ̄ſſi lumis.ſ.intellectꝰ noſcere tenues.i.ſubtiles nexꝰ.i.ↄiunctiones rerū q̄ videt̄ diſcordare.¶ Nota ſi ↄſideremꝰ ꝓuidentiam diuinaʒ ꝑ ſe:poſſibile eſt eā eſſe.ſi cōſideremus liberum arbitrium ꝑ ſe:etiam poſſibile eſt eū eſſe vt pʒ ex dictis.Sed ſi ↄſideremꝰ vtrunqʒ ſimul tunc vident̄ incōpoſſibilia:ſicut pʒ ex rōnibus ſupioribus:ſm veritatem autem ſe bene cōpatiūtur ⁊ ſunt cōpoſſibilia:ſed nobis non apparet:q: intellectꝰ noſter oppꝛ̄ſſus mole corꝑis non poteſt ſe eleuare in hmōi cognitōem.nā ſm ſapientē corpꝰ q̄d corrumpit̄ aggrauat animam.⁊ terrena babitatio opprimit ſenſum mlt̄a cogitantē.¶ Sed cur tanto flagrat amore.Hic pħia obijcit ↄtra ſolutionem.Si eñ aīa ignoret iſtas ſubtiles coniunctiones.vñ eſt ꝙ deſiderat eas ſcire:cuʒ nihil ignotum poſſit deſiderari.vñ di.Sed cur aīa flagrat.i.ardet tanto amore.i.deſiderio reperire notas tectas.i.notificatiōes latētes veri

An nulla eſt diſcordia veris
Semperqʒ ſibi certa coberent:
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenues noſcere nexus.
¶ Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas:
Scit ne quod appetit anxia noſſe:
Sed quis nota ſcire laborat:
Et ſi neſcit quid ceca petit:
Quis enim quicq̄ neſcius optet:
An quis valeat neſcita ſequi:
Quoue inueniat quis repertam
Queat ignotus noſcere formam:
¶ An cum mentem cerneret altam
Pariter ſummam ſingula norat:

i.veritatis.Scit ne mens illud quod ip̄a anxia.i.ſollicita appetit noſſe.q.d.nō:q: nemo appetit ſcire illud q̄d ſcit.⁊ hoc eſt q̄d di.Quis laborat ſcire nota.q.d.nullꝰ.oʒ igitur dicere ꝙ neſciat:⁊ tunc ſequitur aliud inconueniens.ſ.ꝙ anima deſideret illud quod neſcit.vnde di.Si neſcit illud quod petit quid petit.i.deſiderat mens ceca:ideſt ignorans: Quis eniʒ neſcius optet i.deſideret quicq̄.An quis poteſt ſequi neſcita:aut quis neſcius poteſt noſcere quo inueniat ſup.illud quod querit:et quis ignotus:ideſt neſcius queat.i.poteſt noſcere formam repertam q.d.nullus.¶ No.ꝙ dictum eſt in reſponſione ꝙ anima ignorat compoſſibilitatem prouidentie ⁊ liberi arbitrij:ſed deſiderat eam ſcire.Cōtra hoc arguit ſic.Nullus appetit ſcire quod ſcit. Si anima deſiderat ſcire aliquid:vel ignorat illud vel ſcit.ſi ſcit:ergo non deſiderat ipſuʒ ſcire quod ſcit:quia nullus appetit ſcire quod ſcit:cum omnis appetitus ſit ratione carentie. Si autem ignorat quod deſiderat:quomodo ignotum deſideratur cum voluntas non querit incognitum:ideo ſi ignorat nunq̄ cognoſcet.¶ Quis eñ ignotum inueniet.Si enim paterfamilias quereret ſeruum fugitiuum quem ignoraret:poſſet ſibi multotiens occurrere ꝙ ipſum nō inueniret:ſicut dicit Linconiēſis ſup ꝑmo poſterioꝝ.¶ An cum mente cerneret altam. Hic ſoluit obiectōem.Ubi notandū eſt ꝙ Plato poſuit aīas eſſe in celo creatas ⁊ habere cognitionem oīm perfectam:ſed per lapſum ad corpora eaʒ obliuiſci cognitōem rerū in ꝑticulari ⁊ retinere eam in vniuerſali.⁊ poſtea per exercitiū recuperare cognitiōem reruʒ in ꝑticulari.vnde dicit ſic.An eſt nota ſolutionis cuʒ anima cerneret.i.ſpecularetur altam mentem.i.profun

dam mentem dei: ipsa pariter ⁊ simul norat. i. nouerat summam. i. vniuersalem cognitionem ⁊ singula. i. singularem cognitionē rerū: sed nunc ipsa condita. i. tecta nube membroꝝ non est oblita sui in totum. i. totaliter: sed ipsa tenet summam. i. cognitionem vniuersalem rerum perdens singula. i. singularem cognitionem: igitur quisquis requirit. i. inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu sup. vt perfecte cognoscat vel ꝙ omino ignorat. vnde dicit. Nā neqꝫ nouit scꝫ in speciali ⁊ perfecte illud qđ requirit: nec penit⁹ nescit oīa: sꝫ ipse meminit. i. ī memoria habet summā. i. vl'em cognitionē quā retinens consulit sup. actuali consideratione. retractans. i. reuocans per studium. arte. i. subtiliter. visa. i. prius in speciali cognita. vt ipse queat addere oblitas partes partibus seruatis supple in mēoria. ❡ Nota ꝙ ẜm istaꝫ viam Platonis absolueretur ratio prius tacta. Vel aīma scit qđ desiderat vel nescit. Dico ꝙ nescit in speciali ⁊ in ꝓpria forma: sed scit in vniuersali. Et cum dicitur nullus desiderat ignotū. Veruꝫ est sicut est ignotū in vniuersali: tñ desiderat ipm vt est ignotū in speciali. Et cū dicit͛. si ignoret nunꝗ inueniet. Verum est si ignorat tam in generali ꝙ in speciali: ⁊ si ignorat in potentia ⁊ in actu. si tñ scit in potentia ⁊ in vl'i ⁊ ignorat actu in propria forma: pōt ipm inuenire ⁊ addiscere.

Nunc membrorum condita nube
Non in totum est oblita sui
Summamqꝫ tenet singula perdens:
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu: nam neqꝫ nouit
Nec penitus tamen omnia nescit:
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans
Vt seruatis queat oblitas
Addere partes.

❡ Prosa quarta libri quinti. Phi.

Tum illa. vetus inquit hec ē de ꝓuidētia q̄rela: marcoqꝫ tullio cū diuinationē distribuit vehemēter agitata tibiqꝫ ipi res diu prorsus multum quesita: sed haud quaꝗ ab vllo vestrū hactenus satis diligēter ac firmiter expedita cuius caliginis causa est ꝙ humane ratiocinationis mot⁹ ad diuine presciētie simplicitateꝫ

Ascensius

Quenā discors ⁊c. Carminis hui⁹ legē prius habuim⁹. Loq͛t adhuc boetius: admirās apparētē repugnātiā inter duo vera: cū dici soleat: ꝙ oē verū alteri vero cōsonet: verū aūt est deū infallibilit͛ omia prescire: verū etiā est: arbitriū nostrū esse liberū: qđ diuine prouidētie sicut pretactū est repugnare videt͛ et econtrario. Nihil aūt obscuritatis hic est nisi in carmine. Nā in fine. Consulit arte vel alte legi pōt nō aūt cōsuluit. Sequens aūt carmen duos pedes vltra mensurā iustā hr͛e repperi. Sic em̄ scriptū erat. vt seruatis queat oblitas addere ptes. sed opinor: illud adoniū p se in pricipio ponendū eē: et sic posui.

❡ Prosa quarta quinti libri.

Sanctus Thomas

Tum illa. vetus inquit. Hec est ꝓsa quarta huius quinti: in qua phia incipit dissoluere questionē de cōpassibilitate prouidentie ⁊ liberi arbitrij. Et pmo tāgit difficultatē hui⁹ questionis: ⁊ causaꝫ difficultatis. ⁊ tangit modū procedēdi circa eius solutionē. Secundo dissoluit eā: ibi. Quero enim. Primo di. hec q̄rela i. questio hec de ꝓuidētia est vet⁹. ⁊ est vehemēter agitata. i. ptractata a Marco tullio. cū distribuit. i. diuidit dīnationē. ī lib. dīnationū: vbi diuidit diuina-

tionem in suas species. nō solum hoc: sed sibiipsi ē res multum diu quesita. Sed haud quaq̄: id est non alicubi ab vllo vestrū satis diligenter ⁊ firmiter expedita. cui⁹ caliginis. i. difficultatis causa est ꝙ motus. i. act⁹ humane rōcinatiōnis nō pōt admoueri. i. applicari ad simplicitatem diuine prescientie id est prouidētie. que si vllo modo queat excogitari. nihil relinquetur prorsus ambigui. quod scilicet rationem ⁊ causam difficultatis: ita demum patefacere ⁊ expedire tentabo si prius expandero. i. declarauero ea quibus tu moueris. ¶ No. ꝙ questio de ꝓuidētia dīna ⁊ libero arbitrio est oīz questionū difficillima. de q̄ multi antiquoꝝ dubitabāt: ⁊ nōnulli modernoruz ꝓpter difficultatē lapsi sunt: quaz Tullius in li. diuinationuz pertractans ⁊ nō valens dissoluere eius difficultatē negat penit⁹ ꝓuidentiā ⁊ presciam futuroꝝ a deo in p̄dicto libro diuinationū. ¶ Quero enī. Hic phia accedit ad solutionē questionis. ⁊ p̄mo discutit motiua Boe. scdō soluit dubitationez siue questionē: ibi. Quī igitur. Circa primū sciendum ꝙ duo fuerūt motiua Boe. principalia circa hanc questionē. Primū q: videt̄ necessariuz si deus preuidet futura ꝙ necessario eueniūt. Scdm motiuū ꝙ futura quoꝝ euentus ē incertus sicut sunt futura contingentia nō possunt a deo certa ꝓuideri. Primo ergo ꝑtractat p̄muz motiuum. Scdō scdm: ibi. Sed hoc inquis. Primo ostendit ꝙ si deus preuidet futura nō propter hoc necessario eueniunt. Secundo mouet dubitationem: ibi. Sed qui fieri potest. Primo ostendit ꝙ ex prescientia dei non infertur necessitas libero arbitrio. Secundo ostendit ꝙ prescientia dei non sit signum necessitatis futuroruz ibi. Sed prescientia. Circa p̄muz sciendu3 est ꝙ prius improbauit quandam responsionē qua q̄daz nitebātur impedire rationem ostēdentem nō esse liberū arbitrium ꝓpter prescientiam diuinā: quā responsionē hic resumit ostēdēs eam aliquo modo esse bonam: q: sufficienter impedit intentionē aduersarij. Nam aduersarius ex nullo alio ꝓbat necessitatem futuroꝝ: nisi q: sunt prescita a deo. Cum igitur ex responsione habeatur ꝙ prescia nullam causalitatem habet super futura videtur sufficienter ostensum esse ꝙ ea q̄ ꝓcedunt ex libero arbitrio non sunt necessaria. Primo ergo ponit istam responsionem resumendo eius solutionem dicens. Quero enim cur illam rationem soluentium putes minus esse efficacez que putat libertatē arbitrij nō impediri a prescientia: q: estimat p̄scientiā non esse causaz necessitatis futuroꝝ. ꝙ autē ꝑ istā responsionē impediatur illatio necessitatis futuroꝝ pz ex hoc: q: tu nō trahis aliūde argumentū necessitatis futuroꝝ: nisi ꝙ ea q̄ presciūtur nō possunt nō euenire. Si igitur prenotio. i. presciētia futuroꝝ nullā adijcit. i. imponit necessitatē rebus futuris vt dicit responsio. vt tu etiā fatebare pauloante. quid est id qd̄ eē poterit ꝙ voluntarij exit⁹ cogantur ad certū euentū rerū? Et ita ꝑ istā responsionē excluditur

nō potest admoueri. que si vllo modo cogitari queat: nihil prorsus relinquet̄ ambigui qd̄ ita demū patefacere atq̄ expedire tētabo: si prius ea quib⁹ moueris expādero. ¶ Quero enī cur illā soluentiū rōem minus efficacē putes: que q: prescientia nō esse futuris causā necessitatis existimat: nō impediri p̄sciētia arbitrij libertatē putat. nō enī tu aliūde argumentū futurorum necessitatis trahis: nisi ꝙ ea q̄ p̄sciuntur nō euenire nō possunt. si igitur p̄notio nullā futuris rebus adijcit necessitatē: qd̄ tu etiaz pauloante fatebare: quid est ꝙ volūtarij exit⁹ rerū ad certū cogantur euentum? Etenim positionis gratia: vt quid ꝯsequatur aduertas: statuamus nullam esse prescientiā. nū igitur quātum ad hoc attinet q̄ ex arbitrio eueniūt ad necessitatē coguntur? Boe. Minime. Phi. Statuamus iterū esse sed nihil rebus necessitatis

necessitas futuroꝝ ⁊ manifestat se i exeplo dicēs. Ut aduertas q̄d ꝯsequat̄ gr̄a positōis.i.exem pli:statuam⁹.i.ponam⁹ p impossibile nullā esse prescientiā futuroꝝ:igit̄ hoc posito quantum ad hoc.i.quantū ad istā illationē qua ex prescīētia ꝯcludit̄ necessitas futuroꝝ:ex ea que eueni unt ex arbitrio cogunt̄ ne ad necessitatē di. Boe. Minime. ⁊ phia. Statuam⁹ iterū esse proui dentiā:sed nihil necessitatis iiungere rebus futuris: manebit vt opinor eadē libertas volūta tis integra ⁊ absoluta ab omni necessitate.

iniungere:manebit vt opinor eadē volunta tis integra atq̧ absoluta libertas. ¶ Sed prescīē tia iquies tametsi futuris euenīēdi necessitas nō ē signū tn̄ ē necessario ea eē vētura. Hoc igi tur modo etiā si precognitio nō fuisset:necessa rios futuroꝝ exitus eē ꝯstaret. Omne etem̄ si gnū q̄d sit ostendit:nō vero efficit qđ designat quare demōstrandū prius ē nō nihil ex necessi tate ꝯtingere:vt pnotionē signū eē hui⁹ necessi tat̄ appareat:alioq̄n si hec nulla ē:nec illa q̄dē eius rei signū poterit eē q̄ nō ē. ¶ Jā vero pba tionē firma rōne subnixā ꝯstat:nō ex signis ne q̧ petitis extrinsecus argumētis:s3 ex cōueni entibus necessarijsq̧ causis esse ducēdā. ¶ S3 qui fieri potest: vt ea nō proueniāt q̄ futura eē prouident̄? Quasi vero non ea que puidētia fu tura eē prenoscit nō euētura credam⁹:ac nō il lud potius arbitremur licet eueniāt:nihil tn̄ vt

¶ No. ꝙ prior solutio ip probata fuit bona ⁊ mala.i h̄ fuit bona q2 posuit prescīētiā nō esse causā necessitatis futuroꝝ. dic̄ em̄ Ideo futura eueniūt:nō q2 de⁹ ea puidet:s3 i hoc fuit mala:q2 posu it futura esse causā prescīētie dei. dixit em̄.q2 futura sūt ideo de⁹ ea puidet. p3 ergo ex respōsiōe anti quoꝝ ꝙ prescīētia nō ē causa ne cessitat̄ reb⁹ futur̄. ¶ Sed p̄scīē tia iquies. Hic ostēdit phia ꝙ pre scīētia dīna nō sit signū necessita tis reb⁹ futur̄. Scđo ostendit ꝙ mod⁹ pbādi ex signo nō ē efficax ibi. Jā vero. pmo dic̄. Tu iquies.i. dicere poter̄:tametsi p q̄uis pre scīētia n̄ sit necessaria euenīēdi re b⁹ futur̄:tn̄ ē signū ea necessario esse vētura:⁊ ita p̄scīētia pōt īfer ri necessitas futuroꝝ tanq̧ ex signo Hoc igit̄ mō ponēdo p̄scīētiā eē signū necessitat̄ futuroꝝ ꝯstaret exit⁹.i.euēt⁹ futuroꝝ eē necessa rios etiā si non fuisset pcognitio. quod probat ex natura signi di. Oē nāq̧ signū tn̄ ondit q̄d fit.i. manifestat illud cui⁹ est signū: s3 nō efficit qđ signat: quare vt pre notionē.i. puidētiā appareat es se signū necessitatis futuroꝝ de mōstrādū erat pri⁹ nihil cōtinge re nō ex necessitate.i.omnia eue nire necessario:alioq̄n si h̄ necessitas futuroꝝ nulla ē:nec illa p̄scīētia poterit eē signū ei⁹ rei q̄ nō est. ⁊ ita nō valet arguē necessitatē futuroꝝ ex p̄scīētia tanq̧ ex signo. ¶ No. ꝙ signū nō est causa ei⁹ cui⁹ est signū:s3 tn̄ manifestat signatū esse:vt circul⁹ nō est cā vēditōis vini:s3 tn̄ ē si gnū vēditōis. Si g̃ p̄scia eēt signū necessitat̄ futuroꝝ p̄supponer3 futura eē necessaria. ⁊ sic ad ostēdēdū p̄scia3 eē signū necessitat̄ futuroꝝ oporteret pri⁹ ostēdere futura necessario eē futu ra tanq̧ p̄scia eēt signū necessitat̄ futuroꝝ:al's p̄scīētia eēt signū alicui⁹ rei q̄ nō est qđ ē absur dū. ¶ Jā vero. Hic ostēdit modū pbādi ex signo nō eē efficacē et dic̄. Cōstat.i.manifestū ē rati onē subnixā.i.firmā pbatione.i.demōstratiōe eā nō esse ducendā ex signis neq̧ ex argumēt̄ extrīsec⁹ petit̄.i.accept̄:s3 firmā rationē eē ducēdā ex ꝯueniētib⁹.i.ex pprijs ⁊ necessarijs cau sis. Cū ergo p̄dicta rō pcesserit ex signo nō est efficax ⁊ demōstratia cū sit a posteriori. Demon stratio aūt q̄ est potissima pbationū ip̄a est a priori:cū fit ex causis p se imediat̄ priorib⁹ et noti orib⁹. ⁊ p tāto ēt demōstratio est sillogism⁹ faciēs scire efficax ad pbādū:ex pmo posteriorū. ¶ S3 q̄ fieri pōt. Hic phia mouet quādā dubitationē ⁊ soluit eā. videt̄ seq̄ ꝙ aliq̄ p̄nt p̄ferri q̄ tn̄ nō necessario eueniūt. si autē nō necessario eueniunt possunt nō euenire: ⁊ sic sequitur ꝙ ali quod prescitum a deo non eueniat. Primo ergo philosophia dubitando de hoc querit dicens. Signum

Et quo ita est ꝙ ea que sunt prescita non sunt necessaria sed possunt non euenire qui:id ē quo-
modo fieri potest vt ea que ꝓuidentur futura esse non proueniant. Tunc soluit dubitationem
dicens:ꝙ non negatur ꝙ prescita non eueniant:immo oportet dicere ꝙ prescita eueniant:sed
tamen non eueniunt de necessitate.vnde dicit.quasi vero.quasi dicat. Ista dubitatio procedit
quasi non credamus ea que prouidentia prenoscit non eē euentura; sed hoc non est verum; ac
quasi nō potius arbitremur illud
scilicet ꝙ licet futura eueniant:
nihil tamen necessitatis habuisse
in sui natura vt euenirent.id ma-
nifestat in exemplo quomodo ali
quid certe comprehendit: quod
tamen non est necessariū dicēs:
ꝙ aliquid cognitum eueniat:et ta
men non necessario licebit ꝙ tu
hoc perpendas huic: id est ex tali
exēplo.intuemur enim plura sub
iecta oculis dum fiunt:id est dum
sunt in fieri:sicut ea que videntur
aurige facere in moderandis et
flectendis quadrigis ⁊c. Videmꝰ
ad hunc moduꝫ vt que fiunt in a-
liis actibus voluntariis nūquid vl
la necessitas compellit aliquod il
lorum ita fieri sicut oculis videt.
et di. Boe. Minime.et assignat
rationē.frustra enī eēt effectꝰ ar
tis si omīa mouerent coacta. et
frustra eēt ars flectendi quadri-
gas si necessario flecterētur:igit
illa que cū fiūt carēt necessitate
existēdi eadē sūt futura sine neces
sitate priusꝙ̄ fiāt. Et q̄ ꝯcludit ꝙ
quedā sūt euētura quoꝝ exitꝰ.i.e-
uentꝰ est absolutꝰ ab omī necessi
tate.⁊ forsan aliq̄s diceret. nā ea q̄
nūc fiūt n̄ erāt futura ꝑusꝙ̄ essēt
hoc ꝯcludit dicēs. nullū arbitror
eē dictuꝝ ꝙ q̄ nūc fiūt euētura nō
fuerūt:hoc eñ eēt nimis irratio-
nabile.iō necessario ꝯcludit ꝙ h̄
etiā p̄cognita habēt euētꝰ liberos. q: sic sciētia p̄sentiū nihil īportat necessitatē his rebꝰ q̄ fiūt
ī p̄nti sic patꝫ ī exēplo p̄dicto de regimīe q̄drigaꝝ ita p̄sciētia futuroꝝ nihil īportat necessitatē
his q̄ vētura sūt. ¶ No. ꝙ licꝫ futura ī ꝯparatione ad diuinā ꝓuidētiā sint necessaria necessitate
ꝯditionata:nō tñ oīa sūt necessaria necessitate absoluta. Multa eñ libē eueniūt sic ea q̄ fiunt
ab arte ⁊ volūtate ad regimē q̄drigaꝝ. si eñ regimē q̄drigaꝝ necessario eueniret:frustra esset
ars regēdi q̄drigas. ¶ Notādū ꝙ sic res actu fiūt ita erāt future:sꝫ q̄dā actu libere fiunt: ergo
erant libere future:et per cōsequēs nō oīa sunt necessario futura:licet necessitate conditiona-
ta inquātū cōparant ad ꝓuidentiā diuinā:nō tamē in sui natura considerata necessario eueni-
unt necessitate absoluta:sicut postea videbitur. vbi distinguet duplicē necessitatē:conditiona-
tā et absolutā. ¶ Sed hoc inq̄s. Hic philosophia discutit motiuum Boe. vtrum futura incer-
ta sicut sunt contingentia possint certe presciri. Et primo mouet dubitationem de hoc: et tan-
git rationem dubitationis. Secundo assignat causam erroris:ibi. Cuius erroris causa est. dicit
primo. Sed tu inquies o Boe. hoc ipsum dubitatur an possit eē vlla prenotio:id est prescien-

euenirent sui natura necessitatis habuisse. Od
hinc facile perpēdas licebit. Plura enim duꝫ
fiūt subiecta oculis ītuemur: vt ea q̄ in quadri
gis moderandis atq; flectēdis facere spectā-
tur aurige: atq; ad hunc modum ⁊c. Num igit
quicꝙ̄ illoꝝ ita fieri necessitas vlla compellit.
Boe. Minime. Frustra eñ esset artis effectꝰ
si oīa coacta mouerentur. Phi. Que igitur cū
fiunt carent existendi necessitate: eadem priꝰ
ꝙ̄ fiant sine necessitate futura sunt. Quare sūt
quedā euētura quorū exitus ab omni necessita
te absolutus sit. Nā illud quidē nullū arbitror
eē dicturū: ꝙ que nūc fiūt priusꝙ̄ fierēt euētu-
ra nō fuerint. Hec etiā igitur precognita libe-
ros habent euētus. Nā sicut scientia presentiū
rerum nihil his que fiūt: ita prescie̅tia futuro
rum nihil his que vētura sunt necessitatis im-
portat. ¶ Sꝫ hoc inquis ipsum dubitatur an
earū rerū q̄ necessarios exitus non habēt vlla

Liber quintus Prosa quarta.

possit esse prenotio: dissonare etenim videtur: putasq3 si prouideanẗ cõsequi necessitatẽ: si necessitas desit minĩe presciri: nihilq3 sciẽtia cõprebẽdi posse nisi certũ. Quod si q̃ incerti sunt exitus ea quasi certa prouidenẗ opinionis id eẽ caliginẽ nõ sciẽtie ꝟitatẽ. Aliter em̃ ꝙ̃ sese res babeat arbitrari ab integritate sciẽtie credis eẽ diuersuz. ❡ Cui⁹ erroris cã est ꝙ oĩa q̃ quisq3 nouit: ex ipoꝝ tm̃ vi atq3 natura cognosci estimat que sciũtur: qd̃ totũ cõtra est. Omñe enim qd̃ cognoscitur non scd̃m sui vim sed scd̃z cognoscẽtiuz potius cõprebenditur facultatẽ. ❡ Nam vt boc breui liqueat exẽplo eandẽ corporis rotũditatẽ aliter visus aliter tactus agnoscit. Ille emin⁹ manẽs totũ simul iactis radijs intuitur. Dic vero coberens orbi atq3 ꝯiũctus circa ipsum motus ãbitũ rotũditatẽ par

tia illarum rerum que non bñt necessarios exitus. i. euent⁹. boc em̃ nullo modo vꝫ possibile. Cũ em̃ videnẗ dissonare ꝑscientia ꝛ ꝯtingentia: tu em̃ putas si preuideanẗ ꝯtingentia necessario ipsa consequi: ꝛ si necessitas desit mĩme ipsa presciri. ꝛ putas nil posse cõprebendi ꝑscientia diuina nisi certũ. ꝛ si ea q̃ sunt incerti exit⁹. i. euent⁹ sicut ꝯtingentia: si ꝓuidenẗ illa q̃si certa: tu putas illud esse caliginẽ opinionis nõ veritatẽ scie. ꝛ in boc tu deciperis: cui⁹ deceptionis cã est error tu⁹ circa iudiciũ cognitõis. Credis em̃ diuersum eẽ ab integritate sciẽtie al'r arbitrari rẽ ꝙ̃ se babeat ꝛ in boc erras. ❡ Nota ꝙ q2 nos non possum⁹ futura ꝯtingẽtia certe ꝑnoscere: putam⁹ sil'r deuz boc non posse. res em̃ eodẽ mõ se bñs diuersimode a diuersis põt cognosci. Vñ cognoscere rem al'r ꝙ̃ se babeat ex parte cognoscentis bene est scientia: ꝛ sic futura ꝯtingẽtia lꝫ in se sint incerta: ꝑñt tñ presciri a deo sine errore falsitatis. ❡ Cui⁹ erroris cã est. Dic assignat cãm erroris. Ubi no. ꝙ cã erroris q̃re putam⁹ futura incerta nõ posse certe ꝑsciri est q2 putatur ꝙ facultas cognitõis sit ẽm facultatẽ rei cognite ꝛ non ipsi⁹ cognoscentis qd̃ est falsum. Primo g̃ ꝑmittit bmõi cãm erroris. scd̃o probat ipsam: ibi. Nam vt boc breui. dicit primo. Cuius erroris causa ẽ: q2 existimatur ꝙ oĩa q̃ q̃sq3 nouit illa cognoscit tantum ex vi ꝛ natura ipsorum q̃ sciuntur ꝛ non ex vi cognoscentis. qd̃ totum est cõtra i. ꝓ ꝯtrarium: q2 res magis cognoscuntur ẽm naturam cognoscentis. Omne enim qd̃ cognosciẗ nõ cõprebenditur ẽꝫ sui vim. i. ẽꝫ modum sue nature sed poti⁹ ẽꝫ facultatem cognoscentis. ❡ Nota ꝙ si cognitio esset ẽm facultatem rei cognite: tunc res ab oĩb⁹ eodẽm mõ cognosccreẗ: ꝛ sic cõꝑbendereẗ aliq̃d eodẽ mõ ab intellectu bumano ꝛ diuino quod falsum est: q2 que sunt incerta cõprebensione bumana sunt certa comprebensione diuina. cognitio ergo potius attenditur ẽm facultatem potẽtie cognoscẽtis ita ꝙ q̃to potentia est efficacior ꝛ certior tanto certius ꝛ limpidius rem cõprebẽdit. ❡ Naz vt boc breui exemplo liq̃at. Dic probat ꝙ facultas cognitionis est ẽm facultatem potẽtie cognoscentis ꝛ non rei cognite. Primo declarat boc exemplis. Secundo ꝓbat boc idem per rationem: ibi. Ipsum quoq3. Primo dicit ꝙ cognitio fit ẽm facultatem cognoscentis liquet breui exemplo. nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatem ꝛ aliter tactus. Ille enim s. visus manens emin⁹. i. a longinquo intuitur totum corp⁹ simul iactis radijs visualib⁹. Dic vero. s. tact⁹ coberẽs ꝛ coniunct⁹ orbi. i. rotunditati ꝛ mot⁹ circa ipsum ambitum: idest circa corp⁹ rotundum comprebendit. s. eius rotunditatem partibus: idest per partes. ❡ Nota ꝙ innuit duplicem differentiam inter modum cognoscendi visus ꝛ tactus. Prima est ꝙ visus a remotis existens cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autem non cognoscit ipsum nisi coniunctus. Secunda differentia est ꝙ visus totum corpus simul comprebendit: tactus autez per partes. talis autem diuersitas in cognoscẽdo non esset si res cognosccreẗ ex sui natura cũ ea- Visus Tactus

dem res maneat in vtraq; cognitione. ¶ Notandum ꝙ quidā dixerūt visionē fieri ꝑ emissionē radioꝝ visualiū ab oculis vsq; ad rē visam. ſ; hec opinio est ↄtra Aristo. visio eñ non fit extra⸗mittēdo ſ; intꝰ ſuſcipiendo. patiente eñ aliquo ſenſitiuo fit ip̄m videre. ij. de aīa. Hic aūt loquitur ſm opinionē antiquoꝝ cū dicit ꝙ viſus totū corpꝰ intuitur iactis radijs. ¶ Ip̄m q; hominē. Hic ponit ſcd̄m exēplū in ꝟtutibꝰ cognoſcitiuis ſubordinatis. Scd̄o oſtendit quō iſte ꝟtutes ſe habeant adinuicē: ibi. In q̊ illud.

Primo'g̊ d̄clarat quō idē a diuerſis potentijs diuerſimode cōpre⸗henditur di. ſenſus exterior aliter cōtuitur ip̄m hoīem: alr̄ imaginatio: alr̄ rō: alr̄ intelligentia diuina. Senſus eñ exterior ſicut viſus iudicat figurā hoīs in ſubiecta ma⸗teria. i. in ſenſibili materia: ſ; imaginatio ſolū figurā diſcernit ſine materia. i. in abſentia rei materialis. Rō vero hanc imaginatiōem trāſcēdit: ⁊ ip̄am ſpēm. i. naturā; ſpecificā hoīs q̄ ſingularibꝰ ineſt ꝑpēdit. i. diſcernit vniuerſali ↄſideratione. oculꝰ ꝟo. i. ↄſideratio intelligētie eſt celſior: q: intelligentia diuina ſuꝑgreſſa ambitū vniuerſitatis q̄ exiſtit in ſingularibꝰ illā ſimplicē formā. ſ. ideā hoīs q̄ ē i mente diuina ↄtuitur pura facie. i. ſpeculatione pure mentis. ¶ No. ꝙ pri⸗mu; exēplū fuit de ꝟtutibꝰ cognoſcitiuis nō ſubordinatis ſicut d̄ viſu ⁊ tactu. iſtud aūt exemplū eſt d̄ virtutibꝰ ſubordinatis q̄ ſunt q̄ttuor. ſ. ſenſus exterior q̄ ineſt oībus aīalibꝰ imaginatio q̄ tm̄ ineſt aīalibꝰ ꝑfectis. rō q̄ tm̄ eſt in hoībus: ⁊ intelligentia ꝑ quā intelligit diuinam cognitōe;. iſte ꝟtutes hn̄t diuerſu; modū cognoſcendi eandē rem ſc; hoīem vt declaratur i lr̄a quod non eſſet niſi cognitio fiere; ſ; facultatē virtutum cognoſcentium ⁊ non rei cognite. ¶ In quo illud maxime conſiderandum eſt. Hic oſtendit philoſophia quō p̄⸗dicte virtutes cognoſcitiue ſe ha⸗bent ad inuicem oſtendens ꝙ q̄cquid poteſt virtus inferior: poteſt etiam ⁊ ſuperior ⁊ amplius. Et p̄mo h̄ oñdit de intelligētia reſpectu aliaꝝ ꝟtutū. Scd̄o oñdit idē de rōne. ſcd̄a ibi. Rō q;. Prio di. in q̊. i. in ordine iſtaꝝ virtutū illud eſt maxime ↄſiderādum ꝙ vis cōprehēdēdi ſuꝑior āplectit̄ i ſe inferiorē: q: ꝟtꝰ ſuꝑior cognoſcit oē illud qd̄ inferior. Inferior aūt nō ſurgit ad ſuperiorē ita vt apprehendat illud qd̄ ſuꝑior: qd̄ manifeſtat in exemplo di. Neq; enim ſenſus aliquid valet apprehendere extra materiam. ⁊ imaginatio cōtuitur ſpēs vl̄es. i. minus particulares. ſed ratio capit ſimplicem. i. vl̄em formā. Intelligētia āt diuina q̄ſi deſuper ſpectans: cum ſit in ſupremo gradu cognitionis ipſa concepta forma ideali dijudicat etiam cuncta q̄ ſubſunt illi forme: vt cognoſcendo ideā hoīs cognoſcit oīa q̄ ſunt in hoīe: ſ; eo

tibus comprehendit. ¶ Ipſum quoq; hoīem aliter ſenſus: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligētia cōtuitur. Senſus eñ figurā in ſubiecta materia cōſtitutā;. Imaginatio vero ſolam ſine materia iudicat figurā. Ratio vero hanc quoq; tranſcendit: ſpeciemq; ſuā q̄ ſingularibus ineſt vniuerſali conſideratiōe ꝑpēdit. Intelligentie vero celſior oculus exiſtit ſuper greſſa nanq; vniuerſitatis ambitum ip̄am illā in ſimplicē formā pura mentis acie contuitur ¶ In quo illud maxime conſiderandu; eſt. Nā ſuperior vis cōprehendendi amplectitur inferiorem: inferior vero ad ſuperiorē nullo mō cōſurgit. neq; eñ ſenſus aliq̄d extra materiā valet: vel vniuerſales ſpecies imaginatio ↄtuit̄. vel ratio capit ſimplicē formā. ſed intelligētia quaſi deſuper ſpectans concepta forma q̄ ſub ſunt cuncta dijudicat: ſed eo modo quo formā ip̄ſam q̄ nulli alij nota eſſe poterat comprehendit. Nam ⁊ rationis vniuerſum: ⁊ imaginatōis figura;: ⁊ materiale ſenſibile cognoſcit: nec rō⸗

dem mō cōprehendit ipsam formā q̄ nulli inferiori virtuti nota esse poterit. Nam ipsa cognoscit vniuersum. i. vniuersalem formā rationis ⁊ figuram imaginationis et materiale sensibile quod spectat ad sensum exteriorem nō vtens rōne nec imaginatione nec sensibus: sed prospiciens cuncta vno ictu mentis. i. absqꝫ decursu cognoscit qđ non facit ratio. ¶ Nota ꝙ virtus superior virtutem inducit inferiorē sicut tetragonum includit trigonū: vt patz. ij. de anima. ideo quicquid potest virtus inferior potest ⁊ superior ⁊ magis: q₂ non magis vniuersali comprehendit quod inferior: modo magis particulari lz non econuerso: ideo que potest intelligentia hūana cōprehendere potest ⁊ diuina intelligētia: licet nō ecōuerso.

ne vtens: nec imaginatione: nec sensibus: sed illo vno ictu mentis formaliter vt ita dicā cūcta prospiciens. ¶ Ratio quoqꝫ cū quid vniuersale respicit: nec imaginatiōe: nec sensibus vtēs imaginabilia vel sensibilia cōprehendit. Hec ē eñi que cōceptionis sue vniuersale ita diffinit. Homo est aīmal bipes rationale. que cum vniuersalis notio sit: tamen imagiabilem sensibilemqꝫ esse rez nullus ignorat. quod illa nō imaginatione vel sensu: sed in rationali conceptōe considerat. Imaginatio quoqꝫ tametsi ex sensibus visendi formandiqꝫ figuras sumpsit exordium: sensu tamen absente sensibilia queqꝫ collustrat: non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Uides ne igitur vt in cognoscēdo cuncta sua potius facultate ꝙ eoꝝ que cognoscuntur vtantur? ¶ Neqꝫ id iniuriā. nā cuz omne iudicium iudicantis actu existat: necesse est suaz quisqꝫ operam: non ex aliena: sed ex ꝓpria volūtate perficiat.

¶ Ratio qꝫ cū quid respicit. Hic ostendit idē rōne: ꝙ sic ītelligētia ꝯprehēdit alias tres virtutes inferiores: sic rō etiam comprehendit sub se alias duas virtutes. s. imaginationē et sensum di. ꝙ cū ratio respicit q̇d vniuersale nō vtens imaginatione nec sensibus: ⁊ cōprehendit in imaginabilia ⁊ sensibilia vniuersali comprehēsione. Hec enim est ratio q̄ ita diffinit vniuersale sue cōceptionis. homo est animal bipes rationale. q̄ diffinitio cū sit vniuersalis notio. i. notificatio: cū nullus etiam ignoret rez esse imaginabilem sensibilem que hac diffinitione explicatur. Illa rō considerat vniuersale non vtens imaginatione vel sensu sed rōnali cōceptiōe. Tunc ostendit ꝙ sicut rō comprehendit imagitationem et sensum: sic imaginatio sensuz cōprehendit di. imaginatio quoqꝫ tametsi ꝓ ꝙuis sumpsit exordiuz ex sensibus visendi et formandi figuras: tamen absente sensu exteriori imaginatō collustrat. i. cognoscit queqꝫ sensibilia: nō sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. ⁊ tunc concludit di. Uides ne igitur quō cūcta poti⁹ vtātur sua. i. ꝓpria facultate ī cognoscēdo: ꝙ̄ facultate eoꝝ q̄ cognoscūtur. ¶ No. ꝙ licz rō in ꝯprehēdēdo suū vniuersale nō vtatur imagiatiōe ⁊ sensu: tñ ī actu suo presupponit imaginationē ⁊ sensū: q₂ nihil ē in ītellectu nisi fuerit ī sensu. Similit̄ licz imaginatio ī sua opatione nō vtatur sensu: tñ p̄supponit sensū fuisse ī actu: q₂ fātasia quā h̄ vocat imaginationē est mot⁹ fact⁹ a sensu ḃm actū: ex secūdo de aīa. ¶ Neqꝫ id īiuria. Hic ꝯfirmat dictū suū per rōnē dicēs. Illud. s. ꝙ res cognoscitur nō ḃm sui naturā sed ḃm sui naturā cognoscentꝭ illud nō cognouit īiuria. i. irrōnabilit̄. Nā cū om̄e iudiciū cognitiōis fit act⁹ ⁊ opatio iudicātis i. potētie cognoscitiue: necesse ē vt q̇sqꝫ cognoscēs ꝑficiat suā operā. i. suā opationē cognoscēdi: nō ex aliena potestate. s. rei cognite: sz ex ꝓpria potestate. i. ex virtute cognoscentꝭ. ¶ No. ꝙ ex lr̄a formatur tal' ratio. Omis act⁹ ⁊ opatio seq̇tur ꝯditionē illi⁹ potētie cui⁹ ē act⁹ ⁊ opatio: sz iudicare siue cognoscē est act⁹ ⁊ opatio potētie cognoscentꝭ ⁊ nō rei cognite: ergo iudicare ⁊

cognoſcere ſeq̄tur modū ꝛ cōditionē potētie cognoſcētis ꝛ nō rei cognite.

Aſcenſius

TUm illa vetus ꝛc. Hic icipit p̄hia reſpondere ad ꝓpoita obiecta. Eſt aūt facillim⁹ verborū textus: et ſententie ſatis explanate in ſup̄iori cōmento ſunt. Scies tñ iiūgi in ſignificatione in qua nūc vulgo ponit: et Plini⁹. Quītilian⁹. Statius et alij illorū tp̄e poſuerūt: Ciceronē nō poſuiſſe. Memineris etiā vt ſup̄ notaui: bigas: trigas: et quadrigas ſingularit̄ nō proferr̄ apud doctoſ. Ibi aūt. Atq̧ ad hūc modū ꝛc. defectus ē qui ſic credo ſupplebit̄. Atq̧ ad hūc et ad hunc modū ꝛc. ſup. face vident̄. Illic au tez. Minime. Fruſtra em̄ eēt ꝛc. Uerba ſūt boetij vſq̧ ad illū locū Qui igit̄ ꝛc. et ita diſtinxim⁹ cū a-lit̄ iueniſſem⁹: ſꝫ ad alia p̄gam⁹.

¶ Metrum quartū quīti libri.

Sanctus Thomas

QUondam portic⁹ attulit. Iſtud eſt quartum metrum huius quinti quod dicitur gliconicuꝫ ab inuentore: cori-ambicum a pede predominante. In quo metro improbat opinio-nem ſtoicorū: ex qua videtur ſeq̄ cōtrarium dictis ſuis. Fuit em̄ o-pinio ſtoicoꝝ ꝙ cognitio intelle-ctiua ſolū p̄ficeretur ex hoc ꝙ cor-pora exteriora ſuas ſimilitudīes imp̄mūt in mentem: ita vt mēs ſolū ſe habeat in ratione patien-tis: ꝛ res extra in ratione agent̄. Ex quo ſequitur cū patiens traha-tur ad naturā agentis ꝛ nō econ-uerſo: ꝙ cognitio ſequetur natu-ram rei cognite ꝛ nō naturā cog-ſcentis: quod eſt ꝯtra dicta. Prio ergo ponit opinionē ſtoicoꝝ. Se-cūdo improbat eaꝫ: ibi. Sed mēs Primo dicit. Quondaꝫ porticus attulit ſenes ſcꝫ ſtoicos: q̄ dicebā

¶ Metrum quartum quinti libri.

QUondam porticus attulit
Obſcuros nimium ſenes:
Qui ſenſus ꝛ imagines
Et corporibus extimis
Credunt mentibus imprimi
Ut quondam celeri ſtylo
Mos eſt equore pagine
Que nullas habeat notas
Preſſas figere litteras
¶ Sed mens ſi proprijs vigens
Nihil motibus explicat
Sed tantum patiens iacet
Notis ſubdita corporum
Caſſaſq̧ in ſpeculi vicem
Rerum reddit imagines
Unde hec ſic animis viget
Cernens omnia notio?

tur ſenes propter maturitatē moꝝ. ſenes inq̄ nimiū obſcuros ſup. in ſententijs q̄ ſtoici credūt
ſenſus ꝛ imagines. i. rerū ſenſibiliū formas imprimi mētibus ex corporibus extimis. i. exterio-
rib⁹. et poſuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mentibus: vt quondam mos fuit
alicui ſcribēti celeri ſtilo figere preſſas litteras equore. i. planicie pagīe q̄ pagina nullas prius
notas habebat. ¶ Nota ꝙ ſtoici dicūtur a ſtoa grece quod eſt porticus latine: q2 athenis in ma-

Stoici

nifeſtiſſima porticu ꝛ alijs locis publice ſtoici diſputare ſolebant. illi poſuerunt aīam tm̄ habe
re ſe in ratiōe patiētis reſpectu rerū exterioꝝ. ꝛ quia cognitio magis videt̄ ſeq̄ virtutē actiuaꝫ
ꝙ paſſiuam: ideo ſm̄ eos cognitio potius debꝫ attendi ſm̄ facultatē rei cognite q̄ eſt actiua: ꝙ
aīe cognoſcentis q̄ eſt paſſiua. ¶ Sed mens ſi ꝓprijs vigens. Hic improbat hanc opinionem.
Scd̄o ponit ſuam veritatem: ibi. Hec eſt efficiēs. Primo ergo deducit ad plura incōuenientia
iſtam opinionem dicens. Sed ſi mens vigens nihil explicat ꝓprijs motibus. i. ſi nullā actionē
ꝓpriā habet: ſed tm̄ iacet patiētis ſubdita notis. i. ſimilitudiniubus corpoꝝ. ꝛ ſi ipſa reddit. i. re
preſentat caſſas imagines reꝝ. i. ſimiles in viceꝫ ſpeculi. i. ad modū ſpeculi: tunc queritur vnde
viget hec notio. i. hec cognitio animis ꝙ anima eſt cernens omīa: nō tm̄ corporalia ſed etiam
incorporalia. ¶ Nota ꝙ primum inconueniens eſt ſi cognitio intellectiua fieret per ſolaꝫ im-

pressionem corpoꝝ in aīa: tūc non esset virt⁹ ꝑ quā aīa cognosceret incorporalia. nūc aūt manifestum est ꝙ etiā incorꝑalia cognoscit. Aliud incōueniens ponit dicēs. si aīa tm̄ est passiua: q̄ vis aīe cognita singula ꝑspicit. i. iudicat: aut q̄ vis aīe cognita diuidit: diuisa recolligit. aut que vis aīe legens. i. apprehēdēs alterū iter cōponēdi ꝛ diuidēdi: nunc inserit caput sūmis. i. generalissimis ascendēdo a specialissimis ad generalissima colligēdo multitudinē: ꝛ nūc desidet vel decidit ſm aliā lrām. i. cadit in infima. i. in specialissima ꝑcedendo a generalissimis ad spālissima diuidendo. Cū. i. tandez aīa referēs i. comparās sese sibi redarguit falsa veris. i. ꝑ vera. ¶ No. ꝙ ex littera talis formatᷣ rō. Illa aīa nō est tm̄ passiua sed actiua q̄ iudicat cōponit ꝛ diuidit ꝛ vera falsis redarguit: sꝫ aīa intellectiua est huiusmodi: ergo ꝛc. Maior est nota: qꝛ iudicare: componere: diuidere: redarguere: videntur esse opatōes actiue. Minor apparet. aīa iudicat interverū ꝛ falsum: cōponit p̄dicatum cū subiecto: aliq̄n diuidit p̄dicatum a subiecto: ꝛ falsas opiniones redarguit. ¶ Hec ē efficiens magis. Hic pħia ponit veritatem dicens. Hec mens est magis cā efficiēs que est cā lōge potentior ꝙ̄ illa q̄ mō materie. i. silitudine materie patitur notas impressas: ꝛ qꝛ aliquis crederet ꝙ in aīa nulla esset passio iō subdit. q̄dā passio p̄cedit opationes aīe in vno corꝑe excitans ꝛ mouēs vires aī ad operādū: vt q̄n lux ferit oculos tūc patitᷣ visus vel cū vox īstrepit. i. insonuit aurib⁹ tunc patitur audit⁹. ꝛ tandē vigor mētis excit⁹ i. excitat⁹ vocās spēs q̄s int⁹ tenet ad siles mot⁹ applicat eas notis exteris. i. similitudinib⁹ exteriorib⁹: ꝛ miscet. i. applicat imagines exteriores corporū formis. i. speciebus introrsum. i. in aīa recōditis. ¶ Notan. ꝙ Boe. hic vtitᷣ snīa platonica q̄ ponit spēs rex a p̄ncipio naturaliter inditas aīe: sꝫ aīa sopita est in corꝑe: ita ꝙ nō intelligit ꝑ eas nisi excitetur ꝑ imutationē sensuuz exterioꝝ. excitata aūt euocat spēm silez illi quā sensus exterioꝝ ipressit: ꝛ applicando eā rei exteriori: ꝛ sic itelligit ꝑ eā. ad hanc intētionē etiā loqtur Linconieñ. i. posterioꝝ dicēs. Nō in nobis sopita nō agit nisi pri⁹ ꝑ opatōes sensuū qb⁹ admiscetᷣ fuerit expta. ¶ No. ꝙ ex lrā vꝫ ꝙ intellect⁹ passibilis intelligendo etiā fit actiu⁹ cū fit cā efficiēs: vt dr̄ in lrā. Aristot. aūt. iij. de aīa vult ꝙ intelligere sit pati: ꝛ ꝙ intellect⁹ nullā hꝫ naturā nisi ꝙ est passibil' vocat⁹. Ad hoc dicūt aliq̄ ꝙ qꝛ aīa cōp̄hēdit tā itellectū passibilē ꝙ̄ agētē: aīa ē actiua: imo cā effectiua intellectōis rōne itellect⁹ agētis: sꝫ est passiua rōne itellect⁹ passibil'. vel dicēdū ꝙ itellectus passibil' ē potētia passiua saltē q̄ ad primū ei⁹ actū: cū itelligere sit pati. Sꝫ oīs potētia passiua d̄ necessitate reliq̄t potentiam actiuā q̄ reducat ipaꝫ ad actū. Tale āt actiuū nō pōt esse res corpora

Que vis singula prospicit
Aut que cognita diuidit
Que diuisa recolligit
Alterumq; legens iter
Nunc summis caput inserit
Nunc decidit infima
Cum sese referens sibi
Veris falsa redarguit.
¶ Hec est efficiens magis
Longe causa potentior
Quam que materie modo
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in corpore passio:
Cum vel lux oculos ferit:
Vel vox auribus instrepit:
Tum mentis vigor excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans

lis extra:cū agēs sit ꝑstantiꝰ passo:iō tale actiuū ex pte aīe erit intellectꝰ agens cuiꝰ operatio ē
facere potentia intellecta actu intellecta:ita ꝙ a rebꝰ extra virtutē intellectꝰ agentis imprimi-
tur aliquid intellectui passibili:ꝑ qđ in actū intelligendi reducit. Non est ergo intentio Bo. ne
gare quin mens sit passiua rōne intellectꝰ passibilis:ꝫ vult ꝙ mens siue aīa magis hēat efficiē
tiam in intellectione ꝙ̄ sit passiua ab ipsis corporibꝰ extra. ⁊ ꝑ ꝯsequēs efficētia intellectꝰ nō de
bet attribui rebꝰ extra: qđ erat de
intentione stoicorum.

Notis applicat exteris
Introrsum reconditis
Formis miscet imagines.

¶ Prosa quinta quinti libri.

Qod si ī corporibꝰ sentiēdis: ꝙ̄uis afficiāt instrumēta sensuū forinse-
cus obiecte qualitates: animiq; a-
gentis vigorem passio corporis antecedat: q̄
in se actum mentis ꝓuocet: excitatq; interim
quiescētes intrinsecus formas: si in sentiēdis
inq̄ corꝑibus animus nō passiōe insignit ꝫ ex
sua vi subiectā corꝑi iudicat passionē: ꝙ̄to ma
gis ea q̄ cūctꝭ corporꝝ affectōibꝰ absoluta sunt
in discernēdo nō obiecta extrinsecꝰ sequunt: ꝫ

Ascensius Quondam porticꝰ attulit ⁊c. Versus ē monocolos

i. vniꝰ mēbri. est aūt gly-
conicus ab inuentore: da
ctylicus a pede ꝑdominante: tri-
meter a numero pedū: acatalecti
cus: qꝛ plenꝰ ⁊ non redundās. Cō-
stat aūt spondeo ⁊ duobꝰ dactylis
ꝫ vltima syllaba sicut semꝑ est cō
munis. Dānat opi. stoicorꝝ qui a
zenone priꝰ zenonij dicti postea a
porticu stoici ceperunt appellari.
Stylus Omīa satis dilucida sunt. Stylꝰ
aliqñ est colūna: aliqñ instrumen
tum scribēdi in tabula cerata aut
simili. aliqñ qualitas scriptorum.
Equor hic est instrumentū. Equor dr̄ ab
equalitate siue in mari siue in ter
ra: quicquid asperuꝫ non ē equor
dr̄. ¶ Voluerūt aūt aīam eē velut
tabulā rasam in q̄ nihil scriptū est
Pagina Pagine aūt inquit festꝰ dicte sunt
ꝙ in libris suā queq; obtinēt regi
onem: vt pagi. i. vici iuxta fontes
siti. vel a pangendo ꝙ in illis ver
sus pangunt. i. figunt. Est ḡ pagi
na vtraq; pars phyllure seu folij dicta ꝙ in ea carmina pangantur hoc est figantur. Unde hic
bene dicit pressas figere litteras. Nam pangere est figere ⁊ solidare. et per translationem can-
Excitus tare dicitur. notis subdita. i. impressionibus subiecta. Tum mentis vigor excitus: ita scribendū
est non exitꝰ. habet autē excitꝰ secundā syllabam cōmunem: quia apud Virgi. in. iij. Eneid. ꝓ-
ducitur cum dicit excitum ruit ⁊c. ⁊ hic corripit. Volunt a cio quarte ꝯiugationis produci: ⁊ a
cieo secūde corripi: nam ab vtroq; deduci arbitrantur.

¶ Prosa quinta libri quinti.

Sanctus Thomas

Qod si in corporibus sentiendis. Hec est quinta ꝓsa huiꝰ quinti libri: in qua ꝓ-
bat specialiter diuinā cognitōem esse ꝫm motum cognoscentis: ⁊ nō rei cogni
te. Scdo oñdit insufficientiā eorꝝ qui ex nostro mō cognoscendi improbant ꝓ-
uidentiā diuinam: ibi. Quid igit ⁊c. Primo facit qđ dictum est. Scdo infert du
as conclusiones: ibi. Hac itaq;. Primo di. Si in sentiendis. i. in cognoscendis
corporibꝰ animꝰ noster nō tm̄ insignit. i. afficit passione corꝑis ꝫ ex suavi iudi-
cat passionem subiectā corpori: ita ꝙ in cognoscēdo sequit ꝓpriū motū: ꝙ̄uis q̄litates obiecte
forinsecus afficiāt. i. mutent instrumenta. i. organa sensuum. ⁊ passio corꝑis antecedat vigorem
agentis animi: q̄ passio prouocet actum mentis in se: ⁊ excitat formas intrinsecus quiescētes
Si hoc est in aīo nostro multomagis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus. i. qualitatibꝰ
corporum. sicut intelligentie separate et precipue deus: illa in discernendo non consequuntur
obiecta extrinsecus: sed expediunt. i. perficiunt actum sue mentis. i. operationem intellectiuā
ꝫm naturam propriam. ¶ Notandum ꝙ ex littera potest sic argui. Si id de quo minus videtur

Liber quintus Prosa quinta.

inesse inest ⁊ de quo magis: sed minus videt̄ ꝙ anim⁹ noster in cognoscendo sequatur motum suum ⁊ nō rei cognite: ⁊ tñ sequit̄ facultatē sue cognitionis: ergo multomagis intelligentia diuina sequit̄ in cognoscendo ꝓpriuz motū sue cognitionis q̄ ipsi⁹ rei cognite. ¶ Hac itaq; rōne. Hic infert duas ꝯclusiones ex pmissis di. Ex quo cognitio sequit̄ naturam cognoscentis ⁊ nō rei cognite. ⁊ cum cognoscentia sint diuersa ꝑm naturā: oꝫ diuersis cognoscentib⁹ cōuenire diuersas cognitiōes. vñ di. Hac itaq; rōne: q: cognitio sequitur naturaꝫ cognoscentis: multiplices cognitiones cessere. i. cesserūt diuersis ac differentib⁹ substantijs. sensus eñi sol⁹ destitut⁹ alijs cognitionibus cessit animantib⁹ imobilib⁹: q̄les sunt conche maris ⁊ q̄cūq; nutriunt̄ herētia saxis. imagiatio vo cessit mobilib⁹ beluis q̄ mouētur motu ꝓgressiuo quib⁹ videt̄ inesse affect⁹. i. appetit⁹ fugiendi malum vel appetēdi bonū. Ratio vero ꝑ quā cōphendim⁹ vl'e tm̄ē humani generis: sicut ītelligētia est diuini generis. Tunc ponit secundā ꝯclusionē ꝙ illa ꝯclusio ē notior ⁊ nobilior q̄ nō solū apprehendit ꝓpriū obiectū: sꝫ etiā obiecta aliaꝝ noticiaꝝ. i. cognitionuꝫ. Vñ dicit. Quo fit vt ea noticia. i. cognitio p̄stet. i. nobilior sit ceteris: que suapte natura. i. ꝓpria natura non mō. i. nō tm̄modo ꝓpriū sup. obiectū cognoscit: sed etiā cognoscit subiecta certarū noticiaꝝ. ¶ No. circa primā ꝯclusionē ꝙ cū act⁹ ⁊ opationes diuersificent̄ ꝑꝫ diuersitatē agentiū ⁊ operantiuꝫ sequitur si agentia ⁊ operātia sint diuersa ꝙ habeāt diuersas opationes ⁊ cognitōes. ꝓpt̄ qd sensus sine alijs cognitionib⁹ cessit aīalib⁹ ignobilib⁹. ⁊ accipitur hic sensus stricte ꝓ apprehensione sensitiua q̄ solū imutat̄ ad p̄ntiā sensibilis. Sic eñi distinguit̄ ꝯtra imaginatōeꝫ q̄ nō tm̄ apphendit rem p̄nteꝫ: sꝫ etiā absentē. ¶ No. circa istā ꝯclusionē ꝙ quecūq; potētia plura agnoscit vꝫ esse p̄stantiorea q̄ cognoscit pauciora. si g̊ aliq̄ potētia cognoscit ꝓpriū obiectū ⁊ cū h̄ obiecta aliaꝝ potētiarū inferioꝝ sicut est intelligētia dīna ⁊ nō ecōuerso: seq̄t̄ ꝙ potētia supior plura cognoscēs sit nobilior inferiori. ¶ Quid igit̄. Hic phia oñdit insufficientiā eoꝝ q̄ ex mō cognoscēdi nr̄o improbant dīnaꝫ ꝓuidentiā. Scdo hortat̄ nos ad ꝯsiderandū modū dīne cognitōis: ibi. Quare ī illius. p̄mo manifestat insufficientiā eoꝝ ꝑ sil'e. Sdo applicat sil'e illud ad ꝓpositū: ibi. Sil'e est. similitudo aūt quā intēdit talis est. Sensus ⁊ imaginatio sunt cognitiōes inferiores q̄ rō. si ergo sensus ⁊ imaginatio vellēt iudicare modū cognoscēdi rōnis ex mō cognoscendi ꝓprio ⁊ dicere ꝙ vl'e nihil esset qd rō apphendit: vel si verū esset iudiciū rōis vl'i eēt ꝑticulare ⁊ sensibl'e

actū sue mētis expediūt. ¶ Hac itaq; rōe multiplices cognitōes diuersis ac differētib⁹ cessere substātijs. Sēsus eñi sol⁹ cūctis alijs cognitōib⁹ destitut⁹ immobilib⁹ aīantib⁹ cessit quales sunt conche maris queq; alia saxis herētia nutriūtur. Imaginatio vero mobilib⁹ beluis quibus inesse fugiendi appetēdi ve aliqs videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est: sicuti sola intelligentia diuini quo fit vt ea noticia ceteris prestet que suapte natura: non modo propriū: sed ceterarū quoq; noticiaꝝ subiecta cognoscit. ¶ Quid igit̄ si rōcinationi sensus imaginatioq; refragentur: nihil eē illud vl'e dicētes quod sese intueri rō putet. Quod enim sensibile vel imaginabile est id vniuersum esse nō posse. aut igitur rōnis verū esse iudiciū nec quicq̄ sensibile: aut qm̄ sibi notū sit plura sensibus ⁊ imaginatiōi eē subiecta inanē ꝯceptionē eē ratiōis: q̄ qd sensibile sit ac singulare quasi quoddā vniuersale ꝯsideret Ad hec si ratio contra respōdeat se quidē ⁊ qd

ratio vero dicere ꝯtrarium manifestum est ꝙ nos qui vigem⁹ vtraq; cognitione poti⁹ assentire mus rōni iudicando motiuū sensus τ imaginationis esse insufficiens. Dicit ergo. q̇d igit̄ si sensus τ imaginatio refragent̄.i.ꝯtradicant rōcinationi dicētes nihil esse vniuersale id qd̄ rō putat se intueri: sic arguēdo. Quod em̄ est sensibile vel imaginabile id nō posse esse vniuersum.i. vniuersale hꝫ iudiciū sensus τ imaginationis. aut igit̄ iudiciū rōnis necesse esse verū: τ ꝑ consequēs ne quicq̄ eē sensibile: qd̄ est absurdum. Aut qm̄ motū sit tibi scꝫ sensui τ imaginatōi plura esse subiecta sensib⁹ τ imaginationi q̄ necesse est eē sensibilia: crederes ne ꝯceptōem rōis esse inanē q̄ ꝯsiderat illud qd̄ est sensibile τ singulare q̄si quoddā vl'e. Ad hec si ratio rn̄deat ꝯspicere in rōne vl'i illud qd̄ est sensibile τ imaginabile Illa vero.ſ.sensum τ imaginationē nō posse aspirare.i.ꝑuenire ad cognitōem vniuersitatis.i.vniuersalis: q; notio.i.cognitio eoꝝ non excedit figuras corꝑales τ dicerꝫ rō poti⁹ esse credendū firmiori et ꝑfectiori iudicio rerum. In huiusmodi igit̄ lite.ſ.inter sensuꝫ τ imaginationē ex vna ꝑte τ rōeꝫ ex altera ꝑte: nos quib⁹ inest tā vis rōcinandi q̄ imaginādi τ sentiendi nonne poti⁹ ꝓbarem⁹ cām rōnis: τ reputarem⁹ motiua sensus τ imaginatiōis esse insufficiētia? q.d. imo. ¶ No. ꝙ iudicio nobilioris potētie poti⁹ est astādū q̄ iudicio potētie ignobilioris: cū igit̄ rō sit potētia nobilior sensus τ imagiatio eo ꝙ rō ꝯp̄hēdit ꝓprium obiectū τ obiectū sensus τ imagiationis τ nō ecōuerso: ergo poti⁹ astādum est iudicio rōnis q̄ potētiarū inferioꝝ. ¶ Sil'e est. Hic applicat illud simile ad ꝓpositum τ dicit. illud qd̄ est dictū de sēsu τ imaginatione respectu rōnis sil'e ē ei qd̄ hūana rō nō putat diuā ītelligētiā intueri: nisi ꝙ ipa rō cognoscat qd̄ apparet ex ipo mō arguendi. Nā ita disseris.i.arguis. si qua videat̄ nō hr̄e certos ac ꝓ τ necessarios euēt⁹: talia neq̄unt p̄sciri ea certo euētur a: igit̄ haꝝ rerū nulla ē p̄scia: quā.ſ.p̄sciaꝫ si credam⁹ eē in his nihil erit qd̄ nō ꝓueniat ex necessitate. Si igr̄ vti ꝓ sicut sum⁹ ꝑticipes rōis: ita possem⁹ hr̄e iudiciū diue mētꝫ sicut nūc iudicauim⁹ imagiatōeꝫ τ sensū oportere cedē.i.locū dare rōni: sic cēserem⁹.i.iudicarem⁹ iustissimū hūanā rōeꝫ sese submittere diue mēti. ¶ No. ꝙ sil'e ē de iudicio sensus τ imagiatōis respectu rōnis: τ rōis respectu intelligētie diue. Nā sensui τ imaginatōi vr̄ ꝙ rō alr̄ nō possit ꝯprehēdere rē: nisi sicut ipa cōp̄hēdit qd̄ falsuꝫ est. Sic silr̄ vr̄ rōni hūane ꝙ intelligētia diua nō possit res īcertas cognoscer alr̄ q̄ ipsa cognoscit qd̄ falsuꝫ est. nā q̄ rō hūana incerte cognoscit: intelligētia diua summe cōp̄hendit. ¶ Quare in illi⁹. Hic phia hortat̄ vt erigamus nos ad cognitionem diuine intelligen

sensibile τ quod imaginabile sit vniuersitatis ratiōe cōspicere. Illa vero ad vniuersitatis cognitionē aspirare non posse: qm̄ eoruꝫ noticia corporales figuras non possit excedere. De rerū cognitōne firmiori potius perfectioriq; iudicio esse credendū. In hmōi igitur lite nos q̇bus tā ratiocinādi q̄ imaginandi: etiā sentiendi vis inest: nōne rōnis potius causam ꝓbaremus? ¶ Simile est ꝙ humana ratio diuinam intelligentiā futura nisi vt ipsa cognoscat non putat intueri. Naꝫ ita disseris. si qua certos ac necessarios habere non videantur euentus: ea certo euentura p̄sciri nequeunt. Harū igitur rerum nulla est p̄sciētia: quam si etiaꝫ in his esse credamus: nihil erit quod non ex necessitate ꝓueniat. Si igit̄ rationis participes sumus ita diuine iudicium mētis habere possemus: sicut imaginationē sensumq; ratiōi cedere oportere iudicauimus: sic diuine sese mēti humanaꝫ summitterre rationem iustissimuꝫ cēseremus. ¶ Quare in illius summe intelligētie cacumē

tie di. Quare si possumus erigamur per diligentē ꝯsideratōem in cacumē illi⁹ summe intelligē tie sup. diuine. Illic eīn rō videbit qđ in se nō pōt intueri. s. quō certa et diffinita pnotio dei cognoscat illa q̄ nō hn̄t certos exitus. ꝛ illud nō erit opinio: ꝫ potius erit simplicitas sūme scīe nullis termīs inclusa: qꝛ simplicitas summe sapiētie ē infinita. ¶ Notādū ꝙ si cognitō seqret facultatē rei cognite et non ꝟtutꝫ cognoscētis: tūc sicut rō hūana cognoscit futura contingentia incerte: sic silr intelligētia diuina ea ī certe cognosceret. ꝫ qꝛ facultas cognitōnuꝫ est ſm facultatē virtutū cognoscētiū: et intelligentia diuina. i. cognoscētia diuina in cognoscendo excedit rationem humanam: poterit ipsa certe cognoscere que rō humana incerte cognoscit.

si possumus erigamur. Illic enīꝫ ratio videbit qđ in se nō pōt intueri. Id aūt est quonāmodo etiā q̄ certos exitus nō habēt: certa tn̄ videat ac diffinita pnotio: neqꝫ id fit opinio: sed summe poti⁹ scīe nullis termīs īclusa simplicitas.

¶ Metrum quintum libri quinti.

Uam varijs terras animalia permeant figuris.
Nāqꝫ alia extento sunt corpe pulueremqꝫ verrunt
Continuūqꝫ trahūt vi pectoris incitata sulcū
Sūt qbus alaꝝ leuitas vaga verberātqꝫ vētos
Et liquido longi spacia etheris enatāt volatu.
Hec pressisse solo vestigia gressibusqꝫ gaudēt
Uel virides cāpos trāsmittere vl' subire siluas
Que varijs videas licet oīa discrepare formis
Prona tn̄ facies hebetes valet īgrauare sēsus
¶ Unica gēs hoīm celsuꝫ leuat alti⁹ cacumen

Uod si in corporibus sentiendis. i. sensu digno scēdis. Cognitiones differentib⁹ cessere substātijs. Quia cedere interpretari solet p eo qđ est locū dare: ideo nō nunqꝫ accipit pro eo qđ est dari: qꝛ cui cedit illi dat. vnde virg. xi. Hec omīs regio et celsi plaga pinea montis. Cedat amicitie teucrorū. Cedat. i. det et cōcedatur. Sic igit hic: cognitiones cessere i. date sunt: et p sorte obuenerūt. Cetera nota sunt. Ascensius Cedo

¶ Metrū quintū libri quinti.

Uaꝫ varijs terras. Hic incipit quītū metrū huius quīti qđ dicitur archiloicuꝫ ab inuētore: dactylicū a pede pdomināte. In quo ostendit hoīem esse dispositū ad cōtēplationē ex figura corporis sui. Et primo describit figurā corporalē aliaꝝ bestiaꝝ. Scđo figurā hoīs: ibi. Unica gens. Prīo di. Aīalia pmeant terras ꝙ varijs. i. valde varijs figurꝭ: nāqꝫ alia animalia extento corpore sicut sunt serpentes sicut sunt reptilia: illa verrunt. i. vertūt puluerē et incitata. i. mota vi pectoris trahunt continuū sulcū sup. in puluere. Sunt alia animalia quibus inest vaga leuitas alarū q̄ verberant vētos et enatant et transeūt liquido volatu spacia longi etheris. i. aeris. Sunt alia q̄ gaudēt vestigia pssisse solo. i. terre gressibus sup. suis et transmittere. i. pertransire virides campos et gaudent subire siluas. que oīa aīalia lꝫ videas eas discrepare varijs formis tn̄ facies eorū prona. i. ad terrā inclinata valet ingrauare. i. ingrauatos ondere sensus hebetes. ¶ Nota ꝙ phīa tāgit tria genera animaliū. s. reptilia: volatilia: et gressibilia: que lꝫ differāt in formis: quia quedam formant ad reptādū vt serpētes: qdā ad volandū vt aues: qdā ad gradiendū vt bestie trestres: tamen in hoc omnia cōueniunt ꝙ habent faciē inclinatā ad terrā. ¶ Unica gens hoīm. Hic describit figuram hominis di. Unica gens hoīm. i. solum genus humanū leuat celsum cacumen i. caput suū altius et leuis stat recto. i. erecto corpe ꝛ despicit trās vultq eleuato ad celū. tu hō terren⁹ q̄ recto vultu petꝭ celū ꝛ exerꝭ. i. erigꝭ frōtē: hꝫ recta figura admonet te ꝙ tu male decī Sanctus Thomas

pis: nisi etiaz feras .i. extolles animū tuum sublime .i. in celestia: ne mens grauata .i. grauedine depssa pessum .i. sub pedibus vel subtus: et est pessum aduerbium loci: ne illa mens sidat .i. resideat inferior leuato corpe celsus. ¶ No. cū hō habeat figuram corporis erectā ad celum: si aīa non erigeretur ad contemplationez celestiū videret corpus esse nobilius anima. ¶ Nota sm Aristot. in .xvi. de aīalibus. Homo int omnia animalia hz figuraz recti linearem: de qua figura etiam loquitur Ouidius in li. metha. di. Pronaqꝫ cuz spectāt animalia cetera terram. Os homini sublime dedit celumqꝫ videre Iussit: et erectos ad sydera tollere vultus.

Atqꝫ leuis recto stat corpe despicitqꝫ terras:
Hec nisi terren⁹ male desipis admonet figura
Qui recto celum vultu petis exerisqꝫ frontez
In sublime feras aīaz quoqꝫ ne grauata pessū
Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

¶ Prosa sexta et vltima.

Uoniam igitur vti pauloante mōstratum est: omne quod scitur non ex sua sed ex comprehendentium natura cognoscitur: intueamur nunc quātū fas ē

Ascensius.
Uam varijs ꝛc. Versus ē monocolos. est eñ totus phaletius seu archilochius cōstatqꝫ ex quattuor pedib⁹ heroicis .i. cōsuetis ī hexametro heroico. et tribus trocheis: ita tñ ꝙ vltima syllaba intelligat cōis: nā vltim⁹ pes spondeus frequenter est. Quartus aūt dactylus est semper finiens ptez orōnis more bucolici versus: et si quartā syllabaz a fine dempseris erit totus heroicus: vt deposita vltima syllaba hui⁹ verbi ptineāt erit hexameter sic. Quā varijs terris animalia perme figuris. Et ita in singulis. Legitur autez principiuz diuersimode. Naz alij dicunt ꝙ varijs: alij tam varijs: alij tuz varijs. In illo autem versu. Hec pressisse solo vestigia: gressibusqꝫ gaudent duo vitia offendi. Nam pro pressisse scriptuz erat precessisse qd̄ neqꝫ versus neqꝫ sententia patitur. Uenit enim a premo pressi. Naz sensus est. gaudent pressisse .i. impressisse vel fixisse solo vestigia. Alterum vitiuz erat quia ablata fuit syllaba qꝫ ibi gressibusqꝫ. vnde tam versus ꝙ sensus imminutus fiebat. Unica gens hominum. sic Ouidius in primo metamorphoseos. Pronaqꝫ cum spectant. Gens autem dicitur genus et etiam pecudibus attribuitur. vnde Uirgilius in septimo

Gens

Despicio. etiam equis gentez esse dixit. Despicitqꝫ terras. despicere est deorsum inspicere. et quia per cōtemptum fit ꝙ nolumus quenꝙ aspicere: aut quia euz aspicientes sic aspicimus quasi deorsuz et ad rem vilem inspicientes: ideo despicere accipitur pro contemnere: vt in bucolicis. Despectus tibi sum: nec quis sim queris alexi. Econtrario suspicere est susum seu sursuz aspicere. vt. Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso. Exerisqꝫ frontem. Male legitur erexerisqꝫ: qꝛ

Exero. versus non patitur. Est autem exero compositū ab ex seu extra et sero: sed quia .x. valet geminum ss vel c et s ideo sm priscianuz post x nō solet poni s. Nam ab et salio salui saltuz fit exulto non exsulto. Est autez exerere: se altius extra alios serere: vel expuere: vnde exertam linguam dicimus. Notuz etiaz esse debet ꝙ ibi hec nisi terrenus male desipis. Non est legenduz decipis Uenit eniz a de et sapio non a capio. Pessum est sub pede vel sub pedez. Est autem mala vt docet August. politia duz corpus qd̄ debet esse ancilla dominatur anime que merito fuerit dña: aut duz sensus rationi imperat. Sidere est capere sedez ad sedendum.

¶ Prosa sexta et vltima.

Sanctus Thomas.
Uoniā igit̄ vti pauloāte. Hic īcipit sexta psa et vltīa hui⁹ libri quīti in qua determīat veritatē de cōpassibilitate prescīetie diuine ꝛ liberi arbitrij. Et primo ponit suā determinationē. Secūdo subiūgit vtilē exhortationē circa finē libri: ibi. Aduersamini igit̄. Primo ostēdit modū diuine cognitōis. Secundo soluit obiectiōes factas ꝯtra diuinā puidentiā. Tertio ꝯcludit compassibilitatē liberi arbitrij cū puidētia diuina. secūda ibi. Quid igit̄ postulas. tertia

ibi. Que cũ ita sint. Prĩo determinat de statu dei q̄ ē eternitas. Scđo ex hoc declarat modum diũe ꝓuidentie: ibi. Om̃ igr̃ oẽ iudiciũ. Prĩo p̄mittit ꝙ determinãdũ sit đ eternitate. Scđo determinat de ea: ibi. Eternitas igr̃ est intermina ⁊c. primo di. Om̃ monstratum est pauloante ꝙ omne qđ scitur cognoscitur non ex sui natura. i. ex natura rei scite: sꝫ ex natura cõphendentiuꝫ i. cognoscentiũ. intueamur nũc q̃tũ pbas est q̄s sit stat⁹ diũe essentie vl' substãtie: vt possimus agnoscere q̄ sit ei⁹ scia. ⁊ subdit ꝙ cõe iudiciũ cũctoꝝ degẽtiũ. i. vtentiũ rõe est deũ eẽ eternũ idõ ꝯsiderem⁹ q̄d sit eternitas. hec em̃ nobis patefecit pariter naturã ⁊ diuinã sciaꝫ. ¶ No. ꝙ viri degẽtes rõe sunt viri p̄diti luce sapiẽtie ⁊ oẽs isti ꝯcedũt deũ esse eternũ. Nam phs. viij. phisi. Ex eternitate mot⁹ ostĩdit eternitatẽ motoris. ⁊ omnes tã greci ꝙ barbari putantes deos eẽ estimãt eos ĩmortales. ¶ No. ꝙ qꝛ eternitas dei ⁊ natura ⁊ scia dei nõ dr̃nt ƀm subaꝫ: idõ cognita eternitate cognosciť natura ⁊ scia dei. ¶ Eternitas igr̃. Hic ꝓsequiť de eternitate. ⁊ p̄mo ponit ei⁹ diffinitõeꝫ. Scđo declarat eã: ibi. Qđ si ex collatõe. Prĩo di. Eternitas ē possessio vite ĩtermĩnabil' exñs tota simul ⁊ perfecta. ¶ No. ƀꝫ Alber. sup̄ lib. de causis. Aliq̄d ē eternũ ⁊ est ĩ eternitate: ⁊ ē ip̄a eternitas sicut de⁹. Aliqua sunt eterna ⁊ sunt ĩ eternitate: sed non sunt ip̄a eternitas sicut substantie sep̄ate. Alia sũt eterna nõ ĩ eternitate: nec sũt ip̄a eternitas vt mot⁹ tp̄s ⁊ mund⁹. ¶ No. cũ di. eternitas est possessio: ibi vtiť nomine possessionis ad designandũ ĩmutabilitatẽ ⁊ ĩdeficientiã eternitatis: qꝛ ip̄a firmiter possidetur ⁊ q̄ete habeť. ⁊ di. vite ad ĩnuẽdũ ꝙ nõ viuẽtia nõ mẽsuranť eternitate. ⁊ di. intermĩabilis ad dr̃iam illi⁹ vite q̄ hꝫ terminũ a p̄te añ ⁊ a p̄te post sicut vita hoĩs. vl' a p̄te añ tm̃ sicut vita angeloꝝ. ⁊ di. tota simul ad dr̃iam vite angelice. q̃uis em̃ esse angeli ƀm subaꝫ sit totũ sil': nõ tñ hꝫ op̄atõeꝫ cũ hẽat op̄ationes successiuas ⁊ intellectõ es. ⁊ di. p̄fecta ad designandũ ꝙ eternitati nihil deest. p̄fectũ em̃ est cui nihil deest. i. celi ⁊ mũdi. ¶ Qđ ex. Hic declarat diffinitõem. Scđo redarguit q̄sdã q̄ vocabulo eternitatꝭ abutebanť: ibi. Nõ recte. Prĩo g̊ declarat diffinitõeꝫ eternitatꝭ in ꝯp̄atiõe ad tp̄s di. Vñ dictũ ē ꝙ eternitas est possessio tota sil' intermĩabilis vite: qđ liq̄t clari⁹ ex collatiõe. i. ex ꝯp̄atiõe tp̄aliũ. Nã q̄cq̄d viuit in tp̄e illud p̄ñs ꝓcedit p̄ successiuã mutabilitatẽ a p̄teritꝭ i futura ⁊ nihil ē i tp̄e ꝯstitutũ qđ p̄iter possit ãplecti. i. ꝯp̄hendere vltimũ spaciũ vite sue. sꝫ crastinũ nondũ ap̄p̄hẽdit. hesternũ vo tp̄s iã p̄didit: ⁊ ĩ hodierna vita nõ ampli⁹ viuitis. i. nihil pl⁹ est p̄ñs de hodierna vita nisi qđ ĩ illo mobili ⁊ trãsitorio momẽto ꝯtineť de vita. ⁊ dꝛ momẽtũ illud ĩdiuisibile instãs quo futurũ copulať cũ p̄terito. q̄cq̄d igr̃ patiť tp̄is ꝯditõem. i. successionẽ: lꝫ nunq̃ cep̄it esse nec desinat eẽ sic Aristo. cẽsuit de mũdo: lꝫ vita. i. duratio ei⁹ tendať. i. extẽdať cũ infinitate tp̄is: non

quis sit diuine substãtie stat⁹ vt quenã ēt scia eius sit possimus agnoscere. Dũ igiť eternum eẽ cũctoꝝ rõne degẽtiũ cõe iudiciũ ē. Quid sit igiť eternitas ꝯsiderem⁹. Hec em̃ nobis naturã pariter diuinã sciamq̃ patefecit. ¶ Eternitas igiť est intermĩabilis vite tota simul ⁊ perfecta possessio. ¶ Quod ex collatiõe tẽporaliũ clarius liquet. nã quicq̄d viuit in tẽpore: illud presens a p̄teritis in futura ꝓcedit. Nihil est in tempore ꝯstitutũ qđ vltimũ vite sue spaciũ pariter possit amplecti. Sꝫ crastinũ quidẽ nõduꝫ apprehendit hesternũ vero iã perdidit. In hodierna quoq̃ vita non amplius viuitis ꝙ in illo mobili trãsitorioq̃ momẽto. Quicq̄d igitur tp̄is patitur cõditionẽ: licet illud sicut de mundo censuit Aristoteles: nec ceperit vnq̃ eẽ nec desinat: vitaq̃ eius cum tẽporis infinitate tendatur: nondum tamẽ tale est vt eternũ esse iure credatur. Nõ em̃ totũ simul infinite lꝫ vite spa-

Eternitas.

dum tñ tale est vt iure credatᷣ esse eternũ: qꝛ nõ ↄp̄hẽdit neqȝ ↄplectitᷣ sil' totũ spaciũȝ vite.i.sue duratõis: lȝ infinite.i.infinito tp̄e duret: sȝ futurã nondũ hȝ transacta.i.ptransita ⁊ p̄terita nõ hȝ. Qđ igr̄ nõ ↄp̄hẽdit ⁊ possidet pariter totã plenitudinẽ intermĩabilis vite cui nihil absit futuri nec aliq̇d fluxerit p̄teriti: illud iure ꝓhibetur esse eternũ: qꝛ illud eternũ sui ↄpos eo qđ nihil sibi desit necesse est semꝑ sibi assistere p̄ñs ⁊ est necesse p̄ñteȝ hr̄e infinitatẽ.i. infinitã durationẽ tp̄is mobilis.i.successiui.

cium cõp̄rehendit atqȝ cõplectitur: sed futura nondũ transacta iã non hȝ. Qđ igitur interminabilis vite plenitudinẽ totã ꝑiter ↄp̄hẽdit ac possidet: cui nec futuri q̇cq̄ absit: nec preteriti fluxerit: hoc eternũ eẽ iure ꝓhibetᷣ. Idqȝ necesse est et sui ↄpos presens sibi semꝑ assistere: et infinitatẽ mobilis tp̄is habere p̄ñtem. ¶ Vñ q̇dã nõ recte cũ audiũt visũ Platoni mũdũ hũc nec habuisse initiũ tp̄is nec habituꝝ eẽ dfectũ hoc mõ ↄditori cõditũ mũdũ fieri coeternũ putant. Aliud ẽ eñi ꝑ interminabilẽ duci vitã qđ mũdo Plato tribuit. Aliud intermĩabilis vite totã pariter ↄplexã eẽ p̄ñtiã: qđ diue mẽtis ꝓpriũ eẽ manifestũ ẽ. Neqȝ deᵘ cõditꝭ rebᵘ ãtiquior videri dȝ tẽporis q̄titate: sȝ simplicis potius ꝓprietate nature. ¶ Hũc eñi vite immobilis p̄ñtariũ statũ infinitus ille tẽporaliũ rerũ motus imitatᷣ. Cũqȝ eũ effingere atqȝ eq̄re non possit ex imobilitate deficit in motũ ex simplicitate

¶ No. q̄ qꝛ ꝑ cognitõeȝ tp̄is deuenimᵘ in cognitõeȝ eternitatis: eo q̄ opposita iuxta se posita magis elucescũt: iõ ꝑ naturã ⁊ successionem tp̄is declarat nobis naturaȝ eternitatis. Sicut eñi rõ tp̄is cõsistit in successione ⁊ apprehẽsione prioris ⁊ posterioris in motu cuiusvna ps p̄terit ⁊ alia futura ẽ. sic rõ eternitatis ꝑ oppositũ cõsistit in app̄hensione vniformatꝭ illius qđ oĩno est extra motũ ↄprehẽdens simul p̄teritũ ⁊ futurũ tãq̄ p̄ñs. ¶ No. q̄ ipsiᵘ eterni nil trãsit in p̄teritũ: iõ semꝑ sibi p̄ñs assistit: qꝛ ĩo nũq̄ deficiet sicut nec vnq̄ incepit cũ hẽat vitã interminabilẽ: necesse est q̄ assint q̄libet dr̄ie tp̄is etiã si ponatᷣ tp̄s infinitũ. ⁊ qꝛ eodẽ mõ assistit differẽtijs tẽporũ ꝑ quẽ modũ in se subsistit: motᵘ aũt quo in se subsistit est presentariᵘ: iõ etiã assistit differẽtijs tp̄is ꝑ modũ p̄ñtẽ: iõ dicit q̄ necesse est ⁊ eternũ p̄ñteȝ hr̄e infinitatem tp̄is mobilis. ¶ Vñ q̇dã nõ recte. Hic ph̄ia reprobat quosdã q̇ abutebantᷣ vocabulo eternitatꝭ. Scđo docet ꝓpriũ modũ loquẽdi ibi. Ita si digna. Pr̄io facit qđ dictum est. Scđo manifestat quõ tẽporalia deficiũt a simplicitate diuie nature quã nitũtᷣ imitari: ibi. Hũc eñi. Pr̄io di. Dictũ ẽ q̄ eternitas nõ solũ dicit ĩtermĩabilitatẽ sȝ etiã simplicitatẽ. vñ nõ recte q̇dã putãt q̇ cũ audiũt visum eẽ Platoni mundũ hũc nõ habuisse initiũ tp̄is nec habiturũ defectum.i.sine hoc mõ putãt mũdũ ↄditũ fieri coeternũ ↄditori. Cã aũt q̄re nõ recte putant est: qꝛ aliud est duci ꝑ interminabilẽ vitam cũ quadã successione: qđ Plato tribuit mũdo: ⁊ aliud est simul eẽ ↄplexã totã p̄ñtiã vite intermĩabilis qđ est ꝓpriũ diue mẽtis. ⁊ qꝛ aliq̇s diceret. Si mũdus nunq̄ incepit vꝫ eẽ coeternᵘ deo. Ad hoc rñdet q̄ deᵘ est prior mũdo nõ antiq̇tate tp̄is sed simplicitate nature. Vñ dicit. Neqȝ eñi deus debet videri antiquior rebᵘ cõditis q̄titate tẽporis sed potius ꝓprietate simplicis nature. ¶ Notandũ sicut pȝ ex li. thimei Plato voluit mũdũ incepisse sȝ sinẽ non hr̄e: ⁊ hoc idem Aristo. sibi imponit in libro celi ⁊ mundi di. q̄ solus Plato generat mundũ. quid est ergo qđ di. Boe. q̄ Plato non posuit mundum incepisse. Ad hoc dꝫ q̄ dum Plato dixit mundũ habuisse initiũ intelligitur q̄ habuit initiũ institutionis non autem tp̄is: sicut ponit exẽplũ de vestigio pedis: vt si pes ab eterno stetisset in puluere: pes esset causa vestigij naturaliter precedens vestigiũ licet nõ tp̄e. ¶ Hũc eñi vite. Hic manifestat quõ

temporalia deficiunt a simplicitate diuine nature quā nitūtur imitari di. Jlle infinitus mot⁹ re rum tēporaliū imitatur q̄tū pōt hūc p̄ntariū statū vite immobilis.i.eternalitatis.et cū nō p̄t effingere.i.exprimere et equare: deficit ab ei⁹ ĩmobilitate successiue acq̄rendo qd̄ habere non potuit ⁊ ex simplicitate prescie̅tie decrescit in infinitā q̄titatem p̄teriti ⁊ futuri:et cum nequeat possidere pariter totā plenitudinē vite sue:hoc ipso ꝙ aliquo mō nūq̄ esse desinit: videt̄ aliq̄ ten⁹ emulari illd̄ qd̄ implere non pōt alligās se.s.status temporal̄ ad qualēcūq̄ p̄ntiā hui⁹ momēti i.instātis exigui.i.indiuisibil̄ ⁊ vo lucris.i.trāsitorij q.s.p̄ntia istāt̄ tp̄is gestat.i.h̄z quādā imaginati onē manētis prescie.i.eternitat̄ ⁊ prestat quibuscūq̄ cōtigerit vt illa esse videant̄. Nā illa dicim⁹ eē que sunt in p̄nti momēto:q̄ vero nō potuit manere.s.presentia in stantis propt̄ naturā rei mobilis: ideo rapuit infinitū iter tempor̄ p successionē et eodē mō factū ē vt continuaret vitā eūdo d̄ vno es se in aliud:cuius plenitudinē non valuit.i.potuit cōplecti p̄manēdo ¶ No. ꝙ infinit⁹ mot⁹ rer̄ tp̄aliū q̄tū pōt imitat̄ statū eternitatis q: nō pōt eū totalit̄ exprimere:q: status tp̄alis ē successiu⁹ status e ternitat̄ nō. ⁊ stat⁹ tp̄al̄ respicit p̄teritū ⁊ futur̄: stat⁹ eternitatis tm̄ p̄ns:⁊ tn̄ hoc imitat̄ statū eter nitat̄ ꝙ sic̄ eternitas nūq̄ deficit sic infinit⁹ mot⁹ rer̄ tp̄aliū nūq̄ esse desinit.⁊ sicut ĩ tēpore ē dare instans qd̄ h̄z quādā imaginē cuȝ eternitate: ita ꝙ sicut in eternita te aliq̄d d̄r esse.et sicut illa dicim⁹ esse q̄ sunt in p̄nti instāti. id̄ stat⁹ rerū tēporaliū licet nō possit imi tari statū eternitatis p̄sentialit̄ p̄ manēdo tn̄ ip̄m imitatur suā dura tionē successiue cōtinuādo. ¶ Jta q̄ si digna. Jn ista p̄te ph̄ia docet quō ꝓprie loquēdū sic de deo ⁊ de mūdo di. Si nos sequētes Platonē velimus imponere noīa digna.i.cōuenientia reb⁹:dicam⁹ deū eē eternū.mūdū v̄o dicam⁹ p̄petuū.et hoc cōsonat dicto auctoris Grecismi. Eternū vero sine principio sine fine. Perpetuū cui principium s̄ȝ fine carebit. ¶ Qm̄ igit̄ om̄e iudicium. Hic ph̄ia ex dictis ostēdit modū scientie diuine. Primo ergo ostēdit qual̄ sit sciētia diuina ⁊ qualit̄ sit noīanda di. qm̄ om̄e iudiciū cōprehēdit ea q̄ sūt sibi subiecta.i.sua obiecta s̄ȝ sui naturā.i.s̄ȝ naturā virtut̄ coḡscēt̄. Natura aūt dei tal̄ ē ꝙ semp̄ ipi deo est stat⁹ etern⁹ ⁊ p̄ntari⁹.ex q̄ seq̄ tur ꝙ scientia dei supergressa omnē motionē tēporis manet in simplicitate p̄ntie:⁊ ꝯplectens infinita spacia p̄teriti et futuri tēporis omnia cōsiderat quasi iā.i. p̄ntialit̄ gerant̄ in sua sim plic. conditione. Tunc ostēdit quō sciētia dei est nomināda di. Jtaq̄ si velis pensare p̄sciam q̄ cuncta dignoscit:nō dices diuinā sciam esse p̄sciētiam quasi futuri: sed rectius estimabis diui nam sciam eē instātie.i.p̄ntie nunq̄ deficiētis:qd̄ confirmat p̄ ethymologiam hui⁹ noīs proui dentiā di. vn̄ cognitio diuina non dicit̄ p̄uidētia q: illa importat ordinē ad futur̄ sed d̄r ꝓuiden

prescie decrescit in infinitā futuri ac p̄teriti q̄ titatē. Et cū totā pariter vite sue plenitudineȝ neq̄at possidere:hoc ipso ꝙ aliquo modo nūq̄ eē desinit:illd̄ qd̄ iplere atq̄ exprimere nō pōt aliquaten⁹ videt̄ emulari: alligās se ad qualē cūq̄ p̄ntiā iā hui⁹ exigui volucrisq̄ momenti. Que q̄m manētis illi⁹ p̄scie quādā gestat ima ginē:q̄buscūq̄ ꝯtigerit id prestat vt eē videant̄ Qm̄ vero manere nō potuit infinitū tp̄is iter arripuit:eoq̄ mō factū ē vt ꝯtinuaret vitā eū do cui⁹ pleītudinē ꝯplecti nō valuit p̄manēdo. ¶ Jtaq̄ si digna reb⁹ noīa velim⁹ iponere pla tonē sequētes:deū q̄dē eternū:mūdū vero dica mus eē perpetuū. ¶ Qm̄ igit̄ oē iudiciū scd̄m sui naturā q̄ sibi subiecta sūt ꝯprehēdit: ē autē deo semper eternus ac p̄ntarius status: scien tia q̄ eius omnē tēporis supergressa motionē in sue manet simplicitate p̄ntie: infinitaq̄ p̄te riti ac futuri spacia ꝯplectēs:oīa quasi iā gerā tur in simplici cognitōne ꝯsiderat. Jtaq̄ si pre

Scientia dei

Non ens

tĩa quasi porro.i.ꝓcul a rebus infimis constituta: quasi ab excelso cacumine rer̃ cuncta prospiciat. ¶ No. ꝙ cognitio sequit̃ modum rei cognoscẽtis: iõ cognitio et sciẽtia dei sequit̃ statum et dispositionẽ dei. status autem dei est etern⁹ et pñtarius: cum esse diuinum mensuret̃ eternitate: ergo scientia dei erit eterna et pñtaria: ita ꝙ omnia q̃ sunt p̃terita et futura cognoscit quasi sint pñtia. ¶ Notãdũ ꝙ aliq̃s diceret. Nõ ens nõ põt alicui eẽ p̃sens: sz p̃teritũ et futurũ est nõ ens: ergo nõ põt esse p̃sens cognitioni diuine. Dicendum ꝙ duplex est nõ ens. q̃dã qd̃ nullo mõ est ens nec põt esse ens: et tale nõ ẽ realiter pñs alicui cũ nihil sit. Aliud ẽ nõ ens nõ simpliciter: sed quia actu non est ens: et licet hmõi nõ ens nõ possit realit̃ coexistere tpi pñti: p̃t tñ coexistere eternitati: q: eternitas cum sit infinita excedit tẽpus pñs extẽdendo se ad p̃teritum et futurũ. Et sic preteritum et futurũ sunt eternitati coexistẽtia pñtialiter: q: in eternitate nõ est successio. vñ non sequit̃ si aliq̃d coexistit eternitati ꝙ pro tãto simpliciter existat: q: eternitas etiã extendit se ad non exñs sicut ad p̃teritũ et futurũ. ¶ Nota ꝙ deo omnia sunt pñtia: sibi nihil est futurum: ideo sciẽtia sua non est dicẽda presciẽtia que sonat aliquid futurum: nec debet dici preuidentia propter eandem cãm: sed debet dici prouidentia quasi procul cõstituta a rebus inferioribus omnia prospiciens. ¶ Quid igitur. Hic soluit obiectiones superius factas contra prouidentiam. Primo ergo ostendit qualiter hmõi obiectões soluentur. Secundo resumit p̃mã obiectionem ipsam fortificando vt formalius soluatur. secũda ibi Hic si dicas. Circa primum notandum ꝙ erant rationes quarũ prima et secunda fundantur sup hoc scilicet ꝙ nihil potest esse prescitũ a deo nisi id sit necessariũ. Tertia fundatur super hoc ꝙ euentus incertus non potest certitudinaliter cognosci. Facit ergo duo. Primo ostendit ꝙ prescientia non imponit necessitatẽ rei prescite: ꝑ quod soluitur prima ⁊ scd̃a ratio. Secũdo oñdit ꝙ scientia dei non mutat naturã rei: sed simul stãt certitudo a parte scientie et incertitudo a parte euentus: ꝑ quod etiã soluitur tertia ratio. secunda ibi. Quare hec diuina. Prĩo dicit. Ex quo deus cognoscit omnia tanq̃ presentia: quid igitur postulas vt illa fiãt necessaria que lustrant̃.i.que comprehendũtur diuino lumine.i.diuina cognitione: cũ nec homines faciant ea necessaria que presentialiter vident. verbigratia. Quod homo videt in presenti nõ facit eẽ necessariũ. Nũ pro nunquid enĩ intuitus tu⁹ addit.i.dabit aliquã necessitatẽ eis que tu cernis presentia. di. Boe. Minime. Et philosophia Si est digna collatio diuini et hũani intuitus respectu pñtis vti.ꝑ sicut vos videtis. q̃dã hoc pñti tꝑario.i.in pñti tẽpore ita deus suo eterno intuitu oĩa cernit tãq̃ pñtia. ¶ Notandum ꝙ

scientiã pẽsare velis qua cũcta dignoscit nõ eẽ presciẽtiã quasi futuri sed scientiã nũq̃ deficientis instãtie rectius estimabis. Unñ nõ preuidentia sz ꝓuidẽtia potius dr̃ ꝙ porro a rebus infimis ꝯstituta quasi ab excelso rer̃ cacumĩe cũcta ꝓspiciat. ¶ Quid igit̃ postulas vt necessaria fiãt q̃ diuino lumine lustrant̃: cum nec homines q̃dẽ necessaria faciant esse q̃ videãt. Nũ enĩ q̃ presentia cernis aliquã eis necessitatem tuus addit ĩtuitus? Boe. Minime. Phi. Atq̃ si est diuini humaniq̃ presẽtis digna collatio vti vos vestro hoc tẽporario pñti quedã videtis: ita ille omnia suo cernit eterno. ¶ Quare hec diuina prenotio naturam rerũ proprietatemq̃ nõ mutat. Taliaq̃ apud se presẽtia spectat qualia in tempore olim futura preueniet. Nec rerum iudicia confundit: vnoq̃ sue mẽtis intuitu tam necessarie q̃ non necessarie ventura dignoscit. Sicuti vos cum pariter ambulare in terra hominem et oriri in celo solem videre

intuitus noster rei presentis nullam ponit necessitatem rei presenti:quia visio sortis curren tis non imponit necessitatem sorti currenti:q3 pōt sortes currere vel nō currere.sic etiam intuitus diuinus qui omnia presentialiter cognoscit nullam imponit rebus necessitatem:sed videt ea pn̄tialiter sicut futura sūt.futura em̄ necessario videt necessario futura:et futura ꝯtingētia videt ꝯtingent̄ futura. ¶ Quare hec dīna p̄notio. Hic ondit q̄ circa ꝯtingētia sit̄ stāt certa cognitio dei ⁊ incert⁹ euentus rei.

tis:quanq̄ sit simul vtrumq; conspectum : tamen discernitis:et hoc voluntarium : illud esse necessariū iudicatis. Ita igit̄ cūcta despiciēs diuinus intuitus qualitatem rerū minime perturbat apud se quidem presentium:ad cōditionē vero tp̄is futurarū. Quo fit vt hec nō sit opinio sz veritate potius nixa cognitio:cū exiturū q̄d esse cognoscit:qd̄ quidē existendi necessitate carere nō nesciat. ¶ Hic si dicas qd̄ euēturū deus videt id nō euenire nō posse: qd̄ autez non potest non euenire id ex necessitate contingere:meq; ad hoc nomē necessitatis astrīgas. Fatebor rem quidem solidissime veritatis:sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namq; idem futurū. cum ad diuinam notionē refertur necessarium cum vero in sua natura perpenditur liberū prsus atq; absolutum videri. ¶ Due sunt enim necessitates: simplex vna : veluti q̄ necesse est oīs homīes esse mortales. Altera ꝯditiōis: vt si aliquē am

di. Quare hec diuina p̄notio qua deus nouit futura illa non mutat ꝓprietatez rerum quo ad necessitatem et contingentiam. q3 non imponit necessitatē rei que ꝯtingens ē: sz talia apud se spectat p̄sentia qualia olim preuenient futura:nec confundit reruz iudicia vt cōtingens faciat nō esse contingens: sed vno intuitu mentis dignoscit tam necessarie q̄ nō necessarie vētura.i.futura.qd̄ declarat in exemplo dicens : sicut vos homines quando pariter.i.ī eodē instanti videtis hoīem ambulare in terra ⁊ solem oriri in celo:licet vtrūq; simul sit conspectū tamen discernitis hoc esse voluntariū.s. hoīem ambulare in terra: ⁊ illud esse necessariuz.s.solez oriri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despiciēs.i.deorsū inspiciens minus perturbat rerū qualitatē.s.cōtingentiā ⁊ necessitatē rer̄. Dico apud se presentiū rōne eternitat̄ sed futurar̄ ad ꝯditionē tempis Quo fit vt cognitio futuror̄ dei tanq̄ p̄sentium non sit opinio: sz cognitio veritate nixa.i.confirmata: cum cognoscit aliquid esse exiturum.i.futurum : qd̄ idē non nesciat.i.bene sciat carere pōt necessitate exn̄di. ¶ Notandum de hoc qd̄ dicitur deuz omnia p̄sentialiter cognoscere.s.preterita et futura ponūt quidam exemplum de baculo fixo in aqua qui successiue toti fluuio p̄sens est cū partibus ei⁹.sic eternitas simul est cū toto tempore:⁊ cū omnib⁹ que fiunt in tempore:ita q̄ totū tēpus ⁊ quicquid est successiuū in tēpore est p̄sens eternitati. Aliud exēplū ponit̄ de cētro vt si ponat̄ eternitas sicut centrū ⁊ totū temp⁹ sicut circūferētia tūc lz circūferentia ꝯtinue moueat̄ ⁊ pars toti succedat: tn̄ in comparatione ad centrū vniformit̄ se habet. Aliud exemplū ponit̄ de aliquo q̄ vadit ꝑ viā ⁊ nō videt homīes post se veniētes:sz ille q̄ de alta turri respicerz videret totā viā ⁊ hoīes ꝑ eā trāseūtes tā p̄cedētes q̄ sequētes:sic de⁹ de speculo sue eternitat̄ respiciēs oīa p̄sentialit̄ videt tā p̄sentia q̄ futura. ¶ Hic si dicas. Hic phia redit ad p̄mā rōnē superi⁹ positā ip̄z fortificādo vt formali⁹ soluat̄ ⁊ fortificat eā. Scd̄o soluit. Tertio solutionē declarat. scd̄a ibi. Rn̄debo. Tertia ibi. Due em̄. dic̄ ḡ sic. si dicas h̄ obiciēdo illd̄ n̄ posse n̄ euēire qd̄ de⁹ videt euētur̄:q3 tūc de⁹ falleret̄. qd̄ aūt n̄ pōt nō euenire id ex necessitate sup. dicas ꝯtin

Exempla eternitatis dei

bulare scias eum ambulare necesse est. Q̄d em̄ quisq̄ꝫ nouit id esse aliter q̄ꝫ notū est nequit: sed hec cōditio minime secū illā simplicē trahit. Hāc em̄ necessitatē nō ꝓpria facit natura: sȝ cōditionis adiectio. Nulla em̄ necessitas cogit īcedere volūtate gradiētē: q̄uis eū tū cū graditᷣ incedere necessariū sit: eodē igitᷣ mō siq̄d ꝓuidētia p̄ns videt id esse necesse est: tametsi nullam habeat nature necessitatē. Atq̄ de⁹ futura q̄ ex arbitrij libertate ꝓueniūt p̄ntia ꝯtuetᷣ. Hec igitur ad ītuitū relata diuinū necessaria fiūt ꝑ cōditionē dīne notionis: ꝑ se vero ꝯsiderata absoluta nature sue libertate nō d̄sinūt. ¶ Fiūt igitur ꝓcl̄dubio cūcta q̄ futura de⁹ eē p̄noscit. Sȝ eoꝝ q̄dā de libero ꝓficiscūtur arbitrio: q̄ q̄uis eueniāt existēdo tū ꝓpāȝ naturā nō amittūt: q̄ꝛ priusq̄ꝫ fierēt ēt nō euenire potuissēt. ¶ Quid igitᷣ refert nō eē necessaria: cū ꝓpter diuīe sciētie cōditionē modis oīb⁹ necessitatis īstar eue

gere: ⁊ sic astrīgas me ad nomē necessitatꝫ: vl̄ ꝯcedā ꝯtigēs aliq̄ mō eē necessariū. Ego fate/boꝛ rē solidissie v̄itatꝫ cui vix aliq̄s accesserit eā ꝯcedēdo nisi speculatoꝛ diuini. i. dīne nature. Tūc soluit obiectionē di. Si coartauerꝫ me vt ꝯcedā aliquā necessitatē futuroꝝ: r̄ndebo idē q̄ꝫ futuꝝ ē q̄ ad nos cū referᷣ ad dīnā notionē cui ip̄ȝ ē p̄ns. Dico necessariū eē necessitate cōditi/onata. s. rōne p̄sentie. cū aūt idē futuꝝ ꝑpēditᷣ ī sui natura rōne cui⁹ hȝ futuritionē ⁊ futuritio/neȝ ⁊ determinationē ī sui cā: ne/cesse ē videri libeꝝ. ¶ Notādū q̄ꝫ si/cut illd̄ q̄d ī se ē ꝯtigēs q̄n est nob̄ p̄ns rōne p̄ntie sortitᷣ quādā ne/cessitatē q̄ necessitate ē ip̄ȝ eē dū p̄ns sit: ita q̄ꝛ oīa sūt deo p̄ntia: rōne isti⁹ p̄ntie ī oꝛdie ad ip̄aȝ di/uinā cognitōeȝ sortiunᷣ quādā ne/cessitatē: lȝ ī sui natura ꝓrsus vi/deanᷣ libera. ¶ Due em̄ sūt neces/sitates. simplex vna. Hic p̄hia de/clarat solutōeȝ ꝑ quādā distictio/neȝ necessitatꝫ ⁊ eā applicat ad ꝓ/positū. Scd̄o ꝯcludit ex p̄missis sil'r siare q̄ꝫ aliq̄ sūt ꝭm se cōtigen/tia ⁊ īcerta: q̄ tū eueniūt certitudi/nalitᷣ: inq̄ꝫtū a deo p̄uisa. scd̄a ibi. Fiēt igitᷣ ꝓculdubio cūcta. pꝛimo di. due sūt necessitates: vna sim/plex q̄ ē necessitas nature: sic̄ oēs hoīes necessario eē moꝛtales. A/lia ē necessitas ꝯditōis: vt si scias hoīeȝ āmbulare illū necesse āmbula/re ē: q̄ꝛ q̄d q̄sq̄ꝫ nouit illd̄ nō pōt a/liter eē q̄ꝫ notū ē: sȝ h̄ ꝯditio. i. ne/cessitas ꝯditionata mīme trahit secū simplicē necessitatē: q̄ꝛ neces/sitatē ꝯditionis nō fac̄ ꝓpꝛia na/tura: sȝ adiectō ꝯditōis. Nulla em̄ necessitas cogit īcedē. i. āmbulare: ḡdiētē. i. āmbulātē volūtate sua q̄ꝫ/uis necessariū sit eū āmbulare tunc cū ḡditᷣ. i. āmbulatᷣ. Hāc distictōem applicat ad ꝓpositū di. Eodē mō siq̄d ꝓuidētia dīna p̄ns videt illd̄ eē necesse ē. s. ea ꝯditiōe q̄ ꝓuisuȝ ē ⁊ ea q̄ ponitᷣ tibi p̄ns q̄ꝫuis nullā habeat necessitatē nature. Sȝ ea futura ꝯtuetᷣ tanq̄ꝫ p̄ntia q̄ ex libertate arbitrij ꝓueniūt: h̄ re/lata ad ītuitū dīnū fiūt ꝑ cognitionē notōis. ꝑ se vero. i. ī sui natura nō h̄ito respectu ad dinam cognitionē: ip̄a nō desinūt. i. deficiūt ab absoluta. i. ꝑfecta libertate sue nature. ¶ No. ꝭm iten/tionē Bo. ista rō. Quicq̄d ē ꝓuisū a deo necessario euēit: soluitᷣ dicēdo q̄ꝫ veꝝ ē necessario eue/nit necessitate ꝯditionata: sȝ nō necessitate absoluta. Alij alitᷣ soluūt q̄ꝫ illa ꝓpō ē vera ī sensu ꝯpoito: q̄ꝛ ī/ꝯpoito: sȝ falsa ī sēsu dīno. vn̄ cū d̄ꝛ. Quicq̄d ꝓuisū ē necessario euenit: veꝝ ē ī sēsu ꝯpoito: q̄ꝛ im/possibl'e ē ꝓuisū a deo ñ eueīre: tū ī sēsu diuiso falsa ē: q̄ꝛ euēt⁹ rei saltē ꝯtigētꝫ ī se ñ ē nc̄citas. ¶ Fiūt igitᷣ ꝓculdubio. Hic p̄hia ꝯcludit ex p̄dictꝫ q̄ꝫ ista sil'r stāt: q̄ꝫ aliq̄ ꝭm se sūt ꝯtigētia ⁊ īcer/ta q̄ tū certitudīal'r euēiūt īq̄ꝫtū p̄uisa a d̄o. Scd̄o obijcit ꝯ h̄: ibi. Quid igr̄ refert ñ eē nc̄cia ⁊c. p̄mo di. Proculdubio cūcta futura sunt q̄ de⁹ p̄noscit eē. alioq̄n falleretᷣ dīna ꝓuidētia: sȝ q̄daȝ eoꝝ ꝓficiscunᷣ. i. ꝓcedūt de libero arbitrio ita q̄ꝫ q̄ꝫtū est de seip̄is p̄nt nō euēire. vn̄ subdit: q̄ q̄ꝫ/uis eueniāt nō tū amittūt ꝓpꝛiā naturā libtatꝫ: q̄ꝛ p̄usq̄ꝫ fierēt potuissēt ñ euēire. ¶ No. q̄ꝫ tota ī/tētio Bo. fundatᷣ suꝑ h̄ q̄ꝫ aliq̄d libere futurū ex sui natura ī ꝯꝑatōe ad p̄sciaȝ dīnā nc̄cio euēit

Liber quintus Prosa sexta.

⁊ talis ē necessitas ꝯditionata: qꝛ incꝑtum ꝓuisum est sic necessario euenit: sꝫ nō absolute cir- cūscripta ꝓuisione. Quid igiť refert nō esse necessaria. Hic obijcit ꝯ solutionē ⁊ soluit obiectio- nem. Scđo ꝯ illā solutionē iterū obijcit: ibi. Sed si inq̄es in mea. Obiectio in h̄ ꝯsistit. Ex quo futurū ꝯtingēs ꝓscitū certitudialiter euenit i necessario non vř eē dr̄ia inter ꝯtingēs ⁊ necessa riuꝫ. vn̄ di. Quid igiť refert ꝯtingētia ⁊ libere futura nō eē necessaria cū ista eueniāt istar. i. ad

niāt? Hoc. s. ꝙ ea q̄ pauloāte ꝓposui sol oriens ⁊ gradiēs hō q̄ dū fiūt nō fieri nō possunt: eoꝝ tamē vnū prius quoqꝫ q̄ fieret necesse erat exi stere: alteꝝ vero minime. Ita etiā que presētia deus habet ꝓculdubio existūt: sed eoꝝ hoc q̄- dem de rerū necessitate descēdit: illud vero de potestate faciētiū. Haud igiť iīuria diximꝰ h̄ si ad diuinā noticiā referātur necessaria: si per se cōsiderenť necessitatis esse nexibus absolu- ta: sicuti oē qđ sensibꝰ patꝫ si ad rōnē referas vl̄e: si ad seipsa singulare respicias. ¶ Sed si i quies. i ea ptāte sitū ē mutare ꝓpositū euacua bo ꝓuidentiā: cū q̄ illa ꝓnoscit forte mutauero. Rn̄deo ꝓpositū te q̄dē tuū posse deflectere: sꝫ qm̄ et id te posse ⁊ an facias quoue conuertas presens prouidentie veritas intuetur: diuinā te presentiā non posse vitare: sicuti ꝓsentis o- culi effugere nō possis intuitū: q̄uis te in vari as actiōes libera volūtate cōuertas. ¶ Quid igitur inq̄es? Ex mea ne dispōne scia diuina mu

silitudinē necessitatis. Tūc soluit dicens ꝙ inter euentū necessariū ⁊ ꝯtingētē h̄ refert qđ manifestū apparet ꝑ exēpla q̄ pauloante ꝓ- posui. s. ꝙ sol oriēs ⁊ hō gradiens q̄ dum fiūt nō ꝑn̄t nō fieri. i. neces se est fieri: ⁊ ita vtrūqꝫ est necessa- rium sub ꝯditione ꝓsentie. ꝓsētia eñ necesse est eē dūꝫ sunt ꝑn̄tia: tn̄ vnuꝫ eoꝝ. s. sol oriēs priusq̄ fie ret necesse erat existere. Alterum v̄o. s. hō gradiēs minime hꝫ necessi tatem fieri anteq̄ fiat: ita etiā il- la q̄ deꝰ hꝫ in ꝑn̄tia ꝓculdubio exi stunt ꝓpter necessitatē ꝯditionis q̄ sunt ꝓuisa euenire tanq̄ ꝑn̄tia: sꝫ eoꝝ q̄ sic sūt ꝓuisa hoc de reruꝫ necessitate descendit sicut solem oriri. aliud de ptāte facientiuꝫ. s. hoīem āmbulare: ex q̄ cōcludit. Jō nō iniuria diximꝰ priꝰ ꝙ hec. i. illa q̄ ꝯtingēter eueniūt si referantur ad diuinam noticiā sunt necessaria scꝫ ex ꝯditione diuine scie: si v̄o per se ꝯsiderenť ip̄a sunt absoluta ne xibꝰ. i. a vinculis necessitatꝫ quod manifestat ꝑ sil̄e. sicuti si id qđ pꝫ sensibꝰ si referas ad rōneꝫ tūc est vniuersale. si aūt referas ad sensū tunc est singulare. ¶ No. ꝙ si idē relatū ad diuersa pōt eē vniuersa- le ⁊ singulare: vꝫ sil̄r ꝙ idē cōpa- tuꝫ ad diuersa possit esse ꝯtingēs ⁊ necessariū. Nā ꝑticulare hꝫ rōeꝫ ꝯtingētis ⁊ vl̄e rōnē necessarij. sꝫ videmus ꝙ hūana natura compa rata ad intellectum agentem ab- strahentem a conditionibus idi- uidiantibus ⁊ comparata ad intellectū possibilem hꝫ rōnem vl̄is: sed comparata natura hūa- na ad sensum qui particulariter comprehendit rōnem habet rationem singularis. Nam vniuer sale est dū intelligiť: ꝑticulare v̄o dū sentitur. similiter erit de futuro ꝯtingenti ꝙ ip̄m ꝯpatum ad diuinam ꝓsciam est necessariū ꝯditionalr̄: in se aūt ꝯsideratū hꝫ se ꝯtingēter. ¶ Sꝫ si inq̄es in mea. Hic obijcit ꝯ solutōem iā dictā: ⁊ soluit illā obiectōeꝫ. Scđo mouet dubitatōeꝫ: ibi. Quid igiť. Prio di. Tu obijcies ꝯ solutōem sic. Si in mea ptāte est mutare propositū meū. s. curren- do vel non currendo ego euacuabo. i. frustrabo prouidentiā diuinam cum ego mutauero illa q̄ ꝓnoscit esse futura: ipse soluit. Ego rn̄debo te posse deflectere. i. mutare propositum tuum: sed veritas prouidentie illa intuetur illud te posse: scꝫ mutare propositum ⁊ an facias quod propo situm mutes: ⁊ intuetur quo conuertis propositum tuum: ideo scias te non posse vitare diuinā prescientiam: sicuti q̄uis libera voluntate conuertas in varias actiones tu non potes effuge-

tabitur: vt cum ego nunc hoc nunc aliud velim illa quoqꝫ noscẽdi vices alternare videatur? Bo. Minime. P. Oẽ nãqꝫ futurũ diuinus ꝑcurrit intuitus ⁊ ad pñtiã ꝓprie cognitiõis retorquet ac reuocat: nec alternat vt tu estimas nũc hoc nũc illud ꝑnoscẽdi vices: sed vno ictu mutationes tuas manẽs ꝑuenit atqꝫ ꝯplectit: quã cõꝑhendẽdi oĩa visendiqꝫ pñtia nõ ex futurarum ꝓuẽtu rerũ: sꝫ ex ꝓpria deus simplicitate sortitus ẽ. ex quo illud quoqꝫ soluitur qđ pauloãte posuisti: ĩdignũ eẽ si sciẽtie dei cãm futura nostra ꝑstare dicant. Hec enĩ sciẽ vis pñtaria notione cũcta ꝯplectẽs rebꝰ oĩbus modũ ipsa cõstituit: nihil ꝟo posteriorĩbꝰ dꝫ. ¶ Que cũ ita sint manet intemerata mortalibꝰ arbitrij libertas: nec ĩique leges solutis omni necessitate volũtatibꝰ premia penasqꝫ ꝓponũt. Manet etiã spectator desuꝑ cũctorũ ꝑscius deꝰ: visionisqꝫ eius presens semper eternitas cũ nostrorũ actuũ futura qualitate ꝯcurrit: bonis premia

re intuitũ presentis oculi. ¶ Nota ꝙ lꝫ hõ possit mutare ꝓpositũ suũ ꝑ hoc tñ non effugit prescientiam diuinam: qꝛ deus illam mutationẽ ꝑnoscit. Posito enĩ ꝙ deꝰ preuideret te cras iturũ ad forum ꝙuis possis nõ ire ⁊ ꝓponas nõ ire nõ tñ non ibis: qꝛ deꝰ ꝓuidet simul ⁊ ꝓpositũ ⁊ potestatem nõ eundi ⁊ mutationẽ ꝓpositi actionẽ eundi: ⁊ iõ nõ potes aliq̃ mõ effugere eiꝰ ꝑsciaꝫ ¶ Quid igit inquies. Hic mouet dubitationẽ dicens. Tu forte inquies: q̃d igit cõtingat ex ista solutiõe mutabit ne scia diuina ex mea dispositione .i. ex mea variatione .s. cum ego nũc velim h̃ nũc aliud videatur ne prescientia diuina ex hoc alternare .i. mutare vices suas noscendi ⁊ cognoscendi. Ipse respondet. minime contingit hoc ꝙ diuina scientia mutetur quod approbat phĩa di. quia diuinus intuitus precurrit omne futurum ⁊ retorquet illud ad prescientiam proprie cognitionis cognoscendo omnia simul tanꝙ presentia: nec alternat: idest mutat vices suas prenoscendi nunc hoc nunc illud successiue sicut tu estimas: sꝫ manẽs liber a mutatiõe vno ictu ꝑuenit ⁊ complectitur tuas mutationes: quam ꝑsentiam compꝛhẽdendi visendi omnia tanꝙ presentia deus non est sortitus ex rebus futuris: sed ex propria simplicitate: ex quo resoluitur .i. declaratur illud quod pauloante posuisti: scilicet indignũ esse si futura nostra dicantur prestare causam scientie dei. virtus enim scientie diuine cũcta complectens pñtialiter ipsa imponit modum omnibus rebꝰ: quia scientia dei est causa rerũ: ipsa vero nihil debet ipsis rebus: qꝛ nihil ab eis accipit sicut nos accipimus scientiam a rebus. ¶ Nota si deus simul non cognosceret ea que successiue eueniant in tempore: tunc scientia dei essꝫ variabilis propter hoc ꝙ ad cognitionem vnius succederet cognitio alteriꝰ: sꝫ qꝛ oĩa simul cognoscit tãꝙ presentia: iõ in scia non cadit variatio: vt prius nesciat esse alicuius: ⁊ postea t sciet. vel ꝙ prius sciat hoc non esse ⁊ postea esse. imo simul omnia cognoscit: ⁊ ideo simul scit aliquid non eẽ in vna differentia temporis mensurantis rem ⁊ esse in alia differentia temporis. ¶ Que cum ita sint. Hic concludit ex premissis compossibilitatem liberi arbitrij cuꝫ prescientia diuina di. Que cum ita sint vt predictum est manet libertas arbitrij mortalibꝰ intemerata .i. incorrupta: nec leges proponunt hominibus penas ⁊ ꝑmia inique .i. iniuste voluntatibus nostris solutis: idest liberatis ab omni necessitate. manet etiam immobiliter deus prescius cunctorum: ⁊ pñs eternitas sue visionis cõcurrit cum futura qualitate .s. bonitate malicia nostrorum actuum dispensans: idest distribuens bonis premia et malis supplicia. nec frustra sunt posite preces et spes in deo que non possunt esse inefficaces cum sint recte. ¶ Nota ex quo propter liberum ar

bitrium possunt res sic aliter euenire: non iniuste bonis premia et malis supplicia proponun- tur: nec spes et preces frustrantur. frustrarentur autem omnia hec si omnia vinculo necessita- tis vterentur sicut patet ex dictis. ¶ Aduersamini igitur vicia. Hic philosophia subiungit ex- hortationē vtilē di. Ex quo sic ē ꝙ non estis coacti necessitate ad faciendū aliquid sed manet in vobis libera volūtas: ideo aduersamini. i. spernite vicia per ea iuste incurratis penas: colite

malis supplicia dispēsans: nec frustra sunt in deo posite spes precesq₃: que cum recte sint in efficaces esse non possunt. ¶ Auersamini igit̃ vicia: colite virtutes: ad rectas spes animum subleuate: humiles preces in excelsa porrigi- te. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas indita probitatis: cum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis.

id est exercite virtutes ꝓpter q̄s merita consequamini: subleuate aīm vestrū ad rectas spes que in verā beatitudinē tendunt. porrigi te in excelsa. s. ad deum humiles preces: et hoc merito faciatis: q₂ si nō vult₃ dissimulare auertēdo aīm vestrū ab his: tūc magna vob ē indita necessitas ꝓbitat₃: q₂ illō qō agitis nō pōt latere eū q̄ est iu dex actuū vestroꝝ. vñ subdit: cū a gat₃ añ oculos. i. cū actiones ve- stre sint in ꝓspectu iudicis cūcta cernēt₃. s. dei. ¶ Nota vicia sunt sperneda q̄ reddūt hoīe₃ seruile₃. nā q̄ facit pctm̄ seru⁹ est pctī. Et Senec. di. Si scirē deos pctā ig- scituros ⁊ hoīes ignoraturos: adhuc ꝓpt̃ vilitatē peccati peccare erubescerē. Vtutes aūt sūt co lende: q₂ vt⁹ est q̄ hñtē pficit ⁊ op⁹ eius bonū reddit. Recta spes et recte p̄ces sūt deo porrigē- de: q₂ his deo cōiungimur ⁊ ip̄m alloq̄mur. et si nos dissimulam⁹ negligendo p̄dicta magna vir tutes ꝓbitatē nobis inditā ⁊ ꝓmissa₃ inde ꝯseq̄mur: qm̄ oīa q̄ agimus sunt in prospectu dei cū cta cernētis. sic enim scribit̃ ad Hebreos. iiij. Oīa nuda et apta sūt oculis ei⁹ qui est deus bene dictus in secula seculorum Amen.

Uoniā igit̃ ⁊c. Hec est vltima pars opis scripti: qō nōnulli impfectū ren̄t eo ꝙ pre- uent⁹ morte nō potuerit alia q̄ cōcepat ꝓsequi: bonā tñ vt videbim⁹ cōclusionē facit et fere q̄ ad cōsolationē necessaria videbant̃ iā dicta sūt. Intueamur nūc q̄ptū fas est. — Ascensius
Bene dicit quātū fas ē: q₂ de deo sapiendū ē ad sobrietatē. dictūq₃ est. altiora te ne q̄- sieris. verū q₂ de⁹ amari nō pōt nisi vtcūq₃ notus: etiā noscitād⁹ est. De hoc aūt vocabulo tueri — Tueri
scies ꝙ duo significat seruare scilicet custodire aut protegere et īspicere. Et licet alexander va rias voces īdicandi det: vt pro priore tueor: pro secūdo tuor. iuxta vsiculū. Hic tuor īspicio: tue or defendere dico: tñ in vtroq₃ significatu apud ydoneos tueor secūde declinationis īuenies. vt hoc loco intueamur. Na₃ si intuor diceretur: esset hic dicendu₃ intuamur. Ite₃ qō alexander tuor facere tuitu₃ in supino et tueor tutu₃: inuenies a tueor vtrumq₃ dici. Na₃ inspectio dicit̃ a multis intuitus: et a virgilio etia₃ obtutus non obtuitus. Veruntamen non est dubiu₃ etiā tuor dici. vnde Statius in achileide. vtero modo contuor enses. Cui nec futuri quicq̄ absit. Sic legendu₃ est non quicquid sicut pleriq₃ legunt. Eternu₃ si vt quida₃ volunt ab ethere de- — Eternum
flectitur deberet in prima syllaba habere ae dipthongon: et in secunda h et scribi aethernum. Ideo aute₃ ab ethere deductu₃ volunt: quia sicut ether. i. celu₃ cum sit spherice figure non ha- bet principiu₃ neq₃ fine₃: ita nec ethernu₃ in tempore. Perpetuū autē sine dubio dicitur a per — Perpetuū
et peto. illud autē perpetit qō semper petit. i. aggreditur quod sequitur. vnde perpetuu₃ temp⁹ est cuius vna pars procedendo semper petit et vrget alia₃. Sicut continuū a continendo qñ — Continuu₃
vna pars continet alia₃: et contiguū a contingendo ꝙ vna contingit aliam. et assiduu₃ ab assi- — Assiduum
dendo quando vna assidet alteri. ¶ Respondebo namq₃ ⁊c. ordo est. Namq₃ respondebo: idem futurum. i. aliquid vnu₃ et idem qō est futurū: videri necessarium quum. i. quando refertur ad diuina₃ notionem: vero pro s₃: sed videri liberu₃ et prorsus. i. versus hoc est omnino esse solu- tum a necessitate sc₃: quum. i. quando perpenditur. i. consideratur in sua. i. propria natura. Ad uersamini igitur vicia ⁊c. quia inquit certu₃ est peccatum esse voluntariū et ex libero arbitrio produci: igitur auersamini. i. detestamini vitia. Hic male scriptu₃ erat aduersamini. Nam ad- uersor datiuo iungit̃ et est ide₃ ꝙ aduersarius sum. Auersor aute₃ actō et significat detestari — Auersor

aut dedignari. Ouidius in fastis. Officioqꝫ leuem non auersatus honorem. Et auctor noster
in primo carmine primi libri primitiuum sic posuisse videtur cum ait. heuheu ꝙ surda miseros
auertitur aure. Item quia operibus bonis libere factis dabuntur premia: igitur colite virtutes
Et quia qui cuncta preuidet etiam media preuidet: vultqꝫ vt salus nostra precibus impetretur.
Igitur ad rectas spes animum subleuate: et humiles preces in excelsa porrigite. Humile dici
tur ab humo. Est ergo antitheton in his voculis humiles et excelsa. Magna vobis est indita.
Indere rarum est: et tamen ab eo deflectitur inditus. ta. tum. Sicut nec pre dare legitur: et ta
men preditus frequentissime. Est autem inditum: a natura insitum aut impositum. Cum ante
oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Ad hoc propositum dictum est a sancto viro. Si vis
deum timere: cogita illum cuncta videre. Urgentius autem est ꝙ hic dicitur. iudicis cuncta
cernentis. Si enim iudex est: ergo timendus. Hec sunt que Stephane optime in boetij conso-
lationem habui explananda. In quibus grammatici munus gessi quia philosophicum reli-
quum commentarium inueni. Quia vero semel vnam rem declaraui que sepe vsui venit: opere
precium duxi eorum que peculiariter explanaui indicem et repertorium alphabeticum super-
addere: adiuncturus apicem ex. M. Fabio. Quintiliano de scholarium (vt ita dicam) discipli
na: sed prius prioris commenti tabulam preponamus.

Conclusio operis

¶ Finitur Boetius de consolatu philosophico cum duplici commento
sancti Thome videlicet et Ascensij.

Tabula alphabetica primi cõmenti.

¶Tabula habitorũ in priori cõmento super libris Boetij de cõsolatione philosophie secũdum ordinem alphabeti.

Accusatio tardi & viciosi arguitur l. b.iiij.metro.vj.
Accusatio crudelis.li.i.,psa.iiij.
Accusatio Boetij erga regẽ habuit triavicia.li.i.,psa.iiij.
Actus q̃lz reqrit ordinẽ tpis & loci.li.i.metro.vi. Invere flores:autũno vue colliguntur.li.i.metro vt supra.
Actus sequitur conditõem potentie cuius est act⁹.li.v.,psa qnarta.
Aduersa fortuna plus prodest q̃ ,pspera.lib.ij.prosa octaua.
Aduersa bonis,pspera malis q̃re ,ptingant.li. quarto prosa sexta.
Aduersitas veros amicos ondit.li.i.,psa. viij.
Aduersitati fortune dolendũ non est,ppter q̃n q̃.li.ij.prosa prima.
Aduersitate nõ dz sapiens molestari:nec fortis multitudine boĩm terreri.li.iiij.,psa.vij.
Aduersitate & in,psperitate vt se hõ equalr habeat hortaf exemplis.li.iiij.metro.vij.
Affectiones q̃ttuor: gaudiũ:spes:timor:dolor impediũt cognitõem veri.li.i.metro.vij.
Affectus quattuor sunt.reqre infra carbene.
Ager mẽtẽ hoĩs designat.li.iij.metro.i.
Aliẽa ,pbitas & pulchritudo hoĩem non decorãt.li.ij.prosa.v.
Amantib⁹ q̃ dat legẽ.li.iij.metro.xij.
Amicitiã dissimilitudo dissoluit.li.ij.,psa.iij.
Amicoꝝ triplex genus.li.ij.,psa.iij.
Amicus verus.require aduersitas supra.
Amicos fortuna infortuitũ inimicos facit.lib. iij.,psa.v.
Ammiratõis exẽplum de septem stellis & eclypsi lune.li.iiij.metro.v.
Ammirantur hoĩes de illo q̃d raro fit:ibidem.
Ammirari facit senes philosophari:ibidem.
Amor diuin⁹ tria facit i hoĩb⁹.li.ij.metro.viij.
Anaxagoras phs stultitiã hoĩm solẽ,p deo recollentiũ rephendit.li.i.,psa.iij.
Animi sunt quattuor partes.li.i.metro.vij.
Anni ptes quattuor.require regimen dei.
Animi transformatio peior est q̃ corporis. li. quarto.metro.iiij.
Antiquoꝝ etas fuit sine cupiditate.li.ij.metro quinto.
Appetũt omnia permanere.require bonũ est.
Appetitus.require permanentia.
Appetitus est duplex.li.iij.prosa.xi.
Appetitus.require desiderium.
Area fortune q̃re mundus dz.li.ij.,psa.i.
Arma phie.li.i.,psa.ij.
Artes liberales dicuntur lac:ibidem.
Asinus ad liram est hõ sine attentiõe verba sacra audiens.li.i.,psa.iiij.
Asin⁹ dr piger seu tard⁹.li.iiij.prosa.iij.
Auari dicunf canes.li.i.,psa.iiij. & ibidẽ habef li.ij.metro.ij.
Auari insatiabiles.li.iij.metro.iij.
Aues tenebrarum.require tenebre.
Auriga.require currus.
Auarus.require lupus.
Autumnus.require tp̃s autũnale.
Auxiliũ diuinuz in minimis dz inuocari.li. iij. prosa.xi.
Auxilij diui iuocatio a Boe.li.iij.metro.ix.

Barbitõsor.require isecuritas
Beate tunc respublice sunt si p sapiẽtes & studiosos regantur li.i.prosa.iiij.
Beatitudo siue felicitas est duplex.li.ij.,psa.iiij.
Btitudo non est in dignitatibus.li.ij.,psa.vi.
Beatitudo siue felicitas non ,psistit in bonis fortuitis.li.ij.prosa.iiij.&,pbatur trib⁹ rationibus:ibidem.
Beatitudinis descriptio.li.iij.,psa.ij.
Beatitudinem adveraz omnes vocanf.li.iij. metro.x.
Beatitudinem attingere.require ambulare.
Beatus oĩs deus est.li.iij.prosa.x.
Beatitudo.require patria.Itez oẽs.Item in verbo voluptas.
Bellum iustum lz.li.iiij.metro.iiij.
Bestie non beatificantur.li.iij.,psa.vij.
Bibliotheca vñ dz.li.i.prosa.iiij.
Boetio multa noĩa annectunf in proemio.
Boetius ordinauit suos actus ad cõem vtilitatem:pz septem exemplis.libro primo prosa quarta.
Boetius quare infirmus iudicabatur.li.i.,psa sexta.
Bona corporis sunt vilia. libro tertio prosa octaua.
Bona hoĩs sunt ratio & intellectus:non tpalia.lib.i.prosa sexta.
Bona tpalia somniantur esse felicitas.li.q̃rto prosa quarta.
Bona temporalia q̃rens in varia incidit.lib. iij.prosa.viij.
Bona tpalia nec sufficiẽtiam nec potẽtiã prestant.li.iij.,psa.ix.
Boni semper sunt potentes:mali vero impo-

tentes.li.ij.prosa.iiij.
Bonum est duplex.lib.ij.prosa sexta.
Bonorū premia reqre premia.
Boni pmio hic priuantur.require iusti.
Boni viri imagines vbi inueniuntur.li.iij.psa.ix.
Bonū τ vnum idem sunt.require vnum.
Bonum est qd oīa appetūt.li.iij.psa.ix.
Bonum summū cuilibet vз id quod appetit.li.iij.prosa.ij.
Boreas ventus significat philosophiā libro.i.metro.iij.
Breuitas vite humane.li.iiij.psa.iiij.
Brutum.require vlixes.
Calamitas vnde dicatur.libro ij.psa.i.
Canis dicitur rixosus τ lupus auarus.li.iiij.psa.iij.
Caro nihil est nisi sanguis coagulatus.li.i.metro.i.
Casus non est euentus prouisus.libro.v.prosa prima.
Casus diffinitur:ibidem.
Cathene rationis sunt quattuor.libro.i.metro secundo.
Cā mali.require nihil.
Celum quare dz stabile.li.i.metro.ij.
Celum mouetur duplici motore:ibidem.
Celum quare dicitur stare eiusqз stelle.libro.i.metro.iij.
Circulo comparatur vita hominis.libro tertio metro.ij.
Circe dea.require vlixes.
Claritas solis.require puidentia dei.
Cognitio summi boni fit p creaturas gradatiз transcendendo.li.iiij.metro.i.
Cognitio sequitur naturam cognoscentis.lib.iiij.psa.v.
Cognitionis veritatis impedimenta.reqre turbationes.
Cognitio veri repellit cecitatē ignorantie.lib.iiij.prosa quarta.
Cognitiua virtus aliter in nobis intellectiua τ aliter sensitiua.lib.iiij.psa.iiij.
Cognoscitur rotūdum aliter visu τ aliter tactu li.v.psa.iiij.
Cognoscit hominem aliter sensus:aliter imaginatio:aliter ratio:et aliter intelligentia diuina:ibidem.
Color phie.li.i.psa.i.
Comedere parentes in certis gtibus laudabile est.li.ij.prosa.vij.
Concordari non possunt mali cū bonis:nec etiam inter se.li.iiij.prosa.vi.
Concordia elementoꝝ.require regimen dei.
Concupiscentia terrena superata homo fit diuinus.li.iiij.metro.vij.
Confitere nō abscōdas:si medicantis opus expectas oz vulnus detegas.li.i.psa quarta.
Conscientie libertas τ ɔscientia libera.li.pmo prosa.iiij.
Concupiscentia praua punit maluз intrinsece si exterius non punitur.li.iiij.psa.iiij.
Consolatio philosophie.libro primo prosa tertia.
Consules erecti ducti in pretorium ſm ɔsuetudinem romanoꝝ.li.ij.psa.iij.
Contemplatio supernorum est nostrum contra stultos propugnaculum.libro primo prosa tertia.
Contingens require necessarium.
Conuictus.require damnari.
Crapula hominem debilitat.libro secundo.psa quinta.
Cupiditas multorum malorum causa est.li.ij.metro.v.
Cupiditas veri boni naturalr est incerta hominibus.li.iij.prosa.ij.
Currus per aurigam necessario non vehitur.libro.v.prosa.iiij.

Damnari nullus debet nisi conuictus.li.i.psa.iiij.
Damnatoꝝ pena.reqre pena.
Desiderium siue appetitum eorum implere soli sapiētes possunt.li.iiij.prosa.ij.
Desideriū τ libidinis differentia:ibidem.
Deus intuitur omnia.li.v.psa sexta.
Deo sunt preces offerende:ibidem.
Deus presidet τ conditor mundi.libro primo.psa sexta.
Deus cōmendatur de gubernatione celestium τ terrestrium.li.i.metro.v.
Deus siue summū bonum non inuenitur i terrenis:sicut nec aurū in arboribus.li.iij.metro octauo.
Deus regit oīa.li.iij.metro.ix.
Deus a nullo compulsus sed sua bonitate fecit omnia τ commēdatur ex parte sapiētie sue:ibidem.
Deus omnia gubernat.libro tertio prosa duodecima.
Deo omnia recta sunt.li.iiij.psa.i.
Deus rotat orbem dicit Permenides.libro tertio prosa duodecima.
Deus tonans.require tonitru.
Deus verissime est.require esse.

Deus fons omnis bonitatis per omnipotentiam: iudex equitatis per iusticiam. libro quarto metro sexto.
Dei regimen. li. iiij. metro sexto.
Deum eternum omnes sapientes dixerunt. libro quinto prosa sexta.
Deus omnia videt. libro quinto prosa sexta.
Dignitas siue potestas duplex. libro secundo prosa sexta.
Dignitas reddit malos peiores: vt patet de romanis. libro secundo prosa sexta.
Dignitas reddit peiores: patet d' Nerone cui' ponit quattuor malicias. libro secundo metro sexto.
Dignitas si esset bona non adueniret pessimis libro secundo metro sexto.
Dignitas collata improbis non efficit dignos sed ostentat se indignos. libro secundo prosa sexta.
Dignitas non reddit hominem honorabilem si non est virtuosus. libro tertio prosa quarta. et probat quadruplici via.
Dignitas pfecture. Dignitas senatoria: ibidē.
Displicere malis laudabile est. libro primo prosa tertia.
Diuitie in quinque consistunt. libro secundo prosa quinta.
Diuitie disperse minuūtur: scientia vero dispersa augmentatur. libro secundo prosa quinta.
Diuitie non sunt appetende tribus rationib': probatur ibidem: et propter diuitias multi perierunt: ibidem.
Diues soli reputantur honore digni: ibidem.
Diuitie non auferunt indigentiam. libro tertio prosa tertia.
Diuinatio quid sit. libro quinto prosa quarta.
Diuina puidentia. require ingenium.
Diuino amore tria reguntur scz astra elemēta et tempora. libro secūdo metro octauo.
Diuinus amor tria facit in hominibus: ibidem.
Dolendum non esse. require aduersitati.
Dolere faciunt tria Boetium. libro primo prosa quarta.
Dolor: ira: meror: libro primo prosa quinta.
Dolia duo vini in limine Jouis. libro secundo prosa secunda.
Duo principia rerum: bonum et malum. require pithagorici.
Durare malum. require miserior.
EBetatur et ingrossatur mens humana tēporalibus. libro pmo metro primo.
EBrius volens ire domū: fi errans ad felicitatē. li. iij. psa. ij.
Eclipsis lune. reqre admirationis.
Eget oīs eo qđ desiderat. li. iij. psa. iij.
Elementorum cōcordia. require regimen dei.
Eloquentia sine sapientia: et eloquentia cum sapientia. li. ij. psa prima.
Epicuri stoici. libro primo prosa tertia.
Equaliter se habere. require aduersitate.
Error sapientis est duplici de causa peior q̄ insipientis. libro primo prosa prima.
Esse malos simpliciter non cōceditur: sed esse homines malos sicut cadauer esse hominem. libro quarto prosa secunda.
Esse verissime habet primum ens. quanto ergo aliquis magis p vicia recedit a primo esse tanto magis desinit esse. libro quarto prosa. ij.
Etas phie. libro primo prosa prima.
Etates quattuor per poetas distinguūtur. lib. secundo metro quinto.
Eternitas deo attribuitur: perpetuitas mūdo libro quinto prosa sexta.
Eternitatis diffinitio. libro quīto psa sexta.
Eternitatis cognitio habetur ex cognitione tēporis: ibidem.
Eternitatis vocabulo multi sunt abusi: ibidem.
Eternum triplex. libro quinto prosa sexta.
Euenire. require liberum arbitrium.
Euentus: require casus. Item fortuiti.
Exilium. require miseria.
Eufratis et tigris duplex origo. libro quinto metro primo.
FAcies siue vult' philosophie. libro primo prosa tertia.
FAlli non potest deus: require prouidentia diuina.
FAlsa felicitas dicitur mendax libro tertio prosa nona.
Fama popularis non prouenit ex recto iudicio rationis. libro tertio prosa sexta.
Familiaris inimicus efficacissima pestis. lib. tertio prosa quinta.
Familiares regum. require potens.
Fatalis ordo. libro quarto prosa sexta.
Fatum duplex notificatur: ibidem.
Fatum ad prouidentiā hz differentiā: ibidem.
Fatum dependet a diuina prouidentia. exemplum ibidem.
Fati diuerse opiniones: ibidem.
Fatum se habet ad prouidentiam sicut ratiocinatio ad intellectum: ibidem.
Fatuz incipit vbi motus et quicquid supra motum factum est: ibidem.
Felicitas est duplex scz politica et speculatiua libro primo metro primo.
Felicitas temporalis in rebus consistit. libro

secundo prosa quarta.
Felicitas nemini totaliter aduenit: ibidem.
Felicitas falsa.li.iij metro primo.
Felicitatez a summo bono errātes in quicq̃ po suerunt cōsistere.li.iij.psa.ij.
Felix quantuncūq̃ quis sit tamen alteri⁹ stat⁹ apparet felicior.lib.ij.psa.vi.
Fortuna nō est in potestate hominis: ibidem.
Figura siue forma hominis ꝛ etiam brutorū: libro quinto metro quinto.
Finis cuz sit causa causarū: ideo nihil pōt pfecte sciri nisi fine cognito.libro primo psa sexta.
Finis et principium in vnum concidunt patet in circulo. ergo cognito principio cognoscitur finis omnium rerum scilicet deus. libro primo prosa sexta.
Fletus duplex: verus ꝛ fictus siue adulatorius libro primo metro primo.
Fortuna non est in potestate hominis ibidem.
Fortuna depingitur cū rota: ibidem.
Fortuna non assuescit in oppositum nec natura: ibidem.
Fortuna quelibet dupliciter consideratur.lib. quarto prosa sexta.
Fortunā esse bonam vel malam stat in volūtate hominis.libro.iiij.psa septima.
Fortuna superba quia nulla veretur.libro secūdo metro primo.
Fortuna inuehitur cōtra auariciam.libro secūdo metro secundo.
Fortune bona nō efficiunt quod promittūt.lib. tertio prosa tertia.
Fortuna omnis aut iocūda aut aspera.libro q̃rto psa septima.
Fortuiti euentus declarātur per flumina paradisi scz tigrim et eufratem: quorum duplex est origo.libro q̃nto metro p̃mo.
Fons bonitatis.require deus.
Fortis.require aduersitate.
Fortitudo siue potētia vera.require reseruare.
Fortune bona transitoria ꝛ deceptoria nulli seruant fidem. libro primo metro primo.
Fortuna caduca propter duo duplicem habet faciem: ante albam ꝛ retro nigram: ibidem.
Fortuna ceca depingit̃ duplici fronte capillata ꝛ calua.libro secūdo prosa prima.
Fuga passionum siue affectionuz.libro.iiij.metro septimo.
Futura ex necessitate eueniunt. reqre spes.

Loria mūdana nō dicitur beatitudo.libro tertio prosa sexta
Loriandum non est in vestib⁹ libro.ij.psa.vi.
Loriandum non est in multitudine seruorum.lib.v.psa.v.
Gloria sine fama non spectat ad virtuosos.lib. secūdo psa secūda.
Gloria humana non est appetenda propter q̃tuor.libro secundo prosa septima.
Gloria vana ex nobilitate sanguinis.libro tertio prosa sexta.
Gubernatio celi et terre.require deus.
Gubernaculum quo deus regit mundum est bonitas dei.libro primo prosa sexta.
Gubernare omnia. require deus.

Erculis labores duodecim.libro quarto metro septimo.
Omo diuinus. require concupiscentia.
Ominis bona sunt ratio ꝛ itellect⁹ nō tēporalia.li.i.psa.vi.
Homini proprium.require ratiocinatio.
Homies mali naturā amittūt humanaz ꝛ i bruta conuertunt̃.libro.iiij.prosa tertia.
Hominis forma est sursuz ad celos erecta: brutorꝫ vero deorsum ad terrā li.v.metro.v.
Homo non vilis sed nobilis pars mundi. lib. primo metro quinto.
Homo vere scit qui seipsuz scit: ꝛ ignorat qui se ipsum ignorat.libro primo prosa sexta.
Homo non est homo nisi rationalis.lib.iiij.prosa tertia.
Humani actus regūtur a deo.lib.i.metro.v.

Gnorantia est duplex: interna siue naturalis: ꝛ hec est iuuenū.externa siue extra naturam. et hec est senum ꝛ negligentium.libro primo metro secundo.
Gnorātia suspi⁹.require bō.
Ignorantia.require cognitio veri.
Imagines veri boni.require boni veri.
Infelicissimi.require miserrimi.
Inclinatio capitis signum est profunde imaginationis.libro.iij.psa secunda.
Ingenium humanum non valet ordinem diuine puidentie ꝯprehēdere.lib.iiij.psa quinta.
Impedimenta cognitionis veritatis. require turbationes.
Impunita.require pena.
Impuniti mali require veritas.
Insecuritas regie potestatis patz in diuisio.li. iij.prosa quinta.
Intellectus.require sol.
Inuenire deum.require deus.
Iudex equitatis.require deus.
Inuictus comparatur veseno monti ardenti. libro primo metro.iiij.
Ira quid sit.libro primo prosa quinta.

Iudices monentur ad misericordiam duplici ce causa.li.i.psa.iiij.
Iudicium vulgariũ dicit infortunatũ miserũ fortunatum felicem.li.i. prosa.iiij.
Iudicium naturale ꝛ rationale differunt.li.v. prosa.ij.
Iusticia quid sit.li.i.prosa pma.
Iusti siue boni nõ solum hic premijs puantur sed a malis calcantur.li.iiij.psa.i.
Iuuentus viridis ꝛ felix differunt.li.i. metro primo.

Abores.xij.require hercules
Ac.reqre artes liberales
Abyrintbus dom⁹ multis circulis ꝯstructa.lib. iij.psa.xij.
Audare pñtem dupl'r ꝯtingit li.ij.prosa.i.
Lecto siue thoro studium assimilatur.li.i.prosa prima.
Leuia documenta precedere debent difficilia li.i.prosa.ij.
Letargia qualis infirmitas.li.i.prosa.ij.
Liberum arbitrium est in rationali creatura. li.v.prosa.ij.
Liberum arbitrium aliter est in angelis aliter in hoĩbus bonis:al'r in prauis:ibidem.
Liberum arbitrium non necessitatur: sed de⁹ omnia prospicit:ibidem.
Liberum arbitriuꝫ sequũtur premia ꝛ pene.li. v.prosa.iij.
Liberi arbitrij ꝛ prouidẽtie diue non ẽ discordia sicut aliqualiter apparet.libro quinto metro tertio.
Libero arbitrio possunt res sic ꝛ aliter euenire.li.v.prosa.vi.
Libidinis ꝛ desiderijs differentia.li.iiij.
Ligatus cathenis.require princeps malus.
Lumen.require tenebre.
Lupus dicitur auarus.li.iiij.psa.iij.
Luxuriosi comparantu rabiei maris.li.primo metro.iiij.
Luxuriosus.require porcus.

Agistratũ quare assũpsit Bo: li.i.prosa quarta.
Ala sunt in mundo.li.iiij.prosa prima.
Ali ꝛ stulti non sunt timendi. li.i.prosa.iij.
Malos esse non simpl'r ꝯceditur. require eẽ.
Malum posse siue velle.require posse.
Malicia eternaliter durat.li.iiij.prosa.iiij.
Malum nusq̃ est.li.iiij.prosa.vi.
Manus philosophie.metro.i.prosa.i.
Malum nihil est.li.iij.psa.xij.
Medicus qualiter inuestigat morbum.li.i.prosa.ij.
Medica dicitur phia.li.i.prosa.iij.
Medicus non solũ p signa vrine querit morbum sed etiaꝫ p interrogationes.li.i.psa.vi.
Memorari.require recordari.
Mendacium triplex.li.i.prosa.iiij.
Mendax.require felicitas falsa.
Meror.require dolor.
Meretrici assimilantur muse poetice.li.i.prosa prima.
Metro ꝛ prosa vtitur Boe.propter duo.lib.i. metro.i.
Miseria ꝛ exilium.li.i.prosa.v.
Misericordia.require iudices.
Miser est oĩs malus.li.iiij.prosa.iiij.
Misior tãto q̃s q̃to supplicio dignior:ibidẽ.
Miseriores essent mali si nõ punirent:ibidẽ.
Miserrimi sunt ĩfelicissimi si malicia eternaliter duraret.li.iiij.prosa.iiij.
Mors.require periodi.
Mons etna semp ardet.li.ij.prosa.v.
Mors.li.ij.metro.vij.
Mors felix ꝛ infelix fm vulgares.li.pmo metro primo.
Mundus.require area fortune.
Mundus comparatur mari.li.i.prosa.iij.
Mundus.require deus.
Mundum posuit Plato non habuisse initiuꝫ temporis:nec habiturum esse defectum.lib.v. prosa sexta.
Murem velle muri b⁹ dominari ridiculosum est.li.ij.prosa.vi.
Mutabilitas reruꝫ pbatur tribus exẽplis:scꝫ sole floribus ꝛ mari.li.ij.prosa.vi.
Mutabilia omnia preter deum. libro quarto prosa.vi.

Atura nõ assuescit ĩ oppositũ nec fortuna.li.ij.prosa.i.
Atura ẽ triplex.li.iij.metro.ij.
Atura hũana paucis minimisq̃ cõtenta est.li.ij.prosa.v.
Atura si interdum violentatur tñ qñq; ad id redit quod naturaliter sibi cõuenit:vt patet in leone vegetabilibus ꝛ volatilib⁹ li.iij.metro.ij.
Nature iudicium differt a rationali.li.v.prosa secunda.
Necessitate.reqre pñtia.Itẽ reqre signum.
Necessitates sunt due.li.v.psa.vi.
Necessarium idem potest esse ꝛ contingẽs ad diuersa relatum.li.v.prosa.vi.
Neronis quattuor malicie.reqre dignitas.
Neronis luxuria.li.i.metro.iiij.

Tabula alphabetica.

Nescire.require homo vere.
Nihil est causa mali.li.iiij.prosa sexta.
Ex nihilo nihil fieri quō intelligitur.libro quar-
to prosa.i.
Nigromanticū p̄sumpserunt Boe.pp̄ter duo
lib.i.prosa quarta.
Nobilis quiuis preter illum qui est dedit⁹ vi-
tijs.lib.iij.metro sexto.
Nomen significat substantiā cuz qualitate.li.
quarto metro quarto.
Non ens est duplex.libro quinto p̄sa.vi.
Nouum antiquum.require pati.
Nox est duplex.accidentalis ꝛ naturalis.lib.i.
metro septimo.

Sed sūt deo cūcta naturalit
existentia.li.iiij.metro.vi.
Ciuium dr̄ studium ſm vulga-
res.li.i.prosa quarta.
Oculi phie ꝛ intellectus tripli-
ci rōne dicuntur ardentes.li.
primo prosa prima.
Odium non habet locum apud sapientes.lib.
quarto prosa quarta.
Omnes laborant licet diuerso calle ad vnum
beatitudīs finem peruenire.lib.iij.p̄sa.ij.
Omnes tendunt ad beatitudinem vi natura-
liter cōpulsi sed varie.li.ij.prosa.ij
Opinio vulgarium.require veritas.
Opus qđ facere vis.require voluntas ꝛ pote-
stas.li.iij.prosa quarta.
Oratio siue deprecatio quid sit.li.iij.p̄sa.iij.
Orationes siue preces sunt deo porrigende.
li.v.prosa sexta.
Oratores qui sunt.libro quarto p̄sa quarta.
Ordo debit⁹ tp̄is ꝛ loci dz esse in quolibet ope
siue actu.li.i.metro sexto.
Ordine debito saluatur res in suo esse:ibidez.
Ornamentis ornari est error.li.ij.p̄sa quinta.
Orpheus cytharista.li.iij.p̄sa.xij.
Orphei fabule moralitas:ibidem.

Parentes.require comedere.
Peripatetyci.li.i.p̄sa tertia.
Passio est quidam motus cel-
lule appetitiue.li.i.p̄sa sexta
Passiones aī impediūt rectuz
rōnis iudiciuz.li.i.p̄sa.vi.Et
ibidem metro.vij.
Pati sapiētes nō ē nouū sz ātiquū.li.i.p̄sa.iij.
Patria est beatitudo.via ad eam sunt v̄tutes.
li.v.prosa.i.
Paupertas duplex.li.ij.met.iiij.
Paulin⁹ senator romanoꝝ.li.ij.prosa.ij.
Pax siue tranquillitas mentis.li.i.p̄sa quīta.
Peccata.require vitia.
Pellende sunt affectiones.li.i.met.vij.
Pena maloꝝ bona:ipūitas mala.li.iiij.p.iiij.
Pene dānatoꝝ siue purgādoꝝ nō sunt edisse-
rende.li.iiij.p̄sa quarta.
Pene maloꝝ quare fieri p̄mittuntur bonis ꝛ
ꝛ malis iocunda q̄ debent bonis.li.iiij.p.iiij.
Pene.require liberum arbitrium.
Pene mentis speculo rōnis.li.iiij.prosa.i.
Periclitari.li.ij.metro.vij.
Periodi mortꝭ siue mete vite.li.iiij.me.quarto
Permanentie est appetit⁹ naturalis nō volun-
tarius.li.iij.p̄sa.xi.
Piger.require asinus.
Pithagorici posuerunt duo principia rerum.
bonuz ꝛ malum.li.ij.prosa.xi.
Philosophari.require admirari.
Philosophia dicitur mulier propter tria.lib.i.
prosa prima.
Philosophie statura:ibidem.
Philosophie partes tres:mathematica:natu-
ralis:methaphisica:ibidem.
Philosophie vestes:artes naturales:ibidem.
Phie vestes erant filis tenuissimis:ibidem.
Phia manib⁹ suis texuerat vestes:ibidem.
Phie vestes obscurant:q: non vsitata:vt gla-
dius in quiete rubiginosus erit:ibidem.
Philosophia diuiditur in practicam ꝛ specula-
tiuam:ibidem.
Phia practica habet ethica:iconomica ꝛ poli-
tica:sed speculatiua seu theorica triplex est.s.
phisica:methaphisica:mathematica:ꝛ in tali-
bus est ordo per modum scale:ibidem.
Phie vestis scinditur vario modo:ibidez.
Phie ornamenta:ibidem.
Philosophie ira:ibidem.
Philosophia magistra oīm virtutum ꝛ a deo
libro p̄mo prosa tertia.
Phia est via ad cognoscendum verum lumen.
libro quarto p̄sa prima.
Philosophus fuisses si tacuisses.libro secūdo
prosa septima.
Plato.require scire.Item require mundus.
Poeta.require meretrici.
Poetica ars philosophia fugatur.libro primo
prosa prima.
Popularis.require fama.
Porcus dr̄ luxuriosus.li.iiij.p̄sa.iij.
Posse malū pei⁹ est q̄ velle.li.q̄rto p̄sa quarta
Posse malum non est posse.li.iiij.p̄sa secūda.
Posse implere.require desiderium.
Potētia nō pōt in liberū arbitriū.li.ij.p̄sa.vi.
vt pz de illo q̄ momordit linguam.
Potentia vera.require refrenare.

Potentia: sufficientia: reuerentia: claritudo: iocunditas: sunt vnũ in re. lib. tertio ꝓsa. ix.
Potentia ligata. require princeps malus.
Potentia plus. require actus.
Potentia in familiaritate Seneca ꝛ plures mortui sunt libro tertio ꝓsa prima.
Potentes huius mundi non sunt timendi. lib. primo metro quarto.
Potẽtes econtra patiũtur potentiam. exẽplũ de Bresiride interfecto ab hercule. Item de Regulo romano. libro secũdo prosa. v.
Potestas regia non est vera potestas. lib. iij. prosa quinta.
Ptãs gladio sup caput pendenti comparatur ibidem.
Potestatis insecuritas. require in securitas.
Ptãtes cõceduntur malis. lib. iiij. prosa sexta.
Potestas plus. require dignitas.
Preces. require orationes.
Premia nunquam desunt bonis nec malis supplicia. libro quarto prosa tertia.
Premia. require liberum arbitrium.
Premium extrinsecum nõ curat bon⁹ cũ habeat in animo extrinsecum. libro. iiij. ꝓsa. iiij.
Prescientia dei. libro q̃nto ꝓsa tertia.
Prescientia dei nullam necessitatẽ ponit futuris. libro quĩto prosa quarta.
Prescientia dei non mutat ꝓprietatem rei. lib. quinto prosa sexta.
Presentialiter oĩa sunt in deo. li. v. ꝓsa sexta.
Pretorio inducebantur cõsules romani. req̃re consules.
Principia duo. require pitagorici.
Principũ malorum potentia ligata est multis cathenis. libro quarto metro secundo.
Prodigium quid sit. libro secũdo ꝓsa prima.
Premittere. require sapiens.
Propositionum veritas est super naturam rerum. libro quarto ꝓsa secunda.
Propriũ bonũ hominũ req̃re ratio recta.
Prosopopeya est fictio noue ꝑsone. libro ꝑmo prosa prima.
Prospera. require aduersa.
Prouidentia dei solis claritatem excellit. libro quinto ꝓsa secunda.
Prouidentia diuina quo ad diuersos act⁹ hominis non fallitur. libro quinto ꝓsa sexta.
Prosa ꝛ metro vtitur Boet. duabus de causis libro primo metro primo.
Prudens tria respicit tempora. libro secundo prosa prima.
Pulchritudo q̃druplex. li. secũdo ꝓsa q̃nta.
Pulchritudo corporis velociter rapitur. libro tertio ꝓsa octaua.
Pulchrum videri non reddit natura: sed oculorum debilitas: ibidem exemplum Alcibiade.
Puniuntur alibi grauius mali hic impuniti. libro quarto ꝓsa quarta.
Puniri intrinsece. require conscientia pura.
Puniri non. require miserior.

Quies mentis. require pax.
Quicquid vnum in re. require potentia.
Quid nomẽ ꝛ quid rei differunt. libro quinto prosa quinta.

Ratio recta est homini propriũ bonum. libro primo prosa. v.
Rationalis. require homo.
Recordari quid sit. libro quarto ꝓsa secunda.
Refrenare aĩm est potentia vera. libro tertio ꝓsa quinta.
Regendum tria requiruntur. li. ij. ꝓsa. vij.
Regere. require deus.
Regimen dei in concordia elementorũ apparet et in partibus anni. lib. iiij. met. vi.
Respublica. require beate.
Rixosus. require canis.
Rotare orbem. require deus rotat.
Ruge quare in senibus non in iuuenibus. lib. primo met. i.

Sacrilegium. lib. i. ꝓsa. iiij.
Sanitas corporis triduane febri soluitur. libro tertio prosa octaua.
Sapiens habet se vniformiter ad vtrãq; fortunã. li. ij. prosa. i.
Sapiens. require tetragonum.
Sapientis non est promittere q̃ non potest implere. libro quarto ꝓsa secunda.
Sapiens require desiderium. Item require aduersitate. Item require odium.
Sapiens nõ audit stultũ. lib. quarto ꝓsa. iiij.
Sapiens est declarare difficilia. libro quarto prosa sexta.
Sapientem est simplicibus arridere cum sapientiam acquirant: ibidem.
Scientia dispersa augmentatur: oppositum de diuitijs: require diuitie.
Scientia diuina qualis sit noianda. libro quinto ꝓsa sexta.
Scire require finis.
Scire seipsum. require homo scit.
Scire ꝑm rem Platonẽ. lib. quĩto metro. iiij.
Senes quare rugosi. lib. i. met. i.
Seniũ generatur tripliciter. lib. i. met. i.
Seniũ multa incõmoda: ibidem.

Tabula alphabetica.

Sensualitas contrariatur rationi. libro p̄mo metro secundo.
Sermones accipiendi sunt s̄m materiam subiectam. libro tertio metro .xij.
Serenitas vespertina. libro quinto ꝓsa .iiij.
Sex dolorosa. require dolore.
Signum ostendit signatum non necessitate. libro quinto prosa quarta.
Socrates philosophus in nomine vnius dei bibit venenum: & nihil sibi nocuit. libro primo prosa tertia.
Socrates docet semper pandere veritatem. libro primo prosa tertia.
Sol quandoq̧ significat intellectum. libro primo metro primo.
Solis calor. libro p̄mo metro secūdo.
Solis claritas. require ꝓuidentia dei.
Spes & deprecatio cessarent si futura de necessitate euenirent. libro quinto ꝓsa tertia.
Status non placens. require felicitas.
Stelle septem. require admirationis.
Stoici vnde dicant̄. lib. q̄nto metro quarto.
Item plus. require Epicuri.
Studiuȝ duplex: florens & ariduȝ. lib. p̄mo metro primo. Item plus. req̄re lectio. Item plus require odium.
Stupor q̄d sit. lib. primo ꝓsa prima.
Stupor Boetij: ibidem.
Stupor & pudor differunt. libro primo prosa secunda.
Superbus comparatur fulmini. libro primo metro quarto.
Superbos reprobat vanaȝ gloriam querētes. libro quinto metro septimo.
Supplicia. require premia.
Taciturnitas dupliciter ꝓuenit. libro primo ꝓsa secūda.
Taciturnitas triplex. libro secundo ꝓsa prima.
Tactus. req̄re cognoscitur.
Tardus. require asinus.
Temporalia ebetant & ingrossant mentē hūanam. lib. primo metro secundo.
Tēpus vernale cōuenit vite humane: ibidem.
Tempus autūnale dat vuas. ibidem.
Tenebris assueti non queunt lumen intueri: vt sunt certe aues. lib. quarto ꝓsa quarta.
Terra habitabilis solum ad tres partes. lib. secundo ꝓsa septima.
Terrena bona excecant vulgares. libro quarto prosa quarta.
Testis cōditiones. lib. p̄mo prosa quarta.
Tetragonum corpus cōparatur sapienti. libro quarto prosa septima.
Tigris flumen. req̄re eufratis.
Tiresias vaticinauit. require vaticinatio.
Tonitru d̄r de⁹ tonare: vt sic diuina prouidētia recogitetur. libro quarto. metro sexto.
Transformatio. require animi.
Transformatus. require vlixis.
Turbationes animi impediunt cognitionem veritatis. libro primo metro septimo.
Vaticinatio Tiresie: q̄d dicam hoc erit vel non erit. libro quinto prosa tertia.
Vbi nūc Fabrici⁹ vbi catho. libro secundo metro septimo.
Velle malum. require posse.
Venenum bibere. require Socrates.
Vēti quattuor principales a quattuor partib⁹ mūdi quilibet duos habȝ collaterales: & sunt duodecim. libro primo metro tertio.
Ventorū generatio. libro p̄io metro secūdo.
Veritas. require Socrates.
Veritas qualiter latet in principio in nostro intellectu. libro tertio metro vndecimo.
Veritatē non oēs eodē modo capiunt. nam q̄dam demōstratiue: quidam auctoritatiue: q̄dā p modū fabule. lib. tertio metro duodecimo.
Veritas ꝓpositionū. require ꝓpositio.
Veritas contrariat̄ opinioni vulgariū qui putant malos impunitos felices. libro quarto ꝓsa quarta.
Vertex capitis habet ptes. fantasia est in anteriori: cogitatiua in medio: memoratiua in occipite. libro primo prosa prima.
Vespertina. require serenitas.
Vestibus non est gloriandū. libro secundo ꝓsa quinta.
Via ad beatitudinem. require patria.
Vicia sunt spernenda. lib. v. prosa sexta.
Vicia non sunt sine penis. lib. q̄rto ꝓsa p̄ia.
Viciosus. require accidiosus.
Videre omnia. require deus.
Vini duo dolia in limine Iouis. libro secundo prosa secunda.
Virtutes sunt colende. lib. quinto ꝓsa sexta.
Virtus interpretatur. libro q̄rto prosa septīa.
Virtutes sunt via ad beatitudinē. req̄re p̄ia.
Visus. require cognoscitur.
Vita humana. require tempus vernale.
Vita virtuosa est status mediocris ꝓpt̄ similitudinē edificij. lib. scd̄o metro quarto.
Vita hominis. require circulo.
Vita hominis require periodi.
Vlixis socij per potū Circis ī bruta sunt transformati. libro quarto metro tertio.
Vlixes plures. require aduersitas.

Unum et bonū idem sunt. libro tertio prosa .xi.
Unū manet interim quod est vnum: ibidem.
Volitum nihil nisi cognitū. libro quinto metro tertio.
Voluntas. require opus.
Voluntas et potestas requiruntur ad omnem actum. libro quarto prosa secunda.
Voluntas duplex. libro tertio prosa septima.
In voluntate non est beatitudo: ibidem.
Voluptas coniugalis habet anxietatē annexam vide exemplum notabile libro tertio prosa septima.
Voluntas est sicut stimulus apum libro tertio metro septimo.
Voluntatem quid mali sequitur: ibidem.
Vulnus detegere. require confiteri.
Vulnus. require facies.
Vultus reuerendi dicitur philosophia: quia sicut vultus honestus facit hominē revereri: sic philosophia amatores suos. lib. primo prosa prima.

¶ Explicit tabula primi commenti Boetij de consolatione philosophie.

¶ Sequitur tabula alphabetica secundi commenti. i. Jodoci badij ascensij: in boetiū de consolatione philosophie.

Academia et academici lib. i. metro. i. circa finē.
Accedo quid sit. li. iiij. prosa quarta.
Achemenes et achemenia. lib. v. metro. i.
Accipio et sumo differūt. lib. ij. prosa. x.
Acinus et bacca differunt. lib. ij. met. iij.
Achelous et eius fabula. lib. ij. met. ij.
Acta et ago. lib. ij. prosa. vij.
Accessus et accessio differunt. lib. i. prosa. iiij.
Adipiscor quid sit et vnde. lib. ij. prosa. ij.
Ad hoc pro preterea. lib. ij. prosa. iiij.
Aes alienū et aedes notabuntur in e.
Agere verbis. lib. ij. prosa. ij.
Agere et gerere differunt. lib. ij. prosa. vij.
Albū et nigrū differunt. lib. iij. metro. v.
Alcibiades quis sit. lib. iij. prosa. viij.
Alius et quidā differunt. lib. ij. prosa. vij.
Alienū es. lib. i. prosa. iiij.
Alumnus quis sit. lib. ij. prosa. ix.
Altū et profundū. lib. i. prosa. vi.
Ambitus quid sit. lib. i. prosa. iiij.
Amnis quid sit. lib. i. prosa. vi.
Amores et amor differunt. lib. ij. met. viij.
An et vel differunt. lib. ij. prosa. v.
Anaxagoras et eius vita. lib. i. prosa. iij.
Anaxarchides. lib. ij. prosa. vi.
Anime humane. lib. ij. prosa. vi.
Animus et anima differunt. lib. iij. met. vi.
Angustus et augustus. lib. iij. prosa. ij.
Apostrophe quid sit. lib. i. met. i.
Apollinis nomina. lib. i. met. v.
Apte et latine loqui differunt. lib. ij. prosa. v.
Apes facit apū et apiū. lib. iij. met. i.
Appello et appellor: similiter applico et applicor: si sunt confuse ponenda. lib. iiij. met. ij.
Antehac et posthac. lib. iiij. prosa. i.
Anteus et eius fabula. lib. iiij. met. vij.
Arbitrij libertas. lib. v. prosa. ij.
Arcturus. lib. i. met. v. et lib. iiij. met. iiij.
Argui quid sit. lib. i. prosa. iiij.
Arrigere aures. lib. ij. prosa. i.
Asylū quid sit. lib. iij. met. x.
Assentio assentior assentor. lib. ij. prosa. ix.
Aspectus caninus. lib. i. prosa. iiij.
Atride qui sint. lib. iiij. met. vij.
Auctor et actor. lib. ij. prosa. v.
Augustus et angustus. lib. ij. prosa. ij.
Auius et deuius. lib. ij. prosa. ij.
Aula et regia. lib. i. prosa. iiij.
Auersor et auertor. lib. v. prosa. v.
Aurea etas. lib. ij. met. v.
Auaricie mala: ibidem.

Bacca baccha et acinus. li. ij. m. iij.
Barbari. lib. i. prosa. iiij.
Bibliotheca: ibidem.
Boetij vita circa principiū commenti.
Boreas. lib. i. met. v.
Botes. lib. iiij. met. iiij.
Brutus et eius vita. lib. ij. met. vij.
Bruma. lib. i. metro. v.
Busiris. lib. secūdo. prosa. vi.

Calamitas. lib. ij. prosa. i.
Calisto et eius fabula. li. iiij. me. vi.
Calliope. li. i. prosa. i. et lib. iij. me. xij.
Caninus aspectus. lib. i. prosa. iiij.
Canicula. lib. i. met. v.
Canis quō profertur. lib. i. prosa. iiij.
Carmē versus. nūerus. lib. i. met. i.
Carmē quid sit et vsus. lib. iij. prosa. i.
Carmē elegiacū et eius decorum. libro. i. met. i.
Carmē hexametrum: ibidem.
Carmē lyricū et eius materia ac decor. lib. i. metro. ij.
Carmē iambicū. lib. ij. met. i.

Tabula alphabetica.

Carmen asclepiadeũ.lib.ij.metro.iij.
Cani capitis pili.lib.i.met.i.
Carpere quid sit.lib.i.prosa.vi.
Careo vaco egeo desidero.lib.iij.pro.iij.
Casus et fatũ.lib.iiij.pro.vi.
Catonis vita. lib.ij.met.vij.
Causa tua et causa tui.lib.iij.pro.i.
Caurus et corus vent᷒.lib.i.met.iij.
Celebs quis sit.lib.ij.ꝓsa.iiij.
Centauri qui sint.lib.iiij.met.vij.
Cerber᷒ triceps.lib.iij.met.xij.
Ceres dea q̄ sit.lib.i.met.vi.
Ceruinũ cor q̄d sig̃t. lib.i.ꝓsa.iiij.
Circe et eius fabula.lib.iiij.met.iij.
Circeus circeũ circei. ibidẽ.
Corpus humanũ.lib.ij.ꝓsa.vij.
Clio musa.lib.i.met.i.
Clauus quid significet.lib.iij.ꝓsa.xij.
Cogor.lib.i.met.i.
Coemptio.lib.i.ꝓsa.iiij.
Colonia et prouincia ibidem.
Compatiui proprietas. lib.i. ꝓsa.i.
Confero conduco.i opusculo quĩtiliani.
Conor. lib.iij.ꝓsa.ij.
Compago et cõpages.lib.ij.ꝓsa.v.
Contentus et cõtentio ibidẽ.ꝛ li.i.met.i.
Consolatio et solatiũ. lib.ij.met.viij.
Cor ceruinũ require ceruinũ.
Cornu copie.lib.ij.met.iij.
Corus et caurus.lib.i.met.iij.
Copia et copie. lib.i.ꝓsa.iij.
Confido consedi facit.lib.i.met.i.
Continuũ et assiduũ.circa finẽ opis.
Contigit. lib.iij.ꝓsa.ix.
Consul et cõsularis in pr̃icipio cõmenti.
Cresus et eius historia.lib.ij.ꝓsa.ij.
Cura quid sit.lib.iij.ꝓsa.iij.

Ecorũ triplex ĩ ꝓncipio ꝯmẽti.
Ecori obseruatio.lib.i.ꝓsa.i.
Ecorat᷒.lib.iij.ꝓsa.iiij.
Effluus.a.ũ.lib.i.ꝓsa.vi.
Elator.lib.iij.ꝓsa.iiij.
Espicio.lib.v.met.v.
Desidero vaco.lib.iij.ꝓsa.iij.
Desideriũ libido.lib.iiij.ꝓsa.ij.
Deus ẽ verus sol.lib.v.met.ij.
Deuius et auius.lib.iij.ꝓsa.ij.
Dictare quid sit.lib.i.met.i.
Diana et ei᷒ noĩa.lib.i.met.v.
Dies quid sit et cuius generis.lib.i.met.iij.
Diomedes thraicius.lib.iiij.met.vij.
Disco et disciplina in Quintiliano.
Doceo et doctrina in eodẽ.
Duro et dureo.lib.i.ꝓsa.v.

Acus minos ꝛc.libro.iij.met.
xij.
Cclesia.lib.i.ꝓsa.iiij.
Chinni echinneides.libro.iij.
met.viij.
Clipsis lune. libro. iiij. metro
quinto.
Edes.lib.i.ꝓsa quarta.
Eleatici.lib.i.ꝓsa.i.
Egere et carere. lib.iij.ꝓsa.iij.
Eus.a.ũ.lib.iiij.met.iiij.
Eleuo.lib.iiij.ꝓsa.iiij.
Elegiacum carmen et decorum eius. libro.i.
metro.i.
Epithetũ quid sit et quotuplex.lib.i.metro.i.ꝛ
lib.iij.prosa.ij.
Equor.lib.v.met.iiij.
Eratho.lib.i.ꝓsa.i.
Error deuius.lib.iij.ꝓsa.ij.
Es alienũ.lib.i.ꝓsa.iiij.
Estimo et existimo ibidem. et libro. iij. prosa
xi.
Etas aurea.lib.ij.met.v.
Euterpe musa.lib.i.ꝓsa.i.
Euripus. lib.ij.metro.i.
Euridice. lib.iij.met.xij.
Eumenides furie ibidem.
Exemplar exemplum.lib.i.ꝓsa.iiij.
Exoro et oror ibidẽ.
Exosus et osus.lib.ij.ꝓsa.iiij.
Extare.lib.ij.ꝓsa.vij.
Exhausti et consimilia. libro quarto prosa
sexta.
Exero.lib.v.met.v.

Ama et gloria. libro secundo
ꝓsa.vij.
Atum et casus. libro quarto
prosa sexta. Et iterum de fato
libro.v.ꝓsa.v.
Abricij fides.lib.ij.met.vij.
Facies.libro primo prosa prima et prosa quar
ta.
Fere quõ accipit̃.lib.iij.ꝓsa.ij.
Fenus.lib.ij.ꝓsa.i.
Fides et chorda.lib.iij.met.ij.
Fluiturus a fluo.lib.iiij.ꝓsa.vi.
Fortuna.lib.i.ꝓsa.iiij.ꝛ lib.ij.ꝓsa.i.
Formidolosus.lib.ij.ꝓsa.vij.
Fors et sors.lib.ij.ꝓsa.i.
Fortune aduerse vtilitatis.lib.ij.ꝓsa.viij.
Forũ forus fori.lib.iij.ꝓsa.iij.
Forme fugacitas.lib.iij.ꝓsa.viij.
Fragilitas hũana.lib.ij.ꝓsa.vi.
Frutices.lib.iij.metro primo.

Fundare ⁊ fundamenta iacere.libro primo p̄sa quinta.
Fucus.vide pbucus.
Furie infernales.li.iiij.metro.xij.

Emme.li.iij.met.iij.
Enera poematum:stilorum: decororum:orationū.vide in principio commenti.
Enus noim litterarum.lib.i. prosa prima.
Genus huius nominis dies.libro primo metro tertio.
Gero ⁊ gesta.lib.ij.prosa.vij.
Gerere morem.li.v.prosa.i.
Gerundia in undi.li.i.prosa quarta.
Gerundia in do.libro scdo prosa quinta.
Gestire.lib.ij.metro.vij.
Gigantes.libro tertio prosa.xij.
Gloria ⁊ fama.li.ij.prosa.vij.
Grecam declinationē seruantia.li.i.p̄sa.i.
Grecorum blandimenta.li.i.prosa quarta.
Gurges.lib.iij.metro tertio.

Erculis labores ⁊ prudētia:libro.iiij.metro.vij.
Ermes trimegistos.lib.iiij.metro tertio.
Ermus ⁊ tagus auriferi.lib.iij.met.x.
Hesperus ⁊ lucifer.lib.i.metro.v.
Hesperidum poma.li.iiij.met.vij.
Hey heu heus ⁊c.li.i.metro p̄mo.
Hexmetruam et eius decorum.libro.i.metro primo.
Hydra ⁊ eius fabula.li.iiij.prosa.vi.
Hic ⁊ deriuatiua eius.li.i.prosa.iiij.⁊ li.ij.prosa.i.vide ille ipse ⁊c.
Humi quō cōstruit.li.i.prosa.i.
Humana miseria.li.ij.prosa.ij.
Humana fragilitas.li.ij.prosa sexta.
Ambicuʒ carmen ⁊ decorū.li.ij.metro.i.
Ignis actiuitas.li.iij.prosa.x.
Iamdudum.li.iij.prosa.ix.
Illustro illustris.li.iij.p̄sa.iiij.
Ille ipse hic ⁊ iste.reqre hic.
Imbuere.libro primo prosa quarta:⁊ libro.iij.metro.ij.
Ineo quid sit.li.i.met.i.
Iners ⁊ solers.li.ij.metro.v.
Infra ⁊ intra.li.i.prosa.iiij.
Inficias ire ⁊ inficiari ibidem.
Ingenuus ingenua.um.libro tertio metro primo.
Iniurius.li.ij.prosa p̄ma.
Inquisita.li.i.prosa.vi.
Instituta ⁊ institutiones.libro primo p̄sa q̄rta.
Insignis ⁊ nobilis.li.iij.p̄sa.iiij.
Insolens ⁊ insolentia.li.ij.prosa.vij.
Interrogatio figurata.li.i.prosa.iiij.
Irascentiū loquendi mos.li.i.prosa.i.
Ire in sententiā.li.iiij.prosa.iiij.
Itachus ⁊ itacheus.li.iiij.metro.vij.
Iuuentus iuuenta ⁊ iuuentas.libro p̄mo metro primo.
Iugulare.li.i.prosa quarta.
Iudices inferorū.lib.iij.met.xij.
Ixion ⁊ eius pena:ibidem.

Abyrinthus.lib.iij.p̄sa.xij.
Abores herculis.li.iiij.met.septimo.
Acer.li.i.met.i.
Acesso.li.i.prosa.iij.
Achrymo ⁊ lachrymor.li.ij.prosa quarta.
Lateo te ⁊ tibi.lib.v.prosa.iij.
Latria in opusculo quintiliani.
Lais meretrix.li.iij.prosa.vij.
Largitas largitio.li.ij.prosa.v.
Lares familiaris.li.i.prosa.iij.
Laus mei ⁊ laus mea.li.i.p̄sa quarta.
Leo punicus.li.iij.met.ij.
Libido quō accipiat.li.iiij.prosa.ij.
Liuor ⁊ liueo.li.iij.met.ix.
Lympha ⁊ lymphatus.li.i.prosa.i.
Linx ⁊ eius natura.li.iij.prosa.viij.
Lyrici carminis materia ⁊ decorum.lib.i.metro.ij.
Locutio greca ⁊ synechdoche.li.i.me.ij.
Locut⁹ ⁊ secutus in opus.quintiliani.
Loqui pluraliter devno an liceat.li.i.p̄sa.i.
Loqui latine grāmatice apte.li.ij.prosa q̄nta.
Ludicrum.li.ij.prosa.ij.li.iiij.prosa.ij.
Lucius paulus emilius.li.ij.prosa.ij.
Lucifer.li.i.metro.v.
Luna ⁊ eius noīa diuersa:ibidem.
Luxurie mala.lib.ij.metro.v.
Luxurie detestatio.li.iij.prosa.vij.
Lucanus an sit poeta.li.iiij.prosa.vi.

Agia ⁊ ars magica.li.i.pro.iiij.
Argarite ⁊ gēme.li.iij.met.iij.
Atris deoꝝ noīa.lib.i.met.v.
Ei tui sui q̄d signt.li.ij.p.v.
Elpomene musa.li.i.prosa.i.
Ercurius ⁊ eius sydus.lib.iiij.metro tertio.
Minos iudex inferiorum.libro tertio metro duodecimo.

Minimum & minime differunt.li.ij.psa.v.
Miseria humana.li.ij.prosa.ij.
Miseror misereor miseret miseresco quō differant in ꝯstruendo.li.iiij.metro.iiij.
Moly quid sit.li.iiij.metro.iij.
Mors secunda q̄ sit.li.ij.metro.vij.
Morem gerere.li.v.prosa.i.
Munera & munia ptes &c.li.iiij.psa.vi.
Muse & earū nomina.li.i.prosa.i.
Mutatio numeri an sit licita.li.ij.prosa.v.

Aritia insula.li.iiij.metro.iij.
Ecq̄t modis accipiat.li.iij.prosa decima.
Ecromantia.li.i.psa.iiij
Ecessitudo & nc̄citas.li.iiij.p.vi
Edū nō solū.li.i.p.vi.&.lib.iiij.prosa.iiij.
Nympha & lympha.li.i.prosa.iij.
Nigrum & album.li.iij.metro.v.
Nobilitas que sit vera.li.iij.prosa.vi.
Nobilis & insignis differunt.li.iij.psa quarta
Noīm ꝓpriorum spēs in ꝑncipio cōmenti.
Non mō cum negatione.li.i.prosa.i.
Num quid significat.li.i.prosa.iiij.
Numen.li.ij.prosa.i.
Numeri mutatio.lib.ij.psa.v.

Bliq̄ i rectos trāseūtes.li.ij.psa.i.
Bex vnde & quid.libro.i.prosa sexta.
Diosus quid significat.lib.ij.prosa.v.
Odium quid significat.li.iij.prosa.iiij.
Officina & taberna.li.i.prosa quarta. Et ī opusculo quintiliani de officio scholastici.
Officium partes munus & munia.lib.iiij.prosa sexta.
Officium & officio & offectores & multa consimilia in dicto opusculo Quintiliani.
Officium poetarum.li.i.prosa.i.
O quō construatur.lib.i.prosa.iiij.& li.iij.psa quinta plura annotantur.
Operis huius qualitas & diuisio. In prin. cōmenti.
Opera opere quid sit.libro primo prosa ꝑma.
Opimus.ma.mum.li.iij.me.iij.
Oratio triplex in principio commenti secundi.
Oro & exoro.li.i.prosa.iiij.
Ortus & oriund⁹.li.i.prosa.v.
Ostrum & purpura.li.iij.metro.iiij.
Ostrea & ostreum.li.iij.metro octauo.
Orpheus & eius fabula.li.iij.metro.xij.
Orationis decorum.li.v.prosa.i.
Osus & exosus.li.ij.prosa.iiij.
Agina quid sit.li.v.met.iiij.

Articipium ꝑ nomine verba li.li.v.prosa.iij.
Arthi & eorum mores.lib.v.metro.i.
Arsimonie bona.li.ij.met.v.
Atria & regio.li.i.prosa.v.et li.iiij.metro.i.
Patritius in ꝑncipio hui⁹ commenti.
Per prepositio quomodo accipiatur.lib.ꝑmo metro primo.
Percipiendi alicuius vie.li.i.prosa.iiij.
Perennis.li.ij.met.iiij.
Persona scd̄a pro tertia.li.ij.prosa.vij.
Perui⁹.a.um.li.iiij.prosa.ij.
Perpetuū eternum.li.v.prosa.v.
Pernicies.li.i.prosa.iiij.
Penetral:ibidem.
Pen⁹ & punicus pena & punio.lib. tertio met. secundo.
Phebi noīa.li.i.metro.v.
Philosophus & phīa.li.i.prosa.i.
Phucus.lib.ij.prosa.i.
Pio & piaculū in opusculo quintiliani.
Plural'r de se loqui.li.i.prosa.i.
Plura & pluria in opusculo quintiliani.
Poematum genera in ꝑncipio commenti.
Poetarum officium.li.i.prosa.i.
Polyphemus.li.quarto metro.vij.
Poma hesperidum:ibidem.
Portus & statio.li.i.met.v.
Postulo posco peto.li.ij.prosa.ij.
Posse & possibilitas.li.iiij.prosa q̄rta.
Predestinatio fatum:libro quarto.prosa sexta.
Predit⁹ a.um.lib.iij.prosa.iiij.
Prestare quō cōstruit.li.v.prosa.iij.
Pre se ferre.li.iij.prosa.viij.
Produco ꝑscribo.li.i.prosa.iiij.
Prouincia vnde dicatur:ibidem
Prodigus a.um.li.ij.metro.iij.
Profundum & altū.li.i.prosa.vi.
Punicus & punio.li.iij.met.ij.
Valitas huius operis in ꝑnci. commenti.

Quā quomodo ꝯstruatur.li.i.metro.ij.
Quanti cum verbis precij.lib.i.prosa.viij.
Quasi vero.lib.v.prosa.iij.
Quid & quod.lib.ij.prosa.v.
Quid et quod cum compositis.libro quinto prosa.ij.

Secundi cōmenti.

Quidā et alius.lib.ij.prosa.vij.
Qui et quid.lib.iiij.prosa.vij.
Quisq3 quō ɔstruit.lib.i.prosa.iij.
Quisquis.lib.v.prosa.iij.
Quo et vbi differūt.lib.iiij.met.vij.
Quoq3 pro etiā.lib.ij.prosa.i.

Adamātb⁹ mīos.lib.iij.met.xij.
Edux.lib.iiij.met.i.
Edimio.lib.ij.prosa.ij.
E in cōpositione lib.i.met.iij.
Efragor ⁊ suffragor.li.iij.p.x.
Egiū ⁊ regale.lib.i.psa.iiij.
Regia ⁊ aula nō differūt ibidē.
Reus quis sit dicendus.ibidem.
Rerū gtī cōstructio.lib.i.prosa.iij.
Rupes vnde dicat.lib.i.prosa.vi.
Rura opima.lib.iij.met.iij.

Acrilegiū.lib.i.prosa.iiij.
Altem.lib.i.met.i.
A nctū sanctio.lib.i.prosa.iiij.
Arcinule.lib.i.prosa.iij.
Apiens an egeat.li.ij.psa.v.
Atelles q̄d sit.li.iij.psa.v.
Securus et tutus differūt.lib.i.psa.iij.
Secūda mors.lib.ij.metro.vij.
Semita.lib.i.prosa.vi.
Seres et sericū.lib.ij.met.v.
Scurra delator.lib.iij.psa.iiij.
Seruitiū.lib.iij.prosa.viij.
Scholaris et scholastic⁹.in.cō.quitiliani.
Siquidē vna dictio et due.lib.i.pro.ij.
Similis quō cōstruat.li.ij.psa.iiij.
Sinecbdocbe et greca figura.lib.i.met.ij.
Sirius.lib.i.met.v.
Sisipbus.li.iiij.met.iij.
Sirenes tres.li.i.prosa.i.
Socrates et eius vita.li.i.psa.iij.
Sodales.lib.ij.met.viij.
Solatiū et solamē.lib.iij.psa.i.
Soliū.lib.i.met.v.et lib.iiij.met.ij.
Solidū solū et solon ibidem.
Sol luna et eorū noīa.lib.iiij.met.ij.
Sontes.lib.iij.met.xij.
Solers et iners.lib.ij.met.v.
Statio et portus.li.i.met.v.
Stella veneris.lib.i.met.v.
Stare quid sit.lib.i.met.iij.
Sperare quid sit.lib.ij.prosa.i.
Strepitus q̄d sit.lib.ij.prosa.v.
Stympbalides volucres.lib.iiij.met.vij.
Stilus varius lib.v.met.iiij.
Struma.lib.iij.prosa.iiij.
Suffragor et suffragiū.lib.iij.psa.x.
Sumo et accipio.lib.iij.prosa.x.
Sūma quid sit.lib.i.prosa.iij.
Supra et super.lib.i.prosa.i.
Suppliciū quid sit.lib.i.prosa.iiij.
Sulcus et porca.lib.i.metro.vi.

Aberna ⁊ officia.reqre officia
Agus et berm⁹.lib.iij.met.x.
Acitus. Tbalia.li.i.psa.i.
Antal⁹.lib.iij.met.xij.
Enarus.tenara ibidez.
Elū.lib.iiij.metro.iiij.
Terpsicore musa.lib.i.prosa.i.
Tigris fluui⁹ et aīal.lib.v.met.i.
Tbyle et tule.lib.iij.met.v.
Tyrānus.lib.iij.prosa.v.
Tiresia.lib.v.prosa.iij.
Titius et eius pena.lib.iij.met.xij.
Tolero et tollo.lib.ij.psa.i.
Torquat⁹ vnde.in pricipio cōmenti.
Trames quid sit.lib.i.prosa.vi.
Tbrax tbracia tbrace.lib.iij.metro.xij.
Tui et mei ⁊c.lib.ij.prosa.iiij.
Tui cā et tua causa.lib.iij.prosa.i.
Tueri.lib.v.prosa.v.

Aco careo egeo. lib.iij.psa.iij.
Ectigal.lib.i.prosa.iiij.
Bi ⁊ quo dr̄nt.lib.iiij.met.vij.
Asū vasi ātiq̄ dictū.li.ij.pro.v.
Eneris stella.lib.i.met.v.
Erna ⁊ īde deducta.lib.ij.p.i.
Uerba p̄cij quō cōstruat.li.ij.psa.viij.et lib.iij.prosa.xi.
Uerba de loco.lib.iij.prosa.ij.
Uersus nūer⁹ et mod⁹.lib.i.met.i.
Uidere sibi qn̄ poete dicūt.lib.i.psa.i.
Uile quid sit.lib.i.prosa.iij.
Uie alicui⁹ pcipiēdi.li.i.psa.iiij.
Uirtus quid sit.lib.iiij.psa.vij.
Ulixes et eius vita.lib.iiij.met.iij.
Uniones.lib.iij.met.iij.
Uoluptas.lib.iij.prosa.ij.
Urania.lib.i.psa.i.
Ursa celestis.li.iiij.met.vi.
Uultus et facies ibidē et lib.i.psa.iiij.
Ut quō accipit.li.ij.psa.iiij.
Uultur et bic vulturis et bic vulturius reperit lib.iij.met.xij.

Eno.lib.i.psa.iij.
Zepbirus ventus.lib.i.met.v.

Finis tabule secūdi ɔmēti.

Lucidi forsan: breuis certe: meliusq3 omnia tā tenuis charta notāda tenet. pondera ne queras: Xetus spectāda: simonis vincēti: exiguo corpore fama monet.

Ascensius

Cura de officijs ⁊c. Hec sunt verba Quintiliani institutionum oratoriarum libro secundo: quibus breuiter et dilucide officium boni discipuli describit: que idcirco sequenti operi prenotanda duximus: ne nihil lucis aut emolumenti ad ipsum attulisse culpemur. Quia enim satis prolixe explanatum est: et non multe explanationis eget: superfluum iputaui ipsum multis verbis prosequi. Potissimum cum non ornatum neque conditum sermonem vt in alijs operibus auctor ipse habere curauerit: vsqueadeo vt non desint: quin ipsum boetij esse negent. Veruntamen quod in titulo ipsius operis culpare solent quia de disciplina scholariu͛ inscribitur: cum sint qui putent nomen scholaris non esse latinū et scholasticum debere dici: fatemur quidem non mere latinum secundum a greco deductum. deflectitur enim a verbo scholazo. qđ est vaco: quia vt dicit festus: pueri ceteris rebus omissis vacare liberalibus studijs debent. Negamus tamen esse barbarum cu͛ apud quintilianum in hoc loco reperiatur quamuis frequentius scholasticus reperiatur apud bonos auctores. Huius autem capitis argumentum est tale. Postquam fabius quintilianus varijs et multis capitulis docuit officia doctorum seu magistrorum: in hoc capitulo docet officium discipuloru͛ dicens ꝙ debent amare preceptores non minus ꝙ ipsa studia. In quo verbo tria ꝯcludit. primū ꝙ debent amare studia et id quidem vehementer: q͛ nisi amauerit non studerēt: et ita nō haberēt studia cū studiū sit vehemēs animi applicatio ad aliqđ opꝰ ꝑagendū. neque etiā proficerēt: q͛ in aīa͛ maliuola͛ nō introibit sp̄s sapiētie. Secundū est ꝙ debēt amare p̄ceptores: ⁊ tertiū ꝙ nō minꝰ imo plꝰ vl' saltē equalit' sic ipa studia. Scđo di. ꝙ debēt amare p̄ceptores vt parētes suos. ꝑsuadere em̄ debēt eos eē parētes nō corpo͛ s͛ mentiū: q͛ parētes generāt corpa: ⁊ p̄ceptores exornāt mētes sciētijs ⁊ virtutibꝰ: ⁊ q͛ mēs dignior ē corpe: iō p̄ceptor quodāmō p̄cellere debere͛ parētibꝰ in amore discipulo͛: nisi ēt parētes eruditōis eo͛ se ꝑticipes facerēt tradēdo eos p̄ceptoribꝰ. De hac re di. Iuue. satyra. vij. Dij maio͛ vmbris tenuē ⁊ sine pōdere terrā. Spirātesque crocos: ⁊ i vrna ꝑpetuū ver. Qui p̄ceptorē sctī voluere parent͛. Esse loco ⁊c. Multū hec pietas. H͛ ꝯmendat pietatē erga preceptores docens ea͛ afferre multum vtilitatis. Primo quia hoc pacto fient beniuoli: et libenter audient preceptorem: et credent

Scholaris

¶ Marci. Celij. Fabij. Quintiliani de officio discipulorum: compendiosissima preceptio.

Cura de officijs docentium locutus: discipulos id vnu͛ interim moneo: vt preceptores suos non minus ꝙ ipsa studia ament: ⁊ parentes esse non quidem corporum sed mentiu͛ credāt. Multum hec pietas confert studio. Nam ita: et libenter audient: et dictis credent: et esse similes cōcupiscent. in ipsos denique cetus scholarium leti ⁊ alacres conuenient: emendati nō irascentur: laudati gaudebunt: et vt sint charissimi in studio merebuntur. Nam vt illorum officium est docere: sic horu͛ prebere se dociles alioquin neutrum sine altero sufficit. Et sicut hominis ortus ex vtroque gignentium est: et frustra sparseris semina nisi illa premollitus fouerit: et sulcus: ita eloquentia coalescere nequit nisi sociata tradētis accipiētisque ꝯcordia.

dictis eius: quod necessarium est: quia vt dicit Aristoteles in primo elenchorum: oportet di-
scentem credere. item cupient esse similes preceptorum: ⁊ libenter studiosorum scholarium vel
scholasticorum cetum convenient. Sustinebunt se corrigi: gaudebunt laudari. ¶ Nam vt illo-
rum ⁊c. Hic ostendit necessitatem precepti sui: quia nisi hoc obseruauerint non poterunt disci-
puli ad frugem peruenire. His visis repetamus quedam vocabula. Plura de officiis ⁊c. Plu- Plura
ra ⁊ pluria sicut complura et compluria dici apud idoneos auctores auctor est Aulus gelius i Officium
noctibus atticis. Officium de hoc vocabulo sicut de multis aliis prolixe et vtiliter differit sipō
tinus: que quia vtilia sunt licet plerique habeant non habentibus his inseram. Officio officis Officio
idem est quod noceo. Cicero. Demoliri ea quorum altitudo officeret auspiciis. Interdum est
idem quod inficio: vnde offectores colorum infectores dicuntur. Veteres etiā officio pro effi- Offector
cio vsurpabant: a quo officium dicitur. Est enim officium quod quisque efficere debet pro condi- Officium
tione sue persone. in quo animaduertere oportet quid loco conueniat: quid tempori: quid rerū
aut personarum dignitati. Unde in familia bene instituta dicimus omnes in officio esse opor-
tere: idest oēs oportere agere que debent. Item missos ciues obuiam legatis officii gratia le
gimus: quando mittuntur honoris impendendi gratia: quem debemus. Nihil enim magis decet
quam merentibus: vel exhibere honorem vel opem ferre. Quo factum est vt officia beneficia dicā Officia
tur siue obsequia. Cicero. Odiosum sane genus hominum officia exprobrantium: que meminis
se debet is in quem collata sunt: non commemorare qui contulit. Quintilianus. Duxit me simi
lis etas: vicerunt officia: cepit fides: amantem odisse non potui. Hinc officiosus dicitur obse-
quiosus: et qui facile merentibus exhibet honorem. A quo fit aduerbium officiose. i. cum offi Officiosus
cio: ⁊ (vt ita dicam) obsequiose. Officium etiam dicitur magistratus: vel quia honoris gratia Officiose
institutus est: vel quia opem populo fert: vel quia ius quod cuique debetur reddit. Cetere quoque Officium
artes actionem suam officium vocant. vnde grammatici dicimus officium: medici officium: ar
chitecti officium. Ab eodem vocabulo etiam officina dicta est: locus in quo artifices opera sua Officina
faciunt. Et hoc distat a taberna quod officina est vbi opera efficiuntur. Taberna vbi venduntur. Taberna
Unde opifices ⁊ tabernarii dicuntur. Cicero. Opifices et tabernarios: atque omnem illam fecē Opifices
quid est negocii concitare? Tabernas etiam antiqui casus dixerunt: eo quod ex tabulis fieri soleāt Tabernarii
Hec ille. hoc ergo loco de officiis: idest de debito obsequio vel conueniente munere: seu ope-
ris exhibitione. Si quis autem querat cum officio sit noceo: quomodo officium in bonam par
tem accipiatur? dices primum quod officium venit ab officio verbo sumpto pro efficio. Deinde quod
hec prepositio ob vnde componitur illam diuersitatem importat. Nam aliquando est contra Ob
aliquando propter. Unde cum dico feci hoc ob iniquitatem tuam: ⁊ feci hoc ob amiciciam no-
stram: diuersimode accipio. Nam primo modo loquor hostiliter vt sit contra iniquitatem tuā.
Secundo modo amice vt sit propter amiciciam nostram. Officio ergo est ob: idest contra id
quod vtile esset facio: ⁊ ita idem quod noceo. Et officium est id ob quod: idest propter quod ef
ficiendum quid factum est: ⁊ ita quia omnia in bonum ordinantur: officium etiam bonum di-
citur. Docentium ⁊c. Sicut doceo ⁊ disco differunt ita docens et discens: doctor et discipulus: Doceo
doctrina ⁊ disciplina. Est autem docere doctrinam dare: discere eam accipere. disciplina in di- Disco
scipulo: doctrina in docente est. Locutus secundum ipsum Quintilianum sicut ⁊ secutus a loquor Locutus
et sequor q in c mutant in preterito: id vnum moneo. Nam moneo duos accusatiuos regit: dici Moneo
tur tamen sepe a Liuio et aliis doctis: admoneo te virtutis tue: quasi memorem facio. Reddit Admoneo
autem discipulum qui hic auditor est beniuolum: quia vnum dumtaxat preceptum ei tradit. Preceptor
Preceptor est qui quāuis artem precipit: aut aliquod preceptum dat. Est autem idem preceptū Preceptum
fere ⁊ preceptio. Sed vt valla docet non idem sunt institutum ⁊ institutio. Nam instituta sunt Preceptio
mores ⁊ consuetudines a maioribus institute: sed institutiōes sunt libri quibus artes aut leges Institutum
instituuntur. vnde secundum eum Justiniani imperatoris rectius institutiones quam instituta diceren- Institutio
tur. Mens est qua meminimus ⁊ concipimus res: eam autem preceptor nobis aut parit aut or- Mens
nat. Pietas dicitur cultus ⁊ obseruantia in maiores hoc est in deum parentes ⁊ preceptores qui- Pietas
bus non datur equiualens: vt dicit Boetius. vnde apud virgilium Eneas inducitur pius ma-
xime in deos et in parentes: cultus autem ille pietatis erga deum dicitur grece Eusebia: et
seruitus non seruilis: sed liberalis deo debitus dicitur latria. A pietate pro cultu: fit ver- Latria
bum pio pro eo quod est colo. Unde Plautus. Ubi piem pietatem: idest colam. Item piacu- Pio
lum: idest sacrificium et cultus. Virgili. Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunto. Verba hec ⁊ Piaculum

Confero longe plura inuenies apud sipontinũ ep̃z. Conferre ⁊ conducere ꝓ prodesse accipiũtur. Est etiam confero idem qđ cõparo: interdum impendo. Cetera vocabula nota sunt. Ordo autem est. Ego fabi⁹ quintilian⁹ locutus .i. postq̃ locut⁹ sum plura .i. multa: de officijs .i. debito munere docentium .i. doctorum ⁊ preceptoꝝ. Moneo interim .i. interea discipulos id vnum .i. hoc soluz vt ament .i. vehementer diligant. Nã pl⁹ est amare q̃ diligere: p̃ceptores suos non min⁹ imo tantum aut pl⁹ q̃ ipsa studia .i. sua exercitia. et vt credant .i. putent ⁊ estiment p̃ceptores sup. eẽ parentes .i. ꝓgenitores. quidẽ .i. certe non corpoꝝ sz mentiũ .i. aĩoꝝ ⁊ virtutum aĩe. Hec pietas .i. hec pia obseruãtia ⁊ hic pi⁹ cult⁹ ⁊ amor: confert .i. ꝓdest studio scholasticoꝝ multũ .i. in multis Nam ꝓ q: ipsi discipuli: ita .i. sic amando preceptores suos: audient libenter .i. beniuole doctrinaz preceptoris: ⁊ credent .i. fidẽ habebunt dictis ei⁹: ⁊ ꝯcupiscent .i. simul cupient esse similes sup. p̃ceptoris in morib⁹ ⁊ scientijs. quoq; .i. etiam ꝯuenient .i. congredientur leti ⁊ alacres .i. hilares in .i. ad ipsos coetus .i. classes ⁊ ꝯgregationes scholariũ .i. scholasticoruz in scholis studio vacantium. ⁊ emendati .i. correpti ⁊ correcti a p̃ceptore non irascentur: ⁊ laudati ab eo gaudebunt ⁊ merebuntur .i. conabuntur digni esse vt sicut charissimi .i. dilectissimi a p̃ceptorib⁹ in studio .i. officio studendi: ⁊ non turpiter. Nam ꝓ q: vt .i. queẽadmodum: officium .i. debitum opus ⁊ exercitium illoꝝ .i. preceptoꝝ seu doctorum: est docere .i. tradere doctrinam sic .i. hoc mõ officium sup. horum .i. discipulorum est sup. prebere .i. exhibere se sup. ipsos dociles .i. aptos vt doceantur. Alioquin .i. aliter certe. neutrum .i. neq; hoc neq; illud .i. neq; officium preceptoruz neq; officium discipuloꝝ sufficit .i. satis est sine altero .i. sine reliquo. Et sicut ortus .i. propagatio hominis confert .i. ꝯficitur ex vtroq; gignentium .i. patre ⁊ matre. vnde dici solet. vir generat mulierq; parit sz gignit vterq;. Et sicut sup. sparseris .i. quilibet spargeret frustra .i. inuanum semĩa nisi sulcus .i. terra sulcata ⁊ arata premollit⁹ .i. prius mollificata et .i. etiam fouerit illa sup. semina. Ita eloquentia .i. ars recte loquendi ⁊ oĩs alia etiam scientia nequit .i. non potest coalescere .i. consolidari ⁊ vt dicunt fructificare: nisi concordia tradẽtis .s. magistri ⁊ accipientis .i. discipuli sociata .i. cõiuncta .i. nisi postq̃ fuerit vnita ⁊ simul annitens.

Finis. Deo gratias.

Prohemium

¶ In diui Seuerini Boetij de scholarium disciplina cōmentarium Feliciter incipit.

Olum hominē nexum fore dei ⁊ mundi Hermes ipse philosophoꝝ pater ad Esculapiū scribens iam longe testatꝰ est: eo ꝙ intellectū diuinum in se hꝫ: per quā aliquando supra mundū ita eleuatur: vt etiā mūdi materia sequat̄ cōceptiones eiꝰ. Et hoc in optime natis potissime videmꝰ hoībus: q̄ suis animabus agūt ad corporū huius mūdi transmutatōeꝫ ita vt miracula facere videantur. Et ideo in ea parte homo ipse ad dei ymaginē factꝰ: q2 mundo ip̄o nectitur: nō mundo subijcitur sꝫ preponitur vt rector ⁊ gubernator. Et h̄ Dauid ille iustꝰ psalmoꝝ libro nouerat cū dixit. Minuisti eū paulominꝰ ab angelis ⁊c. Oīa subiecisti sub pedibꝰ eiꝰ. Q̄d equidē ⁊ tunc maxime fieri liquet: cū doctrinis disciplinisqꝫ mentis culmen trahit̄: ibiqꝫ in arce constitutus veluti specula corpꝰ hoc mortale qd̄ aīam aggrauat respicit dirigit ⁊ gubernat. Quas ob res nō ab re estimandū putat̄: vt hoīes plꝰ ceteris arte ⁊ rōne degentes naturaliter dn̄i ⁊ rectores alioꝝ existant. Verūtamen si vel per electionem aut inclinationis irrefrenate affectum homo ipse mundo se inferiorē fecerit: iā quasi honore hūanitatis exutꝰ: ac si tandē in aliarū terga ferarū se transformans: proprietatem bestie accipit. Sic per ꝯcupiscētiā porcus efficitur per iram canis: per rapinam leo: perqꝫ alia et alia in aliarum bestiarū transmutat̄ naturā. Et hāc trāsmutationē Plato ipse secundā animorū incorporationē dicebat. At qui nedum hanc mētis alterationē putandū est. Verū qui sic mūdo inferiorē se fecerit: necesse est vt etiam ab expressa membrorūqꝫ speciei qꝫ representatione quomodolibet abdicat̄. Ex quo fit vt i Aristoteles inquit in Ethicis ꝙ laborantes in passionibus venereis ⁊ crapule maxime sꝫ corpꝰ alterant̄. Et huiꝰ signū est. aīalia multum coeuntia cito senescere: pluresqꝫ gula ꝙ̄ gladio interire Elaborandum ergo totis viribꝰ totoqꝫ conamine ne ipsis cōcupiscētijs atqꝫ indignationū affectibꝰ hō ip̄e ymago quidē atqꝫ specimē sui creatoris mentis ab arce detrahat̄ vt sic mundo inferior fiat: sed ꝑturbatiōes illas quas greci pate dicūt concupiscētias scꝫ atqꝫ inclinatiōem affectus aut eradicet et extirpet: vel saltē frangat: moderetur: regat: et quasi infrenes equos quibusdā rationis ip̄ius lupatis (vt ita dicaꝫ) coerceat: vt quod fragili caduceqꝫ nature negatum extat magni Ypocratis exemplo studio atqꝫ disciplina ꝯsequatur. Huiꝰ nēpe discipuli sicuti Aristoteles ait: atqꝫ post eū Albertus magnus: cum iam eius sanctissimos mores diuināqꝫ sapiētiā mirarētur vice quadā Philemoni Phisionomo Ypocratis ymaginem ad iudicandū hoīs mores detulerāt. Quā cū Philemon arte inspexissꝫ: atqꝫ mēbrū mēbro cōparassꝫ viqꝫ signorū naturaliūqꝫ supra corpus ⁊ aīam significare clarū est cautius aduertisset pronunciauit: quia vir luxuriosus esset: deceptor atqꝫ coitus amans. Illis vero indignantibus atqꝫ Philemonē inculpātibus: q̄m de optimo viro cui vix natura similē efficere posset tanta conuicia pronūciasset: iudiciū ypocrati detulerūt. Ypocras aūt morū suoꝝ atqꝫ inclinationū conscius Philomenā v̄a protulisse confessus est. verū est philosophie amore atqꝫ honestatis concupiscētias sui cordis se vicisse dixit: ⁊ sic qd̄ nature negatū fuerat per philosophiaꝫ accepisse Quā quoniā nil aliud fore Aristoteles docuit ꝙ̄ doctrinā atqꝫ cōcupiscibiliū abstinētiā. Plato aūt donū dixit optimū quo ad bene beateqꝫ viuēdū nil melius excogitari posset. Tulliꝰ v̄o inuētū deoꝝ referebat Eticē: alius oīm disciplinarū parētē atqꝫ vite ducis alūnā dixit: ad quā haud facile sine disciplinabilitate: qua homo plus ceteris animantibus prestare debet perueniri contingit. Has ob res Seuerinꝰ Boetius ad martiani rogatū atqꝫ erudiendoꝝ profectuꝫ librum edidit: cuius institutis veluti quodā duce methodo atqꝫ tramite quilibꝫ in vberrimuꝫ philosophie campū a cunabulis vt aiunt ꝓpensius ꝑducat̄. Ad libri autem seriē ꝓ̄us ꝙ̄ deueniatur actorū more ea ꝑmittenda sunt que causam suscepti operis elucidant: titulū declarant intentionē actoris atqꝫ philosophie ꝑtē cuiꝫ subordinet̄ demōstrant. ¶ Circa primū igit̄ q̄m nihil fit vt Plato in thimeo censuit: cuius ortū nō legitima causa ⁊ ratio precedat. Cause libri quattuor enumerande sunt: finalis scꝫ prima q̄ in intētione ponit̄: formalis: efficiēs ⁊ materialis. Materialis que ⁊ subiectuꝫ dicit̄ eo ꝙ circa ip̄am actoris versatur intentio: est appetitudo recipiēdi doctrinā a docēte. Circa hoc enim v̄satur Boetij intētio vt erudiēdū aptū reddat ad doctrinā ꝓceptoris recipiēdā. Cā finalis quoqꝫ que etiā vtilitas libri dicit̄ est eru-

diẽdorũ vtilitas:q̃ ẽ vt plecto hoc libro a rudibus:ipsi suis institutis ad veritatis phice cogni
tionẽ perducant. ¶ Causa efficiens duplex est:mouens ꝛ mota. Mouens quorũdã opinione
Marcian⁹ capella qui et librũ nuptiarũ Mercurij ꝛ Philologie cõscripserat. quẽqȝ ꝛ Boetiũ
in ↄsolatu philosophico in scribẽdo sectatus fuisse dr: sed tñ in hoc parũ momẽti habere arbi
trandũ est. cũ Marcianus ipse tãta doctrina atqȝ scribẽdi copia pre ceteris doct⁹ euaserat:vt
si quid cõscribendũ ad scholariũ vtilitatẽ cõspexisset:nõ subrogatũ quẽpiã sȝ seipm opus ipm
subiturũ nõ dubitasset. verũtamẽ est Marcianũ quẽdã quicũqȝ ipse sit. Boetio tñ earũ eidẽ
hoc opus iniunxisse:quẽadmodũ ex libri ꝓhemio luculenter innotescit. Nũqd enĩ vr̃a nouit
intentio ꝛc. Vestris ꝛc Martiane petitionib⁹ tẽtabo acqescere:ꝛ hec cã mouẽs atqȝ suscepti
operis ẽẽ poterit. Cã aũt efficiẽs mota est ipe Boeti⁹:vti in ipi⁹ libri titulo statim subiungetur.
¶ Sȝ cã formalis libri huius sicuti ꝛ alioꝝ libroꝝ duplex ẽ. Una enĩ ẽ forma tractãdi:alia for
ma tractat⁹. Forma tractãdi in mõ cõsistit ꝓcedẽdi:ꝛ hic modus diffinitiuus ẽ diuisiuus atqȝ
exẽploꝝ positiuus:quẽadmodũ intuẽti libri processum clarius innotescit. Forma vᵒ tracta
tus est libri diuisio in capitula:atqȝ capituloꝝ in suas ptes:ꝛ ptium in pticulas. Et hec de cau
sis libri sufficiant. ¶ Nũc de libri titulo diutius imorãdũ est. Unñ notandũ. Titulus est breuis
annotatio eoꝝ que diffusius in sequẽti ope cõtinent. Et dicit a titan qd est sol:vel illuminans
quasi titanus:qm̃ librũ illuminat atqȝ sequẽtia declarat. Titul⁹ ergo libri h̃ est. Auicij Mau
lij Seuerini Torquati Excõsulis Patricij Ordinarij Boetij viri illustris de scholariũ disci
plina liber feliciter incipit. ¶ Sed forte queret aliquis quare tot noĩa Boetio imponãtur.
Ad qd rñdẽdũ est qm̃ consuetudo romanoꝝ fuit auoꝝ noĩa sibi ascribere. Vel qȝ ob honorem
ꝛ laudẽ hec sibi imponunt. Dicit ergo Auicius a romano quodã eius noĩs. Vel Auici⁹ q̃si in
uict⁹. Ab a qd est sine ꝛ vicos victoria. vinci enĩ minime potuit. Neqȝ enĩ vnq̃ in ꝓsperis elatũ
se nouerat neqȝ depssum in aduersis. Sẽp enĩ equo aĩo se pbuit:veluti sine vituperio tetrago
num qd vbicũqȝ proijciat recte stat:sic ꝛ Boeti⁹ nec amore nec odio vinci poterat: qd et ipse
testat⁹ est libro pmo ꝓsa quarta cõsolat⁹ philosophici cum inqt. Nũq̃ iure ad iniuria me q̃sq̃
detraxit. Mauli⁹ a maulio romano sui generis dictus est. Torquatus a torquato eadẽ rõne.
Seuerinus a seueritate. Seuerus enĩ fuit cum Theodorico regi gottoꝝ ob rem saluãdam pu
blicã se opposuit. Propt qd papie in exiliũ missus multo cruciatu vexabat:sicuti ꝛ ipse tãgit
in libri huius pncipio cũ dicit. Et inhumani regis cruciatu corrosus ꝛc. Et plenius in libro de
ↄsolatõe phie. Quẽ vt cruciat⁹ sui miseriã deplãgeret ad hoc aptissime conscribebat. Excõsul
vero fuit:qȝ vn⁹ ex consulibus romanis. Vel excõsul:qȝ extra consulatum positus. Patricius
qȝ vnus ex patribus qui populo romano senatuiqȝ prefuerant qui ꝛ patres conscripti dicebã
tur:eo q̃ eorum nomina litteris aureis in capitolium scribebant. Ordinarius:qȝ tanta morũ
atqȝ sapientie p̃rogatiua extulit:vt hic cuilibet ordini dignus putaret. Boetius vero diceba
tur a Boetus qd adiutor sonat discussorum publicarum rõnum. vt vult glo. in. l. Boetos. C.
de tabularijs. li. x. Et hinc Boeti⁹ nomẽ cepit:qm̃ fuit coadiutor ad publicas rões discutien
das:vt dicit Johãnes de platea in dicta. l. Boetos. Hec ergo noĩa vel agnomina aut cogno
mina Boetio attributa sunt:aut cognatõe:aut amicitia:aut certe euẽtu necesse est:sicuti et
reliquis romanis noĩm pluralitas attribuebatur. sicuti Marcus Tulli⁹ Cicero. Publi⁹ Vir
gili⁹ Maro ꝛc. ¶ Additur in titulo scholariũ disciplina:vt actoris insinuetur intẽtio. Cũ enim
vidisset ipse Boetius innumeros pene erudiẽdos pter modũ ordinẽ atqȝ regulã ad doctrinã
anhelare:ꝛ ea ꝓpter mĩme doctos euadere:ipse cõi misert⁹ vtilitati rudiũ vt tante inordina
tioni obuiam iret:modum atqȝ dicendi formam instituit in hoc libro:in quo ipsis rudib⁹ prio
prima elementa subministranda censuit. adultos discipline magistratuiqȝ subijciendo ↄmonuit
elatos repmit:pficiẽtes sagaci ꝓuisione refouet:ꝓuisos magistratuiqȝ venerabiles reddit:
atqȝ tandẽ ipoꝝ magistrãtiũ statũ erga subditos concludit. ¶ Subdit in titulo. Feliciter inci
pit. Feliciter inq̃ tã ea felicitate qua summũ bonũ est:q̃ que fortune bonis cõsistit. Est enim
liber iste gradus atqȝ scala qua in cognitionẽ veritatis ꝑuenit qui ẽ sapiẽtia: qua adepta oĩa
bona tam fortune q̃ animi pariter cum illa adipiscunt:vt salomon ip e testatur. ¶ Postremo
aũt cui parti phie subordinet videndũ. Subordinat aũt ethice:qȝ d moribus discipuli erga ma
gistrum loqtur:qd ad ethicam reducit. Declarata ergo sunt hic quinqȝ si recte consideras his
que auctoꝝ more in librorũ principijs frequenter recitant:ꝛ his metris comprehenduntur.
Utilitas titulus intentio parsqȝ sophie. Quattuor ac cause rem totam pficientes. Qua de re
ad literam accedamus.

Estra nouit itētio ⁊c. Presens liber Boetij q̄ est de scholariū disciplia ꝑma sui diuisione ī duas ꝑtes diuidit scȝ ī ꝓhemiū ⁊ tractatū. Tractat⁹ īcipit ibi. Cū igit īdiscreti. Probemiū ī tres ꝑtes diuidit. In ꝑma ponit ītētionē suā atq ītētionis cāȝ subiūgit. In scda ordinē dicēdoꝝ ī h̄ ope ꝑuādū ꝑmittit. In tertia modū ꝓcedēdi ponit. scda ibi. In ꝑmis ꝑma. tertia ibi. Hec autē.

¶ Incipit probemium.

Estra nouit intētio de scholariū disciplina ꝯpēdiosum postulare tractatū. vtinā a sp̄s mei puitate put facltas suppetit ingenij decliuitas erūnarūq tenacitas amicꝫ vestris o marciane petitionib⁹ tētabo acq̄escere. Et lȝ duplici genere ꝯmētoꝝ sim īpedit⁹: nō tñ oīno diuersoꝝ in quasdā Aristotelis necnō alioꝝ phoꝝ editiōes: ꝓprioq attenuat⁹ studio: ⁊ inhūani reg[is] gottoꝝ cruciatu corrosus: phico me ꝑueniēte

Prima pars in duo diuiditur. In primo facit qd dictum est intentionem suam ponens. In secundo causam intentionis assignat ibi. Quid enim gymnasiorum. Prima iterū in duas. in prima facit quod dictum est: in secunda arrogantiā deuitat: ibi. O vtinam. Et dicit Bo. O Martiane: et in hoc beniuolentiam captat ipsum proprio nominando nomine Vestra intentio nouit postulare idest petere tractatum compendiosum. i. breuē et vtilē: et hoc ad differētiā dispendij dictuȝ est qd ꝓlixum et inutile censetur. Hortaturq in hoc auditorē ad docilitatē ex doctrine cōpendio de scholariū disciplina. i. dicendi norma: et in h̄ auditorē attentum reddit ex doctrine vtilitate. Et sic in hac parte prima tria facit: beniuolentiam captat: ad docilitatē hortat: atq attētionē auditoꝝ suscitat. ⁊ sequit. O vtinā subaudi illd postularet a puitate mei sp̄s. i. īgenij. deuitat eñi ī h̄ arrogātiā. Tūc Boe. scribēdi on⁹ acceptās dic. Paruitate mei īgenij nō obstāte: ego Boe. tētabo acq̄escere. i. ꝯdeicēdere amicꝫ. i. amicabilib⁹ tuis petitionib⁹ ⁊ h̄ ꝓut. i. inquātū facultas. i. sapia mea suppetit. i. submistrat: ⁊ īquātū decliuitas. i. debilitas īgenij mei: q ꝓ ⁊ tenacitas. i. duricies: vel ꝯpassio erumnaꝝ meaꝝ. i. calamitatū meaꝝ subaudi suppetūt lȝ ꝓ q̄uis sim impedit⁹ subaudi sic vt id haud facile efficere possiȝ duplici gñe. i. manerie cōmentoꝝ: hoc est q̄rūdā libroꝝ expositoꝝ: tñ nō oīno. i. penit⁹ diuersoꝝ ꝯmētoꝝ dico ī quasdā editiōes. i. ꝯpilatōes Aristote. illi⁹ ꝑipatetici ⁊ alioꝝ phoꝝ: eas subaudi exponēdo ac q̄sdaȝ e greco ī latinū trāsferēdo: q ꝓ ⁊ lȝ siȝ attenuat⁹. i. virib⁹ exhaust⁹ ꝓprio studio: ⁊ sic vix ꝑmisisvacare possiȝ: ⁊ lȝ siȝ corrosus. i. attenuat⁹ (trāsūptiue loquit) nā corrodere ꝓprie ē dētib⁹ dilaniare: cruciatu. i. tormento inhumani. i. crudel regis gottoꝝ. s. Theodorici. et hoc philosophico consolatu. i. libro quē de ꝯsolatiōe phie ediderat ꝑueniente: q ꝓ ⁊ licet sim ꝑmolit⁹. i. attenuat⁹: extrema. i. summa ꝑspicatione. i. subtilitate trinitatis ꝓfunde. i. alte quo ad intelligendū. q. d. lȝ oībus his supra vires īpediar: nihilomin⁹ qm̄ tanta vis est īter nos amicitie vt nihil tuarū petitionū tibi negare queā: ꝓpterea tuis petitionib⁹ acquiescere tentabo. ¶ No. Boe. librū suū noīat de scholariū disciplina. vñ inter disciplinā ⁊ facultatē hoc interest: qm̄ disciplina a discendo dr qd sciam recipere sonat: quare disciplina in discipulo est: doctrina vo in mgr̄o. facultas aūt est scia vel ꝑfectio in vtroq: disciplina ⁊ doctrina ī motu sunt: facultates in q̄ete. ¶ Notādū circa hoc qd dicit: lȝ duplici ꝯmentoꝝ Bo. intelligens hoīes nōdū sibijpsis fore natos: sed amicis ⁊ patrie atq cōi oīm vtilitati. sic nēpe diuin⁹ ille Plato Architam tarentinū monuit: vt nō solū sibi natū se meminerit lȝ patrie ⁊ suis: vt ꝑexigua ꝑs sibi relinquat: qd ꝑspiciens Bo. vt posteris memoriale quoddā eternū post se relinqueret: nūc in phoꝝ libris exponendis: nūc in grecis codicib⁹ vt latine nobis corā loquerent transferendis nunc etiā in propriorum traditione dies noctesq expleuit: qua in re tāto nisu tātaq lucubratiōe in dies tenebatur vt materiaȝ sue criminationi daret. Dū eñi studio atq ī exponēdoꝝ librorꝝ ꝯmētarijs reliquisq oībus que ad hec attinēt sedulo vacaret; moris sui extitit vt homi

ꝯsolatu extrēaq̃ ꝓfunde trinitat᷒ ꝑspicatōe ꝑmolit᷒. Quid em̄ ī gymnasioꝝ exercitu lucidi᷒ q̄ ī artificiali τ naturali ꝓgressiōe ōbita cognitio: τ q̄ viriū ītelligētie gdual' exhibitio? Eloquētie em̄ ꝑtes decēti artificialiū τ naturaliū ꝓcessu τ ꝑspicua ītelligētia ꝯphēsione nomis

num cōsortia fugeret: atq̃ in bibliotecā quā domi phie cōstituerat refectissimā se reciperet: q̄s ob res morū suoꝝ emuli ipm de noibus colloquētes falso criminabantur ad instar magni Socratis de quo τ Apulegius impugne opinat᷒ est: q᷑ familiarē deū haberet sibi obsequētes de quo τ librū edidit quē de deo Socratis intitulauit: a qua crimiatione se excusans Boe. li. pmo de cōsolatione ꝓsa quarta: phiam ita alloquit᷑. Atq̃ τ tu insita nobis oim̄ rerū mortalium cupidinem: de nostri animi sede pellebas τ tuis oculis sacrilegio phas locū esse non erat: instillabas em̄ auribus cogitatiōibusq̃ quotidie meis pictagoricū illud. Deo non dijs seruiendum: nec ꝯueniebat vilissimorūq̃ me presidia spirituū captare: quā tu in hanc excellentias cōponebas vt consimiles deo faceres. hec ille. ¶ Notandū q᷑ ingenium est interior vis animi quo sepe inuenim᷒ q̄ ab alijs n̄ didicim᷒. dictū q̄si in᷒ geitū. s. a natura. ¶ No. erūna i. miseria inopia calamitas. Et dicit᷑ ab e. τ rumē q̄si extra rumē. i. cibū. īde erūnosus. Itē ꝯmentū est pluriū studio vel doctrina in mente habitoꝝ in vnum collectio: τ ſm hoc quilibet liber pōt dici cōmentum: sed in nostro vsu cōmentū dicit᷑ liber expositori᷒. s. q̄ deseruit expositioni sententie alicui᷒ libri: τ nō cōstructioni littere: τ ſm hoc pōt sic diffiniri. Cōmentum est expō vborum iuncturā nō cōsiderans sed sensum. ¶ Quid em̄ ī gymnasioꝝ. In hac ꝑte Boe. assignat causam intētionis sue atq̃ suscepti opis. primo em̄ dicit q᷑ nō obstantib᷒ impedimentis cum studioꝝ atq̃ erūnarum multimodis se velle iunctū onus aggredi: posset quis hmōi cām sciscitari cui vt satisfaciat cām reddit. Et duo facit. nā primo cām sue intentiōis atq̃ suscepti opis explicat. scdo cām ipsam ꝯfirmat. scda ibi. Eloquētie em̄. Dicit ergo primo antiphorisādo isto mō: quid em̄ ꝓ certe est lucidi᷒. i. splēdidi᷒: quapropter τ vtili᷒ in exercitu. i. exercitatiōe gymnasiorū. i. studioꝝ τ transumptiue loquit᷑ q̄ debita cognitio in ipso discipulo sciētijs τ doctrinis erudiēdo in ꝓgressiōe. i. ꝓfectu artificiali. τ hoc quo ad artes τ doctrias: τ naturali h̄ quo ad mores studio ꝯfirmādos. Alit᷑ etiā exponit᷑: vt ad duplicē ordiem ista referant᷑. s. ad ordiem doctrie quo a cōmuniorib᷒ ad specialiora ꝓcedat᷑. ſm quē dictū est prio phisicoꝝ. Innata nobis via est ꝓcedēdi a cōiorib᷒ ad specialiora: τ ideo dicit artificialiū. qd aūt subiūxit naturaliū q̄ ad ordinem nature dixit quo a specialiorib᷒ ad vniuersaliora fit ꝓcessus. ea em̄ q̄ nobis ignociora sunt nature notissima esse dn̄r: quo fit vt. ij. methaph. dr. Sicut se hȝ ocul᷒ nicticoracis ad solis lumē: sic se hȝ intellect᷒ nr̄ ad ea q̄ manifestissima sunt nature. Deinde seqtur ī textu τ insup qd est lucidi᷒ in ipo magistrāte q̄ exhibitio. i. submīstratio gradualis. i. bn̄ ordiata viriū intelligētie. s. doctrinaꝝ. q. d. nihil. Et hui᷒ rōnem subiūgēs inqt. em̄ ꝓ q: sup. nos Boet. nouim᷒ stabiliri. i. firmari ꝑtes eloquētie in ꝓcessu. i. in ordie atq̃ mō debito naturaliū τ artificialiū. silr etiā in cōprehēsione ꝑspicua. i. subtili intelligētia doctrinaꝝ. ¶ Notādū q᷑ intentio Bo. fuit ruditati erudiēdoꝝ obuiare: atq̃ eos ab ignorātie nebulis ad apicē sciaꝝ trāsducere: verū q: mod᷒ ordo atq̃ regula in hoc potissima fore noscūtur: iuxta illud. Est ordo sūma limes sapiētis in arte. Et itē Horati᷒. Est mod᷒ in reb᷒ sunt certi deniq̃ fines. Ultra quos citraq̃ neqt cōsistere rectū: ideo Boe. opus hoc scribendū assumpsit: in quo modū atq̃ ordinē tradit quo quisq̃ faciliter in culmē sciaꝝ eleuat᷑: ibiq̃ cōstitut᷒ splendid᷒ celebris atq̃ gl'iosus stabilit᷑. ¶ Notādū gymnas dis. pugna vel lucta dr. Et dicit᷑ a gymnos. i. nudus: q: nudi talibus in ludis cōsueuerunt exerceri. inde hoc gymnasiū locus in quo talia quondā fiebāt: τ hic facta transumptiōe studiū scholariū atq̃ magistroꝝ gymnas dicit᷑: atq̃ hoc studij gymnasiū: τ quādoq̃ ipm studiū dicit᷑ vt in ꝓposito: quia sicut in palestra corp᷒: sic ī studio anim᷒ exercet᷑ τ inde accidit vt oim pene artiū exercitiū vel locus exercitij gymnasiū dicatur vt schola: τ vt q̄dam dicūt gymnasiū grece latine exercitiū dr. ¶ Notandū inter intellectū intelligentiā atq̃ intelligibilitatē hoc interest. Nā intellect᷒ ꝓprie vis aīe est cōprehensiua incorporeaꝝ substantiaꝝ formis subtractarū vel formarū circa eas. Intelligētia vero vis est aīe que aspirat

vel aliquid circa diuinaʒ substantiā comprehēdat. Intelligibilitas vero vis quedam est aīme omnium formarꝝ in q̄dā simplicitate cōplectiua absqʒ ordine naturali vel tpali. Et tali mō solꝰ deꝰ cōprehendit res: q2 eas oēs vno intuitu absqʒ successiue dr̄ cōphendere. ¶ In pmis τc. Hec ē scd̄a ps pncipalis huiꝰ ꝓhemij: in q̄ postq̄ intētionē suā atqʒ intētiōis suē cām explicuit: nūc ordinē suscepti opis τ q̄cq̄d in toto libri ꝓcessu pagendū sit luculēter insinuat. τ diuiditur h̄ ps in sex ptes. In pma mōstrat q̄d in pmo capitulo sit ptractandum. In scd̄a q̄d in scd̄o: τ sic d̄ singulis. scd̄a ibi. Scd̄o vcʒ. tertia ibi. Tertio de eorꝝ. q̄rta ibi. Quarta de scholariū. q̄nta ibi. Quinto q̄lr̄. sexta ibi. Sexto d̄ magistrantium τc.

stabiliri. In primis ergo pria scʒ puerorꝝ oblectamenta sunt prelibanda. Secundo videlicet qualiter adultorū elatio magistratui subijcienda sit τ discipline connectanda. Tertio de eorꝝ elatione reprimenda: exemplorum cōmēdationem distincte exponēdo. Quarto de scholariū sagaci ꝓuisione eorūqʒ graduali statiōe. Quinto qualiter scholariū venerabilis ac sincera deuotio ad magisterium ꝓferēda sit. Sexto de magistrātiū norma trinaqʒ diuisiōe: statuqʒ erga subditos modoqʒ docēdi precognito. Hec aūt ad intelligentie cognitionē suscepimus peragenda: pristinū modum tractandi fere omittētes nunq̄ leuiori stilo perusi: qm̄ in maiori parte pro rudibꝰ informādis est executio. Et tāto

Et dicit q̄ in pmis. i. ī pmo capitulo oblectamīa: alr̄ ē oblectamēta. i. documēta leuia puerorꝝ sunt plibanda. i. ptractanda vel pmittēda. Et rōem huiꝰ ponit Albertꝰ sup illo primi libri phisicorꝝ cū dr̄ q̄ pueri pmo appellāt oēs viros patres τc. qm̄ ipi pueri cerebrū habent humidū ac frigidum sic q̄ rerū sensibiliū differentias minime capere pñt: sʒ cuʒ cerebrum in eis magis exsiccatur: tunc in eis cognitio magis erit nota. quare a faciliorībꝰ τ cōiorībꝰ inchoandū erit ordine ipo doctrine τ transeundū ad difficiliora et ad specialiora. hec enim via nobis innata est. i. phisicorꝝ. Scd̄o vꝫ videlicet: hoc est in scd̄o capitulo: q̄lr̄ elatio. i. supbia. adultorū. i. etate iaʒ maturorꝝ sit subijcienda. i. supponenda magistratui: τ connectā da. i. coniungenda discipline. Elatio nempe atqʒ superbia discipulum nullo modo studere permittit: cum sapiens dicat. In maliuolam animam non introibit spiritus sapientie. Et hinc in tertio capitulo docetur de repmenda. i. corrigenda elatione eorꝝ. s. adultorum: τ hoc exponendo distincte. i. succincte cōmendationem exemplorum ad ꝓpositum comprobanduʒ. Quarto aūt capitulo sup. tractabitur de sagaci. i. prouida ꝓuisiōe. s. rerum exteriorūʒ: sine quibus difficulter philosophari contingit. ꝓpter q̄d τ sacerdotes in egypto vti Aristote. in methaphisicis testatꝰ est. Acquisitis rebus necessarijs ꝓpter admirari primo inceperunt philosophari. Quinto sup. capitulo determinat̄ qualiter venerabilis. i. honorabilis ac sincera. i. pura deuotio. i. intentio scholarium est proferenda. i. exhibenda vel offerenda ad magistratum. Sexto. i. in sexto capitulo tractatur de norma magistrantium. qʒ pro et trina diuisione. i. ptitiōe magistrorum. qʒ ꝓ et de statu ipsorum erga subditos. τ hoc precognito. i. prescito: modo docendi. i. informandi. ¶ Nota sagax oīs generis idem est q̄d ingeniosus: ꝓuidus: astutus: τ prescius futurorꝝ. inde sagacitas. Itē sincerus ra. rū. vel sinceris in eodē sensu. i. sine cera. s. purꝰ ꝯstās mundus sine vicio. i. labe. τ ꝓducit e. Vñ Horatius in epi. in fine scd̄e epl̄e. Sincerū nisi vas quodcūqʒ infundis acessit. Item Virgiliꝰ in moreto. Subcidit sincere foraminibusqʒ huius ꝓhemij: in qua Boetiꝰ modum ꝓcedendi in hoc libro pmittit. Et diuiditur in duas ptes. In prima facit q̄d dictū est. In secūda cām dicti assignat. scd̄a ibi. Qm̄ in maiori τc. Et dic̄ sic. autꝑ certo nos Boetiꝰ suscepimꝰ hec supradicta pagenda. i. pficienda ad cognitōem intelligentie: nos inq̄ omittentes fere. i. totalr̄ modū pstinum. i. p nos obseruari solitū tractādi. i. scribendi: nunq̄ p̄idest nullo tempore perusi leuiori. i. planiori stilo. i. mō scribendi: qm̄ et hic cāʒ

dicti assignat: qr executio subaudi pñtis opis ꝓ maiori pte est ꝓ rudib⁹.i.indoctis.informan
dis.i.instruēdis: quo calle ad sciētiarū apicē valeāt ptingere: subaudi ea ꝓpter hec translatio
Alia lr̄a hꝫ trāsactio dilucidādi.i.declarādi hāc semitā atqꝫ callē erit tāto leuior.i.planior.
Nota in lr̄a cōmittit̄ color rhetoric⁹ q̄ vocat̄ lepos: ꝛ ē ad aliquā singularē psonā p verbū plu-
ral' n ūeri cāe honoris vl' ornat⁹ fcā locutio: vt Cicero scribat ꝫ. nos Boe. suscepim⁹ h̄ pagēda.

leuior dilucidandi debet esse translatio.

¶ Finit proemiū. Sequitur tractatus.

¶ Capitulum primum.

Cum aūt idiscreti ꝛ ipotēt ꝫ sep
tēnis ifātia ducit̄ ad ibuēdum
cauēdum est ne membrorū in
decens sit dispositio: vtpote integralium: ꝛ ne
aeris intemperies: vtpote cōstringentis hye-
mis obtusitas: ꝛ comburentis estatis profun

Cum indiscreti ꝛc. Fini-
to ꝓhemio. ꝯñr incipit
tractat⁹ in q̄ ea q̄ i ꝓhe-
mio pagēda ꝓmiserat:
nūc ordinate exequit̄. Et diuidit̄
tot⁹ tractat⁹ in sex capitula. In q̄-
rū p̄mo oñdit q̄ manerie rudes at
qꝫ indiscreti ad discendū introdu
cant̄. In scd̄o qūo scholares ipsi
magistratui subijciant̄. In tertio
quō elatoꝝ supbia ꝯpescat̄. In q̄r
to q̄lr̄ scholaribus ipsis per res
exteriores: quarū fortuna est dn̄a
sagaciter ꝓuideatur. In q̄nto q̄li
ter scholariū sincera deuotio ad
magisterij celsitudinē subuehat.
Id sexto magistrantiū norma ple
nius edocet̄. Scd̄m ibi. Visis au
tem scholariū rudimētis. tertiū ibi. Cū aūt discipul⁹. quartū ibi. Qia sic q̄dē. q̄ntū ibi. Tū ad ma
gistrat⁹. sextū ibi. Expeditis aūt his. Et hec toti⁹ tractat⁹ cōpetētior censet̄ fore diuisio. Con-
stat enī Boe. ip̄m in ꝓhemio hoc ordine diuisisse q̄uis plerisqꝫ existant q̄ totalē librū tribus
partialibus arbitrant̄ ptiendū. Capitulū aūt p̄mū qd̄ est de p̄mieua rudiū atqꝫ indiscretorum
introductōe: in tres ptes diuiditur. In quaꝝ p̄ma de his q̄ circa exteriora introducendi: vide-
licet circa corp⁹ atqꝫ corpi adiacētia attendunt̄ tractat̄. In secunda ỽo de his q̄ circa aīm at-
qꝫ aīm exornantia ꝛ fouentia vt sunt doctrine ꝛ scie edocet̄. scd̄a ibi. In p̄mis igitur. Prima
haruꝫ adhuc in duas. In p̄ma determinatur de his q̄ circa corpus introducendū attendenda
sunt priusqꝫ̄ doctrine mācipetur. In secunda q̄ circa corp⁹ ipsi⁹ attendēda sunt ptractat̄: post-
q̄ doctrine nouiter mancipat⁹ existit. scd̄a ibi. Cibarioꝝ autē. Prima quarum adhuc in duas.
In p̄ria facit qd̄ dictuꝫ est. In secunda h̄ ip̄m exēplis cōfirmat. scd̄a ibi. Legitur. Prima haꝝ
iterū in duas. Nā p̄mo declarat illa q̄ circa corpis introducēdi membra cauēda sūt. Secūdo
q̄ circa introductionis tp̄s. secūda ibi. Et ne aeris intēperies. Dicit g̊ Boe. p̄mo qꝫ cū infātia
i. pueritia septēnis. i. septeꝫ annoꝝ ꝛ hac etate infantia finitur ac pueritia incipit indiscreti. i.
indocti ꝛ impotentis: subaudi viriū corpis. ducit̄ ad imbuēdū. i. erudiēdū. cauendum. i. pspici
endum est ne dispositio: subaudi naturalis mēbroꝝ sup. corpis infantia: integralium. i. inte-
grantium: vt pote manuū ꝛ pedū. silr̄ ꝛ alioꝝ mēbroꝝ fit indecēs. i. incōposita impfecta dispro
portionata aut natura turpis: ꝛ subaudi cauēdū cū indiscret⁹ ille ad imbuendū ducitur. ne in-
tēperies. i. disproportionatōes q̄litatū dn̄antiū tpis: vtpote ꝓ sicut obtusitas. i. duricies hye-
mis ꝯstringētis ꝓpt̄ excessiuū frig⁹ cui⁹ natura ē ꝯstrigere in homogen⁹. vl' pfunditas. i. exces
sus estatis cōburētis ꝓpter caloris excellētiā generet incremētū. i. augmētū piculi subaudi ip
si introducēdo. hec enī ipa nisi cautius ꝓuident̄ magna quidē incremēta piculi puerili addu
cūt teneritati. ¶ Notandū in h̄ qꝫ. d. Boe. septēnis ifantia ꝛc. intelligere facit pueros ip̄os in
fantia lr̄is mācipandos. Etas nāqꝫ ipsa ad hoc apta tūc est: q̄ si parū adhuc viderat: q̄re omia
sibi nouarūqꝫ rerū auida: ꝛ quicq̄d audiat admiret̄ dubitet ac interroget: sicqꝫ posthac mētis
sūpto robore quod noua testa cepat retineat firmi⁹ clariusqꝫ intelligat. Hac nēpe etate vt tā
git Quintilian⁹ libro p̄mo institutionū. q̄cq̄d cōcipit̄ facili⁹ radicatur. vñ Varro in sententijs
Sapiūt vasa q̄cq̄d pri⁹ acceperūt: sic inq̄t est de infantib⁹. Et Aug. libro cōfessionū primo de
seipso lamētabiliter fatet̄ iuuentutē ludis nō studijs sp exposuisse. in scholas inq̄t datus sum
vt litteras discerē: in quib⁹ q̄d vtilitatis eēt ignorabā miser: sed ludere delectabar. Et est infā
tia prima etatū hoīs q̄ septēnio durat: a quo inchoās pueritia quasi pura ad gignandum mi-

uine apta in quartūdecimū excurrit annū: a quo adolescētia adulta ad gignēdū apta q̄ in vi-cesimū octauū ꝓrogat annū a quo iuuētus icipit vsq̧ ad quinq̄gesimū annū ꝓtēsa: ⁊ ab hoc senioris etas quā greci ꝑsbitem vocāt sumēs originē: in senecta hoc est septuagesimū annuz ꝓgredit q̄ nullo annoꝝ in nūero ꝑficit: sed post quiq̧ illas etates q̄ntūcūq̧ vite supest ipi in labore ac dolore deputat. ¶ Notādū ꝙ Boe. dicit sūmopere cauēdū ne litteris ibuedꝰ mem-

ditas periculi generet icrementū. Legitur em̄ Thimothei filiū lepra incūbente castratū: lori pedē: gibbo tumentē doctrine mācipatum ple beiā extitisse obiectionē suorūq̧ sociorū detra ctionē ridiculosaz. Sil'r pretoris suburbani fi liorū canicula instigante litteris vidimꝰ māci patum. Cum autē solita non gauderet vmbrel la ꝓpria virtute destitutus: hictericie pena per mollitus. Vitalibꝰ tandē spiritibꝰ attenuatꝰ:

brorum disproportionez habeat. hec enim membrorum inepta mō struositas monstrum in anima iu dicare necesse est vti philemon. Palemon. Loxus. Aristoteles et aliȷ̄ multiplurimi retulerunt: qm̄ anime ipse sequuntur corpora: et secundum se non sunt impassibi-les a corpoꝝ moribꝰ: ⁊ hoc mani-festū fit valde ī ebrietatibꝰ et egri tudinibꝰ. motus nāq̧ aīe mutare videtur a passionibꝰ corporeis: ex quo et illud vulgare sumpsit exor dium. Rusticus in corpe. Rusticꝰ et in aīa. Cum enim membroruz figura ⁊ habitudo ⁊ generētur et nutriātur ex sanguine: sil'r quoq̧ et spūs q̄ vehicula sunt virtutuz aīe ex humore sanguinis gn̄ant: cōsequēs est vt ex ipa mēbrorum habitudīe iclinatiōes passionū cognoscunt: ipaz aīaz vectā ī multꝭ motū sui vectorꝭ sequat: ꝓpt quod sapiēs Ptolomeꝰ dic̄ ꝙ diuinās meliꝰ ⁊ veriꝰ ꝓnūciat accipiēs iudiciū a stell' scd̄is scd̄as vocās stellas figuras ⁊ accidētia iūcta ī rebꝰ phisicꝭ a supioribꝫ ipressa sūt. h̄ em̄ iā im-pressū scimꝰ materie: q̄re ꝓ certo ꝓnūciamꝰ totū ad accidētia illa eē icliatū q̄ fit vt molles q̄ dez carne aptos mēte dicimꝰ. distortūq̧ vultū seq̄ distortia moꝝ. ¶ No. circa h̄ qd̄ dic̄. ⁊ ne aerꝭ ītēperies ⁊c. sicuti docet auicēna scd̄a fen. primi canonis. c. iiij. summe prime: qd̄ ē d̄ iudiciȷ̄s tēpoꝝ ⁊ eoꝝ mutatōibꝰ oē tempꝰ qui cōplexionē hꝫ sanā ꝓportionale est ei cōueniens: cū au tē infantiū cōplexio in calore fere tēperato ⁊ humiditate fere supfl̄ua existat vt eodē canone fen. i. doctrine prime. capitulo scd̄o: cōueniēs est vt ipo ībuēdo ꝓportionale tp̄s sue eligatur nature. hoc aūt inter quattuor anni tp̄a ver est a puncto equinoctiali incipiēs vsquequo ī me diū thauri deueniēs estate mutuet. Est em̄ in terris tp̄s hoc tēperariꝰ qm̄ nō tm̄ necesse sunt res calefacientes ꝓpter frigus vt sit inde multuz curandū: neq̧ euentatio ꝓpter calorē: ⁊ in ipso quidē est principiū frondēdi arbores ⁊ eius tp̄s est tp̄s apud medicos int equalitatē ver nalem existens: aut ante ipsaz: aut post ipam parū: donec sol fit in medio thauri: q̄uis apud astronomos in estiuū tropicū prorsus extēdat: post qd̄ tp̄s tēperiei vicinꝰ. Autūnus est: reliq̄ aūt duo tp̄a aut excessiuo frigore aut abūdanti calore intēperiei sunt subiecta: quo fit vt im-becillis infantia aut vere aut autūno plus tm̄ vere litteris dūtaxat mācipetur. ¶ Legitur em̄ Timothei filiū. In hac pte Boe. supradicta exemplo corroborat: qualiter. s. minima superi-orū obsuatio magnū periculi dederat incrementū. Et diuidit in duas ptes sm̄ ꝙ ponit duo exempla. In prima em̄ ponit exemplū quo ad corporis mēbra. In scd̄a vero quo ad temporis intemperiē. scd̄a ibi. Similiter pretoris. Et dicit sic: eniz pro certo legitur supple in exemplo filiū timothei castratuz id est testiculis erutū: ⁊ hoc incūbente id est imminēte lepra illo mor bo: loripedē id est claudū ve. pede tortū: q̧ ꝓ ⁊ tumentem gibbo id est struma in dorso: man-cipatum id est traditum doctrine extitisse: obiectionē. i. despectionem plebeiam. i. plebis: q̧ pro ⁊ detractionez id est subsannationem ridiculosam sociorum suoꝝ. Similiter sup. alio exē plo vidimus filiolum pretoris. i. prepositi suburbani mācipatum litteris: canicula illa stella instigante. i. furente. aūt ꝓ certe cum sobaudi ille ꝑtoris filiolus nō gauderet. i. frueret solita vmbrella. i. cōsueta vmbra. ipe destitutꝰ. i. derelictꝰ ꝓpria v̄tute: q̧ ꝓ ⁊ permolitus. i. afflictꝰ: pena. i. morbo hictericie: tandē. i. finaliter attenuatꝰ. i. cōsumptus spiritibus vitalibus occu-

buit.i.vitam clausit: morbo limphatico.i.aqu atico:qui est idropisis: ⁊ relinquit:ecce.i. vide
quātū difficultatis indispositio mēbroꝝ sup. in Timothei filio ⁊ intēperies aeris subaudi in
ꝓtoris filio cōtulerūt teneritati puerili:ille nāqꝫ abiectio plebis extitit:hic vero infirmitati-
bus diem vite sue miserabiliter clausit.¶ Nota circa hoc qđ d: canicula.Duplex in celo canis
est:maior ⁊ minor.Maior alio noīe d: Syrius:⁊ hꝫ in forma stellas.viij.extra vero.xi.Mi-
nor:anticanis noīatur stellaꝝ.ij.
Cum vero sol canē maiorē itrat calor duplicat: ⁊ egritudines in humanis corporibus generant: quibus ad exitū multi pereūt: et ab hoc cane dies caniculares di-cti sunt. Et de hoc Persius inqt. Jam sicca canicula messes exco-quit:⁊ in hūc canē licētia poeti-ca fingit hicar in caniculā fuisse mutatā. ¶ Nota ꝙ lepra ē morb⁹ cōsimilis corrūpens figurā ⁊ for-mā ⁊ cōpositionē mēbroꝝ:⁊ sic fi-naliter ipm cōtinuum soluens ꝓ-ueniens ex materia melancolica dispersa per totuꝫ corpus. Et hec aut introducit ab vtero aut post.

limphatico morbo occubuit. Ecce quātū diffi
cultas mēbrorū idecēs indispositio:⁊ aeris in
tēpies teneritati puerili ꝯtulerunt. Cibariorū
aūt mediocris sit facultas: pot⁹ aūt sit tenuis
eiusdēqꝫ ꝑcitas. Vestiū aūt silr absit penuria.
Jn primis igit figurarū elemēta reꝑsentātiū i
primēda ē dilectio:ꝯiungēdarūqꝫ litterarū nō
parū artificiosa ꝯiūctio. Nec tali laborioso cer

Si ab vtero hoc est q: generatus est tpe menstruoꝝ aut q: est filius leprosi:aut q: leprosus cō
cubuit cū muliere pregnāte.Si post vterū hoc pōt esse:q: aut aer est malus ⁊ corruptus pesti
lētialis:aut ꝯtinuauit cibaria melācolica:scꝫ lentes ⁊ alia legumina: ⁊ carnes melācolicas:
vt vulpis ⁊ vrsi ⁊ apri ⁊c.¶ Notandū est ꝙ hictericia est vilis defedatio cutis:sicuti morphea
est defedatio cutis maculosa:sed tñ differunt in hoc:q: morphea est ꝓpter errorē tertie dige
stiue:hicteritia ꝓpter errorē scđe.Et sūt tres species scꝫ citrina:viridis ⁊ nigra: ⁊ hūc morbū
frequēter idropis sequit qui est error virtutis vnitiue in toto corpe sequēs mutationē virtut
digestiue in epate:⁊ ita idropis est error virtutis digestiue in epate.Jtē loripes.i.claudus hñs
pedē totū ad lori similitudinē:vel hñs pedē ligneū loris alligatū de quo Juuenalis.Loripedē
rect⁹ deridet ethiopē albus.Jtē gibbus.i.struma:sed interest:nā struma in pectore est:gibb⁹
in dorso.vnde Juuenalis.Strumosum atqꝫ vtero ꝑiter gibboqꝫ tumentē.¶ Cibarioꝝ autē.
Jn hac pte Boe.ꝑtractat de his q̄ circa iā nouiter introductū respiciēda sunt.s. debita cibo-
rū potus atqꝫ vestimentoꝝ subministratio:⁊ hoc in gñali.Jn tertio autē capi.magis speciali⁹
Et dicit:aūt ꝓ certe facultas cibarioꝝ sit mediocris.s. neqꝫ abundās neqꝫ deficiens:pot⁹ aūt
tenuis sup.sit.qꝫ ꝓ ⁊ ꝑcitas.i.modicitas ei⁹.⁊ penuria.i.carētia vestiū absit.¶ Notandū ꝙ na
tura ꝑ se nō est sufficiēs ad speculandū:sed opꝫ cibū ⁊ potū ⁊ reliquū famulatū ꝑexistere: sed
hec nullo modo excessiua:cū natura modicꝫ minimisqꝫ ꝯtēta sit: libro scđo de ꝯsolatiōe phie
ꝓsa qunita.Tolerāda ergo fames est inquit Seneca.xv. epła quā tolerauerūt quidā in obsi-
dione:exēplo maioꝝ nostrorū q̄ terras lustrabāt:ac maria nō vt mulsuꝫ vinū ꝓciosusqꝫ cibus
fauces eoꝝ trāsiret:sꝫ soli ꝯtēplationi dediti maluerūt poti⁹ comedere vt viuerēt ꝙ viuere vt
ꝯmederēt.Tyrānides eñ atqꝫ subuersiones vrbiū bellaqꝫ vel hostilia vł ciuilia vti Hierony.
in epistolis testat nō ꝓ simplici vite olerū pomorūqꝫ excitari Diogenes asseruit: sed ꝓ car-
nib⁹ epularūqꝫ delicijs legamus predecessorū libros antiquorū volumina Dicearchi.Xeno
phōtis.Josephi.Euboli.reliquorūqꝫ pene oīm qui hystoriam scribūt ⁊ nil aliud reperiemus
ꝙ vilibus cibis ⁊ his mediocriter veteres illos ob studiū vitasse:crapulā quoqꝫ atqꝫ delicias
veluti contēplationū impedimenta penitus euitasse. ipe enim delicie mentem deijciūt: atqꝫ
cum corporeis nexib⁹ retentū: ne in apicē contēplationis eleuetur perpediūt. Molestia au
tem victualiū ecōuerso quo fit vt Juuenalis graculum esurientem in celum eleuet. Persius
quoqꝫ flacus. Psitacum picas coruosqꝫ nostra inquiat verba conari dicit Juuenalis de gra-
culo.Graculus esuriens ad celum iusseris ibit.Et item de reliquis Persius.Quis expediuit
Psitaco suum chere.Coruos quis olim suum concauum salutare.Picasqꝫ docuit nostra vba
conari.Magister artꝫ igenij largitor.Vēter negatas artifex seq̄ voces.¶ Jn pmis figura

rum. Hec est scda pars principalis hui⁹ primi capituli. in qua Boe. ptractat de his spāliter q̄ circa erudiēda aiuꝫ versanť atq̧ eū exorāt fouētq̧ vti sūt doctrine ⁊ scīe q̄b⁹ ipsi rudes iaꝫ pmū litter| mācipati sunt erudiēdi. Et diuidiť hec scda pars in tres ptes. In quaꝝ pma ostē dit in quibus ipsi rudes pmitus sunt imbuēdi. In scda in q̄bus. scdo ibi. Cōpleto. In tertia in q̄bus tertio: ibi. Uisis aūt leuitatū. Prima harū adhuc in duas ptes subdiuidiť. In pma ostē

tamini multū est insistendū. nec cito vt Seruio placet abeundū. qm̄ si visus est in multis promptior. in alijs reperitur tunc ⁊ abilior. Secūdū laboriosi certamis stat edificiū i Probi. Mydi miq̧ꝫ traditionib⁹. necnō aliorum philosopho rum quos venerabilis cōmendat auctoritas. Animaduertendum est auteꝫ in huiusmodi vt fideli resolutioni subiaceat latia traditio. ⁊ ad discentis ideoma verbotenus explicatum sit.

dit quomodo rudes primitus in grammatica imbuantur poesi et rhetorica. In secunda cautelam circa hoc subministrat: ibi. Cauēdum. Prima iterum in duas. nam primo ostendit quomodo in grāmatica erudiantur. secundo quomodo i poesi et rhetorica: ibi Senece traditio. Prima adhuc in duas. Nam primo facit qd̄ dictum ē quo ad primeua grammatice elementa. secundo quo ad secundaria fundamenta ibi. Secundum laboriosi. Prima iterum in duas. primo facit quod dictum est. Secundo tempus circa hoc statuit i quo hmōi eruditioni fit immorandum: ibi Ne tali laborioso. Et dicit pmo Bo. q̧ dilectō figuraꝝ repñtātiū elemēta. i. lr̄as ē iprimēda rudib⁹ i pmis. i. i pncipio: q̧ p ⁊ cōiunctio. i. cōbinatō ꝯiūgēdaꝝ subaudi lr̄aꝝ ad syllabas ⁊ dictōes faciēda: ꝯiūctō inq̧ artificiosa nō paꝝ. i. multū: ⁊ tāgit ibi liptote. demade tēp⁹ q̄ hic fit imorādū studio adijcit dicēs: nec ē isistēdū. i. imorādū mltū tali laborioso certamini. i. studio: nec est abeūdū. i. recedēdū cito vt Seruio illi mgr̄o pl'ꝫ. ⁊ ē pentesis: qm̄ subaudi si puer visus fuerit pmptior. i. potētior ⁊ frequēti supradictoꝝ vsu i mlt|. i. mlto. tūc reperiť abilior i alijs sciētijs subaudi altiorib⁹. ¶ Notādū q̧ Bo. di. rudes pmū i grāmatica ibuēdos: ⁊ rō hui⁹ ē qm̄ vt vult Alforabi⁹ ipa grāmatica mr̄ ē aliaꝝ artiū: q̄ a lr̄is nomē accepit: ⁊ dr̄ em̄ grāmatica a grāma qd̄ ē lr̄a ⁊ icos scīa: ipa em̄ ē q̄ ꝯcept⁹ hūani demū cūcte doctrīe apti⁹ liberiusq̧ significanť: hāc necessitas adiuenit. cū em̄ añ ei⁹ iuētionē hoīes iordiate atq̧ p libito ⁊ sine arte loq̄renť: eueniebat vt min⁹ bñ ꝯcept⁹ suos exprimē: sꝫ ⁊ min⁹ apte itelligē valerēt: q̄ fiebat vt tardi⁹ ac difficili⁹ scīas tradē possent. q̄ de re curauerūt sapiētes has icōmoditates tollē: tradiderūtq̧ artificiosū loq̄ndi modū vniformē ac ꝯgruū: vt oēs ꝯcept⁹ hūanū dm̄ū cūctę doctrīe p eādē artē libi⁹ significarēť ⁊ adiscerēť. ¶ Notādū q̧ Bo. vocat oēs lr̄as elemēta ⁊ ñ icōgrue: sic em̄ ipa elemēta pncipia sūt oīm elemētoꝝ: sic lr̄e pncipia sunt oīm dictionū et exinde orationū quo fit vt sicuti ex diuersa ꝯmixtiōe elemētoꝝ diuerse fiūt elemētoꝝ spēs: sic q̧ ex diuersa combinatiōe lr̄aꝝ diuersa fit vocū dictionū ⁊ orōnuꝫ repñtatio. Et has lr̄as mltiplici manerie fore noscim⁹. quasdā em̄ hebreas: alias caldeas: alias egyptiacas: alias grecas: alias latinas: hebreaꝝ lr̄aꝝ q̄s pm⁹ dicūt iuētor erat moyses: ⁊ sunt nūero. xxij. Syrioꝝ aūt ⁊ caldeoꝝ hebreis lr̄is nūero ⁊ sono cōcordantes: solis caracterib⁹ differētes lr̄as Abraam inuenisse crediť. Egyptioꝝ vō lr̄as Isis regina Inachi filia de grecia veniēs i egyptū repperit ⁊ egyptijs tradidit. Litteraꝝ aūt grecaꝝ vsuꝫ pmū Fenices repererēt. vñ Lucan⁹ Fenices pmi fame si creditur ausi. Mēsurā rudib⁹ vocē signare figuris. Sꝫ Cadm⁹ Agenoris fili⁹ grecas lr̄as ex Fenice. xv. attulit in greciā: q̄bus Ipodames i troiano bello tres adiecit. Postq̧ Symonides artificial' memorie inuētor tres alias addidit. Latias vō lr̄as vt refert Isid. cui i his maior ē auctoritas Carmētis nympha prīo italicis tradidit: verū. xvij. lr̄as solū exhibuit: q̄ sunt. a. b. c. d. e. f. g. i. l. m. n. o. p. r. s. t. v. postmodū aūt. h. lr̄a p nota aspiratōis addita ē. lr̄am etiā. q. i pcessu tpis latini iuenerūt. loco cui⁹ veteres. c. scribebāt. rursus Salusti⁹ ludi magisť pmo: k. adiuenit: loco cui⁹ veteres. c. scribebāt atq̧. q. Insup ex pte Aug. x. lr̄a adiūcta ē. ⁊ postremo eiusdē Augu. tpe latini a grecis duas lr̄as mutuauerūt. f. y. ⁊ ꝫ. ppter noīa greca meli⁹ scribēda. q̄bus oīb⁹ adunatis latinū ideoma. xxiij. litteras itegrari manifestū est. ¶ Scdꝫ laboriosi.

In Hac pte ondit quibus debēt rudes īformari post pma grāmatice elemēta atq̃ elemētoꝝ cōbinatiões. Et duo facit. nā primo facit qd̓ dictū est. scd̓o circa hoc eruditionē hmōi modum tēpusq̃ discernit: ibi. Aīaduertendū. Et dicit pm edificiū hn̄ quidē edificiū silitudie quadā dictū: nā sicuti sapiēs architector domū ↄstruendā ex minimis fundamētalibusq̃ tpibus ordiate integrat: sic ꝛ magister ipse erudiēdū ipsum singulis doctrinaꝝ ꝑiculis fundamētoq̃ atq̃ base integrare debet. Illud ergo secundum edificium laboriosi certaminis idest studijs huius. stat idest firmatur in traditionibus scilicet scriptis Probi. q̃ pro et Didymi. horuꝫ grāmaticoꝝ ꝛ aliorum. s. grāmaticoꝝ: quos auctoritas venerabilis cōmēdat. Tunc moduꝫ in hmōi traditionib⁹ obseruandū ostendit dicens. Certe aīaduertendū. i. considerandum ē ī hmōi traditōib⁹ stati mēoratꝫ: vt latīa traditō subiaceat. i. correspōdeat: fideli resolutiōi. i. expositiōi ꝛ ðclaratiōi: vt. s. ig̃ta ꝑ ig̃tiora: vl' vnū ꝓ reliq̃ nō īterp̄tent. Et aduertēdū ē vt ideoma. i. loq̄ndi ꝓprietas addiscētꝫ sit explicatū. i. declaratū: v̓boten⁹. i. de v̓bo ad v̓bū: em̄ ꝓ q2 tenacitatē. i. firmitatē fūdamēti. s. grāmatice: ꝛ ꝑ ↄn̄s oīꝫ aliaꝝ artiū opꝫ. i. oportunū ē ↄsistē ī bis. s. supiorib⁹ traditiōib⁹. q. d. cū h̄ ita sint: oportunū ē vt h̄ fidelit̄ ꝛ clare doceant̄. ¶ No. q̄ nr̄e grāmatice p̄les fuerūt p̄cipui scriptores: sic̄ Dona. cui⁹ magr̄ Didym⁹ fuisse d2 ī lr̄a pōit⁹. Prisci. Varro ꝛ Quītili. ꝛ reliq̃ mltiplr̄imi: īter q̄s pōt nūerari Enni⁹ q̃ metra ↄposuit pm⁹ cui successerūt Anathetō. Sapho. Archiloc⁹. Simonides. Calophonic⁹. Asclepi⁹ ꝛ mlti alij: q̄s longū enarrare foret hoꝝ scripta: ꝛ si nō oīa: tn̄ aliqua leuiora post pma elemēta vidēda sunt.

fundamēti em̄ tenacitatē bis oportet ↄsistere. Nec mēstruoso saltu ꝑhebes abeūdū ē: nec solari cursu tm̄ ↄfirmādū: sꝫ expleto mercurij interuallo: eodēq̃ fere duplicato diligent̄ īmorādū. Diligētia ei cuiuslibꝫ oꝑis obtusitas ꝑmollit̄

¶ Nec mēstruoso. Hic subdit q̄nto tpe in hoc scd̓o addiscendi ordīe īmorandū sit: ꝛ dicit nec ē abeundū. i. recedendū: subaudi a studio ꝛ certamīe p̄dictarū traditionū: mēstruoso. i. defectuoso: saltu. i. cursu lune: q̃ cursus mēse cōpletur. Nec est īmorandū tm̄. i. solūmō cursu solari. i. anno. ꝑ annū em̄ mot⁹ solis ꝑficit̄: sed est īmorandū diligēter expleto. i. cōpleto. vl' toto interuallo. i. motu mercurij illi⁹ planete ꝛ nōvnico: sed eodem. s. interuallo duplicato: fere. i. quasi ꝛ q2 mercuri⁹ annis duob⁹ cursum suū ꝑficit q̃bus duplicatis quattuor efficiūtur liquet quaten⁹ superiorib⁹ doctoꝝ traditionib⁹ q̄ttuor annis diligenter sit īmorandū. Diligēter inq̄: q2 obtusitas. i. hebetudo cuiuslibet oꝑis ꝑagēdi ꝑmollit̄. i. facilitat̄ diligētia. ¶ Notandū licꝫ pm phm vij. politi. vtile ꝛ cōmendabile sit ꝑticipare aliq̄n liberales artes atq̃ mathematicas quaruꝫ vsus ordinat̄ ad exercitiū excellentiaꝝ doctrinaꝝ vsq̃ ad certū terminū: tn̄ ↄtinue ꝛ assidue exercere se in eis vsq̃ ad quācūq̃ ꝑfectionē nō nūq̄ nociuū est. q2 cōtinua ↄsideratio in illis retrahit aut simplr̄ aut ꝓ ꝑte ab vsu v̓tutis moralis: quare est statut⁹ termin⁹ quo ip̄is ꝛ eaꝝ cuiuslibet erit īmorādū. ¶ Notādū sicut iam pluries in phicis atq̃ mathematicis ꝓbatuꝫ est corpa ip̄a syderea tā planetaꝝ orbiū q̄ octaui celi qd̓ Arist. pmū mobile arbitrat⁹ est: lumē atq̃ claritatē a sole recipe. ip̄e em̄ est fons luminis: vti corꝑis sui testat̄ īmensitas quā terrā vti Ptolome⁹ docuit cēties sexagies ꝛ sexies excipit. silr̄ in eo virt⁹ est vnitissima: qd̓ corꝑis sui ꝓbat ↄpactio: silr̄ q̃ in eo lux est diffusio: qd̓ sua in medio orbiū ondit situatio: verūtn̄ in mō receptiōis lucis hmōi īter corꝑa est differētia. Nā alia q̃dē in ꝓfundo recipiūt. vt sunt corꝑa trāsparētia ꝛ diaphanica: sicuti sunt fere oīm stellaꝝ corꝑa. Alia in suꝑficie tm̄ vti sunt corꝑa opaca: quoꝝ nūero luna ē: q̄cūq̃ tn̄ mō sint necesse ē radioꝝ lucis ꝓtectiōi sint obiecta: ꝛ q̄nto magis ab hmōi radioꝝ ꝓtectōe elōgant̄: tāto magis ab ip̄a luce deficiūt: quo fit vt lunā soluꝫ mēstruā. i. defectiuā int̄ corꝑa celestia existimem⁹ tā quo ad nos q̄ q̃ ad rei veritatē. q̃ ad veritatē q̃dē cū terre diametralis interpositiōe radijs lucꝫ illuminet̄ ip̄aꝫ obnubilat: qd̓ ī eclypsi manifestū est: quo ad nos aūt cū noua nobis reuoluit̄: tpūs quoq̃ euolutiōis hui⁹ veteres mēsem noīauerūt: qd̓ defectū sonat: hinc mēstruosaꝫ lunā dicim⁹ quasi mense quolibꝫ defectiuā. Volēs itaq̃ Boe. certū terīm in grāmatice rudimētis addiscēdis ↄstituere: dixit nō fore adeundū a studio hoc lunari reuolutiōe: ne q̄ menstruosam dixit scꝫ mense: ne solari cursu: h̄ ē anno: sol em̄ vti astrologicis consideratiōibus iam dudū demonstratū est die qualibꝫ. lix. minutis ꝛ. viij. scd̓is in zodiaco fere gradit̄: quib⁹ per. ccclxv. dies cōgregatis: atq̃ ad integros

gradꝰ reductis.ccclx.zodiac hꝫ gradꝰ ꝯstituunt.⁊ bis.xij.signa integrant:q̄re manifestū ē solē totū zodiacū.ccclv.diebꝰ q̇ annū efficiūt indubie ꝑagrare.neqꝫ etiā illo spacio ab h certamine abeūdū Boe.statuit.sꝫ imorādū ē q̄ttuor ānis:q̄s ꝑ mercurij motū explicauit.¶ Senece traditio:Lucani inexpletio. In hac ꝑte Boe.ōn̄dit q̇bꝰ doctoꝝ eruditōibꝰ post supiꝰ memoratas doctrinas rudes ipsi sūt ibuēdi.Et diuidit in duas ꝑtes. In pma di.ꝙ post supdicta i poetarū

Senece traditio:inexpletio Lucani:Uirgilij ꝓlixitas:⁊ Statij vrbanitas:dura Flacci trāslatio:durior Persij editio:Martiani nō idigna lesio.Nasonis discretio sunt īdagāda memoraliqꝫ cellule ꝯmendāda.Ceteroꝝqꝫ philosopho rūꝫ ꝓut ingenij suppetit capacitas nō sub silētio est preterreūda moralitas:vt sic sentētiosa dictaminis vigeat serenitas:⁊ metrorūꝫ floreat iocūditas.O q̄ tullij venerabilis facūdia su

traditōibꝰ in q̇bꝰ maior ꝑs grāmatice ꝯstituta ē:ipi rudes erudiunt In scd̄a q̄tenꝰ in rhetoricis īstitutis q̄ poetrie ꝯiūctissima dinoscūtur postea imbuent:ibi.Ceteroꝝ aūt.Et di.hic.i.post supdicta sūt idagāda.i.ꝑquirēda:h.s.Senece traditio.i.editio:Lucani inexpletio:qm̄ anq̄ librū suū ꝑficerꝫ morte ꝑuentꝰ ē.Uirgilij ꝓlixitas.s.in scribendo.Statij vrbanitas.i.curiositas.sꝑ em̄ rex vrbanaꝝ scriptor extitit.Flacci.s.horatij dura trāslatio:q2 vicioꝝ reꝑhēsiua.persij flacci editio durior subaudi q̄ Horatij tā stilo q̄ vicioꝝ reꝑhēsione.Martiani lesio.i.reꝑhensio nō indigna:imo digna.Nasonis sup.Ouidij discretio:hec oīa indagāda sunt atqꝫ ꝯmēdāda.i.imꝓmenda.cellule memoriali.i.memoratiue.¶ Nota lꝫ ars ipsa poetica intrinsecas ꝯputetur:atqꝫ plato poetas a ciuitate expelli iuberet:eo ꝙ dicebat eos v̄tutū inimicos. In q̄ ⁊ eū Tulliꝰ li.ij.tusculanarū q̄stionū commēdat.nihilominꝰ vtilis ē si fini debito innitat:atqꝫ vsu licito exerceat.addiscunt nēpe in ipsa v̄ba valde vtilia.Aug.li.i.ꝯfessionū teste.sentētijs grauissimis referta ipiꝰ etiā studia iuuētutē agūt:senectutē oblectāt:scd̄as res ornāt:aduersisꝑ signū ac solatiū ꝓbēt:dlectāt domi:nō īpediūt foris:ꝑnoctāt nobiscū:ꝑegrinant:rusticant:nec mirū est.Et Democritꝰ tradidit bonos poetas diuino quodā spū inflāmari.Ex quo cecinit Ouidiꝰ.Est deꝰ in nob:sūt ⁊ ꝯmertia celi.Sed:hꝰ etherreis:spūs ille venit.Ipa etiā poesis rhetorice eloquētie maximū ꝓstet additamētū:q̄re ⁊ rhetorice ꝯiūctissima ē atqꝫ hn̄ germana.Etem̄ vt inq̇t Cicero finitimis oratoruꝫ poeta nūeris astrictior paulo:v̄boꝝ aūt licētia liberior:multis v̄o ornādi gn̄ibꝰ sociꝰ ac pene par.Cū g̊ h oīa poetriā afferre Boe.ipe agnosceret:hortat vt maioꝝ vestigia seq̇ntes:rudes ipi poetas sūmope āplectent:⁊ hos maxie q̊s in textu ꝯmēorat.int q̊s Mātuanꝰ vates Uirgiliꝰ tāto extollit:vt optimꝰ poetaꝝ dici mereret.¶ Ceteroꝝ aūt phoꝝ. In hac ꝑte Bo.ōn̄dit quō post grāmaticā atqꝫ poesiꝫ rudes in rhethorica sūt erudiēdi.Et diuidit in duo. Nā prio facit qd̄ dictum est.scd̄o āthonomasice circa.M.Tullij Ciceronis facūdiā v̄sādū statuit:ibi.O q̄tū Et dic ēt ceteroꝝ phoꝝ moralitas nō ē ꝓtereūda sub silētio:imo et totꝫ nisibꝰ āplexāda h q̄tuꝫ capacitas.i.valētia igenij ipiꝰ erudiēdi suppetit:vt sic serenitas.i.splēdor dictamīs vigeat sētētiosa.i.plena phoꝝ sentētijs:atqꝫ iocūditas metroꝝ floreat.Et subdit.O q̄tū facūdia venerabil Tullij ē collocāda sūmis desiderijs:qm̄ sicuti Aristo.int phos:int poetas Uirgilius sic qꝫ ipe Marcꝰ Cicero int oratores excellit.¶ No.circa h qd̄ dicit.vt sic dictaminis sentētiosa ⁊c. Cicero ipe ⁊ reliq̇ q̇ rhetoricā docuere fassi sūt:eloquētiā sine sapīa obesse plurimuꝫ ⁊ ꝓdesse nūq̄.sapiaꝫ v̄o sine eloquētia ꝑlimū ꝓfuisse.h iniquū arbitrātes eloq̄ntiā nō debere iudicari atqꝫ laudari v̄boꝝ solo splēdore:sꝫ ꝫm ꝗuissimas sn̄ias.a v̄a sapīa sapiēt elicitas.Parū ergo substātie vl v̄tutꝫ aut solide pulchritudīs orōni afferre vī:q̇ solū rhetorice eloq̄ntie vacat:veluti q̇ nuda ex aliena ꝓciosaqꝫ materia v̄ba ligat.Qua de re Marcꝰ Cicero i eo li.quē de oratore ad q̇ntū fratrē edidit.⁊ ipe q̇ntilianꝰ cū de īstitutōe oratoria ageret:rarū aut nullū fatet optimū eē ea etate oratorē:cuiꝰ rei asserūt nō insulsaꝫ cāꝫ:nā oratorē in oī sapiētie gn̄e ꝑsuadere oꝫ vt sic q̇ alibi didicit cū splēdore dicēdi ꝓferat.⁊ hn̄ quidē.quo em̄ pacto in sacris litteris ꝑsuadebit:q̇ eas nūq̄ legit:aut q̇s naturalibꝰ q̇ Aristotelē reliquosqꝫ philosophos non viderit;certe nullo.Coniungenda est ergo sapientia cum dictamine;vt sic quod in aliena do-

ctrina concipitur sub decore rhetorico ꝓferatur. ¶ Cauendū aūt est ꝛc. In hac parte Boeti⁹ cautelā circa omnia p̄dicta subiūgit: innuens per eā superiorib⁹ doctrinis adhuc diligēter atqꝫ cū ꝓfectu inuigilandum. Et tria facit. Primo ip̄m incōueniens p̄cauendum ostendit. Secundo p̄dicta epilogat concludendo ibi. Ecce q̄ptū. Et dicit. cauēdum est aūt in superioribus traditionibus ꝛ circa eas adipiscendas: ne id contingat alicui quod ꝯtingit. i. euenit Jotario sic dicto. ipse em̄. s. Jotari⁹ tradidit ignorantiā suā imbuēdā. i. erudiendā. gymnasijs. i. studijs p̄dictorum phoꝝ: subaudi tā grāmaticorum q̄ poetaꝝ ꝛ rhetoꝝ triginta annis. i. spacio. xxx. annoꝝ. Cū vero dies vt preesset scholaribus mediocribus: subaudi eos erudiendo aduenisset. s. post expletum studium. xxx. annoꝝ. asserebat. i. affirmabat se dubitasse diuti⁹ cuius vxor esset eneas: quaꝫ supple eneam inuenissꝫ in serenitate carminis: dico emistigioruꝫ. i. versuum imperfectoꝝ Virgilij. Et rursum idem Jotarius requisitus. i. interrogatus a quodam suorum discipulorum. qualiter. i. qua mēsura posset ꝯtere versum. i. in versu p̄mā syllabā huius dictōis magister. R̄ndit: subaudi Jotarius. absurdū. i. incōueniens fore abbreuiari. i. corripi. s. in metro primaꝫ syllabā tāti nomīs. sꝫ supple arbitrat⁹ est eā ꝓnunciari acuto accētu. i. prolatione longa. estimabat em̄ ob honoris cām absurduꝫ nimiū p̄mā syllabā ei⁹ corripi. Tunc epilogādo cōcludit dicens. Ecce q̄ptum tp̄s: qꝛ. xxx. annos. ꝛ quantū expense ꝑdidit obtusitas. i. hebetudo dure ceruicis. ¶ Notādum q̄m ois cognitio teste tullio in dialogo ad hortensium multis est obstructa difficultatib⁹. Est em̄ ꝛ in ipsis reb⁹ obscuritas: ꝛ in iudicijs nr̄is infirmitas. Qua ex re Socrates ipse nihil se scire dicebat. Inuigilandū est igitur studio sine desidia: quēadmodū veteres ipsi sapiē studuerunt: vt sic quātū mens ībecilla atqꝫ ceruicis excludit obtusitas: tm̄ iugis atqꝫ diligēs vigilantia addiscat. sic Socratis memorati fuere studia. q̄m vt ait Valeri⁹ libro. viij. Addiscere quotidie non desistebat. De pictagora etiam fertur q̄ doctrinis iugiter insistebat. Vn̄ ꝛ Eunodius ait. Artium magister est instantia: nouerca eruditionis est negligentia. Hinc Catho moralis monuit. Instrue p̄cepta aiꝫ ne discere cesses. Nā sine doctrina vita est q̄si mortis imago. Non sic Jotari⁹ cui⁹ mores p̄cauēdos Boeti⁹ asserit. Hinc nēpe licet annis triginta studio incubuisset: nulla tamen scientia conualuit cū se recipiētem vt decuit tradendi concordia non sociauit. ¶ Nota. Virgilius post multa atqꝫ diuersa sua opera tandē Eneidē aggressus est. Libruꝫ quidē nominib⁹ ac rebus grecis ꝛ latinis cōem: reliqtqꝫ in eo morte p̄uēt⁹ quedā imperfecta ꝛ ꝓpter hoc ea igni ip̄m cōcremari iussit: sꝫ istud haud factū est. Augustus vero iussit Tuccaꝫ atqꝫ varrū viros ea etate excellētes hac lege ip̄m emendare: vt sup̄flua demerēt: nil adderēt tñ. vñ ꝛ semiplenos inuenimus eius versiculos: quos emistigia dicūt. De qua re Sulpitij carthaginensis extant hmōi versus. Iusserit hec rapidis aboleri carmina flammis. Virgili⁹ phrigium que cecinere ducem. Tucca vetat varrusqꝫ sil' tu maxime cesar Nō sinis: ꝛ lacie cōsulis hystorie ꝛc. Et in his emistigijs Jotarius ipse imbecilla mēte Eneā reperiēs ip̄ꝫ vxoreꝫ fore cuiusdā estiabat: nesciēs phrigie ducē Anchise p̄ueneꝛ: ꝛ matre ꝓcreatū Eneaꝫ. ¶ No. ceruit

mis desiderijs est collocanda. Cauendum aūt est in hmōi ne contingat vt Jotario contingebat. Ip̄e enim triginta annis ignorantiam suā predictorum philosophoruꝫ in gymnasijs tradidit imbuendā. Cuꝫ vero dies vt preesset mediocribus aduenisset. cui⁹ vxor eēt Eneas dubitasse se diutius asserebat. quem in emistigiorum Virgilij serenitate inuenisset. Requisitusqꝫ a quodam suorum discipuloꝝ qualiter primā huius dictionis syllabam magister vertere versum posset. respondit absurdum esse tanti nominis primam syllabaꝫ abbreuiari. sꝫ potius acuto accētu ꝓnunciari. Ecce quātū dure ceruicis obtusitas ꝑdidit tēporis et expense. Cōpleto autē non indebite hmōi gymnasij ru-

ꝓpꝛie poſterioꝛ pars colli eſt: ⁊ qn̄qꝫ accipit̄ ꝓ ſupbia: quādoqꝫ ꝓ toto capite. ⁊ hoc mō hic capi pōt cū dicit̄ dure ceruicis.i. duri capitis ad recipiendū alta doctrinaꝝ.¶ Cōpleto aūt nō indebite. Hec eſt ſcōa pars ſcōe ꝑtis p̄ncipalis hui⁹ pꝛimi capituli: in qua poſtꝙ Boe. oñdit quib⁹ pꝛimo ab infantia imbuēdi ſunt iuuenes: nunc declarat in quib⁹ erudiēdi ſunt ſcōo.ſ.in ipſis p̄moꝛdialibus logice artis īſtitutis. Et diuidit̄ hec ꝑs in duas ꝑtes. In quaꝝ p̄ma ſe po

dimento ad maioꝛis inquiſitionis ſciētie limi na ꝓcedendum eſt. Scientie inꝙ quā veri falſi qꝫ nouimus indagatricem ſolamqꝫ ſcientiam ſcientiaꝝ titulo ſublimitatis obſtipantē ſubie cta. Hec ē inꝙ ſcalaris dn̄a: q̄ penetrāti veſtiū natura ad ſciētiaꝝ quarūlibet faſtigia p̄bet in cremēta virtutū. Quid autē lucidi⁹ cognitiōe q̄nqꝫ vniuerſaliū: q̄ eſt triuialiū ſciētiaꝝ magi ſtra: q̄driuialiū potētia: collateraliū ſcientiarū

ribus cōtinuans: vt infoꝛmādos ⁊ erudiendos attentos faciat: logicā apte cōmendat. In ſecunda oꝛdinē modūqꝫ ī logica ꝓficiſcēdi demōſtrat: ibi. Ad hui⁹. Pꝛima in duas. Naꝫ p̄mo dicēda dictis cōtinuat: ſcōo logica ꝯmendat: ibi. Sciētie inꝙ. Et dicit ꝙ cōpleto ⁊ ꝑtranſito nō indebite: ſubaudi ſicuti. Jotarius ipē ſine fructu: ſed diligēter rudimēto. i. noua inſtructione hui⁹ gymnaſij i. ſtudij grāmatice. ſ. ⁊ poetrie atqꝫ rhetoꝛice: ꝓcedenduꝫ eſt ad limina. i. introit⁹ ſcīe q̄ maioꝛis eſt inquiſitionis. i. inueſtigationis. Nūc ad cōmendationē ipſi⁹ logice accedit ibi. Sciētia inꝙ. Et diuidit̄. Nā p̄mo ꝯmēdat ipſaꝫ q̄ ad ſe totā. Scōo q̄ ad partē: ibi. Quid aūt lucidi⁹ cognitione. Pꝛimo ꝯmēdat ipſaꝫ totā vno mō. ſecūdo alio modo: ibi. Hec eſt inꝙ. Et dicit poſt pꝛedicta accedendum eſt ad limina ſcīe maioris inquiſitionis. ¶ Scientia inꝙ quā nouimus ſolā eſſe indagatricē veri ⁊ falſi. ⁊ hec eſt ipſa logica: cū verū ⁊ falſum nō indagantur niſi argumētatione mediāte: ſola aūt logica arguere docet: quare ipām ſolā inuenim⁹ ſciam ſciaꝝ ꝑ anthonomaſiā rōne cōitatis ei⁹ atqꝫ adminiſtratiōis. adminiculat̄ nēpe oībus ſciētijs: ⁊ ea re cōmentatoꝛ ipām modū ſciēdi vocat: cū dicit ¶ Impoſſibile em̄ eſt ſciam ſimul q̄rere atqꝫ ſciendi modū: licet hoc aliqui ſolū de logica vtente intelligāt: ſciam inꝙ ſciaꝝ obſtipantē. i. circūeuntē titulo. i. honoꝛe ſubtilitatis: ſubiecta. i. obiecta aliaꝝ ſciaꝝ. Poſt hoc cōmendat eā alio mō ⁊ dicit hec. ſ. logica eſt dn̄a ſcalaris. i. gradualis. ꝑ ipām em̄ ad culmīa oīm aliaꝝ ſciaꝝ aſcendit̄: cū ipā ad oīm methodoꝝ p̄ncipia viaꝫ habeat. ⁊ h̄ ē qd̄ ſubdit: q̄. ſ. logica p̄bet penetrāti. i. rimāti faſtigia. i. ſūmitates q̄rūlibꝫ ſciaꝝ: i. cremēta. i. argumēta virtutū attigēdi. ⁊ h̄ natura veſtiū. i. p̄miſſaꝝ. ſ. maioꝛe ⁊ mīoꝛe mediāte. Et vocat ipās p̄miſſas. ſ. maioꝛē ⁊ mīoꝛē extremitates veſtes ꝑ ſimile. ſic em̄ veſtes ipē coꝛp⁹ circūdāt atqꝫ ꝯtegūt: ſic ⁊ p̄miſſe ꝯcluſionē ipāꝫ īcludūt. Qua ex re dictū ē ꝙ ipis p̄miſſis poſitꝫ ꝯceſſis neceſſe ē aliud. ſ. ꝯcluſionē euenire ex his q̄ poita ſūt ⁊ ꝯceſſa. Tūc ꝯmēdat ipām q̄ ad ꝑtē. Et dic: ſꝫ q̄d ē lucidi⁹ cognitiōe vniuerſaliū. i. ea ꝑte logice q̄ de vlib⁹ ē: q̄ cognitio ē mgr̄a. i. mgr̄aꝝ tenēs triuialiū artiū. i. int̄ triuiales artes: q̄ ſūt grāmatica: logica: rhetoꝛica: qꝫ ꝓ ⁊ ē potētia. i. vis quadriuialiū artiū ſcꝫ ariſmetice: geometrie: aſtrologie: ⁊ muſice: ipē nāqꝫ ſteriles mute atqꝫ impotentes ſunt ſine logica: qꝫ ꝓ ⁊ ipſa eſt plenitudo artium collateraliū ſcꝫ oīm aliarū. ¶ Nota logica inter artes liberales ſecūda ponitur qꝛuis Boe. ipſaꝫ poſt rhetoꝛicā moneat addiſcendā: ⁊ rōnalis dicit̄. Ipſa em̄ diffinire docet atqꝫ diuidere: verūqꝫ a falſo diſcernere. neceſſaria certe ⁊ vtilis ars: qꝛ ſm̄ Hugu. in didaſcolicon ꝑ eā ſubtilib⁹ obiectionibus latens veritas reperitur. Huic ſapientiſſimus Salomon in ꝓuerbijs addiſcendā admonet: dū nos hoꝛtatur vt intelligam⁹ ſermones pꝛudētie verſutiaſqꝫ verboꝝ necnō parabolas ⁊ obſcurū ſermonē: ⁊ dicta ſapientum ſimul ⁊ enigmata: que omnia vti Hieronymus ad magnuꝫ oꝛatoꝛem ait dyalectica ſunt. Auguſtinus etiā inter ceteras artes logicā cōmendat: quia exercitatioꝛia potioꝛaqꝫ reddit ingenia. Hec nēpe diſciplina eſt vt dicit Iſido. li. ij. q̄ ad differendas rerū cauſas eſt adinuēta: quapꝛopter ſciētia ſcientiarum eſt ſine qua nulla aliaꝝ ſcientiarū perfecte haberi poteſt. ¶ Nota ꝙ vniuerſale eſt quid vnū verſuuꝫ [?] multis. ⁊ hoc duplici quidē ratione: phiſica ſcꝫ atqꝫ logica. Phiſica nempe ratiōe eſt ipſa cōmunis natura ap

plenitudo. Ad huius autē imperialis domine apicem scandenduꝫ est hoc ordine. In primis igitur terminorum intrinseca cognitio: eorūq; in propositione non latens copulatio ꝓpositō numq; non indigna, connexio sunt apponēda. Terminoꝝ aūt determīatōnes quas sincathegoreumate appellamꝰ mēoraliter mēti sunt īprimēde: vt q̄ pote sophistice nō paꝝ ōseruiūt fātasie. Hoꝝ aūt noticiā Trebatiū viꝝ meminimꝰ prudētissimū: sꝫ in hoc īperitū; q̄si indignā sciāꝫ relatu sub silētio p̄terisse. Hic aūt ꝯflictꝰ adueniēte eūdem miserrime ab his sophistica

ta nata in multis reperibilis: ⁊ ab eisdē participabilis equaliter: vt humanitas ꝛm quā dictuꝫ est ꝙ ꝑticipatiōe speciei plures hoīes sunt vnꝰ homo ex natura rei. Et ibidē. Genꝰ quideꝫ potentia multas in se habet species: actu vero nullas. Logica vero rōne est ipsa vniuersalitatis intentio ꝓut intellectu cōficitur: vt genus spēs ⁊c. ⁊ ꝛm hanc dictū est. Intellectꝰ est qui facit vniuersitatē in rebꝰ. Et sunt harū intentionū vniuersaliū quinq; maneries. vna quidem genus species alia: tertia differētia: quarta proprium accidens: quinta quaruꝫ certa cognitione nihil vtiliuꝫ extitit: quapropter et eadem nihil lucidius: vtilius incꝑtū ad predicamentorum Aristo. doctrinam cum nihil in ipsa ordinatione predicamentali situetur nisi aut genus aut species ⁊c. Descendenti enim a genere generalissimo ad speciem specialissimam Plato iubet quiescere. Similiter ad diffinitionum assignationem: cū diffinitio quid est esse rei indicet. Esse autem nihil est aliud ꝙ̄ sua quiditas: quaꝫ certe differentiaꝫ generi adueniens constituit: et ex his diffinitio integratur: et rursū ad ea que in demonstratione sunt vtilia: videlicet diffinitio et reliqua. In textu ibi rudimento id ē nouo iudicio: noua instructione: et dicitur a rudio rudis. Item ibi lumia. limē terminꝰ domꝰ vl' ediū ē: limes vero regionū. vñ Prosꝑ Augusto virtꝰ limite celsa petit. Itē ibi. fastigia. i. altitudīes summitates. Est ēt fastigiū honoꝝ. ¶ Ad huiꝰ aūt imperialis. In hac ꝑte postꝙ̄ Boe. logice ꝯmēdationē p̄miserat: nūc vero q̄lr̄ ī ea erudiēdū sit manifestat. Et diuidit̄ ī duas ꝑtes. In p̄ma ordinē ī ea ꝓcedēdi demōstrat. In scđa v̄o modū ꝓcedendi circa ordinē ipsum subiungit. secunda ibi. Ad istorum ⁊ ceterorū. Prima in duas. nā primo facit hoc qđ dictū est circa logicā positiuam: secundo vero circa sophisticā siue priuatiuam: ibi. Huius aūt imperialis. Prima in duas: nam primo facit circa terminos cathegoreumaticos: scđo circa sincathegoreumaticos: ibi. Terminoꝝ auteꝫ. Prima in tres ꝛm tres ordines circa eam obseruandos. Et dicit primo scandendum id est gradatim ascendendum est ad apicem. i. summitatem huius domine imperialis scꝫ logice hoc ordine scꝫ qui sequitur: quoniam cognitio intrinseca terminoꝝ scꝫ incomplexorum: vti nominis ⁊ verbi subiecti ⁊ predicati: ⁊ hoc quo ad primū ordinem: q; pro ⁊ copulatio id est vnio non latens eorum scꝫ terminorum predictoꝝ in propositione. ⁊ hoc quo ad scđm ordinem: q; pro ⁊ connexio id est cōiunctō non indigna propositionum scꝫ in sillogismo. ⁊ hoc quo ad tertium ordineꝫ hec supple predicta omnia sunt in introitu logice apponenda id est applicāda rudibus. ¶ Notandū ꝙ intrinseca cognitio terminoꝝ de q̄ in littera nil aliud est ꝙ̄ nosse quid sit nomē ⁊ quid verbuꝫ apud logicos: ⁊ qua manerie propositionem ingredi valeant: quidq; terminus cōmunis ⁊ quid singularis: ⁊ quid genus: quos terminos incomplexos dicimus. Copulatio vero hoꝝ nil aliud est ꝙ̄ eoꝝ in ꝓpositione apta positio atq; tunc cōplexionē ingrediūtur. Rursum propositionum cōnexio sillogismus est siue sit cathegoricus siue ypotheticus simpliciter dictus: demōstratiuus: probabilis vel sophisticus. De quibus oībus abūde in libris Aristotelis Porphirij atq; Boe. tractatū est. Uerum quia diuerse atq; varie hmōi ꝓpositionum cōnexiones minime fieri possunt sine sincathegoreumatum noticia: que propositiones tam in qualitate ꝙ̄ in ꝙ̄titate diuersificant: terminosq; ipos cathegoreumaticos nunc ampliant: nūc restringunt: nūc artant: aliaq; ⁊ alia faciunt q̄ in logicis instituta sunt. qua de re Bo. hoꝝ noticiā p̄teriundū minime monet rōne atq; exēplo dicta confirmans. Dicit eñ determīationes. i. signa tā

vniuersalitatē particularia etiā reliqua terminoꝝ: quas scꝫ terminatiões appellam⁹ sincathegoreumaticas.i.cōsignificatiuas: sunt imprimende menti memoraliter. Et rōem subdit dicēs Quē deseruiunt nō parū imo multuꝫ sophistice fantasie.i.illi parti logice: ⁊ subaudi nō tantū sophistice: sꝫ ⁊ cuilibꝫ logice pti. Deinde exemplo predicta confirmat dicens. Certe nouimus Trebatiū virum prudentē: sed imperitū in hoc scꝫ preterisse.i.transiuisse sub silentio: id est nulla facta mentione. noticiam hoꝝ scꝫ terminorum: quasi scientiam indignam relatu: sed quid die cōflictus: id est disputationis adueniente vidimus eundem detentū id est ad metham redargutionis deductum miserrime ab his scilicet arte vincente: ⁊ vidimus eundem indecenter: id est opprobriose. sequestratum.i.diuisum a collegio suorum scꝫ sociorū. quid vltra subaudi accidit idem Trebatius angustia confusus: id est turbatus: mendicabat ⁊ mendicādo impetrabat postea sociatim: id est per socios: illud quod cēsebat: id est reputabat prius indignum eloquio: scꝫ noticiam terminorū sincathegoreumaticoꝝ. ¶ Notandum sincathegoreuma: id est consignificatiuū. a sin: id est con: ⁊ cathegoreuma. vnde omnes alie partes orationis a nomine ⁊ verbo ſm logicos dicuntur sincathegoreumata. ¶ Notandū fantasia est de cognitis species in animo figurata: sed fantasma est de incognitis. Et hinc tractum est vt sophistica fallacia dicat̄ fantansia: cū apparet aliud ꝙ sit. sunt enim sophistici elēchi non vere elenchi: ꝙuis ita videātur. sed paralogismi: id est elencho. ¶ Huius aūt imperialis domine. Postꝙ Boetius ostēdit in superiori pte modū procedendi circa logicam positiuā nunc facit hoc idē circa ipam logicā sophisticā. Et dicit aūt pro certe. ars sophistica: id est ars illa que est de sophisticis elenchis. dotata id est decorata. fimbrijs: id est extremitatibus: que fimbria premissarum dicuntur: ⁊ bene consonum illi est quod sup. proximo dixerat que penetranti vestium natura ⁊c. Huius domine scilicet logice imperialis etiam confusa: id est prolixa petulanti id est superbienti audaci lasciuienti: ⁊ importune potenti animo: hec omnia bene posita sunt ad sophisticorum cautelas insinuandas. Debetur enim habere sophistica confusum atꝙ prolixum in disputando morem: vt nemo suas rationes intricatas repetere valet. similiter sit petulans atꝙ audax: vt vult aristoteles in elenchis. Et sequitur ꝙ pro et perusa.i. perfecte vsa: eulogio: id est testimonio: nugatorie: id est facte. loq̄citatis: id est garrulitatis: etiam cautela sophisticarum est: vt loqui multiplicent: vt sic a circunstantibus docti videant̄ ꝙ pro et perfusa irrigata vultu: id est ostentatione fuco mulieris: id est apparentia vere sapiētie: ꝙuis non sit. respiciebat barbaras: id est ignaras nationes: sydere: id est oculo obliquo. quam scꝫ artem nominis decoratam in commentarijs Alexandri: subaudi peripatetici. ⁊ nostris sup. cōmentarijs. quāꝙ etiam perfectam: id est completam translatione: subaudi hac q̄ de greco ipsam in latinum vertimus nouimus curandam summopere: id est diligenter. ¶ Notandum sophistica ars duplex est. Nam quedam docens est: altera vero vtens. Docens quidē que docet cognoscere sillogismum sophisticum: eiusꝙ principia causas atꝙ passiones. Et est vera scientia verusꝙ habitus demonstratione acquisitus. Alia autem vtens ꝑ quā silogismo sophistico vtimur ad disputationes: ⁊ de hac in ꝓposito. Hāc tū vtēdā Boeti⁹ mīme cōmonet sꝫ ad versutias deceptōesꝙ euadēdas sophisticas: summopē adipiscēdā suadet: ipa enim nulla sapia ē: sꝫ in loquēdo deceptio: v̈boꝝ intricatio: apparēs sapia nō existens. De hac Grego. loquitur cuꝫ dicit. Silogistica inquit disputatio quid aliud est ꝙ verbis cōtendere ⁊ audiētes subuertere: ⁊ in ea vt Augu. placet: victoria v̈boꝝ ⁊ ostētatio ambitiosa queritur. nec mo-

vincente detentū vidimus ⁊ indecēter a suorū collegio sequestratū. Quid vlterius angustia pudoris ꝯfusus: qđ prius cessabat indignū eloquio: postea sociatim mēdicabat. ¶ Hui⁹ aūt īperialis dñe fimbrijs dotata ars sophistica petulāti aīo ꝯfusa: nugatorieꝙ loq̄citatis eulogio perusa: mulieris fuco vultu perfusa barbaras natiões obliquo sydere respiciebat quā in ꝯmētarijs Alexādri ⁊ nr̄is nouimus decoratā ⁊ trāslatiōe ꝑfectā sūmopere eē curandā.

do tardos: sed plerūq; ingeniosos decipit. quapropter in libro de doctrina xp̄iana vnuz sophi stice disputandi dicit execrabilē libidinēq; rixandi. studende tn̄ sunt versutie: non vt quisquis exerceat: sz vt valeat sūmope p̄cauere. Itē fimbria fimbrie dr̄ extremitas vestꝫ: vel filū qd̄ appenditur in decorē vestiū. hic vo capit aut p extremitatib⁹ sillogisticis p sl'itudinē vel appēdicijs logicalib⁹: qb⁹ vtitur sophista in suis argumētis. Itē eulogiū sapiētia vel bona fama: vel testimoniū dr̄. Itē fucus color est adulterinus. inde fucata vt dicit Papias depicta tincta adulterino colore cōtaminata: ficta: non vera apparentia.

¶ Ad istoꝝ ceteroꝝ ꝑfectionē triplici solem⁹ vti recordatione: quarū p̄ria est vocalis. scd̄a mētalis. tertia vero cōis. Vocalis sophisticuz facit: mētal' iudiciū: cōis si ꝯtinuata fuerit facit ꝑfectū: vocalis cecitatē: mētalis sciaz: cōis vsum: vsus aūt ad magisteriū ꝑperare festiat. Sicut eñ prudētia sine iusticia paꝝ vl' nihil ꝓdest: iusticia aūt sine prudētia ml'tū: sic scia sine vsu ꝓdest paꝝ: vsus aūt sine scia ꝓdest ml'tū

¶ Ad istoꝝ. Inbat pte Boe. postq̄ ordine ꝓcedendi in ipsis primordijs logicalibus ondit: nūc vo circa ordinez ipm modū atq; normā obseruando subiungit. Et diuidit in duas ptes. Nā p̄rio facit qd̄ dictuz est. Scd̄o cuidā tacite qstioni rn̄det ibi. Si vero. P̄ria in duo. Nā primo modū ponit quo in acqrendis logice institutis vtendū sit. Secūdo vero tres effectus ex hoc ꝓcedentes ostendit: ibi. Vocalis. Et dicit q̄ nos solemus vti triplici recordatione ad istorum scilicet supradictorum ac ceterorum scilicet dicendorum perfectionem vult dicere in omni scientia adipiscenda triplici vtimur recordatione. Quarum prima est vocalis id est nuda dictionum retētio. secunda mentalis id est vocum sententie recordatio. tertia cōis. s. ex voce ⁊ sentētia cōsistens ⁊ subiungens effectus. harū triuz recordationū tria facit per ordinē. Nā p̄rio primos tres effect⁹ ponit. Scd̄o secūdos tres effect⁹ subiungit. Tertio tertiam recordationē p̄ ceteris ꝯfirmat. scd̄a ibi. Vocalis cecitatē. tertia ibi. Sicut eñ. di. ergo q̄ recordatio vocalis facit sophisticū. i. apparentiā. qm̄ nuda voce aures replet quid nominis ignorans. Mētalis facit iudiciū. i. certitudinē. Alia littera hz rudē: qm̄ facit intellectū inter verū ac falsum discernere q̄ impotens sit hanc discretiōez voce significare. Cōis vero. s. q̄ tam vocū q̄ sententiarū est: si fuerit ꝯtinuata. s. cōparando rē ad vocem. facit ꝑfectū: subaudi in arte: qm̄ sicuti ipa mentali recordatione ꝯcepat: sic vocali cōparata voce significat. Exinde ponit scd̄o tres effect⁹ p̄fatarū recordationū. Et dicit. Vocalis recordatio generat cecitatem. i. hoiem ignorantez: q̄uis eñ voces ipsas cognoscat: virtutes tn̄ ipsarū vocū minime recordatur. Quapropter facili paralogisat' primo elencoꝝ. Mentalis generat sciaz. i. hoiem scientē reddit sed impotentez: cum ea que mente nouerat verbo explicare non queat. Cōmunis vero recordatio vsum generat: q: potentē facit. Sicut enim natura facit abilem: ars facilem sic quoq; vsus vti Victorino visum est potentem reddit. vsus autem festinat: id est accelerat properare ad magisterium: quare de primo ad vltimum cōmunis recordatio ad magistratum festinat. Et hoc confirmans per simile subdit. Sicut eñ prudentia parum vel nihil prodest sine iusticia: iusticia aūt siue prudentia multū: sic scientia sine vsu prodest parū: vsus vero sine scientia multum. ¶ Notandum circa hoc quod dicit prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Cuius ratio est: quoniam iusticia omniuz aliarū virtutum est contētiua: malorūq; omnium destructiua: quare et plus ceteris mundo necessaria. Primum est Phi. v. Ethicorum vbi dicit. Iusticia est quodammodo omnis virtus. Et subdens rationem dicit. Ex eo q̄ includit in se actus omnium virtutum. Et Tullius lib. iij. officiorum. Iusticia est vna omnium domina reginaq; virtutum. Secundum patet: quoniam ipsa est omnium malorum inhibitiua: ergo per locum ab oppositis iniusticia est malorum permissiua: quare est perfectum malum. Perfectum aūt malum seipsuz destruit. iiij. Ethico. ergo ⁊c. Tertum aūt declaratur per iusticiam tutatur innocentia: punitur malicia: frenatur audacia: atteritur sup̄bia: secura redduntur oia. Quare hec virt⁹ ſm Isidorum. v. Ethimologiarum. Non immerito regina nuncupatur. Qūapropter Aug. li. ij. de ciuitate dei. c. xxiij. de ipsa iusticia plenissime tractans concludēdo

dicit. Hoc verissimū ē sine iusticia rēpublicā regi non posse. Et ꝓ tanto Tullius asserit: ꝙ nil tā amicū ciuitati vł regno ꝙ iusticia: ob quā res cetere ꝟtutes sine ipā parū aut nihil ꝓsūt atq̧ sił'e ē de vsu atq̧ scia. Nā vt di. Sene. Nihil odibili⁹ ē scia vbi sola ē: itelligēs ipaꝫ paꝝ aut nihil ꝓdest sine vsu ei⁹. Qđ bn̄ subdēs idē Sene. inq̄t. Quid em̄ ꝓdest sciētibus consumere dies i his q̄ nec domi nec militie nec foro nec in curia: neq̧ alicubi ꝓsint nisi dūtaxat in scholis

¶ Si ꝟo bone ĩdolis scie tyrūculus totā neq̄at seriatī cōprehēdere orōnem: saltē primā rapiat ꝓnūciationē donec ḡdatim ꝓcedēdo cōtinuū possit ꝓducere effectū. Uisis aūt leuitatū sciētijs de speculatiōe Porphiriana q̄nq̧ vniuersaliū q̄ ab Aristotele mōstra vocātur: attendendū ē ad ipsius cathegorias necessarias: q̄ luce expositōis in ꝯmētarijs nr̄is his patefecimus. O q̄ntū vtilitatis hētur ĩ his si intrinse

scia ḡ sine vsu nihil ꝓdest atq̧ isecūda ē: ipa em̄ vsu sum̄ t icremen tū exercitio: sic̄ ars q̄libꝫ. ff. đ leg. iij. l. legat℥. §. ornatricib⁹. ꝙ si scia ab vsu distincta fuerit certe vtilior est vsus artis ꝙ ars q̄ sui vsuꝫ nō hꝫ vt refert Policrates li. v. ¶ Si vero bone. Hic Bo. antiphorisādo cuidā tacite rn̄dꝫ q̄stioni. Posset em̄ aliq̄s dicere. O Boeti congruū bn̄ ē addiscere volēti singł'a q̄ monueras mēte cape: sꝫ q̄d cuꝫ ea oīa ordīe q̄ tu disposueras retineri: tū ingenij ꝑuitate: tū etiaꝫ alia ꝙuis occasiōe minime valebūt Cui rn̄dēs ait. certe si tyrūcul⁹. i. nou⁹ scholaris neq̄at. i. nō valeat cōphēdere seriatim. i. vtił'r intēte sedulo totā ordinatōeꝫ. i. lectōeꝫ bone scie rapiat. i. potēt capiat saltē. i. admin⁹ p̄mā ꝓnūciationē: ⁊ h̄ ꝓcedēdo ḡdati: subaudi p̄mo parū. scđo pl⁹ capiēdo ⁊ h̄ tādiu donec ipse tyrūcul⁹ possit ꝓducere. i. ꝓpalare effectū cōtinuū. i. orōnē totā. ¶ Nota ꝙ aīa ipa a sue creatōis p̄mordio vt in Arist. ij. de aīa visuꝫ ē: fcā est tabula nuda in q̄ nihil depictū est: depingi tn̄ apta nata. hec aūt depingēdi aptitudo nō tumultuoso strepitu neq̧ magna ꝯfusaq̧ spēꝝ mole a p̄ncipio in actū reducēda est: sꝫ passim atq̧ ḡduali ordīe sciaꝝ flosculis adornāda. Reficit em̄ intellect⁹ atq̧ tandē fida cōceptoꝝ seruatrix memoria. ⁊ laboris ꝑs maxia detrahit si nō vno spū audito lecta cōceptaq̧ passim mēorie demādet. diuturno etiā iugiq̧ h̄ labore mens aīmusq̧ ꝯficietur. Nā q̄ cōcepta sunt nisi repetita fuerint fluxa veluti ⁊ caduca euanescūt. ¶ Nota tyro grece latine fortis dr̄. inde tyro nis. i. nou⁹ miles nouiter elect⁹ ad militiā: q̄r fort℥ ad h̄ eligi solet. ⁊ ꝑ sił'itudinē tyro dr̄ q̄libꝫ ignar⁹ ⁊ rudis cū aliq̄d exercēdū aggredit. Inde tyrūcul⁹ diminutiuuꝫ Itē saltē cōiunctio aduersatiua cū diminutōe: ⁊ est tractum a captiuis q̄ cū loq̄ pre tiore non valētes dicebāt saltē: q̄si diceret vt vitā ⁊ salutē nō amitterēt. ¶ Uisis aūt leuitatuꝫ scientijs. Hec est tertia ꝑs scđe ꝑtis p̄ncipał' hui⁹ p̄mi capł'i: in q̄ Boe. postq̄ꝫ ōndit in q̄b⁹ ipi pueri primo imbuēdi sunt: ⁊ in q̄b⁹ scđo: nūc vero ōndit in q̄b⁹ tertio instruēdi sunt. Et vult ꝙ post sup̄dicta q̄ oīa sunt q̄si rudimēta sciaꝝ: erudiēdi sunt ipsi scholares in sciētijs q̄ maioris sūt inq̄sitionis: vcꝫ in scia vniuersaliū ⁊ p̄dicamentoꝝ ⁊c. Et diuidit h̄ ꝑs in duas ꝑtes. nā p̄mo ponit modū atq̧ ordinē q̄b⁹ circa partē logice magis speculabiliorē sit insistenduꝫ. Scđo q̄ddā pri⁹ dictū repetit vt p̄cedētib⁹ addat: ibi. Nec dū hec. Pria in tres ꝭm tres ordines libroꝝ circa hanc ꝑtē necessarioꝝ. s. vniuersaliū atq̧ p̄dicamētoꝝ ex parte vna: diuisionuꝫ atq̧ thopicoꝝ Boe. ex ꝑte alia. ⁊ post h̄ oīꝫ reliquoꝝ libroꝝ logice Arist. s. prioꝝ posterioꝝ ⁊c. scđa ibi. Nr̄is q̧. tertia ibi. Aristoteles q̧. Pria ĩ duas. Nā p̄mo erudiēdū monet in his libris p̄dicabiliū porphirij. Scđo ex vtilitate sui ipa p̄dicabilia recōmēdat: ibi. O q̄ntū. Et dic̄. visis sentētijs leuitatuꝫ i. leuiū documentoꝝ: subaudi q̄ leuiter ducūt in cognitōeꝫ logice. attendēduꝫ ē de speculatiōe i. speculatiua cōsideratione porphiriana. i. porphirij. q̄nq̧ vniuersaliū. s. ḡnis spēi ⁊c. De q̄bus sunt oēs scientie primo posterioꝝ. q̄ scꝫ vniuersalia vocātur ab Aristo. scꝫ primo posterioruꝫ monstra. i. res extra naturā existens. vniuersalia dico necessaria. i. vtilia ad cathegorias. i. predicamenta Aristo. que vniuersalia nos Boe. patefecim⁹. i. declarauimus his in cōmētarijs nostris. ⁊ hoc luce expositionis. i. declaratione expositoria. deīde vniuersaliuꝫ sciam ex sui vtilitate cōmendat. Et duo facit. nam p̄mo facit qđ dictum est. Scđo ab eadē errores remouet: ibi. Nō ne lr̄alis. ⁊ dicit. O q̄ntū vtilitatis habet in his. s. vł'ibus si cognoscant noticia intrinse

ca beāt cognitio. Nonne litteralis Sofronici facultas ē vicio notāda inq̄. ¶ Nostra quoqꝫ volumīa stili stemate decorata nō sunt omittēda. ¶ Aristotelꝫ qꝫ tota succicta breuitas:lꝫ voce tediosa:nō tñ īfructuosa. Malui enī potius fideli deseruire trāslatiōi:qꝫ arrogātie repbendi temeritate. Quid ei Aristo. lucida veritate serenꝰ. ¶ Nec dū hec gerūtur:grāmatice fructuositas nullatenꝰ ē obliquēda.p eā ei cuiusli

ca.s.intranea. Postea errorē remonēs dicit.nōne.i.nūqd facultas lr̄alis.i.sola vocalis doctrina. Sofronici illiꝰ magistri ē notādavicio.i.repbēdenda.inq̄.i.dico.q.d.doctrina illa sofroni:qm̄ solas ꝟboꝝ garrulitates docuit:q̄ sophistā atqꝫ apparētē faciūt in hoꝝ vlium doctrina penitꝰ abolēda est atqꝫ ꝟboꝝ vis attēdenda. ¶ Nota ꝓut refert Aristo.in mltis passibꝰ. Opinio Platonis fuit ipa vl'ia eē essentias p se exñtes:ꝛ ab ipsis singularibꝰ sepatas hꝫ eē dantes tñ nomē ꝛ rōnem ipsis singularibꝰ.quāq̄dē opinionē Platōis tāq̄ erroneā atqꝫ ꝟe phie dissonaꝫ. Aristo.ipein.vij.metha.multꝫim pugnat rōibꝰ qre ipāꝫ ridiculo tenēs.i.posterioꝝ inq̄t ī hūc modū Gaudeāt gña ꝛ spēs qm̄ si sic sūt:subaudi quēadmodū Plato posuit mōstra sunt:quapropter in ꝓhemio de aīa dicit vl'e.s.Platonicum nihil est:aut est posterius suis singularibꝰ. Et ad hoc ꝓpositū locutꝰ est Boe.cum dixerat q̄ ab Aristo.mōstra vocaꝫ:subaudi in derisionē platonis. ¶ Itē cathegoria ē p̄dicamētum vel p̄dicatio vel significatio.vñ p̄dicamēta aristo.cathegorice dicunꝫ. ¶ Nr̄a qꝫ volumina. In hac pte tangit scd̄m ordinē libroꝝ in hac pte addiscendoꝝ.Et dicit etiā volumina nr̄a.s.p nos facta:vti est liber diuisionū atqꝫ liber thopicoꝝ decorata.stemate stili.i.nobilitate stili nō sunt omittēda post lectōem vl'ium.q.d.qm̄ in his magnū emolumentū consistit. Vñ stema tis.neutri gñis nobilis:honor:dignitas:corona vel ornamentū significat.vñ Iuuenalis. Stemata q̄d faciūt ꝛc. ¶ Aristotelꝫ qꝫ tota succita. In hac pte Boe.ponit tertiū ordinē libroꝝ in hac pte addiscēdoꝝ.Et diuidiꝫ in duas ptes. Nā p̄io facit qđ dictū est. In scd̄a parte ipsos libros auctoris nobilitate cōmēdat:ibi. Quid enī Arist.peripatetici. Pria in duas ptes. Nā p̄mo facit qđ dictū est. Scd̄o cuidā tacite q̄stioni q̄ ex prelibatis elici posset rñdet:ibi. Malui vero. Et dicit etiā breuitas. Alia lr̄a bꝫveritas succincta:subaudi qm̄ plus sentētia qꝫ ꝟbis abūdat:lꝫ tediosa voce.i.tedij generatiua ꝓpter diuitiā translationis:nec tñ infructuosa:subaudi sentētiaꝝ vbertate sup.nō est omittēda.Ex his aūt verbis posset q̄s occasionē querēdi sumere:cur tā duro atqꝫ īculto stilo tāti phi verba ꝟterit:ꝛ sic equo stemate atqꝫ stili alacritate q̄bus in greco iacet haud quāqꝫ trāsferebat. Cui Boe.certe malui.i.magis volui:subaudi ego Boe.deseruire fideli translationi:vt sic ꝟbū ꝟbo cōmutarē.qꝫ repbēdi temeritate:i.p̄sumptōe arrogātie.s.supbie. Inde cōmendat doctrinā Aristo.enī ꝓ q2.q̄d ē serenꝰ.i.tranq̄llius lucida veritate aristo.q.d.nihil. ¶ No.vti refert Laertiꝰ. Aristoteles Platonis discipulꝰ plimos libros:tū in logicis:tū in phis:tū quoqꝫ in mathematicis atqꝫ alijs scripsit vt sic librorum nūeros trecētos ascēdāt. Atqꝫ alibi dictū est ipm tractatꝰ mille edidisse.quoꝝ tñ voluminū aut trāslatoꝝ īopia:aut alia q̄dā occasiōe copiā oēm nō hēmus.et his tñ q̄ ad nos deuenerūt ex logicis sunt liber cathegoriaꝝ.piarmenias.prioꝝ.analeticoꝝ.thopicoꝝ.elēchoꝝ quoꝝ lꝫ fuerit durꝰ interpres:veritate tñ refertissimi existūt. Qua ex re dictū ē.q̄ ab Arist.recedit a veritate recedit. Auer.natura enī vt idē inq̄t. Auer.īgenerauit nobis virū illuꝫ vt p euꝫ secreta phie nobis reuelarenꝫ:q̄propter nō īmerito nature regulā ipm appellare phas ē.de q̄ vtili Aristo. Platonē diuinitatis secretariū sepiꝰ clamitasse legimꝰ:cuꝫ lectorio nō affuerat intellectus abest surdū est auditoꝝ.huiꝰ ergo doctrina nequaqꝫ omittēda est. ¶ Nec duꝫ hec. In hac pte Boe.post p̄dicta qđdā priꝰ dictū repetit:vt ipm p̄cedentibꝰ addat. Et duo facit.naꝫ primo facit qđ dictū est. Scd̄o quoddā dubiū remouet:ibi. Quadriuialiū. Dicit g̃:cuꝫ oīa supradicta logice gerūtur.s.aīo:fructuositas grāmatice nō est relinquēda aliquo mō. Et rōnem huius reddit di.quoniam possessio cuiuslibet artis cōmētabilis.i.laudabilis reddiꝫ iocūda per eam ipsa enim vti supꝰ visum est mr̄ est oīm artiū sine q̄ oēs alie scie penitus obtumescunt:qꝫ pro ꝛ lepos rhetorice.i.ornatꝰ rhetorice:subaudi nullatenꝰ reliquēdꝰ est ratione supradicta. Etiā

de quoniā dubitari posset: qm̄ hec omīa q̄ mōstrata sūt circa triuiales artes pagūtur: de q̄dri-uialib⁹ artib⁹ q̄d estimandū sit. Quā dubitatōem soluēs dicit. Etiā honos. i. dignitas q̄driuia-liū artiū. s. arithmetice: geometrice: astrologie: atqꝫ musice acq̄sita cōparatione. i. cōceptōe stu-dij nō dꝫ omitti. Et rōnem reddēs inq̄t: qm̄ ꝓteruitas. i. furiositas curiositas studij in his scꝫ sciētijs mathematicis generat florē subaudi sciētiaꝝ: qꝫ ꝓ ꝛ ꝑturit fructum ꝛ hoc sup. si studij huius ꝓteruitas mixta fuerit du-bitatōi: qm̄ dubitatio magnum sciētie p̄stat incrementuꝫ. Ex quo illud ph̄i. dubitare aūt d̄ singulis non omino inutile est: atqꝫ etiam subaudi florem fructūqꝫ ꝑturit si fuerit tēpestiua. i. cōgrua tp̄e suo qm̄ sicuti decēs ꝛ in certuꝫ termi-nū in mathematicis ꝓtēsa occu-patio magnū sciētiaꝝ p̄stat docu-mentū: sic ecōtra in ipsis assidui-tas inexecrabile īducit detrimen-tum: qm̄ vt supra dictū est cōtinua in illis cōsideratio maxīe aut sim-pl'r aut ꝓ ꝑte ab vsu retrahit vir-tutis. ¶ No. Plato in. vij. de repu-blica matematicas disciplias q̄s q̄driuialiū noīe cēsem⁹ adveri co-gnitōeꝫ et demōstratōeꝫ in p̄mis dixit esse necessarias. sūt em̄ i pri-mo certitudis gradu: dixitqꝫ eas

het artis ꝯmēdabil' reddit possessio iocunda.
Rhetoriceqꝫ lepos: q̄driuialiū qꝫ honos stu-
dij ꝯparatiōe acq̄sita ꝓ posse nō debēt omitti.
In his aūt studij ꝓteruitas florē gn̄at fructū-
qꝫ ꝑturit: si dubitatiōi ꝑmixta fuerit tēpestiua

Capitulum secundum.

Jsis āt scholariū rudimētis ꝛ
virtutū icremētis: nūc de eoꝝ
subiectōe erga mḡros breui-
ter ē ordiēdū: qm̄ q̄ se nō no-
uit subijci: nō noscat se magistrari. Miserꝝ est

eē tanq̄ grad⁹ ad sup̄iora cognoscēda. his em̄ disciplinis iq̄t i oib⁹ aīe īstrumētū ꝑditū: vt sic dixeri: alijsqꝫ excecatū exercitijs expurgat: ꝛ i meli⁹ erigi turbas Ar. st. metaphisice ꝯnūerat: ꝛ cū illa ꝯuenīūt. vtraqꝫ em̄ ꝯsiderat d̄ q̄titate sꝫ dispariter. metaphisic⁹ em̄ q̄titates ꝓut sūt ēntia ꝯsiderat q̄rto metaphisice. mathematic⁹ vo de ip̄a tanq̄ de subiecto agit. mathematice aūt disciplie q̄ttuor sūt: q̄propter ꝛ quadriuiales dicunt: qm̄ oēs q̄ttuor circa q̄titatē versant īter quas subiecti nobilitate astrologia p̄or ē: quā vti Policrates ait: natura iduxit: rō ꝓbat: ꝛ vtilitatꝫ expientia approbat: ip̄a nēpe lex ē q̄ corpoꝝ supnoꝝ cursus figuras ꝛ habitudīes cir-ca se ꝛ circa tertiā īdagabili rōne ꝑcurrēs: veritates eoꝝ ꝛ qualit agāt i oib⁹ īfra sperā lune de-mōstrat. post hāc musica ē q̄ ꝯsonā multitudinē ꝓportionū suaꝝ i quadā equalitate vocū cōsi-liat. Hāc plato potētissimā artiū noīat. hui⁹ em̄ i thimeo inq̄t. armonia virt⁹ ē ad mitigādos dolores aīaꝝ hūanaꝝ ipsasqꝫ letificādas. Hāc Socra. senex didicit atqꝫ adolescētes ī ea eru-diri iussit. Hāc seq̄tur arithmetica quā doctrinā scriptores p̄mā fore decreuerūt qm̄ vt sic ip̄a nulla alia īdiget disciplia vt ait Bo. Ars certe magne virtutꝫ: cū suos cultores reddat: sicuti Pla. i. vij. de republica aiebat. Aiaduertisti em̄ inq̄t Socra. eos: q: natura arithmetici sūt ad oēs fore disciplias acutiores appere: q̄ aūt igenio hebetiores fuerit: si i hac erudient etiā si nil āpli⁹ vtilitatis ꝯsequātur seipsis tn̄ igeniosiores effici solēt. Ultia iter has Geometria d̄r ab egyptijs p̄mū repta: inundāte nāqꝫ vti Strabo in li. de orbis situ pertractat ꝑte. xv. flumine nilo ꝛ oib⁹ possessionib⁹ ei⁹ limo obductis: initiū terre diuidēde ꝑ lineas ꝛ mēsuras nomen

arti dedit q̄ deīde latius acumīe sapiētuꝫ expēsa est. Capitulū scd̄m.

Jsis aūt scholariū rudimētis. Hoc ē scd̄m capitulum hui⁹ libri de disciplina scholariū i q̄ postq̄ Bo. docuit de aptitudine quam scholaris habere debet circa scientiarū oblectamenta sibi imprimenda: que in ordinato processu ad sciētias ipsas ꝯsistit: nūc cōsequenter in hoc scd̄o capitulo determīat de apti-tudine que est respectus sciam scholarib⁹ ministrādis: ꝛ hec in subiectōe scholariū erga ma-gistruꝫ cōsistit. Et diuidit totū hoc capituluꝫ in duas ꝑtes p̄ncipales. In p̄ma facit q̄d dictū est. In scd̄a vero pōit īpedimēta quedā q̄ euenire pn̄t ad scholariū subiectionē remouēdā: ibi Non sit aūt discipulus. Prima in duas. nam primo dicta dicēdis cōtinuat. Scd̄o intentū suū ꝓsequitur: ibi. Debet auteꝫ discipuli. Prima haꝝ adhuc in duas. naꝫ p̄mo dicta dicēdis cōti-

enim eū fore magistrū: qui nūq̄ se nouit esse discipulū. ¶ Dȝ aūt discipuli subiectio in tribus ꝯsistere. s. in attētiōe beniuolētia ꝛ docilitate. Attētus inq̄ exercitio: docił igenio: beniuolus aīo. Attētus inq̄ ad audiendū: docilis ad itelligenduȝ: beniuolus ad retinendum. Ista vero tria ad perfectionē ꝯcurrunt ꝑmutatiȝ. Nō sit aūt scholaris discolus. Dicit̄ eñi discolus q̄si a schola diuisus. Schola eñi grece dr̄ vacatio latine: inde discolus quasi a vacatiōe diuisus. Discolus aūt dicit̄ ille qui discurrit ꝑ vicos ꝛ

nuat. scđo hui⁹ ꝯtinuationis cām reddit ibi. Qm̄ qui nō nouit. Et dicit primo sic. Visis rudimētis hoc est leuioribus documētis atq̄ incrementis virtutū: hoc est ꝑfectionibus aliaꝝ sciētiaꝝ ipsoꝝ scholariū subaudi ꝓut in supiori capitulo exposita sunt: nūc. i. in hoc scđo capitulo ē ordinādūȝ. i. ordinate edocēdum. alia littera hȝ ordiēduȝ. i. incboanduȝ breuiter de subiectione. i. submissione eoꝝ. s. scholarium erga magistruȝ. Et huius rōnem subiungens. dicit q̄ m̄ q̄ non nouit subijci se. i. submissum fuisse: hic idē necesse est vt se non noscat magistrari: qđ confirmās dicit. Qđ si cōtingat eūdē qui se non nouit esse discipulū fieri magistrū: hoc tñ miserū est. i. detestabile. ¶ Notādū ꝓut refert Hug. in didascalicō pte scđa ex his que studēdo marie ꝓsunt: mens hūilis atq̄ subiecta discipulo marie necessaria est: quequidem aliud nil est q̄ tradētis ꝛ accipiētis iusta ꝛ approximata cōcordia: de q̄ loquēs Quītilian⁹ li. i. institutionum ait. Sicut officiū p̄ceptoruȝ docere est: sic discipuloꝝ dociles se p̄bere. Scīa eñi cōualescere nequit: nisi tradētis ꝛ accipiētis cōcordia sociata fuerit: sic sub Dyogene. Socra. q̄ vt refert Tulli⁹ li. v. tusculanaꝝ q̄stionum. Phiam deuocauit đ celo ꝛ in vrbib⁹ collocauit: sicq̄ sub Socrate. Plato diuinitatꝪ secretarium atq̄ sub Plato. Aristot. ꝑipateticoꝝ dux: sic tādē sub reliq̄s reliq̄ hūili ꝛ subiecta mēte extiterūt: vt exīde p̄hie āplissimi fōtes dici mererent̄. ¶ Dȝ aūt discipuli subiectio. Postq̄. B. dicta dicēdis ꝯtinuauit nūc itētū suū ꝓsequit̄ circa subiectiōeȝ discipłi erga magr̄ȝ. Et diuidit̄ ī duas ꝑtes. nā p̄io ponit ī q̄ ꝯsistit ista subiectō. scđo h̄ magꝪ declarat ibi. Vt sit attēt⁹. Et dic̄ p̄mo q̄ subiectō discipłi dȝ ꝯsistē ī his trib⁹. s. ī attētiōe beniuolētia ꝛ docilitate: ꝛ h̄ declarāſ subdit scȝ vt subaudi scholarꝪ attēt⁹ ī exercitio. i. ī labore studij: studiose aīm v̄bis magr̄i accomodādo h̄ eñi exercitiū facilitat q̄nlibȝ opantē: fit ēt beniuol⁹ aīo atq̄ igenio docił: qđ declarās subdit. Ego inq̄ q̄ discipul⁹ fit attēt⁹ ad audiēdū v̄ba magr̄i: nō vt ex v̄bis rē capiat: sȝ ex reb⁹ ī verboꝝ seriē deueniat: ꝛ inq̄ q̄ discipul⁹ fit beniuol⁹ ad retinēdū sup. audita. Et h̄ beniuolētia ad discēdi amor est quo doctrīa forti⁹ ip̄rimit̄. ꝛ inq̄ fit docilis ad itelligendū: vero ꝓ sȝ ista tria scȝ attentio: beniuolētia atq̄ docilitas: cōcurrūt. i. cōueniūt ad ꝑfectōem subaudi discipuli ꝑmutatim. i. ordine diuerso ac ꝑmutato: vt. s. nūc attent⁹ fit nūc docilis: nūc autē beniuolus nō attēto qđ eoꝝ p̄io statuat̄. ¶ Notādū q̄ tria hec attētio beniuolētia atq̄ docilitas discipuluȝ marie magr̄o atq̄ doctrīe submittūt: mai⁹ tñ hoꝝ addiscēdi amor ē quo corda erudiēdoꝝ ad doctrinam capescendā forti⁹ alliciunt̄. Et hic amor ex trib⁹ cōstare dr̄. s. erudiētis dilectōe viscerosa: fruct⁹ reficiēt is adeptōe: atq̄ naturał appetit⁹ scīe termiatōe. Dilectōe eñi itima erudiētis audita credibiliora reddūtur ī recipiēte: ꝛ hec dilectio in timore atq̄ reuerētia tradentis sita est: de q̄ dictū ē ad heb. xij. Patres carnis nr̄e hui⁹ eruditores ꝛ reuerebant̄ eos. i. reuerēter timebāt. Et hic Catho. Magr̄m metue. Hui⁹ exēpla in Traiano atq̄ Alexādro apte conspicim⁹. Traian⁹ nāq̄ iperator Plutharcū p̄ceptorē suū vt legit̄ sūmope reuerebat̄: sic et alexander Socratē: quē cū semel obuiā habuisset de curru ꝓsiliēs ipm̄ reuerēter recepit. Scđm quo amor addiscētis stabilit̄ ē fruct⁹ recipiētꝪ adeptio: q̄ ad disciplinā discipul⁹ allicit̄. fruct⁹ aūt sapīe ē donū inq̄ dei: vt Augu. dicit duodecimo de ciuitate dei cui nil occurrit p̄ferendū. nulli p̄cio pōt cōparari. De q̄ Tulli⁹ li. ij. officioꝝ. Quid eñi post deos optabili⁹: q̄d p̄stāti⁹: quid meli⁹: q̄d oīno digni⁹ sapīa. q. d. nihil. Tertiū vero quō amor addiscēdi stabiliter ē naturał appetit⁹ scīe termiatō. De hoc appetitu p̄io metaphisice dr̄. Oēs hoīes naturał̄r scire desiderāt. Finis vero atq̄ termiatio appetit⁹ hm̄ōi nō nisi itelligere est: cui⁹ ꝑfectio in sola v̄itatꝪ cogni

plateas: ꝛ tabernas: ꝛ meretricū cellulas: ꝑ publica spectacl'a: ꝑ pōpas ꝛ choꝛeas: ꝛ ꝑ cōmessatōes: ꝛ ꝑ publicas cenas: ꝛ hoc vagis ocul'is ꝛ effrena ligua: petulāti aīo: vultu incōposito: oīb' his schola postponitur. ¶ Quodā vero tp̄e cū cā sanitatis recuperande: ꝛ ob aeris itēperiē: ritusq3 galloꝝ facetos matronarūq3 pios affat' nos ad galliā trāstulissem': m'ltos di

tione cōsistit: nō in solū' superficiei compꝛehensione. nō eñi addiscēti sufficit vt supꝑficialiter legat: nisi intelligat atq3 intus latētia p̄uoluat ac ea memoꝛie reddat. ꝛ ad hoc optime facit qd̄ transumptiue scribit Hiero. in canone. Marchion ꝛ Basilidis. i. q. i. vbi dr̄. Nec putemus in ꝟbis scripturaꝝ foꝛe euangeliū: s3 in sensu. nec in supꝑficie: s3 in medulla. non in ſmonū folijs: s3 in radice rōnis. Tunc eñi discipul' ꝓficit cū attente aduertit: audita dociliter itelligit atq3 itellecta beniuole scrutino coꝛdis recōmēdat. ¶ Nō fit aūt scholar3. Hec est scd̄a ps p̄ncipalis huius capituli: in q̄ Boe. q̄dā ponit impedimēta: q̄ circa ipa3 aptitudie3 s. subiectionē discipuli erga magistru3 euenire possent. Et diuidit in tres ptes s3 qꝫ ponit tria ipedimēta: vc3 discolie: violētie: ꝛ luxurie. scd̄a ibi. Nō fit aūt violent' tertia ibi. Luxurie aūt. Pria adhuc i duas. nā p̄mo ponit impedimētum discolie cauti' euitandu3. Scd̄o hoc exēplo cōfirmat: ibi. Quodam vero tpe. Pria adhuc i duas Nam p̄mo facit qd̄ dictu3 est. Secundo q̄d fit discol' declarat: ibi. Discol' aūt. Et di. p̄mo scholaris apicē sciaꝝ cupiēs attigere non fit discol'. i. a schola discoꝛs vel diuersus. Et hāc expōnem subiungēs di. Discol'. Schola eñi grece vacatio dr̄ latine: inde dischol' quasi a schola diuisus. Deinde vt viciū discholie clarius euitandu3 demōstret di. Disco l' est ille q̄ discurrit ꝑ vicos ꝛ plateas ꝛ tabernas ꝛ meretricū cellulas. ꝑ publica spectacula. i. loca publica vbi ludi exercētur. Sunt eñi spectacula loca vbi ludebāt quōdā comedi ꝛ tragedi: vt dicūt greci. Et hr̄ in autētica ꝺ cōsulib'. l. Et q̄ ꝑ pōpas. i. publica ostentamenta. ꝑ choꝛeas. i. tripudia. ꝑ cōmessatōes. i. cōuiuia. ꝑ cenas. i. serotinas cōmestiones publicas. i. aptas. Et hoc ab antiq̄s tractū est q̄ in patibulo cenabāt. ꝛ hoc vag3 oculis. i. hinc illincq3 respicientib'. vultu incōposito. i. immoꝛigerato atq3 distoꝛto. effrenata atq3 dissoluta lingua: oīb' eñi his schola postponit̃. ¶ No. ꝓut dicit Azo. studiū est vehemēs ꝛ assidua ad aliquā rē agendā cū summa volūtate aī applicatio: ex q̄ volūtate laboꝛ in op' defertur ꝛ ꝑdit laboꝛis tediū ꝟsum in oblectamētū. hec aūt assidua vehemētia si interrupta fuerit certe nulli' cōmodi erit allatura. Interrūpit̃ aūt multis q̄ Bo. cōnumerat. s. vicoꝝ atq3 platearū freqnentia: taberna: choꝛea: atq3 oī publico spectaculo. In his eñi oīb' inquietat̃ aīm' q̄ solū quiescēdo pꝛudēs fit: atq3 ab eo qd̄ inceperat longi' elongat̃. qd̄ maioꝛes nostri p̄sciētes elegerunt loca solitaria veluti studio atq3 cōtemplationi aptissima. vñ A. Geli' li. i. noctiu3 acticarū. Socrates a solis oꝛtu vsq3 ad occasu3 imobilis studio vacabat atq3 ocl'is in celum erectis solu3 cōtemplationi insistebat: de mūdi sollicitudie nihil curās. ꝛ Hoꝛati' de Aristipo sic inquit. Nollet aristip' si p o sset regib' vti. Reliq̄runt eñi veteres vt in epl'is refert Hiero. ob studiū frequētias vꝛbiū ꝛ oꝛtulos suburbanos: ne ꝑ luxū ꝛ abūdātiā copiarū aī foꝛtitudo mollesceret: ꝛ ei' pudicicia cōstiparetur. Sic pictagoꝛici desertis locis habitare pꝛeelegerāt: atq3 platonici in tēploꝝ locis. Plato aūt ipe cū esset diues elegit sibi achademicā villā ab vꝛbe ꝓcul nō solū desertā s3 ꝛ pestilentē q̄dē: vt cura atq3 assiduitate moꝛboꝝ libidinis frangerentur impet': discipulicq3 sui nullā aliā sentirēt voluptatē nisi earū rerū quas discerēt: oīb' eñi voluptatib' alijs schola postponit̃. ¶ No. circa hoc qd̄ dicit. Et hoc vagis oculis. Tulli' li. ij. offi. inquit. Adolescētis cōmendatio pꝛoficiscitur modica disciplina parentū ꝛ de facili in bonum deflectitur si cū bonis ꝛ honestis assiduus fuerit: quos si fugit ac libidinib3 mundanis inhereat: moꝛes atq3 ingenia desidiose iuuētutis toꝛpeꝛe necesse est. Componendi ergo sunt in moribus scholares ipi: atq3 bonis vsib' nō moꝝ distoꝛtia: neq3 aī petulātia: s3 his in q̄b' in poste-ru3 vitā ducere cupiūt summope dirigēdi: iuxta p̄ceptū sapiētis Ecclesiastici. Letare iuuenis in adolescentia tua: ꝛ in bonis sit coꝛ tuū in dieb' iuuentutis tue. Na3 in his delectari ē nobis naturale: in quibus ab infantia delectari incepim'. v. ethicoꝝ. Itē petulās luxuriosus lasciu' importune petēs pluries petēs idem. inde petulantia. i. lasciuia libido. impoꝛtunitas. ¶ Quoda3

vero tpe. In hac pte Boe. subiūgit exēplū de discolia plurimoꝝ expta p seipz. Et diuidit i du
as ptes. Nā pmo facit hoc in gñali. scdo in spāli: ibi Flauos. Et dicit. Cū nos B. trāstulisse-
m⁹ nos i galliā. i. in frāciā: ꝛ sic totū ꝓ pte sumat: qdā tpe cā sanitat(subaudi vel ꝯseruāde vl
resumēde: ꝛ ob aeris īteperiē. i. īfectionē q̄ pria sua turbata extitit: qꝫ ꝓ ꝛ facetos. i. honestos
rit⁹. i. mores galloꝝ. i. illaꝝ gētiū: qꝫ ꝓ ꝛ ꝓpt pios affat⁹. i. affabilitates matronaꝝ subaudi gal
licaꝝ: ꝛ h totū a d laudē gallie di-
ctū ē. mos vt meminim⁹. i. recoꝛ-
damur pentbesis ē: ꝓcepim⁹ visu
mltos discolos i ciuitate Julij ce
saris q̄ dicebat Parisi⁹ atqꝫ ꝓspe
xim⁹ multos mēdicare. i. mēdicā-
do inq̄rere artes: tñ nullis magi-
stris admīstrantib⁹ eis pocula. i.
documēta phie: subaudi vicio di-
scolie detēti. ¶ Notādū. gallia eu-
rope est ꝓuīcia: vt refert Isid. li.
xv. a candoꝛe ppli gallia sic dicta.
gelac nēpe grece lac dr latine. Et
hic Sybilla gallos cādidos voci
tat di. Tūc lactea collo auro hūe-
ctant. Et hui⁹ magna ps frācia ē
a frācis dicta: q̄ eā ptē pmo inha
bitauerūt. Vl' a Frāco carnifice:
q̄ parisi⁹ i regē successit. Hec cum
multas ac nobiles hēat ciuitate e

scolos vti meminim⁹ visu ꝓcepim⁹ i ciuitate Ju
lij cesar(q̄ Parisius dicebat. Multos atqꝫ ar
tes mēdicare ꝓspeximus: null⁹ eis pocl'a phie
admīstrātib⁹. ¶ Flauosqꝫ britōes studij ꝓcio
romā ꝯmeātes grauit indoluimus: q꞉ athenie
siū scintillulis mīme pascebāt. Tandē autem
gallica līgua grecari īceperūt. Qd si aliq̄d ali-
ud q̄ꝓ tortuosa volumīa Lucretij i ptibus suis i
uenissent cōsilio nr̄o nō tantū opis ꝓdidissent.
¶ Germānici furoꝛis paucos īspexim⁹ ītitulari.

parisi⁹ tñ q̄ quondā luctecia ciuitasqꝫ Julij: nō q꞉ eā fundauit sꝫ qm̄ āpliauit dicebat pncipatū
tenet. Nā sicuti quōdā athenaꝝ ciuitas mr̄ liberaliū artiū atqꝫ fons oīm sciaꝝ greciā adoꝛna-
uit: sic parisi⁹ nr̄is tpib⁹ nō solū franciā: īmo toti⁹ europe ptē residuā in scia ꝛ moꝛib⁹ sublima-
uit in cui⁹ laudē Architrin⁹ in fine lib ꝛi secūdi sic loquit. Exoꝛit tādē romana poetis Actica
phie: mūdi rosa: balsam⁹ orb. Sydonis oꝛnata ei⁹ mēsa: cibosqꝫ potu. Diues agris: fecūda me
ro: māsueta colonis. Messe ferax: inopta rubis: nemoꝛosa racemis. Plena feris: piscosa la-
cu: volucrosa fluētis. Mūda domo: foꝛtis dño: pia regib⁹ aula. Dulcis amena: situ bōa: q̄ libet
oē venustū. Oē bonū si sola bonis foꝛtūa faueret. ¶ Flauosqꝫ britones. In hac pte facit qd ꝓ-
xime supra in gñali ꝓegit. Et diuidit i duas ptes. In pma facit id qd dictū est. In scda cuidaꝫ
tacite q̄stioni rn̄dꝫ. ibi. De nr̄is. Pꝛio Bo. tria fac ꝫm tria scholariū gñā: q̄s parisi⁹ vicio disco
lie detētos ꝓspexit. scda ibi. Germanici furoꝛis paucos. tertia ibi. Magice. Et dic. Certe nos
indoluim⁹. i. ꝯiter doluim⁹. Britones scholares illi⁹ gētis flauos ab effectu. cōmeātes. i. ꝓ
ficiscentes. romā ꝓcio studij. i. ob studiū. qm̄ pascebant. i. instruebantur minime scintillulis. i.
documētis. athenienſiū. i. philosophoꝝ athenienſiū. tandē tñ ne totū tpus superuacue atqꝫ o-
cio cōsumerent: idē britones inceperūt grecari. i. grece loqui. gallica lingua: quā parisi⁹ didi-
cerūt: sꝫ nullo iudicio. i. nobis iudicātib⁹: nō tm̄ tpis alijs operis ꝓdidissent si in suis partib⁹
inuenissent aliud documentum q̄ꝓ tortuosa volumina Lucretij: illius magistri. qui obscure et
obliquo calle scholares instituit: quare ꝛ sua volumina tortuosa. i. in diuersum flexa obscura
dicebant. ¶ Notandum. Britania vt dicit Oꝛosius occeani insula est passuum mille. lxxx. in
longum: i latum ꝯo ducentoꝝ. Et vt refert Plini⁹ li. iiij. c. xvij. inter septentrionem ꝛ occiden
tem sita insula a germanis saxonibus bello victa atqꝫ possessa. Anglia ab angela ducis saxo-
num filia postea noiata est: quapꝛopter ꝛ britones anglicos noīare phas est. Gens equidem
libera atqꝫ feroꝛ: coloꝛe flaua. i. alba rubeo. mixta. coloꝛ q̄dem medi⁹ est q̄ ꝛ vulgo ꝓpꝛie blund⁹
dicit: sic dicti sunt flaui anglici germani atqꝫ flandrenses. Hanc insulā quidē describēs sic in-
quit. Anglia terra ferax ꝛ fertilis angulus oꝛbis. Insula ꝓdiues q̄ toto vix eget oꝛbe. Et cuius
totus indiget oꝛbis ope. Anglia plena iocis: gens libera ꝛ apta iocari. Libera gens cui libe-
ra mens: ꝛ libera lingua. Sed lingua melioꝛ liberioꝛqꝫ man⁹. ¶ Germanici fu. In hac parte
Bo. ponit scdm gen⁹ scholariū quos vicium discolie depꝛauatos parisius nouerat di. Et nos
Bo. inspexim⁹ paucos scholares germanici furoꝛis. i. germanos furiosos intitulari. i. titulo

magisterij decorari. ¶ Notandũ vt refert Jsido. li. etbimologiaꝝ. Germania nobilis ac generosa regio est tam viribꝰ ꝙ̄ diuitijs ac bellicosis pplis ꝯstipata. vñ a fecũditate gignẽdoꝝ populoꝝ a germinãdo germania dicta est. Eius regionis incole germani dicti sunt immania habentes corpora: viribꝰ fortes: audaces vero aĩo atq̃ feroces. quapropter ⁊ furore notati sunt Uenationibꝰ cantibꝰ atq̃ saltibꝰ plusq̄ litteraꝝ studio occupati: facie decori: ⁊ formosi: comati

¶ Magice ãt delusionis arte de biberia multos vidimus mgr̃ari. ¶ De nr̃is aũt lipiẽtibꝰ pz ⁊ cõuulsis oculis. Sz h̃ hactenꝰ de discolo sufficiãt. ¶ Nõ sit ãt discipulꝰ violẽtꝰ erga ma

coma flaui: liberales aĩmo hylares ⁊ iocundi. ⁊ horum potissime satones. Hec ille. Mores autem illos ex celi regione traxerunt: qm̃ septentrionales sunt. ¶ Magice autez delusionis de hyberia ⁊c. Jn hac parte Boe. ponit tertiuz genꝰ scholariũ quos vicio discolie detentos parisius ꝯspexit ⁊ dixit. Nos etiã Bo. inspeximꝰ parisius multos scholares de hyberia. i. hyspania magistrari arte delusionis magice: nõ autẽ in alijs scientijs salutaribus. ¶ Notanduz hyspania ab hyberio amne primitꝰ hyberia fuit vocitata: ⁊ postmodũ hesperia ab hespero stella q̃ ibi occidit: tandem vero hyspania ab hyspalo fluuio dicta est: ⁊ ad talẽ sensum Boe. loquens hyspaniaz hyberiã noĩat. ¶ Notandũ ꝙ magica nihil aliud est ꝙ̄ humanoꝝ sensuuz diabolica illusio: vt ꝑm hoc incredibiles rerũ mutationes fieri videant̃: vt scz terre cumulus castrũ videatur. lapilus talentũ: atq̃ seges cohors militũ galeata. Hec ars si ars dici mereatur in tantum hoĩz sensus ꝑsenſiat atq̃ prestringit vt sic ꝑ eam miracula posse fieri videant̃. Et de hmõi ludificationibus Apulegius in suo libro metbamorphoseos q̃ sic incipit. Certꝰ quidem eraz quendã noĩe Socratẽ sic de quadam maga loquentẽ introducit. Sagax inquit ⁊ diuina potens celũ deponere ⁊ terrã suspendere: fontes durare ⁊ mõtes defluere: manes sublimare: deos infirmare: sydera extinguere: tartara illuminare. De hac arte idẽ Apulegius in libro quẽ de asino aureo edidit sic inquiens ꝙ artẽ ipsaz libentissime didicerit asseuerat: sed male sibi cessit ex hoc q: dũ artẽ illã volebat addiscere in asinũ vt sibi videbat̃ ꝯuersus ẽ. Ars ṽo hec vt fert̃ ab antiquis plurimũ exercebat̃: ꝙ̄uis lege. xij. tabulaꝝ vt inq̃t Cicero li. de republica ꝓhibita fuerit. hec ars a ꝑsis ad rõmnos allata dr̃: q̃ etiã pithagoras vsus ẽ. vñ vt refert Ualerꝰ li. viij. post pithagoras egyptũ petẽs eoꝝ sciam didicit ad ꝑsas ꝓfectꝰ magicã artẽ ꝑcepit: huic arti magce hyspani ml̃tũ ĩuigilarũt: ⁊ ĩ tãtũ ĩ ea ĩnalebãt: vt ne dũ q̃ artis limite ꝯplexa sũt exercere: sz ⁊ ml̃tas alias enormes spurcicias ĩ quadã cauerna hyspanie in xp̃i blasphemiã hũani gñis seductore mĩstro attẽtare conati sunt. ¶ De nr̃is aũt lipiẽtibꝰ. Jn hac ꝑte Bo. r̃ñdet cuidã tacite q̃õni. Posset nãq̃ aliq̃s dicere. O Bo. exẽpla hec q̃bꝰ discoliã refutandã cõmones nr̃atim sunt. q̃d aũt de romanis cẽses: nũq̃d ẽt hoc vicio denoĩat̃. Ad h̃ r̃ñdens dicit. de nr̃is. i. romanis scholaribꝰ pz. i. manifestũ ẽ etiã lipiẽtibꝰ ocl̃is ⁊ euulsis. vult dicere: discolia romãoꝝ scholariũ tã patẽs ẽ cũctis atq̃ manifesta: vt nedũ bñ videntibꝰ: sz etiã lipiẽtibꝰ ⁊ penitꝰ euulsis oculis ĩnotescat. Fuerãt eĩ nedũ h̃ vicio discolie deꝑuati romani: sz ⁊ q̃libz alio: vt. s. haud aliq̃d nouũ ĩ vicio attẽtari posset. hinc ⁊ Juniꝰ iuuenalis vicia clamãs romanoꝝ: hũc ĩ modũ romanos alloq̃t̃. Oẽ in ꝑcipiti viciũ stetit nihil ẽ q̃õ nr̃is moribꝰ addat posteritas: vt dic̃ Oratiꝰ poeta. Oẽ viciũ q̃õ excogitari põt iã totũ ꝑpetrat̃. Deĩde. B. finẽ hꝰ vitij discolie faciẽs subiũgit ꝯcludẽdo hãc ꝑtẽ. sz hec suꝑdicta de discolo sufficiãt hactenꝰ. i. hucusq̃. ¶ Nota lipitudo oculoꝝ ẽ ĩfirmitas: ⁊ ẽ q̃si lachrymatio vel putredo oculi: ĩde lippꝰ ⁊ lippiẽs q̃ hz ocl̃os lachrymãtes ⁊ marcore plenos. Et dr̃ lippꝰ a pus. i. putredo vt deriuatio ab vltĩa syllaba sumat̃. ¶ Non sit aũt discipulꝰ violẽtꝰ. Hec ẽ scd̃a ꝑs scd̃e ꝑtis ꝑncipalis huꝰ capl̃i in q̃ postq̄ Bo. remouit vnũ ĩpedimentũ de subiectiõe debita q̃ cõsistit in habitudĩe debita discipl̃i ad magr̃m: nũc remouet scd̃m ĩpedimẽtũ. s. violẽtiã. Et diuidit̃ in duas ꝑtes. primo facit q̃õ dictuz est: scd̃o exẽplo dicta ꝯfirmat: ibi. Uiolẽtie aũt. Et dicit ꝙ discipulꝰ nõ sit violentꝰ magistro suo qm̃ violẽtiã hãc multa mala ꝯsequũtur ⁊ ipm maxĩe: qm̃ q̃ magistro violẽtus extiterit: nullatenꝰ sciaꝝ verꝰ erit possessor. ¶ No. Boe. scholares quatenꝰ ꝑceptori violẽtiã nõ inferãt maxĩe monet vt sic eũ ṽbo nõ blasphemẽt atq̃ oꝑe nõ offendãt. Hec aũt vt leuiꝰ vitent̃ ꝓpulsanda sunt ea q̃ ad hoc maxĩe sunt inducẽtia: veluti est temeraria de seiꝑo ꝑsumptio: ꝓprie excellẽtie ambitio: atq̃ ꝓprie fragilitatis incõsideratio. Primũ eo maxĩe vitãdũ est: q: auxiliũ dei subtrahit.

gistrū. Violētie aūt Albin⁹ Albei fili⁹ ꝓdeat i ēxēplū: q̇ cū nō esset filius dilectōis. mag̃ro i felicitat̄ ꝑcussor mgr̄o suo Brillo q̄n̄q3 balbutiēti man⁹ iniecit sceleratas: ac caniciē eius venerabilē fedo pedū maculauit accessu. Que tāti scelerꝭ cā fuit: qꝛ ad p̄mā aeris īp̄ssionē totā nequit ꝯprehēdere ꝯstitutionē. Proch dedec⁹ proch fit infelicis discipuli in caput felicitatꝭ accessus. Tā scelerato Nero gaudeat herede. Tā coinq̇nato Anetus successore. Brillus vero cū Socrate Seneceq3 gaudeat appetitu. Nō ē ergo dignus scia qui scie īsurgit preceptori.

Judith. vi. Dn̄e ostēde q̄ nō dimittis gloriātes i terra de sua virtute gloriātes humilias. Vitanda etiā ē tātoꝑe ꝓprie excellētie ābitio: quātoꝑe ꝯ deu3 est ⁊ ꝓximu3. apud deum eñ nulla ꝑsonarū acceptio est: s3 solum meritorū: cu3 hoīes vno eodēq3 patre creauerit vt attestat̄ Boe. in de ꝯsolatn phico di. oīe hoīm gen⁹ in terris simili descēdit ab ortu ⁊c. Vitāda īsuꝑ est sūmoꝑe ꝓp̄e fragilitatꝭ incōsideratio. cōsilio saluatoris. Math. vij. Prio eijce de oculo tuo trabē. postea festucā eijcies de oculo fratris tui. vñ et vulgo dr. Cesset in alteri⁹ oculo reprehendere labē. Qui solet in ꝓprio lumine ferre trabē. Hec cū deuitata fuerint: nulla certe violētia cōmittēdo admittit̄. ¶ Violētie aūt Albinus. In hac pte Bo. quodda3 exēplū p̄missorū. s. violētie inducit: et duo facit. nā p̄mo exēplum ꝓponēs Albinū quēdam violentum discipulū introducit. secundo contra ipsum exclamādo inuehitur ibi. Proch dedecus. Prima adhuc in duas diuidit̄. nam p̄mo facit qđ dictū est: secundo causa3 huius sceleris subnectit: ibi. Que sceleris causa. Et dicit Albinus filius Albei procedat in exemplū violētie: qui Albinus cum nō esset filius dilectionis: quia magistrum suum minime diligebat: s3 magis foret sup. ꝑcursor. i. nūcius infelicitatꝭ: iiecit q̄n̄q3 sceleratas man⁹ ⁊ hoc ab effectu dictu3 ē: mgr̄o suo Brillo balbutiēti i. titubāti: atq3 maculauit caniciē. i. senectā venerabilē. i. reuerendā ei⁹. i. sui mgr̄i: fedo. i. turpi accessu pedū. Et cā3 hui⁹ scelerꝭ subiungēs dic̄ q̄ cā est tāti sceleris. q. d. qua de re h̄ tm̄ scel⁹ in suu3 mgr̄m ꝑpetrauit. Et r̄ndēs ad h̄ dic̄ qꝛ ip̄e Albin⁹ nequit ꝯp̄hendere totā ꝯstitutōe3. i. lectionē ad p̄mā aeris imp̄ssione3. i. ad p̄mā ꝓnūciationē dicti sui mgr̄i. Post hoc inuehēdo di. Proch dedec⁹ q̄ īteriectio dolētꝭ atq3 vituperātꝭ ē. Et eā ip̄a3 ex nimia īdignatōe repetēs dic̄ proch accessus subaudi scelerat⁹ īfelicis discipl̄i. s. Albini fit ī caput felicitatꝭ sup. Brilli. Et sb̄iūgit Nero ille īꝑator Senece discipul⁹ ꝯsil̄i atq3 sceleratori laborās vicio gaudeat. Ironice loq̇tur tā scelerato hēde. s. Albino atq3 Anet⁹ ille Socratꝭ discipul⁹ sup. gaudeat tā coinq̇nato. i. maculato: subaudi eodē facinore herede. s. Albino. Brill⁹ aūt cū Socrate gaudeat appetitu subaudi mortꝭ senece. Hic ꝯcludēdo dic̄. Discipul⁹ g̃ nō ē dign⁹ scia q̇ īsurgit violent̄ ꝑceptori scie. ¶ No. socrates magn⁹ q̇ p̄m⁹ vniuersa3 phia3 ad corrigēdos ꝯponēdosq3 mores fecisse memorat̄ tp̄e assueri regꝭ assyriorū athenis claruit: habuitq3 m̄ltos discipl̄os q̊rū Anet⁹ dux atheniēsiū vn⁹ extitit. Eo aūt tp̄e cū sapiētes plurimi a vulgarib⁹ ꝑsequerent̄: qm̄ vnum deū predicabāt. Socrates ip̄e dep̄hēsus est. atq3 ab Aneto atheniēsiū duce eiusq3 discipulo sibi dato mortis poculo ip̄o nō alit̄ q̄ quodā īmortalitatꝭ assumpto medicamēto interijt. ⁊ de hoc Tulli⁹ li. tusculanarū q̄stionū loquēs inq̇t. Cicuta magnū socratē interfecit. Ip̄e aūt Nero quadā die respiciēs Senecā magr̄m suū: ⁊ v̄bera q̄ sibi in pueritia intulerat ad memoriā reuocās infremuit: ac tanq̄ iniuriarū vltionē de ip̄o cupiēs precepit vt quodcūq3 genus mortꝭ vellet eligeret. Seneca igit̄ quasi suaue gen⁹ mortis arbitrās in balneo mori vtriusq3 brachij vene incisionē elegit: vñ et quodā presagio bene vocatū est nomen eius Seneca. i. se necās. Et hūc scūs Hiero. sctōrū cathologo cōnumerauit illis ep̄l̄is ꝓuocat⁹ q̄ legunt̄ pauli ad senecam atq3 senece ad paulū. hñ ergo Bo. di. tā scelerato gaudeat Nero herede tā coinq̇nato Anet⁹ successore: qm̄ sicuti Nero atq3 Anet⁹: sic et ip̄e Albin⁹ ī gehēnā demersi sūt. Brill⁹ aūt cū socrate gaudebat Senece appetitu: qm̄ meliorē ptē elegerat cū sanctorū cathologo ꝯnūeratus sit. ¶ No. balbutiēs atq3 balb⁹ idē qđ titubās q̄ v̄ba nō exp̄mit s3 frāgit a balbādo dict⁹: s3 ble

fus est q̄ litteras īperfecte ꝓfert. ¶ Luxurie a feruore ⁊c. Hec ē tertia ps hui⁹ scđe ptis p̄ncipal' hui⁹ ca. in q̄ ꝓsequit̄ de scđo īpedimēto subiectōis: ⁊ ꝯpōis hītudīs discipuli erga mag̃rm qđ ē luxuria. Et diuidit̄ ī tres ꝑtes f̄m tres luxurie spēs: scđa ibi. Comessatōib⁹. tertia: ibi. Tertia ṽo spēs. Prima in duo. nā p̄io luxuriā in cōi fugiendā ꝓponit: ⁊ scđo eā diuidēs vnā eius spēm ꝓsequit̄ ibi. Quē triplici. Et dicit ꝙ discipul⁹ studeat se alienare a feruore luxurie. ¶ No.

¶ Luxurie a feruore studeat se discipl's alienar̄
¶ Hāc satyrici t̄plici ꝑtitōe diuisert. Quādā
in ornatu vestiū dicētes ꝯsistere: aliā in coitu:
tertiā vero gulositati assistricē. Cuius3 vero ra
bi se feculēta frequēter nouim⁹ labore sbiectos
¶ Cōtūelioso coit⁹ appetitu sanguineū Lucre
tij filium zenonisq̧ discipulū tota roma fleuit
inuiscatū: q̄ tū clarissimis ort⁹ fuit natalib⁹: ꝙ
titat̄ ꝓcere ⁊ sanguinee qualitat̄: mire siq̄dez
eloquētie: ꝑspicacis ingenij: s3 quotidianis ⁊ vl
tra d̄bitū nuptijs gaudebat: patre penā d̄ferē-
te: patrimoniū eīm parētūq̧ census ill cite ꝯsu

luxuria in ꝓposito largo capitur vocabulo vt dicat̄ in coitu: superfluitate vestiū: in cibo atq̧ vestitu. Et f̄m hoc satyrici triplicē luxuriā posuerūt: vt statim subijcietur. quecūq̧ tū luxuries sit sūmopere euitāda est: ⁊ ea specialit̄ q̄ in coitu ē: qm̄ ipa mētē occupat: totū corpus extennat et tande3 vires singulas destituit. iō Didym⁹ ad alexādrū. Nos inq̄t Bragmani mēbra libidini nō dam⁹. Ea q̧ q̄ in comessatōib⁹ ē diligent̄ cauēda est: qm̄ animā ad p̄ua allicit: ⁊ more serpentino occulta sua venena diffundit: iuxta illud Virg. in bucolicis. Trahit sua quēq̧ voluptas ⁊ legit̄. Qui legit̄ flores ⁊ humi nascentia fraga. Frigidus o pueri fugite hinc latet anguis ī herba: q.d. in vita delicata et gulosa venena latitāt: q̄ ipam aīam demergunt ī gehēnā. Rursū ea q̄ ī vestitu ponit̄ nō min⁹ fugiēda ē qm̄ nō habitu exteriori s3 īteriori g̃lificādū ē. vñ Sen. di. Null⁹ q̄dē dic̄ gladiū eē bonū si balte⁹ ei⁹ deaurat⁹ ē: ⁊ vagia gēmis disticta: s3 gladi⁹ bon⁹ d̄r qñ bñ īcidit ⁊ bonū acumē h3. vñ sunt ṽsus. Aurea nobil'itas luteā si vestiat ollā. Nō iō sequit̄ hāc min⁹ eē lutū. ¶ Hāc triplici satyrici. In hac ꝑte Bo. luxuriā ipa3 satyricoꝝ more diuidēs p̄mā ei⁹ ꝑtē dissuadēdā aggredit̄. Et duo fac̄. nā p̄mo ipa3 luxuriā trib⁹ spēb⁹ diuidit: scđo p̄mā ei⁹ spē3 exēplo penit⁹ abhorrēdā demōstrat ibi. Et dicit satyrici. subaudi poete criminū atq̧ vicioꝝ rep̄hēsores diuiserūt hāc luxuriā triplici ꝑtitōe. i. trib⁹ spēb⁹ dicētes quādā luxuriā ꝯsistē ī ornatu vestiū. aliā ī coitu. tertiā ṽo dicebāt assistricē. i. sociā fore sup. gulositati. i. illi vicio crapule. Et nos Boe. nouim⁹ subiectos i. scholares: laborare freq̄nt̄ feculēta rabie. i. fetido furore cuius3 haꝝ luxuriaꝝ. Poetaꝝ q̄dā lirici dicti sūt: q̄dā comici: alij tragici: satyrici alij a satyra dicti qđ ē carmē rep̄hēsoriū vl' rep̄hēsio correctoria: q: ad h̄ rep̄hēdit vt corrigat. Et h̄ satyric⁹ satyraꝝ descriptor ⁊ ibi satyrici luxuriā ī tres spēs diuiserūt vt p3 ī lr̄a. Itē feculēt⁹ ta. tū. i. fece plen⁹ ⁊ fetid⁹. ¶ Cōtumelioso coitus appetitu. In hac ꝑte Boe. p̄me luxurie. s. coit⁹ feculētiā dissuadēs exēplū ponit: ⁊ duo facit: nā p̄io fac̄ qđ dictū ē. scđo ex ꝓposito exēplo hāc spēm sūmoꝑe detestādā ꝯcludit ibi. Ecce quātū. Prīa adhuc ī duas. nā p̄io fac̄ qđ dictū ē: scđo circa h̄ notabl'e q̄dā subiūgit: ibi. Filij p̄re3. Et dic̄: p̄ma spēs luxurie q̄ ī coitu ꝯsistit oīno sp̄nēda ē. ⁊ h̄ ne nob̄ ꝯtigat queadmodū Sāguineo Lucretij filio zenonis discipl'o quē īuiscatū. i. captū ⁊ detētū ꝯtumelioso appetitu coit⁹ tota roma fleuit. Et ibi roma ꝓ ppl'o romano posita est: q.d. Sāguine⁹ erat ort⁹ cl'issimis notabilibus. i. parentibus: eratq̧ q̄titatis ꝓcere. i. formose et qualitatis sanguinee. i. ꝯpletionis sanguinee: mire q̄dē eloquētie. i. facūdie: ingenij ꝑspicacis. i. subtilis. s3 ipe gaudebat q̄tidianis nuptijs. i. venereis actib⁹ ⁊ hoc vltra debitū. i. supra vires nature. sue patre deferente i. reportāte penā hui⁹ enormitat̄: vt statim subiūget̄. Patrimoniū eīm ⁊ census. i. redditus ac diuitias parentū ꝯsumebat: q̧ ꝓ et eminebat. i. supcellebat: subaudi in hoc vicio cūct̄ zelotipis. i. mechis: sempq̧ inhiabat. i. adherebat aleis. i. ludo alearū atq̧ cellulis meretricū. Quid vltra. ide3 sanguineus adhuc nō destitut⁹. i. demissus ꝓprio pruritu: luxu intercutaneo: a parē

tibus postea eiectus et destitutus tandem.i.finaliter amicis et consortibus.i.sodalibus et fa
tigatus vndiqꝫ a creditoribus:tandē studuit insistere.i.adherere notis et ignotis furtum:id ē
vicio furtiuitatis: quo in vicio idem sanguineus deprehensus atqꝫ sepius ac sepius patibulo
adiudicatus atqꝫ creberrime a patre ab angustijs crucis redemptus scilicet prece vel precio vl
timo redimi non potuit: et hoc penuria parentis subaudi impediente. Sed quid cuꝫ amplius
redemi a crucis patibulo minime
potuisset: ipse Sanguineus inter
carnificis manꝰ extrēs cōpellebat
eundeꝫ.s.suū parentē lachrymis
vēire ad se osculūqꝫ paternū pete
bat voce querula. Motio autem
pietatis paterne erexit patrem
ad filij petitōem: sꝫ filiꝰ secuit na
sum erecti.s.patris morsu acutis-
simo dicens indignanter. Vach
me miserū: quare ego miser euasi
incastigatus: id est nō correctus
sup.a te patre a meis.i.de primis
meis erroribꝰ: subaudi qbꝰ in infā
tia pessime enutritus extiti: vt qd
idest q̄re non obediui documētis
mei mgr̄i: et quare cōtēpsi meos
socios subaudi eos nō imitādo in
bonis.q.d.si oīa hec fecisseꝫ cer-
te huic nephādo crucis patibulo
adiudicatꝰ mīme fuisseꝫ. Ex ide h̄
posito exēplo quoddā notabl'e fi-
ne quādā sniam gn̄alē ex ipso eli-
cit di. Qui cauere velit ne p̄dicta
eueniāt: necesse ē patrē ipm idul-
gere.i.vt paṫ indulgeat.i.operaꝫ
det castigatōi.i.correctōi filij. et
hoc ex pte patris. sil'r necesse est
magistrum ipsum informare: id
est ꝙ magister informet: id est do
ceat discipulū mores. et h̄ ex pte mgr̄i dictū ē. ¶ No. vt refert Fulgētiꝰ scdo mitilogiaꝝ: ꝙuisi
oībꝰ libidis amor turpis fit: turpior tn̄ ē i honestꝭ. nā ipa luxuria maiestati ꝯria ē. Turpissima
ǵ sanguinei q̄ i argumētū duciṫ libido ē: cū clrissimis ortꝰ natalibꝰ: mirificꝭ nature dotibꝰ p̄pol
lebat: sꝫ qm̄ vltra nature debitū coitu vtebaṫ: ꝯn̄s erat vt viā pditōis ingrederet. Amor eīn il-
le exitiosus atqꝫ fetidꝰ ꝯcordat cū piclo. ꝛ dū ad illō solū vocat qō diligit: nūꝙ videt qō expe-
dit: q: luxurie amor cecꝰ ē: ꝙobrē vetēs libidinē spreuerūt tanꝙ bonorꝭ inimicā. sic Scipio na
sica p̄hibuit theatra locaqꝫ meretricia referēte Aug. i libro de ciui. Itē zelotipꝰ.i.zelo plenꝰ.s.
īuidiosus vl' suspiciosus. et accipiṫ tā in actiua ꝙ in passiua significatiōe: quoꝝ noīꝫ q̄nqꝫ sunt
que hoc versu continentur. Hospes zelotipus conuiuaqꝫ vector alumnus. Actum siue pati si
gnare hec nomina possunt. Dicitur etiam quandoqꝫ zelotipia mechia et zelotipus mechus ꝛ
hoc modo sumitur in proposito. Item pruritus: idest prurigo et dicitur ardor vel adustio car-
nis cogens ad scalpandum. hic autem pro luxuria sumitur: et non inepte. Item indulgeo di-
uersa significat. indulgere enim gratis dare sonat: sic papa indulget potestatem. etiam signi-
ficat remittere: vt indulge nobis peccata. significat quoqꝫ operam dare. vnde. Indulgere
gule noli que ventris amica est. et in hac significatione sumitur in proposito cum dicitur.
filij patrem ꝛc. ¶ Ecce quantum detestabiles. In hac parte exemplo superiori inductus
Boetius hoc vicium luxurie summopere detestandum concludit. et duo facit. nam primo
facit quod dictum est quo ad coitum ordinatum. secundo quo ad inordinatum atqꝫ bestia-
lem siue sodomiticum: ibi. Et si qua. Et dicit. ecce: id est vide exemplo superiori quantum

mebat: cunctisqꝫ zelotipis emīebat. Alleis au
tē ꝛ meretricū celluł semp̄ ībiabat. Proprio
ātadhuc nō ꝯstitutꝰ pruritu: postea a parētibꝰ
eiectus: tandē ab amicꝭ ꝛ ꝯsortibus ꝯstitutus
a creditoribus vndiqꝫ castigatus: notꝭ ꝛ igno-
tis furtiꝫ studuit assistere: crucꝭ ab angustijs a
patre creberrīe redēptus: vltio tn̄ parētis pe-
cunia redimi nō potuit. Cruci ergo addictꝰ eū
dē ad se venire lachrymis ꝯpellabat: osculūqꝫ
voce querula petebat. Pietatꝭ aūt motio ad fi
lij petitōnē patrē erexit: erectiqꝫ filiꝰ nasū mor
su secuit acutissīo dicēs. Quare a meis primis
erroribus īcastigatꝰ euasi: Vt q̄d mgr̄i mei do
cumētis nō obediui: sociosqꝫ meos ꝯtēpsi: Fi-
lij patrē necesse ē idulgere castigatōi: mgr̄mqꝫ
discupulū mores īformare. ¶ Ecce quātū ꝺte

est detestabilis:idest abbominabilis:incursus:idest accessus meretricum:quoniam ipsa meretrix nonaria:q: nouē penis punit̄ in inferno.vel dic nonaria vt infra.primo dicam est ianua inferni:via iniquitatis:ꝑcussio.i.pūctura scorpionis viscariū:idest retiaculū:scelerū.i.pctōꝝ puteus interitus.i.mortis tam aīe ꝙ corporis:⁊ si qua alteriꝰ luxurie ignominia:hoc est spēs innominād̄a ob dedecus enorme:illa spēs est grauior qualibꝫ alia atqꝫ deterior omni scelere

stabil' ē meretricū incursus.Est autē meretrix nonaria:īferni ianua:via īiq̄tat̄:scorpionis ꝑcussio:viscariū scelerꝝ:puteꝰ īteritus:⁊ si qua ē alterius luxurie ignominia spēs ꝗlibꝫ alia grauior scelereqꝫ deterior.Interiꝰ aūt iacinctinus cūctis ptꝫ ⁊ iouinꝰ.¶ Comessatōibus ⁊ ebrietatibꝰ scd̄a spēs luxurie dotata ꝑmutatī tanꝙ cā ad causatū cū p̄dicta gaudet sustīeri.ꝓpter coitum eīm fit ebrietas relatiue:necnō et ceterorum viciorū genera.Vinuꝫ aūt modice sum-

supple.interitꝰ autē iacinctꝰ.i.iacincti illiꝰ scholaris:atqꝫ iouinus idest iouinini:patet cunctis:qm̄ potius mori maluerūt ꝙ hoc deformatis vicio defedari. ¶ Nota vt refert Delinandus.inter omnia spectacula que delectationes in suis libidinibꝰ admittunt deterius est turpiū feminarū collegiū ꝓ solo vicio congregatū.Pro ꝑxima eīm carnē venditioni exponūt ⁊ pretextu vite fornicatione viciū sibi acq̄runt:que nec amant nec amare querunt.Sed ex fediori luxurie parte sue execrabili cupiditati subseruiunt.De his Theodolus inquit.Mens robusta viri leuitate cadit muliebri:q:.s.femina impudica laqueꝰ viri.Et ideo sub d t.Deflent assyrij ꝙ crediderāt mulieri.Et insuper quidā.Femiā corpus opes animam vim lumina voces.Pollit annihilat enecat eripit orbat acerbat.Et alibi.Corpus opes anima in consortia federa famaꝫ.Debilitat ꝑdit necat odio destruit aufert Et harum amor teste Hiero.contra Iouinianum prout ex dictis Aristo.⁊ Plutarchi colligit rationis est obliuio.⁊ insanie proximus turbans consilia:altos ⁊ generosos spūs frangēs:hominesqꝫ querulosos iracūdos temerarios facit.Et alibi.Meretricis labia fauū distillant:sꝫ absinthiuꝫ eius nouissima subministrant.Quapropter non immerito fugiens est demosthenis exemplo:qui Taydis meretricis māmas ioco palpitās q̄siuit quāti hoc est:que ait.Mille denarijs.Cui demosthenes.Ego p̄cio tāto dolorē nō emo.⁊ merito.nam stultum est emere p̄cio cui dolor succedit.Itē nonaria meretrix est.⁊ d̄r a nona:q: aīi nonā nō licebat ei exire de ꝓstibulo.Ante eīm illā horā mos erat antiquis de commodo reipublice disputare:q̄re vetitum erat meretricibus hucusqꝫ latere:ne iuuenes ad turpes delectatōes inclinarent.Item viscarium a visco venit qd̄ d̄r gluten.a quo aues capiūtur:inde viscariuꝫ.Item ignominia infamia est q̄si ꝯ nomen.Est etiam pctm̄ tāsceleratū vt noīari detestabile sit vt in ꝓposito.¶ Comessationibꝰ.In hac ꝑte Bo.postꝙ primā luxurie spēm detestādā cōmonuit:nūc facit h̄ idem circa luxurie spēm:q̄ comessationibꝰ ⁊ ebrietatibꝰ explet̄.Et diuidit̄ ī duas ꝑtes.Naꝫ p̄mo fac̄ qd̄ dictū est.Scd̄o ꝯꝑat hāc scd̄am luxurie spēm ad p̄mā ⁊ tertiā:ibi.Hec aūt.Pria iterū ī duas Prio ꝑsuadet ipam fugiēdā atqꝫ detestādam fore cuilibet:⁊ hoc in semetipo.Scd̄o facit hoc idē in alio:ibi.Que etiā pestis cōsorte.Pria adhuc in duas.p̄mo ītētū suū ponit.scd̄o ꝯditōes detestabiles ebrietatis insinuat:ibi.Nō modice. Pria insup in duas.nā p̄mo facit qd̄ dictuꝫ est.Scd̄o qd̄dā documētū valēs ad seq̄ntia subnectit:ibi.Vinū aūt.Et dic̄ ꝙ scd̄a spēs luxurie dotata comessationibꝰ.i.comestionibꝰ supfluis ⁊ ebrietatibus:vult dicere ꝙ scd̄a spēs in voluptat hꝰgule cōsistit:sicuti pria in coitu voluptate gaudet sustineri cū p̄dicta spē.s.prima ꝑmutatī.i.ordīe ꝑmutato:sicut causa ad causatū.Et rōnē assignās dicit.qm̄ ebrietas fit ꝓpt̄ coitū:necnō ꝓpter genera ceteroꝝ vicioꝝ.⁊ hoc relatiue.i.reciproce:qm̄ sicuti ebrietas ꝓpt̄ coitum fit:simil'r quoqꝫ ⁊ coitus ꝓpter ebrietatem:illud quidē vt ꝓpter finem:hoc aūt in genere cause efficiētis.Et documētū subiungēs dicit.Vinū aūt modice sumptū videtur conferre acumen.i.penetrabilitatē cognoscēdi intellectui:⁊ deinde conditiones ebrietatis connumerans dicit.Vinū aūt sumptum non modice sed excessiue perturbat rōneꝫ ne verū cernere

ptū intellectui videt̄ ꝯferre acumē: nō modice
sūptū rōnē ꝑturbat: ītellectū ebetat: memoriā
eneruat: obliuionē īmittit: errorē īfundit: igno
rātiā ꝑducit. Ubi ei ebrietas ibi furor dn̄at̄: v-
bi furor: ibi nulla sapiā: sꝫ insipiētia ꝑuagatur
Hui⁹ aūt rōnis quotidiana patēt exempla vir
tutū detrimēta. Que etiā pestes ꝯsorte vinoso
ꝺterior. qꝛ si studere neq̄at: ceteros gymnasijs
ībiare volētes corrodit: errorē lit̄ ꝯfouet vel pu
gnis cesus opē orat. O. q̄lis ꝑmixtio studētib⁹
ē cū dissoluto. Eijciat ergo ab ītegritate ꝯsor-
tij tales prudētū discretō ordine irregressibili

possit. intellectū ebetat. i. obtusum reddit in speculatione rerū atq̄ substātiaꝝ: memoriā ener
uat. i. extenuat ꝛ destruit: qm̄ obliuionē īducit qd̓ ad memoriā referas: errorez infundit qd̓ ad
rōem applicat: atq̄ ad ignorātiā ꝑducit qd̓ ītellectui cōforma. Et rōez horꝫ annectās dicit. qm̄
vbi ebrietas: ibi dn̄at̄ furor. nā teste Ouidio in li. de arte. Uina parāt aīos faciūtq̄ coloribus
aptos. Tūc veniūt vires ꝛ pauꝑ cornua sumit. sꝫ vbi furor: ibi nulla sapiā: sꝫ insipiētia ꝑuagat̄:
qm̄ sapiā nō furore sꝫ māsuetudi
ne possidet̄. sedēdo em̄ ꝛ q̄escēdo
aīa fit prudēs. Arist. Hui⁹ āt rōis
patent exēpla q̄tidiana atq̄ exin
de sup. patēt nō īmerito detrimē
ta. i. minoramenta ṽtutū. ¶ Notā
dū sicut moderat⁹ vict⁹ honestatē
corpis: sanitatē q̄ atq̄ mētis ꝓ-
speritatem causat ac cōseruat: sic
ei⁹ īmodestia necesse est vt eā cor
rumpat. Cauenda est ḡ summopē
scholasticis immoderata crapule
frequētia: ne illud Psalmiste eis
obijciat̄. Turbati sunt ꝛ moti sunt
sicut ebri⁹: ꝛ oīs sapiā eoꝝ deuo-
rata est. Copia em̄ ciboꝝ ꝛ potuū
vt refert Sene. subtilitas īpedit̄
qm̄ teste Hier. epl'a. lxi. Nō ē eius
dez hoīs vina degustare ac ꝓphe
tas intelligere. Crapula nēpe ve
nerem excitat: cū vēter mero estu
ans cito in libidinem despumet.
xxxv. di. §. i. Et sicut ven⁹ mentez
obnubilat: sic ꝛ crapulā īpam obfuscare necesse est. Absit igit̄ a scholasticis viris crapula. naz
veteres cūz ꝑsimonia vixisse legūtur. Socrates tēperatissim⁹ extitit: ꝛ vnica refectōe seroti-
na cōtentabat̄: sciēs paucis minimisq̄ naturā cōtētari: nihilq̄ viro iusto cōgruenti⁹ arbitrās
sobrietate q̄ corpis ac mētis ꝓsperitas roborat̄. Uñ Eunodi⁹. Sobrietas semꝑ studij referat̄
honestis. Nulla fides letis integra nec dubijs Amplector sanas q̄ dāt bona semina frondes.
Post culpas aīe sunt holocausta dei. Et Aul⁹ Geli⁹ li. i. inq̄t q̄ parsimonia apd̓ veteres roma
nos: ꝛ vict⁹ atq̄ cenarū teneritas nō solū domestica obs̄uatione ac disciplina: sꝫ etiaz publica
animi aduersione legū custodiēda est. ¶ Que etiā cōsorte vinoso. In hac pte Boe. ondit sum
mopē fugiendā hanc scd̓am luxurie spēz p̄cipue cōsistentē. i. cōsortib⁹ ꝓpterea qm̄ magnū stu
diosis ipsis cōsortiū crapulosi atq̄ vinosi inducit studij detrimētū: vt ī lr̄a. Et dicit. Que pestis
i. qd̓ viciū: deterior cōsorte vinoso. i. pleno vino. q. d. nulla. Et rōnē annectēs dicit: qm̄ vinosus
cōsors si studere nequeat: tn̄ corrodit. i. īpedit vicio ebrietatis ceteros volētes ībiare. i. inten
dere gymnasijs. i. scholasticis exercitijs. aut em̄ errorē litis fouet. i. nutrit vel saltē cesus. i. ꝑ-
cussus pugnis: orat. i. depcatur opē. q. d. q̄cq̄d vinosus ille agitat semꝑ inq̄etudine torq̄tur at-
q̄ ceteros torq̄t. O de⁹ sup. exclamatio est. q̄lis ꝑmixtio. i. ꝑplexio atq̄ desolatio est studētib⁹
cū dissoluto. i. vinoso. Ergo discretio prudētiū sup. scholariū eijciat. i. repellat tales. s. vinosos
ab integritate cōsortij. i. societatis: ꝛ h̓ ordie irregressibili. s. nunq̄ reuertant̄. ꝛ sup. reijciat ip
sos nō tpe ebrietatis sꝫ determinato. i. cū ad sobrietatē reuersi fuerint. ¶ Notandū licet ebrie
tas plurima male operetur vt superius iam expositum est: hꝫ tn̄ hoc īpa vt mentem ebetet: se
creta reuelet: gestusq̄ deturpet: eloquium em̄ scandalisat: nūc lites generat: ac corporis vires
exterminat: cadere iubet: bene agere ꝓhibet: requiē impedit: sensum alienat: obliuionem in-
ducit: libidinem mouet: nauseam ꝓuocat: visum minuit: ꝛ ab omni virtute hoiem destituit. vñ
Galterus in alexan. Rōnis vile sepulchruz ebrietas. hinc Sene. epl'a. lxxxij. Nil aliud ē ebrie
tas q̄ voluntaria insania: oē vitiū intendit ꝛ detegit: verecundiam remouet verba dulcia ocu-
los īcertos: gressum errantē: vertiginē in capitis ꝛc. hmōi causat: naz sero oīa ꝓmittūt ebrio-
si: sed mane obliuioni tradūt. Uñ Martialis coquus. Omia ꝓmittis cum tota nocte bibisti.

Non faciant queq̄ pocula nostra reuȝ. Vñ ergo dictū ē a Boe. cōsorte vinoso nil posse deterius extimari. Itē vinosus sa. suȝ. i. vino plen⁹ ebri⁹ vel ebriosus. ꝛ cōpaꝛ cui⁹ suꝑlatiuū Plautus ponēs ait. Quid op⁹ est verbis vinosissima ē. ¶ Hec aūt scđa. In hac ꝑte Boe. hāc spēȝ luxurie ad p̄mā ꝛ ad tertiā cōꝑat. Et dicit ꝙ hec spēs. s. q̄ in cōmessatōibus et ebrietatibꝫ constare ꝓbatur: ē p̄ambula. i. antecessoria prime. s. spēi que in coitu cōsistit. Et ratio eius sumiꝛ

ꝛ h̄ tꝑe deteriato. ¶ Hec aūt scđa spēs p̄rie q̄n ꝙ p̄eābula posterioꝝ aut pedissequaqꝫ appetitiua. O q̄ꝑtū erroris īmittit ebrietas nisi freno sobrietatis vel castitatꝫ castigeꝛ ad vnguē. ¶ Tertia spēs luxurie ē ꝯcupiscētia q̄ ornatib⁹ īhiat parētūqꝫ ꝓgeniei maritata ꝯsistit q̄bus pauꝑtatꝫ tuta facultas cedit inuicta. Hec aūt vestiū gaudet varietate freq̄nti: earūqꝫ insigillatione mēbrati: pectinis beneficio cesariē polire: ꝛ calaīstri tortuositate: florūqꝫ diuersitate seriati lasciuire: gulāqꝫ suā fuco ꝑfūdere: nouaculeqꝫ freq̄nti castigatōi īhiare: sinū aroma

ex antedictis cum inquit ipsum coitum ex ebrietate causari: et eadem hec secunda species est pedissequa idest concomitans et famula appetitiua id est desideratiua posteriori id est tertie speciei luxurie: que in vestium ornatu poniꝛ. Exinde cū hec ita sint exclamando ꝯ hoc vitiū īuehitur di. O q̄ꝑtū erroꝝ ebrietas ip̄a īmittit supple in mētē discipuli nisi castigetur. i. refreneꝛ et restringaꝛ ad vnguē. i. ad plenuȝ freno sobrietatꝫ vel castitatis. ¶ Tertia vero luxurie spēs. In hac parte Bo. post primas duas luxurie spēs detestādas tertiam ip̄am fugiendā ostēdit. Et diuiditur hec pars ī duas nam primo docet tertiam specieȝ fugere. scđo versificat dicta sua exemplis ibi. Cū quodā. Prima adhuc in duas nā p̄mo ipsaȝ vere fugiendā ostendens: circa quos ipsa principaliter versatur demōstrat. scđo vero in quibus cōsistit declarat ibi. Hec aūt gaudet. Et dicit p̄mo ꝙ ipsa tertia luxurie species est ꝯcupiscentia. i. cupiditas quedā q̄ inhiat. i. intendit ornatibus atqꝫ cōsistit maritata. i. cōiuncta: ꝓgeniei potentū. i. magnatuȝ et diuitū: ornatibus dico quib⁹ tota facultas. i. stat⁹ pauꝑtatis cedit. i. locū dat inuicta. i. nō superata eoꝝ vanitate. ¶ Notandū ꝙ hec t̄tia species luxurie que ornatib⁹ inhiat: non nisi extollentia est ad corporis ornatuȝ: et q̄ corporis sunt. s. aut tandē vestimētorum. quecūqꝫ tñ sit suꝑbia q̄daȝ ē atqꝫ vana gl̄ia q̄ vti Salustio ī iugurtino videꝛ: sic ēt ex expiētia exꝓbaꝛ cōe pl⁹ nobilitatis malū ē q̄ꝑ humiliū: humiles nāqꝫ casas pauꝑtas īhabitat feriūtqꝫ summos fulgura montes. Pauꝑtas inq̄ꝑ tuta q̄ vestē nō appetit corporꝫ sꝫ aīmi īfluētia: de q̄ dictū ē ꝑ poetā. O vere tuta facultas pauꝑis angustiqꝫ larꝫ. O mūera nōdū ītellecta dei. ¶ Hec aūt gaudet. In hac ꝑte Bo. ōndit ī q̄b⁹ h̄ tertia luxurie spēs vt plīmū pōita ē. Et dic̄ ꝙ h̄ tertia luxurie spēs gaudet ī freq̄nti varietate vestiū atqꝫ eaꝝ sigillatiōe. i. pictura: mēbratiȝ. i. de mēbro ad mēbꝝ: ꝛ supple gaudet polire. i. ornare cesariem. i. capitis comā: at ꝓprie virorum est vt dicit Huguitio beneficio pectinis: id est illius instrumenti atqꝫ tortuositate calamistri: id est illo instrumento tortuoso ab effectu cum ad crispandum crines principaliter excogitatum sit: et gaudet lasciuire id est luxuriari vel lasciue se gerere diuersitate florum seriatim: id est in serto positorum. et gaudet perfundere: id est perfundendo tingere gulam: id est faciem. et hic ꝑs pro toto posita est per sinodochem. fuco: id est colore ficto: vt etiā supra capitulo expositū est in eo loco quo de logica sophistica diciꝛ: vultūqꝫ mulieris fuco ꝑfusa ꝛc. Etiāȝ gaudet inhiare frequēti castigationi nouacule huius cultelli ad radendum barbas ordinati. Et diciꝛ a nouo nouas: q2 hominēȝ nouat. vñ Judicū. xiij. Nouacula nō ascendet suꝑ caput ei⁹. Et psalmista. Quasi nouacula acuta fecisti dolū. Et gaudet adimplere sinū. i. gremium suū: aromatib⁹. i. rebus odoriferis. Et dictū ē ab aroma: q2 aris impositū diuinis inuocātibus aptū. Est etiā aroma in alia significatione vnguētuȝ quoddā preciosum ex thure mirha nardo calamo cynamomoqꝫ ꝯpositū. vñ versus. Cōtere thus mirrhā nardū calamū cynamomū. His suꝑinfundas oleū sic fiet aroma. Et sequitur in littera. Et gaudet ostēdere plebi colla ornata monilib⁹ illis ornamentꝫ

tib⁹ adiplere. gēmatꝫ colla monilibus: ꝑtborū
q̄ꝫ singulis vētrē castigatū plebi oñdere rostra
tis tabulatisq̄ꝫ calceis vt regina īcedere: collo
q̄ꝫ elato gutture īflato: suꝑcilio mutilato: ocľo
īpudico: fastuosoq̄ꝫ incessu semicirculariť ince
dere gaudet. Raris aūt parūq̄ꝫ modestis ser-
monib⁹ āpullari: appositisq̄ꝫ cibarijs oīa fasti
dire litib⁹ seruiētes: ꝓbris affines: cruciatib⁹
ignotos affligere. vltio raroq̄ꝫ scholis interesse
festinat. O qualis quantaq̄ꝫ viciorꝫ ē ꝑmixtio.
¶ Cū quodā tp̄e me athenis cā discēdi recepis
sem: Ganimedē Pirrhi dictatoris filiū oībus
ꝑdictis laborantē inspexi: q̄ qñq̄ꝫ pedulis lim
batis: qñq̄ꝫ caligis maculatꝫ ꝑ horā cedrinis
tibijs elatus nudisq̄ꝫ pedibus incessit: ariopa-
gūq̄ꝫ stomachbat⁹ impetijt: cauteq̄ꝫ sepissime ꝓ
uidi ne mihi īsurgeret q̄ alienigena erā. Quid
plura dicā? ad tantā licet inuitus deuenit ino-

gemmatis. i. plena gemmis: ventrēq̄ꝫ castigatum. i. restrictum cingulis. i. baltheis parthorꝫ
illarū gētiū: q̄ a parthis cinguli illi ꝑciosi romaꝫ adducebanť. Monile vt dicit Isidor⁹ orna-
mētū ex gēmis est: qđ solet feminarum pendere collo: hoc etiā serpentum đr: qm̄ cōstat ex am-
phurulis q̄busdā aureis et varijs gēmis in modū facture serpētis. Sumitur tñ ꝓ quolꝫ orna-
mento. Et sequitur etiā gaudet incedere calceis. i. sotularib⁹: rostratꝫ et tabulatis. i. depictis
vt regina. Gaudetq̄ꝫ icedere col-
lo elato idest in fastum eleuato
gutture. inflato supercilio idest il
lo ordine pilorum qui supra ocu-
los est: mutilato id est truncato vľ
preciso: oculo impudico id est las-
ciuienti ad quelibet circungyran
ti: et fastuoso idest superbo: inces-
su. i. trāsitu. gaudet insuꝑ āpulla-
ri. i. verbis inflatis superbis atq̄ꝫ
sexq̄pedalibus vti: et illis raris
et sermonib⁹ parū modestis: imo
intēperatis penit⁹: ꝛ appositꝫ ci-
barijs gaudet fastidire. i. fastidio
hr̄e oīa sup. apposita ꝛ gaudet af-
fligere seruientes litibus. i. rixis
continuis. affines. i. vicinos ꝓ-
bris ac ignotos cruciatib⁹. gau-
detq̄ꝫ interesse scholis raro: et si
aliquādo tamē vltimo atq̄ꝫ parū
prodesse. sed festinat ab eisdem a
besse primo. His et alijs multis
cōmot⁹ Boe. quib⁹ hec tertia lu
xurie species deditissima est inue
hendo cōtra ipaꝫ exclamat. O q̄-
lis est vicij enormitate et quanta
et eius magnitudine est permix
tio viciorꝫ subaudi in hac tertia
specie. Fastidio ire. quasi horrere
spernere contendere tedere: in-
de verbalia et hoc fastidium et fa
stidiosus. ¶ Cū q̄daꝫ tp̄e. In hac
ꝑte Boe. q̄ta ex hmōi vicio ma-
la eueniāt exēplo corroborat di. Cū ego B. q̄dā tp̄e recepissē me athēis ī hac. s. vbi schola gre
cie cā discēdi: īspexi Ganimedē filiū pirrhi dictatorꝫ laborātē oīb⁹ ꝑdictꝫ: q̄. s. Gani. nimia hu
ius vicij fedat⁹ lasciuia nesciēs quō se gereꝫ īcessit qñq̄ꝫ. i. nūc pedulꝫ. i. sotularib⁹ desuꝑ ꝯscis
sis ꝛ limbatꝫ: qñq̄ꝫ. i. nūc caligꝫ mackatꝫ. i. diuersorꝫ colorꝫ maclis ꝑstrictꝫ: at ꝓcessit elat⁹ tibijs
cedrinis. i. ad modū cedri erect⁹ pedib⁹ nudis: q̄ꝫ ꝓ ꝛ vt stomachbat⁹. i. tumore suꝑbie īflat⁹ iꝑe
tijt. i. īdignanť petiuit. Ariopagū illū vicū atheniēseꝫ q̄ studiū exercebanť: a q̄ ꝛ dionysi⁹ sctūs
Ariopagita appellat⁹ ē. ꝛ ego Bo. ꝓuidi caute ꝛ sepissime ne m̄ īsurgeret: qm̄ erā alienigena
i. alteri⁹ gētꝫ. Et đr alienigena q̄si aliena regiōe vľ gēte nat⁹: ꝛ đr ab allō. i. alienū ꝛ genios natu
raľ gñatio: sic ꝛ frācigena terrigena q̄ oīa talia sūt cōis gñis. Et sequiť. his oīb⁹ visis ꝛ enar
ratꝫ: q̄d ꝑła dicā: idē Gani. ad tātā deuenit īopiā q̄uis īuit⁹: vt ꝑmutato meatu. i. trāsitu for-
tune de ꝓspitate ī aduersitatē mēdicās corrogādo. i. petēdo ꝯposuerit ea q̄ pri⁹. i. tp̄e ꝓspita
tis ꝯtēpsit fastidiēdo. i. fastu ꝛ suꝑbia spnēdo: sꝫ h̄ hacten⁹. i. hucusq̄ꝫ sufficiāt. ¶ No. sile exem
plū apd valeriū maximū legiť de adolescēte Pole. q̄uis nō sicuti Gani. ī fastu atq̄ꝫ suꝑbia di-
es cūctos ad vltimū ꝯsumet. h̄ emꝫ Pale. vt refert Va. li. vi. c. de mutatōe morꝫ: tātꝫ illecebris
dedit⁹ extitit vt ipsa infamia gauderet: cumq̄ꝫ semel ex cōuiuio post solis ortū surrexisset vino
grauis ꝛ vnguentis opimis delibut⁹ amict⁹ veste perlucida et sertis capite redimito: et Xe-

nocratis scholas aptas vidisset ani q̄s casu transibat: intrauitq; prudentissima precepta temulētie lasciuijs derideret: cunctq; oēs ꝯsidētes. i. indignarent̄ xenocrates vultu maturo dimissa re de q̄ differebat de modestia atq; tꝑantia loq̄ cepit: cui⁹ ꝯ̄uitatē s̄monis Polemō audiēs ꝑmo detractā de capite coronā ꝓiecit: postea palliū deposuit: ꝯuiualis oris hylaritatē expressit ad vltimū totā luxuriā deposuit: sicq; vni⁹ ōronis medicina sanat⁹: ex infami phs euasit. Item limbare. i. ornare. inde limbat⁹ et lib⁹ dr̄ quā nos ornaturā dicim⁹. est em̄ fasciloa q̄ vestiū extremitatē ambit: aut ex filis aut ex auro cōtexta. ¶ No. sicut refert Rabanus sup psalterio. Cedrus arbor est altissima oīm arborꝝ dn̄a ꝛ regina aspectu pulchra sꝑ retinēs virorē suū. cui⁹ odor serpētes fugat. ꝛ vt dicit Isid. lignū eius nūq̄ putredine extermina. Īn cedrinus na. nū. i. ex cedro vel filitudinem cedri hn̄s.

ꝓpiam q̄ ea q̄ prius fastidiēdo cōtempsit mēdicans corrogādo ꝯposuerit fortune meatu permutato: sed hec hactenus dicta sufficiant.

¶ Capitulum tertium.

Um autem discipulus ad ꝑfectionē tendere teneatur: effectiuam causam perfectionis: vtpote continuitatis constantiam ꝓut facultas suppetit menti dinoscitur imprimere. Quid em̄ in dilectionis opusculo lucidius ꝯstantia? Quid incōstantia nequius? Prima parit: secūda parta dissoluit. Prima procedit: secunda retrocedit. Prima colligit: scd̄a collecta dispgit.

¶ Caplm. iij.

Um autē discipul⁹ Hoc ē tertiū caplm̄ hui⁹ totalis libri in q̄ Boe. postq̄ i ꝑcedentibus docuit quō ꝑma oblectamenta scholarib⁹ ipsis ministranda sint: atq; q̄lr iā adultorꝝ scholariū elatio magistratui subdenda ē atq; discipline ꝯiūgēda. nunc vo demonstrat elatōez subdentiū sūmopere reꝑmendā: ꝛ ad hoc ꝑsuadēduz introducit ipāz ꝯstantiā elatōis atq; supbie ꝑedissequā cōiunctissimā atq; pene germanaz vt sic ea penit⁹ spreta atq; cōfutata ad cōstantiā ipāz anheletur. Et diuidit̄ hoc caplm̄ in duas ꝑtes ꝑncipales. Nā ꝑmo ꝑmittit intētū suū. Scd̄o exēpluz ipꝫ incōstantie introducit: ibi. Cū in gymnasijs. Pria in duas. Nā ꝑmo ōndit ipāz ꝯstantiā summoꝑe āplexādā. Scd̄o ipāz ꝯparat ad incōstantiā: ibi. Quid em̄ lucidi⁹. Et dicit. Cuz discipl's ipe teneat̄ tēdere ad ꝑfectionem dinoscit̄. i. cognoscit̄ imꝑmere. i. q̄ iprimere debeat mēti cām effectiuā ꝑfectionis vtpote. i. sicut cōstantia cōtinuitatis sup. in studio. hec em̄ est q̄ op⁹ inceptū ꝑficit atq; in optatū finē perducit. Vn̄ illud vulgare sumptū est. Cōtinuata vigent: discōtinuata ꝑibūt. ¶ Notandū q̄m̄ nullū op⁹ laudabile aut iter coronata merita cōputādū putat̄ si ꝯstantia ꝯtinuitatis atq; ꝑseuerātia abesse noscat̄: q̄m̄ vbi ꝯstās q̄s ꝑmaneat sui opis ꝑciuz adipisci meret̄. Legitime nanq; certāti atq; vsq; in finē ꝑseuerāti corona dabit̄. Nō em̄ ex actib⁹ sic nudis generat̄ habit⁹ nisi affuerit opis ꝑseuerātia. Studendū est ergo ꝑseuerāter cuz int̄ occupatōes humanas nil delectabili⁹ q̄ scias iugit̄ meditari: varietates ꝯtēplari atq; artib⁹ delectari: sꝫ forte inq̄es nō sꝑ studio intēdere te posse: cuz ꝛ ipꝫ interrūpe alijs necesse est. Huic dubitatiōi rn̄dēs dico oīb⁹ in agēdis modū fore adhibendū. vt em̄ ꝑseueres nō oꝫ vt laborib⁹ incessanter assistas. sufficit em̄ si ꝯtinuo studio ipō intēdere neq̄as saltē dū intēdis diu ꝑseueres: vt habit⁹ quidē ī animo tuo radicetur. Iuxta illud Senece in edippo. Quod sepe fieri nō potest fiat diu. Et hoc est q̄d ait Quintilianus lib. iiij. de institutione oratoria. Perseuerandum saltem est quia sepius: et si vires deficiunt: animo tamē intēdenduz est. Nihil em̄ vt in littera Boe. subdit: est lucidi⁹ in opusculo dilectionis ipsa cōstantia: id est ꝑseuerantia. Et ꝑ cōtrariuz nihil nequius incōstantia: quoniam prima parit: id est acquirit perfectionem ipsi discipulo. scd̄a scꝫ inconstantia parta: id est acquisita dissoluit. prima ad ꝑfectionem procedit. secunda ab ipsa recedit. ꝑma colligit id est accumulat perfectionē. scd̄a collecta dispgit. Iuxta illud vulgare. Cōtinuata vigēt discōtinuata ꝑibūt. ¶ Cum aūt gymnasijs. Hec est scd̄a pars ꝑncipalis hui⁹ capituli tertij. In

qua Boe. qui de incõſtantia in cõꝑatiõe ad ꝯſtãtiã ꝓmiſerat: nũc ea ipa exẽplo cõfirmat. Et diuidit hec ꝑs in duas ꝑtes. In ꝓma facit qꝺ dictũ eſt. In ſcꝺa exẽplo ꝓpoſito ipam incõſtãtiaꝫ penitꝰ fugiendã ꝯcludit ibi. Sit ꝗ. ꝓma adhuc in duas: ſꝫ q̃druplex genꝰ diuerſionis ⁊ mutabilitatis ipſiꝰ incõſtantie filij. ſcꝺa ibi. Tandẽ mercator. tertia ibi. Cratoniſqꝫ ſtudijs. quarta ibi. Cũ igit̃ iſtaꝝ queſtionũ. Et ꝓmo dicit ipſe Boe. introducẽs ipſaꝫ incõſtantiã ſiue incõſtantie filiũ hoc mõ. Cũ nos Bo.

¶ Cũ aũt gymnaſijs ĩſudare ꝯcreuimꝰ mgr̃atuſqꝫ vicẽ dignũ duximꝰ obtĩere filiũ ĩcõſtãtie ĩmo vtveriꝰ dicã ĩpammet ĩcõſtantiã fortuna nr̃is aſſignauit ꝓcept ĩbuẽdũ. Qui ſatyricis ĩhiabat attramẽt mẽſurnꝰ. Hyſtoriographis ꝑ ſepe diurnꝰ. Elegiac ãnuꝰ. Rõe ỽo diſſerendi Ariſtotelẽ lamẽtabat̃ nocturnꝰ. In editõibus quoqꝫ phicis mẽſurnꝰ: duodeciqꝫ tabulaꝝ cõpilatõibꝰ q̃ſi ĩſtãtaneus. Oĩbus ſiq̇dẽ ĩ breui extiterat faſtiditꝰ. Si ỽo libroꝝ ĩſpectõi eoꝝ qꝫ ſcripture aliquãtulũ ĩdulſiſſet: ꝙ plures per horã ĩſpexiſſet: nulliqꝫ lꝫ breuiſſimo tꝑe manꝰ ĩpõeret ꝑficiẽtes. Tandẽ mercator ĩcipit eẽ nauigio. Prio ỽo noct ſpacio nauſee ĩhiatũ ſententia cogẽte ꝓuocatus: ⁊ demũ põthi ĩſultu ꝑterritus ĩundãtis: ortolanus eſſe cupiebat. Defi-

ꝯcreuimꝰ inſudare. i. vacare gymnaſijs. i. ſcholaſticis exercitijs. atqꝫ duximꝰ. i. reputauimꝰ dignũ obtinere vicẽ. i. ꝙ obtinerimus vicẽ i. locũ magiſtratuſ ad ſtudij nr̃i cõplementũ fortuna ipa aſſignauit nobis filiuꝫ incõſtãtie. imo vt verius dicamus (parẽtheſis ẽ) ipſãmet incõſtantiã imbuẽdã. i. erudiendã nr̃is preceptis. i. doctrinis. q̇ ſcꝫ incõſtantie filiꝰ inhiabat preceptis. i. documẽtis ſatyricis: id eſt poetaꝝ ⁊ vitia reprehẽdẽtium menſurnꝰ. i. menſe. ⁊ inhiabat hyſtoriographis. i. hyſtoriaꝝ ſcꝑtoribꝰ: ſic dicti ab hyſtoria ⁊ ꝗphos ſcriptura ꝑſepe ꝯpoſitũ. i. ſepiſſie diurnꝰ elegiacis. i. ſcriptoribꝰ elegiaꝝ annuꝰ. i. ꝑ annũ. vero ꝓ ſed lamentabatur. i. lamentando inhiabat ⁊ cõſequebat̃. Ariſto. nocturnus. i. ſola nocte: ⁊ hoc nõ niſi ſola rõne differendi. i. diſputandi cogente. In editiõibus quoqꝫ philoſophicis. i. in libris phie: atqꝫ in cõpilatõibus. xij. tabulaꝝ: q̃ſi incõſtãtaneus ỽſabat̃. Vñ hec lex. xij. tabulaꝝ totius iur origo fuit ſꝫ gloſaꝫ inſtituta de iure naturali gen. §. ex nõ ſcripto in ỽſiculo origo. ⁊. ff. de ori. iur. li. ij. §. i. Et dr̃ lex ſcripta in. xij. tabul q̃ꝝ. x. a ciuitatibus athenienſiũ ⁊ lacedemonioꝝ a. x. viris fuerũt allate. Et due ad illaꝝ declaratione ꝑ eoſdẽ poſtea addite: vt vult gloſa in capitulo Moyſes de iudeis di. vij. Oĩbus aũt ĩ breui faſtiditus extiterat. ¶ Notãdũ ꝙ h̃ incõſtantie filius: q̇ a Boe. in argumentũ introducitur ſiſis illis extitit: q̇ vna die vota ieiunioꝝ celebrãt: ⁊ altera ſtudio tp̃s diſpẽſãt: orare nũc ꝓmittũt ⁊ cõtinere in poſterũ preordinãt. De q̇bus in ep̃lis Horatius. Quos petijt ſp̃nit repetit q̇s nuper omiſit. Eſtuat: ⁊ vite diſcõueniat ordine toto. Talibus vtiqꝫ ꝓdeſſet plus ſi ſtuderent in bonis ceptis aĩos ſuos cõtinuare: ꝙ ſic nouitatũ preſidia ꝓuoluere: ſicut pꝫ auctoritate vulgari. Non erit hirſutꝰ lapis ad loca multa volutus: ſic neqꝫ aĩmus pluribus ac diuerſis nunc his nunc illis aduertẽs doctrinaꝝ floſculis pullulare ꝓhibetur. ¶ Tandẽ mercator incepit eſſe. In hac ꝑte Boetiꝰ ſm genus diuerſionis atqꝫ mutabilitatis inconſtantie filij oſtendit dicens. Item incõſtantie filius cuꝫ oĩa ſupradicta ſic vt premiſſuꝫ eſt faſtidierat: tandem ad ſecularia negotia ſe tranſferens incepit eſſe mercator nauigio. ſꝫ q̇d ꝓme noctis ſpacio ꝓuocatus in hiatum nauſee. i. vomitus. ⁊ h̃ cogente. i. inſtigãte. ſentiua. i. illo loco in quem nauis ſupfluitates recipiũtur. ⁊ demũ ꝑterritus ſaltu. i. iactu inundãtis ponthi. i. maris. cupiebat eſſe ortolanus. q̇d vltra deficiente legumine ſup. ad ſeminãdũ tranſtulit ſe exercitui militie: ⁊ ampliꝰ viſis incurſibus hoſtiũ primus cõmendabat terga fuge: ꝑelegẽs cũ dedecore fugere: ꝙ honore corpus in victimã exhibere. ¶ Nota Horatius libro ſermonum contra hoc genus inconſtantie atqꝫ mutabilitatis loquens ita inquit. Qui fit mecenas vt nemo ꝙ ſibi ſortem.

Sed rō dederit:seu sors adiecerit illa.Cōtētꝰ viuat:laudet diuersa seqn̄tes.O fortunati mercatores grauis annis.Miles ait multo cōfractꝰ mēbra labore.Cōtra mercator nauē iactātibus austris.Militia est potior:q̄d em̄ cōcurrit̄ hore.Memēto cito morsvenit autvictoria leta.hec ille.¶Cratonisq̄ studijs.In hac pte Bo.tertiū diuersionis atq̄ mutabilitatis genus incōstantie filij ondit.Et dicit.cū ipe incōstātie filiꝰ tam ista ꝙ ꝓcedētia fastidiret: diuertit se

cietē vo legumie militie se trāstulit exercitui.
Uisis āt hostiū icursibꝰ fuge terga ꝯmēdabat
¶Cratonisq̄ studijs tutius ibiabat.cuius semicirculi capacitas mltꝭ foridabat̄ q̄stioībus
Superioris vero circuli latitudo zodiaci formata planicie dragmis arrisit septēplicibus.
¶Pria vero litteralis ꝓtractio q̄siuit vtrū celi ēpirei dn̄atio terrenitatꝭ aliq̄ ꝑticipe nature
possit obfuscari.¶Scda vtrū spirituū vitalis

postea ad Cratonis illiꝰ philosophi studia:cuiꝰ Cratonis capacitas semicirculi: subaudi cathedre formidabat̄ multis q̄stionibꝰ.vn̄ Crato ille quādā hēbat cathedrā desup in modū semicirculi arcuatā:in q̄ arcuatione mlta q̄stionuꝫ gn̄a triplici spacio ꝯscribebāt̄.Et diuidit̄ hec ꝑs i tres ꝑtes ſm triplicē questionū in sede ipa Cratonis descriptaꝝ locatione.scda ibi Circuli mapa scdi.tertia ibi. Ultima semicirculi planicies.Prima haꝝ in septē ſm septē q̄stiones in ipa semicirculi planicie descꝑtas put inq̄t in lr̄a.Latitudo supꝰioris circuli formata.i.disposita planicie.i.ſm planiciem zodiaci arrisit

sup.intuētes dragmis.i.q̄stionibꝰ septēplicibꝰ.i.septē maneriēꝝ.¶Notādū ē ꝙ auctor ipe dicit ipm semicirculū sede Cratonis fore latū ad zodiaci formā dispositū vt euitare faciat illud incōueniēs qd obijci posset.s.circulus est linea sꝫ linea est lōgitudo sine latitudine atq̄ ꝓfunditate:ḡ ad hoc excludendū dicit ipam semicircularē latitudinē formatā ad modū zodiaci:q̄ zodiacus.xij.graduū latitudine distēdit̄:vt sic circulꝰ ꝑ supꝑficie circulari non ꝑ circunferentia ponat̄.¶Prima vo litteralis ꝓtractio.Hic ponit primā q̄stionē in supꝰiori ꝑte semicirculi sedis Cratonis descriptā:⁊ dicit.Pria ꝓtractio lr̄alis in hac sede q̄siuit vtrū dn̄atio.i.deus:a quo celū ⁊ tota natura depēdet.xij.metaphisice:ipius celi empirei posset obfuscare.i.obumbrari aliq̄ natura ꝑticipante terrenitatis.i.corruptibilitatis.¶No.duplex est huiꝰ tituli q̄stionis expō.Una quidem phoꝝ assertio incōgrua:altera theologice veritati ꝓpinq̄.Eius autē quā phica assertio cōplectit̄ mens est.Utrū deꝰ ipe cognoscere possit vilia:⁊ hoc nobilitati sue nō repugnet.Ad cuiꝰ ꝑtē p̄mā pꝫ rn̄sio ꝙ sic.nā quāto aliq̄ virtꝰ actiua est fortior tāto i remotiora suā actōem extēdit:vt etiā in sensibiliū actionibꝰ apparet.Uis aūt diuini intellectꝰ in cognoscendo res similat̄ vtuti actiue.Intellectꝰ em̄ diuinꝰ nō recipiendo a rebꝰ cognoscit.sed magis ꝑ hoc ꝙ eis ifluit:est igit̄ sic infinite vtutis in intelligendo:oꝫ ꝙ eius cognitio vsq̄ ad remotissima extendat̄.Sed gradus nobilitatis ⁊ vtilitatis in oībus entibꝰ attenditur ſꝫ ꝓpinq̄tatem ⁊ distantiam a deo q̄ est infinite nobilitatis:ḡ quātūcūq̄ vilissima in entibus:deꝰ ꝓpter maximā virtutē sui intellectꝰ cognoscit.Neq̄ hec vitas repugnat dictis phi.xi.metha.Nā ibi intēdit ondere ꝙ dīnus intellectꝰ nō intelligit aliud a se qd sit sui intellectꝰ ꝑfectio q̄si principale cognitū.⁊ ſm h̄ dicit ꝙ vilia meliꝰ ignorantur ꝙ̄ cognoscantur q̄n̄.s.est alia cognitio viliū ⁊ alia nobiliū.⁊ viliū cōsideratio:nobiliū cōsideratiōnē impedit.nec tn̄ vilitas cognitoꝝ in cognoscētē redūdat ꝑ se.hec est em̄ de rōne cognitōis vt cognoscēs continuat spēs cogniti ſm modū.Per accidēs aūt pōt redūdare in cognoscentem vilitas cognitorum vel eo ꝙ dū vilia cōsiderat a nobilioribꝰ abstrahit̄ cogitandis.Uel eo ꝙ consideratione vilium i aliquas indebitas affectiōes inclinat̄.q̄quidē omnia in deo esse non possunt:q̄re ⁊c.Et huic cōsonat qd d̄r Sap.vij.de dīna sapia ꝙ attigit vbiq̄ ꝓpter suā mūdiciā:⁊ nihil inq̄natū icurrit in aliā.Pōt etiam titulꝰ q̄stionis itelligi:vt q̄rat vtrū deꝰ posset sibi accipere hūanitatē.Et ad hanc satis rn̄sum est.Jo.i.Et verbum caro factum est.vbi caro ꝑ hoīe sumit̄ ſm Aug.Supponenda est ergo ꝑs ista q̄stionis affirmatiua apud fideles:vel uti fidei xp̄iane principalius fundamentū.¶Scda vero spirituū vitalis ſuitutis.Hec est scda q̄stio prime ꝑtis semicirculi cathedre Cratonis:cuiꝰ titulus sicuti ⁊ prime duplicē recipit interꝑtationem:quare ⁊ duabus

responsionibꝰ absoluet᷑: ſꝫ ꝑmā expōeꝫ q̄ſtionis totalis mens eſt. Utrū ſubſtātie ſeꝑate vt ſūt angeli atqꝫ demones hūana corꝑa aſſumere pſſīt. quātū vo ſecūde expōni cōuenit tm̄ ſonare vꝫ. Utrū aīa ipſa intellectiua corꝑi humano vniri poſſit vt forma. Quo ad primam queſtiōis expōem lr̄a hoc modo ſupplenda eſt. Secunda inqꝫ queſtionuꝫ in ſuperiori parte ſemicirculi poſitarum hec eſt. Utrum ſeruitus.i.famulatꝰ vitalis ſpirituū.i.angeloꝝ deo famulantiū aut dmonū: īmo in ſemet ſpūs queat i.poſſit denigrari.i. obfuſcari vel detegi: aut circūdari ambitu.i.circuitu ꝛ veſtimēto terrene fecis.i. corꝑis: ꝛ h̄ ſubſidio.i.auxilio nature. Et ad hoc rn̄dendū eſt ꝙ ex diuina ꝑmiſſione tā boni ꝙ̄ mali ſpūs corpora aſſumere pſſīt. De bonis quidē manifeſtū eſt in hyſtoria Thobie ꝛ ꝓcipue. c.xij. vbi dictum eſt angelū ipꝫ Raphaelem comediſſe qḋ vtiqꝫ actꝰ corꝑis eſt. De malis ſilr̄ manifeſtum eſt in cubis atqꝫ ſuccubis q̄s piloſos q̄dā vocāt. ſūt em̄ demones luxurioſiſſimi q̄ ꝑmiſſione dei ad opprimendas feminas vel ſe ſupponēdos viris corꝑa aſſumunt. Sicut g̊ iſtis ſic ꝛ reliq̄s ꝓculdubio: vel ad tētādos bonos vel caſtigādo malos aſſumere corꝑa ꝑmiſſuꝫ eſt. Demonū em̄ tota intentio eſt: aut ad bonoꝝ fatigatōem: aut ad maloꝝ retētionē: q̄re ꝛ elemēta ſepe ꝑturbāt: tēpeſtates in mari ꝛ in aere ſepe cōcitant: fructꝰ terre corrūpunt ꝛ deuaſtant. Apo.vij. Afflictiones em̄ iuſtoꝝ ſemꝑ appetunt: ſꝫ ſi a deo ꝑtātē nō accipiunt: ad tētationis articulū nullatenꝰ ꝯualeſcunt. Quātū vo ad ſcḋam tituli expoſitōem lr̄a hec ſonat. Utrū ſeruitꝰ vitalis.i.vita tribuēs ſpirituū.ſ. aīarum queāt denigrari.i.vniri ꝛ veſtiri vt forma ābitu terrene fecis.i.ipo corꝑe auxilio nature: id eſt naturalr̄. Pro cuiꝰ ſolutōe notādū ē inter ph̄os diuerſas de hac reextare opiniones. nāꝫ vt refert Ariſ.i.de aīa: ꝛ.vij.metha. Plato poſuit intellectū vniri corꝑi: nō vt formā materie: ſꝫ vt motorē mobili: eo mō q̊ nauta vnit᷑ naui atqꝫ itelligēda orbi: nō ꝑ modū iformatōis ſꝫ per ꝯtactū ꝟtutꝫ: qm̄ h̄ ꝯtactu īdiuiſibile tāgere pōt diuiſibile. q̄re dicit Plato ꝙ hō ipē nō ē aliqḋ vnū ꝑ ſe ꝯpoſitū ex corꝑe ꝛ aīa ītellectīa: ſꝫ ē ipa aīa ītellectiua vtēs corꝑe ſic hō vtit᷑ īdumento. Cōmētator aūt tertio de aīa inq̄t ꝙ copulat᷑ nobis ītellectꝰ ꝑ ꝯtinuatōeꝫ ītētōis intellecte: q̄ eadē ē intētio īformās ītellectū ꝟtutē imagiatiuā: ſꝫ q̄ hee poſitōes iꝑtinētes ſunt: vt pꝫ. Pria em̄ iꝑtinēs eſt iō qm̄ mobile nō hꝫ eē formalr̄ ꝑ motorē: q̄ eē mobile priꝰ eſt naturalr̄ in actu ān ꝙ̄ moueat᷑ qḋ em̄ mouet᷑ eſt in actu.v.ph̄icoꝝ: ſꝫ hō hꝫ eē formalr̄ ꝑ ītellectū vt liquet: g̊ aīa intellectīa nō vnit᷑ corꝑi vt motor: vt voluit Plato: neqꝫ etiā vnit᷑ ipi ꝑ fātaſmata intellectiua: vt vult cōmētator. Probat᷑. ſpēs ītellectīa ꝯparat᷑ ad fantaſma: ſic ſpēs viſibil̄ ad colores ſm̄ cōmētatorē.ij.ꝛ.iij.de aīa: g̊ ſimul eſt ꝯtinuatio ītellectꝰ poſſibilis ꝑ ſpēm intelligibilē cū fantaſmate in nobis ꝛ potētie viſiue ꝑ ſpēm viſibilē cū colore in lapide: ſꝫ h̄ ꝯtinuatio non facit lapidē videre: g̊ rōcinatio ītellectꝰ poſſibil̄ in nobis cū fantaſmate nō facit nos ītelligere: ergo ꝛc. q̄re dicendū eſt cū Ariſto. ꝙ aīa intellectiua vnit᷑ corꝑi ſubſtantialr̄ ꝑ informatōeꝫ ita ꝙ eſt forma ſubſtātialis corꝑis hūani: nō ſolū dās oꝑari ſicut ītelligētia orbi: ſꝫ etiā eē ſpecificū ꝛ eēntiale. pꝫ q̄ drīa ſpecifica cōſtituēs aliquā ſpēm ſumit᷑ a forma illius ſpēi: ſicut pꝫ ex mēte ph̄i.ij.metha. dicētis ꝙ ꝯria ſeq̄ntia materiā nō faciūt drīam in ſpē: ſꝫ ꝯria ꝯña i formā. mō drīa ꝓꝑa hoīs ē rōnale: ergo ſumit᷑ a forma hūana: ſꝫ rōnale ſumit᷑ ab eo qḋ eſt intellectiuū ꝛ rōnatiuū: g̊ intellectꝰ eſt forma corꝑis hūani: q̄re vt dictū eſt ī lr̄a ſeruitꝰ vitalis.i. vitā dās: ipa em̄ aīa actꝰ eſt corꝑis organici phiſici vitā in potētia hn̄tis. ¶ Tertia an iudaice trine diuiſioni ꝛc. Hec eſt tertia q̄ſtionū in ſuꝑiori ꝑte cathedre Cratonis poſitaꝝ ꝛ talis ē. An vo ſimplici ꝑtitioni potiꝰ ſit acq̄eſcēdū.i. obtēperādū trine diuiſioni iudaice poloꝝ.i.celoꝝ: an vo ſimplici ꝑtitioni i.diuiſiōi ariſtotelice. ¶ Notādū vti hꝫ hebraica traditio vltra planetaꝝ orbes.iij. celos cōſtare.ſ.celū ſtellarū: celū aqueū ſiue criſtallinū: atqꝫ celū ēpireū: qbꝰ oībus ſuꝑeſſe celū ipm̄ trinitatis theologici nr̄i auctunāt: qḋ idē eſt ꝑ ſe rē cū deo differēs rōne. nihil em̄ aliud eſt ꝙ̄ ꝟtutis dei excellētia q̄ ꝯtinet ꝛ ābit oīa creata. poſt h̄ celū ēpireū ē īter oīa corꝑa ſimplicia nobiliſſimū deoqꝫ ac ſctis igneū nūcupatū: nō ab ardore: ſꝫ ꝓpter corꝑale lumē in eo diffuſum ad cuiꝰ ītelligētiā nulli ph̄oꝝ deuenerūt niſi forte iuxta Damaſceni ſn̄iam: illi ſolū q̄ dogmata moyſi legētes ea ſibi attribuerīt. hoc celū vniforme ē: qm̄ ſicut ān multa neceſſe eſt vnū exiſtē: ſic ꝙ̄ ꝑticipatura multiforme neceſſe ē vniforme ꝯſtare. Eſtqꝫ ipꝫ īmobile: qm̄ vniforme bonitatē

ſeruitꝰ ꝉrene fecis ābitu q̄at nature ſubſidio denigrari. tertia āt an iudaice trine diuiſiōi ꝓlorū: an ariſtotelice ſiplici acq̄eſcēdū ſit ꝑtitioni

pans. Sz forte dices. oẽ corp⁹ hz motũ sibi naturalẽ. Rñdeo verũ est corp⁹ ad gñationẽ ordinatũ. Empireũ aũt celũ eleuatũ est hmõi sup̃ ordinẽ. Tertiũ ṽo celũ aqueũ est siue cristallinuz qd Albert⁹ opinãdo ꝯcedit: qꝛ inter doctores multa de ip̃o fit diuersitas ex luce existere: sicut ex ꝯplemẽto sui ⁊ ex ꝑspicuitate tanq̃ ex dispõne materiali: ⁊ hoc p̃mũ motui subiacet: quare ⁊ ip̃m p̃mũ mobile apud astrologos cõpetebat noĩari. Ipsumq̃ philosophi ſm sensum solum

¶ Quarta si iudaice: an t̃mini sint ex ipsis an ĩ ip̃is an q̃lib3 sigillatĩ. Et si Aristotelice cũ ꝑtes toti⁹ localit̃ moueãtur q̃re totũ nõ mouet̃.

¶ Quĩta cur ꝯtinua elemẽtoꝝ sit trãsmutatõ ⁊ an eadẽ sĩt q̃ prĩo fuer̃t elemĩta: an alia ꝯsistãt.

loquẽtes ſm rõnis cõuenientiaz scrutati sunt: tam ex ꝑte motoris q̃ motu ac etiam vnifor mitatis. post qd celũ firmamẽtũ est quod Aristo. licet falso p̃mũ mobile opinat⁹ est. Et nimirũ falso: qm̃ vt Ambro. ait: phs ille in multis q̃ supra lunã sunt errauit: qꝛ nimirũ si in hoc errauerit celũ ip̃m p̃mũ mobile dicendo: qꝛ de concludendo dicim⁹ non aristotelice: sed iudaice assertioni circa hos celos ⁊ potissime theologoꝝ traditioni acquiescendũ. Et rõ est qm̃ spere ac celi oẽs hñt quãdã bonitatẽ ꝓportionatã ip̃i p̃mo. aut ḡ hñt ip̃az ꝓportionataz sine motu ⁊ erit vtiq̃ nobili⁹: q̃re celũ ip̃z empireũ: aut hz ip̃az bonitatẽ ꝓportionatã ip̃i p̃mo per motũ: ⁊ hoc vl' motu diuerso ⁊ erit ip̃m firmamẽtũ qd duplici mouet̃ motu: ergo necesse erit fore aliđ qd hz bonitatẽ ꝓportionataz ip̃i p̃mo ꝑ motũ vnũ. h̃ aũt eẽ nõ poterit celũ empireũ qd ĩmobile ẽ: neq̃ firmamẽtũ qd duos mot⁹ ꝯtinet: ḡ erit q̃ddã pri⁹ firmamẽto ac posterius empireo: ⁊ h̃ ẽ ip̃z celũ aqueũ siue cristallinũ de q̃ dictũ ẽ. ⁊ diuisit aq̃s ab aq̃s ⁊c. ¶ Quarta si iudaice. Hec ẽ q̃rta q̃stionũ ĩ supiori ꝑte sedis cratõis positaꝝ: q̃ correlario q̃dã ex tertia elicit̃ Et di. q̃ si iudaice assertiõi acq̃escẽdũ sit q̃druplex celũ distĩguit̃: an tũc termi. i. extremitates siue suꝑficies eoꝝ celoꝝ sint ex ipsis. i. ꝯtinui: vel sint in ipsis scz cõtigui vel saltẽ q̃libet. s. hoꝝ terminoꝝ sit sigillatim. i. cõsequenter se hñs. si vero acq̃escendũ sit aristotelice traditioni qui post planetarũ orbes solũ octauũ circulũ collocat: quare cũ ꝑtes celi totaliter mouent̃ totuz ip̃m celũ localiter simul nõ moueat̃. Vñ ad p̃mã harũ questionũ dicendũ est breuiter ip̃os celos esse cõtiguos: ⁊ nõ solũ celi superiores sed ⁊ planetarũ orbes. hoc em̃ motus ipse diuersus sperarũ inuehit: atq̃ de⁹ optim⁹ sic fore disponit. sicut em̃ nõ ꝯtinuari põt mobile cũ ĩmobili: sic nec ip̃m p̃mũ mobile cũ empireo põt solidari: neq̃ etiã octauus circul⁹ q̃ motui diurno remittit̃ ꝓ p̃mo mobili quõlibet ꝯtinuat̃: qd certe ĩpedit mot⁹ ipsius a p̃mo diuersitas atq̃ motuũ multitudo. Eadẽ etiã manerie in planetaꝝ orbib⁹ rõcinari põt: tñ ꝓpter motuũ eoꝝ diuersitatẽ atq̃ etiã sperarũ acẽtricitatẽ: q̃quidẽ oĩa cõtinuationẽ suꝑficierum nullo mõ ꝑmittũt. Ad reliqua aũt q̃stionũ facile pz respõsio. Ipsum em̃ celum totũ moueri ad aliũ locũ dupl'r intelligi potest: vel motu circulari: ⁊ dico ipsum totum moueri simul ⁊ semel ab oriente in occidens qualibet die naturali semel. vel ipso motu recto. Et dico q̃ nullo mõ: cũ motus ille ꝓpt̃ celestis corꝑis summã ꝑfectionẽ in celũ cadere nõ possit: cũ ꝯtrariũ habeat. seq̃retur etiã illđ absurdũ extra celũ locũ fore atq̃ vacuũ qd falsum est: cũ extra ip̃m nihil sit neq̃ loc⁹ neq̃ tẽpus neq̃ vacuũ: sed ibi sunt entia optimã vitã ducentia quã ꝑficiunt in toto eterno. ¶ No. sigillatim. i. singulariter ꝑ vnũ quẽq̃ separatim: ⁊ dꝛ quasi singulatim. Pris. ip̃m a singulis accipit: sicut ab hostiatim. cõiter ergo sigillatim ꝓ singulari dicit̃. vñ ꝓpheta. Qui finxit sigillatim corda eoꝝ ⁊c. ¶ Quinta cur elementoꝝ. Hec est quinta q̃stionum superioris partis sedis Cratonis qua querit̃. Cur transmutatio elementoꝝ sit cõtinua. Ad cui⁹ questionis solutionẽ notandũ q̃ elementoꝝ q̃daz symbola sunt q̃daz dissymbola. Symbola q̃ ꝯueniũt ĩ aliq̃ q̃litate p̃ma: vt ignis ⁊ aer ĩ calido. Dissymbola ṽo sunt q̃ ñ ꝯueniũt: vt ignis ⁊ aq̃. Vñ dico rñdẽs q̃õni q̃ elemĩta nõ trãsmutãt̃ ꝯtinuo: qm̃ apta nata st̃ ad trãsmutandũ. h̃ aũt aptitudo cõueĩt aut ex cõueniẽtia eoꝝ ĩ q̃litatib⁹ p̃mis: aut ex ꝯrietate ãnexa q̃q̃dez int̃ actiua ⁊ passiua ꝑ existit. q̃re dictũ ẽ q̃ ĩ symbolũ hñtib⁹ facilior ẽ trãsmutatio: nõ q̃dẽ rõe velocitatꝭ sz rõe paucitatꝭ corruptoꝝ: qm̃ dissymbola ꝑꝑ ꝯrietatẽ ãnexã citi⁹ trãsmutatõz ĩgrediũt̃. sz dico rõe paucitatꝭ corruptoꝝ ip̃az trãsmutatõez fore faciliorẽ: qm̃ ĩ symbolũ hñtib⁹ vnũ solũ corrũpitur: vt ex igne generatur aer: solum siccitas ignis corrumpitur. si vero ex igne ⁊ aqua duo. s. calliditas ⁊ siccitas. nã ergo nõ tm̃ laborat in transmutatõe symboloꝝ sicut in dissymbolis velocior propter contrarietates annexas: vt dictum est transmutatio fit. Et inde scđa pars que

stionis p̄me ptis quasi correlaria orit̄.s.hec. Cū ergo elemēta cōtinue transmutent̄: vtrū cōsistant.i.pmaneāt nūero eadē q̄ p̄us erāt vel nō. Ubi notandū ꝯuenit ꝙ aliq̄d esse idē qd̄ prius fuerat tripl'r intelligit̄. vno mō ,ppriissime: q2 nec in toto nec in pte est substātialit̄ variatū: et sic de⁹ vel intelligētie sunt eadē nūero q̄ p̄us fuerūt. scdo ,pprie: q2 ps p̄ncipalior ei⁹: nec ī toto nec in pte est substātialit̄ variata: ⁊ sic hō est illud qd̄ p̄us fuit. tertio large: q2 dispōnes accidētales nō sunt notabiliter ⁊ sensibiliter variate: ⁊ sic defunctū dicunt esse eundē q̄ prius. hoc viso sicut nulla entia inanimata sic neqꝫ elementa p totā suā periodum manēt eadā numero scdo mō: sed bene tertio mō patʒ: q2 cuiuslibꝫ talis noua forma partialis et noua partialis materia acq̄rit̄ et similiter deperdit̄: manet tn̄ consimilis mltitudo dispōnū accidētaliū:

¶ Sexta cū vnū elemētorꝫ ꝯtrariorū vt aqua: accidētalē capiat q̄litatē: vt caliditatē. Quare nō ignis accidētalē accipiat frigiditatē. ¶ Septima an aliq̄ zona a nr̄a sit habitabilis? Que bitantiū p̄meua natiuitat̄: q̄s accessius eorꝫ q̄

q̄re lʒ nullū pedale horꝫ elemētorꝫ exn̄s an̄ milesimū ānū fuerit: tn̄ h̄ elemēta dn̄r ꝯtinue fuisse q2 ꝯtinuo apparuit ꝯsimil' dispō accidētaliū dispositionū ī eis. ¶ No. elemētū d2 q̄si ilemētum ab ile.i.p̄mordiali materia. De⁹ em̄ p̄mo creauit ile: ⁊ ex ile segregauit q̄ttuor elemēta. ¶ Sexta cū vnū elemētorꝫ. Hec ē sexta q̄stionū supior̄ pt̄ cathedre Cratonis: cui⁹ thema h̄ ē cū vnū elemētorꝫ ꝯtrariorꝫ vt aqua accipiat accidentalem caliditatē: quare nō cōtra ignis accidentalē frigiditatē suscipe possit. Et ad hoc dicendū est ꝙ ignis inter oīa elemēta maioris est actiuitatis ,ppter abūdantiā forme: quo fit vt oīa alia in q̄bus nō tanta reperit̄ actiuitas sʒ magis possibilitas ,ppter abūdantiā materie: q̄ subiectū est transmutatōis atqꝫ possibilitatis in sui naturā facile reducere possit: facili⁹ tamē quo ad ,pprietates appropriatas ,ppter ꝯtrarietatem: q̄ ,pprias. lʒ ex ꝯn̄a ipsa ,pprias transmutare possit neqꝫ tn̄ ꝯtra alia elemēta in ignem ita fortit̄ agere valēt: vt ei⁹ caliditatē ad frigiditatē reducāt: ⁊ hoc sufficiētia actiuitatis ,phibente. ¶ Septima an aliqua zona a nr̄a. Hec est septima et vltima q̄stionū circuli supioris sedis Cratonis: qua q̄rit̄ an sit aliqua zona.i.hemisperiū habitabil' alia a nostra.s.a nr̄o hemisperio. ⁊ si sic q̄ tn̄ erat primeua natiuitas horꝫ ibi habitantiū: cū clarū sit adā ,pthoplaustuʒ ad has ptes haud quaq̄ declinasse: ⁊ insup q̄s accessus ad eas ptes atqꝫ recessus. ¶ No. q̄stionē hāc spāliter ,ppter antipodes fore motā. vn̄ antipodes ppl'i subterranei sunt ꝯtra nos pedes hn̄tes vt q̄dā putāt. Pap̄. v̄o di. ātipodes dictos eos ꝙ nos ꝯrīj nr̄is vestigijs putant̄. Quare sciendum ,p q̄stionis solutiōe antipodes existere dupl'r intelligit̄. Uel vt hemisperio inferiori habitēt: vel nobiscū ī nr̄o. Quo ad p̄muʒ intellectū di. antipodes nullo mō ꝯ nos posse ꝯsistere: cū hec ps quā hemisperiū inferi⁹ dicim⁹ aq̄s total'r sit submersa: q̄re ⁊ septa terra d2 eo ꝙ occeano circūambit̄. Insulaqꝫ athlātides vocat̄ sic. Marc⁹ cicero in sōnio scipionis. Omis terra q̄ colit̄ a vobis laterib⁹ latior pua q̄dā insula circūfusa illo mari qd̄ athlāticū qd̄ magnū qd̄ occeanū appellatis ⁊c. Cū g̊ ps illa submersa sit ꝯn̄s ē vt solū ea q̄ aq̄s supextat quāqꝫ īcolumis sola hītatōe pagratur. Quātuʒ v̄o ad scd̄m intellectū vt ipi antipodes ī nr̄o hemispio habitāt vel saltē hitare pn̄t nō rōni absonū est. Nō tn̄ ꝑm regionū latitudinē q̄ ab austro in septentrionē ad maximā iuxta Ptholomei sententiā. in. lxxx. grad⁹ ,ptendit̄: q̄m directā contra positionē q̄ mediū req̄rit circuli latitudinis terre breuitatis impedire. sed ꝑm regionū lōgitudinē q̄ ab oriēte vsqꝫ ad occidētales fortunatarū insulas. clxxx. gradib⁹ qd̄ est mediū circuli extēditur. nō īpossibile est antipodes collocari. nā existentib⁹ in vltimis oriētis finib⁹ meridianus eorꝫ. xc. gradib⁹ ab eq̄noctiali distat. Simil'r ⁊ exn̄tib⁹ in vltimis occidētalib⁹ locis. quare fit: cū meridian⁹ sit circul⁹ sperā in duo equalia secās p vtrorūqꝫ capita ac pedes ipm̄ ,ptēdi p tibus expositis. ꝯn̄s ergo est occidētales ipsos orientalibus p diametrū cōtraponi hos antipodes vel antigenos cōuenit appellari. nec obstat si diceret ꝯriorꝫ natura est si vnū ꝯueniens sit reliquū incōueniēs erit. si ergo hītatio oriētis erit cōueniēs ⁊ salubris vite aiantiū: g̊ sibi p circulum opposita erit discōueniēs. Rn̄det̄ ꝙ illd̄ verū in formalit̄ oppositis nō aūt situalit̄: sicut in ,pposito. Faciliter ergo adiunctū q̄stioni soluit̄ quo q̄ritur q̄ sit p̄meua horꝫ natiuitas Dico adā sicut ⁊ aliorꝫ ⁊ sil'r adiunctū alteruʒ. q̄s accessus ⁊ qualis ab his recessus. Dico talis qualis ad reliquos: nisi gentiū barbaries atqꝫ itinerū ignota spacia lustrātes valeāt īpedire.

lisq; recessus. ¶ Circuli v° mappa scđi noue-naria ocl'os ītuētiū ɔ̄tinebat inspectiōe. Qua-rū p̄ria zodiaci latitudinē modificātē ɔtīebat circuloꝝ qualitatē īspectīe: coluroꝝq; terios diffitie: totiusq; for̄e q̄ͭtitatē ꝓgressiue. ¶ Se-cūda an stelle fixe sit ī celo supiori: an ī ꝓp̄is cir cul' ɔmeātes planetaꝝ ad īstar ꝑuagari discer

¶ Circuli vero mappa. In hac pte Boe. ponit scđꝫ ordinē q̄stionū in cathedra Eratonis de-scriptarum: ad quas post p̄mas fili⁹ incōstantie se diuertit. Et diuidit in nouē q̄stionū genera ptes in ꝓcessu patebūt. Et dī. p̄mo ꝙ mappa. i. planicies forma seu dsp ō scđi circuli sedis era tonis detinebat oculos intuētiū nouenaria inspectione. ix. q̄stionū: q̄rū. s. ix. q̄stionū siue noue nariū īspectionū p̄ma q̄stio sup. ɔtinebat latitudinē zodiaci illi⁹ celestis circuli modificantē. i. mensurantē q̄litatē circuloꝝ: sub audi ceteroꝝ ip̄aliū: vti sūt duo tropici: duo polares: atq; vn⁹ oīm medi⁹ quē aq̄torē siue eq̄noctialē dicūt. ⁊ dico modificantē īspectie i. ƀm apparentiā q; ꝓ et modi fi-cantes diffinitiue. i. essentias ostē dēdo coluroꝝ illoꝝ semicirculoꝝ q; ꝓ ⁊ modificātē ꝓgressiue. i. ƀꝫ rōnis ɔ̄siam q̄ͭtitatis toti⁹ forme subaudi mūdialis. ¶ No. eñ est ꝙ toti⁹ hui⁹ lr̄e mens est ip̄aꝫ scđam ptem semicirculi cathedre Erato nis q̄siuisse circuloꝝ vl'is mundi machine descriptionē atq; tandē ex his forme q̄ͭtitatis mēsuratōem. Pro q̄ꝝ oīm solutione notandū ē in ip̄a mūdiali machina q̄sdā maiores imaginādū fore: q̄sdā v° minores. Maio-res inq̄ q̄ ip̄am sperā ad duo secant eq̄lia. Minores v° ad duo ineq̄lia diuidūt. Ex maiorib⁹ zodiac⁹ est quē circulū vite siue aīaliū dicūt a zeos qđ ē aīal: q̄m ip̄o. xij. signa noib⁹ aīaliū nun cupata figurant: ⁊ h̄ sua lōgitudīe sicuti q̄libet sp̄alis circul⁹. ccl x. grad⁹ astronomica diuisione ɔtinet. Latitudīe v° o. xij. linea q̄dā ꝑ mediū in lōgū secat: quā eclypticā ɔuenit appellari. Diui-diturq; h circul⁹ ƀm ꝓportiones lōgitudinū ptib⁹. xij. q̄s signa vocam⁹: quaꝝ initiū ab ariete sumēs: ⁊ ꝑ taurū gemini: cancrū: leonē: virginem: libram: scorpiū: sagittarium: capricornuꝫ: ⁊ aquariū diuertit: quousq; in finē pisciū atq; tādē caput arietꝫ iterū ɔtingat ꝑueniri. q̄re ītelli-gēdū ē raptu firmamēti ptes ip̄as zodiaceas q̄sdā sine dubio circulos ɔtinuo designare: nō q̄ dē reales atq; colore q̄dā vl' alia īdustria depictos: sꝫ ītellectuales solū atq; mathematicos q̄ ruꝫ maxim⁹ ab vtrisq; polis eq̄ distās ⁊ ab oriēte in occidētē iterūq; in oriētē ꝑ caput arietis ⁊ libre extēsis eq̄tor dr̄. Verū q̄ sicuti ab ip̄o arietꝫ atq; libre capitib⁹ ꝑ reuolutōem diurnā circu l⁹ hic cōsignat: nō eñ min⁹ ꝑ cācri atq; capricorni circūferētias duo tropici describunt. Tro-pici inq̄ cōuersiui: q̄m cū sol ad eos circulos deuenerit: vel ad nos reuertit vel saltē motu suo ꝓprio a nobis retrocedit: neq; tñ hij circuli a maiorib⁹ sūt: q̄m ad ineq̄lia sperā secāt: insup si-cuti ab extremis zodiaci ptib⁹ duos tropicos describi ɔcedim⁹: sic q; q̄m zodiacus circul⁹ obli quus est: atq; alios a polis mundi polos suos hꝫ quēdā articū: q̄ circa artos: quedā v° antar ticum: q̄ circa ptē q̄ cōtra artos ponit circulos ꝑ poloꝝ ip̄soꝝ zodiaci diuturnā reuolutioneꝫ describi fatendū est: quoꝝ tāta a mūdi polis ē equa distātia: q̄ͭta ip̄oꝝ tropicis distātia reperi tur. Rursuꝫ q̄ ꝑ motū solarē ꝓpriū nunc eq̄noctia: nunc v° solsticia ɔtigit fieri necesse ē ar-cus q̄sdā tā eq̄noctia q̄ solsticia distinguētes imagīari: h̄ ē ꝑ caput arietis atq; libre ⁊ mundi polos q̄ ad eq̄noctia: sil'r ꝑ cācri ⁊ capricorni atq; etiā mūdi polos trāseuntes: ⁊ hos coluros q̄si semicirculi appellāt. Hec aūt oīa a zodiaco vt videt modificatōem atq; designatōem capi unt. q̄re ⁊ sufficiēter q̄ͭuis breuit q̄stioni satisfactū fore putat. Itē mappa pictura vel forma dr̄. sic ⁊ mappā mūdi dicim⁹. Etiā togilla dr̄ a man⁹ q̄si māupia. i. manū piās. Inde mapella le. diminutiuū. ¶ Scđa an stelle fixe. Hec est scđa nouē q̄stionum in altera semicirculi cathedre Erato. positaꝝ: ⁊ q̄rit an stelle. s. ille q̄ in octauo celo nutu dei ordinate sunt sint fixe. i. īmobi liter locate sic ꝙ nullo mōueant q̄ motu sui celi in suo supiori loco. s. octauo celo. vel saltem cōmeantes. i. mote: discernātur ꝑuagari. i. moueri: ad instar. i. ad sil'itudinē planetaꝝ hoc ē an moueant alio motu ip̄si⁹ firmamēti. Pro solutione q̄stionis hui⁹ aduertēdū queādmoduꝫ ex astrologicis demōstratōib⁹ de⁹ ip̄se factor atq; genitor vl'is creature a quo q̄dēloīs l' īuidia rele gatur: vt in thime. Plato cēsuit: nō nisi pulchrū facere volēs machinā ip̄aꝫ mūdanā ad diuer sam īferioꝝ gn̄atōeꝫ ac vitā stellis diuersis atq; īnūerabl'ib⁹ adornauit: q̄sdā fixas statuēs: q̄s dam vero erraticas. Fixas quidē nō q̄ nullo mō moueāt: sed q̄m in suo celo taꝫ clauate atq;

nāt. ¶ Tertia an cōete ꝓdigialr rubētes circulariter cū ceteris planetꝭ ꝑcurrāt: an ꝺstructiē creature ī suū chaos reuertāt nature ꝑmissiōe naturātꝭ. ¶ Quarta an īferiorꝭ nate ꝯplexiōatā ꝟtutē siue eclipsim ꝯtrahāt ex planetꝭ an ex ꝑmis gn̄antibꝰ. Si ex planetꝭ scd̄m necessitatē an secūdū euētū? Si ꝟo ex gn̄antibꝰ: cū vnū generātiū sit albū ⁊ aliud nigrū: quare generatuz

firme cōsistunt: vt nō alio ꝙ̄ sui celi motu circunferant: sub qbꝰ orbium diuersitate stellas locauit erraticas. i. planetas qsi planutas: qꝺ errorē īcutiens sonat. Errāt qdem nō ꝓprie sȝ qm̄ motꝰ sui a motu tā primi modicꝭ ꝙ̄ etiā firmamēti q̄libȝ die atqȝ momēto diuersificāt: q qdē diuersitas mortalibꝰ errorē īcutere vꝫ. horꝝ aūt planetarū q̄libȝ ꝓportio orbe circunfert: orbe in ꝙ̄ aggregatōe vno sȝ pluribꝰ circulis ſm motꝰ cuiuslibet diuersitatē diuerso: put h oīa apꝺ astrologicas obſuātias Ptholomei: Alfragani: thebith: albathemi: ⁊ aliorꝝ demōstrata sūt. Quibꝰ g sic vt p̄notata sunt collectꝭ atqȝ singulꝭ singulo colibratꝭ facile mota q̄stio absoluit: q q̄situ ē an stelle fixe ꝓprio vl saltē planetarꝝ motu moueant. Inter stellā ac sydꝰ h interest: qm̄ stella q̄libȝ singularis dr sydꝰ ꝟo pluriū stellarꝝ collectio: h tn̄ noīa apꝺ auctores crebro ꝯfundunt: vt stella ꝓ sydere sydꝰ q̄ꝫ ꝓ stella sumāt. ⁊ dr stella a stādo: q̄re ⁊ stelle ꝓprie sūt q in firmamēto situant. ¶ Tertia an comete ⁊c. Hec ē tertia ꝺ. ix. q̄stionibus scd̄e ꝑtis semicirculi cathedre Erato. q̄ q̄rit an comete. i. stelle comate: rubētes. i. lucētes qdā robore ꝓdigialr q ad futuri cuiusdā magni significātiaȝ ꝑcurrāt. i. moueatur: circulariter i. motu circulari cuȝ ceteris planetis ⁊ ad eorꝝ silitudiēȝ: an ꝟo ip̄e subaudi comete existentes destructiē. i. ānihilatiē creature istorꝝ īferiorꝝ reuertant ī suuȝ chaos. i. in suā materiā a q̄ gn̄ate sunt: ⁊ h ꝑmissione nature naturātis. i. dei gl̄iosi. ¶ No. ꝙ hec nō aliud q̄rit ꝙ̄ vtrum comete sint stelle vel impressiones in aere gn̄ate? ⁊ ad rn̄dendū dico apud antiquos de cometa magnā fuisse diuersitatē. Pithagorici em̄ dicebāt cometā vnā de septem eē stellis erraticis. Anaxagoras autēȝ ⁊ Democritꝰ dicebant ip̄am de natura celi: sȝ qm̄ omis ꝑs celi ꝑpetua sequit cometas fore ꝑpetuas: qꝺ est falsuȝ: q̄re dicenduȝ est cuȝ Ari. i. metheororꝝ ꝙ cometa ē exalatio ignita de natura elemētari. Pȝ qꝛ cometa nō est ignis nec aer: cuȝ sit mixtuȝ imꝑfectū: nec vapor ⁊ cuȝ nō ascēdat ad tantā altitudinē: g est exalatio: ꝯn̄a pȝ: qꝛ nō vꝫ eē aliud. Scd̄a autem ꝑs pȝ: qꝛ vel cometa est de natura celi vel de natura elementari: sȝ non de natura celi: g ꝺ natura elementari. pȝ ꝯn̄a cuȝ maior ⁊ minor declarat: qꝛ nulla ꝑs celi gn̄at vel corrūpit primo celi: sȝ q̄libet cometa gn̄at ⁊ corrūpit: g ⁊c. Ex his g facile q̄stioni rn̄detur cometas non esse stellas sȝ exalationes. Et si dicat cometa mouet motu circulari: nulla autēȝ elementa mouentur hac spē motꝰ: q̄re ⁊c. rn̄det ꝙ lȝ elemēta nō moueant nisi vno motu intrinseco deducta fuga ꝯrij. s. motu recto: tn̄ pn̄t moueri naturalr ab extrinseco circularit ꝑ influentiā: q etiā influentia mouent cuncta. silr cuȝ in aere supiori regiōe circulariter. Itēȝ ī texta ibi ꝓdigialr. ꝓdigiuȝ gij. i. mōstruȝ turpe ⁊ ad vastāduȝ ꝑatuȝ: ⁊ silr ibi destructiē. ¶ No. comete appitiōem ſꝑ magnos ac malos p̄signare effectꝰ. significāt em̄ vt vult Hal. in cōmento vltime ꝓpōnis cētiloquij Ptholomei atqȝ Ari. in. i. metheo. siccitates magnas: terre nascētiū sterilitatēȝ: terre motuȝ atqȝ vētorꝝ copiā: īundatōes aquarꝝ: mortē atqȝ epidimiā: p̄lia. trāslatōes regnorꝝ: ⁊ leguȝ īmutatōem seu nouitatē sectarꝝ: ⁊ hec oīa ſm diuersarꝝ cometarꝝ magnitudiem figuraruȝ colorem motum locuȝ atqȝ duratōem. inde Sen̄. li. naturalium q̄stionū duas īsulas p̄nūciāte cometa submersas dixit. ⁊ vt refert Iustinꝰ āno q Mitridates nascebat: cometa visa ē q̄ttuor horis tāto fulgore celū replēs vt q̄si ardere videret ac solis radijs obūbraret. Hic aūt Mitridates. xlv. ānis cum romanis bella gessit atrocia: vt inq̄t Valeriꝰ maximꝰ. de studio ⁊ īdustria q̄ꝫ Solinꝰ auctumat libro suo de mirabilibꝰ mūdi. Quid vltra regnante Nerone senis mensibus apparuit cometa. Et idem refert Sen̄. vbi supra. sȝ qd ꝑ illis tꝑibꝰ esse potuit ꝙ̄ viuere sub dn̄o criminoso de quo loq̄tur Io. solobriēsis in policratione li. i. In tāta mole iperij oēm ꝑosus est grauitatē: vt phiaȝ ꝑseq̄ns q̄si maiestatis iperij īimicā ⁊ nobiliora īgenia ꝟtꝰ se consilijs subdidit histrionuȝ. ¶ Quarta an nature īferioris. Hec est q̄rta q̄stionum scd̄e partis semicirculi q̄ q̄rit an ꝯplexionata. i. oīa ip̄a gn̄ata īferioris nature. s. elemētorꝝ ꝯbant ꝟtutem. i.

existẽtiã siue eclipsim.i.defectũ ex planetꝭ.i.fluxu celesti:an ex ꝑmis generãtibꝰ.i.parẽtibꝰ: qꝺ si ex planetꝭ:aut hoc ꝫm necessitatẽ: aut saltẽ ꝫm euentũ.i.casu.si vo ex gñantibꝰ:cuꝫ vnũ gñantiũ aliqñ sit albũ ⁊ aliud ꝙ̃ nigrũ ⁊ ecõtra:q꞉ gñatũ ex illis nõ est albũ ⁊ nigrũ:⁊ silr si.sic q꞉ gñatuꝫ assimilaẗ qñqꝫ in extremitatibꝰ sup.corꝑis:vt manibꝰ pedibꝰ ⁊ reliqs. Silr ꝙ̃ sexu patri.⁊ in ceteris moribꝰ assimilaẗ ꝑturiẽti:qñqꝫ vo neutri gñantiũ subaudi assimilaẗ. ¶ Pro

ex his albũ ⁊ nigrũ nõ ẽ:⁊ quare gñatũ qñqꝫ in extremitatibus assimilatur patri: in ceteris ꝑturiẽti:qñqꝫ neutri generantiũ. ¶ Quinta que ꝓportio motus ad motuꝫ per planetas: ⁊ que

absolutõe huiꝰ qstionis atqꝫ qrũlibet ꝑtiũ eiꝰ aduertendũ est ꝙ in rebꝰ ipis gñandis atqꝫ ꝓducẽdis in esse triplex assignandũ est formale principiũ.s.ipm principium primum atqꝫ principale qꝺ est ipa cã prima: q̃ est regẽs moderãs atqꝫ ordinãs ipas causas scꝺas vti aptissime Bo.i tertio li.de ꝯsolatiõe metro nono iseruit cũ dic̃.O q̃ ꝑpetua munduꝫ rõe gubernas.Terraꝝ celiqꝫ sator ⁊c. Ab hoc qdẽ ꝓncipio ꝺpendet celuꝫ ⁊ tota natura decio methaphice.atqꝫ ab eo cunctꝭ deriuatuꝫ ẽ esse ⁊ viuere:his tñ clariꝰ:his vo obscuriꝰ.Est ⁊ aliꝺ pricipiuꝫ istrumẽtale vicꝫ ipa corꝑa celestia ꝑ q̃ lꝫ deus optimꝰ ꝑ se solũ cuncta dispõat vti sacra testaẗ auctoritas: tñ ꝙ̃tũ ad executionẽ iferiora ꝑ supiora dispẽsat:q̃ de re dictuꝫ ẽ p̃io metheoroꝝ:ꝙ opꝫ istuꝫ mondũ inferiorez eẽ ꝯtiguũ supioribꝰ ratõibus:vt tota eius vtus inde guberneẗ.Est ẽt tertiũ rebus principium qꝺ seiariuꝫ dico:h ãt ꝓncipiuꝫ vtus ẽ in aiatoꝝ semĩe ꝯsistẽs:sicut i artificato artifex.Et vocatur hec a qbusdã phis vtus firmatiua:a qbusdã disiunctiua:a qbusdã vo imago mundi. Hec ãt tria principia sic se hñt in aiatoꝝ ꝓductõe vt inferiori ꝑ supius influaẗ ⁊ ñ ꝯuertiẗ:qre ꝙ̃tũ h sufficit dicẽduꝫ ẽ ꝙ oĩa ẽt gñata vtute ipam ꝑiodũ atqꝫ eclipsiꝫ sumũt ab ipo ꝓncipio seminario veluti ꝓncipio quodã imediate moto ab isluẽtia celestiũ corꝑũ nutu ac volũtate cause ꝓme:neqꝫ tñ nisi ipa causa ꝓma sic disposuerit:hec quadã coacta necessitate fieri estimanduꝫ est.qm̃ ipressiones causaꝝ naturaliũ in effectibꝰ ꝫꝫ recipientiũ modũ recipiunẗ inferiora.aut sunt ꝑsluxibilia ⁊ nõ semꝑ eodẽ mõ se habẽtia ꝓpter ipam materiã q̃ est in potẽtia ad plures formas:⁊ hoc ẽ vt refert Alber.ꝓmo mineraliũ qꝺ Pla. voluit cũ dixit formas ipas ꝫm merita materie recipi. hinc Ptholomeꝰ i alba.effectꝰ stellaꝝ icertos ⁊ diuersos eẽ:q꞉ iferioribꝰ influxu ꝓueniũt ꝑ aliud ⁊ ꝑ accidẽs. Per aliꝺ:q꞉ ꝑ vtutes elemẽtares q̃s ꝓmo i formã. Per accidẽs:qm̃ nõ ꝓueniunt ad iferiora nisi ꝑ eẽ vl'e qꝺ ẽ ꝯfusuꝫ ⁊ icertaꝝ dispõnuꝫ.⁊ idẽ Ptholo. i q̃dripartito. Rursus nec estimare debemꝰ ꝙ supiora ꝓcedunt mẽtaẗr: vt ea q̃ diua dispõne ꝯtigunt ⁊ q̃ nullatenꝰ sũt vitãda:necnõ q̃ veraciẗ ⁊ ex necessitate ꝓueniunt. In cẽtilogio ẽt dic̃: h iudicia q̃ tibi trado sunt media iter necessariuꝫ ⁊ possibl'e. Absoluta g̃ h q̃stionis ꝑs est: an ꝯplexionata ipa ex planetis vel a ꝓmis parẽtibꝰ virtutes atqꝫ perioduꝫ suscipiãt: qm̃ tam ab his ꝙ ab illis licꝫ diuersa rõne. Silr si ab ipsis planetꝭ an necessitate vel a casu. Restat ergo vt diuersa natoꝝ erga parẽtes assimilatio quomodolibet absolueẗ. Et dicenduꝫ cãm assimilationis horum vel dissimilationis tam ex influentia celestis corporis ꝙ etiã materie recipientis has ipressiones: similiter multas causas concomitãtes atqꝫ supioribꝰ annexas confirmari. Et hinc ypocras dicit vt refert Galienus:q꞉ oĩs substãtia sit ligata ⁊ cõiuncta in planetis ⁊ signis ⁊ nexibꝰ q̃ttuor elemẽtoꝝ:⁊ ideo Nectanabꝰ naturalis Alexãdri pater cum matre sua Olimpiade tp̃s cõseruans coiuit sole leonem intrãte ⁊ saturno in thauruꝫ: a qbꝰ planetꝭ filiuꝫ suuꝫ volebat recipe figurã ⁊ potestatem. ¶ Quinta que est ꝓportio motꝰ. Hec est quinta questio scꝺe ꝑtis semicirculi sedis Cratonis qua queriẗ q̃ sit ꝓportio.i.habitudo motꝰ ad motuꝫ ꝑ planetas:hoc est qua habitudine se habeat motꝰ vnius planete ad motuꝫ alteriꝰ:et q̃ sit cõuexio.i.ordinatio eorũdẽ.s.planetaꝝ.vt.s.quis eoꝝ sub vel supra in corꝑe celesti ordinetur. Pro questionis huius solutione notanduꝫ ꝙ motꝰ planetaꝝ diuersus est quẽadmodum eoꝝ orbes diuersi demõstranẗ. Et diuersitate eñ motuuꝫ necessario diuersitatẽ orbiuꝫ deueniri phis visum est. Inter oẽs autez planetas Saturnus oĩm tardior est: quapropter et ipm senẽ ꝓpter motus tarditatẽ dicunt:qm̃ cursum suum annis.xxx.soluꝫ ꝑficit. Jupiter vo post hunc planeta beniuolus motuꝫ suuꝫ ãnis.xij.cõplet. Mars tribus. Sol vero oĩm medius annovno. similiter et Venus Mercuriꝰ similiter inter oẽs laboriosus anno. Luna vero superiorum sex atqꝫ inferiorum puritas mense tantum. Quare puto concludendum cum que-

eoꝝ cõnexio. ¶ Sexta cũ saturn⁹ inť planetas sit seuissim⁹. venusq̃ benignissimus: an beigni tas vni⁹ malignitatẽ retardet alteri⁹ ex opposito aduenietꝫ. ¶ Septia cũ choꝛ⁹ naturaliť fri gidus ⁊ siccus sit: q̃re nobis ꝯtrarius apparet ¶ Octaua q̄ sit elemẽtoꝝ ꝯnexio pportõalis.

ritur q̄ pportio mot⁹ vnius planete ad motuꝫ alteri⁹. eadẽ est pportio q̄ est numeri cuiuslibet ad quelibꝫ. Hoc aũt curiosius indaganti ad arithmeticoꝝ recurrenduꝫ est codices atq̃ geo metroꝝ. In his em̃ nedum hoꝛum sed ⁊ quoꝛũlibet pportio vberrime ꝑdocetur. Oꝛdo plane tarum sub octauo circuli his versibus cõiter memoꝛatur. Octo sunt spere quas sic poteris re tinere. Celũ stellatũ saturnus iupiter ⁊ mars. Sol ven⁹ ⁊ mercu. vltima luna subest. ¶ Itẽ no ta pportio nihil aliud est q̄ dua rum quãtitatuꝫ quãtecunq̃ sint eiusdẽ generis certa alteri⁹ ad al teram habitudo. Et diciť eiusdem generis vt numeri ad numerũ: li nee recte ad lineã rectã suꝑficiei ad suꝑficiẽ: coꝛpoꝛis ad coꝛp⁹: nõ em̃ linea suꝑficiei vel coꝛpoꝛi p portionatur: quare etiã nulla di ametri ad q̄stam reꝑitur q̄uis re peribilis: vt vult Aristo. ¶ Sexta cum saturn⁹ iter planetas. Hec est q̄stio sexta hui⁹ scđe ꝑtis semi circulis sedis Cratonis qua queriť. Cũ ita sit q̄ saturnus inť planetas seuissim⁹ sit: venusq̃ be nignissim⁹. an benignitas vni⁹. s. venerꝫ veniẽtꝫ ex opposito sup. aspectu q̄ ẽ ꝑ diametrũ circu li retardet. i. tẽperet atq̃ refrenet malignitateꝫ alterius sup. saturni. Pro huius questionis so lutione dicendũ inter planetas quosdã maliuolos: quosdã vero beniuolos iuxta traditiones sapiẽtũ dici: maliuolos vt saturnũ q̄ ⁊ false armat⁹ depingiť veluti nature viuẽtꝫ inimic⁹: ac Martẽ quẽ deũ belli ponũt: ⁊ ob eoꝝ malignitates eos ĩfoꝛtunas vocãt: q̄m nato atq̃ cuili bet exoꝛdio ĩ foꝛtunã machinanť. Beniuolos vero Iouẽ ⁊ Heroũ atq̃ magnatũ significato reꝫ dicũt. Similiť ⁊ Venerẽ toti⁹ beniuolẽtie significatricẽ: q̄pꝛopť eos foꝛtũas dicũt. ⁊ ex his solũ ĩ p̃nti de saturno ⁊ venere q̄stio ẽ. Ad quã r̃ndẽdũ q̄ ven⁹ nullo mõ ex opposito aspectu ma liciã saturni minuit: q̄m maxia ẽ apđ sapiẽtes q̄ foꝛtũe cũ aspiciũt malos minuiť eoꝛũ impe dimentum. hoc si ex amicabili aspectu aspiciãt: amicabilis autẽ aspect⁹ soluꝫ trinus ac sextiľ est. Mali aũt cum bonos aspexerit ex quarto vel opposito bonoꝝ beniuolentiã foꝛtiter impe diunt: q̄m aspect⁹ maloꝝ atq̃ ab aspectu maloꝝ ⁊ hoc tantũ de hac questione. ¶ Septima cuꝫ choꝛus naturalis. Hec est septima questionũ secunde partis semicirculi sepe dicti qua queriť q̄m choꝛus alia littera hꝫ nothus ⁊ verius. Ille vent⁹ australis sit naturaliter frigidus ⁊ sicc⁹ cũ a ꝑte australi ⁊ a polo antartico deueniat: cur nobis apparet cõtrari⁹ scꝫ humid⁹ ⁊ calidus Pro cui⁹ questionis solutiõe notandũ. xij. esse ventos ſm philosophũ scđo metheoꝛoꝝ ⁊ hoc ſm duodecim celi signa sup. quib⁹ sol discurrẽs cõmouet ⁊ facit cessare vẽtos. hi cõiter his v sibus retinenť. Sunt subsolan⁹ vulturnus ⁊ eurus eoi. Circi⁹ occasu zephirus fauone⁹ afflãt Atq̃ die medio notus heret affricus austro. Ac boꝛeas aquilo veniũt choꝛus ab arto. Atq̃ oĩm hoꝛũ ventoꝝ materia est exalatio calida atq̃ sicca: quapꝛopter nulli ex substãtia sua dr̃ frigidi atq̃ humidi sed solũ rõne mixtionis eoꝛũdem cũ aere: ⁊ ad illius mixtionis ppositum loquitur littera cũ dicit. Cũ notus sit naturaliter frigidus q̄tuꝫ est de sua ꝑmoꝛdiali mixtio ne cũ aere frigido: q̄m ĩ zona frigidissima iuxta polũ antarticũ oꝛitur: q̄ ꝑ nimia ei⁹ frigidita te inhabitabilis diciť. quare ergo nobis apparet calid⁹. Dico q̄m duꝫ ꝑstat zonã toꝛridã q̄ sub equinoctiali est caloꝛẽ sibi assumit: ⁊ q2 versus meridiẽ venit vbi est maioꝛ aquaꝝ copia ⁊ loca vapoꝛe ⁊ roꝛe plena humiditatẽ contrahit ⁊ acquirit alienã. Vñ apud nos calidus ⁊ humid⁹ reꝑitur: ⁊ ĩpo flante aer p̄dicto vapoꝛe repletus in pluuia frequenti⁹ resoluiť. ¶ Octaua q̄stio q̄ sit elemẽtoꝝ cõnexio. Hec est octaua q̄stionũ secũde ꝑtis sepe dicti semicirculi cathedre cra tonis. qua q̄ritur q̄ sit cõnexio. i. cõiunctio pportionalis elementoꝝ. Pro cuius q̄stionis solu tione aduertenduꝫ ipsa elemẽta pportionib⁹ q̄busdaꝫ colligari atq̃ oꝛdinari numeralib⁹: p ut etiã. Bo. ipse in de cõsolatu ꝑhico li. iij. metro. ix. testať cũ inquit. Tu numeris elementa li gas: vt frigida flãmis. Arida cõueniãt liquidis: ne purioꝛ ignis Euolet: ⁊ mersas deducũt põ dera terras. sicut enĩ duo numeri ꝯueniunt in vno numero pportionali medio: sic duo elemẽ ta cõtraria in duab⁹ qualitatib⁹ cõueniũt in vno elemẽto medio pportionali. Exẽpli grã in numeris quadratis bis duo sunt q̄ttuoꝛ. ter tria sunt nouẽ. Accipe ergo vnũ numerũ q̄ sic ex

cedat primū quadratū sicuti scd͞us.s.nouē excedit numerū inuentū.⁊ est sex ſm eandem ꝓpor-
tionem.⁊ dicit̄ ꝓportio sexq̄altera vel emiola. sicut enī sex cōtinent quattuor ⁊ mediū de q̄t-
tuor:sic nouē cōtinent sex ⁊ mediū de sex.Eadē est elementoꝝ ꝓportio. nam ignis ⁊ aqua in
duabus qualitatib⁹ cōtrarijs sunt. ⁊ hec colligantur vno medio scꝫ aere qui sicut cōuenit cum
aqua in humiditate:sic etiā cōuenit cū igne in caliditate:quare sequit̄ q̄stioni ꝓposite fore sa-

¶ Nona q̄s sit solis ⁊ lune meatus ⁊ effectus.

¶ Ultima semicirculi planicies proponebat.

¶ Cur tremor in terris:

¶ Cur concremat aera fulgur:

tisfactum. ¶ Nona questio quis
solis ⁊c. Hec est nona ⁊ vltima q̄-
stionum secūde partis semicircu-
li cathedre Cratonis qua solis lu-
ne meatus atq; eorūdem effectus
mirabiles indagātur. Pro cuius
enodatione materie haud quaq̄
deuiantes deū optimū maximum
inter ceteras stellas duo lumina-
ria.s.solem ⁊ lunam mūdo prefecisse auctumant:quod etiam sacra atq; vetusta testatur aucto-
ritas atq; quotidiana cōprobat experiētia.tribuitq; eis motum inter se difformē:sicut ⁊ alijs
quinq; planetis sub signoꝝ cingulo: q̄nq; eniꝫ a terra ⁊ seinuicē elongata sunt: q̄nq; approxi-
mant:q̄nq; seipsis cōiunguntur:q̄nq; elongantur:aliaq; ⁊ ad alia diuertunt̄ motu ꝓut in theo-
rematib⁹ astrologoꝝ ⁊ p̄cipue Ptholomei iādudum certissime demonstratū est. Insup de-
dit eis potestatē omniū generandorum atq; generatorum.similiter sup eorum defectu quas
orbes nō absurde dictum est ab Aristotele cū inquit.ſm accessum ⁊ recessuꝫ solis ī octauo cir
culo fiūt generationes ⁊ corruptiones in istis inferioribus.Opus em̄ substātie solis maximū
est. tum ꝓpter corporis sui magnitudinē q̄ terrā centies sexagiessexties excedit vt etiā supra
diximus.Similiter ⁊ luminis sui formalitatē.ab ipso enī veluti a fonte indeficienti cetera sy
dera lumē certū est mutuare:q̄ ⁊ alia paucis metriculis cōplecti cupiens.Marcian⁹ capella
sic solem alloquit̄. Ignoti vis celsa patris vel prima ꝓpago.Fomes sensificus mentis:fons
lucis origo.Regnū nature deus atq; assertio diuū. Mūdanusq; oculus: fulgur splendentis
olimpi ⁊c.quare ⁊ ſm pithagoricos cor celi dicebatur. Luna autē maris ⁊ aquarū ⁊ oīm que
in eis sunt dn̄a atq; moderatrix cōstituta est:qd̄ plurib⁹ experimētis taꝫ in mari fluminib⁹ q̄
etiā in vegetabilib⁹ acceptū est. Horū enī humiditas maxima est vti cucurbitaꝝ atq; medul-
larum hūanorū ossiū ac oīm viuentiū castrorūq; sapiētes res multas in suis virtutib⁹ expti s̄t
queādmodū suis scriptis posteritati reliquerūt.Silr̄ ⁊ medici certificantes oēs egritudines
aut ad bonū aut ad malū:ſm.xij.loca circuli quas luna p̄tergradit̄ quolibet terminari q̄ spū
p̄mo ꝓnotiscoꝝ ait ypocras.Est quoddā celeste in quo opꝫ ip̄m medicū p̄uidere.Cui⁹ si tanta
est prudētia mirabilis est nimirūq; stupenda ⁊c. His aūt oībus vt p̄missa sunt itellectis: ꝯn̄s
arbitror vltimā hui⁹ ptis: ⁊ silr̄ oēs alias absoluisse q̄stiones:quare ad tertiā ⁊ vltimā semicir
culi ptem est accedendū.¶ Ultima semicirculi planicies.In hac pte Boe.ostendit tertiū or
dinem q̄stionū in cathedra Cratonis descriptarū.Ad quas sicuti post primas ⁊ secūdas fili⁹ i
constantie arripiēdas se diuertit:sic q̄ ad has tam p̄mis q̄ secūdis fastiditis tandeꝫ se deuol
uit.Et diuidit̄ hec pars ſm q̄stionū numerū in hac vltima semicirculi pte descriptaꝝ.ptes pa
tebunt in ꝓcessu.Et dicit q̄ vltima planicies.i.supficies semicirculi ꝓponebat:subaudi que-
stiones q̄ sequūtur¶ Notādū q̄ fere similes q̄stiones sunt q̄ apud Vir.hijs v̄sib⁹ memorant̄.
Unde tremor terris:qua vi maria alta tumescant.Obicib⁹ ruptis:rursusq; in seipsa resident.
Defectus solis varios luneq; labores.Uñ hoīm gen⁹ ⁊ pecudū:vnde ymber ⁊ ignis. Arctu-
rum pliadas hiadas geminosq; triones.Quid tantum occeano ꝓperent se tingere soles.Hi
berni:et q̄ tardis mora noctib⁹ obstet.Potestq; prima pars littere nostre metro sic legi.Cur
tremor in terris:cur cōcremat aera fulgur.Cur maris exundat rabies gustusq; malignus ⁊c.
¶ Cur tremor in terris. Hec est questio p̄ma hui⁹ vltime ptis qua cause terremot⁹ sciscitant̄.
Et dicendū q̄ cū de terremotu fit sermo nō est intelligendū q̄ toti⁹ elementi terreni ascēsus
fiat siue descensus. Neq; etiā estimandū terrā ip̄aꝫ circulariter ⁊ celuꝫ q̄escere: ⁊ sic de singu-
lis quoniā terremotus hui⁹ impossibilis oīno est. quoniā vt ex mente vult Auerrois.etiaꝫ si
oēs dij descenderēt terrā hoc mō mouere nō possent: sed estimanduꝫ ē terremotuꝫ ip̄ꝫ eē rui
naꝫ tremorēq; titubationē:pulsionē:perforationē:scissionem:⁊ submersionē:vt vult Albert⁹
ex exalatione calida ⁊ sicca in terra p̄clusa atq; petente exituꝫ.Uñ ꝯsiderāduꝫ q̄m sol ⁊ stelle

calefaciētes generāt ex terra exalatiōes multas:q̄ interdū nō hn̄tes facilē exitū rōne frigiditatis aut pluuiaꝝ claudentiū seu ꝯstringētiū poros īuicē fugiētes ꝯ̄riuz cōgregātur:ꝛ fortificate ꝑ antiparistesim violenter cū magno impetu exeūt causantes terremotū. Pōt fieri terre mot⁹ ab exalatiōib⁹ vētosis intrātib⁹ terrā de nocte:ꝑpter fugā ꝯ̄riȷ q̄ faciūt ꝯsilem motionē clausis poris terre frigiditate noctis. ¶ Cur cōcremat aera fulgur. Hec est q̄stio scd̄a hui⁹ vltime pt̄ꝫ:qua querit̄ quare fulgur ꝯcremat ab effectu aera. hoc tm̄ querere est q̄ sit cā gn̄atōis fulguris atq̄ coruscatōis. Vn̄ nota ꝑꝫ Arist. in metauris. coruscatio cōprehēdit fulgur ꝛ fulmē. nā ꝑ̄pe dicta coruscatio ē apparitio subita vaporis subtilis īflāmati euanescentis in aere sine descēsu ad terrā. Fulgur ꝟo est ignis subtilis:grossior tn̄ coruscatōne ad terrā descēdēs:q̄ herbas penetrat atq̄ res molles:vt refert̄ tertio metheo Algazel. Fulmē ꝟo ē vapor ignit⁹ ꝯpact⁹ ꝛ solid⁹ īpetuose cadēs maiorꝫ vis q̄ꝫ fulgur. ꝑcutit em̄ qd̄ tāgit penetrat ꝛ vrit diuidit scidit:ꝛ nihil corꝑale ei resistit. q̄re dic̄ Isid. ꝙ fulgere idē est qd̄ ferire. hec tn̄ tria nō differūt essentialit̄ cū sint de eadē materia specie. de eadē cā effectiua spē. s. caliditate ꝛ frigiditate. Solū aūt accidētal'r differūt vt supra dictū est. q̄re exp̄ssa cā gn̄atiōis vni⁹ oīꝫ gn̄atio p̄dicta est. q̄re dicēdū cū Aristo. ꝙ hec oīa causant̄ ex vapore aggregato ī nubib⁹ ꝛ eaꝝ vehementi collisione attrito ꝛ īflāmato ꝛ ꝑꝫ diuersitatē hui⁹ vaporꝫ ꝑꝑ admixtionē diuersaꝫ terrestreitatis:vel nō diuersificant̄ solū accidētalit̄ vt dictū ē:q̄re ꝛc.

¶ Cur maris exundat rabies?

¶ Gustusq̄ malignus?

Que sit natura pennorum estiualiuꝫ in hyeme deficientium et conuersim?

¶ Quid grandinis rotunditas?

¶ Cur marꝫ exūdat rabies. Hec est tertia q̄stio hui⁹ ptꝫ q̄ q̄rit̄ q̄re rabies. i. est⁹ marꝫ exūdāt̄. i. abūdāt̄ excrescit. Vult dicē q̄ ē cā fluxus ac refluxus maris. Et aduertendū mare fluere atq̄ refluere tripliciter ītelligit̄. Uno mō ab aq̄lone in austrū ꝛ ecōuerso. Scd̄o agitatiōe vētoꝝ. Tertio naturalit̄ ꝛ regularit̄ oī die naturali bis. Prim⁹ fluxus ac refluxus est ꝑpter aquaꝝ in eis locis abundantiaꝫ atq̄ elationē:ꝛ iō cū aqua ꝛ naturaliter fluit in locū decliuiorē:necesse est aquā in austrū fluere. Ecōtra vero fluit ab austro in aq̄lonē ꝑpter aquā ibi multū tumefac͂ā:ꝛ ꝯ̄n̄r virtute solis multū eleuataꝫ. Scd̄us fluxus violēt⁹ est ab oēm differentiā positionū. Terti⁹ aūt fluxus est ab influētia lune q̄ tam lumine q̄ꝫ influētia hmōi causat fluxū ac refluxū. Et ꝙ hoc sit verū quo ad lumē pꝫ:qm̄ rarefactio ꝛ tumefactio maris vident̄ esse rōne luminis lune:cū oē lumē sit calefactiuū ꝛ rarefactiuū. Quātū ꝟo ad influentiā sil'r patēs est: qm̄ luna suo solo lumine hūc fluxū cāre nō posset:pꝫ q: si sic tūc in q̄draturis maior esset flux⁹ ac reflex⁹ q̄ꝫ in cōiunctōe. qd̄ experiētia falsuꝫ est. necesse g̊ est vnā cū lumīe influentiā coagere: vt sic lumē cū influētia sint cause flux⁹ atq̄ refluxus hmōi. Est igit̄ dicēdū ꝙ sicut aīa ꝑ caliditatē alterat cibū:ꝛ ꝑ aliā virtutē ipsuꝫ attrahit:ita cū fluxus dicat tumefactionē ꝛ alterationē luna mediāte lumine tumefacit mare. et ꝑ virtutē occultā ip̄m attrahit sicut manes ferrū:ab oriēte in meridiē atq̄ ab occidēte ad angulūꝫ noctꝫ. A meridie autē in occidēs ꝛ ab angulo noctis in oriēs restituit:q: luna suis ꝟtutibus ꝑampli⁹ directe nō respicit mare. ꝛ sic quodāmō p̄uatiue dr̄ cā reflux⁹:q̄re ꝛc. ¶ Gustusq̄ malign⁹. Hec ē q̄rta q̄stio de salsedīe marꝫ q̄rit̄ vn̄ causet̄. Quare iuxta Arist. sn̄iam notādum ꝑut ip̄e vult in libro de sensu ꝛ sensato. Sapor est passio humidi a sicco terestri: ita ꝙ ex alia mixtiōe sicci terrestris cuꝫ humido resultat ali⁹ ꝛ ali⁹ sapor:q̄re cuꝫ salsedo sapor sit necessario ꝯuenit ex sicci terrestrꝫ cuꝫ humido. sꝫ nō simpl'r sicci sꝫ adusti. qd̄ pꝫ ī lixiuio qd̄ nō sit excellēter salsuꝫ nisi fiat fortis calefactio ꝛ adustio cineruꝫ. Et sil'r de vrina:vti apud medicos ꝑbatissimuꝫ ē:q̄re pōita eternitate mundi necessario ponit̄ mare esse salsum: in eo em̄ ē multuꝫ terrestre adustuꝫ derelictuꝫ exalatōe calida ꝛ sicca. ꝛ ē ibi quodāmō aqua pura admixta sufficiēte calore solis decoquētis ꝛ faciētꝫ humiduꝫ eleuari:vt pꝫ ad expiētiā. g̊ ꝛc. Et bn̄ dixi posita eternitate mundi. qm̄ si mund⁹ creat⁹ fuerit postea ꝑ magnuꝫ tp̄s mare salsuꝫ neq̄q̄ꝫ existebat. Que natura sit pēnatoꝝ. Hec q̄stio q̄nta q̄rit d̄ his auib⁹ q̄ hyeme recedt̄ a nob ꝛ estate reuertunt̄. Ad qd̄ dicēduꝫ ꝙ ex his auib⁹ st̄ cōit̄ hyrundo atq̄ ciconia ꝛ id gen⁹:ꝛ st̄ ex auib⁹ paꝝ calorꝫ natural' hn̄tib⁹ q̄ mīme a frigorib⁹ p̄seruari pn̄t:redeuntq̄ īītroitu hyemis ad regiones calidiores; q̄b⁹ taꝫ victu q̄ꝫ aerꝫ salubritate confoueri possint duce natura. ¶ Quid grandinis

rotunditas. Ad hāc q̄stionē sextā dicēdū grādinē ɔtinuo ad rotunditatē declinare: eo ꝙ gn̄at ex nube diuisa in guttas: q̄ fugiētes ɔ̄rioꝝ tēdunt ad rotūditatē q̄ figurā p̄ma atq̄ ꝑfectissima est vt al's hꝫ ɔ̄clarari. Et ē impssio q̄ nō gn̄at nisi ī media regione aeris: qm̄ nō ī supma ꝓpter excessiuū calorē: nec in infima ꝓpt remissā frigiditatē ex reflexiōe radioꝝ solariū. mlta em̄ ⁊ grossa materia nō nisi ꝑ excessiuūꝫ frig⁹ ɔgelari pōt: q̄re soluꝫ ī media regiōe aeris generat.

¶ Niuis prolixitas.
Nebule potentia.
¶ An vt⁹ lapidū ex ɔplexiōe fit an ex materia
¶ An adamātia attractio ex ɔponētib⁹ simul fit: an ex vnius incursu tantum.
¶ Quid pluuie dulcedo.
¶ Putet hyemalis caliditas.
¶ Estiualis frigiditas.

¶ Niuis plixitas. i. longitudo. qm̄ nō sic grādo ad rotūditatē tendit Ad hāc q̄stionē septimā dico: qm̄ nix gn̄at ex vapore eleuato sursuꝫ ad p̄ncipiuꝫ scd̄e regiōis aeris et ibi iste vapor ɔgelat ꝓpt frigiditatē nō tm̄ excessiuā: ⁊ ꝓpt ɔ̄fectū sol' ipꝫ ad supiorē ptē vel mediuꝫ scd̄e regiōis attrahere nō valētis q̄propter cadit ī terrā ita debiliter cōgelata ⁊ spōgiosa atq̄ rara de q̄ questio q̄siuit. ¶ Nebule potentia Ad hanc octauā q̄stioneꝫ dicēdū ꝓut refert Arist. nebula ē impssio fcā ex resolutōe nubiū resolutarū ī aquā pluuialē. vapores em̄ sic re soluti dispersi ꝑ singulas aeris ꝑtes ac diffusi nebulam gignant ⁊ inducunt. ⁊ quāto terre est vicinior: tāto spissior est ⁊ obscurior: a terra vero eleuata magis est soli peruia: ⁊ ideo nimis frigida ⁊ obscura. ipsa autem totaliter a sole attracta in materiam nubis ɔuertitur. ⁊ ideo future pluuie est significatiua. ¶ An virtus lapidum. Hac q̄stione de virtute lapidum q̄ritur an s. lapidum vt⁹ ex cōplexione lapidum fit vel ex ipsa materia. Pro cui⁹ q̄stionis solutione p̄mittenduꝫ est id qd̄ a phis ꝑitissimis iā lōge ɔ̄suꝫ ē. oīs lapis materiā eē aut spēꝫ cuiusdā t're: aut spēꝫ quādā aq̄. vīcit em̄ ī lapidib⁹ alterū istoꝝ: ⁊ ſꝫ diuersaꝫ victoriā diuersi lapides gn̄ant occurrēte sup ipa duo vtute minerali lapidū quā formatiuā dicunt. sicut em̄ in semine aīalis qd̄ ē supfluū nutrimenti descēdit a vasis seminarijs vis formatiua aīalis q̄ format ⁊ efficit aīal: ⁊ est in semine ꝑ modū illū quo artifex ē in artificiato: sic ē etiā in materia ipa aptata lapiduꝫ vtus formās ⁊ efficiēs lapides ⁊ ꝓducēs ad formā lapidis huius vel illi⁹. hec aūt vtus formatiua in materia ipa lapidū generat ⁊ causat ex vtute stellarū infusa ipsi loco. ⁊ hec oīa in fractione ⁊ cōmixtione lapidū repta sunt: q̄re q̄stioni satisfaciēdo dicim⁹. cū vtus ipa elemētaris q̄ materia lapidis est paucissimas post se relinquat opatōes: atq̄ pene surdas: atq̄ etiaꝫ infinitas pene et nobilissimas virtutes: vt effugare venena: pellere antraces ⁊ similia: que ex virtute elemētari esse nō possunt in lapidibus cōsistere clarū est: cōcludit necessario virtutē lapidum esse ab ipsa forma sbstātiali p̄mo intentata a natura atq̄ ab ipsa virtute formatiua a virtute celesti loco infusa in materiā ipsaꝫ elemētarē introducta; nō quidē ab elemētis vti Alexandro greco peripatetico opinat. qm̄ elemēta opari nō possunt nisi qualitatib⁹ p̄mis. virtutes autem ad qualitates primas reduci nō possunt. neq̄ etiā ab ipsis ydeis virtus lapiduꝫ est vt Plato voluit: qui omnia inferiora sydera dicit a superioribus ydeis: quas sepatas ⁊ mire potentie esse dicebat. Ille enim sunt que generant quicquid generat vt asserit: licet falso: vti de hoc al's iam longe disputatum est. Sed ꝑtractū est ꝓut etiā vult Hermes phōrum pat et plures indoꝝ: virtus lapidū p̄mo ex virtute stellarū et ymaginibus earū et ſm modū iā dictū per infusionē circuli alatur: descenditq̄ hec virtus in res nature nobiliter et ignobiliter Nobiliter quādo materie recipientes has virtutes fuerint superioribus magis similes in lumine et ꝑspicuitate. Ignobiliter quādo materie fuerint cōfuse et feculente: quib⁹ quasi opprimatur virt⁹ celestis. sic ſꝫ diuersitatē influxus illoꝝ superioꝝ diuersas virtutes lapidū fore cōsistat. sic saphirus suā: dyamas suā: carbūculus quoq̄ atq̄ magnes q̄libet suas operat vtutes quare etiam dicendum adamantinam virtutē ex hac superiori constare virtute: nō autē ex approximatione ferri ad ipām: ꝙuis vt per virtutē operet approximatio ista requirat. ⁊ tantuꝫ de hac questione. ¶ Quid pluuie dulcedo. Hac questione queritur causa dulcedinis pluuia-

rū. Ad q̄s dicēdū ꝙ calor solis attrahēs supiꝰ aquā: ⁊ vapores ipos calefacit atq̄ digerit et q̄ digestiōe gn̄at dulcedo in aq̄s illis sic attractis: q̄s aquas pluuias appellamꝰ. ¶ Putei hyemalis caliditas. Ad hāc q̄stionē dicēdo ɓm sn̄iaꝫ Alberti magni lꝫ dissonā q̄si ab Aristo. sn̄ia notandum ipm elementū terre duas hꝫ crustas: vnā interioreꝫ q̄ est calida pp exalatiōes illic inclusas: ⁊ aliā exteriorē q̄ est frigida ꝓpt̄ frigiditatē ad eā expulsā a caliditate cruste iterioris.

Uisis triplex emissio.

Colorumq̄ concretio.

¶ Cum igitur istarū q̄stionū difficiliū solutio animū mutationis nō posset adimplere: vxori ꝓposuit subiugari p̄dictis postpositis. Uisis vndiq̄ virginibus in tediū ductus: parētibꝰ sic

Et tūc dico ꝙ aq̄ fontium ī estate frigidior est ꝙ̄ in hyeme. Et rō est q: in estate crusta exterior terre est multū frigida ꝓpt̄ duplicē antipistesim. s. extrinsecā aeris caliditatis: ⁊ intrinsecā cruste interiorꝭ calide. In hyeme aūt ē calida ꝓpter caliditatē expulsaꝫ ad eū frigiditate aeris circūstantijs ꝓpter qđ aq̄ illic exn̄s in hyeme tepida reddit̄ vbi ī estate est excellēter frigida. Et silis rō reddi pōt de aq̄ puteali ⁊ h̄ est sn̄ia Alber. Uisis triplex emissio. Hec q̄stio q̄rit q̄ est triplex visus emissio: qđ tm̄ sonat: ex q̄ videntiū triplex genꝰ est. aliq̄ em̄ acute vidēt: alij acutiꝰ: tertij acutissime. Que cā reddit̄ tā diuersoꝝ visuuꝫ. ⁊ ad h̄ rn̄dēdū notablr̄ aduertēdū est ꝙ in organo visus q̄dā neruus est quē opticū dicūt: in quo virtus visiua consistit: nō ꝙ si oculi eneruent̄ oculi adhuc viderēt: qm̄ oculi hoīs sunt videndi instrumēta: sꝫ qm̄ in neruo illo fortitudo est visionis: vt ⁊ alijs ꝑtibus corporis nerui corporei substētatio sunt corporis atq̄ robur. vnde dicēdū ꝙ illi qui hn̄t oculos ī superficie capitꝭ maxie ab hoc neruo distēsos: veluti quodā mō a sua fortitudine elōgatos acute vidēt. non ꝙ acutuꝫ excellētiā dicat: sꝫ visionē ipaꝫ dūtaxat ponat. Illi aūt q̄ hn̄t oculos aliquātulū fixos vidēt acutiꝰ: sicuti ad neruū opticuꝫ magꝭ appropinquātes. Illi v̄o q̄ oculos hn̄t bn̄ fixos atq̄ in capite q̄si inclusos: qm̄ lineā ⁊ neruuꝫ opticuꝫ q̄ est visiōis fortificatio ꝓxīa attingunt acutissime vident. Uel posset aliter responderi ꝙ hec diuersitas orit̄ ex diuersitate organoꝝ visus in magnitudine atq̄ ꝑuitate. Oculi nēpe magni et extēsi debiliꝰ vidēt ꝙ̄ ꝑui ꝓpt̄ dilatione atq̄ disiūctionē ipoꝝ radioꝝ visualiū cū oīs visio fiat ꝑ radios: vt in ꝑspectiā hꝫ declarari adunatio ergo vl̄ disiūctoꝝ radioꝝ visualiuꝫ debilitatē vl̄ fortitudinē visiōis gn̄at: cū certuꝫ sit oēm v̄tutē vnitā fortiorē seipsa dispsa fore ⁊c. Colorūq̄ ꝯcretio. i. inspectio: vt hoc nomē verbale a ꝯcerno deriuet̄. ⁊ q̄rit hec q̄stio de ipsius visus obiecto qđ est color: nō q̄deꝫ stricte sumptus vt scꝫ extremitas ꝑspicui in corꝑe teriato ꝑut ipm diffinit Ari. in. ij. de aīa in ꝑrio de sensu ⁊ sensato: vt albedo ⁊ nigredo ⁊ hmōi qualitates resultātes ex mixtiōe quattuor qualitatuꝫ p̄maꝝ q: tūc lux nō ꝑ se vr̄: sꝫ color ipe cōiter sumptꝰ q̄ est q̄litas ꝑ se imutatiua visus sub rōe visus: ⁊ sic lux ⁊ lumē dn̄r colores a philosopho. ij. de aīa. Sic etiā de colore loquit̄ phūs p̄mo de sensu ⁊ sensato di. Oīa corpa colore ꝑticipāt: necnō etiā astrologi dicūt astra diuersis coloribꝰ colorari. Et tm̄ de hac ⁊ ꝑ ꝯn̄s de oībus q̄stionibus in sede Cratonis ꝑ diuersas semicirculi ꝑtes motis atq̄ depictis ad quas ꝑsoluēdas cū filiꝰ icōstātie fastidiēti aīo minime valebat: ad aliud incōstātie genus se diuertit ꝑut in textu ꝓximo apparebit. ¶ Cuꝫ igit̄ illaꝝ q̄stionuꝫ ⁊c. In hac ꝑte Bo. post p̄dicta q̄rtū diuersionis sue mutabilitatꝭ genꝰ incōstātie filij oñdit dicēs. Cū solutō istaꝝ q̄stionuꝫ difficiliuꝫ: subaudi p̄dictaꝝ nō posset adīplere. i. ꝑficere aīm mutatōis. i. filij incōstantie postpositis. i. dimissis p̄dictis oībus ꝓposuit sup. aīo subiugari vxori hoc ē matrimoniuꝫ ꝯtrahere: sꝫ q: ductꝰ in tediuꝫ. i. attediatꝰ vndiq̄ ab omni ꝑte virginibus respondit parētibus his v̄siculis. Improbo corruptas lectos detestor aniles. Nil mihi torua virgie: solus ero. Corruptas quo ad viduas dicit. Aniles vero lectos quo ad vetulas refert. qđ autē de torua v̄gine di. expone. i. aspera ɓm Hug. virgines em̄ aspere ad corrūpēduꝫ sunt: ⁊ his oībus refutatis atq̄ spretis ꝯcludit. solus ero sup. sine cōiugio. Spretisq̄ p̄dictis quintum instabilitatis genus ipsius incōstantie filij annectēs di. Spretis p̄dictis: vtpote. i. sicut solutōibꝰ difficilibꝰ q̄stionū sup. p̄missaꝝ filij incōstātie inq̄t: ergo īsistā. i. intendā de cetero. i. deinceps ad verbiū est difficilibus preceptis. i. documētis Ptholomei illius astrologorum principis. sed

supple inquit:cum gradus ille portiones signorum supple celestiuz:atq3 discursus:id est varij motus planetarum sine altitudine turris non possunt comprebendi faciliter visu:quid faciā et prorsus desperans. Miserum inquit est me esse bominem:vtinaz optantis est:possem exuere bumanitatem atq3 asinitatem:id ē naturam asini induere:et boc specie permutata. ¶ Nota q Ptbolomeus de quo in littera agitur filius reg egypti extitit. de quo Augu. xviij. de ci-

respōdit. Improbo corruptas:lectos ꝯtestor anilës. Nil mibi cum torua virgine: solus ero. Spretisq3 predictis vtpote solutionibus questionum difficilibus Ptbolomei decetero ꝓceptis inquit insistā. Sed cū signorū gradus planetarumq3 discursus sine turris altitudine facili visu cōprebendi non possunt: quid decetero faciam. Miserū est me esse bominē. Utinam bumanitatem exuere possem ⁊ asinitatē indu ere:specie bois ꝯmutata. ¶ Sit ergo discipuli summa magistratui subiectio:exercitij attentio cum animi beniuolentia ⁊ ingenij docilitate:specierum luxurie euitatio: felicisq3 ꝯstantie debita professio.

¶ Capitulū quartum.

Omnia siquidē supius expedita ꝺ scbolariū īformatione sunt īfixa. Nūc de eoꝝ sagaci ꝓuisione breuiter est tractandū. Cū ergo būani corꝑis ꝯplexio flegmate sāguinea colera ⁊ melancolia consistat suffulta:

uitate dei dicit q multos iudeos in egyptuz transtulit. neq3 Philadelpbus quem et studiosissimū dicunt:sed vir alexandrinus pbiludensis sapientiarum almagesti dignissimus demonstrator: atq3 multorum voluminum astrologie scilicet Quadripartiti Alurbe Cosmograpbie topicoruz planisperij ymaginum atq3 aliorum plurimorum editiones nobilissimas posteritati reliquit. Hic idē Ptbolo. sicuti et sui predecessores plurimi Hermes scilicz atq3 Azarcbelus et alij totalem celestem in circulum. xij. signoꝝ ymaginibus quo ad eam partem quo zodiacum dicimus compleri descripsit. quodlibet autem signum xxx. gradibus secuit: ad quorum gradum noticiam cum filius inconstantie fastidio detentus peruenire minime valuit. similiter quoq3 planetarum motum bumanitatem in asinitatem optabat permutari: estimans melius sub rudi atq3 indocili asinitate vitam bestialem degere: q sub dei ymagine creatoris mirabilia indagare. ¶ Sit ergo discipuli summa ⁊c. In bac parte Boe. ex exemplo perintroducto totius precedentis capituli seriem epilogando concludit dicens. Nec omnia ista que premisimus tam de incōstātie filio q alijs in boc atq3 in precedenti capitulo exemplarit recitatis in quoq contingant: sit discipuli summa subiectio magistratui sitq3 discipli attētio exercitij. ⁊ b q ad ꝑmū ī q ipa ꝯstare dignoscit:cū aīmi beniuolētia ⁊ illd ꝓ scdo atq3 docilitate īgenij q ad tertiū q3 ꝓ ⁊ euitatio. i. fugatio specieꝝ luxurie. s. que in coitu que in ornatu que in crapula atq3 commessationibus consistunt prout bec atq3 alia in proximo precedenti capitulo edocta sunt. atq3 sit discipuli processio debita. i. ordinata felicis constantie. et bene felicis: qm bec sola est qua quis premiū sui laboris dignum consequitur: cōsecutumq3 felicius stabilitur prout bec et alia in principio capituli buius non incongrue adducta sunt: quare de boc capitulo tertio atq3 precedentibus dicta sufficiant.

¶ Capitulum quartum.

Omnia siquidem superius expedita ⁊c. Hoc est capitulum quartum buius libri total In quo Boe. post ꝑdicta determinat de sagaci scbolariuz ꝓuisione. Et diuidit boc

capitulum in duas partes principales. nam in prima determinat de sagaci scholariū ꝓuisiōe
et hoc quo ad eius scholares qui rerum copijs pſtant: atqꝫ necessarijs oībus pleno cornu abū
dant. In secūda vero facit hoc idē: sed quo ad illos qui paupertate grauati quotidianum vi-
ctum labore atqꝫ industria mendicare cogūtur: ibi. Ne pauꝑtatis. Prima pars adhuc in tres
ꝑtes diuidit̄. Nā ꝑmo facit quod dictū est quo ad ea que complexiones scholariū respiciunt.

ab aliquo ꝑdictoꝝ necesse ē quēlibet elicere ꝑe
minentiā. ❡ Melācolico vero pigriciei timo-
riqꝫ subiecte locis secretꝭ ⁊ āgulosis strepituqꝫ
carētibus lucisqꝫ paꝝ recipiētibus studere est
oportunū. Saturitatēqꝫ decliuē serasqꝫ cenas
precauere: potibusqꝫ mediocribꝰ gaudere ad
nature studium ꝑut studij desiccatio exegerit.
Plenaria potius receptione ad mensuram cō
foueri ne nimij studij proteruitas tisim gene-
ret anhelā toracisqꝫ strictitudine. Flegmaticꝰ

In scđa quo ad ea que res ipsas
exteriores personā subsidiantes
famulos cōcernūt. In tertia ve-
ro que socios fideles cōtingunt.
scđa ibi. Cū aūt indiscrepās. ter-
tia ibi. Prudentis vero. Pria ad-
huc in duas. nā ꝑmo facit qđ di-
ctum ē. scđa quoddā prius dictuꝫ
circa subiectioneꝫ discipuli erga
magistrū reassumit: ibi. Felicis
discipuli ⁊c. Pria adhuc in quat-
tuor ſm cōplexionū genera. par-
tes patebūt. Et prio continuans
se ꝑcedētibus dicit ꝙ oīa q̄ supiꝰ
expedita sunt ipsa sunt infixa idē
data dicta de scholariū informa-
tione: nunc vero qm̄ ipsa natura
per se non est sufficiens ad specu-
landum nisi affuerint res secunde
quaꝝ fortūa est dn̄a: ideo tractan
dū est breuiter de sagaci ꝓuisione scholariū: et hoc ne penuria atqꝫ egestate a doctrīa atqꝫ stu
dio quēlibet retrahant̄. Sed cū ꝯplexio hūani corporꝭ ꝯsistat suffulta. i. munita flegmate san
guinea colera et melācolia. his dico quattuor humoribꝰ corporeis necesse ē quēlibet. s. hoīeꝫ
elicere. i. extrahere supple. ex his q̄ttuor humoribꝰ preeminentiaꝫ. i. dn̄iuꝫ quoddā quo deno
minet̄: vult dicere. ex quo humanū corpꝰ quattuor humoribꝰ construat̄: necesse est cū hmōi hu
mores alter ad alterū sunt contrarij: quendā in ipso corpore dn̄ari qui ipm̄ denomiet: vt. s. fit
aut melācolicū aut flegmaticū: aut colericū: aut sanguineū. ❡ No. humor ē corpoꝝ sensibiliuꝫ
materiale principiū. Et sunt in corpore humano quattuor vt iā dictū ē: qui vt dicit Joānitius
vocantur elementorum filij: eo ꝙ vnusquisqꝫ eorum et ex eorū originaliter constet qualitate.
hi quattuor humores in quantitate et qualitate equalitatem proportione debita obseruan-
tes: omnia corpora sanguinem habentia perficiunt nutriunt ac custodiunt in debita consistē-
tia sanitatis: sicut econtrario ex eorum inequalitate siue infectione infirmitatem generant ⁊
inducunt. Fuerunt enim hi humores vt dicit Galienus super amphorismis ypocratis eos
Chimos vocās necessarij multum ad temporis constitutionem: ad ipsius regimen et conser-
uationem: atqꝫ continente deperditorum in corpore restaurationem. neqꝫ tamen equalibus
virtutibus simpliciter in corpore sunt subsistētes cum oppositi essent. ergo simul stare non po
tentes: sed solum ꝓportionaliter equalitate: vt sic inter eos vnus illorum dominiū obseruet.
quare dictum est in littera necesse est quēlibet elicere preeminentiam ⁊c. i. habere quendā hu
morem in se plus ceteris dominantē. ❡ Melancolico vero pigriciei ⁊c. In hac parte Boe.
ostendit specialiter quomodo discipulis ac scholaribus ſm suam complexionem debet proui
deri circa studium victu vestitu atqꝫ loco: quo ad eos specialiter qui in humore melancolico
plus ceteris superstare noscunt̄. Et di. ꝙ oportunum est. i. cōgruū melancolico subiecto pigri
ciei studere locis secretꝭ et āgulosis. i. āgulꝭ plenꝰ. qm̄ ipsi sūt timidi naturalit̄: et iō si in latis
atqꝫ spaciosis domibus studio vacarēt: atqꝫ a longe vmbras respicerent in timorem possent
adduci atqꝫ tandeꝫ studio frustrari. locis etiam carentibus strepitu. et hoc propter debilitatem
complexionis que non est capax tumultus. locis etiam parum lucis recipientibus: hoc est ob
scuris: et hoc ob visus debilitatem. et summarie omnibus in locis solitarijs. ⁊ his que comple
xioni magis conuenire noscuntur. Insuꝑ oportunū est ipsi melancolico precauere saturitatē
i. ciboꝝ repletionē decliuē ab effectu: id est onerosam. et hoc ꝓpter debilitatē virtutis digesti

ne: cuz i ipsis calor naturalis tenuis sit atqꝫ parcus. natura vero frigida ad moduz superabū dat. et similiter oportunum est ipsi precauere cenas seras. i. tardas. qꝫ ꝓ ⁊ oportunū est ei gaudere potibus mediocribus. prout desiccatio studij exegerit. i. desiderat: vt. s. acuitatez fumositatē nō habeat: vt ē vinū fumosum qḋ oīno cōtrariū ē sue nature sicuti et cuiuslibet. ipsum em̄ sicuti et in p̄cedentibus iā edoctū est: studiū atqꝫ cōtēplationē obnubilat: atqꝫ a via doctrine prorsus abducit: sed nihilominus oportunum est bene ipsum confoueri: idest nutriri. plenaria idest copiosa receptione potus. et hoc prout desiccatio studij requirit: ne proteruitas: idest curiositas nimij studij supple quod exsiccatiuum humoris est radicabilis: sicuti et quelibet cura generet tysim: hunc morbum. anhelam: idest anhelantē strictitudine thoracis: idest pectoris.

vero lꝫ strepitu vigētibus edibus luciſqꝫ capacissimis: precept⁊ studij potest informari. Poculis plenioribus pōt substētari. Cibarijs oīgeniſqꝫ confoueri. Venereoqꝫ accessu si pbas es-

¶ Nota. melācolicus a melācolia dictus est: q̄ est sanguinis nigri cū felle mixtio. et ē cōplexionū pessima. dr̄ nēpe a melē qḋ est nigrum et schole fel: eo ꝙ est ex nigri sanguinis fece āmixta abūdantia fellis. Inde melācolicus cui⁹ proꝑetatis ⁊ mores atqꝫ natura cōīter his vsib⁹ recitāt̃. Inuid⁹ ⁊ tristis: fallax luteiqꝫ coloris. nō expers fraudis timidus dextreqꝫ tenacis: qm̄ parc⁹ ē. Assimilaturqꝫ h̄ ꝯplexio terrene ꝯplexioni q̄ frigida ē ⁊ sicca: sic ⁊ melācolica: ⁊ lꝫ h̄ teterrima sit vt p̄dictū ē. nō eo min⁹ affirmādū est pene oēs viros claros q̄ aliq̄d laude dignū posteris reliquerūt hac cōplexiōe abūdasse: cū cōplexio hec bonā p̄stet memoriā ꝓpt̃ aquā ⁊ terrā: vt ex mēte ꝓbat Raymūd⁹ lulij in suo ope astrologie. Aq̄ em̄ vt inq̄t ē restrictiua auara ⁊ ipssiua: ⁊ t̃ra ē subiectū spissuz in q̄ durat ipssio spēꝝ q̄ mēorate sūt. Hoīes g̊ melācolici maxie disponūt̃ ad mag̃s scias acq̄rēdas. ⁊ ꝑꝑ h̄ ad multiplicatōez pluriū spērūqꝫ. hincqꝫ nō absurde putādū ē maiorē ꝑtē phoꝝ melācolicos extitisse: qḋ attēdēs phs li. ꝓbleumatū ait. Quicūqꝫ excellētes fuerūt viri aut ꝫ phiaz aut poeticā aut poesiz aut artes vocant̃ melācolici. etem̄ Hercules fuit hui⁹ nature: ⁊ occupant̃ ab egritudinib⁹ q̄ sūt a nigra colera: iō epilēticoꝝ egritudinē ab Hercule antiq̄ sacrū morbū ⁊ herculeū vocabāt. ¶ No. tisis ē vlceratio pulmonis cū ꝯsūptōe toti⁹ corꝑis. strigit nēpe h̄ vlceratio cannā pulmonis q̄ fit inspiratio ac respiratio aeris. ⁊ hinc tisim āhelā. i. āhelātē ꝯuenit appellari: vt in lr̃a. inde tisicus. Itē torax pectus est vl̃ pector⁊ ꝑs illa q̄ ē a collo vsqꝫ ad stomachū quā nos dicim⁹ archā: q2 ibi archanū fit. i. stratū quo cetera arcētur. Dr̃ etiā thorax lorica alias. vñ Iobā. xli. subsistere nō poterit nec asta nec thorax. et desinit actūs in em vel in a indifferent̃ thoracē vel thoraca. ⁊ actūs pluralis in es vel in as: vt thoraces vel thoracas. Vñ Virgili⁹ in. x. Tela trū cauiri: ⁊ bis sex thoraca petitū ⁊c. ¶ Flegmaticus vo lꝫ strepitu. In hac ꝑte Bo. isinuat q̄s loc⁹ studij ⁊ q̄ dispō nutrimēti cōpetat flegmatico. Et di. vero ꝓ sꝫ flegmatic⁹ pōt informari p̄ceptis studij i edibus. i. i domibus vigētib⁹ strepitu h̄ ē murmure atqꝫ clamore: atqꝫ domibus capacissimis lucis: hoc est edibus āplis aptis atqꝫ lucidis. et hec quo ad locū: pōtqꝫ sustētari. i. ꝯfoueri poculis pleniorib⁹. i. plenis ⁊ abūdātib⁹. ⁊ hic ꝯtinēs ꝓ ꝯtēto positū ē. poculū pro potu. et potest cōfoueri cibarijs omnigenis. i. omniū generū. et hec quo ad victus dicta sunt. Et sequitur. ⁊ si eēt pbas: id est licitum dicere: ipse flegmaticus deberet permoliri mensurnus: id est in mense semel. accessu venereo: id est coitu. ¶ Nota ex quo ꝯplexio hec flegmatica aque simillima est: iō frigida et hūida collocat̃: quare somni multū appetitiua ex supabūdātia aq̄ ⁊ frigiditate. hinc nō immerito cōgruū reputat̃ flegmaticū locis tumultuosis atqꝫ lucidis informari: quoniā si in locis quietis atqꝫ obscuris studio incūberet citissime natura cōplexionis instigāte sumnolētia detineret: sꝫ qm̄ cōplexio sua ꝓpter frigus atqꝫ hūidum obliuionis germana consistit: cōueniens est ipsum poculis atqꝫ cibarijs calidis atqꝫ oīgenis. similiter ex actu qui confractione sua calorem excitat confoueri atqꝫ permoliri: vt sic quod natura negat ciborum atqꝫ potum diuersa ⁊ opposita tribuat exhibitio. habentqꝫ spermatis abundantiā: quapropter nō indecēs est ipsos post mēsem actu venereo exhilarari. Cōditiones aūt flegmaticoꝝ atqꝫ natura simul et mores his vsib⁹ cōīter memorant̃. Hic sōnolētus: piger: in sputamine multus. Nil retinēs sensu: pinguis facie: color alb⁹. ¶ Sāguine⁹ aūt. In hac ꝑte Boetius ostendit quid locus studij et que dispō nutrimēti competat sanguineo.

Et dicit sanguine⁹ aũt cui⁹ cõpago.i.ꝯiunctio vel cõpositio cõplexionis ẽ fauorabilior.i.melior ceteris:qꝛ tẽperatior atq; purior ꝓpter sanguis dominiũ.põt adaptari oĩb⁹ edib⁹ vł locis Et hui⁹ signũ q̃ si subdẽs ait.qm̃ ip̃m.s.sanguineũ nouim⁹ sepi⁹ cõfoueri q̃stione ꝗuissima.i.difficilima ludendo q̃ꝫ si occillaret.i.videret atq; respiceret ꝑietes hirquis.i.oculis obliquãtib⁹.i.obliq̃s.q.d.qm̃ nouim⁹ sepi⁹ plus ꝓficere sanguineos ludẽdo q̃ꝫ ꝓfunde meditãdo. Dehinc restringens h̃ qđ dixerat dicit: tñ nõ ẽ ꝯfidẽdũ in h̃ sup.ꝑnarrato:⁊ decꝫ.i.decẽs ẽ ⁊ oportunũ.hylarari.i.letificari hũc.s. sãguineũ cibarijs ꝗtissimis atq; potib⁹ leuiorib⁹.sic em̃ sua cõplexio expostulat: q̃ leuitatib⁹ gaudet atq; leticia:cũ aerea sit calida atq; hũida ex natura. ¶ No.ex q̃ sanguine⁹ hylaritatẽ ꝓpter bonitatẽ sue cõplexionis:q̃ calida ẽ ⁊ hũida:q̃b⁹.s.caliditate ⁊ hũiditate vita hoĩs plus ꝯstat.ꝯueniẽs est ip̃m oĩb⁹ locis amenis letis atq; mũdis adaptari. Illud aũt qđ dr̃ sanguineũ pl⁹ ludẽdo q̃ꝫ meditando ꝓficere nõ absurdum est.facit nẽpe hoc ingenij sui viuacitas:q̃ ĩ subiecto molli sue imaginatiõis radicaꝛ. neq; tñ ita stabiliter ĩtellecta atq; cõꝑhẽsa retinet sicuti melãcolic⁹ ꝓpter cõplexioni admixtã humiditatẽ: q̃ poti⁹ obliuionis q̃ꝫ mẽorie mater est.pl⁹ tñ flegmatico retĩet ꝓpter calorem humiditati admixtuꝫ. Et horum sanguineorum conditio natura atq; mores facile his metris denotantur. Largius amans hylaris ridens rubeiq; coloris. Constans carnosus satis audax luxuriosus. Alia littera habet. Cantans carnosus ⁊c. ¶ Nota prout refert. Seruius: hirqu⁹ ẽ oculorum angul⁹ vbi putredo collocatur: ⁊ qꝛ quidẽ ex nimia lasciuia solẽt retorquere oculos ad hircos. Ideꝫ dicitur hircus hirci caper animal lasciuum: cuius oculi ad libidinem in transuersum aspiciunt:⁊ ad hircos retorquentur. Item hylaro id est letifico. Unde Macrobius. Verba nõ minus q̃ꝫ vinum hylarent conuiuium ⁊ corripit ra. Unde Ho.in epistolis. Oderunt hylarem tristes tristẽq; iocosi ⁊c. ¶ Colericus vero pallide. In hac parte ostendit Boe.quia locus studij ⁊ que dispositio nutrimenti competat colerico:⁊ di. Colericus vero subiectus plerũq; id sepius pallide effigiei:idest faciei supponatur: idest submittatur semper:idest continuo solitudini:idest loco solitario:⁊ hoc ne ipse commotus auditu nimij strepitus effundat bilem: idest in totam cohortem:idest societatem:q; pro et sic ledat:idest offendat venerabilem maiestatẽ magistratus:⁊ exclamans in lesionem magisterij inquit. O q̃ꝫ vitanda est lesio ista magistratus.⁊ hec circa locum dicta sunt.hinc circa nutrimentum versatur dicens. Et nos nouimus sustentari hunc grandiori cena atq; deliniri:idest nutriri potu fortiori. Et circa hoc cautelam obseruandam ostendit di.sed tamen cauenduꝫ est sup.in exhibitione cibi atq; potus huiusmodi ne extrahaꝛ.i.excitetur mentibus rabidis.i.furiosis istius scilicꝫ colerici : error.i. confusio litis. ⁊ hoc ex potus hm̃õi ministratione.q.d. summopere preuidendum est ne nimia pot⁹ exhibitio coleram eius nimiũ ꝯmoueat atq; accẽdat:ne socijs lis atq; guerra hoꝝ occasione suscitentur. ¶ Nota prout dicit Constantinus in pantegni.i.ix.c.ij. Si corꝑi dominetur colera:cutis erit glauca vel citrina:⁊ hoc est qđ in littera dicitur. colericus subiectus pallide effigiei ⁊c. Suntq; ipsi qui dominium hoc in humore patiuntur generaliter iracundi animo: immansueti: leues: impetuosi: quas ob res solitudini abdicare iubentur prout littera sonat: ne bilem in socios effundat. et expone bilem: id est iram. Est enim bilis vt volunt grammatici ire sedes

set dicere mẽsurunus ꝑmolliri d̃beret. Sãguineus ãt cui⁹ ꝯplexiõis fauorabilior ẽ cõpago oĩbus edibus vł locꝭ p̃t adaptari:quẽ ludendo sepius nouimus ꝯfoueri.ꝗuissima q̃stiõe: q̃ꝫ si obliquãtibus hirq̃s parietes solus occillaret. Tñ in h̃ sꝑ nõ ẽ ꝯfidẽdũ. Hunc cibarijs leuiorib⁹: potibusq; gratissĩs decꝫ hylarari. ¶ Colericus v̄o pallide effigieiq; plerũq; subiectus solitudini semꝑ supponaꝛ: ne nimij strepitus auditũ bilẽ effundat ĩ totã cohortẽ: sicq; magistratus venerabilẽ ledat maiestatẽ. O q̃ꝫ magistratus lesio vitãda ẽ. Hũc cena grãdiori nouimus sustẽtari: potuq; fortiori d̃liniri. Cauẽdũ

vel amaricatio ex fellis cōmotione ꝓcedens. Sic ⁊ in Persio. Turgessit vitrea bilis .i. ira. Proprietas aūt atq; mores huiꝰ colerici cōmuniter his versibꝰ commemorant̄. Hirsutꝰ fallax irascens prodigus audax. Astutus gracilis siccus croceiq; coloris. ¶ No. cohors lȝ ꝓprie multitudinē rusticoꝝ significet: vt sic maior cohors q̇ngentos: minor vero tricētos cōtineat cōiter: tñ ꝓ qualibet multitudine ꝯuenit accipi: sicuti ⁊ in littera acceptū est. ¶ Si autē qualitates. In

est autez ne litis horror potus amministratio ne istius rabidis mentibus extrahat̄. Si autē qualitates assignare ignorās sit societas theoricos consulat seq; sic cognoscat. Pluribꝰ vero mētibus intimatū est gnotis eautos. ¶ Felicisq; discip̄li discretio magistratui gaudeat subijci: eumq; metuēdo diligat: diuesq; existat Nec ei sub picturate dilectionis obtuitu Albinus existat detrahēdo. Quid enim detractore nequius? Ve magistratus detractori. Etiaȝ si fuerint mille cū eo: venienti magistro assurgat ꝓ loco ⁊ tp̄e salutādo: caputq; inclinet: eūq; si iubeat assequat̄: māsioniq; eiꝰ si possit īserat cohabitādo: vt sic castigatꝰ nō soluȝ se mordeat. Verum etiā si locus affuerit ad eū cōfluat inq̇

hac parte Boe. antipophorisādo cuidā tacite q̄stioni r̄ndet. Posset eñ quis dicere. multa satis de cōplexionum manerie p̄missa sūt o Bo. quē autē via in cognitiōem haꝝ determinate deueniendū sit: haud quāq̄ꝫ demōstrat̄ q̇d amplius. Cui questioni Boe. r̄ndens ait ꝙ si societas scholariuȝ sit ignorās assignare .i. discernere q̄litates .i. ꝯplexiones q̄ ex quattuor qualitatibus deriuantur: vt supra demōstratum est. consulat theoricos .i. sapientes medicos. ⁊ his consultis sine dubio se agnoscat atq; cōplexionem suam. Pluribꝰ: vero ꝑ sȝ mentibus intimatū grecum illud est gnotis eautos: quod in latinum versum tantum sonat q̄ꝫtū Cognosce teipsum: qđ de celo ꝓcessisse legitur. Unde Macrobiꝰ li. i. de somno Scipionis. De celo inquit descēdit gnotis eautos: idest scito teipsum. ¶ Felicisq; discipuli. In hac parte Boe. quoddam primo dictum circa subiectionem discipuli erga magistruȝ reassumit s̄m ꝙ subiectio ipsa potissimum ad aptitudinem eius circa magistrum adminiculatur. ⁊ duo facit. Nā p̄mo debitam discipuli erga magistrum subiectōem vberiꝰ q̄ꝫ ante cōmonet. Secundo circa hoc cuidā tacite q̄stioni r̄ndet: ibi. Si aūt discipulꝰ magistro suo. Et dicit primo. Discretio felicis discipuli gaudeat subijci .i. supponi magistratui .i. magistro. q; ꝓ et diligat eū metuēdo ⁊ existat .i. sit fidelis ei sup. tam verbo q̄ꝫ op̄e. nec existat ei Albinus .i. non īsequatur mores atq; violentiaȝ Albini: qui nephando scelere magistro suo vti superius iam explicatum est manus iniecit violentas .s. detrahendo ei sub obtuitu .i. aspectu. picturate .i. ficte dilectionis. Et deinde quasi inuehendo contra tales dicit. quid est ergo nequiꝰ .i. peius atq; sceleratius hmōi detractore: vt interiectio est execrantis vel maledicentis: ve detractori magistratus. Inde reuertens ad persuadendum scholaris reuerentialē erga magistrū subiectioneȝ dicit. Scholaris etiā assurgat .i. reuerenter magistro suo venienti etiā si fuerint mille cū eo sup. in ꝯsortio. ⁊ hoc salutando eum pro loco ⁊ tp̄e. q; pro et scholaris ipse inclinet caput suum in obedientie signū q; pro et assequatur eum .s. magistrum. hoc est si iubeat: idest mandet. q; pro et supple scholaris inserat: idest immittat se mansioni: idest habitationi eius: idest magistri cohabitando cum ipso si potest: vt si ipse scholaris castigatus scilicet magistri presentia. non solum se remordeat idest castiget atq; mores comprimat. verum pro sed etiam confluat .i. accedat ad eum inquirēdo supple de dubijs occurrentibus. et hoc si locus et tempus: idest oportunitas circa hec affuerit. ¶ No. etiam sicuti in superioribus tactum est: ad hoc vt magister metuatur atq; reuereatur debet in se quattuor habere principaliter. Primum ꝙ sit scientia illustratus. ⁊ hoc est quod Sapientie. xvij. dictum est. Anteq̄ꝫ loquaris scȝ docendo disce prius audiendo. Scđm ꝙ sit hūilis

a benignus.⁊ hoc di.Greg.in canone.hoc habetur.xxvi.di.tertium q̄ sit innocentia decoratus qm̄ vt ait Greg.homel.vi.li.ij.Cū vita docentis despicit̄ ⁊ ei⁹ quoq₃ doctrina ɔtēnitur.hic Seneca ep̄la.vij.Plus hoīes oculis q̄ᷓ auribꝰ credunt.quartum q̄ sit experientia certificat⁹:vt sc₃ recte doceat ⁊ artificialiter vnūquēq₃ ſm cuiuslibet artis exigentiā:⁊ hec omnia clari⁹ in ꝑncipio sexti capituli hui⁹ declarabuntur.¶ Si autē discipul⁹.In hac ꝑte Boe.cuidā tacite q̄stioni rn̄det.⁊ dicit q̄ si discipul⁹ nequeat adhibere magistro suo presentiam impeditus ac retractus tum propter mansionis distantiam:tū propter causam alterius rei:sicuti tamen esset necessarium ſ₃ p̄dicta.quid agendum scholaris ipse sup.si hec facere neq̄at habeat sp̄ dicticas:has tabulas:ꝓptiores.i.promptas lateri:ve.ꝑ vel cedulam.s.papiream vel pecorinā₃ quibus sc₃ vel dictica vel cedula īprimat:idest inscribat diligenter:id quod nouerit:idest senserit:intimatum.i.declaratum sup.a magistro vel alio quouis:proprie sue conscientie:idest intellectui:q₃.ꝑ et inquirat:idest interroget:cum sc₃ magistri habuerit copiam explicite:idest manifeste dubitatu₃ ¶ Notandum dictica est multifoliaris tabula pictoribus apta.Et dicitur a dicto ctas.quod rhetoru₃ est.vnde quidam.Clerice dicticā₃ lateri teneas vt amicam. ¶ Cum autem indiscrepans ⁊c.In hac ꝑte secunda prime partis principalis huius capituli.postq̄ Boe.ostendit quomodo scholaribus ꝓuidendum sit sagaciter in his que complexionem eorum respiciunt nunc vero demonstrat quomodo prouidendum eisdem sit in his et circa ea que res exteriores personas subsidentes ⁊ famulos concernunt.Et duo facit.Na₃ primo facit quod dictum est circa res ipsas.secundo circa personas:ibi. Lotricu₃ ⁊c.Et di.O q̄.i.q̄tum ɔsentaneum.i.ɔgruum atq₃ proficiens est sanitati.s.scholariū cōponere.i.coaceruare in vnū ſm facultatē.i.diuitias:subaudi suo determinato tp̄e:videlic₃ in estate fragmenta salis atq₃ lignoꝝ:in autūno.i.in hoc anni tp̄e:q₃.ꝑ ⁊ copiā vindemie.i.vini:ī messe.i.tp̄e messis trituram.i.bladum.In capricorno v͛o.i.in ea parte anni q̄ sol capricornum ingreditur congeriem.i.copiam carnium:⁊ hoc dico cum indiscrepans.i.concordans atq₃ cōueniens cōnexio.i.coniunctio cōmensalium affuerit annua:vel citior.i.breuior voluntas ſm ꝓpositum commorandi.Et huius cām subiungens ait.Et predicta ideo ita conquerenda sunt suis temporibus:ne anxionarius.i.reuēditor infirmet anhelitū sup.scholaris mucore tali lanugine artocopi.i.panis:⁊ ne acor.i.corruptio insipidi vini confundat secreta cordis.Silr̄ quoq₃ ne rācor.i.ranciditas carnium laniste:idest macellarij corrumpat:q₃ pro et defectus lignorum ɔtrahat.i.gelu cōstringat membra:⁊ quod est deterius:ne anxionarius:idest reuēditor incras/

rendo.¶ Si aūt discipulus magistro suo semper vt necessarium est nequeat exhibere ꝑsentiam:tum propter mansionis distantiā:tū propter alterius rei causā:dicticas semper lateri suo habeat promptiores cedulas ve: quibꝰ diligenter imprimat quod cōscientie proprie nouerit īntimatū:eiusq₃ explicite inq̄rat dubitatū ¶ Cum aūt indiscrepās conueniensq₃ affuerit connexio commensalium annua vel citior scd̄₃ propositum commorandi volūtas:salis lignorumq₃ in estate fragmēta:autumnoq₃ copiam vindemie:messe trituram:in capricorno congeriem carnium.O q̄ proficiēs est sanitatiq₃ cōsentaneum scd̄m facultatem in vnu₃ cōponere ne artocopi mucore anxionarius anhelitu₃ infirmet: et vini insipidi acor cordis secreta cōfundat.Carnium laniste rancor salisq₃ tritura fetor inclusus intestina corrumpat: lignorumq₃ defectus membra contrahat:⁊ quod deteri

setūr.i.ditetur assiduis incursibꝰ.i.accessibꝰ ꝓ rebus necessarijs ꝑticulariter in dies comparan
dis. Deinde cuidā tacite questioni r̄ndens di. Forte di. tu ea q̄ diximꝰ circa ꝓuisiones facien-
das tam ꝓ scholaribꝰ ꝙ eoꝝ cōmensalibꝰ rōne etiaꝫ cōmoda sunt si magistro impartiant̄. Cui
r̄ndens ait ꝙ exhibere magistratui.i.magr̄o necessaria.s.quo ad victuꝫ corꝑis ꝓut facultas.i.
copia scholaris suppetit.i.requirit est magna discipli cōmoditas. Et rōnem subiūgēs inquit.

us est ne assiduis incursibus incrassetur anxio
narius. Magna vero discipuli ē ꝯmoditas ꝓut
facultas suppetit magistratui necessaria exhi
bere: ne dū eius inhiat executioni reꝝ venaliū
indulgeat cōparationi. Q ꝙ absurdū est magi
stratus egestas. ¶ Lotricū aūt vetularū remo
tio sūmoꝑe ē appciāda: earūqꝫ accessus quāto
rarior tāto salubrior: ne dū venerit suggerat a-
liqd ī ꝗnatū: vł a mācipio aliqd extrahat ꝑmo-
lito. Q mācipioꝝ raro īuenitur clemētia: ra
riorqꝫ ī agone ꝯstātia repit̄. Ve seducēti māci
pio ī quo plenarie ꝯfidit dn̄antꝰ dilectio. Quid
ē tali fedꝰ: ⁊ qd tāto scelere grauius? ¶ Mun
dū hospitiū: supellex mūda ⁊ thoral dealbatū.
mancipij prudentia rerum exitus consideran-

et hoc iō ne dum magister ipse in
hiat.i.intēdit executioni.i.infor-
mationi eiꝰ.s.discipuli: indulgeat
id est vacet compationi rerum ve
naliuꝫ. ¶ No. citus.ta.tū.i.breuis
velox vel repentinꝰ: vt in Ouidio
de arte. Arte cite velo naues re-
moqꝫ reguntur. Arte leuis currꝰ
arte regendus amor. ⁊ Horatius
in sermonibus. Cita em̄ mors ve
nit aut victoria leta. ¶ Nota inter
acorē mucorē nidorē atqꝫ pedo-
reꝫ hoc īterest ꝓut hoc metro cō-
tinet̄. Mucor panis: acor vini:
rācor qꝫ carnis. Nidor ab assata
sit carne: sed a pede pedor. Item
artocopꝰ panis d̄r cum labore fa
ctus. ab artos qd̄ est panis et co-
pos labor. d̄r etiā alio significa-
to pistor quasi artifex panis. sic
apud Iuuenaleꝫ sumitur cum ait.
Salua sit artocopi reuerentia.
Indulgere ⁊ inhiare in antehabi-
tis exposita sunt. ¶ Lotricum au-
tem vetularū. In hac ꝑte Boe.
post ꝑdicta ostendit qua manerie
scholaribꝰ ipīs ī ꝑsonis famulan-
tibus ꝓuidendū sit. Et duo facit.
Nam primo facit quod dictum ē
quo ad vetustas lotrices. scd̄o quo ad famulos subsidiantes: ibi. Hospitium ⁊c. Et dicit primo
Remotio id est elongatio vetularum. lotricum id est pannos lauantium est appreciāda sum-
mopere. qꝫ pro ⁊ accessus scꝫ earum vetularum quanto est rarior id est tardior tanto salubrior.
Et rationem subdens inquit: quoniam ne dum supple ipsa venerit suggerat id est latenter in
aurem scholaris consulat aliquid inquinatum id est pollutuꝫ: quo scꝫ animus scholaris a stu-
dio verteretur: vel etiam ne ipsa extrahat a mancipio id est famulo. permolito id est inclinato
verbis vetule scilicet ex substantia domini. ⁊ hoc idem quoniā clementia manciporum rara re-
peritur. sed in agone. i. necessitate in qua amicus comprobatur rarior constantia mancipioruꝫ
reperitur. Ve interiectio maledicentis est. Ve inq̄ mancipio id est famulo seducenti idest de-
cipienti: quo scilicet famulo dilectio dominantis. i. domini confidit plenarie. ⁊ inuehendo cō-
tra talem dicit. Quid tali fedius id est detestabilius: quoniā vt Seneca refert: ipso nihil effica
tius ad nocendum domino reperitur: cum sit familiaris inimicus. Quid etiā tāto scelere gra-
uius. q. d. nihil. ¶ No. agon is. pugna mortis d̄r. vn̄ canitur. In agone triūphali ⁊c. hic autem
pro necessitate captū est. ¶ Hospitiū mūdū. In hac ꝑte Boe. de ꝓuisione famuloruꝫ subsidē-
tium exequitur: ⁊ duo facit. nam primo facit qd̄ dictum est. scd̄o cōtra īfidelitatē maloꝝ famu-
lorum īuehit̄ ibi. Quid mācipio ⁊c. Et dicit primo ꝙ hospitiū. i. habitatio mūdū. supellex id est
vtēsilia domus mūda thoral. i. lecti cooperimentū dealbatū sup. oīa ista sunt cōponēda. i. pro-
curāda atqꝫ disponēda decēti vultu. i. decēti ordīe atqꝫ dispōne prudētia mācipij. i. famuli con
siderātis exitꝰ. i. fines rerū dn̄icarum. mācipij dico assistētis. i. ītēdētis semꝑ sedulitati idest cu
re dn̄ice. i. dn̄i. q. d. quecumqꝫ ꝓcuranda atqꝫ disponenda sunt in scholarium maceritijs atqꝫ

necessarijs: hec oīa cōponēda sunt atqȝ ꝓcurāda prudētia atqȝ solertia fidelis famuli: non famuli īfidelis ac neqꝙ q̄ facie picturata opas ꝑstat dn̄o: qm̄ vt subdit in littera. nil crudeli⁹ mancipio subtrahēte ⁊ īfideli. ¶ No. supellex lis. dr̄ substātia vel facultas: ⁊ oē instrumētū et ornamentum domus: ⁊ scribitur cum vno p. qm̄ primam syllabam corripit. Unde Hora. Jam dudum splendet focus: ⁊ tibi munda supellex. Item thoral a thoro dictū est: ⁊ est longa mappa. vl' q̄cq̄d i loco sternit̄. ¶ Quid mācipio. In hac ꝑte Bo. post ꝑmissā bonoꝝ famuloꝝ ꝓuisionē: nūc inuehēdo ꝯtra malos ⁊ q̄ꝑtū cauēdi sūt ꝓsequit̄ ponēs tria gn̄a ex his ꝑ ceterꝭ fore fugiēda. Et diuidit̄ i tres ꝑtes ſꝫ h̄ tria famuloꝝ gn̄a. Nā ī ꝑma docꝫ fugiēdū seruos latrones. Scd̄o biligues ibi. Seruus biliguis. Tertio crudeles: ibi Seruoꝝ siq̄dē. Pria i duas. nā ꝑmo fac̄ qd̄ dictū ē. Scd̄o ꝓposita exēplo ꝯfirmat. Cūctos terreat. Et dic̄ ꝑmo q̄ famulus latro atqȝ fur sūmoꝑe ab hospitio remouendus ē: qm̄ nihil h̄ mācipio subtrahēte crudeli⁹ reꝑit̄. qd̄ exēplo Elimacꝭ ꝯfirmans subdit q̄ si exēpla petꝭ: īfelix elimax: ille scholarꝭ īfidel' dict⁹ ab elimādo. i. corrodēdo et hoc dicocontrahēs. i. accipiēs nomen a re. s. corrodendo. hic elimax terreat cunctos: supple dominos. ne sibi similes in famulatum coemāt. Hic nempe elimax cum recepisset munera Nicostrati illius sui magistri. primo seruiuit ipi vultu blandiore: id est blando atqȝ placido: ⁊ hoc ministrās. i. procurās oīa superi⁹ de fideli famulo dicta ad nutū. i. ad volūtatē

tis sedulitati dominice semper assistētis: decē ti vultu sunt ꝯponēda. ¶ Quid mancipio subtrahēte fedius? Cūctos terreat infelix elimax ab elimādo dictus: nomē ex re cōtrahēs. Qui cū nicostrati munera suscepisset primo ei vultu seruiuit blādiori oīa ad nutū administrās fidelisqȝ per oīa existēs: fideliorē se ꝓmittens: quicq̄d Nicostrati fidelitas possedit: ipsius cōmissū est infidelitati. Quid plura: cum neq̄ssimi Elimacis infelix ꝓuidētia cūcta vidisset sibi suppeditari: carniū alimēta: pisciūqȝ fomēta ceterarūqȝ reꝝ venaliū ꝯmertia cūcta in duplo q̄ essent appreciata dominicis auribus intimabat: sicqȝ toti⁹ substātie exhausit incremēta. Nicostratūqȝ i summā traxit egestatē: ⁊ creditorū diuturnā exclamationē: qua nihil ama

sup. dn̄i. qȝ ꝓ ⁊ seruiuit dico extn̄s fidel' ꝑmo tꝑe atqȝ ēt ꝓmittēs se fideliorē fore ī futuꝝ: ſꝫ mente subdola: q̄ re q̄cq̄d fidelitas nicostrati ꝑdicti possedit ꝯmissū ē: subaudi ad disponēdū īfidelitati ipsius elimacis. sed quid plura cum infelix prouidentia: id est astutia atqȝ caliditas nequissimi elimacis vidisset cuncta sibi suppeditari: id est gubernanda atqȝ disponenda ꝯmitti: ipe elimax infelicitatis seruus intimabat: id est insinuabat aurib⁹ dominicis: id est ipi domino: omnia alimenta carnium: ⁊ omnia fomenta piscium ceterarūqȝ rerum venalium commertia fore appreciata: id est empta plus duplo q̄ essent: qua quidem infidelitatis rabie tanto insistit vt hic hausit: id est in suos vsus cōuertit incrementa totius substantie: id est facultatis dominice: qȝ pro ⁊ traxit nicostratum ipsum in summā: id est extremam egestatem atqȝ diuturnam: id est quotidianam exclamationem ⁊ infestationem creditorum: qua scilicet exclamatione et molestatione nihil menti scꝫ debitoris imprimitur amarius. vt ergo insanie: id est furori creditoris cum autem in hec omnia nicostratus tam extremam egestatem: atqȝ creditorum furores incidisset: tandem penuria sua ipsum in cognitionem erroris: id est facinoris sui elimacis perduxit. vero pro sed ipse nicostratus conuenit: id est in causam vocauit elimacem super errore: id est facinore suo. sed tarde. quo id est qua conuentione audita: id est percepta elimax ipse prorupit statim in verba contumeliosa: id est iniuriosa: qȝ ꝓ ⁊ sepeliuit: id est infodit mucronem: id est ensem in visceribus domini: ⁊ que prius obmiserit: id est reliq̄rat hinc secum asportauit. qȝ pro ⁊ reliquit corpus ipm dn̄icum: id est dn̄i. deuorādū: id est lacerandū canib⁹. Dein

de inuebens Boe. contra hunc elimacē dicit. En. i. ecce q̄ntum scelus. i. pctm̄ ip̄ietas detestabilis. i. detestanda proditoris perpetrauit: scꝫ magistruꝫ suuꝫ nedū bonis singulis expoliando: verūetiam contumelijs afficiēdo: atq; tandē post necē nepbariaꝫ corp⁹ dilaniandū: auibusq; deuorandum relinquendo. ¶ Notandū est ꝙ ꝯuenire multa significat: q̄ his metris cōiter recitātur. Cōuenit alloqtur decet id simul assimilat. Erigit ad cās vocat cōpellit inestq;. Pāgit adu-

rius mēti ip̄rimitur: ve creditorꝫ isaniei. Maxima vero nicostrati penuria eū in mancipij erroris conditioneꝫ perduxit. Tarde vero elimaceꝫ suꝑ errore suo conuenit: quo audito statim in cōtumeliosa verba prorupit: dominiq; in visceribus mucronē sepeliuit: ꝛ que prius omiserat secū asportauit: dominicūq; corp⁹ canib⁹ reliquit deuorandū. En quantū detestabilis ꝓditoris impietas scelus ꝑpetrauit. ¶ Seruus bilinguis procul expellatur ꝛ ipsius nequitia statim deponatur: licet cōsanguinitatis proximitate ꝯiunctus existat. ¶ Seruorum siquidē crudelitate multos vidimus sociorꝫ incurrere iacturā. ¶ Creditorib⁹ āt summa exhibeaẜ debitoris ꝯmēdatio: dieiq; prefixe semper ꝓ

natur ꝛ adunat ꝯueniens est. Itē mucro cuiuslibet rei acumen est. Et dicitur a macros quod est longum. vnde sepe pro gladio poniẜ. Et sunt synonima ensis gladi⁹ mucro spata rumphea ꝛc. ¶ Seruus bilinguis. In hac parte Bo. scdꝫ gen⁹ improborꝫ seruorum fugiendum fore ostendit: ꝛ dicit. Seru⁹ bilinguis. i. fallax ꝛ duplex expellatur ꝓcul. Et nequitia. i. fallacia ipsius serui bilinguis eminēte. i. apparente. deponatur statiꝫ: idest mox. q̄uis etiam: idest non obstāte ꝙ existat ꝯiūctus sup. domino proximitate consanguinitatis vel aliorum quocunq; vinculo proximitatis. ¶ Notandum ꝙ nulla pestis ad nocendum efficatior est q̄ seruus nequam atq; domino duplex ꝛ inimicus. ipse eñ noscit cōscientiam dñi: atq; secreta familie meditatur. seducit dominum atq; per adulationes impedit ne videat orientem: scꝫ ne agnoscat: suadetq; occidentis intuitum ꝛ opera tenebrarum. ¶ Nota bilinguis a bis ꝛ lingua dicicur: sicut trilinguis. et dicitur qui duas linguas loquitur. ꝛ ꝑ similitudīeꝫ bilīgues fallaces ꝛ duplices dicunẜ: q̄ aliud in corde: aliud in ore habent. Vñ grecista. Duplicis ac cordis homo dr̄ esse bilinguis. ¶ Seruorum siquidem. In hac parte Boe. tertium gen⁹ seruorꝫ ip̄roborꝫ fugiendū fore declarat. Et dicit. seruus crudelis etiam fugiend⁹ est: qui quidē Boe. vidimus multos sociorꝫ. i. scholarium incurrere iacturam. i. graue dānum. crudelitate. i. malicia horum seruorꝫ crudelium. sunt eñ litium excitatiui atq; pacis destructiui. ¶ Nota lꝫ iactura proprie nautarum sit: tñ ꝓ quocūq; dāno alicui ꝑ violentiaꝫ illato capi potest: ꝛ sic in proposito captum est. ¶ Creditoribus autem summa. In hac parte Bo. circa predicta etiam dicēda quoddam de creditoribus scholarium inserit: vt ostendat qua manerie circa hos agendū sit dicens: Cum necessitas ipsa coegerit vt scholaris ipse a creditoribus res ipsas pro vite sustentaculo mutua receperit quid agendum. scholaris inq̄ summoꝑe prospiciat et commendatio summa suis exhibeatur creditoribus. hoc est vt summopere creditoribus suis exhibeat commēdatum q; pro et caueat vt fiat solutio: idest soluat debitum prefixe: idest statue diei: idest termino pagamenti atq; solutionis. scholaris enim cui copia: idest fortuna non arrisit sup. in bonis ipsis exterioribus quorum ipsa est domina. pleno cornu: idest abundanter ꝛ affluenter. o q̄ dulcis ē translatio: idest prestatio creditoris. q; pro et exhibitio: idest traditio suffragij. i. adiutorij affinium. i. amicorum. ¶ No. circa hoc qd̄ diciẜ plena cornu ꝙ cū Hercules vellet deducere filiam cuiusdā regis qui dicebaẜ Deianira fluuius acheolus quē transire debebat in diuersas formas se mutauit. Cum autem vltimo in thauri speciem se transformasset Hercules ipso deiecto vnū sibi cornu abstulit. quod copie. i. dee fortune sacrificauit. quo quidē cornu fortuna mortalibus

res exteriores impartiret: ⁊ hinc tractum est q̄d dr̄ fortunā pleno arridere cornu ⁊c. ¶ No. cre-
ditor dr̄ qui alienā fidē sequit̄ mutuatā pecuniā numerando. gn̄aliter aūt dr̄ ille q̄ ex cā quacū-
q̄z alienā fidē sequit̄: ⁊ dr̄ creditor qui credit debitori: debitor vere dicitur cui creditur. ¶ Pru-
dentis vero scholaris. Hec est tertia pars prime partis principalis huius quarti ca. In qua Bo.
postq̄ ōndit qualiter scholaribus ipsis sagaciter ꝓuidendū sit tā circa ea q̄ scȝ ei⁹ cōplexionē
respiciunt: q̄ etiaȝ scȝ in his q̄ res
ipsas exteriores respiciūt: vt sunt
ꝑsone subsidiantes concernunt.
Nunc in hac parte facit hoc ideȝ
quo ad socios. Et diuiditur hˀ ꝑs ī
duas partes. naȝ p̄mo facit q̄d di
ctum est. secundo dicta sua exem-
plis confirmat. Prima in duas:
nam primo facit quod dictum est
secundo vtilitates dictoꝝ enarrat
ibi. Quid melius ⁊c. Et dicit p̄mo
Constantia prudentis. i. sapiētis
scholaris gaudeat semꝑ aliq̄ con
sorte. i. socio speciali bono non fi
cto neq̄z adulationis nota depra
uato: cui scȝ socio possit detegere
i. aperire ꝯsciam. i. mentē ꝓpriaȝ
qui scȝ socius subueniat. i. succur
rat sup. scholari fortuna existen-
te nubila. i. aduersa. q̄z pro ⁊ qui. s.
socius exhibeat. i. prebeat se sedu
lum. i. diligentem subsidio supple
scholari vrgente. i. premente mor
bo. s. aliquo. ⁊ disponat: idest ordi
net. facultates: idest res ipās scho
laris. supstites. i. relictas: ⁊ hoc si
tetra. i. fera caligo mortis affue-
rit. ꝙ si euadat viu⁹. i. cōualescat
possit sustentari. pasci. i. ali. deli-
niri. i. confoueri consolari idest p̄
stolari: cubitum duci. diuersis etiam partibus procurari. i. disponi ⁊ ordinari ab eo scȝ socio: et
hec in aduersa valitudine dicta sunt. vigente vero valitudine. i. sanitate ⁊ robore: gaudeant. i.
gaudere valeant libellis supple suis ꝑmutatim: ⁊ sic amboꝝ omnia cōia sint: ⁊ gaudere valeāt
questiunculis. i. dubijs ⁊ interrogationib⁹ doctrinalib⁹ inter eos causa dicendi exortis. certatiȝ
scȝ nunc arguendo nūc replicādo aliā alia pagendo que in scholastico certamine vtilia dino-
scunt̄. q̄z ꝓ ⁊ gaudeant gradatim. i. ordinarie cōmēdabili recordatiōe. de qua in primo capitulo
sufficiēter dictū est cū triplex recordatio docebatur: ⁊ dico gaudeant conuersim. i. mutuo ⁊ alie
natim felicitate castigationis: vt scȝ se mutuo in enormibus charitatiue corrigent castigent at
q̄z repħendāt: ⁊ his oibus gaudeāt dico obsequēdo dulciter. i. plane sine oī disturbio varijs q̄z
ꝑ et diuersis generib⁹ iocorum consilio Catbonis inquiētis. Interpone tuis interduȝ gaudia
curis. Ut possis animo quemuis sufferre laborē: vt scȝ mens amenitatibus atq̄z gaudiorum io
cis alternatim refoueatur. q̄z pro et integritas mutue dilectionis. i. socialis amoris. sic in tali
modo maneat. i. ꝑmaneat inter eos: vt scȝ ros. i. amor primeui temporis sit intellectualis idest
continuo infundens vel inguttans: in medio autem temporis sit inundans. i. effluēs: vero ꝑ sȝ
amor ille socialis existat inebrians. i. satians ⁊ replens in fine. Uult dicere Bo. talis sit amor
inter eos sicut ros qui p̄mo instillat. secūdo inundat. tertio inebriat. sic quoq̄z amor eorum in
dies excrescat. ¶ Notanduȝ ꝙ socius hic de quo Boe. in littera loquitur: non discolus: non bi-
linguis neq̄z crudelis fore debet. sed ille de quo Seneca loquens ait. Nullius boni possessio io
cunda est sine socio. Qui certe conditionis ꝓprietatisq̄z quas fidelis amicus in se habere debȝ

posse debita fiat solutio. Scholari vero cui ple-
no cornu copia nō arriserit: o q̄ dulcis est cre-
ditoris translatio: affiniumq̄z suffragij exhibi-
tio. Prudentis etiam scholaris cōstantia sem
per aliquo ꝯsorte gaudeat speciali: cui propri
am possit detegere conscientiam: quiq̄z nubila
existēte fortuna diligēter subueniat: morboq̄z
vrgēte sedulum se exhibeat. Et si tetra mortis
caligo affuerit superstites facultates dispōat
si vero viuus euadat ab eo possit sustentari: pa
sci: deliniri: ⁊ consolari: cubitum duci: diuersis
etiam partibus procurari: vigente autem vali
tudine libellis gaudeant permutatim questiū
culis certatim: commēdabili recordatōne gra
datim castigatiōis felicitate conuersim: diuer

fis etiā varijsq̃ iocorū generib⁹ dulciter obse
quēdo. Sicq̃ inter eos mutue dilectōis mane
at integritas: vt ꝑmeui tꝑis ros sit distillās: i
medio īundās: in fine vero īebriās existat. Quid
enī dulci⁹: q̄d ve ꝑclari⁹: q̄d certe melius: Pre
stātis enī amoris nulla fauoris adoptio ꝑstat
finē. Inuidia vero si scd̄z q̄d euenerit ī discēdo vi
delicet gratuita ē: simplex aūt ꝓprij actoris cō
sūptiua ē. ❡ Cū āt parētis mei prouidētia ei⁹
colloq̄o vt assolet dieb⁹ paucis ꝓmittēs ꝯsola
ri: athenas studij ob cām me misisset: vnicū cu
stodē vite mee inueni noīe Fauoneū: nō a vēto

Iuxta illud. Amicitia sublata tollitur omnis iocūditas ab hac vita. Quarū prima est ꝙ sui et
consocij idem nolle: idēq̃ velle existat. De quo ꝓhūs. vij. poli. Amicoꝝ idē nolle et velle est. et
Tullius cōtra Salustiū. Amicorū est si veri amici fuerint idē velle ⁊ idē nolle. amic⁹ etenī est
alter ego. Secūda est mori ꝓ socio: de quo Varro in sentētijs. Pro amico sepe mori ꝯtingit.
Tertia insepabl'r consortio adhibere. de quo sext⁹ Pithagoric⁹. Amic⁹ mīme erat ille q̄ ꝓ ami
co aliqñ nisi mors interueniat se
parat. Quarta est noxia ꝑcauere
De quo Apulegi⁹ platonic⁹ libro
de politico et ciuili. Soci⁹ vulpi-
nus est qui socio suo non precaue
rit a periculo ⁊ delicto. Perfect⁹
ergo socius est quis ocio suo cir-
cūspectiōes adhibet et cautelas.
❡ Nota Boe. appellat fortunam
nubilā i. obscurā siue cecā. Depin
gebatur enim fortuna antiquit⁹
ceca: qm̄ ex improuiso accedit et
recedit: vel q2 cecū reddit hoīem
extollendo eum in ꝓsperis et de-
primēdo eum in aduersis. Et ea-
dē pene verba sunt in de consola.
li. i. metro primo. cū inquit. Nūc
q2 fallacē mutauit nubila vultum
⁊c. ❡ Nota teter tra. trū. i. niger
vel ferus: sic in cantica. Tetrum
chaos illabitur. ❡ Quid enī dulci
us. In hac parte Boe. ponit vti-
litates q̄ ex ꝯditiōe socij fidel'ori
unt di. Quid enī dulci⁹. i. iocūdi⁹ est q̄d ve ꝑclari⁹. i. lucidi⁹: q̄d q̃ meli⁹: subaudi h̄ sociali amore
atq̃ ꝯsortio. q. d. nihil. Et rōnē hui⁹ subiūgēs ait. Qm̄ nulla adoptio. i. ꝯiūctio amorꝫ prestantꝫ
id est veri et perfecti: prestat. i. admittit: finem: id est terminum fauoris subaudi: sed in eum est
duratura. Et tunc antipophorisando et cuidā tacite questioni respondendo dicit. Posset enim
quis dicere: supra proximo dixisti ꝙ mutua inter socios dꝫ eē questiuncularum certatio: verum
si hec certatio quādam inuidiaꝫ ingesserit: nunq̄d hec socialis nexus erit dissolutiua. Ad hoc
respondens dicit ꝙ si inuidia ſm quid imperfecta euenerit in discen do hec certe gratuita est:
qm̄ est intellectus acuitiua: quare societatis huiusmodi nullo modo destructiua. Si vero sim-
plex. i. ꝑfecta inuidia irrepserit q̄d in vera societate haud quaq̄ꝫ contingere ꝓhās est: hec certe
est consumptiua ꝓprij actoris. ❡ Nota Boe. in littera pretendit talem rationem. Illud cuius
fauor et trāquillitas in euū est ductura illo nihil ē lucidius. amor verus socialis est hmōi: ergo
⁊c. maior nota: minor ptꝫ in littera. ❡ Nota circa hoc q̄d dicit inuidia simplex ꝓprij actoris est
consumptiua. Inter oīa vitia minus excusabilis est inuidia: qm̄ virtutū semꝑ est impugnatiua.
hic Tullius in rhetorica. Virtutis comes est inuidia. Et item alius. Sēꝑ virtutes inuidia sequit'
feriūtq̃ summos fulgura mōtes. Hoc vitiū demones habēt hūane inuidētes ꝓli: quorū filij
ꝑditōis sunt hoīes mūdi alterius bonū ꝑferre dolētes quib⁹ mos oē proximoꝝ appetere. di-
cētes illd̄ Ouidij pr̄io de arte. Fertilior seges ē alienis sꝑ in agris. Vicinūq̃ pec⁹ grādius v-
ber hꝫ. Cuiusq̄dē vitij rabiē acerbi liuoris vt Claudian⁹ ait in maiori. Nulla q̄es placare pt ꝑꝫ
ꝙ actor' ꝓpri⁹. ⁊ inde Hor. i epl'is. Inuid⁹ alteri⁹ reb⁹ marcessit opimis. Inuidia scl'i nō īuene-
re tyrāni. maius tormētū. qm̄ vt in lr̄a Bo. ait: ꝓprij actoris ꝯsumptiua est. ❡ Cū aūt mei pa-
rentis. In hac ꝑte sup̄dicta exēplo a seip̄o accepto ꝯfirmat dicēs. Cū aūt ꝓuidētia mei paren-
tis misisset me athenas ad has scholas vniuersales grecie ob causaꝫ studij ꝓmittēs vt assolet.
parēthesis est. i. vt fieri solꝫ ꝯsolare me sup. Boet. in alloq̄o. i. lr̄is ei⁹ paucis dieb⁹. i. infra pau
cos dies. ego Boe. inueni athenis vnicum custodē ⁊ ducē vite mee noīe Fauoneum denomi-
natum scilicet non a vento fauoneo: sed a fauore: id est amore. Hic nempe fauoneus cum inspe

xisset primo me sup. Bo. fatigatū .i. fessuз itinere: ꝛ vidisset me cōsiderātē .i. meditātē diuersa. atq3 inspexisset me inspirantem creberrime .i. sepissime tandē q̄siuit cuias essem .i. cuius gentꝫ: q̄ ꝑ ꝛ adduxit me secū cōsolās me curialr̄: ꝛ hoc dico inq̄rendo breuit̄ si ob studij cām illuc scз athenas venissem ꝛ cui⁹ facultatꝫ sup. si diues aut paup̄ cuiusq3 ꝓfessionis .i. scie oñdendo mihi Boet. post triduū .i. post tres dies noīa vicoꝝ atheniēsiū. atq3 cōfraga .i. tortuositates āgyporticorum illoꝝ vicoꝝ strictorū vbi schole stabāt atq3 sciētie exercebātur vt quidā sentium vel confraga .i. clamores aut loca clamorosa angyportorum illoꝝ portuū vel vicoꝝ. Cape qōlibз di. hic demōstratiue loq̄tur: hic .i. in hac ꝑte: vigent .i. docentur: presagia .i. futuroꝝ ꝑscita chaldeoꝝ: harum gentium q̄ plus ceteris diuinationib⁹ insistebāt. hic .i. in hoc loco viget nō latēs: īmo famosa gloria Ptholomei illius astrologi. hic sup. viget syncera veritas Aris. ꝛ hn̄ sincera: qm̄ q̄ ab Aristo. recedit a veritate q̄ recedit commentatorꝫ. hic sup. viget ꝓbata diuinitas .i. diuina sapia Platōis. Hic nempe Plato tanta de diuinitate docuerat: vt et diuinus appellari mereret̄. hic .i. ī alio loco .s. viget cōcretio .i. rationū compilatio zenonis illi⁹ phi. rōnum inq̄ quib⁹ quadraturā circuli nitebatur cōprobare. Peribonijq3 illi⁹ magr̄i dilectio .i. doctrina quam de dilectione cōscripserat sup. viget hic. hic .s. in alio loco viget promissio

sed a fauore denoīatū. Hic cū me inspexisset itinere fatigatū: diuersa ꝯsiderantē: creberrime suspirantē quesiuit cuias essē: secūq3 me adduxit curialiter ꝯsolans breuiter inquirēdo si ob studij cām illuc venissem: cuiusq3 ꝓfessionis essem: cuiusq3 facultatis: post triduū noīa vicorū oñdendo angyportorū cōfraga dicēs. Hic vigēt ꝑsagia chaldeorū. Ptholomei nō latens gloria. Aristo. syncera veritas. Platonis ꝓbata diuinitas: zenonis cōcretio. Peribonij dilectio. Pithagore promissio. Homeri ylios: ꝛ labor Theseos. Euclidis theoreumata: daretis porismata: ypocratꝫ scrutinia: micasij axiomata: hic viget ariopagi efficatia: legū peritia: ypodromij cōfusa gl'a: cyrici victoria: palestra

Pithagore huius phi italici qui primitus animas inuenit fore immortales. ꝛ de alijs corporibus transire promittebat dicens primo se fuisse euforbum. secundo tantalidem. tertio hermotinum. quarto pirrhum. vltimo Pithagoram. Et hanc opinionem secutus Ouidius methamorphoseos libro. xv. de pithagora sic inquit. Ipse ego nam memini troiam tempore belli. Panthoides euforbus eram cui pectore quondam. Hesit in aduerso grauis hasta minoris attride. Et horatius in carminibus. habentq3 tartara: Pantoidem iam orco dimissum ꝛc. Et hoc volens Boetius inquit. Pithagore promissio. Homeri ylios viget supple hic: hoc est doctrina homeri quam de bello troiano confinxerat. ꝛ hic viget labor Theseos id est illius oratorie. hic quoq3 vigent theoreumata id est regule ꝛ propositiones geometricales Euclidis huius philosophi atq3 geometre. vnde theoreuma diligens ꝛ aperta verba descriptio vel regula est. inde regule geometre theoreumata quasi apertiones dicte sunt sicuti hec. omne totum est maius sua parte. similiter si ab equalibus equalia demantur remanentia erunt equalia. hic vero supple vigent axiomata id est sophismata Michasij huius philosophi que de musica ediderat. vnde axioma s̄m Hug. concathenatio loquendi dicitur sicut sophismata. Papias vero dicit q̄ sunt proloquia: ꝛ maxime propositiones in thopicis. hic autem sup. vigent aporismata. alia littera habet porismata ꝛ verius id est a parte probationes. ꝛ dicitur a porus ri. quod est aptio quedam: daretis illius hystoriarum troianarum scriptoris qui animam post exutum corpus solam vmbram fore asserebat. Hic quoq3 vigent scrutinia id est inquisitiones ypocratis illius medici. ꝛ bene inquisitiones ypocratis documēta noiat: qm̄ per multas inquisitiones experimēta in artē operatiuā medicialem deuentum est. hic id est in hoc loco sup. viget efficacia id est vigor ariopagi id est vici vbi schole philosophoꝝ consistebant a quo vico et

Dionysius sanctus ariopagita dictus est. Et dicitur ab ares qḋ est virtus ⁊ pagos qḋ est villa: qm̄ in vico illo scia de natura discebatur: ꝙ pro ⁊ peritia. i. sapiētia legū viget hic. Et proprie iuris peritia dr̄ ⁊ iurisperitus. post hec cōuertēs se ad publica spectacula ostendendo ex ordine sibi singula inquit: hic est confusa gloria id est inanis ypodromij illius loci quo ꝓbātur equi ad lucrum. Et dr̄ ab ypos qḋ est equus: et dromos grece qḋ cursus sonat: inde ypodromi⁹. i. locus quo equi cursu ꝓbantur. vel scḋm alios ypodromij. i. loci deambulatorij sup. supra quem homines ambulāt. Et componitur ab ypos qḋ est sub ⁊ dromos curuitas. vel ab hiper qḋ ē supra ⁊ dromos cursus: q2 desuꝑ homines currunt et ambulant: quoniā sunt arcus deambulatorij palaciorū. Unde dr̄ in legēda sancti sebastiani. Tunc iussit eum in ypodromio palacij tādiu fustigari ⁊c. vn̄ ypodromicꝫ decus ꝑcit locus hic duodenus. victoria cyrici illi⁹ loci viget hic Palestra. i. locus lucte viget hic: et fulminatio. i. iactatio cestus huius instrumenti viget hic. Est em̄ cestus cest⁹ cestui coriū cū plūbo īfuso quo man⁹ suas pugiles muniūt ⁊ seinuicē cedūt. Et dicit vulgari vocabulo plumbata. Elatio. i. eleuatio missiliū. i. telorum viget hic. exclamatio nautarum viget hic. Choree. i. ludicris saltationisꝙ conuentio viget hic ⁊c. ¶ Cum ergo hec et multa alia. In hac parte Boe. postꝙ̄ ostendit quomodo fauoneus ipse cuncta que athenis publica forent ostendit atꝙ diuersas phōrum sectas quibusꝙ in locis studia sua exercebantur monstrauit. Hic consequenter subiungit quomodo fauoneus studio atꝙ manerie in his atꝙ circa quelibet gerere debet. Et diuiditur in duas partes. Nam primo dat ei plura documenta. secundo circa ea omnis quoddam notanduꝫ subiungit: ibi. Non est autem digna. Prima in duas. Nam primo facit quod dictum est. secūdo Boeti. ponit tempus in quo athenas studuit: ibi. Feliciter ⁊c. Et dicit: cum mera liberalitas fauonei supra nominati intimasset: id est demonstrasset mihi hec omnia supradicta: atꝙ alia plurima que forte breuitatis causa silentio pretermisit quesiuit sup. fauoneus a me Boe. quenam esset mihi facultas id est rerum copia. atꝙ pro ⁊ interrogauit cui discipline intentio mee mentis esset promptior. tandem omnibus sibi per ordinem responsis quoddam memoria dignum amicis: id est amicabilibus auribus instillabat meis. Et hoc primum documentum est qḋ sibi tradidit scilꝫ vt parcitati pecunie semꝑ diligēter insisteret. nō quidē illi parcitati que ꝓdigalitati opposita est: sed mediocritati. Et rationem subiungens dicit. dilapidare id est multipliciter expendere commissa supple parentibus: consentaneum id est consonum est pudori q. d. pudor est commissa stulte inutiliterꝙ expendere: ⁊ cogente id est vergente necessitate repatriare confusum pudore. Deinde scḋm documentum subdit di. Item etiam fauoneus propalauit aliud non exorbitans id est aberrans vel deuians a rationis via hoc. s. vt si ego Boe. insererem id est īmitterem me discipline alicuius. s. magistri ꝙ respicerem prius bene: et maturo consilio conquirerem si magister ille obediret bonis et sanctis moribus: atꝙ polleret. i. resplenderet titulis. i. insignijs liberaliū artiū: atꝙ si ipse magister īdulgeret. i. vacaret promotioni suorū scholarium: ⁊ hoc remota omni negligentia inquirereꝫ ⁊ prospicerē cuius ꝑfectionis. atꝙ per triduū eum audirē cunctaꝙ cōsiderarē: vt si bonus esset non discederē ab eo: licet

potētia: cestus stimulatio: missiliū elatio: nautarū exclamatio: iuuēte ꝑuagatio: choree cōuētio. ¶ Cū ergo hec ⁊ alia mlta Fauonei mihi ītimasset liberalitas: quenā mihi esset facltas q̄siuit: quātecꝫ expēse loculi mihi possꝫ sufficere nūcrositas: cuiusꝙ discipline eēt mihi prōptior mēt⁹ ītētio. Qib⁹ sibi igiť ꝑ ordinē respōsis quoddā mēoria dignū amicis aurib⁹ instillauit ꝙ scꝫ ꝑcitati pecunie diligēter insistereꝫ. qm̄ pudori ꝯsentaneū ē stulte ꝯmissa dilapidare. cogēte necessitate pudore me repatriare cōfusum. aliud ēt noua via rationis exorbitās ꝓpalauit: vt si alicui⁹ disciplie me īsererē prius diligēter īspicerē si bonis moribus obedire li

beraliū artiūq; vbertate titulis polleret: emotaq; oī negligētia suoꝝ ꝓmotōi indulgeret: cuiusq; eēt ꝑfectōis: vt ꝑ triduū eū diligēter audirē cūctaq; ꝯsiderarē: vt si bonus esset lʒ balbutiens: nō tñ ab eo discederē. Simulatio detineret nouerca cecitas stultoꝝ efficeret aures retrogradus: vt sic eū dimitterē. siquidē malo deliniri: lʒ tediosa fructu ꝙ̄ seducētis cecitatꝭ gloriari decore. ¶ Feliciter aūt his ⁊ aliis secretis instructis annis duobꝰ deviginti: athenis elegātia ꝯualui: quicq̄d mali expertus ad boni tñ vestigia semꝑ fui anhelans. ¶ Nō em̄ est dignus dulcoris acumine: qui amaritudi-

balbutientis: id est male loquentis. vel cecitas: id est ign orantia scʒ magistri illius existēs nouerca. i. contraria subtilitatis. detineret aures stultoꝝ: id est indoctoꝝ: simulatio. i. fictione falsa similitudine efficeret retrogradus: sic vt eum dimittere sup. ammonuit fauoneus. Hinc q̄ddam notabile dictū his adiiciētis inquit: siquidē pro certe: malo. i. magis volo deliniri: id est doceri: fructu. i. doctrina balbutiētis: licet tediosa. i. tediū ingereret: ꝙ̄ gloriari dulcore idest ficta dulcedine seducētis. i. decipientis: cecitatis. i. ignorantie. ¶ No. Boe. prospiciens prodigalitatē scholaribus sicuti et cuilibet nimium esse dānosam atq; in miserieq; egestatis interitum atq; tandē pudorē atq; fabulam nedum notis sed ignotis inducti uam summopere parcitatem hoc est liberalitatē que in modestia et tēperātia cōsistit commouet amplectendam consilio Cathonis: que his versibus quasi ideʒ precedit. Ne tibi quid desit quesitis vtere parce. Utq; quod est hues: semꝑ tibi deesse putato. Sume cibuʒ modice: modico natura fouetur. ¶ Notandū circa hanc ꝑtē vbi dicit. Prius diligenter inspicerē ⁊c. libros euoluere seu legere ꝓ studio nō sufficit: sed doctores idoneos audire congruit. Si quis ꝗ doctus fieri cupiat doctuʒ virū eligat: cū doctoꝝ insufficientia viaʒ discipline claudat: doctuʒ inq̄ illum Uarrone consule elige. quem magis mireris in suis ꝙ̄ in alienis. nil eniʒ magnificum docebit: quia a seipso nil didicerit. quod etiā Boe. ipē in inferioribus attestās ait. Miserum quippe ingenii est vti inuētis ⁊ non inueniendis. ¶ Nota circa hoc quod dicit. Malo siquidē balbutiētis ⁊c. Nemo ſm exterioreʒ apparentiaʒ quam natura sibi indidit aspernendus est quando ignoratur virtus intranea. auctoritate Ecclesiastes xi. Non laudes virum in specie sua: neq; spernas homineʒ in visu suo. Et Catho moralis. Corporis exigui vires contemnere noli. Consilio pollet cui vim natura negauit. Unde quidam. Neue putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat egenus. Interdum enim preciosiora sunt parui corpusculi vascula: vti gemme lapilliq; testantur. Sic etiam q̄d sagax natura balbutienti lingue vicio subtraxerat quandoq; consilio atq; intelligentia vberiore resarciuit. Inde vulgare hoc. Meliora sunt vulnera diligētis: ꝙ̄ fraudulenta verba blandiētis. ¶ Nota balbutientis in superioribus expositum est capitulo scđo in ea parte cum de violētia agebatur. Simulachrum imago vel effigies dicitur: ⁊ dicitur a simulo simulas: quasi rem aliter ostendens ꝙ̄ sit. ¶ Feliciter autem his et aliis secretis. In hac parte Boe. ostendit quanto tempore post superioreʒ instructionem Fauonei athenis in continuo studio permanserat doctrinis philosophorum insistendo dicit. Ego Boe. instructus: id est informatus his sup. predictis et aliis secretis: subaudi ab ipso Fauoneo conualui: id est permansi athenis annis duobus de viginti. elegantia ē in annis. xviii. qui sunt viginti demptis duobus. anhelans id est intendens semper ad vestigia id est summitates boni id est virtutis et scientiarum: quicquid etiam mali scʒ aut egestatis: aut penurie: aut etiam opprobrii expertus fui. i. passus fui. Et inde quoddā subdens prouerbium inquit ex his. Ille em̄ non est dignus acumine dulcoris: qui nequit inuiscari id est irretiri grauamine amaritudinis. Iuxta illud. Dulcia non meruit qui nō gustauit amara. Et sequit. Quorū phoꝝ documentis atq; institutis tanto tꝑe inuigilabat dicēs. Et ego Boe. aherēs semꝑ

institutis atq₃ traditionibus Herodiani illi⁹ phi. atq₃ Aristo. illi⁹ phi cōmendaui mēti mee scintillulas. i. documenta ⁊ traditiones alioꝝ phoꝝ ⁊c. ¶ Notan. ꝙ Herodian⁹ summ⁹ fuit ille grāmaticus athenienſis (vt quibuſdā viſum eſt) quē ⁊ Apoloniū Priſcian⁹ inſecut⁹ ē. Fuerūt eīm illi duo (vt Priſcian⁹ ipſe in maiori teſtatur) excellentiſſimi apud grecos grāmatici. ſ₃ de Ariſtotele atq₃ ei⁹ laude ſatis in ſupiorib⁹ dicta ſunt: cū de logicis institutis ptractatū₃ eſt. Silr quid

nis nequit inuiſcari grauamie. Herodiani Ariſtotelisq₃ diſcipline ſemper adherens: alioꝝ q₃ ſcintillulas diligēter mēti mee cōmendaui. ¶ Ne paupertatis facultati preſentis operis deroget ſimplicitas: ꝯfundat deſperatio: affligat deſolatio: quoddam clericoꝝ nature cōmune dignum duximus examini committendū₃. ¶ Cum autem ſcholaris egeſtas diuerſo ꝓcedat intuitu: tum ꝓpter affiniū tenacitatem: tū ꝓpter coꝝ inundantis ꝓcelle penuriam: tum ꝓpter victrici iuuaminis incōſtantiā: tū ꝓpter germane nubilitati incōſtātiā: tū ꝓpter ipſius primogeniti militie nimiam incuriam: tum ꝓpter familiaris aduſtionis verſutiam generali ſcemate peruſi. dignum duxim⁹ ꝯſulendum.

faſtigiū ſit ibi dictū ē: q̄re ibi videas. ¶ Ne pauptatis facultati. Hec eſt ſcda ps pncipalis hui⁹ capituli: in qua poſtq̄ Boe. determinauit de ſagaci ſcholariū₃ ꝓuiſione ⁊ hoc quo ad eos q̄ rerū copijs p̄ſtant atq₃ neceſſarijs oib⁹ pleno cornu abundāt. nūc vero facit hoc idē de his q̄ pauptate grauati q̄tidianū₃ victū labore atq₃ īduſtria ꝓcurare cogunt̄. Et diuiditur hec pars ſecunda in q̄ttuor ptes. nam primo ꝓmittit pauptati ipſi cōſulere atq₃ documētis quo ad poſſibile fuerit obuiare. ſcdo plurima enarrat q̄ vt plurimū ſcholaribus penuriā atq₃ egeſtatē inducūt: et hoc ideo vt facili⁹ remedia in contrarium ſubmīſtret. tertio contra quēlibet p̄dictorum ꝯſiliū adminiſtrat. quarto ex his oib⁹ q̄ manerie proferēda pauptas exiſtat cōcludit. ſecunda ibi. Cum aūt. tertia ibi. Parentū₃ deteſtabilis. q̄rta ibi. Sit ḡ tuta pauptas. Et primo dicit. Nos Bo. dignū duxim⁹ cōmittēdū examini. i. declaratiōi illud q̄ cōe eſt nature clericoꝝ: ⁊ hoc ne ſimplicitas pauptatis deroget faculiati p̄ntis opis atq₃ deſperatio ꝯfundat: atq₃ ne deſolatio affligat. q. d. Sunt plurimi qui forte ob inopiā atq₃ expēſarum carentiā ſtudijs vacare deſpiciunt: atq₃ ſic q̄ natura donauerat egeſtate atq₃ rerū penuria depravant̄: ne quēq̄ pauptas hec ab hoc ſācto ꝓpoſito ſubtrahat: nos Boe. duxim⁹ dignū ⁊ rōni ꝯſonū pauptati ſcholariū quoad poſſum⁹ remedijs obuiare. Item duco plura ſignificat vt hoc metro notatur. Duco reſponſat reputat trahit ⁊ proprium dat. In littera vero idem q̄ reputare ſignificat ſicut in litteris ſcribitur. dignum duximus vobis intimandum ⁊c. ¶ Cum autem ſcholaris. In hac parte Boetius enumerat ea que plurimum ſcholares in penuriā₃ atq₃ egeſtatem pertrahunt. Et diuiditur ſm ꝙ ponit partes eorum qui egeſtatem cauſant. Et dicit. autem pro ſed cum egeſtas. i. penuria ſcholaris procedat: ideſt cauſetur diuerſo intuitu hoc eſt ex diuerſis cauſis. tum ꝓpter tenacitatem. i. parcitatē: affinium. i. tam parētum q̄ amicorū. tum ſup. ſcdo ꝓpter penuriā inundātis ꝓcelle. i. fluctuantis ⁊ piclitātis miſerie eorundē₃. tum ſup. tertio ꝓpter incōſtantiam iuuaminis. i. adiutorij victrici. i. patrui vel patriaſtri. tum ſup. quarto ꝓpter incōſtantiam germane nubilitatis: hoc eſt ꝓpter deſponſationem ſororis. tum. i. quinto ꝓpter incuriam: ideſt negligentiam militie dn̄ationis p̄mogeniti. tum ideſt ſexto propter verſutiā. i. prauitatē atq₃ deceptiones aduſtionis familiaris. Cum ergo ſupradicta omnia ſint q̄ plerūq₃ penuriā ſcholariū ꝓcurent. nos Boe. dignum duxim⁹. i. reputauim⁹ cōſulendum ſup. ſcholariū₃ inopie generali ſcemate. i. diſcēdi ordie. ¶ No. victric⁹ patruus vel patriaſter eſt q̄ vxorē ex alio viro filiū₃ vel filiā hn̄tē duxit. ⁊ corripit penultimā. vn̄ Ouid. de reme. Victric⁹ ⁊ gladijs ⁊ acuta dimicet haſta. Nouerca aūt eſt q̄ maritū ex alia vxore filiū vel filiā hn̄tē duxit:

Capitulum.

quas vt plurimū iniustas dicim⁹. vn̄ quidā. Gaudet in afflictos seuire nouerca ptās. Parentū
zc. In hac pte Bo. post enarrationē eoꝝ q̄b⁹ scholarib⁹ ipsis vt plurimū pauptas imittit̄: nūc
remedia ad q̄lꝫ optia subiūgit. Et diuidit̄ in sex ptes s̄m sex remedia sex causis pauptatē īducē
tib⁹ appropriata. scd̄a ibi. Inundantis. tertia ibi. Obsecro. quarta ibi. Germanici festināns. q̄n
ta ibi. Germane nubilibus. sexta ibi. Tenacitas īdustrie. Ponit ergo ergo primo remediū con
tra p̄mū qd̄ est parentū tenacitas
q̄ q̄nq̧ tāta existit vt etiā nisi arte
z obsecro flecteret̄: filios in extre
mā labi p̄mitteret egestatē. Cui⁹
tenacitatꝫ moderamē Boe. scho
larib⁹ ministrans his inq̄t v̄bis. de-
testabilis. i. odiosa atq̧ adunca. i.
auara tenacitas: z bn̄ adūca ex si-
militudine dictū est: aduncū enim
curuū sonat. Vn̄. Curuū se prebet
qd̄ aduncuꝫ crescere dꝫ. Auaricia
quoq̧ nimia sua inflexibilitate et
tenacitate merito curua dici dꝫ.
Vn̄ adūca tenacitas. i. auara par
citas parētū p̄mollit̄. i. dulcessit z
flectitur instantia subaudi multa
p̄cū. i. supplicationū q̧. p z dulces
sit. i. p̄mollit̄ tediosis v̄bis subau
di depcatiuis freq̄nter gemiatis:
z ex ꝯseq̄nti nimia replicatiōe te-
diū ingerentib⁹: z plerūq̧. i. sepe
sup. tenacitas ipa parentū dissol-
uitur affatib⁹. i. ornatis z politis
p̄suasiōib⁹ filioꝝ: q̧. p z delinit̄. i. p̄mollitur fletib⁹ tēpestiuis sup. p loco z tpe. atq̧ quandoq̧ te
nacitas ipsa excitatur fallacibus. i. falsis promissis. similiter dissoluitur interdum munusculis
i. donis affectuosis. i. affectatis: etiā p̄forat̄: idest īgredit̄ sepi⁹ adulatione. i. blandimētis: z hoc
si tempestiua fuerit sup. loco z tpe atq̧ ꝯgrua manerie. ꝙ si min⁹. i. non fuerit subaudi tempe-
stiua ipsa adulatio certe tenacitas ipsa solidatur in penis: z insuper tenacitas ipsa parentum
penit⁹ destituit̄. monitu. i. persuasione exēplari. i. exempla adducēte: lꝫ p ꝙuis etiam fuerit a-
damātina. i. amarissima. p similitudinē dictū est. sicut em̄ adamas ferruꝫ attrahit: sic quoq̧ par
cus z auarus cōtinuo rebus nō habitis insistit: sil'r q̧ tenacitas parentū etiā excitat̄. i. cōmoue
tur sepi⁹ rogationib⁹. i. intercessionib⁹ alioꝝ. s. amicoꝝ. ¶ Nota scholares ipi circa parentes z
amicos tenaces z parcos qui difficile flecti queūt sicuti gutta circa lapides durissimos se habe
re debent: respiciant em̄ non vi casus atq̧ ponderis guttam cauare lapidē: sed assiduitate z in-
stantia: si etiā parentū p̄citas lꝫ nō vna sola instātia flecti atq̧ deliniri possit: ipa saltem nūc de
cies immo pluries gemiata valeat deliniri: qd̄ si huic assiduitati z instantie ars affuerit: certe
in meli⁹ op⁹ p̄sperabitur. nā vt inq̄t Pamphil⁹. Ars aīos frangit z fortes diruit vrbes. Arte ca
dunt turres arte leuat̄ on⁹. Et itē Ouidi⁹ de arte. Arte cito velo naues remoq̧ reguntur. Arte
leuis curr⁹: arte regend⁹ amor. Nota s̄m tho. ij. ij. q. cxv. Inter placidum adulatorem z blandi-
torem hoc interest. Placid⁹ em̄ ille est qui sola intentione delectandi loquitur. sed blanditor in
tentione lucri ꝯsequēdi. Adulator v̄o cōiter vtrisq̧ attribui solet. verūtn̄ est ꝙ vnū p reliq̄ apd̄
auctores sepi⁹ reptū est. ¶ Inundātis p̄celle penurie. In hac pte Boe. ponit scd̄m remediuꝫ cō
tra scd̄m quod est parentum inopia atq̧ pauptas: z duo facit. naꝫ p̄mo remediū ponit. secūdo
quoddā circa hoc remediū cōmodi⁹ subnectit: ibi. Cauendū est em̄: z dicit ꝙ si parentū torq̄at
egestas obtēperandū. i. ꝯsulendū est penurie. i. miserie inundantis. i. abūdantis vel p̄iclitātis
fluctuātis p̄celle: p incremēta. i. augmēta laboris videlicet scripturādo. i. scribendo. alia. l̄ra hꝫ
scriptitādo. trituras. i. messes colligēdo: z dr̄ tritura a tero q: teritur in area. Areas. i. domoꝝ
z alioꝝ locoꝝ planicies mūdādo. sil'r seruiēdo ad tp̄s: sꝫ tn̄ int̄ oīa h̄ nos duxim⁹. i. reputauim⁹
dignū inhibere. s. cohibere z refuare stimulū. i. pūcturā necessitatis. i. īdigētie subaudi scriptu

Parētū ꝺtestabilis adūca tenacitas p̄cū instā
tia p̄mollit̄: tediosis affectib⁹ plerūq̧ dissoluit̄
fletib⁹ tēpestiuis dilinit̄: p̄missis fallacib⁹ ple
rūq̧ excitat̄: munusculis affectuosis dissoluit̄:
adulatōe si tēpestiua fuerit p̄forat̄: si min⁹ soli
dat̄ adamātina licet fuerit exēplari monitu de
stituit̄: alioꝝūq̧ rogatib⁹ excitat̄. ¶ Inundātꝭ
p̄celle penurie per laboris incremēta ꝓprij ob
tēperandū est scriptitādo: trituras colligendo
areas mūdando: ad tēpus seruiēdo. Si tamē i
geniosa scribēdi facl'tas motū coegerit volūta

ra:et hoc si facultas.i.ars ingeniosa coegerit.i.impulerit motū volūtariū.i.ipsam voluntatem sup.ad hoc faciendū. ¶ No. paupertas hmōi de qua in hoc scdo remedio intēdit: ⁊ si supra vires intendat patiēter tn̄ sufferēda est. Exēplo maiorꝝ nostrorꝝ q̄ paupertatē placidam atq̧ acceptaȝ ob amorē phie indies excoluerunt. sic Dyogenes phūs vt refert Seneca paupertate gaudere voluit: paupertateq̧ potētias seculi superare. Erat nēpe Alexādro oīa possidēte potētior. cum plꝰ esset quod iste nollȝ accipe q̄ꝫ qd̄ Alexāder dare posset. Usus em̄ solꝰ erat vt Hiero. ꝯ Iouinianuȝ refert: duplici pallio pp frigꝰ. Peraȝ ꝓ celario habuit: atq̧ clauaȝ ob frigiditatē senectutꝭ sustētādā verūtn̄ qm̄ natura ipa aliq̄bꝰ indiget q̄bꝰ ad phandum validiꝰ sustētet. ꝯgruū ē vt qd̄ fortūa ex rebus exterioribꝰ assūpserat labore atq̧ īdustria ꝯquerat: vt sicuti ī superfluis natura nō abūdat: sic q̄ꝫ ī necessariis haud quaq̄ꝫ deficē dinoscat: labores vo ⁊ īdustrie q̄bꝰ h̄ necessitas reprimit sūt q̄s lr̄as ꝯnumerat: q̄busq̧ ī remediāda egestate si pusus fuerꝭ: nullo tibi tpe nature ꝯmoda deesse videb. Itē area locꝰ ē ad excutiēdū frumēta aptꝰ vl̄ dr̄ tabularꝝ eq̄litas: vl̄ domorū latitudo. īde areola diminutiuuȝ. q̄cūq̧ tn̄ modo capiat bn̄ ī ꝓposito applicatū puta. ¶ Cauēdū ē tn̄ ne delitiosus. Hic Bo. circa ꝓrimo dictū remediū quoddā notabile obseruādū subnectit. Et diuiditur ī duo. Nā p̄mo fac quod dictū est. secundo exemplo dicta explanat: ibi. Glebeonis nequitia.

riū necessitatis stimulū dignū duximꝰ ībibere Cauendū est tn̄ ne deliciosus mentē excitet appetitꝰ: lucrūq̧ eneruet sirenosum: cōiter scribētiuȝ ꝓdiga raroq̧ fidelis defraudet adulatio: familiarisq̧ sinistra visu vel auditu ebibat q̄cq̄d scribētis dextera ꝑmollit. Glebeōis nequitia nō obstante parētele gratia q̄ꝫtum discēdi incōmodū virtutūq̧ decrementū mihi cōtulit sub Herodiano militāti. Deficiēte plerūq̧ paterni cēsus igniculo more ꝓtaxato merorē cautius duximꝰ mitigare aliquid īprimēdo: arbitrātes totius egere velle q̄ꝫ lōgi laboris itinera repatriādo inuitis arripe: affinibꝰ ītimauit Glebeonis neq̄tia me pestiferꝭ scriptorꝝ sedi-

Et dicit Boetius q̄ꝫ in his supra dictis et precipue in scribendo summopere cauendum est ne appetitus delitiosus id est voluptuosus et luxuriosus tamen ex luxuria que in ornatibus est: q̄ꝫ ea que in commessationibus atq̧ coitu consistit iuxta satyricorum partitiones: quecunq̧ tamen sit cauendum est ne mentem scholaris excitet: id est commoueat supple ad aliquod turpe peragendum. atq̧ sic eneruet.i. extrahat funditus: q̧ pro et eradicet lucrum sirenosum id est attractiuum et deceptorum: cauendum quoq̧ est ne adulatio id est blandicies prodiga id est larga quo ad excessum: q̧ pro et raro fidelis defraudet supple mentem scholaris. quasi dicat cauendum est ne adulatione et fictis oblectamentis scriptorum tanto inuiscetur. vt sic studiose posteriorem constituat: q̧ pro et summopere caueatur ne sinistra supple manus hoc est infidelitas familiaris ebibat id est subtrahat visu vel auditu quicquid: id est omne illud quod permollitur: id est lucratur dextra id est labor et fidelitas scribentis. ¶ Nota circa litteram tria sunt mala que principaliter scholares sicuti et quemlibet ab abusu conquestorum terrere debent. Primum est spiritualium bonoruȝ contemptus que abusuȝ hunc consequitur: vti patet de Esau. Genesis. xxv. qui polentis primogenita vendidit omnia. Secundum est paupertas vsq̧ ad mendicitatem: hoc patet in filio prodigo Luce. v. qui post dissipatam substantiam ad tantam penuriam deuenit q̄ꝫ cupiebat replere ventrem de porcorum siliquis: sed nemo illi dabat. Tertium est rapine peccatum. et hoc tāgit Catho cum dicit. Utere quesitis sed ne videaris abuti. Qui sua consumunt cuȝ deest aliena sequuntur. ¶ Notandum circa hoc quod dicit sirenosum lucrum. Sirena vel syren monstrum marinum est: quod dulcedine sui cantus nautas ad se trahit et submergi facit: hic a siren id est tractu dictum est. Sic quoq̧ lucrum dulcedine sua homines attrahit: attractos in gehennam perducit: quare dictum est. Pecunia tua tecum sit in perditionem. hn̄ ergo lucꝝ sirenosum dr̄

id est attractiuū ⁊ dolosum. ¶ Glebeonis nequitia non obstāte. Hic Boe. exemplum ꝑdictis
subnectit di. ꝙ tuncuꝗ ⁊ incōmodū discendi ⁊ virtutis decrementū nequitia Glebeonis illius
scholaris nō obstante gratia.i.fauore parētele: id est parētis mei qui sibi gratiosus extitit con
tulit supple vt statuꝫ subiungetur mihi Bo. militanti. i .studēti sub Herodiano.i.sub isto ma-
gistro.nihilominꝰ nos Bo.deficiente nobis plerūqꝫ id est interdum igniculo.i.adiutorio pa-
terni census. duximus mitigare
more.i.remedio. pretaxato.i.pre-
misso.merorem.i.tristiciam pau-
pertatis. aliquid imprimendo.i.
scribendo.arbitrantes tutius : id
est securius degere nos inuitum:
scilicet in labore ⁊ paupertate:ꝙ
arripere itinera longi laboris re-
patriando.Deinde Boe.incom-
moda sibi a prefato Glebeone il-
lata enumerans dicit.sed q̄d cum
nos Boe.vitam nostram labore
manuum sic vt prefertur lucrare
mur : nequitia sinistra prauitas
Glebeonis intimauit.i.notifica-
uit affinibus:id est parentibus at
qꝫ amicis supple meis. imbui : id
est instrui me Boe.pestiferis se-
dibus.i.in cathedris pesteꝫ infe-
rentibus scriptorum : scꝫ cathe-
drantium.atqꝫ ītimauit me gloriari.i.ꝙ gloriarer diutius lucro.i.in lucro seducēti sup. quem-
admodū supius ostensuꝫ est. q̄d vltra intētio.i. amor parētis exn̄s plerūqꝫ.i.sepiꝰ ꝓmptior ad
malū sup.opinādū de filio:ꝙ ad bonū euaporauit.i.euanuit ⁊ exaltauit igne.i.ab igne intrinse
co.i.ab ira incensa subordināte Glebeone sup̄dicto.qꝫ ꝑ ⁊ sup.intētio parētis sic vt prefertur
euaporata atqꝫ q̄si exaltata ꝑuauit me subsidio solito.i.ꝯsueto. ⁊ hoc ꝑusꝙ exitꝰ. i. finis et rei
ꝟitas ꝓbasset.i.manifestasset acta ꝑ me ꝑpetrata.⁊ itē amētia.s.parentuꝫ nō declinauit : imo
in dies inualuit.qꝫ ꝑ ⁊ instātia ꝑcū penitus ꝓfecit in nullo.q̄d ampliꝰ traditio delatoris. i. ac-
cusatoris.s.Glebeonis remāsit notoria.i. manifestata post bimatū.i. post ānos duos. sed tra-
ditio ista nō recessit.i.euasit mulcta.i.īpunita. ¶ Nota ꝙ inter vitia cetera detractiōis vicium
maxīe odibile censendū est:qm̄ ꝓximū lacerat atqꝫ cōfundit. aut em̄ bona diminuit:aut occul-
ta denegat aut falsa crimina imponit.q̄s ob res sapiēs admonet Ecclesiastici.xxij. ne h̄ vitio in
uiscatis ꝯsortes nos exhibeamꝰ:ne forte assiduitate sua infamati īproperium ꝑpetiam̄.Cauē-
dum ḡ summopere scholaribꝰ ē ne talibꝰ se associēt.vt si q̄d Boe. Glebeone subordināte con
tingit se a filibus peniteāt euenisse.Itē bimatꝰ.i.spaciū duoꝝ ānoꝝ.s.biēniū. Et d̄r a binꝰ na.
nū.q̄d cōponit̄ a bis ⁊ annꝰ:q̄si duoꝝ annoꝝ ⁊c.Itē delator.i.accusator.⁊ d̄r a defero.i.accuso.
Vn̄.ij.Machabeoꝝ.iiij.Symō apud ꝑdictos pecuniaꝝ ⁊ patrie delator ⁊c.¶ Obsequio victri-
ci si neq̄at cōsolari facultas. In hac ꝑte Bo. ponit tertiū remediū ꝯ tertiū q̄d est vt plurimum
egestatis scholariū ꝓcuratiuū.s. victricū atqꝫ auoꝝ tenacitas. Et dicit ꝙ si facultas sup.scho-
laris neq̄at cōsolari.i.iuuari obsequio.i.subsidio victrici.s.⁊ auoꝝ q̄d agendum.Dico ꝙ tenaci
tas hoꝝ deroget̄.i.diminuet̄.nimis.i.ꝯminationibꝰ.qꝫ ꝑ ⁊ ꝯminet̄ sup.queādmodū premissuꝫ
est.tractu.i.motu tēpestiuo:vt id est queādmoduꝫ iocūda trāsactio.i.oꝑatio Proculi illius ma
gistri docet. Itē derogo derogas derogare maledicere detrahere vel diminuere:ꝓ ꝑte non ꝓ
toto est.ff.de verboꝝ obli.l.derogatio.¶ Germani festinātis incuria exēplari mitiget̄ ⁊c. In
hac parte Boe.ponit quartū remediū ꝯtra quartū impedimentū q̄d etiā vt frequenter penu-
rias scholaribus īfert dicens. Incuria id est negligētia germani.i.fratris.festiuātis idest feda
quotidiana ꝓdigaliter celebrātis.mitiget̄.i.castiget̄ eulogio. i. sermone ꝑsuasiuo blando atqꝫ
dulci sermone inꝙ exemplari.i.exemploꝝ pleno.qꝫ ꝑ ⁊ versutia:id est astuta nequitia : subaudi
Germani prefati corrigatur.āmonitu.ammonitiōe ꝓpinquitatis.vel deprimat̄ amētia.i.stul-
ticia incurie hoc est negligētie. ¶ Notandū qm̄ pr̄ filio essendi cā est nutriendi atqꝫ discipline

bus ibui:lucroqꝫ seducēti diutiꝰ gl̄ari. Ad ma
lū plerūqꝫ parēt⁊ ꝓmptior intētio igne euapo
rauit intrīseco:solitoqꝫ ꝑuauit s̄bsidio:⁊ priusꝙ
exitꝰ acta ꝓbasset:nō d̄cliauit amētia. ꝑcūqꝫ in
nullo ꝓficit instātia:post bimatū delatoris no
toria traditō remāsit:sꝫ n̄ mulcta r̄cessit. ¶ Ob
seq̄o victrici si neq̄at ꝯsolari facl̄tas nimis de-
roget̄:tractuqꝫ tēpestiuo cōminuat̄ : vt iocosa
Proculi docꝫ trāsactio. Germāi festiuāt⁊ icu-
ria exēplari mitiget̄ eulogio: ipiusqꝫ ꝓpiq̄tat⁊

inter oīa q̄ correctioni atq̧ eruditōi filioꝝ magis ꝓficere atq̧ ꝓdesse videnť sola est paternaľ a tenera etate filioꝝ correctio atq̧ eruditio. nā q̄ bñ erudiunť in etate tenera qñ prouecti sunt de facili ad bona inclinanť: nō est tñ sue correctionis regula nimia feritas inserenda: qm̄ lꝫ fi-lios corripe bonum sit: exterminare tñ ipsos non lꝫ: qr tunc paternalis disciplina ꝓdest qñ cle-mentia adest: sed ꝓch dolor in hoc instanti tp̄e neq̧ disciplina neq̧ clementia studij corriguť.

ammonitu corrigatur: versutia vľ amētia rep-mať. ❡ Germane nubilib⁹ ānis affini q̄ptotius obtemperādū ē: ne ꝑ incurie viciū rosa primu-la pollice carpať indigno. ❡ O q̄ꝫ sororis ꝯmē-danda est pudoris ꝓfessio: dolēdaq̧ ꝯtrarij cō-missio: veluti vľtū ꝺturpātis pudore pena pul-pe resecatio. ❡ Obtēꝑande germāitat' isignia secūdi Theofrastri Simachū iconomū nō sub silētio ꝯmittēdū est: q̄ vtroq̧ parētū viā vniuer-se carnis igresso: iminētis ifamie germane cō-stātiā bñficio maritauit: secq̧ fortune meatib⁹ obnixe cōmēdauit. Elisie marito naufragiꝫ sur-repto: Simachū frati ē soror isequebať. Elisia

q̄ fit vt qñ sperāt ex eoꝝ letari opi-bus quōlibet desolatur. ꝙ si tarda atq̧ sera tunc adhibeať correctō hec nō arduo sed blando soluꝫ eu-logio mistretur. ❡ Itē germani ꝓ-prie dicunť q̄ hñt eandē mr̄eꝫ sed diuersos patres. q̄ñ ab eadē geni-trice manētes. dñr tñ etiā q̄ eūdē p̄rem ⁊ mr̄eꝫ hñt. Itē eulogiuꝫ ex-posituꝫ est supra vbi de sophistria agebatur. ❡ Germane nubilibus. In hac ꝑte Bo. ponit aliō reme-dium ꝯtra q̄ntuꝫ impedimentum pauꝑtatis scholariū inductiuū qō est sororis nubilitas. Et diuidiť i tres ꝑtes. nā p̄mo remediū ponit cū cause subiectione. Scd̄o ꝯ eos inuehiť q̄ ob incuriam pudori ca-stitatis nō indulgēt: ibi. O q̄ꝫ. Ter-tio quoddā exēplū circa p̄dcā sub-iungit: ibi. Obtēꝑāde. Et di. pri-mo. qō si scholaris impenuria exi-stat: atq̧ tp̄s nubilitatis germane i. sororis ꝓpinquū sit dꝫ suꝑsede-re ꝑ eavice: vt sorori de matrimo-nio ꝓuideať: qm̄ germane. i. sorori affini. i. existēti ꝓprie nubilib⁹ annis. i. annis pubertatis: q̄ anni ad nubendū abiles sunt. obtēꝑandū est. i. succurrenduꝫ est. q̄ptoti⁹. i. valde cito. ⁊ rōeꝫ subdēs di. ⁊ hoc iō ne p̄mula rosa h̄ est virgitas ipsa carpať. i. auferatur: ⁊ ꝓprie fructuū est indigno pol-lice: trāsumptiue positū est. i. indigna manu: ⁊ indigno amatore ꝑ viciū incurie. i. negligentie. ❡ No. circa hoc ꝙ di. p̄mula rosa. v̄ginitas ipsa nomen honorabile est: q̄re nō īmerito rose cō-paratur nō q̄dē simpľr sꝫ honorabili⁹. s. nō bonis opib⁹ illustreť. Nam in euāgelio v̄gines q̄nq̧ fatue leguntur. quare ex sua virginitate itroituꝫ ad ianuā celestē meruisse nō crednnť. pulchrū ergo est esse virginem: sed pulchri⁹ multo si cum virginitate opibus floreant: factis nunc orati-oni: nunc meditationi: sedulo mentem exponendo. His em̄ Hiero. ad Eustochium teste. virgi-nes dicuntur esse occupate. ❡ O q̄ꝫ sororis ⁊c. In hac parte inuehitur contra eas que negligē-tia castitati non preuidet. ⁊ di. O q̄ꝫ commendanda est professio. i. obseruātia pudoris sororis q̄ꝫ ꝑ ⁊ q̄ꝫ dolēda est cōmissio ꝯtrarij. s. ipudicitie. dolēda inq̄ꝫ veluti resecatō. i. p̄cisio pulpe illi⁹ carnis suꝑflue deturpātis vultū pudore. ❡ No. de⁹ naturaľr in mulierib⁹ verecūdiā posuit vt ip-se ad pctm̄ ⁊ impudiciciā ꝓuocare formidēt. qō attendentes antiquoꝝ plurime in tm̄ fm carnē viuere spuerunt ꝙ pri⁹ mori maluerunt q̄ꝫ virginitatis florem fedo cōmaculare accessu nec so-lum xp̄ianoꝝ gloria exemplis harum referta est sed ⁊ paganoꝝ ip̄m ꝓrsus ignorantium. sic apō Ualerium maximum. greca q̄dam Hippo vitam ꝑdere maluit q̄ꝫ pudicitiā deturpare. sꝫ ⁊ Pe-lagia vt refert Ambro. c. iij. de virginitate. cum esset annoꝝ. xv. ⁊ p̄donibus circūseptā se vide-ret matre absente suisq̧ sociab⁹ in aquā ꝓiecit: malens mori q̄ꝫ violari. sic quoq̧ romanorum Lucretia quam in epitaphio his versib⁹ cōmendat. Cum foderet gladio castuꝫ Lucretia pect⁹ Sanguinis ⁊ torrens egredereť ait. Testes precedant non me fauisse tyranno. Ante virū san-guis: spiritus ante deos. Quā bene ꝓducti per me post facta loquentur. Alter apud manes: al-ter apud superos. Et licet hec viro nupta fuerit: maluit tñ gladio occumbere q̄ꝫ suam pudiciciā alteri⁹ cōmaculare thoro. Est g̊ summe ꝯmēdāda sororis pudicitia: atq̧ inpudicitia quōlibet

in mlt' seruiēdo meritoꝝ simulachra cūcta Simacho mīstrabat. Nā ꝓprie carnis illecebris dū deesset facultas secretius florē exponebat. Maluit em̄ icurie vicio clā Elisia succūbere ꝙ̄ fraterne fedus ꝯstātie se viua dirūpere. Nec ab icept' retrograda ꝑmāsit quousqꝫ icboata fine teriauit idoneo. ¶ Tenacitatis industrie rudimēto adustiōi domestice succurrēdū ē: ne mutuate pecunie diligētia bilē īfundat: alteri' cā rei conflictus cām conferat. Quicquid sub his fiat caute ꝯferēdū ē: ne pusilla rerū tenaci-

condolenda. ¶ Obtemperande germanitatis. In hac ꝑte exēplo quodā supiora corroborat exemplo inꝙ̄ a Simacho iconomo accepto: q̄ ꝓ maritanda sorore oīa bona tradidit. q. d. sic a scholari vt sorori ꝯualescat pudicitia: atqꝫ iusto matrimonio ꝯhinetur: patienda atqꝫ supportāda ꝓ tpe est penuria: ne forte vt supra dixerat virginitas alieno atqꝫ indigno viro maculetur. Dicit ergo. nō est cōmittenda silentio. i. non est tacendū Simachū iconomū filiuꝫ secūdi Theofrasti illius hoīs sup. ꝙ̄to amore atqꝫ fidelitate se habuerit erga sororem suam Elisiam matrimonio collocandā. ⁊ ob hoc insignia temperande germanitatis: qui. s. Simachus vtroqꝫ parente igressoviā vniuerse carnis: hoc ē mortuo vtroqꝫ parente. Et est elegās satis locutio maritauit incōstantiam. qm̄ vt sequitur pro maximo īfamie extitit. germane. i. sororis imminētis. i. iam machinate infamie beneficio dotis. qꝫ pro et supple idem Simachus commēdauit se meatibus fortune in totum q. d. totā facultatem Simachus ipse sorori dotēꝫ constituit: nilqꝫ pl' retinens meatibus se fortune ꝯmendauit. Sꝫ quid vltra marito sororis. s. helisie surrepto a naufragio. Helisia insequitur. i. vndiqꝫ sequitur fratrem suum Simachum in multis seruiendo. qꝫ pro et Helisia ip̄a mīstrabat fratri simacho quasi ad īopiam deuento cuncta necessaria simulacro. i. sil'itudine meritorum hoc est in recōpensam mīstrate dotis. nam pro qꝛ cum deesset facultas vt amplius fratri nil mīstrare posset: exponebat. s. helisia secretius florem ꝓprie carnis illecebris. i. luxibus atqꝫ delectationibus venereis vt vitam fratri lucretur. Ipsa nempe maluit. i. magis voluit succumbere vicio īcurie. i. luxurie ꝙ̄ dirumpere fedus. i. amorē fraterne ꝯstantie: se scꝫ helisia viua ꝑmanente. neqꝫ etiam ip̄a helisia ꝑmansit retrograda ab īceptis scꝫ permissis. donec ⁊ quousqꝫ terminauit incboata fine idoneo: idest decenti. q. d. helisia hec ⁊ similia intantum exegit atqꝫ his oībus insistit: quousqꝫ fratreꝫ a suis miserijs prorsus liberauit. ¶ Notandum circa hoc ꝙ dicit simachus iconomum. hoc em̄ forte sibi nomen fuit. vel qm̄ dispensator extitit. iconomus em̄ vel economus ⁊ verius q̄ pecunie frugum ⁊ oīm que possidentur est dispensator. Inde economus. ma. muꝫ. Xenophontis pulcher liber est q̄ nobis gubernatōis ville vel dispensatōem vniuerse domus Tullio interpretāte designat. ¶ Tenacitatis industrie. In hac parte Boe. sextum ⁊ vltimuꝫ remedium contra sextum īpedimentum paupertatis scholarium inductiuum ponit. Et diuiditur ī duas partes fꝫ duo remedia. scd̄a ibi. Nunq̄d sub his ⁊c. Primo dicit ꝙ si domestica fuerit consumptio facultatis: atqꝫ penuria īminens q̄d agendum. succurrendum est huic domestice adustioni. i. pauꝑtati rudimenti. i. documento industrie: idest astutie ⁊ cautele tenacitatis. i. parcitatis: subaudi ne scilicꝫ cuiꝙ̄ pecunia minuet. ⁊ hoc iō ne diligentia pecunie mutuate. i. prestite. infundat. i. īmittat bilem. i. iram. bilis em̄ ꝓ ira sepe posita est: vt hec etiam superi' exposita sunt. ve pro vel sup. ne diligentia conferet cām cōflictus. i. tribulatōis pugne vel dissentōis alteri' rei. Deinde scd̄m remedium subdens dicit: ꝙ si scholaris hoc agere mīme possit q̄n oporteat ip̄m pecunias suas mutuo dare q̄cq̄d tūc fiat cū sup. hoc necessariū fuerit caute ꝯferēdū. i. ꝯsiderādū est sub his. i. his p̄stationib' ne pusilla. i. pauca ⁊ modica tenacitas rerū in posterū obstipet. i. inclinet vultū indicio. i. signo ruboris. s. verecūdie: ⁊ dico ruboris qm̄ sicut mors palloris: sic verecūdia ruboris est causatiua. vult dicere Boe. cum ip̄e scholaris necessario pecunias suas p̄stare cogatur caueat tn̄ reb' suis vt aut fideiussore aut pignore secur' existat. Et nō obstāte ꝙ̄to modica fuerit mutui copia. qm̄ plerūqꝫ: idest sepius fortiora tabulata: idest edificia dinoscunt ruere lesione

vnius scintille: nimirũ ergo si parua. ¶ Notandũ Boe. in hac parte summope dissuadet pecuniarum prestationẽ atq; mutui dationẽ: cũ ad hoc tam diuina ꝙ etiã humana obligamur lege. ꝙobrẽ etiã a Catho. iã lege cõsultũ est. Mutuũ da. sed Boe. q̃ tandẽ respondem⁹. Respondet licet ea sint vt ꝓximo indigenti ad mutui p̄stationẽ legib⁹ tam diuinis ꝙ naturalib⁹ teneat̃ vt necessitatib⁹ suis charitatiue his mediãtib⁹ ꝯsolemur. Bo. tñ respiciẽs plerũq; ex hmõi p̄statione lites et discordias exoriri.

tas vultũ ruboris indicio in posterũ obstipet. Tabulata enĩ plerũq; fortia vni⁹ scĩtillule lesione ruere dinoscũt̃. ¶ Quid ꝺ caluo milite luce sapiẽtie ꝑdito senserit canicies cognoscat̃: q̃ primeuo militie flore trãsitum faciẽdo latẽter sub birro amphoram quã secũ detulit mãcipij gratie ꝯmẽdauit: statuq; leui ꝑmutato alteri⁹ vicẽ elegit cohortis: de ollaq; fictili cocũ cõuenit rixe rancorisq; freno dissoluto ĩdigne coc⁹ rãcorẽ ꝑferẽs caniciẽ fictili ꝑcussit: q̃ licz postmoduz hedera decorata esset: nulli⁹ tamẽ decetero succi ꝯnexu in pristinũ statũ poterat reuocare lesionẽ ex ĩcursu fictilis ꝓbraq; stirpi ꝯtra

Iuxta vulgare illud. Si rem concedas nõ rehabebis vel nõ taz cito: si tãcito non tam carum: si taz carum vere perdes amicum. Hic Boe. ammonet hanc mutui prestationem summopere denegandam ne occasione bñficij maleficium fiat: vt in exemplo ꝓxime sequenti clare videtur. ¶ Quid de caluo milite luce sapientie predito ꝛc. In hac ꝑte Boetius circa hoc vltimũ remediuz in ipsi⁹ paupertatis que aliquando ex mutui datione ꝯtingit exemplũ ad suuz documentuz corroborandum de caluo milite subiungit dicẽs. Cognoscatur sup. exẽplo quid canicies. i. antiq̃tas senserit de caluo milite predito: idest nobilitato luce sapientie. Hic nempe calu⁹ militie faciendo transitum: supple ĩ expeditionem quandam in p̄meuo flore militie: idest cum adhuc militia floreret. detulit secum latenter. i. claz sub birro. i. clamide amphoram quandam: subaudi argẽteam vt q̃dã auctumãt. Alij luteã ꝯueri⁹: ꝓut seq̃tur de ollaq; fictili ꝛc. vel quasi inuẽtam fortuito. vel forte si qua necessitas ingrueret ea mediante commoditati ꝯsuleret: quã. s. amphoraz cõmendauit. i. tradidit gratie. i. benignitati. mancipij: idest famuli. sed quid ꝑmutato leui statu. i. modico tempore transacto caluus ip̄e elegit vicem: idest locum alteri⁹ cohortis: idest societatis cõuenit sup. verbis amicabilibus cocum de olla fictili: vt eã restitueret: sed dissoluto freno rancoris. q; ꝓ ꝛ rixe. i. iurgij supple inter militem caluum atq; cocum cocus ipse perferens. i. patiens rancorem. percussit caniciem supple militis fictili idest cum fictili olla sic ꝙ approbasse caput militis offendit. que canicies licet postmodum eẽt decorata: idest ornata ob triumphalis militie gloriam hedera: hac herba semper virenti: tamẽ decetero miles ipse non potuit reuocare: hoc est reducere. lesionem: idest percussionez sibi factam in pristinum statum: scilicet prout prius fuerat vt scilicet nulla cicatrix permaneret. reuocare inꝙ connexu: idest coniunctione vel medicamine vllius succi: idest herbarum. contrahendo nihilominus ex incursu: idest iactu atq; percussione fictilis amphore. probra: idest opprobria sibi simulq; stirpi: idest progeniei. ¶ Notandum circa hoc vbi dicitur hedera esset decorata ꝛc. Mos apud antiquos extitit vt poete clariores ob dignitatis meritum atq; ingenij acumen in signum virentis memorie atq; intellectus hedera coranarentur: vel vti predictum est ob dignitatis meritum: vel saltem vt vapores caput ascendere impediret. Hec enim herba huius nature est vt humores fumosos a stomacho ebulientes nequaꝙ caput ascendere permittat. Sic apud Virgilium legitur. Pastores hedera crescentem ornate poetam. Et apud Persium. Quorum imagines lambunt hedere cecaces. hoc autem non solum erga poetas obseruandum extitit: sed etiã apud milites cuz quid gloria dignũ bello gesserunt: ꝛ coronam vel hedere vel lauri meruerunt. ¶ Nota birruz est grossuz vestimẽtuz. Et dicit̃ a greco birrhos. Itez cohors in sup̄ioribus expositum est. ¶ Sit ergo tuta ꝛc. In hac parte Boetius post omnia

supradicta q̄ de egestate scholariū p̄miserat: nunc demū ex his oībus qua manerie atq̧ norma paupertas ipsa p̄ferenda sit concludit di. ergo. i. ꝓpter ea q̄ dicta sunt. s. tuta facultas paupertatis sit munda. i. nullo malo liuore infecta: anhelans. i. intendens semꝑ ad summuꝫ: sitq̧ contēta paruo. i. modico. s. q̄ntum nature sufficit: atq̧ sit perferens. i. patiens viriliter. i. equo animo ad modum sapientum qui se habent sicut tetragonum sine vituperio: incursus. i. insultus fortune. sitq̧ omībus obediens. s. i. nullo rebellis: atq̧ sit prompta. i. parata famulatui. i. seruitio. sit ad loquendum tarda: q̄m in multiloq̄o raro mendacium deest. sitq̧ fidelis in obsequio. i. in seruitio. sitq̧ integra. i. non lesa sed plena amore dulcis. i. affabilis colloquio: atq̧ sit carens tumorositate. i. suꝑbia atq̧ inflatione cordis: q̄m eius oppositum ꝛ oīm p̄dictorum non appreciatur. i. laudatur cuꝫ eo. s. paupere. Deinde apostrophando cuidam tacite respondet questioni. Posset enim quis dicere: sed cum hec omnia pauꝑ ipse in se habuerit: q̄ laboruꝫ sibi retributio expetenda est. Ad quod r̄ndens inq̄t Licet ꝓ q̄uis retributio. i. cōpensatio laboris destituatur a m̄tis: t̄n adoptio amoris ꝛ fauoris promerebitur scilicet virtute laborū paupertatis ab aliquo. quod confirmans per simile inquit. Nonne. i. nunq̄d ꝯtingit. i. euenit plerūq̧ aliquid in modico lapsu temporis quod nequit produci. i. fieri circulo anno. i. anni spacio: ꝛ hoc dico exterminatis. i. ꝓpulsatis ꝓ loco q̧ pro et negocio temporis tam adulatoris officio q̄ꝫ delatoris. i. accusatoris ꝯsortio. i. societate. hi enim tales ꝓut etiam pretaxatum est omnis mali ꝓcuratores existunt. ¶ No. circa hoc q̄d di. paupertas sit munda. i. non infecta cupiditatibus terrenorꝫ: q̄m huic cupiditati nihil satis est. de consolatione secundo li. q̄m inquit Sene. ep̄la. lxv. hec nihil suum esse credit: q: semper diffidit. qua de re non ad bona fortune sed ad summum bonum semper anhelet paupertas: ideo nempe omīs satietas est atq̧ appetitus nostri complementum. sit ergo paruo contenta: q̄m non rerum cumulꝰ sed sufficientia ditat. Si tibi sufficiant pocula diues eris: vt refert matheus in Thobia. Et ideꝫ in alexandre. Galterus li. iiij. Animum nullius egentem non res efficiunt sed sufficientia: q̄ꝫ nis sit modicum si sufficiat nullius egebit. Quod si aduersuꝫ quid euenerit in his fortis animꝰ prebeatur. Obediatur singulis: q̄m plus obediētia q̄ꝫ victima valere dinoscitur. Sit lingue summa modestia cum sermone ꝓmptissimo citius delinquatur. ꝛ si nihil difficilius a Quinti. lib. de causis credatur q̄ꝫ silentij virtutem habere: maxime tamen curandum est vt in sermone verecundia conseruetur: que nihil aliud est q̄ꝫ verba suꝑflua vel reprimere vel respuere. Habeat hec omnia tuta paupertas cum fideli obsequio: amore integro non fatuo: dulci colloquio atq̧ cordis humilitate qua homo solum exaltatur vt in cantico marie dictum est. ꝛ exaltauit humiles. Fatuus autem cum fundamento careat in nullo roboratur: quare iusto ipsi dei iudicio casus ꝯgruit. tertiū Regū. xvij. Item, succus a sacco dicitur eo q̄ ex sacco exprimatur: vt ptisana: apozima: zoma: ꝛ sunt greca hec nomina: vel a sugo dicitur: q: sugitur. ꝛ producit primam eius syllabam. vnde in aurora. In petra carnes poni sucusq̧ iubentur. ꝛ quidam putant ipsuꝫ ascribi per duplex c. alij per vnum.

bendo. ¶ Sit ergo tuta paupertatis facultas munda: paruoq̧ contēta: incursus viriliter ꝑferens: ad summa semper anhelās: oībꝰ obediēs Et sit prompta famulatui: ꝛ ad loquēdum tarda: fidelis in obsequio: integra amore: dulcisq̧ colloquio: cordis tumorositate carens: quoniā eius oppositum cū eo cōmorari non appreciatur. Licet eniꝫ a multis destituatur laboris retributio: tamē ab aliquo promerebitur fauor ꝛ adoptio. Nonne in modico plerūq̧ in lapsu cōtigit: q̄d anno nequiuit ꝓduci circulo: adulatoris officio delatorisq̧ consortio ꝓ loco negociorumq̧ temporis exterminatis.

Uz ad magistrat⁹ excellentiā. Hoc est capitulū quintū huius totalis tractatus de disciplina scholariū i q̄ postq̄ Bo. i p̄cedētib⁹ capitul' ptractauit de p̄mis scholariū rudimēt ꝫ ꝛ quō scholares ipi magistratui discipliꝫq subijciāt. Sicut q̄ ꝺ eoꝝ relatiōe recōmēda: ꝛ rursū ꝺ scholariū sagaci ꝓuisiōe: nūc ꝯsequent' i h̄ q̄nto ca. ptractat Bo. quō scholariū syncera deuotio ad magistrū pferēda ē. Et rōez ordis ꝯgrue ex p̄cedētib⁹ cape possum⁹: ꝛ signāt ex eo quod dixerat. Qm̄ idignū se noscat fore magisterio: q̄ se ñ nouit discipulū extitisse. vel h̄ mō. In p̄cedētib⁹ Bo. determiauit de his q̄ scholares aptos reddūt ad vlteriores grad⁹. s. magisterij ꝯsecutōez nūc ōndit quōlibz ad magisteriuz ꝓuehat. Et nō obstāte q̄rūdā libri huius alia partitōe q̄ h̄ caplm librū tertiū eē volūt. Nos tñ opinionē nr̄az decliare nō volētes q̄ usq apparētior rō inotescat: capitulum hoc q̄ntuz in duas ptes p̄ncipales diuidimus. Nam p̄mo pōit quedā p̄eābula ad magistratum facientia. in secunda de his q̄ ad magisteriuz acquirendū necessario requiruntur: ibi. Istis siq̄dē. Prīa adhuc ī duas. nā p̄mo quādam diuersitatem scholarium vt ex his eligantur valentiores et aptiores ipsi magistro p̄mittit. scd̄o ex hac diuersitate elegit: ibi: Nullū aūt vehemēter. Et dicit p̄io cū adolescēs bone indolis. i. ꝯditōis velit ascendere ad excellētiā magistrat⁹: necessariū ē vt intelligat diligēter tria gn̄a. i. tres maneries statuum: q̄ sup. gn̄a Arl. ille pipatetic⁹ in assignatiōe ꝓbabilitat ꝫ. i. in libris topicoꝝ vbi de sillogismo ꝓbabili docet: ꝛ inde diuisionē atq hec tria gn̄a ponēs inq̄t. aūt ꝓ certe q̄dā. s. ex scholarib⁹ sūt vehemēter obtusi. i. hebetes igenio. alij aūt scholares sūt mediocres. s. inter hebitudinē et acuitatē. tertij sunt excellēter. i. valde acuti ꝛ ingenio subtiles. ¶ No. Boe. in lr̄a topica Arl. probabilitates vocat ꝛ bñ q̄dē. sunt em̄ topice loci atq methodi ꝓbabiles: a q̄b⁹ de oī ꝓbleumate sillogisare ꝓbabiliter possum⁹. p̄mo topi. In his em̄ topicis Arl. inseruit hāc triplicē statuuz scholariū maneriē: vt in lr̄a. ¶ Nullū aūt vehemēter obtusoꝝ. In hac pte Boe. post premissam diuisionē ōndit ad q̄s scias quodlz supiorū statuū aptior fore noscat cū vni⁹ mēbroꝝ subdiuisiōe: ꝛ duo facit. nā p̄io facit qd̄ dictū est. scd̄o cuidā tacite q̄stioni circa hoc r̄ndet: ibi. Mediocritas ꝛ. Et di. Nos aūt Bo. nō vidim⁹ vllū vehemēter obtusoꝝ: qd̄. s. erat p̄mū diuisiōis genus: iebriari. i. repleri: vnq̄. i. aliquotiēs nectare phico. i. dulcedīe phie. vero ꝓ sed mechanica sup. ars gaudet maritari. i. sociari: istis. s. obtusis. mediocrib⁹ vero politica sup. ꝯiūgi gaudet q̄ de regimīe ciuitatū ē atq coitatum: ꝓut in li. politicoꝝ Arl. hoc clari⁹ edocet. Deinde tertium membrū p̄fate ptitionis subdiuidēs dicit: vero ꝓ sed nos inuenim⁹ tres ptitiones. i. ptes excellētes acutoꝝ sup. qd̄ erat tertiū diuisionis p̄fate mēbroꝝ. Quoꝝ quidā sunt excellēter acuti. alij. i. scd̄i sunt mediocriter acuti: tertij vero sunt excellentissime acuti. Economica que de regimine familie est gaudet excellenter acutis. vero ꝓ sed phisica. i. medicina sub lunari globo id ē lune subiecta. q̄ pro et apothecarioꝝ practica gaudet mediocribus. aūt pro sed cognitio. s. vniuersaliū per expimenta ipsoꝝ singulariū sup. gaudent sociari excellentissime acutis: quoniaz altioris quidem inquisitionis hoc negocium est vti Porphirius in principio ait ysagogarum. Acutis inq̄ excellētissime: quos Aristoteles vocat maxime notos. i. sapiētes s̄m philosophiam. Et rōem huius tertij quasi subdēs ait. Et hec ideo talibus gaudet: quoniā supple cognitio vl'ium per singularia est: triuialium artium domina. q̄ ꝓ et potentia quadriuialium. qd̄ expo⸗

¶ Capitulum quintum.

Um ad magistratus excellētiā bone idol' adolescēs velit ascendere: necessarium est vt tria genera statuum que in assignatione ꝓbabilitatis innuit Aristo. diligenter intelligat. Sunt autem quidam vehementer obtusi: alij mediocres: tertij excellēter acuti. Nullum autē vehemēter obtusorū vidimus vnq̄ philosophico nectare vehemēter iebriari. Istis āt mechanica gaudet maritari: mediocrib⁹ politica. Excellēter vo acu

ne: queādmodum in superioribus cum de logice commendatōnibus edoctū est clarius demonstrat̄. ¶ Notandū circa hoc ꝙ dicit nectare phico: dulcis equidē philosophie speculatio est. Nā vt refert Seneca. li. iiij. naturaliū questionū. Dulce spectaculū est singula nature scrutari. Est enī aīorꝫ ingeniorūqꝫ naturale quasi pabulū. vt inquit Tullius ad Hortēsiū. cōtēplatio nature q̄ phia est: ipa enī celū vidimus pulchre formatū. Et vt Didimi ad Alexandrū verbis vtar.

torum tres inuenimus partitiones: quorꝫ q̄dā sunt excellēter acuti: alij mediocriter: tertij excellētissime acuti. Excellēter acut̄ gaudet economica: mediocrib' vo sb̄ lūari globo phisica: apotecariorūqꝫ practica. Excellētissime acut̄ quos maxie Aristoteles notos scd̄m phiāꝫ vocat vl'ium ꝑ experimēta singulariū arridet cognitio: hec triuialiū domīa est: quadriuialiūqꝫ potētia: o ꝙ est felix exhibitio. ¶ Mediocritat̄ tn̄ extrema ꝑtitio bonos ꝑfectosqꝫ lꝫ sibi quandoqꝫ cōparauit cuꝫ sudore magistratus: tn̄ do

Videmus signorū varietatē stellarum fulgorē rutilare. videmusqꝫ ip̄m pelagus purpureo colore venustū germanā terrā amplecti: ipsa etiā cāporū virentiū species miramur: volucrumqꝫ dulce melos ipsa discernimus: aliaqꝫ nature spectacula ipsa magistra contēplamur: que quidem refutare culpabile est atqꝫ difficile imitari. h̄ ille. ¶ Notandum artes mechanice in sola manuum exercitatione consistunt: omni operatione intellectus penitus aut pro maiore parte seclusa. Intellectus enim ī suis operationibus quietus est. Ipse autem artes plebeie intellectum mechari cogunt: quare non immerito obtusioribus qui soluꝫ singularia comprehendere valent ascribende sunt. Politica vero qm̄ ipsa sciētia est: vt īnuit August. de ciuitate dei. li. xix. q̄ vrbes regunt̄ seu respublica dirigit̄ vt pace respublica fruit̄: ⁊ sic maiorꝫ īdustrie atqꝫ prudētie virꝫ exigit ꝙ mechanica iōqꝫ bñ mediocrib' politica sociat̄. Acutꝫ aūt excellēter economica: q̄ domesticarꝫ rerꝫ sapient̄ ordo disponitur: q̄qꝫ q̄libet p̄rfamilias īdiget vt domū regat: cū nō dn̄s ex domo: sꝫ dom' ex dn̄o honestet̄: vt refert Tul. li. i. de offi. Et Senec. idē de q̄ttuor virtutib' cardinalib'. Medicīa vero q̄ corporuꝫ tuet̄ restaurat salutē mediocrit̄ acutꝫ ꝯuenit: veluti q̄ phe fimbrijs adherētes penit' cū superiora obseruat: īferioraqꝫ ꝯsiderat. Et q: teste Ypocrate ī ꝑnosticꝫ eo loco quo dic̄. Est quoddaꝫ celeste in quo oportet medium ꝓuidere ⁊c. Astrologia coniunctissima est: hinc bene in littera dicitur. Phisica subiecta limari globo ⁊c. Ipsa enim luna omnium humorum motrix est. quare et omnium egritudinū vel ad bonū vel ad malum ꝺm sexdecim loca circuli: que iudicatiuos periodos atqꝫ creticos dicimus quomodolibet directiua: excellētissime quoqꝫ acutis vniuersalium cognitio conuenit. qm̄ hec intellectum illuminatū requirit: atqꝫ ab omnibus exterioribus impedimentis denudatum atqꝫ liberum: vt eo facilius et liberius speculatio substantiarum compositio diuisio ac discursui valeat inhiare. ¶ Mediocritatis tamē. In hac parte Bo. cuidā tacite rn̄dꝫ q̄stioni. Posset enim quis dicere. Videmus sepe vicibus mediocriter acutos ad magnū sapientie apicem de facto sublimari: atqꝫ vt sic doctissimos euadere. Quid ergo hoc vult qd̄ dictum est excellentissime acutos solum hanc sublimitatē sciētiarū attingere. Ad qd̄ rn̄dens Boe. inq̄t. licet extrema partitio. i. illa que est excellenter acutorum quam economice ascripserā. similiter quoqꝫ mediocritatis. i. illa medicina condonauimus. cōꝑauit magistratus' cū sudore. i. labore atqꝫ magna sollicitudine. ⁊ hoc florēte iuuēte. i. iuuētutis consumpto. ¶ Notandum pro vlteriori huius dilucidatione quod dicit in littera cum sudore: id est labore atqꝫ diligentia. recurre ad superius dicta cū dicebatur in capitulo primo quasi circa medium. diligentia cuiuslibet operis obtusitas permollitur. Item inter iuuentutem atqꝫ iuuentam hoc interest: quoniam iuuentus collectio iuuenum atqꝫ etas iuuenum plurimorum: iuuenta vero etas vnius. et est a. xxviij. annos vsqꝫ ad. l. protensa etas ⁊c. ¶ Istis siquidem. In hac parte Boetius post predicta preambula ad magisteriuꝫ facientia: nunc consequenter tractat de his que necessario ad magistratum requiruntur atqꝫ concurrere debent. Et est pars documentis. Diuiditurqꝫ in partes sex ꝺm documenta sex quem ponit. secunda ibi. Secundo vt librorum.

tertia ibi. Tertio vt quoddam. quarta ibi. Quarto ordinandum. quinta ibi. Quinto vt sexta. ibi Cum autem. Primo ergo Boe. primum ponens documentum dicit. Expeditis siquidem istis supple superioribus ordinandum: idest determinandum est postea hoc modo: vt scilicet quisq; supple qui ad magistratum anhelauerit: sciat omnia hec que pertineant ad reuerentiam tanti nominis scilicet magisterij. quorum vnum vt noscat exprimere supple verbo que scita sunt. i.

tati sunt honore cõsumpto flore iuuente. Istis siquidem predictis hoc modo est ordinanduʒ. Primo vt quisq; que ad tanti nominis pertineat reuerentiam: vt que scita sunt exprimere noscat: ⁊ ne scriptorum commissioni se totaliter committat: vt Lucretius: qui cuiuslibet questionis nodum proposite inquirẽdo dimisso comitatu cedulis confluebat. ❡ Secundo vt librorum copiam sue acquirat exercitationi: vt cum opus fuerit eos consulat. Nec omnino eis credat: vt Jugio qui Motani sui magistri monitis in tantum confisus est ꝙ omne verbum ab ipsius ore progressuʒ quaternulis exarabat: et tanq̃ sacrum extimabat: nil aliud ꝙ magistri vicem in scholis obtinens predicabat: vnde multotiens pudore confusus abibat. Quippe miserrimi est ingenij semper inuentis: et non inueniendis vti. stultius est ma

que scit ipsa mente. ⁊ ne committat se totaliter commissioni: idest traditioni scriptorum. s. librorum vt Lucretius ille faciebat. qui inquirendo. i. inuestigando. nodum idest difficultatem soluendi cuiuslibet questionis sibi proposite cõfluebat: idest accelerabat. cedulis idest libris. ⁊ hoc dimisso comitatu: idest sociorum consortio: quasi dicat non faciendum: vti Lucretius fecerat: qui cum sibi questio aliqua soluenda proponebat illico ad libros recurrebat: quib⁹ doctrinam suam non memorie ĩpresserat: vt sibi competenter dicere licuit. In sacco sedeo: sedet ac sapientia mecum ⁊c. ❡ Notandum ꝙ docenti atq; magistranti congruit summopere eloquenteʒ esse. Eloquentem inq̃: vt q̄ mente conceperit: verbo queat explicare. Verborum enim honesta abundantia intentioneʒ declarat loquentis. quia teste Sene. epistola. xxxviij. Inopia verborum ⁊ exilitas minus intantum auditorem facit: ⁊ plerunq; contingit tamen ⁊ verborum inopiam ignorãtia causet. Unde Ouidius secundo tristium. Quod minime norit dicere nemo potest. Ne quis igitur docere presumat quod nescit: attendat ꝙ turpe sit propriã ignorantiam sermone attestari. Legere discentibus prodest: sed viua vox magis. q̄re de voce Simachus aiens inq̄t. Aperti⁹ est negocijs intimandis viue vocis iudiciũ. ❡ Secundo vt librorum. In hac parte Boe. ponit scd̃m documẽtũ ad magistrãdos scholares necessarios. qd̄ est circa librorũ copiã. Et duo facit. nã p̄mo multitudinẽ librorũ ꝯq̄rendã scholarib⁹ cõmonet. Scd̄o ne tñ in his totalis fiducia ꝯstituat̃ exẽplo dissuadet: ibi. Nec oĩno. Et dicit p̄mo. scd̄o sup. necessariũ est scholari ad apicẽ magistrat⁹ tẽdenti vt inq̄rat. i. cõparet sue exercitationi. i. suo studio librorũ copiã. ⁊ hoc iõ vt scʒ cũ op⁹ fuerit cõsulat eos sup. p q̃stionib⁹ exoluendis. ⁊ deinde nimiã in eis ꝯfidentiã dissuadẽs exẽplo dicit. nec tamen ipse scholaris credat oĩno. i. totaliter eis sup. libris: vt. s. penit⁹ nulla memorie cõmẽdet: queadmodũ Jugio ille scholaris q̄ ꝯfisus est intm̃ monitis. i. documẽtis sui mḡri Motani sic dicti. sic ꝙ oẽ v̄bum pgressuʒ. i. ꝓlatũ ab ore ei⁹. s. mḡri exarabat. i. inscribebat. q̄ternulis. i. libris sup. nulla penit⁹ mẽorie tradẽdo. ⁊ hoc ip̄m sic ab ore receptũ extimabat. i. appreciabat tanq̃ sacrũ q̄ddã: atq; ip̄e iugio obtinẽs tandẽ vicẽ: idest locũ magistri: nil aliud in scholis p̄dicabat ꝙ illud qd̄ ĩ quaternulis suis magistro suo docente conscripserat. vnde. i. ꝓpter qd̄ ⁊ ip̄e abibat multotiẽs ꝯfu

gistratus orationibus omnino confidere sed primo credendum est donec videatur quid sentiat: postea fingendū est eundem in docēdo errasse: vt forte reperire queat quid cōmisse obijciat sedulitati. ¶ Tertio vt quosdā hēat quos secrete doceat: librosq₃ legat: alijsq₃ rudimētis informet vt sic intellecta sciat: scitaq₃ exprimere discat: ⁊ expressione frequēti vsum cōparet vsus magisterium ꝓpinat. Alios nāq₃ docere est ꝓprie facultati indulgere. ¶ Quarto ordinandū ē vt hos aliosq₃ sibi alliciat: vt cū oportunitas magistrādi affuerit eoꝝ intrīseco gaudeat aspectu. Quid turpius ꝙ̄ primo inceptionis tēpore solus destitui. vt Flauus qui ob sui generis imperium gazeq₃ dominantis opulētiam cunctos sibi credidit subiugari. tempore vero concursus elapso raro reperit sodalē qui

sus pudore. i. verecundia: qm̄ nil aliud ꝙ̄ liber continuit scholaribꝰ p̄dicabat. Et inde notabile quoddā circa hoc subiungit: qđ est. quippe ꝓ certe vti semꝑ inuētis ⁊ nō inueniendis est miserrimi īgenij. stultiusq₃ est ꝯfidere oīno orōnibꝰ. i. documētis magistratꝰ. i. magisterij: s₃ tn̄ credēdum est p̄mo donec. i. quousq₃ videatur quid sentiat. s. magister. postea fingendū est illū scholarē mgr̄m errasse. i. ꝙ errauerit ī docēdo. Et hoc iō vt si forte discipulꝰ queat. i. possit reperire q̄d i. aliq̄d qđ obijciat cōmisse. i. tradite sedulitati. i. doctrine Aristo. nā q₃ sententia oꝫ addiscentē credere quousq₃ meliꝰ sentiat ⁊c. ¶ Notandum ꝙ̄uis libroꝝ copia multū distrahebat: vt refert Sene. ep̄la ij. ad Lucillū. Cā ipsoꝝ copia solū honoret atq₃ nō instruat. Nō em̄ finis est faciendi libros. Eccl̄. xij. Que ꝙ̄uis ita sint: non tn̄ refert ꝙ̄tos libros q̄s habeat si boni sūt atq₃ bonis institutꝫ referti: quod q₃ soluꝫ veteres attēdētes ad modum eos in libris thesaurisasse legimꝰ: sic apud egyptū bibliotecā vnam quadraginta milia libroꝝ volumina legimꝰ habuisse: q̄ tam̄ oīa annis ab initio mundi transactis quinq₃ milia centum triginta quattuor. Ante vero xp̄i natiuitateꝫ. cxv. vnico igne consumpta sunt. hoc est eo tp̄e quo Virgiliꝰ. Horatius. Salustius hystoricus. Plotinꝰ. Possidonꝰ stoicus: atq₃ alij viri memoria digni apđ romam claruerunt. Imitanda sunt ergo in his maioꝝ exempla: qui non honoris causa libros sibi coemerant: sed industriōis gratia cōparunt. ¶ No. quaternꝰ dī a quattuor. Codex enim est ex quattuor chartarum folijs colligatus. q̄nternus ex quinq₃. sextinus ex sex. triternus ex tribus. Item inter estimo et existimo hoc interest. Nam estimare putare est. existimare vero. i. taxare vel preciare. ¶ Tertio vt quosdam habeat q̄s. In hac ꝑte Boe. ponit tertiū documentū magistrandis summe necessariū. Et diuidit̄ ī duas ꝑtes. Nā primo facit qđ dictū est. scđo cām sui dicti subiūgit: ibi. Alios nāq₃ ⁊c. Et dicit tertio. s. necessariū est magistrādo vt habeat quosdā. s. scholares quos doceat secrete: eisq₃ libros legat: atq₃ alijs rudimētis documentis infirmet: vt sic sciat intellecta. s. firmꝰ radicando: q₃ ꝓ ⁊ discat exprimere verbo scita sup. quēadmodū in p̄mo documēto expositū ē: ⁊ sic cōparet sibi vsum sup. artis sue frequēti expositione: q̄ vsus vt etiā superiꝰ cuꝫ de triplici recordatione dictū est: ꝓpinat. i. mīstrat magisterium. Et rōnem hoꝝ dicit. Qm̄ docere alios ē indulgere. i. operaꝫ dare ꝓprie facultati. i. scientie. Iuxta illud. Qui aliuꝫ docet seip̄m instruit. ¶ Notandum in littera cōmittit̄ gradatio q̄ color est rhetoricus: ⁊ fit cuꝫ de precedenti voce subsequens formatur quasi ꝑ gradū vocuꝫ: vt in hoc metro. Quid leuius fumo: flamen: quid flamine: ventus. Quid vento: mulier: quid mulie re nihil. ¶ Quarto. Hic Boe. ponit quartum documentum magistrandis necessariuꝫ. Et duo facit. nā p̄mo facit qđ dictuꝫ est. scđo exēplo dicta ꝯfirmat: ibi. Vt flauꝰ: ⁊ dicit q̄rto ordinandum. i. ꝓuidenduꝫ ipi magistrādo vt alliciat. i. bonis suis moribꝰ atq₃ beniuolētia attrahat non p̄cio coemat vt flauꝰ ip̄e fecerat. alliciat dico hos sup. de q̄bus in ꝓximo documēto p̄dictuꝫ est

et alios ꝗplurimos: ⁊ hoc ideo vt cū oportunitas supple tēporis magistrādi affuerit. gaude-
at eoꝝ.s.ꝓdictoꝝ intrinseco aspectu.i.presentia: qm̄ quid est turpi⁹ ꝙ destitui.i. derelinqui so-
lus supple sine auditoꝝ consortio primo tēpore inceptionis sup. honoris magistralis. Et exē-
plum ponens de Flauo dicit. Relinqui inꝗ vt Flau⁹ ille scholaris: q̄ tēpore exordij atq₃ noue
inceptionis sue credunt subiugari sibi cunctos ad imperiū.i.potestatē generis sui. atq₃ opulen-

legi ꝯductionis adhesit: licet inuit⁹ minas om-
nigenas regaliter addēdo. Generositati tn̄ cō-
sentaneū ē scd̄m duplicē partitionē affinitat₃
mgr̄antis saltē ad tp̄s fouere ꝓsentiā. ¶ Quin-
to vt quoꝝ gratia coronādus est in fauore illo-
rum scholas semꝑ peripatetice obambulet: cu-
rialiterq₃ oppōat: ꝓteruiētesq₃ acriter remor-
deat: diligētiusq₃ ꝓ tp̄e respondeat: ne si muta
fuerit volūtas ignorātie imputeꝛ cecitati vł ar-
rogātie temeritati. ¶ Multos siq̄dē ob respō-
siōis ꝓteruitatē speculantiū: lic₃ inuite vidim⁹
ꝓcipitio frui. Non em̄ discentis interest affati-
bus ⁊ cōtumeliosis regentē incitare probris.

tiā.i. abūdātiā dn̄ant₃ gaze.i. the-
sauri: s₃ q̄d elapso tp̄e ꝯcursus.i.
disputatōis magistrādoꝝ atq₃ exa-
mine raro reppit sodalē de re ad-
hesit.i. norme ꝯductōis: l₃ ꝓ ꝗuis
inuit⁹ addēdo regaliꝛ miās omige-
nas.i. oī₃ geneꝝ.q.d. cū se Flau⁹
ille iceptiōis tp̄e totaliꝛ d̄relictū
vider₃: vt q̄si null⁹ ip̄₃ p̄ntia bono-
raret q̄d fec̄ q̄s p̄mo beniuolētia
allexerat: tādē p̄cio atq₃ minis si-
bi coemit. Et subdēs: q̄ddā notā-
dū inq̄t. tn̄ ꝯsētaneū.i. rōni ꝯsonū
ē generositati ꝑꝑ duplicē ꝑtitio-
ne₃ affitat₃ fouē p̄ntiā magistra-
tus saltē ad tp̄s. ¶ No. gaze ligua
ꝑsaꝝ dicūꝛ diuitie vł thesaur⁹. In-
de gazetū gazaꝝ repositoriū q̄ret
q̄dā ciuitas palestie gaza dicta ē:
eo ꝙ cābises ꝑsaꝝ rex thesauros
suos illic posuerit cū egyptijs bel-
la ītulisset. ¶ Quīto vt q̄ꝝ gr̄a ⁊c.
In hac parte Boe. ponit q̄ntum
documentum nouiter magistran-
tis oportunum. Et duo facit. Nam primo facit q̄d dictum est. secundo circa documentum ip̄m
notabile quoddam subiungit: ibi. Nec licet summa. Prima in duas. Nam primo documentum
ipsum ponit: secundo proteruitatatem circa documentum esse fugiendam ostendit: ibi. Mul-
tos siquidem. Et dicit primo. Quinto loco supple prospiciendu₃ est vt magistrandus ipse si ho-
nore₃ in promotione sua consequi desideret vt obambulet idest circumambulet peripatetice
idest peripateticoru₃ more scholas illoru₃ magistroꝝ quoru₃ gratia coronandus idest titulo
magisterio insignandus est in honore: q₃ pro et opponat scilicet dubia mouendo atq₃ responsi-
onibus replicando: curialiter idest curiose. atq₃ remordeat idest arguat acriter proteruientes
idest proterue respondentes atq₃ respondeat pro tempore idest cu₃ tempus respondendi ip̄m
tetigerit diligentius: et hoc ne si voluntas supple scholaris promouendi muta fuerit impute-
tur ignorantie cecitati. vel ascribatur temeritati arrogantie idest superbie. ¶ Notandu₃ philo-
sophoru₃ varias fuisse sectas. Alia quide₃ stoicorū quorum princeps zeno fuit. et Crisippus
vt ait. A. Gelius. et recitat Augustinus.ix. de ciuitate dei cap.iiij. Et Sene. dicit ad Elbia₃ ꝙ
a zenone incepit rigida stoicoꝝ sap̄ia. Alia fuit secta achademicoꝝ ab Achademes villa: quoꝝ
princeps erat Plato. hi de singulis dubitantes nil affirmabant certu₃: quorum opinionem et
Eraditus videtur confirmare. Alia epicureoru₃ fuit secta ab Epicuro athenienſi dicta: qui vo-
luptate₃ summum bonū posuit vt inquit. A. Gelius libro.xiiij. Ponit etiam duo bona scilicet
corpus sine dolore: et animam sine perturbatione: referente Seneca epistola.lxvij. ad Lucil-
lu₃: que si in voluptate carnis fundata est reprobanda est: si in voluptate mentis supportanda
et ita posuisse epicuru₃ Seneca attestatur in libro de constantia sapientis. Est etia₃ aliorum
philosophoꝝ secta que peripateticoru₃ est quam Aristoteles condidit: sic dicta a peri q̄d est cir-
cum et patos calcans quasi circumcalcans vel obambulans. huius eni₃ secte philosophi ⁊ hoꝝ
p̄cipue Arist. deābulādo disputabāt: vel etiā de schola ad scholā ābulādo disputabāt: et inq̄ren-
do q̄d meli⁹ sue sn̄ie possent acquirere ⁊ adiūgere. ⁊ ad tale ꝓpositū littera loq̄tur cū inq̄t. ad il-
loꝝ scholarū peripatetice obambulet ⁊c. ¶ Multos siquidē ob rn̄sionis. In hac ꝑte Boe. mo-

¶ Nec licet sūma familiaritate cōiunctus fuerit ipsius docētis secretis nisi iussus debet inbiare: iussus vero inuitus. Nonne Fontini proteruitas zenocratis scrutinia aperuit: edocta publice pri⁹ inspexit: seq; magistrari credidit si omnem zenocratis abstulisset mineruā: qua ablata zenocrates studere desijt. ablatisq; Fōtinus vti nesciens frenesi laborabat grādiori: proprio ergo discipulus labore ꝯfisus alieno nūq; inuidebit honori. ¶ Cū aūt dies summe ꝓmotionis affuerit: breui scemate cōpēdiosoq; affatu venerā da commēdetur sociorꝫ collectio sicq; ad honoris initialis incremēta intrepide ꝓcedēdum ē decenti ornatu: festiuo appatu si facultas suppetit cūctis: vel ad libitū eiusdez

net proteruitatem atq; temeritatem in superioribus summopere precauendam fore. Et primo facit hoc. secundo causam subiungit ibi. Non enim ⁊c. Et dicit. nos Bo. vidimus multos speculantiū frui precipitio. i. cadētia a gradu dignitatis magistralis ob proteruitatez rn̄sionis. nō enī interest discēns incitare. i. cōmouere regentem. i. magistrum ꝯtumeliosis: q; pro et ꝓbrosis. i. opprobriū ingerentibus affatib⁹: qm̄ sicuti deus atq; parentes: sic quoq; magister in honore et reuerentia retinendus ē: qm̄ ipsis nullum pro acceptis equiualens recōpensari pōt. Iuxta illud. Dijs parentib⁹ et magistris nullū redditur equiualens. ¶ Notandum proteruitas ꝓprie est taz verbo q̄ facto crudelitas et terribilitas. Inde proteruus hoc vitio notatus. Unde Grecismus. Improbus est aliquis verbis factisq; proteruis. Et dicitur a pro vel pros et toruus. sicuti ergo non factis in magistrum insurgere licet vti in secundo capitulo de violentia edoctum est: sic neq; etiam in ipsum verbis proteruire quoniā nō est dignus scientia qui scientie insurgit p̄ceptori: ibidez. Quare ⁊c. ¶ Nec lz summa familiaritate. Hic Boe. post declaratum superius documētū quoddaz notabile subiūgit dicens. Scholaris ipse non debet inhiare secretis hoc est libris capse et cubiculo: licet ꝓ q̄uis fuerit coniunct⁹ sup. magistro suo summa familiaritate: et hoc nisi iussus: et si iussus tamen inuitus. Et inducens quendā Fontinum zenocratis discipulum qui magistri sui secreta ꝓspiciens et his zenocratis totalem doctrinā adeptā arbitrabat̄ dicit. Nonne. i. numq̄d ꝓteruitas Fontini illius scholaris aperuit scrutinia. i. secreta monumentorum suorum zenocratis illius magistri atq; inspexit prius edocta publice scilicet in scholis. q; pro ⁊ credidit se magistrari ex hac furtiua atq; ꝓterua inspectione secretorum sui magistri. ⁊ nedum inspectione: sed tunc cum abstulisset vt supple furto omnem mineruam: id est sapientiam libris suis commissam zenocratis: quod et factum est: quoniam omnes codices suos abstulit. quid vltra ablatis singulis zenocratis libris. zenocrates ipse studere desijt librorum carentia. Fontinus autem nesciens: id est non valens vti ablatis: id est furto subtractis libris zenocratis laborabat. postea frenesi: id est rabie mētis grandiori q̄ ante. Et his quoddam nota dignum concludens inquit. ergo. i. propter supradicta discipulus quicunq; fuerit confisus proprio labore scilicet studij: nunq̄ inuidebit honori alieno. ¶ Notandum prout latina tradidit auctoritas minerua dea est multarum inuentrix artium sicuti lanificij oliue et fabrice: et ideo eā non incongrue ꝓ sapientia poni libet. hec etiā pallas dicta est a pallone tracie insula: vbi nutrita fuit. vel q: pallantē gygantē occidit. Itē scrutinium est quicquid interius de aliqua scrutatur re: sic propheta. Defecerunt scrutantes scrutinio ⁊c. Item frenesis rabies est. et dicitur a fran qđ est furoris exagitatio a cerebro descendens. vel ab impedimento mētis frenesis dicit̄: q: greci frenas mentē dicunt ⁊c: ¶ Cū aūt dies summe ꝓmotionis. Hoc est sextum documentum circa magistros attendendū. Et docent̄ p eū preparatoria dignitatis magistralis. Et duo facit Boe. in hoc documēto. Nā primo documentū ponit. secūdo tutelā circa hoc subiungit. tertio exemplū a cautela susceptū subnectit. quarto qđdā notabile circa omnia ipsa ponit. secunda ibi. Cautela. tertia ibi. Strictonius. quarta ibi. Q

saltem ꝓfessionis splēdide ꝓcurato. ¶ Caute tamen considerandum est cautiusq; inuestigādum ante magisterij elationem: vt primi anni decursu propria posset sustentari si opus fuerit facultate. Turpe est enim ob reuerentiam tanti nominis prima fronte mēdicare: vt Strictonius qui omnibus ad magisteriuȝ pertinētib⁹ venerabiliter executis luce cepit tertia mēdicare: tantiq; ausus mox eum penituit. Quid mirum: quasi instātaneus delusus abscessit: tāti honoris fastigia nunq̃ decetero confessus. O q̃ felicis exitus venerāda est commēdatio.

q̃ felicis. Et dicit pmo. Cum autē dies summe ꝓmotionis supple ad gradum magistralē affuerit: atq; promouendus ipse iam in cathedra magisterij se ꝓmotionis causa receperit: tunc veneranda collectio. i. congregatio sociorum suorum sup. ipsum presentia sua honorantium. cōmendetur. i. laudetur ab ipso promouendo breui stemate. i. breui arēga. atq; affatu. i. oratione compendiosa atq; procedendum est intrepide et audacter ad incrementa initialis honoris supple magistri: sic ornatu. i. vestimento decenti sup. sue facultati. apparatu. i. preparatōne conuiuali festiuo. i. celebri: apparatu inq̃ procurato. i. cōparato splendide. i. honorifice cunctis sup. taȝ sue q̃ alterius secte magistris et scholaribus: et hoc si facultas suppetit: vel subaudi si non sufficiet duntaxat ad libitum. i. voluntatem suam saltem magistris et scholaribus vel solum magistris eiusdem sue ꝓfessionis. i. secte. ¶ Notandum circa hoc quod dicit breui sermone magnitudinem rei extollimus quoniam in multo sermone raro mēdacium: raroq; adulatio deest. Hic Catho. Parce laudato. Bene parce: quoniā nulla tam excelsa virtus est que dulcedine glorie non tangatur: vt refert Seneca: et Ouidius de tristibus. Deniq; non paruas aīo dat gloria vires. Et secunda facit pectora laudis amor. Qua ex re Hieronymus ad Sabinianū sic inquit. Naturali dicuntur malo et adulatoribus nostris libenter fauemus. Et quanq̃ nos respondeamus indignos et calidus rubor ora prefundat: tamē ad laudē sui anima intrinsecus letatur. Inde claudianus. Gaudet eñ virtus testes sibi iungere musas. Carmē amat quisquis carmīe digna gerit. Parce igitur laudandum est et laude inq̃ suffulta laudantis dignitate. Laudanti merito atq; rei qua laudat magnitudine: q̄ si ista non affuerint nō laus sȝ adulatio fore manifestū est. Item stema quid sit in superioribus capitulis iam mōstratū est: quare ibi videas. ¶ Caute tamen considerandū est ꝛc. Hec pars a multis cautela circa pcedens documentū assignari solȝ: meo tamen videre conuenientius septimū assignaretur documentum. Sed quid de hoc fuerit solertie cuiuslibet recōmitto. Hoc tamen dicenduȝ est cū cautela superioris documēti fuerit: littera habet. Caute tñ. Si vero documentum littera habet. Caute etiā. Et sm primā litteram hoc dicit. Considerandum tamē est caute: id est sapienter subaudi in his: et circa ea que in superiori documento edocta sunt: cautisq; inuestigandū est ante elationem: id est ꝓmotionem magisterij: vt decursu: id est curriculo primi anni: subaudi gradum magistralē ꝓxime sequentē nouellus ipse magister posset sustentari facultate propria si opus fuerit: enim pro quia turpe est mendicare: id est egere: pma fronte id est incōtinenti: ob id est propter reuerentiam tanti noīs scȝ magisterij. q. d. turpe nimium est q̄ scholaris ꝓmouendus in adoptione magistralis dignitatis tanta expendat q̄ q̃cito gradum adeptus fuerit mēdicare cogatur. Exēplum subdens de quodā Strictonio qui expletis et executis venerabiliter splendide et honorifice oīb⁹ ad magisteriū ptinentib⁹ incepit mēdicare. i. egere tertia luce. i. tertia die ꝓxime sequēti: atq; ꝓpter penituit eū. impsonale est. mox. i. statiȝ. tanti ausus. i. tante audacie: qua supra vires facultatis aggrediebatur dignitatem magistralem. quid mirum est quare eum non penituisset. Ipse eñ Strictonius delusus. i. derisus recessit quasi instantaneus. i. incōtinēti. q; ꝓ et nunq̃ ꝯfessus est decetero fastigia. i. summitates tanti honoris. Et inde notandū quoddā ponens exclamat di. O q̃. i. q̃tū ē venerāda. i. reuerēda ꝯmēdatio felicis exit⁹. i. felicis finis. Ipse eñ est in quē oīa ordināda sunt. si ergo finis bonus est: totum laudabile pbas est. qua de re nō inepte di

ctum est. Exitus acta probat. et item finis coronat: et insup a fine oīa denoīari.

¶ Capitulum sextum et vltimum.

Expeditꝭ q̄ ad scholariū eruditionē ꝛc. Hoc ē capitulū sextū et vltimū hui⁹ total' tractat⁹ q̄ de scholariū disciplia ē: i q̄ postea q̄ i supiorib⁹ capitul' edocuit. ꝛ signāter postq̄ i ꝓrio p̄cedēti capitulo determiauit d̄ q̄busdā documētꝭ ad dignitatē magistralē tū faciētib⁹: tū q̄ necessario req̄sitꝭ. Nūc ꝯñr i h̄ vltio capitulo p̄ncipalit̄ d̄ dignitate ipsa magistrali: ꝛ q̄ ip̄z circūstāt ꝛ cōcomitant̄ ꝓseq̄t̄. Et diuidit̄ h̄ totū capitulū i tres ꝑtes p̄ncipales s̄ʒ tres magistroꝝ maneries. In p̄ma nēpe parte det̄mīat de p̄ma magistroꝝ specie: ꝛ d̄ his q̄ ip̄os regulāt. ꝛ non solum eos primos: sed etiam alios cuiuscūq̄ maneriei existant. In secunda de scd̄a ibi. Extrema presentis voluminis In tertia de tertia: ibi. Cum ob dulcoris ꝛc. Prima pars adhuc diuiditur in duas partes. Nam primo continuat dicta dicendis. Secundo de statu norma atq̄ regula magistrantium determinat: ibi. Magistrorum talis ꝛc. Item primo ponit intētionē suā respectu precedentiuꝫ. Secundo respectu sequentium: ibi. Nunc ad. Primo facit quod dictum est. Secundo modum procedendi obseruandum ostendit: ibi. Nec augere. Tertio rationem sui processus subiungit: ibi. Quoniam non solum. Dicit ergo primo. expeditis illis que sunt digesta: id est diuisim in superioribus tradita ad eruditionem: id est informationem scholarium. et hoc obseruata moderatione: id est modestia delucidandi: id est determinandi. et quia nos Boeti. non curamus angariare: id est constringere lectionem breuitate supple nostre editionis. nec etiam confundere dilatione: id est prolixitate. nunq̄ perusi leuiori stilo idest materia. atq̄ lucidiori stemate id est verborum ornatu. et hoc quoniam stilus subaudi totius nostri tractatus commendatur: id est traditur. non solum discretis id est eruditis. verum pro sed etiam rudibus idest indoctis. et hoc postposita: id est derelicta serie enigmatis id est obscuritatis. Quoniam autem hec ita sunt properandum. i. accelerandū est. nūc. s. in hoc loco ad venerabilē maiestatem magistrorum: subaudi determinando de statu eorū atq̄ norma. ipsos tā erga se q̄ erga alios regulāte. Item enigma enigmatis sermo est figuratiuus: vel obscura locutio siue similitudo vel questio occulta vel obscura: que difficile intelligitur nisi aperiatur. vt illud Judicū. De comedenti exiuit cibus: et de forti egressa est dulcedo. significans ex ore leonis fauum esse extractum. ¶ Magistrorum autem talis habetur diuisio. In hac parte Boetius postq̄ in superioribus continuauit: nunc intentionem prosequitur. Et duo facit. nam primo quasdam magistrorum diuisiones p̄mittit. Secundo normam atq̄ ipsos regulantem modum demonstrat: ibi. Taliū nāq̄. Prima in duas. Nam primo primam distinctionem magistroꝝ p̄mittit. Secūdo secūdam subiūgit: ibi. Tam istorum q̄ alioꝝ ꝛc. Et dicit primo q̄ diuisio magistroꝝ habetur talis supple vt sequitur. nā quidā magistroꝝ morant̄ duabus vrbibus excellentiorib⁹. i. clarioribus ceteris. s. rome ꝛ athenis nūq̄ procedentes vlterius nisi forte incēptū fortuna succedit. i. arridet eis vt venerent̄. i. eleuētur altius. i. ad altiora. vel sic. nunq̄ procedentes vlterius: scilicet ab vrbibus his ꝛ hoc incēptum. i. q̄diu fortuna succedit eis vt altius venerentur. Et vult dicere q̄ quidā magistrorum sunt qui solum in vrbe romana atq̄ atheniēsi morā suā hn̄t. Alij aūt magistri sunt q̄ obmittentes fastigia. i. summitates predictarum vrbium: scilicet rome et athenarū querūt emolumēta: id est lucra oppidoꝝ inq̄ adiacētium. i. pre

¶ Capitulum sextum.

Expeditis his q̄ ad scholaris eruditōes digesta sūt delucidādi moderatiōe obseruata: nec angariare lectorē sermonis breuitate curamus: nec dilatione confundere: nūq̄ lucidiori stilo leuiori q̄ stemate perusi: q̄m non solum discretis verūetiam rudibus enigmatis serie postposita commendatur: nunc ad magistroꝝ venerabilem properandum est maiestateꝫ.

¶ Magistroꝝ āt talis habetur diuisio. Tātorū quidē duab⁹ vrbib⁹ ceteris excellētiorib⁹

dictis vrbibus duab⁹: subaudi vel de longe vel de ꝓpe distantiũ. Et dico querunt tũ. i. p̄mo propter egestatem sup. remediandã: dico nouercam. i. contrariam discipline. nam vt sepius dictum est. Natura non est sufficiens seipsa speculari sine rebus exterioribus. tum etiam idest secundo querunt emolumenta aliorum oppidorum propter dulcorem renitentẽ natalis patrie. i. paterni soli. Vult dicere ꝙ post magistros qui vrbibus roma atqꝫ athenis commorantur: sunt alij

scilicet rome ⁊ athenis commorãtur vlterius nusq̄ꝫ ꝓcedentes: nisi inquantũ fortuna successit eis vt altius venerẽtur. Alij predictoꝝ obmittentes fastigia locorum oppidorum adiacẽtium querũt emolumẽta: tũ ꝓpter nouercaꝫ disciplĩe egestatẽ: tũ ꝓpter natalis patrie dulcore renitentem. ¶ Tam istorum ꝙ illorũ quidam ratiõe pulchre denominatõis imperium assumunt vt honorenť. Alij ratiõe intelligẽtie ignorantia eorum ne confundãtur. Tertij subtilius speculantes ꝓpter vtriusqꝫ partis icrementa magistralia ꝯtrahũt paludamẽta. ¶ Talium nãqꝫ quicũqꝫ venustatis assumpte debiteqꝫ officij velit emolumenta ꝓsequi: in vniuersa morum honestate opꝫ vt polleat ꝑclarius: vt

magistri qui in oppidis: ⁊ hoc quidam in oppidis natalis soli: quidam vero in oppidis prorsus extraneis. Et de his omnib⁹ suo ordine atqꝫ loco pertractabitur. i. sequenti. ¶ Notandum sicut plurime philosophorum fuerunt secte: sic ⁊ plurima studiorum receptacula. Commemorãdo ergo hystoricorum sententia celebratiora: doctrinarum ꝯfiliabula: athenaꝝ studia ceteris preclarissima extiterunt: que et ipsa Hiero. cõmendans inquit. Studio athenas aptissimas fore. Primo enim leges studium id tradidit: alijsqꝫ ciuitatibus iura transmisit. in eo viguerunt pene omnia philosophie lumina quemadmodum tam longe fama extitit diuulgatum. Post athenarum studium romanum floruit ytalicis philosophis constipatum in quo Julius cesar viguit lib. i. de vita cesaris: ibi Catho floruit vt ait Solin⁹ li. i. ibi Virgilius Tullius Seneca: atqꝫ reliqui multiplurimi valuerunt. Et hec duo studia littera commẽdat. Est ⁊ aliud parisiense studium in superioribus satis collaudatum. Habet etiam etas modernior innumeras pene doctrinarum vniuersales scholas: quas si laudem aut vituperem nescio: cum virtus constet in patenti: atqꝫ extraneo non indigeat concinatori. Item emolumentum lꝫ ꝓprie molendine lucrum sit: ponitur tamen ꝓ quolibet lucro vel commoditate. sic Malachie. iij. Et quod emolumentum qꝛ custodimus precepta eius: ¶ Tam istorum ꝙ illorum. Hic ponit aliam magistrorum distinctionem dicens. Magistrorum equidem in ciuitatibus prefatis atqꝫ oppidis circũiacentib⁹ habitantium: quidã magistrati sunt qui assumunt imperium. i. gradum atqꝫ titulum magistraleꝫ ratione pulchre denominationis. i. fame vt scꝫ ab hominibus honorentur. ⁊ hi sunt qui solum gloriam nominis querunt. Alij aũt gradum assumunt sup. magistratem ratione. i. causa intelligentie. ⁊ hoc ideo ne confundanť ignorantia. Tertij vero sunt qui speculantes subtilius ꝙ superiores contrahunt paludamenta: idest honorem qui proprie ĩ his vestimentis consistit. magistralia: idest magistrum oñdentia. Vult dicere. tertij sunt qui magistralem dignitatem assumunt ꝓpter incrementa vtriusqꝫ partis supradicte. s. tam propter apparere atqꝫ vt honore celebrentur ꝙ etiam ꝓpter intelligentiam. ¶ Notandũ ꝙuis scire bonũ sit atqꝫ pre ceteris delectabile: cum scĩa ipsa cuncta ꝯplectatur atqꝫ nihil ignorare ꝑmittat: scire tñ ipm̃ nõ oĩno laudabile est qđ ob fame gloriam dũtaxat comparatur. lꝫ eñ pulchrum sit digito monstrari ⁊ dici hic est. iuxta Persij flacci sñiam: non tamẽ sanctum est. Illud ergo scire eligendum est quod vitam virtuosam comitatur non glorie cupiditatem. Est digitur ex his magistrorum generibus solum illud laudabile quod ob ignorantie nebulam depellendã scientie suscepit incrementa. Item paludamentum vestis regꝫ genus

est quo vtebantur ad ostendendū bellū primo futurū. Et dr̄ a palā q: tunc oib⁹ palā belli ostēdeba tur. Est quoq3 vestimentū magistrale quo magistrādi induūtur ad futuroꝝ honoꝝ titulū ostēdē dum. ¶ Taliū nāq3 quicūq3 venustatis assumpte debitiq3. In hac pte Boe. post superiorē ma gistroꝝ bispartitā diuisionē: nūc de quorūlibet norma atq3 mō ipos regulāte tā in se q̄ȝ quo ad alios subiungit. Et diuidit̄ hec ps in duas ptes. nā pmo ponit Boe. pcepta q̄dā mgr̄os regulā tia absolute ⁊ quo ad se. scd̄o p cō parationē q̄ ad alios. scd̄a ibi. hec autē. Prima adhuc ī duas ptes. nā primo facit qd̄ dictū ē. scd̄o po nit quandā appellationē pcepta excusantē: ibi. Si quid vero ⁊c. Et primo ponens documēta sta tum magistri regulantia dicit q̄ȝ mgr̄ q̄cuuq3 ipse fuerit si velit pse qui emolumēta assumpte venusta tis. i. honoris magistralis: q3 p ⁊ debiti officij oz. i. oportunū est vt polleat. i. resplendeat pclarius in vniuersa morū hon estate: vt. s. sit in s̄mone verax in iudicio iustus ⁊c. lr̄a plana est. Et si q̄d ꝯtrarij ac ciderit supioribus hoc solet accide re appetitu hūane fragilitatis. i. sua sensualitate. ipa eī debilis ē ⁊ ad malū pna. Et q: debilis: iō ipsa debilitas moꝝ plerūq3 ꝯseq̄t̄ debilitatē eī ꝯplexionis vt medi cis visum est sepi⁹ moꝝ seq̄tur de bilitas. ¶ Notādū l3 mgr̄ oīa illa in se habeat que forma docēdi cō tinet: vti sunt docēdi ꝯsideratōem: exēploꝝ cōformitas: ⁊ rursū eloq̄ntia copiosa. hec tū minime sufficiūt nisi ea q̄ v̄bo docet ope instruat. h̄ eī optīa sapie via ē opa sanis ꝯfirmare doctrinis Vn̄ psp li. epigrāmatū. Non satis est dn̄i pcepta euoluere lingua. Is meminit legis q̄ memor est opis. Turpe eī est vt inq̄t Lactāti⁹ li. de falsa sapia. ad sapia3 pgere ⁊ phie opa nō ager̄. ta lis eī vita nō v̄a s3 palliata est. Opa aūt phie mores sunt atq3 diuinitatis instituta ī q̄b⁹ mgr̄a p⁹ sic polleat: vt discipul⁹ nedū exēplo sit s3 ⁊ decori. Rō aūt oīm hoꝝ hic ꝯnr annexa est cum dr̄ qm̄ nulla res est discipulo magis pniciosa. i. dānosa q̄ȝ ꝯtumeliosa vita mgr̄i. enim p quia nos Boe. vidim⁹ īfusa ex fetido. i. ꝯtamiato vase ꝯfundi. i. corrūpi sepissime: qm̄ fetidū vas aquas infusas corrūpit. q. d. sicuti aque corrūpunt̄ vase fetido: sic scientia doctore ꝯtumelioso. ¶ Pro quo notandu3 q̄ȝ plurimi hodierni tpis sunt sapientū: qui l3 doctrinis sanis intendant vitam tū brutalem ducunt: sicuti tangit Aristo. i. ethicoꝝ. Qui certe odio admodū habēdi sunt: exem plo Pacuuij: qui oēs tales tanto fastidio rēnuit: vt nec verbo neq3 facto eis cōicare dignū esti mauit: put ponūt. A. Geli⁹ atq3 elimādus in crouicis: de q̄bus Lactanti⁹ in lib. de falsa sapia sic inquit. Quidē sub obtētu phie vicia sua celātes: vt sunt sophiste domi faciūt ea q̄ in scholis arguunt: sicq3 docēt tm̄ nec faciunt. ipiq3 pceptis suis pōdus detrahūt. hoc tū gen⁹ turpissimu3 est: teste Seneca ad Lucillū epl̄a. xxiiij. Turpe eī inquit est aliud loqui et aliud sentire. Et ite rum epl̄a. lxiiij. Hoc turpissimū est qd̄ nobis obijci solet: verba nos phie non ope tractare. In de Catho. Turpe est doctori cum culpa redarguit ipum. Cu3 ergo vita cuiusq̄ȝ despicit̄: ei⁹ quo q3 necesse est vt doctrina despiciatur: vt vult Gregori⁹ in omelia. vi. li. ij. Discant sermonibus his viri prudentes docendi formā: suosq3 discipl̄os studiosos fieri suadeāt: nō solū libros euol uendo sed etiā mores ꝯponēdo. Itē pnicies mors vel interit⁹. inde pniciosus sa. su3. dānosum letiferū ⁊c. ¶ Hec aūt ad anime docētis. In hac parte Boe. postq̄ȝ posuit documēta regulati ua magistros quo ad seipsos. Nunc vero facit hoc idem quo ad alios. Et hec pars diuiditur in duas partes. Nam primo ponit normā magistros regulantē quo ad discipulos. secūdo quo ad

sit vtiq3 in sermone verax: in iudicio iust⁹: in cō silio prouidus: ⁊ in cōmisso fidelis: constās in vultu: pius in affatu: virtutibus insignitus: bo nitateq3 laudabilis existat. si quid vero ꝯtrarij acciderit humane fragilitatis appetitu accide re solet. Conuersatione etiā sit bonus. Nulla si quidē res est magis perniciosa discipulo vita magistri cōtumeliosa. Infusa eni3 vidimus se pissime ꝯfundi ex fetido vase. quia fetidū vas aquas infusas corrumpit. ¶ Hec autē ad ani me docentis informationem digesta sunt: nūc de ceteris primarijs nō dico d primo primis:

alios a discipulis: ibi. Cum aūt ob festiui tēporis rc. Pria in duas. Nam primo facit hoc quo ad morū obseruantiā. scdo quo ad subditorum informationē: ibi. Cum aūt bone inquisitionis. Prima adhuc in duas. Nam prio se dictis dicēdisq₃ ptinuat. scdo intētum psequtur: ibi. Tenetur quoq₃ doctor rc. Et primo ponit intentionē suā respectu precedentiū. scdo respectu sequentium: ibi. Nunc de ceteris. Et dicit pmo. oia hec subaudi q̄ dicta sunt: sunt digesta id est declarata et tradita ad informationem anime docentis: subaudi quo ad morum suorum honestatem absolute et in se: nūc aūt est differēdū de ceteris primariis id est documentis supple ipm regulantibus nō tñ dico de primo primis: quia de istis iam dictum est: sed de secundo primis. Sunt nempe vltima respectu precedentiū: et pma respectu sequētiū: quare et secundario prima dicuntur. Item differo. i. diuersis modis apio. ¶ Tenetur quoq₃ doctor. In hac pte psequit Boe. de documentis regulantibus ipm magistrum per comparationez ad scholares. Et duo facit. nam primo facit hoc in generali. scdo i speciali de quolibet ibi. Sit inq̄ eruditus. Et dicit primo q̄ doctor tenet̄ esse eruditus: mansuetus rc. put hec omnia in pcessu declaranda sunt. quare sequit̄. ¶ Sit inq̄ eruditus. In hac parte ea que premiserat in generali: nunc in speciali prosequitur.

sed de scdo prius differēdū ē. Tenet̄ q̄ doctor erudit⁹ eē: māsuetus: rigid⁹: ātiqu⁹: nō ānis: nō negligēs: nec arrogās. ¶ Sit inq̄ erudit⁹. Prius eñ oportet vt discat q̄ doceat. Triuij siquidē ꝯparationē doctrine nouim⁹ assistricē: valde nō absurdū ē ⁊ iniquū vt īperiti peritis: nouelli antiqs: rudesq₃ pferant̄ emeritis. ¶ Māsuet⁹: qm̄ qnq₃ discipuloꝝ elationē pati oportunū ē: ergo māsuetudine vtendū ē. Magister Franco in māsuetudine prodeat in exemplū: qui ob discipulorū suoꝝ nobilitate sua vtentiū irrefrenabilez arrogātiam laqueo se suspēdit. sapientius autez egisset si mansuetudine vsus

Et diuiditur in tot quot in generalitate premiserat partes. Et ponens primo primum documentum dicit. Ego Boetius inq̄ id est dixi q̄ magister ipse sit eruditus id est doctus. Et rationem annectens dicit: enim pro quia oportet id est oportunum est q̄ magister ipse prius discat anteq̄ discipulos suos doceat. Et scientiam trivialem circa bene eruditionem maxime preualere insinuamus eam recommendando dicit. Siquidem nos nouimus comparationem id est acquisitionem doctrine triuij fore valde aptam assistricem supple in his. Et quoddam annectens notandum dicit. Valde enim absurdum est et iniquum q̄ imperiti id est indocti preferantur peritis id est doctis: nouelli supple in scientijs antiquis supple preferantur: atq₃ rudes id est imbecilles emeritis. ¶ Notandum q̄ ascendens ad gradum magistralem oportet q̄ scientijs subijciatur: alias caueat ne sibi dicatur illud ad Romanos vndecimo. Qui alios doces teipsum non doceas. Ideo Sapientie. xviij. dicitur. Anteq̄ loquaris sc₃ docendo disce sc₃ audiendo. Et Jacobi. iij. Nolite plures magistri fieri. In hoc etiam canones satis concordare videntur. lix. distinctione Ordinarios. lx. distinctione Miserum. ⁊. xvi. q. prima. Siquis clericator: ⁊ extra de elect. Cum enim. Item eruditus id est instructus: quasi extra ruditatez positus. ¶ Mansuetus quoniam quandoq₃ discipulorum. Hic ponit secundum documentum de mansuetudine magistrorum. Et duo facit. Nam primo documentum ponit. secundo exemplo ipsum corroborat: ibi. Magister franco. Et dicit q̄ magister etiam aliquo modo mansuetus debet eē scholaribus. Et rationē assignans dicit. quoniaz cum quandoq₃ oportunum est pati elationem discipulorum: consequens etiam est mansuetudine vtendum. Virtus enim illa est que irascibilitates reprimit et moderat iras: quare et multorum malorum fomenta refrenat: qua certe si vsus magister Franco fuisset: cuius exemplum immediate subiungit: non laqueo collum strangulasset. hic enim cum vidisset arrogantiam id est superbiam discipulorum vtentium sua nobilitate arrogantiam non irrefrenabilem: id est incorrigibilem laqueo suspen-

fuisset. Rigidus: in scholarium enim amplexu rigore frui cōmodissimū est: vt sic errantibus vindictaꝫ imponat: sophistarū lites dissoluat oblatrantes atq; remordeat: obloquentesq; reprimat: proteruiētes castiget: totāq; determinationē dyaleticam faciat. ¶ Sit antiquus vero non annis: sed ꝑpetua sciētia. Si vero vtrūq; affuerit sanior ꝯditio erit. ¶ Non negligens quoniā sicut in vno, quoq; opere diligentia mater inuenitur cōstantie: ita vniuerse doctrine ⁊ discipline nouerca est neglegētia. Oportunius enī esset mechanice ꝺseruire arti ꝙ̄ neglegētie

dit: qui tamen sapientius egisset si mansuetudine ac virtute vsus fuisset. ¶ Rigidus in scholarium amplexu. Hoc est tertium documentum de magistrorum rigiditate erga subditos. et dicit ꝙ magister etiam debet esse rigidus. id est durus ⁊ validus. Et dicitur a rigeo riges: quoniam frui id est vti: rigore id est rigiditate in amplexu scholarium cōmodissimum est: vt sic errantibus: id est delinquentibus imponat vindictam: atq; dissoluat lites sophistarum. i. disputātiū atq; remordeat. i. puniat oblatrātes. i. ꝯtinue ꝯ̄ ceteros rixantes: ⁊ a canib⁹ sūptū ē. Silr ⁊ reprimat obloquētes. i. ipos diffamātes: atq; castiget virga rectitudinis ꝓteruiētes. i. ꝓteruū q̄d attēdētes. ꝙ ꝑ ⁊ totā ꝺterminatōeꝫ i. illā omēꝫ q̄ iter scholares taꝫ ex parte moꝝ ꝙ̄ ēt doctriaꝝ faciēda ē. faciat dyaleticā. i. ad vtrāq; arguēdo: vt. s. partem plene discutiat hincinde posteaq; determinet ⁊ faciat queadmodū premissum est. ¶ Nota magistrum fore rigidum hoc eo modo intelligendum est: quo canones intelligūt. Sit inꝙ̄ rigid⁹: ita tamen vt non assit seuicia scꝫ nimis corrigēdo: hoc est verberando aspere. talis nempe rigiditas culpe imputanda est. Leuis nempe castigatio solum magistris permissa est. extra de homi. capitulo ad audientiam. et. xxiiij. questione. vi. capitulo primo. ⁊ hinc est ꝙ si leui percussione scholaris moriatur magistrum non teneri. vt vult Vincentius. ⁊ hoc si sanus est puer et robustus. secus autem si tener: quia non est leuis percussio. ff. ad. l. aquiliam. qua actione. §. siquis. Hoc etiam notatur in decreto. Cum in magistrum. extra de electio. ¶ Sit antiquus non annis. Hoc est quartum documentum quod est de magistrorum longa experientia et perpetua scientia. Et dicit. magister etiam sit antiquus: id est experientia suffultus: et hoc bene innuens dicit. antiquus quidem non annis sed perpetuali scientia: id est scientia firmiter in eo radicata. sed tamen si vtrumq; affuerit: scilicꝫ antiquitas cum scientia conditio sua fuerit sanior. ¶ Nota per hoc quod dicit antiquum fore magistrum: vult ipsum longa experientia doctrinis atq; docendi forma fore exercitatum. In doctrinis: vti in primo documento edoctum est. In docendi autem forma: vt scilicet doceat recte et artificialiter vnumquemq; ꝰm suam capacitatem: et ꝰm cuiuslibet artis exigentiam. Et hanc docendi formam optime tangit Palladius libro primo de agricultura cum inquit. Pars prima prudentie est vt consideres personam eius cui precepturus es. Nam stultum est rusticos peritissimorum virorum alloqui stilo. hec ille. Vt ergo quis bene doceat expetit vt modum audienti vtilem exquirat: eiusq; capacitatem etatem et sensum concernat: nec extruere incipiat artes: sed prius mutuat partes. Et hinc sumptum est vulgare illud. Artes post partes veteres didiscere magistri. ¶ Non negligens. Hoc est quintum documentum quod est de magistrorum perseuerantia et dicit. magister etiam nullo modo negligens existat sed perseuerans: quoniam sicut in vno quoq; opere inuenitur constantia et diligentia veluti mater: ita etiam per contrarium vniuerse doctrine et discipline nouerca est: id est inimica negligentia: qui fit vt deseruire mechanice arti et scientie: est oportunius ꝙ̄ onerari iugo negligentie. Notandum. vir piger indignus bonis est: et iste qui solitudinem non habet nullo modo meretur beneficio dotari. ad hoc enim natus est homo vt laboret corpore pro victu: mente pro virtutibus: atq; non solum sibiipsi: verumetiam vt Plato ait ad architam patrie atq; amicis. Pigritia enim multos facit desides eo ꝙ incepta salubria continuare formidat. et hi solum molles sunt: vt vult Aristote. ipse. iiij.

et hi. vbi di. Mollicies est fugere laboriosa. hec autem ipsis magistris summe cauenda est: atq; etiam perseuerantia equo aio firmiter āplexanda. quaq; amplexata atq; etiā retēta honores virtutes scie diuine solent adipisci. Tardis eñ mentib⁹ non facile virt⁹ cōmittitur. teste Tullio li. iiij. tusculanarū qstionū. Et Virgi. in buccolicis. Tardis venere bubulci. Qis nēpe tard⁹ brauio caret. ¶ Non sit arrogans. Hoc est documentū sextū quo suadetur arrogantia fore vitanda magistris. Et duo facit Boe. circa hoc documentum. nam primo ostendit arrogantiā summopere vitandā fore. Scdo demonstrat qui sūt hi magistri qui arrogantiam confouent ibi. Hi sunt.

iugo onerari. ¶ Nō sit arrogās: quoniā viuax pauperum scintillula extinguitur magistrātis arrogātia: voluntasq; discēdi diuitibus sequestratur: qm̄ arrogātis magistri sedulitas nun q̄ fideliter hominē īstruxit. ¶ Hi sunt q̄ quod sciunt humiliter docere contemnūt. Et que ratiōe sapiunt recte mōstrare nequeunt: quoniā in fastigio positi mētes merentium despiciūt fastidiēdo: nec in delatorem scientie causaz referunt: sed ꝓpriam in se respiciunt excellentiā Hi etiā sunt q̄ fimbrias dilatāt: philateria magnificāt: in publicis spectaculis eminentiora sedilia querunt: ⁊ ab oībus rabbi noīe vocari ⁊ salutari desiderant. Tales siquidem omniū ho

Et dicit q̄ magister nullo modo arrogans existat: qm̄ arrogantia nullū penitus erga discipulos bonum operata est. ⁊ hoc ostendit taz circa paupes q̄ diuites. ⁊ dic qm̄ viuax scintillula. i. amor sciendi pauperis extinguitur arrogātia magistrātis. ⁊ hoc quo ad pauperes dictum est: q; pro ⁊ voluntas discendi sequestratur. i. separatur a diuitib⁹: subaudi ip̄a arrogantia qm̄ sedulitas. i. diligentia arrogātis magistri nunq̄ instruxit hoīez fideliter. Itē arrogā s supb⁹ iactator elat⁹ ⁊ inflat⁹ idem. Differ tamen arrogantia a supbbia. nā superbia inanis est gloria de eo qd̄ quis hz: sz arrogantia de eo quod non habet. Et cum quis credit ea scire que nescit: vel habere q̄ non habet. sepe tamen apud auctores hec duo ꝯfunduntur. ¶ Hi sunt q̄ quod sciunt. In hac parte ostendit qui sunt magistri hoc vicio arrogantie notati. Et duo facit ꝑm duas maneries arrogantie: quarum vna in docendo est. secunda in ornatu. scđa ibi. Hi etiam sunt. Et dicit. hi supple magistri arrogantes sunt qui contennunt docere humiliter ea q̄ sciunt ⁊ nequeunt monstrare recte ea que sapiunt ratione: idest intellectu. quoniam positi ī fastigio. i. superbia ⁊ fastu. despiciunt mentes merentium. i. desiderātiuz doctrinā. fastidiendo. i. quasi fastidium eis ingerent. hi etiam arrogantes nec referunt causam sue scientie in delatorē scientie: idest deum gloriosum: a quo omne datū optimum: ⁊ omne donum perfectum. Iohannis primo. Hic eñ affluenter omnia attribuit ⁊ non improperat: tribuitq; plusq̄ rogatur. In hunc dico non referunt causam sue scientie: sed respiciunt ꝓpriam excellentiam in se solū: estimantes ea que sciunt propria scire excellentia. Et inde secūdos arrogantes prosequitur dicēs hi etiam supple arrogantes sunt qui dilatant. i. extendunt fimbrias: scilicet vestimentorum. Appetunt eñ quotidie epulari splendide: atq; indui purpura et bisso: vt eis dicatur. ecce rabbi. Vel sic dilatant: idest rotundo ore manifestant et declarant fimbrias: idest scientias suas ⁊ magnificant philateria sua: idest vanas arrogantias. Sunt eñ philateria ꝓprie breuicelle in qb⁹ quondā scribebatur lex ⁊ scrutabatur: quas deferebāt ante frontem vel pectus: vt sic ip̄i viderentur religiosi. sed hoc non fiebat nisi causa iactantie. Et ad huiusmodi similitudinem loq̄tur in lr̄a. Et verba sumpta. Math. xxiij. Dilatant eñ philateria sua ⁊ magnificant fimbrias. Hi etiam sunt qui querunt sedilia. i. recubitus. eminētiora. i. prima in publicis spectaculis. atq; desiderant salutari. i. salutando vocari nomine rabbi. i. magistri. Et subdit. omīs collectio: idest cetus horum scholariuz. relegabit. i. separabit tales scilz arrogantes a se: et hoc ablato. i. remoto iure sedulitatis ⁊ scientie. ¶ Notādū q̄ arrogātes hi de quib⁹ littera sonat hipocritaz

noꝝ collectio iure sedulitat̄ ablato se ꝟlegebit ¶ Cū aūt bone inq̄sitōis tyro legendi cā scholas intrauerit: rigore ītrinsec⁹ assumpto ꝯsiderandū est: vt aurore tp̄e ꝯtinuo submissa voce incipiat ore rotūdo mediocriter ascēdendo: neminē nisi magna vrgeat necessitas expectādo ¶ Qm̄ si mgr̄at⁹ diligētia aliquos vltra ꝺbiti tp̄is spaciū expectare ꝑsumpserit: hos siq̄dez pigriciei mora ꝯfūdit: ireq̄ȝ se rācore ꝯminuet

quasi pelle supuestiunt: q̄ solutōes appetūt in foro: atq̄ȝ ꝑmos recubit⁹ ī cōuiuio: laudes amāt iactantiasq̄ȝ faciliter ꝓducūt: adulari gloriant: a quolibȝ reuereri expectāt: q̄cq̄d agūt arbitrātur bonū: corrigi nolūt. Arbitrant em̄ ꝓprio sensu se regere posse. Rursusq̄ȝ eoꝝ tanta ē temeritas vt oīa ꝑsumant: nihilq̄ȝ difficile arbitrant. hoꝝ certe inutilis labor ē diligētia friuola. fructum nō capiūt ex opib⁹ suis: sed poti⁹ detrimentuȝ. Vñ Oui. metha. xiij. li. Et obest sua gloria mltis: iō mathe⁹ ī thobia. Nō credes titulis fame te ꝯsule credeq̄ȝ menti. et Martial' coc⁹. Hūc volo laudari q̄ sine morte pōt. Item fimbria ī supiorib⁹ capitulis expositū ē. Itē relegare. i. remittere. Itē est in exiliū dānare: vl' ꝓcul legare. ꝛ ꝓducit le. vñ in thobia. Nate cauēda caue sectar seq̄nda. relega crimia: vas mētis purificare stude ꝛc. ¶ Cū aūt Boe. ꝛc. In hac pte ip̄e Boe. postq̄ȝ posuit p̄cepta magistros regulantia taȝ q̄ ad se q̄ȝ q̄ ad alios: ꝛ hoc q̄ ad morū atq̄ȝ norme honestatē. hic facit hoc idē q̄ ad doctrine admīstrationem. Et diuidit hec ps ī duas ptes ꝑm q̄ȝ duplex est doctrine administratio. Est em̄ vna ꝑ modum lectionis atq̄ȝ declaratiōis. Alia vo ꝑ modū argumentatōis. In ꝑma g̊ pte determinat ꝺ norma mgr̄os regulāte circa scholariū informatōeȝ q̄ in lectura ꝯsistit. Scđo facit hoc idem circa eā formationē q̄ in disputatiōe radicat. scđa ibi. Si cā differendi ꝛc. Prima adhuc ī duas. nam ꝑmo facit qđ dictū est. scđo cāȝ dicti subiūgit: ibi. Qm̄ si magistrat⁹ ꝛc. ꝛ di. ꝑmo. Cū tyro. i. nouell⁹ mgr̄ bone inq̄sitionis. i. doctrine ꝛ scie intrauerit scholas cā legēdi ꝯsiderādū ē sup. ab ipso mgr̄o vt assūpto rigore ītrinsec⁹ sup. queādmodū p̄dictū ē cuȝ dicebat sup̄ ī eodē caplo. sit rigid⁹. h̄ g̊ rigore assūpto tp̄e aurore. i. matutino incipiat sup. lectionem ꝯtinuo submissa voce. i. voce bassa: ascendendo tñ mediocriter ore rotundo. i. pleno: ꝛ hoc expectādo nemineȝ nisi maxima necessitas vrgeat. i. incūbat. ¶ No. est circa hoc documētuȝ Boe. summopere ꝯsiderāduȝ est ne añ ip̄aȝ inceptionē hmōi diuini dimittat imploratio auxilij: q2 sol⁹ de⁹ est q̄ diuitias sue sapiētie instituit in aīas sapientū: ꝛ tribuit studētib⁹ gr̄am cognoscēdi cui nihil est difficile ꝛ sine quo nihil possibile est possideri: vt in ipso ꝓlogo de regimie ꝑncipum dr̄. Et oē datum optimum ꝛ oē donuȝ ꝑfectuȝ desursum est a pr̄e luminuȝ descendēs: vt inq̄t scriptura. ꝛ Aug. Nemo tam erudit⁹: neq̄ tam doct⁹ q̄ supna illustratiōe nō īdigeat. Et greg. Nisi int⁹ sit q̄ doceat: inanuȝ lingua doctoris laborat. iō p̄hia volēs ondere. i. in q̊ vera existat btītudo. apud Boe. li. iij. ꝓsa. ix. de ꝯsolatione diuinuȝ monet īuocare auxiliuȝ. q̊ certe p̄termisso nulluȝ rite fundat exordiuȝ. qđ obseruātes maiores nostri sp̄ in agrediēdis arduis diuinuȝ īplorarūt auxilium. sic plato inceptur⁹ geniturā sensibilis mūdi inq̄t verū in socrate. nā cū oīb⁹ mos sit quasi q̄dā religio ꝛc. p̄cari auxilio diuinitatē ꝛc. sit g̊ meis p̄cib⁹ ꝯp̄hensum maxio q̄dē: vt ea dicant a nobis his q̄ placeat deo ꝛc. ꝛ Haliabē: ragel: grās viuo deo ꝛc. sic Ouid. i. metha. Dij ceptis nā vos mutastis ꝛ illas aspirate meis ꝛc. sic ꝛ reliq̄ pene oēs. Aiaduertat igr̄ mgr̄ vt añq̄ȝ ea ꝑagat q̄ hoc p̄cepto docētur deo supplicet veluti oīm cordiū illumiatori. Itē tyro in supiorib⁹ caplis declaratuȝ est. Aurora dr̄ initiū diei clarescētis: vel ꝑm⁹ splēdor aeris q̄ grece eous dr̄. vñ Virgi. de rosis. Strictio eous p̄cesserat aura iugales ꝛc. ¶ Qm̄ si magr̄at⁹. In hac pte Boe. cās sui dicti subiungit. Et diuidit ī duas ptes. nā ꝑmo facit qđ dictū ē. scđo exēplo dicta ꝯfirmat ibi. Sȝ nō faciat. Pria adhuc in duas ꝑm q̄ȝ duas cās assignat. scđa ibi. Cuȝ aūt ꝛc. Et di. q̄ȝ si magr̄at⁹ diligentia ꝑsumpserit expectare aliq̊s vltra spaciū debiti tp̄is: hec forte duo mala contingere possunt. s. forte ip̄e magr̄ cōfundet hos. i. quos expectat mora pigriciei. q. d. cū forte mgr̄ illos expectabit: possint ip̄i hāc pigriciā ꝯsuetudieȝ sibi trahere: cogitādo magr̄os eos sicuti semel fit ꝛ continuo expectare. Et hoc ꝑmū malū est expectatiōe hmōi ꝓuenturū. Scđm vo est q2 forte

expectatōe hmōi magister iracūdia tumoratur atq3 repletur atq3 se ꝯminuet ex hinc rācore ire hmōi: vt sic ceteris nō tā ꝓficue ⁊ tāviriliter lecta declararare possit sicuti faceret si ira eū nō cōminuisset. Deinde ponit scdam cām. ⁊ di. magister etiā nō dz expectare aliq̇s qm̄ cū discipulꝰ artifex dormitatōis pigriciei noderit sedulitatē. i. curiositatē mgři: aut festinabit se maturiꝰ: idest citiꝰ q2 veniet ad horā debitā: aut certe ꝯfusus pudore sup. ob risum sociorum dormitabit in opprobriū hmōi.

Cum autez pigriciei discipulus dormitatōis artifex magistri nouerit sedulitatez: aut maturius festinabit: aut pudore cōfusus in huiꝰ opprobriū dormitabit. ¶ Sz nō faciat: vt Assuerus poeta ꝑcipit quē Dromonis castoris discipuli pigricies nequit in risuz excitare: eo vero more quotidiano ad ꝑmā stertēte: vnguibꝰ scabris mēbratiz musicū melos faciētibꝰ: oculisq3 lippiētibꝰ lucēq3 explorātibꝰ matutini laboris i scholisq3 ne res ꝑagat̄ ꝯsortibꝰ aduemētibꝰ sic aiebat. Lucis rubor̄ diei rubor aurore ne adhuc ꝯfūdit̄. Illis itaq3 negātibꝰ mediā ꝑtē diei cre

¶ No. est circa hoc vbi dr̄ ire ꝙ rancore se cōminuet. Ira est q̄ sola aiz ꝑturbat atq3 sensuz: discernere verū non ꝑmittit: inest em̄ semꝑ iratis āgustia. vnde Tul. in orōne ꝓ marcello. Iracundia inquit consilio est inimica: ideo Epicurus. Ira insaniam gignit: q̄re summopere incurãda atq3 īpedienda est: atq3 ea q̄ ipam inducunt aspernenda. vn̄ Horatiꝰ in epl̃a. ij. Ira furor breuis est aim rege q̄ nisi paret. Imperat hunc frenis: hunc tu cōpesce cathenis. Item rancor dr̄ indignatio dolor: amaricatio: et amaritudo mentis. inde rancorosus ⁊ rancorositas ⁊c. Item dormitare freq̄ntatiū a dormio: ⁊ sub pigritia dormire. vn̄ ꝓpheta. Ecce non dormitabit neq3 dormiet ⁊c. ¶ Sz non faciat. In hac parte Boe. exemplū quoddā circa ꝑdicta subiungit. Et ꝑmo ꝓponit ipsum exemplū. scdo id ꝓsequitur: ibi. Eo vero. Et dicit. magister inꝙ mane vt ꝑdictum est incipiet neq3 scholares quosq3 expectabit rationibꝰ supdictis: neq3 faciat vti Assuerꝰ poeta fecerat: quē pigricies Dromonis discipuli Castoris nequit excitare in risum. i. derisionē. Et inde exemplū suū ꝓsequēs duo facit. nā p̄mo dicit quō se Dromo gerebat i exercitio scholastico. Scdo quō in mēsa se gestabat: ibi. Dū aliqn̄. Prima in duas. Nā ꝑmo dicit quō se in mane gesserat. Scdo quō media die: ibi. Si ꝓ. Itē primo facit qd̄ dictum est. Secundo ꝙdam falsaz cautelā q̄ vsus fuit subiunḡit: ibi. Maluit ⁊c. Et dicit. Eo em̄ sup. Dromone q̄tidiano more stertēte. i. dormiēte. ad primā. i. vsq3 ad illā horaz q̄ ꝑma canitur. ⁊ hoc vnguibꝰ scabris. i. scabiosis ⁊ asperis agitātibꝰ. i. scalpēdo facientibꝰ. membratim. i. ꝑ membra. musicuz melos. i. sonuz q̄si musicuz: q2 se scalpendo q̄si musicā armoniam ꝯcitabat. ⁊ silr̄ ex̄ns lippientibꝰ oculis atq3 explorantibꝰ sup. nunc aꝑtis nunc iteruz clausis. lucem matutini laboris. i. matutine lectōis. aiebat. i. dicebat sic sup. seq̄tur. cōsortibꝰ suis audiētibꝰ aiebat inꝙ. ne. i. nunq̄d adhuc. res. i. lectio matutina. ꝑagit̄. i. fit in scholis. ne. i. nunq̄d ꝯfunditur adhuc rubor aurore rubore lucis diei. q. d. est ne adhuc dies: q̄d vltra negantibꝰ illis. s. ꝯsocijs. ip̄e Dromo somnolētꝰ. i. plenꝰ sōno. expleuit. i. ꝯpleuit vel ꝯposuit. creberrine. i. sepissime: ita. s. dormitādo mediā ꝑtē diei. i. vsq3 ad meridiē. ⁊ hoc agēdo. i. referēdo grãs deo: q2 tā bn̄ ꝙ suauiter i sōnijs mēbra refouisset. Et cautelā suā falsaz subiūgēs dicit. maluit em̄: subaudi Dromo ipse. i. magis voluit hr̄e duritiē. i. obtusitatē sani capitis ꝙ peritiā. s. sapiaz insani. Deīde ponit quō ipse Dromo se circa diē gerebat. vn̄ di. si acciderat qd̄ idē Dromo adesset disputatōi meridiane ip̄e nesciēs excedere. i. supare vel ꝑuenire morē natiuuz. i. innatuz q̊ necesse erat vt dormiret. ꝯtinuo stertebat. i. dormiebat solo naso vigilāte. Alia lr̃a hz vigente. ⁊ stertēdo resonāte: ꝙ ꝓ ⁊ ꝑhebat fastidia. i. nauseā atq3 tediuz. affinibꝰ. i. ꝯsocijs obstrepitu porcine corrosionis: ⁊ hoc ꝑ similitudinem dictum est. Postremo ostidit quō hic Dromo in mensa se habebat. et dicit. dum hic dromo ad mensam extitisset tanto somno deditꝰ extitit: dū hauriret ꝓ sorberet posuit olera. i. caules existentia scdas delicias eiꝰ. cōmisit ora hiatui. i. voragini. ⁊ ꝯmisit lumina som-

berrime somnolent⁹ explcuit gratias deo agē do. maluit sani em̄ capit⁊ hr̄e duriciē q̄ insani peritiā. Si vero meridiane disputationi plerū q̄ȝ adesset: natiuū morē excedere nesciens naso vigilāte stertebat: affinibusq̄ȝ ob porcine corrosiōis strepitū p̄bebat fastidia. dū aliq̄n olera scd̄as ei⁹ delicias hauriret: ora hiatui lumina somno ꝯmisit. Manus vero lȝ sordida in catino aliq̄d p̄rēdebat: sopor sȝ ei nociu⁹ extitit: dū cibaria incarcerare q̄siuit. ad quē fructū maturitat⁊. O marciane socioꝝ charissime creditis hūc ꝑuenire v̄r̄a si q̄dē nouit ītētio. ¶ Sȝ differēdi cā Meredian⁹ doctor studiū adierit p̄cauēdū ē ne sophistico polleat apꝑatu nec tetris moueaṫ difficultatib⁹: sȝ studiosa p̄meditatōe

no. vero ꝑ sed lȝ manus sordida p̄rēdebat aliq̄d in catino. i. disco: tn̄ sopor. i. somn⁹ extitit ei nociuus dū q̄siuit incarcerare. i. deglutire cibaria: q: tm̄ sōnus eū oppsserat vt quecūq̄ȝ incepisset somnio retraheret. quare alloquēs Boe. Martianū di. O martiane charissime socioꝝ: si quidē ꝑ certe vestra intentio nouit ad quē fructū maturitatis ⁊ laboris sui creditis peruenire hūc Dromonē. q. d. immo nouit quia ad nullum fructuȝ vnq̄ȝ pertingere valebit. Nota circa hoc exēplum: ⁊ si somnus immoderatus bon⁹ ē: pigritia tn̄ īmoderata pessima: oīm em̄ vicioꝝ fomentū sōnolentia est. vn̄ Catho. Nā diuturna q̄es vicijs alimenta mīstrat. q̄re ⁊ Oui. somnolentos arguēs li. ij. sine titulo in hec verba ꝓrūpit. Infelix tota q̄cunq̄ȝ quiescere nocte. Sustinet ⁊ somnos p̄mia magna vocat. ⁊ iteȝ. O male p̄sto q̄es o semꝑ ōdita somno. Pectora nuda bona q̄ptis pȝ ipse ruinis. Quē nox sola tenet nescit vigilare ꝑiculo. hos somnolentos ꝑsius excitat satira. v. his v̄bis. Magne piger stert⁊: surge inq̄t auaricia: eya surge. Negas instat surge inquit: non queo: surge. En q̄d agā rogitis ensa ꝑdā aduehe pōtho Castoreuȝ stuppas habenuȝ thus lubrica cogat. Tolle recens primus piger ⁊ sic lēte camelo. Uere aliq̄d iura. q. d. poeta. Surge piger surge: q: instat surgendi rō. Morem q̄ȝ somnolentoꝝ q̄si exemplo ꝓposito conformē gaufredus in poetria aptissime ꝯscripserat. inquit enim. Scis ne moraȝ pigri si mane vocetur obaudit. Si citeṫ adhuc iterata voce sonora. Nare vigil stertit tandē clamore coact⁹. Ore tn̄ lento liguā mouet ⁊ mihi. q̄d vis Inq̄t: surge veni: noẋ est ꝑmitte quiescam. Immo dies est surge: de⁹ me⁹: en ego surgo. Uade sequar: nec eum sequiṫ quē negligit: ⁊ tu. Nō venies dudū venisseȝ: sȝ mihi vestes q̄ro nec iuenio. Nihil est te: hirria noui. Surge cito: dn̄e en sum p̄sto: nec tn̄ īmo. Uel caput huc illuc vertit: vel brachia scalpit. Uel membra in lōguȝ distendit sic sibi q̄sdā. Un̄ liber morulas q̄rit semꝑ venit ore. Nō pede sic veniens nūq̄ȝ venit ille coact⁹. Forte mouēs gressuȝ trahit a testitudine motū. hec ille. nec tn̄ rep̄hendēda est debita nature q̄es: q: teste Hora. in poetria. ⁊ q̄nq̄ȝ bon⁹ dormitat homer⁹ ⁊c. itē stertere verbū supinis caret. i. narib⁹ dormiēdo resonare. vn̄ ⁊ sepe ꝓ dormire ponitur. Itē scaber bra. brum. i. asper scabiosus scabid⁹. Itē catinuȝ lȝ s̄m Isido. sit vas vinariū fictile: capitur tn̄ q̄nq̄ȝ pro disco ⁊ scutella: vt in ꝓposito. ¶ Sȝ differendi cā Meridian⁹ ⁊c. Superi⁹ Boe. docuit qualiter magister se habere debeat in docendo discipulos: ⁊ hoc quo ad lectionum exercitium: hic facit hoc idem quo ad disputationū certamen. Et diuiditur hec pars in duas partes. nam p̄mo ponit documenta circa hanc ꝑtem. scd̄o quedam incidentia subiungit. ibi. Aduertēdum. Prima adhuc in duas diuiditur s̄m duo documenta que ponit. scd̄a ibi. Si vero maria. Primo ergo ponit primum documentuȝ q̄d tale est. Si Meridian⁹ doctor adierit studium causa differendi. i. disputandi: p̄cauendū est summoꝑe ne magister ip̄e polleat apparatu sophistico. i. ne vtatur rōnibus sophisticis: ⁊ caueat ne moueaṫ tetris. i. obscuris difficultatibus: sed armatus studiosa premeditatione. i. studio premeditato: inter lites. i. disputationes que sunt lites scholastice intrepidus: q̄ȝ pro et componat: idest delaret eas facili mente hoc est facilitate opi

niones cōcordet:⁊ caueat ꝙ disponat.i.ordinet memorie illud qḋ quis sibi obiecerit sup. dis-
putādo ita.i.tali modo:vt tp̄e detegēdi.i.soluēdi ⁊ enodādi nō recedat a via rōnis:sed accepta
moderatione.i.modestia dilucidandi.i.declarandi:exsoluat.i.declaret:explicite.i.manifeste e-
nigmata.i.obscuritates ⁊ sophismata sibi ꝓposita ordine cōpetēti:subaudi queādmodum pro
posita ⁊ obiecta sunt:nō posteriꝰ p̄mo atqꝫ p̄mū posteriꝰ exsoluēdo.¶ No.Bo.sūmope sophi

oibus armatꝰ intrepidꝰ adeat lites:easqꝫ faci
li mēte ꝯponat.⁊ illḋ qḋ q̇sqꝫ obiecerit:ita me
morie disponat:vt detegēdi tp̄e a via rōnis nō
recedat:sꝫ ordine ꝯpetēti enigmata dilucidādi
moderatōe assumpta explicite exsoluat.¶ Si
ṽo maxīa vt assolet discretoꝝ mētibꝰ accidat
dubitatio ī differēdo:studijs vtēdū ē deliberā-
do:⁊ qḋ naturalibꝰ motibꝰ mēs exagitata dicta
uerit cōscīe ī crastinū p̄ferēdū ē. Eodēqꝫ mō si
difficillimū q̇d quisq̇s p̄meditatꝰ fuerit dispu-
tationi ē ꝯmēdandū. Facilꝰ eī differēdo plerū
qꝫ difficultatꝭ scintillula īuenit̄ ꝙ̄ si studij obs-
uātie ꝯmitteret̄:qm̄ ī altero tm̄ scīe veritas re
perit̄ vt dicit Aristoteles.¶ Aiaduertendū ē
etiā ꝙ tribꝰ modis traditionibꝰ vti solet discre
torū cognitio. Nouis siq̇dez ⁊ inusitatꝭ editio-

striam magistrū p̄caueri in disce-
ptationibus scholasticis monet
Et ratio huiꝰ est: qꝛ vt etiam in su
perioribus premissuz est ipsa non
nisi verboꝝ est ostentatio ambi-
ciosa. confidentia em̄ verborum
sola ꝓbanda recipiet.quare et li-
bidinem rixandi Augu.in de do-
ctrina xp̄iana eam nomīat: atqꝫ
scientiam impietatis. Et vide su-
pra capitulo. i. de studio logice.
Item tetrū. i. atrum ⁊ obscurum
⁊ etiaꝫ in superioribꝰ dictum est.
¶ Si vero maxima vt assolet di-
scretoꝝ mentibus. Hic ponit se-
cunduꝫ documentuꝫ circa p̄dicta
Et duo facit.nam p̄mo documen
tum ponit:scḋo circa preassump-
tum aliud dicit: ibi. Eodēmodo.
Et dicit ꝙ si in disputatiōe dubi-
tatio maxīa accidat:vt solet men
tibus discretoꝝ vtendum est stu-
dijs deliberando quid responden
duꝫ:⁊ qḋ mens exagitata.i.com-
mota naturalibꝰ motibus consci
entie dictauerit : subaudi ex deli-
beratione hmōi.illud ꝓferenduꝫ
idest determinādū ē publice ī cra
stino. i. die et lectione sequenti.
Et inde circa preassumptum do-
cumentum aliud ponens duo fa-
cit.nam primo documentum ponit:secundo ipsum confirmat:ibi.Facilius enim.Et dicit.eo-
demmodo scilicet quemadmodum prefatum est supple faciendum est si quid difficillimum ma
gister fuerit premeditatus:quoniam ipsum commendandum etiam est discretioni : alia littera
habet disputationi:et verius prout ex sequentibus apparet.et rationem subdens di.enim pro
quia scintillula difficultatis reperit̄ plerūqꝫ facilꝰ differendo.i.disputando:ꝙ̄ si cōmitteretur
obseruantie studij qḋ confirmans dicit:qm̄ inquit Arist.subaudi in topicis. Veritas ipsa non
tm̄ reperitur in altero.i.ī vno:sed reperit̄ in pluribus seu in multis. ¶ Notandum circa hoc qḋ
dicit̄.Facilꝰ em̄ differendo ⁊c.ꝙ disputatio actꝰ est scholasticus quo quilibet intentionē suam
ad inquirendam veritatem per rōnem ostendit ⁊ eam viribꝰ asseuerat:hoc quidem actu inter
ceteros nil clariꝰ nihilqꝫ salubriꝰ discipulo ꝓprobatur.ipsa em̄ est q̄ veritatē enucleat: enigma
ta manifestat:errores atqꝫ devia ꝯdēnat:quare absurde dictū est veritateꝫ facilius differendo
reperire ꝙ̄ studendo.¶ Aduertendū est etiam ꝙ tribus modis traditionibus ⁊c. In hac parte
Boe.ponit q̄dam incidētia circa documēta sup̄iora. Et diuidit̄ hec ps in q̇nqꝫ ptes ẜm quin-
qꝫ incidentia q̄ ponit.scḋa ibi.Si q̇s hoꝝ.tertia ibi.Ut ad magistratꝰ.q̄rta ibi.Si vero prime
uo tp̄e ⁊c.quinta ibi.Nubila lꝫ q̄nqꝫ. Primo ponit p̄mū documentuꝫ.Naz aliq̇s posset dicere
O Bo.iā ꝓbatū est ⁊ ostensuꝫ quō magr̄ in disputatōe se agere debeat:sed adhuc latet quas
rōnes facere dꝫ vt disputantiū orta disputatio ꝯpetētiꝰ dissoluat̄. Et ad hoc rn̄des dicit ꝙ co
gnitio discretoꝝ magistroꝝ vti solet in traditionibꝰ ⁊ disceptatōibꝰ tribꝰ modis:⁊ hoc ẜm tria
magistroꝝ gn̄a.Sūt eī q̇daꝫ subtiles:quidā subtiliores:⁊ q̇dā subtilissimi.Solent etem̄ quidā

gloriari.i.gloriose vti editionibus.i.rōnib⁹ ⁊ documētis nouis ⁊ īusitatis.⁊ hoc quo ad tertiū gen⁹ magr̄oꝝ dictū est. Solēt etiā alij palliare mētes discipuloꝝ veterib⁹.i.antiq̄s. ⁊ tetris.i. obscuris rōnib⁹.⁊ hoc quo ad p̄mos mgr̄os. Sunt ⁊ tertij qui solent excitare.i.cōmouere in- telligētias credētiū scholariū:editōib⁹ ⁊ rōib⁹ vetustissimis.i.ātiq̄ssimis ſ3 inouatꝭ. ⁊ vtūꝛ eis tāq̄ manātib⁹ ꝓprijs riuis.i.sciētijs eoꝝ. Et hi sunt q̄ ſ3 gen⁹.s.mediocrit̄ subtiliū amplectunꝛ.

nib⁹ gl̄iari:veterib⁹ tetrisq̄ discipuloꝝ mētes palliare:vetustissimis tñ īnouatis ⁊ tanq̄ proprijs riuis manātib⁹ credētiū īdulgētias excitare. ¶ Si q̄s v̄o hoꝝ discipuloꝝ sagacitate oblectauerit archischolari iūgēd⁹ ē: vt vl̄ eis recordatōis seriē fidelit̄ īprimat vl̄ exarādi diligētiā ꝯmēdet. Magnū siq̄dē ex his vtilitatꝭ fomētū colligiꝛ. ¶ Ut āt ad mgr̄at⁹ apicē tp̄e ꝑueniat discipl̄s:studio ꝯtinuitatꝭ īmorandū ē: recessuq̄ secretiori. Lȝ sāguine⁹ existat īsistendū ē ne strepit⁹ assistētiū mētē ebetet:vl̄ mgr̄antiū rixa ꝯfūdat ītellectū:null̄ vīcl̄is vitales sp̄s impedītib⁹. Hōestati eñ cōsentaneū est vt se

¶ No. inter oīa magistroꝝ genera hi certe subtilissimi fore noscūtur q̄ non vetustoꝝ atq̄ pene oblitteratoꝝ semꝑ vtūtur codicib⁹: vel eoꝝ tñ innouatoꝝ. Sunt eñ alij aliena meditātes atq̄ rapientes: suoq̄ ingenio veluti a se excogitata ascribētes: sed acutissimi quidē sunt q̄ nouis inhiāt institutis. Miserrimi eñ vti prius etiā monstratū est ingenij extat semꝑ inuentis nō inueniēdis vti quare ⁊c. Itē tetrū id est obscurū vt superi⁹ expositū est. ¶ Si quis vero hoꝝ discipuloꝝ. Hic ponit scdm̄ incidens quod est tale. Diceret forte aliquis si pueri atq̄ scholares q̄stiones atq̄ rōnes ꝑ magistros adductas ad plene intelligere nequeant q̄d agendum⁹. Ad hoc respondes di. ꝙ si scholares disputationi assistentes intelligere nequeant rōnes magistri in mediū adductas. ⁊ tñ rōes ipse eos delectauerint: tūc scholares ipsi iungendi sunt.i. sociandi archischolari: id est baccalario vt ipse imprimat eis fideliter seriem recordationis.i.modū recordandi atq̄ etiā intelligendi.vel etiam idē archiscolaris commendet.i.informet ⁊ ostendat eis scholaribus diligentiā exarandi.i.scribendi.q̄m magnū fomentum. i. augmentum vtilitatis colligiꝛ ex his:sc3 priuatis informationib⁹. ¶ Nota recordatio de qua in l̄ra illa q̄ ē supi⁹ in p̄mo ca.cōis vocitata ē ip̄a nēpe magne vtilitatis est discipulo.q̄m vt ibidē d̄r vsum gn̄at:vsus aūt ad magisteriū ꝓperare festinat. Cui⁹ rō ibidē reddiꝛ q̄m sicut prudētia sine iusticia parū vel nihil ꝓdesse nosciꝛ.iusticia aūt sine prudētia multū. sic sc̄ia sine vsu parū: vsus aūt sine sc̄ia multū. ꝓut ⁊ queādmodū in p̄allegato loco hec atq̄ alia longi⁹ declaranꝛ.vide ibi. Itē fomētū nutrimētū vt esca: ⁊ ab effectu ꝓ augmēto q̄nq̄ poniꝛ ⁊ d̄r a foueo foues. Itē series.i.ordo tenor ⁊ d̄r a sero ris. ¶ Ut aūt ad ma ⁊c. Hic ponit tertiū incidēs Bo. q̄r posset q̄s dicere postq̄ iā mgr̄ oīa illa exeq̄tur queādmodū ī supiorib⁹ edoctū ē: d3 ne ip̄e ex hinc relinq̄re studiū ⁊ solū exercitio scholastico intēdere. Ad q̄d dicit Bo.ꝙ non. Et duo facit.nā p̄mo dicit ip̄m mgr̄m cōtinuo adherendū studio. Scd̄o q̄b⁹ in locis ōndit:ibi. Recessusq̄ secretiori. Et dicit p̄mo ꝙ sicuti īmorandū est.i.vacādū ē studio ꝯtinuitatis.i.continuo vt discipul⁹ ꝑueniat ad apicē mgr̄at⁹.q.d.sic q̄z ꝯtinuo studēdū ē mgr̄o:vt apicē ip̄3 magisterij ꝯseruet. ⁊ locū studij ōndēs inq̄t.q̄3 ꝓ ⁊ ē insistendū.i.studij īmorādū recessu.i.loco secretiori:l3 ꝓ q̄uis mgr̄ ip̄e sanguine⁹ existat.sanguinei eñ vt supi⁹ iā demōstratu3 est in locis aptis amenis ⁊ iocūdis īformādi sunt.hoc tñ nō obstāte ī locis secretis mgr̄ studere d3.et hoc ne strepit⁹ assistētiū ebetet eū in studio.⁊ silr̄ ne strepit⁹ mgr̄antiū cōfundet ei⁹ intellectū.s3 fit in loco q̄eto ⁊ mūdo ⁊ purgato ab oīb⁹ vinculis īpediētib⁹ vitales sp̄us mgr̄i. Et reddens cām dictoꝝ di. Consentaneū eñ est honestati mgr̄oꝝ vt mgr̄ rimādo.i.req̄rēdo secreta existat solitari⁹ q̄ ꝙ exhibeat p̄ntiā suā cūctꝭ extrahēdo.i.exponendo libellos:subaudi ī aptū.nōne ꝓ nūq̄d ei d̄tractōis fili⁹ sup.q̄cūq̄ fuerit aspiciēs sedulitatē.s.mgr̄i ī extrahēdo.i.ī publicū ponēdo libellos causa studij meditareꝛ inquātū. q̄d.i.aliq̄d malū vtiq̄ opinareꝛ.q.d. cū ita fit ꝙ forte

ocul⁹nequā malū ex hac publica ostēsione opinaret. honesti⁹ est magistrū quēcunqꝫ studeat loco solitario se recipe. ¶ No. circa h̄ qđ de studij ꝯtinuitate dr̄. Sicutivna dies calida nō fac̄ estatē: nec vna hyrūdo ver. vt di. Arist. i. ethi. sic etiā nec vn⁹ act⁹ studios⁹ ꝛ sciētific⁹ studiosum atqꝫ sciētificū reddit. reqrit̄ em̄ vti etiā in supiorib⁹ declaratū ē ad ꝑfectōez magisterij cōtinuatio. hꝫ nēpe se studiū ī modū cauētis gutte lapidē: q̄ nō vno casu sꝫ diuersis iā milies multiplicatis casi

creta rimādo solitari⁹ magister existat: magis q̄ libellos extrahēdo cunctis presentiam suā exhibeat. Nōne detractiōis filius magistri sedulitatē libellos extrahendo aspiciens: qđ in quinatū meditaret̄ vtiqꝫ? ¶ Si vero primeuo tēpore magistrātis diligētia copiā discētium non habuerit: idcirco nō tepescat ne spe ꝺposita euanescat: sed tanto acrius studijs īsistat: seqꝫ in cōflictu strēnue ꝑbeat: vt sic lꝫ cū paucis honorem contingat. Paucorum eniꝫ cōsortio multos delinitos profunditatis studio vigēte frequēter vidim⁹ strēnue intitulari. Nonne Theophrastus subtilitatꝭ artifex paucoꝝ suffultus ornatu spe defraudatus regendi curaꝫ abiecit: quod tamen inconsulte egit: cōsultius enim egisset si se studij obseruantie ꝯmēdabilē

h⁹ lapidē cauat: sic qꝫ magister bone idolis nō p̄ris tituli adepti curriculis studiū dimittat: sꝫ ꝯtinuo vsqꝫ in finez studio atqꝫ exercitio adhereat. ꝛ h̄ in loco solitario. aīa em̄ terrenis occupata insultibus neq̄q̄ in cognitōem sciaꝝ attigere vꝫ. reqrit nāqꝫ studiū libertatē aī terrena ꝑrsus respuētis: cū ip̄a de mūdo creata sit: q̄re ꝛ ip̄aꝫ mūdis ac puris solū delectari necesse est nō defedat⁹ atqꝫ molle terrena īuolutus. q̄re ꝛc. Itē rimari. i. scrutari ꝛ inuestigare: ꝛ tractū est a porcis q̄ ꝑ rimā terre siliq̄s ꝛ radices inquirūt. ꝛ ꝑducit ri. Unde Prosper. Morbida rimet̄ penetralia dextra salutꝭ. ¶ Si vo. Hoc est q̄rtū incidens circa p̄dicta occurrens. ꝛ est tale. Possꝫ nēpe q̄s dicere. oīa siq̄dē bn̄ ꝛ optime digesta sūt ꝛ h̄ circa hos mgr̄os q̄ scholariū copiā hn̄t. qđ aūt de his non plenū ē auditoriū: surda ꝑ̄ntia atqꝫ comitat⁹ penit⁹ abrupt⁹. rn̄dēs di. vt in lr̄a. Et duo facit ꝑm duos mōs in lr̄a positos. scd̄a ibi. Muneribus tn̄. Pria adhuc ī duas. nā ꝑmo qđdā documentū siue quēdaꝫ modū circa incidēs ponit. Scd̄o cām ei⁹ subiūgit: ibi. Paucoꝝ em̄.

Et di. Si diligētia magistrātis copiā discentiū. s. scholariū nō hūerit ꝑmeuo tp̄e: nō tepescat. i. desistat ab inceptis: idcirco. i. ꝓpterea: ꝛ h̄ ne euanescat. i. recedat deposita spe. sꝫ q̄̄to rari⁹ ē sibi auditoꝝ: tanto acri⁹ studijs insistat: qꝫ ꝓ et ꝑbeat. i. exhibeat se in ꝯflictu. i. lucta scholastica q̄ disputatio est. strēnue. i. ardue: vt sic ꝯtingat honorē lꝫ cū paucis. Et rōem p̄dictoꝝ reddēs duo facit. nā ꝑmo rōnem ponit. scd̄o exemplū quoddā circa h̄ annectit: ibi. Nōne. Et di. em̄ ꝓ q: nos Hoe. vidim⁹ multos delinitos. i. insignitos studio ꝓfunditatis. intitulari. i. laudari: vigēte tn̄ ꝯsortio paucoꝝ discipuloꝝ. Et exēplū circa hoc qđ dixerat. Ne spe. ꝛc. ponens de Theofrasto dicit. Nōne Theofrast⁹ ille mgr̄ extn̄s artifex subtilitatis ꝛ suffultus ornatu paucoꝝ: nōne ip̄e abiecit curā regēdi: ꝛ hoc defraudat⁹ spe regimīs affuturi. q. d. imo. qđ tn̄. s. abijcere regēdi curam egit incōsulte. sꝫ certe egisset ꝯsulti⁹ si se exhibuisset ꝯmēdabilē obseruātie studij. ¶ Notā. quēadmodū dicit lr̄a ꝓpter raritatē auditoꝝ nō desperandū est: q̄m ꝛ si nimia eēt scholariū copia nō ea ꝓpter ab exercitio ꝛ studio desistendū est. Attendēda em̄ nō est in his mūdialis gl̄ia: sꝫ studij exercitijqꝫ finis q̄ sapia est. cui⁹ q̄dē ē btm̄ facere. i. ethi. atqꝫ beatā efficere vitā: vt inq̄t Sene. ad Lucillū. Hac salomō ꝑncipatū obtinuit ꝛ honorē. ꝓuer. ij. Melior em̄ ei⁹ ē acq̄sitio q̄ auri ꝛ argēti: ibidē. Ea em̄ habita oīa bona pariter veniūt cū illa. Nō ḡ tepescat sciaꝝ Tyro si copiam subdentiuꝫ nō habeat: cū largior laborū merces sibi fuerit ꝯstituta. Itē tepesco inchoatiuum est. a tepeo pes. tepere. i. tepiduꝫ fieri. Et est tepere ꝓprie esse inter calorē ꝛ frigus. Muneribus tn̄ mgr̄i Leōtini. Hoc est scd̄m documentuꝫ circa p̄dictū incidēs attendendū. ꝛ duo facit.

exhibuisset. ¶ Mūerib⁹ tñ magistri Leōtini
discretio multoꝝ sibi acquisiuit ꝯsortiū. Pul-
chri⁹ em̄ sic egere cēsuit: ꝙ discētiū cetu desti-
tui. ¶ Pietatis ꝟo ābitu scholariū rector deli-
nit⁹ discipuloꝝ corda pauꝑtate ꝺgētiū studio
secꝫ discētiū mulcere tenet: videlꝫ cibarijs: cal
ceis vestib⁹ saltē tritis si facultas suppetit ce-
terisqꝫ donatis subueniat: cōsilioqꝫ vt decet cō
citatiuo. ¶ Que em̄ ꝑclarior nature queue sua
uior ꝙ veris scholarib⁹ erogatio. Preclari⁹ ē ei
ꝯfouere scholarē his ī qb⁹ est mīma donāt' ex
hibitio: maxia ꝟo pauꝑis recipiēt' ꝓmptio: ꝙ
histrionū ⁊ meretricū ꝺtestabl'es īcursus deli

nā ꝑmo modū ponit quot scholares mgr̄ hr̄e possit. scd̄o antipophorisat: vel saltē notabile qd̄-
dā circa hoc ponit: ibi. Pietat' ꝟo. Et dicit ꝙ si mgr̄ audiētiū scholariū nō habuerit copiā mo
d⁹ est vt eos sibi munerib⁹ coemat ⁊ ꝯducat. exēplo Leōtini: cui⁹ qdē discretio acqsiuit sibi mūe
rib⁹. i. donis ꝯsortiū multoꝝ. cēsuit em̄. i. estimauit pulchri⁹ fore egere. i. pauꝑtati incūbere ꝙ
destitui cetu discentiū. i. scholariū. ¶ No. si munere atqꝫ donis dij supni placāt' ꝯstat. iux' Oui. i
de arte traditōe. Munere dij supi
placant': carmīe manes ⁊c. Nulli
miruꝫ deniqꝫ si hoies eis placabū
tur. Mūerib⁹ eqdē oia conamur:
vt si qd̄ ꝑcatu difficile est munere
faciliter. qre bñ dicit Oui. vbi sup
Carmia laudant': sꝫ munera ma-
gna petunt'. ⁊ itē. Ipe licꝫ venias
musis comitat⁹ homere. Si nil at
tuler' ibis homere foras. Hocvs⁹
ꝯsilio Leōtin⁹ eos quos sors sibi
ꝺtraxerat munerib⁹ ꝯꝑauit. ¶ Pi-
etatis ꝟo ābitu. Hic Boe. qddaꝫ
notabile circa ꝑdicta ponit q̄ ero
gatōem elemosynaꝝ pauꝑib⁹ faci
endā ꝯmonet: ⁊ h̄ si magr̄o suppe
tat reꝝ facultas: ⁊ duo facit. nam
ꝑmo facit qd̄ dictū est. scd̄o hanc
erogatōem summoꝑe ꝯmēdat ibi
Que ei ꝑclarior. Et di. rector scho
lariuꝫ delinit⁹. i. munit⁹ vl' īsigni-
t⁹. ābitu pietatis. i. ipamet pieta-
te tenet'. s. iure charitat': mulcere
i. fouere corda discipuloꝝ degēti-
um. i. viuentiuꝫ in pauꝑtate: ⁊ hoc
discētiū studiose ⁊ diligēter nō qdē discholis: mulcere inqꝫ cibarijs ⁊ calceis: qꝫ ꝓ ⁊ vestib⁹: ⁊ si
nō nouis saltē tritis. i. laceratis ⁊ antiqs. ⁊ hoc dico si facultas sua suppetit. Ultra em̄ posse vi
ri: nō vult de⁹ vlla reqri. qꝫ ꝓ ⁊ magister ipse subueniat ipsis ceteris donatis. i. donis alijs ꝙ ꝑ-
missis. sil'r qꝫ subueniat eis ꝯsilio ꝯcitatiuo. hoc est admoneat eos atqꝫ ꝯcitet: vt priusꝙ studiū
relinquant poti⁹ elemosynas recepturi ab eo vel ab alijs veniāt. ¶ No. lꝫ Boe. solos scholariuꝫ
rectores pietatē amplexari ꝯmonet: ab oib⁹ tñ totis virib⁹ appetēda est: hec em̄ virt⁹ est quā na
tura suadet atqꝫ rō ꝯprobat fraterne charitatis. oēs em̄ hoies nature vni⁹ sum⁹: ꝙobrē penes
omēs pietatis oꝑa exhibēda sunt. hinc Sen̄. in Thieste. Nulla vis maior pietate ꝟa est. qscun
qꝫ em̄ verus amor retinuit hos pietas tenebit: his g̊ ꝯcluditur charitatis op⁹ pietatē esse natu-
ralēqꝫ qrere pietatem. ¶ No. circa hoc ꝙ dicit si facultas suppetit. nō tñ erogādum est vt ī ꝓcessu
tꝑis elargienda deficiant. Prudens g̊ ītueatur qd sibi ꝯtingere possit. nā teste Socrate. Meli
us est cauere ꝙ pauere. Sic g̊ cuncta largienda nō sunt: ne successu tꝑis remēdicari cohibeat'.
Pietas. i. mīa. benignitas. ꝓpiciatio. Mulceo ces. cere. mitigare: fouere: delinire. ¶ Que em̄ ꝑ
clarior. In hac ꝑte recommendat erogationem pauꝑibus scholarib⁹ factaꝫ dicens. ¶ Que em̄
erogatio. i. elemosyna ē preclarior. i. nobilior vel suauior illa ꝙ q̄ est facta veris scholaribus. q̄
si dicat nulla: qm̄ cōfoueri. i. mulcere scholarē his. s. erogationibus in quibus exhibitio donan
tis est mīma: ⁊ promptio. i. receptio recipientis maxima est preclarius. i. beatius ⁊ nobilius ꝙ
deliniri. i. fouere detestabiles incursus histrionum atqꝫ meretricum. ¶ No. inter omnes eroga
tiones que fieri pn̄t ꝑclarior illa est que discipulis a magistro exhibetur. qm̄ in ipsa duplex ero-
gatio cōmittitur. s. corporalis atqꝫ spiritualis. Corporalis namqꝫ que victu vestituqꝫ atqꝫ alio
exteriori famulatu exhibetur. Spiritualis vero qua ignorantie discipulorum medetur atqꝫ du-
bitanti consulitur. Cum ergo duplex in his sit erogatio in reliquis plerumqꝫ simplex constat
ea nil preclarius dulciusqꝫ ꝯstare. Itē nota circa hoc qd̄ dicitur: que est facta veris scholarib⁹
⁊c. ꝙuis omibus subueniendum sit: hn̄dus est delectus: in quo spectandi sunt mores cui datur

⁊ aīmꝰ atqꝫ vite sctitas:nō eñ erogādū ē discolꝭ:nō igratꝭ:nō lapidatoꝛibꝰ:nō ꝙ deū mīme di-
ligētibꝰ.Et iō bñ dictū ē a Catho.Cui des videto.Itē histrio gesticulatoꝛ vꝉ ioculatoꝛ ē q̄ diuer
sos gestꝰ ⁊ habitꝰ hoīꝫ repñtare noscit:⁊ dꝛ ab histriō qꝺ ē gesticulari:īde histriões comediarū
repñtatoꝛes olī dicebāꝶ.¶ Nubila lꝫ ēt foꝛtūa. Hoc ē q̄ntū ⁊ vltimū īcidēs qꝺ circa p̄dicta ꝯti-
gere possꝫ qꝺ ē foꝛtūe aduersitas. ⁊ duo fac̄ ī hac ꝑte.nā p̄mo circa h̄ īcidēs documētū ponit.

niri.Nubila lꝫ q̄n̄qꝫ foꝛtuna existat:nō tñ magi
strātis cura despet:ſꝫ sꝑ curialiter se regēdo ī
cursus viriliꝶ ꝑferat dulciꝰ expectādo. Procb
Coꝛriādi pudēda trāsactio.¶ Si āt ob festiui
tꝑis īpulsū delitiaꝝ loca visitare placuerit:sꝑ
cetꝰ sui nobilioꝛes foꝛmaqꝫ eminētioꝛes docē
tis secū hēat discretio:ne q̄si destitutꝰ solatio
mꝉtis videaꝶ:vꝉ ne ī ꝑiculū exciteꝶ. Maronis
saltꝰ feliciū discipꝉoꝝ ꝓuari cetu īdoluit.¶ Lꝫ
aūt in scholis rigidꝰ existere debeat tñ in gres
su salutādo deuotꝰ ꝑmaneat:ī sermōe iocūdus
trāsmigrātibꝰ:comes alludētibꝰ:fidelꝭ āmōitu
cōmoꝛātibꝰ:castitate cautꝰ affinibꝰ:ne suspirā

scꝺo ipꝫ documētū exemplo ꝯfir-
mat ibi.Procb coꝛ'ādi.Et di. licꝫ
ipa foꝛtūa q̄n̄qꝫ existat nubꝉa.i.ad
uersa . tñ cura.i.studiū solli citudo
mgr̄antꝭ.i.mgr̄i nō dſpet ꝑꝑ h̄:ſꝫ
regēdo se sꝑ curialiꝶ.i.eq̄nimiꝶ ꝑ-
ferat.i.patiaꝶ viriliꝶ.i.aīo foꝛti:ī
cursus.i.aduersitates foꝛtūaꝝ spe
rādo sꝑ diutiꝰ ⁊ meliꝰ euētuꝝ ⁊ ſi
faciat quēadmodū Coꝛiādus ille
mgr̄:q̄ cū foꝛtūa sibi nō sꝑ arridēt
scholas dimisit:⁊ desꝑatōnem in
currebat:⁊ ideo inq̄t Procb inter
iectio detestātis est. procb trāsa-
ctio:incōstātia Coꝛiādi huiꝰ magi
stri est pudenda.i.respuēda.¶ No.
⁊ si oīs virtus in summo sit eq̄ni-
mitas tñ animi quā ꝯstātiam hic
lꝫ appellari plurimū collaudanda
est:quam siquidē Macrobius li.
i.describit. Est aīm supꝛa ꝑiculꝫ
erigere. nihilqꝫ nisi turpia metue
re: foꝛtiꝶ tolerare aduersa:⁊ hūi-
liter ꝓsꝑa ꝯstantis hoc animi ē:
vt ait Tulliꝰ li.i. de officiis ī rebꝰ

aſꝑis mīme ꝑturbari.q̄ hac virtute caret nullā in suis oꝑibꝰ ꝓsperitatē obtinebit.Cū g̃ foꝛtūa
malefida nubilū oñderit vultū equanimiꝶ ꝑferendū est atqꝫ in dño sperādū est. qꝛ teste ꝓpha
Qui sperāt in dño nō ꝯfundenꝶ.q̄re foꝛtuna nubila quōdā depingebaꝶ vt supiꝰ satis edoctū ē.
Si aūt ob festiui tꝑis īpulsuꝫ. Postq̄ꝫ Boetiꝰ in p̄cedētibꝰ posuit noꝛmā atqꝫ modū magr̄os
ipos regulādi tā quo ad se ꝙ quo ad discipꝉos suos. ⁊ hoc tā in moꝛibꝰ ꝙ in regulis in ꝯpatiōe
ad alios a discipulis.Et diuidiꝶ hec ꝑs in duas ꝑtes ſm duo documēta q̄ ponit.scꝺa ibi. Licet
aūt in scholis ⁊c.Pꝛīa in duas.naꝫ p̄mo documētū ponit.scꝺo cāꝫ subiūgit.tertio exēplo coꝛ-
roboꝛat.scꝺa ibi. Ne q̄si.tertia ibi.Maronis saltꝰ. Et legēdo hoc totū vſqꝫ in ſm documētum
dicit p̄mo.Cū mgr̄o placuerit visitare loca delitiaꝝ ob īpulsuꝫ festiui tꝑis:discretio docētꝭ ha-
beat sꝑ secū nobilioꝛes sui cetꝰ.i.suoꝝ scholariū.atqꝫ etiā eminētioꝛes.Foꝛma eñ eminēs coꝛ-
poꝛis aī etiā excellētiā cōiter repñtare ꝑhibeꝶ.⁊ hoc iō fiat ne mgr̄ ipse a multꝭ videaꝶ esse de-
stitutꝰ solatio.i.solamīe.vꝉ etiā ne exciteꝶ.i.ꝯmoueaꝶ in ꝑiculū. Ve eñ hoī soli:qm̄ si cecide-
rit nō hēbit subleuātē.Et mala q̄ exīde pn̄t euēire si p̄dicta nō obſuenꝶ exēplo oñdēs di. Sal-
tus eī.i.trāsitꝰ solitariꝰ Maronis.foꝛte Virgiliū diꝯ vel alteꝝ.īdoluit.i.valde doluit pꝛiuari.i.
destitui.cetu.i.societate feliciū scholariū.foꝛte malū qꝺdaꝫ ex solitario suo transitu Maroni
euenit qꝺ q̄le fuerit Boe.tñ hic nō exꝓssit.¶ Lꝫ aūt ī scholis rigidꝰ existere. Hoc est ſm docu-
mentū quo mgr̄os īfoꝛmat q̄liꝶ se erga alios a scholaribꝰ suis gerere debeāt. Et di. Mgr̄ ipse
scholariū lꝫ debeat esse rigidꝰ in scholis: subaudi quēadmodū supiꝰ eodē capꝉo declaratū est.
vbi dicebaꝶ rigidꝰ ⁊c.tñ mgr̄ dꝫ eē deuotꝰ ingressu.i.trāsitu suo coꝛā ppꝉo.⁊ hoc dico salutando
quēlibet ſm ꝯditōes suas.dꝫ etiā eē trāsmigrātibꝰ.i.cū p̄tereūtibꝰ iocundꝰ in ſmōe atqꝫ alludē
tibus.i.sibi ꝯgruētibꝰ comes.i.sociꝰ.sicqꝫ ꝯmoꝛātibꝰ.i.secū hītātibꝰ fidelis āmomitu.i.ammo
nitōe salubꝛi . atqꝫ ēt sit affinibꝰ.i.vicinis cautꝰ.i.astutꝰ castitate:q̄si dicere velit:si nō caste vi-
uere possit coꝛā vicinis faciat tñ vt si q̄d sinistrū egerit vicinis non innotescat vt qꝺ caste fieri
neq̄at saltē caute exequeꝶ.⁊ huiꝰ cāꝫ subdēs inq̄t.Et hoc iō vt dictuꝫ est fieri debꝫ ne affinitas

tis nasi fetorē siqs fuerit amicabil' ebibat affinitas. ¶ Extrema pñtis volumis extat ꝯpilatō d mgr̄antib⁹ quos liberalib⁹ nouerca disciplinis egestas fines ꝯpulerit īuadere alienas. Et de illis quos natal' pr̄ie reuocauit dulcedo sb ꝯpēdio dicam⁹. ¶ Cū aūt ob egestatis cām repellēde lucri q̄rat qs odorē dulcissimū: ꝯsiderādū ē vt saluo mgr̄atus honore ꝑcitati quātum q̄at insistat: vestib⁹ mediocrib⁹ inbiet: ⁊ scholariū regimini ꝑcipue īdulgeat. ¶ Puerisq; pri

amicabilis. i. amica vicinitas ebibat. i. subtrahat fetorē suspirātis nasi. q. d. vt immediate supra suppletum est. ⁊ metaphorica locutio est. ¶ Extrema pñtis volumis extat ꝯpilatio. Hec est secūda pars hui⁹ vltimi capl'i. in qua postq; Boe. determinauit ⁊ posuit diuersaz magistroꝝ diuisionez ⁊ mores eoꝝ q in locis studioꝝ ꝑncipalioribus scz athenis ⁊ rome hitant documētis regulauit. Hic mō in hac scda ꝑncipali parte hui⁹ capituli vult ostēdere quō se debet habē illi qui habēt curam regendi scholas in castris vel in villis ꝑfata loca studioꝝ circūiacentibus paupertate cōclusi. ⁊ diuidit̄ hec pars in duas partes. In prima parte premittit intentū suū. In scda ipsum ꝓsequitur: ibi. Cum ob egestatis causam. Et dicit. Extrema. i. vltima compilatio pñtis voluminis extat. i. est vt dicam⁹ sub compendio. i. sub breuitate de magistrantibus illis: quos egestas. i. paupꝫtas existens nouerca. i. contraria et inimica liberalibus disciplinis cōpulserit īuadere fines. i. regiones alienas: ⁊ similiter q; de his quos dulcedo natalis patrie reuocauit: subaudi: vt ibidem commorent̄ et de his in tertia parte principali. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit liberalibus disciplinis. per has liberales disciplinas. vij. artes liberales intelligit. liberales inq; qm̄ ab alijs liberalibus prorsus sunt distincte: ipse nēpe ad aīam: ille vero ad corpus ordinantur. liberales etiam q2 ꝫm eas hō ꝓ se disponit̄ ꝫm intellectū ad optimū finē. veluti vsum virtutū moralium ⁊ intellectualiū vel ad perfecte felicitatis vsum q est speculatiua. q aūt talia cōsiderant naturaliter liberi sunt ⁊ nō seruiles cū intellectu vigeant: iō recte artes ille liberales dicte sunt. ⁊ rursuz liberales q2 liberos expeditos exercitatos aīos requirūt: eo ꝙ subtiliter de rerū causis disputāt ⁊ de illis plerūq; q a sensu remota sunt. Et insuper liberales: iō quia antiquitus tm̄modo liberi. i. nobiles ⁊ ingenui in eis studere consueuerunt. Plebei vero in mechanicis ob peritiam operandi: que qdem peritia ⁊ opus plus plebeis cōgruit. Ocium vero ⁊ studium nobilibus ꝫm Hugonez. Item finis incerti generis. i. termin⁹. ⁊ a funis dr̄ q2 agroꝝ fines funiculis sunt diuisi. vn̄ ꝓphia. Funes ceciderūt mihi in ꝑclaris. Et dr̄ finis termin⁹ ꝯsūmatio: mors: pn̄a. vn̄. Est finis pn̄a mors ꝯsūmatio meta. ⁊ cōiter īcerti gn̄is est aut masculini aut femi. ¶ Cū aūt ob egestatis cām. Postq; Bo. intētū suū ꝑmiserat: hic ipm mō ꝓsequit̄ Et duo facit. nā ꝑmo Bo. ondit q̄liter mgr̄i ipi existētes ex pr̄iam suā ⁊ in locꝭ supdictꝭ vel de prope vl' de lōge adiacētib⁹ se regē debeāt erga scholares. scdo q̄lit̄ erga alios a scholarib⁹: ibi. Cū aūt cena. Pn̄a adhuc ī duas. ꝑmo facit qd dictū ē q ad se. scdo q ad vicedoctorē: ibi. Aliaduertēdū. ꝑma adhuc ī duas. ꝑmo eniz ponit documēta gn̄alia. scdo documēta spālia subiūgit: ibi. Puerisq;. Et dicit ꝑmo. Cū qs mgr̄oꝝ ob cāz repellēde egestatꝭ. i. egestate ipa cogēte q̄rat odorez dulcissimū lucri: subaudi ī ꝑtib⁹ alienis: tūc ꝯsiderandū ē vt mgr̄at⁹ ipse insistat. i. intēdat q̄tū q̄at. i. poterit ꝑcitati: ⁊ hoc honore dico saluo. q; ꝓ ⁊ ꝯsideret ēt vt ihiat vestib⁹ mediocrib⁹: subaudi tn̄ honore mgr̄ali dignis iuxͣ ꝑmissa ꝑ cepta. atq; īdulgeat. i. ītēdat ꝑcipue regimini scholariū. ¶ No. ꝙ oīa hec gn̄alia ꝑcepta in supiorib⁹ eodē capl'o q̄si deducta sūt: videlz mgr̄i ꝑcitas vestimentoꝝ honestas: atq; iuxta scholares debita attētio. iō de eis hic denuo ꝑtractare superfluū foret: q̄re ibi videas. Itē queo qs qui qtū q̄re. i. posse. ⁊ ꝯponit̄ cū nō ⁊ dr̄ neqo. ¶ Puerisq; vultū. In hac ꝑte post documēta gn̄alia documēta spālia ponit. Et diuidit̄. nā primo docet quō mgr̄ se hēbit erga scholares correctioni subiectos. scdo quō circa alios: ibi. Cū aūt habuerit. Itē ꝑmo ondit quō se hēat corā nouellis ⁊ paruis. scdo quō corā adultis: ibi. Eisdēq; aliq;tulū. Et prīo di. ꝙ cū mgr̄ ī alienis ꝑtib⁹ curā regimīs suscepit: dz ꝑhere ꝑmo ⁊ ꝑncipal'r puerꝭ sup. informātis vultū benignū: parētib⁹ aūt eoꝝ affatū benigniorē spondeat. i. suadeat pueris q; parētib⁹ aditū. i. itroitū docēdi benignissimum. ⁊ h vt nō solū ꝑmolliat. i. mollificet atq; mol

mo ꝓbeat vultũ benignũ: parẽtibusq; eorũ benigniorẽ affatũ: docẽdiq; additũ spõdeat benignissimũ: vt sic nõ solũ puerorꝫ corda ꝑmolliat verũetiã pecuniã extrahat: famãq; ex hoc efferat. Schole vero iura regaliter defẽdat: ordine docẽdi priꝰ edocto perutat. ¶ Eisdẽ ẽt aliqñtulũ adultis rigidũ se exhibeat: ipsorũq; ora ad recte ⁊ ornate loqñdũ ꝯpõat: digitosq; ad scribẽdũ ꝯstringat: ad legẽdũ oĩno ꝯformet rigore iusticie ꝯcomitãte: vt sic nõ solũ ĩ doctrina verũetiã in facetia ꝯuenit. Ludẽdiq; spaciũ tẽpestiue ꝯcedat docẽdiq; bñficiũ nullo casu sbtrahat. ¶ Si vero ꝯtumacẽ supbũq; ĩuenerit dulcit̃ castiget: exẽplaq; morꝫ ꝓpõat qbꝰ repmat̃: alioqn parẽtũ assẽsu virgis affligat̃: vt sic ad vnguẽ

liendo ad se attrahat corda puerorꝫ. verũ pro sed extrahat etiã pecuniã parentuꝫ sup. qua necessitati sue mederi valeat: atq; efferat. i. deportet famã sup. r edolẽtem: ex hoc. i. ex hac sua benignitate. Silr̃ autez cũ hec omĩa gerunt̃ defendat nihilominus regaliter. i. viriliter iura schole. et hoc ordine. i. modo docendi edocto. i. demõstrato prius. i. in prioribus putatur. ¶ No. lꝫ magistrorꝫ benignitas tã erga discipulos ꝙ eorum parentes maximũ prestet attentionis atq; beniuolẽtie discipulorꝫ incrementũ vt colligit̃ ex canone. hoc habꝫ xxvi. distin. et silr̃ decretali. Hũilis. de maio. ⁊ obe. tñ talis benignitas sic moderari dꝫ: ꝙ ex hoc regẽdi auctoritas nõ frãgat̃: quia ꝑut di. Aug. ĩ canone. qñ. lxxxvi. distin. dum nimiũ seruat̃ hũilitas regẽdi frãgit̃ auctoritas. Et inde bene Bo. post benignitatꝫ ammonitionẽ subiecit. schole vero iura ⁊c. q. d. cũ hec gerunt̃: nihilominus schole iura manuteneantur. Et hec de nouellis dicta sunt. ¶ Eisdẽ etiã aliquãtuluꝫ adultis. In hac pte Boeti. oñdit quomõ magister se habere dꝫ erga discipulos iam adultos. et duo facit: nam primo facit qꝺ dictuꝫ est circa adultos dociles. Scꝺo circa rebelles: ibi. Si vero. Et dicit ꝙ si magister habuerit discipulos iam pene adultos: tunc exhibeat se eisdẽ adultis rigidũ quẽadmodum de rigore supra doctum ẽ atq; componat. i. ordinet ora eoruꝫ scꝫ adultoruꝫ ad loquẽdũ recte. i. congrue quo ad grãmaticaꝫ et ornate quo ad rhetoricã: atq; cõstringat. i. disponat digitos eorꝫ ad scribẽdũ atq; conformet eos omnino ad legẽdũ: et hoc dico concomitãte rigore iusticie scꝫ scholastice. Et rõnẽ quare omĩa hec sic fieri debeãt ⁊ specialiter huius cũ dicit rigore iusticie ⁊c. subiũgit dicens: hec ideo fieri debent: vt scholares ipsi proficiant: non solum in doctrina: sed etiã in facetia: hoc est moribus atq; virtutibus. Et subdit. Magister etiam concedat tempestiue. i. tẽpore debito scholaribus spacium ludendi: atq; sic nullo casu eis abstrahat beneficiũ docendi. ¶ Nota non solum scholares ipsi in doctrinis et disciplinis erudiẽdi sunt: sint quoq; in facetijs moribus atq; vtutibꝰ summis nisibꝰ instruẽdi. qm̃ si solum in doctrinis proficiant et moribꝰ deficiãt: certe nullo mõ ꝓfecisse dicunt̃. Qui em̃ ꝓficit in scientijs atq; deficit in moribꝰ. plus defecisse ꝙ ꝓfecisse perhibet̃: q̃re Paulus apl̃s ad ephe. vi. inq̃t. Educate illos. s. iuuenes in disciplinas. et adiũxit. et correctione dñi. ⁊ Greg. vij. registri sui. Peto inquit vt paruulos quos docet moribus erudias ⁊c. et illud apte insinuãs Boe. dicit. Rigore iusticie cõcomitãte ⁊c. ¶ Si vero cõtumacẽ superbũq; inueniat. Hic oñdit Boe. quõ mgr̃ se habere dꝫ circa rebelles. Et dicit ꝙ si magister inuenerit quẽ. i. aliquẽ cõtumacẽ: q; pro vel superbũ ipsum dulciter castiget. hoc est verbis dulcibus et exortabilibus ad bonũ corrigat atq; increpet: ipsiq; exempla ꝓponat: quibus a sua cõtumacia atq; supecbia repmatur. quod si nullo modo verbis ac monitis charitatiuis et dulcibus silr̃ et exẽplis minime corrigi valeat: affligat̃. i. corripiat̃ virgis et verberibꝰ. ⁊ hoc dico fiat cũ assensu parẽtũ. Et rõeꝫ subdẽs inquit: vt sic sup. ille cõtumax euadat castigatꝰ ad vngueꝫ id est ad perfectõeꝫ ne cadat omnino in ignominiã: id est infamiã quasi desperatꝰ. ¶ No. ꝙ magister circa contumaces discipulos more prudentis medici vti debet. Medicus enim in curandis morbis primo medicinas ministrat faciles: ne patiens medicinarũ fortiũ trahat̃ in horrorem: vt per leuitatem medicaminis potionibus salubribus assuescat. sic quoq; magister primo

rebelles verbis agat dulcibus vt dulcedine correctionis allecti a morbo rebellionis desistant. ꝙ si his minime retrahi valeant: acriori medicamini est vtēdū. s. ṽgarū cesiōe. eligaturq̄ hoc potius ne sit vnū mēbrū putridū nō incisum totius corporis impediat sanitatē: sic neq̄ scholaris cōtumacis rebellio ignominie ꝓbeat desperationē. ¶ Cū aūt magi ⁊c. In hac pte. Boe. postq̄ documēta premiserat quō magister se habere debet circa illos discipulos qui sunt correctiōi submissi: h̄ fac̄ idē circa eos qui correctionis limam penitus reponuntur vti sunt senes. statuales planetici et alij. Et ponit plura breuia documenta ꝫm pluralitatem et diuersitatē oiū bonorū discipulorum. ⁊ di. Cū dilectio magistrantis habuerit etate īfrigidatos; hoc ē senes statuales. i. bestiales et rudes ingenio. ve ꝓ vel planeticos. i. errabundos: ⁊ hoc dico omnes scholastici introit⁹ participes. quid agendum inq̄ si magister nequeat vti lima. i. rigore correctiōis apud eos hoc mō agēdū ē vt seq̄tur. arridēdū em̄ ē. i. fauēdū senio ꝯfectꝫ. i. senib⁹ atq̄ ingemiscēdū. i. condolendū ꝓpter ingenij ruditatē. statualib⁹. i. rudib⁹ planeticis vero. i. vagabundis cō gaudendū ē sil'acro. i. similitudīb⁹ ⁊ exēplorū adductōib⁹. ⁊ si q̄ lascivi affuerit vt calamistrati fucati atq̄ molles tūc ꝓurat. i. castiget viciū eorū penit⁹ ꝓurēdo calamistratos exn̄tes hirsutꝫ cirris. i. crispatꝫ capill': atq̄ ꝑf ūdat ꝑfusos fuco: illo colore ficto. lachrymis irrigātib⁹ gulā eorū. h̄ ē tāto eos castiget vt ī lachrymas irrigātib⁹ gulā suā fuco ꝑfusa lachrymis rigāt. Molles aūt i. lascivos et luxuriosos eijciant caute a ꝯsortio reliq̄rū: ⁊ h̄ ne alij ꝯmoti sup. suo luxu ꝑticipēt reatū. i. viciū sue mētꝫ. ¶ No. sicuti se hꝫ īformatō ad īformādū: sic se hꝫ correctō ad corrigēdū sꝫ alij ⁊ alij īformādi ꝫ diuersitātē morū: aliā ⁊ aliā req̄rūt īforatōēꝫ. Al'r em̄ īformāt capaces. aliꝭ iuuenes: al'r senes. al'r q̄ hi: ⁊ al'r q̄ alij. g̃ ēt ꝑ locū a sili alij ⁊ alij corrigēdi aliā ⁊ aliā req̄rūt correctōēꝫ. n̄ em̄ teneros acriꝭ neq̄ fortes tenerrime corrigēdi sūt. sꝫ q̄lꝫ ꝫ sue ꝯditōis gradū correctōēꝫ recipe dꝫ. Senes g̊ arridēdi nō sūt q̄dē laudādi: sꝫ sub adulatōe q̄dā īcrepādi. Rudibus q̄ ꝯdolēdū ē cū tali mō rn̄des sint vt eis ꝓrsus nulla discipline medela valeat suffragari Planetici aūt exēplis āmonēdi sūt vt exēplorū ꝯtinua masticatōe ad ꝯ̄suetudinē ꝯtrahaꝭ. ⁊ sic reliq̄s sua manerie ꝓut defect⁹ cuiuslꝫ exq̄rit diuersitas: diuerso medicamie subuēiaꝭ. Itē statualis. i. rudis. ⁊ a statua nomē cepit. sic̄ em̄ statua sꝑ recte stat ⁊ difficile flecti nō pōt: sic q̄ rudes nisi magna adhibeaꝭ īdustria īformari nequeūt. Itē planetic⁹. i. vagabūd⁹ ⁊ errās. ⁊ nomen sūpsit a planeta: q̄d errātē sonat. A planeta em̄ planetic⁹ ⁊ planetarius. Itē cirr⁹ plicatura capillorum ē ī añriori capitꝫ ꝑte. Et d̄r a cirriꝫ. i. tōdere. Inde cirrit⁹. i. crinit⁹. Vñ. Est hō cirrit⁹ qui currū v̄tice portat. ¶ Aīaduertēdū ē ēt ꝙ postq̄ Boeti⁹ ī ꝑcedētib⁹ docuit mgr̄m q̄l'r se hr̄e debeat erga scholares: ⁊ h̄ q̄ntū ī se ē. In hac ꝑte ꝯ̄ñr fac̄ h̄ idē: ⁊ h̄ īq̄ntū ī vicedoctore ē. Et diuidiꝭ hec ꝑs ī tres ꝑtes. Nā p̄io pōit vnū documētū. Scd̄o docet modū ꝑq̄rere ⁊ īuenire si doctor bn̄ egerit circa pueros. t̄tio ꝓbat. q̄rto ꝯfirat. scd̄a ibi. Rex nāq̄. t̄tia ibi. Ordie. q̄rta ibi. Subministratū. ⁊ di. Aīaduertēdū ēt ē ꝙ effect⁹ doctriāꝭ. i. doctrīe ꝯprobeꝭ ī ill'. s. vicedoctorib⁹ erogatōe. i. ꝯ̄sñōe admīstratōe ⁊ subsidio. laboriosūꝫ certamē. i. ecercitiū scholasticū deliniꝭ. i. permolliꝭ. q. d. ꝑspiciēdū ēt ē quō vicedoctores vt sūt baccalarij ⁊ alij vicē mgr̄i gerētes se habeāt erga pueros si eos ꝓbe īformēt aut sicco pede ꝑtrāseāt: q̄m q̊cūq̄ mō se gesserit h̄ finis opis ostēdet. rex nāq̄ effect⁹ declaraꝭ. i. maīfestaꝭ opis exhibitōe. Et dās modū quō ī cognitionē horū deueīꝭ di. scholares ibi oēs q̄tq̄t sūt: sūt ꝯuocādi subaudi ⁊ examinādi vicissiꝫ. i. vicib⁹ alt'nis. ⁊ hoc ordie ꝯpetēti. i. decēti. vt pateat. i. cognoscat fideli scrutinio. i. īq̄sitōe. q̄d labor diurn⁹ subministrātiū. i. vicedoctorū. erogauerit. i. docuerit eos: q̄m nō ē ꝯfidēdū sꝑ cure mistrātium. Et ra

castigat⁹ euadat: vl' desperatus ī ignominiam cadat. ¶ Cū aūt magistrātis dilectio etate infrigiditatos statualesq̄ planeticos scholastici introitus habuerit participes: si correctionis lima apd̄ eos vti nequerit senio cōfectꝫ arridēdū ē: statualib⁹ īgeīscēdū: planeticisq̄ fauoris simulacro ē ꝯgaudēdū. Calamistratos cirris hirsutꝫ ꝓurat: fucoq̄ ꝑfusos lachrymis irrigātib⁹ gulā ꝑfundat. Molles caute eijciat: ne mētis sue reatū ꝯmoti ꝑcipēt. Aīaduertēdū etiā

tionē ponit:qm̄ cupiditas.i.auaricia illoꝝ ꝑmollit plerūq; assib⁹.i.obolis fract̄:vł ab effectu: qꝛ asses illi submīstrantiuz frāgunt ꝯstātiā:qꝛ vł fracti sunt re aut fidelitas boꝝ plerūq; tepe- scit defraudata spe.s.lucri.vel etiā ptās eoꝝ rudescit sepi⁹:ꝛ hoc fideles mgr̄o videāt sua nimia crudelitate. ¶ No.tria sunt ꝓpter q̄ nō est ī collaborātib⁹ ꝯfidēdū.s.auaricia.frustratio spei et crudelitas. Auaricia em̄ seducit pueros,nō corrigunt.frustratiōe spei paupes ꝺspiciūt:qm̄ nul

ꝗ quoꝝ erogatōe laboriosuz delinit certamen in illis doctrinalis cōprobet effect⁹,rerū nāq; effect⁹ exhibitiōe operis declarat. Ordine āt cōpetēti vicissim sunt cōuocādi:vt fideli seru tiuio pateat q̇d subministrātiū labor diurnus erogauerit. Subministrātiū em̄ cure nō semꝑ est ꝯfidēdū qm̄ illoꝝ cupiditas fractis assibus plerūq; ꝑmollit:aut spe defraudata tepescit fi delitas:aut vt videantur fideles rudescit pote- stas. Sicut vero pauꝑtati felici misericordit deferēdū est:sicut nō minus ipsius eruditioni bus attētius ē insistēdū. ¶ Cū aūt cena paupe rior affuerit:cōmensalibus est erogandū facul tas:familiarib⁹ ꝯplicibusq; vicinitatis inuite porrigēdū ne familiar̄ vox secreta reuelet de- trabēdo: vł multiplicitat̄ an⁹ ꝓdiga propinet anui annectēdo. Quid aūt anu ꝯscia futilius:

lā mercedē ꝯ:eq̇ spant. Crudelita te autē mētes discipuloꝝ obstupe scunt. ¶ Nō sit ğ vicē mgr̄i gerēs nimiū cupid⁹ neq; sit in docendo paupes piger:qm̄ vt in lr̄a seq̇t:si cuti est deferenduz.i.dāduz mi- sericorditer felici pauꝑtati.i.illi q̄ nō est īfecta malis vsib⁹:sic q̄ min⁹ ē insistēduz attēti⁹ ipsi⁹ eruditōib⁹. exercet em̄ ī hui⁹ duplex mīe op⁹ vnū q̇dē corꝑale q̄d ē bonoꝝ ero- gatio. Aliō spūale.s.salubris eru- ditio. Itē scrutiniuz ī supiorib⁹ ex posituz ē. Itē as assis plura signi ficat. vn̄ As;obol⁹punct⁹pōd⁹pos sessio tota Hoc āt ī ꝓposito obol⁹ ē.sic ꝛ ī euāgelio.nōne duo passe- res asse veneūt ꝛc. ¶ Cum āt cena ꝛc. Postq̄ Boe.documēta ꝑmi- serat q̇b⁹ modū atq; normā mgr̄is tradidit quō se erga discipulos su os hr̄e ꝺbeāt:nunc facit h̄ idē cir ca alios a suis discipulis. Et diui- ditur hec pars ī duas partes. nā primo ponit vnū documētum. se cundo aliud:ibi. Proterua. tertia ibi. Cauēduz. Pr̄ia adhuc ī duas. nam ꝑmo ponit documētuz.scd̄o cām documēti subiūgit:ibi. Ne fa miliaris vox. Et ponēs documētū di. Cū mgr̄ ip̄e cena nō abundaue rit sȝ sibi cena paupior.i.tenuior affuerit:vt aliq̇d elargiendū ꝛ erogāduz pietatis ītuitu disposuerit solūmō facultas ip̄a ē ero- gāda ꝯmēsalib⁹ ꝛ scholarib⁹ secū ꝯmorātibus.familiarib⁹ vo ꝯplicib⁹ vicinis si q̇d erogādū sit il lud tn̄ īuite porrigēduz ē.ꝛ h̄ iō ne familiaris vox ꝛc. Et ī h̄ reddit cāz documēti. et diuidit ꝑm duas cās.scd̄a ibi. Vel mł'tiplicitat̄. Et di.h̄ iō fieri dꝫ:subaudi queādmodū ꝑmisim⁹:ne vox fa miliaris sup.vicini reuelet secreta sup.pauꝑtatis mgr̄i:ꝛ h̄ sibi vbis malefidis detrabēdo. vel ēt iō ne an⁹.i.vetula cui forte erogat extn̄s ꝓdiga.i.supflue larga mł'tiplicitatis sup.vboꝝ men dacij ꝓpinet.i.det sup.sibi erogatū anui.i.alteri vidue:ꝛ h̄ ānectēdo sup.multiplicitati ꝛ mēda cio.ip̄a em̄ anuꝯscia domestice pauꝑtatis mgr̄i nihil futili⁹.i.vani⁹ loq̇ci⁹ ꝛ vboꝝ supfluus re- periri pōt.q̄re di. Quid em̄.vt in lr̄a. ¶ No.circa hoc q̄d dꝛ:ne familiaris bn̄ficia q̄ plerūq; gra- tis dant ꝛ pietatis obtētu elargiunt:plerūq; ēt ī venenū ꝛ opprobriū mutant.sunt em̄ q̄ bn̄fi- cia accipiunt ꝛ īdigētie ꝯferētiū attribuūt.nā penes se dicūt.iō is dedit:qꝛ me eget vł īdigebit nouit em̄ aut aliq̄ sibi ꝓficere posse:aut mee famiłie spat obsequiuz.dicūt ēt pl'es bn̄ficia ꝛ ero ga tiones sibi fieri fraudis sub ꝑtextu.rursus alij dona cū recepint mīme recognoscunt.verūtn̄ sa piēs ꝛ bon⁹ datū ꝯmendat q̄tulūcunq; etiā fuerit.cōmendat inq̄ atq; assidua cōmemorati one delectat q̄ de re ꝓspiciendū est maxie cui eroget. Eroget ğ poti⁹ domestic̄ q̄ familiarib⁹ vi cinis:ne ꝑ extranea bn̄ficia ītrane⁹ egestas ī publicū deuoluet. Itē an⁹ antiq̄ vetula dꝛ quasi multos hn̄s annos. vel dicit ab a ꝛ nus,i.sensus quasi sine sensu:ꝛ corripit a. vnde Pamphile

¶ Proterua ī minimis ꝓcul absit rapacitas: ⁊ fame nouerca ⁊ adūca tenacitas. Cauendū est etiā ne pueroꝝ pulueri feculēto plusq̄ triēnio ibidē alludat: lꝫ maxīa comitū gazeue affuerit affluētia federataqꝫ amoris opulētia: nisi bonoris ꝓmotio vigeat in amore vl' facultatū elatio ī bonore. ¶ Cū aūt ob dulcoris patrie delicias parētūqꝫ venerabiles aspect⁹ regēdi curā q̇s accepit ī natal' solio ꝯfinio pōposo affatui īsistēdū ē. Caute splēdideqꝫ ꝓcuratōi vicissim ē arridēdū: vestiūqꝫ varietate gaudēdū: qm̄ ve

tolle man⁹ iāqꝫ redibit an⁹. Dr̄ etiā posterior ps corpis: ⁊ tūc ꝓducit a: vt ī ysu. Dū se curuat an⁹ retro sibi sibilat an⁹. Itē futile .i. qđ cito ⁊ facile decurrit. ⁊ dr̄ qđ nihil pōt retinere. ⁊ hinc facta trāslatione futilis dr̄ hō van⁹: supflu⁹: loquax: q̄ nihil velare ⁊ celare pōt. vn̄. Futile vas illđ qđ nulla receptio clausit. Sic hō futil' est diuulgās oē qđ audit. ¶ Proterua in mīmis absit ꝓcul. Hic ponit aliud documentū q̄ auariciā magr̄i dissuadet atqꝫ tenacitatē. Et di. rapacitas .i. auaricia. ꝓterua .i. crudel' absit ꝓcul ī mīmis sup. reb⁹. q.d. ⁊ etiā ī maximis. ꝑ illā topicā. Si illud qđ minus vr̄ inesse inest: ⁊ illud qđ magis ⁊ hoc de auaricia: ⁊ seq̄t. absit etiam adunca .i. curua: ⁊ pene īflexibilis tenacitas exn̄s nouerca .i. inimica fame. Itē sicuti a q̄libꝫ sic a mgr̄o īter cetera mala h̄ viciū rapacitatis fugiēdū est. lucrū nēpe illicitū ē q̄re iniuste possidetur: et qm̄ iniuste acq̄situꝫ: iō iuste ꝑdit'. hic Tulli⁹ in philippica. ca. ij. Male inq̄t parta male dilabunt'. Nēpe difficile est vt q̇s ex rapacitate ꝓspereť. Si q̇s em̄ suis dieb⁹ gaudere videať his q̄ rapuit: eius tn̄ ꝓsperitas aut nō erit diuturna aut in successorib⁹ nō durabit. iux illđ Sene. ad Lucillū. Nulli īquit cui rapina felicit' cessit gaudiū rapti durat ī posteris. Nec mirū: q2 nullū violentū ꝑpetuū. Absit ḡ a mgr̄o rapacitas q̄ nō est nisi cupiditas q̄dam atqꝫ rex tam magnaruꝫ q̄ paruaꝝ ingeniosa expoliatio. Item de tenacitate supra iam dictum est. ¶ Cauendum est etiā ne pueroꝝ pulueri. Hoc est tertiuꝫ documētuꝫ huius partis qđ ē de mora magistri extra suaꝫ patriaꝫ ⁊ dicit ꝙ magistro ipso extra patriam suam regimini scholastico incūbēte: cauendum est etiā ne magister ipe extra suā patriam degēs assudat pulueri .i. labori: feculento .i. fece pleno eoꝝ sup. q̄ dicta sunt. s. scholastico regimini: alludat inq̄ plusq̄ triennio: non obstante ꝙ confluentia .i. abundantia maxima gaze sup. ⁊ lucri comitum .i. scholarium affuerit. affluentia inq̄ federata .i. copulata opulentia .i. abundātia amoris. Alia lr̄a habet confederati amoris. sed in idē redit: nisi .i. excepto illo si ꝓmotio in amore vigeat .i. nisi speret ad maiora ꝓmoueať. vel certe elatio facultatū .i. diuitiaruꝫ ⁊ lucri vigeat ī honore. q.d. Tunc em̄ cōmorandum est cum maiora premia expectentur. Item puluis dr̄ qđ viuenti tollitur: inde ⁊ puluerē ꝓ labore plerūqꝫ accepim⁹. vnde Virg. in quadam egloga. Quid iuuat estiuo defessum puluere abesse. Quam poti⁹ bibulo decubuisse thoro. Et hora. Sunt quos curriculo puluerem olimpicum collegisse iuuat: lꝫ forte alia ibi interpretetur manerie. Itēꝫ feculentus a fece dr̄ .i. fetidus vel plen⁹ fece. lentus em̄ sepi⁹ plenū significat sicut osus. ¶ Cū autem ob dulcoris patrie delicias. Postq̄ Boe. in hoc vltimo ca. ostendit qualiter magistri regētes scholas in duabus vrbib⁹ solēnioribus: vti est athenis ⁊ rome. silr̄ quoqꝫ in locis his adiacētibus: extra tn̄ suam patriam existentib⁹ se regere debeant tam q̄ ad se q̄ quo ad scholares ⁊ ad alios a suis scholarib⁹ distinctos: nunc cōsequenter in hac finali parte totius opis determiat quō magistri ī patria sua curam docendi discipulos suscipientes se debent gubernare. Et diuiditur hec ps in duas ptes. nā p̄mo ponit documēta q̄dā ipm regulantia quo ad mores ꝯponēdos. scđo quo ad vicia fugienda. secunda ibi. Iocoruꝫ. Prima adhuc in duas. naꝫ p̄mo facit qđ dictum est. secundo cām documentoꝝ subnectit ibi. Qm̄ polimite. Et primo documentum ponens di. cum quis magistrorum acceperit curam regendi scholas in confinio natalis soli: idest territorio: tum ob delicias dulcoris patrie. tum etiam ob venerabilis aspect⁹ parentum: insistenduꝫ .i. vacādum est: subaudi ipo magistro pōposo .i. supbo: nō ea supbia q̄ vitio cōmaculata est: sed pōposo .i. pleno pompa pbica affatui .i. colloq̇o ⁊ sermone: qꝫ ꝓ ⁊ silr̄ arridendum ē caute splendideqꝫ ꝓcuratiōi: subaudi ciboꝝ ⁊ victualium reliquorum: ⁊ hoc dico vicissim: non q̄dē

die singulo: sed cũ tempus expostulet: aut facultate ꝑmittatur: ꝙ ꝓ ꝛ gaudẽdũ est ipa varietate. vestiũ sup. ꝛ aliis ornatib⁹ decẽtib⁹: vti sunt anuli ꝛ birrũ: ꝛ silia q̃ honor magistrales reqrit. Et cãm huius subdens de varietate vestiũ dicit. ꝛ hoc iõ: qm̃ venustas. i. decẽtia vestis polimite. i. ornate: ꝙ ꝓ ꝛ insignia. i. gl'iosa ornamẽta anulorum ꝛ aliorum redimiculorum cogũt multos obtinere aliõ ꝙ̃ vitas ipa extrĩseca exigat ꝛ reqrat: qm̃ vir bñ vestit⁹ in vestib⁹ ẽe perit⁹ creditur a mille ꝙ̃uis idiota sit ille. Et annectẽs cãm aliã h ipm dicit ornatus ẽt fauorꝙ ꝓ lepos. i. facecie affat⁹ ꝛ colloquij ꝯpellũt sup. plerũꝙ excedere. i. ꝑcellere visu et apparẽtia multos sup. tales ꝛ taliter vestib⁹: ꝛ fauore ꝛ facetia colloquij insignitos: m'ltos dico conꝑatos sensu erroneo subaudi obfictam decẽtiã. Homerũ illũ poetã grecũ. q. d. ornat⁹ vestimẽtorũ atꝙ reliq̃ supdicta sepi⁹ faciunt magistrũ estimari Homero sapientiorẽ ꝛ peritiorẽ: ꝙ̃uis ita ĩ rei vitate non existat. ¶ No. ꝙ cuilꝫ patria sua dulcorosa ẽ: qm̃ locus genital' cuiuslꝫ ẽ ꝯseruatiuũ principiũ: queadmodũ pater principium ꝓductiuũ existit: vt attestatur Porphiri⁹ Isagogic⁹ cũ iqt. Est em̃ patria ꝑncipiũ gñatõis quẽadmodũ ꝑ pater. In ipa nẽpe virt⁹ celestialis nato vigorẽ istituit: atꝙ ipm in ẽe ꝯseruat veluti loc⁹ suũ locatũ. Est ergo dulcorosa cuilꝫ sua pria ob loci natal' ꝯseruatiã. silr ꝙ dulcorosa ẽ parẽtũ reuerẽtia: q̃ qdẽ ꝑmũ ꝑmissiõe mãdata ẽ: vt ptꝫ Exodi. xx. cuꝫ dr. Honora prẽz tuũ ꝛ matrẽ vt bñ sit tibi. affert em̃ parẽtũ reuerẽtia vite lõgeuitatẽ atꝙ bonorum tpaliũ affluẽtiã abũdãtẽ. Itẽ polimit⁹ ta. tũ. adiectiue sumitur. vel etiã polimita vestis atꝙ multorum colorum. ꝛ dr a rotũditate qd ẽ pol⁹: q: vestis illa rotũda ẽ: ꝛ põt capi ĩ ꝓposito ꝓ vtroꝙ signo. Itẽ venust⁹. i. decẽs. ꝛ dr a ven⁹. Pap. vo dicit venust⁹. i. sapiẽs: ornat⁹: modest⁹: formosus. i de venustas facetia ꝛ formositas. ¶ Jocorum ꝙ dãnosa libido ꝛc. In hac pte Boe. post ꝑdicta ponit documẽta mgr̃os regulãtia quo ad viciorum fugã. Et diuiditur hec ps in duas ptes ꝺm duo documẽta q̃ ponit. secũda ibi. Cũ aũt. Prio põit vnũ documẽtũ qd ẽ de euitatione iocorũ illicitorum. scdo cãm documenti subiũgit: ibi. Et qd oris ꝛc. Et dicit prio ꝙ dãnosa libido. i. cupiditas iocorum sit ablata: subaudi a mgr̃o attẽti⁹: ꝛ h iõ vt honor ꝓuincial'. i. hoĩm ꝓuincialium et patrie efferat. i. extollat famã sup. mgr̃i ĩ ꝯmẽdatõe tituli. i. honoris: qd tñ raro ꝯtingit: quia nemo accept⁹ in patria ẽ neꝙ ꝓpha: vt dr in Euãgelio ꝛ sequitur: ꝛ ꝙ̃tomagis titulus. i. laus et honor venustatis ꝛ nobilitatis surrexerit. i. excreuerit. tãto magis ẽ insistẽdũ. i. vacandũ. fauori subditorum. i. scholariũ. Et cãꝫ documẽti assignãs dicit. hec oĩa iõ fieri ꝯgruũ est vt qd. i. q̃ laus neqt ꝓferri: subaudi ob ꝓferẽtis verecũdiã cũ ꝓpria laus sordeat ꝓferri inꝙ̃ tumultib⁹. i. verbis tumultuosis ꝓprij oris illud saltẽ erogetur ꝛ ꝓpaletur affatib⁹ tempestiuis corum. s. subditorum: vt sic mgr̃ ipe nõ solũ morum dulcedie: sꝫ ꝛ facultatꝭ. i. sciarum acumie. i. excellẽtia spectetur et miretur. ¶ No. mgr̃i in natalib⁹ ꝯmorãtib⁹ locis sũmoꝑe a lusorum ꝯsortio se abstinere debẽt ꝑpt multas vilissimas ꝯditões qb⁹ q̃lꝫ lusor astrigitur. Pria ẽ desideriũ lucrãdi qd ex cupiditate ꝓcedit: qui radix oĩm viciorum ẽ. prie ad Thio. vi. Scd̃a spoliari ꝓximũ: qd rapina est. Tertia blasphemare deũ qd ẽ turpissimũ. Quarta ꝑiurare: quo ecclia ꝯtẽnitur. Quita valde mẽtiri quod scãdalizatur ꝓxim⁹. Sexta furari qd suspẽdiũ seqtur. Septia irasci qd plerũꝙ homicidiũ sequtur. Octaua solemnitates nõ colere: q̃re ꝛ merito lapidãdi eẽnt lusores sicut q̃ colligebãt ligna in sabbato. Nonũ amissio honorum oĩm. q̃s ob res hone inq̃sitõis mgr̃ q̃ famã honã ꝛ honores suos ꝓmulgare desiderat ludorum inhonestatẽ rabieꝙ deuitat: qm̃ nihil ẽ ꝙ hoĩeꝫ tã dehonestet ꝙ̃ ludorum inho-

stis polimite venustas: anulorũꝙ ĩsignia m'ltos
aliõ ꝙ̃ vitas exigat cogũt obtĩere: ornat⁹: fauor
affatusꝙ lepos ꝙ̃ plimos ꝯpatos sẽsu erroneo
Homerũ excedere visu ꝯpellũt: ordie tñ docẽdi ꝑ
taxato diligẽter obseruato. ¶ Jocorum ꝙ dãnosa libido attẽti⁹ ablata sit: vt qd raro ꝯtigit ꝓuincialis honor famã efferat in tituli ꝯmẽdationem.
Quãto mag' vo venustat' titul⁹ surrexerit: tanto mag' subditorum insistẽdũ ẽ fauori: vt qd ꝓprij oris neqt ꝓferri tumul'tib⁹ iporum tẽpestiuis erogetur affatib⁹: vt ñ solũ ĩ morum dulcedĩe: verũetiã ꝓprie facultat' acumĩe ꝯmẽdabilis inspectetur.

nestas. Alee eñi ludus vt in policrato lib.i.scribiť.oim maloꝝ maťē. Deuiteť ergo taꝫ alee ꝙ̃
ceteroꝝ ludoꝝ enormitas.exēplo Chilonis lacedemonij. hic eñi societatꝫ iūgēde cā missus in
chorintū: duces ꝛ seniores ppłi ludētes inuenit in alea: infecto itaqꝫ negocio reuersus ē dicēs
se nolle spartoꝝ gloriā quorū ꝯstructio bizātio clarescebat hac maculare infamia: vt dicere-
tur cū aleatoribus societatē ꝯ̃trisse. ꝓclare ꝙ̃ vt fertur referebat Temistocles magistratus et lu-

¶ Cū aūt tā moꝝ ꝙ̃ facultatꝫ i publicū euene-
rit ꝯmēdatio: cauēdū ē ne icestꝰ caput obstipet
adulteriū ora ꝯfundat: illiciteqꝫ malignitatꝫ fe-
tor famā bonā denigret. Ne rose vernū emittē-
tes odorē videāť expirare: ꝛ lilia sudore castita-
tis q̄sita d̉crescere videanť. ¶ Venerabilꝭ Cra-
tonis effigies ꝓprie facultatꝫ ꝯplicibꝰ: alijs ēt
q̇ eā vnico aspectu attigerēt merorꝫ cām ꝑbuit
incremētū q̇ castoris in diuersorio ob eufrasie
vxoris sue delicias obdormiret āplexādo rep-
tus ē: capillꝭ tractꝰ: v̾bere castigatꝰ: vulnere la-
ceratꝰ: sale fricatꝰ: vrina seruoꝝ ifusus: āgulis
eiectꝰ: trabibꝰ erectꝰ: tādē lassatꝫ tortoribꝰ gēi-
talibꝰ ꝑuatꝰ: sterq̇linio suppositꝰ: trāseūtibꝰ ex

dis ꝛ q̇buscūqꝫ leuioribꝰ arcēdos
fore: ne respublica ludere videať
defectūqꝫ sui relicta grauitate ꝓ-
nūciet. hec ille. ¶ Cū aūt tā moruꝫ
ꝙ̃ facultatis. Hic pōit scd̉ꝫ docu-
mētū quo iuitat Bo. mgrōs ip-
sos ad fugā luxurie sūmis viribus
āplexādam. Et diuidiť hec ꝑs in
tres ꝑtes. Nā p̄io documētū po-
nit. Scd̉o cām documēti reddit
Tertia omnia ista exēplo confir-
mat. scd̉a ibi. Ne rose. tertia ibi.
Venerabilis Cratonis. Et ꝑmo
documētū ponēs di. cū ꝯmenda-
tio. i. laudatio ꝛ honoratō tā mo-
rū ꝙ̃ facultatꝫ mgr̄i i publicū. i. in
publicā famā euenerit ꝯsiderādū
ē ꝛ firmiꝰ cauēdū ne icestꝰ. i. luxu-
ria vł fornicatio caput eiꝰ obsti-
pet. i. circūdet ꝛ iclinet. ꝛ ēt ne a-
dulťiū ora sua ꝯfūdat. sinodoche
ē ꝑs ꝓ toto poīta. qꝫ ꝓ ꝛ ne fetor
viciū illicite malignitatꝫ d̉nigret
ꝛ obfuscet famā subaudi magnis
laboribꝰ ꝯq̇sitā. Et rōeꝫ reddēs bo-
rū. di. h̉ iō ꝯsiderāda sūt. ne rose. i.
ipa bona fama emittētes odoreꝫ
vernū. i. vernalē ꝛ suauē videanť expirare. ꝛ ēt ne lilia castitatꝫ. i. ipa castitas q̄ lilijs merito cō-
parať. q̄sita sudore. i. labore: videanť decrescē sup. a sua pulchritudīe. q. d. ne ipa bona fama re-
dolere desistat. ¶ No. Boe. attēdēs īter alia vicia q̇ hn̄t bonā famā tollē ac ēt denigrare ipa lu-
xuria ē. Pro tāto v̾e sapiētie mgr̄ꝫ ꝑ h̉ documētū viciū h̉ euitare docet ꝛ famā bonā retinē: qd̉
faciliť adiplē valebit: si ꝯsilio sapīe voluerit adherē. Vn̄ ipa sapia ꝯtra viciū h̉ ꝛ reliq̄ vicia dic̄
illud Sapi. vij. Venerūt m̄ oīa ꝑiter cū illa: ꝛ īnūerabilꝭ honestas ꝑ manꝰ illiꝰ. Qd̉ ꝛ Catho at-
tēdēs inq̇t. Luxuriā fugito ꝛc. Crimē auaricie ꝛc. Cōtraria inꝙ̃ qd̉ nō solū v̾bis sꝫ exēplo cl̄issi-
muꝫ est. nūq̇d eñi voluscentiū vrbs clarissima opulenta legibꝰ ꝛ moribꝰ ordīata: vt refert Va-
leriꝰ lib. ix. ca. i. Postꝙ̃ in luxuriā ꝓlapsa est: in iniuriā ꝛ turpitudinē decidit: vt seruoꝝ insolen-
tissime subiacet dn̄atōi. Sic ꝛ imperiū romanuꝫ vti Policrates li. vi. ca. xij. refert. Luxu et libi-
dine exhaustū ē Nerone regnāte. Quid ergo hoc vicio fediꝰ: q̇d dānosiꝰ: quo v̾tus atteritur: vi-
ctorie elāguescunt: sopita gloria in infamiaꝫ ꝯuertiť: faciesqꝫ honestatis denigrať. Itē incestꝰ
id est incastꝰ: q̇ cū moniali: cum ꝯsanguinea vel v̾gine cōcubit. est eñi coitus illicitꝰ. Sed adul-
teriū q̄si ad alteriꝰ thoꝝ accessus est. Est eñi vt inq̇t magister q̄rto sententiaruꝫ. Illicitꝰ coitus
cū maritata. Sꝫ stuprū est defloratio virginis illicita. Fornicatio ꝯmunis ad hec oīa: sic tamē
specialiter cū soluta vidua vel meretrice. ¶ Venerabilis Cratonis. In hac ꝑte Boe. superi-
us dicta exemplo cōfirmat. Et duo facit. nā p̄io ponit exēplū. Scd̉o circa hoc notabile qd̉daꝫ
subiūgit: ibi. Licet. Et exemplum ꝓponēs dicit. q̇ ꝛ ꝙ̃ta opprobria subsannatōes atqꝫ blasphe-
mias ob adulterij incurrebat viciū. Venerabilis eī effigies. i. imago et successus cratonis illi-
us magistri ꝑbuit cām meroris atqꝫ tristicie incremētū nedum ꝓꝑe facultatꝫ. i. artis ꝯplicibꝰ
i. socijs: verūetiā alijs q̇ eā attingerāt vnico respectu. q̇. s. crato cum obdormiret quoddam tp̄e
in diuersorio. i. in domo castoris illiꝰ hois quicunqꝫ ipe fuerit. ꝛ hoc ad delicias. i. adulteriū eu-

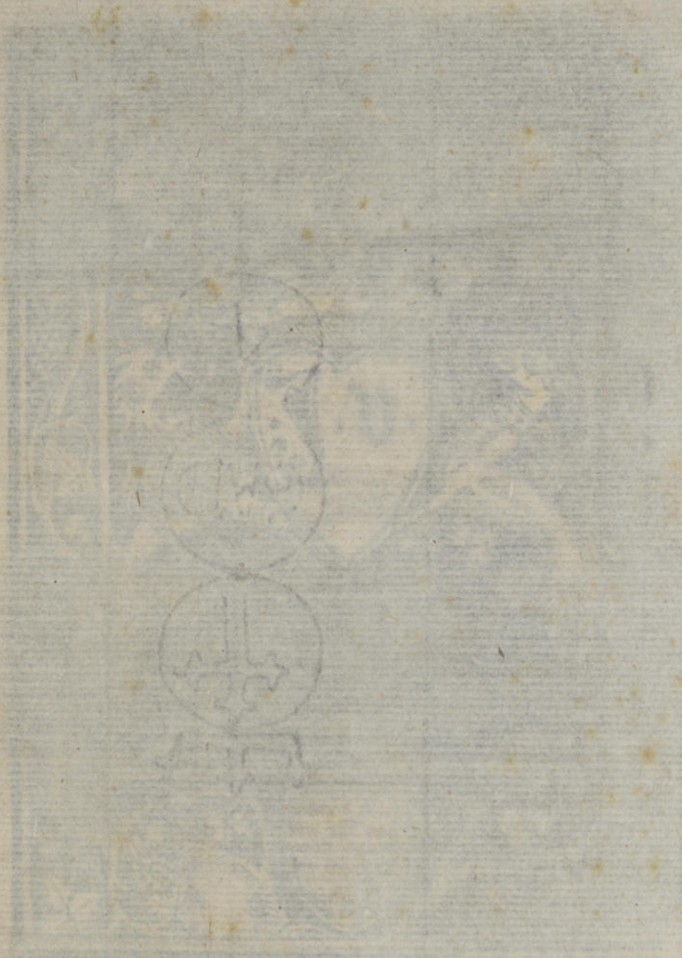
posit⁹: plebis abiectio: disciploꝝ ꝯsolatio: ꝯmilitonū opprobriū: crudūq; ac crudele misera ac miserrimū cūctꝭ extitit doloris spectaculū: affinitatꝭ gr̄a parētelęq; gl'ia in nullo sibi ꝓficiētibus. ¶ Nā ei p̄meua qn̄q; salua fiāt indicia: vltia v'o alteri⁹ saporis inq̄namēta ꝑmanebunt.

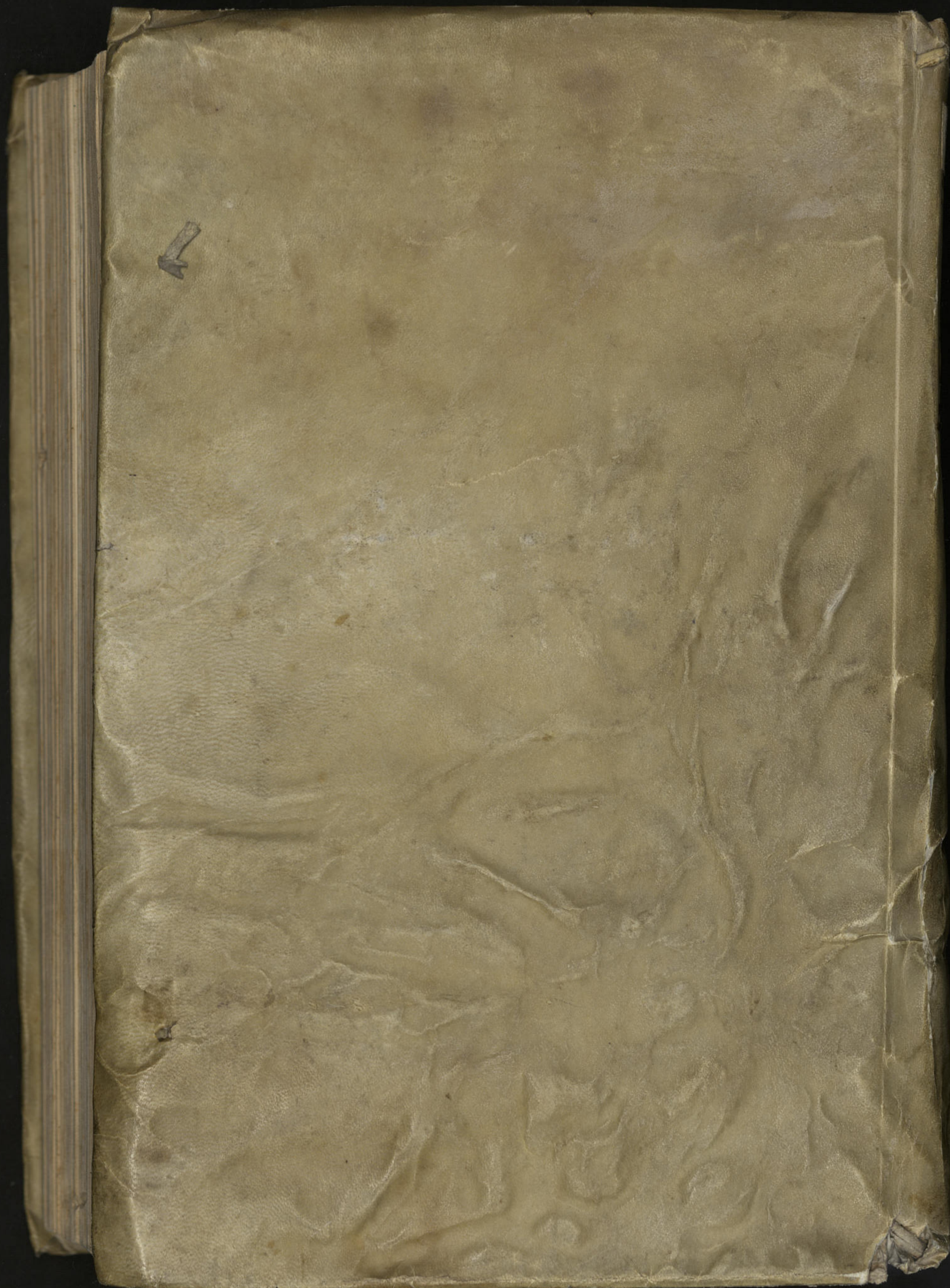
frasie vxoris sue: repertus cōprehēsus ē in alexandro. q̄d vltra. Crato ipse tractus capillis castigatus verbere. laceratus. i. laniat⁹ vulnere: ⁊ deinde sale fricat⁹: atq; postea in augmētum penarū ꝫ vrina huoꝝ infusus ⁊ iterū eiectus āgulis sup. dom⁹ erect⁹ trabib⁹. tandē v'o tortoribus ip̄m vt p̄mittit᷑ cruciantibus lassatis ⁊ fessis genitalib⁹ ꝓuatus est: sterquilinioq; supposit⁹. trāseuntib⁹ exposit⁹: subaudi in ridēdo fabulā q̄b⁹ oīb⁹ sic ꝑpetratis extitit plebis abiectio. i. derisio ⁊c. vti in littera clari⁹ ꝓsequit᷑: q̄m lr̄a nulla eget expōne. ¶ Nota licet mechos atq; adulteros similiter q; ⁊ alios fornicarios cuiuscunq; cōditionis existēt mlta mala iusto dei iudicio cōcomitētur: hec tn̄ q̄ lr̄a exēplo enūerat: lꝫ nō plerūq; contingūt queādmodum Cratoni euenisse narrantur. sunt tn̄ de his q̄ cum adulter ivicio dep̄henditur ipsi prompti⁹ q̄ reliq̄ ifliguntur. sil'ia sunt q̄ Hora. lib. i. sermonum cōnumerat satyra secunda. inquit em̄ ipse hoc mō. Hic se p̄cipitē tecto dedit ille flagellis. Ad mortē cesus fugiens hic decidit acrem Predonuꝫ in turbā: dedit hic ꝓ corpe nūmos. Hunc ꝑminxere calones q̄n etiam illud Accidit vt q̄dam testes: caudāq; salacē. Demeteret ferro iure oēs ⁊c. h ille. Itē merorꝫ ꝓprie dolor est cum silentio. ⁊ venit a mereo res. q̄d preterito caret. lꝫ mereo res. rui. inuēiatur: tn̄ nō in eadeꝫ significatōe. Itē diuersoriū diuersitas viarum est: vbi viator ad callē diuertitur. vel loc⁹ remot⁹ ab alio. vel receptaculum. s. hospitiuꝫ vel hospitale. ⁊ dr̄ a diuerto. Vn̄ i luca. Non erat ei locus in diuersorio. Et dr̄ in glo. est loc⁹ inter duos muros hn̄s duas ianuas: vt scꝫ ex diuersis vijs recipiat aduenientes. ¶ Licet em̄ qn̄q;. In hac finali ꝑticula hui⁹ toti⁹ libri de disciplina scholarium circa ꝓxime dicta quoddam subiungit notabile quo magistros quoslibet cōmonet: vt q̄cunq; tum in morib⁹: tum q; admīstratione doctrinarum gesserint. hec saltē eo ordine atq; manerie gerant: vt sicut media primis preualeant: sic q; vltima medijs primisq; antecellant: q̄d tamen plerūq; alio ordine geritur. q̄uis enim p̄meua indicia. i. signa fiant qn̄q;. i. sepius: salua subaudi ⁊ laudabilia. tn̄ vltima sup. indicia ꝑmanebunt plerūq; inquinamenta. i. turpia ⁊ scelerata. alterius saporis. i. maneriei q̄ prima. ¶ No. sicuti parum ꝓdest bn̄ agere si mens labilis existat: cuꝫ ex nullis actib⁹ generetur habitus nisi boni oꝑis ꝑseuerātia coexistat: sic quoq; parū imo nihil proficiat qui a bonis incipit: medio tepet: fineq; horrore confundit. Vn̄ in ꝓuerbijs sapientum bene dictum est. Nihil prodest bn̄facere si cesses. Naꝫ turpe est bona oꝑa cepta deserere: atq; in mala declinare. Incepto ergo bono ꝓposito: ꝑseueranduꝫ est iugiter. Ille autem perseuerat: qui bona cepta continuat: Ille quoq; continuat qui summo creationis fine singula clausit. Qui deus gloriosus est in secula cuncta benedictus. Amen.

¶ Consiliabar item gnatorum soluere carmen
Obliqua facie surdus ab arce vehor.
Non pudeat struxisse dolos exaggere sato.
Rumiferos sonitus dum mouet ampla seges.
Aderat interdum rabies contermina ponthο
Dum loquor ex quarto capite confer opus.
Vos precor o iuuenes quibus est celebranda iuuentus
Suggerat innocuos nunc mea lyra modos.

¶ Finitur Boeti⁹ de disciplina scholarium cum cōmento.
Impressum Lugd. per Johannem de vingle. Anno domini
M.cccc.xcviij. die. xx. Aprilis.

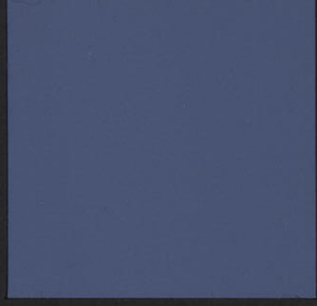

Jehan de vingle.
I·V·

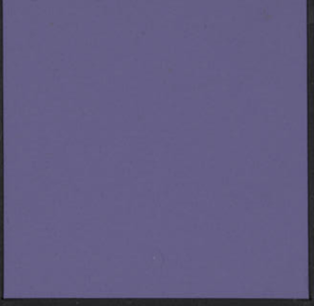

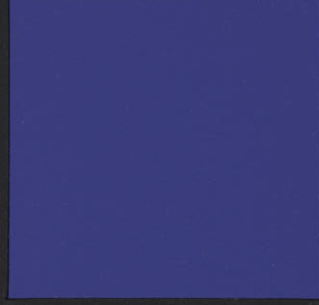

colorchecker CLASSIC

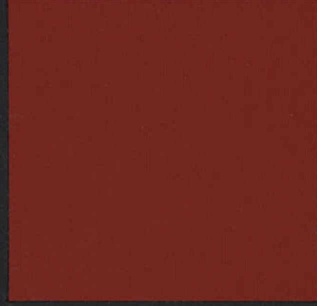

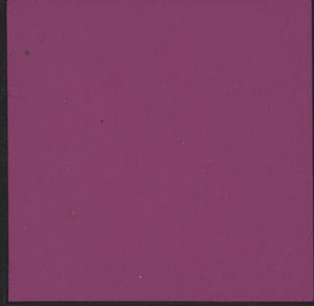

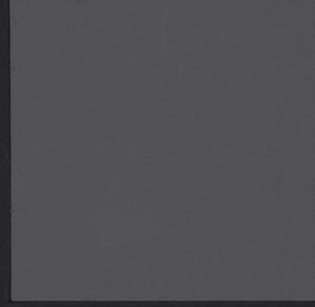

x·rite

mm